

3 1761 04494 5954

Heilagra Manna
SOGUR

WILLIAM STORLING
HUGHES

525

Heilagra Manna SÖGUR

FORTÆLLINGER OG LEGENDER

OM

HELLIGE MÆND OG KVINDER.

EFTER GAMLE HAANDSRIFTER

UDGIVNE AF

Carl
ikava
C. R. UNGER.

I.

UNIVERSITETSPROGRAM FOR FØRSTE SEMESTER 1877.

CHRISTIANIA.

TRYKT HOS B. M. BENTZEN.

1877.

35545
5/10/94

Belmont's

South

THE HISTORY OF THE

1875

HEILAGRA MANNA SÖGUR.

I.

WILLIAM WAINWRIGHT

Y

Indhold.

I.

Agathu Saga Meyjar I	1—6.
« « « II.	7—13.
« « « III. Fragment	13—14.
Agnesar Saga Meyjar	15—22.
Alexis Saga	23—27.
Ambrosius Saga Byskups	28—51.
« Appendix, Fragment	52—54.
Antonius Saga	55—121.
Augustinus Saga	122—149.
« Appendix, Fragment	149—152.
Barbare Saga	153—157.
Benedictus Saga	158—179.
« Appendix, Fragmenter af Gregors Dialoger 179—255.	
Blasius Saga	256—269.
« Appendix, Fragment	269—271.
Brandanus Saga, Fragment	272—275.
Ceciliu Saga Meyjar	276—297.
Crucis Legendæ, Origo Crucis	298—301.
« « Inventio Crucis, Fragment	301—308.
« « Flagellatio Crucis	308—311.
Dionysius Saga	312—322.

Dorotheu Saga	322—328.
Duggals Leizla	329—362.
Erasmus Saga	363—368.
Fides Spes Caritas	369—376.
Gregorius Saga	377—396.
Hallvarðs Saga	396—399.
Katerine Saga	400—421.
Laurentius Saga	422—432.
Lucie Saga	433—436.
Malcus Saga	437—446.
« « Appendix, Viðræða Líkams ok Sálar	446—473.
Margrétar Saga	474—481.
Mariu Saga Egipzku I.	482—495.
« « « II.	495—509.
« « Appendix, Fragment	510—512.
Marthe Saga ok Marie Magdalene	513—553.
Martinus Saga Byskups I.	554—574.
« « « II.	575—607.
« « « III.	607—642.
Mauritius Saga	643—656.
« « Appendix, Fragment	656—658.
Maurus Saga	659—675.
Michaels Saga	676—713.
« « Appendix, Pave Marcellinus.	714—716.

HEILAGRA MANNA SÖGUR.

AGATHU SAGA MEYIAR.

I.

(*Codex Holm. 2 folio.*)

Her byriar upp sögu heilagrar Agathe meyar er þoldi písl ok dauda fyrir guds sakir.

Qvincianus Sikileyar iarll heyrði godan ordrom um Agatham dyrliga mey, er gudi var helgut, en hann leitadi margra rada, at hann mætti fá hennar ok hugdiz mundu tignaz af því, at hann teingdiz vit tigna menn, þar er hann var sialfr lagr at burdum.

5 En Agatha mæ(r) var göfug at kyni. En er saurlifr iarll leit girndar-augum a þessa ena göfgu mey, þa leysti hann tauma fegirni sinnar til aura hennar ok eggiaz svo æ diöfla blot af illzku sinni, at hann mætti eigi Kristz nafn heyra. Slikum endimum eggiaz iarll þa, er hann let guds mey taka ok selldi hana hus-

10 freyio þeiri, er Afrodisia het, en su atti .ix. dætr oradvandar, sem modir þeira var fyrir. En þær leitudu manud allan at telia henne hughvarf, ok hetu þær henne stundum audæfum, en stundum ægdu þær henne píslum ok ætludu, at þær mundu hug hennar snua mega fra heilagri fyrirætlan. En hun svaradi þeim sva: «Hugr minn er

15 fastr ok uppsmidadr af Kristi, en ord ydur eru sem vindar, ok heit ydur sem regn, en ognir ydrar sem rennandi ær. En þott þessir lutir allir beri grundvöll hus mins, þa mun þat eigi falla, þvíat þat er smidat yfir stein.» Þetta mællti heilog mær med tærun,

en hon var svo fus at taka pislir fyrir guds nafni sem þystr madr at drecka i solar hita. En er Affrodisia sa hug hennar fastan i tru, þa for hun til fundar vit iarlinn ok mællti svo: «Audvelldra er at bleyta stein eda iarn en at snua hug meyiær þessarar fra kristinni tru, þviat ek ok dætr minar gerdum ecki annat manad 5 allan, nætr ok daga, en at telia fyrir meyiær þessi, at hun sneri hug sinum til ens betra ræds; ek het henne gulli ok silfri ok gimsteinum ok gullofnum klædum, husum ok bæium ok mane, löndum ok lausafe. En sia mær trad allt þetta undir fotum ser sem saur ok virði einskis.» 10

Um grimd iarllzins.

2. Ða reiddiz Quincianus ok let Agatham leida fyrir domstol sinn ok mællti vit hana: «Hverrar kindar er þu?» Heilog Agatha svaradi: «Tiginna manna em ek, sva sem allt frændlid mitt 15 vottar.» Quincianus mællti: «Ef þu ert göfug ok tigin, fyrir hvi synir þu þik sem ambatt.» Hun svaradi: «Af því syni ek mik sem ambatt, at ek em ambatt Kristz.» Quincianus mællti: «Tighin sagdiz þu adr, hversu segizt þu nu ambatt?» Heilög mær svaradi: «Su er hin hæsta tign at þiona gudi.» Jarlinn mællti: 20 «Erum vær eigi tignir, er neitum hans þionostu?» Agatha svaradi: «Tign yður er svo ofrials, at þer erut eigi at eins synda þrælur, helldr þionit þer stockum ok steinum.» «I pislum skal allt heimta af þer, kvad iarlinn, þat er þu lastar gud vor. En þott þu fyrr segir en þu ser pind, hvi þu hafnar blotum godanna.» 25 Heilog Agatha svaradi: «Kalla þu þat helldr diofla engud, þviat diöflar eru þat, sem þier giörit likneski eptir or eiri ok gyllit andlit þeira.» Quincianus mællti: «Kios þu nu um tvo kosti, annathvort ath þu sert pind mörgum pislum svo sem heimsk, eda þu blota sem spök ok þu hefir ætt til ok göfga gud war almattigh, þau er sann- 30 reynd eru. at guddomi.» Heilog mær svaradi: «Ver þu sem gud þinn Odinn, en kona þin slik sem Freyia gydia þin.» Quincianus reiddizt ok let beria hnefum i andlit henni ok mællti: «Lat af þu at mæla illt vit mik.» Agatha svaradi: «Þu sagdir gud þin vera sannreynd ath guddomi, ver þu ok þa sem Odinn, en kona þin sem 35 Freyia, at þit megit verda höfd i tölu godanna.» «Nu er synt, kvad Quincianus, at þu villt helldr vera pind, er þu endrnyiar illyrði þin vit mik.» Hon svaradi: «Undrumzt ek þat, er spakr madr skal vera olltinn i sva mikla heimsku, er þu kallar þat gud þin, sem þu villt eigi lif þitt eda konu þinnar þeim lata likt vera. Ef 40

gud þín eru god, þa bad ek þer gods, at þitt lif væri þeira lifi likt, en ef þu rækir samlag þeira, þa mælum vit eitt bædi. Seg þu af því satt, ok kalla þau eigi gud, helldr enar verstu vættir, svo at þu bidir þat eitt þeim likt verda, sem þú villt at bôlvad se.« Quincianus svaradi: «Hvat þarf nu orða vit, blota þu godum vorum, eda elligar man ek lata glata þer fyrir pislir.» Heilog Agatha svaradi: «Ef þu sendir dyr at granda mier, þa munu þau þegar sefagt, er þau heyra nafn Kristz, en ef þu vill mik i elldi brenna, þa munu einglar veita mer þarfsamliga dögga af himni. Ef þu lætr mik beria eda særa, þa hefi ek innan briostz helgan anda, þann er mik efir at fyrirlita allar kvalir þinar.»

Fra Quinciano iarli ok Agathe.

3. Þa let Quincianus setia hana i myrkvastofu ok mællti: «Hygg at þu, Agatha, at idraz örða þinna, attu megir fordaz hræðiligar kvalir, þær sem þer erut ætladar«. Guds mær svaradi: «Þu þionn andskota, idraz þu helldr villu þinnar, attu megir fordaz eilifar kvalir.» Þa var heilog Agatha leidd glöð til myrkvastofunnar, ok for hun svo fuss til pïsla sem solttinn madr til krasa, ok fal drottni æ hendi med bænum allan vilia sinn. En annan dag let Quincianus leida hana fyrir domstol sinn ok mællti: «Agatha, leid þu nockurum athuga heilso þina.» Hun svaradi: «Kristr er heilsa min.» Jarlinn mællti: «Hversu leingi ætlar þu at hallda æ heimsko þessi? neita þu Kristi ok göfga god vor, at eigi glatir þu æsko þinni fyrir bitran dauda». Hon svaradi: «Neita þu helldr godum þinum, er gior eru or tre eda steini, en þu göfga sannan gud skapara þinn; en ef þu fyrirlitr gud, þa muntu liggia undir eilifum kvolum ok bruna.» Þa reiddiz Quincianus ok let festa ena sælu Agatham i stagl ok pina. En er hun var þar pind, þa mællti iarlinn vit hana: «Fyrirlattu þrægirni hugar þins, at þu megir finna heillt ræð lif þinu.» En hun svaradi: «Svo em ek fegin pislum þessum, sem sa madr er frettir god tidendi eda finnr þann mann, sem hann hefir leingi fuss verit ath finna, eda sa madr er finnr fe i iordu, þviat eigi er hveitid borit i kornhlödu, adr þat er hreinsat ok barit af halme, svo ma ond min eigi inn ganga i paradis med sigri, nema likami verdi fyrr mæddr i pislum.» Þa let Quincianus skera af henne briostin. Þa mællti heilög Agatha: «Þu emm grimmazti guds ovinnr, hvi skammastz þu eigi at skera

briost af konu, þar sem þu hefir sialfr sogit briost modur þinnar? En ek hefi heillt briost innan i önd minni, ok fædi ek þadan öll vit likama mins, þau sem ek helgada gudi allt fra æsko minni.»

Fra pisl heilagrar Agathe meyar.

4. Þa let Quincianus setia hana enn i myrkvastofu ok 5
bannadi ollum læknum at koma til hennar ok svo at færa henne
fæzlu ok dryck. En er hun var þar byrgd, þa kom nockur gamall
madr a midri nott, ok for fyrir honum sveinn, sa er lios bar, ok
hafdi hann i hondum oll lækningar kyn ok sagdiz lækniir vera
ok mællti vit Agatham: «Þott iarll pindi þik miök likamligum 10
pislum, þa kvaldir þu hann meir i svorum þinum, ok þott hann
letí briost af þer skera, þa vard honum þo verrá i sinu briosti, ok
mun aund hans vera i harmi at eilifo. En ek var hia staddr, þa
er þu vart pind, ok sa ek, at græda mundi mega briost þin, ef lækna
kæmi til.» Hun svaradi: «Alldri hafda ek likamliga lækning æ 15
likama minum, ok er mer liott at glata þvi nu, er ek vardveitta
allt hingat til.» Enn gamli madr svaradi: «Kristinn madr em ek,
ok kann ek lækning, ok þarftu eigi at ottaz mik.» Heilög Agata
svaradi: «Eigi ottumzt ek þik ne skömmumz, helldr æ ek þer
vel at þacka, er þu letz þer soma at bera æhyggiu fyrir mer; en 20
þat skalltu vita, at alldri mun likamlig lækning koma a likama
minn, su er manna höndum er giör.» Enn gamli madr mællti:
«Fyrir hvi villtu eigi, at ek græda þik?» Hun svaradi: «Þvi at ek
hefi grædara drottin minn Jesum Kristum, þann er ordi einu endr
bætir alla hluti, hann ma mik heila giöra, þegar er hann vill.» 25
Þa brosti enn gamli madr ok mællti: «Hann sialfr sendi mik til
þin, ok em ek postoli hans, ok þat skalltu vita, at þu munt grædd
verda i hans nafni.» En er hann hafdi þetta mællt, þa hvarf
hann or augliti hennar. En hun fell a kne til bænar ok mællti:
«Þackir giöri ek þer, drottinn Jesus Kristus, þviat þu mintiz min 30
ok sendir til min postola þinn at græda sær min.» Ok voru þa
heil briost hennar. En svo mikit lios var i myrkvastofunni alla
nottina, at vardhalldmenn hrædduzt ok flydu fra opinni myrkvastof-
unni. Þa mællto þeir vit hana, er i myrkvastofunni voru, at hon
mundi brött fara. Guds mær svaradi: «Eigi er þat mitt ræd at glata 35
dyrd minni en selia vardhalldmenn til bana, helldr mun ek halldaz
i iatningu drottins mins, þess er mik græddi ok huggade.»

Vittal Quinciani ok Agathe.

5. Eptir .iiii. daga let Quincianus leida Agatham or myrkva-
 stofunni fyrir domstol sinn ok mællti vit hana: «Hversu leingi
 ætlar þu at þræz i moti bodordum konunga? blota þu godum, ella
 5 þu munt enn meir pind vera.» Heilog mæR svaradi: «Oll eru
 ord þin tom ok raung bodord þin, þviat þau saurga þik sialfan ok
 gera þik vitlausan; hverr mun sva ær, at a stock eda stein muni
 kalla til hialpar ser en eigi a sannan gud, þann er mik græddi af
 ollum særum ok endrbætti briost mitt?» «Hverr græddi þik?»
 10 kvad Quincianus. Agatha svaradi: «Kistr sonr guds.» Jarll
 mællti: «Þorir þu enn at nefna Krist.» Guds mæR svaradi: «Ek
 iati Kristi ok ek læt alldregi af ath kalla æ hann af ollu hiarta.»
 Þa let Quincianus dreifa hvossu grioti a glædr ok vellta þar guds
 15 mey æ berri æ griotino. En er þat var gert, þa vard landskialpti
 mikill, ok fell hofsveggr æ tvo vini iarllzins, þa er mest eggjodu
 hann til blota ok glæpa, annarr het Siluinus en annarr Valkomus,
 ok lomduz þeir. Þa hræddizt allr borgarlydr, ok runnu til husa
 iarllzins med þys miklum ok avitodu, er hann let guds mey
 pina grimmum pislum. Þa ottadiz iarllinn bædi landskialptann ok
 20 þys alþydu ok flydi or borginni, en hann let Agatham setia i
 myrkvastofu.

Um andlat Agathe.

6. En er heilög Agatha geck inn i myrkvastofuna, þa hellt
 hun hondum til himens ok bad til guds æ þessa lund: «Þu drottinn,
 25 er mik skapadir ok vardveittir mik fra æsko allt hingat til, ok tokt
 af mer veralldar æst, ok vardveittir likama minn fra saurgan, ok
 letz mik stiga yfir kvalir, bædi elld ok iarn, baund ok bardaga, ok
 veittir mer þolinmædis-kraþt i ollum pininghum, þik bid ek nu, at
 þu takir önd mina, þviat nu er su tid komin, at þu latir mik
 30 skiliazt vit verolld þessa ok koma til þinnar miskunnar.» En er
 hun hafdi þetta mællt, þa let hun önd sina. Ok er kristnir menn
 frago andlat hennar, þa skundudu þeir þangat ok toku i brött
 likit ok lögdu i nyia steinþro ok smurdu dyriligum smyrslum. Þa
 kom nöckur ungr madr silkiklædum skryddr, ok fylgdi honum
 35 meir en .cc. fagskryddra sveina. Þetta lid hafdi eingi sed adr ne
 sidan. Sia enn ungi madr kom til, þar sem likami heilagrar Agathe
 var grafinn, ok lagdi tabulo or marmarasteini hia höfut(!) henni i
 graufinni. En þessi ord voru þar ritod æ: Heilagt hugskot sialfvil-

ianda gaf veg gudi ok lausn fostriardar. En þat er svo at skilia, sia mæR hafdi heilagt hugskot sialfviliandi ok gaf veg gudi en audladiz lausn fostriardar. En er aptr var lokin grauf Agathe, þa for inn ungi madr i brótt med lidi sinu, ok var hann hvergi sidan senn ne spurt til hans i því heradi; af því ætlum vær, at eingill guds 5 hafi þar verit. En hverr sagde odrum, er sæ rit þetta, ok feck þat mörgum mikillar ahyggiu, ok toku allir at göfga grof heilagrar meyi(iar).

Um dauda Kvinciani Iarllz.

7. En er Quincianus frá andlat heilagrar Agathe, þa let hann 10 leita at audæfum hennar ok villdi klanda frændr hennar, en guds hefnd fyrirfor honum i æ þeiri er Semitheus heitir. En svo bar at því, at hann for æ skipi, en hestar tveir gerduzt odir, ok drap annar iarllinn, en annar beit hann ok kastadi honum utan börðz, ok fanz alldregi lik hans. Þa giordiz hræzla mikil yfir heidnum monnum 15 ok um gaufgan vit guds meyi, sva at eingi þordi sidan at granda frændum hennar. En til þess at ritningh su fylltiz ok sannadizt, sem eingill guds hafdi sagt æ þeiri tabulo, er hann hafdi laght i grauf heilagrar Agathe, þa kom elldr upp i Sikileyiar fialli, því er Eth(n)eus heitir, ok rann eldrinn svo sem straung æ fra fiallino 20 ofan til borgarinnar Catanensium. Annan vetr enn næsta eptir, er hin helga Agatha hafdi pind verit, þa flydu heidnir menn fra fiallinu ok komo til leidis Agathe ok toku tialld þat, er breitt var yfir graufina, ok settu þat i mot elldinum; en hann nam þegar stad æ sömu stundu. Sia elldr hofzt i upphafi manadar Februarij, 25 en hann stodvadiz a .v.^{ta} degi þess manadar, en þat er pislardagr heilagrar Agathe, at lydrinn mætti þat skilia, at þeir væri leystir fra elldi af hennar bænum fyrir drottin vorn Jesum Kristum son guds, þann er m(ed fe)dr ok helgum anda lifir ok rikir gud almattigr um allar aldir allða. Amen. 30

1 því Cd.

II.

(Codex 233 folio).

Her byriar upp söghu sellar Aughattu meyiari.

Kvincianus Sikileyar iarl fretti goða síðu heilagrar Agathe meyiari ok leitaði á marga vega við þat at na henni, þvíat hun var auðig ok ættstor, en hann var fegiarn ok veggiarn en litils kyns, ok þotti hann þo vera göfgum mönnum æðri af velldi því, er hann hafði ok honum var gefit allra helldz i gegn kristnum mönnum. Hann var blotmadr mikill. ok villdi eigi heyra Kristz nafn; af því let hann taka Agatham ok selldi hana blotkonu þeiri er Afrodísia het. En hun atti dætr .ix. óraðvandar, sem hun var sialf. En þær leitudu vid þat eitt manat allan at snua hug Agathe fra guðs fyrirætlan, ok hetu henni stundum auðæfum, en stundum ægdu þær henni pislum. En hun svaradi þeim sva: «Hugr minn er styrkr ok efldr af guði, orð yður þikkir mer sem vindr, ok heit yður sem regn, ok ognir ydrar sem el; ok ma hus mitt eigi falla fyrir þessum lutum, þvíat þat er timbrat yfvir stein.» En heilug mæri (var) svo fus til pislar fyrir guðs nafn sem soltinn vargr til braða eða soltinn maðr til goðra krasa, eða þyrstr til drykkjar, sa er vinnr erfði i solar hita. En er Afrodísia sa hug hennar stadfastan i tru, þa fór hun til iarls ok mælti til hans: «Auðvelldra er at bleyta steina eða iarn, en at snua hug hennar fra Kristi, þvíat ek ok dætr minar gerðum þat eitt manat þenna at lokka hug hennar, at hun leti at nytsamligu raði voru; ver færðum henni gull ok gimsteina ok gullofvin klæði ok goðan husbuning, ok þar med het ek henni löndum ok lausum aurum ok manni med allzkonar auðæfum; en hun trað þat allt undir fótum ser ok allar kenningar vorar.»

2. Þa reiddiz Kvincianus iarl ok let leida sæla Agatham fyrir dómstol sinn ok spurði hana, hvers kyns hun væri. Hun svaradi: «Tiginna manna er ek, ok allir frændr minir.» Jarl mælti: «Fyrir hvi synir þu þik sva i síðum ok buningi, sem þu ser ambatt, ef þu ert frials ok tigin?» Heilug Agatha svaradi: «Ek er ambatt Kristz.» Jarl mælti: «Fyrir hvi segiz þu nu ambatt, en aðan sagdir þu, at þuu værir tigin ok frials?» Agatha svaradi: «Su er en hæsta tign at þiona Kristi.» Kvincianus mælti: «Erum ver eigi tignir, er neitum hans þionostu.» Sæl Agatha svaradi: «Tign yður er svo ofrials, at þer goriz þrælar stokka

ok steina ok þionar synda.« Kvincianus mælti: «Pislum skal hefna þer, er þu lastar goð vór; en þu seg, adr þu komir til pinsla, fyrir hveria skyllð þu hafnar at blota heilug god vór?» Blezut Agatha svaraði: «Kalla þu eigi þat gud vera, helldr diofla likneski, er þer gerit or grioti eða malmi.» Kvincianus mælti: 5 «Vel þu um þann kost, er þer þikkir villdri, annat tveggia at vera pind morgum pinslum sva sem heimskir menn, ella ver þu vitr, sem þu att kyn til, ok blota goðum vorum almatkum, þeim er sannr guðómr synir þau guð vera.»¹ Heilug Agatha svaraði: «Undrumz ek þat, er þu skalt voltinn i svo mikla heimsku, at 10 þer þikkir þat illyrði vid þik mælt eða konu þina, þott ykkir se vid þau iafnat gud þin, er þit dyrdkit. Ef goð þin ero goð, þa vænta ek þer goðs, at þitt lif væri þa sem þeira; en ef þu ræktir samlag þeira, þa mælum vid bædi eitt.» Þa mælti Kvincianus: «Eigi þarftu at tala fleira, blota þu goðum vorum, eða ella mun ek lata 15 bana þer.» Sæl Agatha svaraði: «Eighi ottumz ek pinslir þinar, þviat ef þu sendir olm dyr at mer, þa munu þau stoðvaz, þegar þau heyra Kristz nafn; en ef þu kastar mer i elld, þa senda englar mér dögð af himni; en ef þu ognar mer pislum eða bardogum, þa hefir ek innan briostz helgan anda, fyrir þann mun ek yfir 20 stiga allar kvalar þinar, ok sva þar med sialfan þik.»

3. Kvincianus mælti: «Hygg at þu þer, Agatha, ok iðraz orða þinna, at þu megir forþaz pislir ok fá miskunn af mer.» Heilug Agatha svaraði: «Iðraz þu helldr synda þinna, at þu megir forðaz eilifa kvol.» Þa let Kvincianus leiða hana til myrk- 25 vastofu. En hun for þangat fagnandi ok fal hag sinn gudi æ hendi med bænum sinum. Annan dag eptir let Kvincianus leiða sæla Agatham or myrkvastofunni ok mælti sva við hana: «Hvart hygg þu enn eigi at heilsu þinni?» Heilug Agatha svaraði: «Heilsa min er Jesus Kristr sonr guds lifanda.» Kvincianus 30 mælti: «Neita þu Kristi ok lut goðum vórum almatkum, at eigi tynir þu lifi æsku þinnar.» Sæl Agatha svaraði: «Neita þu bolvudum tregöðum þinum ok göfga sannan guþ, almatkan skapara allra luta, ella fyrirferz þu i elldi eilifs bruna.» Þa reiddiz iarlinn ok let festa hana i stagl ok bera lengi ok mælti sidan við hana: 35 «Fyrirlat þu villu þina ok þragirmi hugar þins, at þu megir lif hafva.» Heilug Agatha svaraði: «Svo glediumz ek i þessum pislum, sem sa er fregnir goð tíðindi, eða sa er mikit fe finnr i iordu; ok sva sem korn er eigi borit fyrr i bygghlaudu, en þat er

¹ Her er noget udeladt, se ovenfor 2³¹ - 3².

aðr barit af halmi, sva ma ok eigi með sigri ond min inn ganga i paradisum, fyrr en likamr minn er þiaðr i pinslum.« Þá reiddiz

Kvincianus iarl ok let slita briost af henni með iarnkrokum. En heilug Agatha mælti þá við Kvincianum iarl þessum orðum:

5 «Heyr þú enn grimmi guðs ovin ok þræll syndanna, fyrir hvi skammaðiz þú eigi at sniða þat hold af konu, er moþir þin let þik suga i barnæsku? En ek hefir heilt briost i önd minni, ok fæði ek þadan oll likams vit min guði til handa.»

4. Þá let iarl setia hana enn i myrkvastofu, ok var engum lofat at koma til hennar at færa henni fædu ne drykk, ok engum lækni. Var hun þar læsthia þeim, er þar voru aðr fyrir til dauda ætladir. En á midri natt kom til hennar i myrkvastofuna elldiligr madr, ok bar sveinn einn lios fyrir honum, ok mælti til hennar:

15 «Ek er læknir, ok var ek hia þer i gæir, er iarl let þina þik at likam ok skera briost af þer; en þo kvaldir þú hann meirr i svörum þinum, ok sneriz briost hans i eilifan sárleik ok önd hans i elldligr kvalar ok endalaust frost, þar sem eitormar munu bita ok slita með helvitis hundum ok höfðingium hann i sundr. En ek veit, at sar þin ma græða.»

20 Agatha svaradi: «Alldri hafda ek iardliga lækning á likam minum her til, ok því er mer ofallit at hafa heðan af.» Hinn gamli madr mælti: «Kristinn em ek, ok kann ek vel alla lækning, ok þarftu eigi at hræfaz mik.»

Sæl Agatha svaraði: «Þakka ek, drottinn fadir, at þú rektir guðligt bódorð ok syndir manndom ok milldiverk

25 við mik, en vita skaltu þat, at alldri kemr su lækning á likam minn, er manna hondom er gior.» Hinn gamli madr mælti: «Fyrir hvi lætr þú mik eigi lækna þik?»

Heilug Agatha svaradi: «Ek hefir græpara drottin minn Jesum Kristum, þann er alt grædir með einu orði, hann ma mik heila gora, þegar hann vill.» Þá

30 brosti hinn gamli madr ok mælti til hennar: «Hann sialfr sendi mik til þín, þvíat ek em postoli hans, ok skaltu i hans nafni taka heilsu þina ok bot allra sára þinna.» En er hann hafdi þetta mælt, þá leid hann til himins fra ögliti hennar. En heilog Agatha hóf sina bæn til gufs a þessa lund: «Þakkir gori ek þer, eilifr

35 guð drottinn minn Jesus Kristr, er fyrir oumræðiliga mildi þinna miskunnsemda virðiz þú at senda til mín postola þinn at styrkia mik ok græða sar min; þer se eilift lof ok dýrð með feðr ok helgum anda, einn lifandi guf um allar aldir allða.» En er hun hafdi bæn lokit, þá voro briost hennar groin ok oll sár hennar.

40 En sva mikit lios var yfir henni um nottina, at myrkvastofu-

verðirnir flyðu brott frá henni opinni. Þá mæltu þeir, er þar voru, at hun skyldi fara brott ok forða sér. En heilug Agatha svaradi þeim sva: «Eigi vil ek selia þa til dauða, er min skylldo geymt hafa, ok glata sva dyrð minni, helldr mun ek vera staðföst i þess tru ok krapti, er græddi oll sár mín med helgu orði sinu ok hugg- 5
adi mik i almætti guddoms sins, drottinn minn Jesus Kristr.»

5. En eptir fíora daga lidna þadan þa let Kvincianus iarl leida hana fyrir dómstol sinn ok mælti svo við hana: «Hygg at þu, Agatha, heilsu þinni ok blota goðum vórum almatkum, ok þraz eigi moti mer, at þar fyrir tapir þu heilsu þinni ok lífi ok þolir 10
hedan af meiri kvalar en fyr.» Heilog Agatha svaraði: «Aull ero bodord þin ok orð ónyt ok rangir domar þinir, þviat þeir saurga þik ok draga til helvitis, eða hvern mun svo ærr vera ok vitlauss, at hann heiti til hialpar sér æ stokka eða steina, eða hvern mun svo fiar- lægr allri skynsemi, sa er deili veit æ skapara sinum ok kennir satt líos, 15
at hann mun ganga myrkra götu sva afskapliga, at hann mun dyrka greylog goð þin, er gior ero manna höndum eptir hinum verstum monnum, er verit hafa i heiminum, er æ allan hátt voro fullir af diðfulligum golldrum ok górnigum ok þar med af allzkonar fullifnaði ok hordómum, morðum ok oðaðaverkum, er auðfundin munu 20
verða i þeira lífssögum, meðan þau voro her i heimi i sinum baulvuðum likomum. En eptir þeira skemdarfullt líf foru þau til helvitis ok brenna þar ok fríosa med diðflinum ok hans árum, ok allir þeir er þau dyrka, utan enda; en þau mega hvarki biarga sér ne oðrum, helldr voro þau eptir dauðann blotut ok mögnut af 25
vöndum mönnum ok diðfuls krapti til fyrirdæmingar eilifrar sialfum þeim ok öllum þeim, er þeim treysta. Eða hygg þu, hinn grimmi guðs ovin, at ek muna sakir reidi þinnar eða fyrir ognir þessa þinna eða fyrir nöckurskonar bliðmæli orða þinna gefa upp ast ok traust drottins mins Jesu Kristz, er bæði er guð ok madr, sa er 30
sér let sóma at græða mik af ollum sarum ok endrskapadi briost min fyrir dyrð heilags nafns sins, at oll veralldar bygðin viti efalaust engan annan vera sannan guð, allra luta skapara ok lausn- nara ok græðara, lífanda ok ríkianda utan enda, amen.» En er heilög Agatha lauk sinni ræðu med sníollum framburð ok svo 35
miklum guðs krapti, at allir undruduz er hia voro, þa bra Kvincianus sva við, at allan lít dro ór andliti hans, ok megin likama hans minkadi sva, at varla gat hana setið upp, ok engu orði gat hann svarat, þa er heilug Agatha sannyrði goð hans, ok nær var alt skynsemdar vitit frá honum. En er hann retti við svo sem 40

af þungu omegni, þá rann svo reiðin um allan líkama hans, at varla þoldi hann kyrr, ok líkligt mundi þíckia, at blóðit mundi ut springa um heilt skinnit. Ok í fyrstu skalf hann sem af ofrkulda, er hann hóf ræðu sína æ þessa lund: «Heyr þu, hin aumazta
 5 kona, er með ógurligum orðum hefir fellt æ þik allra goðanna reiði ok mína, ok þar fyrir skaltu þola allar þær þislr, er ver megum þer fá. Ok þó fáom ver eigi hefnat goðanna æ þer, þótt þu hefdir hundrat líkama, ok hundrat sinnum væri hverr þeira hinum hörduztum þislum til dauða þindr. En þó seg þu
 10 að þu þolir dauða þislr, hvert goðanna þik hefir sva guddomliga læknað.» Sæl Agatha svaradi: «Kristr sonr guðs lífanda læknaði mik, en eigi goð þin onyt ok skemðarfull.» Kvincianus mælti: «Þorir þu enn at nefna Krist ok kalla hann guð?» Agatha svaraði: «Kristi iati ek með mínum munní ok af ollu hiarta mínu.»
 15 Þá tok Kvincianus at æðaz af reidi, ok let fletta hana klæðum ok kasta henni æ hvast griot ok draga hana um brennandi ellda ok glæðr ok þrýsta heinni þar æ ofan með iarnstófum ok rífa sundr holld hennar með iarnkrokum. En er hun var sva hormuliga þind, saung hun lof gudi. Þá kom landskialpti mikill, ok fell
 20 hófs vegr æ tvo höfðingia íarls, þá er grimmaztir voro ok mestir vinir hans ok raðgiafar, het annarr þeira Silvinus, en annarr Fálkomus, ok lómduz allir ok do illum dauða. Þá kom mikill ótti ok hræzla yfir allan borgarlyd vid landskialptann, ok foro með miklum þys til íarls ok avítuðu hann um þat, er hann let þina guðs
 25 ambatt.

Þá hræddiz íarlinn bæði landskialptann ok þys lýðsins, ok flyði hann undan, en þó let hann kasta Agatham í myrkvastofu. En er hun kom þar, helt hun höndum upp til himins ok bað til guds fyrir sér æ þessa lund: «Heyr þu, almáttigr guð allra luta
 30 skapari, fadir drottins Jesu Kristz, er með hans dauða dréyra leystir alt mannkyn af diðfuls valldi; heyr þu, drottinn minn Jesus Kristr lífandi guds son, verandi með eilífum feðr sannr guð fyrir allar veralldir, sa hinn sami er virðiz at taka í enda veralldar æ þinn oskaddan guðdom dauðligan líkam ok þrælsligan manndóm af hinu
 35 hreinazta holldi iungfru sancte Marie þinnar helguztu modur, ok letz fra henni beraz í þenna heim sannr guð ok sannr maðr; heyr þu heilagr andi, almáttigr gud af fedr ok syni framfarandi samiafn ok sameilifr í guddomi feðr ok syni, einn guð osundrskiptiligr í guddoms velldi, en sundrgreindr í þrímr personum,
 40 heyr þuu, heilug þrenning (ok) sónn einingh, er mik skapadir af

dusti iarðar ok leiddir mik ut af kviði moður minnar lifgandi mik með ablēstri siaufalldra heilags anda gipta, þu er hreinsadir mik af synd hins fyrsta mannz ok lædir mik lifs götu at ganga, ok hlifdir mer við ollum diöfuls vælum, ok styrktir mik i hverri freistni, ok letz mik yfirstiga elld ok iarn, bönd ok bardaga, þu er fra mer skilðir heims elsku alla ok saurgan likams, ok veittir mer sanna ast ok þolinmædi i þislum, bid ek þik, drottinn minn, at þu miskunnir þeim ollum, er mitt traust sækia ser til bæna fultings, ok ver þeira minnigr i sinum naudsynium, er mik dyrdka i þinu nafni, hveria velgerna er þeir gora. Enn biðr ek þik, guð minn, at þu takir nu anda minn or likam ok sendir helga engla þina moti salo minni, at þeir færi hana til þinnar miskunnar i hvilld heilagra. « En er heilog Agatha hafdi bæn lokit, þa leid hennar blezaða önd brott af hennar likama med sva mikilli dyrð ok ilm, at allir er hia voro þottuz i paradiso komnir. Þar med fylgði sva mikit lios, at allir heidnir menn þorðu eigi móti at sea, en heyrdu þeir elskuligar raddir i loptit upp syngiandi lof guði, en eptir þriar stundir lidnar fra andláti hennar leid þat hit himneska lios upp i loptit. Ok er af leið mannligr otti, þa komu kristnir menn ok lögdu likam sællar Agathe i steinþro nýja ok smurðu dyrdligum smyrslum. En er þeir stodu yfir liki hennar med harmi, þa kom þar einn ungr maðr dyrdligr at æliti i silki-klæðum gullskotnum, ok fylgðu honom meirr en hundrat sveina tiguliga bunir, kurteisir ok skryddir hvitum klæðum; þeim fylgdi dyrdligr ilmr. Sa hinn ungi maðr gekk högliga at fram ok lagði i steinþrona hia liki sællar Agathe tabolu af marmarasteini gorva. En æ henni var sva ritat: heilagr hugr gaf sialfviliandi veg guði ok lausn fostriarþar. En er aptr var lokit steinþronni, for hinn ungi maðr brott med alla sina sveina, ok sæz hann allðri i Sikiley hvarki adr ne sidan, ok hyggia menn, at englar guds hafi þetta verit. En ritning sea fekk morgum manni mikillar æhyggju, hvat þyða mundi, bæði kristnum ok heiðnum ok gyðingum, ok sneruz margir til retrar tru, ok gerðiz bænastaðr mikill at leiði sællar Agathe.

6. En er Kvincianus iarl for at spyria at aurum ok eignum, þeim er heilug Agatha hafdi átt, ok villde undir sik taka en þina frændr hennar, er kristnir voro, þa for hann einn dag æ skipi yfir æ þa er Simitheus het. Þa bituz hestar .ii., ok slo annarr Kvincianum iarl til bana, en annarr beit ok kastaði honum utan borðz æ diup árinna, ok sokk hann þar niðr ok fannz allðri síþan, ok

heyrðu menn i ána niðr diðfulliga blistran med ópi ok gny, þa er lik iarl's sök niðr, ok tok vatnit at vella, sem i katli væri, um þriar stundir dags. Þa varð otti mikill ok hrædzla yfvir heiðnum mðnnum, ok þordo engir nær at koma at gera mein eða grand
5 frændum blezadrar Agathe.

En til þess at ritning su fyllidiz, er engill guðs lagdi i grðf hia hðfði sællar Agathe, þa kom upp elldr i fialli þvi, er Ethneus heitir, enn næsta vetr eptir pisl hennar litlu fyrir andlatzdag hennar, ok rann elldrinn til borgar Katanencium sva sem rennandi (á).
10 Þa flyðu heiðnir menn med ogurligri hræzlu fra fiallinu. Ok nokkurir af þeim foro til grafar sællar Agathe ok toko tialld af leiði hennar ok baru a mot elldinum, ok nam hann þegar staðar ok rann aprt i sinn stað ok gordi engum manni mein meira, en aðr var vorðit. En upp fra þeim degi þróadiz guðs kristni i Sikiley, en ótrua
15 heiðinna manna skammadiz, ok leysti drottinn lyd sinn af ofrgangi elldz ok allzkonar meinum ok sottum fyrir bænir ok verðleika sins ægiæta pinslarvottz sællar Agathe meyiari, er fyrir hans nafni þoldi pinsl ok dauda þrim nottum eptir kyndilmessu at rikianda drotni vorum Jesu Kristo, er med feðr ok helgum anda lifir ok rikir
20 einn guð um allar alldir verallda. Amen.

III.

(Bladfragment i norske Rigsarkiv af en i første Halvdel af det 14de Aarhundrede i Norge skreven Membran.)

Forsiden.

25 storom ok vnytum orðom. Hon svaraðe: Han kvæðr guð sin vera þau sem enghi guðdomr fylghir. Vere husspræya hans sua sem Frigg gyðia hans, sialfr se han sem Oðen guð hans. Kæisaren ræiddiz þa myok ok bauð mœyna hupp hengia ok hyða ok fastlegha pina. Meðan er þeir barðu hana ok bundu, þa mælte Quin-
30 cianus viðr hana: Latt laust villu ok þralyndi hughskoz þins, tapa eighi lifui þinu eða ælsku. Sancta Agatha suaraðe með þessom

orðom: Ego in hiis penis ita delector, sicut qui bonum nuncium audit, aud sicut qui videt que diu desiderat, aut qui invenit tessauros multos. Ek em þessom pinslum sua fægghin sem sa, er hæyrir goð tíðindi, eða hin er þet serr, er lenghi hæfir han langhat till, eða ællaghær sa er finnr faghrar fehyrslur. Sua em ek þeima likam(egh)um 5 pinslum fegghin, þui at mik hefir lenghi till þeira langhatt. Sua sem huæiti kom yðr at beiria i lafuanom aðr en saðen skiliz fra þi, sua [hit sama] ma min sall æi fyr in gangha i paradisum drotens mins

Bagsiden.

munnt hiolp ok hæilsu þa er þu villt [at ek grœða þik. Agatha] 10 saghðe: Medicinam carnalem corpori meo numquam exhibui, set abeo dominum Jesum Cristum qui solo sermone restauret vniuersa. Þet er sua at mælla a noreno tunnghu: likamlegha læknenngh væitta ek en aldri likame minum ok er liott mer at tapa þui nu er ek hæifi allan aldr giætt. Þa saghðe hinn gamble maðr: Cristianus ego sum 15 et medicinam noui, noli me vereri. Ek em ein kristin maðr ok kann ek vel lækessdomm, ræz mik æi. Sancta Agatha svaraðe: Þakker gere ek þer, goðe maðr, at þu vyrðiz at gera þik sorghmoðan firir minar sakar. En þet skalt þu vita, at likamlegh læknennng skall aldri nallgaz likamme minum. Þa mælte hinn goðe maðr till 20 hennar: Hui villt þu ei at ek lækne þik? Hon suaraðe: Þui at ek heifi drotenn min Jesum Crist, sa er mik ma lækna með sinu einu orðe, briost mitt ok spena hæilla gera. Sa hin gamble maðr mælte þa at henne [brösande: sialfr han] sendi mik hengat till þin, ok ek em hans

AGNESAR SAGA MEYIAR.

(*Cd. Holm. 2 folio, A; Cd. 429, 8vo, B; Cd. 235 folio, kun Begyndelsen; Fragm. 238 folio; Cd. 233 folio, kun Slutningen.*)

Her hefr upp sögu heilagrar Agnete meyar.

5   Ambrosius byskup þræll þræla guds sendir qvediu helgum meyum. Wær hölldum hatidardag ennar helguztu meyar [med salmum ok guds lofi. Gledez flokkar lyða ok fagni Kristz ðl-mösur, fögnum vær allir med drotni, ok minnumzt, hversu pind var en helgazta Agnes; a enum þrettanda vetri alldrs sins glatadi
10   hun dauda ok fann lif, þviat hun elskadi skapara lifs; ung var hon at allðri en alroskin at sid, faugr at aliti, en fegri at sidum ok tru. Borgargreifa son hafði uppi ord sin ok bad hennar, ok het hann morgum fridendum bæði henne ok frændum hennar ok syndi henne dyrliga gripi. En in heilaga Agnes fyrirleit þat allt ok
15   trad undir fotum sem saur. Þa ætladi enn ungi madr, at hun mundi betrigersimar vilia, ok hafði med ser gull ok gimsteina ok allzskyns fagrendi, ok het henne löndum ok lausum aurum, mane ok allzkyns heims audæfum, ef hun neitti eigi samför vit hann. En hun svaradi honum æ þessa lund: «Far þu fra mer, dauda
20   matr ok synda fodr, þviat ek er elskut af öðrum unnanda, þeim er mer færði miklu betri audæfi ok yedmællti mik med fingrgulli tru sinnar, ok þer göfgari er at öllu kyni ok at allri tign; hann skryddi mik ounrædiligo skrudi ok pryddi hals minn dyrligum menium; skryddi hann mik gullofnum mautli ok valdi mer ena biortuztu gimsteina;
25   sitt mark setti hann yfir andlit mitt, ath ek þyddumzt eingan annan unnanda nema hann; syndi hann mer ounrædilig audæfi, þau er hann het at gefa mer, ef ek væra stadföst i ast vit hann. Af þvi ma ek eigi giöra i mot enum fyrra unnanda ok þeckiazt annan en fyrirrita þenna, er ek hefi nu ast vit lagt, at hans kyn er göfgara ok
30   mattr styrkari, asiona fegri ok ast unadsamligri ok [oll dyrd

1 [Agnesar, ok minnumzt hversu hon var pind 235.

kiaurligri. ¹ Minn likami er samteingdr hans likama, ok eigum vit bædi brudhvilu saman; hans meyiær skemta mer dyrligum sǫngum, af hans munni tok ek ² hunang, ok hans blodi eru roðnar kinnr minar, ok ek em halldin af hans fadmlagi. Hans modir er mær, ok hefir fadir hans eigi konu atta. Þeim em ek föstnud, ⁵ sem einglar þiona, hans fegrð undraz sol ok tungl, af hans ilm endrlifna daudir, ok af hans atöku styrkiaz siukir, hans audæfi spillaz alldreghi ne þverra; honum einum vardveiti ek tru mina, ok hönum felumzt ek æ hendi af ollu hiarta ok med ollum alhuga; þa em ek hrein, ef ek ann honum, ok þa mær, ef ek fylgi ¹⁰ honum.

Fra greifa syne.

2. En er enn ungi madr heyrdi þessi ord hennar, þa vard hann feinginn af blindri æst ok kvaldizt i sorgum hugar ok likama, þar til er hann lagdiz i reckiu af, ok sogdu læknar, at ofrast ¹⁵ kveldi hann. En er fadir hans fra þat, er læknar sǫgdu, þa bar hann upp en somu ord at bidia meyiærinnar, sem sonr hans hafði mællt. En hin heilaga Agnes syniadizt ok kvadz ³ alldri vilia slita ast⁴ vit enn fyrra unnanda sinn. Þa tok Simphronius greifi ath spyria, hværr unnandi hennar væri, sa er hun hrosadi hans ²⁰ mætti. En þeir voru, er honom sǫgdu, at hun var kristin ok kalladi Krist unnanda sinn. En er greifinn vard þess viss, þa sendi hann þegar hirdmenn sina [med styrk miklum ⁵ eptir henne, ok var hun leidd fyrir domstol hans, ok kvaddi hann hana fyrst med blidum ordum en sidan ognarmalum. En Kristz mær tældizt ²⁵ eigi fyrir blidleik hans, ok eigi hræddizt hon ognir hans, helldr var hun med enum sama hug ævallt ok enu sama aliti ok hlo at honum, hvort sem hann var reidr eda blidr i hugum. En er Simphronius greifi kastadi a glæ ollum ordum, þeim er hann mællti vit guds mey eda vit frændr hennar, þa let hann leida hana fyrir domstol ³⁰ sinn i annat sinn ok mællti [vid hana⁶: «Eigi mattu hlyda rettu ræði ne nidr leggja þragirni briostz þins, nema þu skilir fyrr fra þer breytui kristinna manna, þeim ⁷ er þu hrosar ath þer hafi kent folkyngi; af því er þer naudsyn at gaufga Gefion gydiu vora, attu sert undir hennar trausti ok i hennar þionostu nott ok dagh, ef ³² þer likar at hallda meydumi [ok hreinlifi ⁶.

¹ [at öllu dyrligri 235. ² Her slutter 235. ³ kvæðz A; segiz B. ⁴ astum B. ⁵ [miklum styr ok reidi B. ⁶ [tilf. B. ⁷ þeira B.

Fra Agnes ok Simphronio greifa.

3. Heilög Agnes svaradi: «Ef ek syniudumz syni þinum lifanda manni, þeim er skilia mæa skynsemi, ok heyra mæa, sia ok ganga, ok kenna sin, ok niota godra hluta þessa heims, ok eigi 5 villða ek til hans lita fyrir astar sakir vit Krist, hvi mega ek þa göfga skurdgod andlaus ok vitlaus, ok gera þat i mot enum hæsta gudi ok luta stockum eda steinum.» «Heillt ræd villdag kenna þer, sagði Simphronius, ok sit ek þer af því gudlastan, at ek se alldr þinn minna en hyggendi.» Heilaga Agnes svaradi: 10 «Hird eigi þu at fyrirlita æsku mina, svo at þu hyggir mik rækia, hvort þu ert reidr eda blidr i hugum, þviat gud virdir menn meir at hugskoti ok tru en at alldri. En ef þu varar mik vit reidi goda þinna, þa lattu þau sialf reidazt ok sialf sitt erendi reka, hefni þau sialf sin, ok bodi sialf, at þau se göfgut. En ek se, 15 attu leitar þess vit mik, er þu munt alldri fæa, af því gerdu þat, er þer er i skapi.» Simphronius mællti: «Nu skallt þu kiosa um tvo kosti, annattveggia at blota Gefion gydiu vora med meyum odrum til [lofs astarmanna þinna², eda þu munt selld med portkonum til saurlifis ok til skemdar [kyns þins³, ok munu eigi kristnir 20 menn mega efla þik, þeir er þer kendo fiolkyngi, þa er þu treystiz, at þu megir fordazt þessa meingerd.» Agnes svaradi: «Ef þu vissir, hverr gud minn væri, þa mundir þu eigi þetta mæla; en þar sem ek veit kragt drottins mins Jesus Kristz, þa fyrirlit ek órugg ognir þinar, ok trui ek því, ath ek mun eigi blota skurdgod þin ok 25 saurgazt af annarra syndum, þviat eingill guds er med mer ok vardveitir likama minn, ok sonr guds, sa er þu kant eigi, hann er mer borgarveggr oyfirstigligr ok vordr, sa er alldregi sefr, ok hlifiskioldr, sa er alldregi þrotnar. En god þin, er af eiri eru giör, þa væri þar nytri ker [or giör⁴ til gagns monnum, eda ef 30 þau eru or steini, þa væri þetra stræti þilit med þeim, at eigi vadi menn leir, þviat guddomr er æ himnum en eigi i steinum, ok helldr i loptriki en i malme. En þu ok þer likir, ef þer latid eigi af blotum þeiras, þa mun ein pisl yfir ydr luka, þviat svo sem þau [eru blasin i elldi, at þau verdi⁶ smidut, svo verða ok göfganarmenn þeira saman brendir i eilifum elldi, eigi til þess at þeir 35 verdi smidadir, helldr til hins at þeir kveliz ok farizt æ ok æ.

1 aroskjns mans *B.* 2 [hialpar ettmonnum þinum *B.* 3 [kynsmonnum þinum *B.* 4 [tilf. *B.* 5 ydrum *B.* 6 [blasaz saman i elldi, þa er þau eru *B.*

Fra Agnes ok eingli guds.

4. Þá reiddizt greifinn ok let guds mey færa or fötum ok leida nockta¹ til portkvenna huss. En þegar er hun var or fötum færð, þá leysti hun hær sitt; en gud veitti henne svo mikinn hærvoxt, at hun þotti betr klædd af hære sinu en klædum. En 5 er heilaga Agnes geck inn i husit, þá fann hun þar eingil guds, þann er hana skryddi sva miklu liosi, at eingin matti sia hana fyrir liosinu; husit skein allt innan svo sem sol, þá er hun skin sem biartaz, ok vard hverr því blindari, er þangat kom, sem hann var forvitnari. En er hun fell a kne til bænar fyrir drottne, þá 10 sa hun þar et biartazta klædi ok skrydde sik því ok mælti: «Þackir giðri ek þer, drottinn Jesus Kristr, því at þu gaft mer klædi þetta ok taldir mik med ambattum þinum.» En svo var klædit henne skapliga² mikit ok svo biart, at eingin efadi um þat, at einglar guds hefde gert, þeira, er sia mattu. Þá giðrdiz 15 horhus at bænarstad, þvíat hverr göfgadi gud, er þangat kom, ok for hreinne þadan en þangat.

Daudi greifa sonar.

5. En er þessir hlutir gerduzt, þá for þangat borgargreifa son, sa er valldit hafdi oskilum þessum öllum, ok fylgdu honum 20 iafnalldrar hans galausir, ok gengu inn i husit fyrir honum med hlatri ok galeysi. En er þeir sæ liosit, undruduz þeir ok hurfu aptr ok vegsömödu lios guds. Greifa son avitadi þa ok kvad þa ecki þora, ok geck inn i husit sidan ok sæ liosit, ok göfgadi þeygi gud, helldr od hann fram i liosit med ohreino hugskoti. 25 En adr hann mætti hendi sinni taka til meyarinnar, þá vard hann kyrktr af diöfle ok do. En er hann dvaldizt i husinu, þá ætlotu forunautar hans, at hann mundi [at vilia sinum ok munudlifi dveliazt³, ok geck inn einn þeira i husit, sa er galausaztr var, svo sem [hann fagnadi munud hins⁴; en er hann sæ hann 30 daudan, þá kalladi hann ok mælti: «Biargit oss, Romaborgar menn, kona sia hefir drepit med mikilli folkyngi son borgargreifa vors. [Þá var kvatt motz, ok dreif þangat mikill fioldi manna, ok vard þræta mikil um guds mey⁶: sumir toldu hana fiolkungha, en sumir saklausa.

1 *saal. B*; hana *A*. 2 *tilf. B*. 3 [drygia munudlifi vit meyna *B*.
4 [med gapi ok gliediandiz af hans illderum *B*. 5 *Hær beg. Fr.*
238a 6 [*tilf. B. Fr.*

Uppreistr greifa son af dauda.

6. En er greifinn fra dauda sonar sins, þa for hann til motz-
 ins med miklum hryggleik, ok er hann sæ hann daudan, þa kalladi
 hann med grimligri roddu æ guds mey ok mælti: «Þu en grim-
 5 azta kona, fyrir hvi drapt þu son minn med eitri folkyngi
 þinnar?» Heilog Agnes svaradi: «Sa enn sami tok velldi i gegn
 honum, er hann villdi eptir lifa. Fyrir hvi ero her allir adrir
 heilir, þeir er hingat komu, nema því at allir lofudu gud, þann er
 eingil sinn sendi til min, ok skryddi mik klædi miskunnar sinnar
 10 ok vardveitti likam minn, þann er gudi er helgadr ok eignadr.
 Nu þeir allir, er liosit sa, göfgudu gud ok foru a brott omeiddir,
 en þessi¹ madr for gælaus ok odr ok lofadi eigi gud, þa er hann
 sæ liosit, en er hann villdi mik hondum gripa, þa let eingill guds
 hann deyia illum dauda, sem nu ser þu.» «Þa mun ek trua,
 15 kvad greifinn, at eigi valldi þesso folkyngi þin, ef þu bidr eingilinn
 ok getr² þat, at hann gialldi mer [son minn].» Heilög Agnes
 svaradi: «Þott trua⁴ ydur se eigi verd ath geta þat af gudi, þa
 er þo nu⁵ su tið komin, er makliga ma vitraz kraptr drottins mins
 Jesu Kristz. Af því gangit þer allir ut, en ek mun biðia fyrir
 20 mer til guðs.» En er allir gengu ut, þa fell Agnes a kne til
 bænar⁶ ok bað til drottins, at hann reisti upp hinn unga mann. Þa
 syndiz henni engill guðs, ok styrkði hann hug hennar reisandi
 manninn af dauda. En sa er upp reis, gekk þegar ut, kallaði ok
 mælti: «Einn er guð a himne ok iorðo ok i sio, sa er guð
 25 kristinna manna, en oll skurðgoð eru onyt ok mego hvarki biarga
 ser ne oðrum.» Þa toku allir blotbyskupar at æðaz⁷ ok kolludo med
 einne roddu ok mæltu: «Taki þer hina folkunnigu konu ok
 forðetu⁸, er villir hugi manna ok snyr hiortum þeira.» En er
 greifinn sa svo miklar iartegnir gervar⁹, þa undradiz¹⁰ hann, en
 30 þordi þo eigi gera i mot blotmonnum eda mæla i mot sialfum ser
 ok hlifa meyiunni. Þa for hann a braut ogladr, er hann matti
 eigi hialpa guds mey eda leysa or ollum pislum þeira eptir upprisu
 sonar sins, ok let adra dema um þetta mal.

7. En Aspasius domandi let kynda elld mikinn i augliti
 35 lydsins ok let kasta meyiunni i logann midian. En er þat var
 giort, þa skiptiz loginn i tvo stadi ok brendi lydinn a hvora-
 tveggja hond, en hana sakadi ekki hitinn þess at helldr. En

1 sia *Fr.* 2 þiggr *Fr.* 3 [aptr son minn lifanda *B.* 4 otrua *B.* *Fr.*
 5 *Her ender A.* 6 *saal. Fr.*; bænar *B.* 7 *Her ender Fr. 238^a.* 8
 40 forðetu *Cd.* 9 gerdar *Cd.* 10 undratiz *Cd.*

blotmenn (sogdu) þetta (af) folkyngi hennar en eigi guds krapti. En domandinn kalladi a kvalarana ok bad, at þeir kveldi meyna. Þa hellt Agnes hondum til himins ok bad til guds a þessa lund: «Almattigr ok ogorlegr ok gofuglegr fader, drottinn minn¹, þik lofa ek ok dyrka ek, þviat fyrir son þinn fordumz ek ognir vondra manna, ok ste ek yfir velar diofuls ok geck osaugada² gautu. Nu hvelfiz yfir mik dogg af himne af helgum anda, svo at eldrinn sloknar hia mer, ok skauz³ loginn ok hvarf hitinn til þeira, er hann kyndu. Þik lofa ek, gaufgr fader, þu letr mik koma til þin ohredda a medal ellda. Nu se ek þat, er (ek) truda; nu held ek þvi, er ek venta; nu fagna ek þvi, er mik fysti til; þer iata ek med munne minum, ok til þin fysumz ek af ollu hiarta. Nu þegar kem ek til þin, lifandi gud, er med drottne vorum Jesu Kriste syne þinum lifer ok rikir nu ok um allar (allder) allda.» En er hon hafdi lokit þen sinni, þa sloknadi eldrinn allr, svo at eingi fler(!) var eptir. Þa matti Aspasius eigi standazt [op alþydu⁴, ok let spiofi leggja i briost meyarinnar, ok helgadi gud ser hana brudi ok pislarvott, ok for hon til almattigs guds med þessu liflati. En frendr hennar toku likam hennar med fagnadis ok grofu i landeign sinni skamt fra Romaborg a gotu þeiri er Numentana heitir. En er kristinn lyðr kom opt þangat til bæna, þa somnuðu heiðnir menn liði ok borðu grioti at þeim ok rako þa a brot þadan.

8. En Emerenciana het [fosystir Agnetis⁶, sia var heilog mær ok þo primsignd at eins; hon stoð ohredd ok flyði eigi, hælldr avitadi hon heiðna menn ok mællti: «Per væslir⁷ ok grimmir hamnit⁸ þeim, er almatkan guð gofga, ok hoggvit saklausa menn, en truit sialfir a stock ok stein.» En er hon mællti þessor orð ok þessom lik, þa bórðu þeir hana grioti, ek lét hon ond sina, er hon var a bœnom hia leiði sellar Agnetis⁹. Þessi mær skryddiz i bloði sino, þviat hon tok bana fyrir þat er hon iatti guði¹⁰. A þeirri somo stundo varð landskialpti mikill, flugo elldingar ok reiðarðrumör [i heidi¹¹, ok fell niðr mikill hlutr heiðins lyðs ok do. Þadan fra þorði engi maðr at granda þeim monnum, er komu til leiðis heilagra manna at biðia fyrir ser. En frendr Agnetis⁹ komu of nott með kennimonnum ok toko likam Emerenciane meyar ok grofu skamt fra leiði Agnetis⁹. En er frendr Agnetis vokðu opt um nætr a bœnum at leiði hennar, þa sa þeir at miðri nott meyar

¹ Jesu Cristi tilf. Cd. ² osaugata Cd. ³ skustz Cd. ⁴ [ok alþyda Cd. ⁵ Her. beg. Fr. 238^b. ⁶ [fostsystir, Agnesar B. ⁷ vesalir ok fallvalltir B. ⁸ banet B. ⁹ Agnesar B. ¹⁰ tru sina tilf. B. ¹¹ [tilf. B. 40

flokk mikinn í lofti [með liosi¹. Þær voru allar skryddar gull-
ofnum cleðom. Í þeirra liði syndiz þeim heilog Agnes²; ok stoð til
hægri handar henni lamb [sniofi hvitará. En er frendr hennar
sa þessi tíðendi ok aðrir kristnir menn, þeir er þar voro, þa kom
5 hræzla mikil yfir [þa. Þa nam Agnes staðar með⁴ meyia lið sitt
ok mælti til frenda sinna: «Eigi skolu þer grata andlat mitt,
hellðr⁵ fagne þer með mér ok glediz, þvíat með þessum meyium
ollum eignumz ek liosan stad, ok er ek nu á himnum í e(i)lifum
fagnadi með þeim, er ek elskadi á iordu af ollu hiarta.» En er
10 hon hafði þetta mælt, þa leid hon til himins.

9. En er madr sagde þesse tíðende hverr⁶ audrum, þa kom
sía saga til eyrna dottur Constantini konungs, en hon het Con-
stancia, en hon var hin vitrasta mæ. En hon var svo oll hriuf
ok sar, at eingi fleckr var heill á hennar hörundi allt or
15 hvirfi ok ofan á tær; en henne var þat rad kennt til heilso,
at hon fære um nott til leidis Agnesar ok bæði fyrir sér til
guds, þvíat hon hafði trú í hug sér, þott hon vere heidin.
En er hon giordi, sem henne var kennt, þa sofnadi hon á
bæn sinne, ok vitradiz henne heilog Agnes í draume ok (mælte)
20 vit hana: «Vertu styrk ok staðfost, Constancia, ok trú drottin
Jesum Crist vera guds son ok græðara þinn af himne, ok
mantu taka heilsu allra sara þinna.» Þa vaknadi Constancia, ok
var svo alheil, at einskis sars matti stadi síá á likam hennar.
En er hon kom heim til konungs hallar, þa gerdi hon mikinn
25 fa(gna)d fodur sinum ok bræðrum, ok urdu allir hirdmenn ok borg-
arlydr henne fegnir, en otrua heidinna manna hneyktis. En
Constancia bad fodur sinn ok bræðr, at þeir lofadi⁶ kirkio at gera
til dyrdar Agnesu, ok let hon sér í þeiri kirkio grauf gera. En
er þessi tíðendi frettuz, þa kvomo margir til leidis Agnesar ok
30 fengu þar heilso sína, hvat er þeim vard at meine adr, ok halldaz
þer iarteignir til þessa dags. En Constancia konungs dottir hellt
meydom sinn alla efi sína, ok lifdu margar eptir hennar dæmum
ok toku nunnvig(s)lor. Svo þroadis ok vox hreinlifs kraptr
af godum dæmum hinnar helguztu Agnesar, at margar meyiar í
35 Romaborg helldu hreinlifi sino allt til daudadags, þvíat þer nunnur
eignaz eilifan sigr ok sælu an enda, ef þer hallda hreinlifi an efa

1 [lida B. 2 með miklu liose tilf. B. 3 [sniahvitt B. 4 [menn alla.
En heilog Agnes stodvar B. 5 Her ender Fr. 238. 6 lofudu Cd.

fyrir drottin voru Jesum Cristum, þann er lifir ok rikir medr fedr ok helgum anda gud um allar alldir allda. Amen.

I 233. folio, hvor kun Slutningen af Sagaen findes, lyder denne saaledes: tak þu heilsu þina. Eptir þat leid hun fra henni at syn til himins. En er Konstancia vaknaði, var hun alheil, sva at hvergi var sár ne hrufva æ hennar likama, ok for hun fagnandi heim, ok varð fadir ok bropir hennar heilsu fegnari, en fra megi segia, ok oll þeira hird, ok varð þa kristnum monnum i Romaborg mikill fagnaðr, ok efdiz guds kristni, en otrua heiþinna manna skammadiz. En Konstancia let gora kirkiu til vegs ok dyrdar gudi ok heilagri Agnete, ok fa þar siukir menn heilsu, hvat sem at meinum er; þeir sem þangat koma med rettri tru. En Konstancia helt meydomi um alldr sinn, ok giordo margar göfgar meyiar at hennar dæmum; ok var þar klaustr gert hia kirkiu hennar, ok helldz su dyrd i Rómaborg i klaustri Agnesar alt til þessa dags eptir hennar dæmum, at þær megi fyrir sitt hreinlifi ok hennar heilagleik audlaz eilifan sigr ok sælu med drotni vorum Jesu Kristo, þeim er lifir ok rikir med fedr ok syni ok helgum anda einn guð um allar alldir verallda. Amen.

ALEXIS SAGA.

(Cd. 623^{qv}.)

Fabella Alexie confessoris.

A dagom Arkadij oc Honorij keisara var einn gæfogr maþr¹
5 oc trufastr i Romaborg, sa het Euphimianus, einna mestr hofþingi
er kononga liddi. En hann at(ti) .iii.^{ar} þusundir huscarlla, þeir
varo dyrligom clepom scryddir², en hann var sonlæss³, þviat
kona hans var óbyria; en hon var vel truof oc hellt boþorþ guþs.
Eup(h)imianus fastaþi hvern dag til nons. Þriu borþ setti hann i
10 husi sinu oc laþaþi þangat valaþa menn oc siuka, [ut]lenda oc
frendlæsa. En kona hans hét Aglais, hon gerþi h[vern d]ag
guþs vere meþ tru oc callaþi a guþ i þenom oc melti: «Minztu
[mi]n overþ(r)ar ambáttar þinnar, drottinn, oc gef þu mer erfu[ngia
þ]ann er verþi huggon andar minnar.» Guþ heyrþi þen hennar oc
15 veitti henni son at geta þann er i þvi var farsela fæþr oc moþr.
Sveni var nafn gefit oc var callaþr Alexis. En er hann var á náfs(!)
alldri, þa var hann til leringar settr at nema speci oc mælsco oc
allann cristinn fróþleic, oc varþ hann spakr sveinn i ælloom hlutom.
En er hann var fulltíþi, þa melti Euphimianus við kono sina: «Leitum
20 við qvanfangs syni ockrom, at hann se meþ okravallt oc biargi
vesolom oc valaþom i olmoso geþi.» Þat leizk þeim baþom gott
ráþ, oc var honom síþan fæstnoþ mér or eno gæfgasta kyni, oc var
síþann at sameundu fingit oc boþit enom gofgostum monnom, oc
var þar gleþi mikil oc fægnorþ þann dag allan. En at apni var
25 honom fylgt til recio. En er allir varo ut gi(n)gnir, þa setize
hann á hvilostocce oc dro fingrgull af fingri sér oc scar hlut af
belti sino oc knyti i duci oc selldi festarmeyio sinni oc melti:
«Tak þu þetta oc varþveit, en guþ veri á meþal occar, sem honom
licar.» Marga apra hluti leynda melti hann við hana oc gek
30 bræt fra hvilonni oc gek i klefa sinn, er fe⁴ hans var i oc hafði
meþ ser hlut af ego sinni oc fór brøtt or Romaborg. En er hann
com til sevar, þa ste hann a scip meþ carþmonnom þeim er foro

1 Y Cd. 2 scryddir Cd. 3 sonlæst Cd. 4 F Cd.

til Syrlanz. Borg heitir Edissa á Syrlandi i herapi því er Mesopotamia hetir. I þeiri borg hafði verit Abagarus konongr, sa er sendi rit drottni Jesu Cristo, og tok riti i gegn af honom oc tru oc heilso. En (er) heilag[r A]lexis com til þessar borgar, þa selldi hann æþefi, þa er hann hafði m[æf se]r, oc gaf æmom monnom, oc kleddi sic stafkalls buningi oc sat sva sem þurfamaþr i guþs moþr kirkio garþi oc tok c[orpus domin]i hvern drottinsdag. Lútr var hann oc litillatr at licams y[fir]lyti, en hiarta hans var hátt fyrir guþi, oc gaf hann æmom monnom allt þat er honom var gefit. En er hans var sacnaþ i Romaborg, þa var hans leitast miok, oc fanze egi. Þa sendir faþir hans þ(r)iar þusundir manna at leita hans, oc fundu þeir hann egi, en er þeir komo i borg þa er Edissa heitir, þa fundu þeir hann oc kendo hann egi oc gafo honom olmoso gíof. En hann kendi þa oc dyrkaþi guþ oc melti: «Þakcir geri ec þer, drottinn, er mic lezt þiggia gíof af þrelom faþr mins fyrir nafn þitt.» Þa como aptr þeir er sendir varo til borgarinnar oc sagþo drottni sinom, at þeir fundu hann egi. En fra þeim degi fór moþir hans at sittia ein i husi, oc sat hon á gólfu eda hvildi í hárkleþi oc i molldo oc melti sva: «Egi mon ec up rísa af þesso gólfu, aþr ec veit hvar enga sonor minn er.» Þa scilþo þa hion rekiu sina oc melto: «Viþ seolom nalgase til guþs i hreinlifi, at drottinn fagni ockr oc syni ockrom, þeim er guþ gaf ockr.» [En] festarmær hins dyrl[iga] sveins stóþ fyrir svero sinni oc melti: «Egi mon ec heþann ut ganga a dagom lífs mins, heldr mon ec gliçiasc foglom þeim er turt[ur]is heita, oc halda hreinlifi oc biþa, unz ec veit hvat or buanda minom er orþit, eda hversu heilagliga hann heldr þat er viþ áttom mælt.» En heilagr svein Alexius þionaði drottni .xiii. ár i guþs moþr kirkio garþi. En er .xiii. 3 vætr voro líþnir, þa melti licnesci guþs moþr á einom hatipardegi viþ þann er kirkio varþveitti, en sa het Paramonarius: «Leiþ þu inn guþs vin i kirkio, því at hann er verþr rikis himna. Þen hans ilmar sem reykelci oc hvilis yfir honom heilagr andi sem kononglig corona, oc sva scyn andlit hans i agliti engla, sem solar scyn lysir yfir iorþ.» Þa gekc út Paramonarius oc leitaði guþs vinar oc fann egi. Síþan gekc hann inn i Mariu kirkio oc baþ guþ syna sér sinn vin. Þa melti licneskit enn: «Sa er guþs maþr er sitr uti fyrir kirkio dyrom.» Þa tóç Paramonarius í hænd honom oc leiddi hann inn i musteriþ. Þa melti Alexius ein í hug sér: «Kupr em ec ællom nu her.» Síþan

for hann or borginni Edissa oc villdi fara til Sicileyiar oc þiona guði i mustari heilags Pæli, þviat hann var þar okunnr allom. En scip þat, er hann var a ginginn, reiddi vindr til Romaborgar. Þar gek hann up fra scipi til borgar oc let sem hann væri útlendr, oc

5 metti fæþr sinom fyrstom manna, oc qvaddi hann oc melti: «Guþ þrell, gerþu miscon við mik, valaþr oc útlendr (em ec), oc tac mik i hus þitt oc fep mic af mola þeim er fellr af borþi yþro; en guþ blezi þitt lif oc gefi þer riki himna.» En er fapir hans heyrþi þetta, þa toc hann við honom i hus sitt sva sem við utlendum,

10 oc mintisc hann enga sonar sins, sva sem hann var vanr ávallt, er hann toc við utlendum eda gaf þurfamonnóm. Þa mælti hann við þrela sina: «Sa ydvar er þessom vinno[r] beina scal egnaze frelsi oc [hl]ut erfþar i husi mino, sa scal gera réckio hans oc vinná vel oc gesta egi hug hans.» En á þeim enóm sama aptni

15 hlogo þrelar oc sveinar at þessom enom utlenda manni, er þeir hugþo at væri, oc freistoþo hans oc gerstu hug hans, oc sumir þogu disca oc helto þvi i hofod honom. En guþs vinr sa, at þetta var freistni við hann af afond fianda, oc sat hann þolinmoþliga. Siartian vetr var hann i husi fæþr sins oc moþr, oc visso þær egi

20 hver[r] hann vjar. En er su tiþ com, er drottinn villdi taca and hans, þa melti Alexis við þann er reþbo vann honom: «Broþir, sagþi hann, sel þu mer teki þar, at ec mega rita.» En er honom var þat selt, þa reit hann allt lif sitt fra uphafi, þapan frá er hann óx up i husi fæþr sins. En á enom drottinsdegi

25 eptir messo, þa er pafi var i kirkio oc hinir milldosto konongar Arcadius oc Honorius oc margr lyþr með þeim, þa var heyrþ rædd af himni yfir alltera oc melti: «Comiþ er til min allir, er starfiþ oc erfiþi hafit, oc mon ec fepa yþr.» Þa urþo allir hreddir oc fello til iarþar oc sungo kirieleison. Þa heyrþo þeir rædd i

30 annat sinn oc melti: «Leitiþ er guþs vinar, at hann þiþi fyrir Romaborg.» Þa leitoþo allir guþs vinar oc baþo, at guþ s[yn]di þeim hann. En en fimta dag viko at aptni þa var vitraþ fyrir þeim, at guþs maþr mundi finnasc i husi Eufimiani. En þa mæltu þeir við Euphimianum: «Fyrir hvi syndir þu oss egi miscon þa

35 er þu hefir i husi þino?» En at andverþom fæstodegi toc guþ and heilax Alexis fra likam hans. Þa buþu konongar at leita heilax pislarvaz guþs i húsum Eufimiani. Eufimianus baþ þrelom sinom at bua hus innan vanliga, er kononga var þangat van, oc g[lin]go menn á mot þeim með reykelis kerom oc allz

40 cyns dyrþ. En þa er konongar komo i hus hans, þa var at reflat

i hliði, hverr þar mundi vera guþs vinnr. En moþpir h]eilax
 Alexis oc festarkona hans sá þessi tíþendi a'll þa[þan] er þer
 stoþo við glugg i h[usi] sino oc melltó þer með ser: «Hvi gegnir
 þyss sia manna? eþa hvat hafa þeir her at mæla?» En er þer
 áttu of þessa hluti at dáma, þa gek fram þionn sa er við enom 5
 útlenda hafði tekit, at því at þeir ætloþo hann vera, oc melti:
 «Maþr sa er er selldoþ mér til varþveizlo, þar hefi ec seþ marga
 dyrliga hluti yfir honom; hann toc corpus domini hvern drottins-
 dag, en þa hafþi hann litla fæzlo, er hann mataþise, oc svaf h[ann
 liti]t eþa ecki of neþr; þrelar hlogo at honom, oc bar hann þat 10
 allt þolinmoþliga.» Þa rann Eufimianus þegar þan[gat] til han(s)
 oc villdi mæla við hann, en þa var hann andaþr. En Eufimianus
 toc duc af andliti hans, oc syndize monnom andlit hans biart sem
 engils andlit, hann hafþi rit i hendi oc let egi læst. Eufimianus
 mælti við cononga: «Nu hofom ver fundinn þann er ver leituoþ- 15
 om, oc hefir hann her verit .xvii. vetr, en nu er hann andaþr oc hefir
 rit i hendi oc vil egi selia oss.» Þa gingo conongar þangat oc
 paþinn oc Eup[h]imianus oc allir enir gaþfgastu menn oc stoþo fyrir
 liki guþs vinar oc mæltu með tarom: «Þót ver sém syngir, þa
 erom ver þo konongar. Sel þu oss rit þetta, at ver vitim hver 20
 þu ert.» Þa let hann læst ritit, oc tóco þeir þat oc melto þeir
 at raþa scylldi ritit. En er ritit var raþit, þa fell Euphemianus
 til iarþar fyrir liki sonar sins oc melti með tarum: «Þu en kersti
 son, fyrir hvi hryggir þu hug minn oc lifþir sva meðiliga her með
 oss? ec veta at ec munda heyra mal þit oc vita, hverr þu verir; 25
 nu se ec enga son minn dæþan, oc nai ec egi at mæla við hann.»
 Þa reis up moþir hans með miklom harmi hugar oc mælti við
 lyþinn: «Gefþ er mér rúm, at ec of sia son mi[n]n þa[n]n er ec
 fedda a briosti mino [oc u]nna ec sem lifi mino.» Þa barþi hon
 a briost ser oc mælti mikilli ræddo: «Komit er oc gratiþ með 30
 mer, því at son minn var með mer .xvii. vetr i husi minu, oc vissi
 engi hverr hann var; þrelar hans gorþo honom kinhesta oc spitto
 i andlit honom oc hlogo at honom oc gerþo hversconar oscil.»
 Þessa hluti mælti hon, oc com sva opt til lies sonar sins sem
 dufa til hreþr sins oc [hell]t]i tárur yfir andlit honom oc mælti: 35
 «Hverso mattir þu, son, leynasc sva léngi i husi faþr þins? þu
 sátt oss hvern dag gráta [ept]ir þig oc leindisc þu þo fyrir oss.»
 Þa gek bruþr hans þangat [oc mælti] með miklom sarleik hiarta

sins: «I dag hefi ec tynt forysto minni, oc synume nu eckia oc emk nu orþinn huggonarlavs allt til enda lifs mins.» Allr lyþr undra(þ)iz þenna atburþ, oc mátti engi vattni hallda. Þa mællto konongar, at bera scyldi lic hans i miþia borg. En þa rann
 5 allr lyþr á mot licino, er þeir frágo, at sa var fundinn er leitap var. Þa toko siukir heilso, en syn blindir, dumbir mal, en heyrn dafir, oc fleþo dioflar fra ofum. En er konongar sa iarteinir, þa baro þeir likbarar, oc pafin meþ þeim, at þeir helgafi sig af likino. En moþir hans oc bruþr fylgþo liki oc greþo. En þa dreif
 10 þangat sva margr lyþr, [at] þeir mattu egi comaze fyrir þrang, er lici fylgþo. Þa leþo konongar sa gulli oc silfri a gartona, til þess at menn dvelþisc þar at oc gefi mannom rum. En þa gafo angir gam at gulli ne at silfri, helldr at fylgia liki, oc báro þeir ba[rar] meþ mikilli þrang allt til musteris Bonifacii meþ dyrþ oc lof-
 15 söngvi. Þa var gortt scrin or gulli oc silfri. En þar veitase monnom iarteinir al[lt til] þessa dags, oc gerise dyrligur ilmr or scrini hans sem af reykelsi, oc geta þeir þenir at guþi, er þar biþia fyrir verþleic oc arnaparorþ sel(s) Alexis guþs vinar drottins vars Jesu Cristi, þeim se veþr oc velldi, lof oc riki in secula seculo-
 20 rum. Amen.

AMBROSIUS SAGA BYSKUPS.

(Cd. Holm. 2 folio.)

Her hefr sögu ens heilaga Ambrosij byskups.

[1.] A dogum Juliani nidings var einn ríkr íarl í hans ríki. A einni, nott dreyndi konu iallsins, at hon drægi purpúra pell or 5 kalfa honum; en þenna draum þyddi iall sva, at í hans kyni mundi keisarinn fædaz, þviat purpurinn er þeira bunadr ok merkir þeira tign. Þat berr ok sva at, at dottur vard þeim audit, ok het su Justina. Nöckuru sidar fregn keisarinn þetta ok ihugar, lætr 10 taka íarl ok drepa; en Justina komz í nunnusetr. Langri stundu sidar þa er Justina er fullkomin at alldri, kemr til þessar borgar ok nunnusetrs Valentinianus, er þa var keisari ordinn, ok drottningin med honum kona hans, er Severa het. A einhverium degi var þeim laug buin, ok su kona til feingin drottningunni at þiona í lauginni, er þar var tignuz at kyni ok friduz at yfirliti, ok var 15 þar Justina. Eptir laugina legz drottningin upp hia keisaranum, ok vard þetta í rædu hennar til konungs, at hon kynni honum tidindi at segia. «Hver?» segir hann. «Konu hefir ek sena, segir hon, í laugu hia mer sva vana, at slikan ennis vöxt edr andliz, fingra fegrd edr fota edr yfirbragd allz likama hefir ek alldregi fyrr 20 sed, fyrir utan har ok augu, þat var hvartveggia svart. Nu allz ockr verdr sva farra barna audit, enda syniz þer annarrar konu at fa, þa vil ek þer þessa leyfa.» Keisarinn beidiz at sia Justino, ok syniz honum konan (fogr). Nu stefnir hann þing fiðlment, en æ þinginu talar hann þetta eyrindi ok segir sva: «Stormenni ok villdarlid 25 vort, ihugit ord min ok litit a, hversu vera ma. Nu kemr ufridr austan, sem verda kann, a Grickia ríki, en annarr vestan a Romveria, hversu ma keisarinn þa deila ser í .ii. stadi at risa í moti hvorumtveggium? Syniz mer þvi sem vidkvæmiligt væri, at keisari mætti meira rumelsi eiga a um kvonfang en adrir menn, þviat hann 30 þyrfti fleira en einn erfingia eptir sik at eiga til ríkis vardveizlu. Nu

fyrir því at öckr Severo verdr eigi meir en eins sonar audit, er Gracianus heitir, ok höfum vid leingi saman verit, þa villdi ek þessa lagabreytni eda leyfis mer bidia, at ek fa annarrar konu. En at iatudu þessu af öllu stormenni, þa lætr konungr leida i sömu 5 sæng ser Justinu, ok hon var ok fastæk i Arrius villu. Son gatu þau saman ok var sa kalladr Valentinianus enn yngri. Nu er her fra at hverfa en annars stadar fyst til at taka.

2. Jarl var einn edr greifi i Vallandi ok het Ambrosius. Honum vard sonar audit, ok gaf hann nafn sitt þeim 10 sveini. Þa er sia enn ungi Ambrosius var i vöggu einnhvern dag uti ok hann svaf opnum munni, þa kom at byflygi sva mart ok settiz i andlit honum, ok fylldi upp munninn ok for ut ok inn i munn hans. Fostra barnsins ugdi, at þat mundi svein- inum granda ok villdi i brott reka; en hia var staddr fadir hans 15 ok bad hana vera lata ok bida, hver lok a þetta felli. En litlu sidar hofz byflygit i lopt upp ok sva langt, at syn fal. Jarlinn ihugadi ok sagdi sva: «Til mikils nöckurs skal sia fæddr, ef lifi helldr.» Nu syndi þetta hunangsflyge sidar setleik orða hans, þann er upp hof hugskot manna fra iardligum hlutum til himneskra. 20 Eptir andlat födur sins var hann uppfæddr i Romam med modur sinni ok systur. Nu ser hann optliga, at kystar ero hendr byskupa edr presta af lægrum monnum; nu ok i leik sinum rettir hann framm hond sina ok bidr systur sina kyssa ser a hond. Spadi þat því fyrir, er framm kom sidar i hans lifi. I skola nemr hann 25 heilug frædi ok boka iþrottir; eptir skolann for hann or Romaborg ok atti hlut i malaferlum manna ok saxsoknum, ok matz hann sva i þeiri syslu fyrir vizku sakir ok malsnilldar, at hann var kosinn ok valdr af greifanum Probo til raduneytis um öll vanda- mal. Litlu sidar var honum iarldomr gefinn ok riki yfir herudum 30 i nandir Melansborg, þeim er heita Liguria ok Emilia.

3. I þann tima do villubyskup Auxoni i Melansborg; sa hafdi adr af stoli rekinn ok i utlegd færdan heilagan Dionisium byskup, dyrligan mann ok sanneristinn, ok settiz nidr i byskupstolinu. En eptir frafall þessa villubyskups horfiz til missættis ok styr- 35 ialldar i borginne medal cristinna manna ok villumanna, þvíat hvorir villdu af sinni halfu byskup kiosa. Þa kemr til iarl Ambrosius ok vill eigi bardaga ne agang borgarmanna, bodar þeim i kirkiu til sattarfundar, ok i midri rædu þessa mals þa kallar barn

eitt «Ambrosium byskup.» En vid þetta kall stodvaz hvorirtveggju, ok þeir er adr höfðu mest i moti gengit, sveigduz sva saman med undarligu samþyeki, en hvorirtveggju keru Ambrosium til byskups. En er hann matti eigi ordi fyrir sik koma, þa skilr hann fundinn ok setz yfir domstol ok gefr monnum sakir ok synir 5 i domum sinum oiafnat ok grimd mikla. Eptir þat sagdiz hann vilia vera philosophus, þat er spekingr, sa er ecki vill eiga ok ongu styra ok allt fyrirlita i þessum heime nema spekt. Þvi næst let hann leida portkonur i reckiu hia ser berliga, ok gerdi þetta allt til þess, at hann þotti þa sidr til byskups fallinn en adr. En folkit 10 var þvi akafara ok sagdi sva: «A oss falli sia synd, en þu ver byskup vorr.» En þa ser hann, at ecki stodar slik undanleitan, þa leyniz hann a braut of¹ nott or borginne ok ætlar til Ticinu borgar. Ferr hann alla nottina ok kemr at morni apr til sama borgarhlids, sem hann for fra um kvelldit; þa var hann fundinn ok 15 handtekinn ok vardveittr. Sidan voru bref send um þetta mal keisaranum Valentiniano enum ellra, hann tekr þessu mali vel ok sendir bod sin ok bref i moti, at þetta skyldi frammgengt verda. En medan brefin foru a milli, þa vard Ambrosius laus ok villdi a brott fara, ok vard hann enn fundinn ok handtekinn ok vardveittr 20 leyniliga af höfpingia, þeim er Leonsius het. Nu qvomu bref keisarans med þeim atqvædum, at sa skyldi fyrirgert hafa fe sinu ok fiörfi, er² Ambrosio leynir ok vill hann eigi framm selia. Leonsius verdr nu fyrir at sia ok selr framm Ambrosium, ok er hann leiddr þegar [til] Melansborgar af kennifedrum. Nu 25 skilr [Am]brosius guds vilia i moti standa sinum vilia ok sier nu ecki vid mega gera ne mæla; þa beidiz hann skirn at taka, þviat hann er adr primsignadr at eins, af retteristnum byskupi, þviat honum var hugstæd villan Arrius manna. Sidan er hann skirdr ok eptir þat vigdr af retteristnum byskupi öllum vigslum, ok a 30 .viii. degi eptir skirnina var hann til byskups vigdr vid allra manna astud ok fagnad.

Nöckurum vetrum sidar ferr hann til odals sins ok heim i Romam, ok finnr hann þar systur sina ok fostsystur, en modir hans var öndut. Ok þa er þær kyssa hond hans eptir sidveniu manna, 35 þa brosir hann at oc mællti: «Nu kyssit id byskupshond þessa, sem ek sagda yekr fyrir löngu.» A þeiri stundu var honum heim bodit ut i Latran til pionustugerdar af einni konu, ok þa er hann var þar staddr, let ein kararkona bera sik a fund hans ok bad hann

signa sik, ok þa er hann signadi hana ok hon kysti klædi hans, tok hun gongu ok heilsu, ok fyllðiz þa a honum guðligt fyrirheit, þat er hann het postolonum ok sinum monnum, at slíka hluti mundi þeir gera i iarteinum, sem hann hafði gert, ok þadan af 5 meiri hluti. Nu þviat margir voru vid staddir, þa vard monnum datt um iarteinina.

Greifinn Probus, er fyrr var nefndr, er hann fra Ambrosium byskup vordinn, þa fagnar hann þvi miðg, er ord hans fyllduz a Ambrosio, þviat hann hafði sva mællt einhveriu sinni at skilnadi 10 þeira, þa er Ambrosius skyllði fara med hans eyrindum ok bodum: «Far þu nu, sagði hann, ok frem þetta eyrendi, sem þu ser byskup helldr en domandi.

Nu er þeir funduz keisarenn Valentinianus ok erkibyskup Ambrosius, þa spyrr Ambrosius keisarann, hvern hann villði setia 15 yfir iarlðom edr ríkit, þat er hann hafði adr haft at styra. Konungur sagði: «Gud hefir þer i valld gefit andir manna, en ek gef likamina, ok sva sem þu hefir af gudi tekit valld at styra óndunum, sem byskup skal, sva skalltu hafa valld af mer at styra ríkinu ok líkómunum, sem domandi skal.» Nu finnz af þvi i 20 frasógninni, at Ambrosius hefir optliga setit yfir domstoli veralldlig mal at dæma, at hann vardveitti saman veralldliga tign ok iarlðomsins med guðligu velldi byskupsdomsins.

4. Eptir frafall Valentiniani ens ellra konungs, tekr ríkit sonr hans Gracianus med fódurbroður sinum Valente, þeim er adr 25 styrði ríkinu med broður sinum Valentiniano. En Justina drottning fædir upp son sinn Valentinianum enn yngra ok hefir fiðlmenni mikít um sik, ok var hon ok sonr hennar ok allr afi þeira fastekinn i Arrius villu ok i mikilli motstodu vid Ambrosium byskup ok postolega cristne. A einhverri stundu þa er Ambrosius byskup 30 kom til borgar, er Smymium heitir, ok þar skyllði hann vigia til byskups þann mann, er Annennimum het, þa var þar mikít fiðlmenni saman dregit af radum Justinu ok til þess ætlat at handtaka Ambrosium ok færa hann i utlegd ok lata her sidan byskup vigia af sinni halfu ok setia þann villubyskup i stad Ambrosius til Melansborgar; en enn heilagi Ambrosius byskup ottadiz 35 eeki afa þeira edr fiðlmenne. Ok nu er hann sat a domstoli i yfirsyn þessa mala, þa gengr þar kvennafloekr mikill. Þat voru nunnur Arriomanna, ok ein af þeim fyllðiz þeirar diorfungar, at hon red at honum byskupi ok þrífir i klædi hans ok villði keyra 40 hann af stolinum ok draga hann i floek þeira qvennanna ok færa

hann sva sidan i utlegd; ok voru þetta allt rad Justinu. Byskup tekr til ordz ok mællti til hennar a þessa lund, sem hann var optliga vanr at mæla: «Nu þo at ek se osælligr i kennimannz tign edr guds þionustu, þa somir þer þo eigi edr þinu fyrirheiti hendir a mig at leggja edr annan kennimann. Nu hræztu guds dom, at eigi beri bratt nockut þungliga at hendi.» Frammqvæmd veitti fullting þessum ordum, þviat þegar var hon lostin bradasott, sva at annan dag eptir var lik hennar til grafar borit, ok veitti byskup henne fyrir illvilia ok meingerd bædi fylgd ok bænir. Sia atburdr gerdi mikinn otta ok hræzlu öllum motstöðumonnum hans, sva at mangi þordi þadan ifra at talma byskupsvigsluna edr adra þa hluti, er hann vildi fremia.

5. Byskup ferr heim til stols sins eptir þetta. En Justina fyllizt þa kaps ok illzku i moti honum, ok bydr monnum til motgangs vid hann sumum riki ok tign en sumum fiarhluti edr önnur fridindi, ef nöckur mætti riki edr brogdum vid koma at færa hann af stolinum i utlegd. Margir toku vid þessi flugu ok mattu þo eingu a leid koma, þviat guds vili stod i moti. En var einn audrum aumari, sa het Eutimius, sia fyllizt þeirar dirfdar, at hann lætr hus gera nær kirkiu Ambrosij, ok i husinu lætr hann bua einn reidsleda ok ætlar med brogduligu tilstilli at koma byskupi i gilldro þessa ok hleypra yfir ofan sidan tilbunum stoeki ok aka hann sva ut or borginni til utlegdar. En sia snara fell honum a hals sialfum, þviat vetri sidar, ok a þeim sama degi er hann hugdiz veida mundu byskup, þa vard hann fyrir sannar sakir a þessum sama reidskiota edr reidsleda brott rekinn ok til utlegdar dæmdr ok dreginn: sa hann þetta ok iatadi rettan guds dom a sik fallinn, at hann tæki slikan a sik, sem hann hafdi odrum ætlat. Byskup veitti honum þa enn atvinnu fyrir unisatir ok marga huggan fyrir margfölld svik. Þessi atburdr þverdi ecki ædi edr akafa villumanna, þviat þa sendu þeir vopnad herlid til kirkiu Ambrosij byskups at banna öllum cristnum monnum inngongu kirkiunnar. En almattigr gud, sa er opt er vanr fagran sigr at gefa sinni cristni a sinum motstöðumonnum, sneri hug ok hiarta riddaranna, sva at þeir sneru vöpnum sinum at kirkiunne en gafu öllum leyfi til inn at ganga en tregliga brott at fara. Þat fylgdi ok til auka gudligs takns i þessu mali, at riddararnir taka tidir at stydia med Ambrosio ok fögrum hlíodum at syngia, ok af þessu gudligu tilstille tekr Ambrosius söng at fremia ok semia vid tidir bædi antefnur ok ymna, ok sidan af hans dæmum Grégorius pafi,

ok adrir dyrligir menn settu ok orktu dyrliga sǫngva til dyrdar guðligri þionustu, ok hefir sa sidr sídan þroaz ok er nu kominn um alla Romveria cristni.

5. A þessum stundum vitruduz þeir Gervasius ok Protasius pindir menn Ambrosio byskupi ok segia til graftar sins, þviat bædi voru ðdrum monnum okunnig nöfn þeira ok leg. Byskup Ambrosius lætr nu upp taka helga doma þeira ok virduliga um bua, ok fa þar margir siukir menn heilsu sina i upptoku þeira. Severus het blindr madr, sa feck syn sina, þegar er hann snart klædi þat er breitt var yfir helga domana; margir oðir menn voru þar fra diöflum leystir ok gengu heilir þadan. Af þessum iarteinum tekr postolig cristni at þroaz ok eflaz, en minkaz framgongur ok villa Arriusmanna. En Justina ok hird hennar höfdu slik stormerki i skaupi, ok segir Ambrosium monnum fe hafa til gefit at segiaz diofulodir edr siukir ok lata, sem þeir feingi heilsu af þessum pindum monnum edr af Ambrosio. En gud þoldi eigi skaup edr spott þeira leingi hefudalaust: einn af þeira lidi vard diöfulodr i þvi bili ok kallar, at allir skyldi sva qveliazt sem hann qveldiz, þeir er neita þessa vera piningarvotta edr eigi trua heilagri tru, þeiri er Ambrosius bodar. En vid þetta kall verdr sér hinum drepi i vatn, ok skammaz þeir, ok þessu takni, er þeim var til leidrettu veitt, þa sneru þeir sér til afallzdoms, sva at þeir toku enn oða ok drecktu i tiörn, ok sodludu sva glæp a uhapp, manndrapi æ otru. I þann tima var madr i villumanna lidi ordslægr ok malsniallr, stídr ok torvelldr til tru at vikia. Sia madr vard staddr i kirkiu vid tölu byskups, ok var honum syn veitt, su er hann sa guds eingla standa hia honum ok mæla i eyru honum hvert ord, þat er hann taladi fyrir folkinu; en eptir þessa syn tekr hann þa tru ath stydia, er hann stod adr i moti. Þa er einn fiólkunnigr madr var pindr til sagna af sökum nöckurra illgerða, þa sagdi hann sér a hendr annat en hann var frettr, qvez meiri qvaler tekit hafa a sik af giæzkueingli Ambrosius, þa er Justina hafdi sendan hann a nattarþeli til husa byskups at blota þar yfir honum, til þess at folkit hygdi þat hans rad vera ok ræki hann fyrir þat fra stoli sinum; hann qvez ok sent hafa diöfla til byskups at vinna honum grand ok bana, en diöflar qvomu apr ok sogdu sik hvergi mega nær honum koma, þviat logi lek þar allt yfir, ok sva heitr, at þeir þottuz þegar brenna, er þeir qvomu nöckur i nand. Annarr madr var enn sendr af Justinu til hofuds Ambrosio, sa geck inn un nott at reckiu hans sofanda med

brugðnu sverdi, ok þá er hann reiddi sverdit til högs, þá stírnáði höndin ok matti eigi ofan vikiaz. Þá varð hann fundinn at þessu svikrædi, ok er hann iatadi sik sendan af Justinu ok svik ser a hændr, þá myktiz hond hans ok varð heil.

7. En þá er Justina sa sik sigrada i öllum hlutum af Ambrosio, þá sýr hon meðferd sinni ok bydr honum þá heim til veizlu, ok um qvældit var honum virdulig reckia buen i lokhvílu nöckurri. Ok er hann hafdi til svefns lagiz, þá kemr Justina ok legz i reckiu undir fót hia honum i nattserk einum ok hefir vid hann blidlæti ok pydleic, en hon sagdi sva sidan ord hans: «lat mik sofa, en þu varaz þat er liggr i milli öckar.» En hon hýggr at ok ser höggorm hröckvaz upp i milli þeira. Nu verdr hon rædd ok sprettr upp or reckiunni sem skiötaz. En sia tiltekia hennar hefir meir til þess verit, at hon villdi gera hann saknæman ok [færa] hann sva i utlegd3 helldr en fyrir girndar sakir til munudarlifis. A [annarri stundu bar sva at, at] Justina ok hird hennar satu under bordum, en matr allr a bordunum varð at drekum ok hoggormum ok pöddum, en dryckr at blodi. Allir undruduz ok ottaz miög. Menn eru þá sendir til hallar byskups at fretta hann, [hvi þessi kyn sæti6. Byskup svaradi: «Segit er sva Arrius monnum, at ollum þeim, er eigi hafa postoliga tru ok almenneliga, at þeim verdr öll fæzla ohrein, sva sem þeir eti orma, dreka edr pöddur, eptir því sem segir Paulus postoli: Allir hlutir eru hreinum hreinir, en sörgum7 ok trulausum er allt sörugt8. Nu er slikt ok synt i þessum undrum, Margir sneruz til rettrar truar af þessum atburd9. En af slikum hlutum, [sem nu ero sagðer10, hofz Ambrosius eigi upp til metnadar, helldr lægdi hann sik11 meir fyrir gudi, sem hann var meir upphafinn fyrir monnum, ok þroadiz hann hvern dag bædi i ast ok tru fyrir gudi ok monnum.

8. Menn voru ij. vinir [ok höfudverdir12. Gracianus13 keisara ok fast teknir i villunni. Einn dag er byskup taldi [fyrir folk14, fa þeir honum vanda spurning um burd Crisz ok holdgan, sva at hann þottiz eigi þegar i stad leysa mega; bydr hann þeim annan dag til kirkiu at15 heyra orlausn sina, ok þeir hetu at koma. Nu kemr dagr annarr, ok er nu byskup til kirkiu kominn ok mikit

1 Med dette Ord begynder Fragm. 238 folio. 2 hvilunni Fr. 3 [koma honum sva til utlægðar Fr. 4 [öðrum tima bar sva til, þá er Fr. 5 at Fr. 6 [hveriu þetta undr gegndi Fr. 7 saurgom Fr. 8 ohreint Fr. 9 atburðom Fr. 10 [tilf. Fr. 11 því tilf. Fr. 12 [mgl. Fr. 13 Graciani Fr. 14 [tilf. Fr. 15 coma. oc tilf. Fr.

fiölmenni at heyra þeira vidrædu¹. En þessir aumu menn gefa
 eigi gaum heitordi sinu edr gudi edr byskupi edr folkinu, er þeira
 beid i kirkiunne, minnaz ok eigi orða² drottins sva mælanda:
 Hverr sem styggir einn af [enum minnztum³ minum, þa byriar at
 5 ausnuligr qvernsteinn bindiz vid hals honum ok dreckiz hann i
 siofar diup. Þessir .ii. stiga upp i reidsleda einn ok aka a brott or
 borginni eyrinda sinna at bidanda byskupi [oc folkino⁴ i kirkiunne.
 [Þeira farar vard allt senn endir ok⁵ ogurligr atburdr. [Nu er minzt
 er von, slöngvir þeim badum⁶ or reidsledanum hörmuliga, ok koma
 10 badir daudir a iörd. Byskup i ödrum stad vissi eigi, hvat um þa
 var titt, ok er honum þotti eigi leingr bida mega, þa talar hann
 fyrir monnum⁷ um þetta mal ok [losar fylliliga ok fagrliga þeira
 mal⁸.

8. A þessum stundum ris upp höfþingi einn, er Maximus het,
 15 hann var kominn fra Maximiano enum versta keisara⁹, hann var
 fyrir herlidi miklu ok ferr af Roma til Bretlandz, ok lætr hann ser
 þar gefa keisara nafn, ok ferr hann sidan ok leggr undir sik
 Saxland. Þat fregnar¹⁰ Gracianus keisari ok sendir a mot honum
 .ii. konunga med mikit fiölmenni, annan Gnavim¹¹ Huna konung,
 20 en [annarr heitir Melga Pieta konung¹²; þeir koma til Kolne ok
 setiaz um börgina. I því bili kemr þangat Ursula dottir Dionoti
 konungs med .xi. þusundir meya, en fyrir því at þær villdu eigi
 samþyckiaz vid þa hermennina til saurlifis, þa [letu þeir höggva
 þær allar¹³, ok letu þær lif sitt fyrir guds nafni. Maximus for
 25 annars stadar ok lagdi undir sik þiod þa, er Gothi eru kalladir,
 ok kugadi hann þa til þess, at þeir skyldi risa i mot [ok drepa
 Valens keisara fodor Graciani¹⁴. Þeir gerdu ok sva, draga lid at
 keisaranum ok [gefa honum agirni sina at sök ok geta hann
 sigrat¹⁵ ok handtekinn ok brenna hann qvikan¹⁶ i halmelli; for
 30 hann herfiliga af heime¹⁷, þvíat hann var vafdr i villu. En at
 honum drepnum gera Gothi hver skripi¹⁸ bædi i brennum ok
 ranum. Þessa tíþinda verdr varr Gracianus, velr hann nu höfþ-
 ingia i stad Valens¹⁹ ok gefr þeim²⁰ keisara nafn, en sa het

1 vidrattu *Fr.* 2 *saal. Fr.*; ordada *Cd.* 3 [*saal. Fr.*; mintzta *Cd.*
 35 4 [*tülf. Fr.* 5 [I þeira ferð vard *Fr.* 6 [þvi at þa sem minntz varde,
 slöngvir þeim badom senn *Fr.* 7 folkino *Fr.* 8 [glosar fullega oc fagrliga
 allt þeira vandmæli *Fr.* 9 konungi *Fr.* 10 spyrr *Fr.* 11 Gnarvm *Fr.*
 12 [annan Melca Pieta konung *Fr.* 13 [voro þær allar hagnar *Fr.*
 14 [Valenti fadorbroðor Graciani oc drepa hann *Fr.* 15 [fa sigrat
 hann *Fr.* 16 kvikvan *Fr.* 17 sem mäcliet var *tülf. Fr.* 18 endimi *Fr.*
 40 19 Valentis *Fr.* 20 honom *Fr.*

Theodosius magnus, ok felr honum a hendi austrlond ðöll til gæzlu. Theodosius hefnir sidan draps keisarans ok a marga bardaga vid þessar þiodir Gothos, Hunos, Alanos¹, Sarmatas, ok sigrar þær allar. Hann lætr gera borg mikla [i nandir æ þeiri² er Danubius heitir, su er mest a i þessum þridiungi heimsins, er Eyropa heitir; sextigir storæ falla i hana, en hon kemr i .vii. stöðum til siofar; sia. borg heitir af hans nafni Theodosia.

9. Þa er Gracianus keisari var staddr i Lugdunaborg a Vallandi, [þa hefir³ drottningin kona hans farit i adrar sveitir a kynnis⁴ leit at finna frændr sina, en þa er hennar var aptr⁵ von, þa gerdu borgarmenn konunginn varan vid, at drottningin var komin⁶ til borgarinnar med sinu foruneyti. Keisarinn geck i mot drottningunni fiölmennr ok þo [betr vidbuenn þa kossu en vopnum⁷. Vöðnum var þar ekit tiölddudum. Keisarenn hverfr at vagni þeim, er virduligast var tialldadr, ok lypti tialldinu ok villdi hverfa⁸ til drottningar, þa spretta menn or vagninum ok verpa af ser [qvennfötum, en undir voru bryniur ok brugdin sverd⁹. Þar var Maximus kominn ok hans menn, ok bera þeir þegar iarn¹⁰ a Gracianum keisara ok drepa hann. Jarlinn Androgacius var i þessum vælum ok svikum med Maximo. En Maximus setr þa öndugi¹¹ [rikis sins¹¹ i Treveris borg. Nu geriz slikt þa um hann, sem segir i Marteins sögu byskups. Höfþingi ok umbodsmadr Graciani konungs het Macedonius. Einhveriu sinni þa er hann skyldi dæma sakir manna, en Ambrosius byskup ferr til þinghussins ok villdi teia¹² mali einshvers mannz, en hann verdr varr vid Macedonius ok vissi eyrindi hans, lætr byrgia þinghusit ok [villdi eingi tillög hans. Byskup¹³ kemr at hurdu ok komz eigi inn, [hann tekr¹⁴ sva til ordz: «Nöckuru sinni muntu til kirkiu koma sva, at upplokin hennar dyrr muntu eigi hitta.» Þat kom nu¹⁵ framm, er Gracianus var drepinn. Macedonius komz undan fyst ok villdi a kirkiugrid, kirkian var opin, en hann fann eigi dyrnar; vard¹⁶ hann þar tekinn ok drepinn. Eptir drap Gracianus¹⁷ sendir Ambrosius tysvar bref Maximo til at na liki hans til graftrar¹⁸; fund þeira bar saman byskups ok Maximus, ok bodar byskup honum til

1 tilf. Fr. 2 [við a þa Fr. 3 [hafði Fr. 4 mgl. Fr. 5 heim Fr. 35
6 tilf. Fr. 7 [vapnlauss Fr. 8 minnaz Fr. 9 [tioldom oc kvenna
bunengi, en voro undir i bryniom oc með brugðnom vapnom Fr. 10
vapn Fr. 11 [sitt Fr. 12 hlifa Fr. 13 [vill eigi tillargo hans. En er
byskup Fr. 14 [tekr hann Fr. 15 þa Fr. 16 var Fr. 17 Graciani
Fr. 18 graftar Fr.

kirkiu ok qvez þar hafa meira valld til allra stormæla en annars stadar. Maximus svarar: «Ecki fer ek þangat, mældu her slíkt er [þu villt¹. Ma ek ok her bannsetia² þik, ef þu vill eigi sætt gera ne skript taka» segir byskup. «Wil ek vist skript taka,» segir Maximus. Byskup segir: «Syndu i þvi fyst þa idron þina, at þu legg nidr keisara nafn ok ber eigi koronu, ok haf hertuga nafn sem fyrr edr iarl.³» «Þetta ma ek eigi gera, qvad Maximus, i moti tign minni.» Byskup segir: «Ef þu matt þetta nu eigi gera lostegr, þa skalltu þat sama [skams bragdz³ gera 10 naudigr, ok þat ríki et sama, er þu hefir med röngu tekit, skalltu þa med svivirþingu ok qvol lata. Nu ef þu vill sattr verda vid gud, þa taktu idron ok gack undir skriptina, edr ella bannfæri ek þik nu þegar, fyrir þvi at þu ert drottinsviki ok hefir drepit þinn herra saklausan, þat er mest þyngir þitt mal.» Maximus villdi 15 eigi ganga undir þessa skript fyrir metnadi sinum, en byskup gerir hann fraskila postoligri cristni ok öllu samneyti cristinna manna. En sva er sagt, at Maximus berr eigi þadan fra coronu ok tynir bædi [likamligri heilsu ok andligri⁴, ok ferr þo sidan sudr um fiáll ok a bardaga vid Valentinianum enn yngra, er þa var keisari 20 vordinn eptir Gracianum brodur sinn, ok sigraz a honum, eptir þvi sem Martinus byskup hafdi honum fyrir sagt. Sidan steyckr undan Valentinianus med modur sinni ok lidi, en Maximus vikingr leggr undir sik Romam ok allt Italialand. En eigi öllum vetri sidar þa drogu þeir Theodosius ok Valentinianus mikit lid saman 25 ok foru at Maximo. En er Maximus sers ofrid at ser fara, þa rædir hann sva vid sina menn: »Þa veitit er⁶ mer retta fylgd, ef er⁶ beriz sva fyrir mer sem fyrir hertuga helldr en keisara.« Nu fyllduz þar þa ord Ambrosius, at hann mundi naudigr ok svivirdliga verda nidr at leggja keisara nafnit, er hann villdi eigi lostegr. 30 10. Nu7 tekz bardagi med þeim vid borg þa er Aqvilegia heitir. I þeim bardaga fellr Maximus ok Victor son hans fyrir Theodosio konungi⁸ ok mestr hluti lids þeira. A [nöckurri tid⁹ lætr Probus agætr madr fylgia sveini sinum, er Notarius het, diofulodum a fund Ambrosii. En er þeir voru komnir midbreytis¹⁰, 35 þa flydi ohreinn andi fra sveininum ok vard hann heill. Nu kemr hann¹¹ til byskups ok er med honum nöckura hrid, ok er vel heill, en er hann ferr aptr ok kemr i þann stad, sem hann hafdi

1 [þer likar Fr. 2 bannfæra Fr. 3 [bratt Fr. 4 [licams heilsu oc andar Fr. 5 frettir Fr. 6 þer Fr. 7 Eptir þetta Fr. 8 keisara Fr. 9 [þessum sama tima Fr. 10 midleibis Fr. 11 Notarius Fr.

heilsu tekit, þa varð hann diöfulodr sem fyrr; en þa var fiandinn særdr af saringarmonnum, hvi hann hefði frá honum¹ skiliz, er hann fór til Melansborgar eðr medan hann var þar, en hyrfi² aptr til hans, er hann fór a brott þadan. Fiandinn qvez eigi þorat hafa at finna Ambrosium, en lez þar bedit hafa, unz hann færi 5 aptr, qvez þa taka ker sitt, þat er hann hafði tynt.

11. Eptir fall Maximus var Theodosius staddr i Melansborg, en Ambrosius byskup i austrlondum i Aqvilegia. Þa varð sa atburdr i kastala einum, at cristnir menn hófdu upp brént tida-gerdarhus Gyþinga ok lund einn Valentinianorum, er blotadr var. 10 Villumenn þessir, er Valentiniani eru kalladir, göfgudu .xxx. goda, en af þessu verki varð missætti þeira i milli. Jarl sa, er þar var yfir settr, sendir bréf Theodosio konungi [um þetta mal³, [at hann sendi þau ord i moti ok þann dom⁴, at byskup skyldi upp lata gera husit Gyþinga, sa er þar var yfir, en iarlinn skyldi hefna 15 munkunum. En er Ambrosius frá⁶ dom keisarans, þa sendir hann honum bréf ok þad hann aptr taka dom sinn, qvað hann rangliga dæmt hafa: «Nu ef þu vill eigi lydni veita [edr minum ordum hlyda⁷, þa mun ek min ord eigi til hialpar þer leggja vid gud, þviat eigi vill gud mina bæn þiggja [fyrir þer⁸, ef þu vill þik eigi 20 mykia⁹ eptir mer [um þenna lvt³, ok þessu mali skal ek sva fast fylgia, at her skal ek lifit a leggja [helldr en gera þik upp ok sva mik i þögn minni¹⁰.« Nöckuru sidar finnaz þeir byskup ok konungr i Melansborg, ok einn hatidardag i kirkiu taladi byskup ok veik mali sinu til keisarans, ok let sem gud²⁵ sialfr¹¹ mælti til hans a þessa lund: «Ek hefir þik gervan af lagum enn hæsta keisara, hefir ek þer upp gefit herlid¹² ovinar þins ok allan vidbunad ok fiarhlut hans, hefir ek ok sialfan hann selldan a þitt valld ok undir þin vopn, hefir ek þer ok erfingia gefit at sitia yfir hasæti rikis þins. Sigr hefir ek þer ok gefinn torvelldalaust, 30 en þar a mot veitir þu uppgang ok traust ovinum minum.« En er byskup lauk tölunni ok geck ofan af tölustadinum¹³, þa hvarf¹⁴ konungr at honom ok mælti: «Miog [hefir þu¹⁵ talat i moti oss i dag, byskup.« Byskup sagdi: «Eigi i moti þer helldr med þer.« «Ek ætla sva vera ok, sagdi keisarinn, at ek haf¹⁶ of hart dæmt. 35

1 sveininom Fr. 2 hvarf nu Fr. 3 [tilf. Fr. 4 [en hann sendir þann orskurð i möti Fr. 5 þinghusit Fr. 6 spyrr Fr. 7 [mer um þenna lvt, sagði hann Fr. 8 [i þina þyrft Fr. 9 vikia Fr. 10 [mgl. Fr. 11 tilf. Fr. 12 herbuðir Fr. 13 tölustallinom Fr. 14 veik Fr. 15 [hafit þer Fr. 16 hafa Fr.

[Þá lögðu til iarlár keisarans, en¹ byskup svaradi þeim: «Vid keisarann á ek þetta mal en eigi vid ydr, þviat annars hattar er mer vid hann geranda en vid ydr.» Byskup qvez ok eigi fyrir messuna syngia mundu en [þetta mal væri honum upp iatad², «ok legðu nu
5 a valld mitt,« sagði byskup til konungs. Hann svaradi þá: «Lat vera nu sem þu vill.» Tysvar varð hann at iata hans³ umdæmi. Sidan gengr byskup öruggur ok gladr til allteris ok syngur messu, ok eru⁴ allir fegnir þeira sætt.

12. Litlu sidar [berst at sa lutr⁵, er mikillar rygdar fær byskupi. Borg heitir Thessalonia, en lydr þessarrar borgar varð fyrir sokum ok keisara reidi, en byskup bad þeim liknar, ok keisarinn het þeim fridi. En stundu sidar geriz sva með⁶ fyrirtölum iarla hans at ovitanda byskupi, at hann⁷ sendir lid til borgarinnar, ok koma þar a uvart um morguninn snemma ok rada
15 þegar á hendr borgarmónum ok drepa þá allt fráman⁸ til dagmala. Mestr hluti borgarlids⁹ var nidr drepinn, en byskupi fær þetta mikils, er hann fregn. Konungr var ok þá staddr i Melansborg. Nu apnaz ok ringir til aptansöngs, þá geingr konungr til kirkiu med fylgd sina ok foruneyti, en byskup stendr fyrir i kirkiudyrum
20 skryddr öllum skruda ok bagal i hendi, ok diaku¹⁰ var ok skryddr til hægri handar honum, ok hafdi i hendi krismaker ok kalek toman. Sidan beidir byskup liods, ok optir þat teki hann til mals: «Þik qved ek at þessu, keisari, þu hefir rasat i mikinn glæp, þu hefir framit manndrap ok morgu saklausu blodi ut hellt fyrir hendr
25 riddara þinna. Nu fyrir þessa sök fyrirbyð ek þer kirkiugöngu, ok med því byð ek þer skript at fasta .xl. natta ok daga vid vatn ok braud, skaltu þessa stund hafa harklædi næst þer ok hvila a þerri iördu ok sitia a golfi. En ef þu vill þetta eigi, þá mun ek nú þegar skilia þik frá cristnum domi ok allri þeiri lausn
30 ok miskunn, er geraz ma af holdi ok blodi drottins vors Jesu Cristz, þat er helgaz yfir þessum kalek, ok af smurning heilags crisma, ok fra öllu því, er manni ma til hialpar verda ok eilifrar selu.» Keisarinn sagdi: «Framdi David konungr bædi manndrap ok hordóm, ok hefir honum þo lytt.» Byskup sagdi: «Ef þu vill
35 fylgia honum David i afgerdinni, fylgdú ok honum i yfirbotinni.»

1 [saal. Fr.; sva tóku .ii. iarlarnir ordum i. Cd. 2 [honum væri rettendi iatvð i þesso mali Fr. 3 byskups Fr. 4 urðo Fr. 5 [þerr at þann lvt Fr. 6 saal. Fr.; at Cd. 7 keisarinn Fr. 8 fram Fr. 9 borgarlyðs Fr. 10 hans tilf. Fr., som ender med dette Ord.

En er konungr heyrði þessi en sannligu svör, þá iatir hann sik undir skriptina.

13. Nu geingr konungr i kofa einn undir föstu ok skript. Nu dregr honum fastan bratt ok stridleikr skriptanna, mest fyrir því at hann var adr sællifi vanr, ok þikir eigi vist, hvort hann fær annat skriptinni edr eigi. Byskup vitiar hans, ok adrir göfgir menn, ok qvadu hann skripthardan vera ok med litilli stillingu ok eigi at sinu samþycki. Konungr sagdi: «Hans bod skal ek hallda þo, þvíat hann er öllum ydr merkiligri ok einn hardari ok helgari, ok þo at mer se þungbær, þa skal ek þo eigi því bregda, er hann baud. Höfþingi ok gelldingr¹ j. keisarans ris upp ok mælir: «Ofsamadr mikill er byskup sia, er hann vill fyrir sia, hvat konungr ma berá; nu mun ek fara ok skelfa hann til, at hann aptri ummælum sinum, ok get ek, at eigi se mikit fyrir því.» «Fardu, sagdi konungr, ok get ek þer þo at öðru reynaz, en þu ætlar til.» Hann ferr til kirkiu ok lætr byskup kalla utar or kor, ok ganga þeir a einmæli. Höfþinginn mælir a hendr honum um skriptabod vid konung, qvad hann rangliga dæmt hafa hans mal, «ok hefvir þu lagit a hann sva þungt, at hann ma eigi bera, ok hæfir þer annars hattar vid keisara at gera en vid einnhvern annan.» Nu leitar hann marga vega² vid byskup, en þar stendr þo i sama stad. Þa tekr hann at reidaz höfþinginn ok heitaz vid byskup, at honum skyldi eigi lyda, nema hann vikiz eptir ok vægdi honum. Byskup svaradi þa: «Þu fær mer ecki meira gert en gelldingr einn, en ek skal þat standaz sem byskup.» Höfþingianum vard ecki a munnri ok geck a brott ok for a fund konungs ok sagdi honum, hversu farit hafdi. Konungr svaradi: «Gat ek eigi allfiarri, at sia mundi þer betri ufarin. Nu mun ek fara sialfr a fund hans, ok get ek, at hann vikiz meir eptir bæn minni en heitan þinni.» Nu ferr konungr sialfr a fund byskups, ok er byskup sier konung at kirkiu ganga, ok þa er byskup var ut genginn, þa fellr konungr þegar til fota honum ok sagdi sva: «Eigi er þat eyrindi mitt til kirkiunnar at ætla i kirkiuna, helldr at bidia þik vægdar ok liknar a skriptinni, þvíat ek uggr, at ek mega eigi bera svabuit.» «Ja, ia, sagdi byskup, ek skal likna þer ok leggja annat til med þer, ef þu matt eigi þetta bera; þa er fyrir þik koma vandamal edr storlutir þeir fiarlægir or öðrum londum, þa hleyptu eigi skiotum domi æ, helldr skalltu lida lata þria tigi daga þadan fra, er þu spyrr, adr þu dæmir, þvíat þa

mattu glögligar vita et sanna af vitnisburd fleiri manna, ok vil
 ek, at þu gerir þetta mal lögtekitt ok skrasett, sva at þetta halldi
 hverr konungr eptir annan; en ek mun skriptina af þer taka ena
 mestu. « Konungr qvaz þetta giarna vilia. Nu er þetta lögfest, at
 5 hann er frelstr. Nu er lidnir eru .xl. daga ok kemr ioladagr, þa
 leidir byskup konung i kirkiu; en eptir guzspiall gengr konungr i
 sönghus innar ok stendr þar, en byskup sier ok snyr at þangat ok
 tekr i ðxl honum ok segir sva: «Wvigdr madr ertu en eigi klerkr,
 þvi attu ok at standa i milli olærdra manna.» «Til þess geck ek
 10 higat, sagdi konungr, at ek væri þa buenn ok nær staddr, er
 þionustugiof ferr fram.» Byskup mællti: «Gaektu til rums þins
 ok bid þar, ok mun þer gefaz þa rum innar at ganga, er þar
 kemr.» Sva gerir konungr em, sem hann beidir. I þeiri messu
 er konungr hunsladr ok leyrstr fra allri secktinni sinna glæpa.
 15 Fra þessu upp tekr Ambrosius konung at virða ok vagsama i öllu
 umframum um adra menn; konungr leggr ok alla stund a, er hann
 ma, at snua Valentiniano fra Arrius villu til rettrar truar, þeim
 er hann hafdi aptr i rikit.

14. A þeim dögum er Theodosius var staddr i Miklagardi
 20 en Valentinianus i Vallandi, þa eru Valentiniano bref send af Róma
 undir nafni aulldunga (fra) Simaco greifa, ok sendi ord til sigrstallz
 nöckurs ok þess heidins doms, er þar fylgdi, ok bedinn konungr
 leyfis at þeiri forneskiu, sem fyrrmeir hafdi verit i Roma. En
 er byskup vard varr þessar ordsendingar, þa bad hann konunginn
 25 til sin senda brefin, ok qvaz hann svara vilia brefunum af sinni
 halfu. I moti brefonum ritar hann bok vitrliga ok sendir til Romam
 ok med sva mikilli snilli, at enn mikli mælandi Simacus þordi
 eigi ordi i moti at mæla. Litlu sidar geraz þau típindi, at i borg
 þeiri a Vallandi, er Nimuensis heitir, finnz Valentinianus konungr
 30 af sinum monnum lifatinn ok heingdr, en þessi svik voru eignut
 af sumum monnum iarli einum; er Arbogastes het, en konungr
 var eigi skirdr helldr primsignadr at eins undir rettri tru. Eptir
 lifat konungs, koma systr hans ryggvar af miklum harmi a fund
 Ambrosius ok segia honum típindin, en hann huggar þær a marga
 35 vega i sinum ordum, ok er eitt at minnum haft af ordum hans,
 at hann sagdi sva: «Annathvort skulum vid badir edr hvorgi
 oekar himinriki hafa.» Ok ma af slikum ordum marka, hversu
 mikit traust hann þöttiz undir gudi eiga.

15. Rikit tekr eptir Valentinianum Eugenius. En bradliga
 40 eptir þetta þa beidiz enn ens sama, sem fyrr var af Valentiniano

konungi i ordsendigu Simacus, ok beida nu þess Flavianus greifi ok Arbogastes iarl Eugenium konung. En hann gefr nu upp ok sva gud ok tru sina. Þetta fregn Ambrosius ok verdr vid reidr, ok er hann fra, at konungr for til Melansborgar, þa ferr hann fyst til þeirar borgar, er Bononiensis heitir, þadan til Favencio borgar ok sva ut i Thusciam, ok fordadiz fund ok samneyti ens gudrækia Eugenij meir en meingerdir hans. Nu sendir byskup bref til hans, ok mun her fatt sagt af því mörgu, er i brefunum stod. Þetta var þar mællt: «Þo at keisaradomr se mikil tign, þa er þo gud meiri ok ædri; hann ser hiörtu allra manna, litr hann ok hugrenningar manna, ok alla hluti veit hann fyrr en verdi, ok sva hvat hverium gengr til hverskis. Er þolit eigi, at er sed bleektir, en er vilit þo bleekia gud. Nu ef þu ert rangs bedinn bædi vid gud ok menn, nu er mer eigi lofat annat ok eigi byriar mer annat en at rada mer sialfum heillt, ef ek ma eigi þer.» Nockveriu sidar ferr byskup aptr til Melansborgar, en þa er Eugenius brott farinn moti Theodosio til bardaga, en byskup bidr medan i Melansborg tilqvomu ens retteristna keisara Theodosij, ok var ohryggi i, at gud mundi eigi lata vonda menn ganga yfir sina menn. En adr Eugenius ok hans lid færi or borginni, þa höfdu þeir Arbogastes iarl ok Flavianus greifi heit (strengt) þess, ef þeir kæmi aptr med sigri, at þeir mundi gera stall i kirkiu Ambrosij ok háfa hana fyrir hrossahus en drepá klerka hans, en sia var sok til þessa, at þeir villdu eigi þiggia ofron konungs ok eigi tidir syngia, sva at hann væri vid.

16. Nu faraz þeir i moti konungarnir, ok hafdi Theodosius miklu minna lid, þvíat hans traust var eigi undir sverdi eðr skilldi ne mannföldu helldr undir gudi ok helgum monnum. En þa er hann kom i nand fiollum þeim, er Alphe heita, þa verdr hann þar varr vid niosnir Eugenij, þvíat þeir leynduz þar i fyrir satum. Nott ena næstu eptir vakir konungr Theodosius ok er a bænum ok bidr gud ser sigs ok tenadar ok helga menn arnadarordz ok fulltings. Af bænenni sofnar hann ok i svefninum vitraz honom .ii. dyrligir menn ok segia honum sva: «Vid erum postolar drottins Johannes ok Philippus sendir til þin af gudi ok þat þer at segia, at Ambrosius byskup bidr fyrir þer bædi nætr ok daga til guds, at hann gefi þer sigr. Nu veitir gud þat hans bænum, at vid komum til þin ok munum vid ganga i bardaga

med þer i gegn ovinum þinum, ok þottu siair ockr eigi i orrostunni, þa skalltu þvi ifanlaust trua, at vid skulum þar vera ok þer fullting veita.« Eptir þetta vaknar konungr ok þackar gudi huggan þessa ok vitron, er honum var veitt. Enn næsta dag eptir finnaz þeir

5 Theodosius ok Eugenius, ok tekz aköf orrosta med þeim þegar ok sva hörd hrid, at Grickir opodu a hæl. Nu sier Theodosius sina menn hlida, þa geingr hann fra ok a hamar einn ok fellr a kne til bænar ok segir sva: «Minnztu min, drottinn, syndugs mannz, ok se at ek beriumz fyrir retta sök.» Þetta ser ok heyrir iarl

10 hans einn, höfþingi hersihs ok enn mesti kappi, tréystiz nu guds fulltingi ok bæn konungs, eggjar nu sidan a adra iarla ok hertuga til framgongu. Risa þa vid allir i annat sinn ok sva öruggir i hug, at annathvort skulu þa allir falla edr fa sigr ella. Þa tekz en hardazta orrosta i odru sinni þedi af höggum ok skotum,

15 ok þa lystr a oda vedri i moti þeim Eugenio, sva at þeir Arbogastes enn mesti kappi ok Flavianus ok annat lid þeira mattu eigi i gegn vega. Einn mikill höfþingi ok hetia i lidi Theodosij, er het Bavarius, ryfr fyst fylking þeira Eugenius med akafa vedrins; ok þo at þeir skyti i moti spiotum edr steinum, þa bar vedrit

20 þat allt apra a þa, ok gerdi þeim þat mikinn mannskada, en i odru lagi vöpnagangr sinna ovina. Nu megu þeir eigi vid halldaz ok snua undan, þviat vedrit veitti ödrum agang ok bana en odrum framgang ok frama. Nu ser Eugenius sik sigradan ok snarar a fund Theodosio ok fellr til fota honum ok bidr ser liknar ok lifs;

25 en vinir Theodosij vissu hann vera liknsaman en trudu illa Eugenio, þa bidu þeir eigi svara konungs ok hiuggu hann þegar fyrir fotum honum. Nu slitr bardagann, ok sendir Theodosius konungr bref Ambrosio, segir honum tíþindin ok þackar gudi ok honum sigrinn. Byskup lætr ser eeki annat iafnskyllt en frida fyrir

30 þeim, er undan höfdu komiz or bardaganum, ok sendir diakn sinn med brefum med þessum eyrindum a fund konungs. Nockuru sidar ferr hann sialfr til Aqvilegia borgar, ok finnr hann þar konung, ok ens sama eyrindis enn fyrir monnum at frida, en þat geingr honum audvelliga vid konung. Konungr fellr þegar til fota honum,

35 er þeir funduz, ok qvad hans bænir ok verdleik ser sigr hafa veitt. Fam stundum sidar tekz konungr sott ok andaz, en byskup lifdi .iii. vetr sidan. Frafall hans harmar byskup miog; um hann gerir hann langan pistil edr sendibref. I þeim pisli grætr byskup miog ok lofar konung umframm um alla adra keisara, qvedr

40 eingan fædaz munu i verolldina þvilikan keisara sem hann var.

Her eru iarteinir ens helga Ambrossij byskups.

17. Enn varð sa atburðr i Florentisborg i husi gófugs mannz eins, at sonr hans het Pansopius ok var a unga allðri diófulodr, en af optligri bæn byskups varð hann græddr ok heill. Stundu sidar tekr hann sott ok andaz, en modir sveinsins kann illa dauda hans, hon hittir prest einn byskups ok rædir við hann, hversu at hon skyllði með fara, qvez bidia mundu byskup, at hann gæfi lif syni hennar. Prestr leggr þat rad til, at hon skyllði leggja lik sveinsins i reckiu byskups, meðan hann væri geinginn til nattsöngs, ok vitá hvat hann tæki þa til, er hann kæmi apr. Sva gerir hon, sem hann gaf rad til. Byskup kemr til reckiunnar ok ser lik sveinsins, bidr hann bæn sinni blidliga yfvir sveininum ok tekr a honum ok knyr hann sva sem til voknunar, ok segir þetta þrysvar: «Ris upp þu.» En við þetta akall hans sez sveinninn upp heill ok lifandi, sva sem hann vaknadi or svefni. I þeiri borg enni sömu lætr byskup kirkiu gera yfir helga doma þeira Vitalis ok Agricole guds piningarvotta; þeir hófdu iardadir verit i millum Gyþinga i Bononiensis borg, ok vissu óngir groft þeira, adr þeir vitrudu byskupi, hvar þeir lagu. Nu voru þeir þadan færdir ok undir allteri þessar kirkiu nidr lagdir með morgum iarteinum ok allra manna fagnadi.

18. Þat hafði enn verit, er iarlinn Arbogastes hafði bariz við sina þiód Frankismenn ok hafði marga drepit en suma a flotta rekit, þa var hann spurdr æ veizlu einni, hvort hann kynni nöckut Ambrosium byskup. En (hann) qvezt vist kunna hann ok vera vinr hans ok qvezt opt at hans borde verit hafa. «Eigi er þa undarligt,» segia þeir er spurdu, «þottu sigrizt þi i ardogum, er þu ert i þess mannz vinattu, þar er solinni sagdi sva: stattu ok stod hon þa.» En þetta er fyrir þvi sagt, at af þessu ma marka, hveðrar frægdar hann var i ónnur lond. Enn lætr Ambrosius upp taka or iordu helgan dom Nazarie martiris ok færa til postola kirkiu i Romam. Þa er sia enn helgi madr var upp tekinn, þa var blod hans i grofenni sem nyblætt væri, ok höfud hans, þat er guds ovinir hófdu af honum höggvit, var sva heillt með holldi ok hari ok skeggi fundit, sem þat væri nyþvegitt edr nylagit i molld, ok sannadiz þar ok syndiz drottinligt fyrirheit, at eigi eitt har mundi fyrirfarazt af höfði þeira. Wid upptöku þessa pindz mannz varð dyrligri hilmr en3 gros edr iurtir mætti slikan gera. En er sia

heilagr domr var færdr til postola kirkiu þeirar, er fyrrmeir var yfir þeira helgum domum reist, ok þa er byskup taladi þar fyrir monnum, þa tekr ohreinn andi at kalla fyrir einn odan mann ok qvez sik qvaldan vera af Ambrosio. Byskup sneri til hans ok sagdi: «Þegi þu diófull, þviat eigi qvelr þik Ambrosius byskup helldr craptr þessa enna helgu manna ok ófund þin, þviat nu sier þu mennena þangat upp ganga, sem þu vart fra rekinn.» En ad sva mællto þagnar enn odi ok fellr nidr i omatt ok skildiz sva vid vanheilsu sina.

19. Eptir frafall Theodosij ens goda konungs taka ríkit eptir hann Archadius ok Honorius synir hans. En er Honorius er staddr i Melansborg ok hann þingar þar vid folkit, ok hafdi hann haft dyr morg utan af londum til skemtanar monnum, þa var sendr riddara flockr af Stilico iarli ok af radum Eusebius greifa at taka mann nöckurn, er Crisconius het. En hann komz a kirkiugrid, en þeir rada i kirkiuna eptir honum ok taka hann iafnt fra allterino or hondom byskupi ok klerkum hans, þviat þeir voru fair fyrir. Fara þeir i brott med gleymingi miklum, en byskup eptir med hörmungu legz nidr fyrir allteri til bænar. Riddararnir komu aptr til motstefnunnar ok hælduz miðg. En i þvi bili eru dyrin laus latin til leiks ok skemtanar monnum, þau er leopardi heita, þau eru lik oörgum dyrum, en þegar er þau verda laus, þa gera þau för at þeim monnum, er kirkiuna höfdu hneista, ok drepa þa undir sik ok leku þungliga flesta edr meiddu, ok mundi af daudum ganga sumum, ef eigi nyti mannfolda vid. En er iarlenn Stiliko ser þetta, þa idraz hann bods sins ok vikz til satta vid byskup ok gefr aptr mannenn. En med þvi at sia madr var þungra hluta sekr, þa ferr hann or landi, þviat hann matti eigi annars kostar sitt mal bæta, ok kemr aptr sidan i sætt.

20. Þat var enn i þann timá, at einnhvern dag geingr byskup ok hans menn til hallar sinnar, en byskup skridnar ok fellr nalega. En Theodorus, er þa var ritgerdarmadr hans en sidan byskup Mutinensis cristni, hann brosir at falle byskups, en byskup litr vid honum ok segir sva: «Varaztu fyst, at eigi fallir þu.» En i þvi bili fellr hann, sva at honum vard meint vid; atti sa þa sitt fall at harma, er adr hafdi hlegit at annars falli.

A enni somu stundu kemr bref med virduligum giöfum ok sendimonnum af drottningu einne, er Fritigil het, utan or londum til Ambrosium. Hon hafdi tru tekit af einum cristnum manni,

rethorikam, þat er malsnilldar íþrott; en þeir fa til þeirar farar Augustinum, er þa var kænstr i þeiri íþrott; ok ferr modir hans med honum, er Moníca het, hon var cristin. Augustinus var i villu Manichiorum, hann var kvænnamadr mikill. Modir hans
 5 ferr opt a fund Ambrosius ok harmar son sinn ok bidr byskup arna honum leidrettu. A einum hatidardegi bidr Moníca akastiga son sinn Augustinum, fara med, ser til kirkiu ok heyra tolu Ambrosius. Þat fær hon af (honum) loks, ok koma þau þar, en Ambrosius byskup talar ok greinir alþy(d)liga tru ok brytr fagrliga saman et
 10 forna lögmal ok et nyia. En vid tolu hans vitiar craptr ok miskunn heilags anda hiarta Augustini, ok komz hann vid niög, ok skiptiz allt hugarfar hans. Ambrosius ser ok, at hans er vitiat af gudi, ok vard feginn ok lofar gud med þessum ordum Te deum laudamus, en Augustinus svarar Te eternum patrem. Sva
 15 mælaz þeir vid med veřsaskipti til loka. Eptir þat tekr Augustinus tru ok ferr sidan ut i Affricam ok vard enn æzti kennandi ok byskup.

23. Sia enn helgi byskup Ambrosius var meinlætamadr mikill, hann fastadi hvern dag nema drottinsdag edr þvottdag edr
 20 ena haleituztu messudaga; iduliga var hann a bænum bædi nætr ok daga; avallt er annarra naudsynia vard, a milli; þa ritadi hann ok dictadi helgar bækr. Ahyggia hans var mikil fyrir allri cristinni. I gudligri þionustu var hann sva kostgæfr ok fram-
 25 qvæmdarsamr, at hann skirdi ok cristnadi fleiri menn en .v. enir næstu byskupar sidan eptir hann; mikill umhyggiumadr var hann fataekum monnum ok utlendum monnum, gull ok silfr ok gersimar, þær er hann atti fyrir vixlu sina, gaf hann upp kirkiu edr fataekum monnum, ok sva þorp, þat er hann atti, gaf hann til kirkiu ok let
 30 þo systur sina taka skulld af til atvinnu ser. Hann var sva huggodr madr, at hann var fagnandi med fagnendum en gratandi med grátendum; sva ok þa er menn geingu til skripta med hann, þa komz hann vid, unz hann kom hinum med ser til tara. Hann harmadi edr gret miog avallt, er hann fra andlat presta edr byskupa, ok er klerkar hans undruduz þat, þa sagdi hann sva, at
 35 hann qvaz eigi þat grata, er sa var framfariinn, er þa var andadr sagdr, helldr hitt at hann var honum fyrri framfarenn, ok sva þat at torvelldiga; finnz sa kennemadr, er gudi ma algerliga lika. Hann sagdi fyrir sinum monnum andlat sitt ok qvaz med þeim vera

mundu til paska. Oafatliga harmadi hann þat, er hann sa rot allz eus illa upp renna ok þroz milli manna, þat er agirne, su er eigi sedz af gnott ne minkaz af voladi, ok qvad hann hana aumliga a milli allra, en þo miklu aumligzta medal lærðra manna. Þat var fam dögum fyrr en hann legdiz i reekiu, at hann dictadi skyring um Deus auribus nöstris. Þa kom yfir hann logi med skialldar vexti ok leid sva inn i munn honum, sva sem þa er höfþinginn geingr inn i höll sina, en vid þetta vard andlit hans biart sem snior; stundu sidar tok hann yfirlit sin en sömu. Þann dag gerdi hann enda a dicti sinum ok riti, þviat sa salmr vard eigi fylldr edr luktr, er þa var upphafdr.

24. Þionustumadr iarlsins Stilico hafdi gerr lygibref nöckur til talar vid þa menn, er kirkiu sottu edr tidir Ambrosius. En iarlenn villdi eigi hegna þat mal, er hann (vard) varr vid. En er þetta mal kom fyrir byskup, þa kallar hann þenna mann til sin ok berr a hendr honum þetta mal, ok er hann matti eigi undan komaz ok vard sannreyndr at, þa segir byskup sva: Þat byriar honum, at hann se andskota selldr i tion likamans, at eigi þori neinn slika uheft upp at taka sidan. Þegar a sömu stundu er byskup hafdi þetta talat, þa vard hinn diöfulodr. Sia atburdr feck öllum mikils ottá ok hræzlu, þeim er vid voru staddir. Margir menn feingu heilsu diöfulodir a þeim dögum af hans bænum ok yfirsöngum.

25. Madr het Nicecius göfugr, hann var sva fothrumr, at hann matti eigi i fiölmenni vera; en a einum hatidardegi, þa er hann skyllði innar ganga þionustu at taka, þa vard honum bægt af fiölmenninu, sva at hann fell, ok vard hann undir fotum trodinn af byskupi sialfum, ok litr byskup til hans ok mælir: «Ris upp þu ok ver heill hedan fra.» Sva vard ok, sem hann mællti, ok kendi hann ser alldregi fotar meins sidan.

26. Fam dögum sidar, þa er (hann) hafdi vigdan byskup til Ticino borgar, þa tekr hann sott, ok er iallenn Stilico fregn vannatt hans, þa tekr hann sva til ordz: «Ef þenna tek(r) fra oss, þa ferr þar forysta ok upphalld allz Italialandz.» Jarlenn kallar til sin allá ena göfgöztu menn borgarinnar ok vini hans, hann bad þa til med blidmælum ok baud þeim med stridmælum, at þeir færi a fund erkibyskups ok bædi hann þess, at hann þægi af gudi leingra lif. En er þeir koma fyrir hann ok bidia þessa, þa svarar hann sva: «Sva at eins hefi ek med ydr verit, at mik tregar ecki leingr at lifa, ok eigi ottumz ek ok at deya, þviat vær eigum milldan

drottin ok miskunnsaman.« Miðg a enni sömu stundu voru staddir i forhusinu fyrir framan, þar er hann hvíldi, diaknar hans .ii. ok rædduz vid hliodliga, hverr byskup mundi verda eptir Ambrosium, en þeir höfdu mest i ætlun til þess Simplicianum. En þa er 5 þeim var sem tidaz um þetta at ræda, þa svaradi byskup mali þeira, sem hann væri vid staddr ok heyrdi ord þeira, en þat matti þo eigi at likindum vera, þviat þeir hvísludu lagt, en hann var fiarri, ok andsvaradi hann sva, þa er þeir nefndu Simplicianum: «Gamall ok þo godr.» Þrysvor mællti hann þetta. En þeir verda 10 ihugafullir ok leggja i brott þegar diaknarnir. En þetta berr þo sva at, at sia var til byskups kosinn eptir hann, sem hann hafdi merktan ok kalladan gamlan ok godan, þviat Simplicianus var all dri orpinn.

27. Fam dogum adr hann andadiz ok a einni stundu, þa er 15 hann badz fyrir, þa sa hann Crist sialfan koma til sin ok læia vid ser. Aptan þann er hann andadiz, fra elliftu tid ok til andlatz hans, þa lagdi hann hendr sinar i cross ok badz fyrir; sa allir menn, at einart rærduz varrir hans til bænar, en óngir namu orda skil. Honoratus prestr hafdi til svefnis lagiz i lopti einu þar hia, 20 þa var a hann kallat þrim sinnum ok mællt sva: «Ris upp þu, skundadu, þviat byskup er nu buinn til framfarar.» Id þridia sinn sprettr hann upp vid kallit, þott hann vissi eigi, hverr kalladi, fer hvatliga þangat til, er byskup hvilir, ok gefr (honom) þegar corpus domini. Her var dyrligt ok fagrligt samþycki, þviat iafn- 25 skiott sem hann tok corpus domini i sinn likam, þa gaf hann þegar óndina i moti. Nu hafdi ónd hans þetta farnest af verólldunni med ser til samneytis heilagra manna ok eingla, ok gladdiz hon nu i samlagi Helias, (þviat hann) ottadiz all(d)ri rettinde at boda hofþingium edr rikismonnum, sva vægdi sia ok neigdi all dri af 30 rettu helldr fyrir keisurum en aumingium. Þat var sialf paskanottin, er hann andadiz a. Ok var nu borit lik hans til kirkiu, fyrr en dagr kom. Margir ungir menn ok þa nyskirdir sögdu frændum sinum edr fedrum, at þeir sæi hann ganga i kirkiunne i skruda sinum. Sumir sa stiörnu biarta yfir liki lans, en þeir 35 einir sa, er nyskirdir voru. En er lysa tok paskadag, þa var lik hans borit til höfudkirkiunnar, er nu er köllut Ambrosiana, ok fylgdi otaligr lydr bædi göfugra ok fataekra, karla ok qvenna, eigi at eins cristinna helldr ok gyþinga ok heipingia, ok urpu menn dreglum edr gyrdlum yfir likit, þar sem borit var, til heilsobotar 40 monnum. Dióflar kölludu fyrir munn odra manna ok sögdu

qveliaz af navistum hans. A enum sama degi liflatz hans vitradiz hann ok syndiz austr i londum i claustru einu brædrum, ok var a bæn med þeim ok gaf þeim blezan.

28. I Tucia i borg einni, er Flórenciana heitir, var einn hēilagr byskup, er Zenobius het, hann hafdi bedit Ambrosium, ok hann het honum ok því, at hann mundi þangat koma optliga hans at vitia; þa efnir hann þat sva andadr, at i þeiri kirkiu, er hann hafdi gera latit, er ok var Ambrosiana kōllud, syndiz hann hia allteri optliga. I þeiri borg vard ok sa atburdr, at hōþpingi einn edr vikingr, er Redigaisus het, hafdi setz um borgina med herlidi sinu, ok borgarmenn þottuz uppgefnir, þa ber sva at a ena næstu nott i husum þeim i borginni, er Ambrosius hafdi haft fyrr meirr, at hann vitraz þar i svefni einum manni ok heitr borgarmonnum fulltingi næsta dag eptir. Hann segir vitron þessa borgarmonnum ok styrkiaz borgarmenn i huga sinum. Eigi geingr i tauma fyrirheit hans: um daginn eptir kemr iarlinn Stilico til borgarennar med miklu lidi ok vinnr sigr a vikingonum¹.

Macezel het einn hōþpinge, hann var i herfor kominn moti þeim hōþpingia, er Gilldu het. Nu hafdi Macezel lid minna, ok órvænti hann ser sigrs; hann var vinr Ambrosius, nu skorar hann a hann i sinum bænum til fulltings. Um nott eptir hefir hann vitron i svefni, hann þottiz sia Ambrosium med elldiligu æliti ok staf i hendi, ok þa er hann þottiz til fota honum (falla), þa laust hann nidr stafinum þrysvar, ok sem hann markadi stadinn æ vellinum, ok mæltti sva: «Her her her.» Hann þottiz skilia i svefninum, at i þeim stad mundi hann sigraz a Gilldo(n)e, sem byskup laust nidr stafinum. Sva vard ok a .iii. degi þadan, ok fellr Gilldo i þeim sama stad, en Macezel feek fagran sigr.

Sa atburdr vard enn i Naunio heradi, at heidnir menn hōfdu drepit .ii. guds vini Alexandrum ok Sisinnium, en helgir domar þeira voru færdir til Melansborgar. En i því bili var einn blindr madr i annarri sveit, honum var vitrad, at a einni² nott sa hann skip at landi fara, þar voru margir menn a, ok voru allir i hvitum clædum; hann þottiz fregna, hverir þar væri, en honum var svarat, at þar væri Ambrosius ok foruneyti hans. Hann bad, at hann blezadi honum ok gefi honum syn. Hann sagdi: «Fardu til Melansborgar ok renn i mot brædrum minum, þeim er þa munu þangat koma - nefndi hann a dag um þat - ok muntu þa fa syn

¹ 2 vikingionum Cd.   ² 2 einri Cd.

þina. « Enn blindi madr gerir sem honum var bodit, fer til Melansborgar ok kemr þar þann dag sama, er helgir domar þeira Alexandri ok Sisinnij voru til kirkiu bornir. En er hann snart kistu þa, er i voru helgir domarnir, þa tok hann syn sina ok sagdi allt, hversu farit hafdi.

En þat er at segia, at gud fylldi þat er hann sagdi spamonnum sinum a þessa lund: Sedentem adversum fratrem tuum et ocellte detrahentem hunc persequer, þann mun ek hegna, qvad drottinn, er setz i moti brodur sinum en finnr at honum i liodi. Enn
 10 mællti hann sva: Noli detrahere diligere, ne eradiceris, elskadu eigi aleitni, at eigi gerir þu þic upp. Nu ok sa hverr, er hann veit sik hluttakara vera þessa skauplastar, at hann se aleitinn edr atfundull, þa ihugi hann þat, er eptir ferr, ok lati ser annars viti at varnadi. Madr het Donatus, hann var æzskadr or Affrika
 15 ok var þa prestr i Melansborg, hann var staddr i samsæti konungsmanna einn dag, ok vard rætt um Ambrosium; en er allir lofudu hann, þa snyz hann vid prestr ok leitar a hans rad. Hann vard þegar lostinn bradasott, sva at hann vard til reckiu at bera, en litlu sidar or rekkju til gravar. Annars stad(a)r vard ok vidlikr
 20 atburdr i borg þeiri, er Cartago heitir. Þar var virdulig veizla bædi at manna skipan ok vidbunadi at diaens eins gófugs, er Fortunatus het. At þeiri veizlu var Vincencius byskup ok Murannus byskup ok Paulinus fostri Ambrosius byskups, er sögu þessa hefir saman setta ok sidan var heilagr, ok margir adrir byskupar ok
 25 klercar. Verdr þar ok umræda til Ambrosius, Murannus byskup er i aleitni vid hann, en Paulinus segir, hversu presti for Donato. En þessa sögu med odrum reynir a ser Murannus byskup, þviat iafnskiott sem sagan er sögd, þa er hann sleginn oda meini, sva at þegar vard hann til hvilu bera, ok lukti sia dagr hans lifi, ok
 30 vard sia hans enn efsti. Ollum feck sia atburdr otta, þeim er vid voru staddir, ok sva þeim er frettu þat, at sia vard endir þeira manna, er Ambrosio hallmællto. Mun nu ok endir þessar frasögu med þeim formala, at sa, er ritadi ok sagdi, ok sva hverr, er lyddi, hafi arnan ens helga Ambrosius ser til syndalausnar ok eilifs
 35 farnadar, en af almatkum gudi hialp ok frid ok fagnad bædi nu ok leingdar, þeim er var ok er ok vera mun eilifr gud veitandi viliandi megandi alla hluti goda um allar alldir allda. Amen.

APPENDIX.

(Beklippet Pergamentblad 655 qv. xxviii A. Levning af en gammel Codex.
Jvf. ovenfor 34⁷—37²⁷.)

Forsiden.

kia bvin i lokhvilu nokurri ok þa er hann hafði til svefnis lagiz, 5
 þa kemr Justi[na ok] legzt vndir fót honum i nattserk einom ok
 hefir við hann þyðleti ok bliðu. En hon sag[ði sva] siðan orð
 hans: «lat mik sofa, sagði hann, en þu varaz þat er liggr i mille
 okar.» [En hon] hyggr at ok ser, at þar hreykviz hæggormr i millom
 þeirra. Nu verðr hon h[reðd] ok sprettr ur rekionni sem skiotaz. 10
 En sia tiltekia hennar(!) at hon villdi gera hann sa[kne]man ok
 siðan sva færa til vtlegðarinar helldr en firir girnðar sakir til . . .
 A annari stundu ber sva til, þa er Justina ok hirð hennar sato
 undir drykiobor[ðom, at] matr allr a borðonom varð at drekom ok
 hoggormum ok poddum en drykrin at bl[öði. Allir] undruðoz ok 15
 ottuðuz. Menn eru sendir til hallar B. ok spyria, hvi þessi vndr
 ge[gnðo]. Segit er sva Arrius mænnum, qveðr hann, ællom þeim,
 er eigi heifa(!) postoliga trv [ok almenn]iliga, verðr æll fæzla ohrein,
 sva sem þeir eti orma, eptir því sem segir P[avlus postoli]
 Allir hlvtir ero hreinom hreinir, en særgum ok trulæsom er allt 20
 særukt. [Nv er] slikt synt i þessom vndrom. Margir toko tru af
 þessom atburð. En af slikom [hlu]tom, sem nu ero sagðir, hofz sanctus
 Ambrosius eigi upp i metnaðr(!), helldr lægði hann [sik] því meirr
 firir deo, sem hann var meir upp hafðr af mænnum; þroadiz
 hann h[vern] dag i ast ok i tru firir deo et hominibus. Menn voru 25
 tver(!) vinir ok hæfvð ver[ðir] Gracianus ok fasteknir i villoni; ein
 dag er B. talaði, fa þeir honom vanda sp[urn]ing of hollgon Krist,
 sva at hann þottiz eigi i stað mega or leysa; byðr þeim [an]nan
 dag eftir til kirkiu at heyra orlæsn hans, ok þeir heto at koma.
 Nu kemr [dagr] annar, ok er nu B. i kirkiu komin ok fiol- 30
 menni at heyra þeirra viðspell. En þessir æ[mu] menn gefa eigi
 gæm at heitorði sinu, eigi guði, eigi B., eigi folkinu, er beið
 i kirkiu, ok m[in]az eigi ok orða drotins sva melanda: hverr
 semt †¹ ein af enum minstvm minum [þa] byriar at æsnoligr
 steinn bindiz við hals honum ok drekiz hann i sēfar divp. 35
 Þeir st[iga] upp i reiðsleða ok aka a bræt or borgini eyrenda

1 Det til dette Mærke hørende Marginaltillæg er bortklippet.

sina at biðanda B. ok folk[ino] i kirkionni. Þeirrar farar varð allr senn endir ok ogorligr atburðr. Nu er minz[t] varir sleyngvir þeim or sleðanvm ok komo baðir daðir a iærð. B. i aðrum st[að vi]ssi eigi hvat titt var, ok er honom þotti langt
 5 at biða, þa talar hann firir mannum [vm þetta] mal ok losar fvlliga ok fagrliga vm þetta vannmæli, er þeim v . . . . . A þessvm stundom ris upp hafðingi sa er Maximus heitir, hann var ko[min] fra Maximiano enom versta keisera, hann var firir herliði miklo ok ferr [af Ro]ma til Bretlanz ok letr ser gefa keisera
 10 nafn, ok ferr hann síðan ok leggr [hann un]dir sik Saxland. Þat fregn keiseri Gracianus ok sendir a mot honom t[va konunga] með mikit fiolmenni annan Gna[rvm] Hvna konung en . . . . . cta konung. Þeir koma til Colni ok setiaz um borgina . . . . . gat Vrsula dottir Divnvti konungs með .xi. þusundir . . . . .
 15 þer villdo ei samþykiaz hermønnum . . . . . þer hægva. Maximus for annarstaðar ok lagði v . . . . . ok kugaði þa með sullt at risa i mot Valens . . . . . ok gefa honom agirni sina at s . . . . . ga af heimi . . . . .

20 *Bagsiden.*

[ra n]afn en sa heitir Theodosius magnvs ok felr honum a hendi astr la[nd] all til geizlo(!). Þeodosius hefnir síðan draps keiserans ok a marga bar[daga] við þiðir þessar Gothos Hvnos Alanos Sarmatas ok sigrar þer. [hann l]et gera borg mikla ok ageða i nand
 25 við a þa er Danubius heitir, su [er m]est a i heiminvm er Evropa heitir; sex tigur stor a falla i hana, en hon [kem]r i sia staðum til sefar. Sia borg heitir af hans nafni Theodosia. Þa [er] Gracianus keiseri var staddr i Lugðuna borg i Vallandi, þa hefir drotningin [farit] i aðrar sveitir a kynis leið(!) at finna frændr sina. En
 30 þa er hennar var [aptr] van, þa geyrðu borgarmenn keiseran varan við. Keiserin gek i moti drotning[ini] fiolmeðr, ok þo betr viðbuin þa kossu en vapnum. Vagnum var þar [ekit] tiollduðum. Keiserin hverfr at þeim vagninvm er virðuligastr var ok lypti tialld[inu] ok villdi hverfa til drotningiar(!). Þa skretta(!)
 35 þar menn vr vagninum ok verpa af [ser] kvenfatum, en undir voro brynior ok brugðin vapn. Þar var Maximus komin [ok menn] hans, bera þeir vapn a Gracianvm ok drepa hann. Jarlin Adrogatius var i þessum svi[kum ok velræ]ði með Maximo. En

Maximus setr' andvegi ríkis síns í Treveris borg. Nu ger[iz] slikt þar þa um hann sem segir í sǫgu Martini episcopi. Hafðingi ok umboðsmadr Graci[anus he]t Macedonius. Einhvefio síni þa er Macedonius skyldi dǣma um sakar manna, en [Am]brosius ferr til þinghussins ok villdi tóa mali einshvers mans. En hann ver[ðr] 5 var]r við Macedonius ok vissi eyrendi hans ok villdi byrgia þinghusit. B. kemr at [hú]rðu ok komz eigi inn, hann tekr sva til orðz: Nokverio sinno(!) muntu til kirkíu koma ok [u]þ lokin hennar dyrr muntu eigi finna. Þat kom nu fram, er Gracianus var drepin. [M]acedonius komz undan fyrst ok villdi a kirkíu gríð; kirkian var opin en hann 10 fann eigi [dy]rrin, var hann þar drepin. Eftir drapit Gracianvs sendir Ambrosivs bref Maximo [tysvar] at na likunum til graptar. fund þeirra þar saman B. ok Max. ok boðar B. honom til [kirkíu ok] qvez þar hafa meira valld til allra stormala. M. s. Eigi fer ek þangat, meļðu her [slik]t er þu vill. Ma ek, segir B., banfæra 15 þik her, ef þu vill eigi skript taka. M. [sva]rar: Vil ek taka skript. Syn þu í því iðran þina, segir B., attu legg niðr keisera [nafn] ok ber eigi corono ok haf hertoga nafn sem fyrr. Þetta ma ek eigi gera, segir M., í moti [tign] minni. B. s. ef þu matt þetta eigi gera lostigr, þa skalltu þat sama skamz bragz gera 20 [næði]gr ok þat ríki er þu hefir at rǫngu tekít. (!) Nu ef þu vill sattr verða við guð, [þa ta]k þu iðran eða ella banfæri ek þik þegar, er þu hefir drepit þin herra. M. [villdi] eigi ganga undir skriptina firir metnaði sinum. En B. gerir hann fraskila postoligrí [kristni ok al]lo sam]neyti kristinna manna. En sva er sagt, at þaðan í 25 fra ber . . . . . likamligri heilso ok anligrí ok fer þo síðan suðr um fíall . . . . . ok þa var keiseri orðin eptir Gracianum . . . . . eptir því sem Martinus b. hafði honom . . . . . ok liði, en M. vikingr leggr un . . . . . eigi allom vetri 30 síðar þa drogu þeir Theodo . . . . . en M. ser ofrið . . . . . fylgð ef er . . . . .

ANTONIUS SAGA.

(Codex 234 folio. Sagaen, hvis Begyndelse mangler, tager fat midt i den latinske Originals 6te Capitel.

- 5 [Antonius var født i Overægypten af fornemme og fromme Forældre, havde af disse erholdt en religiøs Opdragelse. Efter disses Død delte han sin store Formue mellem de Fattige, anbragte derpaa sin Søster hos fromme Kvinder, men søgte selv Ensomhed, hvor han hengav sig til et strengt asketisk Liv under stadige Fristelser og mange Anfægtelser af Djævelen. Nætterne tilbragte han som oftest
- 10 under Bøn, spiste kun en Gang om Dagen efter Solens Nedgang; undertiden kunde han tilbringe to ja tre Dage uden at tage Næring til sig; denne bestod i Brød og Salt med en Slurk Vand til. Sin Søvn nød han paa flettet Siv iført en Haarskjorte, stundom tjente ogsaa den bare Jord ham til Leie.]
- 15 Sva tamði hann sitt eiginlikt holdd með meinlættvm, at æ honvm fylltizt orð postolans, er hann segir sva: Þæ er ek verð sivkr, em ek sterkari. Þæ sagði hann hvgs koti(t) verða hofsamt ok avndina sterka, er maðr þravngvir með avllv likamligvm teyg- ingvm ok beiðni. Þetta rað var ok harða heilsamlikt. Starf
- 20 hreinlifvis ok heilagrar bindendi villdi hann eigi fyri ætla með mæling akveðins tima, helldr með ast ok orvggleik ætlaði hann þat til endalyektar at varðveita; eigi taldi hann eða virði erfði liðinnar tíðar, helldr var hann nv sterkari ok hræstari, sva sem þetta væri vpphaf hans þravtar, en bio sik meira ok avflgara til
- 25 varðveizlv okominnar stvndar, sva sem postolinn mælti: Liðnvm lvtvm gleymi ek, sagði hann, en styrkivmzt i mot oordinni freistni. Varðveitti hann ok með ser spamanzins orð sva segiandi: Gvð er lifvandi, i þess avgliti stoð ek i dag. Þessa geymði hann, þat vitandi, at spamaðrinn nefndi eigi i dag merkiandi liðna tíð, helldr
- 30 nv verandi stvnd. Skyndi hann nu sia(1)fván sik slikan gvði at forna, sem rettlatvm manni byriar at vera i gvðs avgliti, þat er með reinv hiarta ok bvinn at þiona hinvm hæsta gvði ok engvm avðrvm, hvgsaði hann ok her með þann vera rettan mvnk, er lifði eptir dæmvm ok atferð hins mikla spamanz Helie.

7. Antonivs með þessvm hætti styrktr ok lærðr for a brot af þeim stað, er hann hafði verit vm stvnd, i annat herað eigi miok fiarlægtt. Þar fann hann hauga nackvara forna harðla. I einn af þeim geck hann inn ok bio ser þar herbergi. Einnhverr maðr valðiz til ok vandizt at færa honvm bravð. Antonivs var einn 5 saman vm nætr i þessv herbergi ok byrgði vándliga dyrr. Hinn forni havggormr þolði þetta eigi at vera sva haðvliga fyrilitinn af einvm vngvm manni, ottaðiz hann nv, at þessi Antonivs mvndi bratt vilia fara i eyðimork til einsetv. Ok at saman kavllðvm sinvm illzkvþionvm¹ bravt hann vpp æ navckvarri not hvsvdyrnar 10 ok hliop æ hinn helga Antonivm með sinvm fianzligvm grimleik, ok mæddi hann með morgvm kvavlvvm ok sarvm, sva at þria daga la hann eptir a golfvinnv mallavss ok avrvita. En er sæ maðr kom eptir vanda, er honvm færði fæzlu, geck hann inn ok fann Antonivm grimliga særðan a iorðv liggianda. Sia maðr tok hann 15 vpp ok flvtti i brvtt til hinnar næstv borgar ok lagði hann niðr i miðri kirkiv þess staðar. Ok þegar er þessi tidenði frettvzt i borginni, safnaðizt saman til kirkivnnar þeirar, er Antonivs læ, mikit fiolmenni bæði hans frændr ok annat folk af þeim stað. Giorðizt þæ af mavrgvm, sem vannt er, hormvngar atbvrdvm mikil 20 sorg ok akafigr grattr. Allr þessi lyðr, þviat þæ tok at kvellda, settizt þar vm nottina i kirkivnni. Enn með gvðligv fvltingi endrlifnaði hinn sæli Antonivs nær miðri nott. Ok nv er hann hof vpp havfvtt ok avgv, sæ hann mikit folk bæði karla ok kvænna ok alla fast sofvandi, ok þann einn mann sæ hann vakanda ok 25 engan annan, er hann hafði þangat flvtt, kallaði hann þenna þegar til sin ok bað hann flytia sik i þann stað ok herbergi, sem hann hafði aðr verit, sva at engi yrði varr við. Ok er sa maðr heyrði þetta, flvtti hann Antonivm þegar aptr, þott hann vndraðizt orvgg-leik hans ok staðfesti harðla miok, ok lagði hann niðr i hit sama 30 herbergi, sem hann var fyrr; byrgði síðan dyrr eptir vanda, aðr hann færi i bravtt. Enn helgi Antonivs baz nv fyri staðfastliga liggiandi æ iorðvnni, þviat akaflig ohægendi af storvm sarvm talmvðv, at hann mætti standa vpp. Ok eptir lycktaða bænkallaði hann með mikilli ravdd ok avitaði fiandann með þessvm orðvm: 35 «Eigi skelfva mik ognir þinar, eigi kvalar þinar eða sar ok eingi otti; nv em ek her kominn ok bvinn, nv skal ek hvergi flyia, þo at þv rifvir ok slitir likam minn; æingi sarleikr ok eingi meizll

¹ illzkv þioðvm Cd.

mega mik fra skilia ast drottins mins, ok þott þer bvit mer i moti, sem psalmaskalldit savng, mikinn fiolða herbvða, man eigi ottazt hiarta mitt.

8. Þa er hinn sæli Antonivs hafði þessa lvti sagtt, varð
5 fiandinn með samfelavgvm sinnar illzkv miklvm otta sleginn, er hann sæ trv hans sterka ok oskadda; slæfvaðizt hann þo eigi enn sva sem sigraðr, helldr vakði hann vpp með sinni slægð annat nyfvndit pislarkyn ok hræzlv i gegnn þionostvmanni gvðs Antonio. Kallaði hann nv saman þræla sinnar ofdirfðar ok avitaði þa fyrst
10 sva segiandi: «Hvar er nv aræði yðartt ok dirfð, eða hvar er kraptr yðarr, hver erv grimðarfvlv verk yðr, hvar(t) siai þer eigi styrkleik eins þionostvmanz Kristz, eða vili þer gleyma, er otalligr fiolði væarra sveitvnga er sva miok sigraðr? Með engvm kvavlvum ok engvm sarleik eða meingiorðvm megvm ver hann vndir briotæ,
15 helldr er hann mycklv sterkari en i fyrstv, ok hædir at oss sva sem hegomligvm ok herfviligvm. Nv þa bregðvm æ oss likavm ymisligra dya eða kvikvenda, ok veitvm honvm atgavngv, at hann kenni i nockvrvm lvt aflv vart ok olmleik « Þa er fiandans ærir, þeir er ecki vetta er omattvligtt illtt at giora, vorv sva eggiaðir,
20 flycðvzt þeir saman með mikilli sveit, ok at liðinni hinni fyrstv stvnd nætr veittv¹. Þeir aras Antonio með sva myklvm gny ok hræðiligvm storm, at sva matti synazt, sem herbergit hans, fiollin ok sialf iorðin mvndi af akafligvm skialfta með avllv vm snvazt. Gengv þegar at grimliga ok brvtv víða hvsveggina; tok þa miok
25 at falla þetta hit litla herbergi ok vpp at lvkazt. Eptir þat gengv vbreinir andar i syn við hinn helga Antonivm i likavmvm ymisligra skogdya; sæ hann þar bæði leones ok pardos, hin grimmvztv dyr er sva heita, bia(r)ndyr, navðrvr ok þa eitorma, er regvli kallaz, ok morg avnnvr skaðsavm ok eittfvll kvikvendi af ymis-
30 ligv kyui. Avll þessi skrimsl forv remiandi, hvertt eptir sinni nattvr ok ravst ok með gapanda gin, sva sem þav þyrsti avll til bloðs þessa rettlata manz ok hann at svelgia. Enn þott osigraðr gvðs kappi Antonivs staddr i ognn nyligrar freistni væri miok mæddr af hinvm fyrrvm kvolvum, hafði hann efvalavsliga ser i
35 briosti i þessi margfalldri ok haskafvllri þravt [osigrat vigi², þat er nafnn Kristz, i gegn avllvm diofvligvm skeytvum. Stoð hann nv snarpliga i gegnn þessvm hinvm grimmazta diofvls her sva segiandi: «Ef nackvarr kraptr er með yðr, þa mvndi ecki

meirr en einn af yðarri sveit ganga mer i mót mik at hræða eða skelfva; enn fyri því at eingi er sannleikr með yðr hvarki krapz ne likamligra mynda, er sialfr gvð giorir vanmegna ok aflavsa með himneskvum krapti, því kostgæst er mik at skelfva eigi með stríðleik eða affi helldr með syn ok otta margmyndaðra skrimsla; er þat ok hit sannazta mark yðars ostyrkleiks, er þer ervð svmir i dyra liki ok æsionvr.¹ Nu ef nockvrr er sannleikrinn með yðr, ok ef þer hafvit valld æ mer með akafligvm gny ok remian, en raðit eigi a mik; enn þat velldr, at þer megtv eigi, því at þer ervt ostyrkir ok afl(l)avsir. En sterk trv var til gvðs er hit orvggazta vigi vart, mark sigvrs ok hialpar várrar«. Ok er diofvlls ærir þottvz liottliga vera hæddir af honvm i þessvm orðvm, giorðvzt þeir æ því grimvari i sinni illzkv ok reiði.

9. En er hvorirtveggiv þreyttv með þessvm hætti, vitiadi drottinn þionostvmanz sins. Ok er Antonivs hof vpp avgvm(l), sæ hann eina stiornv skinaði með miskvnnssamligv liosi. Leið þetta ofvan i herbergit, sva at þat skein allt innan af þessi birti. Við þenna atbvrð flyðv brvtt skiottliga allir dioflar; hvst var nu ok endr bætt ok alheilitt, enn mikill verkr likamligra sara miok i brvttv. Þæ er Antonivs skilði, at drottinn var honvm nalægr, fylltizt hann vpp miklvm fagnaði, ok mællti til synar þeirar, er honvm birtizt: «Heyrðv, drottinn, heyrðv, hinn goði Jesv, hvi fyrleztv mik, hvi syndir þv þik eigi mer þegar i vpphafvi, at þv linaðir meinlætvminvm ok græddir sar mín?» Þæ heyrði hann ravdd ser svarandi með þessvm hætti: «Antoni, her var ek hia þer, ok beið ek, at ek mætti sia þravt þina ok trv. En fyri því at þv ert eigi sigraðr, man ek þer ævallt fvlting veita ok giöra þitt nafnn frægtt a avllv iarðriki.» Ok er Antonivs heyrði þessa lvti, reis hann vpp af iorðvnni lofvandi ok blezandi nafnn drottins ok styrkizt sva miok, at hann var nu myklv hravstari ok sterkari, en aðr hann. feingi þessa vitran. Þæ var hann halfertvgr at allðri.

10. Hinn helgi Antonivs, framarr treystandi en fyrr gvðs miskvnn, for eptir þriaa daga liðna til þess hins gamla ok hreinlifva mannz, er ver savgvðvm fyrri² fra, ok bað, at þeir mvndv fara baðir samtt i eyðimork at byggia þar. Enn er Antonivs skilði, at hann villdi eigi fyri sakir mikils allðrs ok þess staðar, er hann hafði aðr leingi vanizt at vera, for hann einn samtt i eyðimorkina

¹ æsionvr *Cd.* ² *Lat. cap. 3:* Erat in agello vicino senex quidam, vitam solitariam a prima sectans ætate: hunc Antonius cum vidisset, æmulatus est ad bonum.

til fiallz nockvrs. En er vvinrinn sæ trv hans ok astvndan, ok at hann var æ leið kominn, villdi hann talma ferð hans ok goða fyrriætlan, skipti hann nv asionv ok syndizt sva sem einn silfrdiskr, la hann a miðri gavtv, þar sem Antonivs skyldi fara til fiallzins.

5 Ok er hiun helgi Antonivs sæ diskinn liggjanda fyrri ser, nam hann staðar ok litaðiz vm, hvgsaði hann, hverssv þat mætti vera, at nackvarr maðr hefði tynt eða niðr felltt þenna silfrdisk, með því at engi var bygd i þeim stað eða manna ferð. Skildi hann nv skiott, at hinn versti fiandi var svinn i þessa silfrs mynd at

10 dvelia ferð hans. Mætti hann nv sva sem við þenna disk: «Þetta er silfr þitt, fiandi, eigi mantv nv fau talmat gavtv mina ok fyrriætlan, enn þetta man vera til vitnis glatanar þinnar.» Þæ er Antonivs hafði þetta mæltt, hvarf diskriinn i bravtt. Ok er hann hafði enn farið vm stvnd, var honvm eigi gior sionhverfving sem

15 fyrr, helldr fann hann a gavtvnni satt ok ofalsat gvll. En þat er eigi vitað, hvart fiandinn hafði þat þangat flvtt, eða drottinligr kraptr at reyna hinn helga Antonivm, til þess at dioflinvm væri þat sannliga syntt, at gvðs þionostvmaðr Antonivs hafnaði eigi at eins hans falsi, helldr fyrleit hann ok sialft gvllit. Vndradizt

20 Antonivs fegrð ok mikileik þessa gvllz, at eigi at siðr flyði hann, sva sem þat væri elldr brennandi helldr en gvll. Flyði hann ok þenna stað, sva sem hann ottaðizt þar leingr at vera, ok for nv til fiallz þess, sem hann hafði aðr fyrri ætlat.

II. Antonivs miok mædr af langri ferð kom þar, er hann

25 fann einn harla fornan kastala eyddan af allri manna bygd ok fvllan af havggormvm. Ok er hann hafði vandliga skyniat þenna stað, fal hann sik þar. Allir havggormarnir flyðv þegar skiott ok fyrletv staðinn, sva sem þeir væri af nockvrvm bravtt keyrðir. Eigi hafði hann meira bravð en sex manaða fæzlv, þæ er hann

30 byrgði sik i þessvm kastala. Margir aðrir siðlatir menn af Thebaida sottv þenna stað, dvavlölv svmir litla stvnd, en svmir satv alla .xii. manaði, ok forv siðan i brvtt. Var ok i þessvm stað, sem iafnan er vannt i eyðimork, litil vatæðr eða vppspretta. I þessvm kastala byrgðr bygd i Antonivs einn saman, sva at eigi geck

35 hann vtt, ok eigi lavk hann upp fyrri þeim, er til hans sottv. Tysvar æ .xii. manðvm var honvm bravð færtt af nockvrvm siðlatvm manni ok sentt til hans vm einn glvgg kastalans. At longvm tima liðnv tok martt folk ok frendr hans ok vinir at vitia hans optliga fyrri astar sakir. En hann tok eigi við þeim,

40 ok eigi lavk hann vpp kastalann. En er þeir vorv vti hia.

herberginu, heyrðv þeir bæði v m nætr ok v m daga mikit hark ok hareysti, sva sem þar væri inni n.ikit fiolmenni, heyrðv þeir ok herfviliktt kall með þessv orðtaki: «Dragztv i brvtt af herbergi vorv, hvat er þer sameigit með oss? eigi skalltv þola mega vorar meingiorðir.» Þat hvðv þeir fyrst, er þeir heyrðv þessi orð, at 5
nockvriur menn við hann svndrþyckir væri hia honvm; þeir er eptir stigvm hefði vpp komiz a veggina ok sva inn i kastalann; ok er þeir ranzavkvðv vandligar, hveriv þetta gegndi, fengv þeir seð v m eina rifv a vegginv m, at engir menn vorv hia hinvm helga Antonio. En fyri því at þeir skilðv nv, at dioflar hofðv giorrt þetta hæreysti ok 10
okyrleik, vrðv þeir akafliga hræddir, ok af miklv m otta kavllvðv þeir Antoniv m til fvlltings. Ok er hann varð varr, at menn vorv vti hia herbergi hans, leði hann meirr eyrna til at heyra þeira kall ok orð en hia ser inni geyiandi diofvligar raddir. Geck hann nv til dyra ok hvgaði þaa, er komnir vorv, sva mælandi: 15
«Hirðit eigi, bræðr, at mæða yðr, helldr farið er brvtt með friði eeki vetta ottandi. I gegnn þeim erv dioflar diarfastir ok veita þeim mestar ok harðastar arasir, er þeir sia hræddazta ok með mestri ostyrkð. En þer skolvtt hafva nafnn drottinnis i hiortvm yðrv m ok merkia yðr með marki hialpar varrar, þat er hinvm 20
helga krossi, ok farið sva vtan alla hræzlv til yðarra herbergia, en latið þessa, er yðr skelfva, hæða sialfva sik.» Með þessvm hvgganarorðvm styrkðir forv þessir i brvtt, er sott lavfðu fvnd Antonij, hlifðir með marki hialpara vars Jesus Kristz. En hann var einn eptir i þeim sama stað ohrædr ok með avllv oskialfvandi, 25
þvi at hann hafði nv fvndit i margfalldri freistni ser veittri, at dioflar erv vandmegnir ok hegomligir.

12. Eigi mycklv siðarr forv margir hans kvnnir menn at forvitnaz ok skynia, hvartt eigi hefði með avllv dioflar drepit hann. En hinn helgi Antonivs lofvaði ok blezaði gvð ok sagði sva: «Ris 30
vpp þv drottinn, ok dreif ovinvm minvm! lattv flyia fyr mer alla þaa, er mik hotvðv; sva sem eyðizt akafligr reyckr af ellde framfarandi, eða vax af miklv m ellzloga, sva fyrfariz nafnn syndvgra i avgliti drottins.» Ok enn sagði hann sva: «Allar þioðir veittv mer vmsat, en ek sigraða þær i nafnni drottins mins.» Þetta 35
talaði hann i gegnn fianda freitni ok þeira vmsat. Þessa staðfesti hellt hann i þeim sama stað .xx. vetr, sva at af avngvm var hann senn langtt eða víða farandi.

13. Síðan giorðizt þat, at margir hormvðv af hans einsetv ok fiarvist, er hann bio einn samtt i eyðimorkinni. Ok þeir, er 40

fystvz at gioraz eptirlikiarar hans hreinlifvis ok agiætra síða, somnvðvz saman með frændvm hans ok kvnnvm mavnnvm, forv
 nv i eyðimavrkina til kastala þess, er hinn helgi Antonivs sat,
 ok brvtv vpp hvrðina, stoðv síðan i dyrvm ok baðv, at hann skyldi
 5 nv ganga i syn við þæ. Ok er þeir sæ yfvirbragð asionv hans ok
 bvnað, fognvðv þeir, sem þeir sæi nockvt lios af hinni til sin
 sentt. Vandliga hvðv þeir at honvm avllvm megin æ hann
 litandi, vndrvðvzt þeir fegrðr hans ok vhornaðan likam, ok þat er
 þeir sæ hann eptir sva morg meinlæti ok margfallða freistni eigi
 10 vandrækiligan eða með bleikv andliti, helldr savgðv þeir sinn i milli,
 at þeir fvndv hann nv sva sterkan ok staðfastligan ok með avllvm
 sama hætti obrvgðinn, sem þeir sæ hann fyrr, þæ er hann var vax-
 andi a vngvm allðri. Ecki let hann ser vm finnast þat folk, er astvnd-
 aði hann at sia, eigi tok hann við bræðrvm, frændvm eða kvnnvm
 15 monnvm, er farit havfðv langan veg hann at finna ok hann kvavddv
 með nockvrri akefð staðlavsligrar bliðv eða lavngv viðrmæli, helldr
 talaði hann vtan allá mæði með mikilli staðfesti fvllr af somasemð
 ok rettlæti harðla fæ lvti af allra þeira navðsyn, er þar vorv
 komnir. Jesus Kristr let ser soma marga, þæ er sivkið vorv,
 20 ok marga, þæ er aðr vorv lama, at græða fyri hans bæn, ok þæ
 heila at giora, er aðr vorv af vhrainvm avndvm kvaldir. Sva
 mikil gvðs giptt ok miskvnn fylgði honvm, at með sinvm orðvm
 giorði hann þæ glaða, er aðr vorv hryggvir, en þæ samþycka, er
 aðr vorv svndrþyckir eða missattir. Ollvm kendi hann at virða
 25 gvð framarr en alla veralliga lvti, því at hann þyrmði eigi eingetn-
 vm syni sinvm, helldr sendi hann fyri varri hialp hann til pin-
 ingar. Ok er hann hafði þessa lvti sagtt, eggiaði hann marga at
 fyrjata alla veralliga lvti ok raðast til mvnkligs siðferðis; varð ok
 sva fyri hans kenning, at fiollin ok avll eyðimorkin giorðiz eptir
 30 skamma stvnd liðna naliga fvll af klavstrvm ok mvnkabygð.

14. Sva bar til eitt sinn, þæ er Antonivs skyldi af nockvrri
 navðzyn fara bræðra at vitia, at vegr hans var at fara yfvir eina
 keldv eða leirs fvllt staðvvatn. Þetta var sva mikil torfæra,
 at þar þorðv engir menn at fara, því at i vatniv var mikill fioldi
 35 havggorma ok morg avnnvr skaðsavm ok mannskiæð kvikvendi.
 Ok er hann kom i þann stað, giorði hann bæn sina til gvðs. Geck
 hann síða(n) diarfliga fram i þenna haska; sva hit sama giorðv
 aðrir bræðr, þeir er i ferð vorv með honvm, ok með gvðs fvlltingi
 komvz þeir alheilir af þessi ofærv. Enn er Antonivs hafði vitiað

allra bræðra, fór hann aptr til mvnkliðvis síns, an aflatí varðveitandi hreinlíví ok bindendi með fvllkominni staðfesti. Marga bræðr styrkti hann með sínv dæmi ok kenning. Marga af verolld leiddi hann til mikillar fysi ok astar mvnkliðs síðar, sva at æ skamri stvnd vorv með hans raði reist vtallig mvnkliðví, yfvir 5 þeim avllvm var hann stíornarmaðr ok lærifaðir.

15. A nockvrvm degi sotti fvnd Antonij mikil(l) fvldi bræðra, ok beiddyz at heyra kenning hans ok af honvm at lærast, hversv þeir skylldv gvði þíona. Hann talaði til þeira þessa lvti a egi(p)zka tvngv: «Helgar ritningar mætti oss þavrf vinna til læringar, en 10 því at þer baðvt at heyra af mer nockvra lvti lagvm ok litlvm, er víðrkvæmilíktt, at ver lærímzt vor í milli ok semím oss til hialpsanliðs verks. Nv slíkt sem yðarr vítrleíkr hefvir bergt af himneskri kenning, veítít mer þat sem synir favðvr; en ek em sva sem meiri at alldri, hefi ek nockvt í minni halldít eða prófvat 15 eiginliðri ravn, víl ek þat giarna fornna yðarri broðurlíðri ast; því hæfvir í vpphafví, at ver allir samt hefím vpp ok styrkím trv vora með staðfesti allra goðra lvti. Heyrít nv þa, elskanliðgir bræðr! Varízt þer at vanrækía sí(l)fvá yðr, sva at þer gíorízt ostyrkir í mannravnvm eða mæðízt í freístní; talið ok eígi þetta í 20 yðrvm hvq, lengi hófvvm ver nv ok gvði þíonat ok ervm fvllkomnir í bindendi ok hreinlíví, helldr leitvm ver sva sem af nygívv vpphefvíandi hversdagliða at avka starf ok íðnn goðra verka. Nv se þetta hit fyrsta boðorð avllvm sameiginlíktt, at engi lati sík þrota í vpptekínni goðri fyriætlan, helldr lati hann íafnan vaxa 25 þat, er vel var vpphafví, því at manzínsv líf samíafnat eilífri dyrd er harðla skamt.» Ok er hann hafði þetta mæltt, þagði hann lítla hrið² veðsamandi agíætán avrleíkv gvðliðgar mískvunar.

16. Síðán hóf hann sva sítt mal: «Í þessv nvveranda lífví erv íofnn kavp eða avextír skíptíliðra lvti, því at sa er selr tekr 30 eígi meira en íafnvægi af þeim er kavpír; en hit eilífvá líf fam ver keyptt með avðgíætliðgv andvírdi, því at sva er rítat: dagar lífs yðars³ erv .lxx. vetra, en ef marz alldr er míkíl, erv þat .lxxx. vetra, en allt, þat er vmfram geíngv, er eígi annat en erfvíði, sorg ok sarleíkr. Nv þa er ver lífvvm .lxxx. eða hvndrat vetra 35 eða sva morg ár, sem ver stavrfvm í gvðs þíonostv, veítast oss storir lvtír, því at þar í moti tokvm ver í vara erfð eígi íorðína helldr híminríki, spílltan ok brvgðínn líkam fyrlatvm ver, en mvnvm hann

taka annat sinn odauðligan. Fyri því, synir minir, mæðizt eigi af
 nockvrvum lífs þessa leiðendvm, bleekiz ok eigi af metnaðargirnd
 hegomligrar dyrðar, því at meiri er dyrð sv, er birtaz mvn æ oss,
 en hvn se samvirðandi stvndligvm þiningvm eða freistni, er ver
 5 þolvum i þessi verolld. Ætli engi, at hann hafvi stora lvti fyrlatið,
 þott hann hafvi heim þenna fyrletið¹, því at allt iarðriki er þravngt
 ok litit, ef þat er samiafnat himinriki, er meira er, en þat hafvi
 nockvrt endimark. Nv ef ver megvum eigi makliet iafnvirði giallda
 i gegnn dyrðarfvllvm himneskvm herbergivm, þott ver afneitim
 10 avllvm heimi, hvgsi hvern sialfvan sik, ok man hann skiott skilia,
 þo at hann hafvi fyrletið hervð, bæi, fagra vavllv eða nockvt gvll,
 at eigi skal hann þaðan af hælazt, sva sem hann hafvi mikla lvti
 vppgefvit, ok eigi hryggvazt, sem hann mvni sma lvti i moti
 taka; því at sva sem einnhverr maðr gefr vpp eina e(i)rs sylgiv,
 15 til þess at hann megi eignaz hvndrat þeira er af gvlli erv giorvar,
 með sama hætti man sa, er fyrleatr drotnan allz heims, taka hvndrat
 atfallda agiætari avmbvn i himneskv sæti. Þat skolvum ver ok
 gloggliga skynia, at með lavgmali sialfs davðans verðvm ver navð-
 gir fra slitnir þeim avðræðvm, er nv holldvm ver of fast at varvm
 20 vilia, sva sem ritað er i þeiri bok, er Ecclesiastievs heitir. Nv
 þæ fyr hvi skolvum ver eigi giora krapt af navðsyn², fyr hvi skolvum
 ver eigi at sialfvilia fyrлата þæ lvti, er ver mvnvm tyna með
 endalyktt þessa lífs, ok afa sva hit himneska riki? Elski eigi
 mvnkar eða ahyggiv beri fyr þeim lvtvm, er þeir megv eigi með
 25 ser af heimi hafva, helldr skolvum ver fysazt þæ lvti at eignazt,
 er oss leiði til himins, þat er heilyg speki, hreinlifvi, rettlæti, krapta
 verk, skynsamlig skilning, astzámilig geymsla, fatakra gestrisni,
 sterk trva i gvðs þionostv, hvgr sigrandi skynlavsa reidi. Þæ
 er ver fylgivm þessvm lvtvm, mvnvm ver fyribva vara vist,
 30 sem gvðzspiallit vattar, æ iorðv hins sanna friðar. Verðvm eigi
 afhvga, at ver ervm þionostvmenn gvðs, ok þeim skyllðir þionostv
 at veita, er oss hefvir skapat. Þvi at sva sem goðr þræll hafnar
 eigi eptir framða goða þionostv hlyðni at veita veranda eða yfir-
 komanda boði sins herra, ok eigi þorir þat at sanna, at fyrri sakir
 35 liðins erfviðis skyli hann frials vera siðan af avllv starfvi ok
 þionan, helldr fremr hann iafnann, sem gvzspiallit vattar, hina somv
 þionostv með miklvum alhvga, at hann megi þeim lika, er hann

¹ Lat.: Nemo, cum despexerit mundum, se arbitretur reliquisse
 ingentia. ² Lat.: Cur ergo non facimus de necessitate virtutem?

þionar, en vactar bæði hræzlv ok bardaga ser at afla; sva hit sama hæfir oss at hlyða gvðligvm boðorðvm, þat vitandi, at sæ hinn rettlati domandi mvn hvernn dæma eptir þeim verkvm, sem hann finnr hann vinnanda i endalyktinni; þat sama sannar hann sinvm orðvm fyri Ezechielem spamann. En vesli 5
 Jvdas var ræntr avllvm avexti ok starfvi liðins tima fyri þæ illzkv, er þann framði æ einni nott. Fyri þvi er avllvm þeim, er drottinn veitir fvlfting, halldandi með iafnaði vpptekin goð verk, at ritningin segir sialfvan gvð samvinnanda vera þeim avllvm, er gott ætlaz fyrir. Minnvmzt æ boðorð postolans, at ver megvn 10
 vndir fotvm troða iðnarleysit, þav er hann vattar sik hverssdagliga deyia fra heiminvm. Ef ver hvgsym ok með slikvm sama hætti, hversv skamæliktt er manzins lif, mynvm ver eigi syndir fremia, þvi at þæ er yer efvmtz vpprisandi vm morgininn, hvartt ver mvnvm til kvellz lifva, ok treystvmz eigi, þæ er ver leggvmtz til 15
 svefnis, at ver mvnim til dags lifvi hallda, ervm ver ok alldrigi ominnigir, hverssv skamælikt ok efvanklikt er mannzins eðli ok lif, skilivm ok, at gvðs forsia styrir oss i avllvm stavðvm. Mvnvm ver með þessvm hætti eigi misgiora ok eigi vera halldnir i nockvrvm agiarnligvm fiarsamdrætti eða rangri reiði i gegnn nockvrvm, 20
 ok eigi fysazt saman at safna iarðligar fehirlzlv, helldr af hverssdagligvm davðans otta ok biðstvnd skilnaðar likams ok andar mvnvm ver hafna avllvm falva(l)tligvm lvtvm. Sva mvn fyrlatin verða ast kvenna ok slockvaz brvni illrar lostasemi. Sva mvnvm ver vpp gefva syndir, hverr avðrvm var i millvm, hafvandi fyr 25
 avgvn hverssdagliga hinn efzta dom ok avmbvnu varra verka; þvi at mikill otti ok hræzla ogvrligra pininga leysir likaminn fra breyskligri beiðni ok styðr avndina, þæ er rasa vill i syndir sva sem nockvra hafva gnipv. Fyr þvi bið ek, at ver leiðim vpptekit starf með allri æstvndan til goðrar endalyektar. Liti engi aptr æ 30
 bak i eptirliking eiginkonv Loth, þvi at drottinn segir engan þann makligan himinriki at fæ, er hann litr aptr a bak, siðan hann setti havndina sina yfvir arðrinn. Aptr at lita er eigi annan veg at skilia, en iðrazt þess goðs, er maðr hefir vpp haft, ok binda sik annat sinn i veralldligvm girnðvm. 35

17. Bið ek, at þer ottiz eigi nafn krapzins, sva sem omattvligt se hann at fremia, latið yðr eigi synazt sva sem vtlentt eða fiarlægtt þat starf, er fremiazt mæ með varv sialfræði. Sað ok efni þessa verks er með sialfvm manninvm eptir nattvrvligv eðli, ok er þess hattar hlvt, at hann fylliz at eius með varvm vilia. 40

Þeir er heiminn elska fylgi vtlendvm iðnvvm ok astvndan girzkra¹
 iðrotta ok leiti læriføðra hegomaflvllra boka i annarri halfv heims,
 ef þeim likar, en oss navðgar engi navðzvn langtt at fara eða yfvir
 haskafvllt haf at sigla, því at i avllvm stavðvm æ iardriki er skipat
 5 ok ma aflat verða himinriki. Þaðan af sagði drottinn sva mælandi:
 Riki guðs er yðar i milli, kraptr sa er með oss er leitar at eins
 mandomligrar hyggiv. Hverivm man efvanlikt vera, at nattvrv-
 likt hreinlifi andarinnar, ef hvn spillizt af engvm likamligvm savri
 eða veralligvm, er brvnnr ok vppras krapzins? Þvi at goðr skapari,
 10 sem navðzvn er at trva, skapaði hana goða. En ef ver dvelivm,
 sem vera kann, slikvm lvtvm at trva, heyrvm þæ Jesvm son
 Nave sva segianda sinv folki: Giorit rettlatt hiarta yðart fyri
 drotni gvði gyðinga lyðs. Johannes gaf ok eigi olikan orskvrð
 af kraptinvm sva talandi: Giorit rettar gavtvr yðrar. Þat er þa
 15 er avndin er rettlát, en þæ er at savnnv sva, er hennar vpphaf-
 likt hreinlifvi spillizt af engv(m) flek lastanna; ef hvn skiptir
 nattvrvnni, þæ kallaz hvn ranglat, en ef hennar frelsi ok tignn varð-
 veitiz, þæ er þat kraptr. Gvð fal oss a hendi avndina vara, varðveitvm
 slikt veðit, sem ver tokvm. Engi ma við þat sakazt, at sa hans eiginligr
 20 lvtr, er fæðizt fyr innan sialfvan hann, se sva sem vtlendr. Sa
 man kenna skepnv sina, er giorði, lætvm hann finna sitt verk
 sliktt, sem hann skapaði. Latvm oss þorf vinna þæ pryði ok þann
 bvnat, er sialfr gvð gaf oss nattvrvliga; því skalltu, maðr, varazt
 liott at giora þat, er gvðligr avrleikr veitti, því at sa savrgar
 25 skepnv gvðs, er breyta vill. Með avllvm athvga skolvvm ver
 gstvnda at sigra vikingligan olmleik reiðinnar¹, því at sva er ritat: —
 Reiði manz vinnr eigi retlæti gvðs. Ef oloftv girnð tekr voxtt
 með manninvm, getr hvn af ser synd, en af syndinni gezt andar
 davði. Þat boðorð er oss af gvði gefvit, at ver varðveitim hiarta
 30 vart ok hvgrenningar með sifeldri geymslv, því at ovinið varir
 erv alldregi obvnir oss svikræði ok vndirgroppt at veita, þat erv
 dioflar ok vhreinir andar. Postolinn vattar, at vtan allt sátmal
 eigvm ver þeim i gegn at beriazt, sva segiandi: Eigi at eins eigv
 ver deilv at hallda i gegnn holldi ok bloði, þat er mavnnvm eða
 35 breyskri hollzins beiðni, helldr i mot havfvingivm ok mattvm þessa²
 heims ok i gegn avndvm illzkvnnar, er i loptinv byggia, þat hvart-
 veggia erv dioflar. Eigi er langt ifra oss fiandans flockr, því at
 akafliqr þeira fiolði ferr flivgandi vm loptið, þat er oss er nalægtt.

1 gozkra Cd. 2 Lat.: tyrannicam iræ insaniam. 3 þessvm Cd.

Þat er ok eigi minnar faðfræði at skyra þeira grein ok misiafnat, þvi spari ek þæ skynsemð þeim, er meiri erv. Með skomv mali man ek skyra þat, er nalægtt er ok eigi byriar, at ver siam vvitendr við at varazt, þat er fals ok prettir, er þeir semia ok efla i mot mannkyniniv. Þvi skolv ær i fyrstv trva með staðfavstvm hvg, 5 at gvð skapaði ecki, þat er illtt er, ok eigi hofzt vpphaf diofla af hans skipan, þeira rangsnvning ok illzka giorðizt eigi af nattvrlygv eðli helldr vilianligvm lesti, þvi at þeir vorv sva sem goðir af gvði skapaðir, en af eiginligv hvgskoizins sialfræði fellv þeir af himni til iardar; ok þeir velktir ok spilltir i avllvm illzkv savri skipavðv 10 her illa ok overðvga dyrkan skvrðgoða ok heidngligrar villv. Nv kveliazt þeir i sinni avfvnd, er þeir avfvnda oss ok lata alldregi af alla illa lvti at hræra ok vpp at vekia oss i moti, at eigi skylim ver eignazt þeira hin fyrri sæti, þat er þann fagnat er þeir fellv fra. Ymislig ok sva sem svndrskipt er þeira illzka. Svmir af 15 þeim hafva ið mesta afl allt illt at giora, en aðrir af samiafnan þeira, er verri erv, synazt sva sem nockrvv omatkari; allir þeir eptir sinv illzkvmegnni erv skipaðir ok skiptir sva sem til einvigis at ganga i gegnn mannkyniniv með svndrgreindri freistni ok ymisligvm savkvv vandra verka. Þvi er navðzvnlikt gvð at biðia, 20 at með hans giof megim ver skynsamliga greina megnn vhreinna anda, ok þæ er ver skynivm ok siam fyrir flærðir þeira ok fals, reisvm ver vpp með hans travsti i gegnn þeira fylking i þessvm grimma bardaga eitt drottniligt mark ens helga kross. Þæ er hinn (helgi) Pall postoli hafði þessa giof af gvði þegit, sagði hann 25 sva: Eigi erm ver ovitandi, hvlikar erv fiandans slægðir. Eptir hans dæmi byriar, at hverr varr styrki annan með heilsamligri kenning, ok giorim kvnna var i milli þæ freistni, er ver hofvm þolat. A hverivm tima hata dioflar alla kristna menn með fianzligv hatri ok setia fyri þæ otalligar snorvr sinnar slægðar. En þo 30 erv þeir mycklv grimmari i gegnn klavstramonnvvm, mvnkvm eða meyim Kristz, ok kostgiafva at rangsnva hiortv þeira ok hvgskot með hinvm savrgvztvm hvgrenningvm. En þessa eða aðra þeira aslattv skolv þer ecki ottaz, þvi at skiott falla þeir fyri bæni ok favstv rettrvðra manna, er þeir fornføra gvði. Eigi skolv þer ok 35 þegar yðarnn sigr hyggia vera fvllkominn, þott þeir lati af at freista yðar litla stynd, þvi at þeir erv vanir grimmari vpp at risa annat sinn, þott þeir hafi sarir orðit fyri trvskeytvvm goðra manna; ok þæ er þeir mega eigi giora grand i freistni illra hvgrenninga, skipta þeir vm iðrott sins bardaga, þæ leita þeir at skelfva með ymissvm 40

ognum, stundum bregða þeir æ sik kvenna mynd, dyra eða havggorma, stundum synazt þeir með sva storum likomum, at hofvt ber herbergium hæra, ok otaligar asionvr taka þeir a sik, sva sem storar sveitir riddara hafva þeir enn synzt. Þvi skolv ver þo með 5 sterkri trv treystazt, at allar þeira sionhverfingar eyðazt þegar i fyrstv fyrri marki hinns helga kross ok i bravt hverfva. Þæ er þeir erv kendir ok sigraðir i sinvm þessvm svikvm, taka þeir fyrri at segia atbvrði oordinna lvtu; ok ef þeir erv hafnaðir, ok ef eigi (er) trvat slikvm hegoma, þæ kalla þeir ok vppvekia sialfvan havfðingia 10 illzkvnnar ok fylling allz hins illa, at hann effi þæ i þeira þravt.

18. Trvit ok, at ek hefvi fiandan iafnan seð með slikri savmv mynd, sem hinvm helga Job var hann fyrri drottinliga vitran syndr. Avgv hans syndvz sva sem fegrð Lvciferi, logandi lios forv fram af mvnni hans, har hans var sem dreifðr logi brennanda ellz, af 15 navsvm hans for vtt hræðiligr reykr sva sem af ellzfvllvm ofni, andi hans syndiz sem hela. Með þes hattar ognn ok yfvirbragði syndiz hann havfðingi diofla, iafnan stora lvti fyrri heitandi, en stvndvm ognandi sinni illzkv sva sem með stormæltri tvngv. Spæmaðrinn¹ segir ok synir i sinni bok þessi ofdirðarorð hins forna 20 fianda, er hann æ alla verolldina sva segiandi: Með hernaði man ek fara ok vndir mik briota riki iarðarinnar, ok allan heim man ek hallda sva sem litit hreiðr mer i hendi ok bravt taka sva sem vanrækt ok fyrlatin egg. Með slikum hætti spyr hann davðligv ok illzkvfvllv sinv falsi ok veiðir optliga nockvra af þeim, er vel 25 synaz lifva, i sinvm snorum. En ver skolvvm eigi trva fyrriheitvm hans ok ecki hræðazt ognir hans, því at hann svikr ævallt ok bleckir, ok engi erv savnn hans hott eða fyrriheit. Eða hverssv mvndi hann sva stora eða otalliga lvti-ogna eða fyrri heita, ef eigi væri þat allt fals ok lygi? Þessi hinn grimmazti dreki er nv 30 veiddr af drotni fyrri hinn helga kross sem fiskr æ avngli, ok tavmi bvndinn sem skynlavst kvikvendi, i fiotri halldinn sem flotta-giarnn þræll, ok því at hringr er i gegnum keyrðr hans varrar, er² honvm með avllv engan retrvraðra manna lofvat at svelgia. Nv er hann af Kristi veiddr, sva sem hinn herfviligzti titlingr i neti 35 vafðr, ok af goðvm monnum at haði hafðr. Nv harmar hann ok sytir samfelaga sinnar illzkv vndir fotvm troðna af kristnum mavnum sem haldreka ok havggorma; sæ er því hælldizt, at hann mvndi þvrka avll havfvinn ok sagðizt hallda mvndv allan heiminn ser i

40 1 Span aadrinn Cd. 2 en Cd.

hendi, seð nú þá, hann er af oss sigraðr, hann ma ok eigi banna, at ek tala honum i gegnum þessa lvti. Fyri því, synir minir, er með avllv fyrilitandi drambandi hræsni með hegomligvm orðvm; lios þat er fiandinn synir sik stvndvm skravkliga skinanda, hefir engan sannleik liossins með ser, helldr synir hann þá þann loga, 5 er hann man at eilifv brenna, því at fyri þæn goðra manna flyr hann með sinni falsligri birti skiotara, en skyra megi, brvtt berandi með ser likneski sinna pininga.

19. Stvndvm erv dioflar vanir, þá er þeir synazt eigi, með hliomandi savngravst ok með skammandi sinni ofdirf(ð) fram at 10 segia með ohreinvm mvnni heilog mal ritninganna. Optliga þá er ver lesvm, erv þeir vanir oss at svara við hin siðvztv orð sva sem fyri dvergmalá. Þeir vekia oss ok stvndvm sva sem til bænar af svefni, at þeir taki fra oss hvilld ok svefn allrar nætrinnar. Mavrgvm synazt þeir i bvnáði gavfvgra mvnka, ok veita þeim 15 atavlv ok vmbvavndv, en hræða þá við hinar fyrri syndir, er þeir vita sik framit hafva. En ver skolvm með avllv hafna ok fyrilita avitan þeira ok æminningar ok alla flær(ð)samliga aeggian, hvart sem þeir biðia oss fasta eða vaka; því at til þess taka þeir æ sik asionvr þeira, er oss vorv kvnnir, at fyri yfirbragð kraptanna 20 megi þeir avðvelliga(r) mein giora með eitri sinnar illzkv, ok fyri liking mildinnar nackvara særtt fá, þá er meinlavsir vorv. Þess næst senda þeir þionostvmavnvm Kristz þá hvgrenning, at þeira iðn ok fyriatlan se havrð ok omattvlig, til þess at þá er þat synizt þvngt, er vel var vpphafvit, giorizt leiðendi af avrvilnan 25 goðrar framkvæmdar, en iðnarleysi af leti ok leiðendvm. Fyri því talaði spamaðrinn sendr af gvði með opinbervm orðvm sva segiandi: Vei verði þeim, er of drvckinn giorir navng sinn með stormsamligri rangsnvning, því at þess hattar ranglatlig aeggian visar oss eigi þann veg, er til himinrikis liggr. Þá er drottinn Jesus var 30 her a iardriki ok dioflar tavlavðv navðgir sanna lvti af honvm, því at þeir savgðv sat sva mælandi »þv ert son gvðs«, byrgði hann fyri því þeira kallanda mvnn, sæ hinn sami er til mals leysti tvngvr mallavsra manna, at eigi samblandaði þeir sonnv lofvi eitri sinnar rangsnvningar, ok at ver eptir hans dæmi skolvm i eingvm 35 lvtvm þeim samþyckia eða hlyða, iafnvel þott þeir eggi oss stvndvm þarfra lvtá; því at með avllv eigi byriar eptir þat frelsi, er gvð hefir veit oss, ok lifgandi boðorð ritninganna at² þiggia rað at

fiandanvm, hverssv ver skolvm lifva, þeim er tyndi sinv sæti ok skipan ok heriaði síðan heilaktt ríki Kristz. Fyri því þavð drottinn honvm talanda af helgvm ritningvm at þegia, at gvð sagði sva hinvm syndvga: Fyri hvi boðar þv mit rettlæti ok talar lavgmal
 5 mitt fyri þinn mvnn? Alla lvti skravkva dioflar, sva sem i eptir-
 liking ymisligra lvtu, þa er talazt við. Opt heyriz sem þeir tali
 við bræðr, optliga giora þeir nockvrnn okyrleik vppvekiandi hliom
 eða hareysti, eða sem havndvm saman liostandi, hvæsandi eða
 ferliga hlægiandi, at þeir megi þott fyri hina minztv synd at eins
 10 inn ganga i kristins manz briost. En þa er þeir erv af avllvm
 goðvm mavnnvm bravt keyrðir ok verða at flyia, vatta þeir vm
 síðir sitt vanmegnn sva sem með grati ok svt. Drottinn [þavð
 þeim sva sem sannr gvð ok samvitandi sins velldis at þegia¹; ver
 skolvm fylgia fotsporvm heilagra manna ok framganga þann sama
 15 veg sem þeir, er glavggliga sæ fyrir slikar bleckingar. Einn af
 þeim sagði sva: Þagða ek ok giorðvmz litillatr, þa er hinn syndvgi
 stoð mer i gëgnn; ek sva sem davfr heyrðaa ek eigi, ek var sem
 maðr eigi heyrandi ok sem hinn mallavsi eigi vpplvkandi sinn
 mvnn. Kristr þavð ovinvm at þegia sem sannr gvð, en ver skolvm
 20 fiandanvm i engv trva, ok mvnvm ver hann sigra; hvart sem fiandr
 eggia oss at biðiazt fyrir eða fasta, skolv ver þat ecki giora eptir
 þeira aminning helldr at varri veniv. Hæðandi erv þeir en eigi
 ottandi, iafnvel þot sva syniz, at með sinv rasanda ahlavpi mvni
 þeir oss davða veita; ogra þeir ok heitazt at giora alla lvti, en
 25 giora eigi, því at þeir erv vanmegnnir. Þott ek minnvmt mik
 sagtt hafva af þessvm lvtvm með skavmmv mali, erv þeir enn
 framarr skyrandi, því at þessa lvtu endrminning veitir oss mikla
 varvð.

20. Þa er Jesvs Kristr kom til iarðarinnar, sigraði hann ok
 30 niðr bravt ovininn ok eyddi avllvm hans styrk ok affi. Fyri þessa
 savk minnizt sia hinn gamli hervikingr a sinn hinn fyrra kraptt;
 ok því at hann ser sik fallit hafva, geisar hann með sinni illzkv
 mankyninv skaða at veita, en hann ma þo eigi rangsnva með illvm
 hvgrenningvm eða avðrvm flærðvm þat briost, er gvð styrkir ok
 35 hefir ser til bygðar valið. Með því ok at ohreinir andar, er oss
 erv avallt motstaðligir, hafva eigi mannligan likam, er þat avllvm
 avðsæligra env biartasta liosi, at eigi mega þeir við þat sakaz,

¹ [saal. rettet; gvð þavð þeim sva sannr ok samvitandi sins velldis ok þegna Cd.; lat.: dominus quidem quasi deus et suae conscius majestatis obmutescere his imperabat.

at fyr þvi sem ver af þeim eigi sigraðir, at þeir megi eigi inn-
 gavngv na i mannlikt hvgskot sva sem at byrgðvm dyrvm. Ma
 þetta ok svæ sannliga profva, at ef þeir væri byndnir i breyskligvm
 ok mannligvm likam, mætti þeim neitvt ok bavnvt vera þessi inn-
 ganga sva sem fyri læst hlið. En fyri þvi at þeir erv, sem ver 5
 savgðvm, frialsir af þessi likamligri talman, sva at þeim er mattv-
 likt byrgða ok læsta lvti i gegnvm at fara, ok þeir flivga leyfviliga
 vm alltt loptit, er avðsætt, at fyri þeira vanmegn er oskaddr likamr
 heilagra manna. Er þat ok vist, at vandr fiandans þrælar með
 dioffinvm sinvm havfðingia, þeim er hialpari værr sannaði ok 10
 sagði i gvðzspiallinv verit fra vpphafvi manndrapara ok favðvr
 illzkvnnar, mvndv með engv moti oss vægia, er sterkliga berivmzt
 þeim i gegn, ef mattv þeira ok afl væri eigi fra þeim tekit. Heyr nv
 þæ, vondr andzskoti! ef ek lyg þessa lvti, fyri hveria savk þyrmir þv
 oss, er hvervetna hl(e)ypr ok hlavptir (!), fyri hveria savk mattv eigi, 15
 er i avngvm stað ert byrgðr eða halldinn, onyta orð eða atkvæði
 þeira, er dispvta þer i gegn ok þinni illzkv erv gagnstaðligir i
 sinv lifvi? Enn vera kann, at þv elskir oss, þæ er þv kostgæfvir
 hverssdagliga oss vmsat at veita ok vndir at briota. En i annan
 stað er þat með engv moti trvanda, at þv ser lærifaðir goðgirnðarinnar 20
 eða stvndar meirr a goðvm lvtvm eða vel lifvandi mavnnvm stoð ok
 styrk at veita helldr en skavm eða skaða. Eða hvat er þat, er
 þer mæ iamkiært vera, sem þeim skaða at vinna, ok allra mest
 þeim mein at giora, er karllmannligaz beriazt i mot þinvm glæpvm,
 eptir þvi sem ritat er, at syndvgvm er milleikrinn rækiligr ok andztygr. 25
 Hverr mvn eiga iafnn sergnogtt briost sem þv til allrar illzkv,
 hverr mvn sva miok kosta sem þv at fylla fyrihvgsaðar fianzligar
 vmsatir? Vitvm ver, hverr þv ertt, andzskoti, er sannliga matt
 kallaðr vera hit savgazta hræ. Vitvm ver, at fyr þvi lifvm ver
 kristnir menn, ok fyr þvi skolvm ver oravggir ganga til bardaga 30
 eða einvigis þer i gegn, at gvð varr giorði þik ostyrkan. Fyr
 þvi ertv ok særðr ok með þinvm skeytvm i gegnvm skotinn, at
 eigi fylliz með framkvæmð allar þinar ognir. En ef ver bleckivmz,
 ok syniz oss eigi slikt sem er, fyri hveria savk veitir þv vmsátt
 eða ahlavp varri trv með skravksamligvm ognvm eða með mikilleik 35
 likama ymisligra skrimsla? Nv ef megn fylgir vilia, lát þer þæ
 þavrf vinna at eins illt at vilia, þvi at þeira siðr, er mikills mattar
 erv, er eigi at leita fiarlægs fvlltings eða bleckiligra bragða sigr
 at vinna, helldr at fylla þat, er þeir fysazt með sinvm eiginligvm
 krapti. En nv synir þv opinberliga þrotin þin avfl, er þv stvndar 40

æ sva sem með ohreinvm ok bernnsligvm sið skroksamliga at
 svikia, haðvliga æ pik¹ bregðandi leikligv yfvirbragði eða mynd
 hræðiligr kykvenda. Hvat er oss trvanda? hvartt eigi var sannr
 sæ engill, er sendr var af gvði i gegnn Assirijs? Eigi þyrpti hann
 5 fyllgð eða favrvneyti at þiggia af nockvrv folki, eigi for hann
 leikandi, eigi giordi hann nockvrsskonar gny með ottanda okyrleik,
 helldr framði þegiandi sitt mattvliktt valld eptir drottinligv boðorði
 ok riki, þæ er felldi e. lxxx. v. þvsvndir gvðs ovina skiotara en
 orðvm megi skyra. En fyri þæ savk at þer ervt miok breyskir
 10 ok ostyrkir at avflvm, mvnv þer vera i eilifri glavtvn. Þat kann
 vera, at i moti þessv efni taki nockvrr sva til orðz: Af hverri savk
 var þat, er fiandinn dirðiz vmsat ok freistni at veita envm sæla
 Job fyri hans mikla trv ok til fallz at knyia alltt hans hyski ok
 herbergi? eða fyri hvi drap hann i einvm stað avll bavrnn hans,
 15 herbergin a þav fellandi at eyddvm aðr hans avðræðvm? Fyri
 hveria savk þorði hann vmfram alla þessa lyti at liosta hinn helga
 Job grimligvm sarvm ok leiðiligri likþra? Sa er þessa spvrning
 setr fram, heyri her i mot þav svavr, at þetta matti fiandi
 vist eigi giora, nema gvð giæfvi honvm til þess leyfvi. En þat
 20 verðr fyri tvenna savk, er gvð gefr fiandanvm valld vár at freista,
 til hegningar, ef ver misgiorvm, enn til dyrðar, ef ver stavndvmz
 vel freistnina með gvðs travsti. Af því ma ok skyrtt mark taka,
 at fiandinn ma einskis manz freista, nema hann hafvi aðr til þess
 tekit valld af gvði, því at engi beiðiz þess af avðrvm at þiggia, er
 25 hann hefvir sialfr i sinv valldi. En hvat þarf ek til þessa efnis
 giora minning hinns sæla Job, þess er fiandinn bað freistni at
 veita, ok feck hann þo með engv moti sigrað? Með því at hann
 hefvir ecki valld i gegn kvikvendvm, ma hann ok eigi fremia sitt
 eiginliktt afl i gegnn savðvm eða svinvm nema með gvðligvm
 30 vilia ok vppgiof; sva sem sialftt gvðzspiallit vattar i þeim stað,
 er sva er ritað, (at) dioflar baðu drottin Jesvm sva segiandi: Ef
 þv rekr oss fra mannvnm, send oss þæ i svina flokkinn. Hverssv
 mega þeir ok þæ skaða vinna eða grand giora mannvnm gvðs
 likneskiv ok sva astzfolginni skepnv sinvm skapara með sinv
 35 illzkvfvllv valldi, er eigi þorðv ne mattv svinvm grand at giora
 ok þav at deyða vtan gvðliktt leyfvi. Þat skolv þer vita, hinir
 kiærvztv bræðr, at skirt ok² hreint lif með oskaddri trv til gvðs erv
 en bestv ok hin bitrvztv vapnn, þav er ver skolv beriaztt með i

geggn dioflvm. Trvít ok þvi, er sannliga er reynt, at andskotinn ottaz vokvr þeira manna, er rettliga lifva, ok sva ið sama bænahald, favstvr, hogværi, vilianliktt fatæki, hafnan hegomligrar dyrðar, litilæti, miskvnn, rettliga drottnan eiginligrar reiði, ok einkanligazt þat hiarta, er með hreinni ast elskar almattkan gvð. 5
Veit hinn svartazti havggormr, at eptir drottinligv boðorði skal hann liggia vndir fotvm rettlatra manna, sem þav orð birta, er varr hialpari sagði sva sinvm lærisveinvm: Se herna, ek gaf yðr valld vndir fotvm at troða havggorma ok haldreka ok allan krapt ovinar, ok mvn yðr ecki vetta granda. 10

21. Ef dioflar giora þat skravksamlikt yfvirbragð, at þeir sanni sik vita oorðna lvti eða segi þeim fyrir, er þeir vilia falsa, tilkvomv nockvrþra manna, ok þótt þeir komi, sem ohreinir andar boðoðv, þaa er vist eigi trvanda þeira frasavgnn, þvi at þeir erv avallt lygnir. Fyri þaa eina savk slogvzt þeir fyrir a leið boðandi 15 þessa lvti ok tilkvomv þeira, er siðarr forv, at trvnaðr væri a festr þeira savgn sva sem nockvrri forspa, ok eptir þat mætti þeir¹ avðvelligar yfvir þeim valld hafva, er trvðv þeira falsi. Krist(n)ir menn skolv ok miok varazt slikt at virða sva sem nockvrt taknn eða stormerki, með þvi at ohreinir andar, hvervetna farandi með 20 letfæri sinnar nattvrv, erv eigi at eins skiotari gangandi monnum, helldr ok þeim, er æ flvgskiotvm hestvm flytiazt, ok mega avðvelliga af þeiri savk fyri boða þeira kvomv. Eigi mega þeir þaa lvti segia, er þaa hafva enn eigi orðit, þvi at gvð einn veit oorðna lvti, helldr mega þeir sér eigna viðrkenning eða sva sem nockvra 25 forspa, fyri þeim er eigi vita eða kvnna at skynia þeira vmsatir, þeira lvti, er þeir sa með vpphafvi hefviazt i verki eða nockvrv tilfelli. Hverssv marga hyggi þer nv vera, er mattvligtt se með letfærligvm fraleik þeim at birta, er fiarrí erv staddir, þenna mikla safnat eða þaa lvti, sem her erv talaðir, ef þeim væri nackvat mot- 30 staðlikt, fyri en sa nockvrr, er nv er naverandi, megi flytia eða fra segia þat, er ek segi. Nv ma yðr verð(a) avðsætt ok opinbertt af þessvm eptirfarandi dæmvn. Ef nockvrr maðr hefvir hafvit sina ferð af Thebaida eða einhverivm stað annars heraðs, ok sia diofla(r) þenna faranda sinn veg fyriaetlaðan, þaa mega þeir boða 35 ok fyri segia með sinvm skiotleik [fyrir sogðvm² hans kvomv. Með þessvm sama hætti maa ok verða af hinvm æsiligzta vexti þeirar ár, er Nil héitir, þaa er þeir sia mikil regnn verða i Blalandi ok þvi vita, at af þessi savk er ain vavn akafliga at þrvtna með

1 þat Cd. 2 [fyri sagðri Cd.

miklvm vexti ok víða or at ganga sinvm farveg, fara þeir fyrir
 rennandi eða flivgandi til Egiptalanz boðandi tilkvomu arinnar ok
 þenna mikla vatnavaxt. Þessa lvti mætti ok menn avðvelliga fyri
 segia, ef þeir hefði nattvrv sva mikinn fraleik. Varðhallmaðr
 5 ens sæla Davið vppstigandi i nockurnn enn hærsta stað sæ fyrri
 en þeir, er mycklv lægra stoðv, farandi menn, þæ er þangat sottv
 æ þeira fvnd, en eigi þvi helldr sagði með forspa nockvra oordna
 lvti, helldr boðaði hann þæ visa lvti, er hann hafði seð með
 nockvrv vpphafvi. Dioflar erv ok sva hattaðir, at þeir skynia
 10 alla lvti með glavggri ok harðla vakrligri grein ok boða síðan sin
 i milli með skiotri ras. En ef þeir atbvrdir verða, at með gvðligri
 skipan ok fyrihyggiu koma vppteknir lvtir eigi til þeirar endalyctar,
 sem líkligaz mætti þickia, þat er, ef sæ hverfr aptir a miðri gavtv,
 er sina ferð hafði vpp hafvit, eða vatnavaxtr dvelst, þæ er regnvm
 15 lettir ok heiðskirr himinn birtizt at hreinsvþv skyfvllu lopti, þæ
 verðr opinber svikafvll lygi ohreinna anda ok villa þeira, er þeim
 trvðv. Þessir lvtir vorv vpphafv heiðingligrar villv; slikar pretta-
 fvllar forsagnir af dioflvm framflvttar i hofvm eða blothavrgvm
 tvðv margir heiðingiar forðvm vera spadoma, allt þar til er fiandinn
 20 með sinvm erindrekvvm tyndi avllv sinv herfangi i tilkvomv vars
 herra Jesvs Kristz, ok hann með sinvm blezaða mvnni ok fyri
 sina sendiboða bavð ohreinvm avndvm at þegia ok af lata slikv
 sinv falsi. Ek bið, at þer segit mér, hvern þat mvn ætla, at
 líkamligr læknir skyniandi mannligan svikleik ok brvna hituanda
 25 briostz af lettri atekning sinna fingra, er hann ranzakar æðar þess,
 er vanmegnit hefvir, at hann hafvi með ser gvðdomligan kraptt?
 Hvern mvn dirfvazt at veita skipstiornarmanninvm gvðliga virðing
 eða vegsemð, þeim er skipinv styrir ok leið segir eptir merking
 himintvngla ok þeira gavngv? Ef nockvrr talar eptir rettri ok
 30 nattvrvligri profvan af þvrkv eða svmarligvm hita, af miklv regni
 eða vetriligv frosti, nv ferr sva miok, sem hann sagði, mvn eigi
 akrkarllinn helldr þenna lofva, fyri þat er hann gat nær slikvm
 lvtvm, helldr en tig a hann gvðligv nafni? Nv ef þat mætti vera,
 at dioflar segði eða boðaði nockvrt sinn sanna lvti, svarið þer mer
 35 þæ ok segit: Hvern avvaxtr er þat at vita fyrr oordna lvti, þæ
 er sinvm tima mvnv fram koma? Var nackvart sinn miok lofvaðr
 slika lvti vitandi, eða ovitandi piniliga hegnðr? Vel hvern maðr
 aflar eða fyri byr ser sialfvm annathvart kvalar, ef hann vanrækir
 boðorð heilagra ritninga, eða eilifva dyrd, ef hann giorir þav ok
 40 varðveitir eptir megni. Engi varr skal miok fysazt i þessv stvndliga

lifvi at hafva fyrirvitand oordinna hlvtu, helldr at vera hlyðinn gvðs boðorðvm ok gioraz sva kiærr vinr af þræli. Eigi er oss miok rækianda fyri at vita, hvat æ okominn tíma kann at bera, helldr at fylla þæ lvti, er oss erv skylldvliga boðnir, ok biðia þess verkavps af gvði, at með hans fvltingi megim ver sigraz í þeiri orrostv, er ver berivmz fiandanvm i gegnn. En ef nockvrr fysiz harðla miok, sem vera kann, at skynia ok fyri at vita oordna lvti, þæ hæfvir, at hann hafvi reinntt hiarta. Þvi at ek trvi, at manzins avnd, þess er trvliga þionar gvði, ef hvn staðfestizt i því skirlifvi, sem henni er eiginlikt ok hvn var skoptv, at alla lvti megi hvn framarr fyri vita ok skilia en ohreinir andar. Slik var avnd Helisæi spamanz, þess er birti ok syndi þæ kraptta, er avðrvm vorv okvnnir.

22. Nv með þessvm savgðvm hlvtvm mvn ek skyra fyr yðr aðrar bleckiligar dioflæ vmsatir. Þeir erv iafnan vanir vm nætr siðlatra manna at vitia, ok segiaz með falsligv yfvirbragði vera gvðs einglar, lofva þeir iðn þeira ok astvndan, vndraz mikla staðfesti, en heita þeim fyri oordinni avmbvn ok verkavpi. En ef sva berr til, at þessir ganga i syn við yðr, þæ skolv þer vopnazt með heilagri trv þeim i gegnn ok veria yðr ok yðr herbergi með marki hins helgæ kross, ok mvnv þeir skiott hverfva ok at engv verða, því at þeir hræðaz miok sigmark vars hialpara; fyri þat sama sigraði hann ok rænti alla loptliga krapta, þat er ohreina anda, ok bavð, at þeir skolv af avllvm vera fyrilitnir. Þeir erv ok vanir a sik at bregða eða sina limv ymisligv skravkligv yfvirbragði, ok ganga sva i syn við oss, at hvgrinn varr ottiz en likamrinn hristiz af hræzlv. En sa er i þessi freistni hefvir travsta trv til almattigs gvðs, rekr þæ ok þeira styrk ok hæðilig brigzli skiotliga æ flotta.

23. Eigi er miok torvellikt skynsamliga grein at giora millvm goðra anda ok illra, ok með gvðs fvltingi ma þat opinbert verða. Fagrlig æsiona heilagra eingla er elskanlig ok hogværlig, eigi synazt þeir þrætandi eða kallandi, ok eigi er optliga af nockvrrvm heyrð þeira ravst, helldr fara þeir hliðliga ok linliga, ok þo skyndandi fagnat at veita gleði ok travst syndvgvm mavnnvm, þeim er misverka vilið iðraz, því at sialfr gvð er með þeim, sa enn sami er brvnnr miskvnnar ok vpprás allz rettlætis. Þæ er vart hvgskot birtiz liosi heilagra eingla, er þat eigi okyrt eða stormsamt, helldr lintt ok blitt; þæ hitnar avndin af mikilli fysi at eignazt himneska fagnaði ok skiotliga með þeim gvðs englvum at fara til himinrikis dyrðar, er hvn ser þæ naverandi, at vppgefuv

herbergi mannlígs líkams, ef þat mætti þá vera, ok þvngri byrði
 davðlígri líma¹. Sva er mikil þeíra goðgírnð, at ef nockurr ottaz
 miok af ostryk mannlígrar nattvrv þeíra syn eða vitian, þá taka
 þeír skíott í brvtt af manlígv híarta alla hræzlv. Með þessvm
 5 hætti gíorði Gabriel gvðs eingill, þá er hann talaði við Zachariam
 í musterínv, sva ok þeír englar, er híngatbvrð vars híalpara boðvðv
 fehírdvm, ok enn þeír, er vítrvðvz hía drottínlígrí grof eptír hans
 vpprísv. Allír þessír gíorðv styrk ok orvgg þeíra hvgskot, er þeír
 bírtvz, ok baðv þá eígv híræðazt. Mikíl híræzla verðr eígv svá miok
 10 af eínvvm samt andlígvvm otta, sem hvv verðr stvndvm akafígv af
 syn ymíslígrá lvtá, þeíra er líkamlígrí synazt með mísíofnv yfvír-
 bragði. Enír verstv andar hafva grímílgír asíonvr, híræðílíkt hílíoð,
 savrgar hvgrénningar, fara með lavsvngarfíllvm leík ok híræíngvm
 sem vanstílltír vngír menn eða íllvírkíar. Af þeíra navíst verðr
 15 avnd manzíns skíotlíga híræzlv fíll, vít ok skílning slæfvazt ok
 dofnar; gíoríz hatr míllí kristínna manna, sórg ok svndrþyeki míllí
 mvnka, þvngí ok leíðendi af endrínning eígvínígrá synda, híræzla
 davðans, míkíl agírni avðæfa, mæði kraptana at fremía ok vel at
 lífva með míklvm híartans slæleík. En ef fagnaðr ok ovnræðílígv
 20 ast ofavísvt með orvggv travstí til gvðs kemr í stað þess otta, er
 gíoríz af míkíllí híræzlv eða syn ovína, þá skolvvm ver víta, at
 fílltíng vartt er kómít, því at orvggleíkr hvgar er hítk skírazta mark
 navístar gvðlígs velldí. Abraham hafvftfadír sa með þessvm
 hætti síalfvan gvð ok fagnaði híarðla míok; með þessvm sama
 25 hætti gladdíz ok hínn sælí Jóhannes baptístá þá enn eígv fædr
 míklvm fagnaði, er hann skíldí sæla mey Maríam, er þá bar skapara
 allra lvtá í hínv helgazta herbergí síns kvíðar, vera kómna at vítia
 sínnar móðvr Elísabet. En ef yfvírkómín híræzla staðfestíz með
 þeím, er vítiaðr er, þá er víst, at fíandínn geck í syn víð hann,
 30 því at hann kann eckí þann at styrkía eða gleðía, er hann vítíar,
 sva sem Gabriel styrktí ottandi mey henni bíoðandi, at hvv skýlldí
 eígv híræðaz, eða sva sem fehírdar vorv hvggadír af gvðs eínglí, helldr
 tvefvalldar hann híræzlvna, þar tíl er sa hírtar nær í avrvílnanar dívp,
 er fýrí verðr; þetta gíorír hann tíl þess, at þeír veslír menn, með þessi
 35 navðvng af honvm tíl þravngðír, veítí honvm overðvga vegsemð
 hann fílltíngs bíðíandi, er of míok gleymr gvði ok hans boðorðvm.
 Af slíkv tílfellí hvgvðv veslír heíðíngíar falslíga síalfá díoflána gvð
 vera, ovítandi at sannr gvð varr bannar slíka víllv. Sá hínn samí
 vílldí eígv, at kristít fólk anetíaðíz slíkvvm díofvls svíkvvm, sva

sem gvðzspiallit vattar, at þæ er fiandinn dirfðiz opinberliga vars hialpara at freista ok ser at eigna hofðingskap ok valld allra lvta, giorði gvð son hann forflotta sva til hans talandi: Far brvtt, andzskotí, þvi at sva er ritat, drottin gvð þinn mantv vegsama ok honvm einvm mivntv þiona. Oss er ok leyfvi af gvði gefvit i varvm navðzynivm þessi orð fram at flytia; þvi at fyri þæ savk talaði hann slika lvti, at með þessvm hans orðvm brytiz niðr vár freistni, þæ er kemr slik at hendi, sem son gvðs þolði af andzskotanvm. Heyrið, kærir bræðr, ek vil yðr ok a minna, at þer æ hyggiz meirr vel at lifva en iartegnir at giora; variz ok við, at engi yðarr taknn eða iartegnir giorandi þrvtni þaðan af til metnaðar eða fyriliti aðra, þæ er slika lvti er omattvlikt at giora. Ranzakit helldr lif ok atferð serhverra, þvi at yðr hæfvir þeim at likiazt, er algiorvir erv, ok fylla þæ goða lvti, er a skortir aðr yðra atferð, þvi at taknn at giora er eigi vars litilleiks, helldr fremiaz þav af drottinligv valldi, þess er til sinna lærisveina talaði, sem gvðzspiallit vattar, þæ er þeir dyrkvðvz af iartegna giorð, ok sagði sva: Eigi skolv þer af þvi fagna, at dioflar erv vndir lagðir yðart valld, helldr fyri þæ savk at nofnv yðr erv i himinriki ritvð. Skrasetning nafna a lifs bok er vitni krapz ok verðleiks, en bravtrekxtr annskotans er giof ok vezla hialparans við sina þionostvmenn. Heðan af svarar drottinn þeim, er eigi fagna af erfviði eða starfvi sins goðs lifs helldr af framning taknanna, sva segiondv: «rakvm ver eigi diofla í þinv nafni ok giorðvm marga krapta i þinv nafni?» Ok man hann sva segia: «Ek segi yðr vist, at ek kennvmzt eigi við yðr, hverfvit brvtt fra mer, verkmenn illzkv, þvi at drottinn veit eigi skyn a verkvm yondra manna.» Þess skolv ver með allri astvð biðia, at ver giorimzt verðir þæ giof af gvði at þiggia at giora skynsamliga grein millvm goðra anda ok illra, þvi at eptir atkvæði ritninganna skolvv ver eigi hverivm anda trva, er oss birtizt. Nv villda ek lvka minv mali ok þæ lvti hlioði hylia, er mer litlvv ok lagvm [hafva til handa borit]. En til þess at þer ætlit mik eigi þarflavsliga þeira lvta minnazt, er eigi mega verða, þo at ek tala slikt, fyri þvi þo at ek mega þaðan af synazt sva sem ovitr, man ek segia þæ lvti af morgvm, þvi at drottinn, sæ er glavggliga skyniar ok litr leynda lvti minns hvgskoz, veitt, at þetta giori ek eigi af savk nockvrrar hræsni, helldr yðr til nytsemðar.

1 [udfyldt efter *Gisning*; *cabent Rum i Cd.*; *Lat.*: silentio premere *qvæcunqve* *meæ* *acciderant* *parvitati*.

24. Þat var opt, þæ er dioflar gengv i syn við mik, at þeir lofoðv mik miok, en ek bolvaða þeim i mot, ok bað ek þæ þegia i nafni drottins. Jafnan savgðv þeir mer ok fyrir, æ hverivmi tima en mikla Nil mvndi taka æsiligan vavxt, enn þeir heyrðv af mer i

5 mot slik svavr: «Hvat kemr til yðar at ahyggiazt slika lvti?» Sva sem vapnaðir riddarar ok mer með ofriði ognandi syndvzt þeir mer stvndvm ok slogv vm mik hring ok mitt herbergi ok fylldv hvs mitt með haldrekvm, hestvm ok havggormvm ok ymisligvm skrimslvm, ok ek savng i mot þessi freistni sva segiandi: «hij

10 in curribus etc. þessir miklazt af kerrvm ok hestvm, en ver mvnvm miklaz i nafni drottins gvðs vars;» ok skiott með gvðs miskvnn slogvz þeir með avllvm skrimslvm a flotta. A nockvrvvm tima vitivðv þeir mín með micklvm liosi ok savgðv sva: «Heyrðv, Antoni, ver ervm komnir at syna þer ok veita vara elldliga birti.» Ok

15 ek með byrgðvm avgvvm baðvmz fyrir til gvðs, því at ek villda eigi sva miok mik vanvirða at sia diofvls lios, ok skiotara en ek fæ sagtt, slavktizt falslikt lios vandra anda. Eptir fæ manaði liðna flyeðvz þeir enn saman eitt sinn fyri mer ok tokv at syngia ok vm ritningar at tala sin i milli. En ek sva sem ðavfr afvirðvmzt

20 slikt at heyra. Skelföy þeir ok stvndvm klavstr mitt með miklvm okyrleik, en i gegnu þeiri freistni bað ek til drottinnis með staðfavstvm ok ohrærdvm hvg. Optliga giorðv þeir mer i heyrnn hark eða hegomliga hoppan, hvislan eða havggormligar hvæsingar. En er ek tok at biðiazt fyrir, sneriz þeira hliod i gratvliga ravst.

25 Trvit mer, synir minir, ok þeim lvtvm, er ek mvn nv segia. Ek sæ nockvrt sinn fiandann með harðla hafvm likam, hann giorðiz þæ sva ðiarfr, at hann sagðizt vera gvðs kraptr ok forsia ok mællti sva til min: «Hvat villtv, Antoni, at þer veitizt af mer?» En ek spyttu tysvar sinnvm, sem ek matta mest, i hans gapanda gin,

30 ok vopnaðr með Kristz nafni hl(i)op ek æ hann með avllv affi. En sæ hinn mikli likamr, er mer hafði synzt, fyrivarð allr ok hvarf skiotliga milli minna handa. Þæ er ek var fastandi, syndizt hann mer nockvrt sinn sva sem einn mvnkr ok eggiaði mik at likna nackvat minvm likam ok snæða af því bravði, er hann fornaði

35 mer. Hann sagði sva: «Fyri því at þv ert maðr vndirliggiandi mannligvm breyskleik ok osty(r)kð, lat hvilaz litla stvnd þitt erfviði, at eigi fallir þv i likamligan sivkleik af miklv harðlifvi.» Af slikri hans vmleitn kenda ek skiott svartu ok avfvndarfvilla hoggormsins asionv; ok þæ er ek hlifða mer epter minvm vanda með

Kriz vernð ok vopnabvnaði, syndiz mer sem reykr færi vt vm glvgg mins herbergis, ok með þessv moti hvarf fiandinn.

25. Þat var enn þæ er ek var staddr i eyðimork, setti hann optligha fram gvll mer fyri avgv sva sem sina gilldrv. Þetta giordi hann fyri þæ savk, at ek skyllða i vefviazt hans sviksamligv neti, ef ek villða þat agirnaz með einni saman syn; en ef ek villða þat nalgaz með atekning, hvgði hann mer með bardaga ahlavp at veita. Optliga þæ er ek var af dioflvm barðr, savng ek þessi orð: Nullus me separabit a caritate Cristi, eingi man mik mega fra skilia¹ Kristz ast. En er þeir heyrðv þessi orð, svndrþyektvz þeir sin i milli, ok slæz hvern a annan með ærslavllri grimð, slogvz eptir þat a flotta, eigi fyri mina verðleika, helldr af sialfs gvðs boðorði ok valldi, þess er sva sagði: Vidi Satanan quasi fulgur cadentem de celo, ek sa andzskotann fallanda af himni sva sem ellding. Þessa lvti, synir minir, sagða ek yðr fra mer, minniligr postvligs dæmis þess, er hinn helgi Pall sagði sinvm lærisveinvm fra þeim mannravnvm ok freistni, er hann þolði a sinvm dagvm, til þess at eigi nackvarr otti eða diofla freistni ok eigi nockvr mæði talni yðra goða fyrætlan. En því at ek elskandi yðartt litillæti minntvmz margra hlvtu fra mer segiandi, sva at ek ma þaðan af ovitr synaz, fysvmz ek enn yðr þat kynniktt at giora, er engi heyrandi manna skal efvaz, at satt er ok ofalsat.

26. Þat var enn eitt sinn, at fiandinn kvði dyrr klavstrs mins. Ok er ek geck vtt, sæ ek einn mann sva hræðiligan ok hafan, at mer syndizt hofvt hans taka allt til himins. En er ek fretta hann eptir, hvern hann væri, sagði hann sva: «Ek em Sathanas.» Ek spvrða hann enn: «Hvers leitar þv her?» Hann svaraði þæ með þessvm hætti: «Fyri hveria savk hata mvnkar mik at þarflavsv eða kenna mer sin misfelli, eða fyri hveria savk bolvar mer allt kristinna manna folk?» Ek svaraða: «Þat giora þeir allir rettliga, því at ver þolvvm optliga mikil ohægendi ok þyngel af þinvm vmsatvm.» Hann svaraði: «Ecki velld (ek) þesskonar aslattv, helldr hrellaz þeir sialfvir sin i milli, ok skelfvir hvern annan. Ek em nv orðinn vesæll ok herfviligr. Ek bið, at þv minniz, hvart þv hefvir eigi lesit þav spamanz orð, er sva segia: Kristr eyddi avllvm vapnvm ovinar ok bravt niðr borgir hans. Nv hefvi ek engan stað i minv valldi, ok enga borg eignvmzt ek nv. Engi hefvi ek vopnin, avll erv þav brotin ok i

brvttv, allar þjóðir ok avll hervt hlioða nv ok dyrka með vegsemð
 Kristz nafnn. Sialfar obygdðir ok eyðimerkr erv nv fvllar af otal-
 ligvm flockvm mvnka. Fyri því bið ek, græti þeir nv sialfvir sik,
 ok lati af mik at særa eða slita vtan alla savk með sinni aleitni. «
 5 Þæ er ek miok vndrandi heyrða slika lvti, lofvandi drottinliga
 miskvnn með fagnaði) briostzins, mællta ek sva til hans: «Þessi
 þin orð, er þv talaðir nv nyliga, eigna ek eigi þinvvm sannleik,
 því at hann ma engi með þer finnaz. En þott þv ser efvalavsliga
 hofvt allz fals ok lygi, iataðir þv þessa lvti navðigr lygilavst, því
 10 at sannliga bravt Jesvs Kristr með avllv niðr þin avfll, en þv
 afsviptr [engiligri fegrð ok vegsemð veltiz¹ i oþrotnanda savri. «
 Ok er ek hafða varla þessi orð mællt, hvarf sa enn hræðiligi, er
 við mik talaði, at heyrðv nafni várs hialpara. Heyrit nv þæ,
 minir synir, hverss þickizt þer nv þvrfva framarr at fretta, hver
 15 hræzla eða hver efvaðsemð ma nv talma yðarnn goðan sið, hver
 freistni man yðr nv mega fra slita gvðligri ast? Ef þer ahyggizt
 vm annarligt lif, geymit at hvarv yðars eiginligs lifs, ok at he-
 gomlig hvgrenning angrizt eigi við þann hegomligan haska, er hvn
 staðf-stiz a stvndvm at þarflavsv; ottizt engi, sæ er gvði treystizt
 20 sinna synda iðrandi, at fiandinn mvni þann til foraðs draga.
 Hrindit æ brott avllv angri, því at drottinn, sæ er felldi vara
 ovini, er með oss, sva sem hann hefir fyriheitit, oss hlifvandi ok
 varðveitandi af ymisligvm andzskotans arásvm. Hyggit nv at
 ok virðit: sialfr fiandinn, er marghattaðar slægðir hefvir frammi
 25 með sinvm erendrekvm, iatar nv, at hann hefvir eeki afl i moti
 kristnvm monnvm. Þvi skolv kristnir menn ok mvnkar vm þat
 æhyggiaz, at eigi fyri þeira iðnarleysi eða ostyrka trv veitiz
 dioflvm avfll eða færi þeim at granda með sinvm svikvm, því at
 slikir ok með þeiri mynd erv þeir vanir var at freista, sem þeir finna
 30 eða skynia oss ok varar hvgrenningar. Ef þeir finna i varvm briostvm
 nockvrtt sað hræzlv eða illra hvgrenninga, sæta þeir þegar ok
 leita þar at setiazt sva sem illvirkiar i eydda staði, avka þeir þæ
 yfvirkominn otta ok ohreinar hvgrenningar með þessvm hætti
 grimliga kveliandi þæ vesla avnd, er þeim gaf færi sin at freista.
 35 En ef ver giorvm² glæðliga gvðs þionostv ok fysvmzt með hita
 heilagrar astar til himinrikis fagnaða, sialfva oss ok alltt vart efni
 gvði æ hendi felandi æ hverri stvnd, mvn eingi fiandi oss mega

¹ [rettet; eiginligri fegrð ok vegsemð. vegsemð(!) *Cd.*; *Lat.*: honore nudatus angelico, volutaris in sordibus.   ² glæðligvm tilf. *Cd.*

sigra eða þora nær at koma; því at þeir flyia með skávm æ brott fra því briosti ok hiarta, er þeir finna hliptt með heilagri trv ok með Kristz marki merkt. Sva flyði fiandinn hinn helga Job styrkðan með gvðligri trv, en enn veila Jvdam, er tyndi sinni trv, þátt hann hertekinn sinvm fianzligvm bavndvm. Þessi erv 5 en orvggvztv¹ vapnn at sigra ovininn: andlig gleði ok iafnan at hvgsa almatkan gvð ok endrinnaz hans mikla ok ovmb-ræðiliga miskvnn, þæ er a brvtt rekr alla diofla ok þeira aslattv sva avðvelliga sem nockvrnn reyk, hatar alla vara ovini en ottaz alldregi. Ætlit ok, at andzskotinn er eigi ovitandi, hvilikr 10 elldr honvm er fyri hendi, ok hann veit skyn, at sialfr hann skal þola með sinvm erendrekvm gnogligan ok eilifvan bryna hitnanda helvitiss. En fyri því at ek man nv lvka minv mali, vil ek yör a þat minna við endalyktt, at ef yör birtiz nockvr vitran eða syn, frettið eptir diarfliga, hver (hvn er) eða hvaðan hvn kom; ok 15 ef þessi vitran hefvir verit af gvði eða hans helgvm mavunvm, man vtan alla dvæl með engiligri hvggan snvaz hrygð i fagnat; en ef þessi syn var diofvls freistni, man hvn skiott brvtt hverfva fyri eptirfrett rettrvanda mannz, því at þat er hit mesta mark styrkðar ok orvgleiks at spyria þann, er i syn gengr, hverr hann er, 20 eða hvaðan hann kom. Sva kendi Jesus son Nave eptir frettandi gvðs engil ser fvlting veitanda, ok með sama hætti matti ovinnr eigi leynaz fyri Daniele, eptir spyriandi hverr hann væri. «

27. Þa er hinn helgi Antonivs hafði sitt mal til lykta fært, gloddvzt allir miok, þeir er heyrtt hafðv hans fagrliga ok helga 25 kenning, fyrilitandi allir samtt diofla vmsatir ok miok vndrandi þæ dasamliga giptt ok giof, er hann hafði af gvði þegit grein at giora milli goðra anda ok illra. Margra briost ok hiarta hitnaði af heilagri fysi at lifa i gvðs þionostv; þeir er aðr vorv ostyrkir, giorðvzt staðfastir i heilagri trv; falslig ætlan flyði i brvtt af þeira 30 hvgs koti, er aðr vorv eigi a rettvvm vög trvarinnar; svmir frelsvðvz af vmsiligri eða hegomligri hræzly með gvðligvm styrk.

28. Avll þav klavstr ok mynklif, er vorv i eyðimorkinni i nand við hinn helga Antonivm, vorv fvll af gvðs þionostvmavnvm, þeim er dag ok nott stvndvðu eigi annat en syngia gvðs lof, lesa helgar bækr 35 eða biðiazt fyrir. Af hans helgvm fortavlvvm ok mikilli fysi eilifrar dyrðar favstvðv þeir mikit ok vavkðv ok stvndvðv an afati helga ast at hallda sin i milli ok þeim, er þvrfvandi vorv, miskvnn at

veita. Þessi halfva eyðimerkrinnar var sva við sem mikit herat,
 enn mvnkar eða einsetvmenn, þeir er þar byggðv, vorv með avllv
 fraskila þyss veralldarmanna ok allri hegomligri atferð, en syndvzt
 5 sa vera at eins siaandi sva mikla mvnkasveit eða litandi
 þeira karllmannligan ok svæ samþyckan samnað, at engi villdi
 avðrvm mein giora, hallmæla eða einarðarlavsan vmlestr at veita,
 helldr elskandi helga bindendi villdi hverr avðrvm glaðliga þiona,
 at eigi mvndi hann skiotliga slikvm orðvm tala: Heyrðv Jacob,
 10 harðla goð eiv þin herbergi; heyrðv Israel, harðla goðar erv þinar
 tialldbvðir, sva sem skyggiandi skogar, svæ sem paradisvs yfvir
 rennandi vavtvvm, sva sem tialldbvðir af drotni reistar ok festar,
 sva sem cedri þar en hæstv ok en fegrstv tre hia vavtvvm vaxandi.

29. En er þessi safnaðr efiðiz dag fra degi af astvndan goðs
 15 lifs i gvðs þionostv, endrminntiz heilagr faðir Antonivs af nyiv
 þeivar ovmbraðiligrar dyrðar, er gvðs vinvm er bvin i himinriki,
 fyrilitandi alla hegomliga lvti þessa stvndligs lifs ok sva virðandi
 með sialfvvm ser, sem þat væri allt litils vertt, er hann hafði her
 til starfvat eða i freistni þoltt. Var þat nv ok iafnan, at hann
 20 satt einn samt. Ok þæ er svæ bar til, at hann varð sinvm eigin-
 ligvm likam at lina, fæzlv at neyta eða svefnns eða annarra þeira
 lvtá, er manz nattvra eða navðzvn beiðir, mæddiz hann af því
 miok með vndarligvm kinnroða, er sva mikit frelsi andarinnar
 skyldi vera þravngt ok halldit vndir endimarki litils ok davðligs
 25 holldz. Þat var ok optliga, þæ er hann var sitiandi með bræðrvm,
 at hann hellt sik fra þeiri likamligri fæzlv, er fyri honvm var, af
 minning andligrar fæzlv. Ok þott hann giorði þetta með vndar-
 ligvm hætti hvgsandi odavðleik andarinnar, sem fyrr var sagtt, ok
 sem hvn neyðizt af sambvð davðligs likams, neytti hann þo optliga
 30 nóckvrrar fæzlv einn samt verandi, en stvndvm hia bræðrvm sitiandi,
 sva sem davðligr maðr. Hann eggiaði ok með opinberri kenning,
 at engi skyldi of miok þrongva eða meinlæta sinvm likam, helldr
 næra hann ok styrkia með hæfviligri geymslv, at eigi tyndiz hann
 eða fyriferiz gvðlikt verk, þat er likamrinn, i gegnn vilja sins
 35 skapara; bað ok ongan sva sælliga fæða holldit, at þat drambaði
 i gegnn avndinni, en sagði fyri því með avllvm alhvga ok iðnn
 avndina varðveitandi, at eigi bæri þæ ohammingio til handa, at hvn
 sigrvt af likamligvm lavstv selldizt eptir þetta stvndliga lif til
 eilifra helvitis myrkra, helldr at hvn, ser eignandi valld ok stiorrn

yfvir sinvm likam, skyldi honvm sva styra, meðan þav bygði samt, ser til nytsemðar ok avörvm, at með gvðligvm styrk mætti hvn verðvg verða sitt herbergi vpp at hefia sem hinn helgi postoli Pall til ens þriðia himins. Sannaði hann ok varnn hialpara sva segia ok bioða: Verit eigi miok æhyggivfullir avnd yðarri, hvat þer 5 munnvð snæða, eða likam, hverssv þer munnvð klæðaz, leitid ok eigi með akefð, hvat þer skoltv eta eða drecka, því at slika lvti afla heidnar bioðir með micklvm kostnaði; yðarr himneskr faðir veit, at þer ertv allra þessa hlvtu þvrfvandi. Leitit ok þæ i fyrstv gvðligs rikis ok hans rettletis, ok munnv þessir allir hlvtir yðr veitazt. 10

30. Þa er þessir hlvtir vorv liðnir, giorði Maximianvs hinn omilldi keisari mikinn ofrið kristni gvðs ok villdi henni eyða með grimðarfvltri akefð. Þæ vorv havndlaðir gvðs vinir, hvar sem þeir vorv fvndnir, ok leiddir i borgina Alexandriam. Sialfr hinn helgi Antonivs for þæ af klavstri sinv, ok villdi fylgia pislarvattvm gvðs, 15 sva segiandi: »Forvm at samteingiazt dyrðarfvlvm sigri bræðra varra, gavngvm fram karllmanliga sialfir, eða siam at minnzta kosti, er aðrir heyia gvðs orrostv.« Ok af ast pislarvættissins var hinn sæli Antonivs sannliga pislarvatr. En þót hann væri eigi havndvm tekinn eða samtalar gvðs iatorvm, þeim er til malmverks vorv 20 þrælkaðir eða i myrk(v)astofvm halldnir, þæ er hann geok at sinvm sialfvilia i hendr ofriðarmanninvm, lagði hann æ allan hvg opinberliga ok frialsliga þæ at eggia, er fyri domandann vorv leiddir, at eigi skyldi þeir gvði neita fyri ognir vandra manna. En þeim er til davðans vorv dæmðir, fyllgði hann fagnandi allt til þess 25 staðar, er þeir helltv vtt sinv bloði ok avðlvðvz farsælliga pislarvættis koronv, sva sem sialfr hefði hann sigrazt. Ok af þessv tilfelli varð domandinn miok reiðr, þæ er hann sa staðfesti Antonij ok hans felaga, bavð hann nv sva, at allir munnkar skylldv bravt flyia or borginni, en ef þeir vorv þar staðnir, skyldi með avllv 30 engi þeira vera doms verðr, helldr bað hann, at þar skyldi hverr davða þola, sem hann væri fvndinn. Ok af þessv domandans atkvæði syndiz avllvm æ þeim sama degi at flyia ok sialfva sik at fela fyri ofriði gvðniðinga, nema einvm samt Antonio, hann gaf eigi gavm at boði þessa grimma domanda, flyði hann hvergi, enn 35 geok þar til, sem vatn var, ok tók at þva yfvirklaði sitt. A næsta degi eptir stoð hinn helgi Antonivs með avllv ottalavss i einvm hafvm stað i borginni, ok þa klæddr með biortv klæði, at sva avðzeligá kominn eggiaði hann domandann ser æ hendr, ef hans gavngv bæri þar hia. Hitnaði hans hiarta af mikilli fysi til pislar- 40

vættiss fyrí gvðs nafni ok syndi oss, at kristins manz hvgr skal vera staðfastr ok alldregi vandvinn at þola pining ok dauða, ef þavrf¹ krefr, sva miok, at hann varð hryggr, er honvm veitiz eigi, eptir því sem hann villdi, pining at þola fyrí nafnn drottins várs

5 Jesvs Kristz. En almattigr gvð fyrirvandi sinni hiorð lærifodvr ok giæzlvmann varðveitti Antonivm fra hændvm ofriðarmanna, at settning mvníkligs siðar skyllði eigi at eins styrkiaz fyrí hans helga bæn helldr ok navistv. Alldregi varð hann fraskila Krizt iatorvm, meðan hann var innan borgar, því at hann samtei(n)gðiz

10 þeim fyrí samband heilagrar astar mikla æhyggiv fyrí þeim berandi. Virði hann ser ok þat meiri pining, er hann var vti byrgðr fra þeim, er í myrkvastofvm vorv halldnir.

31. Þa er hinn mesti ofriðarstormr var afliðinn, ok hinn sæli byskvp Petr, koronaðr með dyrð pislarsigrs, var af þessv lifvi

15 liðinn til himinrikis fagnaða, for hinn sæli Antonivs aptr til klavstrs sins, þolandi hverssdagligt pislarvætti í sinni samvizkv fyrí ast ok vandlæti heilagrar trvar. Mæddi hann sik nv bæði með favstvm ok vokvm framarr en fyrri, harklæði hafði hann næst ser, en annat yfvirklæði fyrí alpyðv avgv. Alldregi lavgaði hann sinn likam,

20 ok alldregi þo hann savr ser af fotvm, nema navðzvn skyllaði hann til yfir nockvt vatnu at fara. Engi maðr vm alldr sa likam Antonij nockðan fyrri en hann andaðizt.

32. Þat var a nockvrri tíð, þa er heilagr Antonivs villdi sik fra hallda syn ok viðrmæli mannanna, ok hann hafði byrgtt

25 klavstr sitt, sva at með avllv lofvaði hann engvm manni inngavngv, þa flvtti a hans fvdn dottvr sina sarliga af dioffi kvalða einn riddara havfðingi, sva er Martinianvs het. Hann knvði dyrri biðiandi, at enn helgi Antonivs gengi vtt at hialpa dottvr hans með sinvm bænvm til gvðs, at hvn hreinsaðiz af dioffi. Enn sæli Antonivs villdi

30 eigi dyrri vpp lvka, helldr sa hann vtt vm einu glvgg ok sagði sva: »Heyr þv maðr, sagði hann, hvat biðr þv mik fvlltings, ek em dauðligr maðr sem þv ok samfelagi þinnar ostyrkðar. En ef þv trvir a Krist, þann er ek þiona, þa far þv a brvtt, ok bið gvð eptir þinni trv, ok man dottir þin heil verða.« Hofðinginn trvði

35 skiotliga orð ens helga Antonij, for hann a bravt leið sina ok kallaði a nafnn Jesvs Kristz, flvtti hann dottvr sina alheila heim.

33. Margar aðrar iartegnin let gvð ser soma at vinna fyrí enn helga Antonivm. Ok var þat eptir verðleikvm, at sva neitaði

eigi sinn mát ok miskvnnsemð, þæ er sæ var fvdinn, er verðvgr var at þiggia, er fyri het i gvðzspiallinv sva mælandi: Biðit er ok mrvnt þer þiggia. Margir aðrir diofvloðir menn vorv flvttir fyri dyrr hans mrvnklifvís, ok því at þeir naðv eigi inngavngv, sofvndv þeir ok vrðv þar heilir fyri hans helgar bæmir með gvðs miskvnn. Þessi mikill fioldi tilsækiandi manna hann firrandi einsetv þeiri, er hann fystiz miok at hallda, giorði honvm leiðendi. Ottaðizt hann nv miok, at gnoglig veizla margra iartegna mrvndi vpphefia hvgr hans til nockvrs metnaðar eða aðra til skyllda¹ nockvrs framarr af honvm at vænta, en þeir mattv² með honvm sia. Hvgsaði hann nv með ser heðan i brvtt at fara ok i ena efri Thebaidem, þar er engi matti hann kenna. Tok hann nv nockvt bravð af bræðrvm ser til farneztt, for siðan til einnar ár, sva sem vegr hans lá, ok settiz niðr a backann biðandi, ef skip kíæmi i moti honvm, sva at hann mætti yfvir ana flytiaztt. Ok er hann sat þar hvgsandi af sinni ferð, heyrð(i) hann ravdd af hinmi sva til sin talandi: »Antoni, hvertt fer þv, eða fyri hveria sark komtv hingat?« Hann svaraði með avllv ottalavss, sva sem nockvrr maðr honvm kvnnr talaði þessa lyti, ok sagði sva: »Fyri þæ sark kom ek hingat, at folkitt lætr mik enga hvilld fa, ok fyri því syniztt mer myclv betra at flyia i ena efri Thebaidem, einna hellzt ok fyri þæ sark at ek em þeira lvta beðinn, er langt erv vmfram minn krapttt ok megnn.« Ravddin s(v)araði honvm þa enn: »Ef þv ferr i ena efri Thebaidem, sem þv hefir nv hvgsat, mantv þola meira starf ok erfviði ok þrifalltt vm þat fram sem aðr, en ef þv fysiztt sannliga hvilld at hafva, far nv i ena iðre eyðimork.« Heilagr Antonivs svaraði: »Okvnnir erv mer þeir staðir, er ek skal til sækia, eða hverr man mer þangat veg visa.« Sæ er við hann talaði svaraði, nv skiott, sagði hann, Sarracenos þar mrvndv koma, þæ er vanir vorv at fara kavpferð til Egiptalanz, bað hann með þeim ferðaztt.

34. Þa er þeir menn komv, er envm helga Antonio var til visat, bað hann, at þeir veitti honvm forvneyti i eyðimorkina, ok þott engi þeira væri honvm skvlldbvndinn eða kvnnr, tokv þeir hann giarnnsamliga i sitt favrvneyti ok elskvðv hann sva ok hans samfelag i ferðinni, sem þeim væri hann af gvði sendr. Ok er þeir hovðv farið þria daga ok fiorar nætr, fvdv þeir eitt fiall harðla hátt. Vndir því fialli spratt vpp brvnnr, þaðan af rann sætt ok fagrt vatnn ofvan æ iofnv. Einn vavllr eigi mikill lá vmhverfvís fiallit,

æ þeim velli vorv harðla fa palmtre ofagvt ok vanrækt. Þenna stað tok hinn helgi Antonivs sva feginsamliga, sem hann væri honvm af sialfvm gvði fyrbviinn. Þessi var ok sa sami staðr, er honvm var til visat af þeim, sem við hann talaði, þæ er hann sat
 5 æ arbackanvm. Nockvt bravð tok hann i fyrstv af sinvm favrvnavtvm ser til navðzynia, ok setti nv einn samtt bygð sina i þessv fialli, sva at engi maðr var þar hia honvm. Hellt hann þenna stað sva sem sitt eiginliktt herbergi. Sarraceni siandi mikit ok dasamlikt hans travst, færðv þeir honvm fyri goðfysi, þæ er þeir
 10 forv apt, nockvt bravð til atvinnv. Nockvra hvggan hafði hann ok af þeim palmtriam, er þar vorv vaxin.

35. Þa er mvnkar vissv, hvar hinn helgi Antonivs var kominn, barv þeir ahyggiv fyr honvm sva sem synir fyr favðvr, ok sendv honvm fæzlv til viðrlifvis. Þæ er Antonivs sæ, at þessi hans
 15 navðzyn var morgvm et þvngasta erfviði, villdi hann letta þessv starfvi mvnka, bað hann nv einn af þeim, er æ hans fvnd kom, færa ser hvast graftol ok nockvt hveitikornn. Ok er þetta hvartveggia var honvm fært, geck hann með fiallinv ok fann einn stað, þann er honvm þotti hæfviligr sæði niðr at færa, eigi mikinn. Þar matti
 20 vatnn (renna) yfvir, þat er vppspratt vndir fiallinv, þar kastaði hann korni niðr, ok þat sæði vanz honvm alltt ár til fæzlv. Fagnaði hann nv, er hann matti lifva i eyðimork af sinv starfvi ok eiginligvm handaverkvm vtan avll annarra vhægendi. Ok nv er hann sæ, at margir vavndvz at sækia hans fvnd enn i þenna stað,
 25 miskvnaði hann þeira mæði; rotzeti hann þæ kalgarð i litilli torfvv i einvm stað vndir fiallinv, at eptir torsottan veg (væri) styrkðir tilsækiandi bræðr með þessi hvggan.¹

36. Þat giorðizt nv þessv næst, at dyr, þav er rvnnv af eyðimorkinni fyri þorsta sakir vatz at leita, giorðv hinvm helga
 30 Antonio illbyli ok bitv vpp sæði hans. Eitt af þeim tok hann havndvm ok mælti sva til allra: »Fyri hveria savk giorðvt þer mer grand? ek hefvi yðr ecki mein giorðt. Farið nv i brvtt i nafni drottins ok komit her alldregi siðan.« Eingi mæ þat mistrva, at eptir þessi hans orð komv dyr þar eigi siðan hans sæði at spilla,
 35 sva sem þav ottaðiz hans atkvæði. Þæ er hinn helgi Antonivs var sva langt kominn brvt i fialliga eyðimork, sem nv var sagtt, at mikil torfæra var hans fvnd at sækia, ok skemti ser þar við bænicr sinar, fengv bræðr varla af honvm með micklvr bænarorði,

¹ Dette Cap. slutter med følgende ufuldendte Sætning: Til þessa starfs eggiaði hann, hvortil intet tilsvarende i Latinen.

at hann villdi næra sinn líkam ok letta líttáð gavmlvm allðri, sva at hafva ser til fæzlv viðsmior eða allðin, eða virðazt við at taka, er þeir færðv honvm fyri broðvrligri ast.

37. Miok er þat ottanda at heyra eða fra at segia, hverssv miklar þravtir þessi gvðs kappi þolði i eyðimorkinni; þvi at saunliga 5 var sva, sem ritað er, at hann atti eigi at einns at beriaz i mot holldi ok bloði, þat er sinvm líkam eða ravngvm girndvm, helldr ok i gegnn hófðingivm ok mattvm veralldar, þat er dioflvm ok ohreinvm avndvm, sem ver heyrðvm þæ sannliga segia, er æ hans fvnd havðv sótt. Þeir savgðvz heyrð hafva, þæ er þeir vorv þar 10 staddir, mikinn storm ok gny¹ ok vopnabrak ok raddir marks folks; savnnvðv þeir sik ok seð hafa fiallit alltt fvlltt af fiolða diofla²; sa þeir ok hinn helga Antonivm sterkliga i mót standandi sva sem i gegnn opinbervm ovinvm, ok barðiz þo með litillatligv knefalli, með favstv ok meinlætvm við sinn líkam, ok felldi allan fiandans 15 her með vapnvm sinna bæna, en styrkði með karllmannligri æggian þæ menn, er æ hans fvnd sottv, ravskliga i mot at standa með gvðs travsti allri dioflvs freistni. Harðla er þat ok vndranda, er einn maðr sitiandi i sva mikilli eyðimork skylldi eigi hræðazt hverssdagliga diofla vmsát ok atgavngv ok eigi vndan vægiandi 20 grimleik inna olmmvztv dyra ok ymisliga skriðkykvenda. Rettliga savng Davið af þessv efni: Qui confi(dunt) in domino, sievt mōns. Syon non com(movebitur) in et(ernum) qui h(abitat) in H(ierusalem). Þat ma sva skilia: sa er treystiz gvði, man vera ohræriligr fyri sinvm ovinvm sem hit sterkazta fiall. Enn helgi 25 Antonivs hellt með hogværi ohrærdan sterkleik sins hvgar a flotta rekandi ohreina anda, en dyrin giorðvzt honom friðsavm, sva sem ritað er. Eptir þvi sem spamadrinn sagði, leitaði fiandinn með grimð ok gnistandi tavnnvm nockvrnn fangstað æ honvm at fa, en þessi gvðs riddari var með fvlltingi hialparans orvggr af avllvm 30 hans vmsatvm.

38. Þat var a nockvrri nott, þæ er hinn helgi Antonivs vakði biðiandi bæn sinni til gvðs, at með fiandans æggian ok aslattu flycktiz saman sva mikill fiolði dyra at klavstri hans, at hann sa vmhverfiss hia ser naliga avll dyr ok skrimsl eyðimerkrinnar. 35 Ok er þav forv með gapanda gini með mikilli ogn, sem þav mvndi rifva ok slita allan hans líkam, skildi hann, at þetta var fiandans slægð ok vmsátt, ok mællti: «Ef yðr er nockvrtt leyfvi af gvði

gefvit mer grand at giora, svelgit þat, er yðr er veitt; en ef þer komvð hingat fyri illzkvfvlla diofla akefð, farið æ brvtt sem skiotazt, því at ek em þionostvmaðr Kristz.« Við þessi hans orð flyði æ brvt þessi hinn ækafliigi dyrafliði sva sem tilskylldaðr
5 vndan at vægia himneskv valldi ok raðning.

39. Eigi liðv margir dagar, aðr avnnvr freistni kom yfvir hinn helga Antonivm af hinvm forna fianda. Hann var hvern dag vannr nockvt nytzamlíkt at starfva, til þess at hann mætti með nockvrri gíof þeim avmbvna, er honvm færðv na(v)zvnliga hlvti.
10 Nv var hann starfvandi at vefva saman einn vandlavp; þæ hræðiz ein tavg, er þar var afavst; því næst skilði hann, at nockvrr villdi draga vandlavpinn or havndvm honvm. Við þessa hræring reis hann vpp ok sa eitt dyr, þat hafði mannz asionv ok mannligan^r bvk allt ofvan til nafsa, en þaðan af var þat sem asni.
15 Eptir þessa syn giorði hann sigrmark ens helga kross ser i enni, ok mælti þetta eitt: «Ek em Kristz þræll; ef þv ert til mín sendr, þæ fly ek hvergi.» Vtan alla dvæl flyði þetta et liota skrimsl, skiotara en segia megi, með miklv andzskota flokki, ok a miðri ras fell þat davtt niðr. Skiotr davði þessa ferlikis var
20 sameiginn glavtvn dioflanna, þeira er allra bragð^r leitvðv at skelfva hinn helga Antonivm, at hann flyði af eyðimorkinni. Ok þat fengv þeir þo alldregi giortt.

40. Eptir þessa vndarlga lvti komv þeir lvtir, er myeklv meirr erv vndrandi. Eigi leið langr timi, aðr sia maðr, er sva
25 margfalldan sigr vann, varð sigraðr af bænv bræðra. Af mvnkvm nockvrvm var hann beðinn, at hann virðizt at vitia klavstr þeira. Með þessvm mvnkvm rezt hann til ferðar. A einvm vlfvallda^r hofðv þeir vatn ok bravð ser til navzy(n)ia, því at i þvrrvm sandi, þar sem vegrinn lá, mætti hvergi vatn finna, þat er dreckanda
30 væri, vtan þæ staði er klavstr vorv eða mvnka bygð. Sva bar nv til, at vatnið þeira þravt a miðri gavtv. Akafliigr hiti af erfviði ok oþolandliigr^r brvni solarinnar ognnaði þeim avllvm skiotan davða. Forv þeir leitandi, ef nockvt vatn af regnv samansafnat mætti finnaz, ok fvndv með avllv eeki, þat er þeir mætti hialpaz við.
35 Vlfvalldann hitnanda af akafliigm þorsta ok þvrrv briosti letv þeir lavsan, ok þotti avrvænt af hans lifvi. Enn goði faðir Antonivs varð miok hryggr af sameiginliigm haska sinvm ok bræðranna ok komz nv við miok; flyði síðan þangat til travstz, er engvm rettrv-

1 mandligan Cd. 2 rettet; lat. camelo, se nedenfor; asna her Cd.
hiti tilf. Cd.

vövm manni mæ bregðast, ok hann var vanaztr i avllvm navð-
 zynivm, þat er at biðia til gvðs með heilagri bæn. Sneri hann
 nv litað i brvtt fra fornavtvm sinvm ok fell litillatliga a kne,
 hellt hann havndvm til himins ok bað til gvðs með miuklatligri
 bæn. Eingi var dvavlin¹, við en fyrstv tár, er hann hellti vtt i 5
 bæninni, spratt brvnnr vpp i þeim sama stað, sem hann baðz fyrir.
 Slokðiz þar þorsti þeira, er þyrstir vorv, ok styrkðvz þornaðir limir;
 fylldv síðan berla sina, at þeir mætti vatna vlvvalldanvm. Sva
 hafði til boriz, at tavmr vlvvalldans hafði vafvizt vm einn stein;
 fvndv þeir hann þar halldinn. Forv síðan rettan veg ok komv 10
 vm síðir til mvnka þeira, er enn helga Antonivm havðv til sin
 kallat. Þeir rvnnv i mot honvm sva sem sinvm feðr fagnandi ok
 kvavddv hann vegsamliga (ok) minntvzt við hann. Enn helgi
 Antonivs fagnaði af staðfastligri trv þeira, fyriætlan ok favgrvm
 síðvm, er hann sæ með þeim. Allir glavddvzt af hans favðvrligri 15
 vitian ok tilkvomv. En hann miðlaði þeim andliga fæzlvm, þat er
 helga kenning, er hann flvtti með ser af fiallinv sva sem agiæta vingiof
 til þeirra. Lofvaði hann staðfesti þeira, er hann fann fornna i
 mvnkalavgvm, en eggiaði þæ, er nykomnir vorv, vel at hallda helgan
 sið. Meyna systvr sina, þæ miok gamla at alldri, fann hann þar, var 20
 hvn þæ lærimoðir annarra meyia, þeira er gvði pionvðv. Gladdizt
 hann af þessv ovmbæðiligvm fagnaði. Eptir þetta for hann
 skvndandi aptr til fiallz sinns, sva sem hann hefði lengi i brvt
 verit af eyðimorkinni.

41. Doott harðla mikil torfæra væri a hans fvnd at sækia 25
 vm sva hræðiliga eyðimork, þæ ferðvðvzt margir til hans enn af
 nyiv, þeir er af dioflvm vorv kvalðir eða tilskyllaðir fyri ymisliga
 navðzvn. Hvsgaði hann þæ alla með sinvm fortavlvvm ok talaði
 sva sameiginliga til mvnka, þeim þessa lvti bioðandi: «Trvið a
 Jesvm Krist ok varðveitið trvliga hvgskot yðart fra savrvgligvm 30
 hvgrønningvm; varðveitið ok likamann skiran fra allri vhreinsv, ok
 eptir því sem gvðs boðorð stendr til, latið yðr eigi verða sivka eða
 sigraða af saðning eða kvíðarins offylli; hata skolv þer hegoma dyrd;
 biðizt fyrir optliga; syngit lof gvði at kvelli ok morni ok miðivm
 degi; verðið alldregi afhvga boðorðvm heilagra ritninga; minniz a 35
 verk þav, er helgir menn giorðv i sinv lifvi, þeir sem vorv yðr
 fyrri, at minning þeira dyrdliga dæma veki avndina vpp til krapta
 ok goðra verka, en halldi hana fra lavstvm.» Heilagr Antonivs

sagði með mikilli aeggian halldandi orðr hins helga Pals postola með optligri hvgsan, þav er hann sagði sva: Latit eigi sol setiaz yfvir yðarri reiði. En hann þyddi sva þessi orð, at eigi at eins skolvm ver við varaz at hallda reiði við nockvrnn mann, þæ er

5 sol setz, helldr ok skolv vndir þetta atkvæði takazt allar misgiorðir mannanna, at eigi tvngll vm nott eða sól vm dag setizt, sva sem vattr varra synda. Hann minnti ok æ, at allir skylldv minnigir vera postoligs boðorðz, þess er hann mællti sva: Dæmit yðr sialfa ok reynið, at þer giorið skynsemð af degi ok nott. Fyri því bavð

10 hann sva, at ef nockvrir skilði sik syngazt hafva, -skyllði af lata syndir at fremia; en ef engi syndsamlig villa hefði þæ blecktt, skylldv þeir helldr staðfestazt i goðvm vppteknvm hlvtvm, en þrvtna eigi af metnaðarfyllri hræsni, eða fyrilita aðra eða ser eigna eða sinvm verðleikvm sitt rettlæti, eptir ravksamligvm orðvm hinns sama

15 postola sva segianda: Varizt við at dæma fyrri en timinn kemr. Bað hann þæ helldr varðveita dominn gvði til handa, því at honvm einvm erv opinberir allir leyndir hlvtir. Eptir því sem ritat er, sagði hann margar gavtvr vera, þær er mavnnvnm synaz rettar, en þeira endalykt leiðir til helvitis divps þæ, er eigi varazt við.

20 Optliga sagði hann þat verða, at ver megvvm varla skilia syndir varar, optzinnis sagði hann, at ver mættim bleckiaz i skynsemð eða grein verkanna; en gvðs dom, er alla hlvti veit ok ser, sagði hann eigi dæma eptir likamligv yfirbragði helldr eptir leyndvm hlvtvm hvgskozins. Eptir þi sem rett er, bað hann oss sampinaz

25 var i milli ok hvernn varnn með avörvm letta eða bera annars byrði, dæma ok ælita oss sialfa ok varar eiginligar samvizkv ok bvaz sva við domi várs hialpara. Með þessvm lvtvm sagði hann þæ vera orvgga gavtv kraptanna at avðlazt, at hverr sem einn helldi vandliga i minni allar sinar misgiorðir til yfirbota, ok segði

30 eigi at eins i synda iatning sinvm skriptafodvr orð ok verk helldr allar syndzamligar hvgrenningar, ok kallaði manninn sva mest mega forðaz syndina, at hann væri skvllbvndinn kinnroða at þola fyri allar sinar syndir, ok sinvm eiginligvm mvnni at iata ok fram at bera, hverssv liotliga sem hann hefði syngazt. Bera kvat hann

35 sva til mega, at misgiorandi þerði eigi at syngazt at nockvrvm hiaveranda, sva ok at hann villdi forðaz nockvrnn vott yfvir at hafva sinni synd, þótt hann fengi henni framkomit, helldr æ þat at stvnda at neita þæ framðri synd ok vndan henni at fær az með

nockvrri lygiligrí afsakan ok avka sva syndina at leggja nyian glæp a forna misgiorð. Bað hann her alla með hinni mestv astvndan við varaz þat rað til gefvandi, at þeir, er trvliga villdi sinar salvr lækna, skyldi slika sýnda iatning giora, sem nv var sagt, eða rita saman með goðri grein eptir skipan allar misgiorðir 5 sinar [sinvm skriptafeðrvm¹, til þess at þæ er sialfvir þessir bokstafvir avitaði misgiorandann, skyldi hann liknnsamliga skammaz ok iðraz sinna afbrigða.

42. Heilagr Antonivs bað þæ alla þessa gavgv ganga, er krapтана villdi avðlaz, ok kendi at hepta likamliga beiðni með 10 skynsemð hvgskozins ok sva niðr at briota skaðsamligar fiandans vmsatir. Með slikv m æggianarorðvm eggiaði hann mvnka, er til hans komv, at hallda sinn sið, samharmandi þeim er iðrandi vorv. Marga af þeim, er sivkir komv a hans fvnd, græddi drottinn með sinni milldi fyri hinn helga Antonivm. Alldregi hof hann þo vpp 15 til metnaðarsamligrar dyrðar af þeira alheilsv, er græddvzt, eða varð hryggr, sva at hann mavgglaði af þeira sivkleik, er eigi vrðv heilir, hellðr var hann avallt með hinvm sama hvg ok aliti giorandi gvði þackir, þæ eggjandi, er eigi fengv likamliga heilsv, at þeir skyldi þolinmoðliga bera gvðliga raðning, sagð(i) þesskonar lækning 20 ok heilsvgiatvar með avllv eigi vera Antonij eða nockvrs mannz, hellðr eins samt almattigs gvðs, er vanr er þæ at græða, er hann vill, ok æ þeim tíma er hann vill. Sva með sinvm hvgganarorðvm lærði hann þæ sivka menn, er eigi græddvz af vanmegni, at bera þolinmoðliga freistni, en hina er leystvz, at þeir þackaði eigi 25 honvm hellðr gvði sina mickla miskvnn.

43. Fronto het maðr nockvrr af Palestina, er af envm versta diofði kvalðiz, sva at hann hafði sinvm tavnnvm tvngvna bitið ok miok sva mist synarinnar. Hann for til fiallz Antonij æstandi, at sæ hinn helgi faðir bæði fyri honvm til gvðs. Heilagr Antonivs 30 giorði sva. Ok at lyktaðri bæn mælti hann við Frontonem: »Far nv i brvtt, ok mvntv heill verða.« Þessi hinn sivki trvði eigi hans orðvm ok dvalðiz þar lengi i gegnn boðorði ok vilia heilags favðvr. Heilagr Antonivs sagði sva til hans annað sinni: »Her mvntv eigi heill verða, ok fyr því gack vtt ok heðan i brvtt, ok 35 er þv kemr a Egiptaland, mvn skiotliga Kriz miskvnn þer fylgia.« Trvði hinn sivki vm siðir, for hann nv a brvtt, ok er hann sæ ok ste fotvm Egiptaland, varð hann heill af allri kvavl ovinar eptir

¹ [ok sinvm skripta foðrvm *Cd*.

fyrirheiti heilags föðvr, sva sem drotinn hafði honvm vitrað, þæ er hann bað heilsv envm diofvloða.

44. A þessvm tíma var ein mæz æzskvð af borg Tripolitane heraðs, sv er kvalðiz af sytiligri sótt ok fyrr oheyrðri ok þar með morgvm ohægendvm; því at horr fram fliotandi af navsvm, tár af avgvm, deynandi vágr af eyrvm, þetta allt æ iorð fallanda varð skiotliga at mavðkvvm. Þat avkaði hennar eymð ok vanmegnn, at hvm var aflavv i avllvm likama ok limvm, því at hvm hafði þæ sótt, er paralisís heitir. Avgvm hennar vorv ok rangsvin i gegnn manz nattvr. Frændr hennar fystvzt at flytia hana a fvnd hins helga Antonij, ok beiddv ser forvneytiss ok sívkri dottvr sinni mvnka, er þangat ferðvðvz, treystandi almatkvvm gvði, at sæ hinn sami með sinni milldi mvndi hana heila giora fyri þenna sinn astvin, er konvna greðdi af bloðsott fyri atekning trafva sinna klæða, sem gvðzspiallit váttar. Mvnkarnir villdv eigi taka þav i sitt favrvneyti, sagði þat eigi vera mega, at en sívka væri flvtt alltt a fvnd Antonij. Dvavlvðvz nv eptir faðir ok moðir með dottvr sinni sívkri vtan fiallz með hinvm sæla gvðs iatara ok mvnki Pafnvzcio, er harðla miok dyrkaðiz af því, er annat avga hans hafði verit vtt stvngit fyri gvðs nafni, en þetta let giora honvm til skammar keisari Maximianvs ofriðarmaðr gvðs kristni. Mvnkarnir komv fram til fiallzins ok fvndv enn sæla Antonivm. Ok er þeir ætlvðv at segia honvm af sívkleika þessar meyar, varð hann skiotari af þessv efni at tala, sagði hann þeim alla savk hennar vanmegns, ok at hvm (var) með hinvm helga Pafnvzcio, sva sem hann hefði naverandi verit avllvm þessvm lvtvm. Mvnkarnir baðv, at hann mvndi lofva föðvr ok moðvr meyna a hans fvnd at færa. Ok villdi hann þat eigi veita þeim, helldr sagði hann sva: »Farið nv leið yðra ok mvnvt er finna meyna alheila, ef hon er eigi davð; en ek segi yðr, at engi skal til min koma lágs ok avðgiaetligs heilsv at biðia, því at veizla heilsvgiafvanna er eigi nockvrvm manni at kenna, helldr miskvnn Jesvs Kristz, þess er hvervetna er yanr fvllting at veita ok hialpa þeim, er æ hann trva. Ok fyr því er þessi mæz leyst ok frelsvt fyri sínar bænic, er þer baðvt fyrir. En þæ er ek baðvmz fyrir til gvðs, veitti hann mer at vera samvitandi heilsv hennar.« Ok er hann hafði sva sagt, varð mærin eptir hans orðvm alheil, því at þæ er mvnkarnir komv a fvnd eðs helga Pafnvcej, fvndv þeir hana sæt-

liga sofvandi en frændr hennar glaða af sva mikilli miskvnn veittri.

45. Eigi mavrgvm·davgvm síðarr giorðiz þat, þæ er tveir af bræðrvm forv æ fvdn Antonij, at vatnn þravt a leiðinni, ok af micklvm hita ok erfviði do annarr af þorsta, en annarr lá æ iorðinni at kominn davða. Þenna tima sat Antonivs i fialli sinv, hann kallaði til sin tva mvnka, er þæ vorv þar staddir, ok bað þæ taka eina favtv vatz fvlla ok fara sem hvatazt æ þann veg, er vændir til Egiptalanz, »þvi at einn af þeim bræðrvm, er hingat ferðvðvz, leið nv af þessv lifvi til gvðs, en annarr mvn bratt deya, ef þit komit eigi skiott honvm hialpp at veita; þetta var mer vitrað nv, þæ er ek var æ bæn minni.« Ok er hann hafði þetta sagtt, forv mvnkar skyndiliga eptir hans boðorði, ok fvdv enn andaða broðvr; grofv þeir þegar likama hans i þeim sama stað. En annan sva nærðan sem þeir mattv við komaz, tok(v) þeir i sitt forvneyti. Var þæ leiðarinnar eptir sva sem ein dagferð. Vera kann, at nockvrr fretti eptir, fyri hveria savk Antonivs hafvi eigi fyri sagtt þessa lvti, aðr broðirinn var andaðr. En þeskonar eptirleitan er með avllv oviðrkvæmilig kristnvm mavnnvm, þvi at þetta varð eptir gvðs domi en eigi Antonij; hann syndi sit domlikt atkvæði, sva sem honvm likaði, yfvir þeim, er hann kallaði af þessvm heimi, en let ser soma at vitra sinvm vin af þeim, er þyrstandi var ok hann villdi, at lifvinv helldi. En þæ var faheyrtt ok harðla dasamlikt, er einn helgi Antonivs sitiandi i þvi fialli, er sva fiarlækt var manna bygðvm, skyllði gloggliga vita alla lvti, þo at honvm væri fiarlægir. En þessa giptt avðlaðiz hann af einni samtt gvðs giof ok vitran.

46. A avðrvm tima þæ er Antonivs sat i fiallinv, bar sva til, er hann hof avgv sin vpp i loptið, at hann sæ eina avnd fara til himins, ok helga eingla sæ hann glaða henni i mot komandi. Varð hann miok ottafvllr af nyivng þessarrar synar, ok sagði harðla sæla vera sveit heilagra manna. Hann bað nv, at gvð skyllði birta honvm framarr þetta stormerki. Ok skiotliga heyrði hann ravdd segiandi, at þessi avnd var þess mvnks, er Ammon het, ok verit hafði i þvi heraði, er Nitria kallaz. Þessi Ammon var gamall maðr ok hafði staðfastliga gvði þionat ok heilagliga lifvat fra barnnæskv ok til elli. Sæ staðr, er Antonivs sat, var .xiiij. dagleiðir fra Nitria. Ok er mvnkar, þeir er komnir vorv til hans, sæ hann

gláðan, ok þo sem hann vndraðiz nockvrnn lvt, baðv þeir hann segia ser, hver savk til væri hans gleði. Hann svaraði þeim ok sagði sva: «Nv ayðlaðiz Ammon hvilld.» Þessi gvðs vin var envm helga Antonio ok kvnnr af optligri fret ok savginn þeira, er **æ** hans 5 fvnd sottv. Sva vissv ok **æ** honvm skyn allir af þeim storvm taknvm, er honvm veittvz iafnan af gvði vtan alla dvavl. Eitt af þeim er her ritað. Sva bar til at sinni, at hann atti navðzyn at fara yfvir **æ** þæ, er Licvs heitir, er af skiotvm vatnavexti var mikil orðin. Þa bað hann Theodorvm, er með honvm var, at 10 hann hneigði sik littað fra hans asionv, til þess at hvargi mætti sia annars likama beran, meðan þeir færi yfvir vatnið. Theodorvs geck a bravt, sem hann bað, því at hann villdi ok eigi sik lata beran sia. Ammon var i þessv bili yfvir flvtt ana með gvðligvm krapti ok settr **æ** annan backa. Þessi enn goðfvsr maðr Theodo- 15 rvs for ok yfvir ana ok vndraðiz miok, er Ammon hafði sva skiott farið yfir þetta nickla vatnn. Með því at hann **sæ** færtr hans þvrra ok fann ecki mark **æ** hans klæðvm, at hann hefði **æ** vatni verið, bað hann, at Ammon mrvndi segia honvm sva sem faðir syni þessa sina ferð, er langtt var vmfram mannliet skyn ok 20 ætlan. Ok er hann villdi eigi segia þenna atbvrð, fell Theodorvs til fota honvm ok svaraði, at hann mrvndi eigi af lata at biðia, fyrr en hann segði honvm þat, er hann bað ok aðr var fyri honvm leynt. Ok er Ammon sa, at broðirinn villdi þessa með sva mikilli akefð biðia, skylldaði hann Theodorvm til at segia þetta avngvm 25 manni fyrri en Ammon væri andaðr. Ok er broðirinn iataði því, sagði þessi þinn helgi faðir sik sva skiott ok með mikilli letfæri flvttan a annan árbacka, at með avllv vrðv færtr hans ecki vatir, eptir dæmi sialfs drottins Jesus Kristz, er þvrrvm fotvm geck **æ** vatni; sagði þessa frvmtignn at eins þeira vera, er hann lætr ser soma með 30 sinni milldi einkannliga at veita, sva sem hann veitti hinvm helga Petro postola, at manuligr likamr megi sva lettliga yfvir vatnn flýtiaz i gegnn nattvrv. Theodorvs giorði sva, sem hann hafði heitið, ok sagði eigi fyrr þetta stormerki, en enn helgi Ammon var farinn til gvðs af þessv lifvi. Mvnrkar þeir, er hinn helgi Antonivs sagði, 35 at Ammon var andaðr, merkðv nv daginn, ok er bræðr nockvrrir komv af Nitria eptir .xxx. daga, frettv þeir eptir vandliga þessvm tíðendvm ok fvndv, at Ammon hafði andaz **æ** þeim sama degi ok þeiri savnv stvnd, sem heilagr faðir Antonivs **sæ** avnd hans til himins flvttu. Hvarirtveggiv vndrvðvz miok, er heilagr Antonivs

með sínu hreinazta hvgskoti mátti gloggliga vita þá lvti, er honum voru sva fiarlægir.

47. Arkelavs iarll fór æ fnd heilags Antonij ok fekk fndit hann i env ytra fialli ok sagði honum vanmatt meyar þeirar, er Policratia het. Hvn var i Laodicia harðla dasamlig i sínu lífi, goðfvs ok gvði helgvð. Jarllinn beiddi, at heilagr Antonivs bæði fyrri henni, því at hvn hafði akaflíkt mein bæði i kviði ok mikinn verk i síðv; þenna sívkleika hafði hvn fengit af favstum ok micklym vavkum; var hvn ok miok nvmín avllv líkamligv afli. Heilagr Antonivs bað fyrri henni. Archelavs merkði þann dag, ok fór síðan aptr i Laodiciam, fann hann meyna alheila. Hann fretti eptir, nær hvn hefði heilsv tekit, ok fann, at sá tími hafði þeim degi, sem hann hafði merkðan. Allir vndrvðvz þenna atbvrð ok skilðv, at a þeirri samv stvnd var þessi mærl frelsvt af avllvm sínum meinvum, sem Antonivs hafði beðit fyrri henni til gvðs. Antonivs sagði optlaga kvomv þeira manna, er æ hans fnd sottv, nockvrvm dagvum eða manvðvm fyrri en þeir kiæmi, sva ok af hverivm savkvm eða efni þeira ferð var. Svmir ferðvðvz, sottv æ hans fnd af einni samt fysi hann at sia, svmir forv, þeir er kvaldir vorv af dioflvm eða til skyllðadir af nockvrvm avðrv vanmegni. En eingi vm allr a hans fnd komandi sakaðiz við sinn sívkleika, erfviði eða kostnat sinnar ferðar; allir fra hans fndi farandi vorv af honum saddir andligrí fæzlv. Hann fyríavð avllvm, at nockvrr eignaði honum eða hans lofvi þav stormerki, er giorðvz, en bað, at allir skyllðv þar fyrri veita verðvga vegsemð einvm ok savnum gvði, þeim er íafnan veitir sína miskvnn ok viðrkenning davðligvm monnum, sva sem hann ser at hverivm hæfvir.

48. A nockvrvm tíma, þá er enn helgi Antonivs villdi vitia klavstra þeira, er honum vorv eigi allnalæg, baðv bræðr, at þeir mvmði æ skipi fara, sva sem þotti leiðinni hæfva; ste hann síða(n) æ skip með mvnkvm. Ok er hann var æ bæn sinni, er þeir vorv æ ferð komnir, kendi hann einn samt ópefvan mikit. Allir, þeir er hía vorv, savgðv, at þessi enn illi þefr mvmði vera af savlltvm fiskvm eða karicis, þeim gravsvm er sva heita, er i skipinu vorv. En helgi Antonivs sagði, at þetta var annarskonar fyla. Ok er hann hafði þessi orð varla mællt, þá hl(i)op fiandinn i einn vngan mann. Sá let fallaz niðr miðskipa með micklv kalli, ok þo sem hann villdi felaz. En skiott varð hann alheill i nafni drottins vars Jesvs Kristz

fyrir hinn helga Antonívm. Allir skildu nú, at fiandinn hafði þetta odavnan gíortt.

49. Annarr díoívlóðr maðr, ok þó gofvr milli sinna vina, var enn leiddr æ frnd enns helga Antoníj sva miklvm ærslvm sleginu, at hann átt fvla framfiotandi lvti af sinvm likam, ok hann vissi eigi sik vera hia envm helga Antonio. Af þessi sak var heilagr Antonívs beðinn af þeim, er enn vitlavsa hafðv þangat leiddan, at hann fyrir sina bæn arnaði envm sívka miskvnnar af gvði. En hann samharmaði sva miok avmleik þessa hins vnga manz, at hann vakði alla nott með honvm biðianði gvðliga mildi, at hann græddiz af avllvm ærslvm ok vitleysi. Ok þæ er lysa¹ tok af degi, hliop hinn díoívloði vpp með mikilli akefð, sva sem hann mívndi a raða hinn helga Antonívm. Þeir er hann hafðv þangat leiddan, vrðv miok ræddir, er hann dirfðizt at veita meingiorð helgvm foðvr. Heilagr Antonívs mællti til þeira: «Eigi skolv þer þessvm envm avma vngvm manni eigna annarlígan glæp; þessi ærsl erv eigi ens vitlavsa, helldr þess er velldr hans vitleysi ok ærslvm. En fyrir þæ sak dirfðiz fiandinn nú sva mikillar illzkv, at hann harmar, at drottinn bavð honvm brvtt at flyia til þvrs heraðs, þat er þangat, er hann giori engvm manni grand. En sv ærslavll akefð, er þessi giorði mer i gegnn, var skyrtt mark brvttregxstrar andzskotans.» Þegar eptir þessi orð vtan alla dvavl tok þessi hinn vngi maðr vitt sitt ok giorði gvði þackir. Kendi hann þæ stadinn, hvar hann var kominn, varð hann ok sva feginn sinni alheilsv, at hann kysti ok faðmaði hinn helga Antonívm með litillæti ok goðfysi. Otallig erv avnnvr þav taknn þessvm lik², er ver namvm ok heyrðvm optlíga af samþyckri savgnn múnka, er almattigr gvð giorði fyrir sinn astvin Antonívm. En þessir lvtir erv eigi at eins, er sagðir vorv vm hrið, með miklvm otta hvgsandi, því at þav stormerki, er fylgia, ganga miklv meirr yfvir fram tegvnd vars breyskleigs.

50. Þat var æ einhverívm degi nær enni nívndv tíð, þæ er heilagr Antonívs var æ bæn sinni, aðr hann skyllði fæzlv bergia, at hann skilði sik andlíga vppnvminn ok af englvm i loptíð vppflvttan. Enir svavrtvztv dioflar stoðv i mot ok tokv at banna þeim ferðina. Helgir einglar frettv eptir, af hverri sak dioflar dirfðvz at heppta ferð fyrir þeim, með því at þeir mattv enga lavstv finna með hinum helga Antonio. Þæ villdv dioflar við leita með

illfvsligri æstvndan vpp at rifvia allar syndir Antonij allt fra þeiri stvndv, er hann var fæddr. Englar gvðs baðv þæ eigi dirfvaz sinn bavlvaða mvnn vpp at lyka sva mikit fals at segia, savgðv, at þeir attv eigi at segia eða minnaz nockvrrar hans syndir, þær er hann hafði giortt alltt fra sinvm fyrsta degi, því at þær vorv nv 5 allar fyrgefnnar ok leystar fyri gvðliga goðgimð, ok savgðv þeim lofvat vera þær hans syndir fram at bera, ef þeir vissi hann nockvrrar giortt hafva fra þeiri stvnd, er hann giorðiz mvnkr ok hafði sik gvði helgat ok gefvið Dioflar rægðv eigi at siðr enn helga Antonivm, marga lvti hvatvisliga ok þriotliga honvm i gegnn 10 livgandi. Ok þæ er engi sannleikr matti finnaz með þeira falsi, lykzt vpp fyri envm helga Antonio greið ok frials gata til himins at fara. Ok skiotliga hvarf hann aptr til sialfs sins ok stoð i þeim sama stað, sem aðr þessi syn birtizt honvm, sæ hann ok fann sialfvan sik enn sama vera, sem hann var fyrri. Gleymdi hann 15 nv fæzlv at bergia, ok fra þeiri stvnd var hann alla nott i svt ok grati, ok þottiz skilia af þessi vitran, at hann atti at beriazt i gegnn ovin allz mankvns ok hans otalligvm her, ok hann sem aðrir gvðs riddarar mvndi með starfvi ok erfviði goðs lifs ok margfalldrar freistni himinrikis fagnað eignaz ok með kraptavopnv 20 þann veg fyri ser at ryðia, er þangat ligger. Þetta sannar enn Pall postoli i sinvm orðvm, þeim sem hann talar sva: Eigi at eins eigvm ver i moti at beriaz breyskligri beiðni várs likama, helldr i gegnn hoðingivm ok mattvm þessa nalægss loptz, þat¹ er ovinvm(!) ok hans erendrekvm. Hann vissi postolinn, at fiandinn 25 ok hans ærir, er flivgandi fara vm þetta skyfvlla lopt, stvndar æ fyri margfallda freistni við mankvnit, at eigi megim ver frialsliga yfvir liða hans snorvr ok vmsatir ok til himinrikis fara, ok fyr því let hann her fylgia mikil aeggianarorð sva segiandi: Takit gvðligan vopnabvnat, at þer megit i moti standa ok hravstliga 30 beriaz i gegnn fiandanvm a degi eða stvnd freistninnar, at ovinrinn skammiz, þæ er hann finnr enga illa lvti með oss, þæ er hann megi rettliga segia eða moti flytia varri salvhialpp. Þat mæ avðvelliga vera, at nockvrvvm þicki þat miok vndarliktt, er heilagr Antonivs var vppvminn i loptið, þæ er gvð syndi honvm, 35 hverssv með mikilli (vel) andzskotinn með sinvm ærvm² talmar himinrikiss gavtv fyri avllvm goðvm mavnnvm, ok hvarf enn siðan aptr til iarðarinnar. En i mot þessi vndran eða vmleitan skolvm

1 þann *Cd.*   2 ærvm *Cd.*

ver endrminnaz orða ens helga Pals postola, er hann sagði af sinni vppnvmning sva talandi: Gvð veit, en ek veit eigi, hvarrtt ek var vppnvminn með likam eða vtan minn likam.« En helgi Pall postoli var vppnvminn allt til ens þriðia himins, ok er hann hafði þar heyrð ovmbæðilig orð, ste hann niðr til iarðarinnar; en heilagr Antonivs var vpphafviðr allt til ens skira himins loptz, ok eptir þæ þravt, er hann þolði af ohreinvm avndvm ok honvm birtizt greiðfærr vegr ok frials til himins at fara, hvarf hann ok apr til iarðarinnar.

51. Heilagr Antonivs hafði þesskonar gipt af gvði av(ð)lazt, at hann vissi iafnan þæ lvti, er fiarri honvm giorðvz, með þeim hætti, at þæ er hann villdi vita þæ lvti, er honvm vorv aðr okvnnir, bað hann til gvðs, ok var honvm þæ vitrað þat, er fyri honvm var aðr leynt. Ok því mæ þat með sannleik af honvm tala, at hann var af sialfvm gvði lærðr, sem þeir lvtir birta, er her fara eptir.

52. Þa er bræðr tavlöv vm þav stormerki, er honvm vorv vitrvð ok nv var fra sagtt vm stvnd, frettv þeir hann eptir, hvað avnd manzinnis mvndi at hafaz eða hvilikan stað hvn mvndi til bygðar hafva ser af gvði veittan eptir vtterð af sinvm likam. A næstv nott eptir kom yfvir hann ravdd af himni ok kallaði hann með nafni sva segiandi: «Antoni, ris vpp þv, gack vtt ok skynia þat, er þv ser.» Hann geck vtt, því at hann vissi hverivm hann atti andsvavr at veita. Ok er hann hof vpp avgv til himins, sæ hann sva sem likendi eins manz; sæ var harðla langr ok hræðiligr, hofvt hans syndiz honvm taka alltt til skyia; hann sa ok nockvra fiðrða ok vængiaða, þeir hofvz vpp ok fystvz til himins at flivga. Enn hræðiligi, er Antonivs sæ, retti fra ser hendr þeim i moti takandi ok bannaði þeim ferðina. Nockvra af þeim feck hann havndvm tekit, vorv þeir af honvm kastaðir apr æ iorðina; en svmir af þeim, er hann kostgiæfði at þarflavsv at hallða, flvgv fria(1)sliga til himins at honvm harmanda, er hann feck þeim þat eigi bannat. Þeir er sigrvðvz, ok hinir er sigraðir vorv, giorðv helgvm favðvr Antonio enn mesta fagnað ok þo semblandaðan sv ok harmi. Skiotliga kom enn yfvir hann ravdd sva mælandi: «Antoni, hygg at vandliga þeim lvtvm, er þu ser.» Ok at birtv hans briosti af gvðligv liosi skildi hann, at þetta vorv salvr, er hann sæ i loptið vpp flivga. En sa, er þeim bannaði, var sialfr fiandinn þeim apr halldandi ser til handa, er sik havfðv honvm samtengt fyri sinar syndir, en hann kvalðiz af greiðfærri ferð

heilagra til himinrikis fagnaða, þeira er hann matti eigi fá svikit. Af dæmvm slikra syna ok fyrivörða eflðizt ok eggjaðiz heilagr Antonivs hversdagliga af goðv til ens agiætara lifs. Þæ hlvti, er honvm vorv vitráðir, sagði hann bræðrvm eigi af savk nockvrrar hræsni, helldr til lofs gvðligri milldi; skyllðaðiz hann þeim at birta þat, er þeir spvrvðv eptir, at þeir efvaðiz alldregi gvði at treystaz ok af honvm fvltings at biðia; hans et helgazta briost villdi ok einna sizt nockvt hliði hylia fyri sinvm andligvm sonvm af þeim taknvm, er þeira savgnn ok viðerkenning mætti þæ styrkia til astar við helgan sið ok efla til goðrar fyrætlanar, en syna avavxtt ok eilifva avmbvn stvndligs starfs ok erfviðis.

53. Heilagr faðir Antonivs tyndi allðri sinni þolinmæði af skiottri eða bráðri reiði, ok alldregi af sinv litillæti leitaði hann sialfr sinnar dyrðar, því at alla klerka, þo at með invm minnztvm vigslvm væri, setti hann vmfram sialfvan sik ok sagði þæ fyrir ser eiga til bænar at ganga. Sva sem hinn litillatazti lærisveinn neigði hann sitt hofvt byskvpm ok prestvm blezandar biðandi. Ef æ hans fvnd sottv fyrir sakir sinna navzynia þeir, er diakns vigslv hafðv, þott hann fvltingði þeim með sinni heilsamligri kenning eptir þeira beizlv, setti hann þæ framarr sialfvm ser gvð at vegsama ok hann miskvnnar at biðia fyrir allra sameiginni hialp, ok skammaðiz eigi sialfr af þeim at nema, ef þavrf beiddi. Optliga spvrdi hann þæ ymisligra lvtu, er með honvm vorv, ok ef hann heyrði af þeim nockvt, þat er honvm þotti ser navðzvnlikt, sagði hann ser vera þat mickla hialp ok fvlting. Mikil miskvnn birtiz opinberliga æ hans asionv, hafði (hann) ok sva dasamliga þesshattar giof avðlazt af sialfvm gvði, at ef nockvrr æ hans fvnd komandi, sæ er hann fystiz at finna ok mætti eigi aðr kenna enn helga Antonivm at syn, geck sa þegar at avngvm tilvisanda þar til, sem heilagr Antonivs var, engvm avðrvm gavm gefvandi, þott hann væri staddr milli mikils fiolða mynka, þeckandi andliktt skirlifvi i hans asionv ok litandi miskvnn heilags hvgskotz fyrir likamliga skygsia. Heilagr faðir Antonivs var avvallt með glavðv andliti avðzæliga synandi, at hann hvgsaði iafnan af himneskvm lvtvm; segir ok sva ritningin, at asionan blomgaz af hiartans gleði, en h(r)yggez, ef hiartat sytir. Sva kendi Jacob mag sinn Laban sva segiandi til dættra hans, þæ er Laban bioz at veita honvm vmsatir: «Eigi syniz mer asiona favðvr yekars sem i gær eða fyrri.» Með þessvm hætti kendi Samvel spamaðr Davið, at hann hafði glaðlikt andlit ok avgv. Sva

et sama matti Antonivs kendr vera, því at hann hellt ævallt
 env sama yfvirbragði, hvarrt sem at hendi bar bliða lvti eða
 striða; hof hann sik allðri til metnaðar af farsæligvm eða
 bliðvm lvtvm, enn neigðiz allðregi eða lægðizt fyri havrövm eða
 5 motzstaðligvm tilfellvm; var hann ok dyrðligr bæði i asionv,
 heilagri trv ok mildi. Allðregi samblandaðiz hann samneyti
 þrætvmanna fyrri, en hann feck þeim fra snvit sinv ranglæti ok
 þeir hetv at bæta sin afbrigði. Allðregi mællti hann vingiarnliga
 við Manicheos eða aðra villvmenn, nema þav ein, er þar fyrir
 10 matti þeir leiðrettaz ok fra snvaz sinni illzkvfullri villv; sagði
 vinnattvr villvmanna ok allar þeira viðræðvr giora glavtvn salinni.
 Sva hataði hann ok fyrleit þæ menn, er vafðir vorv i Arrivs
 villv, at hann bað alla við varaz nær þeim at koma. Sva hafði
 til borit at sinni, at nockvrir Arrianite söttv a hans fvnd, ok siðan
 15 er hann hafði þæ profvat ok með þeim fvndit vesælliga villv,
 rak hann þæ a brvt af fiallinv ok sagði þeira orð micklvr verri
 ok skaðsamligri en havggormlikt eitr.

54. Þessv næst savgðv Arrivs villvmenn með sinni falsligri
 lygi enn helga Antonivm sva trva, sem þeir savnnvðv með skravk-
 20 ligv yfvirbragði sik trva. Hann vndraðiz miok þeira ofdirf(ð) ok
 harmaði þetta sva sem með nockvrri hræring rettrar reiði þeim
 i gegnn. Siðan for hann i Alexandriam, sva sem hann var
 beðinn af byskvpvm ok avllvm bræðrvm, ok fyrðæmði þar Arria-
 nitas með sinvm opinbervm orðvm, sagði hann þessa þeira villv
 25 vera siðazta ok fyrirennara Antikristz boðandi hans tilkvomv.
 Hann predicaði ok opinberliga avllvm lyð, at son lifvanda gvðs
 er eigi skepna ok eigi getinn i guðdoms eðli eptir hætti davðligra
 manna, hellðr sannaði hann hann vera eiginligrar ok einnar veranar
 með gvði feðr, at eigi skyldi synaz eða trvað vera af nockrvrm,
 30 at hann væri skepna eða kallaðr at eins son gvðs, hellðr sannr
 son lifvanda gvðs. Hann sagði ok vera harðla omilldlikt ok
 gagnstaðlikt avllvm rettendvm at hvgsa, mæla eða trva, at son
 gvðs var stvndvm, en nækvat sinn eigi, með því at son gvðs er
 orð gvðs ok at eilifv sannr gvð, samiafnu ok sameilifr gvði feðr,
 35 því at hann er fæðdr af gvði feðr, þeim er ævallt er. Heilagr
 Antonivs sagði ok sva avllv folki hiaveranda: «Variz við með
 avllv kostgiæfvi at samteingiaz þeim, er i Arrivs villv erv vafðir,
 því at lios hefvir ecki samfelag með myrkvm; megit er þæ ok
 sannliga heita ok vera rettkristnir menn, ef þer trvit rettliga.

Arrianite segja orð gvðs - er son gvðs er at savnnv getinn af gvði feðr ovmræðiliga - ok trva skepnv vera, ok því erv þeir eigi með nockvrri grein fraskila helldr samteingðir villv heiðinna þjóða, þeira er þiona skynlavsri skepnv helldr en skapara sinvm, þeim er blezaðr er vm alldir. Ek bið yðr, er heyrit þessi min orð, truið 5 mer. Allar hofvtskepnvrnar ok allir skapaðir lvtir samharma eptir orðvm postolans ok fyllaz reiði i gegnn ærslafvllri villv Arrianorvm, er þeir dirfvaz þann enn sama ok enn sanna gvð at samiafna ok samtelia sinni skepnv, er fyri þann ok af þeim erv allir lvtir giorfvir ok skapaðir.« 10

Eigi ma þat orðvm skyra, hverssv framarluga þessi kenning af sva agiætvm manni framflvt styrkði folkit retta trv at hallda. Allr lyðr retrrvaðra manna gladdiz miok siandi fianzliga villv ok miok andzstyggia kristiligri trv ver(a) bannzetta af stopli¹ krist- 15 ninnar Antonio. Engi var sv tegvnd ok eingi vngvr maðr eða gamall, er heima sæti i sinvm herbergivm, allir villdv sia ok heyra enn helga Antonivm. Hvat þarf ek at tala af krist- nvm monnvum i þessv tilfelli, þeir vorv engir fraverandi; heiðnir menn ok sialfir hofprestar skvrðgoð blotandi flyctvz saman sva sem tilskyllðaðir af drottinligv valldi, ok savgðv sva: «Ver biðivm, 20 at þer látið oss sia gvðs mann.» Þetta var milli allra kristinna manna ok heiðinna et frægazta nafnn Antonij. Margir fystvz at taka æ trofvm klæðis hans eða við at snerta, ef þeir mætti eigi nær meirr komaz, ok trvðv þæ atekning ser mvndv mikit stoða til hialpar. Margir vrðv þeir þar heilir, er aðr vorv diofvloðir. 25 Þeir leystvz ok margir þar, er þangat flvttvz ymisligvm sottvm sivkir. Hverr man þat taltt fa, hversv mikit herfang skvrðgoðin ok þeira þionostvmenn letv lavst, eða hversv margir fra heimtvm heiðinligri villv ok samteingðvz safnaði ok hiorð kristinna manna. Efvalavsliga sva margir snervz fra blotvm ok þarfslavsligri þion- 30 ostv skvrðgoðanna æ fam dagvm, at sa flockr sigraði með sinni tavlv þæ, er retta trv tokv æ avllv ari þess i milli. Þæ er þetta et² otalliga folk sotti avllvm megin at envm helga Antonio, villdv hans favrvnavtar hlifva honvm ok fra honvm neigia envm mesta manifolda, því at þeir ottvðvz, at þessi atzoknn eða þrongving 35 mvndi þessvm helga favðvr giora mikit leiðendi; mællti hann til þeira með envm hogværazta hvg: «Er nackvat þessi safnaðr meiri enn flockar vhrefinna anda, eða er vtalligri þessi mikill mannfioldi, er bvinn er goðfvsliga þionostv at veita, en sveitir er oss i moti beriaz heima i fialli varv?» 40

¹ rettet; ofstopa Cd.; lat.: a columna ecclesiae. ² er Cd.

55. Eptir þessi tíðendi sneri heilagr Antonivs heim a leið af Alexandria. Ok er hann for vtt af hliði borgarinnar, kallaði eptir honvm ein kona ok sagði sva: «Héyrðv, gvðs maðr, nemðv stað! Dottir min er kvalið af hinvm grimmazta diofli. Nemðv stað, ek 5 bið þik, nemðv stað, at eigi falla ek ok skiotliga davð niðr.» Ok er enn dyrðligi faðir heyrði hennar kall með akafligri bæn, nam hann stað littat, sva sem hann var þæ ok beðinn af sinvm favr- vnavtm. Konan kom nv ok fyri hann, sv er kallat hafði; mærin samankreptt læ ok fyri honvm a iorðinni. Heilagr Antonivs bað 10 hliðliga Jesvm Krist miskvnnur fyri heilsv meyarinnar. Ok er hann ognaði ohreinvm anda, flyði fiandinn i brvtt. Mærin varð alheil. Allt folk sianda þessa iartegnn lofvaði gvð; moðirin fagnaði alheilsv dottvr sinnar; en sialfr Antonivs gladdiz af því, er hann hvarf aprt til eyðimerkrinnar, þeirar er hann elskaði harðla miok.

56. Heilagr Antonivs var spakr at viti, er þat ok harðla 15 dasamlikt, er af honvm er sannliga sagtt, með því at hann var olærðr ok hafði engar bækvv lesit, at hann var enn hvassazti i avllv hvgviti ok enn vitrazti i avllvm lvtvm. Sva bar til eit sinn, at tveir spekingar af heiðnvm mavnnvm komv æ hans fvnd, 20 hvgðvz þeir mvndv avðvelliga hann sigra eða yfvirstiga. Antonivs var þæ i env ytra fialli. Ok er hann sa spekingana, skilði hann af þeira yfvirbragði, at þeir vorv heiðnir menn, geck siðan til moz við þæ ok talaði til þeira fyri tvlk með þessvm hætti: «Fyri hveria savk villdv spekinga(r) giora ser sva mikla mæði at fara 25 mik at finna heimskan mann sva langan veg?» Þeir svavrvðv skioott ok savgðv hann eigi vera heimskan helldr harðla spakan. Heilagr Antonivs svaraði: «Ef þit forvð at finna heimskan mann, þæ er þarflavsliet yckartt starf; en ef þit ætlit mik spakan vera, ok hyggit, at ek hafva nockvra speki með mer, þæ er þat gott, 30 gioriz þæ eptirlikiarar þess er þit reynið, því at goðv hæfvir hverivm at likiazt. Ef ek hefða sott yckarnn fvnd, þæ mvnda ek giorazt yckarr eptirlikiarari, en því at þit sottvð mik heim sva sem spakan mann, gioriz þæ kristnir menn, sva sem ek em.» Eptir þetta forv spekingar i brvtt hvartveggia miok vndrandi hvassleik vitz ok 35 skilningar Antonij ok bravtrextr diofla fra oðvm mavnnvm, er þeir sa fyri hans verðleika veitazt.

57. Aðrir spekingar af verolld komv enn a fvnd ens helga Antonij með nockvrri haðvng, ætlvðv hann at sigra einna hellz 40 fyri þæ savk, er hann var olærðr ok hafði engar bækr lesit. Ok er þeir leitvðv æ hann af þessv efni með slægligri vmsat, talaði

hann sva til þeira: «Svarið mer fyrst ok segit: hvart er fyrri skilning eða bokstafvir? eða hvart hefvir vpphaf skilning af bokstafvum, eða hafva bokstafvir vpprás af skilning?» Þeir svavrvðv ok letv þegar asannaz, at skilning væri fyrri, ok hvn sialf hefði bokstafvi fvdntit. Heilagr Antonivs svaraði: «Trvið ok þaa, at sa hirðir ecki bokstafvi at nema, er hvassa skilning hefvir ok alheila.» Hverr mvndi sa af þeim, er hia vorv heyrandi þessa þrætv, er eigi mvndi ottazt eða mikils vm þickia vertt, hverssv þessir spekingar vorv með fam orðvm sigraðir; þeir ok sialfvir, er yfir vorv stignir, vndrvðvz miok, er finnaz matti sva mikil spekð með einvm olærðvm manni, þeim er þeir hvgðv faavisan ok ofroðan vera. Ok þott hann hefði verit naliga allan allðr sinn i eyðimork eða fiollvm i einsetv fiarri alþyðv bygðvm, þaa var hann þo eigi ofþyðr eða stirðlyndr, helldr var hann glaðr ok bliðr i mali ok þeckr i allri viðræðv. Flvtti hann ok fram gvðliga kenning eptir boð-
 15 orði ens helga Pals postola smvrða með salti heilagrar spekðar, sva at þar fyri forðaðiz hann alla avfvnd, en var elskaðr af avllvm goðvm mavnnvm.

58. A þessvm savmvm stvndvm komv et þriðia sinn a fvdn heilags Antonij nockvirir heiðnir spekingar, sva sem litils væri
 20 vertt, er heiðinglig spekð hafði aðr af honvm tysvar sigrvð verit. Þessir hafðv af avllvm iðrottvm mikit nvmit, ok sva sem blind-
 aðir með skyi allrar veralldligrar vizkv, er þeir syndvz harðla mikit af kvnna, hvgðvz þeir af sinni list þann avðvelliga sigra mvndv, er þeir vissv faafroðan at veralldligv nami. Þaa er þessir baðv
 25 hann syna ser nockvra skynsemð af kristiligri trv ok kostgiæfðv með spvrning slægliga spakmæla honvm haðvngar at leita af sialfvum gvðligvm krossi, þagði heilagr Antonivs litla stvnd; harm-
 aði hann miok i fyrstv þeira herfviliga villv. Eptir þat talaði hann til þeira fyri tvlk, þann er vanr var gloggliga at skyra hans
 30 orð með girzkv mali, ok sagði sva: »Hvartt er fegra, eða hvartt er sæmiligra, at dyrka drottinligan kross eða a at minnazt hor-
 doma, frændadrap eða savrlifvi, er þeir hafva framið, er þer kallit gvð yðvr ok vegsamit? Þvi at með avðrv, þat er hinvm helga krossi, er hafnnanligr ok avðgiætligr davði, agiætligr ok dyrðarfvlr
 35 kraptr, en með avðrvvm, þat er gvðvm yðrvvm, er eð liotazta siðlæti lærimoðir¹ allra illra ok savrvgligra hlvtu. Eða hvart er betra ok fegra at segia þat, at² son livvanda gvðs verandi sannr gvð, sem

¹ Lat.: turpis religio obscenitatis magistra. ² er Cd.

hann var ok er, tok mannligan likam fyri varri hialp, til þess at,
 þa er hann giorðiz samfelagi vars davðleiks, giorði hann oss lvt-
 takendr himneskrar ok odavðligrar nattvrv ok flvti oss með sinni
 miskvnn til himinrikis fagnaða; eða, sem þer sannit sialfvir, at
 5 lægia afspring gvðligrar hyggiv til at dyrka eða virðing at veita
 iarðligri skepnu ok vegsama sva sem byrgðan himneskan gvðdom
 i ymisligvm likneskivm kykvenda, bvs mala eða havggorma? Eða
 hverssv megi þer dirfvaz eða þora haðvng at veita retrri trv krist-
 inna manna, þeira er segia, at Kristr sonr gvðs vtan alla sina
 10 þyrptt giorðiz þat, er hann hafði eigi adr verit, en var sem hann
 var adr, með því at þer sialfvir dragandi avnd af himneskvm lvtvm,
 segit hana vera grafna eða i molld hverfva með likavmvm sva
 manna sem havggorma eða annarra kykvenda? Kristilig trv vattar
 gvð sinn komið hafva af himni til iarðarinnar fyri (hialp) ok heilsv
 15 allz heims, en þer boðit ok segit með yðrv falsi, at gvð er ecki
 nema andi at eins, flytið er ok færir ymsa vega yðra lygiliga trv
 ok sagnir, hvat gvð er. Kristilig trv, sv er at verðvgv vegsamar
 milldi almattigs gvðs, segir ok trvir viðrkvæmiliga, at allzvalldanda
 gvði var mattvlikt þat, er hann holldgaðizt ok giorðiz maðr avllvm
 20 mavnnvm til hialpar, sva at hans holldgan eyddi hvergi eða minnkaði
 gvðliga tignn; en þer hrosit liotliga ok segið avndina fallandi eða
 framfliotandi af nockvrvvm envm skirazta gvðligvm brvnni, þæ er
 hvn lifgar manninn, en dirfiz at sanna ok segia, at hvn skiptiz
 eða snviz i nockvrt annat efni, siðan er hvn skilz við sinn likam.
 25 En þæ er þer segit slikt fals, lastið er fyri þessi meinlæti omilld-
 rar tvngv, er þer talið af avndinni, drotning mannligs eðlis, þat er
 sialfva nattvrvna. Þvi at sialf likneskia, sv er eptir yðarri savgnn
 ok trv helldr ok hefvir nattvrvliga liking sins skapara, eina ok
 ena savmv veran með þeim, er hvn hofz af, vændir ok snyr sinar
 30 eiginligar meingiorðir ok allt þat, er hvn er lægð eða minnkvð,
 til sinnar vpprasar. Fyri því hyggit at með retrri skyn, at avll
 yðr meinmæli, þav er þer talit af mannligvm avndvm, snvit er
 fyri yðra gvðlavstvn vpp æ þann enn sama, er þer kallit favðvr
 andanna. Yðr þickir atfyndilig vár trv, ok leiðit haðvng kross
 35 drottins várs Jesus Kristz. Hvilicet spell eða hveria ohreinsv megi
 þer finna með krossins trv eða kristiligrv siðlæti? Hyggit at,
 hvartt eigi er micklvm betra at taka með þolinmæði krossins kvavl
 eða nockvt annat kyn davðans, þat er veitiz af vandvm mavnnvm,
 helldr en sva at eyða et fallvallta lif, at vera vafðr i yðarri

vesæligri villv vtan¹ alla vmbot, ok þaðan af herfviliga at grata ok syta i eilifri ok endalavsri kvavl. Ek bið yðr: Skamiz en dyrkizt eigi af sviksamligvm vmsatvm Tiphonis; skammiz en hæliz eigi af haðvligvm flotta Satvrni ok þeiri enni ománligri grimð, er hann svalg ok át sonv sina; skammiz ok harðla miok en lofvið eigi frændadrap Jovis ok hans savrlifvi, kvenna nám eða ena liotvztv hordoma, er hann var sannr at, ok einn þat, ef yðr syniz, er hann át sonv sina. Eptir því sem yðr skalld segia, vælaði hann ok gret blavtliga kvalðr af oleyfðri ast, slikt til þess vinnandi, at hann mætti fram koma ok fylla ærslafvlla lostasemi; hann let fallaz i faðm Dane, hann var bæði verð² ok vinnandi savrlifvissins i þeim stað, sem yðvr falslig trv vattar. Þessa lvti, er nú hefvi ek af talað, trvið er, þessa lvti dyrkit er ok vegsamið, með þessvm lvtvm erv yðr hof skreytt ok skrifvt. Fyri (þvi) bið ek fyri yðra hialp ok heilsv, virðit vár orð yðr til nytzemðar, ok greinið alla þessa lvti með rettvvm domi; leitið eptir, ef þer fait nockvt fvndit i bokvm kristinna manna, þat er yðr þickir vera trvanda. Ef þer finnið þat ecki, þaa megit er ok eigi við kannazt dyrðarfvlit nafn hins helga kross, þess er þer hæðit ok hallmælit. En ef þer finnit i kristnvm bokvm alla lvti trvandi, fyri hveria savk, [þa er þar sameingiaz dyrð krossins ok vpprisa ens krossfesta Kriz, veitið þer³ vmlestr gvðligri pining með haðvligvm ok heimskvfvllvm orðvm, en fyrogleymit verðvga vegsemð at veita varvm hialpara fyri þav stormerki, er hann framði? hann gaf syn blindvm, en heyrnn davfvvm, havlltvm gavngv, en hreinsaði þaa er likþrair vorv, þvrrvm fotvm geck hann yfvir sió, hreinsaði hann diofvloða, en lifgaði davða, ok eptir sinn likamligan davða leysti hann andir sinna vina fra helvitis kvavlvvm, navð ok pining. Þessa alla lvti syna ok sanna helgar ritningar, þær er þer fyrilitið ok lastið, ok enar savmv bækr birta bæði lof gvðligrs velldiss ok stormerki, harðar piningar ok haðvligan davða, er son gvðs þolði fyri vári hialp. Nú þaa ef þer vilit i brvtt kasta þvi skaðsamligv ok miklv hátri, er yðr byr innan briostz ok þer fylliz i gegnn gvði, mvnvð þer þegar finna ok skilia, at Jesvs Kristr er sannr gvð, ok hann hvlði sinn gvðdom með breyskri nattvrv vars manndoms til þess at miskvnnna avllv mankvini. Enn nú ef yðr þickir þat

¹ vtana Cd.   ² rettet; verðr Cd.; Lat: ipse amator et pretium.

³ [saaledes rettet; þar þaa eigi sameingiaz dyrð krossins ok vpprisa ens krossfesta Kriz, þer veitið; lat.: Cur, cum in iisdem libris cruci resurrectio copuletur, passionem divinam stolido laceratis eloquio?

eigi mikil skávm, segit oss nockvt frá yörvm síð. En hvat mýn en veslazta villa mega tala af þíonostv eða dyrkan sva skaðsamlígra eða grimra lvtá, þeíra er sva erv svndrþyeckir við helga trv, nema þat er ek heyri, at þer flytið með skravklígv m frásavgvnm
5 af savrvglígv ok grímmv lífi eða herfvílgvm davða gvða yðarra, eða hitt er þer þyðit með skyranlígv m hvlningvm¹ þeíra navfn: sem þæ er þer kallit [Líbervm favðvr, en íorðina Símiclavdivm, elld Wlkanvm, loptíð Jvnonem, sol Apollínem, tvngll Dianam, hafit Neptvnm, Jovem hófðíngía allrar lostasemi segit er himínloptíð
10 sialft vera². En eígi því helldr eptír þessar dírfðarfvlílar þyðíngar vilið þer a sannan gvð trva, helldr hafníð þer skapara yörvm, en veitið þar í staðínnu skepvnúnni overðvga dyrkan ok þíonostv. Nv ef sva bæri til, at sialfvar havfvtskepvnrvnar með sínni agíætligrí fegrð heimpti yðr til nockvra vegsemð ser at veita, þæ er þat
15 leyfvílíkt at vndraz at eíns ok lata ser míkít vm fínnaz þeíra hátt ok skípan, er³ þeim hefír sett gvðlígv fyríhyggía, en olófvat er þær at dyrka eða þeim þíonostv at veita. Því at þæ er þer þíoníð skepvnúnni með ravngvm ætrvnaði, gíoríð er sialfv m skaparanvm meíngíorð. Er þessattar trv ok skynsemð, sem þer fylgít, míok
20 bakborín ok motztáðlígv avllv env retta, sem þæ at sv vegsemð veítíz herbergínv, er hófvtsmíðnvm hæfvír fyrí sínn hagléík, eða þat lof verði eígnað læknvðvm lvtvm, er goðr lækner er verðr at hafva fyrí sína kíænskv. Nv ef velhverr hófvtsmíðr eígnaz rettlíga verðvkt lof fyrí sítt stvndlíet starf nytzamlíkt, hyggít at þæ ok
25 metíð rettlíga, hverssv skylldv gvði, er sannlíga kallaz enn hæsti hófvtsmíðr. Latíð nv heyra, hver svavr þer setíð fram þessvm lvtvm í gegnn, at ver megím skílía ok við kannazt yðra rækílíga íatníng ok ætlan, þæ er þer hafvít af krossí Krístz, þeim er yðr þíeckír míok hæðílígr. «
30 Víð þessa díspvtan ens helga Antoníj snervz spekíngarnír, ok leít hvárr til annars, míok vndrandí hans snílld, ok efvðvz, hver andzsvavr þeír skylldv veita hans malí. Heílagr Antonívz náckvat brosandí talaði enn til þeíra fyrí tvlkínn sva segíandi: «Hófvðskepvnrvnar bírta ok syna sína þíonostv, sva sem ver megv m skynía
35 af þeíra syn, sem ek sagða fyrí. Íén fyrí því at þer ætlít þæ lvtí at navðzv n dyrkandí vera, er þer ætlít gvð yðr, ok ervð bvnír

¹ *lat.*: allegoricis velaminibus. ² *lat.*: [Liberæ raptum, terram; semiclaudum Vulcanum debilem, ignem; Junonem, aerem; Apollinem, solem; Dianam, lunam; Neptunum, maria; et libidinum principem Jovem ætherem interpretantes. ³ ok *Cd.*

at sanna þat með geymslv þrætvligrar iðrottar, skylldið er oss til at syna ok sanna várt siðlæti sva sem með þeiri samnv list. Svarið mer nv þæ ok segit, hvartt opinberligar ma reynd vera viðrkenning gvðs vars af sambvrð margra orða eða fyri verk trvarinnar? Segit mer ok hvart fyrra er, verk trvarinnar eða 5 dispvtan fyri þrætvliga profvan framfarandi?« Þeir sværvðv ok savgvðv verk trvarinnar vera meira ok sterkara avllvm orðvm, savnnvðv ok þat vera opinbera viðrkenning sialfs gvðs. Heilagr Antonivs samþycti þessv ok sagði sialfr, at þeir hefði vel svarað, því at fyri þat verk, er gioriz af heilagri trv, vex ok vpp rennr 10 astarþoecki i gvðs manz hiarta til gvðs, en þrætvlig dispvtan hofz ok tok sit vpphaf af þeim, er þæ list fvndv ok samsettv. «Nv með því at þav verk, er fram flytiaz fyri helga trv, styrkia ok stavðvgan giora hvernn, þann er trvna vill rettliga hallða, er miok þarflavslig þrætvlig samsetning yðarra orða, sv er þer ætlit at 15 eyða með vara skilning ok vpp slita þæ trv, er rotzetiz i varvm briostvm; því at optliga berr sva til, at þer megid þo eigi þæ lvti skynia, er ver megvn bæði skyra ok skilia. Ok því er verk heilagrar trvar, þessa lvti vinnanda með oss, sterkara ok meirr stavðvct en flærðafvll endalyktt eða bygging yðarra spakmæla. Ver 20 kristnir menn hofvm eigi sett travst eða stormerki vars lifs i speki þessa heims, helldr i krapti heilagrar trvar, þeirar er oss er af gvði gefvin fyri drottin várn Jesvm Krist. Sialf skipan þeira lvtæ, er hverssdagliga gioraz, synir sannleik þessarar minna orða. Þeim, er ofroðir erv ok ecki hafva lesið yðrar bækr eða iðrottir 25 nvmið, vinna þavrf gnogliga ein samtt orð almattigs gvðs til hans viðrkenningar. Hyggit at nv þæ, hverssv margir ver, er rett-kristnir menn ervm, heimtv(m)z hverssdagliga fra heiðingligri hiorð, þat er fra yðrvm safnaði ok trv, ok byggivm nv naliga vm allan heimi, en eptir tilkvomv vars drottins Jesvs Kristz [eyðiz fyri yðr 30 allar flokafvllar rangsnvningar yðarra spakliga orða². Hyggit at (ok) skynit. Ver kennvm einfalda trv Kristz, ok berivm ver sva niðr allan blotzskap ok skvrðgoða þionostv, hofvin yðr gvlli prydd fellv fyri predican ens helga kross, þess er þer hæðit ok afvirðit. Ef þer megit, þrætið nv i mot, gangið nv fram, ef þer dirfvizt 35 nockvra þess at eggia með þrætvligvm sambvrð yðarra orða at setia hæðiliga (heiðni) vmfram kristinliga trv. Vm allt iarðriki er nv kvnnikt ok af avllvm rettkristnvm mavnnvm trvað, at Jesvs

1 at *Cd.* 2 *lat.*: [nodosæ sophismatum defecerunt versutiæ.

Kristr enn krossfesti son. lifvanda gvðs er sannr gvð. Eigi yðr falslig mal ok eigi dispvtan veralldligrar speki. ma nockvt mein giora sva miklvn fiolða retrrvaðra manna. Ver nefnvm at eins enn krossfesta Krist, ok flyia þegar remiandi allir dioflar, þeir sem

5 þer dyrkit sva sem gvð, fra þeim likavmvm, er þeir hafva aðr i hlavpit, fyri fyrsta marki ens helga kross. Hvar erv nv þeir enir skravksfvllv yðrir spadomar, eða hvar erv galldrar egipzkra manna? Hvat giora yðr nv fiolkvnnig kvæði yðarra spekinga? Ek kann yðr segia: þessir allir lvtir vorv þæ með avllv eyddir,

10 er Jesvs Kristr var æ krossi pindr fyri hialpp ok heilsv allz heims. En eigi því siðr vanræki þer yðra hialp ok gefit eigi gavm gvðligvm iartegnm, þæ er þer siait otalliga flocka þeira, er sivkir vorv, eignaz sina alheilsv, ok þar með leggið er æ allan hvg haðvng at veita dyrðarfvlvm davða vars hialpara Jesvs Kristz.

15 Hyggit ok at, hvaðan af þat er: yðr heiðinglig trv var enn allregi havtvð af konvngligv valli eða riki, helldr var hvn harðla kiær naliga allri veralldar bygð ok stvdd með valli margra vavlldvgra manna, en hvn hrapar nv avll ok er miok sva at falli komin. En ver þionostvmenn enns krossfesta Kristz risvm vpp því ravsk-

20 ligar ok eflvmz því framarr ok blomgvnz margfalldandi, sem ver ervm meirr af verolldinni þravngðir ok hataðir. Yðvr skvrðgoð vorv forðvm inni lyktt i hofvm, þeim er harðla vandliga vorv með skrifvðvm ok skreyttvm veggivm smiðvt, enn nv er þat hvartveggia af fyrnskv niðr fallit. Her i gegnm mæ eigi gvðlig kenning, sv

25 er yðr synizt vera heimaska eða sva sem leikr, verða inni byrgð eða lyktt i nockvrri halfv veralldarinnar, ok allregi ma hvn verða talmvð eða bavnvð af heiðingligvm herskap, þo at hvn se skelf með ymisligvm ærasvm ok þoli margfallda freistni vikingligrs ofriðar grimra ok heiðinna hofðingia. Segit mer, hvar i verolldinni skein

30 eða lysti fyrri sva mikil birti gvðligrar trvar? Hve nær komv samtt fyrri sva margir kraptar sin i milli, sem nv megið er sia, at nockvrir hallda helga bindendi, svmir erv samteingðir i helgvn hivskap, margir þiona sva gvði, at þeir hallda sitt hreinlifvi alltt fra bernskv ok til endalyektar. Nv mæ ok sia, hverssv fagrliga

35 kristnin blomgaz af dyrðarfvlri staðfesti pislarvattanna, þeira er þreyta sinni trv at hallda fyri gvðs ast allt til vthellingar sins bløðs, en vpphaf allra þessa dyrðligrar lvta er kross Kristz, er helgaðiz af gvðligri pining. En i milli sva otalligra krapta kristinna manna er eigi annat yðartt starf, enn fram at setia fyri þæ, er ovarir erv, yðartt hegomafvllt málsnilldar net, til þess at

briota niðr með myrkráfvllri profvan yðarrar þrætv ið sanna lios
 ok alla goða lvti. Se herna, ver giorvm, sem várr lærifaðir sagði,
 flytvm fram vára helga kenning, eigi með heiðinligri æggian
 eða dispvtan, helldr með opinberligri trv, þeiri er æðri er ok
 helgari allri savnnvn orðanna.« Með spekingvm þeim, er heilagr 5
 Antonivs talaði þessa lvti til, vorv nockvrrir diofvloðir i ferð, ok
 er hann hafði þaa fram leidda þeira i millvm, mæltti hann enn til
 spekinganna: «Takit nv yðr lækningar lyf, þav sem yðvr likar,
 ok bindið aa þessa, at þeir megi heilir verða; flytið nv fram yðr
 bolftv kvæði ok galldra fvll, þav sem þer vilit, ok rekit brvtt 10
 gvð¹ yðr fra þessvm envm vitlavsa, þat er dioflana, er kvalið hafva
 þessa env æra menn, er þer hyggit gvð yðr vera. En ef yðr er
 þetta omattvlikt, gangið þaa til handa ok gefvizt vpp ok segit yðr
 sigraða vera; flyit siðan til travstz vndir sigrmarki Jesvs Kristz,
 ok ef þer trvið, mvnið er skiotliga sia mattvlikt valld ens kross- 15
 festa Kristz.» Ok er hann hafði sva mæltt, giorði hann lifikt
 mark ens helga kross i tavlv heilagrar þrenningar þeim i enni, er
 vitlavsir vorv, ok við akall ens blezaða nafns várs hialpara Jesvs
 Kristz flyðv ohreinir andar fra þeim, er aðr vorv diofvloðir. Spek-
 ingarnir hiaverandi ok siaandi þessi stormerki skilðv hneyckða 20
 vera ok yfvirstigna sina veralldliga speki, vndrvðvz þeir ok ottvðvz
 miok, er þeir fvndv sva mikit mannvit með þessvm gvðs manni
 Antonio, ok þar með gnogliga veizlv gvðliga takna, er þeir sæ
 sinvm avgvm fyri hann fremiazt. En hann eptir sinvm vanda
 eignaði allzvalldanda gvði allar iarteinir ok heilsvgiafvar, ok sagði 25
 sva: «Hirðit ecki þat at hvgsa eða ætla, at ek hafva þessvm
 heilsv gefvið, Kristr giorir slikar iarteinir fyri sina þræla. Trvið
 rett ok mvnvð er siaa, at goðfvs trva fyri gvði en eigi hegomligr
 metnaðr malsnilldar avðlaz slik takn. Flyið til lavgmals ens kross-
 festa Kristz, halldit hans lavg ok gioriz varir eptirlikiarar hans 30
 þionostvmanna, latið yðr þavrf vinna skilning ok vizkv heilagrar
 trvar, en stvndit eigi afram at flytia honvm i mot heðan ifra
 nockvrrar prettafvllar profvanir veralldligrar vizkv.» Þaa er hinn
 helgi Antonivs lavk sinv mali, vorv spekingarnir lostnir vndar-
 ligvm otta af þeim dasamligvm lvtvm, er þeir sæ ok heyrðv, 35
 kvavddv þeir hann nv vegsamliga ok savgvðv ser mikit stoða til
 nytzemðar, er þeir havfvðv hans fvnd sottan, ferðvðvz siðan i brvt
 til sinna heimkynna.

59. Þat ma vera, at morgvǫm þicki miok vottanlikt, er fra þessvǫm manni er enn sagtt envm helga Antonio. Með því at hann fal sik i eyðimork ok einsetv vtar i heiminvm, en nockvr mannligr bygd væri, þæ er (hann) fystiz gvði at lika meirr en 5 mavnnvm ok villdi forðaz allt hegomlikt orðlof ok eptirmæli, var hann þo kvnnr morgvǫm veralligvm havðingivm ok af þeim lofvaðr fyrri sitt dyrðliet lif. Ok her með var hann miok agiætr i sialfs keisarans havll, því at Constantinvs keisari ok hans synir Constans ok Constantivs, heyrandi marga lvti af hans frægð, sendv til hans 10 sin bref, biðandi sva sem sinn foðvr, at hann sendi þeim sitt bref i moti þeim til eptrlætis. Heilagr Antonivs hellt sik ok sinn sið, sva sem aðr hann tok við þessvǫm brefvm; skipti hann ecki skapi við ritt eða kveðivsendingar hoðvingianna, en þo litlv siðar kallað(i) hann saman mvnka ok sagði sva: «Konvngar af verollð sendv til 15 vár bref, en hvat þvrfva¹ kristnir menn slikt at vndraz eða lata ser mikit vm finnaz? þot ymislig eða svndrgreinð se mannligr tignn i verollðinni, þæ er ein ok en sama skipan avllvm sett at fæðaz ok deya. Þat lavgmal, er almattigr gvð gaf mavnnvm, ok þat er hann avðgaði ok tignaði sina kristni fyrri son sinn með sinvm 20 eiginligvm orðvm ok setningvm, þessi(r) allir lvtir erv halldandi með avllvm hygarins astarþoecka. Fyrri hveria skynsemð skylldaz mvnkar at taka við konvnga brefvm, eða vm slika lvti at ahyggiazt? Hvat skal ek taka við brefvm þessvǫm, með því at ek kann eigi eða veit vana kveðivsending eða þionostv þeim i moti at giallda?» Nv 25 var hann beðinn af avllvm bræðrvm at rita nockvra lvti ok bliða sva kristna konvnga með sinvm brefvm, at eigi sneriz þeir til nockvrs striðs eða reiði fyrri hans þavgnn. Ritaði hann siðan i mot keisarans brefvm ok sona hans slika lvti, sem honvm þottv bezt hæfva. Lofvaði hann fyrst þat, er þeir vorv rettkristnir menn ok 30 dyrkvðv einn sannan gvð, þar næst gaf hann þeim heilsamlikt rað, eggjaði, at þeir ætlaði eigi miok mikils vertt stvndlikt konvngliet valld, ok þeir hæfviz eigi til ofmetnaðar af skamæligri stiorn verallðligs rikis, sem þeir vissi eigi sialfva sik vera davðliga menn, ok gleyðði þaðan af, at þeir attv þat fyrri hendi, sem allir aðrir, 35 at vera dæmðir eptir sinvm verðleikvm i endalykt af sialfvǫm gvði, er konvngv er konvnga. At lyektvm bað hann, at þeir skylldi varðveita mildi ok rettlæti við vndirmenn sina, ok minnti þæ æ, at þeir bæri miskvnnssamliga ahyggiv fyrri þeim, er avreiga vorv

1 þvrfva *Cd.*

ok fatakir. Bað hann þæ ok alldregi omninniga vera, at drottinn Jesvs Kristr at eilifv lifvandi ok rikiandi er einn gvð ok konvngr allra verallda. Hofðingiarnir gloddvzt miok at viðteknvm ok yfvirlesnvm þessvm brefvm, hitnaði þeira briost af heilagri frægð ens sæla Antonij sva miok, at þeir fystvz at kallaz hans andligir synir. 5

60. Eptir þat er heiðingligir spekingar vorv af hinvm helga Antonio sigraðir, konvngarnir með hans fagrligri aminning styrkðir, ok bræðvnrir með hans helgvm fortavlvvm hvग्gaðir, þeir er með honvm vorv eða hans fvnd hofðv sott, er hann tok iafnan með mestri bliðv ok fagnaði, en stvndaði þo æ, hverss þeira ena 10 fegvrstv siðv i sinvm verkvm at syna, þæ hvarf hann aprt til ens iðra fiallz. Tok hann þæ at hallda reglv sina ok þat harðlifvi, sem hann var vanr heima at hafva. Jafnan geck hann, eptir því er navðsyn beiddi, til tals við þæ, er hans fvnd sottv, eða sat hia þeim. En eptir því sem ritat er i bok Danielis spamanz, 15 syndiz þeim, er með honvm vorv, sem hann væri iafnan micklvm otta nockvra lvti hvgsandi, því at hann svaraði þeim lvtvm, er talaðir vorv, optliga eigi fyrr en eptir nockvrrar stvndir liðnar, sva at þat mætti avðvelliga skilia, at þæ vorv honvm nockvrrir leyndir lvtir vitraðir, sem birtiz, þæ er hann vissi verandi heima i fialli 20 sinv, hvilikir lvtir giorðvz fiarri honvm i Egiptalandi, sva sem hann sagði byskvpri þeim, er þæ var hia honvm staddr, er Serapion het. Sv syn er ok harðla miok sytandi ok gnogligvm tarvm gratandi, segir Athanasivs byskvp, er þessa savgv hefvir ritað, er envm helga Antonio var vitrvð ok nv skal næst fra 25 segia.

61. Þa er hann sat eitt sinn vinnandi með sinvm havndvm nockvra nytsamliga lvti, ok margir bræðr hia honvm, hof hann vpp avgvn ok horfði staðfastliga i himininn styniandi með mikilli andvarpan. Ok er hann hafði nockvra stvnd at hvgat þeiri vitran, 30 er honvm birtiz, tok hann at skialfva af akafligvm harmi; ok skiott setti hann niðr knein bæði, siðan fell hann allr til iarðar biðiandi til gvðs, at hann með sinni mildi minnkaði ok brvtt tæki þa miklv vhaefv, er hann vissi fyri havndvm vera. Ok er hann tok mavrg tár at fella æ bæninni, ottvðvz þeir miok, er hia vorv, ok 35 baðv hann skyra fyri ser þæ ena haskafvllv syn, er honvm var vitrvð. Gratligr snavktr talmaði bæði ravst ok tvngv, ok þæ er hann leitaði við at mæla, feck hann varla fyri akafligri svt, er svndr sleit miðia ræðv, heilmv eða fvllvm orðvm talað. Sagði hann þo með sytavndvm orðvm sva til þeira: «Heyrið, minir synir, 40

betra væri skiott at deya en þá glæpi at sia, er yfvir gnæfva. «
 Ok er hann hafði sva mæltt, sigraðizt hann annat sinn af mikilli
 tarfelling. Þvi næst með micklv andvarpi mæltti hann sva: «Harla
 mikil ohæfva ok fyrri oheyrð i verollinni mvn yfvir koma. Almenn-
 5 ilig trv mvn með miklvm ofriðar stormi vera brotin ok niðr spillt,
 því at menn glikir skynlavsvm kykvendvm mvnv með ránfeingi
 taka helga lvti Kristz. Ek sa otalligan fiolða mvla flyckiaz avllvm
 megin at alltari drottins, þeir bavrðv með sinvm hofvm, eyddv ok
 niðr brvtv allt þat er fyri varð. Þessi er savk til, er þer siait
 10 mik syta ok grata.» Ok er hann hafði þeim þessa lvti sagt, kom
 yfvir þaa ravdd drottins sva mælandi: «Alltari mitt mvnv vándir
 menn svvirða.» Þessi syn ok vitran fylldiz með framkvæmð,
 því at eptir tvaa vetr liðna giorðv Arriani hinn grimmazta ofrið
 gvðs kristni. Þaa vorv ræntar helgar kirkivr; þaa vorv tekin eða
 15 spilltt heilvg ker gvðligrar þionostv; allir helgir lvtir heilagra
 kirkna þeir er finnaz mattv, spilltv vandir menn með sinvm
 savrgvm havndvm; þaa gafv Arriani heiðnvm mavnnvm fé til
 ser fvlting at veita i mot kristnvm mavnnvm ok almennilgri trv.
 Vorv siðan allir rettkristnir menn navðgaðir með palmvm til
 20 kirkiv at ganga, at hverr, er þaa sæi, tryði þaa vera sialfva
 Arrianos. Var þetta ok eitt et frægazta blotzskapar mark þann
 tima i borginni Alexandria. Fyri sakir mikillar ohæfv er miok
 ottanda þaa hlvti at segia, er giorðvz: skirlifvi meyaia ok gavfvgra
 kvenna var skamsamliga spilltt; bløð savða Kristz, þat er gvðs
 25 þionostvmanna, var vt helltt i sialfv hans mvsteri, ok með því
 dreifð ok roðin virðvlig altari; staðr heilagrar skirnar eða sialf
 skirnin var hvartveggia spillt ok savrgat eptir vilia heiðinna
 manna. Framkvæmð sva hormvligra lvtu syndi sannleik þeirar
 vitranar, er envm helga Antonio birtiz, því at skynlavsv kykvendi
 30 helga lvti vndir fotvm troðandi, þat erv þeir mvlar er hann sa,
 merkia makliga illzkvfvllan hernat Arrianorvm a helga kristni.

En þessa akafliga hrygð hvgaði hann með farsæligvm lvtvm
 þeirar eptirkomandi vitranar, er honvm veittiz enn af gvði, þaa
 er hann sagði sva sinvm bræðrvm: «Heyrið mik, synir minir!
 35 variz við at gefva yðr vpp með avllv i akafligri svtt, því at sva sem
 drottinn synir stvndvm sina reiði, sva lætr hann ser soma at
 miskvna. Ok fyr því mvn hann nv skiott endrbæta fegrð sinnar
 kristni. Mvnnvð þer ok sia þaa, er varðveittv trv Kriz i vandra manna
 ofriði, skina sva sem fyrri með biortv liosi heilagra krapta; siðlæti
 40 trvarinnar mvn vaxa stvnd fra stvnd, ok havggormar mvnv hrock-

vaz aptr i holvr sínar. Geymit ymfram alla lvti, at eigi fleekiz skirleikr trvar yðvarrar af savrvgrí villv Arrivs manna, því at þeirá trv ok kenning hofv eigi eða fvdv i vpphafvi postolar gvðs, helldr ohreinir dioflar ok sialfr fiandinn faðir þeirá, er honvm treystaz, ok fyr því var makliga merkðr þeirá illzkvfvllr hvgr fyr 5 heimskv ok skynlavs kykvendi, því at þeim glictvz þeir.«

Þessa hlvti, er nv vorv ritaðir, sagði heilagr faðir Antonivs. En oss hæfvir vist eigi at mistrva, segir hinn sæli Athanasivs byskvp, at sva mikil stormerki hafvi honvm af gvði synd verit, eða sva margar ok dyrðligar iartegnir hafvi matt fremiaz fyrí þenna hinn 10 helga mann, því at þetta eð sama hefvir várr hialpari fyrí heitið sinvm vinvm sva segiandi: »Ef þer hafvið sanna ok heita trv til gvðs, mvnvð þer segia til fiallz þessa: fær þik i brvtt, ok mvn þat brvtt flytiaz, ok mvn yðr ecki omattvlikt vera.« Ok enn sagði hann sva: »Ek segi yðr vist ok satt, allt þat er þer hafvit beðit 15 favðvr i minv nafni, mvn hann gefva yðr ok veita. Biðið þer ok mvnvð er þiggia.« Hann sialfr het ok sinvm lærisveinum sva sem allri hiorð rettrvaðra manna, at allir dioflar skylldv leggiaz vndir þeirá valld ok við þæ hræddir vera, ok sva het hann fyrir, at þeir skyllði græða allar sottir, sva mælandi: «Þat er þer þagvt 20 kavplavst, skolv þer kavplavst veita ok gefva.« Hverr mvn þat hyggia, at Antonivs græddi sivka menn með krapti sins boðorðz, eða hverr mvn hyggia, at þav takn fremðiz fyrí hans megnn, er hann giorði? Fyri hans bænvum en eigi boðorði flyðv ok vndan letv dioflar ok allzkyns sottir, ok fvllgiorðvz avallt allir lvtir fyrí 25 akall heilags nafns drottins vars Jesvs Kristz. [Engi spakra manna eigní dasamliga¹ dyrð heilsvgiafvanna Antonio, helldr drottni Jesv, þeim er iafnan veitir sinn vanan velgionning allri skepnu sinni; sa enn sami let ser nv soma enn gnogligar at gefva sínar liknn² samligar gíafvar fyrí elskaðan sinn þionostvmann Antonivm. Heilagr 30 Antonivs bað til gvðs at eins, en fyrí verðleika hans heilags lifs veittvz honvm allir lvtir. Jafnan var hann leiddr af bræðrvum til ens yttra fiallz sva sem fyrí nockvrrar navðzyniar, þot þat væri stvndvm i gegnn hans vilia.

62. Þat giorðiz nv þessv næst, at domendr nockvrrir komv a 35 hans fvdv með micklv (liði) sinna þionostvmanna, en fyrí sakir otta eyðimerkrinnar ok mikils mannfiolða, er með þeim var, ok þar með þravngs ok harðz vegar mattv þeir eigi koma til ens iðra

1 [rettet; Eigi spakra manna dasamlig Cd.; lat.: nemo sapientium sanitarum admirationem ascribat Antonio.

fiallzins, þar sem var hinn ætzi bænaraðr ok heimili heilags favðvr Antonij. Beiddvz siðan fyri nockv(ri) sinn sendiboða, at hann skyllði virðaz við þæ til motz at koma. En þetta mattv þeir ecki fæ. En því at þeir vissv, at hann harmaði iafnan harðla miok þæ, er af domavndvnm vorv i fiotrvm halldnir, hvárt sem þat var af nockvrvm savkvvm eða einv samtt ofriki, sendv þeir sialfva bandingiana til hans ok vissv, at þeira bæn matti hann eigi fyrilita fyri sina miskvnnsemð. Af þeira grati varð sigraðr heilagr faðir Antonivs ok sva heimtr til ens ytra fiallz, þat hvgsandi, at hans
 10 erfviði mvndi vera nytzamlikt þeim, er veslir vorv ok hormvliga halldnir. Domendr, þæ er miok havðv fystz hann at finna, eggiaði hann at virða meira ok framarr at setia i sinvm domvm gvðliga hræzlv en mannlíkt hatr eða vinattv, sagði, at þeir skylldv eigi vera ovítandi eða ominnigir þess, er ritað er, at slikan dom mvndv
 15 þeir sialfvir hliota at þola, sem þeir dæmðv aðra. Ok þo iafnfram þessi ræðv ininntiz heilagr Antonivs einsetv sinnar, er honvm var harðla kiær. Eptir þat er hann varð til skylldaðr af bæn domandanna ór at ganga sinni einsetv þæ at finna, eða enn sannligar at segia, at svt ok gratr bandingianna þravngði hann til þess, eptir heilsamligar
 20 aminningar þeim veittar, ok þat er hann hafði þeim miskvnnar beðit, er sekir vorv, ok nockvra af þeim leyst eða með avllv frelsat, bað einn þeira havðvingianna, at hann skyllði nockvrv leingr veita þeim sina navist. Hann svaraði ok sagðiz eigi lengr þar mega dveliaz hæfligv dæmi, því at sva sem fiskr af vatni vppdreginn
 25 d(e)yr skiott, þegar hann kemr æ þvrra iorð, sva leysaz ok mvnkar skiott til veralldligrar lvta ok hegomligrar samræðv ok deya fra sinvm sið, ef þeir dveliaz með veralldligvm mavnnvm; »fyri því sva sem þat hæfvir, at fiskr hverfvi aprt til vatz eða siafvar, sva byriar ok, at ver skvndim til fiallz vars, at eigi gleymiz várr siðr
 30 eða goð fyríætlan, ef ver dvelivm nækvat. Hofðinginn vndraði miok sva mikla hans speki, ok birti fyri sinvm mavnnvm með savnnvn ok rettvn orskvrð, hverssv honvm virðiz hinn sæli Antonivs; sagði hann sannliga vera gvðs þionostvmann, ok at eigi mætti sva mikil spekð byggia eða finnaz með einvm alpyðligvm
 35 manni, nema fyri gvðliga gíof væri honvm þat veitt.

63. Balacivs het einn havðingi i Egíptalandi, hann hellt ríki af Nestorio greifva, er þann tíma var i Alexandria. Þessi Balacivs var vafviðr i Arrivs villv ok stvddi með avllv megni alla illzkv ok ofrið Arrianorvm. Hann gíorði sva mikinn ofrið
 40 kristni gvðs, at með skynlavsi reiði ok akefð let hann havndvm

taka mynka ok meyar gvði helgaðar ok fletta af allvm klæðvm, let síðan beria miskvnnarlavst fyrí alþýðv avgvnn. Þá er heilagr faðir Antonivs fretti þessa vhaefv, sendi hann Balacio bref sitt, þat er þessi orð stoðv í: »Ek sá reiði gvðs yfvir þik komandi, lat nv af at giora vfríð kristvnm mavnnvm ok þá at hata, at eigi ser þv lostinn þeiri reiði, er þer ognar nv nalægan ok yfvirgnæfanda davða«. Þessi enn vesli hervikingr las yfvir brefvit ok tok með haði ok hlatri orð heilags foðvr, hrækði hann æa ok kastaði niðr a iorð; hondvm let hann þáa taka, er honvm flvttv þessa orð-sending, ok beria með morgvm avðrvm meingiorðvm, er hann let þáa mæta, bauð þeim síðan þessi sin orð at flytia Antonio, þáa er þeir fyndi hann: »Með því at þv berr sva mikla ahyggiv fyrí munkvm, skal efvalavsliga til þin taka refsing mins rikis.« En sa er þessi ognarorð mælti, mætti sialfr skiotliga mikilli kvavl, því at eptir fim daga hepti ok aprbyrgði gvðlig hefnð hans giæzlvavsan mvnn. Hann for með Nestorio greifva Egiptalandz, er fyrri var nefndr, af borginni Alexandria, ok ætlvðv gisting at taka í þeim næsta stað, er kallaz Ceren.¹ Hestarnir, er þeir riðv, vorv þessir tveir hægztir ok kyrraztir af avllvm, þeim er Balacivs atti. Ok þáa er þeir riðv baðir samt, lekv hestarnir sin í milli, sem þeir vorv vanir. En er minnzt varði, beit sa hestrinn, er Nestorivs reið ok enn var vanr hægrí at vera, Balacivm með skiotvm atbvrð ok kastaði honvm niðr æa iorð; hliop hann ok at honvm þegar í annat sinn með gapanda mvnn, skeindi þáa ok lamði bæði hans lær, sva at hann var banvænn, ok varð þegar apr at flytia til borgarinnar, en var davðr eptir hinn þriðia dag liðinn. Allir þottvz skilia, þáa er þessi enn grimmi ofriðarmaðr gvðs kristni var sva skiotliga davðr með makligri endalykt, at ognarorð heilags favðvr Antonij, þav er hann ritaði til þessa manz, fy(II)tvz þáa með skiotri frankvæmð.

64. Marga þáa, er æa hans fynd sottv, miunti hann æa með dasamligrí hogværi at leggja niðr veralldliga tignm ok snva sik til farsæligra ok hreinna lifs eða einsetv. Ef nockvrir vorv þravngðir með ofriki eða veralldligv valldi, sva at þeim væri varnat rettendvm at næa, hliðði hann þeim ok fylgði þeira mali með sva micklvm avrvggleik, at sva matti synaz, sem hann virði ser þáa meingiorð veitta, er þeim var gior. Mavrgvm vorv harðla nytssamligar helgar fortaylvr þessa enns agiæta manz, því at af hans áeggian fyrletv margir mikil avðæfvi, svmer fyrletv riddarasyslv eða aðra veralldliga

¹ Rereu *Cd.*; *lat.*: Chæreum.

tignu ok fystvzt hans eptirlikiarar at gioraz ok hans riddarasyslv at samteingiaz. En til þess at ek skyra otalliga lvti með skavmmv mali, mæa sva makliga tala af þessvm gvðs manni, at Kristr veitti hann ok gaf goðan lækni Egiptalandi. Hverr kom hryggr a fvnd
 5 heilags favðvr Antonij, sa er eigi skipti skiott hrygð i fagnat? Hverr kom reiði fvll(r) æ hans fvnd, sa er eigi skipti reiði i sannan frið? Hverr kom til han(s eptir) favðvr davða eða frænda gratandi, sæ er eigi stillti sinn harm við hans navist ok helga fortavlv? Hverr kom æ hans fvnd þravngðr af micklvr fataeki, sa
 10 er eigi fyrleit skiott avra gnott avðmanna siaandi helgan favðvr, en gladdiz siðan af sinv fataeki? Hverr af mvnkvm af meinlætzamlígv lífvi mæddr var sæ, er eigi styrktiz heyrandi hans helga æeggian? Hverr kom til hans likamliga freistni þolandi af breyskligvm hita frvmvaxta alldrs, sa er eigi hneigði sik fra þvilikvm lvtvm fyri
 15 hans aminning ok til astar ens hreinazta lífs? Hverr kom til hans kvalðr af diofli, sa er vtan heilsamliga lækning hyrfvi þaðan i brvt. Hverr kom a hans fvnd af sialfvm ovini svikinn ok blindaðr með stormsamlígvvm hvgrenningvm, sa er eigi for með hogværvm hvgr ok hreinvm þaðan i brvtt? Hann vissi af hverivm ohægendvm
 20 vel hverr mæddiz, ok fyr því at af verðleikvm sins heilags lífs kendi hann ok greindi með skynsemð, af hverivm anda hverr var kvalðr, veitti hann þæ lækning hveriv andlígv sari, sem sottvnm hæfði. Þaðan af giorðiz sva, at allár fiandans vmsatir birtvz ok giorðvz avglíosar fyri hans kenning. Margar meyar, þær er monnvm
 25 vorv fastnaðar, fra snvandi sinni brvðhvílv forv hans at vitia, sialfvar sik gefvandi i faðm heilagrar moðvr almenniligrar kristni æfvinligha hreinlífvi at hallda. Menn af avllvm þioðvm ok naliga af avllvm heimi sottv til hans, ok margir einna hellz af þeiri savk, at þeir fystvz þann enn agiætazta bardagamann ok kappa at sia,
 30 er einn hefvir með mestri frægð ok sigri bariz i gegun fiandanvm ok hans erendrekvm. Engi sakaðiz af því, at hann þættiz þangat at þarflavsv sott hafva, því at allir þottvz afla fysiliet ok skemtilikt verkavp ser til handa af sinv erfviði helgan favðvr finnandi, ok sva sem fyri mikla mæði langrar ferðar gyllðiz þeim apr af þessi
 35 savk allr sinn kostnaðr, sva sem siðan fylltiz með framkvæmð. Þvi at hann framfarandi af þessv lífvi gretv margir sva sem sinn eiginligan favðvr, at frateknvm þeim sameignvm ok envm sarligzta harmi, er margir syta eptir sina nanvztv frændr.

65. Þessv næst syniz mer viðrkvæmilikt, segir enn sæli
 40 byskvp Athanasivs, at minnaz ok fra at segia, hvilik var endalykt

lifs heilags favðvr Antonij, því at ek veit, at þer fysiz þat at heyra; birtvz ok þæ margir þeir lvtir með honvm ok fyri hans orð, er ávllvm érv eptir likiandi. Eptir sinvm vanda for hann heiman bræðra at vitia, þeira er vorv i énv ytra fiallinv, ok þar verandi var honvm af gvðligri forsia ok fyrisavgnn vitrað af sinvm davða, nær hann mvndi af þessvm heimi kallaðr vera. Síðan talaði hann sva til þeira: «Heyrið, minir sætv synir, en efztv orð yðars favðvr, því at ek ætla, at ver mvnvm eigi heðan fra siaz i þessi verolld. Sialf setning ok nattvrvlig navzyn skylldar til, at eptir hvndrat vetra ok fim vetr, er ek hefvi nv lifvat, leysiz avndin fra sinvm likam.» Ok er hann hafði sva mællt, vrðv þeir allir miok hryggvir, er hia vorv ok heyrðv, tókv at syta ok grata með harmandi orðvm. Allir fystvz hann at faðma, sva sem (hann) mvndi nv vera þegar fra þeim tekinn ok af heimi kallaðr. En hann var með sva mikilli gleði, sem hann skyllði fyrllata annarliga eign ok fysaz til sinnar eiginligrar fostriarðar; bavð hann þeim ok bað, at sinn helgan sið ok goða fyriaetlan skylldv þeir varðveita með avrvggleik, ok bað þæ við varaz skaðsamliga leti, þat hvgsandi hverssdagliga, at davðans er æ engri stvnd avrvænt, sem hann sagði þeim fyrri; minnti hann ok æ, at þeir varðveitti avndina fra savrvgligvm hvgrenningvm ok semði allt sitt lif eptir liking ok dæmvm heilagra feðra, ok varaðiz með avllv kostgæfvi nær at koma þrætmavnvm, þvíat hann sagði þeim kvnna vera þeira forna ok rangsnvna illzkv. Hann bavð þeim ok, at þeir skyllði alldregi samteingiaz samneyti þeira, er i Arrianvs villv vorv halldnir, því at þeira omilleikr var þæ avllvm orðinn avðsær ok opinberr. Her með sagði hann ok, at eingi kristinna manna skyllði skelfvaz eða fra skiliaz sannleik kristinligrar trvar, þott hann sæi veralldliet valld hlifa eða með avllv beriaz fyri illzkvfvllri villv Arrianorvm, kallaði hann þæ sialfs davðans þionostvmenn, er vavrnn veitti þeiri villv, en kvez ætla (ok) vænta, at eigi mvndi lengi standa sv en sviksamliga sionhverfving. Ok af þessv sama efni sagði (hann) enn sva til bræðranna: «Heyrið enn, minir sætv synir, með gvðs ast er yðr geymandi ok varðveitandi eiginlig trva, sv er þer namvð af siðlatligri setning heilagra feðra, af yfvirlesning kristinligrar boka ok optligri minni æminning lágs ok avðgietligrs.»

Þæ er heilagr Antonivs lyctaði sitt mal, dvavlðv bræðvrnir lengi brvtt at fara til sinna herbergia, því at þeir fystvz miok at

pryðaz af hans endalykt ok hia at vera andlati sins dyrðligs favðvr. Hann bað þæ æ brvtt fara, en þetta sagði hann til þeirra af margfavlldv efni, því at hann syndi þeim i hliði, ok þo einna hellz af savk dirðarfullrar veniv þeirrar, er þæ var i Egiptalandi.

5 Þat var siðr egipzkra manna at sveipa dvkvm likami þeira, er gavfgir menn hafðv verit, en einkannliga veittv þeir helgvm pislarvattvm þessa vmbvð; giorðv ok slika likfylgiv ok veittv yfvirsetv heima i herbergivm, sem vandi er til. En þesshattar likami villdv þeir eigi i iorð grafva, helldr varðveita heima at sin

10 sva sem með reckioligvm vmbvnaði. En þesskonar vegsemð, framliðnv mavnvm veitt, hafði hafvitz i Egiptalandi i fyrstv af einvm samtt hegomligvm vanda. Heilagr faðir Antonivs hafði optliga at fvndit þessvm sið ok beðit byskvpa, at þeir skylldv hirta folkit með striðmælvn heilagrar kirkiv fra þessvm vanda.

15 Hann sialfr hafði optt talat miok striðliga til lýðmanna, karlla ok kvenna, af þessv efni, sagði eigi vera lavgsamligan eða gvði likaðan þenna davðra manna vmbvnat, því (at) hofvðfeðr ok spamenn gvðs vorv i iorð grafnir, sem profva matti af þeira gravfvn, er þann tima mattv vitaðar vera ok fvndnar; bað hann þæ ok taka dæmi af

20 sialfvn likama várs hialpara, er i steinliktt leiði var lagðr eptir piningina ok þar byrgðr til ens þriðia dags, er hann reis af davða. Af þessvm lvtvm sagði hann lastanda vera þenna sið egipzkra manna, er þeir hafðv i vmbvnaði við framfarna menn, iamvel þo at likamirnir væri helgir, er þeir þottvz virðing veita. Ok enn af þessv

25 efni talaði hann sva: «Hvat ma vera meira hattar, agiætara eða helgara drottinligvm likam, er eptir (sið) annarra þioða var i iorð grafvinn. « Þessi ret profvan ok aeggian sleit vpp fastsetta villv af margra briostvm, giorðv þeir gvði þackir fyri goða ok nytsamliga kenning, en grofv siðan davða menn i iorð eptir rettvn ok nattvrvligvm

30 sið. En eigi at siðr ottaðiz heilagr faðir Antonivs þeira enn fyrra vanda, ok því at hann villdi eigi, at þeir skriðnaði apr i ena savmv villv, ef þeir næði hans likam með havndvm at hafva, kvaddi hann ok bað heila fara mvnka, þa er til hans hafðv komit, sneri siðan skiott apr til ens iðra fiallz vitiandi sinnar elskaðrar

35 ok krapzamligrar bygdar.

66. Eptir fa manaði liðna tok heilagr faðir Antonivs sott, ok þo eigi miok akafva i fyrstv. Ok er nockvrt ohægendi þessa sivkleika skelfði hans ellimoða limv, kallaði hann til sin tva bræðr, þæ er til hans hafðv komit fyri .xv. vetrvm, ok hann hafði

40 skipað i einhverivm stað eigi langtt i brvtt; (v)orv þessir ok vanir

honvm at þiona, nv er (hann) tok at elldaz. Hann mællti sva til þeira: «Heyrið, minir kiærvztv synir! Eptir þvi sem ritningar vatta, at avllvm er fyri hendi, mvn ek nv fara almenniligan veg varra feðra fyri endalykt stvndligs lifs af þessi verold. Nv laðar drottinn mik ok kallar til sin, nv fysvmz ek at sia himneska lvti. 5 Ok fyri þvi heyrit, minir astzamligir synir, ek vil ykr a minna! tynið¹ eigi skiotliga þeim avexti, er þit hafvit aflat fyri starf ok erfviði langrar tíðar, virðit helldr, sva sem þit hafvit i dag vpphafvit, yekra helga ok siðlætisfvlla iðnn, til þess at efiz sterkleikr vpptekins goðs vilia. Eigi erv þit ok ovitandi, at margfalldar 10 erv diofla vmsatir, seeð hafvið ið grimliga ok stormsamliga þeira akefð, en vitið, at avfl þeira erv avvirðilig miok, blavt ok vanmegnn. Girniz drottin Jesvm með briozins andvarpan ok allri fysi, staðfestit² i yekrvn hvgskotvm trv hans ens helgazta nafns, þvi at fyri heilagri ok sannri trv flyia allir dioflar. Minniz ok 15 þess, er ek hefvi optliga tíað, hverssv fallvallt ok skamælicet er manzins lif i þessvm heimi; hvgsit þetta hverssdagliga, ok mvn yekr veitaz himnesk avmbva fyri gvðliga þionostv vtan alla dvavl i endalyct. Forðiz davðlikt eitr prætvmanna, ok sva ið sama allra villvmanna, hatið þæ með slikv sama hatri, sem þer vissvð mik 20 við þæ giora, þvi at þeir erv ovinir gvðs. Þat vitið ið sialfvir, at ek talaða alldregi friðsamlíkt orð til þeira nema til vmbotar fyri sakir þeira illz ok rangs vilia ok þess oskapligs ofriðar, er þeir hallda i gegnn kristinligri trv. Ek bið yekr ok, minir kiærvztv synir, verit vm þat mest ahyggivfvllir, at þit varðveitið gvðs boðorð, til þess at 25 eptir yekarnn davða leiði yekr ok laði helgir menn gvðs sva sem kvnna menn oc ena kiærvztv vini i eilifvar tialbvðir, þat er til himneskra fagnaða. Hvgsit þessa lvti ok skilit ok endrminniz optliga. Ef þit vilit³ ok nockvra ahyggiv fyri mer bera ok mins boðorðz geyma, ef þit vilit nockvra minning giora mer, yekrvn 30 andligvm feðr, eða astsamliga mer aptr giallda mina ahyggiv, er ek bar fyri yekr, latið engan mik flytia til Egiptalandz eptir minn davða, at eigi see minn likamr með hegomligri vegsemð varðveitr af egipzkvum monnvum; fyri þæ savk bið ek yekr þessa geyma, at eigi se mer⁴ davðvm líkfyglia eða þionosta veitt eptir þeim sið, 35 er ek hefvi aðr lastað ok fyrboðit. Af þessv efni ok fyri þessa savk for ek nv allra mest aptr i þenna stað. Fyri þvi bið ek,

1 tynið Cd.

2 staðfestiz Cd.

3 vitið Cd.

4 með Cd.

at þit grafvit i iorð ok molldv hylit minn likam. Geymið þar með ok varðveitið þat mitt boðorð yckars foðvr, at enginn maðr vtan yekr tva viti stað minns graptar. Ek treystvmz með miskvnn gvðs, at eftir navzvn mvn þessi hinn sami likami fendr
 5 risa ospilltr¹ ok odavðligr a tið ennar efztv vpprisv. Með þessvm hætti skal skipta klæðvm minvm: kofll ok fornan mavttvl, þann er ek ligg a ok Athanasivs byskvp færði mer nyian, sendið honvm þetta klæði hvartveggia; byskvp Serapion skal eignaz annan kofll²; en ið hafvit þat klæði, er af hári er giort, ok veitið vmbvð likam
 10 minvm; því at nv mvn Antonivs fara til gvðs af þessvm heimi ok eigi lengr með yðr vera i þessi stvndligri verollð.«

Þa er hann hafði varla þessi orð mæltt, ok lærisveinar hans hafðv minnzt við hann, retti hann littat fætr sina; skilðv þeir, at þa var miok komit at andlati hans. Hann giordiz þa sva
 15 glaðligr, at af bliðligv yfvirbragði hans æsionv mattv þeir visa vita vitian ok navist heilagra eingla, er kommir vorv i mot hans avnd hana at flytia til himinrikis fagnaða. Ok er (hann) sa engla ana sva sem sina astvini til sin komna, skilðiz hans en helga avnd við sinn likam, samteingðiz hann sva helgvvm feðrvm eptir
 20 skipan ok forsavgnm ritninganna. Lærisveinarner verðveittv boðorð heilags foðvr, sveipðvð likamann með nockvrvm klæði ok grofv siðan i iorð, sva sem hann hafði boðit, með sva mikilli varvð þetta vinnandi, at3 allt til þessa dags, segir enn sæli Athanasivs, veit engi maðr vtan þessa tva mvuka groptt heilags Antonij. En
 25 byskvp Athanasivs, er með hans boði avðlaðiz at eiginorði fornan mavttvl með koflli, faðmar með heilagri ok ofalsaðri ast helgan foðvr Antonivm i giofvm ens helga Antonij sva sem með mikilli erfð avðgaðr, ok endrminniz glaðliga fyri þessi klæði mynd ok liking hans heilagleiks. Þessi var endalyktt lifs Antonij, ok þav vpphavf
 30 hans harðleika, sem fyrri vorv ritvð.

67. En þott ek hafva þessa lvti ritað ok tiað með skavmmiv mali, sem ek sagða i fyrstv, segir enn sæli Athanasivs byskvp, megi þer af þessv efni at hyggia ok skynia, með hverivm hætti
 35 gvðs maðr Antonivs lifði gvði þionandi fra bernskv allt til elli, at hann hellt með iafnaði fyrriætlan ok setning sins heilags siðar, ok með sva mikilli staðfesti ok herzlv við sialfvan sik, at hann vægði eigi fyri nockvrvm vanmegni, eigi fyri sivkleika eða miklvmm allðri, sinv reglvhalldi, eigi klæðvm skiptandi eða fætr þvaandi,

1 [rettet; endr spilltr Cd.   2 kofll Cd.   3 ok Cd.

eða nockvð sinn beiðandi, at honvm væri til handa bvin meirr
 vavndvt fæzla, þott hann væri i vanmegni, en eptir hverssdagligvm
 sið. Heltt hann ok til endalyektar hvavs(svm) skygnleik avgna,
 ok sva avllvm tavnnvm at tavl¹, þott þær syndiz littað hron-
 aðar af elli, sva et sama fota afi ok gavngv; ok fyri hans mickla
 verðleika varðveitti gvðlig miskvnn hans avfl ohronvð ok allan
 likam, sva at i gegnn nattvrvtligv eðli syndiz hans hold fegra,
 glaðara ok hreinligra en þeira likamir, er fæðaz morgvm krasvm
 ok þvaz i baði eða lavgv. Hyggivm at ok, bræðr, hverssv mikils
 hattar þat er orðit, er frægð þessa ens helga manz hefvir flogið
 ok flvzt vm avll lavnd ok hervð, ok hann er af avllvm goðvm
 mavnnvm elskaðr, með því at hann varð eigi agiætr af mikilli
 snilld samsettra boka, eigi af dispytan veralldligrar spekðar, eigi
 af tignn gofvgrar ættar eða samdrætti otalligra avðæfva. Hyggivm
 at, hverivm þetta er eignanda! Þetta skolv ver allir eigna sialfvm
 gvði, þetta er hans giof við sinn astvin, þann er hann fann goð-
 fvsliga þionanda vndir sinv almattigv valldi. Hann let ser soma
 þenna enn helga mann Antonivm, er leyndiz i eyðimorkvm vtarliga
 i heiminvm, sva sem hann sialfr het i vpphafvi, honvm hvggan
 veitandi i sinni freistni, kvnnan at giora i Affrika, Hispania, Gallia,
 Italia, Illiriko, ok iaf(n)vel i sialfri Roma, er kallaz havfvð allra
 borga. Þessi er goðgirnð sialfs skapara vars, hann lætr ser soma
 at tigna sina þionastvmenn, þæ er forðaz vilia hegomafvllt manna
 lof i sinv lifvi, at af dæmvm heilagra manna, þæ er þav verða
 avllvm kvnnig, syniz kraptrinn mattvligr at fremia, ok eingi
 hyggi vmfram nattvrvtligtt megin mannzins vera vel at lifva,
 ok til þess at hverr² sem einn þickiz skylldr eptir at likia lifvi
 gvðs astvina, þæ er hann leiðir ser fyri hvgskoz avgv farsæligan
 ok eilifvan avavxt þeira stvndligs erfviðis.

Lesit þessa bok optliga, ok geymit allra mest at lesa hana
 fyri bræðrvm, til þess at, þæ er þeir heyra ok við kannaz haleitlict
 lif rettkristinna manna ok mvnka, viti þeir efvanarlavst, at hialpari
 várr Jesvs Kristr veitir þeim dyrð, er hann dyrka, ok eigi at eins
 veitir þeim, er honvm þiona, himinrikis fagnað, helldr tignar hann
 þæ ok iamvel með mikilli frægð ok agiæti, er sialfvir fysazt
 honvm leyniliga at þiona i fiollvm byggiandi eða avðrvm leyndvm
 stavðvm. Til þess skal ok fyr bræðrvm lesa þessa bok, at þæ er
 þeir gioraz eptirlikiarar þeira stormerkia, er hon vattar, se þeir

ok lofs verðir af sinvm verðleikvm, en aðrir eggiz til goðs lifs af þeira dæmvm. En ef navzvn beiðir, lesit hana ok fyrri heiðnvm mavnnvm, ok sva kanniz ok þeir við, at drottinn varr Jesvs Kristr son lifvanda gvðs er eigi at eins gvð, helldr gaf hann ok þeim 5 þat valld, er æ hann trva rettliga ok hann dyrka af avllvm alhvga, at þeir brioti, felli ok vndir fotvm troði þæa diofla, er sialfvir heiðingiar hyggia ok trva gvð sinn vera, en þeir erv sannliga svikarar mannanna ok hofvðsmiðir alls spellz, flærðar ok illzkv.

68. A dagvm Jvstiniani ens mickla keisara, þess er smiða 10 let i Micklagarði þat mvsteri gvði til dyrðar aggian sophian¹, þat er sanctam sapienciam - ok eigi mæ annað þvilict finnaz i allri verolld - fannz fyrri gvðliga vitran likamr heilags favðvr Antonij; hann var flvttr i Alexandriam ok grafvinn i kirkiv ens sæla Jo- hannis baptiste. Biðivm nv af avllvm hvg þenna enn dyrðliga 15 gvðs iatara Antonivm, at fyrri hans arnaðarorð verðim ver eigi sigraðir af fiandans freistni, meðan ver lifvm i þessvm davðligvm likam, ok at fyrgefuvm syndvm skilivmz ver við þetta fallvallta lif, en at envm efzta domi laði oss ok leiði i eilifvan fagnað varr hialpari drottinn Jesvs Kristr, sa er með feðr ok helgvm anda 20 anda lifv(i)r ok rikir einn gvð vm allar alldir. Amen.

¹ I Texten staar: atian copyan, herover er af en samtidig Haand som Rettelse skrevet: i. (d. e. id est) aggian sophian.

AUGUSTINUS SAGA.

(*Cd. 234 folio, A; Cd. Holm. 2 folio, B; Cd. 235 folio, C.*)

Prologus. 1

Heilagr pavi Celestinus segir sælan Augustinum hafa verit agiætan ok mykinn kennifauður ok i aullum lutum lofsamligan², 5 talandi þessum orðum: Augustinum heilagrar minningar mann höfðum³ ver iafnna i varre vinattu ok samneyti fyrir sitt heilagtt lif; hans agiæta meðferð matti eigi nokkut sinn spilla orðromr illrar aleitne; hann vissum ver hafa verit sva mykillar vitzku ok skilningar, at þeir, er [fyrir mer⁴ voru, helldu hann með hinum 10 bestum meistaurum. Ok með einu samþycki var hann sva vel virðr af allum, at hann var hvervetna bæði elskaðr ok vegsamaðr, sem verðugtt var. Meðr þessum hætti hefr sæ malit, er dictat hefir saugu heilags Augustini.

Her hefr upp sögu heilags Augustini byskups. 5

15

Sæll Augustinus var fæddr i þeim þriðjungi heims, er Affrica heitir, ok i þeirri borg, er kaullut er Taga(s)tensis. Frændr hans voru harðla gaufgir ok framarligha virðer i hirðgarði. Patricius het faðir hans, en Monika móðir. Augustinus var vandliga upp- 20 fæddr ok fostraðr; þegar i bernsku⁶ var hann til bokar settr, ok er hann hafði alldr til þess, var hann i skola sendr ok þar fullkomliga lærðr. Þat giordiz æ einum degi, at hann varð miok innan siukr, ok er þetta mein þraungði hann akafliga, eggiaði⁷

1 Saal. C.; alle Overskrifter mangle i A. 2 saal. B; lofsamligum A, C. 3 saal. B, C; hafvfm A. 4 [fyrri menn B. 5 Saal. 25 Overskr. i B; C har: Augustinus saga. 6 barnæsku B, C. 7 hann akafliga tilf. A; mgl. B, C.

móðir hans, at hann skyldi taka heilagha skirnin, því at hun var
 harðla vel kristin, en faðir hans afneitaði, því at hann var heidinn,
 ok því dvalðiz skirnin. En guðleg miskunn græddi hann litlu
 5 síðar, ok varð hann alheill af þessum siukleik. Skirnin frestaðiz
 fyrir því um stund, at lifandi maðr fær varla¹ syndina forðaz, en
 allir vita, at meire sekð er at misgiora eptir skirnina. Girðzka
 tungu, er hann hafði numit, hataði hann, en elskaði latinu tungu. A
 þessum stundum hafði hann með hendi² ok yfirlas eina bok Ciceronis,
 þess spekingis er sva heitir³ ok sva snialla tungu hefir haftt, at
 10 nær undrazt hvers⁴ mannz briost, en su bok hefir i ser æggian
 þessa spekingis at elska sialfa philosophiam, er kennir .vii. haufut-
 idrottir, en bokin heiter Hortensius. Þessi bok skipti hans æstundan
 ok alhuga, sva at hann sneri [bænir sínar ok fyrstir⁵ til sialfs
 drottins ok annars at girnazt en fyrr. Nu leiddizt honum skiotliga
 15 aull hegomlig von ok girntizt nær með otruanligum hiartans hita
 odaðleik sanurar speki; tok nu andliga⁶ upp at risa, at hann
 skyldi snuaz til guðs.

Um villu ok vantru Augustini.⁷

2. Augustinus var þá .xix. veta, er þetta gerðiz, en faðir
 20 hans hafði andazt .ii.⁸ vetrum aðr. Af því einu gladdiz hann þo allra⁹
 mest i þeirar bokar æggian, er nefnd var, at eigi minnti hun
 hann æ at hallda annan sið helldr en annan, helldr at hann elskaði
 sanna speki ok eptir leitaði ok¹⁰ helldi¹¹ síðan fastliga. En af
 því einu kolnaði nockut sæ mykli hiartans hiti, er hann hafði
 25 fengit af lestri¹² bokarinnar Ciceronis, at Kristz nafnn var þar
 eigi, því at þetta nafnn hialparans hafðe hans ungtt hiarta milld-
 leggha druckit þegar með móður miolk ok síðan halldit, ok hvat
 sem hann las utan¹³ þetta nafnn, þo at þat syndizt sletti¹⁴ eða satt,
 felldi hann ecki þar til allan sinn trunat. A þessum stundum varð
 30 hann leiddr æ þann hegoma, at hann skyldi trua fiktreit grata,
 þæ er avauxtr væri af því tekinn, ok at móðir þess sialftt vintreit
 mundi miolkleg tár fella.

1 eigi B, C.   2 höndum B, C.   3 het B, C.   4 vitrs tilf.
 B, C.   5 [bænum sinum ok fystum B.   6 vandliga C.   7 Ovskr. af B;
 her og senere.   8 tveim B.   9 hluta tilf. C.   10 tilf. B, C.   11 hellt B.,
 12 blæstri C.   13 nemfma(!) C.   14 saal. B, C; sætt A; lat.
 quamvis expositum et veridicum.

Draumr edr vitran modur [Augustini].

3. Móðir hans gret akafligha villu hans, framarr en mæðr grata iafnann líkamligan dauða sona sinna, ok bað fyrir honum til guðs. Sialfr guð heyrði hana¹ ok fyrirleit eigi tar hennar. Síðan bar þat fyrir hana i draumi, at þau væri bæði samt ok son hennar, ok hann skyldi hafva borð með henni i hennar husi. En þetta þottizt hun eigi vilia, því at hun rækti guðlastan hans villu. Þvi næst þottizt hon standa i nockurri regluligri liniu², ok þá sæ hun koma til sin einn ungan mann biartan, glaðligan ok lægianda³ ser i mot, með því at hun var sytandi ok mædd af myklum trega. ¹⁰ Þessi spurði, hver sauk til væri, at⁴ hon var sva miok sytandi. Hun svaraði: »Ek græt glatan sonar mins Augustini.« Hann bað, at hun skyldi vera uhrygg⁶ i huginum ok hyggia at, hvar hun var sialf, sagði ok þar vera son hennar. Ok er hun hugði at, sæ hon son sinn standa⁷ hia ser i þeiri saumu liniu, sem hon ¹⁵ stoð. Ok er hun sagði þenna draum syni sinum, villdi hann til þess þyða, at hun mundi síðarr þvílíkum síð fylgia, sem hann hafði þæ. [Hon svaraði þessu utan alla dvaul⁸ ecki efandi ok sagði:⁹ Eigi var mer sagt, at þu mantt¹⁰ þar vera, sem son þinn er, helldr sva, at hann man þar vera, sem þu ertt ²⁰

Andzsvor eins byskups.

3. Niu¹¹ ær liðu sva síðan, at Augustinus var vafðr i saumu villu, en móðir hans hreinlif, milld ok grandvor eckia, af guði elskut sem þær, er sva eru hattaðar, var nu auruggare af von¹² hans leiðrettu, en let þo eigi af at biðia fyrir honum til guðs með ²⁵ sut ok grati æ hverre stund er hon matti. Guð heyrði bænir hennar, en þoldi þo, at hann væri i vafðr saumu villuþoku. Hann huggaði hana eitthvertt sinn fyrir andzsvor eins mykils byskups, þæ er hun bað, at hann mundi virðaz at tala við son hennar ok leysa villur hans. Byskup villdi þat eigi, sagði at son hennar ³⁰ mundi [enn ecki¹³ vilia hafa hans fortaulur eða kenning, meðan hann var sva fastliga i villu¹⁴ halldinn, talaði sva til hennar: »Lat

1 bæn hennar C. 2 þionustu C; lat.: in quadam linea (v. l. regula) lignea. 3 hlæianda B, C. 4 er B, C. 5 honum sva tilf. B, C. 6 örugg B, C. 7 tilf. B, C. 8 alla dvaul rettet; allan dawl A. 35 9 [mgl. B, C. 10 munt B, C. 11 Saal. efter lat. Novem; i A. iv, da som sædvanlig den store Begyndelsesbogstav mangler; tiu B, þiu (!) C. 12 tilf. B, C. 13 [ecki enn B; eigi C. 14 villunni B, C.

hann enn fara sem hann vill, bið þo¹ iafninn fyrir honum til guðs, því at sialfr man hann finna, þæ er hann less bækrnar², hvilik hans villa er, eða hverssu mikit illt henne fylgir. Hon villdi eigi [samþykiazt hans þessum orðum³, heldr bað hun myklu framarr, at byskup skyldi se^a son hennar ok nockut við hann tala. Honum leiddizt, er hon bat⁵ sva miok hins sama ok svaraði nockut stygg- ligha: »Far brutt⁶ fra mer ok halltt goðum lifnaði þinum, eigi mæ þat verða, at son þinn fyrir uthelling þinna tara fyrirfariz.« Þessi orð hans tok hon sva, sem af himne hefði hun þau heyrtt.

Um bokagerd Augustini byskups.

4. A þessum tímum⁷ helltt Augustinus skola i Kartagine ok kendi rethorikam, þat er malsnilldar list. Hann villdi hafva ok valdi ser goða lærisevina ok lærði þæ falslausliga. Þæ dictaði hann .iii.⁸ bækur de pulchro⁹ et apto ok sendi einum snillingi¹⁰ i Romaborg, er Heritus er nefndr. Þenna mann hafði hann eigi sét, en elskaði hann af goðri frægd ok ægiætri kenning. Augustinus hafði þæ .vi. vetr ok .xx. eða .vii., er hann ritaði þessar bækur. Allar þær bækur, er i ser hafa .vii. haufutiðrottir ok¹¹ liberales ero kallaðar, hafði hann þæ lesit, ok skildi allar þær, sem hann las. Hvat¹² sem hann sæ eða las af list rettliga at tala eða skynsamliga at greina, af mæling iarðar eða annarra luta, af musica iðrott, af taulu list, skildi hann utan alla talman eða torvelldi, sva at engi maðr kendi honum. Heyrðu, guð drottinn, segir sæ, er sauguna¹³ hefir dictat, þu veiztt, at skiot skilning ok hvass¹⁴ næmleikr¹⁵ er þin gíof.

Augustinus sigradi Faustum villumann.

5. Þa er Augustinus hafði .ix. vetr ok .xx., kom i borgina Kartaginem einn byskup Manicheorum, þeira villumanna er sva eru kallaðir, sæ er Faustus het at nafni, mykil diofuls snara, því at hann var hinn nafnfrægasti millum villumanna af mykilli kunnosto¹⁶ ok fróðleik, ok¹⁷ hann hafði yfirlesit allar hofutiðrotter. En því

1 saal. B, C; þv A.   2 saaledes B, C; bækrnarr A.   3 [samþykia þessum orðum hans B.   4 sia B, C.   5 bað B, C.   6 braut B, C.   7 tíma B, C.   8 þriar B, C.   9 saal. B, C; sepulchro A.   10 spekingi B, C.   11 er C.   12 hvart C.   13 þessa sögu B.   14 hvers C.   15 saal. C; næmlækur A; næmleikr B.   16 kunnattu B.   17 er B, C.

at Augustinus hafði lesit margar bækur spekinga ok helltt þaðan af i minni marga luti, þæ bar hann samt slíkt, sem hann hafði lesit, við orð ok kenning þessa villumanz, er martt hafði saman ritat af ymisligum lútum, ok skilði, at haðulig var hans kenning ok villa ok utan alla skynsemð. Ok er þeir taka¹ tal sin i millum, 5 fann Augustínus þenna mann bliðan i mali ok með skemtilighi viðrtali, því at bækur þessa villumanna eru fullar af skrauksaugum, ok² þeir tala með falsi af himni ok stiornumorkum, af sol ok tungli. En er Augustinus bað hann [rannsaka ok gera sanna³ sina kenning, þorði villumadrinn þat eigi at gera, ok skammaðiz nu eigi 10 þat at iata, at kenning hans var eigi saunn, ok sva sigraðr fór hann i brutt⁴.

Augustinus skildi við modur sina með væl.

6. Eptir þetta hugsaði Augustinus at fara hegats um hafit til Romaborgar, ok fystiz helldr þar skola at hallda slikan, sem 15 hann hafði aðr halldit i Cartagine, einna mest fyrir því at hann hafði heyrtt, at ungir menn mætti þar hafa frialsliggt⁶ studium, því at i Cartagine var þæ nokkurr okyrleikr. En þessi hans hugsan var sanuligha guðlig skipán. Ok er hann hof upp þessa ferð, fylgði honum móðir hans alltt til hafs miok biðiandi, at hann færi 20 eigi þessa ferð, eða leyfði, at hon færi með honum. Hann let eigi alhuga sinn uppi fyrir henni, ok sagðizt eigi mundu fyrr skilia við vini sina, en byrr kiaemi⁷. Móðir hans villdi með honum til herbergis fara um kvelldit, en hann eggiði hana, ok feck þo varla, at hon væri um nottina i þeim stað, er nalægstr var skipi þeira, 25 ok gior var minning hins heilaga Cipriani byskups, er pindr var við Cartaginem. En þegar þau voru skilit⁸, steig hann æ skip ok ferðaðizt brutt⁹ um nottina leyniliga. Móðir hans¹⁰ var æ bænum¹¹ þæ nott biðiandi guð, at talmadiz brautferð sonar hennar. En guð gaf Augustino beinan ok bliðan byr, sva at skipit bar skiott fra 30 landi or augsyn, en varðveitti hann fra¹² aullum siovar¹³ haska. Móðir hans kom snemma til strandar um morguninn i þann stað, er þau haufðu skilit¹⁴ um kvelldit, ok sæ nu, hvat giorstz¹⁵ hafði; tok nu at grata með æsiligum harmi brautferð sonar sins, ok bað

1 toku B, C. 2 er B. 3 [kanna ok rannsaka C. 4 a braut B. 35
5 hingat norðr B, C. 6 frialsliga B, C. 7 gæfi C. 8 skilin
B, C. 9 a brott B. 10 tilf. B, C. 11 alla tilf. B, C. 12 af B.
13 siavar B. 14 skiliz B. 15 gerzt B, C.

guð heyra sik i sinne nauðsyn. En fyrir því gret hun ok sytti, at hon vissi eigi, hveria fagnaði guð mundi [gera i brautferð sonar hennar.¹ Ok eptir mikinn grat fór hun til þeira staða, sem² aðr hafði hon³ verit, tok þa af nyiu at biðia [til guðs⁴ fyrir syni sinum.

Augustinus kom i Rom.

7. En er Augustinus kom i Romam, fell hann litlu siðar i mikinn siukleik, ok ef guðs⁵ miskunn hefði eigi dvalit [hans likamligan⁶ dauða, hefði hann farit til helvitis berandi með ser syndir sinar. En þetta vissi moðir hans eigi, ok bað fyrir honum frá-
 10 veranda⁷ ok fæddi hann nu með meiri mæði andligha en fyrre likamliga. Hon gerði hversdagliga olmusur fatækum maunnum, þeim litilatluga þionandi. Ongan dag gleymði hon fornir fyrir honum at færa, kveld ok morgin an aflate kom hon til kirkiu, eigi til þess at heyra hegomligar saugur, helldr at heyra⁸ guð i
 15 sinum orðum, ok guð heyrði hana i sinum bænum fyrir hialpp sonar sins. Þa er Augustinus varð heill af þeiri mikilli⁹ sott, er hann hafði feingit, tok hann nu at kenna¹⁰ rethoricam, er ver kaullum malsnilldar list, því at hann hafði fyrir þat efni þangat sott, ok safnaðizt¹¹ hverssdagligha martt manna til hans herbergis.

Fra því er þeir funduz Augustinus ok Ambrosius byskup.

8. Siðan var sentt af Melans borg til Romaborgar greifva, at hann sendi þeim meistara þann, er þar mætti kenna rethoricam. En Simacus greifvi sendi Augustinum vel profaðan meistara æ þa list sem allar aðrar. Ok er hann kom i Melans borg, fann
 25 hann þar fyrir Ambrosium ægiætan byskup, er um allan heim var frægr af hinum beztum lutum. Ambrosius byskup tok við honum fauðurligha ok elskaði hann byskuplega kominn i ukunniktt land. Augustinus tok hann ok miok at elska ok gefva gaum at orðum hans með athugha, ok gladdizt af sætleik hans malshattar¹².
 30 Eigi hirði hann sva miok at nema þa luti, er hann sagðe, helldr var honum þat fæheyrtt ok dasamligtt, hverssu hann sagði. Þa

1 [henni gera i bruttferd sonar sins C.   2 er C.   3 hann C.

4 [vgl. B, C.   5 gudlig B, C.   6 [saal. B; hann likamligan C
 hann likams A.   7 saal. B, C; fraverandi A.   8 heidra C.

9 enni miklu B.   10 i Roma tilf. B.   11 samnaðizt C.   12 saal.
 B, C; malhattar A.

er þessir lutir gerðuzt, kom æ fund Augustini moðir hans milld ok mattug i goðum verkum, er honum fylgði¹ bæði æ sio ok landi treystandi guðs miskunn i velhverium haska. Þæ er hun for hingat um hafit, varð hon ok hennar skiparar staudd i miklum haska, en hon huggaði þæ alla þeim heitandi bæði hofnn ok heilsu, því at guð hafði henni þat birtt ok með vitran fyrirheitð. En þegar Augustinus fann moður sina, sagði hann henni, at eigi var hann þæ Manicheus [þeirar villu maðr² ok eigi sannliga kristinn. Hon fagnaði þæ harðla miok, er hon heyrði hann með aullu fraskilðan³ villunne, þo at hann hefði sannleikinn eigi þæ enn fullkomligha auðlaz. Hon mælti þæ með miklu trausti: »Ek trui, at guð veiti mer, at ek sea⁴ þik son minn sannkristinn, aðr ek liða af þessu lifvi.« Nu af nyiu bað hun [af miklum alhuga guðs með tæara uthellingu, at skiotliga veitti hann sitt fullting at lysa hiarta myrkr Augustini. Moðir hans elskaði hinn heilaga⁶ Ambrosium sem eingil guðs, því at hun skildi, at fyrir hann hafði þat giorðz, at Augustinus mundi eigi apr hverfva til hinnar fyrri efanar⁷ ok villu. Hon tok nu enn at minnazt guðs heilagra manna, sem fyrr hafði hun gert ut i Affrica, ok villdi offra við þeira grauptt⁸ brauð ok vin ok⁹ fæzlur, þar til er henni var þat bannat af giæzlu- maunnum. Tok hon þat¹⁰ þegar með þauckum, er hon vissi¹⁰, at byskup hafði þat¹¹ bannat; færði hon þæ fæzlu síðan fataekum maunnum; ok i mot iardligum avauxtum, er hon færði fyrri, nam hon nu at fórna við grauppt heilagra pislarvatta helgar bænicr af hreinu briosti. A hverium sunnudegi heyrði Augustinus¹² Am- brosium rettliga skyranda fyrir folkinu orð sannleiksins sialfs optlega sva segianda i sinne predican: Littera occidit, spiritus vivificat. Þat mæ sva vera sagtt: Ritningin drepr þess aund, er hana skilr ok varðveitir likamliga, en ef¹³ hon er andligha skilit¹⁴, lifgar hon þess aund, er hana varðveitir. Augustinus hafði iafnan samtali af morgum vaundum spurningum við þæ [tva hina¹⁵ kæruztu vini sina, er annarr het Alippius, en annarr Nebridius. Var Alippius af smærum ættum en Augustinus, ok hafði þo uppvaxit i sama stað sem hann af sæmiligum frændum, hann hafði¹⁶ verit i skola með Augustino, þæ er hann kenti heima at sin ok

1 villdi fylgia B, C.

2 [þeira villumanna B.

3 fraleiddan B.

4 sia B; sio C.

5 [iafnan til guðs B, C.

6 helga B, C.

7 æfinnar B.

8 gróf bæði C.

9 eda (ok C) adrar B, C.

10 tilf.

B, C.

11 mgl. B, C.

12 enn helga tilf. B, C.

13 er B, C.

14 skilin B, C.

15 [saal. B, C; hina hina A.

16 ok tilf. B, C.

40

sva i Cartagine, ok elskaði mikiliga Augustinum. Alippius hafði ok verit til Roms. Nebridius hafði ok fyrirlatið sina fostriorð ok hina beztu eignn, er hann atti hia Cartagine, ok sva sialfva Kartaginem, ok for til Melansborgar at finna Augustinum. Ok er
 5 þeir funduzt, voru þessir .iii. samtt miok¹ efandi i radagerðum, hverr hattr lifsins væri halldandi. En því at guð villdi² hneckia ostrykri hiartans skilning Augustini, er hann hafði til truarinnar, let hann ser soma með sinu miskunnar liosi miok at birta hans briost. Tok hann nu at skelfazt bæði af ast ok ræzlu til guðs
 10 ok fann sik vera langt fra guði sem i fiarlægri halfu, sva sem hann heyrði sialfs hans raudd af himni talandi: »Ek em fæzla þeira, er myklir eru, leita at vaxa, ok mant þu bergia mer; eigi mant þu mer skipta i þig sem fæzlu likams þins, helldr mant þu skiptaz i mik.« Nu skilði Augustinus, at fyrir illzku sina hirti
 15 guð manninn ok let ond hans af tæmaz illum lutum, sem aranea þat kvikvendi af³ tæmiz sinum iðrum lutum. Hann skilði ok hafði reyntt, at þat er ecki undarligtt, at sarum munni er pina brauðsins berging, en heilum harðla sæt, ok siukum augum er liosit at hatri⁴, þat sem heilum augum er elskuligtt⁵. Tok hann⁶ ok þæ at lita
 20 osyniligha luti guðs fyrir þæ luti, er hann skilðe en matti eigi staðfesta i⁷ þeim sialldrit, því at ustrykleikr rak hann aprt ok veik honum æ fyrri veniu, sva at ecki flutti hann með ser nema elskanlegtt minne girniligrar ilmkenningar, þeirar er hann matti eigi enn bergia.⁸ Leitaði hann því at finna styrktarveg, þann er
 25 hæfligr⁹ væri at niota sialfs guðs, ok fann eigi, þar til er hann faðmaði með andlegri skilning meðalgaungumann guðs ok manna Jesum Krist - er [bæði er guð ok¹⁰ maðr, sæa er blezaðr umfram alla luti um alldir - æ sik kallanda ok segianda: »Ek em gata, sannleikr ok lif.« Sæa hinn sami blandaði við hold þæ fæzlu, er
 30 Augustinus var enn vanmegnn at taka, því at orð guðs fauður¹¹ holdgaðizt, til þess at hans spekð væri leynd fyrir varri bernsligri skilning, fyrir þæ saumu speki, þat er fyrir son sinn, skapaði¹² hann alla luti. Eigi hellt hann enn eða skilði drottin varnn Jesum Kristum sva sem lagr litilatan, ok eigi vissi hann enn, hvilika lute
 35 hans ostrykleikr lærði hann sialfan. Ok eigi matti hann ætlan æ

1 iamsnemma tilf. C.   2 birta ok tilf. C.   3 tilf. B.   4 saal.
 B, C; hattri A.   5 elskanligt B, C.   6 tilf. B, C.   7 aa B, C.
 8 saal. B, C; bera A.   9 ævinligr B, C.   10 [saal. B; guð A.
 11 mgl. C.   12 skipaði B, C.

koma, hverssu mykla helgan þat mundi hafa með ser, er guðs orð holldgaðiz.

Þessu næst tok Augustinus með hinum mesta athuga yfir at lesa helgar bækur fyrir guðs anda saman ritaðar, ok umfram aðrar orð¹ hins heilaga Pals postola, ok brutuz nu niðr þær greinir, er honum hafði² fyrr meirr virðzt, sem eigi kiæmi samttz hans orð ok vitni Moyses laga eða spamanna boka; honum birtizt ok þæ³ ein asiona hvarratveggju laga nuverandi ok hinna fyrri, ok tok at fagna með guðligri ræzlu.

Augustinus kom a fund Simpliciani.

9. Eptir þetta sendi guð honum i hiarta harðla gott rað, at hann færi æ fund guðs þionostumanz, þess er Simplicianus het, því at hann hafði heyrtt, at Simplicianus hafði guði þionat alltt fra bernsku, en tok nu at elldazt, syndizt honum sem var, at hann mundi vera vel reyndr af laungum alldri ok goðu lifvi ok sannprofvaðr uruggliga⁴ at fylgia guðs vilia ok hans gautur at ganga ok auðrum þær at visa, en lærðr harðla vel. I fyrstu villdi Augustinus bera upp fyrir hann hiartnæman hita sins alhuga eptir frettandi, hverr hættir lifsins honum væri hellz halldandi, því at hann hafði nu fullan vilia til með astuð at ganga guðs gautu. Hann sæ⁵ kristnina saman safnaz⁵ af miklu fiolmenni, ok geek vel hverr þann veg, [sem sialfum⁶ likaði. Mislikaði honum, hvat sem hann giorði i verolldunni, sem honum sneriz þat til þyngsla; eigi fyrir þæ³ sauk at hann hefði akafliga fysi til veralldigrar vegsemðar eða fiaraflanar, sem margr er vanr, því at þetta girntizt hann hvarki fyrir sakir sætleika guðs astar ok fegrðar hans hus, er hann elskaði harðla miok. For hann⁷ siðan, æ fund þessa fauðr Simpliciani ok sagði honum fra margfalldri villu, er hann hafði verit i vafðr. Ok þar með minntizt hann æ honum segiandi, at hann hafði lesit nockurar bækur Platonis spekingz, þær er Victorinus snillingr, er fyrr var i Roma, hafði snuit i latinu, ok Augustinus hafði heyrtt, at kristinn hefði andazt. Nu gladdiz hinn gamli Simplicianus af því, at Augustinus hafði eigi i vafviz oðrum flærðarfullum sognum annarra meistara, þeira er villzt hafa i rongum ætrunaði við hofutskepnrur heims þessa. Eptir þat tok Simplicianus at biðia Augustinum snuaz til litilætis Jesus Kriz ok retrar truar,

1 ordsendingar B. 2 tilf. B, C. 3 a samt B, C. 4 öruggliga B, C. 5 safnada B, C. 6 [er honum C. 7 tilf. B, C.

ok minntiz a þenna sama Victorinum, sem ver gatum, er honum var harðla vel kunnr, þæ er hann var i Roma, hverssu mikla virðing hann hafði fengit fyrir sinn ægiætan meistaradom, þæ er hann var enn heiðinn, er likneskia var gior honum til tignar i romversku torgi, þat er þeim, er veroldina elskuðu, syndiz harðla haleitt, eða hverssu hann hafði i fyrstu skammazt kristinn at geraz, eða með hverssu mikilli æstundan hann hafði ranzakat heilaga ritning ok allar kristnar bækr, ok hverssu hann sagði [um síðir² leyniliga Simpliciano, at nu væri hann kristinn. En Simplicianus sagði til hans: »Eigi man ek því fyrir trua, en ek se þik i heilagri kirkiu.« Þæ svaraði Victorinus hlæiandi: »Giora nockut veggir mennina kristna?« Victorinus sagði opttliga Simpliciano, at hann væri kristinn, en Simplicianus svaraði iafnan hinu sama. En reyndar bar þat eina þæ við, at Victorinus væri skirðr, at hann ottaðiz misþocka vina sinna, en síðan hann feek styrkleik ok staðfestu³ af lesning heilagra boka, þæ sigraði Kristz ast⁴ með Victorino ast hans vina, ok skiotliga sagði hann sva Simpliciano: »Forum⁵ til kirkiu, vil ek verða kristinn ok taka heilaga skirn.« En Simplicianus varð fegnari, en fra meghi segia, ok fór með honum ok, er at því kom, er Victorinus skyllði iata tru sina. Minnumz ek [þessa af því,⁶ segir sá er sauguna hefir samit a latinu, at sæ var þá síðr i Roma, at þeir er til skirnar gengu, skylldu stiga upp a hafan stað ok iata tru sina fyrir folkinu, en prestar lofudu Victorino at gera þat leyniligarr, því at hann var [þæ enn⁷ hinu udiarfazti en kunnr aullum. Hann villði þetta eigi, steig síðan upp i malstaðinn. Þetta ndrúðuz vantruir⁸ Romveriar, en rettkristnir menn toku með fagnaði. Allir þeir, er við voru ok hann var kunnr, leku ser at hans nafni með skentan, ok sva skioott sem nefndr var hliððliga af allra munnri Victorinus, sva faugnuðu þeir opinberliga, er þeir sæ hann i hafum stað, ok skiotliga gafu allir gott hliðð harðla fusir hann at heyra. Þvi næst boðaði hann ok iatadi sanna tru með fullu trausti, sva at allir elskuðu hann með fagnaði af aullu hiarta. Ok er hinn gamli Simplicianus hafði slika luti sagtt Augustino af meistara Victorino, þæ hitnaði hans hiarta miok til eptir honum at likia. Sagði ok til þess Simplicianus þessa saugu. Augustinus tok þæ sarliga at andvarpa.

1 a B, C.

2 [tilf. B, C.

3 stadfesti C.

4 tilf. B, C.

5 við tilf. B, C.

6 [mgl. C.

7 [mgl. B, C.

8 vantruadir B, C.

Um taar ok trega Augustini.

10. Ok er þeir voru baðir samtt i einu herbergi Augustinus ok Alippius, en Nebridius var brutt farinn, þaa kom til þeira nockurr samborgarmaðr þeim kunnr, saa er Pontianus het, ættaðr or Affrica, framarligha virðr af hofðingium ok beztum monnum. 5 En þat er eigi vitat, hvat hann villdi af þeim fretta, settuz siðan allir samtt ok tauluðuz við. Pontianus tok siðan upp bok, er læ yfvir einu leikborði, er stoð fyrir þeim, ok lauk upp, ok fann þat, sem¹ hann varði eigi, at þar voru Pals pislar, því at hann hugði, at þeir mundi² hafa þess hattar bækr, sem sið þeira heyrði til. 10 Pontianus tok þaa at hlægja⁴ ok leit við Augustino glaðliga, sva sem hann undraðis, er hann hafði þess hattar ritningar fyrir ser en eigi veralldligar eða heiðnar bækr⁶. Pontianus þessi var guðhræddr maðr ok sannkristinn. Augustinus sagði honum þaa, at hann lagði mestan hugþocka ok ræktt aa þess hattar ritningar. 15 Eptir þetta tok Pontianus at segja Augustino af hinum agiæta Antonio egipzkum munk, þess nafn er þaa birtiz með mikilli frægð viðá um heiminn með guðs þionostumaunnum, en þeir Augustinus haufðu þar aðr ecki af heyrtt. En er Pontianus vissi þat, helltt hann fram saugunni ok gerði þeim i kunnleika agiæti ok heilagleik 20 Antonij⁷ furðandi þeira fafræði af þessum merkium⁸. Þeir undruðu ok miok þau⁹ dyrðarfull takn, er hann flutti fra Antonio sva faheyrð fyrri. Augustinus tok nu, þaa er hann heyrði þvílict tal Pontiani, at syta sarligha ok skammaz með hræðiligum otta af þeiri villu, er hann hafði leingi blindat. Geck siðan Pontianus a 25 braut, er hann hafði lyctat sinum erendum ok tali. Augustinus með sorgmoðum hug ok yfirbragði kallaði Alippium: »Se hvat við þolum, hygg at því, er við heyrðum. Ofroðir menn risa nu upp ok taka hondum himin, en ver með froðleik vorum¹⁰ dreckiumz i helviti.« Ok þaa er hann hafði þetta mælt, hugði Alippius at 30 honum vandliga, því at hann hafði eigi sva fyrr talat. Ennit, augun, kinnr, litr ok mynd raddarennar syndu nu framarr hans hug en orðin, þau er hann bar fram. Grasgarðr nockurr var hia herberginu, því er þeir haufðu, ok því at herra hussins var annars staðar, haufðu þeir frialsliga garðinn með husunum. Augustinus 35 geck nu¹¹ i grasgarðinn, ok Alippius þegar eptir honum, satu

1 hvers B. 2 er C. 3 myndi C. 4 hlæia B, C. 5 undradizt B, C. 6 fyrir ser tilf. A; mgl. B, C. 7 ok tilf. A. 8 stormerkium B, C. 9 saal. B, C; þann A. 10 vorn B, C. 11 ut tilf. B, inn C.

síðan sem þeir mattu first husunum. Augustinus komz nu við af
 aullu briosti¹, var hann miok sorgmoðr² ok æsakaði sialfan sik.
 En Alippius sat nær honum ok hugsaði þegiandi hann harmanda,
 þar til er milli asakanarorða feck Augustinus eigi halldit sik,
 5 spratt hann nu³ upp ok geek skiotliga brutt fra Alippio, því at
 honum þotti viðkvæmiligra at grata i þeim stað, er hann væri
 einn saman staddr. En Alippius var eptir i þeim stað, sem þeir
 haufðu adr⁴ setið, með mikilli æhyggiu. Augustinus kastaði ser
 niðr undir einu fiktre ok leysti nu tauma⁵ treganum; flutu þæ
 10 fram æsilig tár af augunum. Þessi hans iðran var harðla þægilig
 forn [fyrir guði⁶. Hann talaði þæ martt æ þenna hatt: «Heyrðu,
 drottinn, hverssu lengi skalltt þu dvelia mer at hialpa? ver þu
 mer eigi æfinliga reiðr, ver þu eigi minnigr hinna fyrri misgjörða⁸
 varra.» Slikum eyndarordum kastaði hann fram ok gret með
 15 hinnu beiskuztu iðran sins hiarta.« Þæ heyrði hann skiotliga af
 nalægu husi eina raust til sin sva segiandi: »Tak þu, tak þu ok
 les,« ok þegar stoðvaðiz hans gratr, ok tok at hugsa vandliga, hvart
 skolasveinar væri vanir at syngia eða segia i leik sinum nockut þess
 hattar, ok hafði hann þat eigi heyrtt. Reis hann upp því næst ok þerði
 20 tár af augum ser ok þyddi eigi annan veg, en þetta væri honum boðit
 af sialfum guði at luka upp bokina ok lesa þann kapitula, sem
 hann fyndi fyrstan. Hvarf því aprt skiott i þann stað, er Alippius
 sat, því at hann hafði þar eptir latit Pals pisl⁹, adr hann reis upp.
 Lykr nu upp bokina ok less þann kapitula, er honum bar fyrstan
 25 fyrir augu, en þann hefr sva: Non in commessacionibus etc. Þat
 mæ sva vera sagtt: Leiðit eigi fram lif yðartt við ofát ok ofdryekiu,
 ureinsanir eða saurlif, þrætur eða aufundsemi, helldr skryðit yðr
 drotni Jesu Kristo, ok gerit eigi geymslu hollzins i raungum girnd-
 um. Þæ villdi hann eigi lengra lesa, því at eigi þyrpti. Flyðu
 30 þæ þegar aull efanarmyrkr i brott af hans hiarta, en i staðinn kom
 urugðarlios postuligrar aminningar. Lauk hann síðan aprt bokina
 ok let i millum fingrinn eða eitthvat annat mark, sagði síðan
 Alippio atburðinn. En hann sagðe, hvat með honum hafði giorz,
 þat er Augustinus vissi eigi, beiddizt síðan at sia, hvat hann hafði
 35 lesit. En Augustinus syndi honum. Alippius hugði at ok las
 enn lengra, en Augustinus hafði lesit ok vissi eigi hvat fylgði.
 En þessi ord oru¹⁰ næst þeim, er Augustinus hafði lesit: Infirmum

1 hiarta C.   2 sorgmodigr B, C.   3 þa B, C.   4 tilf. B, C.
 5 tilf. B, C.   6 [mgl. B, C.   7 þott eigi væri þessi somu ord tilf.
 8 B, C.   9 misverka C.   9 pistla B; pistila C.   10 voru B, C.

in fide recipite; þau orð segja sva: Takit miskunnsamliga við þeim, er ostyrkr er í trunni. Nu tók Alippius sva upp fyrir Augustino, sem þetta væri til hans mæltt. Af þessi æminning var Alippius sva auruggr í goðri fyrirætlan ok þeckiligri ok hinu viðkvæmiligzta sinu siðferði, at hann batz þæ einkanliga æ hendi Augustino⁵ utan¹ dvaul ok umgroftt truarinnar. Síðan ganga þeir inn í herbergi, þar sem fyrir var moðir Augustini, ok saugðu henni alltt af sinu efni, sem² vorðit var. Hun gladdiz miok ok fagnaði ok gerði guði þackir, þeim er mattugr er framarr at veita, en ver kunnunum biðia eða skilia; sneri nu guð harmi³ hennar í fagnat,¹⁰ hvervetna⁴ framarr en hun vænti, at verða mætti. Augustino likaði nu helldr með hofsemi en skiotliga at taka sik fra því starfvi, er hann hafði þars fram haftt í kenclu ok læringu við þæ, er í hans skola haufðu verit; voru þæ ok fair dagar til þeirar stundar, er avextir takaz af vingaurðum⁶, villdi hann því þess¹⁵ tima biða, at⁷ hann mætti opinberligha ok með fullri sæmð við skiliaz skolann. Þat rað kom ok nu samtt milli þeira, at guð einn en eigi nockurr maðr skyllði vita þeira fyrirætlan.

Um þat er Augustinus var kvalldr af tanna verk.

11. At liðnum .xx. daugum, er Augustino þottu margir ok²⁰ langir fyrir ast frelsis, er hann var fuss at fæa, varð hann lauss ok frials af því starfi, er hann hafði iattat skolann at hallda, er hann var laungu aðr í huginum fra raðinn. For hann nu síðan fagnandi í herat með allt sitt goðz ok las primsignaðr psalma Davið með Alippio, er þæ var ok primsignaðr. Moðir hans var iamnan með²⁵ honum í kvensligum bunaði, en með karllmanligri tru ok fullkomnum auruggleik, en moðurligri ast ok kristiligri milldi. Hann las þæ með mikilli ast ymisligar guðligar ritningar milskaðar með himneskum sætleik en af guðs liosi lystar. A þessum tima varð hann miok kvaldr af tanna verk, sva at um síðir matti hann eigi³⁰ mæla. Þæ kom honum í hug æa at minna alla þæ menn, er við voru, at biðia fyrir ser til guðs, ok ritaði þetta a. vaxi til þeira. En iamskiott sem þeir fellu æ kne til bænar með honum með mikilli astuð, hvarf þegar af taunnum hans allr verkr ok sarleikr. Hann furðaði þæ miok bæði snarpleik meinsins ok sva dasamliga³⁵ ok skiota guðs miskunnsemð, því at hann hafði eigi æ sinum

² allá tilf. B, C. ³ hversu B, C. ⁴ saal. B, C; hiarta A. ⁵ hvarvitna B. ⁶ tilf. B, C. ⁷ vingiördum B; vintreiam(!) C. ⁸ er B, C.

alldri nockut fyrr þolat þess hattar mein iamnsartt, ok fagnandi lofaði hann þæ með sannre tru nafnn drottins. Hann gerði þæ ok opinbertt af sinni fyrirætlan ok bað Mediolans borgarmenn fæ ser annan skolameistara, því at hann sagðiz hafa heitit guði at þiona. Hann sendi þæ ok bref Ambrosio byskupi ok gerði honum i kunnleika hinar fyrri villur sinar, ok hveriu hann hafði nyliga heitit, ok bað hann syna ser ok æ minna, hvat hann villdi hellz, at hann læsi heilagra ritninga, at hann yrði þaðan af bunari ok hæfiligri guðs miskunn at þiggia. En Ambrosius byskup bauð honum at lesa bok Ysaie spamanz, því at honum þotti hann opinberligar en aðrir hafa fyrir sagtt² af hingatburð vars herra Jesus Kristz ok rettsnuning heiðinna þioða. Ok i fyrstu er hann tok³ lesa Ysaiam, þæ skildi hann eigi ok hugði, at aull mundi bokin slik vera, ok fyrir því dvalði hann at studia meirr i hinu sama en giarnari at lesa sialfs drottins orð. En er sa timi kom, er Augustinus skyllid⁴ skrá nafn sitt til skirnar, sem þæ var siðr til, ok skirn taka i⁵ akveðinni stund, for hann aptr til Melansborgar; tok Alippius ok þat rað ok ætlaði skirnn at taka. Þeir haufðu i i fylgd⁶ með ser likamligan sun Augustini, honum af guði gefinn, þann er þæ var .xv. vetra, hann var þæ þegar fremre i skilning en margir froðir fullkonnir meistarar, sva at faðir hans undraðizt miok sva hvassa hans skilning. Er su boc hofð ok lesin, er hann dictaði þann tima, rubrica fyrir þæ bok er de magistro. En er þessi sveinn var .xvi.7 vetra, hafði hann tal ok disputan við [sialfan feðr⁸ sinn Augustinum. En litlu siðarr tok guð hann skiott or þessum heimi.

Dictadr Tedeum af Ambrosio ok Augustino ok um skirn Augustini.

12. Sva bar at æ einum hatidardegi, at Augustinus vár vit staddr predican hins heilaga Ambrosius byskups, sem moðir hans [bedit hafðiz, þæ er byskup greindi um almenniliga tru ok braut saman fagrligha hit forna ok hit nyia laugmal. En við hans predican vitiar kraptr ok miskunn heilags anda hiarta Augustini. Ambrosius ser ok skilr, at hans var¹⁰ vitiat af guði, verðr hann miok feginn ok lofar guð með þessum orðum: Te deum laudamus, te dominum confitemur. Augustinus svaraði: Te eternum patrem

1 tilf. B, C. 2 spad C. 3 at tilf. B, C. 4 lata tilf. B, C.

5 aa C. 6 ferð B. 7 sextan B, C. 8 [fodur B, C. 9 [hafði bedit B, C. 10 nu tilf. B.

omnis terra veneratur. Sva annstefnaz¹ þeir við með versaskipti allan þenna lofsaung til lycta, sem hann er síðan² sunginn i heilagri kristni. Síðan voru þeir baðir skirðir Augustinus ok Alippius af hinum heilaga Ambrosio, ok flyði þæ fra þeim oll æhyggia umliðins lifs af myklum alhuga til guðs ok heilagrar truar; saddizt 5 Augustinus eigi þenna tima af dasamligum sætleik, er hann hugleiddi hæð ok miskunnsemð guðligns raðs yfir hialpp ok heilsu mankynsins. Þat var ok harðla fagrliggt, hverssu sætliga hann grét með mikilli viðrkomning hiartans hrærðr af hliðum þeim, er sætliga [sunguz psalmar³ eða aðrir lofsaungvar i heilagri kirkiu. 10 Ok er þess hattar raustir liðuðu at hans eyrum, þæ samteingðiz sannleikrinn sva hans hiarta, at þaðan af hitnaði⁴ astuð sannrar goðfysi með honum, sva at hann elskaði sialf tarin, er af augunum flutu fram. Augustinus var þæ nockuru meirr en þritugr, er hann tok heilaga skirnan. Moðir hans Monika lifði þæ enn ok fylgði 15 honum iafnan. Þat var nær þessum stundum, er Justina drottning moðir Valentiniani keisara, er hinn yngri var kallaðr, striddi upp æ [hinn heilaga⁵ Ambrosium byskup fyrir sakir villu sinnar, er hun hafði vorðit svikin af Arrius villumaunnum. En i þenna tima kristninnar ottaðiz folk ufrið villumanna, ok heimti sik undan at 20 veria byskup sinn Ambrosium eða fyrir hans skyllð dauða þola. Nu sæ guðs ambatt-Monika moðir Augustini borgina alla skelfða af miklum ukyrleik ok ufriði villumanna, hafði hun þa alla sina æstundan ok æhyggiu til þess at vera sem lengztum æ skynsamligri voku með heilugu⁶ bænahaldi guðs kristni til friðar. Þenna 25 tima var þat skipat, sem enn hellzt ok eptir likiz nær um allan heiminn, at ymnar ok psalmar se sungnir við tón, sem aðr var vandi til i austrhalfu heimsins, at leikfolkit skyllði því minnr mæðaz eða leiðaz framflutning heilagrar tíðagiorðar. A þessum dogum kom til motz við Augustinum einn ungr maðr honum samléndr ok 30 gerðiz hans samfelagi, þessi het Evodius at nafne, hann hafði fyrr verit skirðr en Augustinus. Þeir voru síðan baðir samt halldandi sin æ milli heilaga ast, ferðuðuzt nu braðliga heim aprt ut i Affricam, iafnnan hugsandi ok eptirleitandi, hverr staðr þeim mætti nytsamligaztr vera guði at þiona. Ok er þeir lagu við Tifrar os 35 sva sem til byriar, tok moðir Augustini nockurnn siukleika, er nalgaðizt sæ dagr, er hun mundi liða af þessum heimi. Þæ bar sva til af guðs tilskipan, at þau stoðu bæði samtt ok son hennar

1 andæfazzt B. 2 tilf. B, C. 3 [syngiaz salmar B. 4 hans tilf. A.
5 [mgl. B, C. 6 helgu B, C.

Augustinus ok studdu sig við einn glugg ok sæ ut i garðinn, er þar var fyrir herberginu, því er þau haufðu tekit ser til hvílldar eptir erfviði langs vegar, en skylldu nu buaz til siglingar, var þetta hus ok nockut i brutt fra alþýðu þys. Þæ tauluðuz þau við ein samt harðla sætliga gleymandi liðnum lutum, en herðu sik fram til hinna, er fyrir hondum voru, eptirleitandi sin i milli, hvertt eða hviliçt vera mundi ovorðit lif heilagra manna, þat sem eigi sæ auga ok eigi heyrði eyra ok eigi kom i nockurs manz hiarta, ok hugsa, hvilikiþ þeir lutir ero, er guð hefir fyrirbuit þeim, er hann elska. Ok er þau tauluðu slikt með ser, girntuz þau með allri hiartans fysi æ himneska fagnaði ok eilift lif sva framarlīga, at allr þessi heimr virðiz þeim auðgiætligr ok herfviligr með sinni skemtan ok raungum girndum. Monika leit þæ við Augustino ok sagði sva: «Heyr nu, son minn! eingi hlutr er nu sæ i þessu lifi, er fyrir þann fysi mik lengr at lifa, ok eigi veit ek, til hvers ek em her nu eða hvat ek geri, því at ek hefi þat nu auðlaz, er ek girntumzt einna mest af guði at þiggia, þat at ek mætta þig sia kristinn með almenniligri tru, aðr ek færa af heiminum. En nu hefir guð enn framarr veitt mer en ek [kynna biðia, at¹ ek se þig hans þionostumann at haufnuðu iarðligu eptirlifi ok stundligri sælu.»

Ándlat Monice modur Augustini.

13. Á niunda degi sins siukleika andaðizt hin goðfusa¹ ok hin guðrædda Monika moðir Augustini æ setta æri hins setta tigar alldrs sins, en Augustinus hafði þæ .iii. vetri ok þritugtt². Hann fysti nu at grata i guðs augliti fyrir hennar sal ok af hennar dauða, ok gaf nu rum tarunum gnogliga fram at fiota. Síðan hof hann upp bæn sina til guðs ok sagði: «Heyr þu, drottinn minn, ek offra þer bænir fyrir þessi þinni þionostukonu; heyr þu guð mins hiarta, verandi mitt lof ok mitt lif! Þer geri ek þackir fagnandi fyrir oll þau goð verk, er hun framði i þessu lifvi. En nu bið ek fyrir synðum moður minnar, heyrðu mik fyrir lækning sara þinna³, þat er fyrir son þinn, er æ krossinum heck ok sitr nu þer til hægri handar ok biðr fyrir oss. Veit ek, at hun vann morg miskunnarverk, ok af aullu hiarta fyrirgaf hon þeim, er við hana haufðu misgert. Gef þu nu ok upp henni sinar syndir, þær er hun gerði æ sinum allðri, síðan hun var skirð. Fyrirgef

¹ [kunna at biðia, er B, C.   ² þriatigi B, C.   ³ vorra B, C. .

þu henni, drottinn minn, ek bið þig, fyrirgef þu henni, lat þu hana eigi fara i fyrirðæming. Ok sannligha trui ek, at þu hefvir þat nu gert, sem ek bið þik, en vilianliga bæn munz mins bið þik at þu virðir. Heyrðu, drottinn, taki engi hana i braut af þínu skioli, komiz eigi milli yckar með afle eða umsat leon eða dreki ok¹ se hun halldin af slægum rogbera, helldr se hun i friði með þeim manni, er hun giptiz aungum² aðr. Fyrir þeirra holdd leiddir þu mik til þessa lifs, en ek veit eigi, til hveurrar endalyctar þu hyggr mitt lif at leida. <

Augustinus for heim ut i Affricam.

14. Eptir andlat moður sinnar for Augustinus ut um haf i Affricam ok heim til eigna sinna, þionaði³ guði i faustum ok heilugu⁴ bænahalldi ok goðum verkum hugsandi nott ok dag guðs laugmal. Hann tok þa ok at dicta bækr ok læra þa, er ofroðirs voru. Þenna tíma styrði guðs kristni Valerius byskup i þeiri borg er Yppon heitir. En er menn vissu fyrirætlan Augustini ok ariæta kunnostu, sva kallaði ok at auðrum megin nauðsyn kristinnar, at sæ prestur væri vigðr, er predicaði guðs orð fyrir borgarlyðnum, ok því toku þeir Augustinum uvaranda með valldi, því at hann sagði oss sialfr, segir sæ er sauguna hefir dictat, at fyrir þessi sauk forðaðizt hann aðr⁶ allra mest þær borgir til bygðar, er byskupslausar voru. Þeir helldu hann⁷ ok leiddu⁸ síðan til byskups, at hann væri vigðr til prez⁹; var þar til eitt allra samþycki ok ein fysi, at þetta gerðiz sem skiotazt. En Augustinus komz þa við af aullu hiarta, er þetta bar sva skiotliga til. Voru þeir ok, er þyddu hans tár til metnaðar ok saugðu sva til hans sem með hugganarorðum, at prestzins vigslupallr var harða sæmiligr, þo at hann væri enn meiri tignar verðr, saugðu ok, at sva mætti gerazt, at hann væri þa nalægri byskupligri tign. En hans hugsan var aull diupsettari ok með meiri skynsemð, því at hann sagði oss sialfr, at hann sytti þat, hverssu mykinn¹⁰ saluhaska hann mundi hafva af ahyggiu stiornarinnar, ok þat¹¹ gret þessi guðs maðr, er þeira girnð gerðiz i þessu.

1 eigi tilf. C.   2 audrum tilf. B, C.   3 þionandi B, C.   4 helgu B, C.   5 fafrodir B, C.   6 mgl. B, C.   7 honum B, C.   8 hann tilf. B.   9 prestz B, C.   10 mikinn B, C.   11 því B, C.

Um þat er Augustinus setti klaustr.

15. En er Augustinus var prestur vorðinn, þá setti hann klaustr við sialfva kirkiuna ok tok at lifa þar með guðs þionostu-
 maunnum eptir hætti ok þeiri reglu¹, er af heilugum² guðs post-
 5 olum var i fyrstu sett ok skiput. Allra mest var þat boðit, at eingi hefði nockut eiginliggt i þeira safnaði, helldr væri þeim allir lutir sameignir, ok skiptizt hverium til handa, sem þaurf beiddi; hafði hann ok sva giortt fyrri sialfr, aðr hann færi heim ut um hafit. Heilagr Valerius vigslufaðir hans, með því at hann var bæði
 10 þær hans bænir voru heyrðar, er hann hafði optligha beðit, at guð giæfi þvilikan mann, er með guðs orði ok heilsamligri³ kenning mætti upptimbra ok endrbæta guðs kristni, sæ hann ok, sem var, at Augustinus var því aullu nytsamligri þar til en⁴ aðrir þeir menn, er mikit haufðu numit af girðzkri tungu, sem hann kunni meira ok hafði lesit af latinu tungu, ok því gaf hann hinum heilaga⁵ Augustino
 15 til þess valld at predica guðs orð i heilagri kirkiu at ser hiaveranda ok þat sem optaz frammi at hafa i moti því, sem aðr var vandi kristninnar ut i Affrica. Ok því leitauðu nockurir byskupar æa þetta með nockuru hallmæli ok affoekan. En siæ hinn virðuligi byskup Valerius geymði eeki at þeira æleitni, helldr sæ hann fyrir nytsemð
 20 kirkiunnar þat vitandi, at þetta gerðu margir um austrihalfru heimsins; sæ hann ok þat, at Augustinus prestur fylldi⁶ þat nu fullkomliga, er hann vissi sig miok vanferan til, þo at hann hefði meiri vigslu, ok því hirði hann eeki⁷ um þeira aleitni ok hallmæli. Nu er þetta hit biartazta lios var kveikt ok uppsett yfir kertistikuna, þa tendradizt þat sva biartliga, at [þat lysti þeim ollum⁸, er i
 25 guðs husi voru. Ok þegar er þessi frægð⁹ for ok fluttiz víða¹⁰, þa gafu hvervetna¹¹ byskupar valld prestum at predica guðs orð eptir þessa goða manz dæmi.

Um þat er Augustinus braut nidr skadsamliga villu.

16. A þessum stundum sveik marga menn i borginni Yppon
 30 skadsamlig villa þeira manna, er Manichei eru kalladir. Einn prestur

1 reglu B, C. 2 helgum B, C. 3 hialpsamligri B, C. 4 saal. B, C; er A. 5 helga B, C. 6 saal. B, C.; flutti A. 7 saal. B, C; eigi A. 8 [saal. B, C.; þeim lysti þat sva aullum biartliga A. 9 saal. B, C; fegrð A. 10 um allan heim B. 11 i kristninni tilf. B, C.

þeirá, sæ er Fortunatus het, spillti mest folkinu fylgiandi þessi villu. En heilagr prestr Augustinus disputaði við hann ok sigraði² opinberliga, sva at allt folkit heyrði. En Fortunatus hneyktr ok makligha svivirðr flyði brutt af þeiri saumu borg ok var þar eigi síðan senn. Síðan flaut fagrlega frægð³ kenningar hins heilaga Augustini sem hinn sætazti guðs ilmr um aull herut Affrica sva opinberliga, at þaðan af fagnaði aull kristni, því at sva sem allir limirnir harma ok hryggvaz⁴, ef einn sykiz, sva fagna ok allir hans heilsu. En þo fagnaði enn framarr Valerius byskup ok gerði guði þackir fyrir andligan velgiorning ser af honum⁵ veittan; tok nu, sem mannligr hugr er vanr, at ottazt, at Augustinus mundi verða tekinn fra honum ok kosinn til byskups nockurri annarri kirkiu, er hofðingialaus var. Ok sva hefði tekiz, nema hann hefði komit honum undan i nockurn leyniligan stað, sva at hann fanz eigi, þæ er hans var leitazt. Ottaðizt þessi enn virðulegi byskup þetta sama því meirr, er hann vissi sig bæði revrnadan⁶ fyrir alldrs sakir ok vanmegns⁷, ok því sendi hann leyniliga bref sitt til erkibyskups i Cartagine ok giorði [hvortveggia honum kunnigt⁸ alldr sinn mikinn ok likamliga vanheilsu, þess biðiandi, at Augustinus væri vigðr til byskups i borginni Yppon til fulltings við sik ok kristninni til styrktar, en eigi þæ þegar⁹ til valldzens viðtoku eða byskupsstolsins, ok þetta¹⁰ feck hann með innsigli erkibyskups. Eptir þetta bað Valerius byskup Melagium¹¹ erkibyskup Kalamensis borgar þess heraðs, er Numidia er kallazt, at hann skyllði koma at vitia Ypponensis kristni. Ok er hann var þar kominn, birti Valerius byskup sinn vilia þeim byskupum, sem¹² þar voru við staddir, ok aullum klerkum i Yppon ok þar með aullu folki. Ok þo at [aullu folki¹³ kiæmi þetta æ uvarzt, þeim¹⁴ er heyrðu, toku allir með fagnaði ok fysi ok baðu með myklu atkalli, at þetta skyllði skiott fullgiorazt, at Augustinus væri til byskups vigðr. En hann talðizt undan ok [kallaðizt eigi¹⁵ byskups vigslu vilia taka at sinum byskupi lifanda i mot sið ok vanda kirkiunnar. Ok þæ er hann var þess eggiaðr af aullum, at hann skyllði vigslu taka, ok saunnuðu þat vera siðveniu bæði i Affrica ok víða annarstaðar i kristninni ok sogðu þar til morg

¹ saal. B; þessu A, C.   ² hann tilf. B, C.   ³ saal. B, C.; ok tilf. A.   ⁴ hryggiazt B, C.   ⁵ guði B.   ⁶ hrörnadan B, C.   ⁷ vanmegnis B.   ⁸ [honum kunnikt hvartveggia B, C.   ⁹ með ollu tilf. B, C.   ¹⁰ sama tilf. B, C.   ¹¹ Megalium B, C.   ¹² er B, C.   ¹³ [aullum C; þeim B.   ¹⁴ mj. B.   ¹⁵ [saal. B; talðizt eigi C; eigi eigi (!) A.

dæni. Ok sva tilskyldaðr eða nær nauðgaðr, varð hann undir at ganga þenna vanda ok tok byskups vigslu. En þo sagði hann sva síðan, at eigi skyllði þetta giorðzt hafa, at hann væri vigðr, meðan hans byskup lifði, ok ritaði þat, sem hann nam, síðan hann var 5 vigðr, at þetta var i moti skipan almenniligs þings, því at eigi villdi hann, at þat væri auðrum giortt, er hann harmaði við sialfan sig gertt hafva verit. Heðan af lagði hann mikinn hug æ, at þat skyllði skipat vera æ byskupa þingum, at þeir, er vigslur gerði, [skyllði kunnar gera þeim, er vigiaz skylldu, eða þeim, er aðr 10 voru vigðir, laugligar setningar allra læðra manna.

Um hversdagliga sidu Augustini byskups.

17. Þæ er heilagr Augustinus hafði tekit byskups vigslu², predicaði hann guðs orð enn berligar ok staðfastligar³ ok með meiri rauksemð en aðr, eigi at eins um eit herat, helldr ok hvervetna 15 þar sem hann var beðinn til at⁴ koma, bæði glaðliga ok sætligha buinn iafnan at giallda skynsamlig andsvaur þeim, er beiddu, af heilagri tru ok von þeiri, er til guðs er. Tok nu bratt miok at vaxa ok styrkiaz guðs kristni um alltt Affricam af hans predican. Þvi [fylgði hann um⁵ vigslugerðir við presta ok klerka, sem 20 meiri [samþykt er⁶ til kristinna manna eða síðligr vandi kristninnar. Igangsklæði hans ok skoklæði ok reckiuklæði voru með stillingu⁷ ok viðrkvæmiligum hætti, hvarki miok vaundut ok eigi miok afleitlig; því at honum syndiz, sem af þessu auðru hvaru villdu sumir synaz haleitligir en sumir auðgiætligir, sva leitandi sinna luta en 25 eigi þeira, er Jesus Kristz eru⁸. En hann helltt i þessu mitt hóf ok hneigði hvarki til hægrri handar ne vinstri. Borð helltt hann hofsamliga ok athugasamliga sparligtt, let hann frammi vera kal ok graus ok stundum kiot fyrir sakir gesta ok þeira manna, er ustykr⁹ voru. Hann drak iafnan vin¹⁰, því at hann vissi ok kendi sva 30 auðrum, at aull skepna guðs er goð ok ecki afvirdandi¹¹, þat er með þauckum er neytt við guð, því at þat helgaz alltt fyrir guðs orð ok helga bæn. Spanu at eins hafði hann af silfri, en aunnur ker eða borðbunaðr voru af tre eða marmara eða steypit af elltu leiri, sva sem grytnr eða pottar. Þetta var þo eptir hans vilia, 35 en eigi sakir aureigðar eða fataegðar(!)¹².

1 [saal. B, C; skylldu kunna A. 2 tign B, C. 3 saal. B, C; staðfestaligar A. 4 tilf. B, C. 5 [saal. B; fylgðu honum A; fyllði hann um C, 6 [saal. B, C; samþycr var A. 7 stilliligum B. 8 saal. B, C; voru A. 9 ostrykari B, C. 10 mgl. B, C.

11 afvirdanda B. 12 fataekis B, C.

Fra Augustino.

18. Þessi heilagr Augustinus byskup geymði iafnan at taka bliðliga við gestum. Ok er hann sat yfir matborði, elskaði hann meirr lesning heilagra boka eða þess hattar tal en fæðzlu eða dryk; ok i mot skaðsamligri uveniu nockurra manna hafði hann sva 5 ritað æ sinu borði:

Quisquis amat dietis absentum^r rodere vitam,
hanc mensam indignam noverit esse sibi.

Þessi vers megu sva vera skilin: Hverr sæ, er elsker at gnaga^r meðr umlestri lifnat fraverandi manna, viti þetta borð ser umakligt. 10 Ok því minti hann æ alla þæ, er at matborði sitia, at hallda sik skyllduliga fra skaðsamligum ok þarflausum orðum. Ok nockura sambyskupa ser hina kiæruztu, þæ er gleymðu eða i mot mæltu þessi ritning, hirti hann nockut sinn sva stríðliga, at þeir skylldu³ skiott brott ganga⁴ fra bordinu, ella myndi hann um mitt matmæl 15 upp risa ok fara til sins herbergis. Ok þetta sama profodum vær æ sialfum oss, er þa satum yfir bordinu, segir sa er sōguna hefir dictad. Jafnan var hann minnigr fataekra manna, þeim miskun-samliga ōlmusu at veita af sliku sama efni, sem hann hellt sig ok alla, þa er med honum voru. En þa er kirkiufee tok miog at 20 þverra, gerdi hann i kunnleika kristnu folki, at eigi hafdi hann þa efni til fataekum monnum at veita. En þetta [hefda ek eigi⁶ sagt, nema mer syndiz þat vidrkvæmiligt vera i mot likamligri skilning nockurra manna, segir sa er soguna hefir ritad, ok þetta sama sagdi ok ritadi virðuligrar minningar Ambrosius byskup i slikum naudsynium efalausliga vera geranda. Hann minti ok a, er hann taladi i heilagri kirkiu, at betr væri geymt, ef vanrækt 25 er⁷ af rettruōndum monnum fehirdzla kirkiunnar edr skrudhus, þadan er naudsynligir lutir flytiaz til alltaris, sagdiz hann hafa heyrnt helgan Ambrosium predica af því sama efni, svo at hann var hia.

Ysidorus byskup segir fra bokagerd Augustini.

19. Sæll Ysidorus byskup talar þessum lofsamligum ordum af 30 hinum helga Augustino byskupi. Allra þeira manna idnir, er 1 saal. B, C.; eabsentm A. 2 saal. B; ganga A, C. 3 skylldi B, C. 4 Her er i A udrevet et Blad, hvis nederste Del er i Behold og findes i No. 627 quarto; den øverste Del er hørtskaaren saaledes, at paa første og tredje Spalte ere af 44 Linier de sidste 18 tilbage, og paa 35 anden og fjerde Spalte de sidste 19. Vi benævne dette Bladfragment a. Hvor A og a mangler, lægges B til Grund. 5 undir C. 6 [saal. C; hefdi ek B. 7 var C.

margar bækur hafa diktad, sigrar enn helgi Augustinus með sinu mannviti ok snilld, því at hann diktadi ok ritadi svo marga ok mikla hluti, at því sidr fær nöckurr madr ritad hans bækur allar æt sinum alldri, at engi vinzt til þær allar at lesa. Augustinus þessi kallaz ok Aurelius ab aura, þat er af lofsamligu eptirmæli allz folks, fyrir þat er hann aukaði almenniligan rett i sinni bokagiorð. Nafnn Augustini þyðiz ok augmentatus², því at hann lagði marga hluti við til nytsemðar, þa er hann sneri girðzkum bokum i latinuliga snilld.

Fra riti heilags Jeronimi.

20. Sæll Jeronimus prestr tulkr heilagrar biblie³, þa er hann var miok vanmegnn af mycklum alldri, ritadi hann sva milli annarra hluta til Augustinum: «Ver⁴ haufum nu miok fylltt vora lifsdaga ok starfat slikt, sem ver haufum matt kristninni til styrktar; en fyrir því at þu vartt lengi syslulauss af þessu erfviði, hæfir þer nu at starfa, en oss at hvilaz.» Merkit, hinir kiærustu bræðr, at hinn sæli Jeronimus hit biartzta lios heimsins dæmði ongum [odrum vidrkvæmiligras⁵ æ hendi at fela vanda ok æhyggiu at bera fyrir heilagri kristni almenniligri en þessum hinum sæla Augustino⁶.

Af einum meistara.

21. Prosper einn agætr meistari talar þessum ordum af Augustino i sinni bok: Heilagr Augustinus var hyass i hugviti, blidr i mali, frodr a þessa heims ritningar, starfsfullr i erfvidum fyrir kristninni, biatr i hversdagligri disputan, forsiall i alhri sinni athöfn⁷, sannkristinn i skyringu truar varrar, glöggr i losan vandra⁸ spurninga, athugasamr i sigran villumanna, viss ok varr i þydingu laugsamligra ritninga.

Fra einum virduligum meistara.

30 22. Sva talar enn einn virduligr ok viss meistari: Heilagr Augustinus byskup, er kallazt rettliga skinanda lios spekinnar,

1 Med dette Ord begynder første Spalte i a. 2 saal. B, C; augmentatus a. 3 biflie B. 4 saal. B, C; var A. 5 [saal. B, C; þeira viðkvæmligha(!) a. 6 Her ender første Spalte i a. 7 atferð C. 8 saal. C; vandra B.

vinri sannleiksins, vernd truarinnar, sigrar bædi at bokfrædi ok briostviti alla kennifedr heilagrar kristni; blomgadiz hann fagrliga bædi af verkum kraptanna ok framflutning heilagra kenninga.

Fra einni godri konu.

23. Ein goð kona ok þurftug reyndi þat, hversu stadfasta 5 syn hiartans enn sæli Augustinus hafði til heilagrar þrenningar, þa er hann predicadi² fyrir folkinu af sialfri guds þrenning, er hun kom ok fell til fota honum ok bad hann hialpar fyrir sinni naudsyn. En hann miskunnadi henne eigi, því at hann sa hana eigi. Hvarf hon sidan med hrygd a braut. En a næstu nott, er 10 hun sofnadi, syndiz henne sem hun væri uppnumin til guðligs hæasetis, ok þar sa hun sælan Augustinum standa a kniam fyrir heilagri þrenningu, ok hellt upp hondum ok sa upp a þrenningina með hinni hvassuztu syn. Þaa heyrði hun raudd af guðligu hasæti, þaa er sva sagði: »Heyrðu kona! þessi Augustinus festi sva⁴ 15 giærdags aa mer augu sins hiarta, þa er hann hafði likamlig augu byrgð til þin, er þu fellt [at fotum⁵ honum, því at hann matti eigi vikia synina⁶ fra mer ok til þin. En nu kom þu aa myrgin⁷ snemma til hans, ok mantu þaa reyna giæzku hans.« Sva gerði [hun, ok⁸ kom um morguninn a fund guðs þionostumanz Augustini, 20 en hann tok við henni með hinni mestu miskunnsemð, því at hann kenti þaa ena saumu vera, sem⁹ hann hafði aa himni set um nottina.

Fra þeim er soguna hefir dictad.

24. Eigi er þat vartt, segir saa er sauguna hefir dictat, at greina með skaummu mali, hvilikan ofrið ok unsatir þessi enn 25 virðuligi byskup Augustinus hefir þoltt af villumaunnum Donatistis, Manicheis ok Arrianis. Þvi at einn dag, er hann for veg sinn at telia tru fyrir¹⁰ maunnum heilagri kristni til styrktar, þaa haufðu þeir villumenn, er ek nefnda fyrir, er¹¹ Donatiste eru kallaðir, settz¹² fyrir honum fiolmennir¹³ með alvæpni aa þeim veg, er hann 30

1 vegr C.   2 guds ordum tilf. C.   3 Med dette Ord begynder anden Spalte i a.   4 i tilf. C.   5 [til fota C.   6 saal. a, B, C.
7 morgin B, C.   8 [konan, at hun B, C.   9 er B, C.   10 kristnum tilf. B.   11 ok B, C.   12 rettet; setter a; setid B, C.
13 fiolment B, C.

skyldi¹ fara, ok ætludu at hafa lif hans, ef þeir hefði hann fundit. En hann veik æ annan veg, en hann hafði adr ætlat, ok fordadiz sva lifshaska hlifdr med guds miskunn.

Fra enum helgum Augustino.

5 25. Heilagr byskup Augustinus let til sin bera, nockuru adr en hann tok hina efstu sott, bækr þær, er hann hafði dicta(t)², at hann mætti þær glogliga skynia ok ranzsaka ok retta, þar sem honum þotti þurfa, bædi þær er hann hafði i fyrstu dictad a tima sinnar rettsnuningar, þa er hann var ovigdr, ok svo ok þær, er hann dictadi, þa er hann var prestr edr byskup; ok hvat sem hann þekti sig annan veg dictad hafa eda ritad, en kristilig regla hefir ok helldr, þa er hann vissi minnr ok skildi almenniliga tru, færði hann þat i lag ok gerdi rett. Ok því ritadi hann tvær bækr, þær er þess hattar titull er fyrir de recensione librorum, 15 þat er sem boka rannsakan eda retting. Hann harmadi ok nockurar bækr fra ser teknar ok braut bornar af nockurum brædrum, adr [en hann hefði þelat eda emendat³, þott⁴ hann hefði þær sidan rettar gervar. Þær voru ok nockurar hans bækr, er eigi voru algiörvar, adr hann andadiz. En þar sem hann villdi öllum stoda, 20 þeim er bækr mattu lesa, ok þeim er eigi mattu, þa diktadi hann eina bok af gudligu lögmali bædi af hinu nyia ok hinu forna, ok las þar saman bædi boðit⁵ ok bannat, at i þeiri bok kendi hverr sialfan sik, hvartt hann væri hlyðinn eda uhlyðinn guðs boðorðum, ok nefndi hann þetta sitt verk speculum, þat er [kallat skuggsio⁶.

Fra enum helga Augustino.

25 26. Heilagr Augustinus predicadi guðs erendi alltt fram til sialfrar banasottar sinnar an aflatu glaðliga með styrku ok heilu hugskoti ok heilsamligu raði i heilagri kirkiu, alheill at aullum likam ok sva at syn ok heyrn. Þessi hinn heilagi byskup lifði 30 .lxx. ara ok .vi. ar, [en i klerkdomi ok byskupsdomi⁷ sinum nær .xl. ara⁸. En i banasott sinni bauð hann, at honum skyldi rita þæ fæ psalma af Daviðs psalltara, sem einkanliga eru af sannri

1 Her ender anden Spalte i a. 2 tilf. C. 3 þelat eda emendat saal. rettet; þela æmenda C. 4 [tilf. C. 5 Med dette Ord begynder tredie Spalte i a. 6 [kollud skuggsea B; skughsio kaullud C. 7 klerkdomi ok byskupsdomi saal. B; klerkdæmi ok byskupsdæmi a. 8 [mgl. C.

synða iðran; setti hann þessi kvaterni við vegginn hia hvilunni, ok las þar af psalmana optliga, meðan hann læa i þessi sott, ok felldi iafnan noglig¹ iðrunar tar. Nockurir diofuloðir menn voru leiddir til hans, er hann læa i sottinni, ok með heilagri bæn rak hann diofla fra þeim ok gerði þa alheila. Þaa² kom til hans einn 5
 siukr madr ok bad hann leggja hendr yfir hofud ser ok gefa ser heilsu. En byskup svaradi: »Ef ek mætta nockut, þa munda ek fyrri veita mer þat, er þu beidiz.« Þa sagdiz enn siuki madr heyrtr hafa rodd af gudi sva til sin mælandi: »Far a fund Augustini byskups ok bid hann leggja hönd yfir þik, ok muntu 10
 heill verda.« En er heilagr byskup hafdi þetta heyrtr, lagdi hann med sinni blezan hönd yfir enn siuka ok let hann iafnskiott heilan heim fara. Ecki gerdi hann testamentum, því at hann hafdi sig fatekan gert fyrir Kristz ast ok hafdi afz eingu ath giöra. Heilaga bok kirkiunnar bibliotecam ok adrar helgar bækr bad hann, at 15
 iafnan væri vandliga geymdar eptir hans dag; hvat sem kirkian atti i skrudi eda fiarmunum feek hann i hendr trulyndum presti, þeim er geymt hafdi kirkiunnar goz um hans daga. Eigi audgadi hann i sinu lifi edr vid daudann, svo sem margir giöra, sina nafrændr, hvort sem þeir voru klæddir eda eigi, helldr veitti hann 20
 þeim sem odrum, medan hann lifdi, þat sem þurft beiddi, eigi at þeir audgadiz, helldr at þeir þyrfti þa eigi eda væri minnr þurfandi. Klerka ok klaustr karla ok kvenna, er hreinlifi helldu med sinum formonnum, gaf hann fullkomliga i kirkiunnar valld, svo ok þær bækr, er hann hafdi dictat eda adrir helgir menn, 25
 med sinum hirdzlum.

Andlat heilags Augustini.

27. En til þess at af engum manni mætti⁴ bæn hans talmazt þaðan af, bað hann nær .x. daugum, adr ond hans skildiz⁵ við likamann, at engi maðr gengi inn til hans nema þær stundir at eins, 30
 er læknar komu at sia sottarfar hans, eda fæzla var honum færð, ok sva var geymt ok giort. En hann let alldregi af heilagri bæn aa þeim aullum tima, ok milli bænarorða sofnadi hann með feðrum sinum i goðri elli til himinrikis af þessum heimi. Ok at oss hia-
 verandum ok siandum ok biðiandum⁶, segir saa er sauguna hefir 35

1 gnoglig B, C. 2 Her ender tredie Spalte i a. 3 saal. C; at B.
 4 Her begynder fjerde Spalte i a. 5 saal. B, C; skiliz A. 6 fyrir sal hans tilf. B, C.

díctat, var fyrir honum guði fornn færð i heilugum messusaung, ok síðan var eptir síð líkamr i iorð grafvinn. Af þessum lutum, sem nu hafva ritaðir verit, mæ kunnicktt verða¹, hverssu mikill upphalldzmaðr hinn sæli Augustinus hefir verit með guðs gíof heilagri ok almenniligrí kristni, ok er íafnna, sem hann siaiz² lífandi i sinum kenningum retruaðum maunnum. Sva finzt ritat, at einn veralldar spekingr hafði boðit³ at hann skyllði vera grafvinn við almenniligan veg, síðan hann var dauðr, ok díctaði þessi tvau⁴ vers⁵:

10 Vivere post obitum vatem vis nosse, viator,
Quod legis ecce loquor, vox tua nempe mea est.

Þat mæ sva vera skilit: Ef þu, farandi maðr, villtt vita, at skalldit lífir eptir dauðann, hygg at, þat eru mín orð, er þu less, ok því eru þín orð mín. Þessi dæmisaga mæ vel heyra hinum heilaga
15 Augustino i þann stað, er⁶ sialfr sannleikrinn gíorir þat aullum aughlost⁷, er yfir lesa þær ritningar, er þessi guðs astvínr hefir díctat af tru ok von ok heilagri ast kristninni til nytsemðar ok þeim til styrktar, er lesa, hverssu heilagliga ok rettliga hann lífði ok lífir enu eptir líkamligan dauða. En ek hygg, segir sá er
20 sauguna hefvir díctat æa latínu, at enn mætti meira lesa af honum ser til nytsemðar hværr, er hann sá ok heyrði predica⁸ i heilagri kirkiu, ok kunnig var hans meðferð⁹ milli manna, því at hann var eigi at eins frágr¹⁰ ritari i himnaríki, þat er i nuverandi kristni, sá er fram bar af sinni fehirðzlu nýia luti ok forinna, þat
25 eru visendi hvarstveggia laugmala, eða sá kaupmaðr, er selldi alla hluti, þá er hann atti, ok keypti einn agiætana gimstein, er hann hafði fundit, heldr var hann ok einn af þeim, er sva er af ritað:
»Gíorit sva sem þer talit,« ok einn¹¹ af þeim, er lausnarinn segir, at sa man mykill vera kallaðr i himinríki, er bæði gerir ok kennir.
30 Nu bið ek mykiliga yðra astsemð, er þessa saugu lesit, segir sá er díctaði, at þer gíorit almattkum guði þackir með mer ok lofit drottin, er mer veitti skilning, at ek mætta ok villda þessa hluti i kunnleika gíora hiaverandum ok fraverandum, þeim er nu eru ok vera munu, ok biðit með mer ok fyrir mer, at ek hafa her
35 fyrir þessa¹² heilags manz hylli, er ek lífða með af guðs gíof nær

1 hvílikr eða tilf. B, C. 2 syniz B. 3 Her ender a, og nu bygynder atter A. 4 saal. B; tva A, tvo C. 5 ok bad rita yfir leidinu tilf. B; ok skrifadi yfir leidinu C. 6 at B, C. 7 liost B, C. 8 saal. B, C; predicat A. 9 her tilf. B, C. 10 frodr B, C. 11 enn B, C. 12 saal. B, C; þess A.

.xl. ara sætliga ok frialsliga utan nockura mykla misþockan, at ek mega guði lika bæði her ok i ukomnu lífvi.

Fra Augustino.

28. Heilagr Augustinus var æ daugum konunganna Archadij ok Honorij sona Theodosij keisara hins goða miok frægr i guðs kristni af kenningum sinum ok speki ok bokagiorð. Þessi heilagr byskup af guðs anda lærðr dictaði i heilagri kristne maunnonum til siðbotar bækr, skyringar ok pislá þusund ok .xxx., at frateknum þeim lutum¹ er eigi mæ taulu æ koma. Virðuligr hans líkami var i fyrstu fluttr or sinni² borg Yppon fyrir sakir ufridar i Sardinarey, er liggir fyrir Affrica, en síðan var hann fluttr af Leobrando Langbarða konungi i þæ borg, er Papia heitir, ok Ticinum kallaz öðru nafne, ok vegaðsamliga varðveittr i Petrs kirkju með micklum fekostnaði, aðr konungrinn fengi helgan dominn. 10

Af Vilhelmo.

15

29. Broðir Gilhilmus lector af sið berfættra bræðra i Marsil sagði sik lesit hafa i sententijs af hiarta hins sæla Augustini, þat er varðveitt er i þeiri borg⁴, er Vercellis heitir, ok synizt i fyrstu visit, sem von er, en þæ er fyrir þessum helgum domi er lesit af þeiri bok, er hann sialfr hugsaði ok settis af hinni hæstu guðs þrenning i mot villumaunnum, þrutnar hiartat því meirr, sem leingr er lesit af þeiri saumu bok. 20

Lof heilags Augustini.

30. Heilagr Augustinus byskup er hinn styrkazti⁶ stolpi almenniligrar truar; hann kallaz ok himneskr luðr, herralict líos, 25 malsnilldar ker, fehirðzla vizkunnar, verndarmaðr kristninnar, uruggr⁷ bardagamaðr i mot villumaunnum, en sannr elskari heilagrar þrenningar. Nu biðium, kiæruztu bræðr, at oss veitizt fyrir þessa byskups bæn at batna af hans kenning ok hana⁸ at fulgiora, ok

¹ mgl. B, C.   ² þeiri C.   ³ Saal. C; fra brodur einum B.   ⁴ Italie 30 tilf. B.   ⁵ samsetti B, C.   ⁶ sterkasti B, C.   ⁷ aurggr B, C.   ⁸ saal. B, C; hafa A.

þangat at koma, er heilug þrenning ok almattr þeirar þrenningar rikir ok dyrkar i sifellu sina helga menn, þeire saumu þrenning se vegr ok lof ok dyrð um allar alldir. Amen.

APPENDIX.

5 (*Fragment af en ældre tospaltet Pergamentcodex, 221 folio. Nederst paa et Blad i denne Codex, hvilket indeholder Slutningen af Biskop Jons Saga, jvf. Bp. Sögur I. 202, findes en Overskrift med røde Bogstaver til Augustinus Saga, hvorefter første Blad af selve Sagaen mangler, det andet derimod er tilbage. Overskriften og det tiloversblevne Blad meddeles her, jvf. ovenfor S. 125^{2a}—128^{2a}.)*

10 Her hefr saugu hins mykla Augustini sva sem herra Runolfr aboti Sigmund[arson] af Veri snaraði af latino. prolog[us].

engi maðr kennde honum. Heyr þv gvd drottinn segir sa er þessa sægv hefir dictat. þv veizt at skiot skilning oc hvass næmleikr er þin giof.

15 Af Færsto villvmanni.

Þa er Avg' hafði ix vetr oc xx. kom i borgina Kartaginem einn b'p Manic[he]orum þeirra villvmanna er sva ero kallaðir sa er F[au]stus hét at namne mykil diof[v]ls snara þvi at hann var hinn nafn frægasti millvm villvmanna af mykille kunnasto oc froðleic
 20 oc hann hafði yfir lesit allar hofuð iþrottir. En þvi at Avg' hafði lesit margar bðkr spekinga oc hellt þaðan af i minne marga lute þa bar hann samt slict sem hann hafði lesit við orð oc kenning þessa villvmannz er mart hafði saman ritat af ymislegum lutum oc skilði at haðuleg var hans kenning oc villa oc vtan alla skyn-
 25 semd. Oc er þeir taka tal sin i millvm fann Avg' þenna mann bliðan i mali oc með skemtilegu viðrtali. þui at bðkr þessa villvmanna ero fullar af skræcsægum oc þeir tala með falsi af himne oc stiornv mörkum. af sol oc tvngli. Enn er Avg' bað hann rannsaka oc gera sanna sina kenning þorði villvmaðrinn eigi þat

gera oc skammaðiz nv eigi þat at iata at kenning hans var eigi sann oc sva sigraðr fór hann i brott.

Avg' skilði við moður sina.

Eptir þetta hugsaði Avg' at fara hegat norðr vm hafit til Roma borgar, oc fystiz helldr þar skola at hallða slikan sem hann hafði aðr halldit i Cartagine. einna mest firi því at hann hafði heyrt at vngir menn mætti þar hafa frialslegra studium. Þvi at i Cartagine var þa nockorr vkýrrleikr, enn þessi hans hugsan var sannlega guðlig skipan. Oc er hann hóf vpp þessa ferð fylgði honum moðir hans allt til hafs mioc biðianndi at hann fœri eigi þessa ferð, eða leyfði at hon fœri með honum. hann let eigi alhuga sinn vppi firi henne oc sagðiz eigi mynndv fyrr skilia við vini sina enn byrr kiæmi. Moðir hans villdi með honum fara til herbergis vm kuelldit. enn hann eggiaði hana oc feck þo varla at hon væri vm nottina i þeim stað er nalægstr var skipi þeirra oc giðr var minning hins heilaga Cipriani b'ps er pinndr var við Kartaginem. Enn þegar þav voru skilit steig hann a skip oc ferðaðiz brott vm nottina leynilega. Moðir hans var a bönum þa nótt biðianndi guð at talmaðiz brautferð sunar hennar. Enn gvð gaf Avg' beinan oc bliðan byr sva at skipit bar skiótt fra landi ór augsyn enn varðveitti hann af allum sioar haska. Moðir hans kom snemma til strannðar vm morgoninn i þann stað er þau hafðv skilit vm quelldit oc sa nv huat gôrz hafði. toc nv at grata meðr ôsilegum harme bræutferð sunar sins. oc bað guð heyra sic i sinne næðsyn. enn firi því gret hon oc sytti at hon vissi eigi hueria fagnaði guð munndi gera i brautferð sunar hennar. Oc eptir mykinn grat for hon til þeirra staða sem aðr hafði hon verit. toc þa af nyio at biðia til gvðs firi syne sinum.

Avg' kom . . . .

Enn er Avg' kom i Romam fell hann litlv siðarr i mykinn sivkleik oc ef gvðs miskunn hefði eigi dualit hans lichamlegan dauða hefði hann farit til helvitis beranndi með ser synðir sinar. Enn þetta vissé moðir hans eigi oc bað firi honum fraveranda oc fôddi hann nv meðr meire môði anndlega en fyrre lichamlega. hon gerðe huers daglegar olmvsvr fatökum monnvum þeim litillatlega pionanndi. Engan dag gleymði hon firi honum fornir at fœra kuellð

oc morgin an aflate kom hon til kirkiv eigi til þess at heyra hegomlegar saugur helldr at heyra guð i sinvm orðum oc guð heyrði hana i sinum bönum firí hialp sunar sins. Þa er Avg' varð heill af þeirre mykille sott er hann hafðe fengit. toc hann
 5 nv at kenna rethoricam er vær kallum malsnildar list. þui at hann hafði firir þat emni þangat sott oc samnaðiz huersdaglega m[art] manna til hans herbergis.

fra Avg' oc moður hans.

Siðan var sent af Meilans borg til Roma borgar greiva at
 10 hann senndi þeim meistara þann er þar mætti kenna rethoricam. Enn Simacus greifi senndi Augustinvm vel profaðan meistara a þa list sem allar aðrar. Oc er hann kom i Meilans borg fann hann þar firir Ambrosivm agætan b'p er vm allan heim var frægr af hinum bæztum lutum. Ambrosius b'p toc við honum fauðurlega
 15 oc elskaði hann b'pliga kominn i okunnigt land. Avg' toc hann oc mioc at elska oc gefa gavm orðum hans með athuga oc gladdiz af sötleik hans malshattar. Eigi hirði hann sva mioc at nema þa lute er hann sagðe helldr var honum þat faheyrt oc dasamlict huersv hann sagði. þa er þessir lutir giorðuz kom a funnd Avgvstini
 20 moðir hans mildd oc mattug i goðum verkum er honum fylgði bæði a sio oc a landi treystanndi gvðs miskunn i vel hveriom haska. þa er hon for hingat vm hafit varð hon oc hennar skiparar staudd i myklum haska enn hon huggaði þa alla þeim heitanndi bæði hofn oc heilsv. þui at guð hafði henni þat birt oc með
 25 vitran firir heitit. Enn þegar Avg' fann¹ . . . . . hann þa Manicheus þeirrar villv maðr oc eigi sannliga cristinn. hon fagnaði þa harðla mioc er hon heyrði hann með allv fra skilðan villunne þo at hann hefði sannleikinn eigi þa enn fullkomlega oðlaz. hon mælti þa með myklv travsti. Ek trve at
 30 guð veiti mer at ek sea þic svn minn sanneristinn aðr ek liða af þessv lifi. Nu af nyio bað hon iamnan til gvðs með mykille tara ýthellingv at skiótlega veitti hann sitt fullting at lysa hiarta myrkr Avg'. Moðir hans elskaði hinn heilaga Ambrosium sem engil gvðs. þui at hon skilði at firir hann hafði þat gorz at Avg' mvndi
 35 eigi apr huerva til hinnar fyrre efanar oc villv. hon toc nv enn at minnaz gvðs heilagra manna sem fyrr hafði hon gert vt i

1 Överste Linie paa Spalten er her bortskaaren.

Affrica oc villde offra vit þeirra graupt bræð oc vin eða fözlur þar til er henni var þat bannat af gæzlumonnum. toc hon þat þegar með þæckum er hon vissi at b'p hafði þat bannat. Föðri hon þa fözlu síðan fatökum monnum. oc i mot iarðlegum avoxtum er hon föðri fyrre nam hon nv at forna við graupt heilagra pislarvatta helgar bönir af reinv brioste. A huerium sunno degi heyrði Avg' Ambrosium retlega skyranda fyrir folkino orð sannleiksins sealfs optlega sva segianda i sinne predican Littera occidit spiritus uiuificat. þat ma sva vera sagt. Ritningin drepr þess onnd er hana skilr oc varðveitir lichamliga. enn ef hon er anndlega skilit lifgar hon þess onnd er hana varðveitir. Avg' hafði iaflan samtal af morgum vönnudum spurningum vit þa¹ hina kærutzv vine sina er annarr het Alippius enn annarr

¹ Her er ladet aaben Plads for et Ord.

BARBARE SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio, A; 429 octavo, B*)

Her byriar upp sögu heilagrar Barbare meyjar ok segir hversu hun
endi sitt lif med storum þrautum.

5 A dögum Maximiani keisara var nockurr höfðinghi, sa er
Dioskorus¹ het, audigr hardla ok heidinn ok trudi a skurdgod, en hann
atti dottur, þa er Barbara het. Fadir hennar giörði stöpul hafan
ok lukti² dottur sina i stauplinum, svá at [menn mattu eigi³ sia
hana ok vænleik hennar, þviat hann var vandlatr⁴. En er hon
10 var giáf waxin, þa badu hennar gaufgir menn. Fadir hennar geck i s
stöpulinn ok mælti vit hana: »Storgætingar⁶ bidia þin, dottir, en
þu seg sialf, hvern þu will kiosa⁷.« Heilaug Barbara svaradi med
reidi ok mælti: »Eigi þarftu þat at ætla, fadir, ath ek [leggja þocka
æ nöckurn⁸ þeira.« Þa geck fadir hennar brott or stöplinum ok
15 let fá at hallargerð ok safnadi mörgum smidum, at þetta verk
mætti sem skiotaz fram fara, ok syndi hann smidum, hverso hann
willdi gera lata haullina, ok gallt hann þeim i hönd allt verkkaup,
ok for sidan i fiarlægt herad ok var leingi heiman. En ambatt
guds Barbara kom at sia verk smida, ok sa hun tvo glugga nordan
20 æ höllinni gerva ok mælti wit smiduna: »Fyrir hvi gerdut þer
tvo at eins glugga?« Smidirnir svörudu: »Fadir þinn baud oss9
sva.« Barbara mælti vit þa: »Giörit mer enn þridia glugg.«
Þeir svörudu: »Hræðumzt vær, drotning, ath fadir þinn reidiz oss,
ok megum vær eigi standaz reidi hans.« Guds ambatt mælti:
25 »Giörit þer sem ek byd, en ek mun stöðva reidi födur mins um
þenna hlut.« Þa gerdu smidirnir enn þridia glugg, sem hon hafde

1 *Saal. B; Dischorius A.*   2 lauk *B.*   3 [eingi madr mætti *B.*
4 um hana *tilf. B.*   5 a *B.*   6 storgiædingar *B.*   7 eiga *B.*
8 [felli hug minn til eins *B.*   9 at gera *tilf. B.*

mællt. Þá geck en grandvar(a)zta mæ'r Barbara eptir¹ höllinni, en er hun kom i austratt, þá reist hon med fingri sinum krossmark æ steini, ok ma þat sia allt til þessa dags. Þá geck Barbara inn i ahus þat, er upp spratt hreint vatn, ok gerdi hun þar enn krossmark æ steini, ok taka truadir² menn sidan margfallda hialp ok heilso i þeim stad. I þessum brunni tok Barbara skirn af nøckurum helgum manne, ok lifdi hun þar nockura tid vit skogar hunang ok likti fæzlu [sina ok lif³ eptir Johanni baptista. Sia brunnr, er Barbara var skird i, liktizt þeim brunni, er gudspiöll segia, ath sa þó andlit sitt i, er blindr var borinn, ok tok syn sina. Sia brunnr liktizt því lifanda watni, er syndug kona bad Krist gefa ser at brunni. En er heilög Barbara kom aptr i stöpul sinn, þá leit hun þar skurdgod fodur sins or malmi giörr, ok tok traust af helgum anda ok mætt af guds krapti, ok spytti hun i andlit skurdgodunum ok mællti: »Verdi ydr likir þeir, er ydr gerdu, ok allir þeir, er ydr treystaz.« En er hon hafdi þetta mællt, þá bad hun guds krapt fella skurdgodin, ok vard sem hon bad.

Fra Dioschoro.

2. En er Dioskorus kom heim aptr fadir hennar or enni löngu heimanför, þá leit hann æ höll sina algerfa ok sæ þria glugga ok mællti vid smidina: »Fyrir hvi settut þer þria glugga?« En þeir svörudu: »Dottir þin baud oss svo.« Þá kalladi hann þangat dottur sina ok mællti: »Baud þu, dottir, at gera þria glugga?« Hun svaradi: »Þat gerda ek, ok vel gerda ek þat, þvíat þrir gluggar lysa hvern mann, er kemr i heim, en tveir gluggar mega myrkvir vera.« Fadir hennar mællti: »Hversu mega þrir frammar lysa en tveir?« Barbara svaradi: »Þrir merkia födur ok son ok helgan anda einn sannan gúð, þann er hverium manne byriar at göfga.« Þá reiddizt fadir hennar ok bra sverdi ok villdi þegar höggva dottur sina, en hun bad drottin ser hialpar, ok gafzt henne rum ath fara [i gegnum steinvegginn, ok var hun uti því næst æ fialli. En [i þeim stad voru hirdar⁶ tveir, þeir er hana sa flygia. Fadir hennar kom eptir henne ok villdi taka hana ok spurdi hirdana, ef þeir sæi hana. Annarr duldi ok kvedz eigi hana hafa sied, en annarr, sa er grimari var, retti fingr sinn ok

¹ endilangri tilf. B.

² retruadir B.

³ [sinni ok lifi B.

⁴ tilf. B.

⁵ [ut um steinmurinn B.

⁶ [a því fialli voru fe-

hirdar B.

visadi til hennar. Sa tok þegar þat viti, at saudir hans allir urdu at kvikendum þeim, er locuste heita, ok er minning þessarrar iarteignar mörkud yfir leidi heilagrar Barbare¹. En fadir hennar fann hana ok bardi ok tok i hær henne ok dro hana til fiallz, ok læsti vandliga huss þat, er hann lauk hana inni, ok setti vardhalld fyrir husit, at eingi mætti hana þadan leysa². Sidan sendi hann ord iarlli, ath hann kæmi ok neyddi dottur hans til blota.

Fra iarlli ok Barbare meyi.

10 3. En er iarll kom, þa leiddi Dioschorus dottur sinã ut or husinu fyrir domstol iarllz ok mællti sva fyrir, at iarll skyldi lata [bana henne³, ef hun villdi eigi blota. En er iarll sa fegrd hennar, þa mællti hann vit hana: «Hvort villtu vægia þer sialfri ok blota godum eda vera [selld til enna hördoztu pisl⁴.» Kristz
15 mær Barbara svaradi: «Ek æ forn at færa drottni minum Jesu Kristo, þeim er gerdi himin ok iörd ok sæ ok allt þat er þeim fylgir. En spamadr hans mællti svo um skurdgod þau, sems manna höndum ero giörr or gulli eda silfri: munn hafa þau ok mæla eigi, augu hafa þau ok sia eigi, eyru hafa þau ok heyra
20 eigi, nasir hafa þau ok [ilma eigi⁶, hendr hafa þau ok þreifa eigi, fætr hafa þau ok ganga eigi, ok eigi er raudd i hælsi⁷ þeim ne andi i munni þeim; verdi þeim likir þeir, er þau giöra, ok allir þeir, er treystaz þeim.» Þa fylltiz iarll mikillar reidi ok let guds mey færa or fötum ok beria hana med sinvöndum⁸ ok hrifa snörp-
25 um harklædum um hörund hennar. En er hun var leingi þiadr i þessi kvöl, þa rann blöd um allan hennar likama. Sidan let hann setia hana i myrkvastofu ok hugsadi, med hverri pisl hann skyldi [luka yfir hana¹⁰.

Fra Barbare meyi.

30 4. Þa er heilog mær Barbara var i myrkvastöfu sett, skein yfir hana lios af himne æ sialfri nött midri, ok vitradizt henne sialfr grædarinn vor drottinn Jesus Kristr, ok mællti: «Vert þu

1 sva at sia ma allt til þessa dags *tülf. B.* 2 leida *B.* 3 [drepa hana *B.* 4 [pind hinum hordustum pislum *B.* 5 er *B.* 6 [kenna eigi ilm *B.* 7 barka *B.* 8 limvöndum *B.* 9 höfd *B.*
35 10 [fa yfir hana lokit *B.*

styrk ok stadföst Barbara, þviat gnogr fagnadr verdr æa himni ok æa iördu yfir pisl þinni. Eigi skallt þu hrædazt iarll, þviat ek em med þer, ok man ek leysa þik or ollum pislum, þeim er þer eru gervar.« Þa blezadi drottinn hana ok ste til himins, ok voru þæa groin sar hennar oll. En Kristz mær fagnadi af ollu hiarta 5 þeirre vitran, er gud hafði henne vitrad. En at morni let iallinn leida hana or myrkvastöfunne ok fyrir domstol sinn. En er hann sa hana grædda af ollum sæarum likama, þa undradiz hann ok mællti: «Hvi gegnir þat, Barbara, er gud vor elska þik ok miskunna þer, [sva at sar þin ero groin¹.« Heilog mær svaradi ok 10 mællti vit iarlinn: «Þer lik eru gud þin, blind ok dauf ok vitlauss; hverso mattu þau græða sar min, eda hversu megu þau ödrum biarga, er þau mega [öngan dognat veita² sialfum ser? En Kristr son guds lifanda græddi mik, sa er þu ert overdr at sia, þviat hiarta þitt er hart ordit af diöfli.« Þa reiddiz iarll 15 ok greniadi sem hit oarga dyr, ok let halda [brennondum logum³ at sidum henne ok liosta hamri i höfut henne. En hon leit til himins ok mællti: «Þu veitz, Kristr, ath ek tek lystandi⁴ þessar pislir fyrir ast heilags nafns þins, af því fyrirlat þu mik eigi allt til enda, því at ek dvalda eigi ath bera hraustliga pislir fyrir þinni 20 ast.« - Þæa reiddiz iarlinn ok let skera or henni briostin. En Kristz mær leit þa enn til himens ok mællti: «Verp þu eigi mer fra augliti þinu, drottinn, ok tak eigi fra mer helgan anda þinn; gialtu mer helldr [gledi þrifsemi⁵ þinnar ok styrki⁶ med höfðingligum anda.« En er hun hafði þetta mællt ok stodz 25 hressliga þessar pislir allar af styrk heilags anda, þa baud iarlinn þionum sinum, at þeir færði hana enn or fötum ok drægi naukta um [aull stræti ok port fyrir augliti allz lyds⁷. Þa hof heilog Barbara enn upp augu sin til himens ok kalladi til guds ok mællti: «Drottinn gud, er hylr himin med skyium, ver þu nu 30 hlifskiolldr minn ok hialpari a þessi stundu ok hyl nauktan likama minn⁸ med þaki miskunnar þinnar, at hann verdi eigi senn⁹ af vondum monnum.« En er hun bað æa þessa lund, þa sendi drottinn eingil sinn, þann er hana huldi hvitu skrudi¹⁰. Þa urdu riddarar iarllzins blindir, svo at þeir mattu eigi guds mey sia fyrir 35 liosi því er henne fylgdi. Þa hræddiz¹¹ iarlinn ok let aprt leida Barbaram til handa födur hennar Dioscoro.

1 [tilf. B.   2 [eigi biarga B.   3 [logandum bröndum B.   4 vil-
iandi B.   5 [þrifsemi gledi B.   6 styrk mig B.   7 [saal. B;
herat i alþydu manna A.   8 tilf. B.   9 litinn B.   10 klædi B. 40
11 saal. B; reiddiz A.

Um pining Barbare.

5. En fadir hennar [fylltiz mikilli¹ reidi ok leiddi hana enn til fiallz. En heilog Barbara skyndi fagnandi til algiorrar aumbunar sigrs sins, ok bad hun drottin, at hon tæki lok pislar
 5 sinnar i þessum stad, ok mællti: «Drottinn Jesus Kristr, er himna skopt ok iðrd [smidadir ok byrgdir undirdiup² ok settir endimörk siavar; þu er bydr skyium at rigna yfir goda ok illa, þu geckt yfir sia ok stodvadir þiotandi bylgiur hans; þu er rettir helgar hendr þinar a krossi ok gerdir margar adrar iarteinir,
 10 [heyrdi mik ambatt þina³, þviat allir hlutir hlyda þino bodi. Drottinn Jesus Kristr [hlifari minn i æsku minni, veittu⁴ mer þa bæn, at ek luka nu þegar þraut minni med godum lokum, ok gef þu ambatt þinni, drottinn, þa miskunn, at þu gerir milldi þina [vidr þa menn⁵, er af öllu hiarta gera mina minning i sinum
 15 naudsynium allra hellzt æ degi pislar minnar. Minztu eigi, drottinn, synda þeira a domsdegi, er truligha kalla a mik, ok veittu þeim likn⁶ i syndum, þviat þu veizt, at [vær erum ostyrkir likamir⁷. « En er hun lauk bæn sinni, þa kom rödd af himni ok mællti: «Kom þu, en fegrsta mær min, til ennar glöduztu hvilldar födur
 20 mins, er a himnum er, en allt þat er þu batt man þer veitt vera. « En er guds mær heyrdi þetta af drotni med fagnadi, þa kom hun til stadar pislar sinnar ok lauk þar dyrligri þraut, svo sem hon hafdi bedit af gudi, þviat hun var i þeim stad höggvin af födur sinum, ok endi hon lif sitt i iatningu Kristz tveim nottum fyrir Niculas
 25 messu byskups. En er fadir hennar ste ofan af fialli med sinum mönnum, þæ kom elldr or lopti ok brendi hann, svo at [þatki var, at aska hans fyndiz⁸. En nockurr heilagr madr kom leyniliga ok tok a braut likam ennar helguztu meyar Barbare ok grof i þeim stad, er kalladr er solar stadr, ok let hann þar giora bænahus i
 30 minning hennar, ok verda þar margar iarteinir til lofs ok dyrdrad drotni vörum Jesu Kristo, þeim er med fedr ok helgum anda lifir ok rikir gud um allar aldir allda. Amen.

1 [fylltiz mikillar *B.*   2 [ok byrgdir undirdiups *B.*   3 [hialptu mer ambatt þinni *B.*   4 [vertu hlifskioldr minn ok veit *B.*   5 [tilf. *B.*
 35 6 vorkynd *B.*   7 [ostyrkir eru likamir varir *B.*   8 [eingi aurmula, ok eigi auskuna helldr en annad *B.*

BENEDICTUS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio.*)

Her byriar sögu ens helga Benedicti abota.

Sæa madr var, er gofugliga lifdi lif sitt, en hann het Benedictus, ok var hann svo sem hann het, en þat þyðiz blezadr at voru 5
mali. Hann hafdi gamals manz hiarta þegar æ ungunum alldri ok
lifdi allan alldr sinn i godum sidum ok skildi hug sinn fra ollu
munodlifi; hann var þa her i heimi, er hann matti neyta þessa
fagnada, en þo fyrirlet hann heiminn med allri fegrd sinni svo
sem þornadan. Hann var ættadr or heradi því, er Nursia heitir, 10
ok selldr til læringar i Romaborg. En er (hann) sa, at margir
foru oviliavegs, þeir sem at nami voru, þa ugdi hann ser, at
veralldar speki mundi fyrirfara honum, ef hann bergdi nockut af
vitro heimsins. Hann fyrirleit huss ok audæfi fodur sins ok for
brott fra nami ok leitadi heilagrar atferdar ok villdi gudi einum 15
þiona. Hann for heiman ovis visliga ok ospakr spakliga. En er
hann hafdi þat fyrir ser radit at fara i eydimörk, fylgdi honum
fostra hans, er honum unni mikit, ok er þau komu til stadar þess
sem kalladr er Effide, þa dvolduz þau þar nockura dagha ok
þionodu gudi at kirkiu Petrs postola. Þat var einn dagh, at fosta 20
hans bad konur lia ser trog, ok villdi hon sælda miöl, en hun
setti þat yfir bord ok geck i brott, ok er hon kom aptr, þa var
þat fallit ofan ok brotid i tvo hluti. Hon vard hrygg, er hon sa
trog þat brotid, sem henne var led. En er Benedictus milldr ok sid-
samr sa fostro sina (grata), þa hafdi hann brött trogsbrotin med
ser ok geck til bænar med tarum, en er hann reis upp af bæn,
þa var trogit svo heillt, at eingan brest matti æ finna. Þa hugg- 25
adi hann fostro sina ok selldi henne þat trog heillt, sem brotid
var. En er þessi tidendi spurduz, þa toku bæiarmenn trogit ok

festu upp til synis i kirkiudyrum, ok heck þar marga vetr sidan fyrir margra manna augum, ath þa mætti allir skilia, hversu dyrliga Benedictus hafði upp haft atferd sina.

Fra Benedicto.

2. En er Benedictus villdi helldr hafa vil ok erfidi fyrir guds sakir en hefiaz upp i metnadi þessa heims, þa flydi hann fostru sina ok for i eydimork til þess stadar er Sublaeus heitir; hann er .xl. milna fra Romaborg, ok sprettr þar vatn upp hreint ok kallt. En er Benedictus for þangat, þa mætti honum munkr sa er Romanus het ok spurdi, hvert hann færi. En hann sagdi ok bad hann leyna adra menn. Sa gerdi svo ok feek honum einsetumanz buning ok þionadi honum i allar þurftir, sem hann matti. En Benedictus stadfesti sig i einum hellisskuta ok var þar þria vetr ollum monnum okunnigr nema Romano. En sia Romanus var i munklifi skamt i brott þadan. Hann for iafnan leyniliga ok færði Benedicto braud, þat sem hann dro af fæzlu sinni, en til hellisins matti eigi gaguleid fara fra munklifinu, því at hamarr geck fyrir hellinn þadan, en Romanus let siga ofan til hans braud i festi. I þessu reipi hafði hann bundit biollu litla, til þess at Benedictus vissi, þa er Romanus kæmi ath færa honum fæzlu. En hinn forni fiandi aufundadi velgerning þeira ok kastade steini a biolluna ok braut i sundr, en Romanus let eigi nidr falla þionustu sina ok miskunnarsyslu, er hann hafði upp tekit.

Capitulum.

3. En er gud almattigr villdi Romanum lata hvilaz af erfidi ok syna monnum lif heilags Benedicti, þa vitradiz drottinn presti nockurum i draume paskanott ena fyrstu ok mælti vit hann: «Þu lætr gera þer krasir, en þræll minn svelltr skamt fra þer.» Prestrinn reis upp þegar ok for paskhadaghinn sialfan ath leita þræls guds i hvern hellisskuta ok hitti hann um sidir. En er þeir funduz, þa kvodduz þeir blidliga ok lofudu gud ok ræddu leingi um himneskt lif. Sidan mælti prestrinn: «Mautumz vit nu, því at paskar ero i dag.» Benedictus svaradi: «Veit ek, at paskar ero, þvíat ek nada at fimma þik.» En Benedictus var langt fra monnum kominn ok vissi eigi, ath þa var paskadagr. Þa mælti prestrinn vit hann: «I dag er upprisutid drottins, ok samir þer

eigi at fasta, þvíat ek em til þin sendr af gudi, at vit takim badir saman giafir guds.« En þeir lofudu badir gud ok mötöduz. Sidan for prestrinn heim. En fam dögum sidar fundu fehirdar Benedictum i hellisskuta einum, ok er þeir sa hann skryddan skinnklædum, þa hugdu þeir, at þeir mundi sia dyr. En er þeir urdu 5 visir, at guds þræll var þar i einseto, þa sneruz margir til miskunnar guds fra dyra lifi. Tok þa at kynnaz nafn hans um næstu stadi, ok komu margir menn til hans ok færdu honum likams fæzlu, en þeir toku andar fæzlu i mot af honum.

Um freistni fianda vit Benedictum.

10

4. Þat var einnhvern dagh, þa er Benedictus var einn saman, ath fiandinn kom at freista hans, þvíat svart fluga flaug nær andliti hans, svo at hann matti taka hana med hendi ser, en hann gerdi krossmark yfir ser, ok flaug hun þegar æ braut. En þa kom til hans likams freistni, su er hann hafdi all dri slika 15 reynt adr ne sidan. Kona var su ein, sem enn illgiarni andi leiddi fyrir hugskotz augu honum ok brendi svo hug hans med girndar elldi i alite konv þessarrar, at hann matti trautt standazt. En er hann hafdi miög svo einradit brott at fara or einsetu ok finna konuna, þa leit guds miskunn til hans, ok hvarf hann apr til sins sialfs, 20 ok sa hann hia ser klungr ok þyrni. Sidan for hann or fötum ok velltiz leingi berr i þyrninum, þar til er hann var allr sær ok blodögr, ok vo hann þa sigr a freistninni, er hann sneri henne i sarleik, ok gerdi hann þa andar sarit at likams særum ok slokti svo synda loga, þann sem brunnit hafdi i hiarta honum; en fra þeiri stundu 25 þa hvarf svo öll likams freistni fra honum, ath hann kendi eigi sidan likams losta i likama sinum. Sidan toku margir menn at fyrirlata heim þenna ok geraz hans lærisveinar, þvíat þat var makligt, at hann yrði lærifadir krapta, þar sem hann vo sighr æ laustum. 30

Fra svikrædi.

5. Ða geek saga fra iarteinum hans, ok vard hann frægr monnum af gæzku sinni. Munklifi var skamt þadan, en þar var aboti andadr; munkar komu at finna Benedictum ok badu, at hann skyldi vera forradandi þeira. En hann sagdi svo, at eigi mundi 35 sidir þeira saman koma. En er þeir badu hann miok, þa veitti

hann þeim bæn þeira, ok er hann hellt vel stiorn i munklifinu ok lofadi eingum at ganga af rettri götu sidsemi til hægri handar ne vinstri, þa toku munkarnir at fysaz illz hugar ok sokudu sialfa sig, er þeir skylldu þess bedit hafa, at sa væri forradandi þeira, 5 er svo fiarri var skapi þeira ok sidum. En er þeir sæ, at hann lofadi þeim ecki þess at gera, sem motstadligt var munka lögum, þa kunnu þeir illa því ok villdu rada dauda hans, ok bundu þat ræd saman, at þeir blondudu eitri dryek hans. En er honum var ker þat fært, sem daudadryekr var i, þa gerdi hann at vanda 10 sinum krossmark a mot eitrinu ok blezadi, adr hann tæki vit kerino, en þa spræck i sundr kerit fyrir krossmarkino, svo sem hann lysti steini æ. Þa skildi guds madr, at daudadryekr var i kerinu ok matti eigi standaz lifs mark. Hann reis þegar upp ok heimti brædr til sin ok mællti vit þa blidliga: «Miskunni gud 15 almattigr ydr, brædr minir! hvi gerdut þer þetta vit mik? Sagda ek ydr fyrir, at eigi mundi sidir vorir saman koma, farit þer nu ok leitit ydr forradamanz þess, sem vit ydvert skap er, þvíat ek mun eigi leingr her vera med ydr.» Ok er hann hafdi þetta mællt, þa for hann apr i einsetu sina ok vardveitti hug sinn i 20 guds augliti.

Fra Placido ok Mauro.

6. En er heilagr Benedictus skein svo mörgum iarteinum i einsetunni, þæ söfnoduz margir til guds þionostu i þeim stad ok gerduz lærisveinar hans. Hann let þar giora .xii. munklifi med 25 fulltingi drottins vors Jesus Kristz ok setti forradsmenn til allra ok .xii. munka i hvert munklifi. En hann hafdi med ser þa fa menn, sem hann willdi læra til guds þionostu. Þa toku gaufgir menn or Romaborg at selia honum sonu sina til læringar. Evi- cius het Romaborgar madr, er honum selldi son sinn til fostrs, en 30 hann het Maurus; annarr madr het Tertullus, er honum selldi son sinn til læringar, sa het Placidus. Maurus tok þegar a unga all dri at skina i godum sidum ok likiaz lærifedr sinum; en Placidus var ungr sveinn ok þotti gott manzefni vera. En i einu munklifi af þeim .xii., er Benedictus hafdi gera latid, var munkr sæ einn, er 35 eigi matti vera æ bænum, ok gerdi noekura fanyta syслу. En forradandi þeira het Pompeianus, hann avitadi munkinn opt um ostadfesti sina, en er hann batnadi eigi vit þat, þa var hann leiddr fyrir Benedictum, hann avitadi munkinn ok um heimsku sina.

En er munkrinn kom heim, þá mundi hann eigi ord Benedicti leingr en tvo daga, en enn þridia dag þá var hann iafnt sem adr. Þá var enn sagt Benedicto. Hann svaradi: «Ek mun koma at bæta hann.» En þá er hann kom þangat ok tidum var lokit, en munkar stodu a bænum, þá sa Benedictus, at svartr sveinn tok i klædi munksins, þess er eighi matti æ bænum vera, ok dro hann ut. Þá mællti Benedictus vit Pompeianum abota ok Maurum lærisvein sinn: «Siae þit, hverr munk þenna leidir fra bænum?» Þeir kvoduz eigi sia. Hann mællti: «Bidium vær nu, at þit megit ok sia, hverium munkrinn fylgir.» En er þeir voru æ bænum tvo daga, þá sa Maurus þessa syn, en Pompeianus matti eigi sia. Ok er bæn þeira var lokit, þá geck Benedictus ut or kirkiu, ok sa hann munkinn standa uti systlulausan ok laust til hans med vendi, en fra þeim degi þorde eigi enn svarte sveinn, er fiandinn var, at teygia munkinn fra bænum, ok var hann avallt sidan stadfastr æ bænum sem adrir munkar.

Fra vatnleyse.

7. Af þeim munklifum, sem Benedictus hafdi giðra latid, voru þriu, þau er stodu uppi i fiállzhlid, ok var torvellt at sækia vatn, af því er brattlendi var ok nær mannhaski. Þá komu munkar or þessum munklifum ok mællto vit Benedictum: «Vær eigum illt til vatz ok höfum hvern dag erfvidi, ok er oss naudsyn, at færd se munklifin.» En hann bad þá heim fara ok huggadi þá i ordum. En ena somu nott þá geck Benedictus upp i fiállit ok Placidus sveinn med honum, ok var leingi æ bæn æ hamri einum. Sidan reisti hann upp steina þria, þar sem hann hafdi stadið, ok for heim eptir þat; en ongvir vissu, at hann hafdi farit. En er munkar komu enn ok baro upp vandrædi sin fyrir Benedictum, þá svaradi hann: «Farit þer nu ok grafit hamar þann, sem þer siait steina þria uppreista nyliga, en gud ma letta erfidi ydru ok gefa ydr vatn or hamri.» Þeir foru ok fundu hamarinn votan, þann sem Benedictus hafdi þeim til visat; en er þeir holodu hamarinn, þá fell vatn ut or biarginu, sva at þadan gerdiz lækr af fra því or fiállinu til siovar allt til þessa dags.

miraculum.

8. Þat var enn æ annarri tíð, at einn maðr kom til munklifis Benedicti, ok var vit honum tekit, ok gerðiz hann þar munkr. En Benedictus seldi honum snidil i hond ok bað hann höggva upp
 5 þyrni i stað þeim, er hann villði lata giöra apalldrsgarð, en þat var a vatnbacka. En er hann hio upp þyrninn ovarliga, þa stöck snidillinn or skaptinu ok fell a vatnit, en þat var diup margra fadma, en verkmadrinn varð ogladr ok sagði með hryggleik. En er Benedicto var saght, þa geck hann þangat ok tok snidilsskeptid
 10 ok retti þat i tiörnina; en þegar rendi iarnit neðan af grunni til skeptisins svo sem fiskr til auguls. Síðan seldi hann munkinum snidilinn ok mælti: «Vinn þu nu ok ver eigi ogladr.»

Fra Benedicto ok Mauro.

9. Þat var um dagh, er Benedictus var i husi sinu, en Placidus sveinn for at taka vatn. En er hann sokti kerallinu i vatnit, þa fell hann sialfr a vatnit, ok baro straumar hann þegar langt fra lande. En er Benedictus vissi þat, þa kalladi hann Maurum lærisvein sinn ok mælti: «Renn þu, Maure broðir, ok biarg sveininum, er for at taka vatn, ok er hann nu fallinn æ vatnit.» Þá gerðiz þar undarligr
 20 hlutr ok oheyrðr, síðan er Petr postole for af þessum heimi. Maurus tok blezan af Benedicto ok rann þegar til vatnins ok for þar til, er hann kom at Placido, ok þottiz hann æ iorðu fara, er hann rann a vatninu, ok tok hann sveininn ok leiddi til landz. En er þeir komu æ land, þa leit Maurus aptr ok undradiz, er hann hafði þat
 25 giort, sem hann mundi eigi þora, ef hann vissi, ok sagði Benedicto, hvat gerðz hafði. En Benedictus eignadi þat hlyðni hans en (eigi) sinum verðleik. En Maurus taldiz eingan hlut eiga i því takni, er hann gerði ovitandi. En Placidus skildi þessa þrætu ok mælti: «Ek sa Benedictum koma til min ok leiddi hann mik til landz.»

Fra Florencio presti.

10. Prestr sa var er Florencius het, hann fretti til iarteina Benedicti ok varð lostinn illzku diofuls ok tok at aufunda guds win ok lasta atferð hans. En er hann sa, at hann matti því eeki a leid koma vit adra menn at lasta Benedictum, helldr vox dag
 35 fra degi dyrd hans ok veðr vit guð ok menn, ok sneruz margir til betra lifs eptir hans dæmum ok þionodu guði, þa tok prestrinn

at fyllaz illzku i mot honum, þviat hann villdi hafa manna lof ok vinna eeki til. Hann vard svo blindr af illzku sinni, at hann sendi Benedicto braudleif eitri blandinn, en Benedictus tok vit hleifnum þacksamliga, en þeygi leyndiz fyrir honum, hvert grand i leifnum var. Hrafn var vanr at koma or skogi i hvert matmal ok taka braud or hendi Benedicto, en er hrafninn kom ath venio, þa kastadi Benedictus hleifinum fyrir hrafninn, þeim er prestrinn sendi Benedicto, ok mælti: »I nafni drottins Jesus Kristz tak þu leif þenna ok ber hann þangat, er einginn finni.« Þa tok hrafninn at gapa munni ok rann umhverfis leifinn, breiddi vængi ok skrækti, svo sem hann syndi, ath hann villde hlydne halda vit Benedictum, en hann mætti eigi. Þa mælti Benedictus vit hann i annat sinn ok et þridia: »Tak þu hleifinn ohræddr ok kasta þar, sem alldri megi finnaz.« Þa tok hrafninn upp leifinn ok tok i hleifinn ok var horfinn þriar stundir, ok kom aptr sidan ok tok braud or hendi honum, sem hann var vanr. En er guds madr sa vaxa illzku prestzins i mot ser, þa harmadi hann syndir hans ok bad fyrir ovin sinum. En er Florencius matti eigi deyda likam Benedicti, þa villdi hann fyrirfara öndum lærisveina hans ok sendi .vii. goligar meyar at leika i apalldrsgardi fyrir augliti þeira, til þess at hugskot þeira mætti spillaz ok snuaz til losta-semi. En er Benedictus sa þat or husi sinu, þa þöttiz hann vita, hvadan þetta rad var komit, ok fyrir hans sakir var giort, ok hugdi hann þat, at lærisveinar hans mundi eigi freistnina standaz. Hann gaf þa rum öfundinni, ok kom hann til allra munklifa ok kirkna, er hann hafdi gera latid, ok skipadi öllu, sem hann villde. En hann hafdi fa munka med ser ok for i brott ok flydi reidi Florencij fyrir litillætis sakar. En er Florencius stod i husi sinu ok spurdi brottför heilags Benedicti ok fagnadi því, þa fell nidr undir honum loptit, þat er hann stod æ, ok kom hann daudr i örd. En Maurus lærisveinn Benedicti sagdi honum þat, en Benedictus var eigi leingra farinn en .x. milor. Þa mælti Maurus vit hann: »Hverf aptr þu, fadir, þviat sa er nu daudr, er þik hatadi.« Ok er Benedictus heyrdi þat, þa vard hann hryggr ok felldi tær ok gret dauda ovinar sins ok þat annat, er lærisveinn hans fagnadi dauda hins. Hann baud ok idran ok skript lærisvein(in)-um fyrir þat, er hann þordi at fagna dauda ovinar hans.

Fra ferd Benedicti.

11. En heilagr guds madr hellt fram för sinni, sem hann hafdi ætlat, en þeygi matti hann fordaz þat, er sialfr lærifadir illzku bardiz i mot honum ok freistadi hans a marga vega. Þorp þat 5 var, sem kallat var Kassinum ok komit ofarliga i fialzhlid, en þann stad kalla Nordmenn Montakassinn. Þar stod hof fornt, ok var blotad manulikan þat, er kallat var solar æs, en alla vega fra hofinu voru stadir þeir, sem eignadir voru dioflum. Þar hofdu 10 langa æfi blot verit, ok var enn fioldi þorpkalla, þeira er blotudu ok trudu a þessa villu. En er Benedictus kom þar, þa braut hann nidr skurdgodit ok stalla þess ok brendi tre ok skoga, er blotadir voru. En hann gerdi kirkiu enum helga Martino or hofinu, en þar sem stallrinn hafdi verit, þar gerdi hann bænahuss Johanne baptiste ok sneri til tru þeim, er i nand voru. En hinn 15 forni fiandi matti þat eigi standaz, ok kom hann fyrir augsyn Benedicti svartr ok hrædiligr, ok brann elldr or augum hans ok munne, ok hugdiz mundu skelfa hann ok kalladi, svo at allir heyrdu ord hans, en Benedictus einn matti sia hann, ok nefndi hann æ nafn þrysvar. En er Benedictus svaradi honum eigi, þa 20 sneri hann nafni hans ok mællti: »Bolvadr en eigi blezadr, hvat sækir þu ath mer.« En er fiandinn sa, at hann mundi eigi mega skelfa hann med ognum, þa leitadi hann annarra væla, ok hafdi enn sami verr. Þat var um dag, ath munkar skylldu giora huss, en steinn var sa, er þeir villdo hafa i vegginn, en er þeir mattu 25 eigi hræra hann or stad, ok stod hann æ iordu, þa kom til fioldi manna ok matti ecki at gera. Þa skildu allir, at fiandinn þyngdi steininn, er fioldi manna mattu hann hvergi hræra. Sidan var sagt Benedicto, ok kom (hann) til ok blezadi steininn, ok var þeim þa ecki fyrir ath færa hann þangat, sem þeir villdu.

30 Fra sionhverfing fianda.

12. En Benedictus¹ mællti, at þeir skylldu grafa stad steinsins ok vita, hvat þar væri undir folgit. En er þeir grofu til, þa fundu þeir þar skurdgod giort or eiri, ok var því kastad i elldahuss um aptaninn. En um nottina syndiz ollum, sem elldr brynni af 35 skurdgodinu, ok logadi husit allt af þeim elldi, ok er þeir baro vatn i elldinn, þa vaknadi Benedictus¹ oc sagdi, at sionhverfinga elldr væri giðrr fyrir þeim, en hann letz eigi² elld þar sia. Þa geck Benedictus til bænar ok kalladi munkana til sin, ok bad hann þa

1 byskup Cd. 2 ein Cd.

signa sig. En er¹ þeir gerdu svo, þa hvarf allr elldr fiandans fra augliti þeira, en þeir sa, at husit stod heillt.

Fra slægd fianda ok lækning munku.

13. Þat var enn um dag, ath munkar hlodu vegg hafan, en Benedictus sat inni i husi sinu, þa syndiz fiandi honum² ok hlo ok 5 letz fara skylldu til brædra, þar sem þeir voru at verki sinu. Benedictus sendi þegar mann ath segia munkum þetta ok bad sva mæla: »Verit þer varir, brædr, því at illgiarn andi mun koma til ydvar i dag.« En er sendimadr hafdi varla lokit mali sinu, þa hristi fiandi i sundr vegginn, er þeir hlodu, ok lamdiz einn 10 audigs manz son undir. En brædr urdu hryggvir, eigi af falli veggjarins helldr af meidingu munkuins, ok sogdu Benedicto, hvat ordit var. En hann bad bera til sin enn lamda, ok sva var giort. Hann var allr lamdr ok nær hvert bein brotid, en þo var hann iendr. Benedictus vafdi hann i mautli sinum ok lagdi hann nidr 15 i rum sitt ok sendi ut adra munku, sidan fell hann til iardar ok bad fyrir enum siuka. En æ somu stundu vard sa heill, ok sendi Benedictus hann til syslu sinnar. Þa for sa til verks sins, ok nædi fiandi eigi at fagna dauda hans. Benedictus hafdi spaleiksanda ok vissi fyrir oordna hluti, ok sa hann þat, sem hann væri 20 hia sialfr, er hann var hvergi nær staddr.

Fra Benedicto ok brædrum.

14. Sa var sidr munku, er þeir voru sendir æ bæi eda til borga, at þeir skylldu hvergi mataz nema heima, ok hafdi vandi sia leingi halldiz. Þa voru munkar sendir um dag, ok höfdu þeir 25 dvalizt i husum einnar³ sidsamrar konu, en adr þeir foru þadan, þa motóduz þeir, ok er þeir komu heim, baduz þeir blezandar af Benedicto. En hann mællti vit þa: »Hvar mótuduz þer?« En þeir kvoduz hvergi mataz hafa. Hann mællti: »Hvi l(i)ugit þer? þa er þer komut til husa konunnar, þa atud þer ok druckut.« Hann 30 kvad a, hvat þeir höfdu at verdi ok svo hversu marga vindrycki þeir drucku. Ok er þeir sæ, ath þeir mattu hann þess(u) eigi leyna, þa fellu þeir til fota honum ok badu ser liknar, en hann fyrirgaf þeim þessa afgerd ok ætladi svo, at þeir mundi sidr þora

1 Bn (*d. e. Benedictus*) tilf. Cd.

2 þeim Cd.

3 einnrar Cd.

at misgera i annat sinn, er þeir mattu sia, ath þeir mattu eigi leyndu hann því, sem þeir giordu.

Fra munk einum.

15. Valentinianus het munkr einn, sa var læriseveinn heilags
 5 Benedicti, en hann atti brodur þann, er sidsamr var ok olærd
 madr. Hann var vanr æ hverium misserum at koma til munklifis
 ok finna brodur sinn, ok þann dag fastadi hann iafnan. En er
 hann for um dag til munklifissins, þa kom annarr madr i för hans,
 ok hafdi sa fæzlu med ser, ok er þeir höfdu leingi geingit, þa
 10 mællti förunautr hans vit hann: »Mautumz vit nu, at eigi mædimzt
 vit æ gótunni.« Hann svaradi: »Eigi mun ek þat giora, brodir,
 þvíat ek em vanr at fasta, þa (er) ek fer at finna Benedictum.« Þa
 foru þeir enn, ok sidan bad sa, er fæzluna hafdi, ath þeir mundi
 matazt. En hinn gerdi eigi bragd æ fostu sina. Þa foru þeir
 15 badir, en hiti var mikill, ok mædduz þeir, ok þa fundu þeir¹ fyrir
 ser vóll fagran ok vatn hreint. Þa mællti sa enn, er fæzluna
 hafdi: »Her er vatn hreint ok vollr fagr, ok er ockr vel fallit ath
 mataz her ok hvilaz nockut, at eigi þrioti ockr a leidinni.« Munks
 brodir sa hvilldarstad fagran ok heyrdi fögur ord, ok settiz hann
 20 þa nidr, ok mótuduz þeir. At kvelli kom hann til munklifissins
 ok geck fyrir Benedictum ok beiddi blezandar; en hann bar æ bryn
 honum þat, sem hann gerdi a gótunni, ok mællti: »Hvat er nu,
 brodir, enn illgiarni andi, sa er mællti vit þik fyrir munn forunautz
 þins, hann teygdi þik um sinn ok annat ok matti eigi tæla þik,
 25 en ed þridia sinn gat hann þik teygdan til þess sem hann villdi.«
 Þa kannadiz hinn vit ostyrkt hugar sins ok fell til fota Benedicto
 ok idradiz syndar sinnar.

Fra konungi ok Riggo.

16. Konungr þiodar þeirar, sem Gothi ero kalladir, het Totila,
 30 hann var grimmr madr ok forvitinn; hann fretti þat, at Benedictus
 hafdi spaleiksanda, ok villdi hann reyna þat ok sendi þau ord,
 at hann mundi koma til munklifis Benedicti, ok kvad a dagh um.
 Einn skutilsveinn hans het Riggo, konungrinn feck honum klædi
 sin ok skryddi hann konungs gerve ok sendi med honum þria

riddara, þa sem honum sialfum voru vanir at fylgia, ok sendi med honum alla þionostumenn, þa sem konungi skylldu þiona. En er Riggo kom til munklifis Benedicti skryddr purpura ok efdr allri konungs þionostu, þa sat Benedictus uti ok sæ æ för þeira. En þegar er hann kom nær svo þangat, at þeir namuzt mal æ mille, þa 5 kalladi Benedictus æ hann ok mællti: »Legg nidr þu, sonr, buning þann, sem þu hefir, þviat eigi er þitt eigin.« En Riggo fell þegar til iardar ok idradiz, er hann hafdi gert hadung þessa guds þræli, ok allir gerdu þeir idran, er honum fylgdo þessa eyrindis. Sidan risu þeir upp ok foru aptr þegar ok sögdu konungi med 10 hræzlu, hve bratt þeir voru fundnir ath freistni sinni.

Fra konungi.

17. Eptir þat for konungr sialfr til munklifissins. En þa er, hann sa Benedictum guds þræl sitianda, þordi hann eigi nær honum ath koma, ok fell hann til iardar. En guds madr mællti vit hann 15 tysvar eda þrysvar, at hann skyldi upp risa. En hann þordi eigi, adr Benedictus tok i hond honum ok reisti hann upp ok asakadi hann um grimmeik sinn ok sagdi honum i faam ordum, hvat verda mundi wm hagh hans, ok mællti hann: »Mart illt hefir þu giort ok giorir, stilltu þik nu um sidir at illzku þinni. Þu munt 20 koma til Romaborgar ok heria ut um haf, ok muntu .ix. vetr hafa velldi þar en deya æ enum .x.^{da}« Ok er konungr heyrði þetta, þa ottadiz hann miok ok bad Benedictum bidia fyrir ser. Þa for hann i brott ok var alldregi sidan iafnagrimmr sem adr. En þat sannadiz allt, sem Benedictus hafdi um hann spæad, hann kom til 25 Romaborgar ok for allt til Sikileyiar ok do æ tiunda vetri þadan fra.

Benedictus rak dioful fra odum klerk.

18. A þeiri tid var klerkr einn ordinn odr af diofli i borg þeiri, sem kollut er Aqvinensis, en Constancius byskup leiddi hann til margra helgra stada, at hann mætti þar heilsu fa. En 30 guds vottar villdu honum eigi af því heilsu gefa, at kraptr Benedicti skyldi ollum auglios verda. Þa var enn odi klerkr leiddr fyrir Benedictum; en hann bad fyrir honum til guds ok rak i brott enn forna fianda. En er hann var heill, þa mællti Bene-

dictus vit hann: »Far þu nu ok et eigi kiot sidan, ok tak eigi vigslur fleiri, en nu hefir þu; en æ þeim degi, sem þu dirfiz þess, þa muntu odr verda i annat sinn.« Klerkrinn for heim heill ok vardveitti nockura stund þat, er Benedictus baud honum. En þa 5 er margir vetr voru lidnir, þa sa klerkrinn, at þeir hofdu fleiri vigslur en hann, sem yngri voru, en andadir voru enir ellre, ok gleymdi hann ordum Benedicti, þviat langt var þadan lidit, ok tok þa vigslur fleiri. En þegar vard hann gripinn af enum sama diofi ok var odr, medan hann lifdi sidan.

Fra Benedicto ok Theoprobis.

19. Theoprobis het einn göfugr madr, er til tru hafdi horfit af kenningum Benedicti, ok var vinr hans mikill, þviat hann var radvandr madr. Hann hafdi komit til husa Benedictus um dag, ok sa hann guds vinhardla hryggvan; þat sa hann ok, at hann 15 felldi tær, ok var hann þo eigi æ bænum. Þa spurdi Theoprobis, hver sok væri til hrygdar hans. En Benedictus svaradi: »Munklif þetta mun allt eydaz, er ek hefi gera latit, ok sa audr allr, sem her er til lagdr, mun koma i hendr utlendum monnum at rettum guds domi, ok mætta ek trautt geta af gudi, at hann veitti mer 20 andir brædra.« Þessi ord Benedicti heyrði Theoprobis. En su spasaga kom fram miklu sidarr, þviat Langbarda herr kom um nott, þa er munkar voru i svefni, ok toku allt þat, er femætt var, en gud hlifdi svo þrælum sinum, at þeim sialfum var ecki mein gert, ok fylltiz þa fyrirheit, þat er gud het Benedicto, ath hann 25 mundi vardveita andir brædra, þo at hann selldi audæfi þeira heidnum monnum.

Fra sendimanne til Benedictum.

20. Madr var sendr um dag til munklifiss Benedicti ath færa honum tunnur tvær fullar vins. En sa, er sendr var, færði Benedicto adra tunnuna, en adra fal hann a götu sinni. Benedictus vissi, hvat hann hafdi giort ok tok vit tunnunni þacksamliga. En adr sendimadrinn færi a braut, þa mællti hann vit hann: »Hygg 30 attu, sonr, ath eigi dreckir þu or tunnunni þeiri, sem þu falt æ gotunni, helldr halladu, ok sia hvat i byr.« En sæ for i brótt ok 35 villdi reyna, hvat þat væri, sem honum var sagt, ok halladi tunn-

unni. En þar skreid or höggormr. Þá idradizt hann illzku sinnar, ok hræddiz hann þa grand hugar sins, er hann sa grand i vinino.

Fra Benedicto ok munk hans.

21. Bær var skamt fra munklifi Benedicti. I þeim stad var mikill fioldi þeira manna, sem tru höfdu tekit af ordum Benedicti. Þar voru ok nunnur, ok sendi Benedictus opt munka þangat ath telia tru fyrir monnum. Hann sendi einn dag þangat munk ath vanda sinum, ok taldi sa tru fyrir monnum. En adr hann for heim, þa gafu nunnur honum duka, en hann stack i serk ser ok villdi ser nyta. Þar voru laug munka, at allir skylldu eiga saman þat, er þangat var sent, þo at einum væri fyrst gefit. Ok er hann kom heim, þa asakadi Benedictus hann ok mælti: »Fyrir hvi geek ilzka i serk þer?« En sa duldiz vit ok let, ath hann vissi eigi, um hvat hann var avitadr. Benedictus mælti: »Wissir þu eigi, at ek var þar i hia, er nunnunnar gafu þer dukana ok þu letz þa i serk þer?« En sa fell til fota Benedicto ok tok dukana or serk ser ok gerdi idran fyrir heimsku sina.

Fra kertisveini Benedicti.

22. Þa er Benedictus sat at bordi einnhvern aptan, ok skyllði hallda kerti fyrir honum eins riks manz son, er hann matadizt; en ofmetnadar andi kom i briost honum, ok hugsadi hann þetta: »Hvat manna er sia þess, at ek skal honum þiona ok hallda liosi fyrir honum?« Benedictus leit til hans ok mælti: »Hvat er nu, brodir? sign þu þik ok hiarta þitt.« Þa kalladi hann þangat munka ok mælti, ath kertit skyllði taka fra þeim er hellt, ok bad hann sitia kyrran fra þeiri stundu. En þa var hann spurdr af brædrum, hvat honum væri, en hann sagdi, hversu hann hafdi drambat i hugskotinu i gegn guds þraeli. Þa var þat ollum liost, at ecki matti leynaz fyrir Benedicto, þat sem hann villdi vita, er eigi mattu hugrenningar leynazt fyrir honum.

Fra Benedicto oc aaran(!).

23. Þat var enn æ einni tid, at oaran gerdi mikit, ok margir menn urdu matþrota. Þat oaran kom ok i munklifi Benedicti, ok var þar svo giorla matr þrotinn, at .v. braudleifar voru eptir

til nattverdar. En (er) Benedictus sa munka oglada, þa leitadi hann at hugga þa med blidum ordum ok mællti. »I dag er oss vant fæzlu, en a morgin munum vær gnott hafa.« Ok enn næsta dag eptir þa funduz .cc. mæla hveitis i seekum fyrir husdyrum hans.
 5 En þat vissi eingi sidan, hvadan su fæzla var komin. Ok er brædr sæ þetta, þa gerdu þeir gudi þackir ok efudu alldregi sidan um fyrirheit heilags Benedicti.

Fra Benedicto ok brædrum.

24. Þinn gofugr madr var sa, er gera villdi lata munklifi i
 10 landi sinu, en hann bad enn helga Benedictum, at hann sendi þangat lærisveina sina, þa sem hefði forrad þess stadar. Benedictus sendi þangat brædr ok kvad a, hvern aboti skyllði vera eda hvern prior, ok mællti, adr þeir færi: »Fari þer nu, en ek mun koma at nefndum deghi ok syna ydr, hvar kirkiu skal giora, ok sva hversu
 15 þer skulut hvert huss setia at þeim stad.« Þeir toku blezan af Benedicto ok foru sidan, ok biugguz vit þangatkomu hans at ollu eptir megni, sem makligt var. En æ þeiri nott, sem næst var fyrir þann dag, er Benedictus het at koma, þa syndiz hann i draume tveimr munkum, þeim sem hann hafði til forrads ætlada
 20 at munklifinu, ok sagði þeim glögliga ok sýndi, hvar þeir skylldu hvert huss lata gera. En er þeir voknodu, þa sagði hvor brodirinn odrum, hvat dreymt hafði, ok trudu ecki æ drauminn, helldr væntu þeir, at Benedictus mundi koma um daginn eptir. En er hann kom eigi, þa foru þeir til fundar vit hann ogladir ok mællto: »Vær
 25 bidum þin, fadir, ok væntum, at þu mundir koma ok syna oss, hversu vær skylldim gera þann stad, sem þu hetz, ok komtu eigi.« Hann svaradi: »Fyrir hvi mælit þit þetta, þviat ek kom, sem ek het yckr.« En þeir mællto: »Hvenar komtu?« Hann svaradi: »Fyrir hvi munit þit eigi, þar sem þit sögdut badir, ath ek kom
 30 til yckar, ok synda ek yckr alla husaskipan; farit þit nu ok giorit svo, sem þa var yckr sagt.« En þeir foru heim ok undruduz þenna atburd ok gerdu, sem þeim var kent i drauminum, alla husaskipan.

Fra nunnum tveimr.

35 25. Nunnur tvær voru skamt fra munklifi Benedicti, en þessar konur voru ættgaufgar at þessa heims virding. Einn sid-

samr madr færði þeim líkams fæzlu. En iardlích tign giorir opt ogofugleik andar, ok mega þeir menn sídr lægia sig fyrir gudi, sem at nockuru hafa odrum monnum ædri verit. Þat varð ok þessum konum, þviat þær stilltu eigi vel tungu sína ok voru avitsamar vit þann mann, sem þeim þionadi með gæzku, ok gerdu 5 hann opt reidan. En er svo hafði leingi verit, þa for sa madr ok sagði Benedicto, hversu óhægar konur þær voru vit hann. Ok er Benedictus heyrði þetta, þa for hann ok hitti þær ok mællti svo: »Stillit þit betr tungu yckra, ella mun ek setia yckr i bann.« Þessi bannsetningu ægdi hann þeim, en gerði eige. Þær blotnodu 10 ecki vit ord hans. Þær lifdu skamma stund sidan ok voru grafnar i kirkiu. En er messur voru sungnar i þeiri kirkiu, þa syndizt sva konu þeirri, sem þær hafði fæddar ok þar fornadi gudi, ath þær risu upp or grofum sinum ok gengo or kirkiu ævallt ath upphafi messu. En er hon sa þat opt, þa kom henne i hug, hvat Bene- 15 dictus hafði mællt vit þær, er hann het þeim bannsetningu, ef þær stillti eigi betr tungu sína. Þa var madr sendr til guds vinar, ok var honum þetta sagt með ahyggju. En hann gerði oflatu ok mællti: »Fari þer nu ok færít oflatu þessa gudi fyrir óndum þeira, ok munu þær eigi sidan vera i banni.« Þa var su oflata gudi 20 færd fyrir þeim, ok voru þær eigi senar sidan ganga¹ or grofum sinum, þott messur væri sungnar, þviat Benedictus hafði sættar þær vit gud.

miraculum.

26. Munkr einn var sa ungr ath alldri, sem of mikít unni 25 fódur sinum ok modur, ok for sva um dag til þeirra, ath hann hafði eigi tekit blezan af Benedicto ne leyfi til at fara. Ok enn sama dagh, sem hann kom til þeirra, þa varð hann braddaudr. En er hann var grafinn, þa var líki hans kastat or grofinni annan dagh. Þa rann fadir hans ok modir til fundar vit Benedictum ok 30 fellu til fota honum ok badu með tarum, ath hann veitti þeim miskunn. En hann sendi hlut af holldi drottins ok mællti: »Farit þer nu ok leggit þetta corpus domini yfir briost sveininum ok grafit hann.« En er þat var giort, þa tok vit líkama hans iord. 35

¹ þær gengu *Cd.*

Enn fra-odrum munk.

27. Sa var annarr munkr, er hugr hans var ostadfastr ok undi hann eigi i munklifi Benedicti, en guds madr talde opt fyrir honum med blidum ordum, at hann skyldi þar una, en munkrinn
 5 let eigi at ordum hans ok bad hann leyfis til brautfarar. En guds þræli vard hermt vit ounatsemd hans ok mællti, ath hann skyldi brott fara, ef hann villdi. En þegar sem hann geek or klaustragardzhlidi, þa sa hann dreka standa fyrir ser med gapanda munn
 10 ok let, sem gleypa hann mundi. Þa tok munkrinn ath hrædazt ok banda hondum, svo sem hann verdiz nockuru, ok kalladi hatt ok mællti: »Rennit hingat þer, þviat dreki sia vill svelgia mik.« En brædr foru til ok mattu eigi drekann sia, en þeir leiddu heim munkinn skialfanda. Þa het hann því, at hann mundi alldregi sidan fysaz brott or munklife, ok þat efndi hann.

15 - miraculum.

28. Ðat var enn wm dagh, at leiddr var fyrir Benedictum sweinn sa, er hina verstu likþra hafdi, svo at hær fell af höfði honum, ok allt höronð hans var fullt vogs ok hriuft. En fadir hans leiddi hann fyrir enn sæla Benedictum, ok gaf hann honum
 20 þegar heilsu i nafne Jesus Cristz.

Fra manne einum.

29. Sæ madr kom til mals vit Benedictum, er giallda atti .xii. skillinga, ok hafdi eigi til. Hann sagdi Benedicto til vandrædis sins, at hann matti eigi giallda þat, sem hinn heimti at
 25 honum. En Benedictus hafdi þa eigi silfr til at gefa honum, en kvaddi þo hinn blidliga ok mællti: »Kom þu hingat æ tveggia natta fresti, þviat nu er ecki til i dagh ath gefa.« En a þeim dögum .ii. var Benedictus æ bænum þrasamliga. Hinn kom enn þridia daghinn, ok þa funduz þrettan skillingar silfrs æ aurk þeiri,
 30 sem full var hveitis. Benedictus bad selia silfrit enum volada manne ok mællti, at hann skyldi giallda .xii. skillinga ok hafa sialfr enn þrettanda til þurftar sinnar.

miraculum.

30. Sa madr var enn einn, sem ovinn hans villdi fyrirkoma
 35 ok blandadi eitri dryek hans. En sa dryekr matti eigi fyrirfara

honum, en þó gerðiz honum sott af því, ok varð margr litr æ likama hans. Þessi madr var leiddr fyrir Benedictum, en þegar er hann tok hendi æ honum, þá varð hann heill, svo sem alldregi hefði hann siukr verit.

Um oaran.

31. A þeirri tíð sem oaran gerði i heraði því, er Kampania heitir, þá hafði Benedictus gefit aumum monnum alla fæzlu, þá sem i munklifinu var, nema vitsmiör litit i einu keru. Þá kom subdiakn, sa er Agapitus het, ok bað gefa ser vitsmiör, en guds madr Benedictus, er allt villði gefa fyrir guds sakir, til þess ath hann mætti eignast æ himne allt med gude, þá mællti hann, at gefa skyllði þat et litla vitsmiör, sem eptir var. En sa sem eptir var sendr villði eigi framm selia. Benedictus spurði litlu sidar, ef hann gerði, sem mællt var. En hann kvedz eigi giort hafa, ok sagði, at ecki væri eptir, ef hann gæfi þetta. Þá varð Benedictus reidr ok mællti wit annan mann, ath hann skyllði kasta ut glerkerinu i glugg, þvíat hann villði eigi þat nyta lata, sem med singirni ok ohlydni var varðveitt. En unðir glugginum var borit saman griot mart, ok er kerinu var utkastad, þá kom þat æ steina, ok brotnaði eigi ok eigi slagnadiz niðr vitsmiör. Þá mællti Benedictus, at kerit skyllði taka ok gefa þurfamonnum þat, sem i var. Sidan heimti hann munka til sin ok avitadi enn ohlydna mann um otru sina ok singirni. Ok er því var lokit, þá geck Benedictus til bænar med bræðrum.

miraculum.

32. En i þeim stad, sem þeir voru a bænum, stöð ketill tomr ok breitt klæði yfir, ok er þeir höfðu leingi stadið, þá tok ath lyptaz klæðið, þat sem yfir ketilinn var breitt. En er þat var af tekit, þá var ketillinn fullr vitsmiörs, svo at þá rann alla vega yfir. Ok er Benedictus sæ þat, þá let hann falla bæn sina, ok þá let af at ganga yfir ketilinn. Þá tok enn ohlydni madr ath skammast otru sinnar, er hann sa, ath Benedictus sannadi med iarteinum þat, sem hann kendi med ordum, ok var eingi sæ sidan, er efadi um fyrirheit hans, þvíat hann hafði æ einu augabragði ketil fullan vitsmiörs golldit þeim i stad glerkers, þess er miög sva var tomt.

Fra Benedicto ok odum manni.

33. Dat var enn um dag, at Benedictus fór til kirkiu til bænar, ok þa kom enn forni fiandi æ mot honum i asionu illz læknis ok hafdi horn i hendi. Benedictus spurdi, hvert hann færi. Fiandinn svaradi: «Ek fer til brædra at gefa þeim dryck.» Benedictus fór til bænar. En hinn illgiarni ande slo ædi æ munk þann, er taka skyldi vatn, ok veltiz hann æ iórdu ok mællti orar. Ok er Benedictus geck fra bæn sinni ok sa enn oda munk, þa laust hann a kinn honum ok rak svo fiandann fra honum, at hann
10 þordi eigi sidan til hans at koma.

Fra rikismanni einum.

34. Rikismadr var sa, er Zalla het, grimmr madr ok vafdr i villu þeiri, sem Arrius hafdi bodit. Hann var svo illr vit kristna menn, at kennimenn eda munkar nadu trautt med fiórvi ath fara,
15 þeir sem honum mættu. Þat var um dagh, at hann neyddi þorpkarll nockurn med kvolum til, at hann selldi honum fe sitt allt. En þorpkarlinum vard þat a munne, at hann kvedz allt fe sitt sellt hafa enum helga Benedicto. En sia enn grimme madr Zalla let þa af at kvelia hann, helldr batt hann hendr hans æ bak apr
20 ok rak hann fyrir ser, til þess at hann syndi honum, hverr sia Benedictus væri, er vit fenu hafdi tekit at hans sögn. Þorpkillinn fór fyrir, en Zalla reid eptir, þar til er þeir komu til munklifissins. Þa sat Benedictus uti fyrir husdyrum sinum ok sa a bok. Þa mællti þorpkillinn vit Zallam: «Her er sa Benedictus, er ek gat
25 fyrir þer.» Þa leit Zella reiduliga til Benedictum ok ætladi, at hann mundi skelfa hann i ognu sinum sem adra menn, ok mællti med akalli vit hann: «Ris upp þu skiott ok giallt mer aura manz þessa, er þu hefir vit tekit.» Þa heyrdi Benedictus kallit ok leit til hans fra bokinni, er hann hellt æ. «Tak þu feit, kvad Zalla,
30 ok sel oss.» Benedictus svaradi öngu ok sa, hvar þorpkillinn stod bundinn. En vit þat losnudu öll bond af honum, ok er hann stod laus, þa hræddiz enn grimme Zalla vit takn þetta ok fell til fota Benedicto ok bad ser liknar. En guds madr leit eigi til hans, helldr kalladi hann brædr, at þeir leiddi hann til blezandar.
35 En er þat var giort, þa asakadi Benedictus hann miok um grimleik sinn ok bad, at hann batnadi. En Zalla fór a braut ok gerdi ecki mein þorpkarlli, ok var eigi iafngrimmr sidan.

Fra einum þorpkarle.

35. Annar þorpkarll kom um dag með lík sonar síns til munklífs Benedicti ok spurdi, hvar hann væri. En Benedictus var á akri með bræðrum. Ok er þorpkallinn vissi þat, þá kastadi hann líki sonar síns fyrir kirkiudy. En hann rann á mot Benedicto, er hann gekk af akri með bræðrum. En þorpkallinn kalladi þegar á Benedictum, er hann sa hann: «Gialltu mér son minn! Gialltu mér son minn!» Benedictus svaradi: «Weiztu, ath eigi tok ek son þinn frá þer.» Þorpkarllinn mælti: «Daudr er hann, en þú kom ok reis hann af dauda.» Benedictus varð hryggr ok mælti: «Farit brott þer, farit brott þer, þvíat þetta er vort verk eigi, helldr postola guds almattigs; til hvers bindit þer oss byrdar, þær sem vær megum eigi bera.» En kall var þrær á bæn sinni ok sör þess vit gud, at hann mundi eigi brott fara, fyrr en Benedictus gæfi líf syni hans. Benedictus spurdi, hvar líkit var. Hann sagdi ok kvad vera fyrir kirkiudyrum. En er guds þræll kom þangat, þá fell hann á kne hia líkinu til bænar ok helld höndum til himins ok mælti: «Drottinn! líttu eigi syndir minar, helldr tru þessa manz, er lífs bídr syni sínum, ok gialltu líkama hans önd, þá sem þú tokt á braut.» En er hann lauk bæn sinni, þá hrærdiz líkit ok hóf sveinninn upp augu sín. Benedictus tok í hönd honum ok selldi hann lífanda ok heilan fedr sínum.

Fra syskinum Benedicti.

36. Benedictus atti systur, ok var hun nunna ok þionadi gudi, en hun het Scolastica. Hun var von ath koma á hverjum misserum til brodur síns, en þau funduzt á bæ þeim, sem skamt var frá munklífi Benedicti, þvíat þær skyllði eingin kona koma. En er þau funduz um dagh, þá ræddu þau um himneskar dyrdir þann dag til nætr, ok móðoduz bædi saman. Þá mælti Skolastica: «Ek bíð þik, brodir, at þú farir eigi á brött í nott, ok ræðum vid enn um dyrd guds.» Hann svaradi: «Mér er eigi lofat at vera annars stadar en heima.» Þá var svo vedri farit, at heid var um allan himin. Ok er Skolastica heyrði svör hans, þá laut hun á bordit í gaupnir ser ok bad til guds, ok er hun hóf upp höfði síno, þá var regn svo mikít ok elldingar ok reidarþrumur, at Benedictus matte eigi ut ganga né förunautar hans. En heilug mæri hafði svo bedit af ollum hug, at taralækirnir fellu af bordinu, ok kom þat allt senn á iord ok regn or lopti. En er Benedictus

sa, at hann matti eigi æ brott fara fyrir vedrs sakir, þa mællti hann vit systur sina: «Miskunne gud þer, systir, hvi gegnir þat sem þu gerdir?» Hon svaradi: «Ek bad þik, ok villdir þu eigi hlyda mer, bad ek gud, ok hlyddi hann mer. Far þu heim nu, 5 ef þu villt, ok gack ut.» En engúm manne þotte fært, ok var Benedictus þar naudigr, sem hann villdi eigi verit hafa. En þau voktu þa nott alla ok ræddu um himneska hluti.

Fra helgum Benedicto.

37. Annan dag eptir for hvort þeira til heimilis sins, ok er 10 .ii. dagar voru þadan lidnir, þa sat Benedictus i husi sinu ok leit upp til himins, ok þa sa hann önd systur sinnar fara til himins i dufu liki. Hann fagnadi dyrd hennar ok gerdi þackir gudi ok sagdi munkum andlat hennar ok sendi munka eptir likinu, ok var hon 15 lagin i grof þa, sem Benedictus hafdi ser gera latit, ok var þat makligt, at þau færi i eina grof, er bædi höfdu eina ast til guds.

Fra Servando diakna.

38. Diakn ok aboti munklifis þess, er Liberius hafdi gera latit, var vanr at koma æ hverium misserum til munklifis Bene- 20 dicti, en hann het Servandus. Ok er hann var kominn til fundar vit Benedictum, ræddu þeir dag þann allan um fagnat himinrikis, þann sem þeir löngudu badir miok til. Ok er svefntid kom, var Benedictus ofarla i stöpli nockurum, en Servandus var nedarr, ok matti ganga milli þeira. En undir nidri var hus þat, sem 25 hvilldu i lærisveinar þeira, ok voru sofnadir, en Benedictus vakti ok stod æ bæn wit glugg. Þa leit hann ut ok sa lioss svo mikit koma af himni, at öll foruzt myrkr nætrinnar, ok vard svo liost sem um midian dagh. En med liosinu sa Benedictus allan heiminn senn svo sem undir einum solargeisla, þat sa hann ok med, at einglar 30 guds baro aund Germani byskups i elldligri asionu til himins. Þa kalladi Benedictus æ Servandum tysvar eda þrysvar. En Servandus stod upp þegar, er hann heyrdi, ok leit ut ok sa liosit, ok þotti mikils um vert takn þetta. Þa sagdi Benedictus honum 35 ena sömu nott til borgar þeirar, er Kampania heitir, ok bad hann spyria at Germano byskupi, ok er sendimadr kom þangat, þa var

byskup andadr, ok hafdi æ þeiri stundu andáz, sem Benedictus sæ ond hans fara til himins.

Andlat Benedicti.

39. En a þeim vetri adr Benedictus andadiz, þa sagdi hann fyrir nockurum lærisveinum sinum andlatzdag sinn. Hann baud þat ok þeim, at þeir segdi eigi odrum, en þeir bædi þess alla munka, at þeir leiddi athuga, ef nockur takn birtiz i andlati hans. Sex dogum fyrir andlat sitt let hann luka upp gróf sinni. Þa tok hann ridosott mikla, ok vox sottin miok, ok enn setta dag let hann lærisveina sina bera sig til kirkiu ok tok corpus domini ok let munka ganga undir hendr ser, ok stod hann sva ok hellt höndum til himens, ok andadiz, þa er hann var a bæn. En æ þeim degi vitradiz enn undarlig syn tveimr munkum, odrum þeim er var heima i husi sinu, en odrum þeim er var fiarre þangat. Þeir sæ badir götu fagra skinandi mikilli dyrd ok liose; hun læ i austr fra husi Benedicti til himins; æ þeirri gotu stod madr biatr i dyrlighum buningi ok spurdi, hvern götu þessa ætti, en munkarnir letuz eigi vita. Þa mællti hann vit þa: «Þessa götu stigr Benedictus guds vinr til himens.» En af vitran þesse vissu þeir andlat Benedicti iafnvist, er fiarri voru, sem þeir, er þar voru hia. Hann var grafinn i kirkiu Johannes baptiste, þeiri sem hann hafdi gera latid or heidnu hofi, ok synir hann þar margar iarteiner ok svo i helli þeim, er Sublacus heitir, er hann bygdi fyrst i einsetu.

Miraculum.

40. Kona nockur var vitlaus, reikadi nætr ok daga um fioll ok heidar, skoga ok völlu, ok hafdi hun þat eitt hvilldar, er mædi eda svefn neyddi hana til. Hun kom a nockurum degi til hellis Benedicti ok hvildiz þar fyrir þreytleika sakir ok sofnadi þar, en hun vaknadi heilvita, ok var svo heil alla æfi sina sidan, sem hun hefdi alldregi verit vitlaus. Vær skulum bidia Benedictum guds vin, at hann arne oss miskunnar, er svo hefir i sinu lifi greida götu geingit ok gefit dæmi ollum sinum sporgöngumonnum, at hann mun marga eptir ser leida til himinrikis, ok arnat fae þess vit gud, ath af hans bænum batnim vær ok bætt fain til fullz vor vond verk, ok vær lifim til batnadar, þat sem

eptir er lífdaga vorra, ok ath þeim lídnum mætim vær fyrir þeim fagnadi, sem vinnz um allar alldir. Amen.

APPENDIX.

*Da Sagaen om Benedictus af Nursia o.aa indeholdes i anden Bog af Pave
5 Gregors Dialoger, meddeles paa dette Sted, hvad der er oss levnet af disse.*

(*Cd. 677 quarto, A; Cd. 239 folio, B; Fragm. i Norske Rigsarkiv, C*)

Incipit primus liber dialogorum quem fecit beatus Gregorius papa.

A nockurum degi þa er Gregorius var hryggr af optligum
10 fiólskyllidum þessa heims, þa for hann at sitia einn saman i nock-
urum leyndum stad ok hafði i hug ser öll vandredi, þau er at
hendi honum baruz af heimi þessum. Enn er hann hafði þar
lengi setit ogladr af miklum harmi, þa kom þangat enn vitrasti
diakn hans ok fostri Petrus. Enn er hann sa Gregorium meðazt
15 af harmi, þa melli hann: «Hefir nockut þat nytt at hendi þer
borit, er ek se þik ogladara enn vant er?» Gregorius svaradi:
«Harmr sa, er ek þoli hvern dag, er mer forn fyrir vanda enn
nyr fyrir auka: þviat vesall hugr minn serdr af mörgum fiólskyllid-
um minniz a þat, hvilikr hann var fyrr i munklif, þa er hann
20 var upphafdr yfir alla hluti, þa er her i heimi velltaf, ok girntiz
engiss nema himneska hluti eina, ok hann elskadi daudann sialfan
sva sem inngöngu lífs ok ömbun erfidis sins. Enn nu þolir
hann hvern dag fiólskyllidi veralldigra hluta af hirdis ahyggiu
ok saurgaz af dusti iardligrar syslu eptir fagra asionu hvilldar
25 sinnar. Ok þa er hugr dreifir sik til inna ytri hluta, þeira er
hann vill vorkynna, þa kemr hann² minni aptr til inna idri
hluta, þott hann girniz þangat. Virði ek, hvat ek hefi tekit eda
hveriu ok hefi tynt. Enn þa er ek lít, hveriu ek tynda, þa verdr
mer þung byrdr, su er ek ber. Nu reida mik storar bylgiur mikils
30 siofar ok margar hridir a hugar skipi. Enn (er) ek minnumz ens
fyrra lífs, þa er sem ek lita aptr til strandar þeirrar, er ek fyrirlet.
Ok þa er mik reida miklar barur, þa ma ek trauf höfr sia, þa

¹ *Begyndelsen mangler i A, der først tager fat i første Bogs Cap. 10; indtil da lægges B til Grund.*   ² *rettet; hans B; minor redit lat.*

er ek hvarf fra; þviat su er nattura hugar, at hann [tynir fyrst þvi godu er hann helldr, ok minniz¹ þess, at hann hefir þvi tynt; ok er hann hverfr þadan langt a brott, þa gleymir hann þvi godu, er (hann) tyndi, ok tekr eigi at muna þat, er hann elskadi fyrr, medan hann hellt þvi. Þviat þa er ver siglum langt i haf, þa megum ver eigi sea hvilldarhöfn, þa er ver fyrirletum. Þat geriz enn til auka harms mins, er mer kemr i hug lif þeira nockurra, er af ollum hug fyrirritu heim þenna. Ok þa er ek lit hęd þeira, þa skil ek, hve lagt ek ligg. En þeir likudu margir sva skapara sinum vel i leyndu lifi, at almattigr gud villdi eigi þrongva þa i fiólskyllidum þessa heims. Enn þa ma ek þat betr skyra, er ek sagda, ef ek greini þa at nafni, þa er ek vil fra segia.»

Petrus. Eigi ero mer ęrid kunnir þeir menn, er her skina i kraptalifi þvi, er þu megir af þeira samvirþingu hitna til guds astar. Eigi efa ek marga goda vera a þvi landi, enn eigi ętla ek þa iarteinir gera, eda ella er þvi sva leynt, at ver vitum eigi iarteinir þeirra.

Gregorius. Þott ek segia þa hluti eina, er ek nam af enum skynsómuztum mōnnum eda ek matta sia eda heyra, þa ętla ek fyrr munu dag þenna þriota enn dęmisögur.

Petrus. Þat villda ek, at þu segdir mer nockut fra þeim, þviat iōfn kenning geriz af skyringu ok af minningu krapta. I skyringu ritninganna kennum ver, hversu finna skal ok hallda krōptum, en i minningu iarteina vitum ver, hversu lukaz fundnir kraptar ok halldnir; ok ero þeir sumir, er betr styrkiaz til astar guds af dęmum enn af kenningum. Opt geriz tvifōlld hialp i hugskoti heyrandi af dęmum heilagra fedra, þviat hugr kyndiz til astar ovordins lifs af samvirþingu þeira, ok lęgiz hann, þa er hann heyrir sagt fra ódrum ser betrum, ef hann þottiz adr nockurr fyrir ser vera.

Gregorius. Þa eina hluti mun ek segia, er ek heyrdi af skynsómum mōnnum, eptir þeim dęmum sem Marcus ok Lucas ritudu gudspiōll, meir af heyrn enn at syn.

1. ²Þęr mikill er i heradi þvi er Samnia heitir. A þeim bę bio madr, sa er son atti, þann er Honoratus het. Enn sa sneriz þęgar a unga all dri til himneskrar astar ok męddi likam sinn i fōstum. Enn er hann skein af godri atferd ok sa miok

1 [rettet; fysti gott ok minnaz B; ita sunt casus mentis, ut prius quidem perdat bonum, quod tenet, si tamen se perdidisse meminert. lat.

2 af Honorato Overskrift.

- vid onytum hlutum ok meðdi hold sitt i meinletum, þa gerðu
 frændr hans mannbod a nockurum degi, ok var kiöt buit til bordz.
 Enn er honum var eigi hugr a því at eta kiot, þa hlogu frendr
 hans at honum: «Ettu þessa fędzlu, sögdu þeir, þvíat ver megum
 5 eigi fa þer her fisk a fialli.» Þviat sa þer var sva upplegr, at
 þar hafdi alldri fiskr sęn verit. Enn er Honoratus var hlegin i
 slikum malum, þa for þrell til brunnz at taka vatn. Enn er
 (hann) sökti fótunni i brunninn, þa var þar i fiskr, ok matti sa
 fiskr þörf vinna Honorato þann dag til fęzlu. Þa undruduz allir,
 10 ok letu frendr hans af at hlegia at honum, ok lofudu tru hans,
 þa er þeir hlogu adr at. Enn er Honoratus vöx i kröptum, þa
 setti hann munklifi i stad þeim er Fundis heitir, ok var hann
 aboti yfir .cc. munka, ok gaf mörgum god demi i sínu lif. A
 nockurum degi lostnadi steinn mikill ur fialli upp fra munklifinu,
 enn er steinn hliop ofan, þa horfir hann a klaustrid ok egdi bana
 15 öllum brędrum. Enn er heilagr Honoratus sa þat, þa kalladi
 hann a nafn Kristz ok gerdi krossmark i mot steininum. Enn
 steinnin nam þar stadar i midri fiallzhlid, þar er engum manni var
 von, at hann mętti festaz. Enn sa steinn stendr þar sidan fastr
 i þeim stad, ok þickir sem hann muni þa ok þa ofan falla.
- 20 Petrus. Hvers lęrisveinn var sia enn göfgi madr, er sva margra
 lerifadir vard sidan, þa er hann red fyrir .cc. munka?
- Gregorius. Engis mannz lęrisveinn hefir hann verit, enn eigi ero
 gıafir heilags anda undir manna lögum. Þat er vandi retrrar
 atferdar, at engi dirfi sik at vera lerifadir, nema hann hafi fyrir
 25 verit lęrisveinn, ne bida hlydni undirmönnum sinum, nema hann
 nęmi fyrir at veita hlydni ifirmönnum. Enn þo ero nockurir
 þeir, er lęraz af helgum anda, ok hafa þeir radning ens idra
 lęrifödur, þvíat þeir hafa eigi ena ytri lering af mönnum. Enn
 ostrykum mönnum er eigi fallit at hafa ser at demum frelsi lifs
 30 þeira, at eigi verdi þeir lęrifedr villu, þa er þeir fyrirlita at vera
 lęrisveinar manna, ok treystaz, at þeir se lęrdir af helgum anda
 slikt sem hinir. En hugr, sa er fylliz af helgum anda, hefir mark
 a ser, þat er kraptr ok litilleti. En er þat kemr saman hvar-
 veggia i einu hugskoti, þa berr þat vitni navistu heilags anda.
- 35 Sva sem Johannes baptista var eigi af mönnum lędr, sva sem
 Kristr sialfr lęrdi adra likamligri navistu ok var eigi likamligr
 lęrisveinn, sva var ok Moises i eydimörk lędr af engli guds ok
 nam þar bodord, er eigi kendi madr honum. Enn þessir hlutir,

er ver segium, ero ostyrkum mǫnnum gǫfgandi enn eigi eptir-
likiandi.

Petrus. Hugnar mer þat er þu segir, enn þat villda ek vita,
hvert sia enn helgi Honoratus let eptir sik nockurn lærisvein ser
likan.

2. Gregorius. Libertinus het, enn gǫfgahti madr, sa er
fæddr var ok lærdr i munklifi Honoratus, ok var sidan forradsmadr
munklifissins. Fra honum ero mer margar iarteinir sagdar, þott
ek muna fær segia. Sia madr Libertinus atti fǫr skyllda fyrir
naudsynium munklifissins i Samnia herad. Enn er hann reid
leidar sinnar, þa kom a mot honum hertugi þiodar þeirar, er Gothi
ero kalladir, ok toku lidsmenn iarlsins hest undan Libertino. En
hann bar þolinmodliga ok selldi þeim svipu, er hann keyrði med
hestin, enn sidan geck hann til þenar. Enn lidsmenn iarlsins foru
leidar sinnar skyndiliga, unz þeir komu til ár þeirar, er Wlturnus
heitir, þa namu hestar þeira stadar ok gengu eigi á ána helldr
enn á hit mesta forad. Enn er þeir keyrdu hestana med svipum
edr sporum, þa mattu hestarnir meðaz enn eigi or stad ræraz.
Enn er þeir meðduz, er hestana keyrdu, þa gat einn þeira, at
þeir mundu þess at giallda, er þeir gerdu guds þræli oskil um
götu. Þa hurfu þeir aptr ok fundu Libertinum a þenum, ok
mælltu vid hann: «Ris upp þu ok tak hest þinn!» Enn hann
svaraði: «Farit er i fridi, eigi þarf ek nu hestin.» Þa stigu þeir
af hestum ok hofu Libertinum sialfir a hestin, þann er þeir höfdu
af honum tekit, ok foru þa leidar sinnar. Þa foru hestar þeira
sva skyndiliga yfir ána, þa er þeir mattu eigi adr yfir fara, sem eigi
veri vatn i anni, ok nutu þa allir sinna hesta, er þeir letu guds
þræl hafa sinn hest.

A þeiri tid kom höfþingi, sa er Bucellinus het, med Fracka
her miklum i Campania herad. Enn (er) hann fra þat, at óðefi
voru mikil i munklifi Libertini, þa gengu Frackar inn i kirkiu,
þar er Libertinus var a þenum, ok leitudu hans ok kölludu akaf-
liga. Þa vard undarligr hlutr, er þeir leitudu hans, þeir gengu a
hann ok drapu fotum ok mattu eigi finna hann ne sia hann. En
er þeir urdu sva tældir af blindi sinni, þa foru þeir a brott fra
munklifinu ok höfdu óngan eyri þadan.

A annarri tid for Libertinus til borgar þeirar, er Ravenna
heitir, enn hann hafði sendan aboti, sa er nestr var Honorato

lærifödur hans. Enn fyrir elsku lærifedr hins var Libertinus vanr
 at hafa með sér skoleist hans, hvargi sem hann fór. Enn er
 hann fór leidar sinnar, þá mætti hann konu nockurri, er fór með lík
 sonar hins nyandads. Enn er hon leit guds þræl, þá tok hon i
 5 tauma hesti hans ok mælti: «Eigi muntu hedan fara, nema þú
 reisir upp son minn.» Enn hann oadiz akafa þegar hennar, þviat
 hann var eigi vanr at gera slíkar iarteinir, ok villdi fordaz konuna
 ok matti eigi. Þá tok at beriaz i briosti hans litilleiti ok mis-
 kunsemi, hrezla ok harmr: hræddiz hann at freista oreyndrar iar-
 10 teinar, ok harmadi hann þó með sonlaussi konu. Enn til guds
 dyrdar ste milldi yfir kraptaudikt briost, þviat eigi væri krap-
 taudikt, ef eigi stigi milldi yfir þat. Þá ste Libertinus af hesti ok
 féll a kne ok hellt höndum til himins, ok tok skoleist lærifödur
 hins ur serk sér ok lagdi a briost enum dauda. Sidan hvarf aptr
 15 önd sveinsins til líkams, ok tok Libertinus i hönd honum ok
 selldi hann lífanda modur sinni, enn hann fór leidar sinnar.

Petrus. Hvat ætlum ver, hýart þessa iartein gæti af gudi verd-
 leíkr Honorati edr þen Libertini?

Gregorius. Slíka iartein matti syna kraptr hvarstveggia þeira
 20 ok trúa konunnar; ok ætla ek, at af (þvi) mætti Libertinus þetta
 geta, at hann treysti meirr lærifedr sinum enn sér sialfum, þviat
 hann ætladi sik geta þat, er hann bad, af þess verdleikum, er hann
 lagdi skoleist yfir lík ens andada. Sva gerdi Heliseus forðum, er
 hann kom til Jordanar, at hann laust mötli lærifödur hins a vatnit
 25 (ok mælti): «Hvar ertu nu gud Helie?» Þá gerdiz þegar gata
 ífir ana. I þessum hlut megum ver virða, hversu mikit litilleitis
 kraptr vinnr, at þá matti Heliseus vinna kraptr lærifödur hins, er
 hann mintiz nafns hans.

Petrus. Er nockut enn at segia fra þessum manni, þat er oss
 30 megi stoda til kenninga?

Gregorius. Er til at segia, ef nockurr villdi eptir líkia, þviat
 ek ætla ædri vera þolinmædi enn iartein. Aboti sa var bradlyndr,
 er næst var eptir Honoratum. Enn hann var reidr um dag Liber-
 tino, sva at hann matti varlla stilla sik. Enn er hann fann eigi
 35 vönd at liosta hann, greip hann upp fotskemmil ok laust i andlit
 honum, sva at allt andlit hans blanadi ok þrutnadi. Þá fór Liber-
 tinus þegiandi til reckiu sinnar. Enn naudsynia fór nockura vard
 annan dag at fara fra munklífinu. Enn er ottutidum var lokit,
 þá geck Libertinus til reckiu abota ok qvaddi litillatliga blezunar.
 40 Aboti vissi, at Libertinus var öllum kunnr at gæzku, ok ætladi

hann, at hann mundi vilja brott fara or munklifinu fyrir oskil, þau er honum voru gior, ok mælti við hann: «Hvert villtu fara?» Enn hann svaradi: «Skyld er för at fara naudsyn munklifissins, fadir, ok ma ek eigi þa för fordaz, þviat ek het i ger at fara þangat i dag.» Þa komz aboti við af enu(m) inztum rotum hiartans, er hann sa hardleik hiarta sins, enn hogveri Libertini, ok reis upp þegar ur reckiu sinni ok fell til fota Libertini ok taldiz sekr vera ok misgert hafa, er hann gerdi slíka meingerd guds þreli. Enn Libertinus fell til fota abota, ok qvad helldr þetta ordit af sinni synd enn af grimleik hans. Þa sneriz aboti til hogveris, ok var þolinmæði lerisveins lerimodir lerifödurs. Enn er Libertinus kom þangat, er hann atti för or munklifinu, þa spurdu kunningiar hans ok vinir, hvi andlit hans vere sva blatt ok þrutit. Enn hann svaradi: «Fyrir syndir minar laust ek i ger aptan andliti minu a fotskemmil.» Sva hirdi heilagr madr i briosti ser þædi sannsögli ok göfgun lerifödur, at hann leyndi synd hans ok gerdi eigi sialfr synd i lygi. Sia madr, er ver segium nu fra iarteinum, atti marga lerisveina, þa er iarteinir gerdu, enn ek mun þo fra fám segia, þviat ek skyndi til annars. Einn hlut mun ek þann segia, er mer þickir eigi fallit at þegia yfir.

3. I þvi sama munklifi var munkr, sa er gofugt lif hafdi, enn sa vardveitti kálgard. Enn þiofr var vanr at koma iduliga i gardin ok stela. Enn er gardvördr fann, at stolit var or gardinum, enn sumt var spillt ok trodit, þat er eigi var a brott tekit, þa geck hann um gardin utan ok innan, ok fann um sidir stettir þer, er þiofrin hafdi gervar. Enn er hann kom i gardin, þa fann hann þar höggorm ok mælti við hann: «Fylgdu mer.» Enn er hann kom þangat, er þiofrin hafdi stettirnar gert i gardinum, þa mælti hann við orminn: «I nafni Jesus Kristz byd ek þer, at þu verir þiofrinum götu þessa.» Þa lagdiz ormin i hring hia stettunum, enn munkr for heim til hussins. Enn þiofr kom til gardz eptir vana sinum, þa er allir munkar svofu um middegi. Enn er hann villdi stiga inn um gardin, þa sa hann, at höggormr la a götunni, ok vard hann hræddr ok fell af gardinum ut. Enn fotr hans vard fastr, þviat gardstaurr krækti i sko honum, ok heck hann þar, unnz munkr kom til gardzsins. Enn er hann kom i gardin, þa mælti hann við ormin: «Gudi þauck, gerdir þu sem ek baud, far brott nu!» Þa for hann brott þegar. Enn er munkr kom at, þar er þiofr heck, þa mælti hann við hann: «Hvat er nu, brodir? Gud selldi þik mer nu. Fyrir hvi þordir þu sva opt at stela fra

bræðrum?« Þá leysti hann fot þíofsins ok let hann s(t)íga nidr hogliga ok bad hann fylgia ser. Þá leiddi hann hann heim til gardzhlids ok gaf honum alldin, þat er hann villdi stela, ok mælti vid hann: «Far þu nu ok stel eigi sidan, enn ef þer verdr þorf, 5 þa kom þu til min, ok mun ek gefa þer vid godan hug þat, er þu villdir stela med syndum.» Þá for þíofr a brott ok var alldri fundinn at stulld sidan.

4. ¹Equicius het einn enn helgazti madr i Valeria heradi, hann var agetr at heilagleik sinum ok iarteinum, ok red hann 10 fyrir mörgum munklifum i því heradi. En er hann var a ungunum alldri, þa hafdi hann freistni mikla a likam sinum til munudlifs. Enn hann sotti til þena skiols ok bad af öllum hug gud fulltings a freistunar tid. Þa syndiz honum engill guds i draumi a nöckurri nott ok braut or likam hans alla lostasemi, sva at hann 15 kenndi alldri sidan freistni a likam sinum. Enn er hann hafdi þenna krapt fengit af gudi, þa tok hann íáfnat at hafa forrad a nunnum sem a murkum. Enn hann taldi þat þo fyrir lærisveinum sinum, at þeir treystiz eigi ser eptir hans demum, at eigi felli þeir i synd, ef þeir treystiz þeiri giöf guds, er þeir höfdu eigi.

20 A þeiri tid, er fölkunnigir menn voru teknir i Romaborg, þa flydi einn þeira, sa er kunnigaztr var, ok het sa Basilius, ok kom i munks buningi til byskups þess, er Castorius het i Valeria heradi, ok bad hann byskup, at hann kvæmi honum til munklifs Equicij, at hann mætti leidrettaz. Þa kom byskup til munklifs 25 ok hafdi Basilium med ser ok bad guds þrel Equicium, at hann tæki vid honum. Equicius leit vid honum ok mælti: «Sia er þu felr mer a hendi, hann syniz mer helldr diöfull enn munkr² . . . . . eigi þegar a. Þa bad Equicius Julianum dveliaz med ser nöckura daga ok . . . . . dum . . . . [Muntu 30 vita þ]a, i hviliku vardhalldi [guds þeir eru, er] sialfir sik fyririlita, [ok hver]n veg þeir hafa [med ödrum mönnum, er] eigi skammaz at verda fyririlitnir af mönnum. Enn þar i gegn liggia þeir lagt i guds ögliti, er dramba i [ögliti sinu] ok naunga sinna. Sva sem drottinn mælti vid nöckura: «Er drambit fyrir mönnum, enn 35 gud veit hiortu ydr, þviat þat er rekt fyrir gudi, er hátt er mönnum.»

Petrus. Ðat undrumz ek i þessu mali, er gofugr byskup skylldi trua lognu fra helgum manni.

Gregorius. Hvort undraz þu, Petrus, þat, þott ver verdim teldir af lygi iardligir menn, þar er David, sa er spaleiksanda hafdi opt, ok trudi hann ordum sveins þess, er ló at honum, ok let drepa saklausan son Jonathe. Hvat er undarlikt, þott lygimenn teli oss, er eigi erum spamenn, þviat hugr byskupa er opt i mikilli ahyggju, ok verdr þa minni athugi einshvers hlutar, er hann dreifiz til margs, ok ma hann þvi auðvelligar teldr verda i einum hlut, sem hann annaz um fleira.

Enn er heilagr Equicius for af heimi, þa var lik hans grafit i Laurencius kirkiu. Enn þorpkarll nockurr setti byrdu hveitis fulla um dag a leidi hans ok hugdi eigi at, hversu heilagr sa var, er þar var grafin. Þa kom hvirvilvindr ur lopti ok hof upp byrduna ok kastadi langt a brott fra leidi Eqvicij. Enn sa vindr hrærdi ecki annat, ok mattu þa allir skilia, hversu mikill dyrdar(madr) fyrir gudi er þar var grafin. Enn þa er Langbardar heriudu i Valeria herad, þa flydu munkar til Laurencius kirkiu ok til leidis Eqvicij. En Langbardar þustu inn eptir þeim i kirkiuna ok toku at draga þa ut ok villdu bana þeim edr pina þa. Þa kalladi einn þeira oc mælti: »Likar þer þat, heilagr fadir Eqvicius, at ver sém sva dregnir, ok hlifir þu oss ecki?« En er sa hafdi þetta mælt, þa greip ohrein andi alla þa hermenn, er i kirkiunni voru, ok fellu þar til iardar ok voru qvalldir, allt til þess er hinir hetu, er uti voru, at þeir mundu alldri sidan heria i sva helgan stad. Ok hlifdi Eqvicius sva lerisveinum sinum, at hann veitti morgum odrum hialp i þvi.

5. I borg þeiri, er Anchonitana heitir, var kirkia heilags guds piningarvotz Stephani. Þa kirkiu vardveitti heilagr madr, sa er Constancius het. En sa var vida agætr af heilagleik sinum, þviat hann fyrirlet alla iardliga hluti, enn hann hafdi allt kostgæfi til himneskrar dyrdar. Enn er hann hafdi eigi um dag vidsmior at lysa i kirkiunni, þa let hann fylla öll liosker kirkiunnar af vatni ok setti kveik i midiu, sem hann var vanr. Enn er hann bar elld til ok tendradi, þa brann sva vatnit i lysikerum, sem þar veri vidsmiör i.

Petrus. Undarligan hlut heyri ek nu, enn vita vil ek, hvert litilleti sia madr hafdi innan rífa, er slikan krapt matti syna.

Gregorius. Maklikt er at vita litilleti þeira manna, er iarteinir syna, þviat iarteinir, þer er mönnum ero syndar, meða hugin

med mikilli freistni. Enn ef þu heyrir einn hlut, þann er sia madr gerdi, þa muntu vita bratt, hvert litilleti hann hafdi. Þa er saga geck fra heilagleik hans, þa sottu margir fund hans, ok for þorp-kall nockurr um dag langan veg at sia hann. Enn þa bar sva
 5 til, at Constancius stod a knacki ok gerdi at liosi. Enn hann var manna minztr at vexti ok liotr at aliti. Þorpkarlin spurdi, hvar Constancius veri, ok var honum sagt. Enn er hann sa mann liotan ok lagan, þa trudi hann eigi, þviat heimskr hugr demir verdleik eptir likams aliti. Þa gerdiz þreta nockur i hug þorpcallzins a milli
 10 þess er hann sa ok heyrdi sagt, þviat hann hugdi eigi sva lagan mega vera þann, er (hann) heyrdi sva hafan taldan i iarteinum. Enn er margir sôgdu honum, at þat var hann Constancius, þa hlo þorpkarlin at honum oc melli: «Ek truda þenna mann mikinn vera, enn hann er afstyrmí.» Enn er Constancius heyrdi þat, þa
 15 vard hann gladr, ok geck þegar fra liosinu ok hvarf þegar til þorpkarlzins ok qvaddi hann sva blidliga ok feginsamliga, sem þa er hinir kerstu vinir finnaz: «Þu einn er sa, er rettum ôgum litr a mik.» I þessum hlut er merkianda, hvert litilleti Constancius hafdi, er hann qvaddi sva hyrliga þann, er hlo at honum.
 20 Þviat af meinmelum verdr hverr reyndr, hvilikr hann leyndiz adr at sin sialfs; þviat fagna litillatir, er þeir ero fyrirlitnir, sem dramblatir fagna, þa er þeir eru dyrkadir, ok fagna þeir af því, þa er þeir ero litils virdir af ôdrum, at þeim pickia þa adrir þann dom sanna, er þeir demdu adr sialfir um sik.

25 6. I enni sômu borg Anchonitana var byskup heilagr, sa er Marcellus het, en fotaverkr bannadi honum gôngu, ok baru sveinar hans hann a handknôckum þangat, er hann atti naudsyn at fara. Enn a nôckurum degi kom elldr i borgina, ok toku môrg hus at loga, sva at til þess þotti horfa, at borgin mundi ôll brenna,
 30 þviat menn mattu eigi slôckva elldin. Enn er elldrin sotti sva miok borgina, þa bad byskup bera sik i mot elldinum, ok melli vid þa, er hann baru: «Setit er mik i mot elldinum.» Enn er þeir gerdu sva, at þeir settu hann i mot elldinum, þa er login var akafastr, þa tok elldrin at snuaz apr ok syndi þat, at hann
 35 matti eigi granda helgum byskupi. Enn er login stôdvadz af þessu endimarki, þa slocknadi elldrin ok þordi ecki hus at brenna sidan.

7. Munklifi stendr i fialli því er Soractis heitir. I því munklifi var guds þrell, sa er het Nunnosus. Enn hann hafdi þat velli
 40 i fra Nunnuso guds manni *Oversk.*

ok forrad munklifissins, er næst var abotanum. Aboti var hardlyndr, enn hann bar þolinmodliga riklyndi hans ok stillti opt reidi hans med hogveri sinni ok litilleti. Enn munklift var sett i fiallzhlid, sva at engi var slettr sta(dr), sa er munkar mætti setia kálgard. En hialli litill sa var i hlidinni, ok skutti þar yfir biarg mikit. Enn sa stadr syndiz Nunnoso hellz fallit til kálgardzins, ef eigi meinadi biargit, en honum syndiz steinn sa sva mikill, at eigi mundi hundrat yxna draga. Enn er hann sa eigi lidsmegin til at hræra steinin, þa leitadi hann af gudi fulltings ok hvarf til þenar um nott. Enn at morni þa var inn mikli steinn langt a brott hrædr ur þeim stad, ok gafz þa munkum erit rum at setia kalgardin.

A annarri tid, þa er heilagr Nunnosus fegdi glerker, þau er kirkiulios brunnu i, þa fell eitt ur höndum honum ok brotnadi i smatt. Enn hann hræddiz reidi abota, ok samnadi hann saman brotunum ok lagdi nidr fyrir alltari ok hvarf til þenar. Enn er hann reis upp af þeninni, þa var glerkerit alheilitt, sva at eigi var brestr a því. Þat var enn, at vidsmior þraut i munklifinu, þviat vidsmiorstre gafu eigi avðxt a sinni tid. Þa syndiz abota þat radlikt, at munkarnir færi vida at samna vidsmiorstream ok vinna med mönnum, at þeir mætti noekut vidsmior bera til munklifissins af verkkaupi sinu. Enn guds madr Nunnosus latti þess, þviat hann ugdi þat, at brædr mundi fa andar skada, þa er þeir leitadi vidsmiors avaxtar ok færi brott or munklifinu. Þa bad hans brædr færa þat litla vidsmior, er þeir gat af þeim inum fám vidsmiorstriam, er munklifinu voru. Enn er honum var þat fært i enu minzsta keru, þa setti hann fyrir alltari, ok hvarf til þenar, þa er adrir gengu fra. Sidan heimti hann þangat munka ok bad hella i öll vidsmiorsker af þessu vidsmiori. Enn er þat var gert, þa lauk hann

1 Her begynder første Fragm. C, et Blad delt efter Midten, saa at kun Halvdelen af hver Linie er tilbage; desuden er de nederste Linier aldeles bortskaarne. Det meddeles her: . . . ipt i marga staði. En annan dag, er vpp var lokit keronvm, þa vorv avll fyll af vidsmiorfi. Fra Anastasio . . . . . ig avðæfi fyrir gvðs sakir, ok setti munklifi i þeim stað er . . . . . marga vetr. En þar var hamarr einn skamt fra munklifino . . . . . s, þa var heyrð ravdd til hamarsins vm nott, sv er kallaði . . . . . þa vorv kallaþir .vii. brædr adrir ok nefndir á nafn . . . . . síþarr inn .viii. Allir múnkar heyrðo þessa rodd, ok vissv . . . . . En eptir fa daga andapiz Anastavsv fyrst. En síþan . . . . .

aptr öllum kerum. Enn annan dag þá voru öll vidsmiorsker full, þau er inn fyrri dag voru öll tóm.

8. Anastasius het madr, sa er verit hafdi i Romaborg ok vardveitti mikla aura. Enn hann fystiz at lika gudi einum ok fyrirlet heims auðefi ok setti munklifi i stad þeim, er Suppentona heitir, ok lifdi þar marga vetr ok hafdi þar forrad yfir munklifinu. Enn er almattigr gud villdi launa göfugt erfidi Anastasio, þa kom rödd um nött a hafu biargi, því er nær var munklifinu, ok kalladi röddin ok mælti: «Kom þu Anastasi!» Enn er hann var kalladr, þa voru ok kalladir sið adrir brødr. Þa þagnadi röddin litla þa stund, ok nefndi enn litlu sidar enn .viii. munk. En er allir munkar heyrdu röddina, þa var iflaust öllum, at andlat hans nalgadiz ok þeira, er kalladir voru. Enn er fair dagar lidu þadan, þa andadiz Anastasius fyrstr, enn þar eptir adrir .vii. hverr ad öðrum, at þeir skipun sem röddin kalladi þa af hamrinum. Enn sa brodir, er röddin þagnadi nockura stund, adr nefndr vøri, hann lifdi nockura daga sidan, er adrir voru andadir, ok merkti su dvöl raddarinnar þa stund, er hann lifdi lengr en adrir, þeir er kalladir voru. Enn er Anastasius andadiz, þa var sa einn brodir, er eigi villdi lifa eptir hann, ok fell til fota honum öndudum ok mælti: «Fyrir þann sialfan ser i ek þik, er þu sottir nu heim, at þu latir mik eigi .vii. daga lifa i þessum heimi eptir þik.» Enn sa var andadr, adr .vii. dagar voru lidnir, ok hafdi hann eigi kalladr verit med audrum, þeim er önduduz, at þat mætti skyrar, at þen ein saman
25 Anastasii audladiz andlat hans.

Petrus. Ef sa brodir var eigi kalladr med öðrum, ok for hann þo ur heimi af þenum heilags mannz, þa syniz mer sva, sem

þo raddir af hamrinum. En sa brodir er röddin þag . . . . . z
nökkvrum dogum siþarr en adrir, at þat mætti skyrar . . . . .
30 munnksins. Enn fylgþi annat þat er vndarligra var. Brodir . . . . .
nastasium. En er Anastasius var andadr, þa fell sa brodir . . . . .
nk er þv sækir heim, at ek lifa eigi .vii. daga i heimi . . . . .
ok var hann þeygi kallaðr um nöttina med öðrum, at þeir mætti . .
. . . . . ta dæða þessa munks. Petrus ait . . . . .
35 af heimi af heilags mannz bænum, hvat megi þa annat um . . . . .
. . . . . af gvði fyrirætlat. Gregorius dixit . . . . . tla-
þir. En þeir hlvtir er helgir menn geta i bænum, ero sva fyrir ætla
. . . . . ætlan himinrikis er sva sett af almatkvum gvði, at valþir
menn . . . . . num, er gvð ætlaði at gefa þeim fyrir alldir.
40 Petrus ait . . . . . ætlan gvðs ma fyllaz med bænum.
Gregorius dixit . . . . . mun skiott sanna. Drottinn

guds dyrlingar megi stundum þat geta af þenum at gudi, er eigi er fyrirætlat.

Gregorius. Eigi megu þeir þat geta, er eigi er fyrirætlat, enn þat er helgir menn geta með þenum, þa er sva fyrirætlat, at með þenum skal getaz; þviat himinrikis vist sealf er sva sett af gudi 5 ok fyrirætluð guds vinum, at þeir megu eigi eignaz nema með erfidi ok þenum.

Petrus. Sannadu þat framaz, hversu þenir megu stydia fyrirætlan guds.

Gregorius. Audvellt er þat mal at sanna. Gud mælti sva 10 við Abraham fordum: «Fra Ysac mun þrifaz allt kyn þitt, en ek læt þik verða föður margra þoda, ok mun ek kyn þitt gera margt sva sem stiornur himins edr siofar sand.» I þessum ordum er þat synt, at gud hafði fyrirætlat at fiölmenna kyn Abrahe fra Isac, ok segir þo sva heilög ritning, at Isac bad fyrir konu 15 sinni, er obyria var, ok heyrdi gud þen hans. Ef attar æxsling Abrahams var fyrirætluð edr heitin Isac, fyrir hvi tok hann þa konu, þa er obyria var? Enn af þvi er vist, at fyrirætlan guðs fylliz með þenum, er sa gat þat af þenum, at hann etti son, er þat var fyrirætlat af gudi, at kyn hans skyldi fiolment verða. 20

9. Lifgöfugr madr var i borg þeiri, er Serentis heitir, en sa het Bonifacius, ok var hann sva sem hann het, en þat þyðiz velgerandi. Enn hann sannadi nafn sitt a ungum allðri ok gerði snemma iarteinir, þa er hann var heima með modur sinni; hvert sinn er hann geck ut or husi sinu, þa kom hann kyrtillaus 25 edr skyrtulaus heim, þviat hann gaf klæði sin fatlausum mönnum, er a götu hans urðu. Enn modir hans avitadi hann opt um þat ok qvad honum ofallit at gefa veslum mönnum klæði sin. Þat var um dag einn, at Bonifacius hafði gefit aumum

mælti við Abraham: Ek setta þik . . . . . xla kyn þitt sva 30 sem stiornur himins eða siofar sand. Enn mælti hann . . . . . er vist at almatigr gvð hafði fyrir ætlat at æxla kyn Abra . . . . . að drottin fyrir konv sinni, þvi at hon var obyria, ok heyrdi drottinn . . . . . þi kyns Abrahe var fyrir ætlaþr af gvði fyrir Ysaak, fyrir hvi . . . . . ætlan fylliz með bænm, þar er sa gat með bænm at hann . . . . . hann skyldi æxla kyn Abrahe. Petrus ait . . . . . skynsemi lavk þat vpp fyrir mer er aþr var leynt. Gregorius dixit de Boni. . . . . sannadi hann nafn sitt, en þat þyðiz goðvirkr. hann var byskvp i borg . . . . . teinvn eigi at eins þa er hann 40 var i byskvpdomi sinvm heldr ok þegar á . . . . . með modr

manni allt hveiti, þat er modir hans hafði samnat til atvinnu ser þau misseri. Enn er hon kom til kornhlöðu, þa varð hon akafliga hrygg við skada sinn. Enn Bonifacius kom til ok leitadi við at hugga hana modur sina i blidum ordum. Enn er hon villdi eigi huggaz, þa mælti hann, at hon færi a brott ur hlöðunni. Enn er hon for a brott, þa hvarf hann til þenar, enn sidan geck hann ut ok leiddi hana þangat. Enn þa var kornhladan full hveitis, sva at hon hafði allðri fyrr verit iafnfull. Enn er modir hans sa þessa iartein, þa fysti hon iafnan sidan at gefa fleira enn færa. Enn hon var því vön at fæða hæn i husi sinu, enn refr kom stundum or skogi ok tok a brott hæninn. A noekurum degi var Bonifacius hia staddr, þa er refr kom ok tok hænuna eina. Þa for Bonifacius til kirkiu ok fell a kne til þenar ok mælti: «Likar þer þat, drottinn, at refr taki hæn modur minnar, enn ek mega eigi niota?» Þa reis hann upp ok geck ut or kirkiu. Enn refrin kom þegar aptr ok let lausa hænuna, ok fell þegar daudr nidr. Petrus. Ðat er undarlikt, er drottinn heyrir þen vina sinna i sva smam hlutum.

Gregorius pavi. Þat geriz af mikilli forsia guðs, at ver vention ens meira, þa er ver getum it minna. Heilagr sveinn ok einfalldr var heyrdr i litlum hlut, at hann nemi i smam hlutum, hversu hann skyldi treystaz gudi til ens meira. Enn er heilagr

sinni. Iafnan er hann geck vt or hvi sinv, þa kom hann sk . . . . .
 . . . . . þegar hann sa klæðlavsan mann, þa gaf hann þeim þegar favt sin . . . . . reiga manni rett at gefa favt sin valövm.
 25 Enn helgi Boni . . . . . allt hveiti þat er moþir hans hafði safnat til allrar vetræz . . . . . En er hann geck vt litlo siþarr at lokinni bæn sinni þa . . . . .
 En kornhlaþan var sva fvll af hveitino, at hon hafði aptr . . . . .
 30 . . . . . tein. þa fysti hon iafnan at gefa fleira en færa. þa . . . . . hans var von at fæða hæn i veggia skoti. En refr kom stv . . . . . sveinn stoð i skotino, kom refr or skogi ok greip i brott h . . . . . þer drottinn, at refr gripi i brott fostro modr minnar e . . . . . kirkiwnni fra bæn, þa kom refr aptr ok let lausa hæn . . . . . Ðat syniz mer vndarligt er gvþ heyrir bæn vina sinna i . . . . . Af mikilli forsia gvðs milldi geriz þat, er ver getvm it m . . . . . vention ins meira. Heilagr ok einfalldr sveinn . . . . . skyldi treystaz at biðia mikilla hlvtu af gvði . . . . . avðigr ok var þar ecki til atvinno nema vingarþr einn . . . . . dag, at fa ein tre vorv omeidd eptir. En er Bonifacivs . . . . . iafnan var hann vanr, því helldr sem honvm þrongði meirr . . . . . vingarþinn

Bonifacius var til byskups tekin i Serentis borg, þa fyllði hann byskups tign i godum tidum. Enn sa byskupsstoll var þa faskrud- igr, ok var þar ecki annat til atvinnu enn vingardr einn. Enn a nöckurum degi hafði hrid mikil spillt vingardinum, sva at fa vintre voru eptir, þau er avöxt meðti gera. Enn er Bonifacius byskup 5 kom i vingardin, þa gerði hann þackir gudi, sem hann var vanr i naudsynium. Enn er su tid nalgadiz, er þau enu fa vintre, er eptir voru, meðti avöxt gera, þa baud hann Constancio presti frenda sinum at bua til ok bika innan allar vintunnor, þer er til hófdu verit, sem vant var, þa er godr avöxtr hafði verit. Enn 10 prestrin undradiz, er byskup baud at bua til margar vintunnur, ok þordi hann eigi at spyria, hvi þat gegndi, ok gerði sem byskup baud. Sidan geck byskup i vingardin ok samnadi vinber(i)um ok bar til vinþrongvar, ok bad hann alla menn utganga þadan. Enn hann var einn eptir ok sveinn ungr hia honum, ok bad hann 15 sveinin troda vinþrongina. Enn er þadan kom litit vin, sem von var, þa hellti guds þrell þvi i allar tunnur, þer er til voru, ok kom þa litit a einnar hlut, er litlu var skipt i marga stadi. Enn sidan let hann kalla þangat volada menn. Þa tok vin at vaxa i vinþronginni, unz fyllt voru öll ker, þau er yoladir menn baru þangat. 20 Sidan sendi hann sveinin i brott ok lauk aptr vandliga vinklif-anum ok geck þegar til kirkiu. Enn a inum þridia degi heimti hann þangat Constancium prest ok lauk upp vinclifanum, ok voru þa allar tunnur fullar vins, sva at þa mundi yfir ganga of allar, ef eigi kemi byskup til. Þa baud hann prestinum varnat á at 25 segia iartein þessa, þviat hann ugdi þat, ef kraptr hans yrði mörgum kunnr, at manna lof mundi minka verdleik hans fyrir

sem hann væri ospilltr, ok a einvm degi bavð hann einvm . . . . .
. . . . . tvnnr ok avll vinker, sva sem fyrir hafpi vant verit. En prestr
. . . . . vintvnnr þar er eigi var vins til van. En eigi 30
treystiz hann at s . . . . . bio til allar tvnnr. Þa geck
Bonifacius i vingarþinn ok saf . . . . . vinþrongar, ok bad
alla vtganga or hvsino nema svein einn l . . . . . vinþron-
gina. En þar kom litid vin af fám vinberivm sem va . . . . .
hellti or þvi eno litla kerí nockvro vini i avll ker ok tvnnr þer 35
. . . . . helldr en eigi i allar tvnnr af þesso ino litla vini. Þa
maelti . . . . . kalla valaða menn. Þa tok at vaxa vin i
þronginni. þar til er f . . . . . vorv borin. En er hann haf-
ði hvggat alla valaþa, þa er þangat komv . . . . . lavk aptr
hvsino i las ok for sipan til kirkiu. En inn þridia dag 40
þa vpp vinklefanvm, ok vorv þa allar tvnnr vins fvllar. . . . .

gúði, ok likti hann eptir drottni vorum sialfum, er oss gaf litilleðis dæmi, þa er hann bannadi lerisveinum sinum at segia syn, þa er þeir sa, þar til er sonr manz risi af dauda.

Petrus. Hvi gegnir þat, er sagt er fra lausnara vorum, þa er hann gaf syn blindum mǫnnum .ii. ok bad þa engum manni segia, enn þeir foru ok sǫgdu hverium, er þeir fundu. Hvat mundi guds sonr þess vilia, er hann mætti eigi fylla sva, at iartein su mætti eigi felaz, er hann villdi at leynd veri?

Gregorius. Lausnari vorr veitti oss dæmi i ǫllum verkum, þeim er hann gerdi i mannligum likam, at ver gangim honum i spor i ǫllu því, er ver megum, a gǫtu þessa lifs. Drottinn bad leyna iartein sinni, ok vard eigi leynt, til þess at valdir menn hans nemi þat af hans dæmum at vilia leynaz (i) godum hlutum, þeim er þeir gera, enn þo verda þeir fundnir naudgir, at ǫðrum megi stoda god verk þeira. Enn eeki villdi drottin þess verda lata, er eigi mætti hann verda lata, helldr syndi hann dæmi, hvat lidir hans skulu vilia, edr hvat þeim mun verda oviliǫndum.

Enn ero nockurir hlutir eptir at segia fra Bonifacio byskupi. Hatid var su heilags manz, - þess er Proculus het. Enn audgir madr, sa er Fortunatus¹ het, baud heim med ser Bonifacio byskupi a þeim degi. Enn guds madr veitti þat, er Fortunatus baud med ast, ok for heim med honum, þa er lokit var tidum. Enn þa er bord var fram komit, ok adr byskup hafdi mat signdan, þa kom leikari nockurr fyrir dyrum ok bles i trumbu, sem margir leikarar ero vanir at fa ser fezlu af idrottum sinum². Enn er byskup heyrði trumbuliodit, þa reiddiz hann ok mællti: «Daudr er vesalingr sia! Ek kom til bordz ok lauk ek eigi upp munn minum til lofs guds, enn sia kom ok bles i trumbu sina. Farit er ek gefit fezlu vesalingi fyrir ast guds. Enn þat skulu þer vita, at hann er daudr.» Enn er leikarin hafdi þadan fezlu þegit, þa þa vinit ganga yfir allar tvnir, ef byskup kemi siþarr. Þa . . . . . þessa iartein meþan hann lifði, því at hann vǫði at manna lof mndi m . . . . . ofraz fyrir monnum. Þat gerði hann eptir dæmum ins sanna lærifeðr . . . . . fvm ok bannadi lærisveinum sinum at segia þat er þeir hofðv seð . . . . . Þess gefr nv færi at spyria, hverio þat gegnir er sagt er i gvð . . . . . bavð at þeir segði manni. En þeir forv vm land allt ok sog . . . . . sameillfr feðr ok helgvm anda hafa þat i vilia sinum, er hann matti eigi . . . . . er hann villdi at þagat væri yfir ok engvm fra sagt. Gregorius . . . . . Varr drottinn ok lausnari gaf oss dæmi i ǫllum hlutum þeim er hann . . . . .

1 Fortanus B. 2 tinum B.

villdi hann ut ganga, enn steinn fell i hōfut honum af vegg, ok fell hann nidr ok lamdiz ok var daudr annars dags, sem guds madr sagdi. [I þessum hlut er virðanda, hversu mikil heidsej er v(e)itandi helgum monnum¹, þviat þeir ero musteri guds². Ok þa er heilagur madr er til reidi eggjadr, þa reidiz sa er byggvir i musterinu. Af þvi er mest uggandi reidi rettlatra manna, at þat er vist, at sa er nalegr hiortum þeira, er matt hefir til at hefna þeira. 5

A nōckurum degi var byskup gengin i calgard sinn, ok hōfdu þa fuglar margir ok meinkviqvendi komit i gardin ok spillt öllu þvi, er i gardinum var. Þa mēlti Bonifacius vid meinkviqvendin: 10
«Ek sēri ydr i nafni drottins vars Jesus Kristz, at þer farit a brott ok spillit eigi fēzlu þrēla guds.» En er hann hafdi þetta mēlt, þa foru a brott or gardinum öll kviqvendi þessi ok komu all dri þar sidan.

3A annarri tid hafdi Constancius prestr frendi Bonifacii 15
byskups selldan hest sinn vid .xii. gullpenningum, ok lagdi hann i ork sina ok for sidan til syslu sinnar. Enn er hann var a brott farin, þa komu voladir menn til byskups ok badu hann gefa ser nōckura huggan volads sins. Enn er guds madr hafdi ecki þar med hōndum, þat er hann mētti gefa, enn hann villdi eigi lata 20
ina voludu menn med tomar hendr brott fara, þa kom honum i hug, at Constancius prestr hafdi selldan hest sinn litlu adr ok lagt verd hans i ork sina. Þa geck byskup til erkrinnar ok braut upp lās in ok tok þadan .xii. gullpeninga ok skipti med þurfamōnn-
um, sem hann villdi. Enn er Constancius kom ok sa lās brotinn 25
fra ork sinni ok brott tekna gullpeningana, vard hann reidr akaf-
liga ok mēlti: «Þott allir se her, þa er mer eigi vęrt.» Þa heimti byskup hann til mals vid sik ok leitadi vid at stodva reidi hans med blidum ordum, enn hann svaradi med reidi ok þrętu:
«Eigi er mer her vęrt, qvad hann, gialtu mer penninga mina.» 30
Þa geck byskup til kirkiu heilagrar Marie ok hellt hōndum til himins ok bad, at gud gefi honum þat, er hann mētti stodva reidi prestz. Þa leit hann i kapu sina fyrir, er upp hafdi borit milli handa honum, þa er hann hellt hōndum til himins, ok sa þar liggia .xii. gullpenninga sva biarta, sem nytেকnir vęri ur 35
afi. Þa geck byskup ut or kirkiu ok kastadi penningum i kne
Constancio presti ok mēlti: «Þar er(u) nu penningar þinir, þeir

1 manni B.   2 [Qua in re, Petre, pensandum est, quantus sit viris sanctis timor exhibendus; templa enim dei sunt lat.   3 Af Constancio Oversk. 40

er þu leitadir, enn þat scalltu vita, at þu munt eigi her byskup eptir mik fyrir fegirni þina.« Af þessu atqvædi byskups lysti yfir þvi, at prestr etladi at kaupa byskups velldi med gullpenningum, enn ord byskups fyllduz i þvi, at Constancius vard eigi byskup.

5 A annarri tid komu gestir .ii. til byskups, þeir er fara letuz vilia til borgar þeirar, er Ravenna heitir. Enn Bonifacius gaf þeim vin i bolla, þat er þeim mætti þörf vinna at dagbolla. Enn þat vin vann þeim at nogu, þar til er þeir komu i Ravennam, ok dvölduz þeir þar nockura daga ok drucku hvern dag af þessu vini, er Bonifacius hafdi þeim gefit, ok vann þeim þörf vinit allt til þess, er þeir komu aptr til byskups, sva sem gerdiz vinit i bollanum.

10 10. Enn var annarr heilagr byskup, sa er Fortunatus het, i borg þeiri er Tudercina heitir, enn sa (hafdi) mikinn krappt guds miskunnar til þess, at hann rak ohreinan anda fra odum mönnum ok ste yfir med þena krappti margfallda freistni diofla. Noekur göfug kona var i Tuscia heradi, enn sonr hennar qvangadiz. Enn er fair dagar lidu þadan, þa var þeim snor ok sveru bodit til hatidardags, þess er vigia skyllði kirkiu Sebastiani. Enn a þeiri nott, er enn næsta dag skyllði kirkiu vigia, þa urdu en ungu hiu yfir-
 20 stigin af likams munud, ok gadu eigi hatidarinnar. Enn er at morni kom, þa velkti enn unga kona fyrir ser, hvart hon skyllði fara til kirkiuvigslunnar, likams munud latti hana, enn hon skammadiz fyrir mönnum at fara eigi, enn þo skammadiz hon meirr manna óglit enn guds dom; þa for hon med sveru sinni. Enn er
 25 heilagr domr Sebastiani var borin inn i kirkiu, þa vard enn unga kona od af diofli fyrir öllum lyd. Enn er kirkiuprestr sa hana meðda af diofli, þa tok hann þegar duk af alltari ok kastadi yfir hana. Þa greip ohrein andi prestin, þviat hann treysti ser framar, enn hann hafdi verdleik, ok reyndi hann i meini sinu, hvat hann
 30 matti. Enn þeir er hia stodu baru konuna heim til hus sins. Enn er hon hafdi længt mein af ohreinum anda, þa toku frændr hennar þat rad upp, er oþarfaz var ondu hennar, ok selldu hana fiólkunnigum mönnum til lækningar. Enn þeir kóstudu henni ut a á ok leitudu vid lengi med gölldrum sinum, at sa fiandi flydi, er hana qvaldi. Enn þat gerdiz at guds domi, at þa er einn fiandi
 35 var fra henni rekin med fiolkyngi, þa komu margir i stadin, ok var hon miklu erri enn adr, ok tok hon lata iafnörgum röddum, sem hon var qvold af dióflum. Í a toku frændr konunnar at idraz otru sinnar ok leiddu hana fyrir Fortunatum byskup; enn hann
 40 styrkti sik marga daga ok neþr i þenum ok föstum, þviat hann sa

marga dioffa i einum likam standa i gegn ser. Enn hann gerdi hana sva alheila af þenum sinum, sem alldri hefði ohreinn andi haft vellði yfir henni.

A annarri tíð hafði guds þrell Fortunatus rekit illgiarnan anda fra manni. Enn sa andi bra a sik utlendz manz asionu ok 5 for um aptan dags um strēti borgarinnar ok mēliti: «Sia þer nu, hvat byskup gerdi, hann rak utlendan mann af gistingu, enn nu leitar ek hvíllðar, ok vill engi við mer taka i borginni.» Enn bondi einn, sa er sat við elld i husi sinu, ok konu hans ok sonr ungr, sa er heyrði ord ins utlenda, er hann hugði at veri, ok þat 01 hversu byskup hafði gert, þa ladadi hann þann ok bad sitia við elld hia ser. Enn er þeir reðduz við, þa greip illgiarn andi son bondans ok varp honum i elldin, ok do þar, ok varþ bondi viss, hvern hann ladadi edr hvern byskup rak a brott.

Petrus. Hvi gegnir þat, at fiandin matti þar grand gera a 15 gistingu, er madr ladadi hann af því, at hann hugði hann utlendan mann vera?

Gregorius. Margir hlutir synaz þeir godir, at eigi ero godir, þvíat eigi ero af godum hug gervir; þvíat eigi ero god verk, þo at god syniz, ef eigi ero af godum hug giorr. Enn ek etla þenna mann 20 af því mein fengit (hafa) af gest sinum, at hann þecktiz meirr atólur, þer er hin taldi a hendr byskupi, enn miskunnar verk, þvíat viti, þat er hann feck, syndi, at eigi var syndlaus vídtakan gestzins, þvíat þeir ero sumir, er til þess gera god verk, at þeir syniz þa betri en þeir adrir, er eigi gera slik verk. Af því etla ek þenna mann, 25 er fianda tok a gisting, fyrir þa hrēsni við honum tekit hafa, at hann syndiz framar gera enn byskup, þa er (hann) ladadi þann, er Fortunatus rak. A annarri tíð var nockurr blindr madr leiddr fyrir Fortunatum byskup, ok bad hann ser hialpar af guds þreli ok gat þat er hann bad, þvíat guds madr gerdi krossmark yfir 30 ógum hans, ok tok hann syn sina.

Hestr riddara eins erðiz, sva at traút matti ahendr verða, ok beit hann menn, ef a götu hans urdu. Þa gerdu menn til líðssamnad, ok varð hestrin tekinn ok leiddr til byskups. Enn hann gerdi krossmark yfir höfði hestzins, ok stöðvadiz þegar oll eði hans, ok 35 varð hann síðan hegri, enn adr hann hafði er ordit. Enn er riddarin sa hest sinn með sva stóru takni snuin fra eði, þa villði hann gefa byskupi hestin. Enn er byskup villði eigi þiggia hestin,

þa bad riddarin, at hann fyrirliti eigi giöf hans. Enn byskup fyrirleit eigi þen riddarans ok tok eigi giöf fyrir iartein, þviat hann gaf riddaranum fullvirði fyrir hestin ok tok sidan vid hestinum, ok þreytti hann ast til þess, er honum var bodit at gefa.

- 5 A nockurum degi komu hermenn, þeir er Gothi heita, til Tudercina borgar, enn þeir attu leid til Ravennam. Enn þeir toku sveina .ii. ur þę þeim er Fortunatus atti. Enn er honum var þat sagt, þa sendi hann mann eptir lidshöfþingium ok lezt eiga skyllt mal vid þa. Enn er þeir qvomu, þa qvaddi hann þa
- 10 fyrst blidum ordum ok villdi sva stöðva grimleik þeira, enn sidan melli hann vid þa: «Hvert verd vilit er, at ek gefa ydr fyrir sveina þessa, er þer tokut?» Enn lidshoffþingi svaradi: »Giora munum ver, hvat er þu bydr annat, enn sveina þessa munum ver eigi selia.«
- 15 «Hryggvir þu mik nu, sonr, qvad byskup, er þu hlydir eigi födur þinum; hird eigi at hryggva mik, þviat þer gegnir þat eigi.» En höfþingin hellt hardleik hiarta sins ok syniadi byskupi þess, er hann bad, ok for a brott. Enn er þeir funduz annan dag, þa hafdi byskup upp it sama mal at fala sveinana. En er hinn villdi þa eigi selia; þa vard byskup hryggr ok melli: «Veit ek, at þer gegnir eigi þat,
- 20 er þu hryggvir mik.» Enn höfþingin gaf eigi gaum at ordum byskups ok setti sveinana a hross ok let fara fyrir ser i midiu lidi, en hann ste ok a hest sinn sialfr ok reid eptir. Enn er hann kom fyrir Petrus kirkiu postola, þa drap hestr hans fęti, ok fell hann af baki, ok brotnadi þiolegg hans. Þa baru forunautar hans
- 25 hann til hus, þar er hann hafdi gisting, ok let hann þegar senda eptir sveinum, ok bad hann þau ord bera byskupi, at hann sendi nockurn diakn sin. En er diaknin kom, þa let hann þangat leida sveinana ok melli; «Fardu ok seg drottni minum Fortunato byskupi, at hann taki vid sveinum þessum, er hann faladi, ok
- 30 bidi fyrir mer, þviat hann bölvadi mer.» Þa leiddi diaknin aptr sveinana til byskups. Enn Fortunatus sendi vatn vigt ok melli vid diaknin: «Fardu ok kasta vatni þessu yfir enn siuka!» Diaknin for ok gerdi, sem byskup baud. Undarligr hlutr gerðiz þegar; er þetta vatn kom yfir enn siuka, þa festiz þegar þiolegg hans, er
- 35 adr var brotin i þria luti, ok reis hann heill upp ok ste a hest sin ok for leidar sinnar, sem honum hefði ecki at meini vordit.

Marcellus het einn godr madr, sa er hus atti i Tudercina, ok voru systr hans tvęr med honum. Enn hann tok sott ok andadiz þvatdagin nęsta paskum at aptni. Enn lik hans var eigi

grafit a þeim degi, þviat langt skyllði færa. En¹ er helgi hotiþar-
ennar dvalþi lengi groft ens andaþa, þa runno systr hans gratande
til byscops oc melto: «Vitom uit, at þu hevir postola velde,
grøper liöþro, lyser² blinda. Com þu oc reis up broþor occarn af
dæþa.» En er Fortunatus fra³ andlat hans, þa felldi han tór oc 5
svaraþi þeim svstrom: «Farit a bræt it oc meliþ eigi⁴ þetta, engi
maþr ma góra i gegn boþorþi gvþs, er alra lifi reþr.» En er þer
foro a bravt, þa var byscop eptir hrvgggr af andlati Marcellus. En
i dagsting⁵ of morgoninn þa for hann til hus ens andaþa manz⁶,
oc diacnar hans .ii. meþ honom, oc stoþ hann lengi a bøn yvir 10
licino. En er hann hafþi bón locit, þa settise hann hia likino
oc nefndi en andaþa [a nafn⁷ oc melti lagt: «Marcelle frater!»
En en andaþi hof up ægo sin þegar, sem hann vere or svefni vaöþr
oc leit til byscops oc melti: «Hvat gærþir þv, hvat gærþir þu?»
Byscop svaraþi: Hvat þotti þer sem ek gærþa?» «Tveir menn, 15
qvad hann, qvomo i gær oc leido and mina fra licam i goþan staþ.
En i dag vas .i. senndr, sa es melte viþ hina .ii.: Leiþiþ [it apr
hann⁸, þvi at Fortunatus episcopus es comenn i hus hans.» En eptir
þessi orþ þa reis Marcellus heill up oc lifþi lengi siþan. En þat
es vist, at hann mónde eigi týna goþom staþ, þeim es hann hafþi 20
tecit, þvi at íflæst es, at hann matti af bónom byscops betra lif
hafa eptir andlat en fvrir, þott hann lifþi vel apr. En ver þurfom
eigi mart at segia fra lifi Fortunatus byscops, þar er ver siöm allt
til þessa dags margar iarteinir verþa at leiþi hans; þar fa sivkir
menn helso, oc flæia dioflar fra oþom, oc geta þeir bønir, es meþ 25
rette tru biþia.

11. Martirius het .i. gvþs þrell i Valeria heraði, en sa þionaði
trulega gvþi, oc boro iarteinir vitni heilagleic hans. A necqveriom
dege, þa er muncar hofþo gorvan bylming⁹, oc com þeim eigi i hug
at gæra crossmarc¹⁰ a bravþhleifin[om], sem vanþi vas til, þa 30
særþo þeir Martirio, at hlefren vas eigi mercþr, oc [var borin apr¹¹
i eimyrrio, þa gærþi gvþs þrell meþ fingri sinom crossmarc yvir
gloþonom. Þa toc bravþit at spraca sem steinn micill i eldenom.
En es hleifrinn var bacaþr oc or elde tecenn, þa vas crossmarc
fundit a hleifinom, þat es meþ tru vas gort heldr en meþ hende. 35

1 *Med dette Ord begynder A, som nu lægges til Grund.* 2 ok lysir B.
3 fretti B. 4 *n(d.e.non) A; og saaledes oftere for eigi.* 5 dagan B. 6 *Y A.*
7 [saal. B; M. A; per nomen vocavit lat. 8 [Leidit hann apr B.
9 bylming B; panem subcinericium lat. 10 + marc A. 11 [rettet;
var homo (eller borno) . . þr A; rakadr B.

12. Dalr heitir Intertrina¹, i þeim dal steindr(!) gvþs moþor kirkia. En þeire kirkio þionaðe heilagr prestr, sa es Severus het. Honom sende orþ .i. buande, þa es sa la á náström², at hann scylde coma oc veita honom scriptir oc bønir, at hann levstisc fra synþ-
 5 om, aþr hann andaþisc. En es sendemenn buandans qvomo, þa atti Severus prestr scylda sv slo i vingarþi, oc melti við þa sendemenn-
 ena, at þeir færi fvrir, en hann leze coma mónico litlo siþarr. Oc er litit vas eptir vanunnit i vingarþinom, þo læc hann sv slo sinni,
 aþr hann færi til ens sivca. En es hann vas a leiþ comenn, þa
 10 qvomo þeir a mot honom, es fvrir voro sendir, oc melto: «Fvr hvi dvalþir þu faþir? Eigi þarptu lengr at mæpa þic a farveg þessom, andaþr er hann nu.» Severus varþ þa acafliga hrvgr, es hann heyrþi þetta, oc virde hann sic verþa secian af andlati hans, oc fór klæcqvande, unz hann com til hus ens andaþa, oc fel
 15 allr til iarþar fvrir rekio hans oc kallaþi a gvþ meþ torom. En es hann greit(!) acafliga oc hof eigi hofof af iorþo oc talþi sic sekian fvr gvþi af daþa hins, þa toc en andaþi and sina oc lifnaþe. En es þeir só þat, es hia stóþo, þa toco þeir at undrasc oc feldo tær fvr fagnaþi, oc spurþo hvar hann hefþi verit, eþa hverso hann
 20 hvrfi aþtr. En hann svarþi: «Svartir menn oc hreþilegir leido mic, en eldr brann or munnri þeim oc næsom. En es þeir lédo mic of mvrqvastaþi, þa com a mot oss ungr maþr, fagr at aliti, oc melti við þa es mic leido:« Leiþit [aþtr er hann³, þvi at Severus grętr.« En es Severus hevrþi þetta, þa reis hann vp af iorþo oc
 25 veitti buandanom scriptir oc bônir. En es enndr lifnaþr var en sivci, oc hafþi gorva iþron .vii. daga fvr svnþer sinar, þa andaþisc hann a enom atta degi oc vas þa fus at devia.

Petrus dixit: Lengi hafa leynd verit fvrir mer mikil ageti, þa es nu heyrþa ec. En hvi gegnir þat, er nu svnasc eigi slikir
 30 menn?

Gregorius respondit. Enn etla ec [slica marga vera⁴ i þessom heimi, þott þeir gæri eigi sliqar iarteinir, þvi at sænn virþing lifs dómisc at siþom en eigi at iarteinom, þvi at margir góra þeir eigi iarteinir, es slikir. ero sem hinir, es iarteinir gæra.

35 Petrus dixit. Hverso mattv þat sanna, at þeir se slikir, es eigi gæra iarteinir, sem hinir es gera?

Gregorius. Veiztv at Pæll postole es kallaþr iamningi oc broþir Petrs postola i sinni sv slo.

1 Interencina B. 2 nástram B. 3 [er hann aþtr B. 4 [marga vera slika B.

Petrus. Vist es þat, at hann var allom framarr at erfípi, þott hann telpi sic sialfr minztan postola.

(Gregorius.) Þat mondv muna sagt fra Petro postola, at hann gek þurróm fotvm of se; en Pa'll gek .iii.¹ af bro(t)no scipi. A enne somo scepno gek Petr þurrom fotom, es Pa'll matti eigi comase meþ heilo scipi. En þat es vist, at eigi es verþleier þeira misiamn a himni, þott craptar þeira veri misiamnir i iartein.

Petrus. Hugnar mer alluel þat es þu segir, þvi at nu veit ec vist, at meira es virþanda² heilagleier lifs heldr an(!) iarteinir. En fvr þvi at iarteinir bera vitni goþs lifs, þa biþ ec þic, at þu segir en fléri goþ dómi heilagra, þa es sóþa megi hungrande and mina.

Gregorius. Segia etla ec þer nacqvaf fra iarteinom heilags Benedictus, en nu ma eigi vinna dagr til þess. En þa megom ver þetta fulligarr af hende leysa, ef ver gerom annat uphaf at þesso male.

Incipit liber secvndus 3.

Benedictus var gofogr i lifi sino, oc vas atferþ hans eptir nafni hans, en þat þvpisc blezaþr. Hann hafpi þegar gamals manz atferþ i øscó sinne oc lifpi eki eptir licams munob, heldr fvrleit hann heim þennasva sem þornapán, þott hann mette niota fegrþar hans her a iorþo. En hann var etþscaþr at flesto kvni or herapi þvi, es Nursia heitir, en seldr i Rumaborg til leringar. En es hann sa marga villase af veralligre speki, þa hvarf hann af þeire goto veradligs⁴ nams⁵, es hann hafpi up tekit, oc vildi hann eki bergia af vitro þessa heims, at eigi fvrforise hann i veradligom⁶ ahvggiom. Þa fvrlet hann bocnam ok for bræt fra husi faþor sins, þvi at hann vildi gvpi enom⁷ þiona i heilagri atferþ⁸. En hann for oviss visliga oc olerþr spacliga.

1. En es hann hafpi rapit at ganga i einseto, þa fvlgpi honom fostra hans, es honom unni mikít. En es þa qvomo til staþar þess, es Effide heitir, þa otto þa þar dvol necqveria daga. En fostra hans hafpi beþit conor at lia ser trogs⁹ at selða miol; oc setti hon þat yvir borþ ovarla, en þat fell [af borþino oc brotnapi i .ii. hluti. En fostra hans varþ hrvg, er hon sa trog

1 þrisvar (!) B. 2 saal. ogsaa B. 3 Upphaf sögu Benedicti abota B. 35

4 veralldligs B. 5 saal. B; nafns A. 6 veralldligum B. 7 einum lika ok B. 8 atfeþr(!) A; atferd B. 9 trog B. 10 [ofan B.

þat brotiþ, es conor hofþo let henne. En es Benedictus en mildi sveinn sa fostro sina grata, þa bar hann a bræt meþ ser trogsbrotin oc felde tór a bón. En es hann reis up af bøn, þa vas trogit sva heilt, at engi brestr var a þvi. Þa huggapi hann fostro
 5 sina oc selde henne heilt trog, þat es hann toc brotiþ. Sia iartein varþi bóiarmonnom sva tiþ, at þeir festo up til svnis i kirciodurom þat it sama trog, at allir metti sia, hverso dvrlega Benedictus hof up atferþ sina, oc hek trog þat marga vetr siþan yvir kirciodurom. En Benedictus vildi heldr móþa sic fvr gvþi i erfþi²
 10 en hefiase up i manna lofi; þa floþi3 hann fra fostro sinni levniliga til þess staþar es Sublacus heitir. Sa staþr es .xl. milna fra Rumbaorg, oc spretr þar up kalt vatn oc fellr þaþan læcr or þeim brunni. En es gvþs maþr⁴ com þangat, þa fann hann a goto munc þann es Romanus het, oc spurþi sa, hvert hann fœri. En es Benedictus
 15 sagþi honom, hvat hann vilde, þa fec Romanus honom munks byning oc þionapi honom sem hann matti. En gvþs þrell bvrþi sic þar i litlom helli oc var þar .iii. vetr, sva at engi maþr vissi til hans nema Romanus .i. En Romanus vas scamt þaþan i munklifi, oc for hann a bravt þaþan, sva at abote hans vissi eigi⁵, oc fórþi
 20 Benedicto braþ, þat er hann dro af sinni fœzlo. En Romanus matti eigi fara gangstig fra munklifino, þvi at hamarr gegg(!)⁶ a milli til hellis Benedictus, en hann let siga ofan til hans bravt i længom streng. I þeim streng hafþi hann festa biollo, til þess at Benedictus vissi, a hverre stundo honom veri fótsla fórþ. En en
 25 forni fiandi ofundaþi æst annars, en fœtslo annars, oc kastapi steini i biollona of dag oc bravt i sundr. En Romanus let eigi af⁷ at þiona Benedicto a þa lund sem hann cunni.

En es gvþ almatigr vildi Romanvm lata hvilase af erfþi, en svna monnom lif Benedictus til dœmis⁸, at allir þeir, er i gvþs
 30 huse ero, sei lios gœzco hans, þa svndise drottinn presti necqveriom a paschadeginom fvrsta oc melti viþ hann: «Þu letr góra þer crasir, en þrel minn hungrar scamt fra þer.» Þa reis prestrinn up þegar⁹ oc for meþ fœtslo þeire, es hann hafþi ser buna, oc leitapi gvþs þrels of fialdala¹⁰ oc of dœlar oc fann hann of siþir i hellinom.
 35 En þeir qvodose oc lofoþo gvþ. Þa melte prestrinn, es comenn var: «Ris up þu, frater¹¹, oc tocom vit til fœzlo, þvi at nu ero pascar.» Benedictus svarapi: «Pascar ero mer nu, er ee naþa at sia þic.»

1 öllum tilf. B. 2 ok meinum heims þessa tilf. B. 3 flydi B.

4 Y A. 5 n A. 6 hár geck B. 7 þvi heldr tilf. B. 8

dœma B. 9 enn sama paskadag tilf. B. 10 fialdali B. 11 broder B.

Benedictus vissi eigi, at þa var pascatiþ, þvi at hann vas fiarri aþrom monnom. Qvaþ hann prestrinn: «Vist er nu pascatiþ oc uprisodagr drotins, oc gegnir þer eigi at fasta, þvi at ec em til þess hingat¹ sendr, at vit tacim bapir saman gíafar gvþs.» En er þeir voro mettir, þa for prestr aþtr heim til kircio sinnar. Síþan fundo smalamenn² Benedictum fvr durom hellissins. En es þeir só hann scinnclæþom scrvdan, þa hugþo þeir fvrst at dvr veri, en er þeir cendo gvþs þrel, þa snórose þeir margir til miscunnar fra dvra lifi. Þa toc nafn hans at cvnnase i enom nestom stoþom, oc qvomo margir at færa honom licams fæzlo, en þeir toco andar fæzlo af honom i gegn.

2. A necqveriom degi þa es Benedictus vas .i. saman, þa com frestni at honom, þvi at nacqvarr svartr fogl litill flo sva ngr andliti hans, at hann matti aþvelliga taca hende, ef hann vilde. En hann górfi cross³ mare a mot oc flóþi foglinn. Þa varþ gvþs maþr fvr sva micilli licams frestni, at hann hafþi aldregi slica revnda, fvr þvi at ilgiarn andi leidi fvrir hugscot(s) argo honom necqveria cono, þa es hann hafþi fvr sena. En sva micill girndar eldr brann i briosti hans i aliti cono þeírar, at hann hafþi mioc sva einraþit at hverfa eptir munof sinni oc ganga a bravt or evþimorc. Þa let⁴ gvþs mildi til hans, oc hvarf hann aþtr til sins sialfs, oc sa hann hia ser clungr oc þvrni, oc for hann þegar or cleþom sinom oc veltise lengi berr i þyrninom. Þa grodi hann sór andar sinnar, þvi at hann snóri þeim i licamligan sarleic, oc slóþi hann girndar brunann, þa es hann svídi utan af þornonom⁶. En fra þeiri tíþ hvarf sva gorsamliga fra honom licams freistni, at hann cende aldregi síþan slicar freistni. Síþan toco margir at fvrlata heim þenna oc gerasc lerisveinar hans, þvi at þa górfise hann macligr at vera lerifaþir crapta, es hann hafþi aþr stigit yvir losto, sva sem Moyses baþ, at eigi scvlde ére⁷ diacnar þiona⁸ en halfþritægir i musteri gvþs, en þeir scvlde⁹ varþveita heilog ker, es fimtógir veri.

Petrus. Lyser nacqvatt fvr argom mer of scilning þessa hlutar, en þo biþ ec, at þu scvrrir þetta framarr.

Gregorius. Þat es svnt, at a æsco aldre es heitost all licams frestni, en hon colnar fra enom fimtogonda vetri. En heilog ker ero hugscot truaþra manna. En meþan gvþs vinir ero i freistni, þa es þeim nærsvn at móþa sic i erfíþi oc þiona litillatliga.

1 tilf. B.   2 fehirðar B.   3 † A.   4 leit B.   5 tilf. B.

6 þyrnunum B.   7 yngri B.   8 tilf. B.   9 skyllðu B.

En þa es licams hiti hverfr fra þeim, þa verþa þeir varþveitlso-
menn¹ heilagra kera, þat ero lerifeþr anda.

Petrus. Fvr þvi at mer scilse nu þat, er þu segir, þa vil ec, at
þu haldir fram sogonni, sva sem þu hoft up at segia.

5 3. Gregorius. Þa er gvþs maþr vas hreinsaðr af freistni, sva
sem goþ iorþ af þornom, þa gaf hann margan crapta avoxt, oc varþ
nafn hans agætt of alla ena nęsto stafi. Munclif² vas scamt þaþan a
bravt, oc vas þar aboti andaþr. Þa qvomo allir munkar ór þvi

10 En hann dvalþi lengi at veita þat, er þeir bæþo³, ok sagþi hann,
at eigi mόνde saman coma siþir hans oc þeira. En þo vetti hann

þeim of siþir þat es þeir bæþo. En er hann helt scvnsamliga
atferþ i þvi munklifi oc lofaþi engom at hneigiase af gvþs goto til
høgre handar ne vinstre, þa toco munkar at reiþase oc socoþo fvrt

15 sic, es þeir bæþo þann vera [stiornara sinn⁴, er sva fiarlegr var
siþom þeira. En es þeir so ser bannaþa vera alla ranga hluti, oc

voro ofvsir at fvrlata vanþa sinn, þa reþo þeir fíorþom umb
hann oc blendo⁵ drvc hans eitri. En es honom vas sia dæþadrvc

20 forþr i glercere, þa górfi hann þegar cross⁶ marc a mot, aþr honom
veri glerkerit selt, sem hann var opt vanr. En þa sprac i sundr

glerkerit, sva sem hann lvsti steini a þat. Þa scilþi gvþs maþr, at
þat ker hafþi dæþadrvc, er eigi matti standase lifs marc. Þa reis

hann þegar up oc callaþi til sin alla broþr oc melti við þa bliþ-
liga: «Gvþ almattigr miscunni yþr, broþr! fvr hvi gorþoþ er sva

25 við mic? Eþa sagþa ec yþr eigi fvrr, at siþir minir oc yþ(r)ir
mónde⁷ eigi saman coma? Farit er nu oc leitit yþr abota eptir

siþom yþrom, þvi at er monoþ eigi mic lengr hafa.» Þa for
hann aþr til einseto sinnar oc bvgþi meþ ser einn i ægliti gvþs.

Petrus: Eigi ma ec scilia, hverso hann matti byggva meþ ser
30 einn⁸.

Gregorius. Ef sanctus⁹ maþr vilde lengr vera þar við vandreþi
þeira, es sva oglikir voro honom¹⁰, at þeir vildo raþa bana hans,

þa mętti verþa at þvi, at hann tvndi kvrleic¹¹ hugar sins oc hnegþi
hugscots ogo sin fra goþligri¹² uplitningo oc¹³ fvrteti sialfan sic,

35 oc hvgþi¹⁴ miþr at sino lifi, ef hann beri ahvggio hvern dag fvr

1 vardveizlumenn B. 2 munkliti B. 3 badu B. 4 [stiornar-
mann B. 5 blöndudu B. 6 .- A. 7 mundu B. 8 tilf. B.
9 heilagr B. 10 i sidum tilf. B. 11 hyrleik B. 12 gudligri B.
13 ok mętti verda at þvi at hann tilf. B. 14 hygdi B.

þeira vandreðom, því at hvert sinn er hugr varr recar¹ langt fra þurpt varri, þa erom ver oc eigi sialfir með oss, því at ver litom eigi sialfa oss, en hvvggiom² at aþrom; eða segiom ver þann verit hafa með ser siolfom, er for langt fra feþr³ sinom oc logafi⁴ a'llom a'rom sinom, siþan þionafi hann enom borgarmanni oc getti svina hans, oc s hungrafi hann. Þa mintisc hann á, hvi⁶ hann hafði tvnt, oc es sva [ritiþ of⁷ hann, at hann hvarff aptr til [sins sialfs⁸ oc melti: «Margir legomenn⁹ hafa gnogt¹⁰ i husi foþor mins, en ec svellt her.» En ef hann var aþr með ser, hvaþan hvarf hann þa [aptr til sin¹¹? En sia sanctus Benedictus bygði með ser, því at hann varþ-veitti sic avalt¹² i a'gliti scapara sins [oc rende aldregi hugscots a'göm fra ser til onvtra hluta¹³.

Petrus. Hvat es þat, es sagt es fra Petro postola, þa es engill gvþs lédi¹⁴ hann or mvrqvastofa, þa hvarf hann aptr til sin sialfs oc melti: «Nu veit ec vist, at drotinn sende engil sinn oc levsti mic or hondom Herodis oc or a'llo clande gvþinga.»

Gregorius. Tveim hottom verþom ver leidir fra oss siolfom, annattveggia at ver follom undir oss fvr reicon hugrenningar, eða ver hefomsc yvir oss fyr miseun uplitningar. Sa maþr es svina getti oc svalt, hann fell undir ser siolfom i reicon hugar oc ohrenso¹⁵; en sia es engill gvþs levsti, hann var leidr fra ser siolfom oc hafþr up yvir sic. En hvartveggi hvarf aptr til sin, þa er annarr vitkafise af villo, en annarr hvarf aptr fra uplitningar heþ til þeirar seilningar, er hann hafði sameiginliga með aþrom mannom. En gofogr Benedictus bygði með ser i því, es hann varþveitti avallt hug sinn, en hann var opt uphafþr yvir sialfan sic fvr a'ost uplitningar.

Petrus. Hugnar mer þat er þu segir, en þat vil ec vita, ef Benedicto veri lofat at fvrlata þa bróþr, er hann toe of sinn at varþveita.

Gregorius. Þat etla ec vel fallit vera at sitia ollom monnom meingorþir, þar er necqverir ero goþir með þeim, þeir es hialpise. En þar er tomt erfiþi fvr illom¹⁶, er engi verþr avoxtr af goþom. En fvr hveriom goþom metti gvþs maþr þar erfiþi drvgia, er allir vildo raþa bana hans. Þat górise oft i hug heilagra manna, þa er

1 reikar B. 2 meirr tilf. B. 3 saal. B.; feþrom A. 4 glytradi þar B. 5 þa tilf. B. 6 hveriu B. 7 [ritad um B. 8 [sin B. 9 leigumenn B. 10 braud tilf. B. 11 [saal. B.; apt til sinn B. 12 iafnan B. 13 [mgl. B. 14 léiddi B. 15 ohreinsu B. 16 öllum B.

þeir sia erfíþi sit avaxtalaust, at þeir fari i annan stað til nvt-sam-
 ligra¹ erfíþis, sva sem Pa'll postoli górfi, sa er fus var at andase²
 oc lifa með Crísti oc taca pislir fvr gvþs namni oc fvsti aþra til
 þolinmóþi. Þa er hann varþ fvr ofríþi i Damosco³, þa let hann
 5 sic niþr siga i vandlaþi fvr borgarvegg, oc flóþi eigi af þvi, at
 hann hreddese banann, heldr af þvi at hann sa i þeim stað erfíþi
 sitt micit en avoxt litinn, oc hirdi hann sic til avaxtsamligra er-
 fíþis. Gvþs riþari⁴ vildi eigi hondlaþr verþa i borginni, held(r)
 gek hann ut a voll til orrosto. Sva górfi oc sia⁵ helgi Benedic-
 10 tus, þa er hann fvrlet þessa munka, es hann mati eigi lera til
 lifs, þa reisti hann marga aþra up af⁶ andar daþa i aþrom staþom,
 sem sevrasc mon i þvi, er enn ferr eptir.

Þa er gvþs maþr scein iarteinom i einseto sinni, þa qvomo
 margir til hans oc górfose lerisveinar hans, oc setti hann .xii.
 15 munklif i nond ser, þar er .xii. munkar voro i hverio, en forraþs-
 maþr enn .xiii. En hann hafþi fa munka með ser, þa er honom
 þotto maclie stir sinnar kenningar. Þa toco Rumaborgar menn at
 selia honom sono sina til leringar at þiona gvþi; Eqvitiuþ gafogr
 maþr selde honom son sinn⁷ Ma-rum, en Tertullus Placidum.
 20 Ma-rus scein brat i goþom siþom oc glicþi eptir leriforþor sinom,
 en Placidus var ungr sveinn oc þotti gott manzefni vera.

4. I eno munklifi, þvi es Benedictus hafþi sett, uas einn
 munkr, sa es eigi matti standa a bðnom, oc recaþi hann svslø-
 læss, þa es aþrir munkar boþo fvr ser. En es aboti hans matti
 25 [eigi honom⁸ snua aleiþis, þa var hann leidr fvr Benedictum, oc
 avitaþi hann muncinn of heimscø sina. En es munkr com heim,
 þa varþveiti hann eigi lengr en .ii. daga orþ Benedictus, en a enomi
 þriþia degi hvarf hann aþtr til vanþa sins. En es þat var sagt
 Benedicto, þa melti hann sva: «Ec mon coma oc bóta hann.» En
 30 gvþs maþr com til þess munklifs, oc⁹ muncar stoþo a bønóm eptir
 tíþir, þa sa hann, at svartr sveinn toc [i cleþi¹⁰ munksins, þess er
 eigi matti standa a bónom, oc leidi hann ut. Þa melti Benedictus
 viþ Pompeianum abota oc viþ Ma-rum lerisvein sinn: «[Seþ it¹¹
 eigi, hverr þenna munc leiþir ut?» En es þeir letose eigi sia,
 35 þa melti hann: «Biþiom ver gvð¹², at it megit sia, hveriom muncr

1 nytsamligs B. 2 deya B. 3 Damasco B. 4 rettet; þiþari A;
 riddari B. 5 en tilf. B. 6 tilf. B. 7 til leringar tilf. B.
 8 [honum eigi B. 9 en er B. 10 [til B. 11 [Siaþ þer B.
 12 nu ok þa B.

sia fylgir.« En es þeir boþo þess, þa sa Mærus aboti, en Pompeianus aboti matti eigi sia. Þa gec Benedictus ut eptir muncin-
 nom oc sa hann standa uti oc læst til hans vende. En fra þeim
 degi com en svarti sveinn eigi at frésta muncsins, oc vas hann
 avalt siþan staþfastr a bénom sem aþrir muncar, oc þorþi en forni
 fiande eigi at [frøsfra(!) i hugrenningom² hans siþan, es hann var
 bravt recinn með bardaga ór því licnesci.

5. Af þeim munclifom es Benedictus let setia voro .iii. munclif
 ovarla i fialli, oc otto munkar beþi langt oc bratgengt til vats, sva
 at ner var manhasci³ at fara. Þa qvomo bróþr or þeim .iii.
 munklifom oc melto við Benedictum: »Torveliga⁴ leiþ [eigum verð
 til vats, oc es þer fyrir því næþsvn at færa bygþ ora.« Gvþs maþr
 huggaþi þa oc baþ þa. heim fara. En hann for nott ena somo
 eptir oc Placidus ungr sveinn með honom til fialsins, oc stoþ hann
 lengi a bøn a gnipo nacqvvarri, oc setti hann up þar drangsteina
 .iii. til mares, oc for hann heim, sva at engi vissi, at hann heþfi
 farit. En er munkar qvomo annan dag oc boro up vandreþi sin,
 þa melti Benedictus við þa: «Farit er til gnipo þeirar, er drang-
 steinar .iii. ero upsettir, oc holit innan biargit; en gvþ almattigr
 ma letta erfíþi yþro oc gefa yþr vatn i fialli.« Þeir foro til
 biargsens, oc var þat⁶ þegar alvatt allt. En es þeir holofu biargit
 innan, þa fvldi grofina þegar vats⁷, oc fell þaþan lóer a iofno niþr,
 oc heltse þat [allt til þessa dags⁸.

69. A annarri tíþ com litillatr maþr nacqvvarr til gvþs þrels,
 oc toc Benedictus við honom. En hann selde sniþil i hond honom
 of dag oc sende hann at hoggva up þorna¹⁰ or staþ þeim, er hann
 vilde setia lata calgarþ. En þar var hia diup¹¹ tiorn, oc var þetta a
 bakanom tiarnarennar. En es hann¹² hreinsafi staþinn oc hio up
 þornana¹³, þa fell sniþillinn or hepti oc hrætt a tiornina, þar er hon
 var divpost. Veremaþrinn varþ hrvgggr oc sagþi Mæro, at hann
 hafþi glatat sniþlinom. En es Mærus sagþi Benedicto, þa gek
 Benedictus til tiarnarennar oc toc sniþilsheptit ór hende ver-
 mannenom oc retti þat i tiornena. Þa rende iarnit neþan sem
 fiser at ongli, oc varþ þegar [fast i hefti¹⁴, oc selde hann sniþilinn
 veremanningom oc melti: »Vinn þu nu oc ves eigi oglaþr.«

1 tilf. B. 2 [freista B. 3 eptir tilf. B. 4 saal. oprindelig i A;
 a er senere udraderet, saa at der nu staar Torvelig; Toruelliga B.
 5 [tilf. B. 6 þar B. 7 mgl. B. 8 [sidan B. 9 af því er iarn
 flaut i vatni fyrir Bend. Oversk. B. 10 þyrna B. 11 saal. B;
 dvp A. 12 hinn B. 13 þyrnana B. 14 [heptifast B.

7. Þá es Benedictus sat i husi sino¹, þá for Placidus sveinn til tiarnar at taca vatn. En er hann söcpi ovarliga keraldi i vatnit, þá fell hann eptir ut a tiornena, oc drogo stræmar hann oc vindar ut fra lande mioc sva ordrag allt. Benedictus vissi [þat es² orþit var oc melti við Mærum: «Rendo seyndeliga, frater, því at sveinn es [vant(!) for³ taca fell a tiornena, oc bar stravmr hann langt fra lande. Mærus to[c blezon]⁴ af Benedicto oc for at boþorþi hans, oc hugþisc hann a iorþo fara, þá es hann gek a vatn[i, oc dro] hann sveininn til lannds. En es hann ste a land
10 af vatnino, þá let⁵ hann aptr oc sa, a[t hann hafþi a vatni gengit, oc undraþisc, er þat hafþi hlvt þar, er hann mænde eigi trevsta[sc, ef] hann vissi, oc sagþi þat Benedicto, es hann com heim. Benedictus eignaði þat hlyþni hans en eigi v[erþleic] sinom. En Mærus qvad þetta orþit vera af boþorþi eino saman Benedictus oc
15 blezon oc [qvapsc] engi⁶ hlut eiga i þeim crapti, es hann gærþi ovitandi. En sveinnenn scilþi þessa litell[etis] þreto með þeim oc melti: «Þá es ec vas af vatni dreginn, þá sa ec cleþi abota mins c[oma] vfir hoforþ mer, oc dro hann mic utan af vatne.»

8. Þá er margir hurfo til gvþs eptir dæmom Benedictus oc
20 fvrleto veradlict⁷ lif, þá var[þ prestr] nacqvarr lostinn af diofols ilsko, en sa het Florentius, oc toc hann at ofunda oc a at leita á atferþ Benedictus, sva sem vandra manna [vanþi] es at ofunda aðra fvr þá goþa hluti, er þeir vilia eigi sialvir hafa. En er hann sa, at hann matti eke at vinna at þverra ageti crapta hans i gagnstoþo
25 sinni, þá cvndisc hann af ofundar elde oc versnaþi, þá er hann sevlde batna, því at hann vilde hafa lof manna, en hann fvrleit⁸ lofsamligt lif. Þá fvllesc prestrinn þeirar illzco, at hann sende gvþs⁹ manni eitrblandenn hleif¹⁰. Benedictus toc við hleifinom oc vissi, hvat grand i var i bræþino. En hramn var vanr at coma
30 or scogi [hvert] matmal at taca fætslo or hende Benedictus. En er hramninn com at vanþa sinom, þá ca[sta]þi Benedictus fvrir hann þeim hleifi, es Florentius hafþi sent honom, oc melti við hramninn: «I nafni drott[ens] tac þu hleif þenna oc casta þu honom þar niþr, er aldregi finnisc.» Hramninn gappi mu[nni] oc
35 flócti¹¹ umhverfis hleifinn oc scræti, sva sem hann svnde þat, at

1 um dag tilf. B. 2 [hvæt B. 3 [vatnit for at B. 4 Hvæt her og senere er sat mellem [ ] er bortskaaret i A, og udfyldt efter B. 5 leit B. 6 engan B. 7 veraldlikt B. 8 fyrirlet B. 9 Her beg. andet Fragm. C, et Blad delt efter Længden, saa at kun Halvdelen er tilbage. 10 braudleif B 11 flóecti B.

hann vilde hlýpa því, es honom vas boþit, en þorþi eigi. Þa melti
 gvþs maþr víþ hann: «Hef up þu hleifinn evruggr¹ oc ber hann
 þar², es hann megi eigi finnasc. Þa toc hrafninn up hleifinn of
 síþir oc flo a bravt meþ. En hann com³ eptir .iii. stundir⁴ oc
 toc fotslo or hende Benedictus, sem hann var vanr. En es gvþs
 maþr sa æfund vaxa i gegn ser, þa harmaði hann hug cennimannz-
 ins. En es Florentius matti eigi devþa licam lerifopor, þa leitaði
 hann at glata ondom lerisveina hans oc sende .vii. mæiar⁵, at þer
 leci i ægliti þeira oc letaði at tela hugscot þeira i leic sinom. En
 es Benedictus sa þat oc vissi, at fvr hans sacar vas gort, þa vgþi
 hann fréstni lerisveinom sinom, oc gaf hann rvm⁶ reiþi, oc com
 hann at vitia allra munclifa þeira es hann hafþi sett, oc scipaþi
 hann því es hann vilde i munklifonom oc fórþi bvgþ sina oc
 flóþi hatr Florentius⁷. En es prestrinn fra bravtfor Benedictus
 oc fagnaþi, þa er hann stoþ i lopsti⁸ necqverio, þa fell ofan loptit
 allt, oc lampisc [ovinr Benedictus⁹ oc dó. En Mærus muner fra
 þat oc sagþi Benedicto, þa es hann var of x. milor á leiþ comenn:
 «Hverf aptr, faþir, qvad Mærus, daþr er prestrinn, sa er þic
 hataþi.» Þa varþ Benedictus hrvgg oc gret daþa ovinar sins oc
 þat annat, er lerisveinn hans sagþi honom þetta meþ fagnaþi, oc
 bæþ honom script fvrir þat, es hann fagnaþi daþa ovinar sins.
 Petrus. Micils er vert of þessa¹⁰ hlúti, er hier(!) ero sagþir, því
 at hann glicþise Moysi i því, er hann gat vatn or steini, en Eliseo
 i því, er iarn rende til eptis¹¹, en Petro postola i vats yvirgöngo,
 en Elia i hlvpni hrafns, en David i því, es hann gret daþa ovinar
 sins, oc virþise mer, sem hann veri fullr af anda allra þessa manna.
 Gregorius. Benedictus hafþi eins anda, þess er miscunnar fyllir
 hiorto allra sin(n)a vina, sem Johannes sagþe: Satt lios var¹² þat,
 er lvsir hvern mann, er comr i heim þenna, [oc tocom ver] allir
 miscunn af hans fyllingo. Helgir menn mego hafa crapt af gvþi en
 selia [eigi opr]om, en Cristr gefr sinom monnom crapt oc iarteinir,
 sa er dramlatom monnom svnde daþa sinn [en l]itillætom dvrt
 oc fognoþ upriso sinnar.

[Þa e]s heilagr maþr fórþi bvgþ sina, þa matti hann¹² eigi of
 fleia fianda gagnstoþo, því at en forni andscoti gee síþan [mei]rr
 [i berhogg¹³ víþ hann en apr. Þorp heitir Cassinom, þat er stendr

1 örugg B.   2 þangat B.   3 aptr tilf. B.   4 dags tilf. B.
 5 mæyar B.   6 ro C.   7 [flydi hatr Florencij B.   8 lopti B.
 9 [hann B.   10 slika B.   11 heptis B.   12 tilf. B.   13 [a berugg
 B; i berhavgg C.

i fialli þar¹ er [Norþ]menn calla Montacassin, en þar² es .iii. milna for af iomno til þorpsins, [en þ]ar stoþ fornt³ hof, þat er blotinn var diofoll sa es callaþr vas solar áss, oc voro [þa]r umbhverfis þeir staþir, es allt þangat til hofþo heiþnir menn blotit. En er
 5 Benedictus com þangat, þa brat hann scurþgofit oc brende blotviþo umhverfis oc górfi or hofino kircio oc helgaþi Martino⁴. En þar er scurþgofit hafþi staþit, þar let hann gora [Jons] altare, oc snóri hann til tru retrar i kenningo sinni ællom lþ et neþta, oc hurfo margir [til m]unca atterþar oc górfose lerisveinar hans. En en
 10 forni fiande [ofundi þat oc gegg⁵ opt i berhogg⁶ viþ hann oc leit- aþi viþ at seelfa hann i hrepiligom sionhverfingom oc ogorligom rodóm. En gvþs maþr hafþi þvi dvrligra sigr, sem fiandinn górfi honom fleri þravtir.

9. Þa es munkar smiþuþo hus of dag, þa vas steinn sa einn,
 15 es þeir motto eigi up of⁷ hefia, þa gengo fleri til, es eigi motto .ii. eþa .iii. of hróra steininn. En es þeir motto eki at vinna at heldr, þa scilþo [þeir a]t ohreinn ande hofgaþi steininn, oc bæþo þa Benedictum coma til oc reca niþing a bravt meþ [bø]nom, at þeir metti up hefia steininn. Þa for Benedictus til oc blezaþi
 20 steininn, oc varþ steinninn⁸ þegar lettr.

10. Þa melti gvþs maþr, at þar⁹ sevlde grafa iorþ undir stein- inom. En es munkar grofo, þa fundo þeir þar scurþgof or eiri gort oc kostoþo¹⁰ þvi i elldhus of aptaninn. En þa nott svndese munkom eldr brenna af scurþgofino¹¹, oc þotti þeim ollom sem
 25 eldhusit logaþi allt. En es þeir boro til vatn at slócqva eldinn, þa vacnaþi Benedictus [viþ glæm¹² þeira¹³ oc com til oc sagþi þeim, at sionhverfingar eldr vere [i ægom þeira, þvi at hann sa eigi eldinn.¹³ Þa gek hann til bonar oc þaþ munca gøra crossmare fvr ægom ser. En es þeir górfø sva, þa só þeir [eigi eldinn oc sa¹³
 30 eldhusit heilt, oc fundo þa at sionhverfing hafþi telda þa.

11. Þa es muncar gørfø husvegg of dag, þa sat Benedictus i husi sino. En inn forni fiande com at honom oc hló oc letse fara til brøþra. Gvþs maþr sende mann¹⁴ þegar til munca oc melti:
 «Vesit er varir, fratres, illgiarn ande mon coma til yþvar.» Þa
 35 es sa hafþi þetta mælt, er sendr var, þa felde ohreinn ande vegginn,

1 þvi B; þvi er Soractis heitir C. 2 þangat B. 3 saal. B; fort A. 4 saal. B, C; Martirio A. 5 [ofundadi þat ok geck B, C. 6 berugg B. 7 mgl. B. 8 hann B. 9 saal. B. C.; þer A. 10 saal. B; kosto A. 11 saal. B, C; scurþino A. 12 glamm C. 13 [mgl. B. 14 saal. B; Ψ A.

oc varþ þar undir sveinn nacqvarr oc lambisc. Muncar urðu hrvggvir víþ scaþa sveinsins oc sogþo þat er orþit var. Þa let Benedictus bera en lamþa svein i hus sit, oc vas hann borinn i .iiii. scætom, þvi at beþi var costat¹ hold hans oc bein. Gvþs maþr lagþi sveinenn i mottol sinn oc sende bravt alla munca oc læc aptr husino oc baþ lengi fvrir enom lamþa. Þa stvrcþise sveinnenn oc varþ hell þegar, oc sende gvþs þrell hann til vercs sins, oc naþi² fiande eigi at fagna bana hans, sem hann hugþi.

12. En Benedictus toc at hafa spalécs anda oc segia fvrir oorþna hluti oc vita þat, er fiarri honom górfþise i levndom hlutom. 10

3Þat vas vanþi, þott muncar vere nacqvar sendir, at þeir scvldo eigi annarstaþar matase en heima. En nacqvarir broþr voro sendir of dag or munclifino, oc varþ þeim dvalsamt, oc como þeir i hus nacqvarrar trufastrar cono oc motoþose þar. En es þeir qvomo heim siþ of aptaninn⁴ oc beido Benedictum blezonar, sem 15 vanþi vas til, þa spurþi hann þa þegar, hvar þeir hefþi mataze. En es þeir letose hvergi hafa matase, þa mælti hann: «Fvr hvi livgit er? [Eigi qvomoþ er⁵ i hus cononnar oc otoþ þar oc drukoþ? En er hann qvad a gistingina⁶ oc sva hvat þeir hofþo at verþi, þa fello [þeir til fota Benedicto oc boþo]⁷ ser licnar fvr afgerþ sina 20 oc qvoþose misgort hafa. [En hann veitti þeim þat es þeir boþo], oc sa at þeir mondo odiarfligar misgera i annat sinn, [es þeir motto⁸ nu eigi levnasc.]

139. Lerisveinn Benedictus, sa es Valentinianus hét, atti br[óþor olerþan mann] oc trufastan, þann es a hveriom misserom 25 vas vanr at coma [til munklifis Benedictus oc fastaði] hann þann dag. En es hann for þangat of dag, þa slosc bravtingi [nacqvarr i for meþ honom], sa es leiþar nest hafþi. En es þeir hofþo neqveria stund [faret, þa mælti bravtinginn], at þeir monde hvilasc¹⁰ oc matase. En hann svaraþi: «Eigi mon ek þat [gora, þvi at ec 30 em vanr at] fasta, þa es ec fer til Benedictum.» Þa hetti hinn fvrst¹¹ þvi mali. [En þo minti hann a, es] scamt [vas a miþli 12

1 lamit B. 2 atti B. 3 iartcign Benedicti abota *Oversk. B.*
 4 qvældit B, C. 5 [Komud þer eigi B. 6 saati B, C; gistina A. 7 Her er en Remse bortrevet af Bladet i A, hvorved de sidste Ord 35 i hver Linie paa Forsiden og de første Ord paa Bagsiden mangle, det manglende er suppleret efter B, saa langt denne gaar, og sat mellem [ ].
 8 [ef þeir mætti C. 9 Af Valentiniano lærisveini Benedicti *Oversk. B.*
 10 hvila sik C. 11 at sinni tilf. B. 12 [leid fra, at þeir mundu mataz B, C.

oc let frater¹ munksins eigi at² þvi. En es þeir hofþo [lengi farit þaþir saman] oc leiþ a dag, þa varþ a goto þeira vollr fagr oc bruþr [hreinn, oc melti brautinginn], at þeir móndi hvilasc³, oc qvad þar vel fallit at dveliase, es [sva vas fagr staþr. En es]
 5 orþ bliþ voro fvr evrom en staþr fagr fvr agom, þa let hann [at þvi es hinn melti oc] mataþisc. En hann com at aptni til munklifs oc qvadi Benedictum ble[zonar. Þn gvþs maþr] bar þegar a brvnn⁴ honom þat es hann hafpi gort of gotona oc [melti viþ hann; »Hvat es nu], frater? Illgiarn ande tevgþi⁵ þic fvr munn bravtingians
 10 of sinn, [oc matti eigi tela þic]; tevgþi hann þic i annat sinn, oc vann þic eigi teldan; tevgþi hann þic [i þriþia sinn oc teldi] þic.« Þa scamþisc⁶ hinn ostvrþar sinnar oc fell til fota Benedicto oc saca[þi sic þvi meirr⁷ svndar] sinnar, sem hann vissi, at Benedictus sa þat es hann þafpi gort, [þott hann veri fia[rr]⁸.

15 14. Konongr þioþar þeifar, es Gopi⁹ ero callaþir, het Totila, en [hann spurþi at Benedictus] hafpi spalex anda oc truþi þvi eigi¹⁰, oc vildi þo revna oc baþ [þa orþ bera, at] hann mende coma til munklifisens. En es hann var a léþ comenn, þa nam [hann staþar. Þionn hans] .i. het Riggo vén at aliti, þann [servde
 20 hann¹¹ scrupþi sino oc sende til [munklifs Benedictus, oc let hann] fvlgia honom þa þegna oc þiona, er kononge voro vanir at fvlgia, oc g[vþs maþr metti þat hv]ggia, at þar veri konongrinn sialfr. En es Riggo vas servdr konongs scrupþi [oc com til munklifs] meþ þvi liþi es honom fvlgþi, þa sat Benedictus uti oc callaþi a hann,
 25 þe[gar es call matti a miþli] nema: »Legg niþr þu, sonr, þat er þu ber, era¹² þat þitt eigin.« Þa hre[disc Riggo oc fell allr til] iarþar, oc allir þeir es honom fvlgþo, oc iþroþosc þess es þeir hofþo h[legit at gvþs þreli] oc boþo ser licnar. En es þeir riso up af iorþo¹³, þa þorþo þeir eigi ne[r]r coma þessom gvþs¹⁴ manni oc
 30 sogþo kononge sinom, hverso brat þeir voro fundnir.

15. En es Totila konongr com [til munklifs þar er] Benedictus sat, þa þorþi hann eigi nerr at ganga oc fell til iarþar. Benedictus [melti til hans tvs]var eþa .iii., at hann sevldi up risa af iorþo, en hann þorþi eigi. Þa g[ec Benedictus i mot]

35 1 brodir B, C. 2 tilf. B. 3 ok mataz tilf. B, C. 4 bryn B.
 5 teldi B. 6 skammadiz B. 7 Her ender C. 8 [mgl. B.
 9 Gothi B. 10 er honum var sagt tilf. B. 11 [mann skryddi
 konungr B. 12 eigi er B. 13 Her ender B. 14 Hvad herefter
 staar mellem [ ] er suppleret efter Gisning.

honom oc tœc i hond honom oc reisti hann up oc avitaþi hann of grimleic hans [oc sagþi honom] þa hluti er eptir gengo. »Mart illt hevir þu gort, qvaþ Benedictus, latt tu a[f illzco þinni] siþan. Coma monþu til Rumaborgar oc allt ut of se, vera .ix. vetr konongr e[n devia a enom .x.] Conongi vas ogn at orþom hans, 5 oc for hann a bravt oc vas ogrimare siþan en aþr. En [þeir hlutir] allir gingo eptir, es Benedictus sagþi honom, at hann com til Rumaborgar oc for til Sicileviar [oc do a] enom .x. vetri.

16. Bvscop neqvverr com til mals viþ Benedictum oc red[fi viþ hann] um þat er Totila konongr heriaþi til Rumaborgar. »Þat 10 hvgg ec, qvad episcopvs, at konongr sia món[i evþa] Rumaborg, sva at aldregi mœni byggvase.« Benedictus svaraði: »Eigi mon Rvmaborg evþase [af þioþom heldr af eldingom oc] landsciolptom.« Þa spasogo siom ver nu fram comna, þvi at nu [ero brotnir borgarveggir oc mar]gar kircior falnar af landsciolptom i Rumaborg, 15 oc þverr[a herbergin oc hrœrnar b]jorgin a ll oc fvrnise oc er at falli comin.

17. [Klercr nacqvarr varþ diofoloþr i bor]g þeiri es Aqvinnensis heitir. En Consta(n)cicus byscop let fóra hann [til margra heilagra staþa], at hann metti heilso fa. En gvþs vattar vildo 20 honom eigi heilso [gefa, at ollom metti a gliost verþa], hve mikill craptr Benedictus var. Þa vas en óþi leidr fvr Benedictum, [en hann rac a bravt] ilgiarnan anda, es hann baþ fvr honom. En es klercrinn var heill, [þa mœlti Benedictus viþ] hann: »Far þu nu heim oc iet(!) eigi kiot siþan oc tac aldregi vigslor [fleiri en nu 25 hefir þu, en] a þeim degi es þu dirfir þic at taca vigslo meiri en nu [hefir þu, þa monþu] seldr verþa enom sama diofli.« Clercr for heim oc hellt nec[qveria stund þat er boþit hafpi] Benedictus, þvi at hann hredise nyliþna pisl. En es margir vetr liþo [þaþan, þa ondoþose þeir er ellri] voro, en enir óre toco meiri vigslor. 30 Þa glevmþi klercrinn orþom [Benedictus, þvi at þa foro honom at] fvrnase, er langt vas fra liþit, oc toc vigslor. En hann varþ [þegar diofoloþr], oc helt þvi meþan hann lifi siþan.

Petrvs. [Avgliost es at] Benedictus vissi levnda hluti gvþs, es hann of leit, at klercrinn vas af þvi diofoloþr, at hann scvldi eigi 35 vigslor taca.

Gregorivvs. [Hvi scvldi sa] eigi vita levnda hluti gvþs, [es helt boþo]rþ hans, þvi at sva es ritit, at .i. ande es gvþs oc þess er honom þionar vel.

Petrvs. [Ef .i. er ande gvþs] oc þess er honom þionar vel, fvr 40

hvi [segir Poll postole, at] hverr megí vita røþ eþa vilia drottins? En þat svnise mer eigi samberi[liet, at sa viti eigi] gvþs røþ, es einn anda hevir meþ gvþi.

Gregorivs. [Helgir menn es þio]na gvþi, vito þeir røþ hans, 5 sva sem Poll melti: Sva sem engi vet hug manz ne[ma manz ande, er] i siolfom er, sva vet oc engi þa hluti es gvþs ero, nema gvþs ande. [Oc enn segir hann: Ver hofom eigi þes]sa heims anda, heldr þann anda es af gvþi er. Enn melti hann svá i ofrom [staþ: Mart þat] vittraþi gvþ oss fvr anda sinn, er aþa manz sa 10 eigi, ne evra hevrþi [ne hiarta kend]i, þat es gvþ het astvinom sinom. [Petrvs. Ef postolanom voro þessir hl]utir vittraþir es gvþs ero, fvr hvi melti hann þetta: Hverso oumrøþiligir ero domar gvþs, [oc sva vegar hans]. En þvi i gegn melti David spamaðr: I vorrom minom boþaða ec alla doma [munnz þins. En meþ þvi at 15 av]þvelda er at vita en fra segia, fvr hvi talþi Poll oumrøþiliga [doma gvþs, en David] letse eigi at eins doma hans nema heldr oc kunna fra at segia.

[Gregorivs. Allir þeir menn es] þiona gvþi, þa ero þeir meþ gvþi i tru sinni oc elseo, en þeir ero [eigi meþ honom es eigi 20 þiona gv]þi, af þvi er þeir þvngiase af daþligo holde. Levnda doma gvþs of vito [allir þeir es] ero samtengþir gvþi, en þeir vito eigi i þvi es þeir ero fiarlegir gvþi, oc callase [af þvi dom]ar gvþs oumrøþiligir, at eigi verþa algorliga scilþir. En af þvi letse David þa [doma boþa, at] þeir es meþ hreinom hug þiona gvþi, 25 mego beþi vita oc segia þat es þeir [mono vita] af helgom ritningom eþa gvþs vitron. Þa doma vito þeir eigi er gvþ þegir yfir, [þvi at þat ein]a vito þeir es hann segir. Af þvi melti David sva: Ec boþaða alla doma munz þins, sem [opinberliga] melti hann: Þa doma þina matta ec vita oc boþa, es þu sagþir, drottinn, 30 en þeir ero [levnd]ir fvr orom hvgscots aþom er þu melir eigi. Sva samtengis spamanzens atqvæþi [oc postol]ans, at oumrøþiligir ero domar gvþs, oc mego þo menn of vita oc segia þa doma es [fram] ero forþir af hans munni sialfs oc sagþir.

18. Peoprobús het maþr sa er tru hafþi tekit af kenningo 35 Benedictus, hann sa þat, at gvþs þrell var oþlaþari en vanþi vere, þa es hann vas eigi a þenom, oc felde hann tór af hrv[gleic] einom saman. Þa spurþi Peoprobús, hvat ogleþi hans mereþi. Gvþs maþr svaraði: »Allt m[unklif] þetta mon evþase at gvþs domi.« Þessi orþ hevrþi Theoprobús oc sagþi fra. En ver vitom 40 nu, hverso Langbarþar evdo munklifit, þa es þeir como þar of nott

at sofondom broðrom, oc toco bravt þáþan allt þat (es) femet vas, en þeir gærþo ongom munki geig, þvi at þat fvlðise es drotinn het þreli¹ sinom Benedicto, at hann mondi varþveita andir, þott hann seldi eigo þeira til aþnar.

19. Enn vas sendr sveinn necqverr of dag meþ vintunnor .ii. til munklif[sins], en sa fal aþra tunnona of goto, en aþra förþi hann til staþar. En gvþs [maþr vissi], hvat hinn hafþi gort, oc toe viþ þvi feginsamliga, es honom vas fórt, en melti [viþ] sveinenn, aþr hann for a bravt: «Se viþ þu at drecca or tunnonni er þu falt, [halla] þu henni varliga oc hygg at, hvat i se.» Sveininn vilde reyna þat es gvþs [maþr] sagþi, þa es hann for aþtr, oc hallaþi tunnonni, en þa screiþ þar or hoggormr. [Þa] iþraþise sveininn ilseo þeirar, er hann górfi, er hann fann grand i vinino.

20. Beór fiolmeþr vas scamt fra munklifi Benedictus, oc voro þar nunnor. oc mart manna þeira e[s] tru h[ofþo tecit] af kenningom Benedictus, oc sende hann oft þangat munka sina at kenna þeim tru. En es munkr necqverr vas sendr of dag, þa boþo nunnor hann taca viþ ducom þeim es þer sendo til munklifs Benedictus, en hann toe vit duconom oc fal i sere ser. En es hann com heim, þa toe Benedictus þegar at avita hann oc melti: »Fvr hvi com ilzea i sere þer?« Þa fell munkrinn til fota Benedicto oc iþraþise ilzeo sinnar oc toe ducana ór sere ser.

21. A necqveriom apni sat Benedictus of borþi, oc helt munkr liosi fvr honom, en sa vas ri[es] manz sonr, oc toe sa at dramba i hug ser: »Hvat manna er sia, hugþise hann, þess es ec seal honom þiona oc halda liosi fvr honom?« Gvþs maþr leit til hans oc melti: »Hvi gegnir þat er þu melir? Sign² þu þic, frater.« Þa heimti hann þangat munkinn oc let taca kertif or hende honom oc baþ hann fara at sitia. En es munkar spurþo hvát honom veri of hendr, þa sagþi hann sialfr, hverso hugr hans hafþi drambat i gegn gvþs manni. oc hvat hann hafþi melt i hugrenningo sinni. Þa þotti aþlomm svnt, at ecci matti of levnasc fvr Benedicto, es hann vissi hugrenningar manna.

22. A nacqvarri tif górfi óaran micit, oc toe þat viþa, oc varþ þa vant fotslo i munklifi Benedictus, svat eigi var meirr en v. bravpleifar aþlomm muncom til fotslo .i. hve(r)n aptan. En es Benedictus sa broþr hrvgva fvr fótstólévsi, þa huggaþi hann þa oc melti: »I dag es yþr fetslo vant, en a morgon monoþ er gnot hafa.« En er annarr dagr com, þa fundose .cc. meþla miols fvr

¹ þrelom *Cd.*   ² sing *Cd.*

durom hus Benedictus, oc vissi engi, hverir þat hófþo þangat borit. Bróþr þokoþo þat gvþi, es þeir só þetta oc noþo þa at hafa þat es þeir vildo.

Petrus. Hvart scolom ver trua, at gvþs þrell heffi avalt spaleics
5 anda, eþa varþ þess a miþli stundom?

Gregorius. Spaleics ande fvllir eigi avalt hyg spamanna, þvi
at sva es ritit of helgan anda, at hann blæss þar es hann vill oc
þa es hann vill. Sva sem górpisc, þa es Eliseus spamaðr sa cono
necqveria oglapa oc vissi eigi of hveria soc hon vas ogloþ, oc
10 melti hann sva: Ond hennar es i hrvgleic, oc levnde drottinn mic
oc sagþi mer eigi, hvat henni vas.« Þat górise af micilli gvþs
forsio, es hann gefr stundom spaleics anda, en stundom teer a
bravt, at hugr spamanna hefise til dvrþar oc haldesc þo i litilleti,
[til þ]ess at þeir viti, hvilieir þeir ero af gvþi, þa es þeir taca
15 helgan anda, oc þeir scili, [hvili]eir þeir ero af siolfom ser, þa er
þeir missa spalécs anda.

23. A annari tíþ baþ necqverr síþsamr maþr Benedictum
senda ser lerisveina sina, þvi at hann vilde gora lata munklif hia
borg þeiri es Terracinensis heitir. En Benedictus sende munca,
20 sem hinn baþ, oc sagþi, hverr aboti scvlde vera eþa hverr prior,
oc het þeim at coma at nemndom degi oc svna þeim, hve þeir
scvlde setia munklifit, eþa hvar hvertki hus scvlde setia. [A]
þeiri not, er næst vas fvrir þann dag es Benedictus hafþi heitit at
coma, þa [svndisc] hann i dravmi þeim muncom, es hann hafþi
25 annan set abota en annan prior, oc svnde þeim, hverso þeir scvlde
hvertki hus setia i munklifino. Hvarr þeira sagþi oprom sinn
dræm, [oc log]þo eigi trunof a þat es fvrir þa bar, oc vetto at
Benedictus munde coma, sem hann het. [En er] hann com eigi
at nemndom degi, þa urþo þeir oglapir oc foro aptr til munklifs
30 Benedictus [oc me]lto við hann: »Biþom ver þin, pater, oc vettom
at þu mōndir coma, sem þu hezt, oc svna oss, [hvers]o ver scvldom
setia munklif vart, oc comtu eigi.« En gvþs maþr svaraði: »Fvr
hvi melit er [sv]a, fratres? Com ec, sem ec het, oc svndomc i
dræmi, oc sagþa ec, hverso er scvldit hvat[ki] góra. Farit er nu
35 oc setit munclifit, sem ec svnda yþr.« Þa hurfo þeir aptr oc
undroþose oc seto munklifit eptir þvi sem Benedictus hafþi þeim svnt.
Petrus. Vita vilda ec, hverso þat metti verþa, at hann færi
langan veg oc segþi i dravmi þat es þeir só oc kenndesc við síþan
hvarirtveggio.

Gregorivs. Hvat ifar þu of þenna hlut, Petre? Þat er svnt, at gofgara er øpli andar en licams. En sva es sagt af Abbacue veri up numinn með fotslo af gvþinga lande oc setr niþr a Sere- lande, oc forþi hann fótslona Danieli oc vas heima nest a gvþinga lande. En ef spamaðr matti a eno argabragþi licamliga fara með 5 licams fótsto, þa es eigi undarlict, þott Benedictus metti fara and- liga oc svna andlict lif andligom broþrom i dravme.

Petrus. Melsca þin toc ifa af hiarta mino.

24. Gregorivs. Hversdaglict mal hans misti eigi mikillar scvnsemi, því at hugr hans vas hafþr til crapta heþar, oc motto 10 af því orþ hans verþa eigi tóm. Ef hann melti ognarmol of necqvern hlut, þa varþ sva micill motr at mali hans, sem þat veri doms atqveþi fullt, oc varþ þegar framgengt¹.

Tver nunnor voro scamt fra munclifi Benedictus gofgar at kvni. En morgom verþr evns tign at ogofugléc hugar, því at þeir 15 fvrlita niþr sic sialfa i þessom heime, es i necqveriom hlut hafa meira metnir verit en aprir. Þessar nunnor varþveito eigi vel tvngo sina oc voro avitsamar við þann mann, er þeim fórþi licams fótsto, oc gorþo hann opt reiþan. En hann for of siþir oc sagþi til Benedicto, hve nunnornar gersto hug hans opt. Þa er Bene- 20 dictus hevrþi þetta, þa sende hann mann með þeim orþom, at þer scvldo hirta tungo sina, eþa ella mónde hann þer i bann setia. En þat let hann eigi fram fara, þott hann ógþi því. En þer hirtu sic eigi oc lifþo fá daga siþan, oc voro þer i kircio grafnar. En es messor voro sungnar, þa svndese fostro þeira sem þer risi up or 25 grofom sinom oc gengi út or kircionni at hverri messo. En es þat svndisc opt, þa com henne i hug, hvat Benedictus hafþi melt, þa es þer lifþo, es hann ógþi þeim banni, ef þer bótisc eigi. En es Benedicto vas þetta sagt með hrvglec² . . . . .

32. . . . . Hertogin callaði acafliga a Benedictum oc hvþþ- 30 ise scelfa mondo hann i ognarmolom einom saman oc melti: »Ris up þu oc sel mer ara þorpcals þessa, es þu toct við.« En es Benedictus hevrþi þessi orþ, þa let hann fra bocinni oc sa i gegn hertoganom. En es hann leit þorpcallinn bundinn, þa losnoþo sva sciort bond af honóm, at engi maþr matti sva sciort levsa. En es 35 hinn stoþ læs, es lengi hafþi bundinn verit, þa hredisc Zalla hertogi við sva micinn crapt oc legþi grimleic sinn oc fell til fota Benedicto oc baþ ser licnar. Gvþs maþr reis eigi up fra boc, en hann talþi fyr hertoganom, at hann stilti sic fra grimleic. Zalla

¹ framgengn *Cd.*   ² *Her mangler et Blad i Codex.*

hertogi for a bræt oc þorþi eigi at clanda þorpcallinn, síþan es hann sa hann sva sciot levstan or bondom fvr gvþs crapti. Sciotleier iarteinar sialfr berr vitni, at Benedictus gorþi þetta af velde eino saman, es hann stopvapi sitiande grimleic hertogans oc levsti bond af þorpcalli i tilliti sino. En ferr eptir ænnor iartein, su es hann gat at gvþi af crapti heilagra bóna.

33. Þorpcall neqvverr com of dag með lic sonar sins til munclifis Benedictus oc spurþi, hvar hann veri. En honom var sagt, at hann yas à acre með broþrom. Þa let þorpcallinn licit eptir fvr kirciodurom oc for scvndeliga at finna Benedictum. En þa for gvþs maþr heim af acre með broþrom. En es þorpcallinn sa hann, þa callaði hann þegar oc melti: »Gialtu mer son minn, gialtu mer son minn!« Þa nam gvþs maþr staþar oc melti: »Eigi toc ec son þinn fra þer.« Qvad þorpcallinn: »Dæþr es hann, far þu oc reis hann up.« Þa varþ gvþs maþr hrvggrr, es hann hevrþi þetta oc svaraði: »Farþ bravt ér, broþr, oc bindit oss eigi þer bvrþar, es ver megom eigi valda. Eigi es þetta vart verc heldr postola gvþs.« En þorpcallinn vas þrahaldr a bøn sinni oc sór þess, at hann mænde eigi bravt fara, aþr Benedictus resti up son hans. Þa spurþi Benedictus, hvar licit veri. En þorpcallinn sagði, at þat var fvr kirciodurom. En es gvþs maþr com þangat með muncom, þa fell hann a cne oc helt hondom til hinna oc melti: »Drottinn, littu eigi svþþir minar, heldr tru þessa manz, es lifs biþr sóni sinom, oc send and þa apr i licam, es þu toct a bravt.« En es hann hafþi þessi orþ mælt, þa scalf lic sveinsens, es apr com andinn til licams. Benedictus toc i hond honom oc selde hann lifanda oc heilan i hond foþor sinom i aþgliti allra þeira es hia voro.

Petrus. Segþu mer þat, hvart helgir menn mego geta at gvþi allt þat es þeir vilia.

34. Gregorius. Hverr se garfari i heimi en Páll postole, oc baþ hann .iii. þess es hann matti eigi geta. Af þvi es oc sevl't at segia nacqv'at þat fra Benedicto, es annan veg varþ en hann vilde vera lata.

35 Svstir heilags Benedictus het Scolastica, es gvþi hafþi þionat alla efi sina, en hon vas von at koma of sinn a hveriom .ii. miss-
orom at finna broþor sinn, oc com hann til fundar við hana a bœ þeim es nestr var munclifino. En es þar fundosc of dag a þeim bó es þar otto vanþa til at finnasc, þa dvolþosc þar þann dag
40 allan i gvþs lofi oc helgom molom oc toco fetslo beþi saman við

ræcr. En es þa soto of borþi eptir nottorþ oc rædo enn of himnesca hlvti, þa melti Scolastica við broþor sinn: »Biþ ee þic, fapir, at þu farir eigi fra mer i nott, oc ræþom vit nacqvæt of himnesca fagnaþi alt til morgins.« Benedictus svaraði: «Hvi gegnir þat, svstir, es þu melir nu? Eigi ma ee annarstaþar vera 5 en heima i nott.» En þa vas heip oc sa hvergi scvscæfo a himne. En es heilog nunna hevrþi þessi orþ broþor sins, þa læt hon fram i gopnir ser a borþit oc baþ gvþ meþ torom. En es hon hof up hofuþ sit af borþi, þa fvlgþo eldingar oc dunþo reiparþrimor oc gorþi regn sva micit, at mannigi vas or husi ut gengt. En heilog 10 mer haþþi ut helt miclo regni tara sinna a borþit, oc gat hon þvi sva sciot regn af himne, oc alt vas a einu ægabragþi, at hon hof hoforþ af borþi oc regn dunþi ofan af himne. En es gvþs maþr sat veþrfastr, oc muncar þeir es honom fvlgþo, þa melti hann við svstor sina: »Fvrgefi gvþ þer þat es þu gorþir, svstir. Af hvi 15 gorþir þu þetta?« Scolastica svaraði: »Baþ ee þic, oc vildir þu eigi veita mer, baþ ee drotin minn, oc veitti hann mer. Far þu heim nu til munklifis þins fra mer, ef þu matt.« En hann matti eigi or husi ganga oc var næþigr i þeim staþ es hann vilde eigi. En þa vocþo nott þa alla i gegnom oc ródo of dvrþir andligs lifs. 20 I þessom atburþ es svnt, at Benedictus vilde þat es hann matti eigi, þvi at þat vas iflæst, at hann mænde vilia, at þat heipviþri heldisc, sem þa vas es hann com. En hann fann gvþs crapt af qvenmans hiarta i gegnu sinom vilia, oc vas þat eigi undarlict, þott a þeiri tiþ metti cona meira i gvþs crapti, þvi at hon haþþi fvr 25 astar sacar langa leiþ farit at finna hann. Johannes segir sva, at gvþ es ost, oc es af þvi ret, at gvþ veitti þeim iartein heldr, es meira unni.

35. En Scolastica for annan dag heim til hus sins, en Benedictus for heim meþ broþrom til munklifis. En es .iii. dagar liþo 30 þapan, þa sat Benedictus i husi sino oc hof up ægo, sin til himins oc sa ænd svstor sinnar fara fra licam i dufo lici til himins. En hann varþ feginn dvrþ hennar oc gorþi gvþi þaccir oc sagþi broþrom andlat hennar, oc sende þa þegar eptir lici hennar oc baþ þa færa til munklifis sins oc leggja i steinþro, þa es hann haþþi ser 35 gora latip; oc varþ sva at eigi scilþi groftr licami þeira, sva sem .i. vas astarhugr þeira beggia.

36. Servandus het diacon oc abote þess munklifis, es Liberius ricismaþr let gora i Campania heraði. Hann vas vanr at coma til munklifis Benedictus, oc rædo þeir of sætléc himnesca fagnaþa oc 40

bergþo þeim opt i hugscoti, þott þeir meti eigi ná i licam. En es at svemfmali com, þa vas Benedictus i stopli necqveriom ovarla, en Servandus diaen neþarr i enom sama stopli, oc matti þar ganga a miþli. En fvrir þeim stopli vas hus micit, oc hvildo þar leri-
 5 sveinar beggia þeira. En es Benedictus vacþi oc vas a bénom, þa es aþrir svofo, oc stoþ við glugg, þa sa hann lios micit coma af himni, sva at þat rac a bravt oll mvrer neþrennar. En fvlgi undarligr hlutr liosino, þvi at hann sa allan heim fvr ægom ser sva sem undir einom geisla. En es Benedictus sa staþfastliga a
 10 lios þetta, þa sa hann ond Germanus episcopus borna til himins af englom i eldligo aliti. Þa vildi hann hafa meþ ser annan vott sva dvrligrar svnar, oc callaþi hann a Servandom diaen hóri rodo oc nefnde hann a nafn .ii. eþa .iii. Servandus vacnaþi við call hans oc reis up þegar, oc sa necqvern hlut af liosino, oc þotti
 15 honom micils vert um þat. Þa sagði Benedictus honom, hvat hann haþfi set, oc sende mann þegar ena somo nott til Cþoborgar at spvria, hvat of Germanom bvscoþ veri. En episcopus vas andaþr, es sendemaþr com þangat, oc gat hann þat spurt, at hann haþfi a þeiri stundo andatse, sem Benedictus sa ond hans fara til
 20 himins af iorþo.

Petrus. Eigi of seil ee, þvi at eigi finnasc dómi til, hverso .i. maþr matti of sia allan heim, eþa alr heimr veri leidr fvr ægo honom sva sem undir einom solar geisla.

Gregorius. Vittu vist þat, Petr, at hverivm þvekir litils scepnan verþ, es can scaparann, oc þott hann se litiun hlut af liosi scaparans, þa seilr hann, hverso litil scepnan es oll fvrir ser, þvi at hugr hefse up i svn goþligs lioss oc verþr heiri en sia heimr, oc ser hann þa i gvþs liosi, hverso litils þat es vert, es honom
 25 þotti micit, meþan hann vas eigi uphaþr. Sva sem manni svnise her mart litit a ho fialli, þat es honom svnise micit i divpom dal. En sia maþr es sa engla gvþs fara til himins meþ ond heilags manz, þa matti hann þat eigi sia nema hann sei i gvþs liosi. En hvat es þat undarliet, þott hann sei allan heim, es hann sa þat es meira vas. En þat es sagt es, at alr heimr . . . . .
 30 necqvert sinn attu vitir hver hann es. En es konongr sat of borþi of dag, þa com Pálinus at vanþa sinom oc færþi gott aldin drotni sinom. En es konongr sa Pálinom, þa bra hann lit oc scalf oc heimti þangat mag sinn oc sagði honom levndan hlut, þann es hann haþfi þagat vvir þangat til: »Satt es þat, es þer er
 40 *Her mangler 1 Blad, hvorved Slutningen af anden og Begyndelsen af tredje Bog er tabt.*

sagt fra manni þessom. Nu i nott drevmþi mic, at ec se ogorliga domendr sitia a domstolom, oc vas sia maþr i þeiri sveit, en a þeira dome vas svipa tecin or hende mer. En þu spvr, hverr hann se, þvi at ec hvgg hann eigi otiginn mann vera. « Þa heimti magr konongs Pælinum til mals við sic, oc spurði hvat manna hann veri. En gvþs maþr svaraði oc qvasc vera þrell hans, sa es hann toc fvr ekio soninn. Þa spurði hann, hvat manna hann hefði verit a sino lande. En es hann vas þess opt spurðr oc beþinn at segia, þa sagði hann of sipir, at hann hefði bvscoþ verit. En es drotin hans hevrði þetta, þa oapisc hann oc melti við Pælinom: »Bið þu mic þess hlutar sem þu vill, oc mon ec veita þer, at þu farir með veg aptr til lands þins.« Pælinus svaraði: »Ein es sa hlutr es ec vilda þiggia, attu levsir or ánaþ alla þa menn, er or minni borg voro hingat herleidir.« Þa vas þegar samnat þeim ollom saman, oc stigo þeir a scip með Pælino, oc vas scip þeira hlaþit corni, oc foro allfegnir með bvscoþi. En konongr dó fæm nottom siparr, sva sem bvscoþ hafði fvrir sagt. En sva gorpisc, þa es Pælinus selde sic .i. i þreldom, at hann levsti marga or ánaþ með ser, oc glicði hann i þvi eptir drotni orom, es þrels licam toc a sic, til þess at hann levsti oss or svnþa anaþ. Enn es sagt fra andlati Pælinus, at þa es hann hafði banasott tecna oc vas at bana cominn, þa scalf cliff allr, es hann hvilde í, en landscialpti sa toc eigi viðara. En ogn varð ollom micil at iartein þessi, þeim es hia voro, en þa scilþisc qnd Pælinus við licam oc for með gvði til dvrþar.

2. Þa es heilagr Johannes pavi atti for til konongs þess es Justinus het, þa atti hann næþsvn a fornóm vegi at leiga ser hest. En es þat hevrði .i. gofogr maþr, þa leþi hann honom hests þess es hann atti hogseztan, oc melti hann sva fvrir, at pavi scvlde senda heim hestinn, þegar es annar fengisc macligr, þvi at cona hans vas von at riþa þessom hesti. Pavinn toc við hestinom oc hafði, unz annarr varð til fenginn, oc sende þa heim þenna. En þa es cona buandans scvlde riþa, þa gorpisc þess eigi costr, þvi at hestrinn toc at frvsa oc blasa oc asa oc scalf allr, sva sem hann svnde þat i ohögindom sinom, at hann vilde eigi cono lata riþa ser, eptir þat es heilagr pavi hafði riþit honom. En buandæ cunni þat ret virþa, oc sende hann þegar Johanni pava hestinn oc baþ mioc, at hann scvlde þiggia þann hest, es hann hafði helgat .i. sinni reiþ. En es sogþ fra Johanne pava su onnor iartein, at hann gaf blindom manni svn, þa es hann vas i Miclagarði, i ægliti allz lvþs.

3. A nacqvarri tíð atti Agapitus pavi for til ens sama konongs Justinus. En es hann vas a Griclande, þa vas honom fórþr siver maþr, sa es omali vas oc matti eigi af iorþo up risa. En es frendr hans stoþo¹ yvir honom oc greto, þa spurði Agapitus, ef þeir trvði at en sivci mætte heill verþa. En es þeir letösc hafa trevze heilso hans undir gvði oc i velde Petrs postola, þa hof pavi up messo oc forþi fram hugaþsamlega bón i gvþs ægliti. Síþan gek hann fra altare oc toc i hond enom sivca oc hof hann up af iorþo, oc reis hann þegar up a fetr sina i ægliti alle(!) lvs.
10 En es hann gaf honom corpus domini, þa toc hann mal sitt, en allir undroþose þeir es hia voro oc feldo tór fvr fagnaþi.

4. Of þess ens sama konongs daga Justinus atti Dacius Meilansborgar bvscep næþsvnia for til Miclagarþs. En es hann com til borgar þeiar es Corinthis heitir, þa leitapi hann ser til þess hus gistingar, es sva micit veri, at liþ hans metti hafa rum inni. Þa sa hann hus micit eit saman standa, þat es honom þotti hofliet at vexti, oc baþ hann lagsmenn sina bua þat hus innan til innivistar. En borgarmenn sogþo, at þat matti eigi vera, þvi at diofoll hevir lengi byggt i þvi husi, oc er þat af þvi tomt. En gvþs maþr Dacius svaraði: «Allra heldst scolom ver þa i þvi husi inni vera, ef diofoll hevir þat aþr bannat monnom.» Þa let hann bua innan husit oc gek orvggr at moti freistni fianda. En a miþri nott, es gvþs maþr hvildi, þa toc fiandinn at lata hvers dvr's lotom, stundom greniapi hann sem et oarga dvr, stundom hvesti hann sem hoggormr, stundom beliapi hann sem næt, stundom gneggiapi hann sem hross, stundom iarmaþi hann sem geit eþa hrein sem svin. Þa vacnaþi Dacius við sva margra dvra rød, oc reis up oc herstise a fiandann með reiþi oc melti: »Ertu sa es mæltir i drambi þino, at þu mondir setia stol þinn i norþri oc vera glier gvði; en nu hevir þu þat sem þu ert verþr, es þu glicise geitom oc svinom.« Þa scamþise illgiarn ande brigzla sinna, oc þorþi aldregi síþan at svna sionhverfingar sinar i þvi husi. Oc gorþise truaþra manna bygþ síþan i husino, þvi at otrur ande flóþi þegar, es einn sanlega trur gvþs vinr gisti i husino.

5. Sabinus het bvscep borgar þeiar es Canusia es colloþ, en hann vas maþr gamall oc sionlæss of síþir. En hann haþþi spalex anda. En er Totila fra þat konongr Gothorum, þa truþi hann þvi eigi, en þo vilde hann þat revna. Sva bar at of dag, es konongr com þangat, at byscep baþ honom til borþs með ser at daþurþi,

oc sat konongr a høgri hond byscopi. En es þion byscops færþi honom vins drvk, þa toc konongr drvkiarkerit or hennde þioninom þegiande oc selde sia(1)fr drvciarkerit byscopi oc vilde revna, hvart hann vissi af spalex anda, hverr honom selde drvcinn. Þa toc Sabinus byscop vit drvciarkerino oc melti: »Lifi su hond.« 5
 Conongr varþ glaþr við þetta orþ, því at hann þöttisc fundit hafa spaleic með gvþs þreli, þann [es hann] vilde reyna. Lif Sabinus var langt oc morgom nytсамlict. En .i. diacn hans, sa es byscop hugþisc verþa mondo eptir hans dag, fvlDESC þeifar ilSCO, at hann blett eitri drvc hans, oc cevfti at sveini enom, at sa forþi drvcinn 10
 byscopi of aptan at notorþi. Byscop melti þegar við sveininn: »Dreçþu sialfr þat er þu fórþir mer at dreka.« Þa fann sveinninn at byscop vissi ilSCO hans, oc vildi heldr dreca etr oc devia en taca viti þat es hann vas verþr fvr gløp sinn. En es hann hof at munni ser drvciarkerit, þa melti byscop við hann: «Drec eigi 15
 þu, sel þu mér, ec mon dreca. En þu seg sva þeim es þer selde, at ec mon dreca eitri, en sa mon aldregi byscop verþa.« Þa gorþi Sabinus crossmarc yvir drvcinon oc drac óruggr. En diacninn fell niþr dæþr a þeire enne somo stundo, sem hann hefþi drvcit eitrit, því at eitri ilSCO hans vá hann i ægliti gvþs, þott eigi vetti 20
 licamlict eitri honom dæþa.

6. A þeiri tíþ er Totila konongr Gothorum com til borgar þeifar es Narnus heitir; þa gec a mot honom Cassius episcopus borgar þeifar. En hann var ræpleitr maþr. En er konongr sa hann, þa etlæþi hann, at hann veri af því ræpleitr, at hann hefþi 25
 i mioþdrvcio verit, oc fvrleit hann þegar atferþ hans. En gvþ vilde svna brat, hvilicr sa maþr var es konongr fvrleit. Þa greip illgiarn ande .i. scialdsvein hans konongsins oc qvalþi grimligri sott i ægliti alþvþo. En þa es inn oþi vas leidr fvr byscop i ægliti konongs oc liþsmanna hans, þa gorþi byscop crossmarc yvir 30
 honom oc rac bravt fra honom ohreinan anda, sva at hann com aldregi siþan [til hans]. Þa varþ sva at konongr toc at gofga gvþs þrel af iartein, þann es hann hafþi aþr l[itils] virdan af yvir-
 liti, oc lægþi dramlatr konongr-grimleic sinn fvr þeim manni, es hann sa at sva [stvreþi] gvþs crap[tr]. 35

7. Enn es ver teliom stvrera manna vere, þa minnome ver a þat, hverso gvþs miscunn gorþi við Andreas byscop borgar þeifar es Fundana heitir. En sia saga ma þat [kenna] þeim es hevra, at þeir varisc við samvisto qvænna, es ser vilia til hreinlifis ha[lda].

at] eigi verþi þeir því æþvelligar teldir af vavefligri freistni, sem þeim verþr nalegra þat es þ[eir vil]nase. En sia Andreas hafði gofoct lif oc crapta fullt oc helt sic vel til hreinli[fi]s. Hann let vera nunno neqver(i)a i husi sino, oc gorþi henne eigi brat visa fra

5 samvisto sinni, því [at] hann trestise vel sino hrenlif oc hennar. Þa fann slógr fiande staþ freistonar i hiarta byscops, oc hrosaði hann aliti cononnar fvr hvgscoets ægom hans, unz hugr hans teldese af asiono hennar. Gvþingr neqver atti for of dag til Rvmaborgar or heraði því es Campania heitir. En es hann atti scamt til

10 Fundana borgar, þa apnaðise fvrir honom, aþr hann metti til gistingar comase, oc gek hann inn i blothus es varþ a goto hans. En hann hredise, es hann sa at blothus vas, oc gorþi crossmare vvir ser, þott hann trvþi eigi a crossinn, oc mattia sofna fvr hretslo. En a miþri nott þa sa hann micit liþ ohrenna anda

15 þvsia inn i husit, oc þotti honom sem .i. veri hofþingi þeira oc þionaði aþrir þeim. En sa spurði þa, hvat hvergi þeira hefði unnit til ilseo. En es hvern sagði, sem spurðr vas, hverso þeir foro at frésta manna, þa reis up .i. (i) miþio liþi þeira oc sagði, hverso hann hafði teldan hug Andreas byscops i aliti nunno þeirar

20 es þa(r-i) husom hans vas. Þa varþ ilgarn ande glaþr við þat, sa es hofþingi þeira var, oc þottise því meira avoxt hafa, sem hann matti f[leirom] of spilla. En sa fiandi, es þetta sagði, qvasc því framar hafa dregit hug byscops til svnar, at en neþta aptan hafði hann clappat nunnonni af bliþleti. Þa eggjaði en forni fiande

25 ohrenan anda at gora til lox þat es hann hafði uptecit, at hann neþi þeim mun meira sigri an(!) aþrir, sem hann metti betra manni fvr fara. Gvþingr vacði oc sa þessa hluti alla oc hevrði oc var hredr. Þa melti en mottkasti fiande þeira liþs, at farit monde at vita, hvern sa maþr veri, es þorði of nott at vera i husi

30 þeira. En es ohrenir andar foro oc so hann crossmarci signdan, þa undroþose þeir þat oc veinobo oc melto: »Cer es þar tomt oc læst.« En es floer ilgarnra anda hvarf a bravt or husino, þa reis gvþingrinn up þegar oc for sevndeliga til fundar við Andreas byscop oc heinti hann a mal oc spurði, hveria frestni hann hefði.

35 En byscop vilde eigi segia honom. Þa bar gvþingrinn a brvnn honom, at hann legði rangan astarhug á nunnona. En es byscop dulði þess, þa melti gvþingrinn: »Fvr hvi dvlr þu þess, oc vas þu i giær aptan til þess eggjaþr, at þu clappaðir henne.« Þa kendise byscop við sitt vere, oc gek i gegn litillatliga því es hann dulði

fvr. En gvþingr sagði honom, hvat hann hafði set eða hevrt a diofla motino. Oc es episcopus hevrþi þat, þa fell hann a ene til bóonar oc let þegar fara bravt nunnona or husi sino. Síþan let hann briota (h)ofit oc gora þar kircio Andreas postola i staþnom, oc hvarf af hende honom licams frestni su es hann hafði. En hann talði tru fvr gvþingnom, oc (toe) hann scirn oc var vel cristinn alla efi. Oc gorpise sva, at gvþingr naði sialfr at hialpasc, þa es hann leitaði at hialpa oprom, oc ledi gvþ fvr þvi annan til gofs lifs, er hann var(þ)veiti annan i goþo lifi.

Petrus. Sia hlutr er nu hevrþa ee, veitir mer þeþi hretslo oc von. 10
 Gregorius. Sva byriar oss at viso, at ver sem avalt hredir af ostvrep varri, en trevstímse gvþs miscunn. Nu hevrþom ver gvþs vin scelfþan en eigi teldan, til þess at oss ost[vr]om monnom gorise hretslo af þvi es hann vas scelfþr, en travst af þvi es hann matti standase frétni. 15

8. [By]scop het Constancius i borg þeiri es Aquina es collop. Hann vas cuþr at þvi víþa, at hann hafði spalex anda. En þa es hann toe bana, þa urþo borgarmenn oglapir oc stoþo yvir honom gratande oc melto: »Hvern scolom ver ha[fa] eptir þinn dag?« Constancius svaraði þegar af spalex anda oc melti: »Eptir 20 (mic) monþ er [ha]fa hrossasvein, en þvatera eptir hrossasvein. Þa hafþ er þats er monþ.« En [er] Constancius hafði þessa spasogo sagþa, þa andaðise hann. En síþan vas til byscops [tec]jinn Andreas diaen hans, en hann hafði hrossa geþ necqveria stund efi sinnar. En síþan hafði byscops velde Jovinus necqverr, sa hafði þvattere 25 verit i borg þeiri. En a hans dogom evdisc borgarlvþrinn sva mioc af sottom oc af heþinna manna her, at eptir hans dag vas engi sa es byscop of veri, oc eigi lyþr sa es biscop(!) of hefpi. Oc fvlDESC sva oc sanna(þisc) atqvþi gvþs þrels, es hann sagði, at sa lvþr monde eigi hirþi hafa eptir andlat tveggia biscopa(!) 30 þeira es honom voro neþter.

9. Frigidianus het biscop(!) i Luco, en sa vas craptamaþr micill, oc bera menn víþa lof hans oc iarteinir. Q su er til borgar þeirar fellr, vas opt von at ganga or farveg sinom oc spilti okrom manna oc engiom. En er þat vas opt, þa somnoþo borgarmenn líþi til oc hofþo micit erfíþi fvrir at veita onne allri or enom forna farveg, oc motto þeir eigi lveþir a vinna. Þa let gvþs maþr Frigidianus gora ser hrifo oc gek til arenar oc var þar lengi a bón. Síþan melti hann víþ ona, at hon sevlði fvlgia

honom, en hann for oc dro hrifona. En oen fvrlet þegar en forna farveg sin oc bravt ser annan farveg, þar er Frigidianus dro hrifona fvrir, oc hvarf hon aldregi síþan aptr i enn forna farveg ne spilti ocrom manna.

10. I borg þeiri es Placencia heitir vas .i. craptþigr byscop, sa het Sabinus. En diacn (hans) sagði honom of dag, at so su es Padus: heitir gek or farveg sinom oc spilti ocrom. Byscop sagði: »Far þu til arennar oc mæl þetta: Byscop bvþr þer, at þu stillir þic oc hverfir aftr i farveg þinn.« Diacnin gerði eigi fara oc hlo at mali byscops. Þa heimti byscop þangat ritera oc let rita þessi orþ: Sabinus byscop bvþr þer so i nafni Jesv Cristz, at þu gangir eigi frammar or farveg þinom ne spillir engiom eþa ocrom manna. En es þat rit vas ritiþ, þa mælti hann við þann er rét: »Far þu oc casta þvi a onna.« En es þat vas at gort, þa hvarf oen aftr þegar i farveg sinn oc gec aldregi síþan til meins i þann staþ. I þessom (hlut) hnevciise mioc ohlvþni manna, þar es oscvnsamlig scepna hlvde boþorþi heilagra manna i gvþs crapti.

11. Cernobius het episcopus borgar þeinar es Populonia² hetir. En sa gaf morg vitni heilaglecs. En hann toc vit riþorum necqveriom of dag oc vetti þeim beina. En þeir hofþo floit undan hernapi Gothorum, oc hlifþi hann gestom sinom við bana, oc com þeim a bravt or clande vicinga. En es þat var sagt cononge þeira Totila³

15. . . . .
 25 af þeire mælgí es ver tocom fvrst næþgir up af varcunn. En es ver mælom fvrst tom orþ en síþan þar es verri ero, þa verþr þvi seinna bøn or hévrþ, sem muþr varr særgasc meirr í heimscomlom, sem ritiþ es: Sa es eigi vill hevra gvþs log, þess bøn verþr oþeg. Þat es eigi undarlic, þott gvþ hevri travt bønir orar, þar es ver hlyþom travt eþa eigi boþorþom hans. Sva esa þat undarlic, þott gvþ hevrþi sciott bøn Florencius, þar es hann var sciotr at hlvþa boþorþom drottins sins. En Euticius, sa es a gvþs goto var foronætr Florencius, varþ agetr at iarteinom eptir andlat sitt. En þott mart se sagt fra honom, þa svniise mer þat agezt, es gvþ leþr gerasa allt hingat til fvr cleþi hans. Avallt es hiti brendi iorþ oc regns þurpti, þa somnoþose saman borgarmenn oc boro kvrtil hans of acra, oc heldo up kvrtlinom þa es þeir stoþo a bøn, oc com þegar gnogt regn, sem þurpti. I þvi es svnt, hvilican

1 Pardus Cd. 2 ppl'ina Cd. 3 Her mangler 2 Blade.

crapt oc verpleic ond hans hevir fvr gvþi, es cleþi hans matti taca af monnom reipi gvþs.

16¹. Einsetomaþr necqverr var i fialli þvi er Narsicus heitir, en sa het Martinus. Hann var marga vetr byrgþr i þrongom helli oc lifþi heilact lif. Þat gorpise fvrst til iarteina of hann, þa es hann com til þessa hellis, at vatn dræp þegar or steini i hellinom, þat es honom vann þorf at gnogo, oc varþ vatn þat hvarci minna ne meira en hann þurfti. En enn forni fiande ofundafi staþfesti hans oc leitafi viþ meþ sløgri iþrott at reca hann a bravt or hellinom. Hoggormr com til hellisens oc baþ ognir Martino, þa es hann var a bónom, oc lagþise i hring of hann oc fylgþi honom, hvertki sem hann for. En Martinus hredise eigi orminn oc retti hond sina eþa fot at munnri hans oc mælti viþ hann: »Ef þu matt hoggva, þa moncaþ ec banna.« Þat vas .iii. vetr i samt es ormrinn vas i hellinom. En es Martinus matti eigi hreþase þessa frestni, þa stevppise ormrinn ofan of dag fvrir fiallshliþna, oc brann eldr af honom, en af þeim elde brunno all hris þar es fvrir urþo. I þessom hlut vilde gvþ svna, hverso ramr sa fiande var, es Martinus hafþi yvir stigit. Siþan es Martinus com til einseto, þa barse hann þat fvrir at sia aldregi conor, eigi af þvi at hann fvriliti conor, heldr af þvi at hann ugþi freistni. En þat fra cona necqver oc gek diarflæga til hellisins, þar es Martinus vas inni. En es hann sa, at cono cleþi como fvr dvrr hellisins, þa sneresc hann fra dvrom oc fell a cnebeþ til bónar, oc hof eigi hofof af iorþo aþr conan hvarf fra hellinom. En es hon gek ofan or fiallshliþ, þa varþ hon braþdaþ samdøgris, oc svnde þat henne, at gvþi mislicafi þat er hon freistaþi þrels hans. Hellir Martinus es i brættu fialli sva ofarla, at stor tre, þar er a iomno niþri vaxa, þykia eigi meiri ofan til svnar en smó hris. En i einom staþ vas til gengt, oc es þar þrangt einstigi. En es margir trufastir menn sotto fund hans, þa gek sveinn necqverr ovarliga oc fell or einstigino oc hravt allt ofan a iofno. Faronatar hans urþo hrvggvir oc foro at leita lies hans, oc etloþo at hann mónde bana hafa oc vera allr lamþr. En es hans vas létaþ, þa vas hann fundinn a iofno niþri heill oc lifandi. En þat þotti allom einset, at bón Marteins barg honom. Steinn micill var i fiallino vp fra helli Martinus, sa es til þess þotti horfa at falla mónde a hus hans, es hann losnaþi. Þa com .i. gofogr² maþr þangat meþ lipi miclo oc baþ Martino at levsu ofan steininn oc baþ, at hann færi a bravt

1 Martinus *Oversk. Cd.* 2 gofogr² *Cd.*

or hellinóm, meðan steininóm veri ofan vellt. Gvþs maþr gærþi eigi a bravt fara, þó at þeir scvlde ofan velta steininóm, ef þeir meðti. En es líþs fiolþi sa allr leitapi at hróra steininn eþa hefia, sva at Marteine yrþi eigi mein at, þa slap steinninn or hondom

5 þeim, es minzt of varþi, oc hliop yvir hellinn, svat hvarfiarri com niþr. En þat vas ællom aþsvnt, at engla fulting hof steininn með þeim, es eki varþ mein at. Þa es Martinus bygþi fvirst i þessom helli, þa batt hann iarnfesti of fot ser oc festi annan enda a hellinóm, til þess at hann gengi eigi víþara en festrin toc. En

10 es Benedictus aboti fra þat, þa sende hann lerisvein sinn oc baþ sva mela víþ Martinum: »Ef þv ert gvþs þrell, þa halde þer Cri(s)tz festr en eigi iarnfestr.« Þa levsti Martinus þegar festi af ser, en hann gek þó aldregi víþara an aþr. En síþan es hann læc sic i hellinóm, þa toc hann at hafa lerisveina. En þeir otto

15 bygþ scamt fra helli hans oc toco ser vatn or brunni þeim er langt var i iorþ niþr. En festr su slitnaþi oft, es vatnkeraldet var vit fest. Þa toco þeir festi, þa es Martinus levsti af fœti ser, oc ioco þvi strenginn, oc slitnaþi aldregi síþan festrin, þvi at hon var þa æll sva seig sem iarn, es hon var æcin með þeiri iarnfesti,

20 er gvþs þrell hafþi a ser hafþa.

17. Muner necqverr lifgofogr oc síþsamr hafþi einseto i fialli þvi er Argentarius heitir, oc fvldi hann munes nafn i goþom síþom. En hann vas þvi vanr a hveriom missorom at coma til Petrs kircio oc gista svbdiacn þann es atti hus scamt fra kircionni,

25 en sa het Qvadragesimus. En es muncrinn com þangat of dag at vanþa sinom, þa andaþise nacqvarr valaþr buande i næstom husom. Þa aþnaþise oc matti eigi grafa hann a þeim degi. En cona hans sat hia oc gret alla nott i gegnom oc matti eigi sofa. En þat matti hevra til hus subdiacnsins, þvi at þili eitt vas a miþli. Oc

30 es conan matti eigi huggase, þa melti heilagr muner víþ subdiacninn: »Harmar oþd min með cono þessi, risom up víþ oc forom til bœnar.« Þa foro þeir baþir til kircio oc voro lengi a bœn. Oc es þeir luco bœn, þa samnaþi gvþs þrell dusti, es lagzt hafþi a altare, oc for til husa cononnar oc fell a enebep hia licino oc vas

35 lengi a bœn. Síþan réis hann up af bœnenni oc toc mottol af hoffi enom andaþa, es breidr vas vvir andlit honom. En es konan sa þat, þa undraþise hon oc vissi eigi, hvat hann vilde at gœra. Síþan gnere¹ hann of andlit honom moldardustino² þvi er hann hafþi tekite af altere. Þa toc en daþi ond oc hof up ægo sin oc

40 1 bnere *Cd.* 2 moldarstundino *Cd.*

settisc up, oc þotti sem hann vere vacþr or svemni. En es conan sa þat, þa felde hon tor fvr fagnafi, oc var þa hórastare an apr. En gvþs maþr stoþvafi horevsti hennar oc melti: »Þegi þu, þegi þu. Ef necqverr spvrr, hvi þetta setti, þa segit er at drottinn Jesus Cristr gerþi sit vere.« En es hann hafþi þat melt, þa for hann þegar bravt af gistingo oc com aldregi siþan, þvi at hann vilde floia veg þessa heims; oc let þa aldregi sia sic siþan i þesso lifi, es hann só of sinn sva micla iartein góra.

Petrus. Hvatoi er aprir mela, þa¹ svnisc mer sa iarteina craptr mestr at gefa daþom manni lif.

Gregorius. Ef ver hvggjom at osvneligom hlutom, þa er vist meiri iartein at leiþretta svnþgan mann i cenningom oc bœna fultingi en at reisa up daþan licam², þvi at licamr scal devia i annat sinn en ond lifa ei oc ei. Tvenn dœmi mon ec svna, þar es vitni bera, hvarr meiri craptr es at réisa [ond af daþa eþa licam³. Drottinn reisti up Lazarum af licams daþa einom, þvi at hann vas goþr maþr, en hann reisti Saþum up af andar daþa. Eftir licams upriso Lazarus es eki getit iarteina hans, en eftir andar upriso Saþus es sva mart sagt oc svnt i croftom hans oc kenningom, at halftki ma óstvrkþ or bera, þvi at hann snere⁴ i kenningom sinom grimmom hugscotom til milde oc vas fuss at devia fvr gvþs nafni oc heilso broþra oc vas prvdr postola tign oc allre bocspeci oc upnuminn til ens þriþia himins i svet engla gvþs, oc þo vas hann litillatr oc vareunnigr iarþligom⁵ monnom i kenningom sinom, oc sevrþi hverso hvergi sevlde lifa i licamligri svsló. Þar es svnt, hverso sa lifþi es up reis af andar daþa. Minna es at reisa mann up af licams daþa, nema þat fylgi at sa en sami risi up af⁶ andar daþa oc leiþrettisc fra svnþom fvr licams upriso.

18. Maþr necqverr vas i Campania herafi, es Benedictus het, ungr at aldri en gamall at siþom, oc helt sic stercliga i heilagri atferþ. Þenna mann fundo grimmir Gopi .i. saman i husi sitia, hermenn Totila konongs, oc logþo eld i hus hans oc vildo brenna hann inni. En eldr gerþi eigi festasc i husino, en iorþin bran umhverfis. Hermenn reidoþc þess at meirr oc drogo Benedictum ut or husino oc kostoþo honom i ofn brennanda, es þeir sæo cvndan til bravþbaestr s oc bvrþo aftr ofninn. En es þangat

¹ Her beg. Membranblad 655qv XV.
af sinum dauða eða líkamann Mmbl.
Mmbl.; iarþligom Cd.

² mann Mmbl.

⁴ siðan tilf. Mmbl.

³ [ondina
⁵ saal.

⁶ tilf. Mmbl.

vas comit annan dag, þa vas Benedictus heill i ofninom oc brunnin cleþi hans oll.

Petrus. Fornar iarteinir hevri ec nu, sva sem sagt es forþom fra .iii. sveinom, es i ofn voro settir oc brunno eigi.

5 Gregorius. At þvi vas su iartein annan veg, at hendr þeira voro bundnar oc fotr, oc castat þeim sva i ofninn, en annan dag gengo þeir læsir i ofninom, oc voro cleþi þeira obrunnin. Þar hafþi logi crapt sinn til huggonar þeim, en hann matti eigi hafa til meins, þar es hann brende bænd af þeim en eigi cleþi þeira.

10 19. Þesse enni forno iartein varþ glier hlutr oc þo af gangstaþlegri¹ sceþno, es af vatne gorpisc. A þeiri tiþ es Tifr gek or farveg² sinom i Rumaborg oc varþ nēr iafnhó borgarveggjom oc spilti morgom ocrom i herafi, þa gek up o sv es Athesis³ heitir, es felr hia borg þeiri es Veronensis es colloþ. En es qen com at
15 kircio Zenonis byscoþs, oc voro dvrr opin, þa óx qen, unz⁴ hon varþ iafnhó enom hestom gluggom. Vatnit stoþ fvr durom oc bvrþi kirciona, svat menn mōtto eigi at comasc, es inni voro. En es þa menn þvrsti, es i kircionni voro, þa gingo þeir til dura, oc matti þat vatn up asa sem annat oc drecca, en þevgi matti
20 þat i kirciona [falla sem⁵ vatn. Vatnit stoþ fvr kirciodurom oc svnde verþleic Zenonis, oc var sem vatn til þess sem⁶ hafa þurpti, en þat matti eigi granda staþnom sem vatn.

Petrus. Undarligar⁷ ero iarteinir heilagra manna, þer er þu segir mer. En þat vilda ec vita, hvart slikir iarteina menn urþu fvr
25 øngri freistni fiandans, eþa bætnoþo þeir viþ freistnina?

Gregorius. Engi hevri sigr qn erfiþi, en þat es sigr at stiga yvir velar diofols. Ilgiarn ande sitr avallt⁸ umb hugrenningar orar oc orþ oc vere, at hann⁹ megi naeqvat þess finna es hann of røgi oss viþ gvþ.

30 20. Gofogr prestr het Stephanus, sa vas i Valeria herafi. En es hann com heim af fornem vegi of dag oc callafi a þrel sinn herstiliga oc melti: »Com þu, diofull, oc levs seva af mer!« Þegar es hann hafþi þat melt, þa losnoþo scoþvengir sva sciott, at þat var aþsett, at sa var til comin es nefndr var. En es prestr
35 fann þat, þa oafise hann oc baþ niþing bræt fara: »Viþ þion minn melta¹⁰ ec en eigi viþ þic.« Þa for diofull a bræt, en scoþvengir voro halflevstir. Þa(r) ma of mercia, hverso nálegiar fianda

1 gagnstaðligri *Mmbl.* 2 veg *Mmbl.* 3 Athenis *Cd.* 4 til þess er *Mmbl.* 5 [fiota sem annat *Mmbl.* 6 er *Mmbl.* 7 rettet; Undarligir(!) *Mmbl.*; Andligar *A.* 8 iafnan *Mmbl.* 9 Hier ender *Mmbl.*
40 10 meltei *Cd.*

velar ero hugscotom orum, er hann vas sva nær heilagra manna hugscotom.

Petrus. Erfilicet es at sia avallt við velom ovinarins oc sem i orrosto se avallt.

Gregorius. Eigi es erfitt, ef ver eignom gvði varþhald vart en eigi oss siolfom, oc verom þo sem ver megom costgefstir at varþveita oss. En ef inn forni fiande verþr fra hugscoti recinn, þa gerise þat oft af gvðs miscun, at fiandinn hrepise crapt retlatra manna.

21. Dottir neeqvers rics manz vas i borg þeiri es Spolitana heitir, en hon elseaði himnesct lif. Faþir hennar stoþ i gegn fvisi hennar, en hon virde gvð meira en foþor sinn oc toc nunno vigslo. Þa rédisc faþir hennar oc reñti hana ollo fe oc arfyon þeiri er hon atti. En margar gofgar meviar lifþo at hennar dæmom oc helgoþo gvði mevdom sinn. Aboti sa es Eleutherius het com of dag til hennar at kenna henne orþ gvðs. En þorpcall neeqverr vas þar cominn oc stoþ fvrir þeim, en sa varþ gripinn af ohrenom anda oc ærþise oc fell niþr oc toc at gnista tonnom oc épa. Heilog nunna reis up oc leit til ens oþa oc melti við fiandann: »Far brættu vesall! far bravttu vesall!« Þa svaraði fiandinn fvr munn ens oþa: «Hvern seal ec gripa, ef ec flé heþan.» Nunnan svaraði: »Far bravt tu fra manni þessom oc tac gris þann es her er i velli scamt fra oss.« Þa floþi en ohreini ande fra manni-
nom oc grep gris oc devdi oc setti brat siþan.

Petrus. Vita vilda ec, hvart henne vas lofat at gefa grisinn fiandanom?

Gregorius. Vere drotins vars marca toft fvr orom vercom. Þa es hann rac marga diofla fra einom oþom manni, þa melto þeir við hann: »Ef þu recr oss heþan a bravt, þa sentu oss i svina floe.« En hann vetti þeim þat, at þeir hliopo i svinin oc sæcþu þeim i sevar divp. I þessom hlut scvrise þat, at ilgiarn ande ma eki i gegn monnom on levfi gvðs, þar er hann matti eigi svinin gripa nema honom veri lofat. Af því er oc næpsvn at þiona þeim er allo stvrir, at ver verþim stvreri en fiandr órir, þa er ver þionom scapara orom i litilleti. En hvat es undarlicet, þott helgir menn lifande góri iarteinir, þar er morg tocn verþa at licomom þeira ondoþom.

22. Prestr neeqverr heilagr vas i Valeria heraði, sa es rócinn vas at tipagórþ sinni oc goþom vercom oc lifði heilagt lif. En es hann andaðise, þa vas hann grafinn fvr kirciodurom. En saþa

qviar voro nær kircionni, oc la gata til qvianna nær leiþi preste-
ins. En er kennimenn veitto tíþir i kircion(n)i eina hveria not,
þa com þiofr til qvianna oc toc þapan a bravt hrut. En eř hann
com til leiþis prestzins, þa matti hann hvarngi fot fvr annan hefia.
5 Þa lagþi hann ofan hrutinn af oxlom ser oc vilde lařsan lata, oc
matti eigi. Hann stoþ þar bundinn við stulþ sinn, þvi at andaþr
kennimaþr hellt lifanda þiofi oc batt hendr hans oc fótr. En er
tíþom var locit of morgininn, þa gengo kennimenn ut or kircionni
oc sō þar standa ocunnan mann oc halda á hruti, oc vas þeim ifi
10 a, hvart sa monde vilia gefa þangat hrutinn eþa a bravt taca. En
es þiofrinn sagþi til glópsins oc meins, þa undroþose allir crapt
heilags manz, er hann hafþi þiofinn bundit við stulþ sinn. Þa
boþo þeir fvrir honom oc motto travtt þat geta, at sa fóri bravt
meþ tver hendr tomar, es stela vilde fra þeim, oc setti þiofr þegar
15 a bravt, er hann varþ lařss, oc com eigi þar síþan.

23. Fiall er scamt fra borg þeiri er Prenestina heitir, en i
þvi fialli er munclif Petrs postola. I þvi munklifi fódi aboti munc
oc leidi hann til algorra síþa oc let vigia hann síþan til preste.
En es hann var vígþr, þa var fvr honom vitrat, at hann monde
20 eigi lengi lifa, oc baþ hann abota levfis, at hann leti gēra ser grof.
Abote svaraþi: »Far þu oc bu til grof þina, sem þu vill, en ec
mon fvr andasc en þu.« Prestrinn bio til grof sina, en aboti toc
sott fām nottom síþarr oc melti við prestinn, þa es hann la a
nástróm: «Leg þu mic i grof þina.» Prestrinn svaraþi: »Ueistu
25 at ec mon andasc a scommo bragþi, oc mon ocr eigi vinna rúm
boþom i grofinni.« Qvad aboti: »Sagþa ec þer aþr, rum mon ocr
boþom i grofinni.« Þa andaþise aboti oc var lagþr i þa grof es
prestrinn hafþi ser buna. En þa toc prestrinn sott oc andaþise.
Þa boro muncar lic hans til grafar þeirar, es hann hafþi ser buna,
30 oc lucu hana up, oc só allir þeir er hia voro, at eigi var rum at
leggia hann þar niþr, þvi at lic abota fvlde alla grofna. Þa callaþi
.i. af broþrom oc melti: »Hvar er nu þat er þu sagþir, faþir, at
ver monde boþom vinna rum i grofinni?« Þa só allir, at lic abot-
ans snórise i a hliþ, es aþr la a hrvgg, oc gaf rum at leggia niþr
35 lic prestzins, oc fvlde hann þat andaþr, es hann het lifande, at
þeim monde boþom vera rum i grofinni.

24. I þessi borg Prenestina varþveitti sa maþr kircio Petrs
postola es Theodorus het. En es hann hafþi snimma up risit a
necqverri nott oc gorþi at liosi, þa svndesc honom Petr postole i
40 hvito cleþi oc melti við hann: »Fvr hvi reistu sva snimma up?«

En eptir þessi orþ hvarf postolinn fra ægliti hans. En Theodorus varþ sva hredr víþ svn þessa, at allt megin toe fra honom, oc matti hann eigi or hvilo risa marga daga síþan. Postolinn svnde navisto sina þíonom sinom †.

37. 5
 diacninn. En Langbarþar beido Sanctolum at morne, at hann selde fram diacninn. En hann sagði at diacninn veri a bravt. Langbarþar melto víþ hann: »Eigi viliom ver qvelia þic, því at menn segia þic goþan mann vera. Nú kiostu þer darþdaga þann er þu vill.« Gvþs þrell svaraði: »I gvþs velde em ec; banit² er mer þannig sem er vilíþ oc gvþ lofar yþr.« En þeim þotti ollom þat raþ at hoggva hofóþ af honom oc qvelia hann eigi meirr. En es þat spurþisc, at ageþr maþr vas til hoggs leidr, þa drifo til allir Langbarþar, þeir er í nond voro, at sia bana hans, oc slogo hring umb hann oc voro glaþir. Þa var til valþr en sterxti maþr at hoggva hann, sa er ollom þotti einsvnt, at þegar mónde hoggva hofóþ af honom i eino hoggvi. En es gvþs maþr stoþ a miþli vapnaþra ovina, þa toe hann til sinna vapna oc baþ ser levfis til bønar necqveria stund. En es honom var þat veitt, þa fell hann a cnebeþ oc baþ fvrir ser lengi. Þa sparn vigmaþrinn fæti til [hans] oc baþ hann up risa oc lia hals. Þa reis gvþs þrell up oc stoþ á cniom oc rétti halsinn. En es hann sa sverþi brugþit, þa melti hann þat eitt orþa, svat menn hevrþo: »Heilagr Johannes, tac þu víþ sverþino.« En inn sterxti vigmaþr reidi sverþit at honom, sem hann var ramr til, en hann matti eigi fram of hoggva, því at hond hans stir(þ)naði. Þa toe allr Langbarþa lvþr at hreþasc, er hia stoþ, unþroþosc allir gvþs crapt, því at þa lvsti yvir, hverso heilagr Sanctolus var, er hann batt hendr ovinar sins i lofti. Þa boþo þeir hann up risa oc gróþa hond vigmannzins. En sanctus Sanctolus svaraði: »Eigi mon ec biþia fvr honom, nema hann sverþi þess, at hann vegi aldregi cristinn mann. meþ þeiri hende.« En vigmaþrinn es hond sina hof i gegn gvþi, sor þess at hann monde aldregi cristinn mann vega. Þa melti gvþs þrell víþ hann: »Hef ofan þu hond þinal« En hann gærþi sva. Þa baþ hann hann fela sverþit i slíþrom, oc gærþi hann sva. En er allir só þenna crapt, þa vildo þeir færa Sanctolo narþ oc saþi, es þeir toco at hernaði. En hann vilde eigi slicca giof þiggia, oc beidi þa heldr, at þeir fórþi gvþi goþan vilia, oc melti sva: »Ef er vilíþ mer noeqvát veita, þa latiþ er lausa alla þa menn, es ér hafíþ herfingna,

† Her mangler sandsynligvis 3 Blade.

2 bannit Cd.

at er hafþ necqvern verþleic til þess at ec mega biþia fvr yþr.« Þa voro læsir latnir með honom margir herleidir menn, oc levsti hann marga fra dafþa, þa es hann selde sic til dafþa einn fvr einom.

- 5 Petrvs. Agetligr hlutr es sia oc mér avallt iafnnyr er ec heyri.
 Gregorivs. Eeki þarptu at undrasc Sanctolum i þessom hlut, heldr virþu, ef þu mátt, hvilier ande sa se, es þenna mann varþveitti litillatan oc hof hann up i crapta heþ, svat hann hredise eigi at devia fvr nǫngi, oc fvrleit her sitt lif, þa es hann com ofrom
 10 fra dafþa. Sva micil vas óst i briosti hans, at hann hredise eigi at devia til eins mannz heilso. Þat vitom ver, at sia prestr Sanctolus var litt lærþr oc vissi eigi laga boþorþ, en hann fylde þo oc svnde æll lǫg i elscu gvþs oc nǫngs, þvi at óst es fvlling laga. Oc ma verþa at þvi, at hann vissi eigi þat boþorþ es gvþs
 15 postole bærþ oc melti: Sva scolom ver lata ond ora fvr broþrom, sem gvþ let ond sina fvr oss. Oc fylde þo Sanctolus þat boþorþ i vercom, es honom vas eigi i kunlec. Jofnom saman ver nu oc þa ovisse vitro varri oc spaeri ovitro hans. Ver róþom of crapta oc erom tomir, oc drogom ilm af gózeo aldini oc etom þevgi þat
 20 aldin, en Sanctolus cunni bergia crapta avexti, þott hann cynni eigi draga ilm af þeim.

Petrvs. Hvi gegnir þat er goþir menn lifa stundgi i þessom heime, oc finnase travtt þeir es monnom megi duga i kenningom eþa i goþom dæmom?

- 25 Gregorivs. Illze þeira es eptir lifa es eigi verþ at niota lengi goþra manna, oc teer gvþ brat sina menn ór heimenom, at eigi se þeir ena verri hluti, þa es nolgasc með heims enda, sva sem spamaprinn melti: Retlatir oc miscunsamir devia, þvi at engi vill þat at huga leiþa. Þvi heldr sem heims ende nolgasc,
 30 þvi meiri næþsvn es at lifandi steinar sannise til smiþis himnescrar Jerusalem. En eigi mono sva allir goþir a bravt tacasc or heiminom, at engi se eptir, þvi at aldregi móndo svnþgir menn snuasc til iþronar, ef eigi tevgþi [þa goþra manna dæmi].

38. Redemptus het episcopus Ferentine borgar, hann sagþi mer
 35 vitron þa es fvr honom var vitroþ, at heims ende nolgasc. Þa es hann for of byscops sv slo sina, þa com hann til kircio Zoticus, en at apni let hann góra rekio sina (hia leiþi) ens helga mannz. En a miþri nott, þa es byscop vas sofnær sva læst, at hann þottise hvartee vaca ne sofa, þa svndesc honom standa hia ser sanctus
 40 Zoticus oc melti við hann: »Vakir þu Redemptus?« Hann svaraði

oc letck vaca. Gvþs vottr melti: »Cominn es alle endir, cominn es alle endir.« Þa hvarf gvþs vottr or aḡliti hans, en byscop reis up oc for til bónar. En þess var scant a miþli at sén voro ogorlig undr i lofti, sva sem eldlig spiot oc arvar flvgi or norþri. Siþan herioþo Langbarþar oc evdo margar borgir oc heroþ, brendo 5 kircior oc munclifi oc gærþo micit mannsPELL. Nu liggia morg laund i aþu, oc bólase dvr i þeim stopom es micil bygþ manna hevir verit. Eigi vitom ver, hvat titt es i aþrom ottom heimsins, en meþ oss svnr heimrinn enda sinn heldr en hann segi. Þvi naþsvnligra er oss at leita eilifra hluta, sem ver siom sevn deligar 10 um liþa stundliga hluti. Fvrlitande veri oss heimr sia, þott hann veri bliþr oc tevgþi oss meþ eptirlifi; en nu es hann þrongvir oss i meinom oc i sottom oc i bardogom oc fvllir oss harma, hvat se þa, nema hann banni oss sialfr at elsa sic? Mart veri enn til at segia fra vercom heilagra manna þat es ec mon yvir þegia, þvi 15 at ec sevn de til annars.

Petrus¹. Marga veit ec þa i heilagre cristni, es ifa of andar lif eptir licams daþa, af þvi biþ ec þic, at þu segir mer necqver dæmi þa es sanna megi andar lif oc svna morgom sevnsemi, at² ond fvrferse eigi meþ licam. 20

Gregorius. Erfþlict es þeim es i morgom folscvldom es bundinn, en þar es ec ma aþrom of duga, þa mon ec meira virþa nytsemi [nonga minna en eptirlifi viþ mic³, oc svna þat sem ec ma i þessi enne fiorþo boc, hverso ond livir eptir licams daþa.

Explicit liber tercius et incipit liber quartus. 4

25

1. Siþan es enn fvrsti maþr⁵ faþir maneþns vas brvt recinn or paradisar fagnapi i þessa heims utlegþ, þa matti hann eigi sia himneses oþals fagnapi, þa es hann haþfi fvr litip. Maþr⁶ naþi i paradiso at hevra orþ gvþs oc sia helga engla. En siþan es hann com hingat, þa hvarf hann fra liosi þvi es hann var aþr⁷ fvldr. 30 En ver erom comnr fra honom oc alnr i mvrerom þessar utlegþar oc hofom hevrt, at himna dvrþ er, oc helgir englar gvþs oc heilagra⁸ manna andir i sveit meþ þeim. En licamligir menn ifa of þa hluti es þeir mego eigi [sia ogom⁹. En inn fvrsti¹⁰ faþir

1 Her indfalder et Bladfragm. i norske Rigsarkiv med Overskrift 35
Dialogus. Petrus melti. 2 allir megi þat vita, at tilf. Fr. 3 [navnga en villia minn Fr. 4 Gregorius papa Oversk. Fr. 5 mgl. Fr. 6 Adamr Fr. 7 þess tilf. Fr. 8 retlatra Fr. 9 [avgom of sia Fr. 10 Her ender Fragm.

varr matti eigi of þat ifa, því at hann munþi þat es hann haffpi
 sét oc hevrt. En aþrir mego eigi a þa dvrþ minnasc, es eigi
 revndo. Sva sem olett cona se sett i mvrqvastofu oc ale þar
 son, o segi honom þa hluti, er hon sa, aþr hon com þar, oc
 5 nefndi fvrir honom sol oc tungl oc stiornor; en sa es i mvrqva-
 stofu es fódr vét ecki nema mvrer ein, en þott hann hevri lios
 nefnt, þa dvlse hann víþ, því at hann ma eigi sia. Sva verþr oc
 þeim monnonu er alase i blinde þessa heims: þa es þeir hevra sagt
 fra osvniligom hlutom, þa dvlisc þeir víþ, því at þeir mego svni-
 10 liga hluti at eins revna. Af því com scapare svneligra hluta oc
 osvneligra til læsnar manevns oc sende helgan anda i hiorto ór, at
 ver trvþim þeim hlutom, ef ver megom eigi revna, því at engi
 ifar of lif osvniligra hluta, es inn helga anda hevur. Þn sa es
 eigi er fastr i þessi tru, þa scal hann trua sevnsamra manna orþom,
 15 þeira es fvr helgan anda hafa ræn osvniligra hluta, því at sveinn-
 inn es heimscr, ef hann etlar moþor sina livga til lioss, þott
 hann hafi mvrer ein revnd.

Petrus. Sa es ifar of (o)svniliga hluti, mioc sva es hann heiþinn
 oc otrúr. En sa er otrur, er gruna vill of þat e[r hann] ifar en
 20 [eigi trua].

2. Gregorius. Diarfliga segi ec þat, at heiþnir menn ero
 eigi trulæsir. Ef þu spvrr heiþinn mann, hverr se faþir hans eþa
 moþir, þa mon hann þegar nefna þa þeþi. En ef þu spvrr hann,
 hve ngr hann veri getinn eþa alinn, þa mon hann þat eigi latasc
 25 vita, oc truir hann því, es hann hevur sogo at eins til, hvers sonr
 hann se. H[afa] otruir menn tru oc þevgi til gvþs, því at þeir
 vere eigi otruir, ef þeir trvþi gupi. En af því es rett at saca þa
 [of] otru sina, es þeir trua því of licam sinn es þeir sia eigi.

3. En berlig sevnsemi es til þess at svna meþ [tru], at ond
 30 lifir eptir licams dæþa. Þrenna lifs anda scapaþi gvþ: .i. þann es
 eigi er holde hulþr, þat ero englar; en annan þann es holde es
 hulþr oc devr meþ holde, þat ero oseevnsamlig evc[qvendi]; en þann
 en .iii. es holde es hulþr oc eigi devr meþ holde, þat ero menn.
 Sva sem maþr er legre en eng[lar] oc óþri en evcqvende, sva hevur
 35 hann oc hlut af enni óþri seepno oc enne oóþri; oðæþleic andar
 hevur [hann] sem englar en dæþleic holde sem evcqvende, unc
 upriso dvrþ evþir dæþleic holdzins, oc ferr allt sam[an] til gvþs
 ond oc licami, því at hvartvegia þionaði her gvþi. Sva fvrferse oc
 eigi vandra manna licamir i [dæþa], því at þeir ero ón enda
 40 i eilifom dæþa at ond oc licam, er misgórþo þeþi i ond oc licam.

Petrus. Vel lica mer allir hlutir, es þu segir. En ef sva micil grein er a mipli manna oc cvqvenda, sem þu segir, hvi gegnir þat es Salomon melir: Gvþ revnde sono manna oc svnde þa glica vera dvrom, þvi at .i. er dæþi manna oc smala oc iafnt óple hvarstvegia. Sva devr maþr sem smali, oc hevir hann eki framarr en cvqvendi. Allir hlutir liggia undir onvtiom, oc ferr allt til eins staþar; allt þat es or iorþo es scapat seal i iorþ fara.

4. Gregorivus. Sia boc Salomons, es þessi orþ ero ór tecin, er colloþ Ecclesiastés, en þat þvpisc þingheviande. En þingheviande staþvar þretor alþvþo oc leiþir til einnar scvnsemi morg atqvþi þretanda lvþs. En sia boc er af þvi colloþ þingheviande, at i henne ero morg atqvþi þa er oscvnsom alþvþa metti hvggia eþa um þreta, oc er þar mart melt eptir alþvþo ahvga oc eptir svndrleitri scilningo margra manna. En aþr þingheviande stopvar allar þretor oc leiþir alla til eins atqvþis, þa es hann melir sva i enda bocarinnar: Hevrom ver allir saman enda þessa mals: Hrezþu gvþ oc halt boþorþ hans; þat es melt vþ alla menn. Ef Salomon heffi eigi margra scilning sundrleita lvsta i boc þessi oc margra orþom melt, þa mónde hann (eigi) biþia alla saman at hevra enda mals meþ ser. En er hann meþir sva at niþrlagi: »hevrom ver allir saman enda mals,» þa es hann þess votr es hann hafpi eigi aþr ein(n) melt, þvi at þat es sumt i þessi boc, es melt es sva sem af oscvnsamligri spurningo, en sumt svarar af scvnsemi; sumt es meþt eptir heims munorþom, en sumt stopvar hug fra munorþom fvr scvnsemi. Þvi at þar er sva meþt: Þat svnisc mer gott, at maþr éti oc dreci oc nioti fagnaþar af erfþi sino. En sva er meþt siþarr i enni somo boc: Betra es at fara til hrvGGLEICS hus en til fagnaþar. Her svnir þat, at hann meþir et fvrra mal af osevra manna aliti, en et eþtra af scvnsemi. Þvi at hann svnir þegar, hver nvtsemi er at fara til þess hus es dæþr maþr er gratinn, »þvi at þar svnisc endir allra hluta, oc hvgr lifande maþr þa at, hvilier hann seal verþa.« Enn es þar sva ritiþ: »Gleþsc þu, ungr maþr, i øseo þinni,« oc let hann þat eptir fara: »Onvt es ósca oc munorþ.« Þa es hann fvsti þess fvrr, es hann talþi onvtt siþarr, þa scvrþi hann þvi, at hann melti annat af licamligom hug en annat af andligri² scvnsemi. Sva sem hann talþi fvrr gott vera at eta oc dreca oc lifa at munorþom, en siþan lastaþi hann þat fvr retta scvnsemi, sva fórþi hann oc fram af ostvrera

1 1 Gleþsc staar et Punkt over c, maaske som Tegn, at denne Bogstav skal gaa ud. 2 licamligri Cd.

manna aliti þat atqveþi, es hann melti sva: »Einn er dæþi oc
 iafnt óþli manna oc smala, sva devr maþr sem smali oc hevir eki
 framarr en cvqvende.« En þar let hann eptir fara scvnsamliet
 atqveþi, »hvat hevir spaer maþr framarr en heimsc[r, n]ema þat
 5 at hann ferr þangat es lif es.« Þar er hann melti þat fvrr, at
 maþr hefpi eki framarr en cv[qve]nde, en nu spvrr hann þess, hvat
 spaer maþr hafi framarr an cvqvende oc framarr en heimscr maþr,
 þvi þa at [hann] ferr þangat es lif es. I þvi atqveþi svnde hann,
 at eigi es her lif manna, er hann qvad þat annars staþar [ver]a.
 10 Þat hevir maþr framarr en smali, at smali livir eigi eptir dæþa, en
 maþr teer þa at lifa, [er] hann lver svniliet lif meþ licams dæþa.
 Enn melti Salomon siþarr i enne somo [bo]c: Vinn þu gott
 meþan þu matt, þvi at eigi es vere ne scvnsemi ne speci i helviti,
 [þa]ngat es þu hrapar. Hverso ma einn dæþi eþa iafnt óþli vera
 15 manna oc smala, þar es [s]mali livir eigi eptir dæþa, en andir
 vandra manna ero leidar til helvitis oc devia þer eigi [þ]ar eptir
 licams dæþann. En i sva sundrleito atqveþi scvrþi enn sann
 þingheviande, at hann melti annat af licamligri freistni en annat
 af andligri scvnsemi.

20 **Petrus.** Þess vil ec þic nu biþia, at þu lovir mer at spvria
 neqverra hluta af ostvrera manna hende, at þat gefi ostvræiom
 scvnsemi, es ec tee þeira spurningar.

Gregorius. Fvr hvi móna ec þat eigi lofa, at þu varevnnir
 ostvræiom monnom, þar es Poll melti sva: Allt varevnda ec ollom,
 25 at ec meþa ollom of hialpa. Nu ef þu górir þat af astar vareunn,
 þa mon þu framarla i þvi gofgase, es þu glicise enom ózta kennanda.

5. **Petrus.** Þar var ec stadr, es maþr andapise, sa er litlo
 aþr hafpi melt viþ mic. Ec sa hann andase, en ec matta eigi
 sia, hvart ondin for fra licannom eþa eigi, oc þvki mer torvellict
 30 at trua þvi, at þat móni vera oc lifa, es engi ma sia.

Gregorius. Hvat undrase þu þat, Petr, þott þu ser eigi ondina,
 es hon scilse viþ licaminn, þar er þu ser hana eigi, meþan hon er
 i licamanom? Eþa etlar þu mic af þvi andlæsan vera, at þu ser
 eigi ond mina nu, es þu melir viþ mic? Osvniliet es óþli andar,
 35 oc scilse hon osvniliga viþ licaminn, sva sem hon es osvniliga i
 licamanom.

6. **Petrus.** Sciliasc ma mer lif andarinnar af licams hrór-
 ingom, þvi at eigi metti licamr hrórase, nema ond vere meþ honom;
 en ec ma af óngom hlutom eþa vercom of scilia lif andar eptir
 40 licams dæþa, þvi at þat ma ec eigi sia.

Gregorivs. Sva sem afl andar lifgar oc hrórir licam, sva fvlir afl gvþs alla hluti, oc gefr sumom at lifa, en sumom at vera oc lifa eigi. Ef þu ifar eigi gvþ vera osvniligan allz scapanda oc stvranda oc fvllanda, sva scaldu oc eigi ifa hann hafa þionosto osvniligra hluta, þvi at þat somir, at osvniligir hlutir þioni osvniligom gvþi, en þat ero englar oc andir heilagra. Sva sem þu seilr lif andar af licams hróringo, sva scaldu scilia af gvþs mætti lif ardar þeirar, es víþ licam es seilþ, þvi at hon ma osvniliga lifa, þar es hon scal osvniligom gvþi þiona.

Petrvs. Rett es þat allt sagt, en hugr ma eigi trua þvi es licams aga ma eigi sia.

Gregorivs. Poll postole melti sva: »Þat es trua at vetta þess es eigi ma sia,« þvi at eigi ma þat trua callase, þott maþr trui þvi es hann ser. En ef þu hvgr at, þa mattu óngva hluti of sia af osvniligo ópli; alla licamliga hluti ma licams ogom sia, en eki ma licams agom¹ sia, nema osvnilig ond efi þa² til svnar. Þa er osvnilig ond hverfr fra licamnom, þa ero opin ogo eptir i licamnom oc sia eki. Ef þa sia aþr maþr veri andaþr, hvi sia þa eki, þegar er andin er a brato? Setiom ver fvr hugscots ago oss at gera hus oc reisa up sulor oc bera til griot oc víþ; hverr víþr þat vere, hvart heldr svniligr licamr, es byrþar berr, eþa osvnilig and, es licam lifgar? Ef en osvniliga ond es fra licam tecin, þa ma licamr sic hvergi hróra, es aþr svndese hann hróra storar byrþar. Af þessom hlut ma marca, at eki ma scipase ne gort verþa her i svniligom heime nema fvr osy(ni)liga scepno, þvi at sva sem gvþ lifgar oc fvlir oc hrórir osvniliga hluti, sva lifgar hann oc hrórir licamlega hluti fvr osvniliga scepno.

Petrvs. Meþ þessi malsonnon verþ ec sevlr at virþa mioc sva enskis svniliga hluti, þar es ec ifa aþr of osvniliga³. En sva sem ec seil lif andar i licam af licams hróringo, sva vilda ec scilia lif hennar eptir licam af necqveriom sannonar dómom.

Gregorivs. Eigi mendo postolar oc piningarvattar Criste fvr-lita þenna heim oc selia licam sinn til bana, ef þeir vissi eigi vist lif andarennar. Þu seilr lif andarinnar af licams hróringo, en þessir es licami sina seldo til bana oc truþo andar lifi eptir lic[ams] lif, þeir scina nu i enom hestom iarteinom. Siveir menn coma til daþra licama þeira oc verþa heilir, oc flóia [dio]flar tra oþom, daþir menn ero þangat bornir oc lifna. Virþu þa⁴, hverso andir þeira lifa þar, er alzcv[ns] iarteinir verþa at daþom licomom

¹ ogaꝛm Cd.² þat Cd.³ osiniliga Cd.⁴ g (d. e. igitur) Cd.

þeira. Ef þu seilr lif andar i licam af licams hróringo, fvr hvi seilr þu eigi lif hennar eptir licams daþa af þeim iarteinom, es af beinom heilagra manna gerasa?

Petrus. Engi hlutr stendr nu a mot þessi sonnon, þvi at ver verþom sevlðir at trua af osvniligom hlutom þvi es ver siom eigi i þessom heimi.

7. Gregorivs. Fvr seommo aþr gazu, at þu mattir eigi sia ondina, er hon seilþise víþ licaminn. En þeir hafa margir verit, es sva hreinsöþo hugscots ago sin i tru oc i bónom, at þeir næþo at sia andir, þa es þer seilþose víþ licami. Af þvi es mer næþsvn at sevara þat, hverso andir hafa senar verit, eþa hvat þer hafa sét eþa sagt i bræt(for) sinni, at dómi megi stvrcia recanda hug, es eigi ma orþa sevnsemi ein saman. Þess gat ee fvrr í boc þessi, at sanctus Benedictus sa of miþia nott allan heim. I þeiri svn sa hann engla gvþs bera ond Germanus byscops til himins.

8. Bróþr .ii. gofgir voro, annarr þeira het Speciosus, en annarr Gregorivs; þeir görþose lerisveinar Benedictus, oc let hann þa vera i munclifi þvi es scamt es fra borg þeiri es Terracinensis heitir. Þeir hofþo aþgir verit, en hofþo a'll aþþese sin gefit a-mom monnom til hialpar ondom sinom, oc þionoþo i munclifi. En þa es Speciosus vas sendr of dag fvr næþsvniom munclifs til borgar þeinar es Capua heitir, þa sat Gregorivs of borþi meþ bróþrom, oc sa hann þa and broþor sins seiliasc víþ licaminn oc sagþi þat bróþrom, oc for þegar til borgarinnar, oc vas þa broþir hans grafiun, es hann com, en a þeiri stundo andaþr, sem hann hafþi set and hans seiliasc víþ licam.

9. Neqverir menn foro a scipi or Sicilevio oc til Rumborgar. En es þeir voro i miþio hafi, þa só þeir and neqvers goþs mannz, þess er var i Samnia herafi, fara til himins. En es þeir stigo a land, þa spurþo þeir a þeim degi gvþs þrel andatse hafa, sem þeir só and hans til himens fara.

10. Einn heilagr aboti het Seps, þa atti munclif i Nursia herafi, honom hlifþi gvþ víþ eilifom bardaga, en hann svnde honom hér beþi miscunn oc raþning; .xl. vetra vas hann sionlass, sva at hann matti eki sia. En engi ma standasc raþning gvþs, nema miscunn hans fylgi, oc veiti hann þolinmóþi i m-inom, þvi at fvr utan þolinmóþi gerise su raþning at svnþa aca, es til svnþa bota sevlde sett vera. En gvþ ser ostvref ora oc varþveitir oss a miþli bardaga oc reþr oss til batnaþar sem sonom. Sva görþi hann oc víþ þenna mann in gamla, at (hann) let hann aldregi

tvna eilofu liose, þott hann hefði mist licamligs lios. Varþveitsla heilags anda huggaði hiarta hans, þot bardagar móði licam hans. En es hann hafði .xl. vetra sionlævs verit, þa gaf goð(!) honom svn oc vitraþi fvrir honom andlat hans oc minti hann, at hann svnde muncom sinom andar lios i kenningom, þa es hann hafði 5 tecit licams lios. En aboti hlyde boþorþi drottins oc for of oll munclif, þar es i hans syslo voro, oc cende monnom i orþom þa siþo es hann helt sialfr meþ vercom. En hann com apr a enom fimtogonda degi til munclifis oc callaði til sin bróþr oc toc corpus domini oc hof up salmasong meþ þeim. En es þeim vas típast at 10 svngva salma, þa andaþise hann. En allir so, þeir er hia voro, dufo fara ut or munni hans oc fl(i)vga or husino i gegnom glugg til himins. En and hans vas af því svnd i dufo lici, at gvþ vilde þat svna, hversu meinlæss sia maþr var.

II. Prestr necqver vas i Nursia heraði, sa es meþ micilli 15 gvþs elso varþveitti lvp sinn. En siþan es hann hafði preste vigslo tecit, þa vas hann sva varr viþ samvisto cono þeirar, es hann hafði atta, sem þar veri fiande, en þo elseaði hann hana sem svstor, oc let aldregi i nond ser coma. Þvi at helgir menn veria sva, at þeir qvipia ser opt lofaþa hluti, at þeir verþi langt 20 scilþir fra olofoþom. Af því let prestrinn conona aldregi. [ser] þiona, at hann tóci eigi freistni af henne. En a inom fertogonda vetre þaþan fra, es hann [v]as til preste vigþr, þa toc hann sott micla. En es cona hans sa hann at bana cominn, oc náslitr vas a honom, þa gec hon at honom oc lagði evra sit viþ andlit honom 25 oc hlóraþi, hvart lifs ande veri i nosom hans. En hann kende þess, þott hann metti litþ, oc leitaði viþ at meþla, oc stvrepise hann sva at hann melti: »Far a bravt þu cona, livir elldz gneisti, tac bravt þu sóþena 1.« En es hon for a bravt, þa toc at vaxa megin hans, oc melte hann meþ micilli gleþi: »Comit heilir, drot- 30 nar minir, comit heilir, drotnar minir, at vitia þrels years.« En es hann melti opt et sama, þa spurþo þeir er hia stoþo, viþ hveria hann melti. En hann svaraði þeim: »Seþ eigi er postola gvþs Petar oc Pól, es her ero nu comnir.« Þa snórise hann til þeira oc melti: »Nu mon ec coma, nu mon ec coma.« En hann andaþ- 35 isc þegar, es hann hafði þat melt, oc fvlgþi postolom þeim, es honom vitroþose. Þat berr opt at hende retlotom, at helgir menn vitrase þeim i andlati, at þeir hrepise þa siþr banann, heldr hvggise þeir af heilagra samlagi.

1 *Lat.*: Recede a me, mulier, adhuc igniculus vivit, paleam tolle.

12¹. Probus het byscop borgar þeirar es Reatina heitir. En þa es nolgaþisc endemarc lifs hans, þa toc hann þunga sott. En faþir hans Maximus sende víða menn eptir lænom oc hugði, at þeir monde hann heilan góra. En es lænar qvomo til hans, þa visso þeir þegar oc sogþo, at hann mónde eigi lengi lifa. En es at nottorþarmali com, þa melti Probus byscop víð foþor sinn oc víð þa es comnir voro, at þeir mónde fara inn i scala oc matasc oc hvilasc eptir erfði. Allir hurfo þeir i scala inn, nema sveinn .i. vngr vas með byscopi. En es hann stop fvr rekió byscops, þa sa hann inn ganga til hans menn liosa oc scrvda hvitom elþom, oc varþ hann hredr oc callaþi oc spurði, hverir þar veri. En es byscop hevrði call svein(s)ins, þa léit hann til oc sa þa, es inn gengo, oc kende oc huggaþi sveininn oc melti: »Hreze eigi þu þat, Juuenalis oc Eleutherius gvþs vattar qvomo til min. En sveinninn matti eigi standasc svn þessa oc rann til scala oc sagði þeim es inni voro, hverir comit hofþo til byscops. En þeir runno sevndeliga oc fundo byscop andaþan; þvi at þeir hofþo ond hans með ser, es sveinninn matti eigi standasc at sia.

13. Galla het rics mannz dottir i Rvmaborg, hon var ung manni gefin, en sa lifði .i. vetr síþan. En (þott) ena ungo ekio mætti beþi ósca oc aþófi fvsa til manneignar i annat sinn, þa þvdise hon heldr himnesca sameundo, þa es með hrvgleic hefse oc cœmr of síþir til eilifs fagnaþar, en licamliga munof, þa es hefse með gleþi en endisc með grati. En þat sogþo henne lænar, at hon mónde seeggiap verþa, nema hon veri manni gefin i annat 2 sinn, oc var þat sem þeir sogþo. En heilog cona scampise eigi enna ytri lýta andlits sins, þvi at hon helgaþi himnescom brupguma ena íþri fegrþ hiarta sins. Þegar er buande hennar var andaþr, þa castaþi hon veraldar bvningi oc toc nunno vigslo oc þionaþi gvþi marga vetr i kircioscoti Petrs postola i nunnosætre með hreino hiarta oc staffesti bóna, oc var mild víð þurfamenn. En es gvþ vilde henne gialda eilifa dvrþ fvr erfði sitt, þa toc hon briosts sull. En hon var von at brenna liosi of neþr fvr hvilo sinni, þvi at hon elscapi et sanna lios³ . . . . .

18⁴. . . . . oc mela guðlastan oc do þegar i þeiri synð. Gvð syndi fyrir hveria sekð svein var slierar gagnfarar verðr, þa er hann melti gvðlastan, aðr hann dœi, til þess at pater hans kendi

1 fra Probus *Oversk.* 2 annan *Cd.* 3 *Her mangler 2 Blade i A.*

4 *Her meddeles et Bladfragment i norske Rigsarkiv, der indeholder Brudstykker af Capp. 18, 19, 20, 21.*

sekð sina, er hann vrækði ond sonar sins oc hafði fæddan hann til pinsla, þa er hann villdi eigi qviðia honom ilzeo.

19. Stephanus het einn gvðs maðr, sa er onga atti avra oc villdi onga eiga oc elseaði hann meirr valað sitt en avðefi, oc hafði hann þolinmæði við allar meingorðer oc flyði hann þys alþyðo, at hann metti iafnan a þonom vera. Eina man ek segia iartegn hans, at þaðan megi margar of merkia. A næcorom degi hafði Stephanus upp scorinn akr sin þan ein, er hann atti til allra missara atvinno ser oc lærisveinom sinom, oc hafði hann borit bvdin til bugghlōðo 10
sva at enge matti upp standa, þa er anlat hans var. Þeir er engla sa, oc sva þeir er eigi sa, vrðo aller einni ogn scelfðer oc undroþo, hverso mikill craptr com i mot ondo Stephani, þviat engi matti up standa, þa er andlat hans var.

20. Þat verðr oc stvndom, at eigi verþr syndr verþleikr 15 andar i andlate, en eptir dæðann vitraz þat scyrra; svasem¹ gvðs vattar toko grimmar pinsler af heiðnom monnom, en siþan [urðo] hvern dag margar iartegner at dæðom beinom þeirra.

21. Gregorivs. Valentinus het aboti er réþ fyr munclife i heraðe Valeria. En es Langbarþar herioþo i mvnelif hans, þa 20 gripu þeir munca tua oc festo upp i eitt tre baþa oc enn sama dag. En at aptne þa toco ander þeira at syngva salma þar oc lof guþs, svát þeir heyrþo songenn, er banat hōþo þeim, oc vndroþosc þeir oc hræddosc þenna song. Oc þeir er herleiddir voro . . .

26. 25
þa² es manndæþr miçill for of morg heroþ, þa toc sia maþr sott. En es hann vas at bana cominn, þa com Felix byscop til hans oc talþi fyrir honom, at hann sevldi eigi dæþa hreþasc, oc het honom enn lengra lifi oc travsti gvþs miscunnar. En hann svarafi: »Fvld es nu tiþ min, þvi at ungr maþr vitraþisc mer oc svndi rit oc 30 baþ mic lesa. Þar sa ec mitt³ nafn fvrst, en siþan allra þeira es þu scirþir, byscop, a enom nęstom posecom, oc voro allra nofn gollstofom ritin; en ec veit þat vist, at ver allir monom sciott viþ þetta lif sciliasc.« En Mellitus andapisc in sama dag, oc es fair dagar liþo þaþan, þa voro andapir allir þeir es á þeim pascum 35 voro scirþir. En af þvi sa gvþs þrell nofn þeira gollstofom ritin, at þa scolo aldregi scafasc af lifs boc a himni. Sva sem þessom mounom mōtto vitraþir verþa oorþnir hlutir, sva mego oc stundom

¹ sicut Cd.

² Her begynder atter A.

³ minn Cd.

andir, aþr þer scilise víþ licami, sia himnese tœn enn heldr vacande en i dræmom.

1 I husom ricismannz þess es Valerianus hét, vas smalasveinn naeqvarr einfaldr oc litillatr. En es mandæþr com i hus Valeria-
 5 nus, þa toc sveinninn sott. En es hann þotti mioc sva at bana cominn, þa hvarf hann aþtr til lifs oc heimti þangat Valerianom harra(!) sinn oc melti víþ hann: »A himni vas ec nu, oc veit ec, hverir her mono andase, oc mounat þu i þvi floþi verþa. En þat es at iarteinom at ec vas a himni, at ec nam þar at mæla á allar
 10 tungor. Þu vissir, at ec cunna eigi girzeo mæla. Mæl þu nu víþ mic girzet mál, oc revn at ec kann allar tungor mæla.« Þa melti Valerianus víþ hann a girzeo, en hann svarafi a þa tungo, sva sem hann heffi þar alinn verit. Einn þionn Valerianus vas ętscaþr af Norþrlondom oc mælti þvþesco, sa vas leidr til ens sivca, oc
 15 melti hann víþ hann a sina tungo. En enn sivci svarafi a þa tungo, sem hann heffi meþ þeiri þioþo fódr verit. Þa undroþose allir þeir es hevrþo oc truþo, at hann evnni á allar tungor mæla, þa er þeir revndo, at hann melti a þer .ii., es hann cunni eigi aþr. En andlat hans dvalpise tva daga. En á enom .iii. degi þa
 20 órpise hann oc bét meþ tonnom arma sina oc andapise siþan. En es hann vas andaþr; þa andaþise hverr at oprom þeira, es hann hafpi sagt at andase mónde, oc óngvir aþrir i þvi husi, en hann hafpi a qveþit at andase mónde.

Petrus. Ogorlict mal es þat, er hann varþ siþan fvr sva nicilli
 25 pisl, þar er hann naþi fvr sva dvrligri gíof.

Gregorius. Hverr megi vita levnda doma gvþs? Hreþase seolom ver ogn þeira, en grafa eigi um þat, es ver megom eigi scilia.

27. Þeophanius het .i. ricismaþr i borg þeiri es Centucelensis hetir. Sa var gestrisinn oc olmosogiarn oc costgefr til goþra
 30 verca, oc bar hann ahvggio fvr morgom veradligom hlutom. En at þvi sem ęfiloc hans nrþo, þa stárfafi hann meirr af næþsvn(i)om i iarþligri svslu en af fvst sinni. En es nólgaþise andlat hans, þa górfi hriþ miela. Kona hans varþ hrvgg víþ þat oc vandredise umb þat, hverso lic hans sevldi til grafar fóra, es eigi matti or
 35 husi ut comase fvr hriþ. En Þeophanius melti: »Grat eigi þu, cona, þvi at þegar mon heþ vera es ec em andaþr.« Oc es hann hafpi þat melt, þa andaþise hann oc górfi þegar héþ. Þar foro aþrar iarteinir eptir; þvi at hendr hans hoffo hr(i)vfar verit oc fœtr, oc vall hvartveggia vagi. En es lici hans var þvegit, þa

voro hendr hans sva heilar oc fótr, sem aldregi hefpi hrvfi á verit. Síðan var hann lagþr i steinþro. En es þáþan líþo .iiii. dagar, þa górfise sa atburþr, at up var locit grof hans oc lagþi sva dvrligan ilm or steinþroni, sem þar veri dvrlig smvrsl en eigi fuit hold.

Petrus. Gnogliga tel ec nu svarat vera spurningo minni, en þat es eptir, es mer þvkir þarf enn at spvria: ef heilagra manna andir ero þegar a himni, es þer sciliase víþ licami, (eþa) hvart illra manna andir se þegar i helviti, þvi at sumir etla at eigi se svþogra manna andir i qvolom fvrr domsdag.

28. Gregorivus. Ef þu trúþir heilagra manna andir a himni vesa, sem helgar rit(n)ingar segia, þa bvriar at þu truir vandra manna andir i helviti vera; þvi at sva sem retlatir fagna af ombon retletis i dvrf, sva es oc naþsvn at trua þvi, at ranglatir brenni i eilifom eldi þegar eptir andlat sitt.

Petrus. Hverso ma þvi of trua, at licamligr eldr megi halda á olicamligom hlut?

29. Gregorivus. Ef haldase ma olicamligr andi i lifanda licam mannz, fvr hvi megi þa eigi eptir andlat licamligr eldr of halda olicamligom anda?

Petrus. Af þvi heldze olicamligr andi i lifanda licam, at hann lifgar licaminn.

Gregorivus. Ef olicamligr andi ma haldase i holdi þvi es hann lifgar, fvr þvi megi hann eigi haldase þar es hann devþise i qvolom? En sva segiom ver anda haldase eþa devþase i eldi, at hann livir þar oc kennir sin, oc er þat qvol hans oc bruni, es hann ser sic qveliasc oc brenna. Sva brennir licamligr hlutr olicamligan anda, at af svniligom eldi górise osvniligr sarléer, sa es qvelr olicamligan hug. En þo bera gvþspialle orþ þat vitni, at andir qvelise beþi svniliga oc osvniliga i helviti, sem sagt es fra oþgom manni, es grauinn var i helviti, en hann vattapi þat, at hann vas bundinn i eldi, þa es hann melti víþ Abraham: »Sentu Lazarom, at hann drevpi a tungo mer vats dropa af enom minsta fingri sinom, þvi at ec qveliomc i þessom loga.« Hvrr mœni spacara manna mistrua þat, at eldr megi halda a oñdom svþogra, þar es drottinn sialfr sagþi svþþgan mann vera fvrðemþan til elds.

Petrus. Scvnsamlig sonnon eggjar hug minn til tru, en harpleier hiartans ma eigi of scilia, hverso licamligr hlutr ma halda eþa qvelia olicamligan.

Gregorivs. Hvert etlar þu ohreina anda, þa es af himni fello, vera licamliga eþa olicamliga?

Petrvs. Hverr mœni heilviti maþr etla engla vera licamlega?

Gregorivs. Hvert etlar þu helvitis eld vera licamligan eþa eigi?

5 Petrvs. Eigi ifa ec þann eld licamligan vera, es vist es at licama brennir.

Gregorivs. Drottinn melir sva við rekninga a domsdegi: »Fariþ er i eilifan eld, þann es dioffi es buinn oc englom hans.« Ef diofoll oc englar hans olicamligir qveliasc i licamligom eldi, hvat
10 es þa undarlict, þott andir kenni licamligra qvala aþr þer taci licami?

Petrvs. Avþsę es sia scvnsemi, oc ma hugr eigi lengr ifa ne grafa um þetta mal.

30. Gregorivs. Siþan er þu truþir saþre scvnsemi, þa
15 verþr mer næþsyn at sauna þetta meþ necqveriom dómom. A dogom Þioþreos konongs for rikismaþr necqverr til Sicileviar or Rumaborg a scipi. En es hann for aptr, þa lendi hann við ev þa es Liparis heitir; en þar var muncr necqverr heilagr i einseto. En es aþrir scipverar bötto scipsreiþa, þa gek stvrimaþr til fundar
20 við muncinn, at hann fęli sic undir bœnir hans, oc foro necqverir menn meþ honom. En es gvþs maþr sa þat, þa melte hann við þa: »Vituf er at Þioþreos konongr er andaþr?« Þer svoroþo: »Ver scilþome við hann heilan oc hofom eigi spurt andlat hans siþan.« »Vist er hann daþr, qvad gvþs þrell, þvi at i gér at
25 noni dags toko þeir Johannes pave oc Simacus hofþing[i] oc fórþo hann or fotom oc bundo hendr hans oc fótr oc costoþo honom niþr i Sicilevio, þar er eldr cœmr up or fialli.« En es þeir hevrþo þetta, þa mereþo þer þann dag oc foro aptr til Rumaborgar, oc urþo þa uisir, at konongr hafþi a þeim degi oc á þeiri stundo
30 andaste(!), sem gvþs þreli vas svndr dæþi hans oc qvol. En af þvi vas sva vitrat, at Johannes paþi oc Simacus castaþi honom i eld, at hann hafþi þa baþa rangliga dómþa i þvisa lifi oc latiþ pina þa fvr gvþs nafni.

31. Separatus het .i. aþigr maþr oc gofogr at veraldar metn-
35 aþi. En es hann toc banasott, þa la hann lengi stirþr oc ómale, sva at hann þotti mioc sva andaþr vera. En hiv hans stoþo yvir honom oc margir aþrir oc greto. Þa stvrepise hann oc toc mal sitt, oc undroþose þeir er aþr greto, en hann melte: »Sendiþ er mann til Laurenntius kircio, oc vitiþ hvat gort se ór Tiburtio
40 presti, oc segit mer scvndeliga.« En sa Tiburtius vas mioc þrông(þ)r

i licamligom girnþom¹. En es sendimaþr vas fariñn, þa toc Separatus at segia, hvat fvrir hann hafþi borit: »Bál sa ee micit, qvad hann, oc vas tecinn Tiburtius prestur oc lagþr a balit oc lostiþ eldi i síþan. En(n) sa ee annat bál miclo meira, oc toc logi þess allt til himins.« En es Separatus sagþi þetta, þa andaþisc hann þegar. En hinn maþr, es sendr var, hitti andaþan Tiburtium prest. En þar es Separatus vas leidr til pislarstaþa oc sa beþi sina pisl oc annars oc hvarf aptr síþan oc sagþi fra oc dó þegar, þa er svnt, at hann sa þessa hluti eigi ser til nvtia heldr oss, es enn er lofat at lifa oc hirtase fra svnþom. Separatus sa bal hlaþit, eigi af þvi at tré brvnni í helviti til eldsqæco, heldr af þvi at þat matti heldzt lifondom monnom sciliase, ef eptir þeim dæmom veri sagt fra annars heims pislom, sem her mego licamligan eld óxla.

32. Ogorligr hlutr górpise i Valeria herapi. Necqverr gofogr maþr veitti goþsfiar me(v)io necqverri þvatdag fvrir pasca, en hann for heim of aptaninn til lus sins oc baþ, at meirin sevlði honom fvlgia heim. En es hann varþ of drukinn af vini, þa misþvrmpþi hann meivionni a þeiri nott. En at morni þa for hann fvrst til lægar, sva sem hann metti i lægarvatnino svuþina þva af ser. Síþan gek hann til kircio oc toc at scammasc oc hrepasc: ef hann gengi eigi i kircio a slicri hótiþ, þa scammaþisc hann menn; en ef hann gengi inn, þa hredisc hann dóm gvþs. En þo virði hann meira menn en gvþ, oc gek inn i kircio oc vas þo hredr um sic, oc var hveria stund von fra anlarri, at hann móndi seldr verþa ohreinom anda oc qvalþr i ægliti allz lvþs. En es honom varþ eki berlega at meini of messo, þa gek hann ut glaþr or kircionni. En annan dag gek hann órvggr inn i kircio oc sva .vi. daga ena neþto, oc vas sva glaþr oc órvggr, sem gvþ hefþi eigi sét svnþ hans eþa þegar fvrgefit honom ella. En en .vii. dag þa varþ hann braþdaþr. En er hann var grafinn, þa svndisc ollom lengi síþan eldr brenna or leiþi hans, oc siatnaþi sva leiþit, sem allr licamr hans hefþi brunnit af þeim eldi. Þapan af ma mercia, hveriar pislir ond hans hafþi i levndom stad, er logi brendi licamr hans fvr manna ægliti.

Petrus. Vita vilda ee þat nu, hvart goþir kenna goþa, eþa illir illa i quolom.

33. Gregorivs. Þetta atqveþi lysise af drottins vars orþom, þa es hann sagþi i gvþspialli, at aþigr maþr necqverr var purpura servdr oc hvern dag crosom fodr. En ualaþr maþr het Lazarus,

¹ girnþdom *Cd.*

es la siver oc sárr fvr durom hañs oc vilde sóþase af mola þeim er
 fell af borþi ens aþga mannz, en engi gaf honom þat. En es þeir
 ondopose þaþir, þa vas Lazarus borinn i faþm Abrahams, en en
 aþgi vas grafinn i helviti. Oc hof hann up aþgo sin oc sa of
 5 lanct Abraham oc Lazarom, oc callaþi hann oc melti: »Faþir
 Abraham, miscunna þu mer, oc send Lazarom, at hann drevpi af
 enom minesta(!) fingri sinom vats dropa a tungo mina.« Abraham
 svaraði: »Minestu(!) sonr, at þu toct goþa hluti i lifi þino, en
 Lazarus illa.« En er enn aþgi órvilnaþise sinnar heilso, þa min-
 10 tise hann nonga sinna: »Biþ ec þic þa, faþir, qvad hann, at þu
 sendir Lazarom til bróþra minna .v., at hann vari þa við þenna
 píslarstaþ.« Af þessom dómom er svnt, at goþir kenna goþa, eþa
 illir illa. Ef goþir kendi eigi goþa, þa mónde eigi Abraham segia
 fra líþno erfíþi Lazari, at hann hefþi tecit illa hluti i lifi sino; en
 15 ef illir kende eigi illa, þa mónði eigi enn aþgi minnase bróþra
 sinna i qvolom. Ef hann minntise þeira es eigi voro þar, hverso
 mónde hann eigi kenna þa er þar voro? I þessom orþom er þat
 svnt, at goþir menn kenna illa, oc illir goþa. Abraham kende
 inn aþga mann, þa es hann melti við hann: »Minestu sonr, at
 20 þu toct goþa hluti i lifi þino.« En aþgi maþr kende Abraham oc
 Lazarum, þa er hann nefnde hvarntveggia a nafn oc melti: »Abra-
 ham faþir, miscunna þu mer oc send Lazarum.« I þessi kvnningo
 verþr hvorom tveggjom óxling sinnar ombonar, þa er goþir fagna
 þess at meirr, es þeir sia vini sina gleþiase i dvrþ meþ ser, en
 25 illom er þat aci sinnar qvalar, es þeir qveliase meþ þeim er þeir
 elsoþo her i heimi lícamligri ost, en oróþo gvþ. Þvi er oc
 framarr saet fra helgom monnom, at þeir kenna iamnt þa, es þeir
 hafa aldregi sena, sem hina, er þeir hafa sét her i heimi. Þvi at
 þa es þeir sia ena fvrri feþr i dvrþ, þa verþa þeim þar þeir eigi
 30 ocunnir, þvi at þeim voro her kunn avallt vere þeira.

34. Þvi at neeqverr sípsamr maþr oc trufastr i Rumaborg sa
 á andlatstíþ sinni coma til sin spamenn gvþs Jonam oc Ezechie-
 lem oc Daniele, oc callaði þa drotna sina. En es hann sagði þa
 comna vera oc laet þeim, þa scilþise and hans við licam. Af
 35 þessom hlut ma marca, hverso micill cunnléc er a miþli manna
 i eilifri dvrþ, es sia maþr i da(þ)ligom licam matti cenna spamenn
 gvþs, þa es hann hafþi aldregi sena. Þat górise oc oft, aþr andir
 scilise við licami, at þer kenna þa menn helzt, er iafnan verþléc
 hafa þeim annattveggia i dvrþ eþa i qvol.

35. Johannes het bróðir Eleutherius, þess es fra vas sagt i enni fvrrí boe, en hann vissi oc sagði andlat sitt .xiiii. dogom fvrr en yrþe. En þrimr dogom aþr hann andaþise þa toc hann ríposott. En á andlatsdegi sinom toc Johannes cõrpus domini oc heimti þangat munca oc baþ þa syngva salma fvrrir ond sinni, oc hof sialfr antemno þessa Aperite mihi portas. En hon þvþise sva: Lucíþ up er mer hliþ retletis, oc mon ee in ganga oc iata drotni, þvi at retlatir ganga inn i hliþ drottins. En es bróþr. sungo salma, þa kallaði Johannes oc melti: »Com þu, biorn.« En þegar es hann hafði þat melt, þa andaþise hann. Bróþrom þotti evnlect þat, er hann hafði melt, oc visso eigi hvi gegndi. En eptir andlat hans vas ogleþi micil i munclifno. En inn fiorþa dag eptir þa ótto muncar for til annars munclifs langt þapan. En es þeir qvomo þangat, þa voro þar oc allir muncar oglapir. Þa spurþo þeir es comnir voro, hvat hinom veri at ogleþi. En þeir svoroþo: »Auþn staþar vars gratom ver, þvi at sa bróþir andaþise fvrrir .iiii. nottom, es baztr var i voro munclifi.« Þa spurþo þeir, er comnir voro, hvat sa heti. En þat var sagt, at hann het Biorn. En es þer spurþo, a hverri tíþ hann andaþise, þa revndo þeir þat, at hann hafði á þeiri stundo andatse sem Johannes callaði hann. I þessom atburþ sevrise þat, at verþleier þeira vas iafn beggia, oc otto baþir til einnar vistar at fara, es baþir ondoþose a einni stundo.

Eekia ein het Galla, en hon atti son þann er Eumorphius het; en þapan scamt a bræt atti sa maþr hus, es Stephanus het. En es Eumorphius hafði tekit banasott, þa callaði hann svein sinn til sin oc melti: »Far þu oc seg Stephano, at hann comi hingat, þvi at scíp es buit, oc scolom vit fara til Sicileviar.« En sveinninn hugði, at hann melti orar oc vildi eigi hlýða orþom hans. Þa melti Evmorphius enn við sveininn: »Far þu oc seg honom þat es ee melta, þvi at eigi ero þetta orar.« En es sveinninn for oc vas mípleiþis cominn, þa motti hann manni, oc spurði sa hann, hvert hann fóri. En hann qvase sendr vera eptir Stephano. En hinn svaraði oc qvaze cominn þapan oc sagði Stephanum andaþan. Sveinninn hvarf aftr, oc var Eumorphius andaþr, es hann com heim. En at for svein(s)ins matti mercia, at þeir ondoþose baþir a einni stundo, es hann fra andlat Stephanus a míþri goto.

Petrus. Hvi gegnir þat, er fegom manni svndise scíp, eþa af hvi sagði hann sic fara móndo til Sicileviar?

Gregorius. Ond þarf eigi fararseiota, en þat var eigi undarlic, þott farseostr svndise honom, þa es hann var i licam, sem licamr matti sia. En þat var ogorlic, es hann letse til Sicileviar fara ševldo, því at þar ero aþseri pislarstaþir en hvar annars staþar, þar æ(m)r eldr up or fialli i morgom stoþom, oc segia þeir sva, es þar ero i nond, at því fléri pislarstaþir opnase, sem meirr nolgase heims endir, oc ma þapan af scilia, at þeir fleri samnase þangat til pislra, sem þar opnase viþara pislarstaþir. En gvþ svnr til þess her i heimi pislarstaþi, at otruir menn hreþise þer qvalar es þeir mego of sia, ef þeir trua eigi aþr ne hreþase helvitis qvalar. En þat sanna gvþspialr orþ, þott eigi gefi onnor dómi til, at iafnir menn i verei sino scolo iafnar vistir hafa, hvart sem þeir ero goþir eþa illir. Ef eigi veri misiafnar vistir goþra manna i eilifri dvrþ, þa móndi eigi drottinn sva mela: Margar ero vistir i husi foþor mins. Margar vistir ero i eino husi foþor, því at gvþs vinir þaca sundrleita ombon at verþleic sinom oc vercom i eilifri dvrþ oc seþo. Sva ródi oc drottinn of illa menn: Ec mon mela viþ cornsevrþarmenn, at þeir samni illom grosom oc bindi saman i bundin oc casti i eld. Cornsevrþarmenn ero englar, þeir binda ill gros i bundin, þa es þeir samtengia glica glicom i qvolom, at dramlatir brenni meþ dramblotom, en sárlivir meþ sárlifom, fegiarnir meþ fegiornom, slögir meþ slégiom, oc otruir meþ otruum. Petrus. Gnog sevnsemi com a mot spurningo minni; en hvi gegnir þat, er necqveriar andir verþa sva sem misteclar fra licamom, oc cunno þer þat segia, es þer coma aptr, at annars ond vas boþit fra at leiþa licam.

36. Gregorius. Ef rétt er virt, Petr, þa es þat kenning en eigi misfangi. Gvþs miscunn es þat, es necqveriar andir na aptr at hverfa til licams, at þer se helvitis pislir oc hreþise sena qvol, ef þer truþo eigi aþr því es þer hørþo.

²Petrus het einsetomuncr necqverr etscaþr or Hiberia herapi. En aþr hann gengi i einseto, þa toc hann sott oc þotti andaþr vera necqveria stund. En ond hans com aptr til licams oc qvatse set hafa helvitis pislir oc necqveria þessa heims metnaþarmenn i eldi. En es hann vas sialfr leidr at eldinom, þa uitraþise lioss engill, oc let eigi hrinda honom i logann oc melti viþ hann: «Hverf aptr þu nu oc hvgg at vanliga, hverso þu scalt sipan lifa.» Þa toc Petrus at lifna, oc ornoþo lipir hans, es hann vas allr caldr orþinn, oc sagði hann þa hluti, es of ond hans

¹ hvarst *Cd.*   ² fra Petro *Oversk.*

gørþose, oc vas sva micill meinletamaþr siþan i vocom oc i fostom, at atferþ hans vattaþi þat, at hann hafði sét pislarstaþi oc orþit hredr, þvi at almattigr gvþ veitti honom þat i daþanom, at hann sevlði eigi devia slicom daþa siþan.

En þeira manna hiorto ero horþ, er eigi batna viþ þat, þott þeim se svndar annars heims pislir. Þvi at gotogr maþr nacqvarr het Stephanus, en hann toc sott, þa es hann var i Miclagarþi oc andaþise, en lic hans var eigi grafit a þeim degi, þvi at kisto sevlde at honom gæra. Ond hans var leid til pislarstaþa, oc sa hann þer ognir, er hann hafði fvrr eigi truat. En es hann var leidr fvrr domanda, þa melti dómandi: »Eigi baþ ec þenna hing-at leiþa, heldr Stephanum iarnsmiþ, es þessom es nalegr at bygþ.« Þa vas sia Stephanus aptr leidr; en Stephanus iarnsmiþr do a þeiri stundo, oc vattaþi andlat smiþ(s)ins þat, at hinom voro sannir hlutir svndir. En sia Stephanus andaþise i þeiri sott oc mandaþ, er acafligast evði Rumaborg, þa er noqvorum svndose ærvar fl(i)vga or lofti a menn. Þa vas oc ond riðara necqvers leid fra licama sinom, oc voro honom svndir annars heims hlutir, oc com aptr siþan til licams. En hann sagði sva, at hann sa ó micla, þa es brú vas yvir, oc ór þeiri ó up lagði þoco svarta oc illan davn. En óprom megin arennar voro fagrir staþir oc vellir blomgaþir ollom enom fegrstom grosom, oc vas þar ilmr dvrligr oc fiólþi liosa manna. Þa sa hann bói fagra oc hallir lioss fullar, oc sa þar smiþat .i. hus or golli, oc vissi eigi, hverr þat hus atti. Enn sa hann nocqvor hus sva nær ónni, at yvir lagði stundom ena svorto þoco oc davn inn illa es fvlgþi. En a brunni gærþise su mannræn, at vandir menn fello i óena, es yvir vildo ganga, en þeir es svnpalaþsir voro, runno yfir bruna øruggir til ens fagra staþar. Þar sa hann enn hoffingia, er Petrus het, bundinn iarni i myrcom staþ, oc spurði hann, hvi hann hefði sva micla qvol. Honom vas sact, at Petrus veri þvi i pisl þeiri, at honom gek heldr grimlecr en retleti til þess es¹

37.

²hallda sik fra likams munuð, þa kemr eigi davn sá ne þoka yfir hvs þeira, þvi at likams mavnvð davggvir hvgskotz avgon, ok ser hvgrinn þvi ogiorr himneska hlvti, sem hann vnir meirr við it iarðliga. Petrus. Hveriar sannanir finnr þv a þvi, at likams synðir se i fnyk pindar?

1 Her ender A.

2 Her beg. tredie Fragm. C.

Gregorius dixit. Sva er sagt i vppreistar savgo¹, at borg sv fyrirforst, er Sodoma het, ok drottinn let rigna yfir þa elldi ok brennosteini, at bæði kveldi þa elldr ok illr davn. Allir forvz þeir i elldi ok fnyk, því at þeir brvno aðr i olofoðo lifi ok girnd-
5 vm davþligs hollz.

38. Þat verþr enn stvndvm, at andir sia, þa er þær ero i likam, nockvt af andligvm ognvm, ok er stvndvm þeim gagn at því, er sia, en stvndvm hinvm, er fra heyra sagt.

²Theodorvs het nockvrr otamr sveinn, sa er fylgði bræðr sinvm
10 til mvnklifiss at navðsynivm en eigi at vilia. Þvi at honvm var allt leitt at heyra, þat er honvm var it betra kent, hlo hann at avllo athæfi mvnka ok sor þess, at hann mvndi eigi þeira sið faga. Avllvm mvnkvm var hann leiðr, þo sato þeir honvm vel oskil sin sakir broðvr hans. En er manndavþr mikill for vm Romaborg, þa
15 tok Theodorvs sott harða ok var hættr, sva [at] andi var i briosti honvm at eins, en likami hans var kolnaþr svmr. Þa komv mvnkar til ok baðo fyrir honvm því kostgefigarr, sem þeir visso andlat hans meirr nalgaz. Þa leitadi Theodorvs við at stavðva bænr þeira ok mællti: »Farit brott ér, farit brott ér. I dreka
20 mvnni em ek, ok ma hann eigi svelgia mik fyrir bænvvm yðrvm. Havftv mitt hefir hann i mvnni ser, gefi þer honvm rvm, at hann geri þat skiott, er ætlat er, ok kveli mik eigi þanneg lengr.« Þa mællto mvnkar: »Hverio gegnir þat er þv mælr? Sign þv þik, broþir!« Hann mællti: »Signa vil ek mik, ok ma ek eigi, því at
25 ormrinn þrongvir mer.« Þa fello allir mvnkar til bænar ok baðo fyrir honvm með tarvm. Þa tok inn sivki at styrkiaz oc mællti: »Gvþi þacka ek, því at nv let drekinn mik lavsan af bænvvm yðrvm; biði þer fyrir mer, því at ek em bvinn at snvaz til mvnka atferþar ok fyrirrita veralldar lif.« Þa sneriz hann af avllo hiarta
30 til gvðs ok lifði við mikit vanheilindi þa stvnd, er hann var sipan i þessvm heimi, ok andaþiz sva, at ver hyggivm hann leystan fra invm forna dreka, þeim er hann varaþiz við i leiðrettingo sinni.

³Criserivs het einn avþigr maðr ok synþvgr, fvllr metnaþar ok fegirni, ok lifði at likams mvnvþvm. En er gvþ villdi gera
35 enda a hans fegirni ok illzko, þa tok Criserivs sott, ok er hann var at bana kominn, þa sa hann standa fyrir ser svarta anda, þa er draga villdo avnd hans til kvala. Þa tok hann at skialfa ok blikna ok sveitaz ok kallapi son sinn, er Maximvs het: »Renn þu, Maxime, oc biarg mer i trv þinni, því at ecki gerþa ek þer til

10 ¹ libro Geneseos *lat.* ² fra Theodoro *Oversk.* ³ fra Criserio *Oversk.*

meins. « Sveinninn » . . . . .

sa er bindr fætr mína, hafvft mitt hefir hann i mvnni ser. . . . .
þegar hann hafði þetta mællt, ok var af því vist, at hann sa
avörvm til viðvavronar en eigi ser til nytsemþar þann fianda, er 5
hann matti eigi forðaz.

Petrus ait. Vita villða ek þat, hvart því ma rettliga trva, at
hreinsonar elldr se eptir andlat.

39. Gregorivs dixit. Drottinn sialfr segir i gvðspialli:
»Gangi þer, meðan þer hafð lios, at eigi gripi yðr myrkr.« Enn 10
mællti hann fyrir spamanninn: »A tækiligri tíð heyrða ek þik, ok a
heilsodegi barg ek þer.« Þat skyrði ok Pall postoli: »Nv er tíð
tækilig, qvaþ hann, ok nv ero heilsodagar.« Sva mællti Salomon:
»Vinn þv gott, meðan þv mátt, því at eigi stoðar verk ne speki
ne skýnsemi i helviti, þangat er þv skvndar.« Davið mælir sva: 15
»I verolld er miskvnn hans.« Af slikvm dæmvm er vist, at hverr
kemr slikr til doms, sem hann ferr heþan. En þo ma því trva,
at hreinsonar elldr se friðon fyrir nockvrar inar smæri synþir, því
at drottinn mælir sva: »Sa er mælir gvðlastan i gegn helgvvm
anda, þeim fyrirgefzt þat hvarki þessa heims ne annars.« I þesso 20
atkvæði synir hann þat, at nockvrar synþir fyrirgefaz i þessom
heimi ok nockvrar annars heims. En því ma trva vm inar minni
synþir, at þær þyngia miok avndinni eptir andlat, ef þær ero afr
obættar, sva sem ero tom orð, ostilltr hlatr, ok margir hlvtir aðrir,
þeir er til hvers dags synða koma. Þa er Pall postoli sagði Crist 25
vera grvndvavll, ok let þat fylgia: at hverr sem smiþar yfir þenna
grvndvavll, sagði hann, gvll ok silfr ok dyrliga steina, tre eða
lyng eða gras, þa mvn hann reyna allra verk; sa hefir skaða, er
verk hans brennr, en hann mvn sialfr hialpaz fyrir elldinn. Þessi
orð er rett at skilia vm meinlætis elldinn, þann er i þvisa livi er, 30
en ef nockvrr maðr vill þetta þyða til hreinsonar ellz, þa hyggi
hann at því, er Pall postoli sagði eigi þann mega hreinsaz fyrir
elld, er smiþar yfir þenna grvndvavll iarn eða eir eða bly, þat ero
hafvðsynþir, helldr þann er smiþar tre eða lyng, þat ero smæri,
synþir, þær er elldr ma brenna; en þat ma vita, at engi ma 35
leysaz annars heims fra hvers dags synðvm i hreinsonar elldi, nema
hann nioti at því goðra verka, þeira er hann gerði her i heimi.

40. ² Paschasivs het diakn i Romaborg, pryddr lærdom ok
goðvm siþvm, ok var milldr við þvrfamenn. Þa er menn atto vm

1 Her ere flere Linier bortskaarne. 2 fra pisl Paschasij diakns Oversk. 40

þat at dæma, hvarn til pafa skyldi taka Simakvm eða Lavren-
 cívum, þa valpi Paschasivs helldr Lavrencívm, ok varþ hann einn
 a sino mali, ok hellt hann sino mali allt til dævdadags, ok virþi
 hann þann meira en hinn, er alþýða tok til pafa at byskvpa raði.
 5 Hann andaðiz a dogvm þessa Simachus pafa, ok tok þa oðr maðr
 heilso, er kom við klæði þat er breitt var yfir bararnar, þa er lik
 Paschasivs var til gravar bvit. Þa er Germanvs byskvp af Kapo-
 borg varþ fyrir vanheilso, þa reðu lækna honvm at fara til lavgar,
 þar er heit votn sprvttv vpp or iorðv. En er byskvp kom til
 10 lavgar, þa sa hann Paschasívm standa i heito vatni, ok hræddiz
 hann ok spvrdi, hvi sva goðr maðr væri i þislarstað. Diakiinn
 svarafí: »Fyrir enga aðra savk en þa, er ek fylltingða Lavrencio,
 en ek var i gegn Simacho; en þv bið gvð fyrir mer, ok mattv
 þat vita, at bæn þin mvn heyrð, ef þv finnr mik eigi her, er þv
 15 kemr hingat.« Þa var Germanvs byskvp a bænvm þrasamliga.
 Hann kom fam dogvm síþarr til lavgarinnar ok fann eigi Pascha-
 sívm, ok matti hann af þvi hreinsaz af synð eptir andlat, at hann
 misgerþi ovitandi. En þvi ma trva, at hann navt at þvi olmvso-
 gefis sins, er hann fann þa synðalavsn, er hann matti eeki vinna 1.
 20 Petrvs ait. Hvi gegnir þat, er nv vm stvndir vitraz sva margir
 hlvtir vm andir manna, þeir er leyndoz hingat til?

41. Gregorivs dixit. Sva sem sia verolld nalgaz heims-
 slitvm, sva lykz vpp avnna verolld með berligvm taknvm. En
 fyrir þvi at her i heimi ma engi annars hygrenning sia, en annars
 25 heims ma hverr annars hvg sia, þa kalla ek þessa verolld nott,
 en aðra verolld dag. Sva sem nv blenz saman lios ok myrkr
 fyrir solar vppras, þa er nott endiz en dagr kemr, þar til er oll
 nætrmyrkr stigaz yfir af dagsliosi, sva blenz ok endir heims þessa
 við vpphaf oorþinnar veralldar, ok geriz 2 nockvrt skrim af liosi
 30 andligra hlvtá, sva at ver litim marga þa hlvti, er annars heims
 ero, [en ver kennvm þa eigi algiorliga, þvi at ver siam sva sem i
 myrkrvm skrimi hvgar fyrir solar vppras 3.

Petrvs ait. Hvgnar mer þat, er þv segir; en vndrvnz ek, er
 sagt er fra þessom Paschasio, er hann var leiddr til þislar eptir
 35 andlat, en oðr maðr feck heilso, er hann kom við klæði þat er
 breitt var yfir lik hans.

1 pina *Cd.*; ut tunc potuisset promereri veniam, cum iam nihil posset
 operari *lat.* 2 gerþiz *Cd.* 3 [sed necdum perfecte cognoscimus,
 quia quasi in quodam mentis crepusculo hæc velut ante solem vide-
 mus *lat.*

Gregorivs dixit. Af þessom hlvt ma marka, hverso margfavllð gvðs forsia er, þar sem sia maðr Paschasivs tok nockvra stvnd giold þess, er hann misgerþi, en þo syndiz fyrir manna avgvn vm likam hans lavn þess, er hann gerþi vel; ok þar hefði gott vitni olmosogepis hans, er hann sa vel gera, en hann væri sialfr eigi hefndarlavss fyrir þa synd, er hann iðraðiz af því eigi, at hann hvðði eigi synd vera.

Petrvs ait. Af þessi skynsemi verþ ek skylldr at hræðaz eigi at eins þær minar synþir, er ek skil, nema ok hinar, er ek ma eigi skilia; en þess vil ek nv spyrja, hvart ver skolom því trva, at helviti se her i heimi eða vndir iorþvnni?

42. Gregorivs dixit. Eigi vil ek þat vist segia, því at svmir menn ætla helviti vera i nockvrvm leyndvm stað i iorðo, en svmir vndir iorðv. En i því er salmaskalldit segir, at þv leystir ond mina fra ino neðra helviti, þa syniz mer sva, sem it efra helviti se a iorðo, en it neðra vndir iorðv. En þat sannar Johannes i sino atqvæþi, þa er hann sa himneska bok aptr lokna ok mællti: Engi var fvndinn makligr a himni ne á iorðo ne vndir iorðo at lvka vpp bokinni. Sia bok merkir takn heilagra ritninga, þar er engi matti vpp lvka a himni, þat ero englar, en a iorðo menn lifandi.

44. mæla at drottinn ægði til þess eilifri kvol syndogvm monnvm, at hann hræddi þa við syndir.

Gregorivs dixit. Ef logit væri þat, at hann ægði ranglatvm, þa væri þat ok eigi satt, er hann het rettlatvm. En hverr er sva heimskr, at þat mæli, at hann ægi því, er hann efnir eigi? Þa er sem ver segim hann lyginn vera, þar er ver vilivm hann sanna miskvnnnsaman.

Petrvs. Vita vil ek, hverso þat er rett at hefna an enda þeirar synþar, er með enda er ger.

Gregorivs dixit. Þess væri rett spvrt, ef gloggðæmr domari virði verk manna en eigi hiorto. Af því misgiorðo illir, sva at eptir varþ, at þeir lifðu eigi avallt. Villdo þeir æ lifa, at þeir mætti æ misgera, ok syna þeir þat i því, at þeir lata alldri af syndvm, meþan þeir lifa. En þat er mikit rettlæti domandans, at þeir se alldri pislalavsir, er alldri villdo vera syndalavsir.

Petrvs ait. Ef engi rettlatr vnir við grimleik, ok berr til þess rettlæti við misgioranda þræl, at hann batni ok hverfi fra illzko,

til hvers skolo þa illir brenna ávallt i helvitis elldi, ef þeir koma eigi til batnaþar?

Gregorivs dixit. Almattigr gvð vnir eigi við qvol illra, því at hann er miskvnnsamr, ok eigi stoðvar hann hefnd við þa, því at hann er rettlatr. Illir pinaz fyrir synþir sinar i qvolvm ok brenna, til þess at allir siai rettlatir bæði fagnaði, þa er þeir tokv með gvði, ok pislir vandra, þær er þeir forðvþvz, til þess at þeir þacki gvði því framarr þa miskvnn, er hann gaf þeim at stiga yfir þa hlvti, er þeir sia vanda menn iafnan pinda fyrir.

10 Petrvs dixit. Fyrir hvi biðia eigi helgir menn þa fyrir ovinvm sinvm, þeim er þeir sia brenna, þa er drottinn varr mællti sva: biði þer fyrir ovinvm yðrvm?

Gregorivs dixit. Biðia þeir fyrir ovinvm sinvm a þeiri tíð, at þeir megi sva hiortvm þeira til sannrar iðronar ok leiðretting-
 15 ar. Eða hvers se annars biðianda fyrir ovinvm, nema þess er Pall postoli sagði, at gvð gefi þeim iðron ok skilning ins sanna, at þeir vitkizt ok leysizt or snorvm diofvlsins, er þeir vorv aðr i netiaþir. En hvat megi þa biðia fyrir þeim, er þeir mego eigi snavaz til rettlætis verka fra illzko? Sv savk er þa til at biðia
 20 eigi fyrir þeim monnvm, er i eilifvm elldi ero, sem nv er til þess at biðia eigi fyrir diofvvm, þeim er i eilifri kvol ero. Hver savk er nv til þess, at helgir menn biðia eigi fyrir heiðnvm monnvm ondodvm, nema sv at þeir vilia eigi spilla verþleik bænar sinnar i því at biðia fyrir þeim, er þeir vita, at gvð hefir fyrirdæmða.
 25 Ef livandi menn rettlatir várkynna nv eigi vandvm monnvm ok fyrirdæmþo(m) vesold sina, hvat se þa vndarligt, þot þeir varkynni þeim þa eigi kvol sina, er þeir sialfir ero ódavðligir ok samtengþir rettlæti gvðs, því at þeir ero sva nalægir gvði, at þa fysisir allðri at svndrþyckia rettleþi hans.

30 Petrvs. Eigi ma ek svara i gegn saðri skynsemi, en þo vil ek nv spyria, hvi ond er davðlig kolloð, ef hon skal brenna eilifvm davða.

45 Gregorivs dixit. Sva sem tvennt er lif, sva er ok tvennr davði. Annat er þat lif er ver lifvm sælliga með gvði
 . . . . . davðlig ok odavðlig, því . . . . .

BLASIUS SAGA.

(Cd. 623 quarto, A; Cd. Holm. 2 folio, B.)

Passio Blasij episcopi. 1

Licinius het konongr i austriki, sa var magr Constantinus ens mikla oc atti systor hans. Licinius lagði undir sic víða austrhalfo oc scatgilldi af ríki keisarans, en síþann drógo þeir líp saman oc haþo orrost mikla, oc com Licinius a flotta fyrir Constantino, oc let keisari hafa hann sliet ríki, sem Licin(i)us hafði fyrir and- 5 verþo. Þa castaði hann tru sinni oc gorði ofriþ mikinn cristnom monnom. Licinius let pina marga cristna menn a sinom dægum i sino ríki einkom hellzt riddara oc kennimenn oc alla síþan, þa er a Crist truþo, er hann matti handla, eþa a þann veg er hann matti crist- 10 nom monnom mestan ofriþ of gora, a alla vegaz. En i borg þeiri, 10 er Sebastia heitir, voro margir cristnir menn, [oc gingo þeir margir 3 undir pislir fyrir gvþs nafni þeþi karlar oc conor oc hellto ut bloþi sino fyrir gvþs ast. I því floþi urþo .xl.4 riddara, oc voro allir senn pindir i einom flocki. En allra þeira, [er i þan tíþ 15 voro pindir þar 5, þa var øztr oc helgastr Blasius byscop. Hann 15 var læcnir, aþr hann vori til byscops tekinn, en almattigr gvþ, sa er fiscimenn valþi forþom ser⁶ til postola ok lekni ser⁶ til gvþspiallamanz, hann let ser soma at leiþa þenna mann fra licams lekningo oc til andar heilso, því at allir, þeir er i Sebastiaborg varo,

1 Dette er Överskriften i A; Her hefr upp sögu ens helga Blasij byskups 20 B. 2 Begyndelsen af Sagaen hertil lyder i B saaledes: A dögum Licinij konungs, er velldi hafði i austrvegi, gerdiz kristnum monnum ofridr, því at Licinius let pina marga kristna menn i sinu ríki, allra heldz(!) ok kennimenn. 3 [þeir sem gengu B. 4 fiorutigir B. 5 [sem þar voru fundnir eda pindir i þann tíma B. 6 mgl. B. 25

þeþi lerþir menn oc olerþir, elscöþo heilagleik hans oc siþsemi oc toko hann til byscopþ yfir ser. En er hann hafþi vig slo tekit, þa sindi¹ hann þat þeþi i kenningom sinom oc i iarteinom, at hann var makligr þeirar syslo, þviat hann var litillatr ok þolinmöþr, milldr oc miskonnþsamr, [heill at² hug oc hreinn at likam, saklaþ i verkom oc siþsamr i ællo, bliþr i mali oc sannsævgull oc höfsamr i ællom siþom. Sva var hann at sænno guþþ gæfgari; sem sagt er, at Jóþ var forþom maþr einfalldr oc retlatr oc hrædisæ guþ oc rézc fra illo á alla vega. En er ofriþr gærpise cristnom mon(n)om, þa [flæþi heilagr Blasius eptirsoen³ óvina sinna oc glicþi eptir drottni varom, oc var i einseto i fialli þvi er Argius heitir. Þar vitiapþi hans guþlig huggon, þott hann veri fyrirlátinni⁴ af monnom, þviat drottinn syndise honom opt, oc gærpise honom þat til huggonar, er opt er veitt einsetomonnom, at dyr como til hellis hans oc þionoþo honom sem drottni, oc ef nokqverio þeira varþ nockut⁵ at meini, þa baþo þar meþ bendingo, þeiri er þar matto⁶, at hann gæfi þeim heilso oc greddi þar sva sem goþr leknir, oc [gingö egi þapan, fyr⁷ en hann blezaþi þeim.

28. En a þeim dægom var iarll, sa er Agricolaus het, hann var grimmr við cristna menn oc oþęęr a alla vega. En a þeim degi er hann var vanr at veita mæla riddarom sinom, þa let hann samna dyrom morgom ser til aęętis a leikvæll mikinn. En er⁵ veipimenn, þeir er sia sysla var boþin, [gorþo sva sem mælt var við þa oc⁹ foro umverbis¹⁰ fiallit at leita dyranna, þa matto þeir ekei dyr finna, aþr þeir como of siþir til þess innis¹¹, er heilagr Blasius var i oc þionaþi guþi hvernn dag i þenom oc æþrom goþom hlutom. En er þeir sa þar standa sva mikinn fiolda dyra fyrir hellisdyrom oc hrædduze egi tilqvamo þeirra, þa [mællto þeir meþ ser¹²: »Hveriu mon þetta gegna, vera [mono fadæmi fyrir, þetta a¹³ nockora sæc, er sva mikill dyra fiolþi er i einn staþ kominn oc hræþase oss eigi.« En er þeir gingo nęrr oc hugþo at vanligarr, þa sa þeir mann [á þenom, oc kenndo þeir þar Blasium oc treystose¹⁴ egi at qveþia hann oc hurfo aþr sem seyndiligast meþ hręzlo oc olokinni syslo sinni oc sæęþo iarlli, hvat þeir hæþþo sét.

35 1 syndi *B.* 2 [heilagr i *B.* 3 [for Blasius undan ofsoku *B.*
4 fyrirlitinn *B.* 5 tilf. *B.* 6 gera tilf. *B.* 7 [eigi gengu þau
þadan adr *B.* 8 Fra iarli einum *Oversk. B.* 9 [mgl. *B.* 10 um-
hverfis *B.* 11 hellis *B.* 12 [undruduz þeir ok mællto með ser ok
hrædduz *B.* 13 [mun þetta fyrir *B.* 14 [i hellinum ok kendu
þar Blasium byskup; var hann a bænum, ok treystuz þeir *B.*

Þá reddisc¹ iarl millioc oc sendi [menn marga² með þeim veiþi-
monnom³ at leita cristinna manna umbhverfis fiallit, at þeir væri
hændlaþir⁴ oc bundnir [oc leiddir til borgarinnar með Blasio,
hvernn þeira er þeir mætti of finna⁵. Riddarar [foro oc gerþo,
sem iarl bæþ þeim at þeir seylldo gora⁶, oc foro umbhverfis fiallit ⁵
oc como at locom, þar er Blasius var a þenom i helli sinom, oc
qvoddo þeir hann oc mæltó: »Gake ut þu, Blasius, iarl callar þic.«
Blasius svaraði óhræddr oc melte: »Ef iarl vil hafa fund minn,
þa færom við⁷ seyndiliga i nafni drottins. Nu minnise drottinn
mín, nu er tækilig tíþ, su er mer byriar at leysa(s)e o(r) bondom ¹⁰
licams oc fara til Cristz. Nu i nott vitraþise mer drottinn minn eno
þriþia sinni, þa er ec vare a þenom. Væl erof er comnir, synir,
oc hafit mer feginsægo at segia; færom oc þa allseyndiliga, oc se
drottinn sialfr Jesus Cristr með oss, sa er girmise fornar licams
mins.« En er hann hafði þetta mælt, þa for hann með þeim oc ¹⁵
[dvalþise ecki⁸ oc hafði allt trævst undir guþi.

39. En er fæv [hans spurþise at þenom¹⁰, þa drifo menn
flockom a mot honom oc leiddo barnn sin til blezonar hans.
Siukir menn lago of oll stræti á gæto hans oc baþo ser heilso. En
hann miþconnaþi serhveriom oc blezaþi þeim¹¹ oc græddi sívea ²⁰
menn. En er heipnir menn sa slikar iarteinir, þa snerose margir
til tru rettrar fyr kenningar hans, þviat hann dugþi egi at eins
mænnom, er i sottom voro staddir, [helldr barg hann oc¹² dyrom
oc smala oc leysti fra scaþom. Þat [tveggia hvært sanna þer tver
iarteinir er eptir fara ágetar, er hann gorþi¹³. Cona su var i ²⁵
næcverom staþ, er son átti ungan at alldri. En sveininom stoþ
fiscbein i halsi¹⁴, þa er hann seylldi matase, oc matto egi lecnar¹⁵
þaðann coma, sva at sveini veri háscalavst. En er hann var at
bana cominn, þa rann moþir hans¹⁶ ahyggiofull hingat oc þingat¹⁷,
oc qvalþise [hon me(o)k¹⁸ af sott sveinsins oc vissi egi, hvat hon ³⁰
seylldi til taka. En er hon¹⁹ fra, at Blasius for þar í nánd, þa
tok hon¹⁹ son sinn i faþm sér oc rann til fundar byseops seyndiliga
meþ fullri tru oc castaði sveini fyrir fetr honom, oc fell sialf til

1 reiddizt B. 2 [marga aðra B. 3 mgl. B. 4 teknir B. 5 [mgl.
B. 6 [gerdu sem iarlinn baud B. 7 væv B. 8 [dvaldi ecki ³⁵
fyrir þeim B. 9 Fra sveini ungum, er heilso þa fyrir arnadarord
ens helga Blasij *Oversk. B.* 10 [þeira spurðiz i bæium B. 11 börn-
um B. 12 [nema ok iafnvel baig hann B. 13 [hvartveggia
synir(!) tvær iarteinir, þer sem hann gerði aa þessi götu B. 14 kverk-
um B. 15 þvi tilf. B. 16 tilf. B. 17 þangat B. 18 [mgl. B. ⁴⁰
19 saal. B; h' A.

iarþar oe mellti með tárom: »Misconna þu mer, heilagr guþs maþr, misconna þu, þrell Jesu Cristz, einga syni minom, er at bana er cominn: þviat mer fellr egi firr en honom allt, þat er honom verþr til meins, en [harmar mer sva miok¹, at við þvi er buit, at ec
 5 mona sonlæs verþa.» En er hon sagði, hvat honom var orþit til meins, þa misconnaði heilagr Blasius þeþi moþr sveins oe honom siolfom, oe gærþi crossmark yfir qverkom hans oe hof up ægu sin til himins oe baþ a þessa lund: «Drottinn Jesus Cristr, sa er ec
 10 nafni leiddr til bana, þu guþ allra græpari, er gærir vilia allra þeira, er þie hræþase, oe heyrir þu þenir þeira oe greþir þa, heyr þu mer syngom oe overþom², er biþr misconnar cono þessi oe heilso syni hennar! heyr þu mer, oe leys með almattigri hendi þinni oe ounbræþiligom crapti þinom bein þat, er fast er í hálsi
 15 honom! gærþu sva, drottinn, at æþrom stopi heilsa hans, þvi at þu ert einn guþ æþigr oe milldr [viþ alla þa, er³ a þit nafn kalla með rettu hugscoti, oe gefr ællom gnótt. Af þvi biþ ec þie, at⁴ þu latir halldase crafst⁵ þessar iarteinar of ocomnar⁶ alldir til dyrþar nafns þins oe til heilso heyranda⁷; biþ ec þie, drottinn, ef
 20 nækqveriom manni verþr sliet at meini eþa smala, ef sva er, at næcqvarr callar á þitt nafn með tru i minningo mins nafns, [dvelþu egi misconn⁸, helldr seynd þu til at biarga⁹ honom.» En er hann hafþi þen lokit, þa selldi hann sveininn moþr sinni heilann. En [iarteinir hans urþo agetar¹⁰, oe for sagan fyrir i [hvert þorp¹¹,
 25 aþr hann kemi¹² sialfr.

4¹³. Gomul eckia nekor valoð¹⁴ var [i þorpi einu¹⁵, su er gris¹⁶ einn atti til atvinno ser, en vargr einn kom or skogi oe [tok grisinn¹⁷ oe hliop aþr i skog með feng sinn. En er konan sa, at oll fæzla hennar forsk i þessum skaða, þa bað hon Blasium
 30 fulltings a mot skaða sinum. En hann miskunnaði kono, sem hann var vanr ællom at biarga i næþsyniom¹⁸, oe melti við hana: «Egi scalltu grata, kerlling¹⁹, aþr mon vargrinn bera gris²⁰ þinn.» En er hann hafþi þetta mælt, þa fylldise þegar mal hans, þvit²¹

1 [nn er hannr minn svo mikill B. 2 þræli þinum tilf. B. 3 [til allra þeira, .er B. 4 saal. B; a A. 5 krapr B. 6 saal. B; ocomnar B. 7 heyröndum B. 8 [drag þu eigi undan miskunn þina B. 9 hialpa B. 10 [iartein þessi vard agæt B. 11 [hvern bæ B. 12 Med Ordet kemi indtræder en. anden Haand i A, der dog atter ophorer med Ordet kono Linie 30 nedenfor. 13 Fra eckiu einni Overskr. B. 14 fætek B. 15 [æ bæ einum B. 16 göllt B. 17 [greip gaultinn B. 18 sinum tilf. B. 19 kona B. 20 gaultt B. 21 þviat B.

vargr com aptr rennandi ena sámo [nótt oc ena sámo¹ gáto, sem hann hafdi i bræt farit, oc castápi niþr grisinom² heilom fyrir fętr henni³, oc rann hann þegar aptr til seogar⁴.

55. [Sipanni var Blasius leiddr i borgina Sebastiam, er ózt er i Cappadocia herápi. En er Agricólæs sa þat, at Blasius var leiddr fyrir hann, þa qvaddi hann hann fyrst með bliþom orþom, oc meðti iarllinn sva: «Heill kominn Blasius, oc fagna með oss, ver viur goþa várra!» Blasius svarápi: «Vel fagnar þu, en bezt iarl; en þann fagnof mon þer veita almattigr guþ, ef þu neitir goþom þeim; er þu hefir hingat til⁶ gáf gat, þviat licnesci, þa¹⁰ er gor ero or⁷ gulli eþa silfri, ero egi guþ, helldr ero þat diofla fylgsni⁸, oc sva sem ér blasit þar saman i elldi, at er megif þar of smiþa, sva mono oc þeir, er gáfga þar, brenna með þeim i eilifom elldi. [Af því ma ec egi vera viur þeira, at egi færums ec i eilifom loga með þeim⁹.» Þa reiddisc iarllinn oc lét beria⁵ svigom¹⁰ Blasiom. En er hann vas leingi barþr, oc bra hann egi lit ne mali, þa snerisc hann til iarlls oc meðti: «Undrum ec þat, iarll, er þu etlar, at þu munir mik scilia mega fra tru oc ást drottins mins Jesu Cristz með þessom bardogom. En þoti þu megir syqva¹¹ andir ostyrkra manna oc spenia hugi þeira fra¹⁰ sinni fyrirætton af teygingom þinom, þa [mon þu egi mik of þetta tæla sva at helldr¹², þviat ec veit vist, at egi ma¹³ qvalar né darþi scilia mic fra ast guþs, því at ec hefi gręþara oc styrkianda¹⁴ drottin minn Jesum Cristum son guþs lifanda.» En þeir¹⁵ meddose meok, er borpó Blasiom. En guþs vatr [bra ser engi veg²⁵ viþ¹⁶, er hann var pindr. En er iarll sa þat, at guþs vattr styrcþisc at eins viþ bardaga þenna, þa let hann setia byscop i myrqvastofu.

617. En er þat spurþi en [fatekia kona, su er grisininn atti, at Blasius var i mirkvastofu, þa let hon drepa grisin oc sæþ harfup

1 [*agl. B.* 2 *gelltinum B.* 3 *kerlingu B.* 4 *leid sina tilf. B.* 30

5 Fra Blasio byskupi *Overskr. B.* 6 [Eptir þetta var einn sæli

Blasius byskup leiddr fyrir iarll i Sebastia höfudborg herads þess, er Kapadocia heitir. En er hann var leiddr fyrir iarllinn, þa kvaddi iarll hann fyrst með bliðum orðum ok mælti svo: «Fagnadu Blasi. viur goda vorra!» Hann svaradi: «Fagna þu, einn bezt iarl; en þann fagnat³⁵ mun þer veita almattigr gud, ef þu segir diofla vera god þau sem þu hefir leingi *B.* 7 *tilf. B.* 8 *likneski B.* 9 [*agl. B.*

10 *stóngum B.* 11 *svikia B.* 12 [mattu egi mik tæla *B.*

13 *munu B.* 14 *styrkiara B.* 15 *kvæliarar B.* 16 [mæddiz

eigi *B.* 17 Fra emni voludu konu *Cverskr. B.*

oc fętr, oc bar þat i keralld meþ goþom grąsom¹ oc f4r s4þann
 til mirkvastofu oc hafpi lios meþ ser oc ferþi byscopi f4zlo². En
 hann fagnaf4i vilia hennar goþom, er hon³ gorþi fyr guþs sakir,
 er hon com til fundar viþ hann, oc bergþi hann af [ąllom grosom
 5 þeim er hon ferþi⁴, oc sagþi heilagr Blasius henni oorþna hluti
 oc baþ hana gora sina minning, oc melti: «Vita scallt þu þat,
 eekia, at nu nalgasc tiþ su, er ąnd min mon sciliasc viþ licam
 minn oc fara til guþs ei lifanda meþ halldinni tru oc loeno erf4i.
 En þu scalt lios lata brenna i mina minning, þa er þu fregn⁵
 10 anlat mitt, oc scipt meþ þurfamaþnnum þvi, er þu mątt miþla af
 f4zlo þinni. En guþ minn, sa er ser t4lr gefit þat allt, er valoþum
 er veitt, sa enn sami er veitti Helia spamanni, at valaþri eekio
 m4tti þarf vinna leingi at 4rnno⁶ lit4þ miol i sciolo oc lit4þ viþ-
 smior i bolla, hann mon þer alldregi ląta vant verþa þess, er þu
 15 þarft at hafa i þesso lifi, en [i ąþro lifi⁷ mon hann gefa þer gnott
 allra hluta g4þra, oc mon hann veita g4þa hluti b4þi [i þesso lifi
 oc ąþro⁸ hveriom þeira, er slicu hluti gorir i mina minning
 eptir þinomeþmom.» Þa for eekian heim⁹ til hus sins oc dyrcaþi
 guþ i ollom iarteinom hans oc misconnsemi.

20 7¹⁰. En iarll-let þa leiþa Blasium 4r [mirkvastofu oc til
 fundar¹¹ viþ sic i annat sinn oc m4lti viþ [byscop, er hann com
 til fundar hans¹²: «Nu kios þu of tva costi, annattveggia at þu
 blota goþom orom oc ver vinr varr, 4þa ella mon ec lata gera illar
 helfarar¹³ þinar eptir margar qvalar.» Blasius svaraf4i: «Sagþa
 25 ec þer fyrr, iarll, at egi ero goþ¹⁴ mannlikon þar, er er gawf4iþ,
 helldr ero þat stockar oc st4inar, gull oc silfr, oc handavere manna,
 þviat egi [mego goþ¹⁵ vera þat, er menn gera meþ handom ser,
 þviat þar hafa ąnga scepno scapat, egi himin ne iorþ ne se. Af
 þvi muno þar ąll fyrfarasc oc allir þeir, [er þeim treistasc¹⁶; en ec
 30 gawfga þar egi, oc hreþome egi qvalar þinar, þviat fyrir þer veit¹⁷ ec
 mic muno ąþlasc eilift lif.» Þa [pottise iarll sia hann staþfastan¹⁸

1 [volada kona, su er g4lltinn atti, þann er Blasius hafdi tekit fra
 vargunum, at hann var i myrkvastofu settr, þa let hun drepa g4lltinn
 ok steikti h4fut hans ok f4tr ok bar þat i keralldi med godum krasum B.
 2 þessa f4zlu B. 3 saal. B; hann A. 4 [4llu þvi er hun hafdi
 35 f4ert honum B. 5 frettir B. 6 gnogu B. 7 [annars heims B.
 8 [þessa heims ok annars B. 9 fagnandi tilf. B. 10 Vitręda
 iarls ok Blasij byskups Overskr. B. 11 [myrkvastofunni til mals B.
 12 [hann B. 13 herfarir B. 14 gud B. 15 [mega gud B.
 40 16 [sem nockut traust hafa aa þeim B. 17 trui B. 18 [sa
 iarllinn hug hans fastan B.

i guþs ást, oc lét þa taca hann oc festa up i tre næckart, oc lét slíta hold hans með [ullkambom, til þess unz hvergi var heillt hold á licam hans¹. En þa rann bloþ of allt hæronð hans akafliga, oc undroþose [akafiga qveliarnir² sialfir, er at varo at pina hann, staþfesti hans sva miela sem var³, oc felldo þeir tár. En guþs vattr var glaþr avallt, sva sem hann kendi [egi sarleics ne pislá⁴. Þa snerise hann en til iarllsins oc melti: «Nu er þat orþit, er ec hefði lengi fus til verit, at licami minn hefise up af iorþo, sva sem hugrinn er uphafíþr. Nu ero þav samlynd ænd oc likami, holddit letr nu at ændonni, en [ændin be(i)þir egi frammar en⁵ holddit. Nu þegar em ec á leiþ cominn til himins, oc fyrilit ec alla iardliga hluti oc yþr sialva oc pislir yþrar. En af þvi hreþome ec egi pislir, at sa er mic styrkir er drottinn minn Jesus Cristr. Af þvi litase mer egi þungar þessar pislir[, er siniligar ro⁶, at þer ero stundligar en egi eilifar; einseis virþi ec yþra hluti alla goþa oc illa hia eilifom hlutom beþi goþom oc illom, en ec biþ oumbreþiligra aumbona a himni oc þeira goþra hluta, er aþga ma nu egi sia, ne eyra heyra, ne hiarta manz [hyggia, þat⁷ er guþ het ástmannom sinom.» En er iarll sa hann styrkiase at eins i tru Jesus Cristz oc vaxa staþfesti hans i þessom pislom, þa lét hann taka byscop ofan or trenó oc setia enn i myrqvastofu i annat sinn.

88. En er hann for til myrqvastofu glaþr oc sæng lof guþi, þa fylgþo honom konor .vii., þer er snuise hæfþo til tru af kenningom oc iarteinom hans. Þer hreddose egi ognir iarlls ne pislir, oc þerþo þer bloþ oc sveita af Blasio með dukom sinom oc ruþo sic i bloþi hans oc baþo þess guþ, at þer yrþi [hlutacandi sigr⁹ hans. En er þeir sa þat, er Blasium leiddo til myrqvastofu, þa toko þeir [i hendr conom oc leiddo fyrir iarll oc sægþo sva honom, at «konor þessar, qvaþo þeir¹⁰, fylgþo Blasio til myrqvastofu, oc þerþu þer bloþ af honom, en ver spurþom [at, á hvat¹¹ þer tryþi, en þer letuse cristnar vera. En nu hændloþom¹² ver þer oc fersþom þer, at þu dæmþir¹³ þer at lægom.» En er iarll sa þer, þa spurþi hann, ef þer veri cristnar. En þer qvaþo þat satt vera. «Hirþiþ egi er, qvaþ iarll, at glata lívi yþro oc aþeþom fyrir locleyso¹⁴.

1 [iarnkrokum B. 2 rættet; qvaliarnir A. 3 [kveliarnar stadfesti hans B. 4 [eingan sarleik pislanna B. 5 [hun beidir eigi frammar B. 6 [syniligar B. 7 [hyggia, þa dyrd B. 8 Fra .vii. konum Oversk. B. 9 [hluttakendr sigrs B. 10 [konurnar ok færðu iarlinum ok sogðu svo: Þessar konur B. 11 [aa hvern B. 12 tokum B. 13 dæmir B. 14 loklausu B.

slika, oc líft helldr eptir mer, oc blotiþ goþom þeim, er frendr
yþrir gafga.« Þer svoroþo: »Ef þu vil, iarll, at ver hverfim fra
Cristi oc blotim goþom þinóm, þa monom ver fara fyrst til [vaz
oc ¹ þva oss sem vanligast ²; en þu latt færa oss þangat goþ þar,
5 er þu vil, at ver blotim, at ver sem þa hreinar oc nyþvegnar,
[afþr ver blotim ³.« Þa varþ iarll feginn oc etlaþi þat, at þer
mondo blota, sem þer sǫgþo, oc lét færa þeim þangat morg scurþ-
goþ, oc sendi hann riddara sina með þeim at varþveita þér oc
vita, hvat þer efndi i þvi, er þer hafþo heitiþ. En [siþann voro
10 menn sendir þangat með scurþgoþinn til vatzens, sem þer ⁴ quaðo
a. En þer hofþo með ser sekca oc létu i griot leiniliga oc þa
goþin siþann, oc leto siga i vatniþ niþr, er atdiupt var. En er
hann fra þetta bragþ ⁵, þa reiddise hann beþi conom oc riddarum
oc mælti við þa: »Til enskis hafi þer farit, at þvi sem nu er orþit,
15 [oc er illt yþr at senda oc at trua. Hvi ⁶ varþ yþr þat fyrir at
lata þer sǫkva ⁷ goþom varom a diup oc banna þeim egi þat at
gøra sličan glép?« Ridderar svoroþo: «Þat tældi ⁸ oss, er ver
bannoþom þeim egi [þessa fiþlsco ⁹, sem þic tældi, er þu lezt
þeim færa goþin. Þat etloþom ver, at þer [mundo blota sem þer heto ¹⁰,
20 oc vissom ver egi vanir slikra vëla [oc endima, sem þer gørþo
nu ¹¹.« Konornar svoroþo: »Cistr var gorir egi vël, oc egi verþr
hann vëltr, sem [ritit er, sa er á hann truir af ællom hug, þvi ¹²
at hann gørþi egi synþ, oc fanze egi vël i munninn hans. En þeir
er hann gafga gera alldregi velar, þott þeir verþi stundom vëltr.
25 Nu af þvi scalltu þat vita, at ver mæltom [helldr hafþung við þic
en ¹³ vël, þviat ver etloþom þic egi sva heimscan, at þu mettir
þvi trua, at ver mundim hverfa fra Cristu en blota [scurgoþom
þinóm illom oc vándom ¹⁴. En ef er þickise tældir vera, þa eignaðu
þat folsco ¹⁵ yþvarri en egi vël várri; helldr vëlir hverr yþvarr ¹⁶
30 annann oc sva goþ yþr, oc verþit ¹⁷ opt veltir af aþrom. Ef goþ
yþr metti egi vélt verþa, þa mundo ¹⁸ þar fyrr við varaze, en þeim
veri castað á forað; en ef þa velti egi aðra, þa mondo þa egi

1 [tiarnar at B. 2 vandligaz B. 3 [er vær blotum þar hia tiorn-
inni B. 4 rettet; þeir A. 5 [er þær toku vit godunum, þa
35 baru þær þau i seeka ok griot með þeim ok köstudu aa tiornina, þar
sem diup var undir. En er iarlinn spurdi þetta B. 6 [eda hvi B.
7 kasta B. 8 tældi B. 9 [at sǫkva godonum B. 10 [mælti
alogat ok mundi blota B. 11 [mgl. B. 12 [ritad er um hann B.
13 [hadung vit þik en eigi B. 14 [skurdgod B. 15 heimsku
40 B. 16 um tilf. B. 17 þer tilf. B. 18 mundi B.

teygja menn til þess at blota stocce eða stein eða malm oc gofga þat sem goþ.[«]

9¹. Þa fylldisc iarll mikillar re(i)þi oc let omn² mikinn kynda i ægsyn þeim, oc syndi þeim iarnkamba, þa er til þess voro gørvir³ at slita holdd [heilagra manna⁴; oc enn let hann þangat bera gloandi eirkyrtila, þeim scylldi steypa yfir þer. Siþann let hann þenia linstreng⁵ a [miþil hēla tveggia, er i iorþ stoþo⁶, oc mælti við þer: »I qvolom mon ee heimta at⁷ yr þat er ec⁸ maa eigi i ordum. En ef þer vilit sanna rettinde truar ydvarrar, þa gangit þer yfir streingh þenna ok hneigiz til hvorigrar handar ut af; en ef þer vilit þat eigi eda megit eigi, þa mun ek lata pina ydr þessum pislum ollum, sem nu megit þer sia.« En ein þeirra atti sonu tvo, ok hafdi hun þa med ser i allri þraut. Hun geck fram diarfliga ok skar i sundr streinginn ok kastadi sidan i elldinn ok mælti: »Svo mun gud taka ok or þessum heimi i brott ok kasta i eilifan elld ollum þeim, er neita Kristi ok gøfga skurdgod.« Þa skildu sveinarnir, at fyrir þessa sök mundi modir þeira pind vera, ok mælltu þeir badir svo sem einum munni: »Fyrirlattu ockr eigi, heilög modir, her eptir a iördu, helldr leid þu ockr med þer til himinrikis, ok svo sem þu fæddir (ockr) iardligri fæzlu, þa er vit vorum litlir, svo fylltu ockr nu himneskri fæzlu, þeiri sem þu huggadir ockr, þa er vit gretum.« Þa matti iarllinn eigi styra ser fyrir reidi ok let festa þær i tre upp ok slita holdd þeira iarnkrokum. Þa gerdiz faheydr hlutr i pisl þeira, þviat öllum syndiz miolk renna or særum þeira helldr en blod, ok urdu likamir hvitir sem sniar. Eingill guds kom af himni ok græddi sær þeira ok mælti: »Vel hofut þer upp faur ydra, leidit þer hana til godra lykta, þviat svo sem verkmadr tekr verkkaup af bonda, ef hann ferr eigi æ brott fra oloknu verki, svo munu þer ok taka eilifa dyrd af Kristi fyrir pislir, ef þer erut stadfastar i hans iatninghu; þviat sa mun hialpaz, er stadfastr er allt til enda.« Þa hræddiz iarllinn undr þessi ok let konurnar taka ofan or stagli, en þeygi let hann af grimmleik sinum, þviat hann let þegar kasta þeim i brennanda ofn. En er þeim var þangat kastad, þa sakadi þær ecki elldrinn, ok brunnu eigi klædi þeira, en er þær gengu i ofninum ok sungu lof gudi; þa sloknadi elldrinn allr. En þær gengu or ofninum brendu gulli fegri ok silfri biartari, ok undruduz

1 Um pislir iarllz *Oversk. B.* 2 ofn *B.* 3 hafdir *B.* 4 [af kristnum monnum *B.* 5 rettet; linusterng(!) *A.*; haurstreing *B.* 6 [milli tveggia sulna *B.* 7 af *B.* 8 Her er et Blad udskaaet i *A.* 40

allir þeir, er þær sa, en iarll daldi i yfirliti þvi, sem hann bar i hugskoti, ok mællti: »Þessa fiolkyngi kendi ydr Kristr ydvarr, en nu leggit þer þegar nidr breytni þessa ok gofgit god vor, at eigi lata ek höfud af ydr höggva.« En þær svörudu: »Eigi kendi
 5 Kristr oss fiolkyngi ne þrælur hans, helldr giorir almattigr gud þat er hann vill fyrir vini sina; en þu lat framm koma sem fyrst i verkum þat, er þu ægir i ordum, ok leys þu anda erfvidis vors, þviat oss eru dvalir þinar leidar, ok synaz oss oll frest þin löng, þviat vær erum kalladar til himenrikis ok ladadar til eilifrar dyrdar.

10 101. Þa skammadizt Agricolas iarll, er hann matti eigi yfir þær stiga, ok baud, at hofut skylldi höggva af þeim. En þær þockudu gudi, er þær heyrdu þessi ord, ok mællto: »Dyrd se þer, Kristr, er oss kalladir til þinnar miskunnar ok letz oss taka pisl fyrir þinu nafne. Nu erum vær gladar, er vær fórum at taka
 15 bana fyrir þinu nafni, at vær megin koma til þin, er sadt lif er.« En er þær voru gladar at taka bana, þa toku sveinar, þeir sem fyrr var getid, áth kalla a modur sina ok mællto svo: »Nu er fyrir- buin dyrd ydr, af þvi fyrirlætr þu ockr, heilog modir, eda hverium selr þu ockr til vardveizlu? fel þu ockr æ hendi Blasio byskupi
 20 guds kappa, at vit megin koma med fedr til himenrikis, ef ockr er eigi lofat at fylgia modurinni.« Þa foru þeir med modur sinni til þess stadar, er þær skylldi höggva, ok badu konurnar ser leyfis til bænar, adr þær væri hognar. En er þær gatu þat, þa fellu þær a kne ok helldo höndum til himens ok badu til guds æ þessa
 25 lund: »Drottinn, er oss leidd(e) fra myrkrum ok fra modurkvidi i lios þessa heims, ok leiddir oss til kynningar astar þinnar fra villu fyrir þræl þinn Blasium byskup, þik lofum vær ok þik dyrk- um vær, þviat þu lætr þer soma at telia oss i sveit pislavotta) þinna oc² calla oss á þessi stundo til dyrþar þinnar. Hverr er
 30 slyer³ sem var guþ, hverr er⁴ þer glikr i meþti oc i styrch oc i heilagleik; þu ert ogorligr oc lofigr, gørandi undarliga hluti. Nu er tíþ, drottinn, su er þu dyrkar oss ambattir þinar, at ver komim til þin, þess er ver trum á af ællo hiarta oc iatom meþ munni, oc fysomse af ællom hug til þin, drottinn, af kynningo nafns þins;
 35 látt þu þer soma at þiggia forn [likams vars⁵ oc samteingia oss þinom⁶ pislarvattum á himni. Tac þu [heilagr andi⁷, andir orar, þer er ver felom þer á hendi fyrir verpleik oc þenir heilags Bla-

1 Bæn kvenna *Oversk. B.* 2 *Med dette Ord begynder atter A.* 3 slikr *B.* 4 *saal B; se A.* 5 [likama vorra *B.* 6 *saal. B; sinom A.*
 40 7 [*mgl. B.*

síus þrelsr þíns, þess er fyrstr leiddi oss til kynningar² oc til astar nafns þíns. Lat þu sveina þessa hafa huggon með Blasio oc koma með honom til þinnar misconnar, drottinn guþ varr, er með feþr oc helgom anda lifir oc rikir of allar alldir allda.» En er³ sveinar kvaþo amen, þa varo þér hægðar oc foro til guþs, fyrir þess nafni er þer heltu út bloþi sino⁴.

115. Sípan var Blasius leiddr ór myrkvastofu fyrir dómstól Agricolaus⁶, oc mælti iarll víþ hann: «Áf þvi dvalþa ee daþa þinn, Blasius, allt hingat til, at þu mettir [higgia at heilso⁷ þinni a þessi stundo. Gaek þu nu oc blota goþóm varom of síþir; en ef þu gerir egi sva, þa mon ee egi lengi þer þat sitia.» Heilagr guþs vatnr svarapi: «Undrome ee blindi þina, iarll, er þu matt egi satt of sia oc þat er ællom er aþsett, þviat þu mundir egi calla guþ stocka oc steina, ef þu mættir et sanna sia. Eþa hverr er sva err⁸, at egi viti, at handaverk manna [eru þat, en⁹ egi guþ. En ef þu veizt egi, at þar ero egi guþ, þa casta þu þeim i elld, oc mon þu þa reyna, at ee segi satt, at malmr rennr saman oc steinar springa¹¹, en tre loga. En ee veit, at þu etlar mer pislir fyrir þat, er ee segi þer satt. En [hverigar pislir er þu gerir mer, þá hreþome ee [ecki þess¹³, þviat guþ er með mer¹⁴ oc eflir mik. Velldi hefir þu yfir licam minom en egi yfir ondinni. Sva melti drottinn sialfr: Hreþize egi er þa, er licam vega, þviat þeir mego egi andinni glata, hreþize er helldr þann, er velldi hefir at glata þeþi and oc licam i [eðlifan elld¹⁶. En guþ sa, er ee þiona, [sa en sami¹⁷ hefir velldi a himni, hann ma mic leysa, ef hann vill, fra licamligom pislom.» Iarll mælti: «Hverso ma Cristr þinn leysa þic, ef ee let þer sokva i [diupt vatn¹⁸?» Heilagr Blasius svarapi: «Þu en heimscasti maþr¹⁹ gaþgar [tóm scurgoþ²⁰, oc heitr þu á þar i næþsyniom þinom, oc vettir þu þa(þ)an fulltings, en ee dyrc²² sannan guþ, oc scal ee alldregi tortryggva matt hans ne ærvilnase²³ hialpar af honom. En þot goþ þin syeki niþr [i vatn²⁴ oc metti egi up komaze, þa mun þo Cristr minn syna crafst(!)²⁵ sinn á vatni, þviat craftr hans er [opt

1 þerls *A.*   2 kenningar *B.*   3 *tilf. B.*   4 fyrir tru *tilf. B.*
 5 Bæn heilags Blasij byskups *Overskr. B.*   6 iarllzins *B.*   7 [hyggia at þorf *B.*   8 ær *B.*   9 [er *B.*   10 er *B.*   11 spraka *B.*   35
 12 [hveriar pislir sem *B.*   13 [eigi *B.*   14 *tilf. B.*   15 *saal. B.; David A.*   16 [eðlifum elldi *B.*   17 [mgl. *B.*   18 [diup *B.*
 19 *Y A.*   20 [hegomlig skurdgod *B.*   21 vænter *B.*   22 göfga *B.*
 23 aurvænta *B.*   24 [a vatni *B.*   23 maatt *B.*   40

syndr í¹ vatnom; þott [vatn þvai egi syndir af oss² fyrir helgan anda, þa ero margar oc miklar aþrar iarteinir, þer er gorzk hafa á vatnom. Þa er drottinn var þessa heims i licam, þa gek hann þurrom fotom of sia sem á landi, oc barþ hann Petro postola
 5 sinom at coma til sin oc ganga á sío. En þat ma hann veita mer enom minzta þreli sinom, sem³ hann veitti enom øzta postola sinom.» En er hann hafþi þetta mælt, þa [for hann til vatz með iarlli oc otalligom lýþ⁴; þa gærþi hann cross⁵ mare fyrir ser a vattmino, oc varþ sva vatniþ undir fotom⁶ sem [harþr vaþlr, oc
 10 gek hann, unz (hann) kom a mitt vatnit⁷, þa settise hann þar oc callaþi á iarll oc á allan lýþ oc mælti: «Efnækor dáþ er i goþom yþrom, eda ef yþr er nackort trøst at þeim, þa gangiþ ér a vatniþ eptir mer i nafni þeira, at er megit sina⁸ crapt þeira.» Af þessom orþom vinar guþs toko .lxxx^{ta}. manna at blóta goþom
 15 oc gingo diarfliga a¹⁰ vatnit oc sucku þegar niþr sem bly. En engill guþs com af himni með liosi miklo yfir vattnit. Allr lýþr [matti sia liosit, er hia stoþ¹¹, en engi matti engilinn sia fyrir liosino. Engill mælti við Blasium: «Gacc þu af vatni oc seynd til dyrþar þe(i)rar, er þer er eþloþ af guþi.» Þa reis Blasius up
 20 oc geec enn á vatni¹² sem a þurro landi. En er hann com til lanz, þa undraþise allr lýþr lios þat, er [verit hafþi¹³ yfir honom. En þott iarll sei slikar iarteinir, þa [villdi hann þegi¹⁴ snuaz til tru ne til misconnar [guþs, oc mælti sva við guþs vat Blasium¹⁵: «Se ec nu, at þu hefir rapit at hallda [þragirni þinni¹⁶ oc gafga
 25 egi goþ ór, af þvi scallt þu þat vita, at ec hefi rapit at láta þie egi undan ganga¹⁷ með fiorvi.» Þa læc iarll domsorþi á oc mælti: «Blasium dæmi ec til hægs, þann er mik fyrirleit oc hafnaþi boþorþi kononga oc [directi .lxxx^{ta}. riddara¹⁸ í vatni oc lastaþi goþ var oc sveik .ii. sveina i fioleingi¹⁹ sinni, [þa dæmi ec oc²⁰
 30 með honom.» Cristz vattr packaþi guþi, er hann heyrþi þetta, oc fór með sveinom til þess staþar, er [þa seyþldi hæggva²¹.

1 [avallt syndr a B. 2 [ek geta eigi þess, er þau þvo syndir af monnum B. 3 er B. 4 [rann hann til diuprar tiarnar med iarlinum ok med otal lyds B 5 + A. 6 honum tilf. B. 7 [þurt land, ok
 35 rann hann þar til er hann kom a midia tiornina B. 8 þa syna svo B. 9 dioflum B. 10 yfir B. 11 [sa er hia stod, matti sia liosit B. 12 vatninu B; i A er forst skrevet landi, men vatni er skrevet over. 13 [vitradiz B. 14 [matti hann eigi B. 15 [vit guds vott ok mælti svo vit hann B. 16 [þrae þino B. 17 komaz B. 18 [banadi
 40 .lxxx. manna B. 19 fiolkyngi B 20 [ok þaa dæmi ek til hægs B. 21 [honum var bani ætladr B.

121. [En er byscoþ com þangat², þa fell hann á kne oc heltt
 hændom til himna oc baþ til guþs á þessa lund: «Drottinn guþ
 minn, er mic kallaþir fra skurdgoþa villo oc til rettrar tru, þu
 satt lios, er lisir³ hvern mann, er i þenna heim kemr, oc þu
 lystir myrkr otrú minnar, þu guþ⁴, er sitr yfir allom englafylciom
 oc gefr regn á iorþ oc synir regnboga þinn i seyiom til sattarmares
 við oss, þu [er stet yfir ovin⁵ allz mannkyns, þa er þu vart cross-
 festr fyrir oss, [ver ner mer þreli yþrom⁶, oc heyr þen mina, þa
 er ec biþ þic efsta, aþr ec sia hæggvinn fyrir þino nafni. Verstu(!)⁷
 ner allom oc fyll rettar benir þeira, er næcquia⁸ goþa hluti gera
 í mina minning til dyrþar nafns þins. Ef næcqvriom stendr bein
 í halsi, eþa hefir hann nocqvert mein i qverkom oc callar⁹ á þic
 til hialpar með tru oc með minu arnaþarorþi, þa lattu þer soma
 at biarga honom oc leysa hann fra háasca til vitnis þes crafstz¹⁰
 þins, er fyrrmeirr gerþir þu fyrir mik¹¹ þrel þinn. Ef næckr verþr
 sottum siukr-ęða i nock(u)riom hasca staddr oc minnize nafns mins
 oc heitr a þic til hialpar sér með mino arnaþarorþi, þa greþ þu
 hann af sott þeiri eþa meinom, oc leys¹² ór háasca, oc ver ner
 næþsyniom þeira, er truliga heita á þic fyrir mitt¹³ nafn.» En
 er guþs vattr hafþi þen¹⁴ locit, þa com yfir hann sey liost, oc
 meþti rædd ór seyino: «Ec em guþ sa er þic dyrkaþac¹⁵, cappi
 minn, oc mon ec en dyrca þic; ec mun alla hluti þa fylla, er þu
 batt, sva sem trua þeira aþlaz¹⁶ til nytsemi; ec mun leisa¹⁷ ór
 sottom oc ór háasca oc or allom næþom¹⁸ þa, er með þino arnaþar-
 orþi biþia mic licnar¹⁹, ef þeim gegnir at leisasc²⁰ i þessom heimi,
 ęða ec mun²¹ aþga þa i [eilifo [lif]i²² annars heims; ec mon bleza
 enni valoþo eckio oc allom þeim, er þina minning gera, oc fylla
 þa i þessom heimi goþra hluta, en aþga þa [goþo verkæpi i aþro
 lifi²³.» En er [sey hvarf til himins²⁴, þa var Blasius hæggvinn
 utan borgar, oc tveir sveinar með honom. En vitr kona oc
 trufarst, su er Elisęa hét, gróf licami þeira i þeim staþ, er þeir
 varo hægnir, oc verþa þar²⁵ margar iarteinir allt til þessa dags i

1 Bæn Blasij byskups ok liflat hans *Overskr. B.* 2 [Þa er hinn helgi
 B. byskup kom i þann stad, sem hann skyldi höggva B. 3 lysir B.
 4 krapta *tílf. B.* 5 [steigtr yfir diofuiinn fianda B. 6 [vertþu
 nu nær mer þreli þinum B. 7 ver þu B. 8 nockura B. 9 kalli
 hann B. 10 kraptz B. 11 *tílf. B.* 12 hvern *tílf. B.* 13 *saal. B.*
 þitt A. 14 sinni *tílf. B.* 15 dyrkædi B. 16 er til þeim B.
 17 leysa B. 18 naudsynium alla B. 19 lausnar B. 20 leysa B.
 21 *tílf. B.* 22 [eilifum fagnadi B. 23 [eilifu verkkaupi annars
 heims B. 24 [id liosa sky hvarf til himens með roddinni B. 25 *tílf. B.*

dyrþ oc i minning guþs piningarvatz¹. En guþs vattr Blasius byscop var hægvin enn [.iii^a. dag Februaris² manapar, enn sa er [enn nésti eptir kindilnesso, er hann fór af iorþo³ til himins, fra monnom til engla, fra heimi þessom guþi til handa, pindr
 5 margom pislom, i myrqvastofu settr, stængom barþr oc [staglfestr, ulcambum slitinn oc á vatn farþr, en at nestlocom⁴ sverþi hæg-
 ginn. En er (en) valaþa eckia fra andlát⁵ hans, su er comit hafþi til hans i myrqvastofu⁶, þa lét hon lios brenna i minning hans, sem hann hafþi boþit, oc miþlaþi víþ arma menn allt þat, er hon mátti
 10 af sinni fezlo. En margir aþrir fréndr hennar⁷ gerþo at⁸ hennar demom oc veitto margar gíafar⁹ amom monnom i nafni oc minning heilags Blasius byscops. En su minning hellze allt til þessa dags, þviat á hverri artíþ hans pislar veniase menn at gera þa minning hans i olmosogorþ¹⁰ oc i liosbruna til lofs oc dyrþar [drottins
 15 vars Jesu Cristz, þess er með feþr oc helgom anda lifir oc rikir of¹¹ allar alldir allða. Amen.

APPENDIX.

(Pergamentblad 655 qv. IX B. Fragment af en Codex, som det synes, skreven i Norge i det 12te Aarhundrede. Jvf. ovenfor S. 267^a—268²²).

20 Da gec siallfr dróttin ifuir sio bærfætr sva sem a lande. þa es han vas licamr Oc bauð han Petro postola sinum at ganga á sio till sín. En þat er hann væitti postola sinum. Ðat ma hann væita mer hinum ó minsta þræle sinum. En þa er hann þetta mælte. þa for hann till Tiarnarennar með jarle. Oc með ótallægum lyd
 25 oc fiolda liðrs. En han oc hafðe eros marc gort fyrir ser a vatueno. Da gec han a tiornnena ut sva sem a þyrri jarðu eða a lande. En þa es han com ut a tiornnena midia þa sættise han niðr. Oc callaðe þaðan á jarlen oc a allan lyd oc mælte sua. Ef noccor það er i

1 þræls B. 2 [þridia dag Febrnarij B. 3 [næstr eptir kyndil-
 30 messu, ok for B. 4 [i stagll festr, iarnkrokum hrifinn ok a vatn fluttr, ok at lyktum B. 5 saal. B; andláta A. 6 myrqvastofunni B. 7 ok vinir tilf. B. 8 eptir B. 9 salugiafir B. 10 ok vittoku anumra manna tilf. B. 11 [drotni vorum Jesu Kristi, þeim er med fedr ok helgum anda lifir ok rikir einn gud i þrenningu um B.

guðum yðrum Eða yðr sialfum er noccor straustr(!) á þeim. Þa
 gangeð ér á vatnet ut æftir mer í namfne þeirra. At er megeð
 oss sva syna craft þeirra. Þa toco atta tigur manna at blota diofl-
 um. Oc gengo diarflegra ut á vatnet. oc succu þegar aller sem bly.
 En engell guð(!) com af himni oc skæin lios mikit ifuir guð(!) vin 5
 oc píslar vatt. Aller matto lioset sia. En þeir sáo æigi egellen(!) guðz
 fyrir lyoseno. En ængell mælte viðr Blasium. Gage þu af vatne.
 Oc skynd till dyrðar þeirrar es þer er buin af guði. Þa ræis Blas-
 ius up oc gec en a vatne sem a lande Oc undraðesc allr lyðr
 lios þat er vittraðesc yfuir honom. Oc biartlæice anlits hans. En 10
 þo at iarll sæe slicar jartæinar(!) þa mate han æigi skilia ne scap-
 asc(!) till truar oc æigi vildi han hæfta grimlæie sin. Ðvi at han
 callaðe a Blasium oc mælte sva. Nu se ec Blásí. At tu hæuir
 æin raðet at halda á þragirni þinni. oc gofga æigi guð vór. Af þvi
 scaltu vita at ec hæui ennu raðet at fresta æigi længr bana þinum. 15
 Þa mælte han við riðara sina þa sva. Blasium þan es mee fyrir
 læit. Oc mælte i gægn boðorðom kononga orra. Oc ræpte guð vor
 oc sæete atta tigung manna niðr at djup. hann dæme ec till hógz.
 Oc tva svæina með honom. Þa er han svæie i fiolkynge sinni. En
 er guðz vatr hæyrði þat. Þa gerðe han þacker guði allmatchom. 20
 Oc for skyndilega með riðarom till fyrir ætlaðar(!) píslar. En þa es
 han þangat com. Þa bað han þa geua ser frest till bœnar. Oc siðan
 fell han acne. oc helt hondom sinum til himins up. Oc bað till
 guðz a þessa lund. Drottenn guð min es mee kallar till gofganar
 þinnar tru fra villu securða(!). Ðu cristr hit sanna lios þat er lysir 25
 hvær(n) man commanda i hæim þenna. Oc þu lystir myrer Ovittru
 minnar. Ðu guð crafta er sitr yuir cherubín oc seraphínn. Oc lyer
 up raufuar himins. Oc gefr regn a jorð. Oc synir regn boga þinn
 i seyium till sattar marx a meðal sin(!) oc manna. þu es stet ifuir
 diofull oc fianda allz mankyns. Þa es þu heet á crose fyr oss. Oc 30
 fældirr hin fornna hóg órm slagbrand hælvtis. Ves tu nu ner
 þræle þinum. Oc hæyr bœn þa es ec bið þec æfstu i hæimi aðr
 ec sia hoggvín fyrir þínu namfne. Ves tu ne(r) allum. Oc fyll
 rettar fystr(!) allra þeirra es neccorn goð gærning gera. Till dyrðar
 namfs þins i mina minning þræls þins. Ef noccorom stendr bæin i 35
 halse eða hæuir han noccor ó hœgende i qværcum oc biðr han
 þins fultings með minu arnaðar orðe. Þa biargðu honom. Oc læys
 han fra haska till sannanar þins crafts es þu gerðer forðom fyr
 þræl þin. En ef noccorr minnise minn i hasca eða i neccquærri sot.

1 oprindelig æfsta, men u er skreven over a.

Oc callar a þic till fultings með minu arnaðar orðe. Ða grœðu han af sot. oc læys han or hasca. Oc lat þer soma at vesa ner i allum sinum nauðsiniu þeim es trulega calla a þic. fyr mina minning. En þa es guðz vatr hafðe þen locet. Da com sky liost ifuir han.

5 Oc ród með skyi mælandæ sua. Ec em guð. Ec man fylla alla luti þa es tu bat Æftir tru oc æftir nytsæmi þurfuanda. Ðær er i sóttom ero. eða i hascá. eða í mæinum biðia mec hialpar i þinni minningu. Ða man ec læysa or mæinum i þessom hæimi ef þeim gægnir hiohpp. eða læysasc. Eða ec man geua þeim annars hæims lif ælift. Sva man ec auc bletsa þa cono veslo es tu batst fyrir. Oc allum þeim es þina minning gera. Oc man ec fylla þa goðra luta her i hæimi Oc goða þa æliuo lifui være caupi annars hæims. En æftir þessor orð þa hvarf hitt liosa sky i braut með rod. En guðz vatr vas siðan hoggvin með tvæim

15 svæinum fyr utan borg væggi Sebastie. En licame þeirra. grof cona su es Elisia het. Vitr oce vell truað. Oc grof hon þa i þeim hinum sama stað es þær hogfir varo. I þeim stað værða alskyns jartæinir

BRANDANUS SAGA.

Fragment.

(Et tospaltet Pergamentblad i norske Rigsarkiv; midt paa Bladet er gjort et Indsnit fra begge Sider, hvorved 6 Linier er bortkomne, dog saaledes at nogle Bogstaver ere tilbage af hver Linie paa et Par Spalter; ligeledes er øverste Linie paa Bagsidens anden Spalte bortskaaren. Det saaledes manglende, som man har søgt at udfylde efter den latinske Original, er trykt med mindre Skrift.) 5

[Abbed Brandanus ruster sig med 14 Munke til at forlade Irland for at opsøge de Helliges forjættede Land (Terra repromissionis Sanctorum). Da han er færdig til at gaa ombord, kommer 3 andre Munke til, der bønfulde om at maatte følge med. Brandanus tager dem med, skjønt han spaar ilde om to af dem. Underveis kommer han til en Ø, hvor han med sit Følge stiger i Land; her kommer dem i Møde en Hund, som fører dem til en prægtig Hal, hvor der er Overflod paa Levnetsmidler og alle Bekvemmeligheder, og hvor Væggene ere behængte med Kar af forskjellig Slags Metal og med sølvbeslagne Bidsler og Horn. Efter at de have forfrisket sig med Mad og Drikke, lægge de sig til at sove. En af de senere tilkomne Munke har efter Djævelens Indskydelse, trods foregaaende indtrængende Formaninger af Brandanus, stjælet et Sølvbidsel, som han har gjemt i sin Barm. Da nu Munkene ere faldne i Søvn, ser Brandanus en Djævel i Skikkelse af en Negerdreng (infans æthiops) holde Bidslet i sin Haand og lege dermed foran Munken]. 15 20

munkenum þvi likast sem fyrir bornum. En þa stoþ Brandanus(!) vpp oc var a bænum sinum allt til dags. Enn vinn morgunnenn eptir gengu þeir oc gærþu þionostu sina oc dualþoz þar .iii. daga, enn hvern dag var þeim borþ buet sem hinn fyrsta dag. Enn þann dag er þeir foru i brott, þa varaði enn hælgi B. broðr sina við, at þeir skylldu ekci taka þess i brott, er þar var. Þa svoroðu þeir aller senn: »Faðir, qvaðu þeir, vili eigi guð þat, at ver spillem for varri.« Þa mælti B. við þa: »Her er nú broðir varr, sa er ek hef þyr sagt ifrá, hann hefir bæisl eitt i serki sér gœrt 25

af silfri.« Enn sa enn væsli munkr dualði ekci oc fell þegar til fota Brandanus oc mælti: »Faðir qvað (hann), ek syngþvmz, firirgef mer oc bið firir salu minni, at eigi firirfarez hon.« Enn þegar fellu allir senn til iarðar biðandi til guðs firir salu munkins. Enn er þeir bræðr risn npp af iorðu oc Brandanus reisti npp þann eun væsla munk, þa spratt blamaðr litill or serki munkenum oc þaut sem vargr oc mælti við B.: »Þu guðs maðr, hui rækr þu mik brott heðan ór minu herby(r)gi, þui er ek hefi buet i .vii. vetr?« Hinn hælgi B. svaraði: »Ek byð þer, fiande, i guðs nafni, at þu gœr engum manne mæin ne skaða ne villu til domadags.«

10 Þa¹ mælte B. við munkenn: »Tak nu, qvað hann, corpus domini, þui at nu skalltu lata lif þitt, oc her skal grafa þik. Enn broðer þinn annarr, sa er fylgþi þer hegat, hann skal fara i héalviti.« Enn síþan tok hann bæði sk(r)ipt oc husl með mikille iðran synda sinna, oc andaðiz þegar. Enn at augsjandum þeim ollum þa komu ænglar gufs i moti sal hans oc hófðu hana með ser. Enn B. oc hans menn foru til skips sins. Enn er þeir komu a skip, þa kom þar maðr einn vngr, oc hafði laup fullan bræðs oc konnu fulla vaz, oc mælti við þa: »Taker fórn þessa af þræli yðrum; þer hafer langt at fara, aðr enn þer hittet þat er þer vilir; eigi skal yðr skorta vatn ne brauþ [heðan i fra² til pasca.« Enn þeir toku þat brauþ oc vatn oc foru síðan i haf oc ato eigi optarr enn annanhuern dag; enn þeir foru hingat oc þingat oc vissu eigi, huert þeir skylldu. Þa var þat þui næst vm dag einn, at þeir sa ey eina skamt ifra ser, enn þa kom þeim byrr, oc sigldu þeir til þeirrar æyiar. Þa³ bauð hinn hælgi B. þeim at ganga vpp a land af skipi. Enn er allir aðrir varo a land gengnir, þa gekc Brandanus sialfr af skipinu. Enn er þeir foru vm eyna sem þeim likaði, þa sa þeir renna morg votn or ymsum uppsprettum með allzkonar fiskum. Enn hælgi 30 B. mælti við bræðr sina: »Gœrum her þionostu vara oc færurn guði fleklausa forn, þviat i dag er ðyrj dagr 3. Enn þeir varo þar til paska aptans. Þeir sa þar sauði marga oc sniohnita oc stora sem ygxu. Þa mælti hann við bræðr sina: »Takit einn savð.« Enn þeir gærþu sva. Enn þegar er þeir hófðu bundit hann, þa fylgþi hann þeim sem 35 rakei. Þeir toku oc lamb eitt, oc er þeir hófðu sua gœrt, þa kom þar maðr einn oc færþi þeim laup fullan hvætibrauðs oc marga

1 For det store Þ er ladet aabent Rum; det samme er ogsaa Tilfældet med Begyndelsesbogstaverne i de følgende Capitler. 2 [saal.rettet; ab isto die usque in pascha lat.; meðan þer Fragm. 3 quia hodie est cena domini lat.

aðra luti, er þæir þurftu, oc fell til fota B. oc mælti: »Huaðan kom [mer þat faðir], at ek skyllða fœþa B. með minu ærfiðe?« Enn B. tok i hond honum oc mælti: »Sonn! guþ hefir ættlaðan oss þenna stað, at ver skolum hallda vpprisu dag«. 1 Þa svaraði sa maðr: »Brandane faðir, qvað hann, her skolu þer vera til pascha, enn pascadag skolu þer messu oc óttvsong hafa i æy þæiri, er þu matt nu síá heðan. »Þa tok sa maðr oc bió þæim alla pascavist oc færþi þæim til skips, enn síðan mælti hann við hinn hælga B.: »Skip yðart ma eigi bera mæira at sinni, enn er .viii. dagar eru gengnir, þa skal ek senda yðr ærenn mat til 10 huitasvnnodags.

Þa svaraði hinn hælgi B.: »Huat mattu vita² til þess, huar ver erum þa?« Þa svaraði sa hinn hælgi maðr: »I nott oc i morgen til miðs dags þa skolu þer uera i ey þæiri, er nu farit þer til, enn síþan skolu þer fara til annarar æyiar skamt frá þæiri i 15 vestriþ, en su er kallat paradisi(!) fugla³, oc skolu þer þar vera, til þess er niu netr eru frá huitasvnnodegi.« Enn B. spurði, hui sauðir þæir enir myklo oc fæito gengo þar. Hann svaraði: »Þessa sauþi mólkar engi maðr, oc eigi harðnar vætr eða veðr at þæim, enn þæir ganga i hogum netr oc ðaga, oc eru þui mæiri en aðrer sauðir.« Þæir 20 fylgiaz til skips ok biðiaz sælir fara. Enn þæir B. taka til ara oc roa, unz þæir komu i nand æy nokcurri. Enn þar stoþ skipit grunn, oc matti engi roðr or stað fœra. Enn hælgi B. bauð monnum at ganga af skipinu i síoinn oc draga með strengium til landz. Su ey var skeriutt oc ekei gras i oc litill skogr, oc engi var sandr i þæiri æy. Þæir voru 25 þar þa nott oc sungu ottosong oc baðu fagrleða böenum sinum. B. vissi, huar þæir voru komnir, en þæir vissu ekei til. Enn vm morguninn eptir þa bauð hann huerium þæira munka sinna, er prestar voru, at syngia messu, oc sialfr hann. Þa er þæir hofðu messu sungit, þa toku þæir mat sinn oc letu i katla oc festu vpp 30 oc gærþu vndir ælld. Enn er vella tok, þa rærðiz æyen vndir þæim, þui likast sem bara, oc þæir vrðu sua ræddir, at þæir runno til skips, sem þæir fara mattu⁴ oc baðu hinn hælga fôður Brandanum ser fullting væita. Enn hann græip i hond þæim oc kipti i skip til sín. Enn katlar þæira oc matr vrðu epter þæim i æ(y)inni. Enn 35 æy su for brott i haf vt. Enn er æy su var komen .ii. vikur fra þæim, þa sa þæir enn elldinn brænna. Þa mælti hiun hælgi B.

1 Her begynder Bagsiden; paa Forsiden i Bladets nederste Kant staar med Sagaskriverens Haand; Brandanus aboti [. . . .] 2 vita skrevet to Gange. 3 paradysus avium lat. 4 matta Fragm.

við þá: »Kynliet þykcir yðr, húi æy þessi ferr sua?« Þá suorðu þeir honum: »Oss þykkir einka kynlekt, oc rædder eru ver um for æyiar þessar.« Þá suaraði B.: »Bœrn min, verit eigi rædder, guþ syndi mer i nótt, huat þat iartegnir; þat er eigi ey, er ver
5 bioggun i, þat er fiskr, sa er mestr er i hæiminum, oc ferr at leita at sporði sinum oc villdi koma ollu saman sporði oc hofði, oc má eigi, sua er hann mykill, enn hann heitir a bok Jaskonius.

Nu reru þeir til æyiar þeirar, er hinn goðe maðr visaði þeim til, sa er þeim feke matenn. Enn er þeir komu til æyiarinnar, reru
10 þeir vmhuerfis til þess at leita ser hafnar, oc hittu þeir aros nokkurn oc lendu þar skipi sinu. Enn hinn hælgi B. bauð þeim at ganga af skipinu oc draga skipit, sem þeir mattu, i moti strauminum. Enn þeir gærðu sua, unz þeir komu til keldu arinnar. Þá mælti B.: »Ef ver hefðim engi kost nema þessa keldu, þa mundi æren at fœða oss.« Oc var træ eitt hia
15 kelldunni einkar hat, oc mykit lauf á. Þat træ var skipat með fuglum sniohuitum ollum, sua at huerr kuistr var hulðr. Þá þotte þeim einka kynlekt, hui þat mundi gegna. Þá fell hann a kneþ þer oc bað drotten varnni gratande, at hann skyllði honum þær iartegnir syna. Þá er hann hafði lokit bœn sinni, þa flaug einn fugl or
20 þui tre oc til B. oc blœkti vengium sinum oc fagnaði honum sua. Enn sa fugl settiz a stafnenn hia B. oc mælti Brandanus við fuglenn: »Ef þu ert gvðs ærendreki, þa seg þu mer, huat fuglum þer eruþ?« Þá suaraði fuglenn: »Ver fellum ofan, quað hann, ör hinnum

CECILIU SAGA MEYIAR.

(*Cd. Holm. 2 folio, A; 235 folio, B; 429 octavo, C.*)

Her hefr upp sögu heilagrar Cecilie meyar 1.

Cecilia en göfgazta mærl hirti gudspiallz bodord i briosti ser ok let alldregi æ millum verda gudligra ritninga ok heilagra bæna 5 nætr ok daga; harklædi hafdi hun næst ser fata, en þar um utan gullbuin klædi fyrir manna augum. Ungum manni var hun faustnud, þeim er Valerianus het, ok var² kvedit æ brudlaups stefnu, en svo mikit var riki frænda hennar vit hana ok festarmanz, ath hun treystiz eigi berliga³ ath syna æst hiarta sins⁴, [þa er 10 hun unni Kriste⁵. Ferdægrur ok sexdægrur fastadi hun ok fal gudi æ hendi [þat er hun ugdi, at skirlifi⁶ hennar myndi saurgaz⁷; hun kalladi æ helga eingla i bænum sinum ok bad postola med tarum ok het æ alla helga menn guds, ath þeir dygdi henni i sinum bænum ok gerdi þægiligen gudi meydum hennar. 15

Um brudlaup.

2. En er [at brudlaups stefnu⁸ kom ok fengit war at fiolmenne⁹ miklu, þa var gledi mikil af alþydu. En hin helgha Cecilia söng lof einum gudi i hiarta sinu ok mælti: «Verdi osaugat hiarta mitt ok likami, at eigi skömmumz ek.» En er þau voru leidd 20 i eina sæng, þa mælti Cecilia æ þessa lund: «Þu enn ynniligsti¹⁰ dreingr! hlutr er sa einn er ek vil segia þer, ef þu heitr ath

1 Saga Cecilii meyar *Oversk. B.* 2 æ *tilf. B.* 3 berum ordum *C.*
4 *saal. C;* sinu *A;* s. *B.* 5 [*saal. A, B;* þviat hun villdi Criste einum unna *C.* 6 *saal. B;* skirlifa *A.* 7 [hug sinn (ok) hiarta, 25 þviat hon meiddi likam sinn i morgum meinletum, en *C.* 8 [brudlaups stefna *B.* 9 mannbode *C.* 10 innelegazti *C.*

leyna, medan ek vil at þu leynir.» Walerianus sor, at hann mundi leyna ok læta fyrir ónga naudsyn upp koma. En heilaga Cecilia mælti: «Eingill guds er unnandi minn, sa er med miklu vandlæti geymir likama minn, ok ef hann finnr, at þu tekr **æ** mer med
 5 ohreinni ast, þa man hann þegar reidaz þer, ok mant þu tyna fegrð æsku þinnar; en ef hann finnr, at þu elskar **1** mik hreinni **æ**st ok vardveitir meydrom minn ospilltan, þa man hann elska þik sem mik ok syna þer miskunn sina.» Valerianus svaradi: «Ef þu vill ath ek trua mælum þinum, þa syn þu mer unnanda
 10 þinn, ok mun ek giora sem þu beidir², ef ek reyni ath þat er guds eingill; en ef þu elskar annan mann, þa man ek **3** glata bædi þer ok honum.» En heilog Cecilia svaradi: «Ef þu villt hlyda **rædi** mino ok hreinsazt i eilifum skirnarbrunni ok trua **æ** einn gud lifanda **æ** hinnum, þa matt⁴ þu sia eingilinn.» Walerianus
 15 spurdi, hverr hann mætti sva hreinsa, at hann mætti sia eingil guds. Cecilia svaradi: «Er einn gamall madr, er svo kann hreinsa, at menn megi sia eingla.» Valerianus spurdi, [hverr sa væri enn⁵ gamli madr. En heilaga Cecilia svaradi ok bad hann fara þriar milor fra Romaborg **æ** gotu þa er Appia heitir, «ok
 20 mantu þar finna, sagdi hun, volada menn, þa er ek hefi fædda, ok vita munu deili **æ** þessum manni; þeim skaltu bera kvediu mina ok segia, at Cecilia hafi⁶ sendan þik, ok⁷ þeir syni þer Urbanum byskup, ok þu eigir erende vit hann. En er þu finnr hann, þa seg þu honum oll vidmæli ockur, ok er hann hefir skirdan⁸ þik,
 25 þa man hann skryda þik hvitum klædum nyium, ok er þu kemr med þeim buningi i þenna klefa, þa muntu⁹ sia helgan eingil unnanda minn, ok man hann veita þer allt þat er þu bidr hann.»

Fra Valeriano.

3. Eptir þetta for Walerianus ok hitti þau merki óll, er
 30 honum var til visat, ok fann Urbanum byskup, þann er þa hafdi tysvar pindr verit fyrir Kristz¹⁰ iatningu ok var i fylsnum¹¹. En er Valerianus sagdi honum óll^o ord Cecilie, þa fell heilagr Urbanus **æ** kne ok hellt höndum til himna ok mælti med tarum **æ** þessa lund: »Drottinn Jesu Kriste! tak þu avóxt hreinlifis **ræds** þess

35 **1** saal. B, C; elskir A. **2** saal. B, C; giorir A. **3** lata tilf. B.
4 munt C. **5** [hvar er sa hinn C. **6** hefir B. **7** at tilf. C.
8 hreinadan C. **9** mattu B. **10** nafni ok tilf. B. **11** saal. B,
 C; fylknum A.

er þu særir¹ i briost Cecilie. Drottinn Jesu Kriste, godr hirdir! Cecilia ambatt þin þionar þer sem spakr saudr, þviat hun sendi til þin brudguma sinn hægan sem lamb, þann² er hun tok olman sem hit oarga dyr, þviat hann myndi³ eigi hingat koma, nema hann trydi æ þik. Luk upp þu, drottinn, dyrr hiarta hans fyrir mælum þinum, at hann kenni þik vera skapara sinn ok neiti dióffi ok ollu glysi hans ok skurdgodum hans.« En er Urbanus hafdi þetta mællt, þa vitradiz þeim gamall madr ath aliti skryddr [godum klædum ok sniohvítum⁴ ok hafdi bok i hendi ritada⁵ gullstöfum. Valerianus ottadizt⁶, er hann sæ þenna mann, ok fell til iardar nær i owit. En hinn gamli madr hof hann af iördu ok mællti vit hann: »Les þu þessa bok, ok trui at þu megir hreinsaz, sva at þu megir sia eingil guds, þann er Cecilia mæz het þer.« Þa tok Valerianus ritit at lesa, en þessi ord voru a ritinu: Einn er gud, ein er trua, ein er skiru, einn er fadir allra, sa er ollum efri er ok öllum ædri um alldir allda. En er Valerianus hafdi þetta lesit⁷, þa spurdi enn gamli madr: »Truir þu at svo er, eda efar þu enn.« Walerianus svaradi: »Hvat megi⁸ sannara vera undir himne.« Ok er hann hafdi þetta mællt, þa hvarf hinn gamli madr fra augliti þeira. En Urbanus skirdi Valerianum ok kendi honum alla setning retrar⁹ truar ok sendi hann sidan til handa Cecilie.

Um vitran eingils guds.

4. Ok er Walerianus kom heim skryddr hvítum klædum, þa fann hann Ceciliam festarkonu sina i klefanum æ bænnum ok eingil guds standa hia henni med elldligu andliti fidrdan skinondum vængium, ok hafdi hann i hendi tvær koronur [enar¹⁰ dyrligstu, adra selldi hann Cecilie, en adra Waleriano, ok mællti: »Þessar koronur skulut þit vardveita med osargudu hiarta ok hreinum likama, þviat ek færda yckr þær or paradiso guds; alldregi mun blomi þeira þverra¹¹, ok sva ilmr þeira, ok mega þeir einir þær sia, er slikt hreinlifi lata ser lika, sem þit [hafit yckr¹² latid lika. En þar sem þu, Valerianus, letz at¹³ rædi hreinlifiss, þa sendi mik

¹ *Lat.*: Domine Jesu Criste, seminator casti consilii, suscipe seminum fructus, quos in Cæcilia seminasti. ² *saal.* B, C; þa A. ³ munde C. ⁴ [snehvítum klædum B. ⁵ ritna B. ⁶ oadistz C. ⁷ *saal.* C; mællt A, B. ⁸ ma C. ⁹ heilagrar B. ¹⁰ [skinandi or gulli ok or hinum fegrstum grosom C. ¹¹ þrotna B. ¹² [latit yckr lika ok hafit B.

Jesus Kristr sonr guds lifanda til þin, ath þu segir, hvers þu vill bedit hafa.« Walerianus laut einglinum ok svaradi: »[Engum manne hefi ek iafnmikit unnat sem brodur minum¹, ok verdr mer illa i hendi, ef ek læt hann eptir i glautun, ef ek mæ hann þadan leida med mer. Nu er su bæn min, svo² ath mer er mest hugat³, ath gud læte ser soma ath leysa Tiburcium brodur minn fra villu, svo sem hann leysti mik, [ok geri okr bada algerva i ast sins nafns⁴. Eingillinn leit wit honum blidlega⁵ ok mællti: »Allz þu badt þess, sem⁶ gud er fusari ath veita en þu at piggia⁷, þæ man hann svo leidretta brodur þinn fyrir þik, sem hann leidretti þik fyrir ambatt sina Ceciliam, ok munu þit badir koma til guds med pislarsigri.« En er eingillinn hafdi þetta mællt, þa hvarf hann til hinna⁸ fra augliti þeira.

15

Fra Tiburcio.

5. En er þau ræddu um [iarteign⁹ guds ok helgar ritningar¹⁰, þa kom Tibureius fyrstr manna allra þangat [til þeira um morguninn¹¹ eptir ok nam stadar fyrir hvilunni ok mællti: »[Hvi gegnir þat, er ek kenni her svo godan ilm, ath trautt mætti sva¹² verda, þott ek hefda i hendi aull þau graus er bezt ilma, ok þat er satt, at ek þickiumzt einskis annars þefa, medan ek kenni ilm þenna¹³.« Valerianus svaradi: »Himneskan ilm kennir þu, þviat ek bad fyrir þer; en ef þu [vill trua sonnu, þa mattu¹⁴ na at sea fegrð þa, er þessi¹⁵ ilm r fylgir, þviat vid hofum biartar koronur, þer er augu þin [mega enn eigi¹⁶ sea.« »[Er þer svefnis, brodir, kvad Tiburcius, eda hveriu gegnir þat, er þu mælr¹⁷?« Valerianus svaradi: »Svefnis¹⁸ var oss hingat til, en nu hofum vær vaknat ok vitum it sanna, at god, þau er vær gofgodum hingat til, reynazt dioflar¹⁹.« Tiburcius spurdi, [hvat hann vissi til, at sva væri²⁰.

35

40

1 [Ekke er þat, er mer se virkara i þessu life en broder minn C. 2 su B. 3 hugat um B; huggan at C. 4 [saal. C; ok gerfan i ast sinni B; mgl. A. 5 tilf. B. 6 er C. 7 bidia C. 8 himins B. 9 iarteinir heilagra manna B. 10 [himneska hlute allt til morgins C. 11 [til clefans C. 12 Her mgl. 2 Blade i A; her lægges B til Grund, saa langt den naar. 13 [Þat undrumz ek a þesse tid, hvanan ek kenne sva setan ilm ok dyrlegan, sem ek mætta eigi slikan kenna, þott ek hefda med hondum oll hinu beztu gros C. 14 [truir rett, þa muntu C. 15 sia C. 16 [eru eigi verd at C. 17 [Tiburcius mællti: «Er þetta draumr er þu mælr, Valeriane, eda er þat satt C. 18 draums C. 19 diofla velar C. 20 [hvanan veiztu þat C.

»Eingill guds sagdi mer, kvad Valerianus, ok sa ek hann, ok þu matt sea hann, ef þu hreinsazt af aullum sauri skurgoda.« Tibureius mællti: »[Hvat þarf at dvelia hreinsanina, ef þat ma¹ verda, at ek sea eingil guds?« Valerianus svaradi: »[Ecki þarf at dvelia, en þvi skalltu heita² at neita aullum skurgodum, en trua³ æ 5 einn sannan gud.« Tibureius mællti: »Eigi skil ek, með+ hverium aghuga þu mællir þetta.« Þa tok hin helga Cecilia til mals: »Undrumzt ek þat, at þu skilr eigi, at þau likneski, er gerr eru or grioti eda malme [eda tre⁵, mega eigi gud vera, þar sem fuglar drita æ þau, ok [þeistar⁶ hreidr(az) i hofdi þeim, ok vefa kaung- 10 urvofur vefi sina æ þeim, en vandir menn gera þau, þviat þeir eru sendir til allz malmverks ok griotverks, sem fyrirdæmdir eru fyrir glæpi sina. Hversu mega þau likneski þa gud vera eda vera truat æ, er upphaf hafa af vændismonnum⁷. Miok er þat æ einn hatt daudr madr ok likneski, þviat daudr madr hefir alla likams 15 lidu, en hann hefir eigi vit ne aund. Sva synaz aull likneskin hafa alla limu, en þau eru vitlaus ok at vettugi nyt, þeim mun verre en [draugar, at madr sa augum, meðan hann lifdi, ok heyrdi eyrum, mællti munni ok þefadi med nausum, gek a fotum, þreif- adi haundum⁸; en þessi likneski eru aavallt daud ok hofuz af 20 daudum, hafa alldregi lifat ok munu alldregi lifa.« Þa svaradi Tibureius: »[Likari er sa dyrum en maunnum⁹, er þessu truir eigi.« Cecilia mællti enn vid hann: »[Þat iati ek i dag, at þu ser minn skylldingi, þviat svo sem gud samteingdi mer brodur þinn i tru, sva gerir hann þik i hafnan skurgoda mer samteingdan i 25 ast Kristz¹⁰. En ef (þu) ert buenn at trua, þa fardu med brodur þinum, at þu takir hreinsan, sva at þu megir sea eingil guds ok finna lausn allra synda þinna.« Þa mællti Tibureius vid brodur sinn: «Seg þu mer, brodir, til hvers mannz muntu mik leida.« Valerianus svaradi: «Ek man þik leida til fundar vid þann 30 gaufgan mann, er Urbanus heitir, hann [hefir eingils alit¹¹, ok allt mal hans er fullt sannrar speki.» Tibureius mællti: «Segir

1 [Hvessu ma hreinsan C. 2 [heittu þvi C. 3 saal. C; þu truir B. 4 af C. 5 [tilf. C. 6 rettet; þreistar B. 7 [mys bua i holi þeira, ok hafa þeir menn smidat þau, er fyrir glæpi sina voru 35 drepnir, eda hversu ma gud kallaz þat likneski, er osidamenn giordu C. 8 [daudir menn, at dauds mannz likame sa ok heyrdi ok geck ok mællti vid menn, medan hann lifdi C. 9 [Kvikendi er sa hellr en madr C. 10 [i dag iate ek þig vera minn kunningia, þviat ast guds giordi, at þu hafnadir skurdgoda villu C. 11 [er einglum 40 likr at alite C.

þu fra þeim Urbano, er kristnir menn kalla þafa sinn? Spurt hefi ek, at hann hefir dēmdr verit til dauda, ok er hann nu i fylsnum, ok mun vera kvikr i elldi brendr, ef hann verdr fundinn, ok uggi ek, at vid munim verda [ok pindir sem hann, ef vid
 5 verdum fundnir med honum¹, ok munum vid finna dauda æ iordu, þa er vid leitum guddoms þess er leynist æ himnum.

Capitulum.

5. Heilög Cecilia mælti þa: «Ef þetta lif eitt væri ok eigi annat betra, þa mættim ver rettliga hrædaz at tyna þessu; en nu
 10 er annat lif, þat er miklu er betra, þat er alldri endizt². [Af því hrædumzt ver eigi at tyna þessu lifi, at ver komumzt eigi til hins, nema ver tynim þessu³ adr⁴.» Tiburcius mælti: «Nu kant þu at segia þat, er ek hefi alldri heyrð fyrr; er þat satt, at annat lif er en þetta?» Cecilia svaradi: «Þetta lif [her i heimi
 15 er helldr daudi en lif; þrutnar þat af metnadi ok þverr af vansa, þornar af hita, en þrottnar af sottum; feita þat fæzlur, en faustur megra; þat lemia sorgir, en leikar beita þat, æhyggiur þraungva því, aurugleikr deigir þat, audr eflir þat, aureigd lægir þat, eska yppir því, en elli b(e)ygir þat, synder sera þat, sottir briota þat.
 20 En eptir þessa hluti alla kemr rasandi daudi ok tekr þat brutt med aullum likams faugnudum, sva at þat synizt traud eda eigi verit, þa er umlidit er; þvíat þat allt er einskis vert, er skamma stund er, en þat lif, er kemr eptir þetta lif, getr eilifa fagnadi godum maunnum en eilifar kvalar illum maunnum⁵.» Tiburcius
 25 mælti: «Hverr kom þadan, at ydr mætti þetta segia, [sva at ver⁶ megim því trua?» En helga Cecilia svaradi med mikilli stadfesti: «Skapare himins ok iardar, siofar ok [manna, fugla ok dyra ok skridkyckvenda⁷, hann gat son af ser, fyrr en hann gerdi þessa hluti alla, ok færði fram af sinum krapti helgan anda, [at fyrir

30 1 [badir med honum hrendir, ef vit verdum þar fundnir C.

2 eydist C. 3 rettet; hinu B. 4 [mgl. C. 5 [er brigt, er her

er; sott mædir þat, hiti þerrir þat, fæzlur feita þat, fostur megra þat,

gledi teitir þat, gratr hryggvir þat, audæfi efla þat, en e(y)md mar

þat, æska reitir þat, elle beygir þat; en eptir þessa hlute alla vegr

35 daudi þat, ok eydaz þa allir likams fagnadir, ok synaz þa sem aungvir

hafa verit, þegar er þeir eru lidnir. En þat lif (er) eptir þetta kemr,

er gefit ranglatum med eilifum pislum en rettlatum med eilifum fagn-

ade C. 6 [saal. C; eda mer B. 7 [allra þeira hluta, er þar

eru i mille C.

son skapadi hann alla hluti, en hann lifgadi alla hluti fyrir helgan anda, þviat alla hluti, þa er gervir voru ok gervir eru, skapadi sonr eingetinn af fedr ok lifgadi fyrir helgan anda, sa er fram ferr af fedr ok synir.¹« Tiburcius mælti: «Einn sagdir þu gud vera gaufganda æ himne, hversu segir þu nu þria?» En helga Cecilia svaradi: »Einn er gud [i guddómi sinum, en ver skiptum personum² sva i þrenningu, sem ver segium þrideilda speki i einum manni, þat er mannvit, minni ok skilning; þviat af mannviti finnum ver þat, er [ver hofum eigi numit³, en i minui holdum ver þvi, sem oss er kent, en i skilningu greinum⁴ ver, hvat ver siam ok heyrum, ok eignast þo ein speki þria hluti þessa. En ef iardligr madr eignast þessa þria hluti i einni speki, hvi man eigi gud eignast þrenningar velldi i einum guddomi?» Tiburcius mælti ok fell til iardar: »Eigi etla ek mannliga tungu mega mela slika speki ok skynsemi, helldr hygg ek, at eingill guds mæli fyrir⁵ munn þinn.«

Þa snerizt Tiburcius til brodur sins ok mælti vid hann: «[Gnogluga er mer sagt fra einum gudi i þrenningu, en nu er eptir vansvarat þat er ek spurda⁵.« Cecilia svaradi: «Ræd þu vid mik um þessa hluti, þviat ung er trua brodur þins at svara²⁰ þer, en [þu matt mik i eyngri spurningu vanbuna finna vid svörum⁶, þviat guds speki lærði mik fra unga alldri.» Tiburcius mælti: «Þess spurda ek, hverr hingat [kemi ok⁷ syndi oss annat lif, þat er þer segit vera eptir þetta?» En helga Cecilia svarar: «Fadir sendi⁸ son sinn til iardar fra meyiú borinn, en hann stod æ miklu²⁵ fialli ok helgu ok kallade mikilli roddu ok mælti sva: Komit þer til min, allir lydir. Þa runnu til hans⁹ kallar ok konur, bædi ungir menn ok gamlir, [frialsir ok anaudgir¹⁰. Þa mælti hann vid þa alla saman: Gerid þer idran [fyrir syndir ydrar¹¹, þviat nu nalgast riki himna, þat er brutt tekr riki manna¹². En gud vill gefa³⁰ riki sitt rettruunndum monnum; i þvi riki verdr hverr þvi hærri, sem hann er helgari, en syndugir kvæliaz þa i eilifum loga, en rettlatir taka fegrd eilifrar dyrdar ok fagnad þann er alldri [verdr endir¹³. Se, hirdit eigi, synir manna, at leita fallvalltra audæfa þessa heims,

1 [þann (er) allt gott veitir ok lifgar C.   2 [velldi sino, en hann 35
greinum ver C.   3 [oss er eigi kentt C.   4 vitum C.   5 [Skilia
ma ek nu um þrenningar tru, en þess vil ek spyria, sem adr var upp
hafit C.   6 [ek em vit augri spurningu obuen C.   7 [kom, sa
er C.   8 einka tilf. C.   9 allar þiodir tilf. C.   10 [mgl. C.
11 [synda C.   12 iardar C.   13 [eydizst C.   40

[at þer megít hallda eilifum fagnadi, þeim¹ er kemr eptir þetta lif, þviat her lifir madr skamma stund, en þar eiliffiga. En er otruir lydir heyrdur þessi ord², þa mælltu þeir allir sem einni roddu: Hverr var þar, sa er hingat kemi at syna þat satt, er þu segir?
 5 Þa mællti sonr guds vid þa: [Ef þer truid eigi ordum minum, truid þer þa verkunum. Ok til þess at eigi metti efi vera i hiðrtum manna, þa reisti hann .iii^{ia}. dauda menn til lifs, sva sem gudspiollin segia, ok þann einn sem fíora daga hafdi i grauf³ legit; þurum fotum gekk hann um sio, ok stodvadi vinda ok hridir⁴; syn gaf hann
 10 blindum, en haulltum gaungu, dumbum mal, en daufum heyrn, hreinsadi likþra, en græddi siuka, ok rak diofla fra odum maunnum. Þa aufundudu [illir⁵ menn þess, er margir menn fylgdu honum ok breiddu klædi sin fyrir fetr honum ok kaulludu: Lofadr se sa er kemr i nafne drottins. Þa reidduzt honum Gydingar⁶ ok
 15 selldu hann Pilato ialli ok sôgdu hann fioklungan vera, ok settu rad til þess at hann væri krossfestr. En er hann sa þat stoða til heilsu [aullum heimi⁷, let hann sig haundla ok binda ok beria ok krossfesta, þviat hann vissi, at i pisl⁸ sinni mundi hann stiga yfir diofulinn. En þvi var hann haundladr syndalaus, at allt
 20 mannkyn leystizt, þat er adr var bundit synda baundum. Blezadr tok hann bolvan vora æ sik, at hann leysti oss fra bolvan; hleginn var hann, at hann leysti oss fra diofla hlatri; [þorngerð var dregin æ hofut honum, at vær fordadimzt bolvan þorna ok pîsla, þa er enn fysti madr tok fyrir synd sina; beiska fedu tok hann, at
 25 hann bætti þat, er hinn fysti madr misgerði i setri berging; ur fautum var hann færðr, at hann hyldi med miskunnar skrudi odaudligu skemdir fedra varra, þær sem ordnar voru af æeggian fianda⁸; æ tre var hann festr, at hann bætti æ pislartre þat, er misgert var æ girndartre; [daudann let hann koma til sin, at hann stigi yfir

30
 1 [helldr halldi þer eilifum fagnadi þess lifs C. 2 or munne guds sonar tilf. C. 3 [Fare þer ok færi mer dauda menn, ok muno þeir risa upp ok sanna þa hluti, er ek segi ydr. Þa færðu þeir honum lik daudra manna, en hann reisti þa upp sidan sofendr(!), ok baro þeir vitni ordum hans, ok reisti hann upp af dauda þa, er þria daga eða fíora hofðu i molldu C. 4 ok sêvar barur tilf. C. 5 rettet; allir B. 6 [illgiarnir menn þat, er allr lyðr þionadi honum, ok þeir baru klædi undir fetr honum, þa er hann for til Iorsala. Þa fyllduz yfirgydingar aufundar i gegn honum C. 7 [allri þiod C. 8 [þorn-gjôrd tok hann a hofud ser, at hann tæke hofudsbana af oss, þann er synda þornar gjôrdur oss; or klêdum var hann færðr, at hann skrydde oss hvitum skruda C.

hann ok eyddi aullu velldi hans vid vini sina, því er gerzt hafdi fyrir orminn¹. En er allar skepnur sa skapara sinn æ krossi pindan, þa skalf iordin, en steinar sprungu, dagrinn flydi, ok sol sortnadi, ok gerdi myrkt i heiminum aullum, tungl fal geisla sinn undir blodligu skyi, ok hurfu skinandi stiomur; iordin beliadi² ok kastadi upp ur graufum likaumum heilagra manna, þeira er vitroduzt ok baru vitni um niðrstigning grædarans til helvitis, er (hann) braut diofuls velldi, ok ste hann deyiandi yfer daudann. Af því gaungum ver fegin undir pisler ok bardaga fyrir³ Kristz nafni, at ver vitum eptir þetta it fallvallta lif annat lif ædra, þat er gud syndi postolum sinum, þa er hann var upprisinn af dauda ok ste til himins at þeim æsiöndum. [Um þetta mætti eigi efa hugr manna, þott þrir spakir vottar sannadi þat, en allra hellzt er nu aftekinn allr efi, er hann vitradiz eigi at eins .xii. postolum, nema enn helldr syndizt hann meirr en .c. bredra senn i einum stad⁴. En þeir er sendir voru um heiminn innan at boda þessa hluti, sonnudu mal sin med maurgum iarteinum, þvíat þeir græddu allt i nafni Kristz allzkyns siuka menn ok raku diöffa tra odum maunnum ok gafu lif daudum. [Nu lattu þer eingis annars þickia vid þurfa, en fyrirlata þetta lif af ollu hiarta ok leita annars lifs betra, þvíat sa er truir æ son guds ok þionar bodordum hans, hann verdr eigi halldinn i dauda, helldr leida hann helger einglar i paradisum, þegar er hann andazt. En æhyggia þessa heims bindr ovara hugi manna i morgum fiolskyllidum, ok hryggir þa stundum af skaudum, en stundum gledr þa af fevexti, ok bera þeir fyrir þessu einu lifi æhyggiu ok hyggia ecki at oordnu lifi, þar til er þeir skiliazt vid likame sekir ok sva snaudir, at þeir hafa ecki med ser nema syndir einar⁵. Þetta skýrda ek i skaummu mali fyrir þer, en þu leita [hvers þer þickir frammar þurfa⁶.

Capitulum.

7. Ða fell Tibureius til iardar ok mæltti med tarum: »Ef ek hefi æhyggiu fyrir þessu lifi um alldr sidan, þa em ek eigi verdr at [audlazt (eilift) lif⁸; hafi heimskir menn fevoxt fallvallt-

1 [dauda tok hann a sig, at hann gefe oss lif, en hann ste yfir daudann ok hinn forna hoggorm, er dauda velde hof C. 2 opnadiz C. 3 saal. C; undir B. 4 [Þessu mætti trua, þo at þrir saunnuðu, en allra siz ma nu mist(ru)a, er hann let ser soma at synaz eigi at eins postolum sinum, helldr meirr en .cccc. manna saman eptir upprisu sina C. 5 [mgl. C. 6 [þess er þer þickir vanspurt vera C. 7 ber C. 8 [finna skin eilifrar sælu C.

rar tidar, en ek [skal (eigi) til einkis lifa hedan af, þott ek hafa til eingis lifat allt hingat til, þviat mer þickir nu hver dvaul ill¹.« Þa snerizt Tiburcius til brodur sins ok mællti: »Miskunna þu mer, brodir, ok dvel eigi [ok leid² mik til fundar vid guds mann, at hann hreinsi mik ok geri mik hluttakanda eilifs lifs.« Þa leiddi Valerianus brodur sinn til fundar vid Urbanum pafa ok sagdi honum alla hluti, þa er gerzt hofdu i þeira ræðum. Urbanus þakkadi þat gudi ok tok feginn vid Tiburcio, ok skirdi hann ok let vera med ser, þar til er hann var ur hvitavodum færdr, ok kendi honum [kenningar algervar ena næstu viku ok helgadi hann algervan Kristz riddara³. En hann fek sva mikla miskunn af gudi sidan, at hann sa opt eingla guds ok fek margar bænir af drottne. En langt er at tina⁴ iarteinir þeira, af þvi munum ver skynda mali til pislarsigrs þeira.

15

Capitulum.

8. Almachius Romaborgar greifi let drepa marga guds vini ok let [eigi grafa lik⁵ þeira. En Tiburcius ok Valerianus temdus til þess nætr ok daga at veita dyrligan graupt pislarvottum Kristz, en þeir gafu fe sin þurfamonnun. Þa laustudu illir menn goda, eda hversu vegliga þeir grofu þa menn, er hann let bana. Sidan voru þeir teknir ok færdir greifanum, ok mællti hann vid þa: »Hvi gerizt þit otignir ok ettlar i nybreytni yckarri, þar sem þit erut tignir at burdum ok gaufgir at kyni? Nu er mer sagt, at þid berit [fe yckart æ herfiliga stafkalla⁶ ok grafit med mikilli vegsemd þa menn, er drepuir eru fyrir glæpi sina. En þvi mætti þat liklegt þickia, at þeir veri frændr yckrir, er þit gaufgit sva miok.« Tiburcius mællti: »Veri sva vel, at þeir leti ser soma at hafa oss at þrælum, er þu ætlar vera frændr okkra, þviat þeir hofnudu þvi, er synizt ok er eigi, en þeir fundu þat, er eigi synizt vera ok er.« Almachius mællti: »Hvat er þat, er synizt vera ok er eigi?« Tiburcius svarar: »Allir þessa heims hlutir, er andir manna leida til eilifra kvala fyrir [skammrar stundar⁷ gledi.«

35

1 [hefe til einskis nytz lifat hingat til, þa skal ek eigi leingr til einskis nytz lifa hedan ifra C. 2 [at leida C. 3 [algiorva atferd i allri guds cristni C. 4 telia C. 5 [omyllða likame C. 6 [anra yckra a fatæka menn C. 7 [saal. rettet efter lat.: brevis temporis lætitiam; skamm eda skada ok B; stundlega C.

Greifinn mælti: »Hvat er þat, er eigi synizt vera ok er?« Tiburcius mælti: »Oordit lif ok [piningar þær er illir menn eru kvaldir, ok vitum ver at saunnu, at þat mun fram koma, þott ver megin þat eigi likamligum augum sea¹.« Almachius mælti: [»Hygg ek, at þu segir þetta af þínu hugviti.« Tiburecius svarar: »Eigi mæli ek þat af minu hugviti, helldr af því er byggir i briosti mer.« Almachius spurdi: ² »Veiztu, hvat þu mælr?« »Veit ek, sagdi Tiburcius, at sva man vera, sem ek sagda.« Almachius mælti: »Fyrir hvi ma ek eigi skilia, med hverium æhuga þu mælr þetta?« Tiburecius svarar: ³ »Þvi at kykvenligr³ madr skilr 10 eigi þa hluti er guds eru, en [andligr madr dæmir alla hluti ok demizt af aungum sialfr⁴.« Þa brosti greifinn ok let braut leida Tiburecium en þangat Valerianum, ok mælti þa vid hann:

Capitulum.

9. »[Mattu nokkut þess mæla er afstada se, hofutærr þickir mer 15 vera brodir þinn⁵.« Valerianus mælti: »Heyrn þin villizt, þviat hon ma eigi heyra mal vart.« Almachius mælti: «Ecke mannkyn er iafnært sem þit i heiminum, er leitit þess med aullu kostgæfi, er gagnstædigast er life ok heilso, ok fyrirlatid nytsamliga hluti, ok flyit gledi alla, ok rekit allt þat er unadligt⁶ er i heiminum.« ²⁰ Valerianus svaradi: »Ek sa um vor⁷ [galausa menn leika æ velle um dag, en skamt fra þeim sa ek akrkarlla vinna erfidliga æ iordu, suma hauggva þorna upp, ok hreinsudu iordina, en sumir fagudu vingarda ok settu nidr alldintre. Þa toku leikmenn at hlæia at verkmonnum ok mæltu sva: Leggit nidr, væsalir, þetta erfidi onytt ²⁵ ok leikit helldr med oss, ok farid med oss til dryckiu, ok medit (ydr) eigi æ erfidi sva, ærir menn! En er þeir hofdu þetta (mælt), þa skelldu (þeir) saman hondum ok hlogu at verkmonnum. Sumar kom eptir vor þat sem hvert annat, ok toku akrar manna at friovazt, ok baru alldintre godan⁸ ævoxt æ ser, ok skina allir til ³⁰ þessa (dags) vellir, þeir er verkmennt fagudu, med faugrum bloma ok godum ilm. Þa faugnudu þeir, sem ærir voru taldir, en hinir

1 [eilifar pislir ranglatra; en þeir eru vesalir, er dyliaz vid þat, er þeir sia eigi likams angum C.   2 [mgl. C.   3 oskynsamr C.
4 [oevanlegr madr demir rett um allt C.   5 [Svára þu mer ³⁵
hyggilegar en brodir þinn, þviat hann er hofudodr ordinn C.   6 blid-
legt C.   7 saal. C; dag B.   8 [ofdrykiomenn hlegia ok glediaz,
en þar stodu akrkallar hia ok skaro upp þorna ok hreinsudu akrland,
en sumir settu nidr alldentre ok giordu apalldrsgard eda vingard,

þottuzt¹ heimskir vera, er sott ok hungur eyddi þeim, ok toku þeir þá at grata ok idraz inndelis sins, ok mæltu þeir med ser: »(Ver toldum at) þessum monnum helgum, at ver rægdum ok fyrirdæmdum ervidi þeira ok lif þeira ok toldum þá heimaska vera ok valada,

5 en þeir voru spakir, en ver vorum heimskir ok erir, er ver unnum eigi sialfir ok veittum eigi fullting vinnendum, helldr hlogum ver at þeim er unno, ok ætludum² þá era vera, er nu siam ver skina i fegrd.« Almachius mælti: »Vitrlega er þat mælt, en ekki kemr þat til þess er ek spurdi.« Valerianus svaradi: »Þu taldir

10 a okr, at vit veitum aura okkra voludum monnum ok tokum vid utlendum monnum ok biorgum fodurlausum bornum ok veitum gofuglegum guds vinum groft; þu telr oss era vera, er ver gleymum eigi eda hlægium med galausum monnum, ok synomz eigi prudbunir fyrir augum alpyðu. En su tid mun koma, er ver munom

15 taka laun ervidis vors, ok munom ver þá fagna, en þeir muno grata, er nu dramba i fagnadi sinum. Nu er su tid at dreifa ok at sa akrenn, ok skolu þeir fognod upp skera, er her kasta nidr fogn(o)di.« Greifenn mælti: »Segir þu þat, at ver ok konungar mune hafa eilifan grat, en þer muned hafa eilifan fognod?«

20 Valerianus svaradi: »Hvad ero þer eda konungar ydrir nema himandi manneskiur i heime þessum um stund, ok monu deyia af stundo ok skolu giallda þá skynseme gudi fyrir verk ydur ok velldi þat er hann gaf ydr.« Almachius mælti: »Eigi þarf fleiri um þetta at hafa, bloti þid godum vorum ok farit omeiddir i braut

25 sidan.« Valerianus svarar: »Hvern dag ferum vit forn almatkum gudi, en eigi fleirum.« Almachius mælti: »Hverr er einn gud sa er þid pionet?« Valerianus svaradi: »Eingi er annarr gud nema sa einn.« Almachius mælti: »Segi þid nafn þess ens eina guds, er þid gogfit.« Valerianus svaradi: »Nafn guds montu eigi finna,

30 þott þu megir fluga.« Almachius mælti: »Er eigi Odénn gud?« Valerianus svaradi: »Hordomsnadr var hann ok manndrapsnadr ok odadamadr, at því er skalld ydur segia. En ek undrumz þat, af hvi þu kallar hann gud, þvíat eingi ma gud kallaz, nema sa er

ok unno þeir ervidlega. Þa toku leikmennernir at hlægja at þeim ok mæltu vid þá: Leggit nidr, veselir, þetta hit onyta verk ok ervidi, en etit ok drekit med oss, ok mædit ydr eigi i svo miklu ervidi. Þa epto þeir at verkmonnum ok kvodu þá era vera ok skelldu lofum saman. Sumar kom eptir þann vetr, ok rann up akr a velle verkmanna med ollum fogrum bloma ok dyrlegom grosnum, ok baro alldentre þeira allzkyns C.

40 1 Her ender B. 2 ælltudum C. 3 Lat.: Jovis ergo nomen non est deus.

syndalaus er ok allra dada er fullr.« Almachius mælti: »Segi þid þat, at þid brøðr kunnit sannan gud, en allr heimr villiz?« Valerianus svarar: »Otallegr lydr hefir vid cristne tekitt, en þer erud hellðr fair, er til einskis erud maklegir nema til þess at kasta ydr i elldd.« Þa reiddiz Almachius ok let beria hann stongum. 5
En Valerianus mælti med fagnadi: »Sia dagr er mer hverri hatid gladari, þessar stunddar æskta ek mer ævallt.« Kvalamenn baurdu hann ok mæltu: »Hird eigi þu at lasta god vor ok gydiar.« En Valerianus kalladi æ lydin ok mæltu: »Hyggitt þer ad, Romaborgar menn, ad eigi styggve ydr sia pisl min ne teygi ydr fra 10 sannleik, hellðr standi þer upp hraustlega ok fyrirlitid god þau er Almachius gofgar, þviat i eilifri kvol muno þeir vera, þeir er þau gofga.« Þa mælti radgiafi greifans, en sa het Tarqvinus: »Skynd þu pisl þeira, þviat ger er sokin, en ef þu dvelr dag fra degi, þa muno þeir veita alla aura sina, ok muntu ekee þat finna.« 15

Capitulum.

9. Þa mælti greifinn, at þa bada brøðr skyldi leida til Odens hofs ok neyda þa til blota, en hoggva bada, ef þeir villde eigi blota. En sa het Maximus, er þa leiddi til blothofsens. En hann mælti vid þa med tarum: »Hverr kom sva grim(ri) eði at 20 yr, at þid villdud glata fegrd (ok) esku ykkarre, ok langit sva til dauda sem solltenn madr til krasa?« Tiburcius svaradi: »Alldri munom ver fysaz at tyna þessu lifi, nema ver vissum fyrir, at annad lif er eilift eptir.« Maximus mælti: »Hvert ma annad lif vera en þetta?« Tiburcius svaradi: »Sva sem likamr skrydiz 25 klødum, sva skrydiz onnd likam, ok ferr onnd or likam, sem madr ferr or klødum, ok ferr þa likamr i molld, sa er or molldu var skapadr, ok bidr þadan oordinnar uppris, en ond er leidd til paradisar selu, ef hun er heilog, ok bidr þadan tidar uppris sinnar.« Maximus mælti: »Fysaz munda ek at hafna þessum 30 heime, ef ek mætti vist vita annad lif, þat er þid segit vera.« Valerianus svaradi: »Ef þer er þess eins vant at algiorre tru, at þu villt reyna, hvort vit segium satt eða eigi, þa mun drottemn luka up augo þin a þeire tid, er vid brøðr leggium nidr likame okkra iardlega fyrir guds nafne, ok muntu þa reyna dyrd hins 35 oordna lifs, ef þu heitr þvi, at þu muntt af ollum hug idraz villu þinnar.« »Synit þid mer þat er þid hetud, qvad Maximus, en ek verdi þa elldingu lostinn, ef ek iata eigi þeim gudi einum, er

annat lif gerir eptir þetta lif.« Þá mæltu badir brædr: »Efa þu þat af pislarmonnum i dag, at þeir dvele pisl oëkra, ok leid okr til hus þins, ok siem vit þar vardveittir i nott; en vit munum þangat koma þeim manne, er þig mun hreinsa af synda saure a þesse 5 nott, ok muntu þegar sia þat, er vit hetum þer.« En er Maximus leiddi þa til hus sins, þa tok hann tru af kenningum þeira ok hiu hans oll, ok biuggudz til pisola allir þeir, er þeim fylgdu til hofsens. Þa kom heilog Cecilia til þeira um nottina med kenne- monnum, ok voru allir skirdir, þeir (er) tru toku. En er morgenn 10 kom, þa mælti Cecilia við þa: »Heilagir Kristz¹ riddarar, verpit² af ydr myrkra verkum ok skrydiz liosi, gott hafit þit þreytt ok lokit vel erfidi ok vardveitta tru; farit nu til dyrdarlifs, þess er rettlatr domandi gefr yckr ok ollum þeim, er elska hans tilkvomu med godum vilia.«

Um pining brædra.

10. [Bær sa var fíorar mílor fra Romaborg, er þíodgata læ fyrir framan dyr hía hóf Þors, ok var hverr píndr, er eigi villdi blota Þor 3. En er helgir brædr komu þangat ok villdu eigi blota skurdgodinu, þa voru þeir þar 4 sverdi slegnir, ok skilduz vit likam- 20 ligt lif, ok toku þeir vit 5 eilifa dyrd. Þá leit Maximus til himens ok mælti þetta: »Ek sa eingla guds skinandi sem sol a þeiri stundu, sem þeir voru högnir brædrnir, ok sa ek andir þeira i líking bíartra meya, þa er þær skilduz vit líkami, en einglarnir toku þær i fadm ser ok flugu til himens med þær.« En er 25 Maximus sagdi þetta med tarum, þa toku margir tru af ordum hans ok hurfu fra blotum skurdgoda. En er Almachius fann þat, at Maximus var kristinn ordinn ok hiu hans oll, þa let hann taka hann ok beria blyvondum 6 til bana, ok for hann til þess lífs, er hann trudi ok elskadi. En Cecilia [grof líkam hans hía þeim 30 Tiburcio ok Valeriano, ok er þeim öllum saman minning halldin um vorit .xi. nottum fyrir gagndagenn eina 7.

1 Med dette Ord begynder atter A. 2 kastit C. 3 [Stadr var kalladr Pagus, sa var fíorar mílur fra Romaborg, þar la þíodgata i gegnum Odens hóf, en menn voru fengnir til at pína hvern þann, er þar gekk inn, sva (at) eigi blotadi skurdgodum eda ofraði þeim nockuro C. 4 þegar teknir ok grimlega píndir ok sídan med tilf C. 5 mál. C. 6 blysvipum C. 7 [tok líkam hans ok lagdi hann i nýgia ste(i)nþro hía þeim brýdrum C.

Fra Cecilie.

II. Sidan fretti Almachius at aurum þeira brædra, ok let hann taka Ceciliam, er likliguz þotti vera at vita aura þeira; en hun hafdi allt gefit [fataekium monnum¹, þat er þeir höfdu eptir att. Þa var hun leidd til blotz, at hun brendi reykelsti fyrir skurdgodum. Þa mælti hon wit þa, er hana leiddu til blotzins: »[Hlydi þer mer, borgarmenn!² Þer erut þionar domanda ydvars, ok synizt ydr, sem þer munit eigi verda hluttakandi illzku hans, þott þer giörit þat, sem hann bydr ydr. [Ek em alfus at taka pislir fyrir nafni Kristz, en ek harma ydr, er þer gait eigi ydar ok gerit þat, er omilldr domandi bydr ydr at gera².» Þa toku riddarar ok þionar greifans at harma³, at svo fögr mæi ok gaufug villdi deya, ok badu þeir hana, at hun tyndi eigi svo mikilli feigrd i dauda sinum. Heilög Cecilia svaradi: »Þetta er bot feigrdarinnar (helldr) en tion, svo sem at taka gull vit eiri eda dyrligan gimstein vit grioti, eda [selia herfiligan kofa ok taka wit höll mikla prydda gulli ok gimsteinum,⁴ eda selia þann grip, er bratt skal faraz, ok taka þann fyrir, er alldri skal fyrnazt ok eigi spillaz ne fyrirfarazt. En ef nöckurr [væri sa kaupstadr, er menn mætti taka gull iafnmikit vit eiri, hvat mundit þier þa nema renna fegnir til þess stadar⁵ ok kalla med ydr frændr ydra ok mæga ok vini ok alla astmenn ydra; en ef nockurr villdi ydr aptr kalla med tærum ok teldi ydr oradlikt ath selia allt eir ydvert, hvat mundit þier nema hlæia at þeim sva sem ath ærum monnum edr vitlausum, en þer mundit sialfir skunda ok fagna þvi, at þer mættit taka [iafnmikit gull vit eiri ok missa einskis penings i tölu eda vog⁶; en gud gefr eigi iafnmikit⁷ sem hann tekr, helldr gefr hann hundratfallt vit einfoldu ok veitir umfram lif eilift. Truit þer, ath svo er sem ek segi ydr.« En þeir svorudu allir svo sem einni röddu ok mællto: »Truum ver Krist son guds vera, þann er ser waldi slika ambatt [sem þu ert⁸.« Þa mælti en helga Cecilia wit þa: »Farit þer nu ok segit [greifanum, at ek man vikia eptir⁹ ydr, ath eigi hrapi hann pisl minni, ok þa man ek fylgia hingat kennimanni þeim, er ydr mun

1 [þurfamonnum C. 2 [tilf. C. 3 at klaukva, ok kunno þvi illa C. 4 [mikla holl gulli skrydda vid litlum kofa ok ovirdulegum C. 5 [bydr ydr i dag iammarga gullpenninga, sem hann (r.þer) sellduð eirpenninga, hvad mundu þer nema renna gladir til þess torgs C. 6 [iamhofugt gull vid grioti eda eire C. 7 iamhofukt C. 8 [tilf. C. 9 [hinum vesala greifa, at ek haf latit at C. 40

alla giora hluttekendr¹ ens eilifa lifs.« En sva var gert, sem hun mælti. Þa kom Urbanus pafe ok skirdi i husi Cecilie meir en xl.² manna. En sa er þeira var æztr het Gordianus, hann lagdi sina eigu a huss Cecilie, til þess at Urbanus pafe [mætti þar wera, ok kristnir menn sækti þangat leyniliga tidir hans ok kenningar. En þott þar væri leyniliga guds þionosta framin, þa sômnoduzt þar hvern drottinsdagh nockurir gudi til handa fra diôfuls velldi.³

Fra Cecilie ok greifa.

12. Eptir þat let Almachius leida Ceciliam fyrir domstol sinn ok mælti vit hana: »[Hverrar kindar⁴ ertu?« Cecilia svaradi: »Ek em [gôfugra manna ok tiginna⁵ ath kyni.« Almachius mælti: »At tru þinni spurda ek helldr en ath kyni.« Cecilia svaradi: »Heimsliga hefzt spurning þin, er [þu ætladir i einu ordi mega lyktazt þat, er tvenn svôr liggia til.⁶« Greifinn mælti: »Hvadan kom þer [svo mikil dirfd til ath svara mer svo, tignum manni⁷?« Cecilia svaradi: »Af godu [viti ok ologinni⁸ tru.« Almachius mælti: »Weiztu eigi, hvert velldi ek hefi?« Cecilia svaradi: »Þu veizt eigi sialfr, hvert velldi þu hefir; en ek munda segia þer, ef þu spyrdir mik eptir velldi þinu.« Almachius mælti: »Seg þu, ef þu þickizt vita.« Heilôg Cecilia svaradi: »Allt velldi manna er sem [vin(d)boltr se blasinn, er svo syniz sem fullr se ok þrutinn⁹, en hann visnar allr, þott einni nælo se stungit a honum.« Almachius mælti: »Af oskilum hoft þu mæl þitt, ok helldr þu enn þeim.« Cecilia svaradi: »Þat er oskila mal, ef madr lygr; þvi finn þu sonnur a þvi, ef ek hefi lôgit, ella hirtu sialfan þik, ef þu mælir lygi.« Greifinn mælti: »Veiztu eigi, ath konungar vorir budu at pina þaa menn, er eigi neita sik kristna vera, en lata hina undan ganga, er þvi neita?« Heilôg Cecilia svaradi: »Konungar ydrir villazt sialfir sem þer, ok lôg, [þau sem þu kallar konunga ydra sett hafa, syna, ath þer erut grimmir, en vær saklaus; þviat ef nafn þetta væri eigi gott, þa myndim vær

1 saal. A og C. 2 fioratugu C. 3 [skyldi þar mega leynaz ok adrir cristnir menn med honum. En at hverium drottinsdegi somnuduz þangat leynelega nockurir, þeir er toku tru ok hurfu fra heidni C. 4 [hyers.kyns C. 5 [gaufug ok tigin C. 6 [tvenn svor liggia til einnar spurningar C. 7 [sia dirfd at svara sva kynduglega C. 8 [hugskoti ok sannri C. 9 [belgr blasenn, sa (er) þegar slaknar ok vesnar C.

þrautarlaust neita þvi, en þer mundit ok eigi neyda oss til með pislum¹ at iata.« Almachius mælti: »[Lög þessi settu þeir fyrir milldi sinnar sakir, at þer mættid vel lifa.« Cecilia svaradi: «Ecki er sidr milldlikt ok gagnstadligt enu retta², en læta þa undan ganga omeidda, er þer reynit ath sönnu, at sekir se, en oss, er þer vitit at saklaus erum³, gefit þer nafn eitt ath sauk, ok þat nafn, er vær vitum vist ath heilagt er, ok mæ þat með eingum kosti verda, ath vær neitim þvi, þviat betra er at deya sælliga en at lifa vesælliga. [Vær segium satt, en þer beidit oss liuga, þvi kvelium vær ydr meir i reide, en þer oss i pislum⁴.« Almachius mælti: »Kios þu nu [um tvo kosti, annattveggia at þu seg, at þu ert eigi kristin, ok skalt þu þa undan ganga, eda þu mant elligar (eigi) fordazt pislir⁵.« Þa brosti en sæla Cecilia ok mælti: »[Se þar domanda berliga hneyktan fyrir ranglæti sitt; hann beidir, ath ek neita sakleysino, en ægir pislum, ef ek neita eigi. Ef þu vill mik fyrirdæma, hvi beidir þu þa, at ek neita sakleysinu? En ef þu vill mik lata undan ganga, þa matt þu reyna hit sanna⁶.« Greifinn mælti: »Nær eru þeir nu, er þik rægia ok segia, at þu ert kristin. [En ef þu neitar þvi, þa skolu rogsmenn þinir giallda lygi sinnar, en ef þu villt eigi neita, þa skaltu gialda heimsku þinnar⁷.« Cecilia svaradi: «Róg þeira er mer þekt, ok pisl su er þu ægir mier, hun er mer sigr. En þu [þarft eigi at ætla mik heimska, helldr ertu sialfr heimskr, er þu ætlar⁸, at ek muna neita Kristi.« Almachius mælti: »Veiztu eigi, vesöl, þat, at mer er gefit valld af konunginum at lifga ok at deyda, ok mælir þu þvi af svo miklo drambi.« Cecilia svaradi: «[Annat er dramb en annat er stadfesti.⁷ Ek mæli af stadfesti vit þik, en eigi af drambi, þviat [ek ræki⁹ ofmetnad ok dramb; en ef þu [skammadiz eigi at heyra hit sanna, þa man ek þat syna, at þu hefir

¹ [þeira syna ydr grimma en oss saklausa, þviat ver mundum neita þessu nafne, ef þat veri illt, en þer mundud neyda oss C. ² rettet; ena rettu A.

³ [Af milldi sinne settu þeir þessi log, sva at þeir gefi hægrydi lifi ydrú. Cecilia svaradi: Ekke er iafngrint ne iamgagnstadlegt rettlæti sem laug ydr, er þer latit alsakada menn undan ganga, en þer fait oss sakir, er þer vitit saklausa vera C. ⁴ [mgl. C.

⁵ [annattveggia, at þu neita þik cristna vera ok fordazt sva pislir, ellegar mun ek lata þina þik morgum pislum til bana C. ⁶ [Villtr er domande sia, er þess beidir, at ek liuga ok neita ek menn saklausa vera. Ef þu villt fyrirdæma, hvi beidir þu at ek liuga, en ef þu villt undan leysa, fyrir hvi villtu þa eigi spyria hins sanna C. ⁷ [tilf. C.

⁸ [matt eigi saka mik um heimsku helldr sialfan þik, er þu hyggir C. ⁹ [ver orækium miok C.

berliga logit, svo at alpyda mæ þat reyna ¹. Greifinn [mællti:
 »Hvat hefi ek ² logit?« Heilög Cecilia svaradi: »Þu sagdir
 konunga þina hafa gefit þer vellði at lifga ok at deyða, þar sem þu
 hefir til þess eins vellði tekit, at þu megir deyða, þviat þu matt
 5 taka lif fra lifendum en gefa eigi lif daudum. Seg þu ok þa, at
 konungar þinir letu þik verða dauda þion, en þu lygr, ef þu segir
 þik noekut framarr hafa tekit valld af þeim.« Almachius mællti:
 »Legg nidr þu þegar dirfd þina ok blota gudum vorum.« Cecilia
 svaradi: »Hvar mistir þu augna þinna, er þu segir þat gud vera,
 10 er ek ok allir [heileygir menn ³ mega sia, ath steinn er ok bly
 eða eir.« Almachius mællti: »[Standaz matta ek þat, þott þu
 hneyktir mik i ordum, en þat ma ek eigi standaz, er þu fælir
 gudin⁴.« Cecilia svaradi: »Sidan er þu laukt munn upp, þa
 [mælir þu ecki, nema annathvart fylgir heimska eða lygi, en nu
 15 synir þu þik blindan likams augunum sialfum⁵, þar er þu kallar
 þat gud þin vera, er vær siæm oll, at stockr ok steinn er. [Nu
 man ek kenna þer ræd, ef þu will, freista ok þreifa wm, ok vit,
 ef þu megir kenna handanna, þo at þu hafir mist synarinnar⁶;
 þviat usæmiligt er, ath allr lydr hlæi at þer, þviat hverr madr veit,
 20 at gud er æ himnum, en þessi [mannlikan væri nytri, at brend
 væri til líms, er nu eru þau at eingu nyt ok mega hvorki biarga
 ser ne ðdrum⁷.

Pinsler Cecilie.

13. Þa reiddizt Almachius ok let [heim leida Ceciliam til
 25 husa sinna ok let þar giora⁸ elld mikinn. En er hun var byrgd
 i svo miklum hita, þa stod hun dag þann allan ok nottina osaukut
 svo sem i kaulldum stad, ok eigi sveittizt hun. En er Almachius
 fra þat, þa sendi hann mann til at höggva hana þar þegar inni i
 hitanum. En sa hio til hennar þrysvar ok matti eigi hoggva

30 ¹ [hrædiz eigi at heyra satt, þa lattu af at lingua ok hlyða sonnu C.
² [saal. C; svaradi, hvat hann hefði A. ³ [rettet; heileigir menn
 A; þeir er heil augo hafa C. ⁴ [Bera matta ek þolinmodlega
 mina meingjord, en þat mun ek þer eigi sittia, at þu hallmælr godum
 vorum C. ⁵ [mælltir þu þat eitt, er heimslegt var ok onytt, en nu
 35 synir þu þig blindan at likams augum sem at hugskoti C. ⁶ [þreifa
 þu hondum um, er þu matt eigi sia C. ⁷ [likneski væri maklegri
 til þess, at stræti veri þiliud med þeim, er nu standa hier önyt ok
 mega hvorki biarga ser ne odrum, þo þeim se i elld kastad C.
⁸ [kasta Cecilio i brennanda bal oc let kynda C.

höfud af henne; en þat voru lög þeira at höggva eigi optar enn sama mann. En hin sæla Cecilia [lifdi þria daga i sárum ok let eigi af at styrkia meylar þær, er hon hafdi fæddar, ok skipti hun med þeim allri eigu sinni ok fal þær æ hendi Urbano pafa, ok mælti hun vit hann: »Til þess bad ek þriggia daga frest af drotni minum, at ek fæla þer a hendi þessar meylar, ok leta ek hus mitt til guds þionostu.« En er hin helga Cecilia andadiz, þa grof Urbanus pafe likam hennar hia lagsmonnum sinum helgum byskupum, þar sem grafnir voru margir pislarvottar guds ok iatarar, en hann let kirkiu gera or husi hennar, ok verda þar margar iarteinir i minning heilagrar Cecilie veittar af drottni vorum Jesu Kristo, þeim er (med) fedr ok helgum anda lifir ok rikir einn gud i þrenningu um allar alldir allda¹. Amen.

Um iarteignagerd Cecilie.²

14. Þorgils het madr, hann tok fotarmein mikit, ok laust verk i knelidinn, ok brendi læknir med iarni undir kneskelina innan fotar, ok fell or vogr mikill. Þa var hafdr i keru, ok giördizt æ hol mikit, ok laust i akafigum verk, ok bles allan fotinn; þa er hann stod æ hinn heila fot, toku tær en(s) sára fotar

1 [hafdi margar heilaglegar kenningar fyrir meylum sinum, medan hon lifdi, ok bad þædi ser ok odrum eilifrar myskunnar af allzvalldanda gudi, ok bad þer stodugar (vera) i tru sinne ok minntiz vid þer allar. En sidan andadizt hon af sárum þeim, er hon var hoggvin, ok toku einglar sal hennar ok fluttu til himna i eilifa dyrd. En sidan kom Urbanus pafi med kennemonnum sinum ok toku likama hennar ok smurdu med dyrum smyrslum ok grofu med mikilli dyrd, þar sem grafnir voro pislarvottar guds ok byskupar. En hann giordi kirkio or huse hennar gudi til lofs ok dyrdar ok sancte Cecilio, ok verda þar margar guds iarteignir i minning sancte Cecilio allt til þessa dags, ok hverr sem a hennar nafn kalladi ser til myskunnar ok hialpar, i hverium naudum sem hann var staddr, iamvel þo at siukir menn eda sarir eda hvad sem at meine var; sva ok ef menn kolludu a nafn sancte Cecilio ser til hialpar eda fenadi sinum eda gripum, ef siukt vard eda lama, dautt eda meitt, þa veitti allzvalldandi gud fyrir arnadarord sancte Cecilio iamskiott hialp ok myskunn þeim ollum ok reisti upp af dauda þædi menn ok fenad, sem vida er getit i iarteignum sancte Cecilio þædi i odrum londum ok hier, þo þer se eigi hier sk(r)ifadar. Nu beidum ver þess allzvalldanda gud ok sancte Cecilio, at þau sendi heilags anda nad i vor hiortu þædi heyrendum ok lesendum, svo at ver hofnum ollum illum hlutum en vegsومum gud at eilifu *C. 2 Capp.* 40
14 og 15 findes kun i A.

- iafnsitt aukla. Honum var fylgt til Husafellz til Þorarins ok Brandz, þviat hann var frændi þeira. Hann kom þar fæm nottum fyrir Cecilio messo. Gudrun Ospaksdottir modir Brandz hafdi mikla virðing æ Ceciliu ok let heilagt dagh hennar ok fastadi
- 5 fyrir. Þa var eigi lögheilagr dagrinn. Þar skylldi syngia messu um daginn, þviat þar var þa eigi heimilisprestr. Þorgils beiddiz at fasta um daginn fyrir ok svo nottina. En menn lauttu, ath hann fastadi siukr madr. Þorarinn mællti, at hann skylldi fasta, ef hann villdi, ok kvad þat eeki mundu standa fyrir heilso hans.
- 10 Hann for i hvilu um kvellit, ok sofnudu menn, ok stundu fyrir dag voknodu menn wit þat, er Þorgils kalladi hátt ok mællti: «Gud hialpi oss ollum, ek em heill ordinn.» En fyrir voveifigan atburd ugdu menn, at wifring mundi at honum komin. En Þorarinn mællti, at lios skylldi gera ok vita, hvat um leid. Ok
- 15 er lios kom, sat Þorgils upp i reckiunni, ok lægu rettir fætr hans bædir ok voru þa iafnlangir. Þa for Brandr Þorarins(son) til at sia, ok fleiri menn, ok spurdi, ef hann vissi nøkut til, hveriu um sætti. En hann sagdi, at honum þotti .ii. illiligir menn koma at ser, tok annarr i hær honum, en annarr um fotinn sara, ok kiptu
- 20 honum or reckiunni, ok var honum miok illt vit. Þeir drogu hann ut, ok var myrkt uti, baro þeir hann stundum, en drogu stundum, ok foru illa vit hann. En hann bad þa eigi kvelia sig sva miok. Þeir kvoduz honum þangat skylldu koma, sem miklu væri verra, ok saugdu hann sinn mann vera. Þa þottizt hann
- 25 heita a gud almatkan til miskunnar ok æ helga menn til arn-adarordz, ok þotti honum eigi skipaz vit. Sidan tok annarr þeira i briost honum ok sleit or honum hiartad, ok vard honum svo illt vit, sem þa mundi, ef þat væri at honum giðrt, ok þa aurvænti hann ser fulltings. Þvi næst brá yfir hann liosi miklu, ok syndizt
- 30 honum kona ung ok frid, ok hafdi dregil um höfud, ok fell fagrt hær æ herdar henni. Hun tok um handlegg honum, þa stucku fiandr æ brótt, en hun tok hiarta hans or hendi annars þeira ok lagdi apr i briost honum, ok fylgdi honum sidan til rekiu sinnar ok mællti vit hann: «Illa vartu staddr, Þorgils, sagdi hun, þer er
- 35 þetta draumr, en þo er sva sem þu vakir; þu ert ordinn fyrir reidi guds af galeysi þinu, þvi vartu selldr diöflum, at þer var synt, hvers þu vart verdr. En af þvi sleit annarr þeira hiarta or þer, at þa tok hann vit fra þer, ok mundir þu vakna or svefni þessum eigi þer til nytia helldr til hadungar, ok mundir þu vitlaus
- 40 vera, medan þu lifdir. En ek sa aumr æ þer, af þvi ath þu

fastadir fyrir dagh minn ok hetz a mik til fulltings. Nu man ek rada þer ræd nockur: þu skallt fasta .vi.dægru fyrir Andres messu þria vetr med siaunda mann, ok skalltu bidia, at menn veiti þer föstuna til guds þacka, ok segia hvi þat sætir; þu skallt lata gera kerti at messudeghi minum, þat er taki um fot þer, ok 5 skalltu bidia þer ok vax til; þu skallt ok gæ þin betr hedan af en her til; skalltu godr vera handa þinna, ef siukir menn þurfa eda særir, af því at þer mun þess audit verda, at betr man batna vit þat, er þu tekr æ, en fyrr hefir verit». Sidan tok hun um fot honum fyrir ofan kne ok strauk wm kneit, hun þreifadi i dilann 10 ok sleit þar or nockut ok kastadi i brótt, strauk fotinn allt ofan til aukla ok hnykti fætinum, ok þa vaknadi hann. Sidan litu menn æ fotinn, ok var af fotbandit ok laa þar i ruminu, en dilinn var fullr ok nyrent yfir skinnit, en kerinn fannzt eigi, ok var leitad. Þorgils geok ut til messu um daginn med heila bada fætr. 15 Hann lifdi þria vetr þadan ok gerdiz athugainadr ok andadiz hinn næsta dag fyrir Andres messu.

larteign gerr Hallbirne.

15. Hallbiörn het madr, er bio i Hvitarsidu i Hvammi, hann dreymdi um vetrinn eptir allra heilagra messu, at hann væri 20 i lambahusi sino, en laumbin þustu at honum, ok vard hann undir fotum þeim; þau gengu bædi æ höfud honum, ok allan hann tradu þau undir fotum, ok vard hann hræddr miok ok þotti ser vit bana hætt, ok het hann i hug ser at fasta fyrir Cecilio messo. En hann var því ecki vanr adr. Sidan vaknadi hann or svefni 25 þessum ok efndi þat, er hann þottiz heitid hafa. En fimtunottina fyrsta i iolafostu vaknadi hann or svefni vit þat, at odaverkr var kominn i höfut honum, en hann var sva daufr ordinn, at hann matti eigi heyra, þott æpt væri at honum. Þessum vanmætti hellt halfan manud. En fimtunott i ymbrodaugum dreymdi hann, 30 at kona kom at honum ung ok frid, hun hafdi dregil um höfut, ok fell haar fagrt aptr æ herdar henne. Hon mælti: »Þunkt mattu, Hallbiörn, ok ma vera, at sia vanmattr þinn halldizt þria vetr; en ek man kenna þer ræd: far þu upp til Husafellz ok lat Brand Þorarinsson gera at þer, en ek man beina at med 35 honum, þvíat ek a þar heima.« Þa vaknadi Hallbiörn ok sagdi drauminn, «ok trui ek því, sagdi hann, at ek man þar heilso fa, sem mer er til visat.» Þa villdi hann þegar fara, en menn lauttu

hann þess ok ætludu, ath vera mundo höfutorar þat er hann mællti. En bædi höfutverkir hans ok dëyfi þa hellduzt. Siönda dag iola foru þau Hallbiörn ok Vilborg upp i æs til Hrafns brodur hennar, ok voru þar um nottina. Hrafn latti, at þau færi leingra. En er Hallbiörn fann, at dvaldizt faurin, þa mællti hann: »Fara man ek, þott ek fara einn.« Ok geck ut. Hon geck þa ut eptir honum, ok foru þau um daginn upp til Husafellz, ok er þau komu þar, þa sagdi Hallbiörn atburd meinsemdar sinnar. Þau voru þar um nottina, ok bad Vilbörg Brand gera at meini Hallbiarnar, sagdi, at honum voro ord til send. En hann kvedz eigi kunna, en þo let hann baka höfut hans, ok tok fiadrstaf ok setti i eyra honum ok ætladi at heimta or blod. En hann matti þat eigi nyta fyrir þeim sarleik, er i var hlustinni, ok var þa lokit atgerd Brandz. Þar dvolduz þau hinn niunda dagh iola. En um kvelldit er menn satu undir bordum, þa bad Vilborg, at Brandr mundi nockuro heita fyrir honum. Hann lagdi þat til, at þau hion fastadi .vi.dægru fyrir Cecilio messo, medan þau lifdi, ok leti heilagt um daginn, ok hiu þeira öll, medan þau væri i bui; en þa var eigi messudagr hennar i lög leiddr; þau skylldu gera kerti þat, er tæki um höfut honum, ok senda til Husafellz hvern vetr at hatid hennar. Sidan foru þeir i reckiur, ok litlu fyrir dag gengu þau or rumi Hallbiörn ok Wilborg, ok spurdi madr, hversu hann mætti, en hon sagdi saman matt hans. Ok er þau komu i reckiu, sofnadi hann fast. En Brandr reis upp at hringia til tida, ok er kloekkan kvad vit, þa vaknadi Hallbiörn ok for þegar i klædi sin ok geck ut til kirkiu. Þa geck kona nöckur inn i skalann ok vakti Sigvat prest ok sagdi, at Hallbiörn var heill ordinn. Sidan for hann til kirkiu, ok fagnar Hallbiörn honum vel. Prestr spurdi, hvort hann heyrði iafnt badum eyrum, en hann letz sva heyra, sem hann hefði all dri daufr verit; segir sidan, ath þa er hann kom i hviluna, sa hann lios mikit um skalann allan; þa kom kona upp i reckiugolfit ung ok frid ok fögr, ok hafdi dregil um höfut, ok hær fell aprt a herdar henne; hun mællti vit hann: »Þess skalltu at niota, er þu hetzt a mik ok fastadir fyrir dag minn.« Þa lagdi hun hendr sinar yfir höfud honum ok eyro, en hann vaknadi alheill. Sidan for hann heim enn tiunda dagh iola ok þackadi gudi heilsu sina ok hinni helgu mey Cecilie. per omnia secula seculorum. amen.

CRUCIS LEGENDÆ.

I.

ORIGO CRUCIS.

(Cd. 544 *qv.*, *Hauksbók*).

Huadan kominn er + drottins.

Sva er sagt síðan Adam hafði syndina gerua i paradiso ok hann var þaðan brott rekinn i einum skinnstakki firir syndina, þa bað hann guð miskunnar firir ser ok sinu afkvæmi; var honum þa heitið af guði, at við enda heimsins skyllði guð gefa honum miskunnar oleum, er allt hans kyn skyllði græða. Var Adam síðan 10 ok hans kona Eva sett niðr i dal þeim, er Ebron heitir ok hann var skapaðr i a Iorsalalandi, ok þoldu þau þar mikit erfiði ok iðruðuz iafnan gløps sins. Þau bygðu þar ok attu mart barna, ok var síðazti sun þeirra Seth, er guð gaf þeim i stað Abels, er Kain hafði drepíð. Adam hafði lifat .ix. c. vetra ok .ii. vetr ok .xxx. 15 i dalnum Ebron, ok einnhvern dag studdi hann sik með oxí sinni ok tok at ryggiaz ok hugleíða mart, þviat hann sa mikinn vandskap upp renna i heiminum af sinu afkvæmi, ok leiddiz honum þa lengr at lifa. Hann kallaði þa til sin Seth sun sinn ok mælti til hans: «Sun minn, ek vil senda þik til paradisum til Cherubin 20 engils, er geymir lifstresins með loganda sverði.» Seth svaraði: «Ek vil giarna fara, hvert er þu byðr mer, ok visa mer vegenn ok seg mer, hvat ek skal englinum segia, þeim er þu sendir mik til.» Adam sagði: «Seg englinum, at mer leiðizt at lifa, ok bið hann af minni halfu kunnigt gera þer ok mer um þat miskunnar 25 oleum, er guð het mer, þa er hann rak mik or paradiso.» Þa er Seth var til þessar ferðar buinn, sagði Adam, at hann skyllði ganga i austr, ok «mantu hitta einn dal firir þer, ok man þar upp

hefiaz vegr grœnn, ok at þu kennir þann veg giorr, þa mantu
 hitta fotspor min ok moður þinnar svarðlaus ok svart, þau er við
 gengum, þa er við vorum rekin ór paradiso ok hingat i þenna
 sorgardal. Enn sva voru storar syndir okrar, at all dri siðan vox
 5 þar grœnt gras, er við gengum, þa er við vorum or paradiso rekin,
 þar til er við komum hingat. For þa Seth til paradisum eptir
 tilvisan foður sins, ok er hann kom i vegenn, þa undraði hann
 liosit ok skinit, er i paradiso var, ok fell til iarðar af ræzlu ok
 hugði, at þat væri elldz lios, er faðir hans hafði varað hann við, at
 10 hann skyllði signa sik marki því er Bethel heitir firir liosinu, ok
 komzt Seth sva með heilu fram til paradisum. Þa er engillinn
 sa Seth, þa spurði hann, hvi hann var þar kominn. Hann svaraði:
 «Faðir minn Adam moðr af elli, er nu leiðiz at lifa, sendi mik hingat
 ok biðr, at þu virðiz at tia honum með mér sannindi af því misk-
 15 unnar oleo, er guð het honum.» Engillinn svaraði: «Gakk til paradis
 dura ok rett inn hofuðit eitt ok geym at vandliga, hverir lutir
 þer synaz i paradiso.» Ok hann gerði sva. Ok er hann hafði inn rett
 hofuðit um dyrnar, þa sa hann sva mikla fegrð, at engis mannz
 tunga matti or leysa, i ymsum kynum avaxtar ok blomstrs, fugla-
 20 song ok utoluligum ilmum ok sætum þef. I miðri paradiso sa hann
 hina skieruztu kelldu, or þeirri kelldu runnu .iiii. ar, or sva heita
 Phison Geon Tigris ok Euphrates. Enn þessar .iiii. ar fylla vatni
 heim allan. Enn ifir kelldunni sa hann apalldr einn standa með
 morgum greinum ok þo barklausan. Hann undraði miok, hvi þar
 25 var barklaust, ok er hann minntiz a fotspor foður sins, er hann
 hafði i veginum sét svart ok graslaus firir synda hans sakir, með
 sama hætti þottiz hann vita, at þetta tre var svart sakir synda
 foður hans ok moður. Siðan veik hann aptr til engilsins ok sagði
 honum allt, þat er hann hafði sét. Enn engillinn bauð honum at
 30 ganga aptr annan tima, ok er hann kom aptr, þa sa hann orm
 einn, er skreid umhverfis apalldrinn þann nokta. Ok er hann hafði
 þetta undraz, þa veik hann enn aptr til engilsins. Þa bauð eng-
 illinn honum þriðia tima aptr at vikia ok geyma giorr at, hvat
 honum syndiz. Enn þa er hann kom aptr, þa sa hann fyrr
 35 nefndan apalldr uppvaðinn til himna, ok efst uppi i kollinum
 apalldrins sa hann barn eitt gratanda ok sveipt i klæðum. Ok er
 hann undraði þetta, ok hann leit niðr firir sik, þa sa hann rœtr
 apalldrins smiuga i gegnum iorðina allt niðr til helvitis, ok þar
 kendi hann salu Abels broður sins. Ok er hann hafði þessa luti
 40 sena, þa vikr hann aptr til engilsins ok segir honum allt, þat er

hann hafði sét. Þá mælti engillinn: «Sveinbarn þat er þu sátt er guðs sun, hann man af skrapa syndir foður þins ok moður, þegar fullnaðr timans er kominn; hann er þat miskunnar oleum, er þeim var heitið, hann er rett oleum ok mildleikr sannrar elsku.» Þá er Seth villdi brott ganga, ok hann þöttiz val syst hafa sitt erendi, þa fekk engillinn honum .iii. korn or epli því, er faðir hans hafði etið, ok sagði honum: «Innan þeirra þriggia daga, er þu kemr heim, man faðir þinn andazt, skaltu þa þessur korn leggja undir tungurætr honum dauðum. Enn þau munu vaxa i .vii. apalldra stora. Man einn verða cedrus, annarr cipressus, þriði pinus. I cedro undirstondum ver foður, i cipresso sun, i pino andann helga. I cedro undirstondum ver foður, þvíat hann er vanr at vaxa öllum apolldrum hæra. Cipressus, er öllum apolld(r)um þefkar betr, ter oss sætleik sunarins. Enn pinus, er marga kiarna berr, ter oss margfalldar gíafir anda hins helga.» For þa Set heim ok kom heill til foður sins ok moður. Þá er Seth hafði upp tint fyrir foður sinum allt þat, er hann hafði sét ok heyrt af englinum, þa gladdiz faðir hans ok ló viðr. Enn a öllum lifdogum Adáms, fra því er hann var or paradiso rekinn, sa engi maðr hann lægia fyrr enn þa. Ok er hann var sannfroðr orðinn af miskunnar oleo, þa kallaði hann til guðs ok mælti: «Herra minn, lif mitt er nu nóg langt, tak þu nu brott sál mina». Ok innan þeirra þriggia daga er Seth kom aptr or paradiso, þa andaðiz Adam, eptir því sem engillinn hafði fyrir sagt. Seth sun hans iarðaði hann i dalnum Ebron ok lagði undir tungurætr honum þau .iii. korn, er engillinn hafði fengit honum, af hverium er upp runnu .iii. teinungar or munni Adams, ok stöðu með grønu aldini bæði vetr ok sumar. Enn sva segiz, at þa er guð bauð Moisi at fara til Egipta landz at frelsa þaðan folk sitt, at hann tok af þessum viði þa .ii. vöndu, er hann fekk Moysi, ok þeir lœðr Moyses ok Aron gerðu allar iartegnir með i eyðimorkinni a Israels folki, ok uxu þau .ii. tre ekki síðan. Enn þa er Salomon konungr let gera templum domini, þat let hann höggva þat sama tre er eptir stöð, er or munni Adams var vaxit, ok ætlaði til bita nokkurs i musterit. Enn þat varð annat hvart of skamt eða of langt, hvar sem þat var til ætlat, ok því var þat lagt niðr hia mustarinu. Litlu síðar kom til Salomons konungs drotning su er Sibilla het, enn sumir kalla Saba, hon var or því landi er Ethiopia heitir, hon hefir verit allra heiðinna kvenna vitruzt i verolldinni, hon fór at reyna vitrleik Salomons ok bar upp fyrir hann gatur. Hann reð allar gátur hennar ok öll

hennar vandmæli. Hon sagði honum ok allt þat er hon vissi, utan einn lut leyndi hon hann, meðan hon var þar, enn síðan ritaði hon eptir til hans, at a.þvi tre, er við mustarit liggr ok til bitans var ætlat, man sa maðr verða hengdr a, er allir Gyðingar munu af hans dauða hefndir taka ok at niðrfalli verða, ok allt þeira riki. Síþan lét Salomon taka þetta tre ok sokkva með blyi i eitt stórt fén, þat er hann ætlaði, at all dri skyllði upp koma síðan. Enn þat birtiz i pislartið vars drottins Jesu Kristi, ok kom upp, ok þvi toku Gyðingar þat ok gerðu þar af krossinn ok pindu þar a allzvalldanda guð. Enn eigi morgum vetrum eptir pisl drottins ok upprisu, þa vann Titus Iorsalaborg, sun Vespasiani keisara, ok selldi alla Gyðinga, þa er eigi voru dreppnr, i þrældom ok anauð, .xxx. firir einn penning, ok urðu síðan sundrskila ok fóru um allan heim ok fengu hvarki valld ne riki síðan, ok sannaðiz sua spasaga drottningar¹.

II.

INVENTIO CRUCIS.

(238 folio, A; 233 folio, B).

De invencione sancte Crucis. 2

[A ofanverðom daugom Diocletiani³ giorðiz sva mikill ofriðr cristnum monnum, at engi hefir slíkr orðit um allan heim hvarki aðr ne síðan. Riki hans hafði aðr staðet með⁴ bloma, þangat til er hann toe at grimmaz⁵ cristnum monnum. Enn þaðan fra glapn-

¹ *Nederst paa Bladet i Hauksbok stjar med en anden Haand ikke ulig den i Lovcodex No. 60 qv. Følgende:* Þesser eru .xii. heims osomar þeir er tæla allt veralldar lif þa er þeir verða framdir ok draga þa til heluitiss er þeim fylgia sva at eingi rettlétis vorn hlifir þeim. Spakr maðr aan goðum verkum. Gamall maðr gaalauss, ungr maðr uhlyðinn, auðigr maðr aan olmosu, kona vraadvond, Drottinn daaðlauss, kristinn maðr þretinn, valaðr maðr dramblatr, konungr illgiarn, byskup urækinn, þioð kenningarlaus, lyðr lagalaus. ² *Overskriften i B. lyder:* Her hefr upp ok seghir fra þvi, hverss(u) fanzst kross drottins vars Jesu Cristz ok fra þeim nfridi er Romveriar giordu kristnu folki um alla verolld. ³ [I þann tíma er lidit var fra higatburd Cristz .cc. vetra var Dioclecius keisari yfir heimi. A ofanverðum dögum hans rikis B. ⁴ miklum tilf. B. ⁵ gremiaz B.

aði¹ þat allt. Þa hurfo undan honum margar þjóðir, þær er
 langa æfi hófðo þionat Romveriom. Af því giorðiz víða ofriðr
 mikill, oc matti Diocletianus þa með engo moti einn styra því
 veldi, sem² undir honum var³. Tok hann þann mann til samveldis
 oc i keisaradom með ser, er het Maximianus herculus⁴. Þeir 5
 voro síðan báðir enir grimmozsto við cristna menn. Enn sva sem
 þeir græmdoz cristnum monnum, sva vox ohlyðni manna við þa.
 Þeir gafu veldi oc konungdom þeim monnum, er annarr het Gale-
 rius en annarr Constantius. Galerius atti dottur Diocletiani, er
 Valeria het, Constantius atti stuipdottur Maximiani, er Theodora 10
 het, oc atti hann með henne .vi. sono. Eptir Diocletianum toc
 Maximus son hans keisaradom, en eptir Maximianum Maxentius
 son hans. Þeir voro báðir [blotmenn miklir ok⁵ illir⁶ við cristna
 menn. Maximus⁷ lifði scamma stund oc varð sottdauðr. England
 hafði lengi legit undir Romveria, oc var þar þa mart cristinna 15
 manna. A dögom Diocletiani hurfo þeir⁸ undan hlyðni við
 Romveria, enda eyddiz þar þa cristni aull. Þa sendo [þeir þangat⁹
 Constantium með liði myelo at heimta England undir Rómveria.
 Enn er hann com þangat, þa var þar fyrir höfðingi sa er het
 Kohel¹⁰, hann sættiz við Constantium með því, at hann skyllði 20
 vera konungr yfir England¹¹, meðan hann lifði, oc giallda skatt
 Romveriom. Litlo eptir fest sattmal andaðiz Kohel, oc eignaðiz
 Constantius þa allt England. Kohel atti dottor¹², þa er het Helena,
 hon var allra kvenna vænst oc bezst at ser um flesta luti, hana
 tok Constantius frillotaki oc gat við henni son, þann er Constan- 25
 tinus het. [Hann var¹³ callaðr konungr yfir Englande eptir fauðor
 sinn; honum til handa flyði fioldi Romveria, af því at þeir þoldo
 eigi illzsko þa oc grimleic, er Maxentius hafði frammi við alþýðo
 alla. Litlo síðarr for Constantinus með her mikinn¹⁴ til Roma-
 borgar oc barðiz við Maxentium. Maxentius fell, enn Constantinus 30
 varð einn keisari oc hafði þat veldi .xxx. vetra; hann bauð ofrið
 cristnum monnum ondverða daga rikis sins. Þa laust guð hann
 licðrá illre oc leiðiligre. Þvi næst com Silvester pavi a fund hans
 oc skirði hann oc giorði hann heilan af licðra, oc þaðan fra efldi
 Constantinus cristne um allan heim oc let gera kirkior margar i 35
 Romaborg oc víða annars staðar.

1 minkadiz *B.* 2 er *B.* 3 sva at hlit væri at *tílf. B.* 4 ok *H.* var kalladr
 óðru nafni *B.* 5 [*tílf. B.* 6 vídreignar *tílf. B.* 7 Maxencius *B.*
 8 Englar *B.* 9 [Romveriar *B.* 10 Koel *her og senere B.* 11 Eng-
 landi *B.* 12 eina barna *tílf. B.* 13 [Constancius andaðiz *aa* Englands 40
 i Jorvik. Enn þa var Constantinus son hans *B.* 14 miklum *B.*

Fra vikingom. 1

2. A því are er liðit var fra burð Cristz .cc. vetra² oc .xxx. oc þrír vetr, þat var a .vi^{ta}. are rikis Constantini, þa com fioldi vikinga liðs [ad Danubium þeirar ár³, oc voro bunir at ganga a Romveria riki. En er Constantinus spurði þat, þa for hann i moti⁴ með her sinn. En er hann sa, hversu mikit lið vikingar höfðu, þa ægði honum at beriaz við þa. Oc a einni nott syndiz honum maðr biatrtr yfirliz oc mællti við hann: «Constantine, hirð æigi þu at ottaz, littu upp i himenenn.» Oc se, þa leit hann upp til hinens oc sa crossmarc Cristz⁵ a himne sva biart sem elldr væri; þar sa hann oc rituð⁶ þessi orð yfir: [I þesso marki mantu sigr vega⁷. Þa let Constantinus gera crossmarc⁸ af gulli i liking þess cross, er hann sa a himne, oc þann⁹ hafði hann fyrir merki oc let bera fyrir liði sino a mot vikingom. Þa varð orrosta mikil, oc logðu vingar a flótta um [strandir arennar¹⁰, oc fell af þeim mikill fioldi liðs. Enn keisari vá agætan sigr i crapti ens helga cross.

Elena for til Iorsala. 11

3. Þa er Constantinus keisari var orðinn algiorliga cristinn, ok hann matti skilia af guðsspiollom, hvar drottinn var crossfestr, sendi hann Elenam¹², moðor sina út um haf til Iorsala¹³ borgar at leita [at crossi, þeim er drottinn var pindr á, oc ætlaði hann i þeim stað kirkio upp at reisa, sem¹⁴ crossinn fyndiz. Helena drotning hafði með ser gipt heilags anda oc lagði allan hug til astar oc elscu við almatkan guð. Hon [hafði oc girnd mycla til þess¹⁵ at finna enn helga cross, sva sem sonr hennar hafði henne boðit¹⁶. Hon com ofarlíga þess manaðar er Aprilis heitir i Iorsalaborg með myclo fõroneyti oc bað safna at ser myclom fioldu Gyðinga, þeira sem a Iorsalalandi voro. Enn i þann tíma [var Iorsalalorg mioe eydd at bygd oc monnom¹⁷. Þa somnoðoz saman þriár þusundir Gyðinga a fund⁸ drotningar. Hon mællti við þa: «Þat hefi ec lesit af bokom spamanna, at hiuir fyrri æ'tmenn¹⁹ yðrir voru astvinir

1 Fra því er Elena for til Iorsala *B.* 2 tiræd *tílf. B.* 3 [til Dunar *B.* 4 þeim *tílf. B.* 5 standa *tílf. B.* 6 ritin *B.* 7 [veg þu með þessu sigr *B.* 8 kross *B.* 9 kross *tílf. B.* 10 [Dunar strandir *B.* 11 *B* har ikke her nyt *Capitel.* 12 Helenu *B.* 13 saal. *B;* Roma *A.* 14 [eftir, ef *B.* 15 [lagði mikla stund aa *B.* 16 en hann fannz með þersum atburd, sem her segir *tílf. B.* 17 [lá Ierusalem i audn, sva at þar bygdí ecki mannfólk *B.* 18 Helene *tílf. B.* 19 fedr *B.*

guðs. Enn þer hafit alla speð latið at baki yðr, oc þann sem yðr vildi firra¹ bôlván þeire sem, yðr var bôlvat², oc syndi yðr margar iartegnir [af guði³, at þeim hæddut þer oc þann pindôð þer sarliga til bana. Nu hafit þer [lios fyrir myrkr oc satt fyrir lygi⁴, oc er komin yfir yðr bôlván, su sem rituð⁵ er i lögom yðrum. Nu er rað, at þer ætlit svör fyrir yðr um þat [sem ek mún yðr⁶ fretta.« Þá toko Gyðingar at bera saman rað sin oc leita at þeim monnom, [sem froðir⁷ voro oc laug kunno vel⁸, oc völdo þusund þeira manna, sem margvisaztir voro, oc leiddo þa fyrir Elenam. Hon mællti við þa: «Þer skolot leitaz fyrir vandliga, at þer svarit⁹ með sannendum því mali, sem ec vil at¹⁰ grafa. Ek veit, hversó helgar ritningar hafa fyrir sagt Crist drottin koma myndo i þenna heim, eða hversó¹¹ feðr yðrir dulðoz við hann, þa er hann com. Enn yðr man nu eigi hæfa at dylia ens sanna fyrir mer, sva sem ec man eptir leita. Fæð mer nu [þa menn, er bazt kunna¹² skilia ritningar oc vel megi svara ôllo því mali, sem ek man¹³ upp bera.» Síðan seldi hon¹⁴ þusund Gyðinga riddorom sinom til yarðveizlu. Þá kaunmôðo Gyðingar enn af nyio lið sitt oc völdo [fim hundred þeira manna¹⁵, er visazstir voro, foro þeir a fund drotningar. Þá [spurði hon, hverir þessir vári¹⁶. Þeir svorôðo: «Þessir menn kunna vel laug». Hon mællti: «[Þær eroð af kyni Israel¹⁷, at því sem bækr segia, ok hafit [blindleic hiarta¹⁸ af feðrum yðrum; þer dyliz við son guðs, þann er spamenn ok laug¹⁹ bera vitne. Gyðingar mællto: «Segðu oss, drotning, af²⁰ hvi þu mælis sliet við oss, eða hvar [skal þat til²¹ koma?» Hon mællti: ²⁵ «Farit brautt þer oc velit enn meirr [menn til²² at svara mer.

Fra Gydingom. 23

4. Enn er Gyðingar²⁴ voro a braut farnir, þa ræddo þeir með ser, hvar til koma mundi [erfiði þat sem drotningin leggr a hendr þeim²⁵. Þá svaraði einn þeirra, er Judas het, ok mællti: «Ec 30

1 saal. B; fyrri A. 2 af gudi tilf. B. 3 [mgl. B. 4 [myrkr fyrir lios ok lygi fyrir satt B. 5 skipað B. 6 [mal er ek vil ydr eptir B. 7 [er froðaztir B. 8 bezt B. 9 tilf. B. 10 eptir B. 11 hve B. 12 [þann mann er bezt kann B. 13 vil B. 14 Helena þersa B. 15 [af ser .cccc. manna þeira B. 16 [mællti hon til þeira: Hverir ero þessir B. 17 [þer erot kynsmem iraels B. 18 [blindleiks hiørtu B. 19 guðs tilf. B. 20 mgl. B. 21 [til þetta skal B. 22 [lid yðvart B. 23 Ikke nyt Capitel i B. 24 þeir B. 25 [þat er hon lagdi aa þa sva mikit erfiði B.

þickiomz vita, at hon man¹ leita at tre þvi, er frændr varir pindo
 Crist á. Enn mer syniz þat rað, at ver latim hana þess alldregi visa
 verða, fyrir þvi at ef tré þat kemr upp, þa mano eyðaz laug var
 aull, oc monom ver sealfir vera virðingarlausir. Ek kann at
 5 segia yðr, hvat [faðir föðor mins mællti við hann a deyianda degi²:
 Se þu sonr, kvað hann, ef leitað verðr að crossi Cristz, at þu lat
 hann eigi finnaz, nema þu ser pindr til. Fyrir þvi at ef³ hann
 verðr upptekinn, þa man fyrirfaraz riki vart allt ebresera manna,
 oc man hefiar riki [þeira þjóða, sem gófga enn crossfesta⁴, oc
 10 man þat riki alldregi þriota, þviat hinn crossfesti [er Cristr⁵ sonr
 guðs lifanda. Ek mællta við föðor minn: Ef frændr varir visso,
 at hann var Cristr, fyrir hvi logðo þeir hendr a hann? Faðir
 minn svaraði: True þu þvi, sonr, at mikill crapr⁶ fylgir nafni
 hans. Ek hefi avallt⁷ i móti mællt þeim monnom, er lasta enn
 15 crossfesta. En af þvi at hann avitaði höfðingia Gyðinga⁸, dæmðu
 þeir hann oc crossfesto oc hugðoz þann drepa mundo sem odaudligr
 er. Síðan lagðo þeir hann i leiði, enn hann reis upp af dauða a
 þriðia degi epter pisl sina oc syndiz opt lærisveinom sinom.
 [Þaðan af⁹ truði Stephanus frændi varr a hann, oc kendi kenn-
 20 ingar i nafni hans. Fyrir þat leto Gyðingar Stephanum beria
 grioti¹⁰. En þa er hann var at kominn bana, bað hann guð þeim
 miskunnar oc mællti: Drottinn, lattu eigi þeim þetta at synd
 verða, þviat þeir vita eigi hvat þeir giora. Enn man ek segia
 þer, sonr, mikil merki¹¹ Kristz. Saulus het gyðingr, hann var
 25 husasmiðr oc ovinr mikill Cristz nafne, hann var einn¹² akafazstr
 at banorði Stephani, en síðan sneri Cristr honom til sin af
 miskunnsemi sinni oc giorði hann ser at postola. Af sliko hefi ek
 oc frændr minir truat, at hann er¹³ sonr guðs. Nu se við, son
 minn, kvað hann, at [gremiaz honom¹⁴ eða þeim monnom, sem a
 30 hann trua, oc mantu þa vel þrifaz. Þessom orðom mællti Simon
 faðir minn við mic i banasott¹⁵ sinni. Nu megít þer [ætla, hver
 svör¹⁶ þér vilit hafa fyrir yðr, ef Elena drotning spyrr at cross-

1 vilia *tílf. B.* 2 [afi minn mælti við fedr minn aa deyianda degi,
 þat hit sama mælti minn faðir við mik, adr hann andadz *B.* 3 þa
 35 er *B.* 4 [þeirar þjóðar, er gófgar hinn heilaga kross ok þann er
 krossfestr var *B.* 5 [Cristr er *B.* 6 ok matt *tílf. B.* 7 iafnan *B.*
 8 ok yfirgyðinga *B.* 9 [Síðan *B.* 10 til bana *tílf. B.* 11 stor-
 merki *B.* 12 einna *B.* 13 se *B.* 14 [þu gremiz honum eigi
B. 15 helsott *B.* 16 [veita her um svör þau sem *B.*

inom. Gyðingar svorödo: «[Slic orð¹ heyrðom ver alldregi fyrr, enn þat viliom ver þer raða, ef [þu ert at crossinom spurðr², at þu latir æigi vist³ verða, hvar hann er folginn.

Fra vidrtali þeira Elenu ok Gyðinga. 4

5. Þa er Gyðingar ræddo þetta með ser, þa komo riddaras⁵ oc mællto: «Komit a fund drotningar, þviat nu vill hon við yðr tala.» En er þeir como til mals við hana, spurði hon þa eptir crossi Cristz. Enn þeir villdo henne ecki satt til segia. Þa mællte hon, at þeim skyllði öllom kasta i elld brennanda. En þeir urðo hræddir⁶ oc sælldo fram Judam oc mællto: «Þessi er spamannz¹⁰ son oc kann vel lög, hann man kunna, drotning, at segia þer alla luti, þa er þu spyr hann eptir.» Siðan let hon þa i brott fara, en Judas var epter halldinn. Þa mællti Elena við hann: «Þu mátt velia þér hvárt er þu vill lif eða dauða.» Judas svaraði: «Hverr man i eyðimöre eta griot, ef brauð er hia.» Helena mællti: «Ef þu¹⁵ vill lifa, þa segðu mer, hvar cross Cristz er 7.» Hann svaraði: «At þvi sem bækr segia, þa ero nu liðin meirr en .oc. vetra fra piningo Cristz, ok er eigi vænt, at ver ungir menn megim vita, hvar cross Cristz er.» Helena mællti: «Fyrir myclo lengra var orrosta i Troia⁸; oc vita þo margir menn þau tiðendi, sem þar voro, oc vitoð²⁰ ero leiði [margra agætismanna þeira sem þar fello 9.» Judas svaraði: «Af þvi er þat vitat, drotning, at þat er allt a bocom skrifat¹⁰, en þetta er ecki a bokom varom.» Hon mællti: «Hefi ek þer bækr er þat segia, hvar Kristr var crossfestr, oc eigi beiði ek þic annars, en þu visa¹¹ mer glægt til þess staðar, er Locus Calvarie heitir, oc²⁵ man ec þar leitaz um, sva sem [verða ma¹².» Judas mællti: «Fornt heiti er þat, oc veit ek eigi nu þann mann, [er vita muni¹³, hvar sa staðr er.» Þa reiddiz Elena oc mællti: «Þat veit ec fyrir enn crossfesta¹⁴, at þic man ek lata svelta [i hel¹⁵, nema þu svarir mér meïrom skilom.» Siðan let hon setia hann i gröf diupa oc³⁰ þurra, oc var hann þar matlauss .vii. daga. Eptir þat callaði Judas [oc mællti¹⁶: «Lati mic a brot or gröfinni, en ek man segia, hvar cross Cristz er folginn.»

1 [Slikt B.   2 [nu er at krossinum spurt B.   3 uppvist B.
4 Saal. Overskr. i B; sees ikke i A.   5 drottningar tilf. B.   6 gagn-
hræddir B.   7 folginn tilf. B.   8 Troio B.   9 [þeira manna,
er þar fellu miklir agætismenn B.   10 ritad B.   11 visir B.   12 [mer
likar B.   13 [at þat muni vita B.   14 Crist tilf. B.   15 [til
bana B.   16 [or gröfinni B.

Fra enom helga †. 1

6. Enn er hann var latinn upp or grofinni, þa for hann i þann stað sem crossinn var² oc mælltiz þar fyrir [a ebresca tungo³: «Þu guð er giorðir himin oc iorð oc allan heim lykr i [hnefa, þu sitr⁴ yfir Cherubin oc Seraphin oc stionnar ðllom engla fylkiom. Þu ert allra luta drottinn, oc þin skepna erom ver. Þu hratt villtom englom i helvitis diup með hoðingia sinom, oc muno þeir þar kveliaz at eilifo um allar alldir at boðorði þino. Nu drottinn, ef þinn vili er, at hefiz [riki sonar Marie, oc er hann⁵ af þer sendr, fyrir þvi at lieliet er, at hann giorði eigi slie takn, oc æigi [myndi hann risa upp af dauða⁶, nema hann [se þinn eingetinn⁷ son, syn þu oss nu þina dyrð. Oc sva sem þu guð heyrðær bæn Moysi vinar þins oc vitraðir fyrir honom bein Joséph fauðor várs, sva giorðu fyrir oss þær iarteinir, at riuki upp or iorðo sva sem ilmr 15 dyrligra smyrsla i þeim stað, sem cross Cristz ligg, oc skal ee þa trua þvi, at Cristr enn crossfesti er konungr Israel oc hefir eilift velldi um allar alldir⁸.» En er Judas laue bæn sinni, þa skalf⁹ iorð, oc kom reykr upp or iorðo með ilm dyrligom. Þa undraðiz Judas oc helt hondom til himens oc mællti: «At saunno 20 ertu Cristr hialpare heimsins, oc þacka ee þer, drottinn, er þu lætr¹⁰ mic nalgaz miskunn þina, sva omaeligr¹¹ sem ek em; bið ek þie, drottinn, [mun þu eigi¹² synðir minar, oc tak mic i sveit með Stephano frænda minom.» Síðan toc Judas at gyrða sic, oc [þvi næst grof hann iorð af ðllo afli, oc er hann hafði grafit¹³ um tio 25 faðma, þa fann hann þréa crossa folgna i iorðo. Hann tok þa upp, oc [voro bornir¹⁴ at Eleno. Hon spurði, hverr Cristz cross væri, oc mællti: «Þat vitóm ver, at .ii. muno vera crossar illvirkia þeira tveggia, sem pindir voro með drotne.»¹⁵ Þa voro lagðir allir crossarnir, [oc biðo menn¹⁶ iartegna af guði. At none dags var borið 30 lic a borum nær þvi sem crossarnir lago; þa varð Judas feginn

1 Ikke nyt Capitel i B. 2 folginn tilf. B. 3 [vid gud einn saman aa ebreska tungu, sem hann mællti þessum ordum B. 4 [hnefa þer, ef þu vill, þu ert B. 5 [sonr þinn almattigr gud B. 6 [mætti hann af dauda risit hafa B. 7 [væri þinn enga B. 8 Her nyt Capitel i B med Overskr.: Her seghir fra þvi at Judas kenti kross drottins. 9 pipraði B. 10 létz B. 11 uverðr B. 12 [fyrirgef þu mer B. 13 [at grafa niðr iordina B. 14 [bar B. 15 Judas kvedz eigi vita, hverr sa kross var, sem Cristr var pindr aa tilf. B. 16 [i midri borginni; þar stodu menn yfir uppi ok biðu B.

oc mællti við Elenam: »Nu mantu vis verða, drotning, hvert er hit helgazta tréið.« Þá lagði hann tva crossa a likit, oc reis eigi upp enn dauðe. Enn þá er hann lagði enn þriðia crossinn á, oc var sa cross drottins, þá lifnaði¹ enn dauði oc reis upp. [Þá toko allir at dyrka² gud, þeir sem hia voro. Enn [diofull aufundaði þat oc toc at calla i lofti³: »Hverr er sea, er nu dregr andir minna manna [fra mer oc⁴ or hondom mér! Þu Jesus en naddverski heimtir alla til þin! Nu hefir þu cross þinn latið upp taka til oþyrftas⁵ mer⁶, oc þu Judas gengr nu i moti mer; þat var fyrr er Judas veitti mer lið at þvi, sem (ek) vilda fram koma, enn nu kemr Judas annarr mer at myclo oliði. Raðs man ek mer leita, ek skal kveykva upp konung þann enn(!) enskis virði enn crossfesta, oc fremi vilia minn. Sa man kvelia þic, Judas, þar til er⁷

III.

FLAGELLATIO CRUCIS.

(*Cd. Holm. 2 folio, A; 235 folio, B.*

Flagellacio crucis in Biritho.⁸

Svo segia helgar bækr, ath ut æ Syrlandi vit borgir þær tvær nafnkunnar, er önnur heitir Tyrus, en önnur Sydon, er borg su sem heitir i⁹ Biritho. Þadan var i fyrndinni skattr golddinn til höfufborgar þeirar, er Antiochia heitir. I Biritho bygdi fioldi Gydinga, ok þar attu þeir mikit þinghuss. Einn kristinn madr keypti þar¹⁰ hus at einum gydingi ok bio þar um stundar sakir. Hann let giðra¹¹ likneski drottins æ krossi ok setti þat yfir reckiu sina. Þessum manne ox¹² fe at guds vilia; svo at hann keypti ser meiri huss ok selldi þa þessi gydingi einhverium. En er hann færði þadan æ braut fong sin, þa vard sva af guds fyrirhyggju,

1 kviknadi *B.*   2 [ok lofadu allir *B.*   3 [aufundsiukr diofull um alla goda luti, þoldi illa ok tok at kalla i lopti med þersum ordum *B.*
 4 [*mgl. B.*   5 oþyrftar *B.*   6 *Her ender B.*   7 *Her ender A.*
 8 *Saal. Overskr. i B;* Eventus hverr er vard æ Syrlandi de sancta cruce. capitulum *A.*   9 *mgl. B.*   10 *tilf. B.*   11 gera *B.*   12 andr ok *tilf. B.*

ath hann gadi eigi likneskisens, er¹ stod yfir hvilu hans, ok vard þat þar eptir. Gydingrinn bio leingi i husi þesso, svo at hann sa eigi likneskit, fyrir því ath þar bar skugga æ, sem þat stod. Þat var einn dagh ath hann baud til sin gydinge ðdrum, ok atu þeir
 5 ok drucku badir saman. En er gestrinn litadizt um, þa sæ hann likneskit ok mællti vit husbonda: »Hvi hefir þu likneski þetta i husi þino, þar sem þu ert gydingr?» Ok hann let þessi ordaslattu fylgia marga gudlastan, því meir sem hann horfdi leingr æ likneskit. En sa er honum hafdi heim bodit sannade med særum, ath
 10 hann hefdi eigi þat vitat þar til, ath þat likneski var þar i því husi. Gestrinn reis þa upp med mikilli reidi ok for til fundar vit höfðingia Gydinga ok sagdi þeim, hvat hann hafdi sed. Þeir mælltu: »Mattu þetta oss syna?» Hann svaradi: »Ek ber þetta framm i husi hans.« Þann dag hofduz þeir eeki at, fyrir því at þa
 15 var frammordit.

Um iarteinagerd vors herra.

2. Ath morne söfnuduzt saman allir höfðingar Gydinga oc foro med sveit mikla sinna lögunauta i huss þat, sem likneski Kristz stod, af tilvisan þessa manz, er þeim hafdi fra sagt. Fundu
 20 þeir likneskit ok ædduz æ hendr þeim manne, er þat hafdi i husi sinu, ok giordu hann rekning or sinni sveit. Sidan toku þeir ofan krossinn med likneskinu or stad sinum ok mællto: »Svo sem vær vitum, ath fedr vorir gerdu vit Krist, svo skulum vær giðra vit likneski þetta.« Sidan toku þeir at hrækia á likneskit ok liosta
 25 þat, ok þar med mællto þeir: »Allt þat er giört var til hædungar vit Krist, þa giðrum vær vit likneski hans.« Þa toku þeir at hlæia ath likneskino ok at finna [at likneskinu ok finna² sakir ok mæla hverskyns hædung sialfum gudi, er þeim matti i hug koma, ok enn mællto þeir: »Negldu frændr vorir hendr Kristz ok fætr,
 30 ok gall ok olyfian gafu þeir honum at drecka, gerum ok slikt vit likneski hans.« Þa er þeir höfdu þesso slegit i munn likneskino, mællto þeir: »Lustu þeir höfut Kristz, gerum ok svo.« Ok er þeir höfdu slikt allt giort³, þa mællto þeir: »Svo sem þeir lögdu spioti æ sidu Kristz, leggium vær ok spioti æ likneskinu.« En
 35 er þat var gert, þa rann or sidu likneskinu blod ok vatn, svo sem fyrr hafdi runnit or sidu drottins, þa er hann var spioti lagdr æ krossinum helga.

1 saal. B; ok A.   2 [tilf. B.   3 gert B.

Af blodi ok vatne likneskis.

3. Dyrd se þer, drottinn Jesus Krístr sonr guds lífanda, þú steight¹ af himni til hialpar vorrar ok vart her í heimi fyrir vorar sakir, ok þú odaudligr villdir deyia oss til frelsis. Hverr kunni virða eða hverr megi [makligum ordum² lofa mildi miskunnar 5 þínar, svo opt sem þú lætr villta ok overða til þín snuazt ok niota þínar gæsko³ endrnyiadrar í slikum taknum, sem nú var frá sagt. Ok síðan er oldungar Gydinga sá blóð ok vatn renna or síðu líkneskinu í móttóllu edli, þá mællto þeir: »Med því ath um allan heim er mart sagt frá taknum ok iarteinum, þeim er Jesus 10 enn nadverski gerði á siukum monnum ok vanheilum, tókum nú blóð þetta ok latum renna í ker, saufnum síðan siukum monnum, þeim sem vær höfum til, ok reynum, hverr kraptr því fylgir.« Síðan letu þeir blóð þetta ok vatn í eitt ker ok mællto þá þar 4 yfir mörgum gudlastanar ordum um sialfan Jesum Kríst, ok hófdu 15 ker þetta með sér þangat, sem læ mikill fioldi siukra manna saman safnadr. Fyrst ridu þeir þesso á krypling, þann er kreptr var frá barnæsku, ok varð sa þegar heill af slikri atferð; fengu margir blindir menn syn, en diöfulodir vitkoduzt ok fengu heilso sína. Þessi tíðendi foru bratt um alla borgina, svo at þangat sottu allir 20 siukir menn, þeir er komazt mattu sialfir, ok þeir voru margir fluttir, er eigi mattu ganga, en allir urdu heilir, þeir sem þessum heilivog var á ridit.

Fra Gydingum er tru toku.

4. En er fioldi Gydinga sa þessi takn, þá bra þeim miok vit, 25 ok svo giordizt, at allir höfðingiar þeira, sem vit voru staddir þessi takn, sneroz til retrrar truar, ok konur þeira ok börn, ok allt folk þeira tok at lofa gud með hærri röddu ok svo mælltum ordum: »Dyrd se þer, drottinn Jesus Krístus! þik krossfestu frændr vorir ovitendr, ok vær höfum krossfest þik í líkneski þínu helgu; dyrd 30 se þer, Krístr sonr guds lífanda, þú er með taknum mættar þíns birtir blindleik hiarta⁵ vorra ok heimtíri oss til þínar miskunnar. Nú wílium vær trua á þik, ok vertu oss líksamr ok þigg idran vora, ath eigi svelgi oss helviti, sem vær höfum oss adr til ráðit í mikilleik glæpa varra. Þú hefir mörg takn synt fedrum vorum 35 ok mikil gæði þeim veitt í maúrgu lagi. Wæg þú syndum wörum,

¹ stett B.   ² [makliga B.   ³ Forst skrevet æsko i A med senere tilføiet g over Linien; gæzku B.   ⁴ enn B.   ⁵ saal. A og B.

drottinn, nu, ok lækna allar andir worar.« En ath græddum aullum siukum monnum, þeim sem til komu, þa foru haufdingiar Gydinga ok aull sveit þeira med þeim til byskups þess, er yfir kristnum monnum war i borginni, ok kollodu allir einni rauddu ok mælltu: »Einn er gud fadir, einn er Jesus Kristr son guds, sæ er fedr worir krossfestu, einn er gud heilagr andi.« Þeir iatudu fyrir byskupi [syndir sinar¹ ok syndu honum likneski þat, sem iarteignir haufdu at gerdz² ok saugdu honum allan atburd, svo sem giördz² hafdi. Þa baud byskup allre alpydu [ath fasta.³

10 En sidan skirdi hann alla Gydinga, þa sem i borg þeire woru. Hann vigdi þinghus þeirra til kirkiu i nafne Jesus Kristz, ok mörg önnur hus þeira helgadi hann postolum guds ok pislarvottum. Tidendi þessi aull saman foru wida, ok var ollum kristnum monnum mikill fagnadr at, þeim sem heyrdur, fyrir því at af þessum

15 taknum höfdu margir bot feingit likamligra meina, en þo myklo fleiri hialp anda sinna. Sidan budu forstiorar kirkiunnar ok kristninnar bædi i Roma ok Antiochia, at sa daghr, er þessi takn gerduz æ, skyllði hatidliga halldinn vera af kristno folki i minning heilags kross; en sa dagr er' tveim nottum fyrir Marteins messu.

20 Gud fadir, er ser let soma mannkynit ath leysa fra eilifum dauda fyrir dyrligan dreyra eingetins sonar sins, hann veitti oss þa likn, at þeir sem koma til þess at dyrka ok tigna enn helga kross, verdi leystir af böndum synda sinna fyrir þann enn sama son hans drottin varn, er med haunum lifir ok rikir i einingu heilags anda

25 gud wim allar allder allða. Amen.⁴

1 [*tüf. B.*   2 gerzt *B.*   3 [*faustu B.*   4 per omnia secula seculorum amen *tüf. A.*

DIONYNIUS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio, A; 235 folio, B.*)

Her byriar upp sögu Dionisij byskups.

Paulus¹ postoli sa er af himni var kalladr til postola lags, þa er hann for um allt Grickia² velldi ath boda tru Kristz, þa kom hann til borgar þeirar er Athenis heitir. I þeire borg var spekingr, sa er Dionisius het, ok red hann fyrir hofs blotum. En er Paulus kom um³ dagh til hofsins, þa fann⁴ hann þar mörg 5 skurdgod ok⁵ einn stalla, þann er eignadr var okunnum gudi. Þa spurdi Paulus Dionisium speking, hverr sa væri enn okunni gud. Dionisius svaradi: »Enn er sæa oss eigi syndr med godum, helldr sparizt hann til ovordinnar tidar.« Paulus mælti: »Þann 10 gud boda ek ydr, er þer kallit okunnan, en hann er sannr gud ok sannr madr, þviat hann let berazt fra⁶ meyiú ok var pindr fyrir heilsu manna ok deydr⁷ ok reis upp af dauda ok ste upp til himna, ok sitr til hægri handar gudi fedr, ok mun hann koma i enda heims at dæma um alla hluti, þa er gioraz i heimi. En er 15 postolinn hafdi þetta mællt, þa sannadi hann iarteinum kenning sina ok gafsyn þeim manne, er blindr var borinn. Þa tok Dionisius tru ok let skirazt ok giordiz lærisveinn Pals postola ok fylgdi honum þria vetr, hvert⁸ sem hann for. En sidan var hann vigdr til byskups af Pæli postola i Athenisborg, ok gerdiz enn mesti kennandi ok snere til tru ollum borgar lyd ok miklum hluta 20 herads bygdar.

2. En er noekurir vetr lidu þadan, þa spurdi Dionisius, ath þeir Petr ok Pall voru hafdir⁹ i böndum i Romaborg. Þa gerdi

1 Pall *B.*   2 Griklandz *B.*   3 einn *B.*   4 sa *B.*   5 fann *tülf. B.*
6 Mariu *tülf. B.*   7 daudr grafinn *B.*   8 hvar *B.*   9 halldnir *B.* 25

hann þangat för sina, þvíat hann var fwss ath deya med postol-
 um. En guds postolar voru fyrr farnir [af heime til guds¹, en
 hann kæmi til Romaborgar. En er hann kom fyrir þafann, þa
 tok hann² feginsamliga vit honum, ok var hann i Romaborg
 5 nockura stund. En er almattigr gud villdi lysa med sinni miskunn
 otru myrkr vestmanna, þa mælti Clemens a þessa lund vit
 Dionisium: »Ser þu, Dionisius brodir, at mikill er kornskurdr en
 fæir verkmenn i3 guds akri; en allz þu ert [vel lærdr⁴, þa far þu
 i nafni drottins ok rek eyrendi guds um allt Frakland; svo sem
 10 drottinn Jesus Kristr gaf Petri lærifedr minum velldi at binda ok
 at leysa, svo set ek þer velldi at leyfi postolans, at þu færir fram
 gudspialligar kenningar um allt Frakland, ath fyrir þina kenning
 megi hvervitna kynnaz nafn Kristz, en þu megir heyra vit þik
 mællt þat, er sagt er i gudspiallinu: heill þu, godr þræll ok trur!
 15 því at þu vart trur i5 fram hlutum, mun ek þik setia yfir marga
 hluti; gack inn þu i fagnad drottins þins.« En er hann hafdi
 þetta mællt, þa sendi hann Dionisium norðr um fiall, ok enn med
 honum göfga votta kristinnar truar Saturninum, Marcellum,
 20 Lucianum, Faustinianum⁶, Victoricum ok enn adra, þa er eigi eru
 nefndir, ath vottum væri bundin öll kenning þeira. En er þeir
 komu til borgar þeirar, er Arelatensis heitir, þa sendi Dionisius
 Marcellum til Spanialandz ath efla þar kristinn dom, þvíat Philip-
 pus byskup Spanialandz⁷ hafdi andaz litlu adr; en hann sendi
 Saturninum til herads þess, er Aquitania heitir[, er vær köllum
 25 Aquitanialand⁸, Lucianum vigdi hann til prestz ok sendi hann til
 borgar þeirar, er Beluacensis heitir, en Faustinianum ok Victori-
 kum sendi hann til herads þess, er Tervacensis⁹ heitir, ath þeir
 bodadi tru heidnum mönnum. En sialfr Dionisius med Rustico
 presti ok Eleutherio diakni for til hofudborgar þeirar, er Parisius
 30 heitir, ok færði þar fram helgar kenningar, þær er hann hafdi
 nunit af Pæli postola¹⁰, ok sotti hann þangat med hita sadrar¹¹
 truar, er hann vissi mesta villu fyrir¹² heidinna manna, þvíat hann
 hræddiz eigi ognir ne pisler heidenna manna. [Aminning lidenna
 meistara¹³ styrkti hann til ovordinna pislra, þvíat hann vissi sik
 35 hafa mundu eilíft líf fyrir¹⁴ stundligan dauða, ok var hann fúss
 at verða pislarvottr Kristz. En þo var borg sia¹⁵ Parisius agæt

1 [til handa gudi B. 2 Clemens pafi B. 3 aa B. 4 [saal. B;
 vestverskr A. 5 tilf. B. 6 Fustianum B. 7 Hyspanie B. 8 [mgl. B.
 9 Tarnesensis B. 10 i Athenisborg tilf. B. 11 sanrar B. 12 vera
 40 tilf. B. 13 [Minningh lidinna meinkæta B. 14 eptir B. 15 þessi B.

af fiolda göfugra manna, audig ath aurum ok at öllum kaupskap, þeim er vida var þangat færdr, [gnög at ökrum ok god¹ at vngordum ok at alldinskogum. Þar var ok margr veidiskapr til fridenda, dyr ok alldin, en fiskar i æ þeiri, er fellr hia borginne. Þenna stad valdi ser heilagr Dionisius til kenninga, ok hafdi hann 5 þvi meiri² kostgæfi til at leidretta andir manna, sem toívelldra var at snua þeim fra heims elsku, þviat þvi traudari er hverr at fyrirlita heiminn, sem [fleira hefir³ af fridendum hans.

3. En er margr lydr hafdi tru tekit af kenningum Dionisius⁴, þa mællti hann vidr einn göfgan mann, þann er Lisbius 10 het, þann er fystr hafde göfugra manna skirn tekit i borgenni: »Allz⁵ nu tekr fioldi manna tru⁶, ok safnazt hvern dag marger til skirnar, þa litzt mer vel fallit at kaupa akr at þer ok lata gera þar kirkiu, at þangat safnizt allir til kenningar ok skirnar, þeir er tru vilia taka.« Lisbius svaradi: »Kauplaust mun ek þer 15 veita akr þann, er þu falar.« Dionisius mællti: »Eigi skal sia kaupskapr æ þa lund fara, þviat drottenn Jesus Kristr, er berazt let fra meyiu til heilsu manna, þa var hann i leigdu husi borenn, en eigi æ eigenligum bæ frænda sinna, af þvi syniz mer eigi rett at gera a okeyptri⁷ iördur hus, þat⁸ er endrgetaz [inni astvinir⁹ 20 guds; af þvi er skynsamligt, at þu takir verd fyrir þenna stad, at sa let sik vid verdi selia, er alla leysti fra eilifum dauda fyrir skirn ok tru, en þu gef aumum¹⁰ verdit, ef þu vill þat Kristi færa.« En er þeir rædduzt þetta vid, þa keypti Dionisius akrinn, ok var þar þvi næst [kirchia ger¹¹ ok kennimanna til feingit, 25 þeira er adr voru at godum sidum kendir¹². En Dionisius kendi tru Kristz hvern dag heidnum mönnum ok sneri þeim fra blotum til truar, ok spandi hann gudi til handa þa, er diöfull hafdi villta fra skapara sinum, ok gerdi hann þa himinrikis verda¹³, er hann spandi fra þessa heims elsku¹⁴. En sva mikinn krapt 30 vann drottenn fyrir þrael sinn Dionisium, at hann sneri hiortum otruada manna eigi midr af iarteinum en af kenningum. En er blotmenn leitudu margra væla i gegn honum ok drogu saman lid mikit ok biugguz til orrostu i gegn Dionisio ok lidi hans, þa skein sva mikit lios himneskrar miskunnar yfir honum, at þegar er enir 35

1 [gnögð at aukrum ok gædd B. 2 meira B. 3 [hann hefir fleira B. 4 hans hins heilaga Dionisij B. 5 þar sem B. 6 i borginni tru drottins mins Jesus Kristz B. 7 saal. B; keypti A. 8 þar B. 9 [mune oskmægir B. 10 mönnum tilf. B. 11 [saal. B; kk' bær A. 12 reyndir B. 13 menn B. 14 villu B.

grimmo hermenn sa hann, þa var annattveggja ath þeir lögdu nidr grimmeik sinn ok vopn ok fellu til fota honum, eda ella urdu þeir hræddir ok flydu fra augliti hans, ef þeir villdu eigi til truar snuaz. Þat gerdiz med undarligum hætti, at vopnadr lydr matti eigi rönd reisa vit vopnlausum manne, helldr brutu þeir sialfir skurdgod sin, þeir er smida letu, ok fognodu nidrfalli godanna, þa er þeir risu upp¹ til andar heilsu. Diofull harmadi yfirstigning² med sinni sveit, en kristni guds fagnadi sigri sinum. En er hinn forni fiandi sa eydaz sina sveit en [aukaz guds lyd³, þa leitadi hann rada⁴ þeira, er hann matti, ok eggjadi hann sina menn at gera þæ ofrid þeiri sveit⁵, er þa var nöckut efd af Dionisio byskupi.

4. Blotmenn kunno⁶ illa, er þeir sæ brotin skurdgodin, en þeir mattu ecki velldi hafa i gegn fiolda kristinna manna þeira, er æ einn gud trudu; ok er þeir mattu eigi fram koma þeiri illzku, er þeir fystuz at giöra til öpurftar kristnum monnum, þa foru þeir til fundar vit Domicianum konung⁷, er næstr var eptir Neronem, hann gerdi ofrid Kristz iatörum, ok sögdu þeir konungi⁸, ath fiolkunnigr madr, er Dionisius het, eyddi allri göfgan godanna. En er enn grim masti konungr⁹ heyrdi þetta, þa fylldiz hann upp svo mikillar reidi, at hann let þegar taka hvern kristinn mann, er hann matti finna, ok neyda¹⁰ til blota eda selia til pisla. Þa var sendr norðr til Fraklandz greifi, sa er het Fescenninus Sisinnius, med [mikilli reidi ok¹¹ miklu lidi, at hann leti taka Dionisium enn gamla kennimann, er agætr var vordinn af iarteinum ok kenningum, ok neyda til blota eptir bodordum konungs, eda leti pina hann ath lögum þeira, ef hann villdi eigi blota. En þau voru lög þeira, at þann mann skyllde vondum beria edr höfud af höggva, ef¹² gerdi i gegn Romaborgar lögum. En er greifinn¹³ for norðr med lidi sinu at leita Dionisius¹⁴, þa vard honum bratt heyrinnkunnikt¹⁵ nafn hans ok iarteinir. Þeir skundudu þess at meir ferd sinni, unz þeir komu tll Parisius borgar, þar er þeir fundu Dionisium teliandi¹⁶ tru fyrir otalligum lyd ok med honum Rusticum prest ok Eleutherium diakn; þviat þessir helgir menn villdu alldri skiliaz vit Dionisium, þeir fylgdu honum i ast guds ok skilduz eigi vit [hann æ¹⁷ pislartid. En er sogd var tilkvoma greifans med

1 siolfir tilf. B. 2 sik yfirstiginn B. 3 [fiölgadizt Kristz lydr B. 4 væla B. 5 kristni B. 6 þvi tilf. B. 7 keisara B. 8 honum B. 9 Domitianus tilf. B. 10 saal. B; nefndi A. 11 [mgl. B. 12 er berligha B. 13 Fescenninus Sisinnius greifi B. 14 Dionisij B. 15 kunnict gert B. 16 saal. A og B. 17 [saal. B; hans A.

Romaborgar lidi ok nyium bodordum konungs, þa runnu a mot honum heradsmenn ok höfðingiar borga ok baru upp tidendi þau, at menn voru sendir til hofuds Dionisij¹ byskups.

5. En er drottinn Jesus Kristr villdi þa sinn pislarvott kalla fra þessa heims meinum til eilifrar dyrdar fyrir uthelling blods, þa þusti at honum fiöldi heidinna manna, ok var hann gripinn af þeim ok bundinn ok hleginn ok [hrækt i andlit², ok med honum Rusticus prestr ok Eleutherius diakn, ok voru þeir leiddir fyrir greifann. Sisinnius greifi mælti: »Ertu enn forni karl, sa er Dionisius heitir, er kalladr ert ödru nafni Makarius, er³ menn 10 segia, at þu briotir bodord ens göfgazta keisara ok eydir blotum allra goda?« Dionisius svaradi: »Gamall em ek at likams alldri, en [ævallt ungr ok alroskinn⁴ i tru ok æst drottens mins Jesu Kristz, ok safna ek fyrir kenningar þionustu nyium sonum til handa gudi, [er endrgetazt let⁵ fyrir skirnar vatn ok helgan anda, 15 ok helld ek med hreinu hiarta bodordum ens æzta⁶ konungs.« Greifinn mælti: »Segdu mer, hvern gud þu göfgar.« Þa svorudu þeir allir [.iii. fostbrædr⁷ Dionisius Rusticus ok Eleutherius, sva sem einn madr mælti, þviat þeir voru af einum anda allir lærdir: »I þvi er synt, at vær erum sannliga kristnir, at vær truum af 20 öllu hiarta ok iatum med munnri ok göfgum⁸ i verki födur ok son ok anda helgan, einn gud i algjörri þrenningu, einn i guddoms velldi, drottin vorn Jesum Krist, sannan gud af fedr getinn fyrir tidir ok sannan mann æa tid borinn fyrir heilsu vora⁹ fra meyiü, þann er pindr var deyddr¹⁰ ok grafinn ok reis upp. af gröf ok ste 25 til himna, ok sitr til hægri handar gudi fedr a himnum ok rædr öllu velldi himnesku ok iardligu, hann mun koma at dæma um lifendr¹¹ ok dauda fyrir ogn elldz.« Greifinn mælti: »Ecki þarft þu, enn forni karl, at segia mer fra þessum hlutum, ærid¹² margt heyrdi¹³ ek sagt i Romaborg fra þessi villu þinni ok fiöldkynghi; 30 segdu mer, ef þer vilit lyda bodordum konungs vors ok blota godum odaudligum; en ef þer gerit þat eigi, þa mun ek eigi [deila vid ydr ord helldr¹⁴ bardaga.« En er þeir rædduz þetta vid, þa kom til ein göfug husfreyia, su er Larcia het, med frændlidi sinu, hon kvaddi greifann ok sagdi Lisbium bonda sinn svikinn vera af 35

1 *saal. B;* Dionisio *A.* 2 [i andlit hræcktr *B.* 3 en *B.* 4 [*saal. B;* um allt allroskinn *A.* 5 [þeim er endrgetazt *B.* 6 öyfirstigligsta *B.* 7 [senn *B.* 8 *saal. B;* göfgau *A.* 9 várre *B.* 10 ok daudr *B.* 11 kvika *B.* 12 yfrit *B.* 13 heyrda *B.* 14 [dvelia ydr pislir ok *B.*

fiolkyngi Makarij Dionisij ok hafnat hafa lögum konunga. Þa var Lisbius tekenn ok leiddr fyrir Sisinnium, ok iatti hann sik kristinn vera, ok var hann þegar höggvinn, ok for hann til guds.

6¹. En enn styrkzti² guds kappi Dionisius var færdr or
5 fötum ok bardr svipum af .ix. ridderum, sva at [sumir gengu til
en sumir³ fra, en þeir Rusticus prestr ok Eleuterius diakn voru
latnir standa i hia ok sia pisl hans, at þeir [hræddiz ok hyrfi⁴
til blota. En er Dionisius var leingi bardr, þa styrkti hann i
kenningum sinum samriddara sina, at þeir hræddiz eigi pisler,
10 helldr eggiadi [hann þa til⁵ at standaz slikar þrautir fyrir tru
Kristz, ok lofadi hann dyrd Kristz⁶ ok mælti: «Lof drottens
mæler munn⁷ minn, ok lofi hverr madr nafn hans, þess er mik
giördi verdan at bera pislarmark Kristz æ likam minum, en þat
er dyrd ydr, enir kærstu brædr; af því [se þer⁸, at þer mædzit
15 eigi i [pisl minni⁹, helldr styrkiz hiarta ydvert i ast drottins
Jesus Kristz.» Þa voru þeir gripnir Rusticus prestr ok Eleuterius
diakn ok bardir, en sidan allir saman settir i myrkvastofu. En
annan dag eptir voru þeir festir i stagl ok kvaldir; en þeir gerdu
þackir gudi. Þa var heilagr Dionisius lagdr æ¹⁰ iarnrekiu berr¹¹
20 ok kyndr elldr undir; en hann söng lof gudi ok mælti: «Elldligt
er mæl þitt, drottinn, en þræll þinn elskar þat. En þu, drottinn
Jesus Kristr, er mæltir fyrir spamann¹², þa er þu ferr yfir¹³
elld, ok mun logi eigi granda þer, sva sem þu gaft mer krapt ath
stiga yfir haskasamligan elld i likams girndum, svo lattu mik nu
25 yfirstiga þenna hita til dyrdar nafns þins.» En er elldr matti eigi
granda önd Dionisius, þa let greifinn beita hann grimmum dyrum.
En er Dionisius sa en grimmu dyr fara ath ser, þa giordi hann
krossmark¹⁴ æ mot þeim ok leit til himins ok mælti: «Þu gud,
er ævallt ert enn same, ver þu nær mer ok syn [mer þann¹⁵ enn
30 sama matt, sem þu syndir þræli þinum Daniele.» En er dyrin
komu at honum, þa fellu þau til fota honum. Þa let greifinn kynda
ofn gloanda¹⁶ ok kastadi þangat Dionisio; en hann gerdi krossmark
fyrir ser ok mælti: «Gef þu mer, drottinn Jesus Kristr, at ek
ganga omeiddr ut or þessum bruna, er likneski er eilifrar kvalar,
35 ok slokk þu med döggu¹⁷ heilags anda þenna elld, svo sem þu

1 Um pining Dionisij *Overkr. A.* 2 sterki *B.* 3 [ymisir gengu til ok *B.* 4 [*saal. B;* hrædduz ok hyrfdi *A.* 5 [þeir sik *B.* 6 guds *B.* 7 mudr *B.* 8 [siaid vid *B.* 9 [pislinni *B.* 10 i *B.* 11 ok naucktr *tüf. B.* 12 munn spamanzins *B.* 13 manligan *tüf. B.* 40 14 fyrir ser *tüf. B.* 15 [*saal. B;* merktan *A.* 16 loganda *B.* 17 daugg *B.*

sloktir¹ i uthellingu blods þins loga þann, er monnum vard i inn-
gongu paradisar.» En þeir Rusticus prestr ok Eleutherius diakn
stodu² hia bundnir ok voru bunir at taka slíkar pislir. En elldr
sloknadi vit bænr Dionisij, ok geck sa enn dyrlígi byskup ur ofne
loganda gulle biartare. Þa var hann enn festr a tre ok leingi⁵
kvaldr, ok do hann þo eigi, at³ helldr iatti hann avallt drottne
Jesu Kristo.

7. [Eptir þat voru þeir allir⁴ þrir settir i myrkvastofu med
miklum fiolda kristinna manna; þviat margir truadir⁵ menn villdu
fylgia Dionisio ok þustu⁶ inn i myrkvastofuna. Þa veitti hann⁷
nytsamlígar ok naudsynlígar kenningar þeim, er þangat komo, ok
söng þar messu; sidan vigdi hann hold ok blod drottins vars Jesu
Kristz til lausnar⁸ lídi sinu. En a þeiri stundu er hann sialfr
ok allr lydr, sa er inni var, skyllði taka corpus domini, þa skein svo
mikit lios af himni i myrkvastofuna, at eingi hafdi slíkt lios fyrr¹⁵
sed. I þvi liosi vitradiz drottinn Jesus Kristr med fiolda eingla,
svo at margir sæ, ok tok hann et helgada braud ok selldi Dionisio
ok mællti: «Tak þu, vinr minn, þetta takn, er skiott mun fylla
þina dyrd med fedr minum, þviat verkkaup þitt er mikit fyrir
mer, ok heilsa i ríki minu ollum þeim, er þer hlyda; vinn⁹ þu²⁰
nu hraustlíga, ok mun vera minning þin ævallt i dyrd, þviat
gætzka su ok elska, er þu hefir, mun arnat geta¹⁰ hialpar þeim,
er þu bidr fyrir.

8¹¹. Vit þessa ena göfgu iartein var stödd Larcia, su er
nefnd var fyrr adan¹²; þótt hun [væri heidin, þa var hun þo²⁵
forviten¹³ at sia iartein heilagra. Sidan voru guds vinir leiddir
or myrkvastofunne fyrir domstol Sisinnij greifa, ok mællti hann vid
þa: «Ef þer vilit vitkæzt nõckut um sider ok [hafa líft, þa blotid
þer godum ok líft¹⁴, en ef er vilit [eigi lífa¹⁵, þa litit þer hræ
þeira, er nu liggia umyldir ok af ydarri fiólkyngi gerduzt dauda³⁰
verdir, ok skulud er hafva slíkan dauda, ef þer vilit eigi vitkæzt¹⁶.»
En er guds¹⁷ vottar Dionisius, Rusticus ok Eleutherius helldu
stadfastr iatningu tru sinnar ok kíöru at fylla pislarvætti guds,
þa voru þeir leiddir or¹⁸ augliti greifans ok synd þeim hræ pislar-

1 hita tilf. A. 2 saal. B; voru A. 3 mgl. B. 4 [saal. B; Þa
voru þeir A. 5 rettruadir B. 6 gengu B. 7 heilagr Dionisius
byskup B. 8 styrktar B. 9 saal. B; giordz A. 10 fa B. 11 lífa(t)
Dionisij byskups Overskr. A. 12 mgl. B. 13 [hefði ath eins
forvitni B. 14 [saal. B; blotit godum vorum ok lífa A. 15 [helldr
deyia B. 16 blota B. 17 Kristz B. 18 fra B.

votta guds til ognar; en þeir lofudu leyndan dom guds, þess er lægir fyrir litillæti¹ her [i heimi þa, er² hann vill miskunnsamliga dyrka með sér [æ himni³. Morgum þislum voru þeir⁴ pindir en i eingri yfirstignir; þeir runnu fyrir kveliurum⁵ sinum til þislar, at eigi yrði þeir seinir til dyrdar; þeir eggiudu kveliarana sialfr 5 æ hendir sér, at vaxa mætti dyrd þeira, sva sem þisler oxu.

9. En er þeir voru leiddir til hōgs eptir margar þisler ok bardaga, þæ hellt heilagr Dionisius hōndum til himins ok mælti: «Þu gud minn, er [mik skapadir ok leiddir mik til lifs fyrir þina miskunn, ok⁶ kendir mer þina⁷ speki, ok falt eigi fyrir mer leynda hluti rads þins, helldr huggadir þu mik ævallt i miskunn þinni ok vart með mer i öllum þrautum, þackir geri ek þer i öllum hlutum, drottinn minn, þeim er þu syndir mer ok gerdir vid mik, allra hellzt i þvi er þu vitiadir min sialfr ok 15 huggadir elli mina til þin leingi fusa, þviat þu visser, at ek var langa tid fuss at sia þik; en nu taktu mik, drottinn, fyrir þislar-sigr meðr brædrum minum þrælum þinum; en ek fel æ hendi þer þina menn, þa er þu leystir með þinu blodi ok leidrettir fyrir mina kenning; heyrdur þa alla, sem þu hezt sialfr, er æ þitt nafn 20 kalla fyrir tru ok vora minning, þviat þitt riki er með fedr ok helgum anda fyrir⁸ allar alldir.» Þn er allir truadir⁹ ok nöckverir af heidnum mönnum svorudu ok sögdu amen, þa fellu guds vottar a kne ok rettu hals sinn, ok voru allir senn bolōxum hōgner, sem greifinn hafði bodit, ok gulldu þeir likami sina iōrdu en andir himne, 25 þviat þeir helldu stadfastru tru, sva at enn þottu [bladrandi tungur Kristi iata¹⁰, þa er hofud voru¹¹ hōggvin af bolinum. Eingi þeira var ödrum skiotari eda¹² seinni, aller [voru þeir senn hōgner¹³, ok foru aller senn .iii. til guds, þviat þeir iattu aller þrenningu guds meðr iafnri ast. En sva mikill fioldi kristenna manna var 30 þann dag drepinn, at þat þotti fyllazt i Parisius borg, er David spadi um Iorsala borg ok mælti: «Kōstudu þeir hræum þræla þinna, drottinn, umhverfis Hierusalem, ok var eingi til ath grafva.» En ath öllum mætti vitrazt dyrd ens helgazta kennimananz Dionisius¹⁴ byskups, þa kom lios mikit af himne ok hræzla yfir alla, þa er 35 hia stodu. Þa reis upp [heilagr Dionisius¹⁵ ok tok hōfud sitt i

1 sik *tilf. A.*   2 [sinn i þessum heimi, þann sem *B.*   3 [*tilf. B.*

4 guds vinir *tilf. B.*   5 kvalurum *B.*   6 [*tilf. B.*   7 *saal. B.*; mina *A.*   8 um *B.*   9 rettruadir *B.*   10 [bladra

tungurnar iatandi Cristi *B.*   11 *tilf. B.*   12 ne *B.*   13 [do þeir senn *B.*   14 Dionisij *B.*   15 [bolr Dionisij byskups *B.*

hendr ser, ok geck hann .ii. milor fra stad þeim, er hann var hoggvinnu. Lios þat er vitradizst fylgdi honum ok mikill fioldi eingla, þeira er sungu lof gudi ok mællto: «Dyrd se þer, drottinn.» Hilmr¹ dyrligr fylgdi söng þessum, er heyrdr var [lida til himna². Enn helgi Dionisius byskup var þar grafenn, sem hann nam stadar, ok hviler hann þar nu. En er otalligr lydr sa ok heyrði þessi tidendi, þa toku margir tru retta af lidi greifans ok margir af borgarmonnum; en þeir urdu allir ræddir ok flydu til husa sinna, er eigi trudu. En er Larcia en heidna huspreyia sa þessa iartein, þa geck hun a mot kveliorunum ok sagdi sik kristna vera. Þa¹⁰ vard hun tekin af heidnum monnum ok höggvin, en hun hellt iatningu Kristz ok skirdizt i blodi sinu. En Visbius³ sonr hennar, er hun atti vid bonda sinum Lisbio, hann var enn þa riddere Domicianus konungs i Romaborg, ok var hann ridderi sidan annarra tveggia keisara. En er hann kom til Parisius borgar, þa¹⁵ tok hann tru ok skirn af byskupi þeim er Masus⁴ het, en hann var enn þridi byskup fra Dionisio byskupi, ok fyrirlet hann þessa heims hluti ok samteingdizt [Kriz iaterum⁵.

10. En þeir er banad⁶ höfdu Kristz [ridderum ugdu, at cristnir menn mundi⁷ grafa likami þeira Rusticus ok Eleutherius, ²⁰ er högnir voru med Dionisio, ok bundu rad saman at taka likami þeira a brott ok sökva⁸ i diupan hyl. En almattigr gud, sa er fyrir veit alla hluti, adr verdi⁹, ok skiptir eigi sinu radi, því er hann hefir fyrir ætlat, hann eyddi med spakligu radi gæzku sinnar slægdarbrögdum illgiarnra manna, þvíat göfug hus- ²⁵ preyia het Katula¹⁰, su er heidin var enn þa helldr af naudsynium en at¹¹ vilia, þvíat hun syndi þat i radi sinu ok i tiltekium, at hun villdi til Kristz snuazt fyrir dæmi heilagra guds votta. Sia kona baud heim medr ser þeim, er glata villdu likómum heilagra, ok gerdi beint vid þa, en hun baud huskórlum sinum a laun, þeim ³⁰ er henne voru truaster, at taka a braut likami heilagra Rusticus ok Eleutherius ok fela. En þeir lyddu vilia drottins ok bodordi hennar ok frömdu þenna enn loffiga stuld, er eingum manni giördi skada en öllum truöndum mikenn avauxt. Þeir falu likami þeira i ardrforum¹², ok letu sem þeir skyldi akr eria, ok hugdu þeir ³⁵

1 ilmr B.   2 [saal. B; ok þar stadar aa velli A.   3 saal. B; Juspiul A.   4 Maximus B.   5 [guds iattaurum B.   6 saal. B; iatad A.   7 [vinum, hugdu at kristnir menn mundu B.   8 þeim tilf B.   9 verda B.   10 Satula B.   11 af B.   12 iardar- forum B.

þat, er þa sa, at þeir starfadi at verki¹. En þeir merktu vandliga stadenn, at kristnum mönnum mætti skyrt vera, hvar leita skyldi likama þeira. En er sa akr var saenn sidan, þa gaf hann hundrat-falldan ævðxt. Þat giordizt kononni at fevexti en mörgum at
 5 andar heilsu. En er Katula² sa þverra ufrid i gegn kristnum monnum, þa syndi hun³ stad þann, er hon hafdi fela latid likami þeira Rusticus ok Eleutherius. Sidan voru bein þeira upptekin af kristnum monnum ok færd þangat, er grafenn var Dionisius byskup, æ þeim sama degi, sem þeir letu önd sina ok toku sigr-
 10 laun af gudi æ himnum, ok er þar nu sidan giör göfgan⁴ þeira af öllum kristnum lyd allt til þersa dags. En af þeira verdleikum ok bænum tok⁵ en göfgazta huspreyia tru ok skirn, ok gaf hun alla eigu sina drottni Jesu Kristo ok helgum monnum hans ok þionadi pislarvottum guds i heilagri atferd, medan hun lifdi sidan.

11. En er fiöldi kristinna manna ox ok fridr gerdizt, þa var uppreist kirkia göfug i dyrd heilagra guds votta Dionisius Rusticus Eleutherius, ok verda þar margar iarteinir til dyrdar þeira⁶, at eingi madr ma [telia ne hugum af segia⁷: blindir menn taka þar syn, en daufir feingu⁸ heyrn, en halltir göngu, ok flyia diöflar
 20 fra odum monnum, ok fa siukir heilsu, þeir er af [öllum hug⁹ kalla a guds pislarvotta i naudsyniar sinar, [hvatki er¹⁰ þeim er at meini. En þeir voru pindir skamt fra Parisius borg a fialli þvi, er kallad var forðum [Odins fiall¹¹, þviat likneski Odins¹² var þar mest göfgat, en nu er [þar kallat heilagra fiall¹³, sidan
 25 er guds vottar voru þar pindir. En Dionisius var pindr .x.¹⁴ nottum eptir Michaels messu æ enu [fiorda aari ens siönda¹⁵ tigar fra pisl drottins vors en æ enu [sextanda aari rikis Domiciani konungs¹⁶, en þa var Dionisius byskup nirædr¹⁷ at allðri. En sva sem [Nero konungr¹⁸ tok brada hefnd eptir pisl postola¹⁹,
 30 sva tok ok Domicianus bratt bana eptir lifat Dionisij; þa var hann skiott ræntri lifi sinu ok riki, sem hann var verdr. En [nu þa bidium²⁰ Kristz votta, at þeir [Dionisius Rusticus ok Eleutherius²¹

1 akrverki *B.* 2 Jatula *B.* 3 kennimonnum *tílf. B.* 4 virding *B.*
 5 Catula *tílf. B.* 6 þeim *B.* 7 [tolu aa koma *B.* 8 *mgl. B.*
 35 9 [aullu hiarta *B.* 10 [hvat sem *B.* 11 [mons Merkurij *B.*
 12 hans *B.* 13 [þat kallat mons martirum *B.* 14 .ix. *B.*
 15 [þridia aari ens .lxx. *B.* 16 [setta ens tiunda tigar fra burd
 hans ok aa enu fimtanda aari rikis Domitiani keisara *B.* 17 nær
 sexnredr(!) *B.* 18 [Hierodes *B.* 19 guds Petri ok Pauli *tílf. B.*
 40 20 [vær skulum bidia *B.* 21 [*mgl. B.*

se arnendr vorir vid drotten varn Jesum Crist, þann er med fedr ok helgum anda lifir ok rikir [nu ok æ um óðaudligar alldir allða¹. Amen.

DOROTHEU SAGA.

(*Cd.* 429 *octavo*).

5

Þetta er Dorateu saga meyar.

I þann tíma sem heidner menn hófdu valld yfir Romaborg ok ollu romversku ríke, ok þann sem þa var keisare yfer þeim let þína ok drepa alla cristna menn, þa sem a gud trúðu ok hans nafn lofudo ok eigi villdu blota skurdgodum, var i fyr nefndri 10 Romaborg einn godr madr, sa er Dorathus er nefndr, hans kona het Theodora. Þau voru þéði vel cristin ok þionudo drottni vorum med miklum kíerleika; rik voru þau at auðefum, þéði at borgum ok steinhusum, vingordum, gulli ok silfri ok gimsteinum, sva at (þau) vissu eigi aura sinna tal. En sva sem þau voru 15 vafin i þessum ofridar storme, þa foru þau i brutt or þeim herudum ok yfirgafu allt, þat er þau attu, fyrir guds skyllð. Tver deþr attu þau, het aunnur Krist(i)na en aunnur Kalextina, þau hófdu þer med ser. Sidan gengu þau i þat herad er Kapadocia heitir, i þann stad (er) Cesaria heitir, ok fengu ser þar herbergi, sem þau 20 eþludo² sig hellz med nadum vera mega.

2. En þegar þat frettu blotmenn þess sama stadar, þa foru þeir til husa þeira, sem Dorathus hafði ser herbergi tekit, ok var hann þa eigi heima, en deþr hans badar. Toku þeir ok hetu þeim auðefum, ef þer villdu blota ok færa fornir godunum, en at audrum 25 kosti sogduz þeir mundo þína þer morgum pislum, ok gatu þeir sva snuit þeim til blota ok heidins atrunadar³, því ad þer voru hreddar fyrir pislum þeim, er lagdar voru a adra cristna menn.

3. En litlum tíma her eptir attu þau enn dottur sin a millum, þa sem gud gaf þeim til hugganar ok morgum odrum, sva 30 at hon snori morgum heidnum monnum þéði konum ok kollum

1 [gud um allar alldir verallda B. 2 eþludo Cd. 3 atunadar Cd.

til rettrar truar fra skurgoda villu. Hon var skird af einum byskupi i hans herber(g)i ok þat nafn gefit, at hon skyldi heita Dorathea; var henne af því þat nafn gefit, at fadir hennar ok modir villdu, at þat væri dregit af beggia þeira nofnum, ok hafdir
 5 hinir fystir stafir or hvorstveggia¹ þeira nafne. Þegar a ungunum² allðri var hon full af helgum anda ok þionadi gudi almatkum ok hans modur iumfru saneta Mariu umfram alla hluti. Hon var svo fogr ok frid skopud af gudi, at aungann fann hennar lika hvarki mey ne konu i því landi, ok þo at vidar væri leitad.

10 4. Nu sva sem manzens ovinnr diofullinn sialfur, sem iafnan er vanr um at sitia at svikia þann, er gud elskar, ok hann ser godvilia þessarar meyiar til sins skapara ok trulega þionustu ok stoduga honum veitandi, því fre(i)star hann þess grefa, er yfir þau hierud var settr, hann het Fabricius. Fiandinn bruggar diofuligt
 15 eittr med honum ok kveikti lostasemisgirnd til þessarar meyiar, ok let hann senda eptir henne. En þegar sem hon kemr fyrir hann, talar hann blidlega til hennar, at hon skoli fylgia hans vilia ok bydr³ henne borgir ok kastala, gull ok gimsteina, ok at hann vill fa hennar ser til eiginkonu, ef hon vill hans radum fram
 20 fara. Heilog Dorathea svarar sva mali grefans: »Herra, sagdi hon, yd(r)ar borgir ok kastala, gull ok gimsteina skoli þer bida þeim, er þat vilia hafa, ok þeiri, sem ydr fru vill vera, en eeki mer, því at ek a mer annan bidil, þann er ek ann af aullu hiarta.« Grefenn spurdi, hvar sa bidill væri, er hon elskadi sva miog. Hon
 25 svarar: »Sa bidill er Jesus Cristr son iu(m)fru Mario, ok hans auðefa vil ek niota, en ek fyririlit oll iardnesk auðefe ok alla villu ok otru svivirdlegra goda ydara.«

5. En þa er Fabricius heyrdi, at hon villdi ecce hlyda fortaulum hans, ok at hon var cristin ok stodug i guds þionustu, því
 30 vard hann akaflega reidr ok sagdi sva: »Medan þu villt ecke gera minn vilia ok trua⁴ a god vor almattig, þa skalltu þola sva ferliga pino ok naud, at allðri fyrre þiner frændr þolldu slika pinu.« Ok i þessum grimleika let hann taka meyna, svo at hon kom aungo ordi fyrir sig, ok let sioda hana i einum katli⁵ storum fullu(m)
 35 af oleum. En hon bad (gud) ser mýskunnar af ollu hiarta. Heyrdi hann ok hennar þen ok sa hennar pino ok omak, er hon þolldi fyrir hans nafne, ok hialpade henne svo, ad þa er kvalar(ar)nir letu af at sioda hana, þa ste hon ut af katlenum sva kat ok glod, sem hon hefði setit i kallðri daugg, ok sva (var) hennar likamr,

40 1 horusteggia *Cd.* 2 aungum *Cd.* 3 bidr *Cd.* 4 tura *Cd.* 5 kaltli *Cd.*

sem hon hefði verit stökenn með hit bezta balsamum. Þar var mart heidit folk við ok sa a þessa iarteign ok snoriz til rettra(r) truar fra skurgoda villu fyrir fortolur heilagra(r) Doratheo meygjar, ok lofudu gud i himiriki, sem verdugt var.

6. En sem Fabricius sa þessa iarteign, þa sagði hann, at þetta veri vordet af golldrum ok fiolkyngi hennar, ok let taka meyna ok kasta i myrkvastofu, ok let hana þa liggia .vii. daga, ok at hon hafði hvarki at eta ne drekka, ok einginn skyllði til hennar koma at veita henne nockura hialp. Ok er þessi vika var lidin, þa let hann taka hana or myrkvastofunni ok leida fyrir sik. Hann spurði hana: »Hverso hefir þu nu hugsat þitt mal, e(t)lar þu nu at bidia til goda vorra liknar ok luta þeim, er þer mega allt gott giora?« Hon svarar: »Til almattigs guds vil ek bidia myskunar, þan er mer veitir gott ok ollum þeim, er hans leita, en eigi dioflar þeir, er þer truit a.«

7. Þa let Fabricius tak(a) eina stora sulu eda trestolpa ok grafa nidr i iord ok let þar up a setia eitt stort skurgod, því at hann villdi, at hon felle a hne fyrir því ok gau(f)ga(di) þat. Heilog Doratea fell þa oll til iardar ok lagði badar henndr sinar i kross ok bad til guds með þessum ordum: »Styrktu mik, drottinn minn allzvalldandi, sva at ec þola vel allar þer pinur, sem þeir vilia a mik leggja fyrir þitt nafn, ok þeir spari mik ecki, því at þu veizt, at ek truir a þik, minn signadi skapari Jesus Cristr, ok sent mer þina hialp, svo at ek gaufga eigi skurdgod þeira blind ok dauf.«

8. En er Fabricius heyrdi, hversu (hon) badz fyrir, þa var lokit at bua um stopulen, er skurdgodet stod a, ok e(t)lad at leida hana þangat til at gaufga ok luta godenu. A þeiri somu stundu komu guds einglar af himne eptir bode guds ok hans vilia ok brutu stopulinn ok godit, svo ad eingenn sa þar sva mik(it) af, ad ein flis eda spann vere eptir. Upp i loptit heyrdu menn, ad dioflarnir greniudu ok sogdu sva: »Heilog Doratheo, þu hefir oss alla hrakt ok yfirunnet ok eytt ollum vorum vilia, sva ad ver komum aungu fram fyrir þinum þenum.«

9. A þeiri stundu snoruz til rett(r)ar truar otal heidinna manna ok lofudu gud fyrir þessa iarteign, sem verdugt var, ok þolldu gladlega allar þer pinur ok kvalir, sem greifenn villdi a þa legja fyrir guds nafn; let hann suma pina en (suma) drepa, en heilaga mey Doratheam let hann taka ok beria með svipum vëgdar-

laust, sva at blod fell¹ um allan hennar likama, ok med iarnkumbum let hann slita holld af beinum hennar; eptir þetta allt saman let hann taka stor blys logandi ok brenna af henne briosten. En þa er þeir hofdu lokit at pina hana þessum þislum, sem nu
 5 hefir verit fra sagt med stuttum ordum ok skiotu mali, þa var hon þo enn ei alpingis daud; let þa greifenn kasta heune i myrkvastofu. En um nottina hafdi hon þar skamma stund verit, adr enn gud sialfr med sinne myskunn grędi aull hennar sar, sem hon hafdi fengit a sinum likama, sva sem hon hefdi alldri sar fengit
 10 eda annan krankleika.

10. Um morgenenn snemma var hon leidd fyrir greifann, ok sem hann sa hana, ad hon var heilbrigd ordenn allra sinna sara, þa undradiz hann miog ok talade sva til hennar: »Þu hin fagra mey ok hin innelega, fylg minum radum ok vilia, ef þu ert klok,
 15 þvi at þu hefir noga pinu þolad; skal ek gera þig rika med mer, ef þu villt elska god vor.« En heilog mer svarar: »Drottinn minn vil ek elska ok hans signudu modur, en ek neita dioflum ydrum ok allri skurdgoda villu, þeiri sem þer heidnir menn truit a.« Þa let greifenn taka hana i samri stund ok fęra þangad, sem
 20 hann fann systr hennar, þer sem fyrr segir fra, at snunar voru fra rettri tru ok til skurdgoda villu, ok ętladi² þer sva geta talat fyrir henne, ad hon blotadi med þeim, ok greifenn het þeim miklum audefum til, ef þer geti snuit henne fra retri tru med nockuru radi. En þegar i samri stund er hon sa systr sinar, þa taldi hon
 25 fyrir þeim reta tru, ok sva kom, at þer logdu allt a hennar valld; snori hon þeim fra allri villu ok vantru, sva at þer neitudo dioflum en iatudu gudi sinum skapara.

11. En þegar Fabricius vard þessa varr, þa ęrdiz hann af mikilli grimd ok reidi ok bad taka systr hennar badar ok binda
 30 saman at bokunum ok kasta i elld brennanda, ok geck ei fyr ifra, en þeira likamir voru allir brunnir upp at kolum. Sidan let hann kalla helga Dorateam fyrir sig ok taladi til hennar mikilli reidi: »Þu hin illa ok hin hei(m)ska mer, hversu leingi villtu halldaz i
 35 þinu hardlyndi ok illzku i moti godum vorum, ok gior anadhvortt, ef þu villt lifa, ad ofra³ godum vorum, ok bren reykelsi fyrir þeim, ellegar dęmi ek þik til dauda ok til hardare⁴ pislá, en þu hefir adr haft.« Heilog Dorathea svarar þa med stodugu hiarta: »Ek fyrirmsar þig ok þin god dumb ok dauf ok alla þina sęmd ok hegoma, en ek vil þola fyrir minn signada skapara Jesum

40 1 fioll Cd. 2 ad tilf. Cd. 3 opra Cd. 4 hardara Cd.

Crist allar þær pinur, sem þu villt a mig leggja, því at i hans gardi má ek lesa lystug epli ok margar rosir a þessum tima, ok med honum vil ek glediaz efenlega ok hans helgum monnum a hinnum.»

12. En þegar Fabricius heyrdi, at hann gat eigi snuit henne til blota, þa brann hans lif allt af grimd ok reidi, ok let kvalara sla hana med morgum hoggum storum, bæde hennar signada anlit ok likama, þar til er (þeir) voru svo modir, at þeir þoldi eigi leingr fyrir meði. Ok svo hofdu þeir slegit hennar anlit ok likama, at eingenn kendi hana fyrir sarum ok blodras. Sidan let hann taka hana ok geyma um nottina, en um morgenenn let hann leida hana fyrir sig ok dæma til dauda. Sidan (let) hann leida hana til þess stadar, sem hana skyllði hoggva, ok er hon var leidd fyrir stadenn, þa var konungsens skrifari gengenn up i konungsins pallaz i hino hæstu turna borgarinnar, ok sa, at heilog mér Doratea var leid fyrir stadenn. Þa kalladi hann a hana svo sem med nockuro spotti eda dramskap ok bad, at hon skyllði senda ser af þeim eplum ok iurtum ok rosum, sem hon sagdi at yxi i gardi unnanda sins. En hon lofadi honum því ok sagdiz þat skylldu gera. Ok þa er hon kom i þann stad, er hana skyllði hoggva, þa bad hon sier orlofs, svo at hon mætti bidia fyrir sier til guds, ok þat var henne veitt; þa fell hon a sin hne ok bad til guds med þessum ordum:

13. «Hinn signadi skapari drottinn Jesu Cristi, styrktu alla cristna menn, hvern i sinne stet, ok serliga þa, sem kalla a mitt nafn fyrir þig ok minnar pinu minniz med godum ordum eda verkum, hvort sem þat eru kallar eda konur. Gef þeim vilia til at beta þat, sem þeir eda þær hafa þær i moti giort, svo at eptir lift mege þeir audlaz inngongu himirikis med þær ok þinum völdum monnom a domsdegi, ok serlega geym þu alla mina þionuztumenn fra ollum vondum verkum ok vilia. Drottinn minn, enn meira vil ek bidia þig, a hvern sem nockvat fals verdr logit, ok a mitt nafn kallar, frels þu hann þa þar af. En(n) bidr ek þig, almattigr gud minn skapare, at þu gefir ollum cristnum monnum retta idran ok aflat sinna synda a seinazta tima sins lifs; ok ef nockur kona kvelz i barnburd ok kallar hon a mitt nafn, a hverri stundu sem þat er, þa frels þu hana, drottinn minn, af sinum krankleika.»

14. Þegar hon hafdi talat þessi ord, þa var heyrd rodd af hinnum svo meðlandi: «Kom hin innelegazta ok hin kjerazta brudr,

allt þat er þu hefir bedit mig, þat skal ek giarna veita þer, ok ertu vel vird af mer fyrir þa miklu pinu, er þu þoldir fyrir mig.» Ok sem allir hófdu heyrt þessa gudlegu rodd, ok heilog mér Dorathea reis upp af þen sinne, þa sa hon standa nær sier eina
 5 litla fagra mey, ok allr lydr sa, sem vid var hana; hon var berfætt sinum fottum, en yfir sier hafdi hon eitt purpuraklædi, sva at eingenn þóttiz hafa sied annat þvilikt fyr; hafdi hon i sinum hondum eina litla korf med þrimr eplum¹ ok morgum rosum, ok baud heilagri Dorateu² þessa korf. Hon svaradi henne svo: «Ber
 10 hana, min kiera systir, i borgina til konungsins skrifara Theopholo, því at ek lofadi honum því i gear, þa er ek var leidd fyrir stadenn.» Þegar hon hafdi þetta mællt, þa hvarf meyen i burt, svo at enginn visse, hvad af henne vard. En heilog Dorathea var þa hoggvin i samri stund ok for med þessum pislarsigri til
 15 almattigs guds i eilifa himerikis fagnadi, sem nu hafi þer heyrtt fra sagt.

15. Nu er at segia fra konungsins skrifara Theopholo, sem fyrr var getit, at hann var genginn upp i konungsins turna, ok svo sem hann hafdi setit þar eina litla stund, kom þar inn eitt
 20 fagurt meybarn ganganda ok hafdi i sinum hondum eina litla kórf. Hann þóttiz ei hafa sed annad þvilikt fyr. Theopholus bad hana sitia, ner sier³, en hun svaradi honum gladlega med fogrum ordum ok sagdi svo: «Tak hier vid þeim eplum ok rosum, sem ek hefi i minne hendi, er Dorathea systir min hefir ydr
 25 senntt, eptir því sem hon sagdiz hafa lofat ydr.» Ok þegar hon hafdi þetta talat, þa hvarf hon fra hans augliti, svo at hann vissi eigi, hvad af henni vard.

16. En sva sem Theophelus sa þessa miklu iarteign, þa kalladi hann hæri roddu ok sagdi sva: «Einn er gud allzvalldandi,
 30 sa er Dorathea truir a ok bodar, en vor gud er ekki utan diofuls spott ok hans daraskapr. En hon hefir þat af sinum gudi, at i þann tima sem vetrinn er kall(d)aztur ok oll iordin frosen ok eingi vidr hefir lauf nockurt eda grodr, þa gefr hann henni nygiar rosir ok epli, sva (at) hon ma þat gefa hverium sem hon vill, ok
 35 upp a þenna gud vil ek trua, því at ek sier, at hann hefir valld yfir alla adra guda.» Ok a hinne somu stundd for hann þangat, er hann fann cristna menn, ok let skira sig i nafni Jesus Cristz ok bad gefa sier guds likama til hialpar ok tr(a)ustz i moti fiandans velum ok prettum, ok predickadi sidan guds erendi ok reta tru

1 eplum *Cd.*2 Doratea *Cd.*3 seir *Cd.*

fyrir ollum þeim, sem villdu hlyda, ok snori otalegum lyd til guds ok fra skurgoda villu ok raungum atrunadi.

17. Þegar Fabricius spurdi, at Theopholus hafdi tekit reta tru ok at hann snøre svo morgum lyd til guds fra skurgoda villu, þa let hann taka hann ok pina morgum pislum senn, svo sem 5 hann hafdi adr giort vid heilaga mey Doratheam, ok at siduztu let hann hauggva hann i sundr i sma stycki ok kasta ut fyrir fugla ok villidyr. En einglar guds toku sal hans ok fluttu til himirikis dyrdar, svo sem allra annara guds pislarvotta, i oumrødilega dyrd med gudi allzvalldanda i þat rike, sem efenlega stenndr med 10 gledi ok fagnadi ok alldri verdr endir a. Heilog mer Doratheam var halshoggvin hinn setta dag manadar þess er heitir fabruarius(!); þa var lidit fra hingatburd vors herra Jesus Cristi þriu hundrud atta tigr ok siau ar, ok er hennar messudagr .iiii. nottum eptir kertamessu halldinn i minning hennar pislar ok anlatz. Nu 15 heidrum ok dyrkum hino heilgustu mey sancta Doratheam, ok beidum þess, at hon arni oss vid allzvalldanda gud eilifrar hialpar ok myskunnar bædi þessa heims ok annars at eilifu utan enda. Amen.

DUGGALS LEIZLA.

(Cd. 681^a qv., A; 624 qv., B; 681^c qv., C; 681^b qv., D).

Ef þu villt madr holpinn vera, [þa sa þvi fr̄ei nidr, sem ¹ þu villt upp skera; allt þat er þu matt gott gera ok þu veizt þer
 5 bera, ver þu skiotr þat ² at vinna, þa mantu goda ombun finna. Þetta lif er litid ok skamt ok gengr monnum [miog misiafnt ³; einir lifa rettvísuga, adrir illa ok synduguga; en þu ifaz all dri um þat, tru þu þvi, er gud segir; goda ombun eigu godir. En þeir sem af illsku eru alldregi modir, fa heitt ok myrkr ⁴ ok hord hybyli,
 10 þau er til [þionar þeira illvili ⁵. Þar verdr hverr slikr at vera, sem hann vill her til gera; allar syndir eigu refsingar sinna verka ok hardar piningar. Alldri væri þislr ne ⁶ helviti, ef eigi væri synda viti. Sa er ann syndum [fær bardaga ⁷, en þeir allir, er ser vel haga, þiggia af gudi rikuliga himneska dyrd uendiliga. Þat [synir
 15 oss þessi bok. Hakon konungr or latinu tok ⁸ ok let noræna til [umbotar monnum ok hugga nar ⁹, at þeir fagni, er gott gera, en hinir hrædiz ¹⁰, er misgera; her megu hvorir ¹¹ heyra sinn dom, ef þeir fa skilning ok gott tom at vera skilvísuga þat skiliandi, er þessi bok er framteliandi ¹². Gud gefi konunginum fyrir sitt
 20 starf eilifa dyrd ok himneskan arf, eptir þenna heim gott langlifi, tign heilagra i eilifu ¹³ lifi. Amen ¹⁴.

1. Þessi bok synir, hversu einn hirdmadr var snarluga tekinn ¹⁵ or likam sinum at sia annars heims lif til umbotar þeim, er i

1 [*saal. C*; sa þu nidr, ef *A.*   2 gott er *tílf. A.*   3 [*saal. C*; vant *A.*   4 myrkt *C.*   5 [*saal. C*; þiona þeira illvilia *A.*
 25 6 *saal. C*; i *A.*   7 [sinum hann vill faa hardar þislr *C.*   8 [sama synir Hakon konungr i bok sinne, er ur latinu snere *C.*   9 [*saal. C*; skemtanar ok umbota hinn annar *A.*   10 ok ottizt *tílf. C.*   11 *saal. C*; badir *A.*   12 framberandi *C.*   13 himnesku *C.*   14 *Indledning*
 30 *mgl. B.*   15 leiddr *C.*

[Þessa heims lifi lifa¹; ok gerdiz þetta a Irlandi. En Irland er eyland ok [liggr i vestrætt², ok horfir [annarr endir³ eyjarinnar i sudr, en annarr i norðr⁴. Ok [hefir þessi ey⁵ morg stoduvotn ok margar ar godar ok gnoгар med allzkonar vatnfiskum, ok er [miok skogvaxin ok (hin) nægsta med hveiti ok allzkonar frioi⁶, hin rikazta med allzkonar dyraveidi, hin bezta at siofiska fongum, [aud at vingordum en rik at vinum⁷; sva⁸ hrein ok heilog fyrir ollum eitrykvendum, ornum, yrmlum⁹, pauddum, froskum; sva kroitug, at vidr sa er vex i eyiunni, hudir ok horn, er verda a bufe, ok molld, su er tekin er af iordu¹⁰, sigraz a ollum eitrum; ok þat er morgum kunnigt, at opt er sannliga reynt. Þessi ey helgaz af allzskonar skipan heilagra manna, munklifum ok nunnusetrum. Þessi ey er herklædd med allzkonar dyrligum vapnum (ok) ogurlig ovinum. I sudrætt liggr England miog nalægt; i austrætt bua Skotar [ok Bretar, er sumir kalla Valesa¹¹; en i norðrætt liggr Katanes ok Orkneyiar. Odrum megin gagnvart þessarri ey liggr Spanland¹². Þessi (ey) hefir fiorar hofutborgir ok þriatigi, ok i ollum byskupsstolar, en i tveimr erkibyskupsstoll; [i hofudborg þeiri, er Tikona¹³, heitir, þar er erkibyskupsstoll, sudr i eyiunni er hofutborg annars erkibyskupsstols¹⁴, er heitir Kaselensis¹⁵.

2. I [borg Kase(l)ensis¹⁶ var fæddr madr, sa er Duggall¹⁷ het, [hans grimleikr var helldr mikill; guds miskunn ok milleikr gerdiz ok gaf efni til þessarrar bokar¹⁸. Þessi madr var ungr at allðri, dyrligr at ætt, fridr at¹⁹ andliti, blidr i rædu²⁰; en at sonnu, þat sem varla er harmlaust at segia, þa trudi þessi Duggall sva miog æ fegrd likams sins ok styrk ættar sinnar, at hann vanrækti alla lifsgæzlu²¹ sina, ok hirti allz eeki um hialp salu

1 [þessu lifi eru B. 2 [er i ætt vestr, ok utsudrs at sigla af Noregi (Norvegi C) ur Biorgvin B, C. 3 [einn gaf B, C. 4 en leingd landsins er austr ok vestr *tílf.* B, C. 5 [a Irlandi eru B, C. 6 [skogi vaxit miog ok hit nægsta (venazsta C) med hveiti ok aullum (odrum C) kornfriofofum B, C. 7 [*saaledes rettet:* vinearum expers sed vini dives *lat.*; audig at vingordum, rik at vinum A; audigt at manngædum B; audigt at vingiordum C. 8 iord sva B. 9 *mgl.* B, C; serpentium, ranarum, bufonum *lat.* 10 ok sandr *tílf.* B C. 11 [er sumir kalla Valeis, en Bretland liggr noekrn vestar ok þo aafast Einglandi B, C. 12 Norðr undan Irlandi liggr Island, ok er þriggia daga haf i milli *tílf.* B, C. 13 Ardinacha (Ardmacha) *lat.* 14 [annarr i hofudborg þeiri B, C. 15 *saal.* C; Kasolensis B; Kaseensis A; Caselensis *lat.* 16 [þessari borg B, C. 17 Duggaall B. 18 [er sagan er af dictud B. 19 i B, C. 20 mali B, C. 21 lifsgiezku C.

sinnar. Ok sva sem hann taldi oss sialfr sidan opt med idran ok tarum, þa var honum angr at hverium, er hann minnti nokkut a gott at gera. Hann hafnadi iafnan kirkiu, mishikadi honum at sia fatæka menn guds, ok all dri villdi hann þeim hialpa ne huggan 5 gera¹. Allar landskylldir sinar ok adra fiarhluti hafdi hann gior-samliga til hegomligrar dyrdar ok veralligs skrautz. En þa er su stund var komin, er gudi likadi at onyta hans vangæzlu² ok fyrir-koma hans hormuligum hegoma, þa kalladi gud hann til sin, eptir þeim hætti sem vili hans var til. Þat vottudu margir [dyrlegir borg- 10 armeunn or þeiri borg, er Duggall var³, ok nær honum voru staddir, er hann la þria dag ok þriar nætr liflauss. En a þeiri stundu birti gud honum allt þat, er lif hans misgerdi þessa heims, ok því næst endrlifnadi hann, syndi ok sagdi, hvat hann hafdi þolat; hann var pindr morgum piningum ok otruligum þessu lifi. 15 En skipan þeira pisla ok nofn, sem hann sialfr nefndi fyrir oss, birti ek ydr at auka ok styrkia guds vilia ok ydarn; fannzt oss ok likadi at rita þetta þeim til æminningar⁴ ok umbotar, er þetta lesa eda heyra.

Þessi Duggall atti marga vini ok felaga, en einn þeira af 20 lani því, er hann hafdi led honum, atti honum at giallda .iii. hesta. En er stefnudagr skulldarinnar var lidiun, þa for hann til vinar sins ok heimti skulldina. Fagnadi vinr hans honum vel ok veitti honum med godum fagnadi [þria daga⁵. Þvi næst sem skulldarnautr hans svarar med hogværurum ordum, at hann hefdi 25 eigi fong sva skiott þa skulld at greida, þa reiddiz Duggall akaffiga ok biozt heim at fara. En skulldarnautr⁶ hans villdi hugga reidi hans ok bad hann mataz med ser, fyrr en hann færi i burt. Nu sem hann þa bod felaga sins, ok hann hafdi nidr setz ok lagit 30 ðgsi sina hia ser ok tok at matazt med husbonda, ok sva sem hann retti hond sina fra ser, þa fekk hann eigi beygt hana til munnz. En hann iafnskiott [ogurlega æpandi mællti til husfreyio⁷ folaga sins: »Giæt, kvad hann, oxar minnar, þviat ek er nu i annlati.« En þegar er um leid, fell likamr hans til iardar nidr, sem all dri hefdi ond i verit. Þvi næst fellu oll sonn daudamork a hann: 35 har hans folnadi⁸, enni roknadi⁹, augu hans um sneruzt, en

1 veita B. 2 vangeymslu B, C. 3 [menn Kolosensis (Kasolensis C), B, C. 4 Her ender C. 5 [.iii. nætr B. 6 skulldunautr B.

7 [saol. B; mællti til husbonda A; terribiliter clamare cœpit suamque securim uxori sui socii commendavit lat. 8 saol. rettet; fell en

40 A; fell i B; crines candent lat. 9 mgl. B.

nasraufar hans byrgduzt, varrar bliknudu, haka ofan seig, ok allir likams lidir¹ hans kolnudu. Þa hliopu þionostumenn ok toku burt matinn; hans menn ok sva² husbondans gretu, ok logdu nidr lik hans ok letu hringia fyrir sal hans. Þar komu kennimenn ok allr borgarlydr harmandi sva skiotan dauda duganda mannz; ok þarf þat eigi⁵ lengra at gera, en fra midium degi midvikudags til þess hins sama tima laugardags þa la hann daudr, sva at ecki lifs mark fannzt med honum nema þat, at þeir, sem gersamligazt hondludu likam hans, fundu, at nockurr yl^r var i hinu vinstra herdarbladi hans. En fyrir því villdu þeir eigi grafa likam hans, at þeir kendu hann¹⁰ varman i þeiri halfu. Ok því næst sem mikill fioldi lærðra manna ok olærðra var samankominn at iarda lik hans, þa fek hann ond sina ok andvarpadi langa stund med þungmegnum anda. Allir hinir hygnuzstu menn, er þetta sa, undrudu ok mælltu: »[For eigi þessi aund sva fra honum², at hon viti eigi aptr likams i þessu¹⁵ lifi³. En med því at hann leit med þraungmegnu aliti til þeira, er næstir honum stodu, spurdu þeir hann, ef hann villdi hafa þionostu, ok bendi hann þeim⁴, at hann villdi⁵. En sidan er hann hafdi bergt⁶, þa lofadi hann gud med⁷ þokkum ok mællti: »Drottinn, meiri er miskunn þin en illzka eda ranglæti mitt, þo²⁰ at of mikit se. Miklar ok undarligar pislir syndir þu mer, margar ok illar, en miskunn þin lifgadi mik ok leiddi mik odru sinni þadan i þetta lif.« En sva sem hann hafdi þetta mællt, þa skipti hann fe sinu aullu ok gaf helgum⁸ kirkium ok fataekum monnum. Sidan let hann merkia sik med marki hins helga kross ok het gudi²⁵ med stadfostu hiarta, at hann skyllði allt hit dagliga lif sitt fyrirlata ok bæta. Þvi næst [sagdi hann⁹ oss allt, þat er hann hafdi set ok þolat, med þessum hætti.

2. Sem ónd min skildizt vid likam minn, kvad hann, ok vissi at sonnu, at hann var daudr, þa vissi hon ok syndir sinar³⁰ ok tok at hræðaz miog, ok vissi eigi, hvat hun skyllði at hafazt. Hon villdi aptr snuazt i likam, ok matti eigi inn komazt. Þa villdi hun burt fara ok hræddizt hvetvetna, sem hon fordadzit, [i því er hon vissi eigi, hvat hon skyllði,¹⁰ af því at hon vissi sik synduga. Þa treystizt hon guds miskunn ok tok at grata, æpa³⁵ ok skialfa, veina ok kveina, ok því næst sa hon þar koma mikinn

1 ok limir *tílf.* B.   2 *saal.* B; monnum A.   3 [Nonne hic est spiritus vadens et rediens? *lat.*   4 til *tílf.* B.   5 *giarna tílf.* B.
6 þionostu tekit B.   7 *maurgum* ok *miklum tílf.* B.   8 *halft* B.
9 [*birtil* hann ok *taldi* fyrir B.   10 [*mgl.* B.

folda ohreinna anda, sva at eigi at eins var husit ok golfit allt fullt, er la likit, helldr hvert stræti ok hverr annarr stadr, er tomr var, ok flyktuz þeir umhverfis þa enu veslu sal at hryggia hana ok angra, ok mælltu þeir sin a milli: »Syngium ver, kvadu
 5 þeir, þessi veslu salu verdugan saung daudans, þviat hon er dottir daudans ok [matr ok fæða oslockviligs elldz¹, hon var iafnan myrkrum unnandi ok lios hatandi.« En þvi næst sneruz þeir allir at henni ok gnistu tönnum a hana ok slitu andlit hennar med klom sinum i reidi sinni ok illgirnd ok ædi, ok mælltu: »Se her,
 10 vesol sala, herra þina ok folk þat, er þu hefir kosit þer, med þessum skalltu brenna i eilifum elldi. helvitis; þu vart rogs leidtogi ok sundrþykkis elskari, hvar er nu metnadr þinn, skart ok dramb ok hegomlig gleði? hvar er nu hlattr þinn ok spottsamligt gaman? hvar er nu afl þitt ok styrkleikr, er þu angradir margan med
 15 ok svivirdir? hvar er nu augnabending þin ok ogiptusamligr hattr, er þu hafdir vid þinn brodur? hvar er nu fotastangan² þin eda likams reiting³? hvar er nu su en illa hugsan hiarta þins?« Med þessum ordum ok morgum odrum heitudz þeir vid salina, hræddu hana ok hrygdu, sva at hon kveinadi ok æpti ok vænti ser einskis
 20 af þeim nema dauda ok pisola, sva sem þeir heitudzst vid hana, at eigi mundu þeir dvelia⁴.

3. En vorr drottinn milldr ok miskunnsamr, er eigi vill dauda syndugs mannz⁵ ok mattugr er at likna ok hialpa [vand-rædum ens dauda⁶, allzvalldandi [milldr ok miskunnsamr drottinn
 25 med heilagri hialp sinni⁷ skipadi eptir sinum vilia ok minkadi þessa vesolld; þviat þa sendi hann engil sinn i moti þessarri salu. Ok er hon leit hann [langt um⁸ komanda biartan sem dagsbrun, þa hafði hon ohverfanliga ok stadfasta syn a hann, væntandi ser hialpræda af honum. En sva sem engillinn nalgadizt hana, þa
 30 heilsadi hann henni med eiginnafni⁹: »Heill þu, Duggall, sagdi hann, hvat hefztu nu at?« En [hann hormuligr¹⁰ siðandi þa hina fridu skepnu guds ollum sonum manna fegri ok æskiligr¹¹, en heyrdi sialfan sik nefndan eiginnafni¹² med hræzlu ok nykomnum fagnadi, þa svarar hann¹³ englinum med þessum ordum: »Vei er

35 1 [*saal. B*; modir *A*; *cibus ignis inextinguibilis lat.* 2 fotastadan *B.* 3 hræring *B.* 4 sina illgiarna þionostu *tilf. B.* 5 helldr at hann lifi ok leidrettiz *tilf. B.* 6 [ok lækna saar hins synduga *B.* 7 [mætr ok aagætr, blidr ok blezadr drottinn Jesus Kristur med hagligu hialpræði sinu *B.* 8 [*saal. B*; þar *A.* 9 eiginligu nafni
 40 *B.* 10 [*saal. B*; hon hormuligr *A.* 11 elskuligr *B.* 12 eignar-nafni *B.* 13 *saal. B*; hon *A.*

mer, herra fadir, sagdi hann, helvitis pislir ok sorgir hverfa um mik, ok gilldra daudans hefir fyrir tekit alla vegu mina.« Þá svarar engillinn: »Nu kallar þu mik herra ok fodur, ok virðir þu mik allðri fyrr sva mikilligs¹ nafns.« En þá svarar salin: »Herra, kvad hon, hvort sa ek þik nockut sinni, eda hvenær heyrda ek þina sætu rodd fyrr en nu?« Engillinn svarar ok mællti til hennar: »Ek fylgda þer iafnan, sidan er þu vart fæddr, ok hvervetna þar sem þu fort, ok villdir þu allðri minum radum fylgia.« Ok því næst retti hann hond sina at einum þeira dioflanna, er bolvadi henni optaz ok heitadiz vid hana mest: »Se, kvad hann, þenna felaga þinn ok radgiafa! hans ordum fylgdir þu, en minum radum ok vilia hafnadir þu at ollu. Nu med því at gud lætr miskunn sina yfir ganga dom sinn, þa skalltu niota miskunnar. Ver nu glod ok fegin, því at far pislir skalltu þola nu af sva morgum, sem þu værir verdug, ef eigi hylpi þer miskunn lausnara mannkyns. Fylg mer nu, kvad hann, ok mun þat allt skilvisliga, er ek man syna þer, þvíat þu skallt aptr fara i likam þinn.« Þá hræddiz salin akafliga ok gek til engilsins fra likamanum, er hon stod [fyrr æ². Ok þa er dioflarnir heyrdu rodd³ engilsins, ok þeir fundu, at þeir mundu eigi mega fremia þat, er þeir heitudz vid salina, þa [skelktu⁴ þeir gabbandi i lopt upp ok mælltu med ylandi roddu⁵: »Se, kvadu þeir, hversu grimmr ok ranglatr gud er, hann drepr þa, sem hann vill, ok lifgar þa, sem honum synizt; eigi gerir hann, sem hann het, at hann skyllði dæma hvern eptir sinum verdleikum, hverr frelsar fyrirdæmdar salur ok fyrirferr saklausum.« En sva sem þeir hofdu þetta mællt, þa red hverr þeira æ annan, ok borduz lengi ok særduzt storum sarum; ok þeir hryggir ok hræddir ok miog reidir hurfu burt ok blesu fulum anda fra ser med sva illum dauni, at eingi daudligr madr matti þola. Sidan gek engillinn drottins vars fyrir salinni ok mællti til hennar: »Fylg mer,« kvad hann. En hon svaradi: »Vei mer, herra, sagdi hon, ef þu gengr fyrir mer, þa taka anskotar minir mik fra þer ok munu kasta mer i eilifan elld.« »Nei, kvad hann, hræz eigi, miklu er meiri ockarr flockr en þeira; en med því at gud er med ockr, þa þurfum vit aungan at hrædaz i mcti ockr. A vinstri hond þer skulu falla þushundrad, en a hægri hond þer .x. þusundir þinna ovina, ok skal eingi nalgaz þik, ok at sonnu skalltu þat sia med augum þinum ok a lita ombun syndugra. En

¹ virduligs *B.*   ² [hia fyrr *B.*   ³ rædu *B.*   ⁴ skeglðu *B.*

⁵ [posuerunt in celum os suum (*v. l.* blasphemaverunt) dicentes *lat.*   ⁴⁰

þu skalt þola litlar, sem ek sagda þer fyrr, af morgum þeim pislum, er þu ert verdug.» Ok sem hann hafði þetta mællt, þa gengu þau fram leid sina.

4. En sva sem þau hófdu lengi gengit ok hófdu ecki lios, nema þat er stod af englinum, ok um sidir komu þau i dal einn mikinn ok miog ogurligan, myrkan ok allan hultan daudans blindleik. Sa dalr var miog diupr ok fullr gloandi gloda, ok var lok a honum sex alna þykt, ok stod meiri bruni af því en af ollum glodum, þeim er voru i dalnum. Ok af þeim dal gek sva full daunn med allzkonar bitrleik ok sva med siukum þungleik, at hann gek yfir allar þær pislir ok vandrædilig volk, er su sala hafði fyrr þolat. Þvi næst sigu ofan a lokit mikill vesalla salna fioldi, ok brunnu þar æ med hardri ok langri pisl, til þess er þær voru kolum likari; ok sidan voru þær kreistar i gegnum iarnlokit sem rennanda vax i gegnum klædi, ok [endrskopuduz sva¹ odru sinni til pislá ok glodunum til bruna. Sem salin sa þetta, hræddiz hon miog akafíga ok mællti til engilsins: «Vei mer, herra, sagði hon, ek bid ydr, ef vili ydarr er til, at þer segit mer, hvat þessar aumu salur misgerdu i sinu lifi, er þær eru verdugar sva hardra ok heitra pislá.» Þa svarar engillinn: «Þessir voru, kvad hann, manndrapamenn fedra ok meðra, barna ok brædra. Þessi er en fyrsta pisl, kvad hann, allra er slikt hafa gert, ok eptir þessa pining eru þeir leiddir til þeíra pislá, er meiri eru, er þu skalt sia.» En þa mæliir salin: «Skal ek þola þessa pisl?» Engillinn svarar: «Longu þionadir þu til þessa pislá, en eigi skaltu at sinni þola þær, fyrir því, þott þu ser eigi fodurbani ne brædra, barna ok mædra, þo [er þu² manndrapsmadr, ok skal þat nu eigi at sinni hefnað æ þer; en er þu kemr aptr i likam þínt, þa varaz þu, at þu þionir eigi til slikra meina ok meiri pislá.» Ok því næst mællti hann: «Gongum framar, mikit er eptir af leid ockarri.»

5. Sidan gengu þau leid sina til eins undarlíga mikils fiállz audnar ok ognar; fiáll þetta gaf þraungvan veg ollum umforundum. En þeim megin fiállzins, sem vegrinn var, þa vall upp hinn fulazsti daunn ok brennusteins logi myrkr sem kolreykr; en odrum megin i mot var isfrosinn snær ok hinir hvossuzstu vindar med hinum meinsomuzstum høgum. Þetta fiáll var buit hvarumtveggia megin med salna fiolda, fullt af leidiligum diofum, er yfir voru þeim pislum, sva at eingi var vegr oruggi yfir at fara. En allir dioflar, er voru i þeim pislum, hófdu þrikvislada liotra ok skutu i gegnum

þær salur, er þar villdu um fara, ok drogu þær til sin i pislir. Sem hinar aumu salir hófðu lengi kvalz i brennusteins bruna ok voru sem tidazt skotnar i gegnum med liostrunum, ok því næst kastadar i isinn nidr ok i iokulinn ok því næst undir haglvindana¹, þa var þeim hrundit i brennusteinslogann apr. Sem salin hafði set [þessar pislir², þa hræddiz hon akafliga med skialfta miklum ok sagði til engilsins, er gek fyrir henni: «Herra, kvad hon, ek se berliga, at þessar pislir eru mer bunar, þvíat ek komumz aungan veg yfir, hversu skal ek þetta þola?» Engillinn svarar: «Hird eigi at hrædazt, kvad hann, fylg mer eða gak fyrir.» Þvi næst gek engillinn fram, ok fylgdi hon honum sem fyrr.

6. Sem salin hafði gengit sem næst englinum fyrir hræzlu sakir, komu þau i dal diupan ok fullan myrkra ok sarleika ok illra dauna. Þessi dalr var sva diupr, at aungum kosti gat set grunninn³. Sa dalr var skipadr af salum, þar matti heyra mikinn ok hvellan þyt af straumi brennusteins, er rann or fiallinu, þar med kveinan mikils mannfolda, er þar pinduz. En sva bitr reykr ok full daunn stod upp or dalnum, at fylldi allt loptid, ok þat var meira ollum pislum þeim, er salin hafði fyrr sed. En bord la millum fiallanna yfir dalinn sva langt, at hvarr endir la [i sinu fiallinu⁴, sem bru væri, ok var þat þushundrat fotskrefa⁵ langt en fetz⁶ breitt. Um þa bru komuz aungir menn nema guds kosningar. Þar sa salin marga falla af þeiri bru ok aungan yfir komaz nema prest einn. En sa prestur var pilagrimr ok bar palma a bakinu ser ok var klæddr slagningi, ok gek hann fyrstr fyrir ollum ohræddr. En er salin sa, at langr var vegrinn, þraungr ok mior, ok undir honum ogurligr ok eilifr daudi, þa mællti hon til engilsins: «Vei er mer aumri, kvad hun, hvern skal frelsa mik af þessum veg daudans?» Engillinn leit til hennar med blidu annliti ok svarar: «Hræz eigi þu, kvad hann, frials skalltu vera af þessi pisl, en þessu næst mantu þola adra.» Ok gek hann þa fyrir ok leiddi hana yfir bruna omeidda. Sem þau voru komin yfir bruna, mællti salin þa til engilsins sva oruggliga, sem hon væri komin or ollum bruna ok vandrædum: «Ek bid þik, herra, kvad hon, ef þer likar, at þu segir mer, hverra salna eru þessar pislir.» Engillinn svarar: «Þessi enn ogurligi stadr er pislarstadr metnadarmanna, en fiallit

¹ haglpiningina *B.*   ² [þesse undr *B.*   ³ grunnit *B.*   ⁴ [yfir um þvert fiallit *B.*   ⁵ *saal. B;* fotspora *A.*   ⁶ *saal. B;* fertugs *A;* mille passus in longitudine, in latitudine vero unius pedis mensuram habebat *lat.*

med brennusteins bruna er þá pisl svikalla manna, er um þat sitia odrum monnum mein at gera. Gongum nu fram til annarra pislalíkra þessum.

7. Sem þau gengu, þá komu þau á langan ok hardan veg. En er þau hófdu gengit um stund miog erfidliga um þann myrkva veg, þá sa þau eigi fiarri ser eitt kvikendi med otruligum mikilleik ok obæriligri ogn. Þetta kvikendi af mikilleik sinum syndiz salinni vera meira en hin hæsta hæd eda mesta fiáll, er hon hafði fyrr sed. Augu þess kvikendis voru því líkagt sem [gloandi glædr¹, en mudrinn sva mikill, at, eptir því sem salinni syndizt, þá matti þat auðvelliga svelgia um sinn .ix. þushundrad herklæddra manna. En i munninum stodu .ii. iotnar, ok hófði nídr hófudit á odrum ok stod á tonnum hins nedra gomsins, en i moti því þá hófði hófut annars upp undir tenn hins efra gomsins, en iliar hans stodu á enum nedrum tonnum. Ok med þessum hætti voru þeir sem sparar eda stolpar i munninum ok gerdu þriu gardzhlid á munninum. [En oslökkviligr² logi stod or munninum um þessi þriu gardzhlid, ok var morgum syndugum salum hrundit i logann. Þar stod or med loganum obæriligr daunn or munninum.³ Sva matti ok heyra or munninum kyeinan ok ylan þess hins mikla fiolda, er pindiz i kvidinum nted hordum ok grimligum pislum; ok var þat eigi kynligt, þvíat þar voru morg þushundrut manna, bædi karla ok kvenna, bord ok brotin med allzkonar pislum, volkum ok vesoldum. En uti fyrir munninum var mikill diofla fioldi bolvadr, er hrundu syndugum salum naudgum inn i munninn. En þo adr þeir hryndi þeim inn i hann, þá bordu þeir þær ok særdum morgum sarum ok miklum barningum. Sem salin hafði þetta lengi set, þá fyrirvard hon oll⁴ naliga af mikilli hræzlu ok mælti til engilsins med gratandi rodd: «Herra minn, kvad hon, því at þu veizt, hvat her er titt, hvi villtu sva nærri ganga?» Engillinn svarar ok mælti: «Þessi er vegr ockarr, ok megu vit eigi framkomaz, nema vit nalgimzt þessa pisl; eingi ma komaz um þessa pisl nema helgir menn guds.» Þetta kvikendi heitir Acheron⁵ ok svelgir alla sinka menn⁶. Um þetta kvikendi mælir heilug ritning, at þat skal eigi undra, þott þat svelgi allan strauminn, ok enn segir til þess, at Iordan renni i munn honum. Strauminn kallar heilug ritning heidnar þiodir, er i þetta kvikendi koma, en Iordan eru kristnir

1 [logandi glodir B.

2 rettet; oþeckiligr A; inextinguibilis lat.

3 [mgl. B. 4 sik B.

5 saal. lat.; attergus A; athergon B.

6 omnes avaros lat.

menn, því at þar hófst skirn, ok hyggst þetta kvikendi kvelia þa ok svelgia. En þessir sparar, er standa i munninum, [ok horfir¹ hvarr i moti odrum, voru iotnar, ok um þeira daga funduzt aungir rettari² i sidum sinum, en þeir voru, ok hefir þu opt heyrð getit þeira, [þvi at annarr het Fergus, en annarr Konall³. Þa mælti 5
salin: «Heyr mik, herra, sagdi hon, þat þiki mer kynligt, med þvi at þu kallar þa verit hafa rettvisa i sidum sinum, hvi gud villdi gera þa verduga þessa pislá.» Þa mælti engillinn: «Allar þessar pislir, er nu hefir þu sed, eru litlar hia þeim, er þu skallt sia, adr en þu ferr aptr i likam þinn.» Ok er hann hafdi þetta 10
sagt, þa gek hann fyrir salinni at pislinni ok stod fyrir munnni þess ogurliga dyrs. En salin, þo at eigi villdi, fylgdi honum. Sem þau stodu þar bæði saman fyrir munninum dyrsins, þa hvarf engillinn fra henni. En hun var ein saman þa ok stod þar eptir dopr. En diofárnir sem þeir sa, at hon var ein saman ok fyrir- 15
latin, þa særdu þeir hana ok bordu ok drogu hana i kvid dyrsins. En hvilikar eda hversu miklar pislir hon þoldi þar, þo at hon sialf hafi þagat⁴, þa mun hverr hygginn madr finna sidan [at yfirsyn ok atferd hennar⁵. En med þvi at ver vilium segia med skamri rædu, þa megu ver eigi allt þat telia, er ver heyrdum um 20
þetta. En at ver fyrirlatum eigi efni ræðunnar, þa telium ver fatt af morgu til umbotar aheyrundum. Þar þoldi su en auma sal hunda bit ok varga slit, barningar ok biarnar bit ok leona, orma hogg ok eitr, ok margra annarra grimliga ok ogurligra dyra. En aungar mannligar tungur kunnu nefna grimleik ok ædi, illgirnd 25
ok ofund diofla ok þeira hogg, ellz bruna, frost iokla, sionleysi augna, skialpta tanna ok margskonar naud ok gnott allzkonar eyndar ok vesaldar. Sem hon hafdi þar þessar ok þessum likar pislir lengi aumluga þolat, þa æpti hon pislir sinar ok sleit ok reif andlit sitt af mikilli sorg ok angri, ok vænti ser aungrar hialpar. 30
Ok er hon hræddiz at pinaz þar eilifliga fyrir sakir verðleika sinna, þa vissi hon eigi, med hverium hætti hon kendi sik or komna dyrinu. Þvi næst sem hon hafdi lengi legit i oviti ok meginleysi, þa lauk hon upp augu sin ok sa engilinn, er leiddi hana, miog nær ser, ok þo at hon hefði miog verit pind, þa huggadiz hon, 35
er hon sa hann, ok mælti: «Þu einka von min ok huggan, su

1 [aufgir B. 2 iafntryggvir B; tam fideles lat. 3 [vocantur enim Fergusius et Conallus lat. 4 rettet; sagt A; þagat farit B; taceret lat. 5 [rettet; yfirsynandi kvalar hennar A; at yfirsyn hyggiunnar B; in colore vultus et conversione morum lat. 40

er gud gaf mer overdugri, þu ert lios augna minna, hvi villdir þu fyrirlata mik vesla i sva mikilli pisl ok vesold? Hvat skal ek veslug gefa gudi fyrir allt þat, er hann gaf mer, þott hann hefdi all dri mer fyrr gott gert annat en þetta, er hann sendi þik mer
 5 til hialpar. En hversu ma ek honum þetta þacka?» Þa svarar engillinn: «Sva sem þu sagdir i fyrstunni, at meiri er guds miskunn en illzka þin; at sonnu ombunar gud hverium eptir sinum verdleikum, en þo dæmir hann hvern eptir idran þeiri, er hann hefir i lifati sinu. Ok fyrir því, sem ek sagda þer fyrr,
 10 hæfir þer at varaz, þa er þu [kemr i þitt valld¹, at þu þionir eigi optar til slíks.» Ok því næst mællti engillinn: «Forum fram til þeira pislá, er fyrir ockr eru enn.»

8. En salin reistiz upp sem siuk ok þungmegin ok kostadi at festa fotspor sin ok matti ongum kosti fotum koma undir sik,
 15 því at hon hafdi verit miog adr pind. En þa hondladi engillinn hana ok huggadi, ok gek fyrir henni skyndiliga ok eggjadi hana at skunda af veg þeim, er hann hafdi sagt henni. Nu sem þau hófdu lengi gengit, þa sa þau stoduvatn med sva hvossum vindi ok odum stormi, at bylgjur gengu sva hatt, at eigi matti sia himenenn
 20 fyrir. En i þessu vatni var undarlíga mikill fioldi dyra ogurlígra, er goptu ok [rautudu ok kostudu eptir mætti at svelgia syndugar salur². En um breidd vassins var bru miog long, ok var lofa breid, en lengd bruarinnar var half röst³; ok var þessi bru bædi lengri ok miori en hin, er ver gatum fyrr. Nu var sia en miofa
 25 bru, er yfir la vatnit, oll sett stalgoddum sva hvossum, at engi fotr mannz matti yfir komaz. En oll þau hin ogurlígu dyr, er þar voru i vatninu, þa somnuduz alla vega at brunni at taka þar mat sinn, allar þær salur, er eigi mattu um komaz bruna. En þau dyr voru sva mikil sem hinir hæstu turnar, ok flaug sva
 30 mikill logi or munnri þeim, at vatnit allt var sem vellanda af þeim elldi. A þessi bru sa þau eina sal, miog gratandi ok æpandi syndir sínar, ok hafdi mikla byrði æ baki af siodum⁴ hveitikorns, ok var rekin naudig at ganga yfir bruna. Nu þoat iliar hennar væri i gegnum særðar af stalgoddunum, ok þo at ædi verkr væri i
 35 sarunum, þa villdi hon helldr a loda brunni en falla i vatnit vellanda ok i munn dyranna. Sva sem salin sa þessa odæmiliga

1 [fueris tuæ potestatis *lat.*   2 [beliudu ok rautudu til einskis annars matar en svelgia syndugra manna salir *B.*   3 duo milliaria *lat.*   4 *saal. B;* sadum *A;* magno pondere manipulorum frumenti onusta *lat.*

pisl, þa mællti hon til engilsins: »Heyr mik, herra, kvad hon, vita villda ek, ef ydr syniz, hvi þessi sal er naudig rekin yfir bruna med sva mikla byrði, ok hverra salna þessi pisl er einkanliga.« Engillinn svarar: »Þessarar pislar ertu verdug ok allir þinir makar, er þiofar eru, hvart sem þeir stela meira eda minna. 5 En þo þola eigi allir iafnt þessa pisl, þeir er meira stela eda minna, nema þat se kirkiustuldr.« Þa mællti salin: »Hvat kallar þu kirkiustuld?« Engillinn mællti: »Þa er þadan er stolit þat, er vigt er til guds þionostu, bækr eda messufot ok kalekar eda annat þesskonar, eda þo at oheilagt se, ef or kirkiu er stolit. En þeir 10 misgera mest i stuldi, er undir hreinlifra manna bunadi stela, nema þeir bæti vel, þa eru þeir syndgazstir.« Ok því næst mællti hann til hennar: »Skundum nu fram, því at vid skulum yfir bruna.« Þa mællti salin: »Þu matt yfir komazt med gudligu valldi, en eigi vænti ek, at þu megir mik leida med þer.« »Eigi skal ek, 15 kvad engillinn, fylgia þer, nema þu skallt ein saman fara, ok eigi tomum hondum, því at þu skallt leida med þer otaminn uxa, ok gefa hann mer, er þu villdir eigi selia frænda þinum, ok bid min odrum megin vazins vid bruarenda.« Þa gret salin með æpanda grati ok mællti vid engilinn: »Vei mer, kvad hon, hvi skapadi 20 gud mer at þola slikt, eda hversu ma ek vesol leida naut eptir mer, þar sem ek man alldri komazt or þessi pisl, nema miskunn guds dugi mer?« Þa mællti engillinn: »Mun þu, kvad hann, þa ertu vart i lifi þínu, þa staltu ku gudfodur þins.« »Herra, kvad hon, gallt ek eigi aptr þetta naut, er þu rædir um, þeim er atti?« 25 »Aptr galltu, kvad engillinn, en þo eigi fyrr, en þu mattir eigi leyna; ok fyrir því skalltu eigi þola alla pislina, at minni synd er at vilia illt, en at fullgera þat, en þo er hvortveggia illt fyrir gudi.« Sem hann hafði þetta mællt, þa leit hann at salinni ok syndi henni kuna: »Her er nu kyrin, kvad hann, er þu skallt 30 leida med þer yfir bruna.« Þvi næst sem salin sa, at hon matti eigi undan komaz þessi pisl, er hon vissi sik verduga, þa gret hon synd sina, ok hellt hon æ kunni, ok bardi hon hana ollu affi at koma henni æ bruna ut. En þa voru dyrin undir brunni beliandi ok rautandi ok bidu sva matar sins, er þau sa æ brunni. Ok sva 35 sem salin gek a bruna, þa villdi eigi kyrin fylgia henni; en þa er salin stod, þa fell kyrin, en er kyrin stod, þa fell salin; ok med þeim hætti gengu þau allt til þess, er þau komu æ midia bruna. En er þau komu þar, þa [sa salin koma aptr i moti ser þann, er

hveitiludr¹ bar, ok mættuz þær þa æpandi ok gratandi. Su sala, er hveitit bar, bad hana, er kuna leiddi, at hon skyllði eigi talma veginn fyrir henni; en hin i moti bad morgum bænum hina vægia ser, ok sagði sik hafa sott leidina med miklu volki ok hordum pinum. En at sonnu
 5 matti hvargi þa aptr snuazt, ok eigi þordu þær æ bak ser at lita, ok fyrir því stod hvar i mot annarri veinandi ok kveinandi, ok var oll bruin blodug af blodi ilia þeira. Sem þær hofdu þar miog lengi stadið ok gratid syndir sinar, þa vissu þær eigi, hverium hætti hvar þeira var um komin adra. Þvi næst sa su sal, er kuna
 10 leiddi, miog nærri ser engil, er hana hafði fyrirlatit, ok mælti (hann) til hennar med blidum ordum: »Vel komin! kvad hann, lat nu ku þina lausa, nu hefir þu golldit honum skulld sina.« Ok nu sem salin syndi honum fætr sina ok kvad sik eigi lengr ganga mega, þa svarar engillinn henni: »Mun þu nu, at skiotir voru
 15 fætr þinir til manndrapa, ok fyrir því var þat makligt, at pining ok vesolld var æ veg þinum ok lengi mundi verit hafa, ef eigi hylpi þer guds miskunn.« Ok því næst hondladi hann fætr hennar ok græddi, ok gek fyrir henni. En er salin spurdi: »Hvert gongu vit nu?« Þa svaradi engillinn: »Her fyrir ockr bidr ockar einn
 20 liotr ok leidiligr pislapionn, er heitir Pristinus², ok megum vit aungum kosti um komaz hans herbergi. En þo at hans herbergi se iafnan fullt gesta, þa fysisir hann eigi at sidr at þiona nyium gestum med starfi sinna pislá.

9. Nu sem þau gengu um myrkva stadi ok hardan veg, þa
 25 syndiz þeim hus opit ok sva mikit sem it hæsta fiall at mikilleik, en þat var kringlott sem ofn, er menn baka braud i. En sva mikill logi stod or husinu, at hann var alla vega halfa röst fra husinu, ok sveid allar salur, er fyrir urdu. En salin, er fyrir hafði ordit ok þolat fyrr þesskonar pislir, þordi aungum kosti nær at ganga,
 30 ok fyrir því mælti hon til engilsins: «Hvat skal ek vesol nu gera, kvad hon, her er inngangr eilifs dauda, hverr skal mik hedan frelsa?» Þa svarar engillinn: «Frials skaltu vera fyrir þessum ytra loga, en at visu skaltu fara i husit, þar sem loginn kemr or. [Ok er þau nalguduzt husit, þa sa þau marga pisláþiona med boloxum ok
 35 breidoxum ok margskonar homrum ok þexlum ok sverdum³ ok allzkonar tolum⁴, med nofrum ok þvðrum ok sogum, sigdum, liam ok grefum⁵, med tveggiudum handsoxum ok iarnrekum ok kes-

1 [kom su salin æa moti þeim, er hveitisiðodana *B*; viderunt illum sibi obvium, qui manipulos portabat *lat.* 2 *saal. B*; Fustinus *A*; Phristinus *lat.*

40 3 ok saxknifum *tilf. B.* 4 talgutolum ok hoggvopnum *B.* 5 grefium *B.*

ium¹ ok margföldum goddum ok geirum ok allzkonar tolagerdum, er þeir hófdu þar buin, at fla ok at skera, hoggva ok hamla, rista ok rifa, myrda ok meida. beria ok briota, bora ok ellta². Þetta var var fyrir dyrum i midium loganum, er þeir pindu syndugar salur, er þær voru i millum þeira, ok pinduzt þær þar med allzkonar hattum, sem nu var sagt, otaligum pislum³. Sem salin sa þessar pislir, þa virduz henni þessar meiri ollum pislum, er hon hafdi fyrr set, ok mællti þa til engilsins: «Herra, kvad hon, frels mik af þessum pislum, ok iata ek mer þeim, er okomnar eru.» Þa mællti engillinn: «Þessi pisl er vist meiri ollum pislum, er þu hefir fyrr set, en þo skalltu nu sia eina pisl, er yfir er ollum þeim, er þu megir augum sia eda hug leida. Gak inn, kvad hann, i þessa pisl! her eru bithundar, er bida þin.» En salin, hrædd ok skialfandi ok naliga af harmi fyrirverdandi, bad med allzkonar bænum, at hon skyldi frialsazt af þessarri pisl, ok gat eigi þegit. Þvi næst sem dioflar sa, at hon var þeim iatud, þa slogu þeir hring um hana ok brigsludu henni synda brigisli ok illyrdu hana med ferligum ordum ok slitu hana alla i sundr med slikum tolum, sem fyrr gatam ver, ok því næst særdu hana ok sundrslitna kostudu henni i midian elldinn. En fra þeim at segia, er voru i husinu, þar var⁴ hryggleiðr, harmr ok op ok harmþrungin æði, ok kveinan ok tannaskialfti; utan it hardazsta frost, en innan enn akafazsti bruni, ofyllilig agirnd ok fysi matar ok drykks, er alldregi matti fyllaz; æði ok opoli i þeim stodum likams þeira, sem skop⁶ þeira hófdu verit, sva at sialf skopin voru fuin ok ok sundr slitin, ok ullu þau oll modkum, bæði kalla ok kvenna, ok eigi at eins veralldar manna, helldr ok margra þeira, er menn hugdu her vera hreinlifa, ok gengu i skop þeira enu grimmuzstu dyr ok slitu þau sva med hordum piningum, at eingi off mattu þola. Þar var hverskonar tegund karla ok kvenna, ok voru i hverskonar bunadi, er menn bera þessa heims æ sinum likam, valkut, pind ok bord ok brotin med herfiligum sarum ok svivirdligum. Sem salin var lengi pind i þessum margföldum ok odrum otruligum pinum, þa fann hon sialfa sik synduga ok

1 stalgoddum, stilum *tilf. B.*   2 kliufa *B.*   3 [Et cum propius accederent, viderunt carnifices cum securibus et cultris et sarmentis et bisacutis, cum dolabris et terebris et falcibus et forcipibus acutissimis, cum wangiis et fossoriis et cum ceteris intrumentis, quibus animas excoriare vel decollare vel findere vel truncare poterant *lat.*   4 *Her begynder D.*   5 lentus ignis extrinsecus *lat.*   6 glepir *D.*

verduga slikra pislá ok vesallda. Því næst sem miskunn guds villdi, þá vissi hon eigi, með hverium hætti eða hverri skipan hon kendi sik or komna þessum pislum, ok sat hon þá í myrkri ok líkneskiu dauðans. En er hon hafði þar nockura hrid setit, þá leit hon

 5 þat líos lífsins, er hana hafði leitt; ok hon full angrs ok hryggleiks mællti: «Hví, herra, kvad hon, þólda ek vesold slíka ok sva miklar pislir? Hvat er þat, er hygnir menn sogðu oss, at heimrinn er fullr af guds miskunn, hverr er nú mikilleíkr guds miskunnar?» Engillinn svarar: «Dottir, kvad hann, marga hafa

 10 þessi ord blekt, þá er eigi hafa fengit rétta skilning þessarra orða, fyrir því, kvad hann, þó at gud se at sonnu miskunnsamr, þá er hann þó eigi at síðr réttrís. Réttrísi guds gerir víð hvern, eptir því sem hann er verdugr, en miskunn hans fyrirgefr syndir ok verdugar pislir. En þú þólr nú þessar pislir af verdugum tilverkum

 15 þinum, en þú þakka gudi, þá er þú finnr, at miskunn hans fyrirgefr þér pislir misverka þinna. En ef gud fyrirgæfi allt, til hvers skyllði madrinn vera þá réttríss, eða hví skyllði madrinn ídraz ok íata syndir sínar, ef eigi hræddízt hann gud. Því skipaði gud, sagði hann, alla hluti vel, at hann stíllir réttrísi með miskunn,

 20 ok miskunn með réttrísi, at hvargi se an annari. Ok þó at hann þyrmi syndugum monnum miskunnsamlíga, þá þóla þeir þó pislir til hreinsonar misverka sínna. Sva ok ef gud tekr fra réttrísum monnum, meðan þeir lífa í líkam sínum, heilsu eða adra huggan, ok berr þá sakir sínna misverka, þá gefr hann þeim miskunnsamlíga eilífa fagnadi englanna, er þeir fara or líkam sínum. En þeim mun er guds miskunn meiri en réttrísi hans, at eeki vetta

 25 er þat gott gert, er eigi verdi at fullu ombunat, en morg íllvirki fyrirgefr gud, þá er réttrísi hans ætti hefnd á. Því at eingi [er í lífi þessa heims¹ syndalauss, ok eigi barn, þat er borit er

 30 ok eina nott lífir á iordu, en guds miskunn fyrirgefr morgum sva gersamlíga, at eigi sía þeir myrkr dauðans².» En þá huggadízt salín af ordum engilsins ok mællti til hans: «Herra, sagði hon, með því at þér getit réttrísvra manna, er sva³ eru sælír, at eigi koma í gardzhlíð dauðans, hví eru þeir leíðdir til helvítis.» Engillinn

 35 inn svarar: «Ef þér þíkír þat kynlígt, sagði hann, hví réttrísír menn, er eigi koma í pislir, eru leíðdir at sía þær, þá er þat fyrir því, at þeir unni þeim mun meira gudi, sem þeir sía gíorr, or hverium pislum hann frelsadi þá. Sva ok, sagði hann, salur

1 [ibúi heimsins er *D.*

2 ut non tangat eos umbra mortis *lat.*

40 3 *Her mgl. 1 Blad í B.*

syndugra manna, þær er at verdleikum eru dæmdar til eilífra kvala, þa eru þær leiddar fyrst at sia dyrd heilagra manna, fyrir því at þær sia þa enu ríku ombun rettvísra manna, er þær hofnu-
 5 udu; en því næst er þær koma í píslir, þa er þeim su aminning-
 synd dyrdanna, er þeir hofnudu, ok er þeim þat auki sinna písla
 ok vandræda ok vesældla. Því at eingi písl er íafnmikil sem at
 vera skildir frá syn guds ok heilagra engla. En prestr sa, er þu
 saött sva oruggliga ganga yfir bruna, var leiddr at sia píslir, at af
 syn píslanna skyldi hann því elskuligar lofa ok dyrka, virða ok
 tigna almattigan gud, sem gud hafði hann meir frá píslum tekit
 10 ok tiguligar dyrkat. Sem gud hafði reynt hann tryggan ok hygg-
 inn í hlydni bodorda sinna, því gaf gud honum koronu eilífs fagn-
 adar, er hann hefir heitit at gefa ollum sér unnandum.« Því
 næst mællti engillinn: »Med því, kvad hann, at vit hofum enn
 eigi seet allar píslir, þa dugir þér, at vit skyndim at sia þær.«
 15 Þa mællti salin: »Ef vit skulum sídan koma til dyrdanna ok
 hvíllla, þa skyntu¹ fyrir mér til píslanna.«

10. Sem engillinn gek fyrir salinni, þa sa þau dyr eitt olíkt
 odrum dyrum ok ogurlígra ollum þeim, er þau hofdu seet adr. Þat
 hafði tvo fætr ok tvo vængi með longum halsi, þat hafði iarnnef
 20 ok iarnklær ok bles or munni sínum æsilígu loga, ok sat æ einu
 stoduvatni, er allt var ífrosit, ok svalg allar salur, er þat matti
 na. En er þær komu í kvíð dyrinu með píslum, skaut dyrit frá
 sér þeim í vatn frosit, ok endrnyíduzt þær svo í odru sinni til
 písla. En allar salur, er í komu vatnit, svo karla sem kvenna,
 25 þa þrutnudu, sem með getnadi væri, ok bídu með miklum ymislig-
 um píslum, til þess er þeim hæfir at bera. En í innýflum þeira
 ok getnadarlímum voru [yrmlur ok poddur², ok bitu ollum pínig-
 um sarara, ok sva lífðu þær veslar í því enu saurga vatni frosnar
 í ísi vazins. Sídan sem tími kom burdar þeira, þa pínduz þær
 30 með svo akofum verk, at æði ok óp þeira, kveinan ok grat matti
 heyra um allt helvíti, ok fæddu þeir orma af sér, svo karlmenn
 sem konur, ok eigi at eins í þeim stodum líkamsins, sem natturu-
 lígr getnadr fæðiz, heldr um alla líkams líðu, leggi ok fætr, um
 bak ok hendr³, sva at eingi var sa stadr líkamsins, at eigi ut
 35 sprungu þau eitrlig kvíkendi. En oll þau dyr, er þar fædduzt,
 hofdu loganda iarnhofut ok³ hit hvassazsta stalnef, ok slítu þar
 með þa hina somu líkami, er fæddi þau. En halar þessarra dyra

¹ skunda þu D.   ² [yrmslur D.   ³ Her ender D^a.   ⁴ Her beg.
 atter B.

voru þrikvisladir allir með ormshofdum, ok beygduzt allir sem
 aunglar at slíta þær salur, er [þau fæddu¹. En sem dyrin gatu
 eigi dregit hala sína or likomum salnanna, þá hiuggu þeir ok slitu
 vendiliga likamína með krokottum nefum sínum; ok með þessum
 5 hætti, æði ok opi þess mikla fiolda, ok ogurliqr gnyr isanna ok
 kveinan salnanna, [ok belian dyranna² er þar fædduz, fylldi allt
 loptit upp til hinna af aumligum latum svo hörmuliga, at þó at
 sialfir dioflarnir stæði þar hía, þá mætti þeir lirædaz ok vorkynna
 þeim hinum veslum salum, er þar pinduz; þviat þau dyr hófðu æ
 10 ollum limum sínum allzkonar hófut ok atu allt holldit af limum
 sínum til sína ok beina. Tungur þeira voru tvikvisladar sem
 orms, þess er aspis heitir, ok onyttu þær [hvatvetna ok oll innyffi
 likama sinna³. En skop karla ok kvenna voru í orma likneskium
 ok smugu allan kvíðinn innan, atu ok slitu ok drogu innyffi or
 15 likamum salnanna. Þá mællti salin: »Ek bíð þik, herra, at þú
 segir mér, hvat illt þessar salur gerðu í lífi sínu, er slíka písl
 þóla. Ek hygg, at þessi písl se olik ollum þeim, er ek hefi fyrr
 seed.« Engillinn svarar: »Ek sagða þer fyrr, at þeir er koma í
 helgazsta skipan, ef þeir villaz ok misgera, sva at þeir bæta eigi,
 20 þá eru þeir dæmdir til hardazstra písla, sva sem þar í moti, ef
 þeir gæta sín við syndum, hliota þeir hina hæstu dyrd. Nu er
 þessi písl munka ok allzkonar hreinlifsmanna, sva karla sem
 kvenna, þeira sem eigi bæta þat, er þau misgerðu í heitum sínum
 við guð, ok sva annarra lærðra manna, er vígdir eru til guðs
 25 þionostu, er vígslur sínar svívirðu með leikmanna harskurði ok
 klæðabunadi ok margskonar odrum ohattum ok illum verkum, er
 liuga trú sína ok heit sín at guði, ok fyrir því eru her allir limir
 likama þeira píndir ok sundrslitnir með allzkonar píslum, at þeir
 hófnudu at gæta sín frá bonnudum ok ferligum verkum. Þeir
 30 baru eitr í tungum sínum, því at þeir gættu eigi-illra orða sinna,
 en nu brenna þeir í tungum sínum með hordum bruna. En skopin,
 er þeir villdu eigi hepta frá ferligu saurlífi, eru nu ormar ok pína
 þat, er þau misgerðu. Nu þó at þessi písl se einkanaliga þeira, er
 hreinlífir eru kalladir ok eru þó eigi, þá er þessi písl eigi síðr
 35 allra þeira, er með ohreinligum ok omundangligum hætti saurlífis
 spilla sér; ok fyrir því mattu aungum kosti undan komazt þessum
 pínum, at meðan þú vart í líkam, þá skammadizt þú eigi at saurgaz
 með ovidkvæmiligum hætti, ok sva opt syniliga, at þú villdir

1 [*saal. B*; fæddi þá *A*.

2 [*efter lat.*: mugitus bestiarum exe-

untium; *mgl. A, B*.

3 [ok rífu oll innífi saalnanna *B*.

optar en þu mattir.« Ok er hann hafdi þetta mællt, komu dioflar med miklum gny ok kostudu salunni at dyrinu. En er dyrit hafdi svelgt hana, þa pindiz hon i kvidi dyrsins ok því enu mikla vatni, eptir því sem fyrr var sagt. En er at því kom, at hon skylldi fæda ormana, þa kom engill guds med blidu andliti ok huggadi hana med godum ok sæmiligum fagnadi ok blidum ordum ok mællti til hennar: »Kom hingat, kvad hann, hin kærasta min, eigi skalltu þola lengr þetta.« Ok tok hann hana hondum sinum ok græddi hana ok eggjadi hana at fylgia ser skiott um þat, er eptir var leidarinnar. Ok foru þau þa langa leid, ok vissi salin eigi, hvert þau gengu, þvíat ecki var liosit, nema þat er af englinum lysti.

II. Nu gengu þau um ogurliga stadi ok miklu hardari gotu, en fyrr hofdu þau farit, ok var þessi vegr sva mior ok þrongr, at varla matti fætr a festa, ok sva hallr, at iafnan var buit vid falli. [En því meir er þau nidr gengu, því minnr hugdi salin ser til lifs vanar¹. Þvi næst mællti hon til engilsins: »Segit mer, herra, kvad hon, med því at vit hofum seet sva margar illar pislir, at eigi mega hardari vera, ok aungum megu slikar i hug koma, hvert leidir ockr nu þessi enn hardi vegr, er sva hefir ockr nidr dregit?« Þa svarar engillinn: »Þessi vegr liggr til eilifs dauda.« En þa mællti salin: »Med því, kvad hon, at þessi vegr er inn þraungvazti ok hinn hardazti um at fara, ok eingi madr er æ þessum veg nema vit tvau, hvat er nu þat, kvad hon, er gudspiallit mæli: rumr er sa vegr, er til dauda liggr, þvíat margir ganga um hann?« »Eigi mæli, kvad engillinn, gudspiallamadrinn um þenna veginn, helldr um synda veg ok saurlifs veg veralligs lifs, því at hann leidir alla þa, er hingat koma.« Sem þau hofdu lengi gengit ok miog mod, þa komu þau i dal einn, ok sa þar marga smidiubelgi ok budir, ok heyrdi þar op ok grat. Þa mællti salin: »Heyrir þu, herra minn, þat, er ek heyri?« Engillinn svarar: »Heyri ek, sagdi hann, ok veit ek, hvat þessi pisl heitir; þessi pislþionn heitir Vulcanus, kvad engillinn, ok fyrirkemr hann morgum med velum sinum ok svikum, ok allir, er eptir lata eggian hans, eru her pindir.« »Skal ek, kvad salin, nockut þola þessa pisl?« »Skalltu at visu, kvad engillinn.« Hann gek þa fyrir, en hon fylgdi honum. Sem þau nalguduz pislina, þa hliopu dioflar-

¹ [rettet; En því nær er þau nidr gengu hugdi salin ser til lifs vanar A; mgl. B; et quanto plus descendebat, tanto minus anima reditum ad vitam sperabat lat.

nir i mot þeim ok mælltu eigi vid engilinn, nema toku salina, er fylgdi honum, med gloandi taungum ok kostudu henni i ofninn ok blesu at alla vega elldinum, sva sem menn gera vid iarn ok stal, allt til þess at sa inn mikli foldi salna, er þar brann, var naliga
 5 at aungu ordinn. Sem þær voru sva brendar, at ecki syndiz eptir vera af þeim, nema sem vatn væri, þa skutu dioflarnir þrikvisludum slam¹ i gegnum þær ok logdu þær a stedia ok bordu þær med miklum iarnhnydium, sleggium ok homrum, allt til þess er þeir hofdu saman barit i boll einn .xx. eda .xxx. salna eda .e., ok þat
 10 er hardara var, at þær mattu eigi deyia at helldr, en þær villdu þat giarna ok mattu aungum kosti. Þa mælltu dioflarnir: »Er nu eigi ærit at gert?« Þa svara sumir: »Kastit hingat, ver munum sia, ef ærit .er.« Ok kostudu þeir þa til þeira. En þeir hendu þær iafnskiott med gloandi tongum, sva at þær komu hvergi nidr
 15 a millum. En sva sem hinir hofdu fyrr giort, sva gerdu þessir þa, kostudu hvarir til annarra, ok voru þær aumu salir hvevetna pindar, sva at hud ok holld ok sinar ok bein urdu folski af bruna ellzsins. Sem salin var pind i þessum pislum, þa kom huggari hennar ok tok hana or midium loganum ok græddi hana, sem
 20 hann var vanr, ok mællti: »Hversu mattu? Eigi voru þer sva kiærar, sem þer þotti, likams sæmdir, at þu attir at þola sva margar ok miklar pislir fyrir sakir þeira?« En salin matti aungu svara, þviat hon var sva miog pinut, ok hafdi hon ecki afl at mæla eptir sva langa eynd ok mikla. Þvi næst sem engillinn
 25 sa, at hon var miog farin af vesolld pislanna, þa mællti hann til hennar med blidum ordum: »Huggaztu nu, qvad hann, þviat nu vill drottinn leida þik til helvitis ok apr þadan. Nu tak styrk þinn ok ver oflug! Þo at þu hafir margar pislir þolat, þa eru þær myklu fleiri ok meiri, er þu skallt frials fyrir vera, ef þat er vili
 30 lausnara vørs; þviat hann vill eigi dauda syndugra manna, helldr at þeir lifi ok bæti lif sitt. Allir þeir, er þu hefir enn seet, bida doms guds; en þessir er i nedrum pislum eru, ero dæmdir, ok ertu eigi enn kominn til ens nedra helvitis.« Sidan tok hann i hond henni ok huggadi hana eptir sidveniu sinni ok baud henni
 35 at fara med ser, þat er eptir var leidarinnar.

12. Sem þau gengu saman ok rædduzt vid, þa kom i moti þeim, ok þo at ovorum, hræzla mikil ok kulldi ok ogurligr daunn ok obæriligr, sva at alldri hofdu þau fyrr slikan kent, med sva miklu myrkri, at þat var yfir allar pislir þær, sem þau hofdu fyrr

set. Ok fell þa hræzla ok angreikr hverskonar æ salina, sva at henni þotti, sem allr grundvollr heimsins skylfi, ok af þeiri hræzlu mællti hon þa til engilsins: «Herra, kvad hon, hvat velldr þvi, at ek ma eigi æ fætr standa, sva em ek hrædd ok pipr¹, at varla hefi ek ond² at at mæla. Sem hon³ stod ok beid andsvara 5 engilsins, þviat hon matti ecki mæla fyrir ofmikilli hræzlu, þa hvarf engillinn or augsyn hennar, sva at hon matti hvergi sia hann. Þvi næst sem hon fann sik ollum syndgum aumari, ok frateknum sinum huggara ok liosi hvat matti henni annat i hug koma, en (at) fra henni væri tekin oll von guds miskunnar; þviat 10 i syn heilags anda mællti Salamon, at hvarki vizska ne vinatta er i helviti, þangat er salin skundadi, fyrir þvi kunni hon þa ecki rad.

13. Sem hon hafdi um stund ein saman verit i þeim haskum, þa heyrdi hon op ok kveinan undarliga mikils fiolda, ok svo 15 undarliga ok ogurliga, at eingi tunga kann þat at segia. Þa leit hon um sik ok villdi sia, hvadan þessi ogn kom at henni. Þa sa hon i grof eina ferstrenda, sem gia ok mikill pyttr (væri), ok stod or stolpi dynianda reyks ok loga sva har, sem hinn efri endir tæki til himins. Sa logi var fullr syndugra salna, er upp flugu 20 med loganum, ok er reykrinn vard at aungu, þa fellu salirnar nidr i grunn pyzsins ok ofn ellzins. Sem salin hafdi seet þessa ogurligu syn, þa villdi hon firraz ok matti fætr aungan veg hræra. Sem hon opt vid leitadi ok komz hvergi, þa æddiz hon af angri ok sleit kinnr sinar med noglum fingra sinna ok æpti: «Vei mer, 25 kvad hon, hvi dey ek eigi, hvi villdi ek eigi trua helgum ritningum, hver ærsla sveik mik?» Sem dioflar heyrðu leti hennar, þeir er upp flugu sem folski or loganum, þa hurfu þeir iafnskiott umhverfis hana med slikum vopnum, sem þeir baru til salna pisl, ok nistu tonnum, ok brunnu allir sem elldr i klungrum, ok æptu 30 allir einni rauddu: «Vesol sal, verdug vesælla pininga, hvadan kom þu hingat? Þu veizt aungar pislir ok aungar hefir þu enn reynt, nu it fyrsta skalltu sia verdulega pisl verkum þinum; or þeim skalltu alldri komazt, þar skalltu æ ok æ vera ok lifa ok þar æ brenna kvik utan enda; aunga huggan ok ecki lios skalltu 35 þar finna, aunga hialp ok aunga miskunn þarftu þar at vænta. Þu skallt nu ganga i gardzhlid daudans ok vera hrundit i et nedra helviti. Sa er hingat sendi þik, sa enn sami bleckti þik, frelsi hana þik nu, ef hann ma or vorum hondum, alldri skalltu hann

1 hrygg B. 2 maatt B. 3 Her indfalder en Lacune i B.

sidan sia. Hrygg(z) vesol, syrg ok grat, æp ok kveina, yl ok harma, nu skalltu grata med gratendum ok brenna med brennendum, Eingi er sa, er her vill nefna þik ne frelsa þik or ovina valldi.» Ok mælltu þa dioflarnir sin æ millum: «Hvi dvelium ver, tokum ok synum henni grimleik þann at gefa hana Lucifero hofutdioffi at svelgia.» Þvi næst hristu þeir vopn sin at henni ok hetu henni eilifum dauda. Þessir dioflar voru allir svartir sem kol, augu þeira sem elldibrandar, tenm þeira sniohvitir, halar þeira sem orma þeira, sem skorpiones heita. Þessir ormar hafa ogurligt eitr ok hoggá med holum, en adrir ormar med tungum; þeir hafa sem gamsklær hinar hvossuztu stalklær æ hondum ok fotum, sem hrokva sik at, at þeir skyldi þegar taka hana, ok hon gratandi, sungu þeir henni sorgarsaung eilifs dauda. Þa kom engillinn ok rak i burt alla dioflana ok huggadi salina med fagnadarordum eptir sidveniu ok mællti: »Glez ok fagna, dottir, þviat þu skallt nu þiggia fagnat ok miskunn, en eigi dæmizt¹ þer nu þessar pislir, en sia skalltu en eigi þola fleiri.

14. «Nu, kvad hann, skal ek syna þer enn versta anskota mannkyns.» Ok gek þa engillinn fyrir henni, ok er þau komu at helvitis gardzhlidum, þa mællti hann: «Kom, qvad hann, ok see ok vit at sonnu, at þeir er auga hafa megu her eeki sia, en þo skalltu sia þa, er her eru, en eigi megu þeir sia þik.» Sem salin nalgadiz, [sa hon diup helvitis². En hvilikar eda hversu miklar ok hardar pislir hon sæ þar, þo at .c. tungna væri þar i hveriu hofdi, þa mundi eigi geta upp talt. Fatt³ er þat, sem hann sagdi oss, ok hormuligt er at heyra, ok þo nytsamligt ok en meiri varud at firrazt i sinu lifi. Hon sa, hvar var sialfr ovinrinn ok hofdingi myrkra ok hofutovin allz mannkyns, er meiri er ollum kvikendum ok dyrum⁴, þeim sem fyrr hafdi hon seed. Sva kvad salin likama hans mikinn, at af ollu þvi er hann⁵ hafdi seed, qvad hann eeki kunna vid at iafna, ok eigi vilium ver annat mæla, en ver heyrdum af honum; en slika sogu vottum ver, sem ver heyrdum. Þat it bolvada kvikendi var svart sem hrafn, eptir manz skepnu likams fra fotum til hofuds, nema þat umfram at þat hafdi margar hendr, eigi færi en þusund handa, ok hver hond .c. læfda⁶ laung ok .x. læfda digr, ok klær fingranna lengri spiotskoptum, ok voru klær

1 dæizt *Cd*. 2 [*saal. rettet*; i diup at sia helviti *A*; *appropinquans autem anima vidit profundum inferni lat.* 3 *rettet*; þa *A*; *Pauca quæ ipse nobis retulit lat.*

4 *Her beg. atter B med et Blad, der er overskaaret, saa at kun omtrent en Trediedel af hver Linie er tilbage.* 5 salin *B*. 6 centum cubitos *lat.*

fingra or iarni. Nef hafði hann mikit ok digrt ok langt, ok hala
 hvassan ok langan ok settan umhverfis enum hvössustum goddum.
 Þetta et ogurliga dyr la a grufu a iarngrilli¹ undirliggiandi
 glodum, ok bles þar at med belgium mikill diofla fioldi, sva at
 eigi mundi því trua, at heimrinn² hafði sva margar andir getit fra
 upphafi. En þessi ovin allz mannkyns var bundinn i ollum limum
 ok i ollum lidum hans likama med iarnrekendum morgum ok
 digrum. En sva sem hann veltiz a glodunum, þa angradizt hann
 med akafri reidi, ok snerizt hann af annarri sidu a adra, ok i því
 slo hann hondum sinum a þann inn mikla salna fiolda ok kreisti
 þær, sva sem hungradr ok þystr akrkarl kreistir vinberia log i
 munni ser, sva at eingi var su sala af þeim hinum mikla fiolda,
 sva at eigi sleit hann hofudit af eda adra limi. Þvi næst skaut
 hann ondinni fra ser ok bles umhverfis sik [ok dreifdi ollum
 salum³ i allar halfur helvitis, ok iafnskiott pyttrinn, sa er ek
 sagda i fra, skaut upp af ser daun ok loga. Ok sem þessi hinn
 grimmi vargr dro at ser ondina, þa safnadi hann salunum, er hann
 hafði sundr dreift, ok svelgdi þær allar med reyk ok brennusteini;
 ok [sumar sva sem þær villdu komaz or hondum⁴ honum, þa laust
 hann þær med nefi eda hala sinum. Ok med þessum hætti þetta
 it auma undr var bart adra beriandi ok pint adra pinandi. Sem
 salin sa þetta, þa mællti hon til engilsins: »Ek bid þik, herra,
 attu segir mer, hvat heitir þetta it mikla undr ok hit bolvada?«
 »Þetta heitir, segir engillinn, Lucifer, ok hann var upphafdr ok
 bio i paradisar yndi. Nu ef hann væri laus, þa mundi hann angra
 ok fyrirfara allan heiminn ok himininn ok allt helviti. En
 þessi inn mikli fioldi, er her er med honum, eru sumir englar
 myrkra, er menn kalla diofla ok þegna fiandans; þat er ok
 afspringr Adams, er eigi er verdr miskunnar, þvíat þeir væntu
 ser aungrar hialpar af gudi, ok eigi trudu þeir æa hann, ok fyrir því
 þola þeir her eilifar pislir, at þeir hofnudu at þiona eilifum drottne
 allrar dyrdar med orðum ok verkum. Þessir eru ok þeir, sagdi hann,
 er dæmdir eru ok bida margra annarra⁵, er heita gudi med orðum
 en hallda eigi med verkum. Slikar skulu þeir þola, er neita gudi

¹ super cratem ferream suppositis ardentibus prunis lat.   ² rettet; 35
 hann A; mundus lat.   ³ [tilf. efter Latinen: spargit omnes animas
 in diversas Gehenne partes.   ⁴ [saal. rettet; su fello þær i munn A;
 . . . . az wr hondum B; sed et quicunque manus eius fugiunt lat.
⁵ saal. efter lat.: multos adhuc alios expectant; pislra ok ecki minne
 tilf. A, B.

at fullu, eda gera verk þeira, er honum nita, sem hordomsmenn, manndrapsmenn, þiofar eda mordingiar, metnadarmenn ok þeir, er eigi syna gudi litilæti i idran ok umbot synda sinna. Þat skulu þeir þola fyrst, er þu satt adan, ok sidan leidaz hingat til þessarra
 5 pislá; or þessi komaz aungir, er um sinn leidaz i þessa pisl. Her koma illir hofdingiar heimsins, er illa neyta sins valldz, [er þeim var af gudi gefit lyd sinum til traustz ok h]alldz¹, ok eigi verdr þeim at gagne eda hialp um þat valld, er þeir eru til skipadir, því at þeir trua eigi a gud, er allra vallda er gíafari. Fyrr því mællir
 10 heilug ritning: Mattugir menn þola margar pislir.» Þa mællti salin: «Þer segit, kvad hon, at gud gefr oll volld, hvi lætr gud þa pinazt fyrir sakir valldanna?» «Valld þat, sagdi engillinn, er gud gefr, er at sonnu gott, en þat er illt at nyta þat illa.» «Hvi gefr gud þa eigi, sagdi salin, íafnan godum at eins valld at bæta ok vid at
 15 sia ok hialpa, sem hæfir, þeim er þeir eigu fyrir at sia?» «Stundum, sagdi engillinn, tekz valld fra godum monnum fyrir synda sakir lyds þess, er illa þionar undir þeira valldi, þvíat illir menn eru eigi verdir godra hofdingia; sva ok stundum takaz hofdingiar godir af valldi sinu, at þeir se i minni ahyggiu ok því meir rækiandi²
 20 forsia salna sinna.» «Ek villda vita, kvad salin, hvi hofutíandi heitir hofdingi myrkra, med því at hann bergr aungum ok eigi getr sik frelsat sialfan?» «Þessi, kvad engillinn, er kalladr hofdingi eigi af valldi helldr af meinsemdum ok hordum hlutum, er hann gerir i myrkrum þessum, fyrir því, þo at þu sæir margar
 25 pislir, adr en þu her komt, þa er sem aungar se hia þessum odæmiligum pislum.» «Sva er at sonnu, qvad salin, þvíat meir angrar mik at sia þenna pytt ok kenna þenna enn illa daun en allar pislir helvitis, er ek fyrr þolda. Nu bid ek, herra, kvad hon, tak mik hedan i burt sem fyrst, ok lat mik eigi her lengr vera ok pinazt,
 30 því at ek se³ her marga mina frændr ok adra mina kunningia, er ek gerda mer giarna at vinum i veralldarlifi, en her lati gud mik alldri hafa þeira felagskap. En þo veit ek at sonnu, ef eigi hylpi mer guds miskunn, þa væri minn verdleikr⁴ at þola slikar pislir sem þeir.» Þa mællti engillinn: «Kom hingat nu, en sæla
 35 sal, ok huggaz i hvilld þinni, þvíat drottinn gerdi þer mikit gott; alldri skalltu optar slikt þola, sem nu hefir þu seed, nema þu þionir

1 Det her mellem [ ] indsatte er tilføiet efter Gising, da B først bliver fuldstændig med . . . alldz, og A springer over fra er þeim var — þat valld. 2 stundandi B. 3 Her beg. D^b. 4 nogr til tilf. D.

til slíks. Her til hefir þú seed myrkrastadi ovina guds, en nú framleidis skaltu sía dyrdir vína guds.

15. Sídan sneriz salin til engilsins ok fylgdi honum. Sem þau hófdu lengi gengit, þá hvarf daunn ok myrkr ok birtiz liosit, ok at hræzlunni tapadri kom í stadinn huggan ok hughreysti,¹ 5 ok sem salunni hvarf hryggleikr, þá fyllðiz hon fagnadar, sva at hon undradi [sik sva skiott umsnuna² ok mællti: »Herra minn, kvad hon, með hverium hætti er ek svo skiott umsnuin³? skommu var ek sionlaus, en nú se ek; ek var hrygg, en nú em ek glod; um allan veg ockarn kenda ek fulan daun, en nú er ecki þess- 10 konar; þá var ek hrædd ok huglaus, en nú em ek fegin ok orugg.« Þá mællti engillinn: »Blezut sertu, undra þú eigi þetta! þessi er snuning hægri handar guds; nú förum vit heim um annan veg í konungsríki ockart, ok þú þacka gudi miskunn sína ok fylg mer.« Því næst sem þau gengu, þá sa þau hafan vegg; ok fyrir innan¹⁵ vegginn, þeim megin sem þau gengu, var mikill fioldi karla ok kvenna undir vosi⁴ ok vindi, ok voru oll hrygg ok hungrut ok þyrst; hófdu þau lios, ok aungan illan daun⁵ kendu þau. Þá spurdi salin: »Hverir eru þessir, er slíka hvild hafa?« »Þessir eru, kvad engillinn, medalmenn, eigi [godir ok eigi illir⁶, ok giættu²⁰ sín þó somasamliga, en aunga miskunn gerdu þeir fatækum af fe sinu, ok fyrir því skulu þeir nockura stund þola vind ok hregg ok hafa sídan hvild goda.

16. Eptir þat gengu þau um stund ok komu at gardzhlidi, er þegar laukzt upp fyrir þeim. Ok er þau voru innkominn, þá²⁵ sa þau enn fegrsta voll allan fullan blomandi grasa með godum ilm, ok þar var miog inniligt, ok var þar otagligr salna fioldi ok með miklum fagnadi. Ok var þar eingi nott, þar skein sol íafnan, ok þar var brunnr lífanda vaz. En salin eptir sva langt angr ok píslir, er hon hafði þolat, vard fegin af sva inniligum stad ok mællti³⁰ þessi ord með miklum godvilia: »Blezat se nafn drottins⁷ nú ok eilífuga, er mik frelsti or gardzhlidum eilífs dauda, ok [(fyrir) mikileik miskunna þinna leiddir mik til heilagra þinna⁸. Nú sannreyni ek ord heilagra ritninga, at eigi megi daudlig eyru heyra ok eigi daudligr hugr hyggja, ok eigi daudlig augu um sía³⁵ dyrd þá, sem gud hefir heitit sik elskundum.« Ok því næst mællti salin: »Herra minn, kvad hon, hverra salna er þessi hvild, ok

¹ saal. B; hugstyrki A, D.

² [þetta umskipti et skiota B.

³ umskipt B. ⁴ vatni B, D.

⁵ þef B.

⁶ [of illir D. ⁷ Her

indfalder en Lacune i B. ⁸ [syndi mer mikileik myskunsemda sinna D. 40

hvat heitir þessi brunnr?« Engillinn svarar: Her hvilazt, sagdi hann, þeir, er eigi voru at ollu godir, ok eru þo teknir or helvitis pislum ok eigi enn verdir at koma i samlag heilagra manna guds. En þessi brunnr heitir lifandi, sa er drecker af þessu vatni skal æ ok æ lifa ok alldri þyrsta.

17. Þadan gengu þau fram um stund, ok salin sa fyrir ser tva konunga, annan Chonchober¹ en annan Donatum². En er salin sa þa, undradizt hon ok mællti: »Hvat er þat, herra minn, er nu se ek, sagdi hon, þessir tveir hofdingiar voru grimmir i lifi
10 sinu ok miklir ovinir sin i millum; hverr godleikr kom þeim hingat, eda hversu voru þeir giorvir vinir?« Engillinn svarar: »Þeir idruduzt ovinattu sinnar fyrir andlat sitt, fyrir því var þeim eigi til pislá visat. Chonchober³ konungr la lengi siukr ok het gudi, at hann skyldi gerazt munkr, ef hann lifdi; en Donatus⁴
15 var hertekinn ok lengi hafdr i hoptum ovina sinna, ok gaf hann þa allt, þat er hann atti, fataekum monnum, ok fyrir því lifir rettvísi hans eilífíga. Ok skalltu allt þetta telia fyrir lifandi monnum sidan.«

18. Sem þau hofdu gengit um stund, þa sa þau haull eina
20 dyrliga buna, ok voru veggirnir allir smidadir ok bunir gulli ok silfri ok settir med dyrligum gimsteinum, en eigi voru gluggar ne dyr æ, ok þo komuz allir inn, er villdu. Hus þetta var mikit, ok margir stolpar helldu því uppi, ok allt var gulli ok gimsteinum sett utan ok innan. Sem salin gladdiz af syn þessarrar smidar,
25 þa leit hon um sik ok sa eitt sæti af gulli ok gimsteinum gert ok klætt dyrligum pellum ok allzkonar agiætum bunadi, ok þar sa hon Kormak⁵ konung sitia i því sæti klæddan svo agiætliga, at eingi iardneskr konungr matti svo klædaz. Sem hon stod litla stund ok undradi þetta, þa komu margir menn inn i þat hus ok
30 færdu konunginum fornir eda gíafir med miklum fagnadi, ok þeir stodu fyrir sinum herra, þvíat hann var þeira herra, medan hann lifdi. Þa komu ok margir prestar ok diaknar hatidliga skryddir med messuklædum ok hofdu med ser allzkonar dyrligan husbunad, er til heyrdi konungligu skrudi, med gullkerum ok silfríkerum,
35 med filsbæinum, budkum ok bordum, ok allzkonar fogrum ok sæmiligum bunadi sva undarligum, at þo at eigi væri meiri dyrd i ríki guds, þa syndizt þo ærinn. Ok því næst syndizt

1 *saal. lat.*; Kabanum *A*; Konkabruin *D*. 2 *saal. lat.*; Danakum *A*, Donakum *D*. 3 Kabarum *A*; Konabium *D*. 4 Danakum *A*; Donacus *D*. 5 *saal. D*; koronadan *A*; Chomarchum *lat*.

salinni, sem þeir allir, er stodu fyrir honum, felli æ kne ok mælltu: »Sæll ertu, ok gott se þer! nu skalltu niota starfs handa þinna,« sogdu þeir. Þá mællti salin: »Kynligt þikki mer, herra minn, kvad hon, hvadan þessum konungi koma sva margir þionustu-menn, en eingi af þessum ollum þionadi honum, medan hann 5 lifdi.« »Eigi voru þessir or¹ hird hans, kvad engillinn, medan hann lifdi.« »Heyrir þu eigi, kvad salin, hversu þeir mæla við hann: Sæll ertu ok gott skal þer vera! nu skalltu niota verka þinna.« »Þessir voru, sagdi engillinn, fatakir menn guds ok utlenskir, er konungrinn gaf olmusur sínar ok þurftargiafir², 10 medan hann var i daudligu lifi, ok fyrir því gefa nu hendr þeira honum eilifa dyrd ok ombun.« »Ek villdi vita, kvad salin, ef þessi madr hefði nockurar pislir þolat, sidan hann for or likam sinum.« »At visu, segir engillinn, ok enn þolir hann hvern dag ok því meir,« mællti hann. »Bidum nu, segir engillinn, litla þa 15 stund, ok skalltu sia pisl hans.« En er þau stodu ok bidu, þa folnadi allt husit, ok hrygduzt allir menninir, er i voru husinu, ok þa stod konungrinn upp ok geck ut. Sem salin fylgdi honum, þa sa hon, at allr sa fioldi, er i var hollinni, retti hendr til himins ok (mællti) bidiandi gud³ med helgum vilia: »Drottinn almatigr 20 gud, svo sem þu ert liknsamr, miskunna þu þioni þinum.« Sem salin sa til konungsins, þa sat hann i elldi allt til nafla, ok allr harklæddr upp ifra naflanum. Þá mællti salan(!) til engilsins: »Hversu lengi skal þessi sal þola þessa pisl?« »Hvern dag, sagdi engillinn, þolir³ hon þessa pining þriar stundir, en eina stund ok 25 .xx. hefir hon hvild.« »Fyrir hvat, kvad salin, þolir hon þesskonar pislir?« »Þvi þinuz hon i elldi, sagdi engillinn, allt til naflans, at hon giætti eigi truliga hiuskapar sins, en upp fra naflanum, sagdi hann, þinuz hann i harklædum, því at hann let drepa iarl [i bæ heilags Patricii³ i trygdum, ok gerdiz i því eidrofi 30 vid gud ok nidingr; en allar adrar syndir hans eru fyrirgefnar nema þessar tvær. Skundum nu, sagdi hann, at sia dyrd heilagra.

19. En er þau hófdu þadan gengit, þa sa þau hafan vegg med undarligum biartleik. En þessi veggr var allr af hinu skirazta silfri, ok syndizt salinni ecki hlid a vera, ok vissi hon eigi, med 35 hverium hætti guddomligt valld leiddi hana þar inn. Ok leit hon þar flokk heilagra manna fagnandi ok gudi syngiandi: «Dyrd se þer, allzvalldandi fadir, dyrd se þer, allzvalldandi sonr, dyrd se

1 i D. 2 Her ender D^b. 3 Her begynder atter B 4 [iuxta sanctum Patricium lat.; i bæ heilags Prerisker B; mgl. A.

þer, allzvalldandi heilagr andi.» En þessir allir kallar ok konur voru klæddir hvítum klædum ok dyrligum, þat var allt hit frid-azta folk an allra lyta, iafnan gladir ok katir ok syngiandi gudi lofsaug heilagrar þrenningar. En sva var hvítleikr klæda þeira
 5 sem nyfallinn snior, þa er sol skin æ. En raddir þeira voru með ymissum hattum þiotandi, gengu svo sem inir fegrstu strengleikar. Var þar biartleikr, yndi, fagnadr eilifr, samþykkt ok astsemd ollum iafnmikil, hinn sætazti ilmr ok inn tilfysiligsti þess ins dyrligsta stadar, sva at yfirsteig hundradfalliga alla iardneska sætleika.
 10 Nott var þar eingi ok hryggleikr, allir voru þar i fagnadi ok i fullgiorri astsemd. Þa mælti salin: «Ek bid þik, herra minn, verum her i þessarri hvíld, her likar mer vel.» «Vel se þer! sagdi engillinn, þo at þessar hvíldir syniz þer miklar, miklu eru meiri ombunir heilagra manna.» «Hverra salna er þessi fagnadr? sagdi
 15 salin.» «Kvongadra manna, sagdi engillinn, er rettliga lifdu með eiginkonum sinum ok giættu heilax hiuskapar an fleck, ok vel upp helldu ok fram fluttu hyski sitt, ok huggudu fataeka menn með fe sinu, ok styrktu helgar kirkiur ok kennimenn með rettum tiundargerðum ok odrum sæmiligum hlutum ok virðuligum. Til slikra skal
 20 enn rettvísi domandi sva mæla a domsdegi: Komit hingat, blezadir synir fodur mins, takit þat ríki, er ydr var buit af upphafi heims! þer gafut mer hungrudum mat ok þyrstum drykk, ok klæddu þer nocktan, gestr var ek 1, ok olut þer mik, siukr var ek ok i myrkva-stofu, ok komu þer til min. Þessir bida ennar sælu vonar ok til-
 25 kvomu dyrdar hins hæsta drottins ok hafa fagnat þessarrar hvíldar. Þvi at mikil er ombun heilax hiuskapar, sa er giætir hans logliga i likam sinum, skal eignaz eilifan fagnat.» Ok[þvi næst sagdi hann: «Berr oss 2 enn at fara upp hærra at sia þat, er þar er.» »En með þvi (sagdi salin) at þu hefir mer allt vel giort, þa villda ek
 30 her vera i þessarri hvíld; eigi villda ek hedan fara, herra, ef þinn væri víli til, her er mer it kíærazta at bua, eigi beidumzt ek ne fysumzt villdara.» «Þo at þu hafir eigi til þionat, sagdi engillinn, þa skalltu sia meiri fagnadi en þessir eru.» Þvi næst gengu þau, ok þotti þeim ecki starf gongunnar, en hvarvetna gengu salirnar i
 35 mot þeim ok lutu þeim með blidum andlitum ok miklum fagnadi, ok heilsudu salinni með eiginnafni ok lofudu gud, er hana frelsti, ok mæltu: «Lof see þer, drottinn eilifrar dyrdar konungr, er eigi vill dauda syndugs mannz, helldr at hann lifi ok bætiz, þu er fyrir

1 ok hystod mik tilf. B. 2 [saal. rettet: adjunxit: Oportet nos lat.; sagdi salin: fysisir mik A, B.

mikilleik miskunnsemda þinna virðizt at taka þessa sal or helvitis pislum ok gefa hana i felagskap heilagra manna þinna.»

20. Sem þau hófdu um gengit marga heilaga menn, þa syndizt þeim annarr veggri; svo nockuru har sem inn fyrri, allr brendu gulli¹ smidadr med svo tilfysiligum almætti, at þat var meiri dyrd 5 at sia þat en allt annat, er þeim hafdi fyrr birz. Þvi næst sem þau inn komu um þenna vegg med sama hætti ok inn fyrra, þa sa þau morg sæti af gulli gior ok gimsteinum, ok med himneskum hagleik buin ok med allzkonar gimsteinum, ok þrydd med inum fegrstum pellum, ok satu i þeim stolum virduligir herrar, karlmenn 10 ok kvennmenn, allir klæddir inum dyrstum pellum med allzkonar litum ok bunadi, ok hvitum yfirhofnum, svo at eingi daudlig tunga kann fra at segia, eda hyggia, hugsa eda auga sia, hversu andlit þeira allra, er þar voru, gloudu² med svo miklum biartleik, sem sol hefir, þa er hon [kemz i hæstu gongu sina³ æ midium degi; harit 15 a [hófdi þeim glitadi sem brent⁴ gull, ok allir voru koronadir gulligum koronum bunum med hinum dyruzstum gimsteinum. Ok fyrir þeim stodu gullstolar, ok þar æ bækr, allar ritnar gullstofum, ok sungu þessir helgir menn gudi alleluia med nyium saung ok sætri roddu, sva at ef madr hefði heyrð um sinn, þa gleymdi hann 20 ollum hryggleik. Þar nam salin stadar, sem hon sa helga menn ok þau hin fogru sæti. Þa mællti engillinn til hennar: «Þessir helgir menn gafu likami sina undir hardan dauda fyrir retrrar truar sakir ok astsemdar guds, ok þogu likami sina i blodi hins helga lambs. Þessir eru þeir, er giættu sin fyrir allzkonar saurlifi, en 25 þo helldu þeir logligan hiuskap um stund, en þat er eptir var lifdaga þeira, giættu þau hreinlifs ok guds þionostugerdar, svo ok þeir er drepnir voru fyrir guds sakir, ok þeir er krossfestu likami sina med margskonar meinlætum lifandi rettvísiga, ok fyrir þat, sagdi hann, odluduzt þeir allir eilifar koronur. Þessir dyrligir menn 30 eru vinir guds [ok uppgerdarmenn heilagrar kirkius.

21. Sidan er salin hafði seed umhverfis sik, þa sa hon morg landtiolld af purpura, pellum ok hvitu silki, vid gull ofin ok silfr ok med allzkonar himneskum hagleik. I þessum budum gengu þiotandi med margskonar hlidum allzkonar strengleikar, hörpur, gigiur, sin- 35 fonia, organa, sallterium, pipur med hinum sætuztum hlidum. Ok sem salin hafði heyrð þetta⁶, þa mællti hon: «Herra minn, kvad hon,

1 *saal lat.*: auro purissimo; brendu silfri ok gulli A. 2 *skinu B.*
 3 [*skin biartazt i hæstum skyium B.* 4 [*hófdum þeira gloudi vid sem B.* 5 [*i himinriki B.* 6 *þessa saungva B.*

hverra salna eru þessi in dyrligu landtiold?« Þessi hvíld, segir
 engillinn, er munka ok allra hreinlifsmanna, karla ok kvenna,
 er vel helldu heit sin við gud ok yfirboda sína i heilagrar kirkiu
 hlydni ok gjæzlu skipana sinna, ok þionudu gudi godfusliga ok gladdliga,
 5 ok helldr kioru at bera hlydnina en boda, helldr ok undirmenn vera
 en yfirbodar, en hofnuðu sinum vilia, en gerdu guds vilia, ok sann-
 liga megu þeir mæla til guds: Ver foru i gegnum elld ok vatn
 ok freisting heimsins, ok fyrir því, drottinn, leiddir þu oss i hvíld.
 Slikir hafa hug sinn ok ahyggiu a himneskum hlutum, meðan þeir
 10 eru i daudligum likam, ok hallda tungum sinum eigi at eins fra
 ordum með helgum þognum, helldr ok fra ollum meinsemdar
 hlutum, svo at þeir megu at sonnu segia: Ver þogdum ok hlyddum
 þer, drottinn, af heyrn bodorda þinna. Slikir eigu, sagdi engillinn,
 þessi hasæti ok landtiold, ok i þeim syngia þeir eiliflig lof gudi
 15 lausnara mannkyns, er gjafari er allra godra hluta.« Þá mællti
 salin: »Herra minn, qvad hon, ef þer lofit mer, þa vil ek ganga
 nær þeim ok sia þa, er her eru i landtioldum.« »Vel likar mer,
 sagdi engillinn, at þu siair þa ok heyrir, en eigi skaltu inn ganga
 til þeira. Þessir eru iafnan i yfirsyn heilagrar þrenningar fodur
 20 ok sonar ok heilax anda, en sa er inn gengr um sinn til þeira,
 hann gleymir at fullu ollum vandræðum lidnum ok vesolldum ok
 skilzt alldri optar við samsæti heilagra manna, nema hann hafi
 giætt meydoms sins, þa tekz hann upp i samneyti heilagra engla.«
 Ok þa gengu þau nær ok sa inn i landtioldunum hvartveggia
 25 kallmenn ok konur, hreinlifsmenn ok hreinlifskonur i engla lik-
 neskiu, en raddir þeira voru engla roddum likari en manna; ok
 þær salur, er þau sa fyrr með miklum biartleik, þa var þetta it
 mikla lios ok sætleikr ok ymr¹ yfir alla þa dyrd, er fyrr hofdu
 þau seet. Allir strengleikar gengu an manna starfi, sva at eingi
 30 tok hondum æ, en þo voru raddir sælnanna [yfir sætleik allra
 strengleika², ok var salunum ecki starf at roddunum, svo at eigi
 hrærdiz mudr þeira með hliodi raddanna, nema allt gek eptir þeira
 vilia. En landtioldin yfir hofdum þeira skinu með miklum biart-
 leik, ok hengu ör þekiunni rekendr gervar ör hinu skirazta gulli,
 35 ok hinn hagligazti silfrþattr i millum, ok hengu þar við bordker,
 gigiur ok horpur ok allzkonar strengleikatol [með lilium ofnum³
 af gulli ok gulligum kumpasum⁴. I millum þessa rekenda flaug
 mikill fioldi heilagra engla, allir með gullvængium, ok umhverfis

1 hliomr B. 2 [fyrir ollom strenghliodum B. 3 [með bindlaugum

40 B. 4 [lilia et spherulæ pendebant aureæ lat.

landtioldin með [hogværu flogi¹, ok sungo þeir enn sætazta saung
ollum æheyrundum.

22. Þá er salin hafði fengit fagnat þessarra syna ok villdi
þar nema stadar, þá mællti engillinn til hennar: »Se upp i
himinenn yfir þik ok yfir hofut þer.« Ok hann upplitandi sa hann 5
vid vaxinn með grænum berki ok i allar halfur fra ser ok með
laufum allzkonar ok fegrstum blomum, ok voru allir kvistimir
fullir ok lodnir af hinu bezta alldini. A þessum kvistum sat
mikill fioldi fugla með allzkonar lit, en undir kvistunum ok um-
hverfis vidinn at endilongum þá var lilium ok rosum ok blomum 10
allzkonar ilmandi grasa vaxinn. En undir vidi þessum²

APPENDIX.

(Første Cap. samt Slutningscapillerne af den latinske Original meddeles her
efter: »Visio Tnugdali edidit Oscar Schade, Halis Saxonum 1869«).

Visio cuiusdam militis Hybernensis ad ædificacionem conscripta. 15

De situ Hybernix primo.

Hybernia igitur insula est in ultimo occidentali oceano posita, ab austro
in boream porrecta, stagnis et fluminibus præcipita, nemoribus insita, frugibus
fertilissima, lacte et melle omnibusque piscacionis et venacionis generibus
opulenta, vinearum expers sed vini dives, serpentium ranarum bufonum et 20
omnium animalium venena ferencium ita inscia ut eius lignum aut corrigia
aut cornu aut pulvis omnia vincere noscantur venena; religiosi viris et fe-
minis satis præclara, armis autem crudelis et inclita; cominus ad meridiem
habens Angliam, ad ortum vero Scotos et Brittones, quos quidam Galenses
vocant, ad boream autem Cattos et Orcados, ex adverso vero ad austrum 25
Hispanos. Hæc ergo insula civitates habet præcipuas .xxxiiii., quarum præ-
sules duobus subsunt metropolitanis: Ardinacha namque septentrionalium
Hybernensium est metropolis, australium autem præcellentissima est Caselen-
sis, de qua ortus est quidam vir nomine Tnugdalus nobilis, cuius crudelitas
vel potius in eo quod egit deo pietas nostro huic opusculo materiam dedit. 30
Erat namque vir præfatus ætate iuvenis, genere nobilis, vultu hylaris, aspectu
decorus, curialiter nutritus, veste compositus, mente magnanimus, militari arte
non mediocriter instructus, habilis affabilis atque iocundus, verum (quod ego
non sine dolore possum dicere) quanto confidebat in corporis forma et fortitu-
dine, tanto minus curabat de animæ suæ æterna salute. Nam (ut ipse modo 35

1 [hogværum ok tomligum fl B, som ender her. 2 Her ender A.

sæpius cum læcrimis solet confiteri) gravabat eum, si quis ei de salute animæ aliquid licet breviter vellet dicere. Ecclesiam dei neglexerat; pauperes autem Christi etiam videre nolebat, scurris munus et ioculatoribus pro vana gloria distribuerat quitquit habebat. Sed cum tot malis divinæ misericordiæ finem dare placuit, eum quando voluit provocavit. Nam ut plurimi Corcagensis civitatis testantur incolæ, qui ei tunc aderant, per trium dierum et noctium spacium iacuit mortuus: per quod spacium amare didicit quitquit antea suaviter deliquit, nam vita eius præsens testatur quæcunque paciebatur. Passus est enim plurima incredibilia et intollerabilia tormentorum genera, quorum ordinem sive nomina, sicut ab ipsius qui viderat et patiebatur ore didicimus, nos ad augmentacionem vestræ devocionis vobis scribere non gravabit. Hic igitur cum multos haberet amicos sodales, inter eos unum habuerat, qui ei commutacionis debito trium equorum debitor erat. Hic cum statutum præstolaretur terminum, suum transacto tempore convenit amicum. Qui cum bene receptus perendinaret tribus noctibus, cœpit tractare de creditis rebus. Cui cum ille responderet, se ad manum non habere quæ pecierat, multum iratus iter repetere disposuerat quo venerat. Debitor vero mitigare cupiens amicum suum, rogabat eum, quatenus secum prius quam recederet dignaretur cibum sumere. Cuius cum præcibus negare nequiret, resedit et securi deposita, quam manu tenerat, cibos cum socio sumere cœpit. Sed prevenit divina pietas hunc appetitum, nescio namque cita qua occasione percussus manum quam extenderat replicare non poterat ad os suum. Tunc terribiliter clamare cœpit suamque securim, quam antea deposuerat, uxori sui socii commendavit »custodi (inquiens) meam securim! nam ego morior.« Et tunc verbotenus corpus exanime continuo corruit, ac si nullatenus spiritus antea ibi fuisset. Assunt signa mortis: crines cadent, frons obduratur, errant oculi, nasus acuitur, pallescunt labia, mentum cadit et universa corporis membra rigescunt. Currit familia, tollitur cibus, clamant armigeri, plorat hospes, corpus extenditur, pulsantur signa, accurrit clerus, miratur populus, et tota civitas cita boni militis morte turbatur. Quid moramur? ab hora quasi decima in quarta feria usque ad ipsam eandem horam in sabbato mortuus iacebat, nullo in eo remanente vitæ signo, excepto quod calor modicus in sinistro pectore ab hijs qui diligenter corpus palpare studuerant scenciebatur. Ea propter ipsum corpus subterrare noluerant, eo quod calorem in ipsa eius partiuncula scenciebant. Post hæc autem præsentem clero et populo, qui ad sepeliendum illum convenerant, resumpsit spiritum et debili flatu quasi per unius horæ spacium respirare cœpit. Mirantur cuncti etiam sapientes dicentes »nonne hic est spiritus vadens et rediens?« Tunc ille debili intuitu circumspiciens interrogantibus se, si vellet communicare, innuit afferri corpus domini; et cum illud sumeret et vinum biberet, cœpit cum graciaram actione laudare dominum dicens »O deus, maior est misericordia tua quam iniquitas mea, licet sit magna nimis. Quantas ostendisti mihi tribul[ationes] mul[tas] et ma[las] et conuer[sus] vi[vificasti] me et de ab[yssis] ter[ræ] iterum red[uxisti] m[e].« Et cum hæc dixisset, omnia sub testamento quæ habuit dispersit et dedit pauperibus, ipse vero de signo salutiferæ crucis signari præcepit et pristinam vitam in antea se relicturum omnimodis vovit. Cuncta autem quæ viderat aut passus fuerat nobis postmodo dicens narravit.

De defensoribus et structoribus ecclesiarum et gloria eorum.

22. Cum enim anima hijs delectata visionibus vellet ibidem stare, dixit ei angelus «Respice!» Et respiciens vidit unam arborem maximam et latissimam frondibus et floribus viridissimam omniumque frugum generibus fertilissimam. In cuius frondibus aves multæ diversorum colorum et diversarum 5
vocum cantantes et organizantes morabantur, sub cuius etiam ramis lilia et rosæ multæ nimis et cunctarum herbarum specierum odoriferarum genera oriebantur. Erant autem sub eadem arbore multi viri et feminae i cellulis aureis et eburneis, et ipsi sine cessacione laudabant et benedicebant deum omnipotentem pro universis beneficijs ac donis, et habebat unusquisque illorum 10
auream coronam in capite suo mirabiliter ornatam, et sceptrum aureum in manu sua quisque tenebat, et erant vestiti talibus vestimentis qualibus antea monachi fuerant induti. Anima autem conversa ad angelum ait «Quæ est ista arbor? et illæ quæ sub ea sunt animæ quid boni agebant, dum erant in corpore?» Et angelus ait «Hæc arbor typus est sanctæ ecclesiæ, et isti qui sub ea sunt 15
viri et feminae constructores et defensores erant sanctarum ecclesiarum, et pro beneficijs, quæ sanctis ecclesijs largiebantur, ipsarum fraternitatem consecuti sunt, et per illorum conmonicionem relinquentes sæcularem habitum continebant a carnalibus desiderijs quæ militant adversus animam, sobrie et iuste et pie vixerunt in hoc sæculo expectantes beatam spem, quæ, ut vides, eos non 20
confundit.» Et addidit «Proficiscamur!»

De gloria virginum et .ix. ordinibus angelorum.

23. Cumque profecti fuissent, viderunt murum pulchritudine altitudine et splendore ceteris dissimilem. Erat namque ex omnium lapidum preciosorum bene constructus varijs coloribus metallis interpositis, ita ut habere videretur 25
aurum pro cemento. Lapidem autem eius erant christallus crisolitus berillus iaspis iacinctus smaragdus saphirus onichinus topazius sardius crisoprassus ametistus tartacus atque granatus. Hijs et hijs similibus murus splendens lapidibus multum in sui amorem videncium mentes provocabat. Ascendentes ergo murum viderunt procul dubio quod oculus non vidit nec au[r]is a[ud]ivit 30
nec in cor hominis as[ce]ndit, quæ p[ræ]paravit deus dil[ig]entibus se. Viderunt namque ibidem .ix. ordines bonorum spirituum, videlicet angelos archangelos virtutes principatus potestates dominationes thronos cherubim et seraphyn. Audierunt autem inenarrabilia verba, quæ nec potest homo nec licet homini loqui. Tunc dixit angelus ad animam «Audi, filia, et vi[de] et incli[na] 35
au[rem] t[ua]m et obl[iv]iscere populum t[uum] et domum p[atris] t[ui] et concu[piscet] rex s[peci]em t[ua]m. Quid dicam? Cunctis patet, quanta amcnenitas, quanta iocunditas, quanta dignitas et qualis sublimitas sit interesse choris sanctorum angelorum patriarcharum prophetarum, cernere laudabilem numerum martyrum, videre candidatum exercitum virginum, audire novum 40
canticum gloriosum, aspicere apostolorum chorum, confessorum mereri consortium et, quod præcellit omne gaudium, eum, qui panis est angelorum et vita omnium, sentire clementem et piûm. Ab illo ergo loco, in quo tunc stabant, non solum omnem quam ante viderant gloriam, verum et predictarum supplicia penarum videbant, et (quod magis miramur) terrarum orbem quasi sub uno 45
solis radio videre valebant. Non enim quitquam creaturæ poterit visum

obtundere, cui semel concessum est omnium creatorem videre. Et miro modo cum starent in eodem loco, in quo prius steterant, non se vertentes in aliam partem, cunctos tamen ex eodem loco et ante et retro positos videbant. Non solum autem visus sed et sciencia dabatur ei insolita, ita ut non sibi opus 5 esset interrogare amplius aliqua, sed omnia sciebat apte et integre quæcumque volebat.

De sancto Rvdano confessore.

24. Cum autem ita esset, affuit ei sanctus Rvdanus confessor, cum magna læticia salutans eam et amplectens intimæ caritatis visceribus ait 10 «Dominus custodiat introitum t[uum] et ex[itu]m t[uum] ex hoc nunc et u[sque] in s[æculum]! Ego sum (ait) Rvdanus patronus tuus, cui iure debitor es sepulturæ.» Et cum dixisset, stetit nil amplius dicens.

De sancto Patricio et .iiii. noſis episcopis.

25. Illa vero respiciens vidit sanctum Patricium Hyberniensium apostolum 15 cum magna turba episcoporum, inter quos .iiii. sibi notos vidit episcopos, videlicet Cœlestinum Archinachanum archiepiscopum et Malachiam, qui predicto viro successit in archiepiscopatu, qui Romam tempore Innocencij papæ veniens ab ipso legatus et archiepiscopus constitutus est, qui omnia quæcumque haberé poterat cœnobijs et pauperibus dividebat. Hic constructor erat .liiii. con- 20 gregacionum monachorum canonicorum sanctimonialium, quibus omnia necessaria providebat et nil omnino sibi retinebat. Ibi etiam vidit Christianum Lugdunensem episcopum, ipsius prædicti Malachiæ fratrem uterinum, miræ continentiæ virum et voluntariæ paupertatis amatorem, et Neemiam Duanensis civitatis antistitem, virum simplicem atque modestum, sapiencia quoque et 25 castitate præ ceteris fulgentem. Hos .iiii. cognovit episcopos. Erat quoque iuxta illos unum sedile mirabiliter ornatum, in quo nemo sedebat. Dixit anima «Cuius est istud sedile et quare sic vacat?» Respondit ei Malachias «Ista sella est cuiusdam de fratribus nostris, qui non migravit a corpore; sed dum migravit, in tali sede sedebit.» Sed cum in hijs omnibus anima valde 30 esset delectata, affuit angelus domini, qui eam antecedebat et blande alloquens illam dicebat.

De reditu animæ ad corpus.

26. «Vidisti (inquit) hæc omnia?» Et respondens anima dixit «Vidi, domine. Obsecro, sine me hic esse!» Et angelus «Debes (inquit) ad corpus 35 tuum redire et omnia quæ vidisti ad utilitatem proximorum memoriter retinere.» Verum cum anima audisset quod ad corpus eam redire oporteret, cum magna tristitia et fletu respondens ait «Domine, quid tanti mali egi umquam, ut ad corpus meum relicta tanta gloria redire debeam?» «Istam (ait angelus) non 40 merentur intrare nisi virgines, qui corpora sua a tactu carnalis concupiscenciæ custodiunt et aduri magis pro tanta ac tali gloria quam coinquinari turpis concupiscenciæ volutabris malunt. Tu vero noluisti scripturarum verbis credere, et ideo non poteris hic manere. Revertere ergo ad corpus tuum, unde exieras, et tute abstinere ab hijs quæ ante faciebas! Consilium nostrum

simul et auxilium tibi non deerit, sed præsencialiter atque fideliter tibi manebit. Hoc cum dixisset angelus, conversa est anima, et cum se movere conaretur, sensit se cito mole corporis esse gravatam. Nullum enim intervallum nec temporis unum sensit interesse momentum, sed in uno atque eodem temporis puncto in cælis loquebatur ad angelum et in terris se sensit induere corpus suum. Tunc debilis aperuit corporales oculos et suspirans nichilque dicens respexit circumstantes clericos. Sumens igitur corpus domini cum graciæ actione, omnia quæ habuit pauperibus dispersit et signum sanctæ crucis suis vestimentis quibus vestiebatur superponi iussit. Cuncta vero quæ viderat nobis postmodum recitavit et bonam vitam nos ducere monuit, verbumque dei, quod ante nesciverat, cum magna devocione et humilitate ac sciencia prædicabat. Sed nos, quia vitam eius imitari non possumus, hoc saltem ad utilitatem legentium scribere studuimus; unde nos vestram, o preclara G, humillima et devotissima prece precamur clemenciam, ut nostri licet indigni memoriam in vestris habeatis oracionibus, quatenus illi placeamus, qui actor horum est, quæ ante diximus, Iesu Christo domino nostro, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen. *Explicit.*

ERASMUS SAGA.

(*To noget beklippede Pergamentblade 655V qu.*).

[Den hellige Erasmus flygter paa Grund af Keiser Diocletians Kristenforfølgelser fra Antiochia til Ørkenen, hvor Dyrene knæle for ham, og Ravnene bringe ham Føde].

..... dvr oc fog ..... oc vermþo hann, en hann blezafi þeim; oc hramnar færþo honom foztlo, [er hann] bauþ þeim, oc flvgo alldregi fvrr fra honom, enn hann bletzafi þeim. Enn þa er sio vetr hafþi hann þar veret, þa bauþ gvþ honom aptr at hverfa til stols sins. Enn allir lvþir fognoþo hans quomo oc færþo marga diofoloþa menn til hans, enn hann gorþi alla hiela(!) i gvþs nafne oc snori morgom lvþ gvþi til hannða fra heiþni, oc foro sogoragetligar fra iarteinom hans oc kenningom.

Enn þa er Dioclecianus spvrþi til dvrþarverka ens sela Herasmus, þa bæþ hann at taca hann oc leþa hann til sinn. Oc er hann com til domistols convngsens, þa mellti Dioclecianus: »Hvert er nafn þit eþa kvn þit eþa sipleti?« Enn sell Herasmus svarafi: »Ec heite Herasmus at nafne, enn kvniapr or Anþecio, ec em beþi siplatr oc bvscep.« Enn sia enn dvrlici Herasmus var englonom glicr at yfirliti, staþfastr i hvg. oc enn meste melscomaþr oc sva prydr goþligri styrk(þ), at hann ottapise hvarki pislir ne motmeli gofogra manna. Nv þa er convngr sa fegrþ yfirlitz Herasmus oc mikinn tignarþocka a yfirbragþi hans, þa mellte hann sva: »Þat hefir, at þv snvir hvguiti þinv oc atferþ til spekebragþa. Nu sva sem þu hefir outrliga alt hingat til forner forþar eptir vanþa cristenna manna oð uegsamat Jesum dauþan mann, sva sealtv nu uitrlega heþan fra [forn færa] almatkom goþom orom eptir vanþa gaufogra manna, oc s[ca]ldv oplase ora vinatto oc gneog[iasc] aþþefom oc metorþom.« Þa svarafi sell Herasmus:

»Ef þu hevir konvngur uitr vereþ [h]ingat til, þa . . . . . at
 auca oc dyrca scapara scepnonnar, enn eigi [sc]eþnona sialfa
 . . . . . or tiltekia, er ver dyrcom almatkan gvþ, þa [m]atv
 hvarki meþ . . . . . meþ [meingorþom] mic kalla fra dyrcon
 drotins mins almat[tigs] Cristz.« Þa uarþ . . . . . mellte
 sva: »Fyr þvi at beþi hafnar þu orom bo[þo]rþom oc dyrcon
 goþanna, [scaltv þat] uita, at eigi scolo ver vegia þer, helldr sco[lo]
 ver mykia þic i menlet[e oc beria] meþ blysvipom,« sagþi keisa-
 rinn, þvi at kesarinn . . . . . at hann uill eigi goþin garfga. En
 þa leit sell Herasmus til himins, er þeir borþo hann oc mellte sva 10
 viþ gvþ: »To þv mer, drottinn minn Jesus Cristr oc misevnnu
 þion þinom, oc lat mik allar qua[la]r uel mega standasc, þvi at
 ond min fvsisc til þin oc fagnar af misevnn þinne.« Enn þa er
 hann hafþi bon sinne loket, þa baþ Dioclecianus hann til sin at
 leiþa oc mellti sva: «Et mesta [m]vndo ver ha . . . . . yfir 15
 þinna oc allt yfir . . . . . þat er a þer er, ef þu heffer [eig]i sva
 ourþiliga svarat minom orþom vingiarnligom. Nv bvþ ec þer a
 nyia leic goll [oc] gimstena oc h[ogendi], ef þu uill gofgon ueta
 goþom orom.« Þa svaraþi sell Herasmus: »[Þess]er hluter aller
 er þu bvþr mer, ero herfilgir oc blecia andir manna oc drekia 20
 ondom þeira [i e]jilifan dauþa, enn ec em servdr herservþi drottins
 mins Jesv Cristz, oc mon ec fvr þvi vfir [st]jiga seliga allar ognir
 þinar oc skoti diofoligrar uelar.« Þa bauþ konvngrenn at liosta
 [vondom] gvþs [pislar vott]. Oc þa er þeir bvsto hann sem þeir
 mattv mest harg(gva), þa só hvergi a li[ca]m hans, oc [hvergi 25
 blicnaþi ne] roþnaþi hold hans. En þa er gvþ svndi slicu dvrþ
 [ui]nar sins, þa toco at calla allir lyþir oc mellto: »[Sann]liga er
 mikill gvþ cristinna manna, [sa] er slicu crapta g[efr]. . . . .
 . . . . . Dioclecianus oc sagþi: »Hvi séþ er ei[gi], eþa hvi sciliþ er
 eigi, at [Herasmus] hefir meþ ser mikinn matt- fiolevngi, era sliet 30
 [u]ndarlict . . . . . nni fiolkvngi, helldr
 gvþligr kraptr . . . . . er trv . . . . . gvþs
 alm[attigs er] let ser soma at berasc hingat [i h]eim til hialpar ollom
 [monnom] fra . . . . . Marie meio(!), oc mon koma i ennda
 heims [at] doma of lifendr oc of dauþa, oc mon hann gøþi veta 35
 goþom monnom oc giallda il[la] hlvte ranglatom.« Þa uarþ akastiga
 reiþr kesarenn oc baþ at slita hold hans [me]þ iarnkrocom oc sa
 brennosteini i sorinn loganda oc hella yfir hann allan biki. . . . .
 . . . . .
 ligu almatkan gvþ. Þa uarþ hrygr Dioclecianus konvngur oc mellti 40

lyf: «Reiðase monu oss goð or almattig, ef eigi er seiót devþr (!) oc drepinn sia galldramaþr, er þar goþlastar.» Þa bauþ Dioclecianus at binnda hendr oc fotr a enom sæla Herasmo oc kasta honom i mvrquastouo, þar er engi maþr comi til hans.

Þa toc en selste Herasmus at biþiase fyrir, es hann var byrgþr i mvrkuastouo oc mellte sva: «Hevrþu drottinn Jesus Cristr, konvng. uerallda, upros liosens! þu settir himin oc iorþ af almette specþar þinnar; þu skilþir lios fra myrkrom oc lvstir allan heim af liose miscunnar þinnar; nu biþ ec þic, at þu lvsir mvrer ór af scini birti þinnar, at eigi dyrkisc ouinir orir, helldr se allir, hve þv helpr þinom þionostomonnom.» Enn uiþ akall en(s) selsta Herasmus tok at scina lios himneserar dvrþar of alla mvrquastouona solo biartara oc fylgþi ilmr dvrliogr hvnangi sotari. Enn þeir menn er vorþ helldo a mvrquastouonne toko at undrase oc urþo hirsu uiþ þ[es]se stormerki. Þa kallaþi drottinn a uin sinn: «Ris up þu, sagþi hann, trur þion, þui at hevrþ er bon þin.» Þa fello bond af hondom hans oc fiotrar af fotom. Oc þa er en helgaste Hera[smus] seilþi astriki drottins viþ sic, þa toc hann at lova gvþ af ollom hvg oc mellte meþ mikl[om] fagnapi: «Loua ec þic, almattigr drottinn minn, i almette þrenningar þinnar, þui at þic [lo]ua mikilfengliga himnar oc himnescir craptar, iorþ oc sior oc æll scepna dyrk[ar] sinn scapara, oc þvi let ec eigi af (at) dyrka þic, drottinn minn, at þu ert dvrliogr, sotr oc m[is]evnnsamr of allar ueralldir verallda.» Þa com engell drottins til hans oc mellti sva: «Ris up oc fylg mer!» Engillinn fylgþi honom a braut af Asialandi oc allt til borgar þeiarar, er Lvcrina heitir, su stendr a Italia i Roma riki. Enn annan dag boþ Dioclecianus at leiþa Herasmom or mvrquastouonne oc ueta honom lifat. Enn þa er senndimenn kesarans como til mvrquastouonnar, þa uar allr umbuningr dvranna sva sem þeir hoffo um bviþ, enn þa uar sell Herasmus a [brau]to. Þa runno þeir at segia Diocleciano, enn hann uarþ hrvgr uiþ þat, er hann matti eigi quelia Herasmom.

Þa toc enn selste Herasmus at gora margar iarteinir i Lucrina borg: hann grod[di] siuka menn meþ eino orþi, gaf hann svn blinndom monnom, rac hann diofla fra opom, enn reste d[au]þa menn til lifs. Anastasius er nef(n)dr gofogr maþr i Lvcrina borg, sonr hans andaþisc of[c] var fort lic hans til gravar. Enn helagr Herasmus gek a mot þeim, er meþ likit foro, [oc] spurþe, hvart þeir veri cristnir eþa heiþnir. Anastasius svarapi: «Eigi ueit ec, hver trva er crist[inna] manna.» Sell Herasmus sagþi: «Ef þu

uill trva a Jesum Crist son gvps, þa mon risa til lifs sonr þinn.»
 «Egi(!) at eins mon ek trva, sagði Anastasius, ef lifnar sonr minn,
 helldr oc allir vinir mi[nir].» Þa bauþ enn selste Herasmus at
 legia niþr lic ens dauða, oc fell a kne oc retti h[en]dr til himins
 oc mellti: «Hevrþv, drottinn Jesus Cristr, bøn mina, þvi at þu 5
 comt i þenna heim a[t] hialpa svngom monnom oc leystir allt
 mankyn fra mette ouinar; þu reistir til lifs [La]zarum, þann er
 fíora daga hafði licami i leþi legit; reistv up nu, drottinn, þenna
 dauða mann, at allir viti, at engi er annarr gvþ a himni oc a
 iorþo.» Enn eptir bøn þe[ssa] reis up enn dæþi oc lifði oc mellte: 10
 «Eingi er gvþ nema gvþ cristinna manna, þann boþa[r] enn selste
 Herasmus.» Þa toco trv allir lvþir, þeir er sa iartein þessa oc oro
 skirþir a[f enom] selsta Herasmo kallar oc konor, meirr enn flogor
 hvndroþ manna. Oc fagnaði enn [dyr]ligi Herasmus misevnn drottins
 oc trv þeira manna oc mellte sua: «Þackir gori ec þer, drottinn 25
 Jesus Cristr, [þess] at þu kallar þessa menn til þinnar misevnnar.
 Nu biþ ec, at þu uarþueitir þessa [til] enda, er þv hevir seirn
 uetta.» Þa mellte Herasmus viþ allan lvþ: «Hevriþ, sönir oc dótr,
 [hyg]giþ at boþorþom drottins vars Jesus Cristz, at er megif
 comase til eilifs fagnaþar, þes er [drottinn] hevir fvrir buit sinom 20
 æstmonnom.» Hvern dag snori hann en selste Herasmus mærgom
 monnom fra heiþne oc let sevrþgoþ niþr briota enn kireior up reisa.

Probus er nefndr domandi, sa er fvr var [settr] Lucina
 borg af Maximiano kesara. Nv þa er hann sa megnase cristinn
 dom i borg þeira, þa senndi hann rit Maximiano oc sagði fra til- 25
 tekiom ens helga Herasmus. En er Maximianus hevrþi sogo
 þessa, þa senndi hann rit Probo domann[d]a, at hann færþi skiot
 Herasmum til fundar uiþ konunginn. Þa uar tekinn enn dyrliigi
 bvscep oc leidr [fyr] dæmistol konungsens. «Ertu sva þrar maþr,
 sagði konungrenn, at tv uill alla hlute at moti gora logom [orom]!» 30
 Enn sell Herasmus svaraði øngo, helldr baþ hann drottin ser
 dvgnaðar. «Fyr hvi uilldo, enn uitla[si sa]gði konungrenn, eigi
 svara mali mino?» Enn selste Herasmus svaraði: «Eigi fvrleit
 ec mal þin, oc eigi ottome ek at svara þer, helldr baþ ek drottinn
 minn at hann gefe mer mætt at stiga yfir [mo]tmeli oc meingorþir 35
 ouina minna!» Hverr er sa drottinn þinn, er þv þickise allt
 traust unndir ei[ga]?» Hann sialfr, sagði enn helgi Herasmus,
 gorþi himin oc iorþ oc alla scepno, oc sa enn sami Jesus Cristr
 gor[þi]se maþr oss til hialpar, crosfestr oc dæþr, oc reís up a
 þriþia degi; oc eigi at eins mon hann vei[ta] þer metorþ oc auþ- 40

heve, helldr befi oc himnescan fagnof.» Þa mellte reiþr Maximianus: «[V]era scal annat tvegia, at ver monem lvta crosfestom oc daþom manni, eþa er scolof ella almattig goþin garfga. Nu ef þu uill, vesall maþr, sagþi kesarenn, verþa samtengþr varre uinatto, þa mondv verþa dvrkvna (!) goþonom veita.» Þa svaraði dvrigr byscop oc pislarvæotr drottins af mikilli staþfeste oc mellte: «Ef goþin ero sua mattog, sem þer þvekir, þa forom viþ oc dvrkom þar, ef þess er uert.»

Þa uarþ glaþr Maximianus oc for meþ fagnaþi oc meþ miklo fiolmenne til hofs þess, es Þorr uar blotaðr, i borg þeire er Firmi-
 10 tana heitir. Þar var licnesce Þors gort itarlīga oc tolf alna hótt. I þeire borg voro honom hallnir .c. helgra daga; þar oro margir iþrottamenn oc margir songmenn. Enn þa er sell Herasmus com fvr þetta licneski, þa toc hann at retta henndr sinar til himins oc
 15 melli: «Hevrþv almattigr drottinn, scapari himins oc iarþar! biþ ec, at þu minntir liknesci þetta af tilquamo þinnar styrkþar; brióttv niþr blot þetta, drottinn minn, es lifir oc rikir meþ gvþi feþr of allar alldir.» Enn uiþ bøn gvþs vinar fell licneski Þors oc hvarf allt; enn þar var eftir dreki ogorligr oc serþi marga heiþna menn. Þa tok ner allr lvþr at kalla eins mans mvnni:
 20 «Mikill er gvþ cristinna manna, sa er slican matt gefr þion sinom.» Þa oapise mioc Maximianus oc for meþ mikilli scemþ til hallar sinnar. Enn heilagr byscop mellti viþ allan lvþ: «Nv megoþ er sia mott drottins mins Jesus Cristz, nv megoþ er sia oc goþco Þors, er er haueþ þionaþ. Litip er nv, hve mikill auirmsaðr (!)
 25 Þorr es. Hevrif er nu þa, sevnir minir, mina aminning, oc snuiþse oc gorif iþron, oc latiþ skirase i nafni foþor oc sonar oc heilags anda.» Þa truþi mestr hlvti borgar lvþs oc uar scirt otal manna af enom helgasta byscopi, oc foro allir meþ fagnaþi til sinna husa. Þa uarþ reiþr enn uersti keisare, er han spurþi þesse tipinndi, oc
 30 sendi marga riþara sina vapnaþa at vega alla þa er þeir metti finna cristna menn. Þa oro hægnir cristnir menn margir, oc do dyrliga fyr nafne Jesus Cristz, oc kolloþo allir aþr hognir vere: «Hevrþo, enn helge faþer Herasme! biþ þu fvr oss til drottins Jesus Cristz, þvi at fyr hans oþt rettu uer glaþir halsa ora unndir
 35 uapn ouina uarra?» «Verif er stvrkir, svnir, sagþi enn dvrlici byscop, þvi at sciot scolof er þa fagnaþi eignase, es eigi scal enndi a verþa.» Enn þa er hognir voro gvþs pislaruattar, þa uar senn mikill fiolþi engla i lofsteno (!) þar vfir, oc forþv þer (!) andir þessa enna selo manna meþ allri dvrþ til eilifra fagnaþa. Þa fagnaþi enn dvrlici
 40 byscop miscvnn drottins oc dvrþ vina sinna.

Þá bað Maximianus at taka enn sēla Herasmom oc fora hann i eirkvrtil gloanda . . . . .» Þat hēfir, sagði inn omilldi keisari, at harþr licami mvqvise af . . . . . svaraði sell Herasmus: «Hvart byþr þv keisari at ek scv . . . . . ek sagði konungrenn, at þu gafgir 5
 . . . . .
 stir þria sveina i Babilon, at allir uiti, at tu ert almattigr dro[ttinn u]arr Jesus Cristr.» Þá uarp hann af ser gloanda kvrtle, enn hvergi sa bruna a haurundi hans. Þá toco allir at kalla hatt oc mellto: «Sannliga er mikill gvþ cristinna manna.» Keisarenn 10
 callaði oc mellti a mot: «Þetta er eigi goþligr mōtr, helldr [diofo-] ligr kraptr.» Oc þegar bað hann at uella i katli bik oc uifsmior, oc þar i setia selan Herasmum, «[oc] scal blevta steinharta hans,» sagði Maximianus. Þá toc at retta henndr sinar til himins enn se[le] byscop, er hann uar i uello þesse, oc bað drottin ser 15
 miscunnar. Enn sua scyldi vin sinom bruþr mi[ll]dinnar, at hverge kenndi hann hita af vello þesse oc gek hell oc obrunninn or katlinom. Þá tok [tru] fiolþi heiþinna manna oc hafnaði blotom. Þá bauþ ceisarenn at byrgia enn dvrliga byscop i [mvr]quastouo oc binnda a hals honom mikinn þvnga iarns. Enn a miþre nott skein lios 20
 mik[it] i myrvastouona, oc com engill drottins oc mellte, at sell Herasmus scvldi nv risa oc honom a br[aut] fylgia. Þá foro þeir i Campaniam herað til borgar þeirar, er Formiana heitir. Þar uar enn h[el]gi Herasmus siæ daga oc kenndi ollom borgar lvþ trv retta. Þá callaði drottinn af himni a enn helga vin sinn: 25
 «Heill oc sell, goþr þrēll, hell oc sell, trvr vinr! com þu oc hvilse i himneseri dvrþ, sv var þer fvrir bven fra uphaue heims.» Enn þa er enn selste maþr hevrþi þesse orþ drottens, þa let hann til himins. Þá sa hann himnesca dvrþ oc sveitir heilagra manna skina i allre dvrþ eilifs fagnaþar oc hevrþi sēla flocka heilagra 30
 engla sotliga songva. Þá tok af þlloim hvq enn helgi Herasmus at gora þackir gvþi drotne oc mellte sva: «Dvrcanndi dvrcæ ec þic, groþari heimsens! þui at þu letr þer soma at laþa mic sva miscunnsamliga til eilifrar selo; þu toþir mer, drottinn minn, oc hvgaþir mik. Dvrþ se þer, Cristr drottinn, of allar alldir.» Þá hof með 35
 himnescom krapti enn dvriligsti drottinn ænd uinar sins, oc for enn selste byscop Herasmus agefligr pislaruotr af heime þessom sex notom fvrir Columba messo. Nu gleþsc sia enn dvriligi með helgom monnom a himneseri dvrþ, þar er rikir varr drottinn Jesus Cristr með feþr oc helgom annda of allar alldir veralda. 40

FIDES SPES CARITAS.

(Holm. 2, A; 233 folio, B; 235 folio, C; 429 octavo, D).

Prologus in tres virgines Fides, Spes, Karitas. 1

Þæ er um allan heim hafdi [heilugh kenning gudligns sads runnit
5 med vaxandi milldi kraptaverkanna² fra blotum skurðgoða til
guðs kenningar ok heilagrar skirnar, [sva at allir þangat flyendr
yrði heilir³, þa matti þat eigi standaz⁴ ovinr allz mannkyns hinn
forni fiandi, spillari sannz froðleiks, at sea svo marga fagra bloma
[mannkostanna skina med ævegsti truarinnar i hiðrtum manna,
10 en sik ræntan sinum monnum. Kvaldiz hann þa akafliða af
ogurligri ofund ok illgirnd ok eggiaði einn sinn vin til grimdar ok
agangs við guðs menn⁵ at briota niðr alt kristiligt siðlæti; en sa
het Adrianus ok var þa keisari yfvir ollu Rómaborgar riki.

1. En æ þeiri tíð kom kona su til Rómaborgar, tigin at
15 kyni en myklu tignari at goðum siðum, er Sophia⁶ het, ok þriar
dætr hennar Fides, Spes ok Karitas. Hun gat snuit með fögrum
dæmum sins siðlætis mörgum göfgum konum⁷ til truar. Ok fyrir
þat kom einn greifi til Romaborgar, sa er Antiochus het, til fundar
við Adrianum ok mælti sva: »Kona ein er komin i borg vara, ok
20 þriar dætr hennar, ok skilr fra oss konur vorar, ok kennir monnum
at trua æ einn guð, þann er Jesus heitir, ok segir [med þeiri
tru alla skulu fyrirlata⁹ feðr ok mæðr, vini ok frændr, ok konur

1 Saal. Overskr. i C; mgl. B, D; Begyndelsen af Sagaen mgl. i A; her lægges B til Grund. 2 [runnit sād gudligrar kenningar, ok margir

25 ok vaxandi milldi kraptaverkanna hafdi dregit D. 3 [mgl. C.

4 ne þola tilf. C, D. 5 [skina ok margfallða aavöxtu i hiortum

30 hann upp hiarta sins vinar til grimdar við kristna menn, ok eptir þat
for hann C. 6 Sapientia C. 7 saal. C, D; monnum B. 8 [saal.
C, D; lata skulu faraz hans B.

ok [allar girndir¹ þessa heims ok oll audæfvi; ok fyrir [hennar kenning ganga fra oss konur varar ok gora skilit við oss bændr sina². Þá reiddiz keisarinn ok bauð þær allar mæðgur inn at leiða i sina holl. En þo at þessar meylar væri harðla ungar at all dri, þa voru þær af giðf gudligrar milldi lystar af helgum anda ok lærþar af spámanna orðum ok [postoligrí predikan³ ok dyrðligr i al'ri sinni atferð. En aðr þær gengi inn i hollina, þa gerðu þær i enni ser ok fyrir briosti [hins heilaga⁴ kross mark. En er Adrianus sa þær, þæ óaðiz⁵ hann sva fegrð þeira, ok bra honum sva við, at hann mátti ekki mæla. En er hann tok mal sitt, þa spurdi hann, hvaðan þær væri ok hverrar tignar, ok sagði þær miklu sundrþykki komit hafa i borgina. Heilog Sophia svaraði: »Hit æðzsta nafn ok hit vegsamligzta æ ek, allz ek er⁶ kristin, en Sophia heiti ek hinu óæðra nafni, sva sem frændr minir gafu mer; göfug er⁶ ek at kyni ok ættud æ⁷ Langbarða landi, þar alin ok uppfædd, en hingat kom ek til þess at færa dætr minar i forn Kristi.« Adrianus mælti: »Þer hafit hrellðan allan borgarlyð ok konur fra bondum sinum skildar ok [sono frá feðrum, en hafit illyrðt Óðin en lastat Þor ok Balldr, en skammtat Frigg ok Freyiu ok Gefion i orðum, ok lastat oll goð vór, ok segit þau onyt, ok eyðit allri vegsemð þeira⁸, ok sier ek giðrla, at þer munit vera þrár æ tru yðra, ok nenni ek ekki at standa i orðapófvi við konur, en [varla munum ver enn skilia⁹.«

2. Þa let hann setia þær fiorar mæðgur i myrkvastofu hia husum Palladius¹⁰ öldungs. En meþan þær voru þar, eggiaði Sophia þær æ stadfasta tru ok ast við guð ok at standaz vel pislir fyrir guðs nafni ok mælti svo: »Heyrit þer, dætr minar, lærdar i guðligum ritningum, varðveitið þer nu tru þa æ þessi kvalatið, er þer namut fyrr. Sa mun vinna allar þrautir ok yfir lata yðr stiga allar kvalar, er þer [elskudut fra barnæsku, ok sönn vón ok hialp er allra kristinna manna, ok hann mun med yðr vera einn almattigr guð Jesus Kristi¹¹. Engan fagnat megit þer moður yðvarri

1 [allt eptirlifi C; allar krasir ok allan losta D. 2 [því svivirda konur vorar oss nu ok ganga eptir hennar fortolum (ganga henni i spor D) ok vilia eigi koma til rekna med oss ne til borz eda dryckiar ok vilia eigi sia oss (un saurgan gard tilf. D) C, D. 3 [gudligum bokum C, D. 4 [mgl. - C, D 5 ottadiz C. 6 em C. 7 af C. 8 [ok eydit veg goda vorra med nidran, þeir sem skopudu himininn C. 9 [þo erum ver eigi skilin at sva bunu C. 10 Palladij C; Palladij D. 11 [logdut vid ast ok yndi ok van fra barnæsku D.

meira gora þessa heims en þann, at þer standiz virðuliga þislr ok alla freistni diöfla ok vælar manna.« Meyiarnar svörudu sva: »Ver þu örugg, modir ok drotning vör, ok send oss framm fyrir þik at domstoli þessa iarðligrs höfðingia, ok munt þu þa fagna, er þu 5 sier þrek varn ok hreysti i [þurft vorri¹. Grædari varr Jesus Kristr mun oss styrkia ok gefa oss orðagnótt, þolinmøði ok styrk at svara þessum keisara ok sigra hann; lifandi guð skal af himnum sia mega með oss sanna ast ok staðfesti truarinnar, þviat með hans hreinu orði erum vör, en sæla modir, fyrir þik lærdar ok 10 bunar allar þislr at þola fyrir hans nafni.« Móþir þeira mælti: »Gorit sem þer mælit nu, at ek mega koma eptir ydr i guðs trausti at enda yðvarrar þislar.« En er þær höfðu .iii. daga i myrkvastofu verit ok þriar nætr, bauð keisarinn þer at leiða fyrir domstol sinn inn i höll sina, ok mælti sva til þeira meyianna: 15 »Miskunnit þer æsku yðvarri ok fegrö, sva ung börn at alldri, ok elli móþur yðvarrar, ok blotit haleit ok itarlig goð vör synilig, ok dyrðkit drotna vara Þor ok Oðin, skal ek þa velia ydr hin beztu sæti i minni hirð² ok gipta ydr hinum tignuztum höfðingium i minu riki, sem þer eigut burði til ok ætt. En ef þer hafnit þessu 20 ollu, þa sver ek þess vid gud min heilog; at hvarki skal ek vægia³ æsku yðvarri ne elli, eigi tign yðvarri ne vænleik, helldr skal ek ydr með ymissum þislum til heliar færa ok saxa hræ yður ok kasta þeim fyrir dyr ok hunda ok hræfugla⁴ himins.« Þa svorudu þær allar sem einum munni mælti þær: »Heyr þu, keisari, þat 25 män þer [þikkia kynligt ok brosligt, at oss þikkir ekki undir⁵, hvart þu heitr oss goðu eða illu, vid hvorki munum ver skipaz ne skialfva. Ver eigum oss föður, þann er oss leidir til eilifrar dyrdar, þess ognir ok reiði uggum ver, þvi at þa erum ver kvaldar ok pindar, ef ver fyrirlatum hann en fylgium⁶ þinum fagrgala [ok 30 veiltræðum(!)⁷. Spari þu ekki af at lata⁸ frammi vid oss nu allar þislr, þær er þu mátt til fa at sigra vara tru, ok munt þu varr við verða, at mikill er kraptr, sa er guð gefr sinum monnum i þislum.« Þa varð keisarinn fullr af æði ok reiði, ok mælti vid móþur þeira: »Seg þu nafn⁹ meyianna ok alldr þeira.« Heilog 35 Sophia svaradi: »Hin ellzta þeira heitir Fides .xii. vetra gömul, en önnur Spes .x. vetra, en hin þriðia Karitas .ix. vetra.

3. Þa kallaði keisarinn Fidem til sin ok mælti: »Fær fornir

1 [vorri iatningu ok þraut C. 2 sva sem dætr minar sialfs tilf. C.
3 hlifa C. 4 hrafna D. 5 [undarligt þikkia, at oss þikir aungu varda
40 C. 6 iatum C, D. 7 [mgl. C, D. 8 hafa C. 9 nofn C, D.

hinni helguztu Gefion, ok lit, hversu fôgr hun er, eða hversu virðuligt sæti hun æ ok dyrdligt, þar er sem drotning vor byggvir. « Fides svaradi sva: »Ek hefir all dri slika folsku heyrða eða slika blindi [siena sem þu segir¹, at ek skula fyrirlata almatkan guð minn, þann sem alla luti skapadi or engu, en göfga stokka ok steina 5 prydda ok [gerva manna hondum².« En er keisarinn heyrði þetta, þa let hann flæ hana af klæðum ok beria hana nær allan dag med vöndum. En er hon hafdi barin verit tolf sinnum af [toLF hundradshofðingium³ ser hverium þeira .xii. sinnum⁴, þa sa engi merki sarleiks æ likam hennar. Eptir þat liet hann slita af henni 10 bædi briostin med iarnkrokum⁴. En allir, þeir er hia voru ok sa þessar pislir ok grimð, gretu sarliga ok mæltu med harmi: »[Hvat gerðu þessar meyar þess endima, at þer skyldu verdar vera at hafa slika pinsl⁵; hardla illr er dómr þinn, konungr, ok raung eru þessi boðorð þin.« En or sárum⁶ hennar rann miolk en eigi blod. Þa 15 melli heilog Fides: »Hvilikar litaz⁷ þer, konungr, ognir þinar þessar, þviat .xii. hundradshofðingar baurdu mik, ok urdu þeir allir modir, en mik sakadi eeki. Þa leztu⁸ briost af mer slita, ok kom miolk ur sárum minum en eigi blod. En þu hugsadir heimsliga, at þu mundir mik mega skilia fra gudi minum i pislum 20 þessum, en þat fær þu allregi gert.« Þa let keisarinn setia hana æ brandreid, ok var gorr⁹ undir elldr mikill, en su reekia var henne sva heg, sem hun væri æ skipi i¹⁰ logni¹¹. Hun bad til guds ok mælti: »Heyrdu, drottinn minn, littu yfir ambatt þina, at ek mega i mot standa þessum vikingi ok leysa i sundr allan 25 stundlighan krapt hans.« En þriar stundir dags var hun æ [glöanda iarni¹², ok hafdi hvergi elldr runnit a hana. Sidan let hann setia hana i [ker mikit¹³ ok hella yfir hana wellanda biki¹⁴. En er bikit tok akafliga at vella i kerino, þa leit heilög mær til himens ok mælti: »Grædari allra hluta, æ þik kalla ek i þessum 30 elldligum pislum. Drottinn minn Jesus Kristr, gættu min.« Sidan kastadi hun ser nidr aprt i hituna, ok var henne þar svo hægt,

1 [vitat sem þu hefir, er þu bydr C. 2 [smidada af manna iþrottum C. 3 [ser hverium hundrads sinnum hofðingium C; ser hverium hundradshofðingium .xii. D. 4 iarntaungum D. 5 [Hvat illt 35 gerdu meyar þessar (at mikil endemi væri gior vit meyar þessar D), er þær skulu undir slikri anaud ok kvalum liggia C, D. 6 Her ender B; nu lægges C til Grund. 7 synaz D. 8 saal, D; lestu C. 9 kyndr D. 10 Her beg. A, som herefter lægges til Grund. 11 blidu vedri, þvi er eeki vere vindr ne stormr D. 12 [loganda(!) brandreid 40 ok iarne D. 13 [no mikinn D. 14 Her ender D.

sem hon lægi i godri laug. En er keisarinn sæ hana osakada eptir slikar pislir, þa vard hann fullr af reidi, er hann matti eigi neyda hana til blota. Ok eptir þat baud keisarinn, at meyna skyllði sverdi höggva. En er en sæla mæ'r heyrdi þetta, fagnadi hon miok
 5 ok gerdi gudi þackir ok kalladi æ modur sina, er þar stod hia henne, ok bad, ath hun skyllði bidia fyrir henne, at hon mætti sina framför med sigri ok iatningu lykta. Sidan kalladi hun æ systur sinar ok bad þær vel standaz pislir eptir þeim dæmum, sem hun hafdi adr fyrir giört: »ok megit þit nu sia, hversu ek hefir
 10 yfirstigit pislir¹ ok konung sialfan, þviat hann kvelst nu, er hann matti mik i öngum lut kuga.« Sidan retti hun höfut sitt ok hæls undir sverdzeggiar ok hafdi adr kysta modur sina, ok bad þær allar heilar vera. Eptir þat hio skialldzveinn keisara höfut af henne. En aund hennar baru eínglar guds til himna, ok færði
 15 hon svo Kristi sigr sins pislarvættiss.

4. ²Eptir þat heimti keisarinn til mæls vit sig Spem systur hennar ok mællti vit hana blidliga: »Heyrdu dottir, ok hlyd mer sem födur þinum, ok blota Gefion drotningh vora til lifs þer ok heilso, at þu megir fordazt³ pislir.« Heilog mæ'r svaradi: »Vita
 20 skalltu þat, konungr, at eeki skulu stoda ord þin hegomlig. Systir min lærði mik med dæmi godrar atferdar ok æminning, at ek skyllða slikan farveg fara sem hon milldrar iatningar til drottins mins i pislarmarki systur minnar ok henne lik vera. Gior þu þat sem þu vill vit mik, ok mantu þa vita, at ek em systir
 25 hennar.« En er konungr sæ, ath hann matti eeki med blidum ordum teygia hana til blota, þa let hann færa hana or klædum ok beria med sinvöndum⁴. En þa er .x. c. höfdingiar höfdu barit hana sitt sinn hværr, þa villði hun mæla vit modur sina, ok matti fyrir því eigi, ath hun stod yfir andadri dottur sinni ok badz fyrir
 30 ok mællti sva: »Drottinn, gef þu þessi enni ungu ambatt þinne þrek, at hun megi standaz pislir i oskaddri iatninghu þinni, svo sem enne fyrri dottur minni.« En þa er modirin bad fyrir dottur sinne, þa kalladi en unga⁵ mæ'r ok mællti svo: Heyrdu, drottinn gud minn, gef þu mer sigr ok þrott.« Sidan snerizt hon til
 35 keisarans [ok mællti:⁶ »Heyrdu, nidingr ok ovinnr milldinnar, fa þu [til, ef enn er noekut eptir kvalanna⁷, ok mant þu at sannre raun um koma, ath guds kraptr er med mer.« Þæ' vard keisarinn

1 saal. C; pislir A. 2 Fra keisara ok Spem *Overskr.* A. 3 hardar tilf. C. 4 limvöndum C. 5 yngri C. 6 [tilf. C. 7 [enn til, ef eptir er nokut kvala kyn C.

reidr miog ok baud, at henne skyldi kasta lifandi i gloanda¹ ofn; ok er henne war i ofninn kastad, þa sloknadi allr elldrinn, en hun tok at syngia lof gudi. En er Adrianus heyrdi ord hennar syngiandi ok bidiandi ser gud miskunnar, þa baud hann at leida hana i brott þadan ok kvelia hana æ² annan vegh. En er hon var kvalin², þa varp enum sætazta ilm af sæarum hennar, ok mællti hun hlæiandi: »Heyrdu, vikingr, eigi kenni ek pisle þinna, þviat drottinn minn fulltingir mer ok skylir.« Þa tok keisari ath ædaz af ordum hennar ok let setia hana i eirnauckva³ ok hella yfir hana biki vellanda. Ok er þeir villdu steypa höfdi hennar nidr i velluna, þæ⁴ sprack i sundr þetta pislarfæri, en hitan ok vellan hliop æ þæ, er hana kvöldu, ok brunnu þeir, en hon var heil. Keisarinn myktiz eeki vit slikar iarteinir ok baud, at meyna skyldi höggva. Vit þetta atkvædi keisarans vard mærin glöd ok kysti modur sina ok mællti: »Fridr se þer, modir.« Svo et sama kvaddi hon systur sina ok mintiz til hennar, ok bad hana at dæmi systra sinna oskialfandi ganga undir pislir ok minnaz æ þat, at eingi missir traustz ok hugganar af gudi, sa er allt þolir fyrir hans sakir. Sidan hof hon hendr sinar til himens ok rendi augum til guds ok mællti: »Drottinn, tak þu nu önd mina, þviat ek treystumz i þer ok vænti i þer.« Sidan var hun höggvin ok for sva til guds. Þa kalladi modir hennar ok mællti: »Se her nu, drottinn minn, dætr minar tvær, hefi ek þer⁴ signdar; bid ek, at sva fari en þridia, attu samteingir þer hana.« Sidan sa hun Caritatem dottur sina albuna til pisle ok mællti med fagnadi: Giorzt⁵ þu, dottir min, karllmannlig, þott þu sert⁶ ung mæ, vertu eigi þvi afhuga, at gud fyrirlætr öngvan, þann er haunum treystizt.

5. 7 Sidan let keisarinn meyna leida til sin ok villdi svikia hana med fagrmælum, en heilaug mæ sva sem algjör ok saunn ast svaradi: «Ert þu svo vitstolinn, ath þu veizt eigi nu ætt mina, eda mant þu eigi systr minar, eda ætlar þu mik i annarri tru eda i annarri læringu verit hafa en þær, svo at ek skula svo herfilig vera ordin ok ætlara⁸ ok olik systurum minum, þar sem ek em þeim samborin i allar kynkvislir, ok eigi mun ek ein vor⁹ systra lata kugazt fyrir hundi þinum.« En er Adrianus keisari heyrdi ord meyarinnar, þa tok hann at ædaz af logha reidinnar ok baud, ath meyna skyldi festa i stagl, ok ætladi ymsum braugdum at

1 brennanda C.   2 kvalit C.   3 eiroxa C.   4 saal. C; þær A.
5 saal. C; Girtz A.   6 ser C.   7 Fra Karitate virgine Oversk. A.
8 saal. C; ætlara A.   9 varra C.

beita hana i pislum, af því ath hun var þeira yngst. En þa er hann ser litit stoda sin braugd eda vælar, þæ let hann hana naukta med hæri upp festa i staglinum. En i þessi kvol hof hun upp augu sin til himens ok mællti svo: »Fulltingdu mer, drottinn minn
 5 Jesus Kristr!« Þa sneriz hun til keisarans ok mællti: »Ecki mattu, vesall, tomt er allt þat sem þu dæmir. Ek kenni einskis æ mer, þess er þu þeckiz mik pina.« Þa mællti konungr med ogurligri rödd vit meyna: »Blota þu Gefion drottning vora, þottu vilir eigi önnur gud, ok man ek þa þo allt fyrirgefa þer.« Hon
 10 svaradi: »Fyrir hvi gremstu svo miök æsku minni eda önd? Giör þu þat sem þu vill, ecki færdu þetta af mier.« Ok eptir þessi svor hennar, þa baud hann þionostumönnum sinum at kynda ofn gloanda ok kasta þar i meynni. Þeir voru þess traudir, þvíat þeir sa guds krapt mikinn med henne. Þa geck hun sialf inn i ofninn gloanda
 15 ok sigudi sik med guds pislarmarki, ok er hun hafdi i logann gengit, þa springr i sundr allr ofninn ok hlaupa¹ sior gloandi or ofninum² ok yfir [mikinn floek³ manna, ok brendi þa alla til bana voveiffiga. En heilög mæer geck i elldinum osaukut syngiandi ok lofandi gud. Þa vard keisarinn okveda vit ok skammadizt miog ok sendi menn
 20 til ath leida meyna or elldinum. En er þeir gengu ath⁴ ofninum, þa sa þeir þria menn ganga med meyiunni i loganum solu biartare ath yfirliti. Þeir urdu svo hræddir vid þessa syn, at þeir fellu þegar niðr til iardar ok vissu ecki til manna. En er þeir vitkoduz ok stodu upp, þa badu þeir liana litillatliga, at hun
 25 skylldi ganga ut til þeira. Hun gerdi svo, ok komo⁵ þau öll saman aptr til konungs. En þegar er hann sa meyna, þa mællti hann skiott, at hana skylldi höggva. Ok er heilög mæer heyrði þetta, þa kalladi hun æ modur sina ok mællti: »Minztu min, modir.« En hon svaradi: »Bid þu fyrir mer, dottir, med systrum
 30 þinum, ath Kristr bodi mer til ydvar ath koma med fagnadi.« En eptir þessa vitrædu þeira var mærin skiott höggvin. En heilög Sophia lagdi i vagn likami þeira dætra sinna ok reid æ dyrligum smyrslum ok ók sidan .xviii. milor fra borginni i brött, ok grof þær þar ok bio um virduliga, ok hvarf sidan til borgarinnar ok
 35 gerdi gudi þackir fyrir pislarsigr dætra sinna.

6. 6 Litlu sidar vitiar heilög Sophia þangat, sem helgar meyar voru grafnar, ok margar konur med henne, ok höfdu mikil smyrsl med ser ok reykelssi, ok dyrkudu þar gud ok þessar enu

1 saal. C; hleypr .1.

2 loganum C.

3 [mikit folk C.

4 elldinum ok tif. C.

5 kvamu C.

6 andlat Sophie Overskr. A.

helgu meyar. En adr þessi kvennafloekr for æ braut, sem þangat hófdu sott, þa fell en helga Sôphia yfir helga domana ok mælti med tærum: »Komit þer nu eptir mer, dætr minar!« Þa syndiz ollum, sem hon sofnadi hogliga, ok var þat andlat hennar sottarlaust ok i fridi. Sidan grofu þær hana þar hia dætrum sinum lofandi 5 ok dyrkandi gud af þesso agæta mannvali. En eptir þetta vard Adrianus keisare lostinn sva illre sott, at hann vard fyrst blindr, en sidan vall hann maudkum, ok blodspya mikil gaus or honum med holldfua; ok sidan slo æ hann opi ok ædi, ok sprack hann i sundr i midiu, ok draufnudu i sundr allir lidir hans ok likami, svo 10 at trautt helldo saman, er grafa skylldi. En messudagr þessa þriggia meyia er kal. Augusti gudi almatkum til lofs ok dyrdar, þeim er lifir ok rikir um allar alldir allda. Amen.

GREGORIUS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio*),

Her hefr upp sögu ens helga Gregorij pava.

Gregorius atti allt kyn i Romaborg, ok het Gordianus fadir
5 hans, hann var enn göfgazti madr, en Silvia het modir hans.
Frændr Gregorij voru göfgir at virdingu, en þo voru þeir enn
göfgari fyrir gudi af godlifi sinu ok sidsemi ok trufesti. Felix
pafe hardla dyrligr madr, sa er giora let kirkiu guds pislarvottum
Kosme ok Damiani i Romaborg, hann var af¹ Gregorij, en
10 Tharsilla heilug mæR ok meynunna, su en sama er Krist sialfan
sa koma til sin, adr hun andadiz, var fódursystir hans. Þat er
at getnadi giórt um hana Tharsillam, sem nu var int, at hun
heyrdi himneska rödd vid andlat sitt, ok þat med at hun sa sialfan
drottin vorn Jesum Krist koma eptir ser; ónnur fódursystir hans er
15 nefnd Gordiana, en en þridia het Emiliana. Þær voru badar
helgar meyar Tharsilla ok Emiliana, at þvi er Gregorius sialfr
berr vitni um nu sidan i bok sinni einni.

En þat er at segia fra þeim systrum med þam ordum, at þær
þionudu allar gudi i lifi. En þa er þvi hafdi leingi fram farit, þa
20 er sagt, at Gordiana² systir þeira mæddiz miög i sinni tru, ok
vard eigi betr en svæ um hennar ræd, at hun gleymdi til miög
guds bodordum, ok gat fiandinn sva lockad hennar hug, ath hun
lagdi meira hug æ þersa heims gaman helldr en æ sina þurft.
Tharsilla hellt vel sinni veniu i astud vid almattkan gud. Þat
25 var opt er hun harmadi ok ræddi um fyrir Emiliane systur sinne,
hvern skada þær höfdu bedit um þat, er Gordiana systir þeira
giórdiz ohlydin gudi ok þeira fyrirtólum. Tharsilla styrkti sva
tru Emiliane systur sinnar ok bad, at hun skyllði leida sinn hag

1 aa fe *Cd.*   2 Cordiana *Cd.*

ok sitt rad miklum athugha; hon mælti vid hana þessum ordum opt sinnum: »Ek se Gordianam systur oekra, kvad hun, eigi af vorri hælfvu vera.« Eitthvert sinn þa er Emiliana heyrði þersi ord, þa sneriz hun til bænar vid systur sina Gordianam, ok sva et sama Tharsilla; stundum badu þær hana, sem þær kunnu, til samþyckis vid sik, en stundum ávitudu þær Gordianam. En ávallt sidan er mille vard hirtingarorda þeira, þa sneriz Gordiana þegar til leikmeyia sinna ok til þessa heims skemtunar. En er þersu for framm miög leinge af hennar hendi, þa vard systrum hennar at miklum harmi hennar orækt, er þær mattu eigi aleidis snua hennar atferdi, sem þær villdu. Fra því er sagt, at á einhverri nott giordiz þat til tipinda, þar er Tharsilla svaf, at þa vitradiz henni Felix pafi ok þackadi henni sitt godlifi, bædi þat er hun hafdi framit vid Gordianam systur sina¹ i sinni æminningu ok sva önnur miskunnarverk mörg, þau er hon hafdi giört fyrir guds sakir. Hann sagdi henne sva pafinn, at hun mundi skamma stund uverit hafva i þessum heime, enda lofv(ad)i þat litt vid, at þegar er hun vaknadi or þeim draumi, þa kendi hun ser sottar. En er sottin ok ath henne fast, þa let hun giöra eptir frændum sinum ok vinum, sva sem þa var venia Romveria til, þa er nalgadiz göfgra manna andlat, ok let hun alla alpydu manna, þa er þar var komin, gudi lof syngia ok hans helgum mönnum. Þar var þa komin modir Gregorij Silvia ok margir adrir göfger menn at þiona Tharsille. En er þeim var minz von², þa tok hun at kalla hatt Tharsilla ok mælti: »Hverfi þer nu á braut fra mer, sagdi hun, þviat Jesus kom nu ath vitia³ min.« En er Tharsilla hafdi þetta mællt, þa andadizt hun. En er þessi tidindi voru, þa vard þar sva mikill hilmr, at eingi þottiz slikan kent hafva þeira, er þar voru vid staddir. En er hun var öndud, þa var buit um lik hennar vel ok vegliga, sem verdugt var, ok eptir slikum hætti, sem sidr Romveria var til at bua um gröft göfugra manna. Þat er ok vid getit, at litlu eptir andlat Tharsille á einhverri mikilli hatid, at þa vitradiz Tharsilla Emiliane systur sinne i draumi, ok for hun med fagrligu ladordi i mot henni af guds halfu ok mælti sva vid hana: »Kom þu, systir Emiliana, sagdi hun, ok giör helga samkundu med mer.« Emiliana svaradi henni æhyggjusamliga: »Ef ek kem ein⁴, sagde hun, hvat verdr þa um Gordianam systur vora?« Þa svaradi Tharsilla med hryggum hug ok mælti: »Kom þu, sva sem ek mæli, kvad hun,

1 sinni Cd.

2 voner Cd.

3 vilia Cd.

4 eigi Cd.

Gordiana systir oekur er ætlut i sveit med leikmeyium, ok mun hun her taka laun sins erfdis i þessum heimi. « En er þær höfdu þetta vid ræzt, þa vaknadi Emilia(na) ok tok sott ok lifdi litla stund sidan ok for til hinna med veg ok dyrd, sem henni var heitid fyrir sitt godlifi. En bratt eptir andlat þeira systranna, þa tok Gordiana systir þeira ser bonda ok giördi þa mart þat i gegn skapara sinum, er þa treystiz hun varla, medan þær lifdu allar systir. Nu vard þat sva um þenna hag, sem sagt er, at þær hofu upp med einni astud sina æfi vid almattkan gud, en þo endu þær sina atferd med mikilli misleiti. En þessir hlutir, er nu eru sagdir med skömmu mæle, megu afla mer mikillar astudar vid gud af dæmum ok af lifi Tharsille ok Emiliane, ef madr færer ser i nyt, en i ödru lagi ma ok sia mikillar æhyggiu ok varudar lif Gordiane systur þeirra.

2. En þat er at segia fra Gordiano födur Gregorius, er getit var i öndverdu þessu mali, at hann var spekingr enn mesti at öllu mannviti, hann var rikr ok göfugmenne mikit ok audigr at fiarhlutum, hann var ættstor ok stiornarmadr mikill, sidlatr ok sidvandr i alla stadi. Hann var kvongadr hardla vel, en sva sem fra honum er sagth, þa var þat þo mæl manna, at i eingan stad þætti Silvia kona hans, er adan var nefnd, minni skörungr at sinu hofi helldr en hann þotti. En er sour þeira ox upp Gregorius, sa er nefndr var i upphafi þessa mals, þa giördiz hann sva hlydinn fedr sinum ok modur, at hann villdi eingan hlut i moti þeim gera. Ok þegar æ unga alldri var hann settr til nams af födur ok af modur. Hann bra þa þegar mikit af veniu annars ungmennis, ok var hann at ser framar giörr en adrir ungir menn, þeir er þa væri i Romaborg i þann tima. En sva sem Gregorius var ættstor ok kyngöfugr, þa giördiz hann þo enn mesti ættarbætir i alla stadi, ok þa kynslod þryddi Gregorius godum sidum ok dyrligri atferd sinni. Þat þikir verit hafa med miklum taknum, er Gregorius hlaut þat nafn, sem hann hafdi. Gregorius þydz vakr til vors mæls at færa, enda var hann ok sannliga vakr at sia vandliga bædi um sina þurft ok sva annarra; þa var hann vakr af sialfum ser, er hann fylldi þat i godum verkum, er hann nam edr kende, en þa vackti hann ödru til þurftar, er hann kende i ordum god verk, þau er hann giordi. Hann vard sva bokfrodr ok sva algjörr at ser um allar lærdomslistir þegar æ unga alldri ok at öllu mannviti, at i þann tid, er i Romaborg var mestr lærdomr, geck

honum einge hærra i öllu boknami. Hann hafðiz þegar miög i æsku sinni a mali vid alldrada menn ok kostgefdi ath muna þat allt eptir, er þeir kendu honum til mannviz. Hann safnadi þa frodleik miklum i sinu brioste, þeim er hann bar sidan upp fyrir alpydu æ þeiri tid, sem hæfdi, ok sva kvedr at i heilagri bok, at þa er Gregorius kom æ gatnamot lærdomsins, at þa fyrirlet hann vinstri götu lærdomsins, þat er veralldlig speke ok þessa heims virðing. Hann lagdi þegar æ unga alldri allan hug til guds þionustu ok at audlazt himneskan fagnad ok sanna vitro, ok villdi hann at nafni einu þiona þessa heims virðing. En þa er hann dvaldi miog leingi at skiliazt berindis med þessa heims lif, þott þar væri hugr hans allr, er gud var, þa toku sva at hladazt æ hendr honum þessa heims abyrgiur, at hann þottizt einkis annars fyrir gæ.

En þa er (at) andlati födur hans bar erfd undir hann, ok hann atti sialfr forrad fiar sins, þa let hann bratt þat bert verda fyrir monnum, hvilikr hann hafdi leingi verit i gud(s) augliti. Þa hugdi hann at því bædi nott ok dag, hversu hann skyldi astsamligaz gudi þiona med sinum audæfum, ok gaf hann þa fe þat allt til guds þacka, er hann atti, ok fylgdi sva i eptirlikingu fataekis Kristi fataekum ordnum fyrir vorar sakir. Þa reisti hann upp sex munklif i Sikileyiu ok lagdi þar til slika aura, sem þeir munkar þurftu, er þar voru, en et siaunda munklifi let hann setia hia kirkiu þeira Pals ok Jons piningarvotta guds i Romaborg til dyrdar Andree postola, þat er hann var sialfr munkr i leingi sidan med mörgum brædrum ödrum, ok lifdi hann þar sidsamliga ok dyrliga. Til þeira munklifa allra lagdi Gregorius sva iardir ok audæfi, at vel matte þörf vinna til allra atvinnu, er þar skylldu gudi þiona. Sidan gaf hann þat fe allt, er eptir var, þurfamönum, ok þat er af geck þeira naudsynium, ok fyrirleit hann allt þessa heims skraut ok sneri þeiri tign allri, er hann hafde i verölddu, til þess at eignazt hæsta dyrd i himnum; ok sa er litlu adr geck um borgina skryddr gudvefium ok gimsteinum, sa þionadi af skömmu bragdi öreigi stafkörlum.

Þa giördizt hann munkr, ok var hann sva algjörbratt i þeiri atferd, at honum matti vel iafna vid þa menn, er leingi höfdu reyndir verit at allri gæzsku. Hann var kostgæfr til i sifellu at lesa helgar bækr; hann hafdi sva mikit meinlæti i föstum ok vökum ok i bænahaldi, at þar kom um sidir, at hann matti trautt

of standa einn saman af því ok af kvidvælindi, því er hann hafdi. Sva er sagt, at kvidvælindit ok þesskonar meinsemi, sem þar fylger, sotti hann miog sva, at stundum var hann at bana kominn, nema hann matadizt opt æ hverium degi. Fra því er sagt, at þat var einu sinni, þa er kvidvælendi sotti hann i mesta lagi, at hann matti einga stund æn vera berging matar. Þa var komit at paskum, þvattdag fyrir paska, þa er hvert barn fastadi, en hann matti sialfr eigi fasta, þa fell honum þat nærr en sotten, er hann skyllði eigi fasta mega. Þa heimti hann til sin hardla helgan mann þann, er Eleutherius het ok þa var munkr i munklifi hans, ok sa enn sami reisti mann af dauda. Hann beiddi þa Gregorius þess, at þeir skyllði badir saman bidia þess gud med tarum, at honum gæfizt megn til föstu þann dag. En er þeir höfdu skamma stund þess bedit, þa tok Gregorius at hafa sva mikit briostmegn, at hann þottizt eigi þurfa at bergia mat a þann dag, ok sva vard brad bot æ meinsemi hans, at hann undradizt sialfr i hug ser, hvi hann tok sva bratt sva mikit megin, sem þa þottizt hann hafa af iafnlitlum mætti, sem hann hafdi adr haft. En er ath kvelli kom, þa var hann sva hress madr, at hann matti vel hallda föstu sinni til morgins, ef hann villdi. En þott Gregorius kendi ser hvern dag vanheilsu, þa afladi hann þo eigi sva hvilldar likama sinum, at eigi giördi hann ævallt annat tveggia, at hann badzt fyrir, edr las helgar bækr edr skrifade, edr orkti nyiar bækr, ok mæddi hann sva likam sinn ævallt i hversdaghligu erfvidi, at su var eingi stund, er eigi væri hann i nöckverri guds þionustu.

3. I þann tid hafdi Gregorius ertr ok alldin miög til fæzlu ser, sva sem Silvia modir hans sendi til handa honum. Hann hafdzit þa at riti löngum hia hlidi því, er kent er Pali postola. Þar kom eingill guds um dag ath honum med yfirlitum þeim, sem madr væri voladr kominn af skipsbroti, ok bad hann gefa ser nackvad. Þa let Gregorius gefa honum sex penninga ok hugd(i) honum miskunn, af því at honum fell nær fateki hans, ok bad hann i brott fara sidan. En litilli stundu sidar æ sama dege kom sa auminge aptr ok taldizt litid þegid hafva en mikit latid ok bad enn forkunnliga gíafar. Þa voru enn gefnir honum sex penninghar, ok for hann þa gladr a brott. Enn kom hann ed þridia sinni ok bad allra forkunnligazt gíafvar. Gregorius bad enn taka sex penninga ok gefa enum volada. Þa vard Gregorius þess viss af fehirdi² þeira munka, ath eingi penningr war til, sa er hann

40 1 Fra enum helga Gregorio pava *Overskr. Cd.* 2 fehirdir *Cd.*

matti gefva enum volada. Þá þóttizt hann eigi vita, hvat hann skyldi til taka, honum fell nær, ef hann skyldi einga miskunn mega weita enum volada manni. En þá spurdi hann fehirðinn, ef hann hefði ker nöckvert·edr klædi, þat er til gíafar væri fallit, eða annarsskonar grip nockurn þann, er enum fataka manni mætti at halldi koma. Þá var honum sagt, ath ecke var til wtan silfvrðiskr einn, sa er Silvia modir hans var won at færa honum æ allden. Þá ward hann allgleymr wid ok mællti: »Færdu mer hann skiott, brodir, at eigi fari sia wesalingr huggunarlauss æ brott.« Sidan gaf Gregorius gladdiga diskinn þeim manni, er hann hugdi fatakan wera, ok hvarf sa a braut; ok war þat fyrir höndum, at hann munde veita Gregorio helldr en þiggia þadan ifra. Fra því upp vard Gregorius kunnr at taknum ok ath iarteinum, ath eighi þotte hann einn saman styra munklifve sinu, helldr þótti berligha Andreas postoli sia um med honum. Einnhvern dag sende Gregorius munka .ii. ath kaupa þat, er hafa þurfti i munklifnaw, annan ellra en annan yngra. En er þeir foru, þa stal sa er ellri var af fe þvi, er þeir foru medr, swa ath enn yngri vissi eighi. En er þeir kvomu heim ok villdu ganga i kirkiu, þa vard sa þeira diöfulodr, er stolit hafdi, ok fell hann til iardar. Honum bættizt bratt, ok war hann spurdr at bodordi abota, ef hann hefði misfarit medr fe þvi, er honum var i hönd sellt. Hann syniadi, en þa æddizt hann. Hann var .viii. sinnum spurdr, ok syniadi hann ævallt; en þegar er hann syniade, þa vard hann odr. Þa kom Gregorius ok spurde, hve morgum penningum hann hefði stolit. Þa fell hann til fota Gregorio ok geck i gegn þvi, er hann hafði giört. Sidan tok hann skript, enda matti þa eigi diöfull æða hann þadan ifra.

4. ²A hatidardegi Andreas postola þa er brædr hvilldu um middegi, þa setti at einum þeira skialfta med hareysti miklu, swa at synt matti þickia, at þat nöckud bar fyrir hann, er hann atti eigi stad vid. En er brædr fundu, at honum var ollum brugðit, þa toku þeir hann at bodordi Gregorij³ ok logdu nidr fyrir allteri Andree postola ok badu honum miskunnar. Hann witkadizt bratt ok sagdi sidan, at honum hafði synzt alldradr madr, sa er visadi at honum hundi svörtum ok mællti vid hann: »Hvi villdir þu flyia or munklifi þessu.« Þvi næst komu framm munkar ok badu honum liknar enn alldrada mann. Þa visadi hann hundinum a brott, enda vitkadizt þa munkrinn skiott. Hann sagdi þa, at hann

1 villdi *Cd.*2 Fra brædrum *Overskr. Cd.*3 Gregorio *Cd.*

hefði þat fyrir borizt, at hann mundi hlaupaz æa braut ur munklifinu, ef hann hefði þat matt. Enn var sa annarr munkr, er hlaupaz villde æa braut ur munklifinu, ok villdi þa ganga i kirkiu, er hann hafði þat radit i hug ser; þa [eirdi diöfull honum¹, er hann villdi eigi i kirkiu ganga, en þegar er hann villdi i kirkiuna ganga, þa vard hann odr. En er sva hafdi mörgum sinnum (farit), þa kom Gregorius til. Þa sagdi hann honum, hvat hann hefði fyrir borizt, ok þadan af batnadi honum, sva at hann vard alheill af bænum Gregorij ok annarra brædra. Enn voru .ii. brædr, þeir er hliopuzt or munklifvi ok foru leid þa, er Appia heitir, en at þeir mætti eigi fundnir verda, þa viku þeir af gotunni ok leynduzt i iardhusi nockuru. Þeira var saknat at kvelli i munklifinu, þa sendi Gregorius brædr at leita þeira. Þeir ridu ut borgarhlid þat, er Metrosun heitir, ok leitudu þeir vida ok fundu þa eigi; þeir ridu þa apr til borgar götu þa, er Flaminea heitir. En er þeir kvomu nærri því, er þeir voru folgner, þa namu hestarnir stad undir þeim, sva at þeir giördo hvergi at ganga; þa lituduzt þeir um vandliga ok sæa leyni þat, er þeir leynduz i; þeir stigu af hestum sinum ok leitudu þeira, unzt² þeir funduzt. Sidan voru þeir hafdir i munklifvi, en af atburd þeim, er ordinn var, ok af fyrirtolum Gregorij, þa hurfu þeir af því, at þeir villdu eigi sidan flyia or munklifinu.

5. 3 Justus het munkr ok læknir, sa er opt var vanr at giöra at meinsemi Gregorij, hann tok banasott. En brodir hans sat yfvir honum, sa er Copiosus het. En er at honum tok at lida, þa sagdi hann brödr sinum til, at hann hafði gullpenninga .iii. i vitum sinum. En hann sagdi brædrum til. Þeir leitudu sidan ok fundu gullpenninga i lækningartolum hans. Þa giördu þeir Gregorius varan vid, en honum þotti mikit at, fyrir því at honum þotti læknirinn allz hugar godr, en þat var miög giört i moti reglu þeiri, er Gregorius hafði sett, at eingi munkr skyldi einn ser fe eiga. Hann hugdi at, hversu þess mætti haga, er mest hirting mætti at sliku verda, enda væri þo lækninum minzt mein at. Hann heimti til sin profast munklifisins, þann er Preciosus het, ok mællti vid hann: »Se þu nu, at eingi brædra komi til mals vid hann ne veiti honum huggan einga. En þa er at honum lidr ok hann vill, at brædr komi til hans, þa skal Copiosus brodir hans segia honum, at eingi brædra vill sia hann, ok allir rækia

1 [*rettet*; ærði diöfull hann *Cd.* 2 at *tilf. Cd.* 3 Fra einum munk *Overskr. Cd.*

hann fyrir gullpenninga þria, þa er hann hefir haft æ laun. Sidan vil ek, kvad Gregorius, at hann andizt i hryggleik ok i idrun þess, er hann hefir misgiört, til þerss at þa megi önd hans hialpazt. En þa er hann andazt, þa skal hann eigi grafa med brædrum, helldr skal kasta liki i saur nöekurn, ok þar med gullpenningum hans. Sidan skal hylia hann i iördu.« Þat for allt sva framm, sem Gregorius baud, ok andadizt sa munkr med miklum harmi. Vid þenna atburd urdu munkar sva klöekvir, at hverr bar framm allt, þat er hann hafdi i vitum sinum, þott einkis væri vert at fiarmagni. 5

En er þrir tigr daga voru lidnir fra andlati munksins, þa mællti Gregorius hardla vid Preciosum prest: »Leingi hefir Justus brodir vor verit illa halldinn, sagdi hann. Nu verdum mer at leita honum nöekurrar miskunnar. Fardu nu ok se um, at .xxx. daga se sungin messa fyrir sæl hans hvern dag fra ödrum.« Hann giördi sva profastrinn, sem honum var bodit. En er Gregorius atti mart at annazt, ok hafdi hann eigi at dagatale um þat, þa vitradizt Justus munkr um nott i svefne Copioso brodur sinum. En Copiosus spurde hann ok mællti: »Hvat er hags þins, brodir?« Justus svaradi: »Hingat til hefi ek illa verid halldenn, en nu hefir ek gott, fyrir því at i dag tok ek hold ok blod drottins mins.« Þa vitron sagdi Copiosus brædrum. En er þeir hugdu at giörla, þa taldizt sva til, at þa var iafnt .xxx. mesna sungnir fyrir sal hans, er hann taldiz miskunn hafva feingit. 10

6. A einum hverium degi bar sva at, at Gregorius geck æ torg i Romaborg, þa er þar var mart falt latid; hann sa þar sveina nöekura hardla hvita æ hars lit ok væna at aliti ok dreingiliga i vexti, ok voru sveinarnir latnir falir. Gregorius spurdi, af hveriu landi þeir voru kyniadir. Honum var sagt, at þeir væri af Einglandi æzskadir, ok slikir væri flestir menn at aliti æ því landi sem sveinar þessir. Þa spurdi hann, hvort folk væri heidit edr kristid; ok var honum sagt, at þat folk var heidit. Þa komzt Gregorius vid af öllu hiarta ok felldi thær ok mællti: »Þat er harmr mikill, kvad hann, at höfdingi myrkra skal hafa valld yfir sva biortum monnum, ok skuli þeir menn eigi niota megha guds miskunnar, er sva gozligir eru.« Ok enn spurdi hann, hversu þiöd su heti. Honum var sagt, at þeir hetu Angli. Þa mællti Gregorius: »Vel vel heita þeir angli, þvíat þeir hafa eingiliga asionu, ok hæfir at þeir hverfi i sveit med einglum æ himnum 25

ok giörizt þeir¹ samvistumenn almattkum gudi, ok mun gud
lata sina miskunn skina yfir hugskoti þeira, er einglar heita ok
hafa eingla fegrd.« Enn spurdi Gregorius, hversu herads menn þeir
hetu; ok var sagt, at þeir kalladizt Deiri. Gregorius mælti:
5 »Makliga heita þeir Deiri, heimtir undan reidi ok kallader til
miskunnar Kriz.« Ok enn spurdi Gregorius: »Hversu heitir
konungr þeira?« Syrad var ok sagt, at hann hete Aelli. Þa
brosti Gregorius ok varð feginn ok mælti: »Makliga heitir konungr
sa Alle, nær sem heiti Alleluia, ok ed hæsta lof guds alleluia (mun)
10 sidar sungid verda gude til lofs i þeim herudum.« Sidan for
Gregorius til fundar vid Benedictum pafa ok bad, at hann skyldi
senda nockurn kennimann til Einglandz ok kristna þat ok boda
þar² guds nafn, ok lezt hann buenn sialfr til þeirar syslu, ef pafinn
lofadi, ath hann færi. Þess varnadi Benedictus pafve fyst, en þo
15 lofadi hann Gregorio litlu sidar at fara, er Gregorius bad akaflligar,
ok bad pafvinn fyrir Gregorio, at gud sialfr skyldi greida hans
ferd. Þa biozt Gregorius skyndiliga ok leyniliga til fararennar
ok for med blezan pafa, þa er hann var buenn. En er Romveriar
urdu visir, at Gregorius var æ brautu farenn, þa söfnuduz þeir
20 saman æ götu fyrir Benedictum pafa ok foru flokkum æ mot
honum, þa er hann for til Petrs kirkiu, ok kölludu a hendr honum
odliga ok mællto: »Ho ho pafve, sögdu þeir, hvad hefir þu gert?
Reidan hefir þu giort enn helga Petr, eydda hefir þu Romaborg,
i því er þu hefir Gregorium æ brautu sendan.« Þa oadizt pafvinn
25 atkall alþydu ok sendi menn skyndiliga eptir Gregorio ok mælti
mikit um, at hann skyldi aptr hverfa sem skiotazt. En fyrr en
sendimenn pafva kæmi eptir Gregorio, þa hafdi hann farit þriar
dagleidir, ok var þa æ aefanga um middagsskeid. Þa var Grego-
rius horfvinn nöckut sinn fra förunautum sinum ok sat einn saman
30 ok³ sa æ bok, þa flo fugl sa æ bokina, er locustus heitir, ok nam
ser þar stad. En er Gregorius sa þat, þa mælltizt hann vid einn
saman ok hugdi at nafne kvikendis þess: »Sia fugl stödvar ferd
vora, þviat locusta þydizt, sem mællt se: nem þu stadar.« Þa
kalladi Gregorius at förunautum sinum ok mælti: »Standit upp
35 þer skiott, ok buumzt æ brautu hedan, en þeygi munum ver na
at fara leingra.« I því bili kvomu sendimenn pafva ok höfdu
miog mædda hesta³ sina. Þeir syndu Gregorio rit pafva, er þeir
höfdu med at fara. En er Gregorius hafdi þat yfir lesit, þa hvarf
hann aptr til Romaborgar, sva sem pafvinn baud. Enda dvaldizt

40 1 þeira Cd. 2 þat Cd. 3 hestina Cd.

þat allt sidan, at Eingland yrði kristnad, þar til sem Gregorius varð pafvi, þa endadi hann þessa sína ena dyrliga fyrirætlun ok sendi lærisvein þann, er Augustinus heitir, til Einglandz, ok kom hann þa kristni æ landit, sva sem sidan hefvir haldizt.

7¹. I þann tíð sa Benedictus pafve, at Gregorius þroadizt 5
miðg at heilagleik ok at öllum mannkostum, ok varð honum þat i kunnleika, hversu Gregorius skein i forkunnligum iarteinum. Þa heimti pafvinn Gregorium ut af munklifinu ok vigði hann ok valdi enn siaunda erkidiakn til fulltings með ser. I þeiri sýslu þionadi Gregorius litillatligða, ok var hann hlyðinn yfirboda sínum, 10
ok hann var sva dyrligr madr, at hann þotti helldr hafa eingla lif en manna. Ok litlu sidar eptir andlat Benedicti pafva, þa sendi Pelagius pafvi Gregorium til Miklagardz ath fylla sýslu heilagrar kristni við Tiberium keisara. Þa fylgdu margir bræðr Gregorio or munklifinu, þeir er studdu hann i bænahalldi ok i vidrmæli 15
trufastligu i öllum vandyrdum, þeim er honum baruz at hendi i höll keisara. I þann tíð bað Leandir byskup gðfugr af Spania-landi, sa er þa var ok staddr i Miklagardi af naudsýniasýslu, at Gregorius skyllði skyra bok Jobs ens gamla, er hardla torskilit þikir vera. Sidan giörði Gregorius bok þa, er menn kalla Moralia 20
Job, ok skyrði i halfum fiörða tigi boka öll takn, þau er hann þottizt finna, at folgen væri i bok Jobs. En þa er Gregorius var i Miklagardi, þa geck villa sú hatt þar, er Eutyechius² patriarcha var upphafsmadr ath. Hann sagði sva, at menn skyllði eigi sanna likami hafa æ domsdeghi, helldr þa, er sva væri andligir, at eigi 25
mundi mega þreifa um helldr en um lopt edr vind. Þeiri villu stod Gregorius i mote ok sannadi með vitnum heilagra ritninga, at hverr madr skal sannan likama hafa æ domsdegi, þann sem hann hefir haft i þessum heimi, ok sva braut hann villu þa niðr, at eingi madr hefir þess kyns villu upptekit sidan, ok þar veitti 30
Tiberius keisari honum mikit samsinni i því mali. Þat var fam dögum sidar, at Eutyechius² patriarcha læ i sott ok var hættr, þa tok hann hendi sinni hud annarrar handar ok hellt æ ok mællti: »Þvi iate ek, at með þersu holldi skal ek upp risa.« Eptir þa iatning sannrar truar andadizt hann bratt. En rit þau 35
er Pelagius pafvi sende Gregorio, þa er hann var i Miklagardi, bera vitni um þat, af hve miklum skörungsskap Gregorius rak eyrindi þat, er honum var bodit við keisarann, ok hve vel hann kom at halldi Romverium um marga hluti i för þeiri.

1 Fra Benedicto pava *Overskr. Cd.* 2 Kutices *Cd.* 3 Eucius *Cd.* 40

8¹. Nöckverri stundu sidar (er) Gregorius kom aptr i Romaborg, þa tok a su er Tiberis heitir vóxt sva mikinn, at hun flæddi ok braut nidr morg hus ok spillti ökrum manna um alla Romaborg, ok hun giordi borgarmonnum margfalldan skada. Þa flaut foldi
5 höggorma eptir ænni ofan, þa er skolat hafdi ur urdum her ok hvar, ok þar var dreki einn sva mikill, sem ass digr væri; þat fylgdi allt ærvextinum i sio. En er ormarner kvomu i sioenn, þa do þeir allir þar. Sidan giördi æ hafvidri, ok rak þa alla æ land. En er þeir funudu, þa giördi þar af odaunan mikit. Þa
10 kom sott mikil i Romaborg, ok feingu menn bradan dauda, þeir er forvindis urdu. Sva er sagt, at nöckurum monnum syndizt sva, sem örvar flygi æ menn or lopti. En er þessi tidinde urdu, þa red pafvi sa fyrir Romaborg, er Pelagius het. En er sia sott kom sva akóf æ hendr mönnum, þa andadizt Pelagius pafvi fystr
15 allra manna i sott þeiri. En eptir andlat hans þa geek sottin sva hart æ hendr mönnum, at mörg hus i borginni urdu aleydd. En fyrir því at kristnen matti eigi vera leingi an stiornarmanninn, þa þotti öllum einsætt at velia Gregorium til pafva i Romaborg, ok urdu æ þat sattir bædi lærdir menn ok olærdir. Þa kaus öll
20 alþyda Gregorium til pafva. Hann mællti vidr því allmiogh ok kalladizt at eingu vel til fallinn, ok fyrir því mælltizt hann sva undan þessu, at hann ræddizt at taka i annat sinn veralldar virding, þa er hann hafdi fyrr latid, ok taldizt hann alskostar overdr at taka slik metord. En er hann var akafiga sottr at því mali,
25 þa þottiz Gregorius eigi mega mæla i moti alþydu manna domi, ok kom þa sva því mali um sidir, at hann lagdi leyfi sitt til þess, sem keisari villdi at væri. Mauricius var þa keisari yfir heiminum² ok var hann mikill vinr Gregorij. Þa sendi hann rit Mauricio keisara leyniliga af þeim kunnleikum, er hann hafdi halldit syni
30 hans undir skirn ok veitt honum gudzsifjar, ok bad þess akafiga, at hann skyllði eigi samþyckiazt vidr Romveria um þat, at Gregorius væri til pafva tekenn. Þa let Germanus borgargreife verda tekinn sendimann Gregorij ok breytti ritum þeim ollum, er Gregorius hafdi giörr. Sidan sendi hann þat rit keisara, at Gregorius
35 var valdr til pafva af ollum Romverium; ef honum likadi at sva væri. En er keisari hafdi radit rit þetta, þa þackadi hann þat gudi ok vard því feghinn, er vinr hans slikr, sem Gregorius var, skyllði koma til slikra metorda. Keisarinn let giöra rit ok baud

1 Fra Gregorio pafva *Overskr. Cd.*2 h'm d. e. hontum *Cd.*

rikiliga, at Gregorius skyldi þafvi vera. Medan orða keisara var at bedit, þa var sott sem akofuz i Romaborg.

9. Þa tok Gregorius erkidiakn at telia fyrir alþydu, ok hof hann a þersa lund mæl sitt: »Þat hæfir oss, enir kærstu brædr, um bardaga guds, þa er vær skulum oazt okomna, ok vær skiptumz vid, þa er þeir koma at hendi, ok hrædumzt þa, ok latum vær sva radning hans snua oss aleidis til guds, at bardagi, sa er vær þolum, myki hardleik hiartans til iþranar ok leidrettingar. Nu verdr her ðll alþyða fyrir mikilli guds reidi, ok er eingen sa, er eigi muni þess sarliga kennazt. Sott su er ferr er sva brað, at hverr er tekr deyr, fyrr en hann kenni ser sottar, ok er sem eingum gefi tom til idronar edr skriptargangs, fyrr en hann andazt. Hyggid er at, hvilikr sa mun koma fyrir glogdæman domara, er eigi naer her at grata þat, er hann (hefir misgiort), ok giðra idran sina. I husum þeim, er sott su kemr inn, er eigi sem stundar audn verdi æ um mennina, þa er fyrir bua, fyrir þvi at þat er margstadar, at allir deyaia. Fædrner grafa sonuna nidr, ok deyaia erfingiar enna ellri manna fyrr en þeir sialfver. Snuizt nu hverr sem einn vor til iþranar, medan hann er heill ok tom er at; leidum vær þat fram fyrir hugskotz augu vor, er vær hofum misgiort, ok idrumzt þess med grati, er wær drygdum medr munudlife ok hlatri. Komum fyrir andlit drottens i iatningu, ok sva sem spamadr minner ydr æ, hefum upp hiørtu med hondum til guds, er vær eflum kostgæfvi verka vorra med bænum vorum. En sa gefr styrkleik mikinn hiörtum vorum, er i ordum spamanz eins sialfr drottenn kallar ok mæli sva: Eigi vil ek dauda syndugs manz, helldr vil ek, at hann lifi ok leidrettizt. Aurvilnizt ok eingi madr fyrir saker illzku sinnar akafigrar. Ein sexdægro fasta eyddi gömlum glæpum Ninive bua, ok illvirki krossfestr odladizt af einu iatningarordi lif eilift, þa er hann rettizt a enu efzta dægri lifs sins. Snuum vær æleidis hug vorum ok hiörtum ok atferd, ok treystumzt þa, at vær munum þiggia þat, sem vær beidum. Werum vær þrabæni vid gud, til þess at hann leysi oss fra ogurligum dauda ok haska. Þrabæni su, er mönnum verdr opt leid, likar vel domara vorum, þviat gud er milldr ok sams will þraliga vera bedinn af oss, ok vill hann veita oss miskunn ok eigi sva miog reidazt oss, sem vær giðrum til. Af þvi mæli David salmari guds roddu: Kalladu æ mik a degi hrellingar þinnar, ok mun ek hialpa þer, en þu munt gøfga mik. Sa berr

ser vitni sialfr, at hann er giarn at miskunna, er æ minner, ath hann skuli bedinn vera. Fyrir því ok, enir kærstu brædr, göngum æ morgin æ medal kirkna fastandi berfættir, ok syngium siaufallt letania af öllum hugh ok medr tarum, til þers at domari vor nemi af oss alla reidi sina, þa er hann ser, at vær giölddum oss sialfver glæpi vora ok idrumzt synda vorra.« En er allr mannföldi kom i nefndum degi til bæna, eptir því sem Gregorius diakn baud, þa hofu kennimenn upp fyst göngu sina med letanie fra kirkiu Johannis baptista eptir tilskipun Gregorij. En þar næst hofu munkar upp göngu sina fra kirkiu þeira Jons ok Pals pislarvotta guds. En olærdir menn gengu fra kirkiu Marcelli pape martiris, en nunnur ok meyar gengu fra kirkiu Cosme ok Damiane; sidan manna konur fra kirkiu Stephanus diakns, en þar næst eckiur fra Vitalis kirkiu, en sidarst gengu voladir menn ok börn fra Ceciliu kirkiu. Sidan gengu allir med þersi tilskipun ok atferle aprt til Mariu kirkiu, ok badu allir med litillatum hiortum ok sannri sidsemi almatkan gud, at hann nemi af þeim sina reidi ok þersa illingarsott. Af þersi æminning ok tilskipun Gregorius i Romaborg hófz halld gagn dags ens eina, ok er nu halldinn ævallt sidan sa dagr um alla kristnina i þa minning, er sva var sottin akðf, at i göngu þeiri, er alþyda geek med krossum ok lydrinn var æ bænnum, þa fellu .lxxx. manna daudir nidr. En þeygi let hann af at telia fyrir þeim ok at eggia bænahalldz ok godlifs, til þers unzt af guds miskunn ok arnan Gregorij hvarf sott su af öll.

10.2 I þann tid er þessir atburder urdu, er nu var fra sagt um hrid, þa kvomu aprt sendimenn Gregorij, þeir er med brefum foru æ fund keisarans, ok konungs bref kvomu þau i moti, at hann villdi ser ecki lata annat lika, en Gregorius væri vigdr til pafa. Þa ætladizt Gregorius þat fyrir ser at hlaupazt i brott or Romaborg, eptir þat er hann var til pafa kosinn, fyrir því at hann var þa ordinn viss þers, at keisarinn hafdi eigi þau ord send um vixlu hans, sem hann villdi, ok villdi konungr helldr vikia 3 eptir alþydu þocka um þetta mal en eptir vilia Gregorij, ok ætladi þetta bædi ser ok ódrum til mikillar farsælu, er Gregorius var til þessa velldis kosinn. En er menn urdu varer vidr, at Gregorius villdi þetta fordazt, er fyrir var ætlat, þa var halldinn vördr yfir borgarhlidum öllum, at Gregorius skyldi eigi mega fordazt þat, er hann var til validr. Þat er sagt, at Gregorius leitadi ser fylsknes ok falz sidan i nöckurum leyniligum stad, þvíat hann matti eigi

1 reida Cd. 2 Fra Gregorio pava Cd. 3 mykia Cd. 4 fylsknsnes Cd.

komazt brott or borginni. Menn leitudu hans vida, ok fundu hann eigi. En um sidir þa feek Gregorius þat af kaupmonnum nöckurum, at hann var borinn i hudfati æ brott or borginni, ok leyndizt hann i fylsknum .iii. daga. Sidan toku menn þat rad, er vänst var til, ok hetu æ almattigan gud ser til fulltings um þetta mal 5 ok leitudu Gregorius naliga .iii. daga i samt, unzt af bænum ok af föstum borgarmanna fekzt þat takn, at mikinn hlut nætr skein geisli biartr ofan af himni æ iord nidr þar iafnt, sem Gregorius leyndizt. Þa sa ok einsetumadr nockur, sa er var utan borgar, eingla guds fara upp ok nidr i þeim geisla, þar sem Gregorius war 10 undir nidre. Sa tok til þeira dæma, er enn helgi Jacob sa stiga standa til himins upp ok kvad þar vera hus guds, at undir liose þvi mundi vera folginn stiornari huss guds, edr sialft hus guds er sidan. Þegar þa vard einvalamadr drottins fundinn ok tekinn ok naliga dreginn helldr en leiddr til Petrs kirkiu. Eigi var þat 15 giört sakir hadungar vid Gregorium, helldr fyrir þvi at borgar-lydnum var sva titt til, at þat færi fram, er ætlat var, at Gregorius være vigdr til pafva. En sidan var hann vigdr til byskups ok til pafva yfir Romaborg, ok er þat audvitad, at Gregorius stod þvi eigi meir i moti þessi tign, at hann sa, at þetta var einkanliga 20 guds vile. Gregorius giördizt sva milldr ok miskunusamr i pafvado-
 mi sinum, at hann hugdi hverium manni hialp, sem þurfti at honum at þiggia.

II. I pafvado mi sinum giördi Gregorius margar bækr helgar. Cura pastoralis heitir bok, er hann giördi um þat, hve mikil 25 vandrædi fylgdu byskupsdomi. Gregorius giördi homiliobækr .ii. ok eru i þeim skyrðar .xl. gudzspialla. Enn giördi hann þa bok er Dialogus heitir; i þeiri bok er sagt fra lifi ok fra iarteinum margra heilagra manua af Italialandi; þa bok giordi Gregorius at bæn Petrs diakns sins. Gregorius skyrði ok upphaf ok nidrlag 30 bocar Ezechielis spamanz, ok eru þat omiliur .ii. ok .xx., er þar eru um giorvar. A þat ofan giordi hann mörg rit önnur, er hann sendi vida um heiminn til stiornar heilagri kristni. I þvi hafdi hann ok mikla ahyggiu at skipa vardhalld i Romaborg, fyrir þvi at þa var sva mikill ofridr af Langbordum i þann tid, at ævallt 35 þotti hernadar von, ef eigi væri vordr halldinn. Gregorius var ok sva litt heill, medan hann var pafvi, at rida geck allðri af höndum honum, ok þo var hann hardla hrumr æ fotum optliga. En hvergi sem hann var mæddr af vanheilsu edr af ahyggiu, þa var þo su

stund eingi, at eigi hefðiz hann þat nöckud at, er til nytsemi kom. Gregorius var ok sva miskunsamr, at naliga veitti hann hverium hialp er þurfti. Hann var sem fadir væri öllum fataekum mönnum, eigi at eins þeim er innan borgar woru, helldr ok mörgum þeim 5 er langt voru i braut. Þat var til merkia um þat, at hann veitti þeim mikinn stoda munkum, þeim er fataekir voru æ utlondum i fialli þvi, er Synai heitir, þat var ok vida, er hann lagdi fe til þerss at leysa herfeingna menn or ænaud ok or myrkvastofum.

12. Gregorius hafði skamma stund verit þafve, þa er hann 10 sendi menn til at kristna Eingland, Augustinum, Mellictum ok Johannem ok marga adra guds vini med þeim. En þeir færðu þa syslu fram med sva miklum guds krapti, at þat landzfolk snerizt allt til tru, ok eigi midr af iarteinum þeim, er þeir giördu, helldr en af kenningum þeim, er þeir kendu. Þadan af er þat, er 15 Gregorius er kalladr Eingla postoli, at þat var berliga af hans tilsyslu, er kristni magnadizt æ Einglandi. Gregorius baud þat skylddliga, at i munklifi þvi hveriu, er hann reisti upp, skyldi eingi munkr hafa fe neitt i eigu sinni.

I munklifi Gregorij var munkr ok prestr at vixlu, sa er atti 20 ser brodur i veralldligu verki. Þat var optliga at broder munkins for at finna hann fyrir sakir þeira frændsemi, ok eintu hveriu sinni er þeir brædr funduzt, þa mællti munkrinn vid brodur sinn: »Höcul hefver ek eingan, segir hann, nu giördu af ast vid mik ok kaup til handa mer.« Hann svarar: »Taktu vit þimr penningum 25 ok kaup þat sem þu villt.« Þa tok munkrinn widr penningunum ok hafði i ritum sinum. Þat sa munkr annarr ok sagde abota þeim til, er yfir munklifinu var, en hann sagði Gregorio þafva. Þa skildi Gregorius þann munk fra samneyti brædra, fyrir þat er hann hafði brugdit af munka regulo, en sa munkr andadiz fram 30 dögum sidar, sva at Gregorius vissi eigi. Þa sagði aboti andlat hans Gregorio, en þa þotti honum mikit at, er hann hafði eigi tekit munkinn af banni, adr hann andadizt. Þa ritadi Gregorius nöckur ord æ bladi ok selldi diakni sinum ok bad hann fara at lesa ord þessi yfir leidi ens andada. En þau ord voru æ bladinu, 35 er sva sögdu, at Gregorius tok enn andada or banni. Þa for diakn ok giörði þat, er honum var bodit. Nott þa ena næstu eptir sa aboti broder enn andada ok mællti vidr hann ok spurdi: »Ertu broder daudr?« Hann svaradi: »Wist em ek andadr.« Pa mællti aboti ok spurdi: »Hvar hefir þu verit her til?« Hann svaradi:

»I vardhalldi var ek, fadir, allt her til, en i giær vard ek frials.«
 Þadan af vard ollum kunnigt, at æ þeiri stundu var ðnd hans
 numin or ænaud, er diaknenn hafdi lesit bref Gregorij yfver
 leidi hans.

Þa veniu hafdi Gregorius i pafvadomi sinum, at hann let 5
 bioda .xii. fataekum monnum til bordz med ser umfram um þat,
 er hann fæddi marga fataekia annars stadar. Þat var einnhvern
 dagh þa er Gregorius villdi af litillæti þiona ok hella vatni æ
 hendr utlendum manni¹ pilagrimi einum, at² því er hann hugdi
 at væri, en þa er hann hafdi snuizt fra honum at taka vatnit ok 10
 hann leit til hans, þa var hann horfinn allr, er Gregorius villdi
 þiona. Þa undradizt Gregorius miðg, hvi sva hafdi farid. Þæ
 vitradizt drottinn honum ena næstu nott eptir ok mællti vid hann:
 »A ðdrum dögum toktu vid mer i lidum minum, en i gær toktu
 vid mer sialfum i minu edli.« 15

A annarri tid baud Gregorius systlumanni sinum at lada .xii.
 utlenda pilagrima til bordz med ser. Sa giörði, sem honum var
 bodit. En er Gregorius kom til, taldi hann .xiii. menn, þa er til
 bordz voru settir. Hann spurdi systlumann sinn ok diakn þann,
 er þa hafdi inn leidda, hve hann hefði .xiii. mōnnum þangat bodit, 20
 þar sem hann hafði .xii. til nefnda. Sa taldi vandliga ok fann
 eige meir en .xii. ok mællti sidan ðruggr: »Trudu, göfugr fadir,
 þviat ek segir þer satt, eigi eru fleiri en .xii. mennerner, sem þu
 mælltir.« Diakninn taldi þa opt ok fann eigi enn þrettanda, þann
 er Gregorius sa. En er þeir höfdu opt talit, ok taldizt þeim 25
 alldregi æ einn veg, þa fann Gregorius ok skildi, at hann sa þann
 mann, er systlumadrinn matti eigi sia. Sa madr er næst honum
 sat, syndizt³ honum stundum ungligr en stundum hæf fyrir elli.
 En þa er lokit var matmali því, þa foru .xii. menn æ braut, en
 enn þrettanda mann dvaldi hann eptir, þann er Gregorius einn 30
 matti sia, ok leiddi hann i kamra sinn, þann sem hann var opt
 vanr at sitia, ok særdi hann akafiga, at hann skyllði satt segia
 til sin ok til nafns sins. Sa svaradi ok mællti: »Af hvi spyrr þu
 at nafni minu, þat er undarligt hardla; minztu æ hitt, at ek em
 skipsbrotzmadr, sa er kom til þin, at (þvi) er þer syndizt, þa er 35
 þu satz at riti i munklifvi þinu. Mer gaftu .xii. penninga ok
 silfrdisk, þann er sæl Silvia modir þin hafdi þer sendan med alldini.
 Þat skalltu vist vita, at æ þeim degi, er þu gaft mer giafir af
 glödu hiarta, red gud þik til þerss, at þu skylldir vera höfðingi

1 mm (d. e. monnum) Cd.   2 af Cd.   3 Greg. tilf. Cd.

heilagrar kristne ok sitia i stoli Petrs postola ok vera hans spor-
göngumadr, fyrir því at þu lifder eptir hans dæmum, ok hans
eptirlíkingarmadr giordizt þu i örleik þinum. Hann midladi þat
hverium, er hafa þurfti, ok skipti hann öllum aurum sinum medr
5 þurfamonnum.« Þa mælti Gregorius ok spurdi: »Hvadan af
veiztu þat, at gud setti mik til höfðingia yfir kristni sinni?«
Hann svaradi: »Þvi at ek em eingill guds, ok var ek þa sendr
til þers ath reyna þik ok styrkia rad þitt.« Þa oadizt Gregorius,
þvi at hann hafdi eigi berliga eingil guds fyrr senan. Þa mælti
10 eingillinn vid Gregorium: »Eigi skaltu oazt, sagdi hann, nu hefir
drottinn sialfr sendan mik til þin, til þess at ek skylldi vera
vordr þinn, medan þw ert i þessu lifi, ok med minni ærnan skaltu
þiggia þat allt af gudi, er þu villt þiggia.« Þa fell Gregorius æ
iord nidr ok mælti: »Ef fyrir litla giöf mina selldi gud mik til
15 hofðingia kristni sinni ok veitti mer sva mikit, at hann sendi mer
eingil sinn til vardhallz vid migh, þa ma ek eigi ætla, hve mikil
laun hann mun mer ætla, ok hversu marga goda hluti hann mun
veita mer, ef ek fylgi nu bodordum hans af ollu affi, ok em ek
nu þeim mun örvare, sem ek hefir fleira¹ med höndum, ok veiti
20 ek mart af mörgum hlutum.« Þadan af var Gregorius ölmusu-
giarnari, sem hann var öruggari vordinn um þat, hver laun hann
munde fyrir taka.

I þann tid hafdi einn fataekr madr fundizt i Romaborg, sa er
af matleysi hafdi dait; en því kunni Gregorius sva illa, at hann
25 söng leingi eigi messur epter, ok nær virði hann sva, sem hann
hefði þeim banat, er af fataeki hafdi i hans syslu fared.

13². Kirkia su er villumenn höfdu haft i Romaborg vard
byrgd, til þess unzt Gregorius var pafvi, þa var hun ok lokin
upp, ok voru þar bornir inn helgir domar Sebastiani ok Agathe,
30 ok sidan var hun vigd, sva sem þar til heyrdi, ok þa kom Gre-
gorius þangat med mikinn mannfiolda ok söng þar messu. En at
messu þeiri kendu menn þess, þeir er þröngt stodu fyrir utan
sönghus, at gölltr nockurr boradizt i milli þeira, til þers unzt sva
þotti, sem hann færi ut or kirkiu. Þess kendu margir menn, en
35 eingi matti svin þat sia, en öllum þotte kynlikt. Þat let gud til
þess verda, at öllum skylldi synt þikia, at fyrir Gregorio ok fyrir
helgum domum flydi þadan ohreinn ibue, sa er þar hafdi ædr
mikit velldi haft. Eptir messu for Gregorius æ braut þadan, ok
öll alþyda med honum. Nætr þær .ii. enar næstu eptir vard þar
40 ¹ fleirum Cd. ² Fra kirkiu villumanna ok Gregorio pava *Overskr. Cd.*

i kirkiu þeiri okyrreleikr mikill, ok var enn meira um ena sidari nottina, en þadan fra vard þar ecki til bysna, helldr urdu þar mörg takn af gudi; bædi var þar kendr godr hilmr ok lios kveiktuzt þar sialft, sva ath þat war ecki af manna völdum.

14^r. Huspreyia einhver göfug i Romaborg var því vön at 5
lata baka sem vandligazt oflætr, ok færði hun þær til kirkiu ok allteris hvern drottinsdagh, þangat sem Gregorius veitti tidir ok sialfr þafvinn sōng messu. Einnhvern dag þa er hun geek til at 10
taka þionustu, ok Gregorius villdi gefa henni corpus domini, ok hann mællti sva: »Holld ok blod drottins vors Jesus Kristz stodi þer til fyrirgefningar allra synda ok til lifs eilifs«, þa hlo hun. En er Gregorius sa þat, þa gaf hann henne eigi corpus domini, helldr lagdi hann þann hlut ser einn nidr æ allteri ok baud diakni at 15
vardveita, unzt alþyda hefði tekit hunsl. Eptir þat er tidum var lokit, spurdi Gregorius husfru ok mællti: »Seg mer, hvi vartu sva diōrf, edr hvad kom þer i hugh, er þu hlott, þa er þu skylldir 25
taka corpus domini?« Hun svaradi: »Ek kenda hlut af oflatu þeiri, er ek hafdi bakad siōlf ok giōrt med minni hendi, en er ek heyrdi þik þad kalla corpus domini, þa hlo ek.« Þa taldi Gregorius um þat mal fyrir alþydu ok eggjadi, at allir skylldi bidia 20
þers gud med honum, ok til trubotar mörgum mōnnum syndi hann likamliga, hvat þat var raunar, er husfruen trudi eigi vera holld ok blod drottens. Þa reis Gregorius upp af bæn ok lydrinn med honum, ok alþyda þreyngdizt at allterinu at sia himneskt takn. Þa er hann letti af corporale af þeim hlut, sem hann hafdi lagt æ 25
allteri, ok hann hafdi ætlat at gefa husfreyiu, þa fanzt þar hlutr af minzta fingri manz blodugr, ok syndizt þa sva alþydu. Þa mællti Gregorius vid husfreyiu: »Trudu nu fra þvisa því, er drottinn sagdi, at braud þat sem ek gef er sannlig(a) holld mitt, ok dryckr sa er fylgir er blod. En skapari vor, er veit ostyrkleik 30
vorn, snyr braudi ok vini vatni blōndnu i holld sitt ok i blod af helgan anda sins, sva at þat helldr þo asionu sinni, ok giōrir hann þat af þeim enum sama mætti, sem hann skapadi allt or einugi fyrir ðndverdu, ok hann samdi ser likama af holldi heilagrar Mariu i krapti heilaghs anda.« Sidan beiddi Gregorius þers, ath lydrinn 35
skylldi bidia med honum, at su en sama þionusta tæki enn sina æsionu, sva at þa mætti hun vera gefin husfreyiu, sem adr var ætlat. Enda vard þat ok sva, at þa snerizt sa fingrar hlutr i brauds æsionu, sva at allir sæ þat, þeir er wid woru staddir, ok

styrktuzt allir i tru sinni af sva itarlighum iarteinum. Þa idradizt husfreyia miog ottru sinnar i guds augliti ok allrar alþydu, en Gregorius huggadi hana med mörögum fagriligum orðum ok bad, at hun skyllði wera gætin um sitt rad þadan i fra. En sidan eptir þat tok husfreyia corpus domini, ok ward henni mikil trubot at þersum iarteighnum sva sem morgum óðrum.

15¹. Fra því er enn sagt, þa er kristnin hafdi magnazt miog æ Einglandi, at einnhverr kynstor madr ok rikr komzt i vinfeingi wid Gregorium. Sa sendi menn sina til Gregorium þafva med gíafir miklar ok giorsemar ok beiddi þess at moti, at Gregorius skyllði senda honum helga doma postola edr pindra manna guds. Gregorius weitte þeim monnum yfirlæti gott, ok er hann war wiss, hveria helga doma þeir willdu þiggia, þa hafdi hann þa med ser i þa stadi, er þeim mönnum woru helgadir, er þeir willdu af helgum domum þiggia. Gregorius söng messur at þeim allterum, en sidan skar hann af linskauta sma af lindukum þeim edr corporalum, er hann hafdi messur yfir sungit, ok let þar fylgia nófn þeira heilagra manna, er þeir stadir woru helgadir².

(*Membranbladsfragment i norske Rigsarkiv.*)

20 Licame hans war fyrst gravenn i vtscote af Petrs kirkiv, þar sem helger þavar hvila: Leo, Simplicius, Gelasius oc Simacus. En fimtogom vetra síþarr let Gregorius en fiordæ pave með því nafne bua um helgan dom Gregorius i Petrs kirkio under alltera þeim³ er nu er Gregorius helge a, oc er þar. hvalf ifer.

25 A því are er en helge Gregorius andaðez, gorðe varan mikit, sva at menn ondþvz af matleyse við a of heim. En þott halleri syndi ollvm heimi, hve mikils hæfðingia var þa við mist i Roma, þa raknæðv þvegi(!) avondarmenn Gregorius við at helldr, þeir tælldv hann hwa verit felogsmann mikin oc hwa mioc eytt aðreþvm þeim, er lago til sto(l)s Petrs postvla. Oc er þeir mattv hanvm eigi gremiaz livanda, þa egivðvsc þeir a ðat at brenna bekr þer er hann hafði gorvar. Oc ða er þeir hæfðv brendar svmar oc villdv en brenna fleiri, þa toc Petrs(!) diacn at standa a mot þeim, hann taldi þeim þat mvdvðv ekki stoða til þess at eyða ageti Gre-
35 gorius, þott þeir brendi bekr hans, því at þo erv margar aðrar

1 Fra einum kynstorum manni *Overskr. Cd.* 2 *Her ender Sagaen i Cd. Holm.* 3 þeim (*d. e.* því *rettet til þeim, eller omvendt*) *Cd.*

epter, þer er epter erv ritnar oc erv víða of heim bornar; hann taldi þat [hafuðlæst at] brenna bekr þviliks lerifaðvr þer er hann hafði sialfr seð enn . . . . .

HALLVARÐS SAGA.

(*Begyndelsen, 238° folio; Slutningen, 235 folio; alt det øvrige af Sagaen er gaaet tabt.*) 5

Madr er nefndr Vebiorn, hann bio i Hlidum æ Vestfold i Vik austr æ bæ þeim, er heitir Husabær. Hann atti konu þa er Þorny het. Segia sumir menn hana verit hafa dottur, enn sumir dotturdottur Gudbrandz kulu hersis æ Upplondum. Hann var 10 fadir Astu modur ens helga Olafs konungs ok Haralldz konungs Sigurdarsonar. Þau Vebiorn attu tvo sono, het annar Hallvarðr, enn annar Ormr. Vebiorn var vinsæll madr ok audigr. Annar madr bio þadan skamt i brot er Kolbiorn het, þar heitir æ Velli sem hann bio 15

. . . . .
 var nockurum trúföstum monnum i Hlidum, er hird var h[el]la hans ok þær vidiar or víði snunar, er honum hafði [sö]kt verit med; ok er þat sögn sumra manna, at þær blom[gud]uz margan tima sidan. Enn stundu sidar var en helgi H. færdr i Oslo, ok 20 þa enn med heilu liki, ok hvilir sidan þar i hofutkirkiu þess kaupstadar, ok veggamadr sidan af öllu folki, sem verdugt er. Veitaz þar ok sva víða annarstadar fyrir (hans) verdleika ok arn-ardarord margfallðligir velgerningar þeim monnum, er þess bidia med rettri tru af drottni vorum Jesu Kristo, þeim er med fedr ok 25 helgum anda lifir ok rikir einn gud i þrenningu um allar alldir verallda. Amen.

II.

(Den latinske Legende om Sanct Hallvard, saaledes som den meddeles i Acta Sanctorum, Mai Tom. III, S. 401, efter et Haandskrift i Utrecht; Jfr. Munchs Norske Folks Historie III, S. 197 f.).

5 Sanctus Halwardus ex nobilibus ortus natalibus claruit, cuius pater Vebron(!) mater vero Thorni dicebatur. Cuius videlicet Thorni mater, ut fertur, filia fuit Gutbrandi comitis, qui etiam Gutbrandus genuit Ascham(!) Sancti Olavi matrem. Puer autem
 10 Halwardus crevit in domo paterna cunctis prædilectus. Erat autem primo religioni deditus christianæ, obediens parentibus, erga propinquos benevolus, corpore castus, honestate præpollens, iustitiæ cultor. Cumque Sanctus Halwardus in adolescentiam devenisset, cœpit in re familiari procuranda patris adiutor existere. Fertur etiam, quod apud cunctos habetur, quod a primævo duo pondera
 15 fecerat sibi, quo, ne aliquando fraudem faceret, sibi minus, fratri autem maius pensaret.

Cumque mercandi gratia Gotlandiam veniret, et sua ibidem negotia exercere cœpisset, venit quidam terræ illius indigena vir prædives, Botvidus nomine. Hic cum viros ignotos vidisset, ad
 20 eos accedens, qui essent et unde, requisivit. Cui illi cuncta per ordinem indicabant. Hic vero, cum Sanctum Halwardum conspexisset, ait: Quis est adolescens iste? At illi nomen et genus indicabant. Quod cum vir prædictus audisset, ait: Video vultum tuum singularem, et præ cunctis hic stantibus honorabilem. Certe
 25 scio, quod magni prodigii lucet in te futurum aliquid, unde te cum tuis contribulibus ad refectionem invito. Quod Sanctus Halwardus gratanter acceptavit. Ille vero suscipiens, omni humanitate exhibita, convivium præparavit, et cuncta, quæ in venalibus habebat, comparavit, et multo plura redonavit; et tempore navigandi ad-
 30 veniente, omnia necessaria ei tribuit, et in pace abire permisit. Sicque sanctus salvus omnibus cum sociis est reversus ad patriam.

Post modicum vero temporis, verno instante tempore, egressus Sanctus Halwardus de domo patris, ut pro suis negotiis agendis partes vicinas visitaret, venit ad stagnum Dram nomine, per quod
 35 iturus erat, extrahensque modicam lintrem de alga, ascendit eam. Et subito venit mulier prægnans, tremens ac palpitans, rogitans, ut eam secum ferret. Et interrogata, quæ esset, et quo vellet, indicato nomine, se transituram per mare velle, affirmavit: et ideo cum videret hominem eo itinere properantem, ne tardior periret,

ideo celeriter accurrisset. Jussaque mulier sedit in puppi. Ille vero iter arripuit navigando. Et subito vidit ad littus, quo mulier venerat, tres viros velociter accurrentes, qui statim aliam cymbam accipientes, post eos velocius navigant. Tunc Sanctus Halwardus ait: Agnosceis hos? Ait illa: Agnosco. Et ille: Ut video, te requirunt; dic mihi, quid feceris? Respondit illa: Verum est, quod me persequuntur, sed quod mihi imputant, non feci; imponunt enim super me causam furti. At ille: Potes te ex hoc purgare ferro ardente? At illa: Possum et parata sum, si mihi parcere velint.

Viri autem illi, ipsos velociter insequentes, dixerunt: Cur tu, Halwarde, talis adolescens, tam generosis editus parentibus, tam malam feminam tuendam suscepisti? Redde eam, ut moriatur, quoniam digna. Quibus Halwardus dixit: Quid enim mali fecit? Qui dixerunt: Furata est res fratris nostri, infringens domum eius. Quibus ille ait: Et quomodo domum infregit? Dicunt ei: Extraxit ansulam de poste, quæ tenebat seram. Et ille: Hoc opus non est mulieris, sed fortissimi viri. An aliquis invenitur, qui eam viderat hoc fecisse, vel in eius domo sublata invenistis? Sin autem incertum est, cur morietur? Nonne magis iustum, si potest, purget se a crimine? Sin autem, quod legibus iustum est, de ea fiat, aut redemptionem pro ea dabo, tantum ut imprægnantem et infantem in utero habentem ne occidatis. Oportet igitur vos sedari, nec temere quid agere. Tunc illi econtra hoc furentes vociferabant. Unus autem quisquam eorum arcum eripiens tetendit. Et sagitta fortiter emissa pectori martyris infigitur. Quo perempto etiam mulierem occidunt, et in littore sepelierunt. Ipsi vero saxum ad collum eius ligaverunt, et in mare demerserunt: sed per divinam gratiam et merita martyris, corpus eius longe post cum saxo super mare natans repertum est.

III.

LECTIONES DE S. HALVARDO.

(*Ex Breviario Nidrosiensi*).

I. Sanctus Halwardus ex nobilioribus ortus natalibus, cuius pater Vebiorn, mater vero Thorni dicebatur. Mater vero Thorni fuit filia Gudbrandi comitis, qui Gudbrandus genuit etiam Ostam

sancti Olai matrem. Erat corpore castus, honestate prepollens, iusticie cultor. Factus adolescens, cepit in re familiari procuranda patris adiutor existere. Duo pondera sibi fecerat, ne fraudem faceret, sibi minus, fratri vero maius pensabat.

5   2. Instante verno tempore partes vicinas visitauit, venit ad stagnum Dram nomine, per quod iturus erat, extraxit modicam lintrem de alga et ascendit eam. Et subito aduenit mulier pregnant, rogabat, vt eam secum ferret. Jussa sedit in puppi, et sic iter arripuit. Et subito vidit tres viros itinere, quo mulier venerat,
10 ad littus accurrentes. Qui statim aliam cimbam arripientes, post eos velocius nauigabant.

3. Tunc sanctus Haluardus mulieri ait: Agnoscis hos? Ait: Agnosco. Ut video, te querunt, quid fecisti? Ait: Imponunt super me causam furti. Potes te purgare? Ait: Possum, si michi
15 parcere velint. Uenientes viri predicti dixerunt: Cur tu, Haluarde, talis adolescens, tam malam mulierem tuendam suscepisti, que digna est morte. Sanctus pro ea multis modis respondit. Inter alia dixit: Redemptionem pro ea dabo, tantum impregnantem et infantem in vtero habentem ne occidatis. Illi vero contra eum
20 furentes, vnus eorum arcum arripiens tetendit, et sagitta fortiter emissa pectori martyris infigitur. Etiam mulierem occiderunt, et in littore sepelierunt. Ad collum sancti saxum ligauerunt, et in profundum submerserunt, sed per diuinam gratiam et merita martyris corpus eius longe post cum saxo super mare natans reper-
25 tum est.

KATERINE SAGA.

(*Cd. 233 folio, A; Cd. Holm. 2 folio, B; Cd. 429 octavo, C.*)

Her hefr upp sögu heilagrar Katerine meyar 1.

1. A dögum Maxencij keisara sonar Maximiani keisara, er ríki
hafdi halldit med Diocleciano² keisara, var giðrr mikill ofridr kristnum 5
monnum, ok var allr heimr í þann tíma nalíga fullr af ymislígum
skurdgoda villum. Vissu fair einir drottin gud vera skapara himins
ok iardar, ok fyrir því þionudu margir skepnunni med miklum
alhuga ok kollodu þat gud, er sialfir hófdu þeir sinum hondum
smídat. Sia Maxencius, er ek nefnda, villdi auka þionosto ok 10
dyrkan vid gudin, eptir 3 því sem gert hófdu fyrir honum Dioclecianus
ok Maximianus fadir hans, ok fyrir því sendi hann bref um allt
sitt ríki sva mælandi: Maxencius konungr, med miskunn ok fyrir-
hyggiu heilagra guda skipadr yfir allt Romaborgar⁴ ríki, sendir
kvediu öllum hertugum ok iðrlum, baronum ok domondum ok ollum 15
þeim, er styrkia Romaborgar ríki. Þær ahyggiur, er vær berum
fyrir tign ok frelsi heilags velldis nætr ok um daga, hafa þat ráð
stadfest í voru briosti, er vær vilium eigi upp kveda nema
naverande ydvarri speki, ok fyrir því minnum vær æ ok til eggium
ena göfguztu menn ok ena vitroztu, at þa er bref vor koma til 20
ydvar, stundit þer þa hvatlíga æ vorn fund ath sækia ok [latit
aungar vidbarur koma 5 í moti þessu voru bodi. Sidan gerdiz hardla
fiolmennr hofdingia fundr í hófutborg þeiri a Egiptalandi, er
Alexandria het, ok a þeim fundi taladi Maxencius konungr ok
tiadi sínar radagerdir [aulldunga sveit þeiri⁶, er hann hafdi saman 25
kallat, ok mællti svo: »Fyrir krapt ok verdleik allra guda⁷ þeira

1 *Ved Sagaens Begyndelse, der mangler i A, lægges B til Grund.* 2 *saal. C;*
Domiciano B 3 *saal. C;* af B. 4 *Romveria C.* 5 [*saal. C;*
setit ongur berior B. 6 [*aullum þeim sveitum C.* 7 *goda vorra C.*

er vær þionum, [ok hallda¹ farsæld ok sigri ok dyrd Romaborgar ríkis, er eingi su þíod i ollum heimi, er hafni at luta woru vellði, nema full metnadar² kristinna manna sveit i sinni ovitzku ok atrunade, su er vær hófum enn eigi matt eyda med ollu, þviat hun dreifiz³ her ok hvar um heim ok leitar ser fylsna, at hon megi fordaz vorar hendr. Ok fyrir því biodum vær ok giðrum þat laugtekit, at almennilig veghsemd ok einkannlig dyrd se veitt enum helguztum gudum, er mætti sinum ok millði styrkia⁴ vort ríki, at þau gæti vor at eilífu, en syni oss kristna menn, at vær megin nidra þeira drambi ok hegna rækiliga⁵ villu þeira, ok sialf gudin glati þeim, er vær megin eigi æ hitta. Þessi lög, er vær hófum sett, byriar oss sialfum fyrst at fylla. Vær skulum forna gudunum slikt, er vær megin af voru valldi, en þer ut ifra [fornit, hverr sem ma⁶ giarna eptir sinum fongum.« Annan dag eptir var feingit at bloti miklu; bæði voru naut ok saudir, fuglar ok önnur margskonar kykvendi sæfd fyrir gudunum. Borgin aull þaut af allzskonar songferum, er þeir lofudu fiandr med⁷, þa er þeir hugduz gera dyrd guda sinna.

2. A þeiri tíð er slikt tíðendi giorduz i borginni Alexandria, var þar stóðð ein mæ, su het Katerina dottir Kosti konungs; hun hafði þa mist fodur sinn⁸, ok var hun eptir hans frafall med frændum sinum i þeiri höll, er hann hafði att. Þessi mæ svo sem hun var ættgöfug, svo var hun ok agæt at speki sinni, numit hafði hun allar þær íþrottir a⁹ bokum, er liberalis¹⁰ heita. Hun kunnir margar tungur at skilia¹¹ ok spakliga allar spurningar at leysa, þær er fyrir hana voro bornar. Ok þa er þessi mæ sa svo mikinn muga¹² saman kominn ok slikan tilbuning¹³ blotanna ok heyrði saungva ok simphon ok margan annan strengleik, er fram var fluttr goðunum til dyrdar¹⁴, en kristna menn sa hun standa milli heiðingia gratandi ok eigi þorandi Kristi at iáta fyrir otta sakir ok hræðzlu, þa komz hun við miok; en hun tok þo at hafa karlmannligan hug i kvenligu¹⁵ briosti, ok kalladi síþan med ser þionostusveina sina nokkura ok gekk þa til hofs þess, er konungrinn¹⁶ sialfr var inni ok blotmanna sveit med honum, sva sem rum hafði i hófinu, ok færdu þar fram blotin. Heilug Katerina var svo fögr

1 [*saal. C*; *hellðr B*. 2 *saal. C*; *metnadr B*. 3 *saal. C*; er *B*.
4 *stydia C*. 5 *rikulega C*. 6 [*forne einn sem einn C*. 7 *sina C*.
8 *sins C*. 9 *af C*. 10 *Her beg. A*, *som nu lægges til Grund*.
11 *mæla B, C*. 12 *mug B*; *mannmug C*. 13 *tilbunat B*. 14 *tingar B*.
15 *kvensligu B*. 16 *keisarinn B*.

at æliti, at allir undruduz hennar fegrð, er hana sa. Ok er hun gekk at hofinu, þa mælti hun til þeira, er konungi þionudu: »Þvi er¹ ek her komin til hofs þessa, at ek vil tala við sialfan konung þat, er mali vardar ok til nytsemdar ma verða.« Þeir sögðu þegar konungi ord meyiariunar, en hann gaf henni leyfvi til inngöngu⁵ ok at tala² slikt, sem³ hun villdi. Hin sæla Katerina flutti fyrst fyrir konungi sitt erendi með spakligum gátum ok vitrligum malsendum tiltekinna dæma⁴, ok mælti myrkt en með mikilli snilld; um siðir sneri hun sinni ræðu til þeira ordtaka, er alþýða mátti vel skilia, ok sagði sva: »Her til hefvir⁵ ek, konungr, flutt erendi¹⁰ mitt [einkannliga fyrir þer⁶ sva sem fyrir hinum spakazta manni ok þeim, er sitr i hæstu sæti veralldligrar tignar; vil ek [mæla liost⁷ hedan af, at allir megi skilia, þeir er hia ero staddir, min orð. Fyrir hveria sök [samnit þer⁸ saman, konungr, sva miklum mannfiölda at stunda til ovitzku⁹ eda starfa i skurðgoða villu?¹⁵ [Undriz þer¹⁰ miok, sagði hun, hof þetta gort af manna hondum. Mikit finnz þer um hagleik þann, er þar er æ, ok um dyrðligan buning, er pryþir hofit. Nu svó fagrt sem þat er alt saman at sea, þat verfr allt, er skamt liðr hedan, at dusti [ok molldo¹¹. Undraz þu helldr himin ok iorð ok sióinn ok aðra þa luti, er i²⁰ þeim ero; hyggit¹² at solinni ok tunglinu ok stiorunum ok at þionostu þeira, hversu þau renna fra upphafi heims ok alt til enda veralldar; þau renna dag ok nott til vestrs [ok gefa all dri hvilld¹³ ok hverfa aptr til austrsins, all dri [þrytr þau ne mæðir¹⁴. Ok þa er þer hugleidit þetta, spyrit eptir ok nemit, hverr þessa²⁵ luti alla hefir smiðat¹⁵. Ok þa er þer skilit með sialfs hans fultingi, hverr hann er, ok þer megit engan finna honum iafnan, þa dyrkit hann ok eggit þess alla yðra undirmenn þeim at luta ok þiona, er valld hefir at skiota i helvitis loga öndum ok likömum sinna ovina; hann er drottinn drotna ok höfðingi allra höfðingia, hann³⁰ sá allan heiminn tapaðan af tál [ðiöfuligrar vælar ok fiandligrar¹⁶ fortolu, ok fyrir þvi sendi hann son sinn drottin varn Jesum Krist, er getinn er af helgum anda, fæddr af¹⁷ Mariu meyiú ok tok manndóm æ sinn guðdóm ok leysti heiminn fyrir kross¹⁸ pinsl ok fyrir uthelling sins hins [heilaga blöðs ok hans¹⁹ dyra dreyra, en leiddi³⁵

1 em B, C. 2 mæla B. 3 er B. 4 doma B. 5 hef B, C.
 6 [tilf. B, C. 7 [mgl. B. 8 [samnadir þu B, C. 9 saal. B, C;
 veitzlu A. 10 [Undraz þu B, C. 11 [einu B, C. 12 [hygg
 þu B, C; Tiltalen til Kongen er i disse ogsaa senere i Enkeltal.
 13 [mgl. B, C. 14 [þreytaz þau ne mædaz B, C. 15 smidada B. 40
 16 [fiandans ok B, C. 17 fra B. 18 krossins B, C. 19 [mgl. B, C.

til himinrikis alla æa sik truandi ok ser truliga þíonandi. Nu ef þu [truir æa¹ hann rettliga, ok [vilit þer² hann dyrka, þa mun hann hreinsa syndir yðrar allar ok leiða yðr síþan til eilifra fagnaða. « Keisaranum bra sva við, er hann heyrði ord heilagrar meylar, at
5 i fyrstu³ mátti hann engu svara. En er hann retti við sva sem af nøkkuru ómegni eda oviti, þa mælti hann syo: »Þu kona, lat oss [i nadum færa fornir⁴ godunum, en síþan munu ver andsvara serhverium lutum, þeim er þu ræddir. « Ok þa bauð hann nokk-
10 urum sinum monnum at leiða hana til hallar sinnar. En sialfr hann undraði miok hennar speki ok malsnilld, en einna mest hennar fegrð ok kurteisi, því at hun var hardla frið, sem fyrr var sagt.

3. Síðan er lokit var blotinu, for keisarinn's heim til hallar sinnar ok let þegar leiða fyrir sik Katerinam ok mælti svo til
15 hennar: »Heyrðum ver snilld þina [ok undrudum vær speki þina⁶ ok orða frammburð þinn; en fyrir sakir þess starfs er ver fluttum fram við goðin i þeira þionostu, [þa vard oss eigi tóm til at svara þer⁷; en nu vil ek vita, hver þu ert eða hvert þitt heiti er, ok hver ætt þin er. « Heilug Katerina svaradi: »Svo er ritat, at
20 hvarki skuli maðr⁸ lofa sik ne lasta, þvíat þat gera heimskir menn, þeir er ser leita hegómligrar dyrðar. En því at ek em eigi svo litillar ættar, at min tign megi audvellðliga leynaz, þa segir ek til frænda minna, eigi fyrir sakir hræsni eða metnadar, helldr sem
25 elskandi sannleik ok satt litillæti. Ek em Katerina dottir Kosti konungs. Ek var upp fædd i holl-føðr⁹ míns, til bækr¹⁰ var ek sett, ok nam ek yfrit mikit af bokligum listum¹¹ ok veralldligri speki. Ok þa er ek sa, at þat var allt engu¹² nytt ok ekki meganda til himinrikis fagnaða ok [til enskis hafanda¹³ nema til
30 glatsanligrar gleði þessa lifs, þa fyrirleit ek þat alt, ok flyða ek til drottins míns Jesus Kristz, er sva mælti við spamann sinn: glata mun ek speki spekinga, ok lasta mun ek skilning skiliandi manna. Ok i gudspialli segir hann sva: sa er fyrirlætr føður
sinn ok moður, brædr ok systr fyrir minar sakir, hann mun hundratfalt upp¹⁴ taka ok eignaz eilift lif. Ver kristnir menn
35 höfum þetta fyrirheit, ok hirda þat guds þrælur með ser dyrliga.

1 [hugleidir B.   2 [vilir þu B, C.   3 fystunni B.   4 [luka

fornir at færa B, C.   5 konungr B; hann C.   6 [tilf. B, C.

7 [mattum vær eigi hugleida vandliga alla hluti, þa er [u sagdir B, C.

8 sialfr tilf. B, C.   9 føður B, C.   10 bokar B.   11 íþrottum B.

12 Her mangle nogle Blade i C.   13 [eigi komanda B.   14 fyrir B.

En ver hirðum ekki um bækr eða kenningar þeira meistaranna Platonis Virgilij [eða Homeri¹, Sibille spakonu eða annarra spekinga, [þeira er til onytz villdo hafa sina speki ok vitro,¹ ok enn siðr um illzkufulla fiolkyngi þeira Mambres ok Jambress². Þvi minni ek yðr æ þat, herra keisari, at þer tynit eigi eilifum fagnadi fyrir 5 veralldligri³ dyrð.« Keisarinn svaraði þa: »Jata verð ek, hversu mer virdiz þat, er til þin tekr. Malsendar þinir virðaz mer eigi framfluttir með mannligri roddu, helldr þickir mer hinu likara, sem godin sialf tali fyrir munn þer, ok af því er virdanda ok vegsamanda þat er þu mælir.« Heilug mæz svarar: »Undrumz¹⁰ ek þat, at þer, hinn vitrazti keisari, talit sva, eða munit þer eigi þat, er ek sagda aðan, at þann skulum ver tigna ok dyrðka, er gerdi himin ok iorð ok alla luti aðra; en goðin megu hvarki gora ser gagn ne oðrum. Af því skylldut þer eigi segia svo min orð framflutt, sem godin mæli fyrir mik, helldr svo sem med lifanda¹⁵ guds fultingi.« »Ef svo er, sagði keisarinn, sem þu sannar, þa hefir allhegomligt verit her til vort starf, er dyrdkat höfum almattig goð. Hvat nu þa? Villiz allr heimr, en þu ein segir satt? Med vitnum tveggia eða þriggia ma saga hver sannazt. En hversu ma þat sannligt þikkia, at þu ein segir satt, en oll veralldar byggðin²⁰ liugi? Nu þo at þu værir guds engill eða nokkurr annarr himneskr kraptr ok segdir þu slikt, er svo er olikligt, þa skyllði því þo engin trua, en nu miklu siðr, þvíat þu ert kvenmaðr blautrar natturu ok breyskrar. Ok med því at þat ma at engum kosti vera, at þu ein segir [satt eða⁴ sannara en allir aðrir i heiminum, þa skal²⁵ ek allðri trua þer ok engir þeir, er til mins rikis þiona.« En sæla Katerina svarar: »Ef þer erut höfud lyðsins ok keisari, þat valld hafandi⁵, er eigi ma sigrat verda, þa lat eigi rangsnuna reiði ok rangsyna sigra þik ok speki þina, lat öndina meira styra en likamann, þvíat spekingrinn sagdi: »Konungr ert þu, ef hugvitit³⁰ styrir þer, en þræll, ef likaminn styrir þer eða ræðr.« Keisarinn svarar: »Svo syniz mer, sem þu ætlir at vega ordsigr⁶ æ oss með dæmum [spekinga eða⁷ með nokkurri slægd kristinna manna eða gerningum þeira ok fiolkyngi. En með því at ver erum eigi blindadir af heimskuböku ok siám ver slægd þina, þa höfum ver³⁵ þær snörur fyrir þik at setia, er þik munu sigra; munt þu þa sea⁸, at oss styrir hugvit sem vitrum konungi, en eigi likamr. Ok ef oss skortir ordslægd spekinga, er eigi höfum þess konar

1 [mgl. B. 2 James B. 3 veralldliga B. 4 [mgl. B. 5 saal. Fragma. 667⁴ qv.; hafanda A, B. 6 sigr B. 7 [en reyndar B. 8 skilia B. 40

[iðnir fyrir oss lagit¹, þa ero þo með oss þeir spekingar, er þik munu sigra ok þer i þögn koma með sannleik ok sinni list ok orðsnilld, þa er þeir skyra almátt goða vorra.«

4. Þa let keisarinn kalla spekinga sína ok alla hina vitruztu
 5 menn ok baud þeim at disputa við heilaga Katerinam um truna
 ok um almátt goða þeira, ok at sigra hana með orðsnilld ok sann-
 leik boka sinna. En þeir voro fimm tígir spekinga, er valdir
 voro til at reyna íþrottir sínar við hana. Ok þa er guðs mær
 var miok hugsíuk², hversu hun skyllði skipa sinum malsendum
 10 i moti þessum spekingum, þa vitradiz henni engill guds ok mælti
 við hana: «Hirð eigi þu at óttaz, Kristz ambatt, eda vera ihugafull,
 ok lat ekki þrætu þessarra spekinga skelfva þik, því at Krístr er
 sönn speki, sa er íafnan hefir verit ok æ mun vera, ok skipar
 öllum lutum sctliga, hann er osigranligr, ok hann sialfr mun þik
 15 sigra lata alla þa, því at þu ert trilynd hans ambátt. Ok þar
 með mun hann leida þa fyrir þína kenning ok verðleika til sann-
 leiks götu ok himinrikis dyrdar.« Af þessi [vitran engilsins³
 styrktiz miok hin sæla mær Katerina ok beid óttalaus spekinga,
 buin at aúdsvara þeim með staðfesti ok með skynsemi þeira spurn-
 20 ingum orlausnir at gefva. Tok hun fyrst at disputa við meistara
 þeira; ok með guds miskunn fekk hun hann sigrat ok yfvirstigít
 hit vitrligzta i öllum [þrautum ok íþrottum, þeim er þau skyllðu
 þreyta, sva at allir undruðuz vitro hennar ok malsnilld ok sann-
 leiks framburd ordanna, hversu hun leiddi fram noglig vitni bædi
 25 hins forna lögmals ok hins nyia með hverium sinum malsenda af
 syndum dæmum ok spasogum heilagra feðra ok spamanna⁴. Ok
 síþan er hann var fyrirlagidr ok yfvirkomin, þa þorði engin
 annarra til at hætta við hana at [þreyta nockurar íþrottir⁵.

5. Keisarinn eggiadi þa fast, at þeir [skylldo nu⁶ neyta
 30 sinnar speki ok vitro ok sigra hana [með sinni orðsnilld ok neyða
 hana með diupsettum spurningum ok sva sigraða i þögn koma⁷.
 En spekingarnir svorodo sva: »Heyrit, herra keisari! hversu
 megum ver þreyta við hana, ef meistari varr ok sæ, er öllum oss
 er fróðari, var af henni yfvirstiginn? hvat munu ver þa, er miklu
 35 kunnum minna, [treysta oss⁸ við hana? því at ekki ero orð hennar
 ok vitra sem annarra manna, [helldr sem goðanna sialfra se.

1 [iðn fyrir oss lagða B.   2 ihugafull B.   3 [eingiligri aminn-
 ingu B.   4 [íþrottum þeim, er þau höfdu fyrir sik lagit B.   5
 [þræta B.   6 [skyllði B.   7 [ok hneykia með sinni snilld B.
 40   8 [treystaz at þræta B.

Manvit meylar þessar er langt umfram ætlan eða vit spekinga, því at goðdomar ok godligir kraptar styðia hana ok tala fyrir munn hennar¹.« Keisarinn þóttiz nu liotliga skemdr, er spekingar hans þorðu eigi at þreyta við eina unga mey. Vard hann nu sva reiðr, at hann bauð, at þa skyldi alla² i elldi brenna. Ok þa er þeir voro leiddir til balsins, kalladi einn þeira ok mælti: »Aumir ero ver, er þorðum at [þreyta við helga mey iþrottir ok þræta i moti henni með svikum ok prettum ok slægðum, ok liuga með skurðgoda falsi i gegn sönnum gudi³. Hvat skulum ver nu þa gera, utan fara ok lægia oss fyrir henni. Ek trui sannliga, at miskunn guds er með henni, ok með hennar raði munum ver forðaz mega helvitis kvalar⁴.« Síðan fóru þeir skiotliga æ fund sællar Katerine ok fellu til fóta henni ok mæltu sva: »Misgert höfum ver, illzku ok ranglæti höfum ver framit i gegn gudi, ok fyrir því let gud oss verða fyrir reiði keisara þessa, er fyrir þat byðr, at oss skuli alla i elldi brenna utan sanna sauk, at ver mattum eigi mæla moti þinum hinum helguztum orðum. Nu veit þu oss hugganarrað, at ver siem með þínu fultingi frelstir or snörum diðfulligra væla, ok megim ver komaz æ hialpar götu fyrir þina verdleika ok kenning.« Heilug Katerina svarar lofandi gud ok vard hardla fegin þeira ræðu⁵ ok mælti: »Þakkir gorir ek þer, drottinn minn Jesus Kristr, því at þu letz þer soma þat at fylla, er engill þinn af þer sendr vitraði mer ambatt þinni, at spekingar þessir leystir or fianda snörum skyldi fara⁶ fyrir min orð til þinnar dyrdar.« Eptir þessi ord sneriz hun til spekinganna ok mælti til þeira: »Ottiz eigi [stundligan dauða⁷, fagnit helldr, því at i dag munit þer øðlaz himinriki, þvíat fyrir vidræðu vara vitraðiz mer guds engill ok mælti: Eighi skaltu hræðaz⁸ spekinga þessa, því at [Kristr er sonn speki, ok hann⁹ mun þik lata sigra þa ok síþan leida til himneskrar¹⁰ dyrdar fyrir þina kenning. Af [þvi skulut þer ekki efaz i¹¹, at ek segir satt, falssamlig kenning er fiarri minum raðum¹². En til þess eina eggia ek yðr, at þer [giorit hverr sem einn iatning sina, ok¹³ truit af ollu hiarta æ føður ok son ok helgan anda; truit ok sialfan drottin varn Jesum

1 [manvit meylar þessar er sem nockurs af gudunum sialfum *B.* 35

2 kvika *tílf. B.* 3 [ganga til þrætu við heilaga mey með prettum ok slægðum *B.* 4 loga *B.* 5 orðum *B.* 6 mega koma *B.*

7 [*mgl. B.* 8 þrætu *tílf. B.* 9 [spekin sialf, su er Kristr er *B.*

10 sinnar *B.* 11 [þessi vitran skulu þer eigi efaz at trua því *B.*

12 ræðum *B.* 13 [*mgl. B.*

Kristum komit hafva af himni ok getinn hafva verit af helgum anda i kviði Marie meyar fæddan af hennar likam¹, pindan oss til hialpar, hafva upp risit af dauda æ þriðia deghi ok hreinsat hafa syndir heimsins fyrir sitt hit dyrdligha blod. Ef þer hafvit þessu truat, þa munut þer eigi at eins sælir vera, helldr munu allar ydrar syndir fyrirgefna² vera, ok [þer laðaðir³ til eilifra fagnaða. « Ok er hun lauk sinni ræðu, kómuz þeir vid miok ok svörudu: «Allir truum ver, hin helgazta guds ambatt, upp fra þessi tíð engan annan gud vera nema fœbur ok son ok helgan anda; blezat se nafn drottins, er ser skapadi⁴ slika ambatt, en bœlvuf se skurðgoð oll handaverk manna ok øll likneski þeira, ok allir þeir er þeim treysta⁴. « En er þeir hófðu þetta mælt, þa gerðu þeir krossmark fyrir ser staðfastir i heilagri tru. Eptir þat var þeim skotit æ balit, þat sem keisarinn hafði gera latit. Letu þeir þar lif sitt fyrir guds nafni ok foru med þessum píslarsigri til eilifra fagnaða hinn þrettanda dag Novembris manadar⁵. Kristnir menn leitudu síðan at beinum⁶ þeira, at þeir mætti þeim veita, sem verðugt [væri, verðugan⁷ groft, ok fundu likami þeira oskadda, sva at eigi var helldr brunnit hárit af þeim en annat. Mikill fioldi [heidíngia, er vid vóro staddir⁸ þessa iartegn, trudu þegar æ drottin Jesum Kristum, ok toku síþan upp likami þeira [ok iorðu síþan i virduligum stað lofandi ok dyrðkandi sannan gud af öllu hiarta⁹.

6. Eptir [þessa atburði, er nu var fra sagt¹⁰, let keisarinn leiða fyrir sik hina helguztu mey Katerinam, þóttiz hann nu fundit hafva diupsett ræð þat, er [hann hugdi at hun mundi skiott vilia vikiaz at hans ræði¹¹. Hann talar svo til hennar: »[Heyr þu, hin vitrazta ok hin friðazta mæri, er vel matt heita hinn skiaerazti gimsteinn allra kvinna i heiminum sakir vitru, kurteisi ok vænleiks, ok yfvirdrotningh allra drotninga matt þu vel vera. Hygg at þu þvi, at eigi kaullum ver þik til onytra orða eða heimum hug þinn til oskapligna luta. Nu af þvi at goðin hafva þik svo itarlíga skapat ok sva sæmilíga sett at vænleik ok vitru umfram allar kvinnur ok frur veralldariunar, ok þar med burdum ok kynfylgíum tignat þik, þa byriadi oss ok ollum oðrum ut i fra at

1 holdi *B.* 2 [munut þer fara *B.* 3 skipade *B.* 4 treystast *B.*
5 tveim nottum eptir Marteins messu bys'ups tilf. *B.* 6 likaumum *B.*
7 [var, vegsamligan *B.* 8 [er vid var staddr *B.* 9 [med allri vandvirk ok iordudu i virduligum stad *B.* 10 [þessi tíðendi *B.*
11 [hon mundi eptir vilia vikia *B.*

heidra þik i heiðr vid goðin. En¹ þat er eigi vidrkvæmiligt, at þu heitir drotningh en halldir þo adra tru, en ver höfum; en þat eina skortir þik. Nu ef þu villdir samþykkia varn vilia um truna, þa mundi vor tign lata ser sóma at gora brúðkaup til þin ok hallda þik fyrir drotningh, þar med munu² ver lata [ena höguztu 5 smiði ok meistara³ gera likneski eptir þinni fegrð, ok skal þat vera dyrðkat af ollum monnum um alt mitt riki, ef þu vill voru raði fylgia.« Guðs ambatt fyrirleit⁴ þessa radaleitan ok mælti sva: »Med hverri skynsemi [megit þer, herra keisari, tia slika hluti minum eyrum eða stadfesta slik rad i yðru briosti til væla 10 vid mik⁵; þviat i upphafvi minnar ræðu mattut þer sea ok skilia sem vitr konungr goðfysi mina til þess at rækia oll skurdgoð ok alla þeira dyrdkan. En þer telit fyrir mer, at ek skula fyrirlata drottin minn Jesum Kristum, er mik hefvir aðr ser santengda med oleysilighu sambandi, en falla þer i fadm, ok þat annat, er 15 enn er þerra, at láta gora likneski eptir æsionu minni ok vera síðan blotut, sem þer bioðit. Ogurligar ero slikar odaðir, ok langt se slik ohæfva brott fra vórum eyrum.« Keisarinn svaradi: »Hver megi meiri dyrð vera þessa heims en at eiga keisara at bonda ok geta börn vid honum ok hafva þar med riki ok valld yfir ollum 20 monnum i heiminum ok vera prydd allri fegrð ok bera drotningar nafn?« Heilug Katerina svaradi: »Hit bezta hefir þu, konungr, efni fundit til þins mals, eptir því sem til heyrir slekt veralldar þessarrar, ef ek leitaða þessa heims dyrdar ok glatsamligrar gledi ok fagnadar oleyfðra girnda eða annarra luta, þeira er vondum 25 monnum drekkia til helvitis pinsla, [ok ef þer fyndit nokkut med mer, þat er dauðligt eitr andarinnar er⁶, þa mundit þer mik veidda fa i þessarri snöru, er þu egndir med þessum lutum. En því at ek fyrirleit alla elsku þessa heims, síðan ek kunna nokkut at skynia, [ok ek vissa grein goðs ok illz⁶, en ek elskaða þann brúðguma af ollu hiarta, er all dri ma deya fra mer, ok þa fagnadi, er allar alldir utan enda ero ok engan enda hafva, þarft þu ok ekki at lokka hug minn til med sliku. Þvi leggit nidr þessa malaleitan, en tak, ef þer syniz, aðra likari ok vitrligri, þviat þat er rækiligt ok fyrir utan skyn at fyrirláta skaparann en þiona 35 skepnunni.« Keisarinn mælti þa enn til hennar: »Þar er þu ert

1 [Þu en fegrsta mæ, hugsadu þat, at vær heimtim þik eigi til onytra hluta eða uskapligrar, þviat B. 2 mundim B. 3 [mgl. B. 4 rækti B. 5 [mattir þu skipa þat i þinu briosti at tia slika hluti fyrir minum eyrum; iati ek, at ek ma eigi skilia þat B. 6 [mgl. B. 40

konungs barn, þa byriar þer at hafa hug þinn æ konungligri tign, glediaz af henni ok lifa við hana, ok því at ver gefum gaum at hógværi þeiri, er voru valldi byriar at hafva, þa gefum ver litinn gaum at, þott þu hafir her til lastat heilug goð vór. Ok því at
 5 ver villdim sigra þik med blidu ok þolinmædi, en vanvirða þik i engum lutum eða gera þer nockura skómm, þa haf nu þau rad, er ver gefum þer, ok drep eigi hendi vid sæmd þeiri [ok sva miklum heidr¹, sem ver biodum þer, ok hallt eigi sva lengi æ þrálæti þinu, at þu fellir þar fyrir æ þik vara reidi, þvíat ver
 10 vilium goðanna hefna. Ok ef þu vill eigi þeim hlydni veita eða gofgan, þa fær þu eptir litinn tima liotar vidfarar ok langar pinur, (ok munt) eigi i sætt komaz vid oss, þo at þu vilir, helldr munum ver þa dæma þer daligan dauða.« Heilug guds ambatt svaraði: Keisari! vónðra manna dauði er hinn versti, þvíat þeir munu
 15 allðri hvilld finna, en rettlatra manna dauði er hinn bezti, þvíat hann er [lif ok eilif dyrd². Fyrir því dvel þu eigi, konungr, at gora þat er þu hefvir ætlat, en lat af at heimta³ lengr [hug minn⁴ med slægligri blekkingu. Ek trui sannliga, at su dvol, er þer gorit æ minu mali, mun veita morgum manni mikla hialp, þvíat mer
 20 er þat vitrat af guds fyrirhyggju.« Þessi orð hugsar keisarinn ok óttaz, at mærin mundi snuit fa monnum hans [fra skurdgoða blotum¹ med sinum kenningum. Ok fyrir þa sök let hann færa hana af klæðum ok beria lengi. En síðan let hann byrgia hana i myrkvastofu ok gaf henni .xii. daga frest⁵, at ef hun villdi þa
 25 eigi litillatliga godunum fornir færa, þa skyldi hun sverði hóggin⁶ vera.

7. Drotningh kona keisarans elskadi miok hina sælu guds ambátt Katerinam af morgum lutum, er hun heyrði fra henni sagða, ok villdi giarna sea hana [eða finna, ef hun þyrði fyrir
 30 bonda sinum. En hun treystiz því eigi fyrir sakir grimleiks hans⁷. Ok einnhvern dag er hun sat ok hugsadi þetta fyrir ser, hversu hun mætti ná mali meyarinnar, þa kallar hun til sin [einn riddara, þann er Portfirius⁸ het, ok mælti sva til hans: »Hird þu truliga þat, er ek vil þik einn vita láta, ok legg þar nu alla stund
 35 æ, at fyllaz megi vili minn med þinu tilstilli; heyr nu þetta. Síðan er ek heyrða, at keisarinn helt [i höptum⁹ eina konungs

1 [mgl. B. 2 [hvilld ok lif eilift B. 3 afleidis tilf. B. 4 [hugskot ambattar Kristz B. 5 med þeim skildaga tilf. B. 6 hóggvinn B.

7 [ok ræða vit hana, en hun þyrði þat eigi fyrir grimmeik bonda sins B. 8 [nockurn riddarasvein, er Porphirius B. 9 [tilf. B.

dottur, villda ek fyrir eins [ná viðr hana tala¹; en þat þorir ek eigi fyrir þeiri reiði, er keisarinn hefir æ henni. Nu svo framt sem þu [vill hafva vara vinattu þer kiera², þa finn her rad til, sva at ver megim na at tala vid hana, sem oss fysisir³.« Portfirius svaradi: »I ollum lutum vil ek, fru min, gera yðarn vilia, ok [eigi at siðr⁴ þótt mer liggi lifs haski vid. En eigi má ek þessu fram⁵ koma, nema leyniliga faim ver þat gort. Væntir ek, þa er natta tekr, at ek [megi þessu fram koma⁶.« Portfirius gaf þeim mikit fe, er geymðu myrkvastofuna, til þess at þeir leyfði drotningu at koma leyniliga ok tala vid guds mey, ok at þeir skuli þessa luti¹⁰ engum manni segia, ok síþan leiddi hann hana þangat. Ok er drotning sa sæla Katerinam, fell hun til fota henni ok mælti sva: »Mikil fyst hefir mer æ verit at sia þitt [hit elskuligazta⁷ andlit, siðan ek spurði, at þu vart halldin i myrkvastofu fyrir þa sok, er þu truðir æ Krist. Ok fyrir því at ek máttu eigi fyrr na þinum²⁵ fundi sakir þess ótta, er ek hefir af keisanum bonda minum, þa bidr ek, at þu virdir mer eigi þat til harðbrystis⁸ eða vilialeysis, at ek kom eigi fyrr, helldr til forsia, at ek mega fordaz reiði hans. En nu⁹ þvíat allzvalldandi gud hefir mer veitt þat, at ek mætta [næ þinum fundi¹⁰, þa bidr ek þik, guds mæ, litillatliga¹¹, at þu²⁰ þiggir mik undan reidi guds, þeiri er ek hefir mer til verkat af minum glæpum, ok hann lati ser sóma at leysa med mikilli mildi sinni stora mina misverka ok glæpi. [Heyrðu mik, hin sæla guds ambatt, ok bid fyrir mer hinni synduguztu konu. Eighi ma ek yfvir þegia, hversu mer syniz þitt æskiliga andlit¹², yfirbragd þitt²⁵ syniz mer sem eigi se eptir mannligri nátturu, helldr sem þu hafvir engiliga asionu ok fegrd. Ert þu sæl i milli kvenna, heilog guds mæ, því at þu munt odlaz eilifa fagnadi. Ok hardla miok glediumz ek af því, at gud hefir lofvat mer þik at sea ok [med þik at tala¹³.« Þa svaradi heilug Katerina: »Guð ömbuni þinni¹⁴³⁰ tign, drotning, er þu syndir mer sva mikla ast i minni þröngvingu, at þu lezt þer soma at vitia min i þessa dyflizu. En eigi er þat undarligt, því at þetta baud þer ok skylldadi þik til at gera allzvalldandi guþ, sa hinn sami er sialfum ser kallar þat gort, er hans þionostumonnum er veitt til hugganar, sva segiandi: i myrkvastofu³⁵

1 [mega vit hana mæla B.   2 [fysiszt at faa vora vinattu B.
 3 lystir til B.   4 [hlyda ydru bodi B.   5 til leidar B.   6 [mega fram koma því, er þer biodit B.   7 [æskiligt B.   8 hardbrysti B.
 9 er þat erendi mitt *indskyder* A.   10 [þin vitia B.   11 þarflatliga B.   12 [*mgl.* B.   13 [vit þik at ræða B.   14 þer þina B.   40

stofu var ek, ok vitiudut þer min, ok þat er þer gerduð einum hinum minnsta af minum þionostumonnum, þat gerduð þer mer. Fyrir þessa sok, drotningh, lat þik eigi skelfa þat rað, er ek vil gefva þer, ok lat þer eigi þykkia fyrir at hafa¹ mina kenning; bu þu fyrir ond þina til yfirkomandi freistni, tak af gudi styrk ok af krapti heilags anda, ok bið þolinmodliga þess, er gud hefir mer vitrat af sigri dyrdar þinnar, ok þat skaltu vita, at eptir þria daga muntu heyia gudliga² orrostu. Ok eptir fenginn pislarsigr skaltu fara til himinrikis ok fagna þar³ med englum guds ok helgum pislarvóttum.« Drottning svaradi: »Lystilig ero mer heit⁴ þin, hin helgazta mæ, falli mer aumri ok syndugri konu su hamingia til handa, at ek mættis auðlaz ok fyrir finna likn synda minna. En ottumz ek greypiligar⁶ kvalar, þær er keisarinn bondi minn mun mer ætla af sinum grimmleik, er hann hefir nógan⁷ til. Ok af því at ek em breyskligrar natturu, þa [uggir mik⁸, at ek muna fyrirláta ast drottins mins Jesus Kristz, þa er ek kennir sarleik pislanna. En ek veit, at þat er en mesta ohæfva ok en versta synd, ef svo kann til takaz⁹.« Hin heilaga Katerina svaradi: »Gior, drotning, sem ek bið, rek or þínu hiarta þessa [ætlan hugar þins, haf hug þinn æ gudi, ok fagna i ollum lutum þeim er þu þolir fyrir hans nafni, ok hugsu at þola alt fyrir hans ast¹⁰ ok birt honum hveria götu þu vill ganga, þvíat hans milldi mun styrkia þina kostgæfvi. [Allir verdleikar heilagra manna geraz af guds milldi ok styrk, ok¹¹ greiðaz götur þeira¹² af forsia drottins, en eigi af daudligum manni. Mannlig reidi, hvers er hun verd, eða bolginn ofmetnaðr vondra manna? Vist allz enskis, þvíat vondið menn mega ekki gora godum monnum, nema þat eina sem gud lofar þeim, því at svo sagði sialfr guds son, þa er Pilatus iarl heitadiz vid hann sva mælandi: Veitz¹³ þu eigi, sagði Pilatus, at ek hefir valld til at krossfesta þik? En drottinn svaradi sva: Þu hefdir ekki valld æ mer; nema þer væri af guði gefvit. Nu vit þat drotning, at guds sonr hefir sva styrkta sina þionostumenn til andsvara ok spurninga, at þeir sigra speki spekinga, sem hann sagði i guþspiallinu: Ek mun gefva yðr orð ok speki, þeiri munu eigi mega i moti standa¹⁴ allir uvinir ydrir. Hvat se hialpsamligra þessu fyrirheiti, eða hvat er dyrdligra þessarri ómbun, þvíat helgir

1 [þunga þykkia B. 2 guds B. 3 utan enda tilf. B. 4 fyrirheit B. 5 mætta B. 6 greppiligar B. 7 gnogan B. 8 [kvídi ek B. 9 at bera B. 10 [hugsan, fagna þu med gudi B. 11 [mgl. B. 12 manna B. 13 Her beygnder atter C. 14 eða i moti mæla tilf. B.

menn guds taka fyrir stundligar pinur eilífva dyrd himinrikis fagnada endalausá með gudi.« En er guðs mæri Katerina hafði þetta mælt, þá retti drotning hendur sínar til himins ok mælti: «Guð [almattigr fadir ok sonr ok heilagur andi, einn ok þrennr sannr gud, er alla luti skapadur af engu efni, þú hinn milldazti engla konungur, er fyrir tapan mannkynsins ok synd hins fyrsta mannz Adams virðiz nidr at stiga af hinni hæstu hæd himinsins til hinna lægztu luta iarþarinnar at taka manndom af holldi Marie meyar æ þinn oskaddan guðdom, ok letz frá henni beraz í þenna heim sannr gud ok sannr madr. Þú er þoldur pinsl ok dauða at bæn gydinga ok domi Pilati iarls oss til lífs ok lausnar, ok heriadur til helvitis ok batt diofulinn, en leysti þadan alla meun; þú reist af dauda æ fyrsta paskadegi ok laukt upp paradísun ok himinrikis hlid fyrir ollum þinum monnum; þú stett upp til himna at æsiandum postolum þinum ok sendur þeim þinn helgan anda æ hvitasunnu degi ok lærdir þá í þinni ast ok at tala allar tungur ok alla speki, ok í þessum sama þinum helgum anda lærir þú alla þina menn ok vini. Heyrðu, sterk von ok huggan allra þurfvandi manna, styrk þú þat, er þú vant oss fyrir þinn pislarvótt sæla Katerinam, ok gef oss þina ast sanna ok hræzlu, ok at ver standimz alla freistni ok kvalar vondra manna fyrir þínu nafni síðan með halldinni tru sannri, þviat þú ert lífandi gud um allar alldir allða.« Þá mælti drotning til sællar Katerine: »See her nu, guds ambatt, fyrir þina kenning er ek buin alla luti at þola fyrir guðs nafni, ok mun ek bua hug minn til gudligrar orrosto með aullu kostgæfvi. En þú bid til guds, at hann afli ser fyrir þik mína sal ok lati mik finna sína miskunn.« Meðr slíkum ordum ok ádrum hialpsamlighum² heimtu þær drotningh ok hin sæla Katerina tal sitt framan til midrar nætr.

8. Sá Portfirius, er þangat hafði fylgt drotningu til fundar við sæla Katerinam, hugði nu vandligha at þeira ræðum, ok fell hann síðan til fota guds ambátt ok mælti sva: «Bidr ek þik, [en kærsta drotning, at þú látir mik eigi þeira ómbuna missa, er guð hefir synt þer; seg mér, hvat ek skal þess gera, at ek mega fá eilífan fagnat en slíta orhiarta mínu⁶ allar fianda villur.« Heilug Katerina svaradi: »Hefir þú alldri heyrt, hvat heilug ritning segir frá eilífum fagnadi?« »Vist alldri, sagði hann, ek hefir ekki mátt slíku

1 [styrki þat, er hann vann oss fyrir þinn munn, en sælazta mæri. Se B. 2 dæmum tilf. C. 3 saal. C; Þa A, B. 4 [tilf. B. 5 mætta B. 6 með rotum tilf. B.

hlyða, því at mín iðn hefvir su iafnan verit, at ek hefir stadi¹ i ofridi ok orrostum.« Sæl Katerina svaradi: »Hverr megi segia makliga fra þeim fagnadi, er guds vinir hafva, með því at postolinn segir engan sea eda heyra eda hugsa mega þa luti, er guð hefir fyrir buit sinum astvinum. En þat ma ek segia þer, er guð hefir fyrir heitit þeim, er honum þiona truligha: hverr sa, segir hann, er mik elskar, mun elskaðr vera af fedr minum, ok mun ek elska hann ok syna honum sialfan mik; ok þar sem ek er, þar skal vera ok minn þionostumadr. Hvat girniz þu² þessu framarr at spyrja?« Portfirius varð hardla feginn, er hann heyrði þessi ord, ok trudi þegar af ollu hiarta æ drottin Jesum Kristum. Ok með honum toku tru .cc. riddara. Síðan kysti hverr þeira³ annan, ok falu sik gudi æ hendi, gengu brott or myrkvastofunni ok badu varðhaldsmenn, at þeir segði engum fra þessum lutum,¹⁵ er þar höfðu gerz. En þeir iatuðu því.

9. Hin heilaga mær Katerina var lukt .xii. daga i myrkvastofu, [sva at ollum monnum var bannat at koma til hennar eda veita henni nokkura hialp. En almattigr guð, sa er alldri fyrirlætr sina elskendr ok þionostumenn ok alldri gleymir þeim, er hann²⁰ dyrðka, hann huggaði sina ambatt ok sendi til hennar engil sinn, þann er henni færði þa luti, er hun þurfti at hafa, ok syndi henni helgan anda sinn i dufu liki sniofi hvitara fliuganda inn i myrkvastofuna til hennar, sva mælandi: »Fagna þu, min kærast, því at ek skal þik korona eilifri koronu i himinrikis porti, með þeiri²⁵ skal ek þik⁴ inn leida til þinna systra i odaudliga fagnadi allra heilagra eptir endat þetta lif, ok þin sæmd skal at eilifu livvandi vera i ríki fedr mins.« Þessu guðligha fyrirheiti varð hin sæla Katerina fegnari, en fra megi segia, ok gerði margfalldliga gudi þakkir⁵.

10. At liðnum .xii. dögum var hin sæla Katerina miok hugsiuk af fundi þeira keisarans ok ótta pislanna, er hun vissi at verða mundi, ok bað fyrir ser til guds þarfatlīga af øllum hug. Þa vitradiz henni drottinn Jesus Kristus⁶ með mikilli engla sveit ok mælti sva við hana: «Ottaz þu eigi, min ambatt, því at ek em

35 1 starfat *B.* 2 af *tílf. B;* at *C.* 3 felaga *tílf. B.* 4 *reittet;* þinn *A.*
5 [ok því at ollum monnum var bannat at veita henni nokkura hialp, þa vitradiz henne guds eingill ok huggadi hana, ok syndiz henne sniahvit dufa fliuga inn i myrkvastofuna, ok færði henne þa hluti, er hun þurfti at hafa *B, C.* 6 i þeiri liking sem hann er vaur monnum
40 at synazt *tílf. B, C.*

Jesus Kristus skapari allra luta; fyrir [mina ast þolir þu alla luti; sæl munt þu vera i milli kvenna, goda þraut hefir þu þreytt, ok margir hafa fyrir þik á mik truat, ok enn munu þo fleiri vera. Ver þu eigi hugsíuk um píslirnar, þviat ek mun med þer vera alt til enda lífs þins, at enginn otti ne grimnleikr þeira megi þik skelfva. Eighi neitadir þu nafni minu fyrir monnum, ok eigi mun ek neita þer þat, er þu vill mik biðia i himinrikis holl. « Vid þessa guþliga huggan styrktiz hon full af fagnadi ok helgum anda, buin at þola alla luti fyrir guds ast, ok tok at hafa karlmannligun hug i kvenligu briosti, lofandi guþ af ollu hiarta i.

11. Um morgininn eptir bauð keisarinn, at heilaga Katerinam skyldi leiða fyrir domstol hans. Ok er hann sæ hana hardla biarta ok þekkiliga, þa undradiz hann miok, ok allir þeir er hana sæ, at hennar yfirbragd mátti slikt verða, þar sem þeir hugdu, at hun mundi at þrotum komin af hungri, eptir því sem mannz edli var til. Keisarinn freistadi þa enn, ef hann mætti lokka guds mey ok pinslarvótt til samþykkis vid sik, ok mælti svo til hennar: »Eigi skal þat hegomi vera, er ek hefir mælt þer til sæmdar, því at eigi byriar konungligu valldi því at heita, sem at falsi reyniz; hygg at [þvi, er ek byd þer². Eigi fysumz ek at eiga þik sem ambátt eda kynlitla konu, því at eigi byriar þat tign vorri, [þar sem þu ert kyngöfug, því bydr ek þer at eiga med mer alla luti ok alla dyrd mins rikis. Ok af því at þu ert hardla frid synum ok kurteis umfram allar frur i heiminum, þa ma okkat samvelldi sva saman fara, at þu ser hin rikazta drotningh heimsins, valin af ollum mest sakir fegrdar þinnar ok lista. Ef þu þigg þenna veg, þa dyrdka þik allir. Nu gef oss skyr andsvör, ok hugsa, hvar komit er þinum hag, ok hversu tveim stöfnum mun deila fyrir þer, ok rasa at engu fyrir rað framm³.« [Hin sæla mæ, er hun heyrði

1 [þess (mina C) ast þolir þu slikar þrautir; sæl muntu vera milli kvenna, himens fagnat skalltu fyrir finna, goda þraut hefir þu þreytt, eigi neitadir þu nafni mino fyrir maunnunum, hafa ok margir aa mik truat fyrir þin ord, ok enn munu fleiri trua. Vertu eigi hugsíuk um píslirnar, þviat ek man med þer vera: allt til endadags þins, svo at otti þeira ok grimleikr megi þik eigi skelfa. « Heilog Katerina heyrandi hans ord vard fegnari, en frá megi segia, ok lofadi gud af ollu hiarta, tok þegar at hafva karlmannligan hugh i kvenslighu (kvennlegu C) briosti buin alla hluti, at þola fyrir guds ast B, C. 2 [þu, hvat ek segi, ok hlyd til med hyggendi B, C. 3 [en því at þu ert kyngöfug ok frid synum, þa byd ek þer ath eignast med mer alla dyrd ok allt welldi (valld C) rikis mins; ertu þa en rikazta drotning, ef þu þigg þenna veg, valit af ollum odrum i ríki mino fyrir sakir fegrdar

þessi ord, þa mintiz hon gudligs fyrirheitz, er hun hafdi heyrt i myrkvastofunni, ok sagdi svo: »Heyrit þer, keisari, ok berit þolinmodligha mina rædu, þviat þat somir konungligri tign. Þu telr fyrir mer, at ek skula ødlazt dyrd velldis þirs ok vera drotning 5 yfir ollu velldi þinu; kært ma þeim slikt at heyra², er **aa** þessa verolld vill stunda³. En ef ek ma finna þer rikara ok friðara, þer betra ok mattkara, hvarn skal ek⁴ kiosa, lifanda um allar alldir verallda ok skinanda eilifliga i sinni dyrd, eda þann er skiott mun deya ok verða at molldo ok mœðkum? Hugsu nu, herra 10 keisari, ok dæm síþan rettum dómi.« En med þvi at keisarinn var skylldaðr til i þessarri spurningu at svara þar sonnu um, þa mælti hann sva: »Engin vitr maðr mun þat dæma, at meira se virðr eda metinn stundligr en eilifr, eda helldr se kosinn [daudligr en lifandi um allar alldir verallda⁵, þvi at sa ma alla luti eiga, 15 er at eilifu rikir; en sa er skiott deyr, ma hvarki eiga [sik ne aðra luti⁶. En hversu hæfa þessi svðr þeim lutum, er ek talada⁷ til þin aðan? Hverr er þessi, [er svo er rikr⁸, sva máttugr ok goðr ok þar med eilifr, at hann se meira hattar ok meira virðandi en ver ok vor dyrd ok riki? Ek veit þann engan i ollum 20 heiminum.« Kristz pislarvótttr svaradi sva: »Allzvalldandi ok um allar alldir lifandi Jesus Kristus guds son, sa er meira **aa** at virða en þik ok þina dyrd [alla, sva mikla sem hon er; þeim sama er⁹ ek fæstnut ok hann elskar ek af ollu hiarta, ok fyrir hans ast vil ek helldr deya en neita hans dyrd. Lat þer, konungr, ekki finnaz 25 um þa dyrd ok fegrð, er sva skiott kann fyrirfaraz sem [blomgat gras, er vex **aa** iorðu **aa** litilli stundu, ok þornar þat skiott ok fyrirverðr sik allt. Nu mat þu sea, sva vitr maðr sem þu ert ok þikkiz vera, at¹⁰ engi¹¹ fegrð ønnur er at sonnu girniligri, en su er engan enda hefir ok eigi ma [þorna ne hrørna¹², en þat er ast 30 ok elska drottins mins Jesu Kristz ok eilift lif.«

12. Við þessi ord meyarinnar varð keisarinn hardla reiðr¹³, þviat hann hugðiz [aðr snuit hafa¹⁴ hug hennar med sinum fortølum.

þinnar; hirdu wandliga þenna kost (þessi ord C) i hiarta þinu ok veit mer sidan skyr andsvør B, C.

- 35 1 [*tílf.* B, C. 2 hafa C. 3 stundat hafa B. 4 helldr *tílf.* C.
5 [skiott deya munandi, en sa er alldri **maa** deya B, C. 6 [sidan sialfan sik ok ecki annat B, C. 7 rædda B, C. 8 [*mgf.* B, C.
9 [þeim em B, C. 10 [blom (blome C.) gras þess, er vex **aa** annarri stundu, en þornar (þverr C.) **aa** annarri, B, C. 11 *tílf.* B, C.
12 [morna B; þorna C. 13 svo at hann red ser valla *tílf.* C.
40 14 [nu maundu **aa** snuit B, C.

Einn af greifum hans, sa er þar var vid staddr, villdi stilla¹ reiði keisarans, [þvi at hann vissi varla, hvat hann skyldi at hafaz². Hann mælti sva: »Ef þer lofit, minn herra, sagdi greifinn, þa mun ek þat rað til³ gefva, at yðvarr vili mætti [framgengr verða⁴, þo at høgliga se at farit, en eigi [med harðindum eða⁵ hardri hegningu.«⁵ Keisarinn svaradi: »Ef svo er, sem þu segir, þa lat enga dvøl æ verða, at vórr vili megi framnganga⁶.« Greifinn mælti: «Þat rað gef ek, at gera skal hvel⁷ flogur, ok keyri i hvert hvelit⁸ hina hvössuztu stalgadda⁹, ok lata¹⁰ þessa hina priotzku mey sitia þar hia. Ok þa er hvelin¹¹ ganga med ækefd ok gnista ogurliga, þa¹⁰ mun hon ottaz af syn ok heyrn þessa pislarfæris, ok mun eigi fleira vid þurfva. Væntir ek þa, at hun trui ok forni goðunum eptir ydrum vilia, ella se hon sverði høggin. Eða hversu lengi skal ein litil mæz spotta at¹² oss, sva at ver þolim hennar enar verstu slægdir, þviat med sinni orðsnilld ok vitro sigrar hun alla¹⁵ oss.« En er þetta pislarfæri var buit eptir boði keisarans ok frammi haft, ok er hvelin gengu ok gnistu, þa mintiz drottinn fyrirheit^z sins ok sendi engil sinn at frelsa Katerinam fra þessarri þraut; ok máttu hvelin henni ekki [mein gera¹³, en þau liopu æ nokkura [heiðna menn¹⁴ ok drapu þa¹⁵. Margir af þeim, er vid²⁰ voro staddir, komuz vid, er sa þessi tíðindi, ok trudu þegar æ drottin Jesum Kristum, sva mælandi: »Engi er sannliga gud þeim likr, sem kristnir menn trua æ, hann einn er dyrdkandi ok [lofandi um¹⁶ alla luti, ok hann er eilifr guð.« Keisarinn varð nu vid oðr af þessum øllum saman atburð, ok mælti sva: »Þessi mæz²⁵ mun oss gera hinn mesta skaða, ef ver latum eigi drepa hana skiótt, eða hvern megi vid sia eitri kristinna manna eða sigra þrályndi¹⁷ þeira. Farit til¹⁸ sem skiotazt ok skakit¹⁹ hug hennar med morgum ok horðum pinslum!« [Ok sva var gert, ok siþan i myrkvastofu kastat ok til dauda ætlat eptir þria daga liðna, ef³⁰ hun villdi þa eigi blóta²⁰.

13. Þa er keisarinn hafdi til dauda dæmt heilaga Katerinam

1 staudva C. 2 [mgl. B, C. 3 þessa mals tilf. B, C. 4 [skiott algjörast B, C. 5 [af ædi eða med B, C. 6 fullgjörast B. 7 hiol B, C. 8 hvel B; hiolit C. 9 iarngadda B, C. 10 lati B, C. 35 11 hvelin (hiolin C) taka at B, C. 12 mgl. B, C. 13 [granda B, C. 14 höfðingia B; heidingiana C. 15 svo at af þvi do forar þusundir manna tilf. B, C. 16 [tignandi umfram B, C. 17 þraalæti B, C. 18 heilir svo B. 19 skapit B. 20 [Ok þa er sæla mæz Katerina var til draps leidd, tok drotning miög at grata dauda hennar, ok⁴⁰ þvi at hun treystiz guds miskunn af øllum hug, þa ottadiz hon eeki

[eptir harðar pinslir ok margar, ok þó henni frest gefit, sem fyrr var sagt, þá kallaði drotning *æa* hann ok mælti, þvíat hun treysti guðs miskunn ok óttadiz ekki konungs (reidi) eða grimmeik ok fyrirleit alla iardliga tign: »Heyrit, herra keisari, hvat ilt gerði
 5 ein litil mærlær ydru ríki, eða skal hun giallda giætzku sinnar fra þer ok tyna þar fyrir dyrd sinnar fegrdar?« Keisarinn undradi, er drotning tok sva til orða, ok ætladi i fyrstu, at hun mundi harma aumleik sva fridrar meylar, en ekki kom honum þat i hug, at hun mundi þetta tala af ast heilagrar truar. Þá mælti
 10 drotning enn til keisarans: »Slikr er máttur ok styrkr ríkis yðvars ok hin dyrdliga frægð veldis yðvars at þrongva saklausum ok draga til pinsla þionostumenn hins eilifva konungs drottins Jesu Kristz.« Keisarinn mælti: »Hvat er, drotningh? Hvat hefir þu vid tekit villu kristinna manna ok blindat augu þin i heimsku þeira, en
 15 hafnat almatkum Þórr, Balldr ok Freyiu ok enni godu Gefion ok øðrum godum vórum?« Drotning svaradi: »Sannliga iati ek almatkum gudi minum Jesu Kristo af øllu hiarta, ok fyrir hans ast ok nafni vil ek taka pislir ok dauda þola, þvíat engi er annarr guð en faðir ok sonr ok heilagr andi, einn i algerri þrenningu, sa
 20 er lifvir ok rikir utan enda. Þess valldi lytr øll skepna ok hræþaz allir mættir, hann skapadi alla luti af engu efni. En Þórr ok Óðinn ok allir gudar ok goð heiðinna manna ero dióflar ok engu nyt nema til þess at brenna i eilifum helvitis elldi, ok allir þeir med þeim, er þau dyrka; en þau megu hvarki ser gott gera ne
 25 øðrum.« En er keisarinn heyrdi þessi hennar ord ok heyrdi, at hun lastaði goð hans, en skildi, at hun var samtengd slikri tru sem heilög Katerina ¹, þá ørvilnadiz hann þegar, at hun mundi snuaz vilia til heiðins sidar, ok læstiz af mikilli reidi ok dæmði ², at skera skyllði af henni briostin bæði, ok sva var gert. En þótt

30 konungs reidi eða grimmeik, fyrirlet (fyrirleit *C*) hun ok alla iardliga tign *B, C*.

¹ [þá kalladi drotning *æa* hann ok mælti svo: »Slikr er styrkr mattar þins ok þessi fremd ens dyrdliga (dandlega *C*) ríkis þins at þraungva saklausum ok draga til pinsla þionostumenn ens eilifa konungs; eða
 35 hvat hefir ein litil mærlær megat (matt *C*) illt gera ríki þinu, skal hun giallda gæzku sinnar ok tyna þar fyrir dyrd slikrar (sinnar *C*) fegrdar?« Keisarinn undradi, er drotningin tok svo til ordz ok ætladi þó, at hun mundi harma aumleik svo fridrar meylar, en eigi kom honum þat i hugh, at hun mundi mæla af ast heilagrar truar. En þá er hann tok vandliga at skilia, at drotning var samteingd i þvilikri tru, sem hun hafði *B, C*.

40 ² [því baud hann *B, C*.

hun væri sva meidd, let hun eigi af at boða dyrd heilagrar þrenningar. Þá dæmdi keisarinn, at hana skyldi halshoggva. En hun gerdi gudi þakkir ok fal sik undir bænir sællar Katerine, sva mælandi: »See nu, guds bruðr, [fyrir þinar bænir hefir guð veitt mer at standaz pislir. Nu bið ek þik, at þu latir eigi af at biðia guð mer 5 miskunnar, at hann virðiz at veita mer þann fagnat, sem hann hefir fyrir heitit þeim, sem leita hans hialpar ok iðraz synda sinna.«¹ Heilug Katerina huggaði drotninghu ok mælti sva: »Vert þu styrk i huginum ok lit til himins, lát eigi af at biðia til guds, þviat hann er nalægr ollum þeim, er med sannleik bidia 10 hann miskunnar. Mun ok skamt at biða, at þu munt koronut vera med pislarsigri, ok munt þu þá ná at sea skapara þinn med englum sinum ok pislarvóttum skinanda² i himinrikis dyrð. Med þeim munt þu gleðiaz um alldir allda. Far nu fagnadarsæl i guds friði til fyrirbuins rikis, þess er alldri verðr endir æ.« Drotning 15 styrktiz vid þessi ord sællar Katerine, ok for fagnandi til pislra ok var sverði hoggvin, ok for síþan til himinrikis fagnada. Pislartid hennar er æ einum degi ok hins heilaga Clementis³ pafva.

14. Portfirius riddara hofðingi, sa er drotningu hafdi fylgt til myrkvastofunnar æ fund sællar Katerine, sa þessi típindi [ok 20 komz⁴ miok vid i sinu hiarta logandi af elldi guðligrar astar. Hann gekk fyrir keisarann ok mælti af⁵ miklu trausti: »Her til hefir ek þionat ydvarri tign, sem ek kunna, en nu er þat rað i hug mer komit, at ek vil eigi lengr þiona iarðligum konungi ok daudlighum, hellðr vil ek heðan af þiona odaudligum konungi ok 25 himneskum drotni Jesu Kristo; ok þetta rad vilia upp taka med mer þau .cc.⁶ riddara, er ek hefir stiornat, girnaz þeir sem ek af allri ast⁷ at þiona drotni vórum Jesu Kristo ok gøraz hans riddarar.« Sem keisarinn heyrði þessi ord, óttaðiz hann, at Portfirius ok hans riddarar mundi vilia draga⁸ rikit undan honum. 30 En þviat hann⁹ var agætr madr i hans hird, þa villdi hann eigi láta drepa hann, hellðr let hann kalla hann ok sveitunga hans til mals¹⁰ vid sik leyniliga, ok talar sva til þeira: »Hvat ilt hefir

1 [med þinum bænum mer tæiandi hefi ek gert þat, er þu bauðt mer; bid ek, at þu latir eigi af ath fullgiðra þat, er þu hefir upp hafit, bid 35 þu kostgæfliga, bid þu af allri goðfysi þinni, at gud lati þægiliga verða fysi wora i angliti dyrdar sinnar, ok gefi oss þann fagnat, er hann hefir fyrir buit þeim, er leita hans miskunnar B, C. 2 skinandi B. 3 Clemens C. 4 [þviat hann var fyrirætladr til eilífs fagnadar, komz hann B, C. 5 med B, C. 6 tvau hundrut B. 7 hugarins 40 tilf. B, C. 8 ianda B; hafa C. 9 Porphirius B, C. 10 tals B, C.

yðr hent¹, ok hvern skaða eða vanvirdu² hafit þer fengit? [Heilir sva! látit af falsligri fyrirætlan, ok snuiz ifra því lagabroti, sem yðr hefir i hug komit, at neita almatkum goðum vórum, en trua æ Krist, þann er hengðr var æ krosstre ok do þar, ok var þo aðr
 5 alla vega svivirðr ok barðr. Mikil firn ero slikt. Nu elskit þer ok dyrðkit Þór ok Apollo, en hirdit ekki um Krist ok um hindrvitni kristinna manna ok um þeira tru ok villur. Ok ef þer gorit svo, þa skulut þer hafva vara vinattu ok þar med sæmd ok riki ok goð kvónfaung fyrir fylgd³ truligrar þionosto. Portfirius mælti:
 10 »Herra keisari, sagdi hann, at engum kosti fáit þer oss snuit fra heilagri tru ok ast almattigs guds, því goð yd(u)r ok dyrð þeira ero engu nyt.« Keisarinn villdi þa tala vid þa riddarana, sva at Portfirius væri eigi hia, ok hugdiz mundo snuit fa hug þeira. En Portfirius gekk æ tal þeira [ok mælti sva: »Eighi giorit þer,
 15 herra⁴, skynsamligha, þer snuit hia höfðinu en talit vid hina lægri⁵. Ek skal sannlig svðr veita fyrir alla oss, því at med guds miskunn vilia þeir hlita minni forsea.« Keisarinn svarar med mikilli reidi: »Eigi ert þu hofut þeira, helldr ert þu glautun⁶ þess vesla hofuðs, sem þu⁷ berr eptir, ok allra þeira, sem þu
 20 lokkar⁸ til med flærðsamligum fortolum at tyna fögnudum vorrar dyrðar, ok þar med ollu því godu, sem þer eigit⁹, en taka i moti hinn versta dom¹⁰ daligs dauða.« Ok því at keisarinn hugsadi, at eptir þeira dæmum mundi¹¹ margir snuaz, ef hann dveldi¹² þeira drap, því bauð hann, at Portfirium ok alla hans
 25 sveit skyldi brott leida or borginni ok pina [alla vega¹³ miskunnarlaust ok siðan halshöggva, ok sva var gort. Ok for [su hin sæla sveit med þessum pislarsigri guði til handa enn¹⁴ næsta dag eptir Clemens messu.

15. Eptir þat er þessi hin sæla sveit hafdi latit sitt lif fyrir
 30 ast heilagrar þrenningar¹⁵, þa bauð sa hinn illi keisari, at guds pislarvótt hina helgu mey Katerinam skyldi leida fyrir hans dómstol. [En hennar æsiona var biartari ok skiærri en mannlig

1 til handa borit *B, C.* 2 hveria vanvirðing *B, C.* 3 [Snuit ifra lagabroti því, sem (er *C*) yðr hefir i hug komit at gera, latit af þessi ferligri fyrirætlan, at þer megit audlaz winattu vorrar dyrðar ok
 35 þeira svo mælandi: »Eigi giorir yd(u)r speki nu *B, C.* 4 [ok slitr ræðu (ræðir *C*) þeira svo mælandi: »Eigi giorir yd(u)r speki nu *B, C.* 5 limuna *tílf. B; ikke C.* 6 *saal. B, C; gautun A.* 7 hefir ok *tílf. C.* 8 skyldar *B, C.* 9 eigut *B.* 10 *tílf. B, C.* 11 mundu *B; mættu C.* 12 dvalde *C; leti nockut dvelia B.* 13 [med ollu *B, C.* 14 [Porphirius ok .cc. riddara med honum til guds med pislarsigri *B, C.* 15 tru *B; truar C.*

náttura mætti skina með svo miklum blóma, ok bra ollum miok vid, er hana sáo, en keisaranum mest, ok mæltu margir sva: »Sannliga er þat ofrharmr, at saklaus mæR skal svo hörmuliga pind vera, ok bolvut se þau goð, er slikt hlytz af, ok makara væri, at þau væri i elldi brend.« Aðrir mæltu sva: »At visu er hon ein af goðunum helldr en maðr at vænleik ok vitro ok krapti.« En mikill fioldi manna mælti sva: »Engi er slikr guð sem guð kristinna manna, hans mattr ok milldi sigrar alla luti.«¹ Keisarinn freistadi² æ alla vega með allri sinni slægd ok snilld at snua hug sællar Katerine til samþykkis vid sik. En guðs mæR af mikilli miskunn heilags anda var svo staudug sem stolpi, sa er hvergi mæ or stað³ hræra, ok sigraði keisarann með mikilli snilld ok vitro i ollum vidræðum þeira, en fystiz litillatliga til himneskra fagnaða.⁴ En er keisarinn hafði lengi vid hana talat ok fekk ekki [at gort, ok varð liosliga yffirstiginn, þa örvinladiz hann, at hans kostgæfvi giæti henni til sins vilia snuit, dæmðis hann þa um siðir, at hana skyllði sverdi höggva. Ok þa var hun or borginni leidd eptir boði keisarans i akvedinn stað, at hun leti þar lif sitt.

16. Þa er heilog guðs mæR Katerina var til draps leidd at asianda ollum lyð, gretu hana bæði karlar ok konur með miklum harmi. Ok er hun kom til þess stadar, er hana skyllði höggva, bað hun [ser orlofs at biðiaz fyrir, ok fekk þat. Þa fell hun æ kne ok helt⁶ höndum til himins ok bað til guðs með þessum orðum: »Drottinn Jesus Kristus, skapari himins ok iardar, er miskunna villdir ollu mannkyni ok letz þer soma at koma af himnum, til þess at þu leystir mannkynit or snorum fiandans, ok virðiz upp at taka þræsligan⁷ likam ok láta þik æ króss negla, ok villdir bergia æ⁸ beiskum dauða! Heyr þu mik, ambátt þina, til þin kallandi ok þinni miskunn treystandi, at englar þinir taki sal mina ok leiði til eilifrar hvilldar, er þu hefir fyrir buit ollum þeim, er þitt nafn elska. Þess bid ek þik, drottinn minn, at [allir vel⁹ truarðir menn, þeir er til dyrdar þins nafns sækia mitt arnadar-

1 [mgl. B, C. 2 stundadi B, C. 3 vikia eda úlf. B, C. 4 fost-iardar B. 5 [með slægligum fortölum vikit henne eptir sinum vilia, tok hann at aurvilnast, at hans kostgæfi metti tia, svo at mærin mundi leidrettast, baud B, C. 6 [þann mann, er til var ætladr at veita henne liflat, at hun nædi at biðiaz fyrir, ok hann let þat eptir hennar heilagri fysi, ok at feingnu færi til bænar, þa helldr en helgazta mæR B, C. 7 mannlegan C. 8 mgl. B, C. 9 [saal. B, C; 40 vel rett A.

ord, með hverigri bæn er þeir kalla til þín, heyr þú rodd þeira ok hialp þeim at eilifu, þviat þú ert guð drottinn blezaðr um allar alldir.« En þa er hun hafði bæn lokit, kom rödd af himni sva mælandi til hennar: »Blezut ert þú, hin helgazta mær .Katerina, ok heyrþar ero bænir þínar! Kom nu ok tak ombun fyrir þrautir þínar i milli heilagra [kvenna, þviat konungr konunga með allri himinrikis hird biðr buinn þinnar þarkvámu¹.

17. Þa er hin sæla mær Katerina heyrði þetta, reis hon upp af bæninni hardla fegin af guðligu² fyrirheiti, ok var síþan högginn at bodi keisara æ fimta ok .xx.^{ta} degi Novembris manadar, þat er tveim nóttum eptir Clemens messu. Ok þegar flaut miolk or sárum hennar³ i stad bloðs til vitnis skirlifis hennar en til lofs ok dyrðar almatkum guði. [Ok iafnskiótt sem hennar helgazta önd var við skilin, toku englar guds⁴ likam hennar ok fluttu æ fiáll, þat er 15 Syna heitir, þar lætr gud geraz otalligar iarteinir fyrir hennar verðleika: [verða þar diöfuloðir heilir, hrumir ok haltir ganga, likþráir hreinsaz, blindir sia, daufir heyra, en daudir lifna⁵. Upp or leiði hennar sprettr vidsmiors brunnr, sa er allðri þrotnar⁶, ero þar af smurðir likamir siukra manna, þeira er þadan flytia fagnat 20 slikrar heilsu, sem hverr kann ser at æskia. [Ok er þar enn mesti bænastaðr, ok enginn kom þar sva heilsulauss, at eigi fengi bot allra meina, þeir sem þangat sottu með rettri tru ok sannri ast ok von sinnar heilsu⁷.

18. Eptir hit helga liflat sællar Katerine ok þær þrautir, er 25 hun [hafði þolat fyrir ast ok⁸ tru heilagar þrenningar, tok ek, sagði Athanasius, at rita pislarsögu minnar fru sancte Katerine, þvi at ek var hennar þionostumadr, fra upphafvi ok til enda, henni til tignar, en rett truundum⁹ monnum til minnis ok nytsemdar¹⁰. Veiti gud oss syndalausn fyrir bænir ok verðleika sællar Katerine 30 ok gefvi oss eilifan fagnat með ser ok sinum helgum mönnum, sa er lifir ok rikir um allar alldir verallda. Amen.

1 [eingla, þviat se herna (hér mattu sia þa at C.) þeir eru komnir ok bida bunir þinnar tilkvomu B, C. 2 himnesku B, C. 3 guogliga tilf. B. 4 [Einglar guds toku B, C. 5 [mgl. B, C. 6 þornar B, C. 7 [þviat þar fengu allir bot sinna meina, hvad sem at meina var C; mgl. B. 8 [þöldi i B, C. 9 retruodum B, C. 10 þvi at otallegar iarteignir veitti hon eptir anlat sitt i ymsum londum, þo at ek hafe eigi diorfung til ne arði þer at skrifa fyrir fafæði minne tilf. C.

LAURENTIUS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio, A; Cd. 235 folio, B.*)

Her hefr upp sögu ens heilagha Laurentij erkidiakns.

Decius konungur ok Valerianus greifi letu taka Sixtum pava ok leida fyrir domstol sinn með kennimönnum sínum. En er þeir voru höndladir, þá mælti Sixtus vit sína menn: «Eigi skulu þer hræðaz, brædr, þvíat allir helgir menn þöldu margar þislar ok þrautir, að þeir kæmi [með sigri] til ens sanna lífs. Drottinn vor Jesus Kristur gaf oss dæmi, þá er hann tok þislar fyrir heilsu vora, af því skal ok eingi vor hræðaz at taka þislar fyrir hans nafn. Diakn hans Felicissimus ok Agapitus svara: »Hvert munum vær fara frá þer fadir?« Decius mælti vit Sixtum, er hann var leiddur fyrir domstol hans: »Veiztu fyrir því þú vart hingat leiddur?« Sixtus svarar: »Vist veit ek ok vel veit ek.« Decius mælti: »Ef þú veitz vel, gerdu svo, at lydr þinn fylgizt ok vite ok vel life.« Sixtus svarar: »Verdi satt, at lydr minn fylgiz ok vel life.« Decius mælti: »Blotadu godum oðaudligum ok ver höfðingi kennimanna.« Sixtus svarar: »Ek hefi þionat ævallt, ok svo man ek þiona, gudi almatkum fedr ok syni hans Jesu Kristo ok helgum anda, ok færi ek honum hvern dag hreina forn.« Decius mælti: »Vertu þer heilradr i elli þinni, svo sem vær erum oss heilradir.« Sixtus svarar: »Þat rad hefi ek kent mér hingat til ok minu lidi, at ek mætta leida alla með mér frá synda diupi ok dauda.« Decius mælti: »Blotadu ok þá, at eigi se þer daudi til² giðr til ognardæmis þeim, er eigi vilja blota.« Sixtus svarar: »Sagda ek þer um sinn, at ek fære hvern dag forn gudi minum ok syni hans Jesu Kristo.« Decius mælti vit riddara sína: »Leidi þer hann til Freys hofs, ok setit hann i myrkvastofu, ef hann blotar eigi

1 [tilf. B.   2 fyrir B.

Frey. « Sixtus pafe mællti vit þa, er hann leiddu til hofsins: »Hvat giorit þer, vesalir menn, þer¹ göfgit handaverk manna, likneski blind ok daufr, er hvorki mega dugha ser ne öðrum; helldr hlydi þer mer, synir, ok leysit andir ydrar fra eilifre kvöl, ok
5 hrædizt eigi likams pislir helldr eilifar kvalir, þær sem bunar eru syndugum mönnum ok þeim er blota skurdgodum. Giorit þer idran synda yd(ar)ra² ok hafnit røngum bödordum konunga. « En er Sixtus villdi eigi blota, þa var hann leiddr til myrkvastofu med tveim diaknum sinum Felicissimo ok Agapito.

10 23. En er Laurencius diakn spurdi, at Sixtus pafe var i böndum, þa kom hann til hans ok mællti: »Hvert skyndir þu, fadir an syni, ok hvert ferdu, heilagr kennimadr an diakne? þu vart alldregi vanr at færa forn gudi, svo at eigi fylgdi diakn; hvat mislikar þer vit mik, fadir, eda reyndir þu mik i nöckuru
15 þreklausan, svo at þu vilir nu neita samlagi minu i uthellingo blöds þins? Reyndu vist, hvort þu hefir þer mæklighan þion valit⁴ at selia i hönd guds þionustu, þviat þu selldir mer samlag helganar drottinligns hölldz ok blöds. Se þu, at eigi minkir þu veg þinn i mer, þviat skadi er lærifodur at bregda blödsuthelling lærisveins,
20 þviat enir beztu menn dyrkaz eigi sidr af sigri lærisveinanna en af sinni dyrd sialfra. Abraham höfufadur gaf⁵ gudi son sinn, en Petrus sendi fyrir ser⁶ Stephanum diakn sinn; syndu ok krapt þinn, fadir, i syni, ok fær gudi þann er þu lærdir, at ek koma öruggir til sigrs med þinne atfylgiu. « Sixtus svarar: »Eigi fyrir-
25 læt ek þik, sonr, helldr attu meire þraut fyrir hendi; vær erum gamlir ok tókum letta örrostu, en þu ert ungr ok skallt meiri örrostu þola ok hafa meira sigr, vertu eigi ogladr, þviat þu skallt mer fylgia eptir þria daga. Hvat leitar þu samneytis minnar pislar, svo sem þu þurfir fullting af lærifedr, attu megir sigr audlaz?
30 Ek fel þer a hendi alla erfð mins kraptz. Hvat leitar þu navistu minnar? Helias skildi vit Eliseum ok tok þeygi krapt sinn fra honum, tak þu ok þa vit kirkiufe ok skipt þvi med þeim, sem þer þickir [þörf vera⁷. « Þa selldi Sixtus pafve oll kirkiufe Laurencio diakni sinum. En er hann tok vit fenu, þa for hann um
35 herod ok leitadi, hvar folgnir væri lærdir menn eda uklæddir⁸ kristnir menn, ok skipti hann fenu med þeim, svo sem honum syndizt hverium þörf vera. En er hann kom til fiallz þess er

1 er B. 2 mgl. B. 3 Fra Laurencio diakna *Overskr. A.* 4 radit
40 B. 5 tilf. B. 6 sik B. 7 [þurfa B. 8 olærdir B.

Seleus heitir, þa fann hann þar eckio eina, þa er Kiriacha¹ het, hun hafdi .xxx. vetra halldit hreinlifi eptir dauda bonda sins, en þau höfdu verit .xi. vetr saman. Hun hafdi marga kristna menn i husi sinu, þa er flyd höfdu fyrir ofridi heidinna manna. En er Laurencius kom um nott i hus eckiunnar, þa þo hann fætr allra kristinna manna, þeira sem þar voru, ok þionadi þeim litillatliga. En eckian fell til fota Laurencio ok mællti: »Ek særi þik fyrir tru Kristz, at þu leggir hendr þinar yfir hofut mer, þviat ek hefi höfutverki mikla.« En er Laurencius gerdi krossmark yfir höfde henne i nafne Jesus Kristz, þa bættiz henne allz hofutverkiar. En Laurencius for ena somu nott þadan ok leitadi enn, hvar kristnir menn væri folgnir i husum eda hellum. Þa kom hann a bæ, þann er Ciriacus heitir, ok fann þar sionlausan mann þann er Crescencianus het, ok bad sa med tarum, at Laurencius gerdi krossmark yfir augum hans ok gæfi honum syn. Heilagr Laurencius mællti med tarum: »Drottinn Jesus Kristr, er upplaukt augu þess, er blindr var borinn, lyss þu þenna enn blinda mann.« Þa lukuz upp augu hans ok sa hann lioss. En Laurencius for brött þadan til bæiar þess, er Patritus heitir, ok fann þar þria menn ok .lx. i einu iardhusi, ok var med þeim Justinus prestr, sa er Sixtus pafe hafdi vigdan. Hvor þeira vard odrum feginn, er þeir funduz, ok fell hvor² til fota odrum. Þa mællti Laurencius vit Justinum: »Lattu fyllaz vilia minn i þvi, at ek þvoi³ fætr ydra allra med minum hondum.« Justinus prestr svaradi: »Guds bodord er þat, verdi vili drottins Jesus Kristz.« Ok eptir þat þvo⁴ Laurencius allra þeira fætr, sem þar voru, ok kysti hann fætr Justini prestz. En er hann hafdi þvegit allra þeira fætr, þa fal hann sig undir bænir prestzins ok skipti med þurfamönnnum fe þvi, sem hann hafdi med ser, ok for sidan i brött.

35. En medan þessir lutir giorduz, þa var Sixtus pafi leiddr fyrir domstol keisarans med tveim diaknum sinum, ok mællti Decius vit hann med reidi: »Nyt þu gott ræd, þat er vær radum þer, ok blota.« Sixtus svaradi: »Rad þu þer sialfum heillt, vesall, ok lat af at lasta nafn drottins Jesus Kristz, ok idraz þess, er þu hellir ut blode heilagra manna.« »Ongum mun ogn at oss, sagdi Decius, ef þeim er eigi banat.« Walerianus svaradi: »Hoggvi haufut af haunum.« Felicissimus ok Agapitus mællto: »Ef þer, vesalir, villdut hlyda ordum födur vors, þa mætti þer fordaz eilifar

1 Ciricia B. 2 hvartveggi B. 3 þvai B. 4 þo B. 5 Fra Sixto pava *Overskr. A.*

kwaler, þær sem ydr eru bunar.« Walerianus mællti: «Til hvers skulu þeir menn lifa, er oss heita kvölum? leiddit þa til Freys hofs ok hoggvit þa, ef [þeir vilja¹ eigi blota.« En er þeir voru leiddir a götu þa, er Appia heitir, þa leit Sixtus standa
 5 skurdgodin a tvær hendr ser ok mællti: »Her standa likneski steinlig, blind ok dauf, er vesalir menn luta ok glata eilifu lifi, brioti þau Kristr son guds lifanda.« En er kristnir menn svorudu ok kvodu amen, þa fell ofan mikill hluti Freys hofs, ok brotnudu skurdgodin, er undir urdu². Þa kom Laurencius þar at ok mællti:
 10 »Fyrirlattu mik eigi nu, heilagr, því at ek sa fyrir fe því, er þu selldir mer.« En er riddarar heyrdur getit fiarens, þa gripo þeir Laurencium ok selldu hann domanda þeim, er Parthemius het. En þeir leiddu Sixtum pafa ok diakna hans Felicissimum ok Agapitum i Freys brecku hia hofinu, ok hiuggu þa þar alla enn
 15 setta dag³ manadar þess er Augustus heitir. En kristnir menn foru um nottina ok toku a brott likami þeira ok grofu Sixtum pava i kirkiugardi Calisti, en þeir grofu diaknana i kirkiugardi Pretextati.

44. Eptir þetta sagdi Parthemius Decio konungi, at Lauren-
 20 cius diakn Sixti pava var handtekinn, sa er fehirzalur hans⁵ vissi. Decius vard því feginn ok bad færa ser Laurencium ok mællti vit hann: »Hvar ero kirkiufe þau, er menn segia þik vita?« Laurencius svaradi eingu ordi. Þa selldi Decius Laurencium Valerianum⁶ greifa ok mællti vit hann: »Spyrdu hann vandliga
 25 at⁷ kirkiufe, ok þreyt hann til blota, ok lat kvelia hann til bana, ef hann blotar eigi.« Walerianus selldi þeim manne Laurencium til vardveizlu, er Ypolitus het, en sa lokadi⁸ hann i því husi inni, er margir menn voru adrir inni byrgdir. Þar var inni einn heidinn madr sionlaus ok het Lucillus, en hann hafdi af akafligum
 30 grati mist synar sinnar. Laurencius mællti vit hann: »True þu a drottin Jesum Krist ok lat skiraz, ok muntu þa fa syn þina.« Lucillus svaradi: »Leingi hefir ek fuss verit til at lata skiraz i nafne Jesus Kristz.« Laurencius mællti: »True þu af ollu hiarta.« Lucillus svaradi med tærum: »True ek æa Jesum Krist ok neiti
 35 ek skurdgodum.« Ypolitus stod uti ok hlyddi til mals þeira. Þa primsignði Laurencius Lucillum ok vigdi vatn ok skirdi hann sidan: »Truer þu, Lucille, a gud fodur almatkan ok a Jesum

1 [saal. B; þer vilit A. 2 voru B. 3 viku tilf. B. 4 Fra Decij(!) ok Laurencio Overskr. A. 5 vardveitti ok tilf. B. 6 saal. ogsaa B. 7 um tilf. B. 8 lauk B.

Krist son hans, þann er pindr var ok grafinn ok reis upp af dauda æ þridia degi ok ste til himens ok sitr nu til hægri handar guds fôdur, ok mun þadan koma at dæma¹ lifendr ok dauda, ok hann sialfr mun léysa ônd þina ok likama?« Lucillus svaradi: »True ek þesso ollu.« Þa lukuz upp aughu hans, ok kalladi hann ok 5 mællti: »Lofadr se drottinn Jesus Kristr, sa er mer lysti fyrir bæn Laurencij, þviat ek se nu, en ek hefi leingi blindr verit.« Margir blindir menn, komu til hus Ypolití, þeir sem þetta spurdu, ok gerdi Laurencius krossmark yfir augum þeira, ok urdu þeir þegar heilir. En er Ypolitus sa þetta, þa mællti hann vit Lau- 10 rencium: »Syndu mer kirkiufe.« Laurencius mællti: »Ef þu truir a gud fodur ok son hans Jesum Kristum drottin vorn, þa munda² ek syna þer sannan gud ok heita þer eilifu lifi.« Ypolitus mællti: »Ef þu efnir þat, er þu heitr, þa mun ek giðra þat er þu fysir³.« Laurencius mællti: »Hlyd þu mer ok lat skiraz, 15 þviat skurdgod ero ongu nyt.« Þa primsignði hann Ypolitum ok skirdi sidan. En er Ypolitus ste upp or skirnarbrunni, þa kallade hann ok mællti: »Nu sa⁴ ek andir rettlatra fagna i dyrd, af þvi særi ek þik, Laurenti, fyrir drottin Jesum Kristum, at þu skirir oll hiu min.« Þa voru skirdir .xix. menn i husi Ypolití bædi 20 konur ok kallar 5.

56. Þa sendi Valerianus greifi ord Ypolitó, at hann leiddi 7 Laurencium til hallar sinnar. En er Ypolitus sagði Laurencio þessa ordsending, þa mællti hann: »Förum vit badir, þviat nalgazt dyrd ockur.« En er þeir komu badir til hallar, þa mællti Valeri- 25 anus vit Laurencium: »Legg þu nidr þriotzku 8, ok sel oss kirkiufee, þau sem þu hefir hendr yfir.« Laurencius svaradi: »Gef þu mer tveggia daga frest eda þriggia, ok man ek syna þer feen.« Walerianus mællti vit Ypolitum: »Hafi hann tveggia daga frest i þinu vardhalldi.« Þa samnadi Laurencius i hus Ypolití voludum 30 mðnnum, hölltum ok blindum ok siukum. En Walerianus sagði Decio, ath Laurencius hafði heitit annan dag eda enn þridia at syna kirkiuféén. En er Laurencius kom enn þridia dagh til konungs hallar, þa mællti Decius vit hann: »Hvar ero þau fe, er þu hetz at syna oss?« Þa leiddi Laurencius inn i hollina med 35 ser fiolda manna voladra, þeira er hann hafði samnat [i hus 9 Ypolití, ok mællti: »Her ero kirkiufe, þau er alldregi þverra helldr

1 um tilf. B. 2 mynda B. 3 eggjar B. 4 se B. 5 karllar B. 6 Fra Ypolito ok Valeriano Overskr. A. 7 saal. B; sendi A. 8 þina tilf. B. 9 [saman i husi B.

vaxa til eilifrar dyrðar þeim, er þau varðveita. « Walerianus mælti: »Hvat þarf nu langmælis, blota þu godum ok lat af fiolkyngi þeire, sem þu treystir.« Laurencius svaradi: »Fyrir hvi fíflir þu diöfulsmadr fyrir hygnum mönnum, svo at þu þorir ath
5 beida¹ kristna menn, at þeir bloti skurdgodum? Syniz ydr þat rett, ath wær lutim likneskium diofla helldr en skapara allra hluta syniligra ok osyniligra, edr hvorn skal helldr göfga, þann sem giordi edr þann sem ger er. [Decius mælti: »Hverr er gerr eða hverr gerdi?« Laurencius svarar²: »Gud fadir drottins mins Jesus Kristz er
10 skapari himins ok iardar, manna ok dyra, fiska ok fugla ok allrar skepnu, en þu bydr oss at [blota likneski³ blind ok dauf.« Þa reiddiz Decius ok let beria Laurencium svipum: »lat af þu at lasta god vor.« Laurencius svaradi: »Þackir geri ek gudi minum, er mik samteingir bræðrum minum; en þu kvelst, vesall madr, nu
15 i reidi þinni en ek i pislum minum⁴.« Decius mælti: »Synit þer honum oll pislakyn, ath hann hræðiz ok bloti.« Þa voru þangat bornar gloandi steingr, iarnsvipur ok reckia gior af blyi. »Þessar allar pislir munu snuaz æ þik ok þinn likama, nema þu blotir.« Guds kappi svaradi: »Þessa krasa hefir ek avallt⁵ fuss
20 verit, þviat þat eru þer kvalir en oss eilif dyrd.« Decius mælti: »Ef ydr er þetta dyrd, þa segdu, hvar folgnir ero fleiri þinir iafningiar, ath þer komit allir saman til dyrðar.« Laurencius svaradi: »Ritud ero nofn þeira a himne, en þu ert eigi verdr at koma i augsyn þeim.« Decius mælti: »Syndu oss alla kristna
25 menn, at hreinsaz megi borg vor, ok blotadu sialfr ok lat af at treystaz i fe þvi, er þu hefir ath varðveita.« Laurencius svaradi: »Auröggr em ek af fehirdzlum þeim, sem ek hefi.« Decius mælti: »Ætlar þu, at feit muni leysa⁶ þik fra pislum?« Lauren-
cius svaradi: »Auruggr em ek þræll Kristz, ok helld ek traust
30 Jesus Cristz ath audæfum.« Þa reiddiz Decius ok let beria hann stongum. En heilagr Laurencius mælti vit Decium: »Skildu, vesall madr, at audæfi Kristz gefa mer sigr, ok kenni ek eigi kvala þinna.« Decius mælti vit kveliarana: »Áukit þer kvalirnar ok halldit at sidum honum gloöndum iarnspaudum.« Þa leit
35 heilagr Laurencius til himins ok mælti: »Drottinn Jesus Kristus gud af gude, miskunnadu mer þræli þinum, þviat ek neitta þer eigi, þa er ek var rægdr, ok iatta ek þer, drottinn, þa er ek var spurdr.« Decius mælti vit hann: »Se ek, at þu matt deyfa kvalir

1 bidia B.

2 [tilf. B.

3 [gaufga skurgod B.

4 tilf. B.

med folkyngi þinni, en þeygi mantu mik um tæla; sver ek vit gud ok gydior, annattveggia at þu skallt blota eda elligar pindr vera fleirum pislum en hverr madr annarra.« Laurencius svaradi: »I nafni drottins mins hrædumzt ek eigi kvalar þinar, gior þu þat er þu girnizt, ok lat eigi af.« Þa let Decius beria hann langa 5 stund med blyknappa svipum. Þa mællti heilagr Laurencius: «Drottinn Jesus Kristr, er a þik tokt þræls likama fyrir heilsu vora, at þu leystir oss fra þrælkan diofla, tak þu nu anda minn.« Þa kom rodd af himni, su er Decius heyrdi, ok allir þeir er hia stodu: »enn attu fyrir hondum margar pislir til sigrs þer.« Þa 10 fylltiz Decius reidi mikillar ok mællti: »Heyrdut þer, Romaborgar spekingar, hverr fianda fagnadr er yfir þessum manne, er hvorki hrædiz god ne hofdingia ne kvalir eda dauda. Af því pinit þer hann enn ok berit med iarnsvipum ok festit i stagll.« Þa brosti Laurencius ok mællti: »Lofadr ertu drottinn gud fadir drottins 15 mins Jesus Cristz, er oss gaft miskunn overdum. Gef þu oss þann krapt fyrir milldi þina, at allir, þeir sem hia standa, viti at þu huggar þræla þina.«

6.¹ A þeiri stundu tok tru einn af riddorum konungs, en sa het Romanus, ok mællti vit Laurencium: »Se ek yfir þer enn 20 biartazta mann, þann er med hreinum duki fægir sar þin; af því særi ek þik fyrir Krist, þann er sendi eingil sinn til þin, at þu fyrirlatir mik eigi.« Decius mællti vit Valerianum: »Yfir erum vær stignir af folkyngi þessa manz.« Þa leitadi Romanus færís, ef hann mætti skiraz af Laurencio. En er Laurencius var selldr 25 Ypolito til vardveizlu, medan þeir Decius ok Valerianus redu um, a hveria lund þeir skylldu þina, þa kom Romanus med sa fullan vatz ok fell til fota Laurencio ok bad hann skira sik. Þa vigdi Laurencius vatn ok skirdi Romanum. En er Decius spurdi þat, þa let hann þegar taka Romanum ok leida fyrir domstol sinn. 30 Hann kalladi þegar, er hann kom i augsyn konunginum, ok mællti: »Kristinn em ek.« Decius let þegar leida hann ut or borginni ok hoggva æ stræti því, er Salaria heitir. En Justinus prestr tok likama hans um nottina eptir ok grof i akre þeim er Veranus heitir. En ena somu nott sendu þeir Decius ok Valerianus ord 35 Ypolito, at hann leiddi Laurencium til þeira. Þa vard hann ogladr ok felldi tar. Laurencius mællti vit hann: »Eigi skalltu grata helldr fagna, þvíat ek fer til dyrdar guds.« Ypolitus mællti: »Fyrir hvi skal ek eigi fara ok segiaz kristinn ok deya med þer?«

Laurencius mællti: »Fél þu Krist i hirdzlu ens idra manz um stund, en ek man þik kalla litlu sidarr, ok heyrdu þa ok kom.»

7.¹ En er heilagr Laurencius var leiddr fyrir Decium, þa let keisarinn bera fyrir domstol sinn öll pislakyn, blysvipur ok stangir ok iarnkroka ok brandreid ok gloandi iarnspada, ok sidan mællti hann vid Laurencium: »Legg nidr þu fiolkyngi þina ok seg, hvers kyns þu ert.« Laurencius svaradi: »Af Ispanialandi em ek at kyni, en fæddr i Romaborg, verit alla æfi kristinn ok numit öll gudligh² laug.« Decius mællti: »Hvat kantu god log, er þu
10 göfgar eigi godin? Blotadu godunum, eda ella man sia nott yfir þik stiga i pislum 3.« Laurencius svaradi: »I nafne drottins mins Jesus Kristz [man ek eigi ugga⁴ pislir þinar; nott min hefir eigi myrkr, helldr birtir hon allt i liosi.« Þa let Decius beria grioti i andlit honum. Laurencius styrktiz ath meir ok mællti: »Þackir
15 geri ek þer, drottinn, þviat þu ert einn almattigr gud.« Decius mællti: »Buit þer reckiu þessa ens þragiarna manz, sem ydr er bodit.« Þa var þangat borin iarnreckia, er gior var æ brandreidar mynd, ok stig⁵ undir, ok var hun sett yfir glædr. [En Laurencius var lagdr æ brandreidina i augliti Decij ok Valeriani, ok þrystu
20 kveliarar honum med iarnspødum upp æ brandreidina ok baro glædr⁶ undir. Þa mællti Laurencius vit Decium: »Nu hefi ek mik sialfan fært i forn gudi, þviat pindr andi er þeck forn gudi, en þu, vesall madr, vit þat, at glædr þessar vinna mer hægindi en þer eilifa kvöl, þviat drottinn veit⁷, at ek neitta honum eigi,
25 þa er ek var rægdr, ok iatta ek honum, þa er ek var spurdr, ok nu geri ek honum þackir, er ek em steiktr.« Valerianus mællti: »Hvar er elldr sa, er þu heitr oss ok godum vorum, man hann eigi þik brenna helldr en goden?« Laurencius svaradi: »Fyrir hvi skilit þer eigi, vesalir menn, at glædr þessar gera mer hvilld
30 en eigi bruna.« Allir undroduz styrk Laurencij en grimmeik Decij, er hann let steikia kvikan mann. Heilagr Laurencius mællti: »Þackir geri ek þer, drottinn Jesus Kristr, þviat þu styrktir mik.« Þa leit hann i gegn konunginum ok mællti: »Nu em ek steiktr odrum megin, snudu nu a adra hlið, ok et.« Þa
35 leit hann enn til himins ok mællti: »Þackir geri ek þer, drottinn minn Jesus Kristr, þviat ek⁷ nada inn at ganga i þina höll.« Þa kom rödd af himni svo mælandi: »Kom þu, enn trausti vin, ok taki þik einglar minir.» Eptir þat for su en blezada sala ut af

1 Pislir Laurencij ok andlat *Overskr. A.* 2 kristin *B.* 3 kvalum *B.*

40 4 [hræðumzt ek eigi *B.* 5 stigi *B.* 6 [tilf. *B.* 7 tilf. *B.*

likama hans. En er Laurencius var andadr, þa gengu þeir Decius ok Valerianus til hallar ok letu liggia likama hans á brandreid yfir glodum. En Ypolitus tok þadan likamann ok bjó um vandliga med hreinum dukum ok ilmondum smyrslum, ok gerdi hann ord Justino presti ok sagði, hversu dyrliga Laurencius for af þessum heimi, ok sva hversu grimliga þeir Decius ok Valerianus luko vit hann ok letu liggia likama hans yfir glodum. En þeir Justinus ok Ypolitus færdu likama¹ heilags Laurencij til² bæiar eckiu þeirar, er Kiriaka het ok Laurencius hafdi grædda fyrrum af hofutverkium. En at kveldi grofu þeir likama hans hia götu þeiri, er Tiburtina heitir, ok fostudu þria daga med miklum fiolda kristinna manna ok helldu med miklum hryggleik minning pislar heilags Laurencij. Sidan söng Justinus prestr messu, ok toku allir corpus domini, þeir sem at þeiri messu stodu.

8.3 Eptir þetta for Ypolitus heim ok gaf frelsi ollum þrælum sinum ok ambattum. En er bord voru sett, ok fyrr en hann tok til matar, þa komu riddarar ok toku hann hondum ok leiddu fyrir Decium keisara. En er Decius sa hann, þa brosti hann ok mælti: »Ertu eigi ordinn fiolkunnigr af Laurencio, þar sem þu groft likama hans?« Ypolitus svaradi: »Þat gerda ek eigi svo sem fiolkunnigr, helldr svo sem kristinn.« Decius reiddiz þegar, ok let beria grioti i andlit honum ok let fara hann or klædum ok mælti: »Lattu at bodordi minu ok blota godum, ok lifi ok haf syslu.« Ypolitus svaradi: »Eigi nauktir þu mik, helldr klæddir þu mik.« Decius mælti: »Heimskr madr ertu ordinn, er þu skammazt eigi, at þu ert berr.« Ypolitus svaradi: »Spakr em ek nu ok kristinn, en þa var ek ovitr, er ek truda skurdgodum.« Decius mælti: »Blotadu ok life, ef þu vill eigi fyrirfaraz i kvöl sem Laurencius.« Ypolitus svaradi: »Verdi sva vel, at ek fara eptir hans dæmum; en þer er diarfiikt at nefna guds vin med sauigum munn.³« Þa reiddiz Decius ok let stöngum beria Ypolitum. Ypolitus hlo at þeim, er hann bordu. Þa mælti Decius, at þeir skyllði beria hann med iarnsvipum. Kveliararnir mædduz⁶, er þeir bordu Ypolitum. En Ypolitus styrktiz at meir ok mælti: »Kristinn em ek.« Þa let Decius skryda hann riddarabuningi, þeim er hann hafdi, þa er hann var heidinn, ok mælti vit hann: »Minztu riddarasyslu þinnar, þeirar sem þu hafdir, ok ver vinr vor sem fyrr ok blota.« Ypolitus svaradi: »Kristz riddari em ek, ok mun ek

¹ lik B. ² kirkiu ok tilf. B. ³ Vitræda Decij ok Ypoliti *Overskr. A.*

⁴ naucktr B. ⁵ ordinn tilf. B. ⁶ saal. B; hrædduz A.

honum avallt þiona, ok fysumzt ek ath fara til hans med sigri.«
 Þa mællti Decius vid Valerianum: »Tak þu vit aurum hans ollum
 ok bana honum med grimmum dauda.« Þa let Valerianus leida
 Ypolitum fyrir domstol sinn ok oll hiu hans, er kristin voru vordin.
 5 I því lidi var fostra Ypoliti, en hun het Concordia. Þa mællti
 Valerianus vit þau: »Hyggit þer ath kosti ydrum, at eigi farizt
 þer med Ypolito drotne ydrum.« Concordia svaradi: »Vær fysumzt
 at deya hreinliga med drotni vorum helldr en lifa uhreinliga med
 þer.« Valerianus mællti: »Þrælakyn ma eigi odruviss¹ heima en
 10 med bardaga ok kvolum.« Þa let hann beria Concordiam med
 blysvipum til bana. Ypolitus stod hia ok mællti med fagnadi:
 »Þackir geri ek þer, drottinn, þvíat þu sendir fostru mina fyrir
 mer i sveit heilagra manna þinna.« Valerianus mællti vit
 Ypolitum: »Treystiz þu enn folkyngi þinni ok hlydir eigi bodordum
 15 höfðingia ok gauftar eighi godin.« Þa let Valerianus ut leida
 Ypolitum med ollum hiu sinum a götu þa, er Tiburtina heitir.
 Þa mællti Ypolitus vit hiu sin: »Hrædizt eigi þer² brædr, þvíat
 vær höfum oll [einn drottin³.« Þa let Valerianus hoggva oll
 hiu⁴ Ypoliti fyrir augum honum, ok voru þar högnir allz .xviii.
 20 menn bædi karlar ok konur. En hann let binda fætr Ypoliti vit
 hals otömdum hestum ok let reka þa sidan i klungr ok þyrni. En
 er heilagr Ypolitus var svo dreginn, þa let hann ond sina þrim
 nottum sidar en Laurencius. En Justinus prestr kom ena somu
 nott ok grof likame þeira, sem haugnir voru, æ þeim enum sama
 25 velli, sem þeir voru högnir. En þeir Decius ok Valerianus letu
 kvedia þings⁵, til þess at þeir mætti taca alla kristna menn, þa
 er til spyrdiz. En er þeir stigu or kerrum sinum, adr þeir gengu⁶
 til motz, þa varð Decius gripinn af dioffi, ok kalladi hann: »Þu
 Ypolite, bundit hefir þu mik elldligum rekendum ok herleiddan.«
 30 Valerianus kalladi ok mællti: »Ek særi þik, Laurenti, at þu lettir
 kvol minni nockura stund.« Þa giördiz gratr mikill i konungs
 holl. En Triphonia kona Decij var heidin, en er hun sa Decium
 kvelialz af dioffi, þa let hun leysa alla kristna menn, þa sem i
 höftum woru. Ok er Decius var daudr, þa for Triphonia kona⁷
 35 hans ok Cirilla dottir þeira, ok fellu þær til fota Justino presti ok
 badu hann skira sig. Hann tok feginn vit þeim ok baud þeim
 .vi. dægra⁸ fostu ok skirdi þær sidan. Enn næsta dag eptir var
 Triphonia æ bænum ok andadiz, en Justinus prestr grof likama

1 audruvissi B. 2 er B. 3 [saal. B; ein brot A. 4 hiu B.

40 5 motz B. 6 færi ok gengi B. 7 drottningh B. 8 dagha B.

hennar i því iardhusi, sem hann hafði grafit Ypolitum. Ok er
 riddarar spurdu, ath þær Triphonia ok Cirilla höfðu tekit vit tru,
 þa komu þeir .vi. ok .xl. með konum sinum ok fellu til fota
 Justino presti ok beiddu skirnar. En hann færði riddarana Dionisio
 pafa, er þa var kosinn eptir Sixtum, ok skirdi hann þa. En 5
 Klaudius konungr let taka Cirillam dottur Decij ok þessa riddara
 .vi. ens fimta tigar ok let höggva þau oll, er þau hofnudu¹ blotum.
 En Justinus tok likame þeira ok grof Cirillam hia modur sinni
 Triphonia, en riddarana a götu þeiri, er Salaria heitir. Ok þar,
 sem þeir voru högnér, verda margar iarteinir af bænum þeira allt 10
 til þessa dags i nafni drottins vors Jesu Kristi, þess er með fedr
 ok helgum anda lifer ok riker [einn gud i algiorri þrenningu² um
 allar allder allda. Amen.

1 neitudu *B.*   2 [gud *B.*

LUCIE SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Saga Lucie meyar.

Frægd Agathe meyar for um alla Sikiley, ok sotti fiolmenni
5 mikit til borgar Agathe meyar, er Catanensis heitir. I þeiri för
foru þangat til hættidarhalldz mædgur tvær göfgar Lucia mær ok
modir hennar Euticia, su er fíora vetr hafði blodsott hafða ok
matti eigi læknud verða. En þa er þar var gudspíall þat lesit i
10 mins, er slíka vanheilso hafði haft, sem Euticia hafði, þa mællti
Lucia: »Ef þu truir, modir, gudspíalli þesso, er nu var lesit, þa
trui þu því ok, at þu munt heilso taka af arnadarordi Agathe, er
pind var fyrir guðs nafni. Kom þu til grafar hennar, ok mant þu
leysazt.« En eptir tídir fellu þær þar til bænar báðar mædgur
15 ok báduz fyrir með tárurum. Þa rann höfgi a helga Luciam æ
bæninni, ok sa hun Agatham æ milli heilagra eingla i himni
standa, ok mællti hon sva: »Systir Lucia gudi godfuss, hvi bídr
þu mik, er þu matt þegar veita modur þinne af tru þinni, ok er
hun nu heil ordin; ok svo sem Katanensis borg vegsamaz af Kristi
20 fyrir mik, svo mun Siracusa borg fyrir þik, þvíat þu hefir unadliga
bygd buit gudi i hreinlífi þino.« Þa reis Lucia upp hrædd ok
mællti: »Nu ertu heil ordin, modir, fyrir Agatham, er þik græddi
med bænum sinum. Bíð ek, at þu gefir mik eigi manni, en fe
þau, er þu ætladir mer til heimanfylgiu, gef þu mer nu til forrada,
25 er ek giptumz gudi drotni minum Jesu Kristo.« Euticia svaradi:
»Födurleífd þína, síðan fadir þinn andadizt fyrir .ix. vetrum, hefi
ek helldr æxta en þverða, en þu veitst flareign mína, ok gior þu
slíkt or fe þesso sem þu villt eptir minn dagh.« Lucia mællti:
»Hlyd þu ráði mínu, modir, gef þu svo gudi fe þitt, at þu sert

heil, eigi er þat gudi þægt, at madr vili þa fyrirlata, er hann mæ eigi niota, þviat eigi mattu þat hedan fra hafa.«

2. Sidan komu þær heim, ok takaz upp fiarlög ok ölmosugædi mikit vit fataka menn hvern dag, ok kemr þat til eyrna festarmanni Lucie. En sa grof at vit fostru Lucie, hvort þat væri. En hun svaradi með varud ok mælti: »Brudr þin hitti a þa eigu, er meira avóxt tekr af en hverra annarra, ok vill hun at þeiri komazt fyrir þina hönd.« Þa tok sia madr því helldr at beina ok at veita, ok trudi þat iardneskan kaupskap þa fyrst, en sidan er hann vissi, at fe þessi voru gefin frændlausum ok fátækum monnum ok eckium felausum ok utlendum mönnum ok gudi þionondum, þa bar hann hana i rog vit Paskasium iarll ok kvad brudi sina kristindom hallda i moti lögum keisara. En iarllinn let hana neyda til blota. Heilög Lucia svaradi iarllinum: »Sia forn er fyrir gudi hrein ok osaugud at hugga eckiur ok födurlausu i harmi þeira; ek hefi ecki annat gert þessa þria vetr nema fært gudi þvilika forn. Nu af því at ecki er annat til, þa færi (ek) mik sialfa lifandi forn gudi, ok giöri hann þat af forn sinni þessi, sem honum likar.« Paskasius mælti: »Slik ord mattu mæla fyrir kristnum manni nockðrum en ecki fyrir mer, er hofdingia doma vardveiti.« Lucia mælti: »Þu hygg æ dæmi ok lög höfdingia, en ek hygg a guds laug; þu hrædiz höfdingia, en ek hrædumz gud; þu vill eigi þa þer reida, en ek vil eigi gud mer reidan; þu girnizt þeim ath lika, en ek girnumzt gudi einum at lika; þu giörir þat, er þu ætlar þer hallkvæmt, en ek geri þat, er ek veit mer nytsamligt.« Iarllinn mælti: »Födurleifd þina hefir þu borit æ byrgismenn þina, ok mælir þu af því sem portkona.« Lucia mælti: »Födurleifd mina hefi ek sett i öroggan stad, en þydz alldregi spillendr hugskotz ok likama mins.« Paskasius mælti: »Hverir eru spillendr hugskotz ok likama?« Lucia mælti: »Þer erut spillendr hugskotz ok likama, sem postolinn sagdi: spilla ill mæl goda sidu; þer teygir andir manna fra skapara sinum til skurdgoda blotz. En spillendr likama eru þeir menn, er litillar stundar munud^r taka ok missa þar fyrir eilifra fagnada.« Paskasius mælti: »Þriota mun ord þin þessi i bardogum.« Lucia mælti: »Ord guds man alldregi þriota.« Paskasius spurdi: »Ertu gud?« Lucia svaradi: »Ambatt guds em ek, ok sagda ek af því svo, at gud mælti svo sialfr: eigi mælit þer i augliti domanda, helldr mælir heilagr andi med ydr.« Paskasius mælti: »Er heilagr

andi með þer ok mælir fyrir þik?« Heilög mæ'r svaradi: »Póstolinn sagði, at hreinlifismenn væri musteri heilags anda, ok byggvir heilagr andi i þeim.« Iarllinn mællti: »Ek man lata leida þik til portkvenna huss, ok fyrir saurlifi þitt, þat er þu skalt þar fremia, man flygia frá þer heilagr andi.« Lucia mællti: »Alldri saurgazt likaminn nema af samþycki hugarins; þo at þu letir kasta æ glædr fyrir god þin reykelsi or hendi minni oviliandi, þa mundi gudi minum þat brosligt þickia, þviat gud dæmir at vilia manzins. Nu man mer verda dyrdar auki at ollu þvi, er þu naudgar mer til.« Paskasius mællti: »I þeiri osæmd skaltu lifit lata, nema þu lifir at lögum keisara.« Heilög Lucia svaradi: »Sagda ek þer adan, at þu skalt alldregi fá samþycki mitt til syndar, ok mun af þvi at öngu meini koma guds ambattu, hvat sem þu giorir likamanum.«

3. Þa selr iarllinn hana i hendr monnum þeim, er fe toku a konum til saurlifiss, ok bad hana leida til portkvenna hus ok boda þangat monnum til, ok kvad hana þar skylldu deya. En sidan er þeir villdu hana þangat draga, þa styrkti hana sva heilagr andi, ath þeir mattu hana hvergi hræra. Þa gengu þeir ath sveittir med ollu, ok höfdu eeki þar at giðra. Þa baro þeir festar æ hendr hennar ok fætr, ok knuduz at allir at draga hana, ok stod hun svo fast sem fiall. Þa tok iarllinn illa at kunna þesso ok bad gallDRAMENN ok allan blotmanna afla at færa hana or stad med radum sinum. En hun var svo fóst, at eigi matti helldr hræra klædi hennar en sialfa hana. Þa let iarllinn steypa yfir hana hlandi, ok trudi þetta allt folkyngan kragt. Sidan voru öxn margir fyrir beittir, ok hafdi þo eeki at sök at hræra hana. Þa mællti Paskasius: »Hvat folkyngi er þetta?« Lucia mællti: «Þetta er eigi folkyngi min, helldr ero þetta velgiorningar guds.« Iarllinn mællte: «hvern veg mæ þess vera, at ein mattlitil mæ'r megi eigi hrærd verda af þusund manna.« Heilögh Lucia svaradi: »Þo at þu latir til koma adrar .x. þusundir, þa munt þu mega heyra fra mer sagt, at þusund manna man falla æ annan veg fra mer, en a hægra veg minn tio þusundir.« Iarll tok þa at kveliaz svo af skemd sinni, at opi slo a hann. Þa mællti en sæla mæ'r vit hann: »Hvi kvelz þu svo miök, hvi ædiz þu svo allr? Trui þu mik vera guds musteri, ef þu hefir reynt, en lat þer nu skiliaz, ef þu hefir enn eigi reynt.« En iarllinn kunni þesso þvi verr, sem hann sa sig meir hleginn.

4. Sidan let hann kynda elld umhverfis hana ok let kasta

yfir hana adr vellanda vidsmiori ok tiöru ok bike. En hun stod i sömum sporum i nafni drottins Jesus Kristz ok mællti: »Ek bad drottin minn Jesus Krist, at elldr sia skyldi eigi granda mer, at þeir allir er treystaz gudi megi þik at hædngu hafa, iarll; ok af því bad ek nöckurrar dvalar a pisl minni, at ek mætta a brött taka pislar otta af truföstum mönnum, ok þeir er eigi trua hafvi ecki at oss hlæia.« Þa veittu vinir iarlzins meyiunni sær, en hun badz þo fyrir, medan hun villdi. »Nu er sva ath segia, kvad hun, at nu er fridr gefinn kristni guds i dag, Dioklecianus er nu rekinn af ríkinu, en Maximianus er daudr; ok svo sem Agatha er formælandi þess folks vit gud, er Katanensis borg byggir, svo skal ek trufostum monnum vera i þessi borg.« En er guds ambatt mællti þessa hluti i sárum, þa var iarllinn leiddr fyrir augu henne iarne bundinn ok fluttr til Romaborgar ok þar til draps dæmdr fyrir rangsemi sina. En guds piningarvottr Lucia i þeim stad enum sama, sem hon hafdi sær feingit, let koma til sin kennimenn ok tok af þeim corpus domini, ok for sia en helgazta mæ sva hedan af heimi gudi til handa. Þa var smidut kirkia til dyrdar henne, ok helldz þar blomi bæna hennar um alla æfi.

MALCUS SAGA.

(*Cd. 764^a qu.*).

Her byriaz saga heil[ags] Malci.

Þessa sögu segir heilagr Jeronimus af munk einum, er Malcus
5 het, en hann hefir sva rædu sína: Þá er ek for um allt Egiptaland,
er fullt var af hreinlifismonnum, fann eg marga goda firi.
Ek hafði ætlat, segir sæll Jeronimus, at rita um drottins vars
higatkvamu ok um kristnina, er þá it fysta hafði upp hafiz; en
adr ek hefi sva aurdigt verk ok agiætt, villða ek freista min i
10 hinum lægrum hlutum ok smærrum verkum, þat er at ræða um
þenna goda mann, er Malcus het. I ferd minni, er ek for um
Egiptaland, helga stadi ok heilagra manna lif at kanna, þa kom ek
til eins tuns er Maronia het, naliga .xxx. milna fra Antiochia. I þvi
tuni fann ek i koti nuckuru mann þann, er Malcus het, ok i sama
15 koti med honum var kerling nuckur afgomul. Ok er heilagr Jeronimus
leitadi vid marga menn gamla ok froða, hvi þau byggi sier
.ii. samt, hvart til þers geingi nuckur naudsyn eða frænsemi eða
hioskaparband eða saluþurft, þa skildi hann þat af allra ansvorum,
hvegi morgu hveir svarar, at fafroðr væri um þeira vidskipti. Þa
20 reid Jeronimus til ok ræði vid sialfan Malcum ok frietti, hvadan
hann væri, eða hvert hans athæfi væri, eða hvert verid hefði. En
hann svaradi:

Fadir minn atti land vid borg þa, er Ninive hin min[ni] heitir,
atti hann ok modir min goda kosti, ok var eg þeim einberni;
25 þeim var a mer mikil ast ok virkt, ok olu þau ser um mik mikla
sorg, hvat þess skildi firi mer radaz, at hellz væri nuckurr lang-
frami a ok stadfesta, ok villðu rada mer kvanfang. Ek neitada
þvi, ok sagða ek minn vilia standa til at vera munkr. Eftir þetta
vart vidrtal, med þvi at millt er modur hiarta, mætta eg oft af

henni blidum fortaulum ok miukri bæn, at ek skilldi sa(m)þyckia kvanfanginu. En þat flekz eigi af mer, ok friliet ek þa bædi faudur ok modur, fe ok frænndr, gull ok gersimar, ok allar eignir, er ek stod til. Nu geck ek brott felaus nema nest ok þo litid, sottag eydimork til múnka nuckurra, ok beiddumz ek af þeim vidrtoku. Þeir iattu mer því. Giorda ek sidan sem þeir, vann ek til matar mer, ok þiadi ek likam minn ok likams fystir med starfi ok morgum odrum pislum. Þockudz¹ mer brædr þeir, er þar voru, ok sva ek þeim ok mitt athæfi. En þa er margir vetr lidu med sliku athæfi, skiptiz skaplyndi mitt ok braz i hatt annan. Þar til hafdi mer ecki iamkiært verid sem renna ecki aftr hug til fedr eda mædr²; fadir min var þa dauþr, er þetta kom i briost mer. En nu kom þu ætlan at mer at ræda vid sialfan mig sva: »Lit a þitt mæl, Malce, vanliga ok grein giorsamliga, hvart eda hvart þu hyggst at gera, ok þo at þer se nu sem her til ecki iamskapfellt sem her at vera, er nu ertu kominn, þa hannðvæt þu vilia þinn vidr þig eda naudsyniar, er a adra hond ero³, fær saman hvartveggi, ok sia hvarir fle(i)ri ero, ok lat þangat vellta hug þinn, sem þar firi ero fleiri ok nauþsyniar meiri. Nu er fadir þinn frafallinn, en modir þin sitr eckilufi, hefir hon nu fe en forrædi eingi; stutt verda kvenna alit firi utan annars hialp ok asia firi at rada storum lutum, ok eigi vist, at hon fai sin sva giætt, at glæpalaust se vid gud eda hroplaust vid menn; oft fellr a konur hrop med tilverka, oft gerir ok ofund kvenna klatr, ok illzku hatr illt ordlag firi utan verdleika, ok er konum sin vannt at giæta; audfeingnir ero þeir, er a leita konur. En hvat er nu annat, en fe þat er i haska, ok þar er hon i abyrgdum, ok tyniz þar mikill fiarlutr, er til mikilla nytia mætti koma, ef heil rad kiæmi til ok forsia. Mættir þu, ef þu aftr hyrfir, heil ræd leggja firi mædr þina; mikil hialp mætti geraz af þeim fiarlutum fataekum monnum ok heilogum stodum; mættir þu, ef ek aftr hyrfi, taka salubot, modir þin heilrædi, frændr⁴ þinir hialp, helgir stadir ok vansamenn, sal fodr þins fagnat ok sva sialfs þins. Hvat leggr þu a mot þersu, Malce, ne(m)a þat eitt, at þu helpr þer, en hina hialpina leggr þu at baki þer, er vidara breidiz ok til fleiri manna tekr, ok er þat hætt, at þetta verdi midr at gagni, þvíat her er einum vid hialpat en hinnig morgum.« Nu var slikt ætlan min, brodir, sem nu hefir þu heyrtr, ok stod þo eigi i einu(m) stad fost. Oft gerda ek mer þat i hug: «Ef þu stadfestir þetta i hug þer,

¹ þockudumz Cd.   ² sem tilf. Cd.   ³ ert Cd.   ⁴ frændi Cd.   40

Malce, mun eigi þa mál þitt með abyrgdum. Nu er geigan í hug þínum, ok hætt at sie með haska, þottiz þu firi skommu með því einu mega gledia sal þína at firilita þat allt, er nu villtu¹ til lita. Er eigi sva nu, sem þu kallir þer rangt þat, er þu kalladir 5 þa riett, en þat riet, er þer þotti þa onytt? Er eigi borgid ollum, ef hverr bergr einum? Eigi² æ ek asia firi sal fedr mins eda modur, ok eigi þau firi mina sal, en enn sidr a ek at giæta fiar þeira, er eingis er vert hia sál mannz; oll verolld er eigi verd einnar godrar salu. Ek hefi heyrtr, ef madr firilætr verolldina ok snyr vilia 10 sinum enn aftr til hennar, þa er sem veidihundur hverfi aftr til spyu sinnar. Segir eigi sva gud í gudspiallinu: ef madr firilætr munud, ok dregr fyst hann aftr til, hann er likr manni þeim, er tekr til at eria, ok medan ardrinn gengr, litr hann aftr, en þa gengr ardrinn rangt ok gerir þar krakustig, sem hann skilldi iafna³ 15 for. Slikan hvern kvedr gud eigi verdan hans rikis. Er eigi nu sem þeima guds domi visa ek í gard minn, þar sem gud gefr mer satt at sia, en ek vil eigi riet, ef ek lit nu aftr til þers, sem þa firileit ek.« En var .i. lutr í fari minu, sagdi Malcus, ok var sa mestr ok vestr, salution væri mer þeim nidr at drepa, því at ef 20 nuckur likn mætti í þeim lutum finnaz, sem nu hefir ek upp talt, þa dreckir þessi einn ollum hinnum, ef ek kiæma fram minni ætlan. Þa hafdag ætlad at draga unndir mig nuckurn part af fienu, en sia var unyt ætlan, þviat allt var eins at gera þat ok kasta munkinum, er eeki skal ser einn eiga na. Nu sa ek, fadir, at 2 þessi ætlan var unyt, en rietvisin matti eigi sigra rangan huginn. Sva atta ek hugum, fadir godr, sem nu heyrir þu, ok bordumz ek vid sialfan mik ok hugrenningar minar, þviat onnur dro mig aftr a leid en onnur afleidis. Af þessu fangi fiellu ymsir hugir í briost mer, ymsir voru efri, en ymsir nedri, en sa tok stad, er aftr hvatti, 30 en hinn vard firi at lata, er fram villdi ok gods hvatti.

Tiada ek sidan ætlan mina firi abota, ok bar ek firi hann þat eitt, at mer þotti með heilu vera í minni ætlan, sagda eg, at mer þotti þat hialpsamligt at fara stundar b(ra)gd eitt at sia firi 35 modur minni ok fiarlutum, ok snua því til godra luta, er nu var uytialaust, ok því vennda í marga stadi með salubotum, er elligar mundi faraz með syndum. Vænta ek af honum samdyckis vilia minum, leyfis ok radagiordar, en ek mætti þo odru. Hann æpi hatt moti minum vilia ok kvad fianddann reisa slika freistni í briosti mer, ok sagdi marga munka með slikum hætti svikna

40   1 villta *Cd.*   2 en *Cd.*   3 hina *Cd.*

hafa verid af fiandans velum; tiadi hann firi mer margar godar kenningar ok god dæmi af helgum monnum ok helgum ritningum. Tiadi hann fyrir mer of fystu vara langfedr Adam ok Evu, at þau trudu, at þau skildu vera iamvitr sem gud; i þeiri ætlan ok ulydni urdu þau svikin, god synduz þeim heit þers, er aeggiadi, en hormulig var framkvama. Fullsatt ok fullsniallt taladi aboti minn firi mer.

En þa er þat tok eingan stad med mer, þa fiell aboti minn til fota mer ok bad mig dveliaz ok kasta unytri ætlan, ok bad mig minnar þurftar, at ek skilldi eigi svikia sialfan mig. Ok bar ek sigr i oekru vidskipti ok mer uþarfann, hugda ek, at hann sei meirr a þessi fortaulu ser til hugganar en mer til gagns. Brott fluttumz ek þa, ok aboti fylgdi mer, ok þotti honum, sem hann flytti lik eda daudan mann, en eigi þann, er salubotar væri at von, ok ræddi hann vid mik þessum ordum: »Brott ferdiz þu, son minn, ok finnr til þers sakir, þær er þu kvedr þer sannar þickia, ok ero þo rangar ok sannindalausar, hefir þu ok vorn firi mali þinu, en eigi tek ek vid þessum hlut, ok eigi mun gud taka, ennda mun þig þat hennda, sem mællt er, at vargr sætir þeim saud, er or kvium villiz.« Fyllidiz ok abota mins forsogn med sannindum.

Ek fluttumz þa i brott sva langt, at ek kom til þers stadar, er Bereroina heitir, ok þadan for eg til þers stadar, er Edissa heitir. En medal þeira stada .ii. liggr audn allt, ok er langt ok haskafullt firi heidnum monnum, at þeir taki til þrældoms ok anaudar, ok sitia þar oft krisnir mienn floks at bida, þviat eigi hlydir famennt yfir at fara. Ok var sidan eigi langt at bida, at sannadiz saga abota mins, at vargr sætti þeim saud, er or kvium villtiz. Þa komu at oss heidnir menn falldaþir ok harsidir, halfnauktir ok i stuttum motlum ok vidum hosum, aurvamei a baki, bogi ok langt spiot i honndum, komo þeir þo til at beria, en eigi at drepa, gulldum (ver) þa afrod .lxx. manna, karlar ok konur. Rugl giordiz þa mikid i flocki vorum, sorg ok hugsyki, veinan ok veilan, barna gratr, togan ok tuttan, fiartion ok fata, þann greip greppr er gat. Idrapumz ek þa minna urada, en su idran var nytlaus, þvi at annars valld var nu a, en þa villda ek illa, er ek matta rada. Þar var ek ok annars mannz kona lypt upp a einn ulfallda, ok sa sami rekinn, sem fara matti. En vid ottadumz æ fallid, ok var sem vid heingim helldr en sætim. Matr oekar var a leidinni halvesodet slatr, en dryckr ulfallda miolk; fluttumz

um sidir ifir a nuckura ok komum til he(i)milis þers mannz, er ockr hafði hertekid, ok vorum leidd firi modur hans, ok urdum henni at knefalla. Hormuligt var skiptid, knefallid gudi at veita i munklifinu, en veita þat nu konu heidinni ok sontum hennar.

5 Lof se þer, gud almattigr!

Sysla var mer greidd, saudasveinn var ek giorr, huggadi mig þat i þeiri minni syslu, at sialldan sa ek eynd þeira, er med mer voro herteknir. Nockvidr¹ vondumz ek nu at ganga, þviat eigi nytta ek annat firi ofrhita², ok ætlada ek, at þat væri hefndin þelans, er þa var i briosti mer, er aboti taldi firi mer, er hvarki villdi þidna firi guds ast nie hans fortolur. Bænir ok psalma, þa er ek hafda numid, hafda ek sva i veniu, at þeim lietta ek sialldan naudsynialust; þackada ek gudi sinn dom ok firskipan; en hætt væri, at ek hefði kastad, ef ek hefða þangat komid, sem hugr minn stod til. Var nu hugr minn med godum hætti, ok vænta ek ombonar af gudi, ef svabuid stædi, ok kiæmi fiandinn enn eigi nyum prettu(m) vid. En þa gafz annan veg, eigi liet hann mig þa enn um kyrt sitia, fann hann veilar(!), hversu hann skilddi mik svikia i minni vesold. Oho gud, harmr er þat, er firi hans kvamu

20 er eingi stadr oruggr, hvervetna ero hans snorur bunar. Ek þottumz nu vera i fylsnum, ok fann hann mik þar med þeim hætti. Ek var trygg þeim, er ek þionadi, þo at heidnir væri, vissa ek, at sva hafði Pall postoli bodit. Kom af trunadi minum ok giæzlu auki mikill i bu þers mannz, er ek þionada, ok firi þvi villdi hann

25 launa mer starf mitt med nuckurri minning. En fatt er þat, at skiotara bregdi skaplyndi mannz en kona: þat sveik vit af Solomone spaka, styrk af Samsone; med þeiri snoru fiell David propheta; sva hafa margir farid, þeir er forgongumenn voru leingi i godum sidum ok dyrligu athæfi. Þetta nett reid fiandinn nu til min,

30 ok skaut i hug huskarli einum, er var minn ifirbodi, þvi vielrædi, at hann flutti til min mannz konu, þa er hertekin var med mer, ok bad ockr saman bua ok binnda hiuskap. En ek sagdi þat eigi vera mega, þviat vid vorum kristin, en kristin bannar at taka annars mannz konu. En hinn heidni tok eigi betr vid þersum sannindum, en hann bra sverdi, ok hefði mik þar vid velli lagt, ef ek hefða eigi gripid vid henni. Tok ek hana þegar feginn, ok synda ek a mer fridarmark, þott ek væra ufeginn. Oho fiandi, margfolld ero þin svik, þu teygdir mik or munklifi minu, nu geriz þin illzka berari vid mig, ætlar þu nu mik munu bregða þvi

40 1 Nuckud Cd. 2 ukæti Cd.

hreinlifi, er ek hefi æfinliga her til halldit, ætlar þu mer ok konúnni syndina en þer salina.

Sva leid, fadir, sa dagr til kvellz, at myrkr kom aftan, ennda til myrkra var þa stefnt, en hellir einn var he(i)mili mitt, ok var hann hriufr ok rifinn ok þo vel at dropum buinn, þangat flutta ek at kveldi ok husfru mina¹. Vittu gud ok vid, i hveriu skapi ek var þa; en med ockr einum hiona var sa hattr, at hvart ock(ar)t hatadi annat, ok syndi þo hvarki odru sinn vilia, ok hvarki sagdi. Nu hugleidda ek mal mitt ok naudsyn, ok þottumz ek nu id fysta hertekinn vera, þviat sa var til umsata, er illt var a valld at koma; gret ek nu rad mitt, griet ek, at ek skillda munkinum kastat hafa ok binnda mig i hiuskap synndafullan ok abyrgda. Fiell ek nu til iardar, ok mællta ek vid sal mina ok sva vid sialfan mig þersum ordum: »Hvat stodar þer nu, Malce, at hafa firilatid fe ok frænndr ok fostrn(e)yti þitt ok fostreland, lausan eyri sem fastan ok alla heims munud, munligt kvanfang ok agiætt, er fadir þinn hafdi synt þer, ok þetta allt latid, til þess at þu skilldir all dri hreinlifi þinu bregda; en nu ertu aldri orpinn ok hefir hærur i hofdi, ok skalltu þvi nu liggia unndir syndum. A ungum all dri, er þu hafdir i giæzkui, þa varnadir þu vid syndir, en nu binz þu i syndum med slikum stormerkium, er alla vega aflar þu guds reidi, ef þu drygir. Illu heilli fysti þik aftr til fostrlanz þins.« Sva talada ek vid mik, en vid salina þersu(m) ordum: »Hvat þrifum vid nu til rads? sva þrongliga er nu komid malid, at annattveggia stenddr firi dyrum likams tion eda þin. Hvort skal nu drygia synnd þersa ok gremia sva gud at okr, ok bida sva hans hefndar, ok vita sva þina tapan eilifa ok vist þina æ i kvolum utan ennda ok sva likams, eda skal til þers hættu, at ockart hreinlifi hirdiz hreinsa(t) til eilifra ombuna. Nu ligger her sverd frammi, er brat ma þersu vid likaman lykta.« Tok ek þa til sverd(s)ins ok mæltu ek þersum ordum vid mik: »Hafi salin hialp en likamin lyktir, en hvartveggia um sidir eilifan fagnat, ok er vist vardveitt hreinlift til sinna ombona; liggi her nu likamin, en ek sialfr er vattr verka minna, sialfr se ek mig sakar hafa gort, ok sialfr hefni ek min a mer sialfuu.« Þersum ordum ræd(d)a ek vid sialfan mig, fadir. Lagt ok leyniliga bra ek sverdinu ok visada ek oddinum at briosti mer i myrkrinu med þersu(m) ordum: »Lif heil, kona, ok haf mig helldr firi guds sakar i veniunt þinum en bonda firifaranda ser.« En su kona er mer var feingin hafdi skyniat min tiltæki

¹ minn Cd.   ² ok Cd.   ³ hreinlifti Cd.

ok ætlan, ok þa er hon vissi vilja minn, skunndadi hon, allt er hon matti, ok fiell til fota mer med felldum tarum ok þersum ordum: »Ek bid þik, hinn liufi madr, ok ek særi þig firi varnn drottin, at þu spillir eigi blodi þínu at luka þersu lifi þínu, veitu
 5 mer þat, at þu tak mig fyrr af lifi, ok blondum sva blodi ockru, ok veri þat oekar hiuskapr i guds augliti, þviat gud nefni ek mer til vitniss, þott eiginbondi minn kiæmi til min, þa munda ek eigi at villd minni samþyckia honum med likams losta, ok gud veit, at helldr villda ek bana^o þola en vennda aftr til sliks lifs. En
 10 hvi þarftu at taka a þig lifs tion? ek hafda ætlad sialf at bana mer, ef þu leitadir samþyckis af mer; tokum annat betra rað, byggim bædi samt sem syskin .ii. en eigi sem hion, haf vid mig salu ast en eigi likams; ætli lavardr oekar, at vid sem hion, en gud viti, at vid buim saman sem syskin; ætli þeir at þu sert bonndi
 15 minn, en Kristr viti, at þu ert þrodir minn; þegar þeir sia, at ast er med oekr, þa hyggia þeir, at þat se af samlagi ockru en eigi af guds halfu.« Sat vil ek ok til þers segia, fadir, at fagnadr var mer a þersum ordum, fagnada ek ok styrk þeim, er ek fann a konunni. Hlydda ek a hennar ord, ok þektumz ek hennar heilrædi,
 20 eigi þotti mer þa sem fyrr, at kold ero kvenna rad, ok lagda ek ast a hana firi guds sakir ok giæzku hennar. Alldri kom honud min a likam hennar beran, alldri sa ek buk hennar beran, ottudum(z) æ fallid, ef ek færda mig ofmiog i freistni. Lifdum þa med slikum hiuskap marga daga, ast var meiri vid oekr, en grunr minni af
 25 henndi lavarda oekarra. Vel var þat manad heilan, at ek sotta eigi til hus heim, ennda kom ecki af husi til min, þviat ast okr giordi þein meira trunat, en fyrr hafdi verid.

Nu leid a sturndina langt fra þersu, þa gerdiz sva til, at ek sat dag nuckurn einsampt i eydimork, rennda ek hug minum til
 30 munklifis ok abota mins, er mig hafdi fostrad ok vel halldit; syndiz mer þa minn hagr² med vesold, en þeira med vizku. En þa er ek var i þessi ætlan, leit ek i iardrifu nuckura langa ok miova: vall ok udi maurum su rifa, en þeir voru allir i starfi ok undir byrdum, ok var byrdrin meiri, en sa sem bar; adrir baru frio med munni
 35 sinum, adrir fluttu molld or holum, allir hofdu einhveria syslu firi hondum; ef nuckur do, þa var þat sumra sysla at flytia likami brott med fullu skilriki; ef annar for mot odrum, þa vægdi hverr firi odrum. Fogr var mer sia syn ok nytiafull, minntumz ek a þat, er Solomon sagdi vid lata menn, hann bad þa marka af

atfærslu maursins ok þvi fylgia; þviat hverr vann annars sýslu ok
 lietti annars byrði, eingi vann sier, en hverr vann oðrum, þviat
 allir attu allt, en eingi atti ser einn. Ok unndir sliku athæfi var
 aboti minn ok bræðr minir, en mitt athæfi var þa meirr med
 eymdum, þeir unnu ser ok Kristi, en ek vann heidnum monnum. 5
 Hrygdiz nu miog hugr minn af syn þersi, ok med þersum hrygleik
 venda ek aftr til kerlingar minnar at kvelli. Hon fann brat
 ogleði mína ok at sokum frietti, en ek sagði ok hvatti ek hana
 til flotta, ok hon samþygti. Bad ek hana l(e)yna, ok hon iatti, bad
 ek hana at radum hyggia, en hon het at mega gott ok vilia, þviat 10
 eeki matti hon þat gott, er hon villði eigi, en vanndi giordiz a um
 ok naudarlutur mikill. Tvær milur voru til vaz nuckurs, ok eingi
 eykr þangat, ok eingi er ifir kemz, ok a vatninu hvarki skip nie
 floti ok eeki vidartre til. Hvarkis sart var þa oekart hiarta,
 þviat þat hvarfladi meðal tveggia luta, þat var von ok otti; 15
 stundum gafu vid okr vonina, en er ottinn kom, vard vonin at
 aungu. Nu var af þvi oekart hugskot sart, at fyst var akauf til
 brotla(u)psins en framkvamu von litil, en otti hinn mesti, at vid
 yrðim aftr dregiu til draps eda einhverrar pinu, ef vid yrðim a
 flottanum fundin. Aumligt var nu ifir oekr rad at lita, annat- 20
 tveggia vera allan aldr unndir ifirbodi heidinna manna ok þar
 bida enndadag, hyggia at eins at kristni, en litid af hafa - eingi
 er sa, er tidir veiti, eingi heila fortolu, eingi skript eda adra
 hialp, þo at naudsyn stanndi - en ella at leggja sig i lifs haska ok
 rekaz i braut, en fara aftr, þegar er naud kemr; hefir eigi morgum 25
 naudr ok fatæki mikid kennt at hugsa?

Kom mer i hug um sidir, at i bui lavardar mins voru .ii.
 hafrar; fieck ek þat rad, at ek drap bada, ok flo ek belgflætti, ok
 þurkada ek slatrid til nez oekr, en belgina til farskosta blasna ok
 vinz fulla. En þa oekr syndiz faur oekra byria, riedu vid til at 30
 kvelli, er flestir svafu, ok allir ætludu, at vid svæfim; sottom
 sva til vazins, falum oekr gudi a henndi, ok badum, at hann
 drekti, ef hann villði; settumz þa a sinn belg hvart oekart, ok
 hafði hvartvegia oekart nuckud af slatri; fluttumz vid miog vel
 ifir, þot straumrinn bæri nuckud af anni, belgir firi skip, en fær 35
 firi arar, guds miskun firi styri, en vid heliarmenn, ef hon
 brygdiz. Slatrid spilltiz sva miog firi oekr, at eigi mundi vera
 .iii. daga nest. Nu gerdiz af þvi ny kvida oekru radi, er¹ vegrinn
 var langr en nestid litid.² Lof se varum drotni, er hann pinir

1 en Cd. 2 latid Cd.

sina vini ok refsar þeim okynni. Nu stendr mikill vanndi til hannda, lifs aftak ok lima ok aftrdratt(r), ef menn sækia eftir ockr; en þo at þersa missi, þa er sulltr firi henndi, er meiri meinklæti er at þola en firi vapnum at deya, ok enn dyra haski, 5 þott matr se nogr. Þvi næst tokum vid til matar, ok atum hvarki mikid nie gladliga, tokum sidan a ras ok hlupum, sem vid mattum mest, litum þo aftr ok sam .ii. menn hleypa eftir ockr a .ii. fara-skiotum, þeim er dromedarij heita. Eigi ma annat segia, en i voxt færdiz ockarr otti; sva sortnadi firi augum, at svaurt syndiz 10 solin, þvi at sva þotti ockr, sem þar fari bani ockar, er husbonnd-inn for. En sva er, sem mælt er, at þa er botin næst, er bolid er hæst: þa er otti ockarr, var mestr¹, sam vid hellisskuta .i., er langt geck i iord nidr; venndum til hellisins ok þo med otta, þviat ormar ok edlur ok allzkyns eitrvikvenndi sækia iafnan 15 slikan skugga, ok var naliga, sem vid flydim annari henndi banann, en annari henndi sottum vid til banans, þviat bani syndiz bædi bak ok firi. Leitudum vid þo i hellinn med þeim ordum, sem trua ockr stod til: ef gud firilitr synduga menn, þa hofum vid bana. Krupum þa inn i hellinn, ok sa eeki, þviat sol ok otti tok 20 syn fra ockr um nuckura stund, sem þeim verdr, er i solskini ganga; komu(m) sidan i husid. Opnuduz ockr augu, en otti vox: la þar inni skampt fra ockr id oarga dyr a hvelpum, en færdiz i voxt ockar otti ok haski, annar uti firi dyrum en annar inni. Miog var þat allt senn, at vid litum dyrid 'ok heyrdum firi 25 dyrum uti (kalla) med þersum ordum: »Ut, ut, drottins svikar, ut hlaupingar, ut nidingar! lavadr yekar kallar yekr; hvi seinkit? ut þit, verdit ut, þott þit vilid eigi! þvi hardari pinu fai þid, sem þid seinkid meir.« En vid lagum eigi þvi sidr ottafull. En i 30 ockr hion ut at draga eda mein at veita. Lof se þer, drottinn, hversu bratt þu vendir³ þinni reidi til miskunnar. Skamt var ockar uvin inn kominn, þa fleygdi dyrid ser upp, banar þeim, er ockr villdi bana ok undir þrældom draga. Annar æpir uti ok fryr hinum megins ok hugdi, at vid mundum forstod veita; rasar 35 þa inn med sama radi, ok vard at uradi, þvi at dyrid banadi badum þeim. Mikil er þin miskunn, drottinn! hvern mundi þers vara, at madrinn mundi mer til bana settr, en dyrid til vardveizlu. Miog aukunnaz(!) þa madrinn, er hann firilætr miskunnina, en dyriþ stigr ifir nattuuna. Slikar ero guds iartegnr bædi fornar

40 1 mæstr *Cd.* 2 þok^rra *Cd.* 3 væindir *Cd.*

ok nyar; en þó at gud hafi birt firir ockr þersar iartegnir, þa toku vid þó goda von, at ockart mal mætti frelsaz. En eigi mattu vid ottanum kasta, ne briost ockart eekalaust vera. Nu var sa otti eftir, at dyrid mundi ser til handa veitt hafa bradina ok mundi vilia sæta ockr kvikum en þeim dauþum. Blezapr se 5
gud, er bez sa firi sinum skepnum, gaf dyrinu hogværi en ockr lif. Þviat eftir fall þeira tveggia tok dyrid hvern sinn hvelp med munninn sinum ok flutti sig brott, en liet ockr þar frials inni vera. Losadi þetta nuckud ockart briost af otta. Gekkk ek þa ut um sidir at niosna, hvad titt var, ok æ þó ræd(d)r um skaplyndi dyrsins, 10
en allt lagdiz þa til hialpar: fannz þa firi dyrum uti .ii. faraskiotar hladnir vist ok dyrligum dryck.

Skyni þeir er heyra, hversu marga vega gud lætr manni, eda hversu marga vega hann huggar hann. Skommu var ockr naud, sultr ok ofrelsi ok lifs haski, en nu naudr farinn, en audr gefinn, 15
sultr sloktr, en matr nogr, otti horfinn, en lif orugt; þvi gud liet þvi dyr dyrum eigi þyrma, at vid skilldum hafa mat ok dryck ok fararleyfi. Stigum nu þar a faraskiota, ok a tiunda degi komu vid higat i bygdir þersar. Fal ek ockr her a henndi brædrum, þvi at aboti minn var þa dauþr. En ek fal konu þersa nunnum 20
a hendi, þot hon se nu med mer, þviat ek unna henni sem systur minni, veitta ek henni hialp; giætta ek hennar, en hon min, ok gud beggia. Nu lykr heilagr Jeronimus, segir med þersum ordum þersa sogu sannyrði Malcus gamall madr ungum, en ek mun segia hreinlifismonnum. Gud giæti allra var nu ok iafnan. Amen. 25

APPENDIX.

(Cd. 544 qv., Hauksbók, Hb.; et Par Steder ere nogle Membranfragmenter i 696 qv. jævnførte, Fragm.)

Viðræða líkams ok salar.

Bok þersa gerði meistari [Valltare af sambvrd i tveggia manna, 30
ok ræðir hvarr við annan, af sinn efni hvarr. Annarr skyniar heim þenna ok þa, er hann byggia; hann hefir þekt svndrþycki manna, at annarr stvndar til friðar ok giæzkv við alla menn ok

1 [Saal. efter Fragm.; valltir af sallibur (utydeligt og usikkert) Hb.

villdi vm sitt bva, vna ollvm rettinda ok veita ollvm vingan, ok sva vill hann þiggia; annarr hefir hatt annan, fagar illzkv, elskar vfríð, vnir eigi sínv, tekr ok rænir, hvat er hann kann fa, otar ollvm grimleik ok fiandskap ok vvingan. Nv vndirstoð sa er þetta
 5 setti saman, at eigi hafa allir menn eina nattvrv: Ef einn er styrkr, annarr er breyskr; ef annarr er harðr, þa er annarr blavðr. Ok því skipar hann tveimr i þersa viðræðv vm veralldlegt angr ok atbvrði, ok talaz við æðra ok hugreeki, annat með kveinan, en annað með hvggan. En síþan talar maðr við sal sina, hversu virk
 10 hon var sínvm drottai, meðan hon hellt fegrð sinni, ok hversv fogr ok frið hon var skopvð, ok hveria ast er varr drottinn hefir lagt við hana, er hann hefir þo sinni miskvnn til hennar vent, at hon hafi siolf sig savrgat, ok af því baki við honvm snvit, ok at hans miskvnn er henni æ heimol ok bvin. Ok birtiz þar, hversv
 15 sakir falla, mein slockvaz ok syndir fyrirdiarfaz, ef sonn iðran kemr ok hellz hon með staðfestv.

Hefr æðra kvein sina fyrst vm andlat, sem þat se heimsins anmarki, er hans ollvm anmarkvm lyeter, sem er vart lifat.

Æðra gripr sva til orðs við einnhvern: þrekvmann með ognir
 20 ok segir sva: Deyia skalltv!

Hvgreeki svarar: Ecki er þetta nymæli, með þeim hætti geng ek i flest hvs, at ek ætla mer vt at ganga; sva var mer ok skipað i heimenn, at ek skyllða or honvm fara.

Enn mælir æðra: Deyia skalltv!

25 Hvgreeki svarar: Nattvra mannz er þat/en eigi pinsl. *but not offering*

Æðra mælir: Deyia skalltv!

Hvgreeki svarar: Þat erv allra landa log, at lán se golldit; með lani er mer þersi heimr en eigi með gíof.

Æðra mælir: Deyia skalltv!

30 Hvgreeki svarar: »Þat er flestra siðr, er gongv taka, at venda heim, þa er fvllgengit er. Orlendi² er mannz lif a iarðriki, ok a fostrlandi at vera með fystvm en (i) vtlegð með leiðv, ok er eigi rett, at maðr kveini vm þat, at honvm se heim visað or vtlegð.

Æðra mælir: Deyia skalltv!

35 Hvgreeki svarar: Til þers kom ek, ok til þers stvnda ek, ok þangat draga mik allir minir dagar; þenna stefnvdag setti mer nattvra, ok verð ek hann sva at hallda, sem hann se með eiðvm bvndinn, því at hann ma engin aflaga.

Æðra mælir: Deyia skalltv!

40 1 ellihvern *Hb.* 2 erlending *Fragm.*

Hvgrecki svarar: Heimaska er at ottaz þat, er maðr ma eigi forðaz, hversv lengi sem fyrirferst.

Æðra mæli: Deyia skalltv!

Hvgrecki svarar: Eigi em ek sa enn fysti ne enn siðasti, margir hafa fyrir mer farið, ok margir mvnv eftir.

Æðra mæli: Deyia skalltv!

Hvgrecki svarar: Allt þat er vpphaf hefir þat skal hafa niðrlag.

Æðra mæli: Heyri ek, at lifið er þer vm nattvrv davða; nv lat sva til bera, at höfoð se af þer hoggit.

Hvgrecki svarar: Pínsl er at skemri, en andlat at skiotara.

Æðra mæli: Sva kann til bera, at margir vinni a þer, ok verðir þv fyrir margra manna sarvm.

Hvgrecki svarar: Eigi varðar, hve morg sar erv, eitt man vera banasar, enda ma ek eigi meira afla en einvm davða.

Æðra mæli: Fysiligra man þer þickia at deyia a þinv fostrlandi en a vkvnnv landi, en þv mant þo vtlegð sæta ok vtanzlanz deyia.

Hvgrecki svarar: Þvi missi ek eigi fostranz mins, at ein er ollvm gata til hinna, ein framkoma, engi er hinvm davða vheimol gata.

Æðra mæli: Utanzlanz mantv deyia!

Hvgrecki svarar: Slik þicki mer sœmð min vti sem heinia.

Æðra mæli: I œskv mantv deyia, ok man þer þat hormvng þickia.

Hvgrecki svarar: Samskylldv¹ a nattvra a envm vnga sem a envm gamla, hvn avkar eða vanar vetra tal eftir villd sinni, aller bva vndir einni skylldv. Enda er myklv betra vngr at deyia, en sva lengi at lifa, at þv œskir at deyia. Spekingr einn Seneca at nafne mæli sva a latin: Meðan er bezt at deyia, er mann lystir at lifa. Hec datur pena diu uiuentibus ut renouata clare domus multis in luctibus mox perpetuo memore et nigra ueste senescat². Þat er heimollt þeim er lengi lifa, at æ se hvs þeira vndir nyiv meini ok æ sorg i eilifum grat, ok at þat elldiz i svortvm klæðnaðe. Þat var siðr forðvm, at davða menn ok aðrar skapavnir skyllði grata i svortvm klæðnaði.

Æðra mæli: Deyia skalltv!

¹ samskyllða *Hb.*   ² *Juvenal. Sat. X, 243-5:*

Hæc data pœna diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus, multis in luctibus inque
Perpetuo mœore et nigra veste senescant.

Hvgrecki svarar: Þat er mer margra meina lavsn, ok væri þo mikit, at eigi væri meira, en ek þyrfti eigi elli at ottaz. Jvvenalis segir: Eigi þarf at ottaz skiotan davða ne harðan, elli þarf at ottaz, eigi davða, því at elli kvelr, en eigi davði, ok er betra, er 5 vandræðvm lyktir, en þat er nærir vandræði.

Æðra mæli: Vngr mantv deya!

Hvgrecki segir: »Sv er min elli, er ek fæ.

Æðra mæli: Deyia skalltv ok missa graftar.

Hvgrecki segir: Virgilivs segir: Lett er graftar at missa; himinn 10 hyl þann, er eigi hyl legsteinn; litlv varðar, hvart dyr eða elldr svndrleysa mann, því at allt sökir i iorð, hon gat ok hon við tekr.

Æðra mæli: Missa mantv graftar.

Hvgrecki segir: Elf ek kenni þers ecki, þa er mer þat ecki mein.

Æðra mæli: Vgrafinn mantv liggia, dyr mvnv slita þig, eða 15 vrð man kiœfa þig.

Hvgrecki segir: En hvat þo þv liggr iarðaðr inni byrgðr fvllr ok snykiaðr með fvnvm kvíð, gnagaðr gágnsmoginn² moðkum, sva hatrsfvllr, at eigi vilia vinir sia þig.

Æðra mæli: Allt lætr þv þetta litið, hvart er davði er með 20 nattvrv eða með vapnvm, ok hvar likame er kastað, enda mantv ok missa iarðarinnar. En hvat mantv segia, ef sott kvelr þig lengi?

Hvgrecki svarar: Þo at ek missa iarðanar, þa missi ek eigi iarðar. Snvðarlavst er hinvm framfarna groft að oðlaz; þeim er lifa er þat til gagns ok hvgganar: til gagns, at þeir dragi eigi með 25 nosvm vþefian þar af at spilla heilsv sinni; til hvgganar, at þeir sia eigi nanvng(!) sinn svvirðlega liggia. Minkar ok harm því skiotara, er likamr er fyrri folginn, en langæ sott er manne freistni; eigi ma i því e(i)nv reyna mannenn, hversv harðr hann er i anmarka eða ravstr i bardaga, eigi reynir siðr manninn sott en orrosta; 30 þrek manz reyna bæði vapn ok rekkia.

Æðra mæli: Hvern þrek mantv þa hafa, ef riða skelfer þig?

Hvgrecki segir: Annað tveggia lætr hou mik, eða ek hana, eigi megv við eiliflega saman bva.

Æðra mæli: Litils virðir þv enn þetta. En ef sva kemr til 35 af þrai þinv ok einlyndi, at menn tali illa til þin?

Hvgrecki segir: Engi ma orðlax missa; en hormvng er mer þat, er ek hefir til gort sva, at ek veit eigi retta vorn orðvm þeira, ef goðir menn ok staðfestvmenn tala illa til min; en vera kann, at eigi sva illa [se, ef 3 vondi, því at þat er svmvvm hvndvm

40 1 fyll *Hb.* 2 gangsmogin *Hb.* 3 [sem *Hb.*

holldgroit, at opt geygia þeir saklavst, ok er þat meirr af illri veniv en af nattvrv; sva gera ok vondir menn, af illri sinni veniv veita þeir meirr illyrði en af tilverkvm, ok er þat þeira svivirðing en eigi min.

Æðra mæli: Litils virðir þv enn þetta. En hvat ef þv verðr 5
vtlægr gerr?

Hvgrecki svarar: Her villiz þv; hverivm dvganda manni er hvert land sem fostrland; staðr einhverr ma mer fyrirboðinn ver(a), en eigi fostrland; hvert er ek kem, þa kem ek æ i fostrland. Skipti ek fostrlondvm, en engv tyni ek; ef nockot er vel með 10
mannivm, þa skiptiz þat eigi með staðnv.

Æðra mæli: Æ man þer harmr vera i brottvisan þinni.

Hvgrecki segir: Hvat skiptir þat? Ef litill harmr er, þa er lett at bera, en ef mikill er, þa er sæmð at viðfrægri, en ombvn 15
at meiri.

Æðra mæli: Margir ala¹ ser mikinn harm af slikv.

Hvgrecki segir: Eigi ener beztv ne ener vitrvztv.

Æðra mæli: Fair erv aðrir, þvi at harðr lvtv er orlending.

Hvgrecki segir: Eigi er harðr, en of fair megv bera, þa vervm 20
i þeira tali.

Æðra mæli: Þat er eigi lett, ver ervm breyskir af sialfri nattvrv.

Hvgrecki svarar: Kennvm engan veykleik nattvrv, styrkia gerði hon ors.

Æðra mæli: Hversv þætti þer, ef ek mætta flyia harminn? 25

Hvgrecki segir: Fella mattv en eigi flyia; hvग्ga sialfan þig, með gleði skal harme rinda.

Æðra mæli: Mer er þvngt fatœki mitt.

Hvgrecki svarar: Þyngri er(tv) fatœke, en þer fatœket; litið er þat, er nattvra kveðr ok henni vinz, ok er fyrir þvi með þer 30
litið, en eigi með fatœkino. Hvgr þinn er fatœkr, en eigi sialfr þv, með minna komtv i heimenn, en enn hefir þv, ok minna mantv a brott bera. Ef þv hefir þat, sem nattvra beiðiz, þa erttv eigi fatœkr, en ef þat þrotar þig, þa er heimili þitt fyrir hondvm, er við þer tekr til ævens vistar. Lifa fylglar ok onnvr kvikvendi 35
ok kvnnv engar iþrottir, ok er kynligt, er maðrenn kvðiðr, þar sem hann ser hin kreatyr hialpaz.

Æðra mæli: Fair erv þeir, er eigi vilia fe hafa, ok hefir margr mikit.

Hvgrecki segir: Margir hafa ser fé til mikilla meina, því at morgvum veitir þat dramb ok ofrhvga, syndir ok savrlifi.

Æðra mælir: Ryggir mik þat, er ek hefir eigi fe mikit ok riki.

Hvgrecki segir: Þv segir rangt, því at mikit fe ok riki mætti þér rikri maðr af þer taka ok margr annarr atbvrðr, ok væri þa með hinvm synd, en með þer skomm ok vanvirðing. En nv ma þig eigi sv svvirðing henda.

Æðra mælir: Enn megv mer mattvgir menn sneypv vinna.

Hvgrecki segir: Glez af því, at þv hafir litið megin til illz.

10 Æðra mælir: Mikil gleði er þeim, er feið hafa.

Hvgrecki segir: Rangt segir þv, því at fiargeym(s)la er með hvgsott ok ihvga; en ef geytlanarmaðr hefir, þa minkar skiott; en ef agiarn maðr hefir, þa er nytialavst, því at hann neytir eigi ok er æ þystr at afla, en otti at tyna.

15 Æðra mælir: Orlyndr maðr ma ok fe hafa, ok gleðr hann með fe hvskarla sina.

Hvgrecki segir: Ætlar þv, at menn fylgi manninvm? Eigi er sva: flvgvr fylgia hvnangi, mavrar hveite, vargar ræ; fange fylgia þersir en eigi manne.

20 Æðra mælir: Hvat velldr því, at flester menn harma fetion, ok sva harma ek?

Hvgrecki segir: »Betra er, at þv hafir fe tynt, en fe þer. Haski lifir þer nv at minni.(at) vela þig, ef þv hefir tynt fe ok fiarfystvm. En ef fe er farið ok fyst lifir, kvnn þo offvssv, at 25 efnvm er vndan kipt, þo at fegraði life. Þinn lvtr er at betri, því at þv hefir fe tynt, en fe hefir morgvum tynt.

Æðra mælir: Fari þat fe, sem ma; ryggir mik feleysi ok þat annað, at ek hefir eigi erfingia með fenv.

Hvgrecki segir: Ef þv harmar erfingialeysi, þa glezt af því, er 30 þv þarft eigi hann at ottaz, er þv missir. Morgvum hefir erfingi otta fengit, því at hann er með miklvm ihvga, ok vendir þat oft til hormvngar, er menn venta ser til hvgganar. Nv virð eigi letti til skaða ne hialp til harms.

Æðra mælir: Litið vinn ek i orðræðv við þig, en finna man ek 35 þat, er mer þickir hormvng vera. Hvat villtv vm þat tala, ef ek hefiravgvm tynt? sva er þa, sem tynt se nytsemð allra lima annarra.

Hvgrecki segir: Mikit illrar synar efni ok mikils hegoma er snvið af þer. Slokt avgv dreckia morgv meine, en heil morgvum manne. Avgvn hafa morgvum manne a stvld visað, hordom ok annað 40 savrlifi ok a marga aðra misverka, ok væri margr sæll(i), ef hann

hefði sialfr avgv sin vt stvngit, en því fylgt, er þav hafa a visað, ok aðrir limir hafa með þeim samþykkt.

Æðra mæli: Gagnmæli lyt ek nu sem fyrr, litils virðir þv likams limi þina. En hvat vm born þin, er alin erv af likam þinvm, grata mantv frafall þeira.

Hvgrecki segir: Heimskr er sa, er manna missi grætr, rangt er þat at syrgia, at helldr hafi Kristr en ek; meira er at virða hans viðrtokv en brott-tokv.

Slik er senna æðrv ok hvgreckis, sem nu er talt. En sa hefir vel i ollvm malvm, er sva gerir, sem spekingr einn mæli: Þat hœfir dvganda manne at kiosa ser rett efni ok vera síþan staðfastr a; því at eigi skekr fastan hvg freka borgarmanna, er rangt vilia, eigi grimt viðrlit rangs yfirboða. Þvi at sva segir Lvkanvs: Otti ykomins meins hefir margan dregit i mikinn haska, ok er því sa styrkaztr, er hann er með staðfestv bvinn at (taka) við því, er hann ottaz. Tvllivs segir: Þat byriar staðfostvm manne at drepa eigi, þegar er nockot gengr i moti, lata helldr hvarki ymian eða vmgnaddan visa ser af rettv. Seneka segir: Margir erv þeir lvtir, er ors þrongva. Opt er otti varr eptir ætlan varri ok sialfsmiði en eigi af sonnvvm efnvm, ok hœfir eigi, at maðr geri sig avðkvisv vmfram þorf, því at opt fyrirverðs þat, er sva þotti sem fyrir dvrvm stœði. Þetta erv spekinga orð; ok er þat likara, at varla megi gott efni leggiaz vndir vandar lyktir, þar er mal er með rettv reist, með drengskap halldit ok með staðfestv fylgt¹.

Nv af því at vti er viðrœða æðrv ok hvgreckis, þa byriaz her onnvr rœða, er maðr talar við sal sina, ok byriar þar eð² síðarra, sem eð fyrra lettir af.

¹ Slutningen af denne Samtale mellem Frygt og Mod findes ogsaa i Codex Delagard. fol. IV, V, VI, VII i Upsala, og meddeles her efter denne:

sem þui hava á visat, en aðrir limir fylgð væita.

Æðra mæli: Gagnmæli lyt ec nu sem fyrr oc andrœða, þuiat litil(s) virðer þu licams limi þina; en huat hina, er fœðer ero aflicama þinum, þat ero born þin, hugsa matt þu frafall þeira.

Hugrecki segir: Ohyggin er sa, er harmar barnna missu, ne þat at syrgia, at helldr have Kristr en ec; mæira er at virða hans viðrtaku en brottaka(!).

Slik er æðro sennor oc hugreckiu, sem nu er upp talt. En sa hefir vel i aullom malom, er sua gerir, sem spekingrinn mæli, at þat hœfir huerium dugande manni at kiosa ser rett efni oc síðan vera fasthalldr a þui oc þui fylgia oc iamnan gott gera.

² er *Hb*.

Likamr mæler: Nv vil ek vingiarnlega ok kvnnlega tala við salo mina ok með astar ansvorvm kveðia margs þers, er mik forvitnar vm hennar hatt; skal sia viðræða vera með goðo tome, sva at fyrir mege hvgsa bæði spvrdaga ok ansvor. Engi skal ok enn
 5 þriði hia vera, því at oft dvel goð rað fiolmenn yfirseta, ok verðr sem orskvrðr, því at sitt þickir hverivm satt, ok því vil ek við hana eina tala, því at þa man mer eigi i avgv bita sanz at spyria, veit ek hana þa eigi skamfyllaz satt at segia. Ok því bið ek þik¹, sala min, at (þv) seg mer, hvat þv elskar bez, ella ef nockor er
 10 sa lvtr, er þv lofar vmfram alla aðra, ok þer þickir sa einn ollvm avðrvm betri; því at ek veif, at þv matt ecki elskvlavs vera, því at hvers lif stendr i nockori elskv, ok því vil ek, at þv segir mer vtan alla skamfylli, hvat þat er, (er) þv hefir kosið þer at elska vmfram alla lvti. Ok af því at ek vil avgliosan gera spvrdaga
 15 minn, ræðvm nv vm heimenn ok vm alla þa lvti, er i heimenvm erv. Þv finnr þar margra fagra lvti ok asynilega, ok þo at eigi se sva goð ravn a, sem morgvm þickir² vera með bloma, þa er þo fioldi þeira, er teygia manninn til astar við sig, teygia með fystvm, hallda með mrvngðvm. Gvll skin með mrvngðvm, sva dyrir
 20 steinar, pell ok fogr klæði gefa fegrð, gera fegrð, þat er seint er at telia, því at þv kant ok hefir kvnnað alla þersa lvti með iðvlegri syn ok sonnvvm ravndaga. Nv bið ek þig, at þv seg mer, hvat þv hefir þer einkat af ollv(m) þersvm lvtvm, er erv.

Sala mælti: Nv er farið lyndi minv, at allt þat, sem ek se
 25 ynnilig(t) mer fyrir avgvvm, því ann ek; en til þeira lvtu, sem mer erv vsynilegir, kann ek siþr at skipa elskvga minn, ok því er sa engi lvtr, er ek hefir mer til astar einkað. En þat finn ek, at þersa heims elska er með flærð ok svikvm, ok því verð ek i annan stað til astar at leita, ok em ek því i þeiri reikan, at ek veit eigi,
 30 hvert ek skal til astar leita, því at bæði er, sem þv segir, at ek man eigi astarlavs vera, enda finn ek eigi sva sanna ast, at meðr fvllri se staðfestv.

Likamr talar. A því er mer gleði, er ek skil, at þv hefir hvergi staðfest hvg þinn a veralldar lvtvm, en þat er mer meðr
 35 harmi, er þv hefir eigi speki fvlla eilifs fagnaðar, ok því er hvgr þinn i reikan ok ner eigi fvllri hvilld. Nv meðan þv hefir eigi allan hvg þinn til veralldar snvið, þa ertv i galeyssi, ok verðr fyrir því at visa þer aleiðis; en þa værir þv avm, ef þv heffir til veralldar snvið þinni ast, því at þa hefðir þv fyrir tapað fostrland þitt

40 1 þin *Hb.* 2 þa er þo *tif. Hb.*

ok kosið þer vtlægð; því at enga hofv ver her heimildar vist, sem Pall postoli segir: Non habemus hic manentem ciuitatem, set futuram inquiramus. Enga hofv ver her ævens borg, helldr leitv ver hinnar, er vkomín er. Orlendvmz ver fra Kristi, meðan ver byggivm þenna heim, ok hefðir þv þig þa vtlægia gerva fra Kristi, 5 ef þv hefðir með ollv til heimsens vikið þinni ast. En þat er gott vpphaf þer til hialpar, at þv kant at skipta ast þinni ok flytia til ens betra, því at þv matt enn slitatz or veralldar ast, þegar kynniz meiri frægð ok sannari sæla, er þv att, ef þv mátt allan hvg til fella.

Sala talar. Hverr fær mer þat synt, er eigi ma sia, eða 10 hversv ma ek því vnna, er ek spyr at eins til? Veralldlegir lvtir, er ek se ok ek ma vnna, erv skriðaler ok hverfa bratt, ok erv því slikir lvtir með eyndvm. En hitt er enn vndarligra, ef ek skal vm alla mina lifdaga visa ast minni til vsynilegra lvtu ok þeira leita ok þo eigi finna. Veit ek, at engi ma við astarleysi þva, æ 15 verðr (at) minzta lagi sialfv m ser at vnna, ok mætti þann þo varla mann kalla, er sva hefði menzkv fyrirlatið, at við sig einn hefði elskv, en við engan annan. Nv með því at vant er til vsynilegra lvtu ast sinni at vanda, þa ger annaðhvart, at syn mer ast þeira lvtu, er ek se, eða hitt ella, at kipp þeim fra mer, ok syn mer aðra, 20 er mer vinni meiri hialp ok elskv.

Likamr svarar: Ef þv ætlaz því at fella ast a þersa lvti, at þv ser þa, ok þer þickir mvnleg vera fegrð þeira, hvi anttv eigi sialfri þer meirr en nockorvm lvt oðrv m; því at þv ert feгри en nockor lvtir annarr, ok ein sigraðir þv með þinvm venleik fegrð ok 25 bloma allra synilegra lvtu ok allz heims. En hvat hyggr þv, ef þv mættir sia sialfa þig, hverra avita þv værir verð, ef þu skipaðir til nockors veralldar lvtar ast þinni en til sialfrar þinnar, því at þv ert bæði mætri i skipan ok feгри i asion.

Sala mælte. Avga ser allt, ok ser þo eigi sialft sig, ok þo 30 at avga se i andlit skipat, þa fær þo eigi anlít seð. Anlít vart kynnir ors annarra manna tilso gn, ok vitv ver viðrlit vart af sogn en eigi af syn. Ma ok skvg sion nockot vitra ors af varv viðrliti; mættir þv finna þa skvg sion, er ek mætti sia viðrlit hvgskotz mins eða fegrð mina, þa væri þat vndarlegt nymæli. En þo at þat væri, 35 þa mvndi þvigit betr virðaz, ef ek skyllða ast mina draga or einni skvg sion ok þar a sproga meirr at vnna því, er hon visaði mer a. Nv með því at þat ma ecki vera, ok eigi fæ ek sialfa mik seð, því vendi (ek) þangat, sem (ek) kem syninni við², fyrir því at ek

(veit), at ast ma eigi einsaman hvarfa, ok eigi er ast, ef hon dreifir eigi sínv megne ok miðlar framarr en við sig eina.

Likamr talar¹. Sa hvarfar ecki ser einn, er gvð er með, ok eigi slockiz með því astar megin, at maðr vendi fystvm sínvm fra vandvm lvtvm ok svivirðlegvm til dymætri lvtu. Sa gerir helldr rangt við sialfan sig; er vsæmelega lvti leggr i virðing ok tekr við sialfan sig i astarfelag, ok er því vitanda, hver rett er astargrein. Sa er hann stvndar a retta ast, þa skal hann i fystv skynia sialfs sins tign, hvat honvm berr eða hvat eigi, því at honvm berr eigi, at hann geri rangyndi sialfs sins astar. En sa gerir rangyndi sialfs sins astar, er hann fyrirliðr eð betra en kýss eð herfilega; en þat er rett ast at handvettu tva goða lvti, ok hinvm vnna, er æfri er, því at lytr einn goðr lvtv fyrir oðrvm betra. Ok hæfir fyrir því, sala, ef þv villt, at eigi hvarfi ast þin einsaman; ger hana þo eigi sva viðræsa², sem ill kvende gera, biðaz ollvm en vnna engvm. Ef þv ser þig eigi sialfa, spyr aðra, hver þv ert, ok trv tilsoyn þeira. Vik allri ast þinni til eins vnnasta, pvta er sv, er ollvm er heimol. Þv att þer festarmann ok kenneir hann eigi, hann er ollvm fegri, ok veiztv eigi. Ef hann hefði eigi seð þig, þa ynni hann þer eigi. En ef þv hefir eigi set hann, þo hefir þv kent gjafr hans, hann hefir þo gefit þer festarpenning, þat er ast hans, ok margfolld miskvnn ok margr annarr beiner þat er hans astarmark. Ok ef þv mættir sva hann sia, sem hann þig, ecki ifaðiz þv siþan vm hans fegrð; mættir þv sia, hve friðr ok fagr hann er, ok agiætleggr ok ollvm æðri. En hvat ef hann frestar siðni syn við þig, skalltv fyrir því fyrirliða hans ast? Ef þv matt eigi enn sia, hverr hann er, skynia þo festarfeid, er hann hefir gefit þer; agiæt er hans festarfe, ok gofvgleg er hans gjoft, enda byriar eigi sva miklvm litið að gefa, enda hæfði eigi sva litils verðvm sva mikilla gjafa vnna³. Mikils hefir hann virt þig, er hann hefir skepnt veitt þer ok vit með skepntvnni; en er i því meira veitt, er hann ann þer, en allra hellz, er hann lætr þer heimolan sialfan sig ok sitt riki. Lit yfir allan heimenn ok sæ, at allt þat, er i heimenvm er, þionar þer: oll nattvra vikv vndir þina þionkan, himinn, iorð, loft ok votn ok sior. Or himninyvm byriaz oll gjaezka, lopt veitir regn, sol þvrkv, iorð avox(t), votn fæzlv; vetr ok svmar, var ok havst lvtu vndir þitt embætti með likams næring. En hverr ætlar þv, at sva hafe skipað ok boðit nattvrvnni, at hon skal þer oll þiona? Eigi leynaz

hvg gíafarnar, þó at sa se vsynilegr, er veitir. Mikils er sa verðr, er sva storvm gefr ok veiter; með astvm er þeim vnnanda, er sva mikit matti gefa ok sva storvm vilki miðla, ok er allt i mote leggianda¹, því at með astvm var gefit. Giofin synir, hverr gefr, ok með hverri ast er hann gefr, ok er þat ærsla at draga vndan⁵ at elska þann, er sva mikit ann ok sva storvm gefr. Se a nv, en heimska sala, hvat þv vinur, meðan þv leggrr ast við heimenn ok ventir þaðan naða; rangt ser þv þa, því at allr heimr þionar, en þv elskar lítinn lvt af honvm, er hvarki er fagr at sia ne þarfleggr² til nytia. Sala, tak³ heillt rað, ef þv ant veralldar lvtvm,¹⁰ vnn sem þinvm, því at þat (er) þer aðr iattað til þionvstv, ok vnn þó eigi framarr en til navðsynia ok skylldra lvtu. Elska þat, sem gefit er, elska sem festarfe vnnasta þins, sem gíafir vinar þins, sem velgeringa drottins þins. Mvn æ, hvat þv att þeim, er veitir, ok vnn eigi giofvm i stað hins, er gaf; honvm skalltv vnna, en¹⁵ eigi þersv með honvm; vnn þerssv fyrir hans sakir, ok af þersv vnn honvm með yfir alla lvti. Skipa sva, at þv megir festarmær heita ok vera en eigi pytlingr, sem þa ertv, ef þv virðir meira gíafirnar en ast gefanda. Ekki mattv meiri rangyndi leggia fram við þann, en taka við giofvnm ok draga astina. Ef þv matt ok²⁰ lyðir þer at níkvæða giofvm hans, þa níkvæð, en ef þer lyðir eigi at níkvæða, þa legg ast ok þackir i mote. Vnn honvm ok þer, vnn ok giofvm hans; elska hann, at þv megir nalgaz hann; vnn því sialfri þer, at hann ann þer; vnn því giofvm hans, at hann gaf. Sia er rett ok rein astsemð ok flecklavs, sia er sv forn, er²⁵ gvð kveykir, vili flytr, viðleitni styrkir, gíazla⁴ varðveitir; til þers er gott vpphaf, liðr til avmbvna með goðvm lyktvm.

Sala mællti⁴. Orð þin hafa mikit vnnið, því at nv þiðnar briost mitt ok leysir þelaun, ok er kominn i staðinn astar ylr. Ok af þinvm fortolvm kviknar briost mitt ok kveykiz ast, þó at ek³⁰ mega enn eigi þann sia, er þv segir mer af; se ek, at ek verð þeim at vnna, er við mek hefir sva mikinn elskvga haft ok mer sva margfallda gíazkv veitta, en þó vantar mik enna fvlla skynsemð vm þersa ast. Ok því bið ek, at þer greinið mer enn framarr þar af, því at ek minnvvmz a orð nockor, er þv mælltir, at þann³⁵ einn skal maðr einka ser til astar fvllrar ok ollvm framarr vnna, er ors hefir sva mikla gíazkv veitta; en ef ek skal honvm einvm vnna, þa þœtti mer fallið, at hann ynni mer einni, því at eigi se ek voxt mins rettar, ef hann gefr til margra slikt festarfe sem til

¹ leggiandi *Hb.*   ² þarflegt *Hb.*   ³ tal *Hb.*   ⁴ capitulum *Hb.*   40

min. Ok enn er eigi sem þersi gíof taki til manna eiuna, íamvel breiðiz hon yfir dyr ok fvgla ok oll onnvr kvikvendi; hvat veitir mer sol meira en froskvm eða poddvm, ollvm gefr hon lif, ollvm andardratt, hans gíof er matr ok dryckr allra. Nv þótti mer þa
 5 einkennelega honvm vnnandi, ef hann vendi einkennelega til einshvers sinv lane en eigi til allra.

Líkamr talar². Sva heyrar mer orð þín, sem skíott takir þv retta ast, því at þv stvndar a þat at fa ok vita. En í þrímr lvtvm skalltv finna orskvrð þersa spvrdaga. Svmmir lvtir erv ollvm at
 10 íomnvv íattaðir, svmmir morgvm ok eigi ollvm, svmmir færvvm. Þeir lvtir erv at íomnvv íattaðir ollvm, er þer ok ollvm þíona at íomnvv, sem límínn, loft ok íorð, votn ok vtallegir aðrir lvtir. Þat er mart, er þer er íat með morgvm en eigi með ollvm; svmt er þat ok, er þer eínni er íað; en villtv því mínnna vnnna honvm, at hans
 15 lán tekr yfir marga, eða værir þv þa sælli, at hann hefþi þer eínni veítt heimínn? En hvar er þat, er þv segir, at eigi er ast, nema míðlað se, enda erv margir menn, ok villtv eín allt eíga? hvar er nv samband við aðra menn? Lít a hítt, at míkít veítí hann þer, þa er hann skop marga menn þer til hugganar, þo at eígi se þer
 20 eínni allt íatt, ok morg dyr þer til þíonvstv. Se ok skíl, hversv allír lvtir erv gervír til gagns, svmmír til þíonvstv, svmmír til hvgganar; þeim mvn meírí er hans mískvnn, er fleírí níota. En hverr er sa husbóndi, er eínn etr bravð sítt, eínn velér vm dryk sínn, klæðír eínn síg, sítr eínn við arín sínn, eða er eínbví í hvsí sínv?
 25 Engí er sa, þvíat fleírí níota, ok er þo allt hans kallað, þo at við hína se míðlað, er honvm þíona með ast eða með skýlldv. Nv se a þat, at hvart sem þeir lvtír, er gvð hefír íatt, þíona þer eða hínvvm, er þer þíona, avllv er þer þersv íatt, ok allt þíonar þetta í þínar navðsýnár ok þítt embættí.

Sala mælrí. Kvístað hefír þv spvrdaga mínn, en eígi hefír þv ívan mína með rotvm vpp slítíð. Ek (s)pvrdá þat, ef ek ann eínvm, ef ek hefír eígi eínsaman hans ast. En þv segír mer þat vera íatt, er þeim lvtvm er veítt, er mer þíona, ok hefír þv sannlega svarað, en eígi fvllíga. Se ek, at meírí er ast skaparans við
 35 menn en við avnnvr kvíkveni, ok eígv allír menn af því at íomnvv at gleðíaz. En eekí fínn ek eínvírðíngv mer íatt, því at þeir gleðíaz at íomnvv af mínv felagí, ok þeíra engá vírðíngar gíof fínn ek mer eínkennílega veítta helldr svvírðíngar samneytí. Því at í því felagí erv svmmír vkrístnír, ok þo íllvírv hórðómsmenn ok meínsvarar, þíofar

ok ransmenn ok margir aðrir glæpafvller, ok þva aller vñ eitt lán. Nv syn þat mer, hvat mer er einvirðingv iátt, er ek skal einvm vnna, með því at hans miðlan tekr yfir alla sva illa sem goða.

Likamr talar ¹. Eigi skal ryggia þig, ef veralldlegir lvtir erv at iomnv eða framarr iattaðir hinvm vanda en hinvm goða, ok 5
skalltv eigi fyrir ætla, at gvð miðli sva ast sinni sem efnvm; því at allt þat, er illvm er veitt, þa er þat veitt goðvm monnvñ til gagns, en vandvm monnvñ til doms, nema þeir vendi sinv skapi til gvðs ok þiggi með þockvm ok vendi ser til nytia þegit lán. Er vandvm her því valld veitt eða fe, at hinn goði skal eigi travst ¹⁰
a þat leggja, er gvði er eigi meiri virkt a, slikv iattar hann vinvm sem vvinvm, ok af því at þeir finna þat, þa fyrirlita þeir þetta ok heliaz æ a betr ok betr at gera. Oft er goðvm manne mykly riki iað ok storvm eignvm, til þers at goðr maðr, er mikit gott hefir, mege mikit gott vinna. Oft gerir vandr maðr mikit goðs af ¹⁵
sinv, ok þo eigi af rettvñ kjaerleik til skaparans, ok því ma honvm eigi þat at fvllv vinna; en ecki gott skal vera vlavnað, ok taka þeir því her avmbvner ok missa þar, sem þeir þvrfa meirr. Oft er envm goða sliks syniað því, at þat skal eigi leiða hann i ofmikla freistni, ok er þat þar enn með liknvñ, at ef hinn goði ²⁰
vill vinna gott ok ma eigi, þa vinnr vili iamna ombvñ sem efni, ef gefit væri. Oft megv vandir menn mikit gott en villdv eigi, ok stendr þeim þat til tions, [at] þeir mattv gott, en gerðv daligt. Stvndvm er hvarvmtveggivm (i)átt; ok ef hinvm illa einvm [væ]ri veitt, þa mvndi hann miklaz af ok avka sva sakir sinar; en ef ²⁵
hinvm goða einvm væri veitt, þa mvndi hann ottaz, at því minna mvndi hann hafa af annars heims sælv at vitia, [er] veralldar æra væri her meirr miðlaþ við hann. Nv er engvm travst a þat leggiandi, hverivm sem heimrinn gengr með, er bratt liðr, ok meðan er i er, þa fylgir minni nytsemð en vandi. En bæði ma ³⁰
maðr hafa fe ok valld abyrgðarlavst, en þat er fyrirboðit at hafa þar travst a, sem prophetinn mæli: »Þo at avðæfi falli til yðar, þa leggið eigi hvg á fear ast«; þat fyrirbyðr hann, en eigi fiar eign. Nv skalltv, sala min, enga kvivðv fyrir því bera, at vander menn hafe fe eða farsælv, því at þeira æra liðr bratt, en þin ³⁵
stendr með eilifvm fagnaði. Hár er þinn retrr, ef þv kant sannlega at sia, er þv byr við eilifa ast ok biðr eilifra avmbvna, er her skamætt lán ok liðr sem vndir avgabragð. En þo at marger menn, svmir goðer en svmir illir, erv i einv samneyti ok vndir

samre gvðs miðlan, þa skal þig þat eigi ryggia, því at goðer menn
 (erv) þer til hvgganar, illir til frama, hvarertveggiv til bata, tekr
 þv af hinvm goða dæme til goðra verka, þv leitar ok við at gera
 enn vanda að goðvm manne, ok tekr af envm illa viðrsio illra
 5 verka. Ok hefir gvð fyrir því ollv þersv (snvit) þer til hialpa,
 því ef þv likiz hinvm goða, þat er þitt gagn, sva ef þv firriz
 enn illa af illvm dæmvm; bæter þv ok enn vanda, þa snyz þat
 þer til hialpa. Alldri veitir gvð valld envm vandvm monnvm
 goðvm monnvm til nytia. Ok því þoler gvð vandra mauna fram-
 10 gang ok ofriki, at a bardaga degi verðr reynt, hverir gvðs vinir
 erv. En hversv reynaz berserkir eða kappar, ef engi byðr þeim
 holmgongv? Ner ok reynir iarðlegr konvngr hirð sina, vtan þa er
 vvínir ganga a ríki hans? Ner gefr ok gvð meira ravnarefni vinvm
 sinvm, en þa er fiandr vilia fyrirkoma sœmðvm hans? Ravn skal
 15 vin profa. Sa er sannr vin, er i navðsynivm¹ er bvinn til hialpar
 eftir megni, sva hinna konvngs sem iarðlex konvngs. Með falsi
 er vinar nafn, nema ravn fylgi með sannri vingan. Ok skal þer,
 sala min, vera fagnaðr i allra samneyti, at hinn goði er i navð-
 synivm bæði til styrks ok hvgganar, en hinn vandi skirrir goðan
 20 mann fra vandvm verkvm, ok er ast vars drottins því betri, er
 hon dreifiz til fleiri, goðra manna ok vandra. Hvgsa ecki, at ast
 hans se því minni við þig, at marger nioti, því at þat er mikit,
 at hann ann ollvm fyrir þinar sakir, ok þer fyrir allra saker, ok
 ma þer þat nægiaz, því at hverr er hann ann, þa er hann hvergi
 25 vti byrgðr af honvm, því at hans ast er ein með ollvm ok minkar
 með engvm, þo at veitt se ollvm. Enda er eitt vart havfvð, þat
 er varr drottinn, en ver ervm aller hans limir, ok eigv ver því
 aller at vera sem einn maðr, ok er því sem hans ast dreifiz þa
 til eins, er til allra, ok þa til allra, er til eins. Ok er því, sem
 30 þat taki til þin einnar, sem til allra tekr, því at hann fellir hvergi
 sina ast sva við annan, at hon se eigi með fvlv með þer. Nv
 likz honvm, ok ger sem hann gerir, vnn sialfri þer ok ollvm
 oðrvm heilagri ast, vnn slíks oðrvm sem þer, allrar giæzkv ok
 eilífs fagnaðar. Þersor er einka ast ok þo engvm einvm eignað
 35 ne einkannað, hon er miðlað en eigi svndrað, oll með ollvm ok
 hvergi heft, hon minkar eigi með miðlan ne þrotnar með aftokv,
 hon fyrniz eigi með tima, ok er hon forn ok ny. Sia ast er girndar
 verð i fystvm, mvnleg i ravndaga, eilíf til vegsemðar, fvlv fagnaðar;
 sia ast fœðir mann ok seðr, stendr æ með fystvm ok meirvm

girndvm, ok er til hennar losti þvi meiri, er meiri er aftaka, þvi at hon stendr æ með livfv en allðri með leiðv.

Sala talar¹. Með fagnaði koma mer sannvr þinar ok meðr miklv gagni, þvi at sva sem mer blindri var engi vili til þeirar astar, þa vex mer þar nv storvm girnd til þeirar astar. Þa leys 5 mer minn spvrdaga. Sa enn reini vunasti, er alla elskar ok krefr af ollvm astar, hversv ma hann vilia sinn ok ast af ollvm fa með fvllnaði? Eigi er mer ifan vm viliann, en framkvæmd verðr mer myrkri.

Likamr talar¹. Spvrdagi þinn, [sala min², er goðr, þvi at 10 hann stendr af navðsynivm ok goðvilia, er þv spyrr, hversv hans ast ma taka til allra með fvllv lani. En sia spvrdagi er sem leyst se, ef þv kenner innvirðilega hans verk ok skipan við þig. Fyst at þa er þv vart eigi, þa var þat hans giof, er þv vart skapað; ecki 3 gæftv honvm til þers, ok ecki matter þv, þvi at þv vart 15 ecki þa. Með miskvnn hans vartv, mikit megin var þat at gera mann af engv, en þat var meira, til hvers hann gerði mannenn, ok væri hann þo lofs verðr ok þacka, at hann hefði eigi meira veitt þer. En hann hefir þo störrvm til lagt: hann gaf þer, at þv værir, hann gerði þig sva fagra, at ollvm iarðlegvm skepnm venni 20 ok ollvm mætri ok ollvm ertv ok tignari, þvi at hann gerði þig eftir sialfs sins likneskiv, hann gaf þer vit, ætlan ok minni, þat er oðrvm veralldar skepnm eigi veitt, þat er þer iatt, ok mart annað, svmt með ollvm, svmt með svnmvm. Þat er þer með ollvm skepnm iatt, solar embætti, iarðar ok siofar, lofz ok vatz, en með 25 monnmvm at hafa tru, ván ok astsemð, er allt gott riss af; þar með er þer gefin kenning ok vizka. I ollvm þersvm lvtvm hefir hann elskat þig vmfram flesta lvti. Nv, goða sal min, margar storgiafir hefir þv af honvm þegit, ok enga þersa aflaðir þv siolf. Allt hefir þv með miskvnn þegit ok af hans orlyndi, ok ertv þvi i mikilli 30 skyllðv bvndin við hann. Hygg at, hvat þv hefir moti leggja hans sva mikilli gicæzkv. Ek ræð þer, legg ast i mote, þat hefir þv til, ok þat vinnz þer. Vnn gvði þinvm ok ollvm samkristnm þinvm, miðla ast þina við alla, sem lavarðr þinn gerir, ok trv þvi, at sa ma vinnaz at œrnv avllvm at hialpa, sa er alla skapaði af 35 engv ok ollvm styrir, ollvm vpp helldr, gefr boðorð ok byðr fagnað.

Sala mæler¹. Sva skipaz nv, at þeim mvn lengr er ek heyri þina fortolv, þvi meiri fyrst er mer a at heyra þin orð. Nv hvat er þv talar, þa vil ek heyra, nema ok mer i nyt fœra, þvi at eigi

¹ capitulum Hb.

² [tilf. Fragn.

³ saal. Fragn.; eigi Hb.

er rett at hafa eyrað til nytrar kenningar, en hiartað i oðrvm stað, litið dvgir eyrað, ef hvgrinn reikar, því at sva mæler prophetinn við gvð sialfan: Viðrbvnað hiarta mins heyrði, gvð, eyra þitt. Moyses la einn tima þegiandi ok bað þo til gvðs með hiartanv, þa kom rodd af gvðs halfv ok mællti: Hvat kallar þv til min. Ma af því marka, at gvð virðir bœnakall i hiarta en þogn i mvnni. Nv rœð slikt, er gvð kennir þer, en ek skal við taka bœði með hvg ok hiarta.

Likamr talar¹. Gvð gaf þer skepnv ok lif með skepnv,
 10 fegrð með lifi, skyn með venleik, ok væri litið allt annað, ef skyn skorti. Hann hefir eigi siðr likamann sk(r)ytt með gíofvm en sialfa þig: þv ser með avgvm, heyrir með eyrvm, bergir með mvnni, ilmar með nosvm, handlar með hondvm. Geym, sala min, hve haleit ok frið þv ert. En hvert ætlar þv at stvnda skili(!) þersi
 15 enn tigni bvnaðr ok enn agiæti? Ek segi þer, sa enn same, er þig hefir skrydda, hann hefir þig kosit ser til vnnastv, þv ert hans festarmær. Ok sva sem hann hefir gefit þer festarfe ok heimanfylviv, sva hefir hann bvið þer heimildar hvs með sialfv m ser. Hann vissi, en þv eigi, til hvers þv vart skopvð; hann vissi, til
 20 hvers hann skryddi þig; hann ann skepnv sinni ok sinv skrvði, hann hefir vtan skrydda þig með likams kenzlvm, en innan með viti. Er likams atfœrsla sem enn ytri bvnaðr, en vizka sem enn innri. Innan ertv bvin með skyn ok goðvm kroftvm; en hinn ytri² bvnaðr þinn pryðir þig sem dyrir steinar fegra eitthvert smiði,
 25 bvnaðr þinn sigrar allt smellt ok alla veralldlega fegrð. Enda hœfpi þat, at sva væri sv festarmær skrydd, er ganga skal i faðmlag sialfs sins drottins. Haleit er sv gíof ok eigi ollvm iatt, þeiri einni er iatt, er elskar. Glez nv af sva miklv lane. Vel attv at geyma þersa bvnaðar, at eigi savrgiz ne tyniz, ok eigi kome spell
 30 a fegrð þina, því at en avmazta vettr ertv, ef þat hendir þig. Einn ertv vesalli, ef þv tynir þersv, er þv hefir sva agiætlega þegit, en þv værir þa, ef þer hefpi eigi með ollv veitt verið, ok verðr þa myklv svivirðlegarr vtrekin, en þv værir þa, ef eigi væri með ollv i fyrstvnni við þer tekít. Ek veit verk þin, sala min, ok þv
 35 min. Þvi er verr, at latið hefir þv festarmann þinn ok sviz fra honvm ok savrgatz með morgvm; skert er nv reinlæti þitt, spillt er fegrð þin, brottv er nv bvnaðr þinn, nv ertv sva liot, sva savrvv ok vrein, at þv ert eigi nv verð at sœkia i faðmlag vnnasta þins, gleymt hefir þv nv honvm ok hans velgiorningvm; eigi dvgir þer
 40 nv staðfesta til með makleik at þacka honvm sina dyrlega skipan

¹ capitulum *Hb.*   ² innri *Hb.*

við þig, baki hefir þv við honvm sruvið ok lagz vndir hans anskota, savrgaz með vvinvm, gerz pytingr, avllvm heimol, sva leikin ok sva hondlað i þinv savrlifi, at rockið er andlit a þer, kinnr bleikar, davð avgvn, en blar varrar, visnir spenar, hvð skorp, megin þrotið. Nv ertv eigi i bettra hatt komin, at nv hefir þv tynt enn fysta 5 vnnasta; hormenn þinir sla nv leiðv a þig; hormvlegt er þat, at sva frítt vpphaf hefir flvtz vndir sva liotar lyktir.

Sala mæler 1. Nestvnni er þv hoft erindi þitt, þa hvgþa ek, at þv friddir mik ok minn bvnað, ok þv mvndir glaða hiarta mitt með fagnaði. En er þv bratt erindi þinv i hatt verra, þa kenda 10 ek, at orð þin sannaðv skomm mina, at ek man nv hatrí sæta i stað astar, því at ek kvnna eigi goðs at geyma, ok ek lagða vþock moti goðri ok agiætri tilgiorð. Nv villdi gvð, at vgort væri þat er gert er, eða gleymð mætti a falla alla mina ofdirfð ok þav mein, er þv hefir nv mer til neyvla framborin vm mina vgiftv, er ek 15 skal bokvm hafa sruvið við minvm drottne.

Likamr talar 1. Til kenningar ok aminningar hefir ek þetta framborið en eigi til neyvla, því at ek vil, at þv skilir, hver þin skyllða er við gvð, er þig skop ok leysti þig, þa er þv siolf hafþer tynt þer. Til þers stvndar hvgr minn at kenna þer, hversv mikinn 20 elskvga þinn vnnasti hefir haft við þig i þinni tion þig at frelsa. Sva haleitr sem hann er i sinv riki, sva litill syndiz hann her; hizvg veitti hann þer mikla lvti af sinv mikla valldi, her þolþi (hann) harðar viðfarar með litillæti, því at þv hafþir fellda þig, en hann steig niðr þangat, er þv latt, ok leysti þig. Ok til þers at 25 þv megir na þeiri sælv, er þv tynder, þa þolþi hann eigi þina pinsl með sinni milldi, hann steig or sinv riki, tok a sig manndom, þolþi pinsl, sigraði davða, frelsti þig. Skynia, sala, sva mikla giæzkv þer veitta, geym, hversv mikla elskv hann hefir þer teð. Þogr vartv i fystv ok af hans lani, fvl gerðiz þv ok af sialfrar 30 þinnar illzkv, en hann tok af þer savrleik ok gallt þer fegrð þina með sinni milldi. Ok af þeiri ast, er hann hafþi lagt við þig, vnni (hann) þer enn savrvgrí ok lagþi fram lif sitt þig at frelsa. Nv eftir sva mikinn kostnað ok sva mikla framlogu, eigi brigðr hann þer þinv afbroti, ok því vill hann siþr misgerðir mvna til hefna, 35 at hann vill, at hans vili standi allr vskerðr við þig, ok enn heitr hann iamstorvm giofvm, sem fyrr hafþir þv, ef þv vendir þig til nytz ok helldr með staðfestv.

Sala mællti. Svms kostar man ek nv kynlega til orðs taka.

Nalega er nú, sem ek vna glæpvm minvm, því at mer syniz, at gagn hafi at verið, þar sem drottinn minn var með glæpvm minvm kvaddr til minnar lavsnar. Enda hefþa ek allðri hans ast sva gerla vitað ne sva fvlllega reynt, ef ek hefða eigi aðr i misgerðir
 5 fallið. Með sælv syniz mer fall mitt, þar sem ek riss sælli vpp, en ek fell, ok velldr því hans ast; engi ma meiri vingan vera, ok engi ast skirari, engi elska helgari en sia. Do hinn meinalavsi mer til lavsnar, ser til dyrðar, þar sem (hann) fann ecki þat með mer, er astar væri vert. Nú se lof gvði ok þer, drottinn minn, er
 10 sva mikit vant fyrir minar saker.

Likamr talar. Avita þig, sala min, fyrir gvði, at þv hafir her til avfsvslavs verið mot sva morgvm ok storvm velgiorningvm, ok villdir eigi kennaz við hans miskvnn, sva mikla sem þv hefir þegit. Þv hafpir horfit fra honvm ok tynt sialfri þer, þv
 15 vart sellð fra honvm brott með sialfrar þinnar syndvm, hann leysti þig með sialfs sins bloði ok frelsti þig or navð ok or herleiðing.

Sala mælti. Eigi a ek heðan af at svvirða mik ne leggja mik vnder spell, þar sem gvð lagþi sva mikinn þocka vpp a mik, at hann þolþi davða fyrir minar saker.

Likamr talar. [Mætti þer fyrir avgvm verða¹, sala min, hversv mager fyrirlitnir hafa verið ok af því tyndir, þa mvndir þv oll vera i þockvm við gvð. Heyrt hefir þv, hversv [margar ættir² hafa til tions stigit ok þo þegið þat er þeir [mistv, nyt þer þessa dyrlega þegv³. Mikil er sv virðing at lata þig kiosa þa;
 25 en ætlar þv, at nockor gangi þinn verðleikr til þersa? Vartv þeim styrkri, vitrari eða agiætari, avðgari eða mattkari? Nei, margir vorv [þar vitrer, avðgir ok agiætir⁴. En allt þetta dvðþi hvarki þeim ne þer. Miskvnn ein ok milldi leysti þig, en engi þinn tilverki; hann kavþ þig vmfram alla, gaf þer nafn af nafni sinv, sva
 30 sem hann heitir Kristr, sva heitir þv kristin, mikil er sia tign, en meira er allt saman, þat er hann hefir veitt þer; hallt nú ok tyn eigi.

Sala mæler 5. Storvm hefir þv nú hvvgað mik. En með því at honvm er ast a mer, þa seg mer, hvi helldr hann mer sva lengi
 35 i fiarska ok tekr mik eigi helldr til sin vm siþir, at ek mætta vrvvglega hvilaz ok gleðiaz i hans faðmlagi?

Likamr talar 5. Ek bið, sala min, at þv kvnnir andsvorvm

1 [*Saal. Fragm.*; F . . . mætti þer vera *Hb.* 2 [margir flokkar ok storir *Fragm.* 3 [hafa helz þnd (? þionad) *Fragm.* 4 [þer vitrare, agiætare audgare eða mattkare *Fragm.* 5 capitulum *Hb.*

ok eigi sífr sannsogvm. Veiztv eigi, hve fvl ok savrvg ok liot þv vart? Vilnar þig nockot þers, at þv mvner fa sva dyrlegt faðmlag, nema þv legger fyrri rækt a at faga þig ok manna þig ok reinsa ok endrnyia bvnað þinn ok afla aftr þeirar fegrðar, er nv hefir þv mist. Þetta velldr, er þv missir hans navistar, kvíðiar hann þer kors ok faðmlag með ast, þvi at eigi ma sva savrvg reinan hændla, ne sva liot sva fagan lita. En þegar er hans viðrtaka bvin, er lyti erv af færð. Nv legg a allan hvg at fegra viðrlit þitt, skreyta bvnað þinn, þva lyti þin, endrnyia reinlæti, bæta athœfi, fylgia kenningvm, ok koma sva i sætt við þinn vnnasta. Stig i engan ofsa ne ofmikitt dramb, af þvi at þv hefir verið kosin, tak eigi orvilnan af þvi, at aðrir vorv sakaðir, en þv eigi. Ok her til vil ek segia þer sogv eina þar til.

æfintyr. Konvngv einn var forðvm, sa er Asvervs het, hann atti drottning er Vastes het. Hon gerðiz mikillat, af gnott fear ok metorða fyllidiz hon vpp drambs ok ofsa. Ok einn tima er konvngv sendi henni boð, at hon skyllði koma til hans borðs, er hann hafpi gort ollvm envm hæstvm monnvm af ollv riki sinv, ok villði syna sialfs sins agiæti ok sva hennar, þa fyrirleit hon hans boð ok vilia. Ok hann i reiði sinni fyrirleit hana ok sagði hana af drottningar nafni ok or hivnskaps bandi. Orlendiz hon, ok gerði þat hennar dramb ok ofrhvgi, at hon misti konvngs sins ok metorða, fiar ok fostrlandz. Bavð konvngv sinvm monnvm at samna ollvm meyivm af hans riki, þeim er venstar vorv i borg, vndir giæzlv gelldings þers er Egenvs het. En er þær vorv þar komnar, þa pryddi hver sig eftir mætti, sem hver skyllði sem betz þoknaz fyrir konvngs avgvm. Lit a her, sala min, hversv margar vorv kvaddar, en ein var kosin, sv er konvngi syndizt fegrst. Fysti kosningv var eftir konvngs boðorði, en annarr eftir vilia hans. Nv geym, ef þersi dœmesaga megi nockorn stað nema i þinv mæli.

Svn himnakonvngs kom i heim þenna, er hann hafpi skapað kono ser at festa, einvalða ok þa er verð væri konvngs faðmlax. En gyðinga lyðr, er fyrir hafpi spað hans herkvamv, þvi at þeir sa hann litillatan, þa fyrirlitv þeir hann, ok varð hann því fyrirlitinn. Bavð síþan konvngs svn postolv sinvm at fara yfir allan heimenn salvm at samna ok flytia þær til borgar sinnar, þat er vndir helga kirkiv ok retta kristni. Drottningar skalltv her skilia reinar salvr, þat er borg vars drottins, sem Pall postoli segir: þat er gvðs mvsteri, segir hann, við ors kristna menn, er þer sialfir ervð. En þær salvr velr Kristv ser, er eigi erv vbyria, þær er bæði megi

geta ok ala, en þat er bæði at byria goð verk ok vinna, ok avka sva himinrikis folk en eigi veralldar. Ok er þa goðr getnaðr veralldar ok gvði þeckr, ef með rettvn getnaði er getinn eftir gvðs skipan. Þær salvr erv gvði þeckiar, er honvm þiona með ast en 5 eigi með otta, ok ala fyrir því frialslega vndirelði goðra verka, en þær erv eigi allar. Marger erv menn qvadder til kristninnar, ok marger koma, fioldi sækir helga kirkiv með viðtokv trvar ok taka þar alla skyllða þionvstv, ok erv þar dyr smyrsl til salvhialpar. En þo at marger se kvadder, þa er, sem dróttinn segir i gvðspiallinv, 10 at faer erv kosner, því at þeir einir erv valðir til eilifs fagnaðar, er her leggja alla stvnd a sitt mal at reinsa ok sik at pryða með goðvm verkvm, at þeir finniz slikir, þa er þeir erv heðan kvadder, at þeir se verðir at vera kosnir. Nv se, hvar þer er skipat¹, ok mattv þa skilia, hvat þer er skylt at vinna. Vnnasti þinn, sem 15 Asvervs konvngv gerði, hefir skipað þer i hvs þat, er triklinivm heitir, ok skaltv þar bva þig ok avka þina fegrð með goðv, allt þat er þer er til þvrfta. Ver nv iðin, sala min, vm bvnað þinn, ver hvarki lot ne vrækin, at verðleiki þinn megi visa þer i faðmlag þins dyrlega vnnasta, þa er þv verðr heðan kvodd. Nv bv þig, 20 sem hefir(!) konvngs vnnstv, ok eigi iarðlex konvngs einshvers nema vnnastv himinrikis konvngs, bv þig þeim konvngi til handa, er fyrir þer þoldi davða ok sigraði davða, ok er þo sialfr vðavðlegr.

Sala mæler². Nv hefir þv annan tima visað mer i mikinn otta. Ok sva sem ek skil orð þin, þa hefir ek ætlan skipt, sva at 25 ek hefir slitid mik fra veralldar ast, er æ er hverfv, ok hvgvðv(m)z ek flytiaz til retrrar astar. En i því hefir ek eigi haska forðaz, at þv kveðr mik eigi mega nalgaz nyt þersarrar astar, nema ek gera mik með allzkvns hætti verða hennar at oðlaz, en ek se, at þat er með starfi ok meinlæti. En þo bið ek, at þv þyðir mer, 30 hvat er triklinivm er, eða hvat cubiculum ok allt þat annað, er þar til heyrir, því at allr vili minn stendr nv þangat at vinna aftr tynda ast. Ok vnni mer gvð sva aftr at heimta minn venleik ok enn fyrra bvnað, at minn vnnasti megi segia mer: «Fogr ertv nv ok vel bvin ok verð mins faðmlax,» sæl em ek þa, ef þat hender 35 mik; litils er vert allt þat, er ek ma mik pina, hia því er ek skal moti taka. Lat þer eigi fyrir þickia at tia mer alla þa hialp, er ek ma til mins mals fella þeim at þocknaz, er mer hefir sva mikla ast ok giæzkv veitta.

Likamr talar². Nv ertv a retrri gotv, ok ger sem þv mæler,

¹ skapat *Hb.*   ² capitulum *Hb.*

ok sa veiti þer megin til framkvemðar, er vilia þinn kveykir til frambvrðar. En þv leitar, hvat triclínívm er eða cubiculum. Þat er hvs þat, er konvr bva sig i, cubiculum er þat, er brvllavp er i veitt. En at skyra þat gerr, þa er triklinívm i þyðing kristni var ok heilvg kirkia, þar er goðar salvr bvaz i til giftv giftingar; en þa er þær hafa bvið sig ollvm bvnaði, þa sækia þær i brvllavps hvsíð, því at þa er þær hafa her þionað i goðvm verkvm, þa taka þær með gvði eilíf giolld sinna verka. Ok er kristni var kallað triclínívm, þat þyðir þrískipað eða þrískift hvs, því at þriar erv kristinna manna skipanir: einir erv kvangaðir, aðrir, þo at eigi se mögr eða meyar, kiosa ser reinlíf, .iii. erv meyar, ok allir gvði þeckir, hverr i sinni tígvd, ok þo þeir fremstir, er vbrvgþit hafa sínvm meydome. Ok er þo gvði kiærr hiyskapr, sa er með rettv er bvndinn ok síþan loglega varðveittr, er sv er þar rett varðveizla a ok samkvama, at hvart varðveiti trvnað oðrv ok við engan annan af bregþi vm líkam sinn. Se ok samkvama þeira fyrir getnaðar sakir en eigi losta, þo at til mikilla líkna se lagt, þo at mrvngð skrefi stvndvm vnftram getnaðar sok. Nv bva þersir allir i triclínio, þat erv kvangaðir ok vspiltir ok hinir, er nv hallda sig, þo aðr væri i hivnskap eða i oðrvm horvndar losta. En nv røðvm vm þav en dymætv smyrsl(!), er betri erv var i iartegnm en þeira i bvðkv, ok liefir þat af skirn varri. Þogv ser konvr i brvðarhvsí Asveris(!) konvngs, ok minkaði með því líkams savr, en ver erm þvegnir i fontívm, ok falla þar allar syndir, allmyklv er þa betra vart vatn. En hvat velldr því? Navist ens helga anda, trv var ok yfirsongr kennimananz. Þvi at aðr þersir lvtir koma til, hvat er þat meira en vatn? En er þersir lvtir koma til, þa er þat skirnrvatn; ver sigvm savrgir i, ok komvm vpp reinir ok syndalavser. Aðr matti ser vatn lítið til storra lvtá, en nv sendir þat mann til himinríkis.

Smyrsl(!) er her ok til taknanar ok til reinsanar crisma ok oleum sanctum, því at þv ert nv kannaðr Cristi, með hans nafni ertv kristin kallaðr, ok sva ertv. Goð erv þersi smyrsl, því at þav binda þig við himnakonvng.

Myrra¹ erv vistir þær, er varr konvngr gefr af sínv bordi, þat er af sínv helga alltari, þat er holld hans ok bløð, þat er hann sialfr. Hin vistin fœddi líkaminn, sia fœðir salina ok visar henni til himinríkis. Mikit megin er at þeiri helgv fœzlv, er syndir slockvir, fœðir salv, veiter himinríki.

¹ Myrrar *Hb.*

Klæðnað gaf hann, ok þv verðr at klæðaz. Hann er eigi sva dyrr, sem hann er at ravn goðr, þat erv olmsvvr, fostvr ok vokvr ok oll onnvr miskvnnarverk, er þinn bvnaðr skvlv vera, ef þv villt til hans faðms ok fagnaðar koma. Ok þv skallt hafa dymæt gros
 5 með þer, ok þav er fyrir kome til hans en siolf þv. Maðr ma gera goð verk, ok erv þav eigi gvði þeck, maðr ma gera olmsv fyrir fræ(g)ðar sakir, fasta ma maðr at afla ser orðs þers, at hann se trvr maðr. Þat kann ok vera, at log þrysti honvm til fostv, en eigi sialfs hans vili; fasta ma maðr fyrir sinkv sakir at spara
 10 mat sinn. Sva er vm onnvr verk; i hva(r)ntveggia stað a rvm til goðs ok hegoma, ok ef til hegoma horfa, þa taka þav verk eigi til goðs, tion er þat eða likams æðra, ok allt þetta avfsvslavst ok avmbvnnar. En þat er allt fyrir gvðs sakir gort, er reinlega er gort ok til salvþvrftar. Nv skipa vel verkvm þinvm, þa gengr goðr ilmr
 15 af, ok klifr sa ilmr allt vpp til himna ok vattar þin verk, ok þegar þv staðfestiz i þersv athœfi ok með þersvm hætti, at oll verk þin lita til gvðs, þa te(k)z af savrinn, er aðr var a þer, fellr snykr ok vþefian, ok man þer þickia, at þv ser hin sama ok þv vart, ok man nv allt þitt athœfi snvaz i goða gleði ok helga teiti
 20 ok i rett hvgskot, ok allt þat snviz þer til hialpa. En at þv megir enn giorr marka, i hvern avka fegrð þin liðr, þa se oft i skvggsio þina, þa mattv sia, hvat vel samir i bvnaði þinvm, sva ok ef nockot skortir.

En þersi skvggsio er heilvg ritning, lat hana oft vera fyrir
 25 avgvn þer, hon kennir þer þinn bvnað, les hana ok fylg þvi, er þv heyrir. Ok ef þv fylgir, þa manntv skirliga lifa ok rein bva ok eigi oftarr savrgaz. Man nv þer i halld koma fontrinn, er þv vart skirð i, krisma ok olevm, er þar var a þig lagt, sv en helga fœzla ok sa enn dymæti dryckr, er þv hefir tekit af vars konvngs
 30 borði, ok meiri nyt dregr, ok mætri ok langæri er til eilifs gagns helldr en vistin, er meyar tokv af borði Asveri konvngs. En hvat, ef sva illa verðr, at þv fegriz vm rið, ok þit mal i lag komit ok i frið við vnnasta þinn, ef þer vinz staðfesta til ok gitta, en þv bregðr a hátt verra ok vendir þig til vandra verka? Nv deyr
 35 goð tilgerð, en mein vax(a). Nv ef þv fellr, ris vpp, eigi er sa farinn, er fellr, hinn er farinn, er orkaz ma ok vill eigi sialfr biarga ser. En hvat, ef oft er vent til vmbota ok oft til meina? Ris æ vpp, er þv fellr, mart er til vmbota. Ef þv bleyðir hiarta þitt, sv bleyði grœðir þig; kemr þv þer til tara, þav skola þig; er

ok fasta til vmbota, bæner, vokvr, mersvsongar, olmsvsgerðir, fyrirgefa oðrvm sinn misverka, venda þeim rettleiðis, er i misfelli hefir hitt, hefna a þeim illzkv, er of þrair erv at halda a sinv meini, at eigi tyni hann bæði ser ok oðrvm með illvm dæmvm, af því at hann er of þrahalldr a illzkv sinni, ok er minna hans tion eins en margra, ok er því hefnin salvbotar verk ok synda lavsn, ef sa hefnir, er gvð hefir þat valld i hond greitt. Ok er sa retrr laga hoffingi, er hefnir eftir logvm, ef log erv eigi of frek, ok hefnir hann fyrir gvðs sakir goðvm mounvm til friðar, ok hefnir með astvm en eigi með heiftvm, með ast við gvð ok folkit ok sal sialfs sins. Slikir lvtir ok margir aðrir liggia til vmbota. Se, hversv mikil milldi vars drottins er: hann gerði þig, þa er þv vart eigi, til þers fagnadar, at þv skylldir i hans riki þann stað fylla, er engillinn tyndi; hann gaf þer at vera vel, því at ecki matter þv þer fyrir vtan hans lán; hann gaf þer ætlan at hyggia gott ok vilia at vinna ok megin. Ollv tyndir þv þersv. Hann gelldr þersa miskvnn, engan fær þv þer annan slikan beinamann, hann gefr þer stolinn ok vit til at veria, enda gelldr þer ein með miskvnn, þo at þv tynir með heimskv. Enda er sia miskvnn æ bvin, hversv oft sem þv leitar til, ok hversv synðvg ok savrvg þv ert. Sva er hans ast mikil við þig. Nv legg moti allt þat gott, er þv matt, þo er þat morgvm lvtvm minna hans tilgerðvm. En þv matt svara: Ek em fatök, snavð ok neis, ek hefir engi efni til framlogv. Sala, þv segir eigi satt, þv matt hafa ast, ef þv villt, hefir þv ok sialfa þig. Þersa lvti krefr hann ok krefr sins. En hvat, ef efni skortir, legg fram goðan viliann. Ef hann hefir mikit veitt þer, ok gerir þv því mikit gott, þat er hans veizla. En ef hann hefir litið veitt þer, þa er þat ok þitt gagn. Hann vill reyna þig i þinni neisv, hann veit giorr, hvat þer hæfir, en siolf þv, ok skalltv fyrir því með þockvm taka oll hans verk, ok æ hans miskvnn at kenna, hvegi goð er þv geriz. Kann þat vera, at þv geriz sva goð, at þv ser verð, at iartegnir geriz fyrir þinar saker, en gvð vill eigi, því at hann vill eigi, at ofsi megi spilla þer, ok vill hann sva freista þin, því at ecki avkar þat ne vanar verðleika þinn, ok er honvm þeckra at giæta þin i litillæti, en leiða þig i ofmikla freistni. Sva er ok vm fiarefni, hann veit, hvi hann dregr, fyrir því at hann hefir margan tældan. Nv lofa alla hans tilskipan, bið hann styra þinv raði ok þa hiolp veita þer, er þv þarft; taki af þer mein, ef nockor erv, vnni þer goðra verka ok staðfesti þig i goðvm verkum, hvarki er vm avðæfi er, því at eigi

iattar hann avllvm monnvm ok eigi avllvm iamnverðvm. Se, bræðr tveir tvíþvvar erv alnir, som er ætt þeira, same þvrdardagr; annarr hefz til avðœfa, annarr legz til fatœkis, ok er hinn fatœki sívkr ok nvminn megni, hinn avðgi heill ok i avllv afi ok megni.

5 Gvð ann baðvm, en annan lemr hann at mega illt, ok styrkir annan at mega gott, elskar þo hvarntveggia, en sakar hvarngi. Slikt er hans ast við ors, at hvatki er varr breyskleikr þoler af hans tilætlan, avllv skipar hann þvi ors til gagns ok til giæzlv. Ok skvlv ver fyrir þvi i allri hans viðskipan hann lofa ok með

10 þersvm orðvm vm hann rœða: Viðr kennvmz ek, drottinn minn, oll þin miskvnnarverk, skipa allt eftir þinvm vilia, þvi at þv ert minn drottinn, þv ert mitt yndi, þv ert lios avgna minna. En hvat skal, drottinn minn, mote þvi ollv leggja, er þv hefir veitt mer? Villtv, at ek vnna þer? Hversv mikit skal ek vnna þer?

15 En fvl ok savrgv em ek at vnna þer. Vnna skal ek þo, drottinn minn, þvi at þv ert minn styrkr, þv ert min viðrtaka, min staðfesta, lavsnari minn ok verndari¹, min hiolp ok heilsa. Þv gaft mer, drottinn minn, þig at kvnna, a þig at trva, þig at elska, þer at fylgia; þv gaft mer vit ok skilning, minni², tvngv skilna, þeckileg orð, aheyrilega kenning, ok framþvrd með framkvæmd verka, vilia til náms, megin til skilningar, varygð i farsælv, hvggan i annmarka. Ok hvert er ek venda mer, þa var æ þin miskvnn

20 bvin mer; ok þa er mitt mal var at þrotvm komit, þa leystir þv mik; þa er ek syngvðvmz, hirtir þv mik; þa er ek rygðvmz, þa gladdir þv mik; þa er ek orvilnðvmz, styrktir þv mik; þa er ek fell, reistir þv mik; þa er ek stoð, þa stvddir þv mik; þa er ek geck, leiddir þv mik; þa er ek sotta til þin, toktv við mer. Nv þetta allt ok marga lvti aðra veittir þv mer; ok þvi a mer iamnan at vera þeckilegt a þig at hyggja, vm þig at rœða, þer at þacka,

30 þig at elska, þig at lofa fyrir allar þinar haleitar ok margfalldar velgiörningar, er þv hefir mer veitt, minn lavarðr ok minn drottinn.

Nv hefir ek teð þer, sala min, ast þins vnnasta ok hans festarfe ok tilgiöf til þin. Nv er goðr vnnasti, gott festarfe; nv legg gott a mote, hallt þig vel, þiona rein reinvm, hallt þer vspilltri, ok lat flecklavst vera þitt lif heðan af. Lit a, at fyrrmeirr vartv savrig sem almenneleg pvta, en þv ert nv með hans miskvnn meyar iamningi; þer erv spell fyrirgefin, fleckar af þerðir; giæt nv þeginnar miskvnnar, ok giæt með þockvm ok lytalavst. Se,

1 verndar *Hb.*   2 min *Hb.*

hvat hann hefir nú veitt þer, er allðri var þitt afbrigði sva mikít, at eigi var hans miskynn meiri.

Sala talar til líkamsins. Nú finn ek blindi mína, er ek sagþa, at eigi mætti vera einka ast vtan til eins tœki. Nú se ek, at sv er meiri, er til allra tekr, ok er þo fvl með hverívm, þar sem einn er allra stíorn ok forvístá, ollvm nalægr, allra giæzla, avllvm bvinn til hialpa, fyrirlætr engi, skilz við engan, lítr yfir allra verk, ok vinnr sialfr með þeim, er gott vinna, leyniz andlit en eigi navíst hans. Bœði er með mer nú skom ok otti; skommv(m)z ek misverka, ottvmz ek þann, er ek fæ eigi leynz, fyrir því at hann ser alla mína leynda lvti. Avm em ek, er sva mart er þat, er ek ma skammaz af honvm, en hitt fatt, er honvm ma þocknaz. Missir mer, at ek mætta sva mikla stvnd felaz fyrir honvm, at ek hefþa síolf af þert oll mín mein, ok birtvmz ek honvm eigi fyrri, en ek mætta rein standa í hans avgliti lavs fra syndvm.

Nú sny ek rœðv mínni til yðar synda mínna. Ek særi yðr, bolvaðar syndir ok hatrsfvllar, meinafvllir fleckar, at þer latið mik ok skiliz fra mer, dirfiz eigi oftarr til þers mik at sífla, mer at spilla, ok sva reita mínn drottin ok lavsnar(a). Enda man yðr tilsokn lítið stoda, þar sem hann veitir vörn, en ek motistodv, því at enn angrar mik meirr, at ek gerði hann reiðan, en mik vreina, þar sem hann ser oll mín verk. Nú í hans megni segi ek skilið við yðr, níkvæði ek yðr ok allt yðart samneyti, (at) þarflavsv veiti þer mer atlavp. Til annarra lvtá vil ek nú skapa mína lífdaga, ok vætti ek ok trvi ek fastlega, at kvíðiað skal yðr vera mín tilvitian ok innkvoma, því at skil ek nú, hversv ek skal yðr brott reka, ok hversv yðr skal forðaz, ok se því nú endir á vorv felage.

Líkamr talar¹. Annsvor þín en fyrstv ok þersi erv miok vlik, því at þa þotti þer eigi einka ast, nema til eins tœki, nú þicki þer hon af því mætri, at hon er eins ok allra. Þv kveinaðir fyrr, at frestað var viðrtokv þínni. Nú af því at þv stvndar at bæta fallit, þa finnr þv, hve mikít gott þer hafa veitt frestin ok gvðs biðlvnd ok þolinmœði. En þv ottaðiz, ok enn þicki mer, sem nokkot kenni þers, at þv ottiz, at hans ast se fallin við þig, því at þv ert enn eigi komin til vmbota þíns afbrigðis. En þetta ottaorð skalltv með ollv fella: dvena matti ast hans við þig syndvga, en eigi matti falla; vnni hann þer líotri, tynd værir þv

¹ capitlvvm Hb.

elligar, farin væriþ þv, ef hans ræiði stigi þegar i fylla hefnd, en
 þolinmæði vann freistnina, en freistnin yfirbot, en yfirbot ast hans.
 En þvi meiri mvnr er a ast hans, er þv stvndar lengr til yfirbota
 meina þinna, þvi at þegar vendir hann sinv skapi, er þv vendir
 þocka til hans. Ok þo at hann hati syndir þær, er með þer erv
 vboettar, þa kann hann þo þers ofvssv, at þv hatar nv þat, er
 honvm mislikaði. Miðr litr hann nv a þat, hvat a skortir með
 þer, en a hitt, hvert þv stvndar nv, ok meirr geymir hann at iðran
 þinni, en at hversv mikil stvnd er til iðranar, ma ok a litilli stvndv
 lækna stor mein ok margfolld.

Sala spyrr¹. Seg mer einn tima spvrdaga. Ek kenni með
 mer stvndvm ynði sva mikit ok hvggan, fagnað ok gleði, at mer
 þickir, sem ek se oll onnvr, en ek var skommv. Nv fysvmz ek
 allz annars en fyrr, ok nv er mer þat leitt, er aðr var livft; syniz
 mer, sem ek se oll skipt ok oll ny, ok mitt briost hefir tekit
 nyian fagnað, samvizka min er i gleði, dvenar fyst at lita til
 liðinna meina, i ró er nv hvgr minn, birtiz vit mitt, lysiz hiarta
 mitt, fyst min stvndar a giæzlv heilagrar giæzkv. En þv hefir
 roett vm faðmlag vnnasta mins, at þat skiptir mannevnm ok vender
 or vandskap til naða ok staðfestv. Nv veit ek eigi, með hverivm
 hætti þetta skipti kemr, en hvggan er mer i skiptinv, ok við
 þenna hatt villda ek bva alla mina lifdaga, ok þar til skal ek fram-
 leggja allt mitt megin. Nv er sem hvgr minn beriz við mik, hinn
 fornri við enn nyia, at hinn megi falla, en sia lifa, þvi at sva
 kenni ek hann nv nyian fagnað hafa tekit, sem hann venti ser
 nv enda allra meina ok fyllnað avmbvna, ok b[iði] hann nv eigi
 framarr, enkis æskir hann þersa heims meira. Nv vil ek þat
 vita, hvart sia . . . . . minn vnnasti, ef sva skiptir mer, ok
 þersa haleita hvgro hefir veitt mer, fellt vnytan losta, en kveykt
 fyst til allra goðra verka.

Likamr talar². Sia same er þinn vnnasti, er sva hefir vit-
 iað þin, þo at hann kome hvlþr ok vsynilegr, ok eigi með avgvm
 sia ne hendr hondla, hann kemr til aminningar en eigi til synar,
 til kenningar en eigi til handlanar, vilia þinn at teygia, en eigi
 alla fyst þina at gera, astarfyst ter hann þer, en eigi enn avmb-
 vnar fyllnað. Ok þat er sa lvtr, er þer hæfir til festarfiar, at
 her kennir þv hans mvnvgð, ok sva vaxi fyst þin þat at hafa
 annars heims með fyllnaði, er her kennir þv ok bergir með fagnaði,
 ok at þat vitir þv með fyllri hopan, at sa skal vera þinn eilifr i

eign, er nu er í þinni vitian, ok se sv vitian, er nu kennir þv, styrkr til staðfestv, von til framkvomv. Ok er sv böen min ok lykt rœðv minnar við þig, sala min: Vnn þeim, sök eftir honvm, lett eigi fyrr, en þv tekr hann, ok eignaz hann, þegar er þv fær hann. En þersarrar tavkv ok eignar vnni þer sialfr hann vtan enda. 5

Sala mæli^r. Sia er fyst min, til þers er oll girnd min, hengat stvnda ek með trv, flytivismz ek með hopen, renn ek með astsemð, ok vnni gvð mer her at leita en annars heims at finna. Amen.

Nu með þvi at vm hvgrecki er talað ok vm æðrv, ok þersv 10 hvarvtveggia til salv vent, er annað er gagnsemda fvllt, en annað afbrigða ok byrgða, þa gefi gvð æ til hins at lita, er þvrft beiðir, en hitt fyrirlita, er til haska heyrir. En þat er salv skyllt at skynia, þvi at gvð hefir henni skyn iattað, er hann hefir avðrym kvikvendvm syniað. Ok sem hon veitir lif likaminvm með sinni 15 navist, fyrst at alaz í heim, þvi nest í vøxt at færz ok eftir spena með vistum fœðaz, biargaz með atfærslv, sva er ok hennar at skynia, at likaminn styri ser með viti, kynna honvm, at .ii. lvtir erv með manninvm, illt ok gott, lostr ok nattvra. Ok er til þers leggiandi oll ætlan, skilningr ok vizka, at lyti se vti byrgð, þvi at 20 synd er ill iamnan, en nattvrv se holpið við, er rein var skapat, ok er þo logð vndir lyti hon lytalavs, þvi at eftir þvi sem hon er nattvra, þa er hon hvergi ill, ok eigi með envm versta manni. Ok af þvi at maðrenn kann slikt skynia, í þvi er hann gvði likr, þvi at af þersv kann hann satt at sia ok fremia sig í goðv til 25 salvþvrfta. Ok er honvm iað likams þvrft at vita, hvat hans næringvm gegnir, sem vist mot hvngri, dryckr við þorsta, klæðnaðr við kvlþa, vorn mot alavpvm, hiolp við svttvm; ok er fyrir þvi tvefallt verk með mannevnm, annað þat er gvð vinnr, en annað þat er sialfr maðrenn vinnr, ef maðr røker salv sina. Røekt 30 salvnnar erv góð verk ok forsio likamans, en manzens verk ok þo gvðs lan, þvi at þrir erv vinnendr, gvð, nattvra ok maðrinn. Gvð skapar þat, er skapað er ok í fyrstv var vskapað, sem Moyses segir: In principio fecit deus celum et terram. Gvð gerði í vpphafí himin ok iorð. En þat vpphaf er skiliandi gvðs svn. En 35 nattvrv verk er at flytia þat í lios ok til nytia, er eigi var aðr avgliost, sem mann til byrðar, sað ok annan iarðar afspring til

avaxtar. Sem Moyses segir með gvðs mvní: Producat terra her-
 bam uirentem. Flyti fram iorðin gras gróent. En manzins verk
 er at annaz vm sina atvinnv, ok hof þat eftir gerfa synd, at sv
 atvinna varð með vilsinni. Sem segir i samv bok: Consuerunt
 5 sibi perizómata; þav savmvðv ser hvlningar, en því völdv syndör;
 nattvra var aðr friols, en syndin varð at liða til vils ok vela, til
 starfs ok ahyggiv, ok verðr maðrinn nv þat at afla með vinnvm,
 er avnnvr dyr hafa með nattvr. Ok hvgleiði sa er fyrsta sinni
 fann klæðnað, hversv flestar skepnvr hafa með nattvr verki
 10 nockora hialp mot sinvm anmarka: næfr hyl tre, fioðr fylginn,
 fiskinn reistrar, hvelivr hvalinn, vll savðinn, skogardyr ok bvfe
 har fyrir klæðnað; svv kreatyr hylz i skelivm, svv i kvfvngvm;
 ross versk með hofi, eða tonn sem hvndr, reinn með horni; ok er
 þersor vapn ok klæðnaðr allt veitt með nattvr. En eigi er sv
 15 mannvmm, noktr kemr hann ok vapnalavs ok varnar. Ok er þetta
 með mikilli ok dyrlegri fyrirætlan, er nattvra skipar þeim vorn ok
 þarfendi, er eigi hoffv vit til aflanar. En maðrenn aflaði, er með
 viti var skipaðr i heimenn, ok er hans tign at meiri, at hans aflan
 er með viti, en þeira með giof, ok stendr hann til meira, ef hann
 20 giætir sin i gœzkv ok i rettvisi, ok litr æ til hins, at hann se þeim
 mivkr ok lyðinn, er hann hvetia til eilifra þvrfta, en eigi hinvm,
 er draga til meins með vandvm verkvm. Þvi at maðrinn hefir
 .v. eggendr, ok þo eigi alla með einvm hætti, þat er heimr ok
 horvnd, sal ok illzka ok enn helgi andi. Horvnd eggjar hoglifis,
 25 heimr hegoma, sal sannenda, illzka meina, gvð goðra lvta. Til
 þers lystir horvndit at hafa klæðnað asynilegan, mat lystilegan,
 drecka með ofsa, liggia hægt, sofa nogt, firraz heims haska ser til
 mrvngðar ok salvtions; en heimr eggjar hegoma, þat er at heliaz
 a veralld.

MARGRETAR SAGA.

(*Cd. 235 fol. A; Cd. 233 fol. B.*)

Prologus sogunnar 1.

Sidan er drottinn varr Jesus Kristr hafði upp stigit til himna til guds födur almattigs, þa sendi hann postola sina [viða um heiminn² 5 sitt eyrindi fram at bera ok hialp at veita monnum. Þa toku margir vid tru þædi karlar ok konur. En truin³ var þa þo nockut erfid, þviat þeir voru fleiri, er i moti [mælltu, en hinir er fylgdu⁴. Sa madr er nefndr Theophilus⁵, er sögu þessa hefir gert⁶. Hann segir sva fra ser: Ek heiti Theophilus⁵, trui ek a gud almatkan¹⁰ fodur ok son ok anda helgan. Ek em skirdr i hans nafni ok lærdr [a helgar ritningar⁷. Ek vissa, hversu heilög Margareta bardiz i moti diofinum ok sigradi hann ok [audgadiz eilifri prydi⁸. Ek vil þess bidia alla [þa, sem heyra þessa sögu, at þeir vardveiti hana⁹ i hiartanu ok hafi hana sem optaz millum handa, ok bidi¹⁵ þessa ena helgu mey Margaretam, at hon arni oss¹⁰ vid gud heilsu þædi þessa heims ok annars.

Her hefz upp saga Margarete meyar¹¹.

1. Theodosius het madr, hann var göfugr at virþingu þessa heims; heiþinn var hann ok blotadi¹² skurdgod. Hann atti dottur²⁰ [þa sem¹³ het Margareta. En þegar er hon var ung at all dri, þa

1 Prologus fyrir Margr. sögu, *B.* 2 [*tilf. B.* 3 truan *B.* 4 [stodu en hinir er fram fluttu *B.* 5 Theodimus *B.* 6 samansett *B.* 7 [vel ok frödr at helgum ritningum *B.* 8 [öðladiz eilifa dyrd *B.* 9 [er heyra megu, at þeir hlydi til þessarrar sögu með athuga ok 25 leiti at muna *B.* 10 ydr *B.* 11 Her byriar upp sögu ennar sælu Margretar meyghiar *B.* 12 blotmadr mikill ok trudi aa *B.* 13 [eina fríða ok fagra, en hun *B.*

trudi hon a gud almatkan, ok var hon fylld¹ af helgum anda. Þa er hon heyrdi sagt, at helgir menn voru pindir fyrir guds [safir ok hans² nafni, fal hon sitt rad allt gudi a hendi. Hon var ung at alldri, þa er modir hennar andadiz, en fadir hennar
 5 unni henni litit³ ok selldi hana til fostrs nockurri konu[. Margret var uppfedd skamt fra borg þeiri, er Anthiochia heitir⁴. Hon getti sauda fostru sinnar med odrum fostsysturum sinum. Þa var hon .xv. vetra gomul⁵.

2. Olibrius het iarl⁶ heipinn, hann for af Asialandi til borgarinnar Anthiochiam til þess at neyda kristna menn til blota⁷. En er iarlinn for um dag med foruneyti sinu, þa sa hann Margaretam⁸, en honum rann þegar hugr til hennar. Þa melli hann vid menn sina: »Farit er ok hittit mey þessa ok spyrit, hvart hon er frials⁹ eda eigi. Ok ef hon er eigi frials, þa mun ek kaupa
 15 hana, ok skal hon vera frilla min; en ef hon er frials, skal ek ganga at eiga hana, þviat hon er venni en vel flestar konur adrar.« Sendimenn iarls sogdu meynni þetta.

3. Þa kalladi heilög Margareta til guds ok melli: »Miskunnadu mer, drottinn, at eigi glatiz ond min med omilldum monnum, helldr lattu mik glediaz med þer i eilifum fagnadi. Lattu eigi,
 20 drottinn, fyrirfaraz¹⁰ fegrd meydoms mins. Nu em ek sva komin sem saudr med vörgum ok fengin sem¹¹ fiskr i neti. Sendu engil þinn, at hann geti andar minnar vid ollum svikum fiandans, [ok hann styrki mik at svara þessum enum omillda greifa, ok styrki
 25 mik i moti pislum hans¹².« En er sendimenn greifans heyrdu þat, er merin sagdi, þa foru þeir [i brott ok sögdu Olibrio, at þessi mer trudi a Krist enn krossfesta, »ok mattu eigi, sogdu þeir, hana med þer hafa.« Þa vard hann reidr¹³ ok baud, at meyna skyllði þangat leida. Ok er hon kom fyrir greifann, spurdi hann
 30 hana, hvart hon veri frials eda eigi. Heilög Margareta svarar:

1 full B. 2 [mgl. B. 3 þviat þau voru oskapglik tilf. B. 4 [i borg þeiri er Maxima het .xv. milna fra Antiochia. I þeiri borg setti Petr postoli patriarchastol sinn B. 5 er saga sea gerdiz tilf. B. 6 greifi B. 7 en guds nafni at nita, ok let alla þa pina, er eigi villdo hans vilia gora tilf. B. 8 hvar siaa hin fagra mæi sat ok giætti fiar B. 9 frialsborin B. 10 faraz B. 11 fugl i snöru eda tilf. B. 12 [styrk þu mik til þess, at ek mega svara þessum hinum omillda greifa ok standaz allar hans þrautir B. 13 [aprt ok sögdu honum svo: »Ekki mun skap ykkat saman fara, þviat hun þionar eigi godum vörum, helldr göfgar hun þann er Gyðingar krossfestu.«
 40 Þa vard Olibrius akafliga reidr ok skipti skiott astinni i æðina B.

»Frials em ek ok kristin.« Greifinn mælti: »[Hversu heitir¹ þu eda hvert er kyn þitt?« Heilog Margareta svarar: »Ek heiti Margareta ok em ek ambatt guds almattigs. Ek trui a Jesum Krist, en hann mun vera at eilifu, ok eigi mun vera endir ríkis hans.« Greifinn mælti: »Truir þu a þann, er fedr² vorir krossfestu?« Hon svarar: »Þvi fyrirforuz fedr³ þinir, at þeir krossfestu hann.« Þa vard greifinn reidr miok ok baud, at hana skyldi leida i myrkvastofu, ok etladi at [fa meydum⁴ hennar med folkyngi nockurris.

4. Annan dag eptir let greifinn [leida meyna fyrir sik. Ok¹⁰ er hon kom þar, mælti greifinn⁶: »Miskunna þu esku þinni ok fegrd likama þins; gerdu [sem ek vil, ok⁷ gófga god min, ok mun ek þik meira virda en þa menn adra, er med mer ero, ok mun ek gefa þer nog audefi.« Heilog Margareta svarar: »Þegi þu, sagdi hon, þviat þu matt eigi snua hug minum fra ast vid gud¹⁵ minn, ok honum mun ek þiona, medan ek lifi; mun ek likama minn meða i pislum, at öndin megi glediaz med helgum monnum⁸ i himinríkis dyrd. Ok sva sem Kristr let ser soma at deya ollum til hialpar, sva vil ek ok deya honum til dyrdar. En audredi⁹ þin veri i eilifri glatan med þer sialfum.« Þa baud Olibrius, at²⁰ hana skyldi festa upp¹⁰ ok beria med vöndum. Heilög Margareta leit þa til himins ok mælti: »Allzvalldandi gud, þu ert allt traust mitt, littu til min ok miskunna mer, drottinn, ok lat mik eigi ottaz meinleti.« Ok er hon hafdi þetta mælt, þa baurdu þeir hana, sva at blod fell um hana, ok gretu margir, þeir sem sa [mein-²⁵leti hennar¹¹. Þa mælti greifinn: »Tru þu, Margareta, ok gófga god min!« Sel Margareta svaradi: »Eigi mun ek gófga god þin dauf ok dumba¹².« Þa reiddiz greifinn ok baud, at hana skyldi upp festa¹³, ok sidan let hann slita holld hennar med iarnkrokum. Ok sva miok serdu þeir hana, at greifinn matti eigi a sia, ok dro³⁰ upp skickiuna fyrir ögu¹⁴ ser ok mælti: »Hvi villtu eigi hlyda bodordum minum?« Hun svaradi: »Ef ek hlyddi bodordum þinum, þa mun önd min vera i eilifum kvölum med þer.« Sidan baud hann, at hana skyldi enn leida til myrkvastofu.

1 [Hvers hattar ert *B.* 2 frændr *B.* 3 ættmenn *B.* 4 [fyrirfara³⁵ meydumi *B.* 5 Þa for hinn ranglati greifi til Antiochiam borgar at blota þar godum sinum, sem vani hans var til *tülf. B.* 6 [bua ser dómstol ok let þangat leida Margaretam ok mælti svo vid hana *B.* 7 [sva vel at þu *B.* 8 meyum *B.* 9 audefi *B.* 10 i tre *tülf. B.* 11 [likam hennar sva meiddan *B.* 12 blind *B.* 13 i annat⁴⁰ sinn *tülf. B.* 14 augu *B.*

5¹. En er guds mér kom inn i mykvastofuna, þa signdi hon sik ok mælti: »Heyrdu, gud allzvalldandi! bið þu, at ek sea ovininn ok eiga ek orrosto vid hann; en hvat muna ek mega vid honum, dæmdu millum min ok hans. I þer er oll von min, þu ser lofadr um allar alldir.« En fostra Margarete kom til myrkva-

1 Cap. 5 lyder i B saaledes: Ok er hun var þangat komin, þa mælti hun: »Heyrðu mik, allzvalldandi skapari himins ok iardar, bið þu, at ek mega sea ovin, þann er berst i gegn mer; en hvat mun ek vid honum mega, dæm þu drottinn aa medal min ok hans, því at i þer er vón min öll. En þu einn ert lofadr sannr gud um allar alldir.« Eptir þat kom fostra hennar til myrkvastofunnar ok færði henni fæðu ok drykk, ok heyrdi hun bæn þessa. En er hun var brott farin, þa kom þar fram or einni hyrningu ógurligr dreki, hann var med ymsum litum; fax hans var hardla siðt; tenn hans voro sem gloanda iarn ok svo miklar (sem) i villigelti; augu hans voro sem gloandi siur; elldr brann or munni hans, en tunga hans vafðiz um hals honum; hann hafði nöðru eina i munni ser hardla illiliga, en hun hafði mikit hófut. Þa reis drekinn upp um miðnætti, en elldr brann or munni hans ok nausum, sva at af því lysti um alla myrkvastofuna. En er heilog Margareta sa hann, þa mælti hun þessum orðum med mikilli hræðzlu: »Heyr þu, guþ allzvalldandi, sa er aa himnum er ok batt diöfulinn Belzebuþ ok allt hefir i þínu valldi, hialp þu mer nu vid þessum dreka ok miskunna mer, drottinn minn.« En er sæl Margareta hafði þetta mælt, þa svalg drekinn hana med helgu krossmarki adr signda, því at hun retti hendr sinar i kross. Ok er hun kom iafngegent hiarta hans, þa brast drekinn sundr i miðiu, þvíat sa ovinr allz mannkyns mátti eigi standaz þat hit helgazta takn krossins. En sæla mær Margareta stoð heil upp ok lofaði guþ af öllu hiarta. Þa sa hun til vinstri handar ser einn svartan diöful, ok voro hendr hans bundnar vid kne ok brann elldr or augum hans ok munni. Þa gekk diöfull at henni ok tok til hennar ok mælti sva: »Mikit undr hefir þu gort aa minum broþur, þeim er Rufus het ok þik svalg. En fyrir guds nafni drapt þu hann, ok nu veit ek, at þu mátt mik drepa, ef þu vill. Nu bið ek þik, at þu drepir mik eigi.« En er sæl Margareta heyrdi þetta, þa tok hun til fiandans ok varp honum til iardar niðr ok setti hinn hægra fót sinn a hals honum ok mælti vid hann: »Þu bannaðr fiandi, svik mik eigi, því at ek em ambatt guds ok lofa ek allzvalldanda gud, ok hans nafn er skrifat i minu hiarta.« En er heilug Margareta hafði þetta mælt, þa kom lios mikit i myrkvastofuna, ok fylgdi því liosi kross drottins vars, ok sat dufa aa þvertre krossins ok mælti sva: »Sæl ert þu, Margareta, því at englar guds biða þin vid paradisar hlid, ok þin sal mun til himinrikis koma.« Þa mælti sæl Margareta vid fiandann: »Hvert er nafn þitt?« Hann svarar: »Ek biðr þik, Kristz ambátt, at þu hefir upp fot þinn af halsi mer, at ek mætta litla stund hafa frið at mæla vid þik ok segia þer alla mina atferd.« Þa lypti sæl Margareta fæti 1.

stofunnar ok ferdi henni braud ok vatn, ok heyrði hon þen hennar. En er hon var í brott farin, þá kom or hyrningu einni myrkvastofunnar ogurligr dreki. Hann var með ymsum litum, hár hans var alitz sem gull, skegg hans var hart sem þyrnir, en tenn hans sem iarn ok sva storar sem í villigellti; ögu hans voru sem blodsegar, elldr brann or ögum hans, höggormr lá um hals honum, 5 odaunan mikit ok illt stod af honum. Ok er hann kom á mitt golf, þá örgadiz hann upp ok bladradi tungunni. Lios gerðiz í myrkvastofunni af elldi þeim, er for or munni hans ok nausum. Þá varð Margareta sva reðð, at hon fell til iardar, ok eigi mintiz 10 hon þá þess, er hon hafði fyrr bedit at sia ovininn. Þá retti hon hendr sínar til himins ok mælti: »Heyrdu, gud minn almattigr, veittu mer, at eigi stigi sia enn ogurligi dreki yfir mik.« En þá er hon hafði þetta mælt, tok drekinn enum efra kiaptinum yfir hvirfil henni, en tungunni tok hann undir tærnar, ok svalg hana 15 sidan. En þá er hon kom gegnt hiartanu drekans, sprack hann í .ii. hluti. En heilög Margareta reis heil upp. Þá sa hon til vinstri handar ser annian dioful; hann sat, ok voru hendr hans bundnar við kne honum. Þá mælti heilög Margareta: »Lofa ek nafn þitt, drottinn minn; nu se ek fagnat andar minnar, ek se 20 drekann daudan liggia en diöfulinn bundinn. Fyrr þvi geri ek þer þackir, heilagr gud, ok þik lofa ek, odaudligr konungr.« Þá reis sa diofull upp, er setit hafði, ok mælti við meyna: »Mikit mega þenir þinar. Ek senda Rufonem brodur minn til þess, at hann fylgi þik ok glatadi fegrð þinni, en þu vant hann með kross- 25 marki; en nu villtu mik vega fyrir þenir þinar.« Þá tok söl Margareta í hár dioflinum ok varp honum á iordina ok ste enum hegra feði sinum á hals honum, ok mælti: »Lattu af, illgiarn andi, at freista min, þviat ek em Kristz ambatt.« Þá kom kross með liosi miklu í myrkvastofuna; dufa sat á krossinum ok mælti við Margaretam: 30 »Þin bida helgir englar hia hlidi paradisar.« Þá þackadi en sela mér Margareta gudi vitran þessa. Sidan mælti hon við fiandann: »Hvert er kyn þitt?« Hann mælti: »Bid ek þik, guds ambatt, at þu lyptir feði þinum af halsi mer, sva at ek mega segia þer fra verkum minum.« Hon hof upp fotinn. »Ek heiti Belzebug, 35 ok hefi ek marga rettlata menn telda; morgum hefi ek í mot bariz, ok hefir engi fyrr yfir mik stigit, en nu hefir þu utsprengt öga mitt ok afl mitt brotit. Matta ek svikia fodur þinn ok modur, en nu hefir þu fengit sva mikla miskunn af gudi, at ver erom allir hræddir við þik. Ek beriumz í moti retlatum monnum nott 40

med degi, blinda ek ögu þeira ok hyggiur, læt ek þa gleyma himneskri speki. Ek kem til manna, þa er þeir sofa, ok vek ek þa upp, ok læt ek þa reika til onytra hluta. En ef þeir geta við séð, þa er þeir vaka, þa læt ek þa misgera, er þeir sofa. En fra 5 þeim segi ek þetta, [er eigi] unna gudi eða orökiliga signa sik, en ek verð yfirstiginn af þeim öllum, er þer ero líkir. Eigi veit ek, hvat ek skal til taka, er mér ein hefir yfir mik stigit. Mer þetti ecki til koma, ef karllmadr hefði þetta gert.« Þa mælti heilög Margareta: »Hverr bydr þer at bleckia goda menn, eða hvert er 10 kyn þitt?« Hann svaraði: »Segdu mer kyn þitt!« Hon svaraði: »Eigi ertu þess makligr at heyra þat, guð veitti mér miskunn.« Fiandinn mælti: »Sathanas er konungr vorr; hann var brott rekinn or himinriki, fra honum er komit kyn diöfla. Eigi at eins fórum ver með iorðu, helldr ok stundum með vindum i lopti. Nu mun 15 ek (eigi) segia þer lengra, þvíat ek se Krist hia þer. En þo munda ek fleira segia, ef þu letir mik lausan vera eptir andlat þitt, at þa mætti ek beriaz i moti retlatum monnum. Salomon konungr byrgdi oss diöfla nockura i einu keru. En eptir andlat hans giörðun ver sva, at kerit syndiz sem gull eitt veri utan; þa komu 20 heimskir menn or Babilon ok brutu kerit.« Heilög Margareta mælti þa: »Þegi þu, enn illi diöffull, far til helvitis ok giör engum manni mein!« Þa for hann i brott ylandi.

61. Annan dag baud greifinn, at meyna skyllði leida fyrir domstol hans. Þa komu margir menn at sia, hversu hon veri 25 pind. Þa mælti greifinn við hana: »Þat hefir þer at göfga god min ok gera, sem ek byd.« Hon svaraði: »Þer hefir at göfga Jesum Krist ok vera vin hans.« Greifinn mælti: »Feret er hana or fótum ok brennit hana með logbröndum.« Þeir gerdu, sem hann baud. Þa bad heilög Margareta til guds ok mælti: »Brenn 30 þu af, drottinn, saurflecka af hiarta minu.« Greifinn mælti: »Blotadu godum vorum!« Þa baud greifinn, at þangat skyllði færa ker mikit fullt af vatni, ok binda fetr hennar ok hendr ok kasta henni a kerit. Þeir gerdu, sem hann baud. Þa leit heilög 35 mér til himins ok mælti: »Heyrdu þen mina, drottinn, ok leys bönd min, ok mun ek færa þer lofs forn. Komi yfir mik heilög dufa með helgum anda ok blezi vatnit i þinu nafni, ok græddu mik, drottinn, með miskunn þinni, ok skirdu mik i þessu vatni i nafni födur ok sonar ok anda heilags.« Þa gerdiz landskjalpti mikill, ok kom dufa af himni ok hafði gulliga koronu ok setti a

höfud sælli Margarete. Þá urdu lausar hendr hennar ok fetr, ok geek hon or kerinu ok lofadi gud. Þá kom rödd af himni ok mællti: «Kom þu, Margareta, i hvíld Kristz, kom þu i ríki himnal Sæl ertu, Margareta, þviat þu audladiz fegrd meydoms þins.» A þeiri stundu sneruz til truar .iiii. þusundir manna, ok hvarki 5 talit konur ne börn.

7¹. Eptir þetta baud greifinn, at ena helgu mey Margaretam skyldi höggva; var hon sidan leidd ut or borginni. Þá mællti sa madr, er hana skyldi höggva, sa het Malcus: «Eigi mun ek hoggva þik, þvi at ek se Krist hia þer med englum sinum.» Hon svaradi: 10 «Ef þu ser Krist hia mer, þa bid ek þik, at þu bidir litla stund, medan ek bídiumz fyrir.» Hann svaradi: «Bid þu, sem þu vill.» Þá kalladi sæl Margareta til guds ok mællti: «Heyrdu þen mina. Þess bid ek, at þvaiz syndir þess manz, er les pislarsögu mina; ok hverr sem einn, sa er lysi ferir til kirkiu minnar, þvaiz af syndir 15 þess a þeiri tid; ok hverir þeir menn, sem staddir verda i nockurum haska eda þrönging, ok heiti a mik ser til fulltings, leystu þa, drottinn minn. Enn bid ek þik, drottinn minn, sa er minning gerir minnar pislar eda hefir i hendi bok, þa sem min pislarsaga er a, þvaiz af syndir hans, þviat ver erom eitt holld ok blod ok 20 misgerðum opt. Enn bid ek, drottinn, sa er ritar pislarsögu mina eda kaupir þa bok, fylldu þa af helgum anda. Ok i þvi husi, er bok su er inni, verdi þar eigi fædt daudt barn ne lama. Fyrirgef þu þeim manni syndir, drottinn, er bok mina hefir at vardveita, ef hann bidr þik líknar.» Þá gerdiz reidarþruma iníkil, ok kom dufa 25 or lopti med krossmarki, ok var mællt vid ena helgu Margaretam, sva at allir heyrdi, þeir sem hia voru: «Sæl ertu, Margareta, þviat þu leitadir miskunnar af mer ok mintiz allra i þenum þinum; sver ek fyrir dyrd engla minna, at allt mun þer veitt, þat sem þu villt bidia. Ok ef syndigr madr kemr til þess stadar, sem þinn 30 heilagr domr er vardveittr, med idran synda ok litilleði, þa munu honum fyrirgefuz syndir; ok þar mun eigi fiandi inni vera, sem pislarsaga þin er, helldr mun þar vera ast ok fridr. Sæl ertu, Margareta, þviat ek em med þer, ok mun ek upp luka fyrir þer ríki himna.» Þá leit heilög Margareta til þeira manna, er þar 35 voru vid, ok mællti: «Heyrit er, fedr ok meðr, brædr ok systr! serti ek ydr fyrir nafn eilífs konungs allra veralda, minniz þer min, nefnit þer nafn mitt; ok þott ek se syndug, þa mun ek þo bidia drottin minn Jesum Kristum, at hann veiti miskunn eilífa

þeim öllum, er mik dyrka.» Þá reis hon upp ok mælti: «Tak þu nu sverd þitt ok högg mik!» Hann svaradi: «Eigi þori ek at hoggva þik, þviat gud mælti við þik.» Sæl Margareta svaradi: «Eigi muntu vera með mér í paradiso, ef þu gerir eigi þetta.»
 5 Þá hio hann hófuf af enni sælu Margarete með mikilli hræðzlu. Hann fell þegar til iardar a hægri hönd henni ok bad sér líknar ok mælti: «Fyrirgefdu mér þessa synd, drottinn.» Þangat komu margir menn daufir ok blindir, ok fengu allir bot meina sinna.
 10 Guds englar foru með önd sællar Margarete til himneskra fagnada ok sungu lof gudi.

En ek tok, segir Theophilus, líkama heilagrar meyjar Margarete, ok grof ek hana í husum Scindecie husfreyju. Ek kom til hennar, ok sa ek píslir þær sem hon hafði, ok ritada ek sögu hennar; gerda ek minning hennar; bið ek ydr, kristnir menn, ok biðit, at hon
 15 minniz ydvar í sinum þenum við almatkan gud, þann er lífr ok ríkir um allar aldir. Amen.

MARIU SAGA EGIPZKU.

I.

(*Cd. Holm. 2 fol., A; Cd. 235 fol., B; Begyndelsen af Sagaen mangler i den sidste.*)

Her hefr upp Mariu soghu egipzku.

5

Madr gamall var a landi því er Palestina heitir, þat er æ Serklände, hann var rettlatr ok kunni vel bok, Zosimas het hann, ok hafdi sig miog halldit fra heiminum, hann hafdi munkr verit fra barnæsku sinni ok halldit alla æfi vel munkasid. Sva var hann frægr ordinn i atferd sinni, at margir munkar, þeir sem i nand 10 voru, ok svo þott fir væri, þa foru at finna hann ok nema at honum, hversu þeir skyldu lifa. Hann var i sifellu ahyggiufullr um ord guds ok sva þat; er mæliir Pall postoli, at allir menn skyldo hafa ok lifa vid nockut erfidi, annathvort at þiona gudi edr þiona heiminum. Hann var færdr barnungr til munklifiss ok var þar 15 fimtigi vetra, svo sem hann sagdi sialfr. En sidan er þeir vetr voru lidnir, þa kom til hans su hugrenning: at hann treystiz gæzku sinni ok hugdi, at einge madr væri honum iafngodr, ok mællti sva i hugnum: «Ek þarf einskis manz kunnandi, ok ætla ek öngan svo godan munu vera, ath mer megi kenna, hversu ek mega lifa.» 20 En þa er hann hafdi slika hugsan, sa hann mann einn vænan ok dyrligan standa hia ser, ok mællti sa wit hann: «Zosime, vel hefir þu med þinum hag farit. En eigi skalltu þat hyggia, at þat se fullwel, fleiri eru götur til guds, en þær sem þu hefir farit enn, ok ef þu vill meir freista þin i meinlætum, þa far þu fra frændum 25 þinum ok vinum, svo sem gerdi Abraham höfutfadir, ok fylg mer til munklifiss þess, er stendr a Jordanar backa, þat er vigt Joni baptista.» Þa for Zosimas þegar þangat med honum.

1 slikan *Cd.*

2. En er þeir komu þar, þá mælti forunautr hans: «Her er nu sa stadr, er ek sagða þer fra, far þu nu i munklifit ok sia þau tidendi, sem þar eru. Sidan geek hann til klaustrahlids ok bardi þar a. En sæ er gætti hlidsins spurdi, hverr þar væri. Hann svaradi: «Madr einn ukunnigr þer.» Sa for til abota ok sagði honum. En aboti sialfr for til ok lauk upp dyrum fyrir honum, ok þegar sem aboti sa hann i munkabunadi, skildi hann gæzku med honum, ok fell aboti sialfr til fota honum ok bad fyrir ser, sem sidr þeira er til. En þa er hann reis upp, spurdi hann þann, er kominn var, hvadan hann væri edr fyrir hveria sök hann kom þar til þeira fætækra svo gamall madr. Zosimas svaradi svo: «Eingi naudsyn er ath segia, hvadan ek em kominn, en því kom ek her, at ek vil bæta mik; ek hefi heyrt, ath her se godir sider ok miskunn mikil medrydr, svat hverr madr sa, sem her vill vera, þa er hann her nær gudi en i ödrum stodum.» Þa svaradi aboti honum: «Brodir, sagði hann, gud einn veit hvers mannz gæzsku, kenni hann þer ok oss sva ath lifa, sem wor er þurpt til; hyggi hverr ath sinum hagh, þvíat sa er næst gudi, er bezt giorir. En ef þu vill her vera med oss, þa vertu. Sa gud, er gaf sialfan sig ath leysa oss, hann hefir oss saman safnad.» Sidan fellu badir a kné til iardar ok baduz fyrir, ok sidan gengu þeir inn til annarra brædra.

3. Ok er hann hafði verit um stund, sa hann, ath þeir voktu hveria nott ok bad(u) til guds, ok aldregi letu þeir munn sinn kyrran ath bidia ser miskunnar ok odrum. Alldri heyrdi hann þa onytt mæla, ok ecki hirdu þeir um þat, er veralldligt war, þat eitt villdu þeir sysla at deyða likama sinn fra þessa heims fystum. Mest höfdu þeir ord guds fyrir mat. Atu þeir braud en drucku vatn, til þess at þeir hefði megn til at þiona gudi. En af þeira verkum slikum þa þroadizt Zosimas ok mikit i kröptum. Þa kom su tid, er þeir voru vanir at fara ut i eydimerkr or munklifinu ok pina sik meir þar, en heima, þat var langafasta. Sa var þar sidr, ath klaustrid skylldi alldregi opit vera a .xii. manadum, nema gestir kæmi, en þar komu fair menn, ok fair menn vissu, hvar þessi stadr var, ok því visadi gud sinum erendreka ath leida Zosimam þangat.

4. Drottinsdag hvern at fostu igang þa komu þeir allir saman ok heyrdu messu ok toku corpus domini, ok mautuduz allir saman litt ok gengu sidan til bæna sinna. Sidan kystuz þeir allir, ok sidazt abota, ok badu hann bidia fyrir ser, at þeir mætti þat efla,

sem þeir willdi. Þá luku þeir upp ollum hurdum ok gengu ut a sinn veg hvern, ok sungu salm þenna: Dominus illuminatio mea. Eptir var einn eda tveir at gæta stadarins ok at geyma tida, en eigi þurfti fiar at gæta, þviat ecki var til. Hvern þeira hafdi nockut til fæzlu, sumir litid braud, en sumir fikiur, eda þat allin er dactil heitir, eda ertr, en sumir ecki nema klædi þat sem þeir hofdu yfir ser. En a þeim stundum sem þa hungradi, þa atu þeir grôs eda rætr. Eingi þeira villdi koma til annars ok eigi vita hvat annar gerdi. En ef nockur þeira sa annan, þa geck hann þegar af þveru fra. Svo lifdu þeir alla fostu framan til palma-dags; þa komu þeir allir samt ok hugdu at hvern med ser, hvat hann hafdi aflat a þeiri enni helgu tid. Eingi þeira spurdi annan at syslu, þviat þat voru laug þeira, at gud einn skylldi vita med þeim sialfum þat, sem þeir gerdo vel, þviat þeir villdu firraz manna lof. En Zosimas munkr, er þa var þar kominn, for ok einn saman, hann hafdi ok litinn mat med ser. Hann vakti svo mikit, at hann svaf alldregi, nema þa er fell a hann svefn, ok fell hann þar nidr, sem hann var þa kominn. Nu for hann vida um merkr ok skoga at leita, ef hann mætti finna helga stadi edr einsetomenn.

51. Þa er Zosimas munkr hafdi gengit .xx. daga um skoginn, nam hann stadar um middegi ok horfdi i austr, fyrir þvi at hann gerdi svo a hverri tid dagsins. En medan hann sa upp, þa for fyrir augu honum a hægri hönd þvi likaz sem skuggi manz væri. Þa hræddizt hann ok hugdi, at vera mundi braugd diöfuls, þat kollum vær ofreskiu. Þa signdi hann sik þrim sinnum ok bad gud miskunnar. Hann sa i sudr fra ser, sem madr einn gengi nökr ok kolsvartr at sia, þviat sol hafdi brendan allan likama hans; honum syndizt har a manni þessum hvitt sem ull ok sva stutt, at eigi tok leingra en ofan a hals. En er hann sa þetta, þa undradizt hann ok vard þo feginn ok skundadi gongu sinni eptir mannum. Sa leitadi undan eigi at midr, en munkrinn eptir; ecki gaf hann gaum at þvi þa, þott hann væri gamall eda meginlaus, þo for hann sem hann matti mest, ok þegar er hann kom i nand, þa kalladi hann a hinn gratandi ok mælti: »Þu guds þræll, fyrir hvi flyr þu mik gamlan mann ok syndugan. Ek bid þik i nafni guds, fyrir þess ast er þu pinir þik i þessum skogi, bid min ok mæl vit mik.« Þa gat hann tekit nær þenna mann i dal nockurum. Þar hafdi hun runnit utan um vatn nockut, ok

þegar er hann kom i dalinn, þá for sa or annan weg. Munkrinn nam þá stad ok matte eigi meira renna, ok gratandi taladi hann þá enn: »Bid þu min, guds þræll!« Sa svaradi: »Fadir Zosima, hvi sækir þu svo miok eptir mer, eda hvað villtu mer? Eigi ma ek vid þik mæla fyrir skaumm, þviat ek em nokt kona. En ef þu vill vit mik mæla, þá tak þu klædi þitt nockut ok kasta til min, at ek mega hafa a, medan wid hittumzt.« Þá undradizt hann, er hun vissi nafn hans ok hafdi ecki sed hann fyrr. Þo fagnadi hann þvi ok þottizt vita, at henni fylgdi mikil miskunn guds.

10 Þá tok hann eitt klædi af ser fornt, þviat ecki war nyiara til, ok kastadi til hennar, ok sa fra henne, medan hun tok þat ok let yfir sik ok mællti sidan wit munkinn: »Fadir Zosima, hvað er þer undir at sækia fund minn, svo syndug kona sem ek em?« Þá fell hann a kne ok bad hana blezandar. En þegar hann gerdi svo,

15 þá fell hun a kne ok bad hann bleza sik. »Fadir, kvad hun, þat byriar þer at gera, en mer eigi, þviat ek em kona, en þu ert karllmadr ok prestr ok stadi margan dag fyrir alltari ok sungit, messor.« Þá þotti honum undarligt enn, er hun vissi þat, ok sa hun hann all dri fyrr, ok eigi var henne sagt fra. Hann mællti

20 vit hana: »Nu se ek, ath þu ert af gudligri miskunn, er þu hefir sagt bædi nafn mitt ok atferd mina.« »Guds miskunn fæz eingum manne fyrir ofriki eda metnadi heims þessa, kvad hun, helldr med litillæti ok rettvisi ok ast, þá er madrinn ann gudi.« Þáa let hun at mali hans ok blezadi honum ok mællti þetta: »Blezadr

25 ser þu, gud drottinn wor, er leysir alla menn fra diðfi.« En hann svaradi svo: »Satt er þat.« Þá risu þau upp bædi ok stodu, ok sidan mællti hun wit munkinn:

6¹. »Fadir, kvad hun, hvi villdir þu mik finna synduga kona?« Hann svaradi: »Eigi var þat fyrir minn vilia, helldr villdi gud, ath

30 vit fyndimzt.« »Ef svo er, kvad hun, sem þu segir, ath gud villdi fund ockarn, þá segþu mer, hvað titt er i heiminum um konunga edr byskupa edr lærda menn.« »Systir, kvad hann, gud hefir gefit kristni sinni godan frid. En nu skalltu bidia fyrir ollu folki ok fyrir mer.« Þá hof hun upp hendr yfir hofut ser ok

35 kalladi til guds leingi. Eigi heyrdi Zosimas, hvað hun mællti, en þat sa hann, at hun hrærði munn sinn, ok þat sa hann, at hun for upp i loptit miok langt fra iðrdunni. Vit þessa syn sa hann nidr til iardarinnar ok matti ecki mæla nema þetta: »Kirieeleison,« ok hann sveittiz miok af hræzlu, er hann sa þetta um hennar

hag, þviat hann vissi eigi, nema þetta væri villa, ok la hann nu
 æ iordinni. Stundu sidar for hun ofan apr ok tok i hond honum
 ok reisti hann upp ok mællti: »Fadir, kvad hun, eighi skalltu
 mistrua, kristin em ek ok syndug kona, sem ek sagda þer fyrr.«
 Ok gerdi hun krossmark i enni ser ok æ briosti ok mællti svo: 5
 »Gud allzvalldandi leysi oss fra dioffi, þeim er i moti oss berstz
 ok vakir avallt um vora ofurft.« En þa er hann heyrdi mal
 hennar þetta, ok hann matti skilia, ath hun vissi hug hans ok
 ord, skilde hann, at gud var med henne, ok fell hann þa til fota
 henni gratandi ok mællti þetta: »Nu bid ek þik ok byd ek þer 10
 af guds hendi, attu leynir mik eigi, hvat um þinn hag er eða
 hversu leingi þu hefir her verit, at ek mega heyra, hversu dasam-
 lig er guds miskunn ok segia odrum monnum fra slikum iarteinum;
 þviat visdomr sa allr er folginn er eða fe liggjanda, þess nytr
 eingi madr. Eigi bid ek þik fyrir þvi þessa, ath ek vilia eða þu 15
 taka manna lof fyrir, helldr til þess ath adrir godir menn mætte
 likia eptir þinum godum hlutum ok dæmum. En þat veit ek, at
 af þvi kom ek a fund þinn, ath gud willdi, at menn wissi, hvat
 þu hefir her syst.« Ok er hun heyrdi þessi ord hans, þa lauk
 þun upp augu sin ok sa til himna ok mællti wit hann. »Oho 20
 brodir, kvad hun, mikit er mer fyrir, þviat skaumm þicki mer ath
 segia fra lifi minu, fyrir þvi attu matt flyia mik sem enn versta
 eitorm, ef þu heyrir atferd mina ok illzku. En ek geck alldregi
 til skripta, ok verd ek nu ath segia, þott mer se leitt. En þu
 bid gud, ath hann fyrirgefi mer syndirnar.« Hann hellt þa hönd- 25
 um upp til himna ok bad fyrir henne, en hun tok svo til mals:

7. Ek war uppfædd æ Egíptalande, ok war ek .xii. vetr
 med fodur minum ok modur. Þa girntumzt ek, sagdi hun, allz
 lifs ok likams losta ath fremia. En ek matta þvi eigi þar fram
 koma, fyrir þvi ath fedgin min woru rikir menn, ok þordi eingi 30
 mik þar ath finna til onytra luta. Þa hliop ek þadan æ brótt ok
 til borgar þeirrar, sem Alexandria heitir, ok lifda ek þar sva ofogru
 lifi sem kona mæ werst lifa bædi fyrir gudi ok monnum. Þat
 war þa mitt lif, ath ek war portkona, svo sem su er verst matti
 wera, .xvij. vetr edr nockuru meir. Aa þessa lund hattada ek 35
 mer, ok allt þat sem fegrst war klædakyns, þa keypti ek ok bar
 ek æ mik, til þess at fleiri menn skyllði til min lysta þa en adr,
 þviat ek var ærit frid synum. Mat ok dryck keypta ek þann
 sem beztr war, til þess at likami minn skyllði þa meiri glede
 standaz ok fleira illt lystaz en adr. Wakta ek nær bædi nær ok 40

daga, ok geck ek til þess æ milli ath drecka vin eda fremia likams losta med hverium manne, er þat villdi giöra. En mer þottu þeir allz offair, ok tok ek ecki fe af mörgum, þviat ek villda locka þa fleiri ok fleiri til min. Ek gerdumz leikari, ok for
 5 ek med söngva, ok til þess eins þetta allt, ath menn lysti til min meir ok meir, ok var ek nott med deghi i illum verkum. Þa kom sumar eitt. En sæ var sidr æ lande þvi, ath menn foru æ skipum fiolment til Jorsalaborgar ath krossmessu: Ek sa þat einn dag, ath mart manna for til skipa, þa fann ek ath mæli einn
 10 mann, þann er fara skylldi, ok spurda ek, hwert þeir skylldu fara. En hann svaradi: »Til Jorsalaborgar til ens helga kross.« Ek sögdumz wilia fara med þeim. En hann spurdi, hvat ek hefda til skipleigu. Ek svarada honum sva: »Ecki, nema þer vilit veita mer farit; en ef þer vilit eigi þat, þa byd ek mik sialfa.« Nu
 15 bid ek þik þess, godi munkr Zosima, ath ek segia þer nu eigi leingra, fyrir þvi ath eyru þin munu saurgazt ok lof þitt allt.« Þa komz hann vit ok bad hana stadfastligha, »fyrir guds sakir, systir, kvat hann, seg þu mer leingra, þviat þat giorir margan mann godan, ef slikt heyrir.« En hun tok þa æ nyia leik ath segia
 20 honum: »Sa madr, kvad hun, er ek sagda þer adan fra ok ek villda farit hafa med til Jorsala, fann hvat konu ek var, ok for i brött fra mer, ok hlo at mer miok, en ek geck sem skiotaz til strandar, ok sæ ek þar fiolda manna, er leku ok bidu forunauta sinna. Ek bad, at þeir skylldu lata mik fara med ser ok þa giöra
 25 vit mik slikt, sem þeir villdi. En¹ þeir þago þenna kost ok leiddu mik med ser. Sidan forum vær i haf, ok þa tok ek² sid minn enn sama: alldri war svo illt i hafi eda gott, at ek leta eigi sem ek var won fyrr, æ hveria lund sem ferligazt war. Ek hræddumz eigi a skipi sem adrar konur. Svo var mer tid illzka min, at
 30 ek lockada til min alla menn, er a þvi skipi woru, bædi goda ok illa. Ek var svo sem pyttir helvitis i ath falla ollum þeim, er vit mik attu, ok svo sem fella til musa. Þat undrudumzt ek, hvi vær suckum eigi nidr oll fyrir minar sakir ok illzsku, nema nu se ek, at svo er sem gud hefir mællt, ath hann will eigi dauda synd-
 35 ugs manz, helldr ath hann lifi ok bæti sik. En þa er vær komum til Jorsalaborgar, þa vorum vær þar adr nockura daga, en kross-messa kom. A þeim dögum lifda ek svo illa, sem þa er ek hafda ferligaz med mik farit, ok for ek um borgina alla innan ok locka(da) ek til min hvern mann, þann sem ek matta, ok spanda ek svo

40 1 Her begynder B. 2 saal. B; enn A.

sælur þeira til helvitis, sem fiskar vefiaz í neti. En þá er kross-
 messa kom, sottu menn fiolment til kirkiu fyrir guds sakir, ok hans
 dyrd villdu allir giöra. En ek skundada gongu minni í flokk þeira
 fyrir illzku minni ok otrú, ath sem flestir mætti mik sia. Þá
 komum vær til kirkiudyra, ok gengu allir menn inn, nema ek ein 5
 matta eighi inn komazt. Þá þotti mer undarligt, ok geck ek í
 þraungina¹, ok hugda ek, ath menn skylldu hrinda mer inn med
 ser, ok stodadi mer þat ecki, þviat allt folk geck inn, en ek matta
 eigi inn komazt.

82. Ok er ek hafda svo leingi [í þesso feingizt³ at komaz 10
 inn í kirkiuna, at ek var [svo mod, ath ek matta eigi leingr
 þann veg lata, þa hvarf ek hia kirkiunni í eina hyrningh fyrir utan⁴,
 ok kom mer þá í hug, hvat vallda mundi, er ek matta eigi í kirkiu
 ganga sem allt kristid folk annat. Þottumzt ek þá skilia, hvat ek
 hafda syslat, ath af því hratt gud mer ut, at ek var verri hverium 15
 manni. Þá tok ek at grata af ollum hugh, ok barda ek æ briost
 mer, ok þá sa ek þadan, sem ek stod, hvar skript ein var sett ok
 giör eptir Mariu modur drottins vors. Þá kallada ek af ollum hug
 til skriptarinnar gratandi augum ok siuku hiarta, fyrir því at þá
 et fyrsta fann ek, [hvat ek⁵ hafda aflat. Ok mællta ek svo: «Ek 20
 bid þik, en helga mæ Maria, er bart son guds hingat í veröld
 þessa; weit ek, ath ek em eigi werd ath sia til þin fyrir þeiri
 miklu illzku, sem ek hefi giört, en bid ek þik, guds modir, ath
 þu hialpir mer, fyrir því ath ek weit, ath gud giordizt fyrir því
 madr her í heimi, ath hann wildi, at syndugir menn idradizt mis- 25
 fella⁶ sinna ok bætti yfir wit hann. Nu hit þridia sinn kalla ek
 til þin, en dyra drottningh himens ok iardar, attu lofir mer inn
 ath ganga í⁷ þær dyr, sem ok matta eigi adan inn komazt, til ens
 helga kross ath luta honum sem adrir menn. En ef þu vill mer
 þetta leyfa, þá heit ek því, at ek skal [alldregi þetta drygia slikt 30
 sem fyrr. Ok þegar sem ek kem til krossins, þá skal ek⁸ af lata
 heiminum ok ollum hlutum þeim, sem honum fylgia, ok vil ek
 fara í þann stad, sem ek mega refsa mer sialf okynni min ok
 illzku þá er ek hræddumzt eigi gud. Enn bid ek þik et fiorda
 sinn, en helga Maria, fyrir þina dyrd ok hialp, er þu veitir öllu 35
 folki kristnu, attu gangir í vörðzlu fyrir mik vit drottin worn.»
 Ok sidan freistada ek ok geck til kirkiudyranna med ödrum

¹ þrongdina B.   ² Fra Mariu drottningu *Overskr. A.*   ³ [vid
 fengiz B.   ⁴ [mod, þá for hon(!) í eina hyrning fyrir utan kirkiuna B.
⁵ [tilf. B.   ⁶ misgerda B.   ⁷ mgl. B.   ⁸ [mgl. B.

monnum, ok geck ek þar¹ inn, ok var mer þa ecki ut hrundit, helldr var mer þa inn hrundit i kirkiuna. Þa vard ek svo fegin, at ek þottumzt varla vita vitz mins, ath ek skyllða þar inn komin, sem syndir minar höfðu mer adr wt hrundit, ok hræddumz ek þa fast-
 5 liga gud. En þegar er ek kom firir krossinn, þa fell ek a kne. Þa kom ilmr svo godr i nasir mer, sem ek kenda alldreghi iafu-
 godan fyrri, ok sa ek þar þa dyrd guds. En sidan er ek geck þadan ok apr til skriptarinnar, þa fell ek a kne ok mællta ek sva:
 «Þu en helga Maria, yfirdrottning allra drottninga, hefir mer
 10 miskunnat, ok fyrir þina milldi komumz ek i helga kirkiu at sia dyrd guds. Nu vil ek fyrir þat lofa son alzvalldanda guds, er heyrir allra syndugra manna idran. Ok nu bid ek þik, at þu visir mer a þa gautu, er ek mætta sættaz vit skapara minn ok þik, en sæla mær Maria, ok alla guds helga menn.» En þegar sem ek
 15 hafða þetta mællt, þa heyrða ek rödd eina svo mæla vid mik: «Far þu yfir Jordan, þa hittir þu goda ro sælo þinni.» Þa mællta ek vit skriptina: «Þu drottning min, afræktu² mik eigi, helldr gætt þu min avallt, hvargi³ sem ek fer.» Sidan geck ek or kirkiu-
 gardinum, ok þa kom madr i moti mer ok gaf mer þria penninga
 20 silfrs. En ek keypta þar med þria braudleifa, ok spurða ek manninn, hvar leid la til Jordanar, ok hann visadi mer þangat. Sidan geck ek gratandi or borginni. Þat var at dogurdarmali, en ek kom at solarsetri til Jordanar til munklifis þess, sem þu ert i. En þegar er ek kom, geck ek til ærennar, ok þo⁴ ek andlit mitt ok fætr.
 25 Sidan geck ek i kirkiu ok tok ek corpus domini, ok þar var ek um nottina, ok at ek halfan hleif af braudi þvi, sem ek keypta i Jorsalaborg; ok drack ek þar wit vatn or Jordan.

9. Annan dag eptir þa geck ek a braut ein saman, ok for ek ut yfir æna, ok bad ek ena dyrsta⁵ drottningu Mario, at hun skyllði
 30 visa mer æ þa götu, sem ek mætta lifna af þeim dauda, sem syndir minar deyddu mik. Þa kom ek i skog mikinn þyckvan ok háfan. Sidan hefi ek flyd⁶ ok firzt menn, sem ek matta mest, ok hefi ek her bedit miskunnar drottins mins. Þa spurdi Zosimas: «Hversu leingi hefir þu her verit.» Hun svaradi: «Sidan ek for
 35 or Jorsalaborg, þa hefi ek her verit fiorutigi⁷ wetra ok .vii. vetr.» Hann spurdi: «Hvat hefir þu haft þer til matar sidan.» «Ek hafða, kvad hun, eigi meira hingat en tvo⁸ hleifa brauds ok þann halfan, er ek leifða⁹ i munklifinu. En þat braud hardnadi sva

1 þegar B. 2 fyrirlittu B. 3 hvar B. 4 þvo B. 5 dyrstu B.

40 6 flyt B. 7 .xl. B. 8 tva B. 9 saal. B; leyfða A.

fyrir mer sem steinn, ok lifða ek vit þat nockura vetr.» Zosimas mællti: «Var þer mikit fyrir því ath lifa odrúvisi¹, en þu vart adr von.» Þá svaradi hun: «Ef ek minnumzt æ pisl þæ alla, sem ek hefi þolat, ok lif þat et illa, sem ek lifða adr, þa uggi ek, at ek fysumzt apr til weralldarinnar, ok skula ek þa enn æ nyia⁵ leik beriazt her i heiminum.» Hann svaradi: «Systir, kvad hann, leyn mik eighi, hverr hagr þinn hefir verit.» Þá tekr hun enn svo til máls [a nyia leik².

103. Sautian⁴ vetr var ek svo i þessum skogi, ath mik lysti margs ok mer kom i hug bæði matr ok klæði ok dryckr ok oll su¹⁰ skemtan, er ek hafða [sidan ek kunna at monnum at hyggia⁵. En þegar er ek let mer i hug koma, hvers ek hafða bedit ena helgu Mariu, ok hversu hon hafði miskunnad mer, þa gret ek ok idrodumzt, ok bad ek hana fastliga, ath hun skyllði eigi gleyma mer, helldr skyllði hun gæta min ok snua fra mer þeim illa huga¹⁵ ok minning illra verka minna. En medan ek bad þeirar bænar, þa kom lios mikit yfir mik; ok þa er stund ein var lidin, þa var mer allra mest heimrinn i hugh, ok svidða ek oll, sem elldr leki⁶ a mer. En er ek sa, hversu mitt mal horfði wodvænliga, þa fell ek til iardarinnar, ok kallada ek æ ena sælu Mariu, ok la ek þa²⁰ a bænum allan þann dagh ok nott, medan liosit var hia mer, fyrir⁷ því at þar fylgdi guds miskunn ok Marie modur drottins mins ok reisti mik upp af þeim illa huga. I þeiri freistni var ek alla .xvii. vetr. En sidan þeir voru lidnir, þa var en helga Maria næst mer ath ollum hialpum, bæði er ek svaf ok vakta. Þá spurdi²⁵ Zosimas: «Hvort þurftir þu sidan mat eda klæði?» Hon svaradi: «Þann halfan þridia braudleif, er ek hafða fra Jordan, þess neytta ek .xvii. vetr, en sidan hefi ek lifat vit graus ok rætr her til. En klæði, þau sem ek hafða hingat, ero farin ok fuin, ok sidan kostadi mik miok frost ok kuldi a vetrum, en hiti æ sumrum. En eptir³⁰ þann tima þa kom guds miskunn til min ok [hefir tekit bæði lif mitt ok salu⁸ fra ollum haska; ok nu hvert sinn er ek minnumzt æ lif mitt et illa, þat sem ek hafða i heiminum, þa glediumzt ek ok [fagna. Vilnumzt ek nu ok⁹ treystumzt af gæzku drottins wors. Fædzla min ok klæði þat eru ord guds, svo sem hann mællti³⁵ sialfr, ath madr mæ eigi lifa wit braud eitt, helldr vid þau ord¹⁰ sem koma or munnni guds, ok svo mæla bækr, at sa madr, sem

1 ðdrúviss *B.* 2 [*mgl. B.* 3 Fra Marie egipzco *Overskr. A.* 4 Siötian *B.*
5 [fyrr *B.* 6 legi *B.* 7 *mgl. B.* 8 [getti bæði lifs mins ok
salar *B.* 9 [*mgl. B.* 10 *saal. B.*; ok *A.*

ferr or klædum illzkunnar, þa ferr hann i stein ok hefir þat fyrir klædi, þat er sialfum Kristi ath samteinghiast.

11. Ða er Zosimas heyrði [þau hennar mal¹, ath hon tok dæmi or enum diupsettuztum² bokum, spurdi hann hana: »Kantu salma edr hefir þu lesit bækr?« Hon svaradi: »[Trui þu³ mer, godr madr, at sidan ek for fra Jordan, hefir ek eigi mann sed fyrir en þik ok eeki kykvendi; a bok nam ek alldregi, ok eigi heyrda ek fra bokmali sagt. En gud heilagr lifandi⁴ æ ok æ kennir hverium manne wisdom. Nu hefi ek, kvad hun, sagt 10 þer allt [þat sem yfir mik hefir geingit⁵, ok þvi bid ek þik, ath þu halldir bænum fyrir mer vid gud, medan þu lifir.« Þa fell hann a kne gratandi ok mællti: »Blezadr ser þu gud, er giorir iarteinir miklar ok dasamligar ok svo margar, ath eingin⁶ fær talit⁷.« Sidan tók hun i hönd honum ok reisti hann upp ok 15 mællti: »Brodir, kvad hun, þess vil ek bidia, attu segir engum manne fra mer, medan ek lifi, enda fardu nu i guds fridi. Annat vor i þenna tima skulum vit finnaz, ok þess bid ek þik, attu farir eigi fra stad ydrum þa, sva sem sidr ydvar ok lög ero til.« En er hann heyrði þetta, at hun vissi allt um rad⁸ þeira, undradi 20 hann þat, ok [hafdi henne þo einginn fræ sagt, þa⁹ lofadi hann gud bædi med munnri ok hiarta. Þa mællti hun enn vit hann: »Vertu¹⁰ heima i munklifi, þa er fasta kemr, þviat gud vill eigi, ath þu farir [ut med brædrum, sem venia er til⁹, fyrir en a skirdegi, þa fardu til Jordanar, ok haf med þer holld ok blod drottins 25 wors, ok bid min þeim megin ærinnar, sem þu kemr at henne. Ek vil þa taka corpus domini, þviat ek [hafda þat eigi, sidan ek tok þar¹¹ i munklifinu. En þvi einka ek skirdag til þess, at drottinn vor gaf a þeim degi postolum sinum holld sitt ok blod. En er þu kemr heim, þa mæl þu vit abota ydvarn Johannem, 30 ath hann gæti vel munka sinna allra ok refsir þeim misfarir¹² sinar, þviat þeir þurfa þess. Bid þu fyrir mer,« kvad hun. Ok sidan hvarf hun fra honum i skoginn, þar sem hann var þyckvaztr. Hann fell þa til bænar ok kysti þar æ iordina, sem fætr hennar hofdu stadit, ok lofadi gud. Sidan reis hann upp ok for heim [ok 35 var heima þau misseri, ok geek hun honum alldri or hug nott ne dag⁹.

1 [þat B.   2 diupuztum B.   3 [Tru B.   4 tilf. B.   5 [um minn hag B.
6 engi B.   7 talt B.   8 sid B.   9 [mgl. B.
10 Verdu B.   11 [hefi þat eigi haft, sidan ek var B.   12 misgerdir B.

12. Þá kom sa'timi annat wor, sem brædr voru vanir ath fara [ut i skoga, ok enn fyrsta drottins(dag) i langafosto gengu þeir ut af klaustrinu syngiandi eptir vana sinum². En Zosimas var siukr ok matti eigi fara med þeim. Þá mintizt hann a, hvad su kona hafdi mællt, er hann fann a skoginum, at hann mundi eigi 5 mega fara med þeim, þott hann villdi. En litlu sidar batnadi honum sottarinnar. En þá er skirdagr kom, tok hann kalek einn litinn ok let þar i corpus domini, hann tok ok alldin þat sem daetil heitir, þat vex æ palmtriam, ok fikiur ok ertr steyptar, for sidan til arennar ut, settiz þar nidr [ok beid þar konu þeirar er 10 hann hafdi fundit i skoginum³. En er hun kom eigi, þá [sa hann opt i skoginn ok vænti hennar, ok⁴ þotti honum langt ok hugsadi med ser, ath annattveggia mundi vera, at hun hefði komit þar ok horfit aptr sidan, eda syndir hans mundi vallda, er hon kom eigi. Svo þotti honum þetta illa, ath hann komzt vit 15 ok leit upp til himens ok mællti: »Drottinn minn, leyfdu mer nu at sia þessa konu, er ek fysumz.« Ok tok nu til at kvida, at hun mundi eigi komaz yfir æana, þviat hvorki var [bru a æanni⁵ ne skip. Ok nu medan hann [kunni þesso svo illa⁶, þá kom su hin helga kona annan veg at anni. En þá [er hann sa hana komna, 20 rann hann þegar ok vard⁷ svo feginn, sem madr matti fegnaztr verda, ok lofadi gud af ollum hug ok hugsadi, hversu hon mundi yfir ana komazt. En hun geck til arinnar ok gerdi krossmark fyrir ser ok geck yfir [watnit til hans⁸ sem a þurru landi. Ok þá er hann sa [ena undarligu gongu hennar⁹, fell hann æ kne i moti 25 henni. En hun kalladi a hann ok mællti: »Zosima, hættu, brodir, kvad hun, ok gior eigi svo, þu ert prestur ok hefir likama drottins wors med þer.«

13. Þá kom hun til hans ok mællti þetta: »Bleza mik fadir!« Hann hræddiz ok svaradi svo: »Blezadr¹⁰ ser þu gud, nu hefi ek 30 fundit þat, sem ek for at leita, [beta mann mer¹¹.« Hun mællti þá: »Zosima, syng þu pater noster ok credo in deum, fyrr en þu gefir mer corpus domini.« Þá gaf hun honum fridarkoss ok tok sidan corpus domini ok hellt höndum til himna ok mællti: »Drottinn minn, kvad hun, nu skalltu ambatt þina lata fara i fridi, þvi 35 at ek hefi sed nu grædara minn. En nu far þu, Zosima brodir, heill ok vel, ok hygg at þvi, sem ek hefi sagt þer, kom þu annat

1 Fra Zosima munk *Overskr. A.* 2 [i eydimörk *B.* 3 [Mariu(1) *B.* 4 [*mgl. B.* 5 [þar bru yfir *B.* 6 [hugsadi þetta *B.* 7 [vard hann *B.* 8 [æana *B.* 9 [þat *B.* 10 Dyrkadur *B.* 11 [*mgl. B.* 40

wor at iafnleingd i þann stad, sem wit hittumzt fyrra sinn. [Ek særi þik i guds nafni, attu kom þa ok finn mik a (þa) lund sem gud will¹. En hann bad, at hun skyllði eta nockut af alldine þvi, er hann hafdi fært henne. Hun tok þriu korn af ertrum ok æt ok mællti sidan: »Ærinn mat höfum vær i guds miskunn, ef vær megum giora vilia hans.« Þa bad hun Zosimas² þess sem fyrr: »Minztu min, fadir, i bænum þinum.« Hann svaradi: »Þat skal ek gera, sem þu bydr mer. En þu skallt þat gera, sem margir þurfa, ath bidia fyrir ollum [lærdum monnum ok konungum ok ollu kristno folki ok fyrir mer syndugum³.« Eptir þessi ord þeira blezadi hon æna Jordan med krossmarki ok geck sidan yfir æna þurum fotum. En Zosimas for heim ok þotti [svo illa, at hann vissi eigi, hvat hann skyllði til taka, er⁴ hann hafdi eigi spurt hana at nafne.

15 14. Ok er hann hafdi heima verit .xii. manadi, þa for hann ut i skog eptir sid þeira ok for a þann veg, sem þau hofdu fundiz it fyrsta sinn; ok er hann kom i skoginn, þa hugdi hann ath, ef hann mætti [nockut til hennar⁵ finna. En þa er hann sa ecki til hennar, þotti honum illt, ok mællti ok gret: »Drottinn minn allzvalldandi, syn þu mer leynda dyrd þinnar miskunnar, er þu hefir folgit i þessum skogi; ek bid þik nu ennar somu bænar, drottinn minn, attu synir mer nu þinn eingil likamligan, þann sem heimrinn er eigi verdr ath sia ne med ath fara.« En medan hann var æ bæn, þa kom hann i dal þann, sem þau höfdu fundizt i 25 fystu, ok sa hann hana þar liggia andada, ok voru lagdar hendr hennar ok fætr ok sva höfut, eptir þvi sem sidr er til at gera vit andada menn, hun horfdi i austr. Hann skundadi gongu sinni til likama hennar ok fell æ kne ok kysti a fætr hennar, ok þordi eigi ath ganga nær [en sva¹. Þa tok hann ok sǫng liksaung ok salutidir 30 fyrir henne ok hugsadi, at hann villdi giarna fela likam hennar, ef hann þyrði; en hann ugdi, at henni mundi mislika, ef hann gerdi þat. En medan hann hugsadi þetta, þa sa hann bokstafi ath höfdi henni gerva, ok mællto sva, at sæ enn godi munkr Zosimas skyllði taka Mario ok grafa i þeim stad ok bidia fyrir henne, en 35 hun andadiz a þeim manadi er Aprilis heitir. Þa fagnadi hann fastliga, er hann vissi nafn hennar, ok vid þat vard hann ok varr, ath æ þeim sama degi hafdi hun andaz, sem hann gaf henne corpus domini, ok æ þeirri somu stundu, sem þau hofdu skilit, ok

1 [*mgl. B.*2 Zosimam *B.*3 [*mgl. B.*4 [mikit at *B.*5 [hana *B.*

þó i dal þeim enum sama, sem hann hitti hana bædi kvika ok andada. Þat hafði hann gengit .xx. daga, sem hun hafði þá farit æ einni stundu dagsins, ok skildiz þá vit verolldina ok for til guds. Hann var nu æhyggiufullr um þat, hversu hann [mundi þat fa giort, sem bokstafirnir budu honum ¹, þviat hann hafði eeki graftol. En þá er hann kviddi þesso, þá sæ hann tre eitt litit liggia hia ser. Hann tok þat ok grof med ok matti þó eeki at gera bædi sakir hardleik(s) iardarinnar ok svo þess er hann mæddiz, ok settizt nidr, [þviat hann hafði eigi afl til fyrir elli ok föstu ². Þá sa hann leon [einn mikinn kominn til sin ³, ok geck þar til sem likit læ ok nysti ath sporum þeirar ennar helgu konu ok kysti hvervetna æ iordina, þar sem fætr hennar höfdu stadit. En Zosimas tok at hrædaz, er hann sa dyrit, ok mintiz æ þat, er hun ⁴ hafði sagt honum, at hun sa alldregi dyr ne kykvendi, sidan hun kom i þann skog, þar til sem þau funduzt. Tok hann nu ok signdi sik ⁵ med marki ens helga kross ok trudi þvi, at þetta dyr mundi honum eeki mein gera sakir þeirar godu konu, sem þar var þá ondut. En dyrit bendi honum, at þat villdi hafa frid vit hann. Þá mællti hann vid dyrid: «Þessi en helga kona baud mer at grafa sig i iörd, en ek ma þvi nu eigi orka fyrir elli minni, enda hefi ek eeki þat til sem ek þyrfta ⁵. Nu byd ek þer i guds nafni, attu farir til med mer ok giorir henne grof med afli þvi, sem gud hefir þer led.» Hun var i þvi klædi, sem hann gaf henne ath fyrsta fundi þeira. Leoninn ⁶ dvaldi eeki ok grof henne gröf [bædi mundangs breida ok diupa ok svo a leingd ⁷. Sidan for Zosimas enn helgi munkr ok lagdi hana nidr i þessa gröf. Eptir þat lauk hann liksöng, en dyrit fylldi graufina af molldu. Sidan geck dyrit apr til skogar ok sva hogliga sem saudr. En Zosimas for heim ok lofadi gud. Ok er hann kom heim, þá leyndi hann eigi adra munka brædr sina, hvat hann hafði sed eda fundit [i dyrd ³⁰ guds ⁷. Ok er þeir heyrdu þetta, þá lofodu þeir gud ok voru fegnir af iarteinum þeim, er gud gerdi fyrir syndugum monnum, ok geidu med miklum fagnadi minning artidar hennar. En Jon, er þá var aboti, fann þat, sem hun hafði sagt Zosime, ath munkar hans voru margir, þeir er vanrefsadir voro, ok sonnoduz ord hennar i þvi. ³⁵ En Zosimas lifdi göfugligu lifi ok vard .c. vetra gamall lofandi ok dyrkandi gud, þann er giorir miskunn sina vid menn þá alla, er

¹ [skyllði hana grafa B.   ² [mgl. B.   ³ [eitt mikit B.   ⁴ Maria B.
⁵ þarf B.   ⁶ Leonit B.   ⁷ [mgl. B.

hans vilia drygia, honum se lof ok dyrd ok vegr einum gudi i þrenningu um allar alldir. Amen.

II.

(*Cd. 657^c qv; Fragm. 655^{ab} qv.*)

5 A Serklandi, i þeim stað er heitir Palestina, var maðr einn gamall, sa er Zozimas hett, hann var rettlatr maðr ok kunni vel boka sina ok hafði verit munkar alla stund fra barnnæsku sinni; hann hafði bundizs mest ¹ vid heiminn allra þeira manna, er þa voru i verolldu. Munka lif² hafði hann halldit bezst allra manna
 10 i hæsku ³ sinni. Hann (var) sva goð(r) maðr i attferð sinni ok tru, at allir þeir munkar er i nanð honum voru, ok sva þo at firr væri, þa foru at finna hann ok namu⁴ at honum, hverssu þeir skylldu sit lif bezst lifa. Hann var æ ahygiufullr um guðs orð. Hann gerdi iamnan nockut til viðrvistar ser; ok sva mælir Pall
 15 postoli, at allir menn skylldu lifa vid eitthvertt erbiði, annaðtvegia at þiona guði eða vinna i heiminum ⁵. Hann var barnungr⁶ færðr til muklifis ok var þar fimtigi vettra, sva sem hann sagði sialfr. Enn síþan er þeir vettr voru liðnir, þa treystizs hann gæzsku⁷ sinni ok hugdi, at eingi maðr væri iamgodr sem hann [var, ok
 20 hugdi i hug ser: «Ek þarf eingis mannz þurfandi at vera», ok eingi ættladi hann sva godan klerke vera, at honum kynni⁸ kenna, ok eingi klerkr sva goðr, at «ek þurfa at spyria þa visdoms» eða hverssu hann s(k)yllði sitt (lif) lifa. Enn meðan hann hugði sliktt, þa sa hann mann einn standa hia ser vegliga(n) ok dyrligan, ok mællti:
 25 «Zozimas, kvað sa maðr, vel hefir þu þinum hag hagat ok attferð skipað; enn ei skalltu þat hygja, at þat se fulltt vel, meðan þu lifir, fleiri eru gatur til guðs helldr enn þær, er þu hefir nu farit. Ef þu vill meir fremia þin meinlæti, þa farðu fra frændum þinum, feðr ok modur ok vinum þinum öllum, sva sem Habraham for
 30 patriarki, ok fylg mer til munklifis þess, er stendr æ Jordanar

1 *saal. Fr.*; miog *Cd.*   2 *log Fr.*   3 *esco Fr.*   4 *nema Fr.*
 5 *goþ verk tilf. Fr.*   6 *barn ungt Fr.*   7 *gefu Fr.*   8 [þottizs vera i hug sinom, oc enge etlaþe hann sva goþan munc vera at honum kunni *Fr.*; her ender første *Blad af Fragm.*

bakca, þat er vikttr Joni baptista. Þa for hann þegar i stað með honum þangat.

2. Enn þa er þeir komu þagat, þa mællti sa enn ungi maðr við Z.: «Her er nu sa staðr, er ek sagða þer fra, far nu i muklifð, ok se þar tíðinnði er þar eru.» Þa gekc hann til klaustragarzsinnis þeira ok bardi **aa**. Enn sa er gæti hliðsins, þa spurdi hann, hverr þar væri. Þa svaradi Z.: «Munkr einn, sagði hann, ukuðr þer.» Þa gekc hann til abota ok sagði honum. Enn aboti sialfr gekc til ok lett upp hurð fyrir Zozimas. Enn þegar¹ er hann sagði: munkr er her kominn nyliga, þa þotizs hann sia gæzsku **10** hans mikla harðrla; þa fell hann abotinn² þegar til fota honum ok bað fyrir ser, sem siðr þeira var til. Enn þa er hann reis upp, þa spurdi hann hinn, er kominn var, hvadan hann væri, eða hvi hann væri þar kominn, sva gamall maðr sem hann var, til þeira vesældar, er þar voru fyrir. Enn Z. svarar honum: «Eingi nauð- **15** syn er **aa**, at ek segia þat, hvaðan ek em at kominn, því em ek her kominn, at ek vil bæta mig. Ek hefi heyrtr, at her se goðr siðr ok miskunn mikil með ydr, at hverr maðr, sa er her vill vera, þa er hann nær guði helldr enn i oðrum stodum.» Þa svarar aboti honum: «Brodir, sagði hann, guð einn veitt hverss mannz **20** gæzsku, kenði hann þer ok oss sva at lifa, sem vor þurftt er mest. Einnginn maðr ma annan bæta, hygi hverr at sinum hag ok gere gott, sa er guði næstr, er bezst gerer. Enn ef þu vill her vera með oss, þa verttu. Sa guð, er gaf sialfan sig at leysa oss, hann hefir samnað qlum oss saman.» Þa fellu þeir badir til iardar **a** **25** kne ok badu fyrir ser. Enn siþan gengu þeir inn til bræðra.

3. Enn þa er hann hafði þar verit um hrid, þa sa hann, at þeir voctu hveria nott ok unu þeir avalltt nokut til guðs, ok þeir letu alldri mun sinn kyran vera at biðia ser goðs ok oðrum, ok alldri heyrdi hann þa onytt mæla, ok ræktu ek(c) i vætta um **30** veralldar vist, hvarki um ar ne um oaran. Ok eingi þeira vissi anna(r)s nafn, þat eitt villdu þeir sysla at deygia fra heimsins vist. Enn þeir hofðu guðs orð ser mest fyrir matt, enn þeir atu brauð enn drukku vatnn, til þess at þeir hefði megin til at þiona guði. Enn i þeira verkum slikum bættizst Zozimas storliga. Þa **35** kom su tíð, er þeir voru vanir at fara ut i eyðimorke or munklifi sinu at pina sig meir enn heima, þa var langafasta. Enn sa var siðr þeira, at klaustr þeira væri alldri opin a [tolf mannuðum 3, nema

¹ þagar *Cd.*

² *aa. A. Cd.*

³ [tolf mannuðum *Cd.*

gestir kæmi. Enn þar kvomu fair menn ok fair vissu, hvar sa stadr var, því visadi guð sinum eyrendreka at leiða Z. þagat.

4. Sa var siðr þeira, at sunnudag at fostu inngangi þa kvomu þeir allir saman ok heyrdu messu ok tokeu huls(!), ok mottuduzst
 5 allir saman litið ok gengu síþan til bænar sinnar. Enn síþan er þeir hófðu lokit bæn sinni, þa fell hverr æa kne fyrir annan ok kystuzst allir, enn síþan allir þeir abota, ok baðu hann, at hann skyllði biðia fyrir þeim, at þeir mæti því efla, er þeir villdu. Þa luku þeir upp hurdum ǫllum ok ganga ut, hverr þeira sins vegar,
 10 ok saung hverr þenna salm Dominus illuminacio mea. Enn eptir var einn eða tveir at gæta staðarins oc veita tídir, enn eingi¹ var at gæta fiar, þvíat ekki var til. Enn hverr þeira hafði ser rockett til mattar, sumir hófðu brauð litit, sumir fíkur, sumir þat alldin er daktil heitir, sumir erttr steyptar, sumir eeki nema likam sinn
 15 einn ok klæði þat, er hann hafði yfir ser. Enn þeim stundum er þa hungradi mest, þa ætu þeir gros ok rætttr. Enngi þeira villdi koma til annas ok eingi vita til annas, hvat annar giorði, enn ef annar þeira sa annan, þa geke hann af þveru fra. Sva lifðu þeir alla fostuna til palmadags, þa komu þeir allir samann. Ok hug(d)i
 20 hverr at við sig, hvatt hann hefði syst æa þeiri einni(!) helgu tíð, eingi spurdi annan at sinni syslu², þvíat þat voru laug þeira, at guð einn skyllði þat vita³ með þeim sialfum, þvíat þat spillir fyrir hverium. Enn Zozimas munkr for ok sem þeir einn sama(n), hann hafði litinn matt med ser, hann vakti sva miog, at hann svaf
 25 alldri, nema daudasvefn felli æa hann. Hann for viðá um skogin at leita, ef hann mæti finna nockura helga staði eða erimitavist.

5. Enn er hann hafði gengit tuttugu daga um skogin, þa var þat einn dag at midium ðegi, þa nam hann stadar ok sa i austr, því at hann gerdi sva iamnan, a h(v)erri tíð ðagsins dvaldi hann
 30 gongu sini oc var þa æa bænum ok sa upp til himna. Enn medan hann sa upp, þa for fyrir augu honum ok syndizs honum æa hægri honð ser því likazst, sem skuggi mannz væri. Þa hrædzst hann ok hugði, at þat væri braugð diofulsins, þat kollu vær ofreski. Þa tok hann upp hendi sinni ok gerdi krossmarke fyrir ser þrim
 35 sinnum ok bað guð miskunnar. Hann sa i sudret fra ser, sem madr einn gengi naukvidr allr ok kolsvartrr asionum, því at sol hafði brendan þann enn væsla likam. Honum syndizst har æa hófði þeim manni hvitt sem ull ok stutt, sva at eigi toek leingra enn æa halsinn. Enn er hann sa þetta, þa þotti honum kynligtt, ok varð

40 1 eingis Cd. 2 syslar Cd. 3 viti Cd.

fegenn ok skyndi þangað gongu sinni eptir manningum. Enn sa enn vesli maðr, er þar var, skyndi undan gongu sinni, er hann sa manninn eptir ser fara. Munkrenn rann eptir, sem hann matti mest, ok lett þat ekki skiptta, þott hann væri gamall oc meginlauss, ok matti hann meira fara enn hinn undan. Enn þegar er hann kom i nanð þeim manni, þa kalladi hann æ þann, er fyrir rann, gratandi ok mællti: «Þu guðs þræll, hvi flær þu mig gamlan ok syndugan! Ek særi þig i guðs nafni, at fyrir þess sakar er þu pinir þig her i þessum skogi, þa bittu min ok mæl vid mig.» Þa gatt hann farit þann mann i däl nockurum; þar rann vattnn um utan. Enn þegar er hann kom i þann dal, þa fer hinn undan annan veg or dalnum. Þa nam munkrenn stadar ok matti eigi meira renna, sva var hann þa moðr, ok kalladi æ hinn, er undan rann, gratandi ok bað, at hann skyldi svara honum. Þa svaradi sa maðr honum er fyrir var: «Fadir Z., hvi fer þu sva miog eptir mer, eða hvatt villttu mer? ek ma eigi við þig mæla fyrir skaum minni, ek em kona ok em ek naukvit. Ef þu vill vid mig mæla, þa tac þu klæði þitt nockut ok kasta til min, at ek mega i fara, medan er vid tolmuzst vid.» Þa þotti Z. kynliggt, hvi hon vissi nafn hans, enda hafði hon alldri seð hann fyrr. Hann fagnadi því miog ok þotizs vita giolla, at eigi matti sva vera, nema guðs miskunn mikil fylgði henni. Þa tock hann forntt klæði eitt, þvit ekei atti hann nyara, ok sa fra henni við ok kastaði til hennar. En hon tock þat klæði ok hellðtt fyrir sig, þar sem henni var mestt skoum(!) at seð væri. Þa mællti hon vid munkinn: «Fadir Z., hvat er þer undir því at sækia fund minn sva syndugar kono sem ek em?» Þa fell hann æ knebeð ok bað, at hon skyldi blezsa hann; hon fell æ knebeð til hans ok bað hann blezsunar. Nu bað hvart þeira annað blezsanar. Enn siþan tock hon til orða ok mællti: »Fadir, þer byriar þat at geraa(!), enn mer eigi, þviat ek er kona, enn þu ertt kallmaðr ok prestr at vigslu, ok hefir þu margan dag stadið fyrir allteri ok sungit messu.» Þa þotti Z. allra kynligazst, er hon skyldi þat vitta, er hon sa hann alldri fyr ok alldri var henni sagtt fra. Þa mællti Z. vid hana: «Nu se ek, enn goða modir, attu ert full af guðs miskunn, er þu hefir bædi sagtt nafn mitt ok atferð mina; þviat¹ guðs miskun feck ongum manni fyr riki sinu² at raða ok eigi fyr metnaði heimsins, helldr feck hann honum fyr litilæti ok rettlæti ast, þa er hann ann guði; þvi byð ek þer fyrir guðs sakir attu blezsa mig fyrri.» Þa lett hon

¹ at tilf. Cd.   ² sini Cd.

at mali hans ok blezsadi hann ok mællti þetta: »Blezsaðr ser þu, guð drottin vorr, er leystir allar salur godar fra diofi.« Þa sagði Z. amen. Þa risu þau upp bæði. Þa mællti hon við munkinn:

6. »Fadir, sagdi hon, hvi villdir þu finna sva synduga konu sem ek er?« Hann svarar þa: »Eigi var þat, sagdi hann, af minum vilia eða volldum, því at ek vissa ekki til þin. Guð villdi, at vid fyndimst.« Þa svarar hon: »Ef sva er, sem þu segir, at guð villdi sva, þa seg þu mer, hvat titt er i heiminum um hag konunga eða byskupa ok lærðra manna.« Enn hann svaraði henni:
- 10 »Modir, sagdi hann, guð hefir gefit fullan frið ollu folki sinu. Enn nu skalltu biðia fyrir ollu folki guðs ok mer.« Þa hof hon upp hendur sinar yfir hofuð ser ok retti þær til himna upp ok sa austr ok kalladi til guðs leingi. Enn hann munkrinn heyrði ekki til, hvatt hon mællti, nema hann sa þat, at hon hrærði munn sinn,
- 15 ok sva sa hann, at hon for i lopptt upp miog hatt fra iordunni. Enn i þeirri syn, er þa sa hann um hennar hag, þa hræðizst hann sva miog, at hann sveitizs af ok fell til iardar nidr ok matti ecki mæla, nema hann saung Kirieleison. Þvi var hann sva hræðr, at hann hugdi, at þat væri villa. Enn er hon for ofan apttr, þa toke
- 20 hon i honð Z. ok reisti hann upp ok mællti: »Fadir, sagði hon, mistrua(!) þu mig eigi, kristinn maðr em ek ok þo syndug kona, sem ek hefi fyr sakett þer.« Síþan gerdi hon kross bæði æ enni ser ok æ briosti ok mællti þetta: »Guð alzsvalldandi leysir oss fra inum illa diofi, þeim er i gegn oss berzst æ ok æ um vora
- 25 óþurftt.« Enn þa er hann heyrði mal hennar þetta, at hon vissi iamvel hug hans sem orð hans, þa vissi hann, at guð var med henni, ok fell þa til fota henni ok mællti þetta gratandi: »Nu bið ek þig ok byð ek þer af guðs hendi Mariu sonar, at þu leynir mig eigi, hvat um þinn hag er, eða hverssu leingi þu hefir her
- 30 verit, ok ek mega heyra, hverssu undarlig guðs miskunn er. Ok seg mer til þess, at ek segia odrum monnum fra slikum iarteinum, fyrir því at viss domr allr sa er folginn er eða fe leynanda, þess nytr eingi maðr; ennda bið ek þig ei fyrir því, at þu eða ek skula taka manna lof i gegn, helldr bið ek til þess, at ek vil, at aðrir
- 35 menn liki eptir þinum goðgerningum, ok því kom ek æ fund þinn, at guð villdi, at menn vissi, hvat þu hefir her syzst.« Enn er hon heyrði þau orð hans, þa hof hon upp augu sin ok sa til himna ok mællti vid hann: »Ho, ho, brodir, sagdi hon, mikit er mer fyrir því, ok skom þicki mer þat at segia þer fra minu lifi, fyrir
- 40 því at þu munntt flyia mig sem hoggorm ein(!) vesta, ef þu veizst

mina attfer(d) ok illsku. Alldri hefi ek enn til skripta gengit, ok verð ek nu at segia þer minar syndir, þott mer se leitt, enn þu bið guð, at hann fyrirgefi mer þessar syndir.« Enn þa retti hann hendr sínar til himins upp ok bað til guðs fyrir henni. Síþan tock hon at segia sína attferð ok mællti a þa lund: 5

7. Ek var fædd æ Egiptalandi, ok var ek með feðr minum ok móður .xij. vettr; þa girntumzst ek ills lifs ok at drygia likams losta. Enn ek matta því eigi orka, því at fadir minn ok modir voru menn rikir ok aagætir, sva at eingi þordi mig at finna til onytra hluta. Þa hliopumzst ek a brautt þadan, ok for ek til 10 borgar þeirar, er Alexandria heitir, ok lifda ek þar sva ofaugru lifi, sem kona mati vestu lifa bæði fyrir guði ok monnum. Þat var mitt lif, at ek var porttkona, su er vest matti vera, .xvij. vettr ok nockuru leingr eða mæ(i)r. A þessa lund hagaða ek, at þat klæðakyns, er fegurs(t) var, þa keypta ek ok bar ek æ mig, til 15 þess at flæ(i)ri skyllði til min lysta enn aðr. Allra kvenna var ek fegrzst ok vænzst. Þann matt keypta ek mer iafnan, er bezstr var, til þess at minn likam skyllði þa fleira illzs fysa ok gleði enn aðr. Vaktta ek þa miog sva nættr ok daga, ok gekk ek þess i milli at drecka mungatt eða drygia likams losta með hverium 20 manni, er þat villdi gera, ok þotti mer þeir allz til fair, ok tock ek ecki fe af morgum, þviat ek villda, at þa lysti til min fleiri enn færi. Ek gerdumzst leikari, ek sau(n)g, ek tumbada, til þess eins var mer þetta alltt, at ek villda þa locka til min fleiri enn færi ok meir alla þa er ek villda hafa. Ek laug, ek stal, ek var 25 æ ok æ i illum verkum dag ok nott. Þa kom sumar. Enn sa var siðr i því landi, at menn foro folmentt æ skipum til Jorsalaborgar æt krucis messu. Þat var einn dag, er ek sa at martt manna for til skipa, þa gekk ek at hitta mann einn, þann er fara skyllði æ þeim skipum til Josalaborgar, ok spurða ek hann, hvert þeir 30 villdu fara. Enn hann svarar: »Til Jorsalaborgar, sagði hann, til ins helga kross.« »Ek villda þangat fara með yðr,« sagða ek. Hann spurdi mig, hvat ek hefda til skipleigu. Ek svaraða honum: »Ecki, sagða ek, nema er vilit veita mer bæði matt ok far. Enn ef er vilit eigi þat, þa byð ek mig sialfa.« Nu bið ek, godi brodir 35 Z., at ek hetta nu at segia leingra, fyrir því at eyru þin munu saurgazst ok lof þitt alltt. Þa klaukk Z. sem kona ok bað fastliga fyrir guðs sakir ok mællti sva: »Goða systir, hvata þvsa mali, seg helldr fram, fyrir því at þat bætir margan mann, er slikt heyrir.« Þa tock hon til a nyia leike ok sagði: »Sa maðr 40

er ek sagða þer fra, at ek villða fara með til Josala, þa fann hann bratt, hvatt konu ek var, ok geck æ brautt fra mer ok hæði at mer ok hlo miog. Enn ek geck sem ek matta skiotazs til strandar, ok sa ek fiolda manna þar, ok leku ok biðu lagsmanna sinna.

5 Enn ek bað þa, at þeir skylldu mig lata fara með ser, ok bað ek þa gera við mig alltt þat er þeir villdu. Enn þeir þagu þann kost ok leiðu mig æ skip með ser. Enn síþan foro vær i haf. Enn þa tock ek sið minn inn sama. Alldri var sva illtt i haf ne sva gott, at ek letta eigi, sem ek var fyr vön, æ hveria lund sem ferligazst var.

10 Ek hræðumzs eigi æ skipi sem aðrar konur, sva var tið illska min, ok ek eggiaða alla menn til min, ef æ því skipi voro, bæði illa ok goða. Sva ma segia, at ek færa með öðru borði apttr enn öðru fram æ skipinu, ok saurgaða ek þar naliga hvernn mann, er æ var skipinu. Ek var sva sem helvitis pyttr

15 þeim ollum, er i attfalli voru, er mig hofðu, sva sem fella til musa. Þat þotti mer undarligtt, hvi vær druknuðum eigi oll fyrir minni illsku. Enn nu se ek, at sva er sem guð hefir mæltt, at hann vill eigi syndugs mannz dauða, helldr vill hann, at hann lifi ok bæti yfir. Nu foru vær síþan til þess, er vær komum til Josalaborgar, þar voru vær nockura daga, aðr krossmeissa(!) kom. Enn æ þeim dogum lifða ek sva illa, sem þa er ek hafða vest lifað, ok for ek um borgina alla innan naliga fyrir hvernn mann, ok teygðag allar salur þeira manna til helvitis, er ek gatt til min lockað, sva sem fiskar vefiazst i neti. Enn þa er kom .+ messu-

20 dagr, þa foru menn fiolmentt til kirkiu fyrir guðs sakar ok hans lof fram at flytia ok halæitliga hans tign at gera. Þa skynda ek gongu minni i þeira floke fyrir illsku minni ok otru at lata sem flesta menn sia mig. Þa komu vær til kirkiudura, ok gengu þa allir menn i kirkiuna inn aðrir, enn ek matta eigi inn komazs.

30 Þa þotti mer kynligtt, hvi sætti. Þa gekk ek i þrau(n)g manna, ok hugða ek, at menn skylldu hrinda mer inn með ser, enn mer tiði þat eeki. Þa geck alltt folkk inn, enn ek matta eigi inn komazs.

8. Enn er ek hafða leingi við þat brotizst at þraungvazs inn, þa var ek sva með, at ek matta eigi sva leingr lata, ok hvarf ek þa með kirkiunni annan veg hia vegginum fyrir utan i ra eina, ok kom mer þa i hug, hvatt vallda mundi því, er ek matta eigi i kirkiuna ganga sem alltt kristit folke annat, ok þotumzs ek þa finna, hvatt ek hafða syzst, ok mundi guð mig fyrir þat utt recka,

40 1 er *ulf. Cd.* 2 annan *Cd.*

at ek var verri enn eingin maðr annara. Þá tock ek at grata af ollum hug ok bardag æ briosr mer, ok andvarpada ok idrudumzst ek synda minna. Enn er ek sa or ra þeiri, er ek stoð i, hvar skriptt ein var sett gerr eptir Mariu modur drottins vors, þa kall-
 aða ek af ollum hug æ hana gratanði ok siuku hiarta, fyrir því at
 þa et fysta sa ek, hvat ek hafða syzst, ok mæltu ek sva: «Þu inn
 helga mæ Maria, er bartt sun guðs higat i verolld þessa, ek veitt,
 at (ek) em overð at sia þig fyrir þeiri enni margfolldu illsku, er
 ek hefir gertt. Enn nu bið ek þig, hin helga guðs moðir, at þu
 hialpir mer, fyrir því at ek veitt, at guð villði því maðr vera her
 i heimi, at hann villdi, at syndugir menn iþradizst ok bætti yfir
 syndir sinar vid hann. Nu kalla ek it þriðia sinn til þinn, inn
 ðyrliga drotning himins ok iardar¹, ok bið ek þig, at þu lofir mer
 at ganga inn i þær dyr, er ek matta eigi aðan inn komazst til
 hins helga kross at lúta honum sem adrir menn. Enn ef þu villtt
 mer þetta lofa, þa heitt ek þer því, at ek skal allðri sliktt drygia,
 sem ek hefi fyr gertt, ok þegar er ek kem til hins helga² kross,
 þa skal ek fyrirlata allan heiminn ok alla þa hluti, er i honum
 eru, ok vil ek fara i þann stað, er ek mega refsa mer sialf okynni
 min ok illsku mina, þa er ek hræðumzst eigi guð. Nu bið ek þig
 it fiórða sinn fyrir dyrð þina ok miskunnsemi, at þu helpr ollum
 kristnum monnum, at þu gangir i vordslu fyrir mig við son þinn
 drottin vornn.» Enn siþan er ek hafða sva mælt, þa freistaða ek
 ok geck til kirkiuduranna með oðrum monnum, ok matta ek þa
 inn ganga, ok var mer þa ecki utt hrundit, heldr var mer þa
 hrund(it) i kirkiuna. Þa varð ek sva fegin, at ek þottumzs varla
 vita viðts minns, at ek skyllða þa inn komazs, sem syndir minar
 hrundu mer aðr utt, ok hræðumzst ek þa guð fastliga. Enn þegar³
 ek kom fyrir kross inn helga, þa fell ek oppt æ kne fyrir honum.
 Enn þa kom ilmr sva goðr i nasar mer, sem ek kenda allðri iam-
 goðan fyr, ok sa ek þar dyrð guðs. Enn siþan geck ek utt apttr
 þangat til skriptarinnar, sem ek hafða aðr verit, ok fell ek enn æ
 knebet ok mæltu ek æ þa lund: «Þu hin helga mæ Maria, yfir-
 drotning allra drottinga, þu hefir mer miskunnat, ok fyrir þinar
 sakir kom ek i hina heilaugu kirkiu at sia dyrð guðs. Nu vil ek
 fyrir þat lofa son þinn almattkan guð, þann er heyrir allra
 syndugra manna idrun. Nu bið ek, at þu visir mer æ þa gotu
 at ganga ok synir mer, hvatt ek skal þess gera, er ek mættu
 sættazst við skapara minn ok við þig, hin helgazsta mæ, ok vid

1 iordar Cd.   2 hilga Cd.   3 þigar Cd.

alla hans dyrlinga.» Enn þegar er ek hafda þat mælltt, þa heyrda ek rauð eina mælandi við mig. A þessa lund mælltti su roð: «Far þu utt yfir Jordán, þar hittir þu goða ro salu þinni.» Þa mællta ek við skriptina gratandi: «Þu drotning min haleitazsta, afrækzstu
 5 eigi við mig, hellör gættu min æ ok æ, hvargi sem ek er.» Enn síþan geke ek utt or kirkiugardinum. Enn þa kom maðr einn i motti mer ok gaf mer þria peningga silfurs. Enn ek geek ok keypta með þeim þria hleifa brauðs. En þa spurða ek manninn, er ek keyptta brauðit at, hvertt leiðin væri til Jordánar. Enn
 10 hann visaði mer, enn ek geek síþan þagat oðloð ok gratanda(!). Þat var at dagverdarmali er ek geek or Jorsalaborg, enn ek kom fram at solarfalli til Jordanar til mun(k)lifis þess, er þu ert i. Enn þegar er ek kom þar, þa geek ek i kirkiu, ok toke ek þar hus(l), ok var ek þar um nottina, ok att ek þar halfan hleif af því
 15 brauði, er ek keypta i Josalaborg, ok drack við vatn or Jordán.

9. Enn annan dag eptir for ek a brautt or munklifinu ok yfir ana Jordán, ok bað ek iafnan enu dyrstu Mariu, at hon skyllði visa mer a þa goto, at ek mætta lifna af dauda þeim, er syndir minar deydu mig. Enn þa kom ek i skog mikinn ok hafan.
 20 Enn síþan er (ek) kom þar, þa hefi ek flæit ok firzst menn, sem ek matta mest her til, ok hefi ek her beðit miskunnar vors drottinns. Þa svaraði Z. henni ok mællti: «Hverssu marga vettr hefir þu her verit, liufa min.» Þa svaraði hon: «Síþan er ek for or hinni helgu borg Jerusalem, sagði hon, þa hefi ek her verit .xl.
 25 ok .vii. vettr.» Enn þa spurði Z.: «Hvatt hefir þu haptt þer til mattar síþan, sagði hann?» Þa sagði hon: «Ek hafda eigi matt meira higat enn tvo hleifa ok þann halfan, er ek leifða i munklifinu. Enn þat brauð hardnadi fyrir mer ok varð sva hartt naliga sem steinn, enn ek lifða við þat nockura vettr.» Þa svaraði Z.: «Varð
 30 þer mikit fyrir því at lifa annan veg, enn þu vart fyr von?» Þa svaraði hon: «Ef ek minnumzst a pisl þa alla, er (ek) hefi þolat her, ok æ lif þat et illa, er ek hafða aðr, þa uggi ek, at ek fyszumzst til veralldarinnar ok skula beriazst þa enn i gegn heiminum.» Z. svaraði ok mællti a þa leið: «Liufa min, sagði hann, leyn mig
 35 eigi, hvat um þinn hag hefir verit.» Þa svaraði hon ok mælltti: «Tru mer, Z. aboti, at seytian vettr var ek her sva i þessum skogi, at mig lysti til ok mer kom æ ok æ i hug matttr sa, er ek hafda haptt i verollinne, bæði kiott ok allr enn bezst(i) matttr, er i heiminum yar, ok mungatt ok klædi ok skemtun su ǫll, er ek
 40 hafða, síþan er ek kunna at monnum at hyggia. Enn þa þegar er

ek lett mer i hug koma, hverss ek hafda bedit enu¹ helgu Mariu, ok hverssu hon hafdi mer miskunnað, þa grett ek, þa iðrudumzst ek ok andvarpaðag, ok bad ek alhugliga, at hon skyldi eigi gleyma mer, hellör skyldi hon gæta min ok snua fra mer þeim enum illa ahuga ok minning illra verka minna. Enn medan ek bað þeirar bænar, þa kom lios mikit yfir mig. Enn þa er stund ein var i millum, þa var mer heimrinn allra mest i hug, sva at ek sviða sem elldr lægi a mer allri. Enn þegar er ek hugða at, hverssu mitt mal stoð vodvænliga, þa fell ek til iardar ok kallada a Mariu, ok la ek þar a bænum minum allan þann dag ok þa nott, ok var þat lios hia mer alla þa stund, ok því liosi fylgdi miskunn drottinns minns ok Mariu modur hans, ræ(i)stu þau mig up af þeim illa hug. Enn i þeiri freistni var ek alla .xvij. vettr. Enn nu sípan er þeir .xvij. vettr voru farnir, þa var Maria modir guðs mer næst at ollum hialpum i hverium stad, bædi er ek svaf ok er ek vacktta.»
 Þa svaradi Z. ok mællti a þa lund: «Þurptir þu sípan matt eða klæði?» Þa svaradi hon: «Þann halfa þriðia leif er ek hafda fra Jordan, sagdi hon, þess neytta ek a þeim .xvij. vettrum, enn sípan [lifða ek² við gras ok rættir her til. Enn klædi þau, er ek hafda hegat fra Jordán, þa eru nu farin ok fuin³. Nu⁴ hefir sva mig kostat bædi frost ok kuldi um vettrum, enn um sumrum⁵ hiti. Enn sípan eptir þa tíð, þa kom guðs miskunn til min ok hefir teckit bædi lif mitt ok salu fra ollum haska. Enn nu hvertt sinn er ek minnumzst⁶ æ allt lif mitt it illa, er ek hafda i heimum, þa gle(d)iumzst ek ok fagna, ok vilnumzst ek [miskunnar af drottins vors gæzsku⁷. Mattr minn ok mungatt [ok klæðnaðr þat⁸ eru guðs orð, sva sem guð mælir sialfr, at maðr ma eigi við brauð eitt lifa, hann verð(r) ok at lifa vid [ord þau, er koma⁹ af munni guðs. Sva mæla [bækr, at sa maðr er hann fer or illskuklædnadi¹⁰, hann fer i stein ok hefir hann ser¹¹ fyrir klædi.

11. Enn er Z. heyrði þessi mal hennar, er hon sagdi dæmisogur af [hinni diupsettuzstu bók¹², þa spurdi hann þa inu godu konu: «Kannttu salma þina, sagdi hann, eða hefir þu lesit bækr?» Þa svaradi hon: «Tru mer nu, guðs maðr, at sípan er ek for fra Jordán, þa sa ek eingvan¹³ mann fyr enn þig ok eeki kvikvenði.

1 einu Cd. 2 [1. Cd. 3 fyrir Cd. 4 Her *begynder andet Blad af Fragm. 655*³³. 5 sumar Fr. 6 minnome Fr. 7 [oc gleþiome ec af drottins vars gezlo Fr. 8 [eþa vin oc cleþi Fr. 9 [orþ hvert er fram ferr Fr. 10 [bokr, at hverr sa maþr, er her ferr or kleþnaþe illzsko sinnar Fr. 11 þat *tilf.* Fr. 12 [eno diupasta bocmale Fr. 13 engi Fr.

Enn a bock nam ek alldri¹, ok alldri¹ heyrda ek fra bockmali
sagt, enn gud lifandi [æ ok æ² hann kennir hverium manni vis-
dom. Nu brodir [heyr þu mig³, nu hefi ek sagt þer alltt, þat er
[um minn hag hefir verit⁴. Nu bið ek þig, at þu haldir bænum
5 fyrir mer [til guðs⁵, medan þu lifir. Þa fell munkrenn a knebet
ok mællti gratandi⁶: «Blezsadr ser þu guð, er gerir iarteinir
miklar ok dyrligar ok undarligar ok sva margar, at [einginn madr
fær taltt⁷.» En er hann hafði sva mællt, þa tok hon i hond
honum ok reisti hann upp oc mællti: «Brodir, sagði hon, þess vil
10 ek bidia þig, at þu segir ǫngum manni fra mer, medan lif mitt
er. Ennða⁸ far þu nu i guðs friði. Enn annat vorr i þenna tíð⁹ þa
skulu vid her finnazs. Enn ek vil þess bidia, at þu farer eigi fra
staðnum annat vor, sva sem siðr yðvar er til ok log yðr.» Enn
þa er hann heyrði, at hon vissi alltt um þeira hag, þotti honum
15 kynligtt sem tyr, hvi hon skyllði þat vita, er einngi hafði maðr
sagtt henni fra, ok lofadi hann þa guð. Enn hon mællti þa vid
hann: «Verttu kyr þa heima i muklifinu, er fasta kemr, fyrir því
at guð vill [eigi, at þu farir með þeim ǫdrum brædrum, sem log
yðr eru til. Enn er skirdagr kemr, þa far þu til Jordanar ok haf
20 með þer hollð ok bloð drottinns vors¹⁰, þvíat ek hefi eigi siþan
teckið corpus domini, er ek [var i þessu munklif¹¹. Enn því
einka ek þann dag til þess, at drottinn vor gaf a þeim degi
postolum sinum hollð sitt ok bloð. Enn nu er þu kemr heim, þa
mæl þu vid abota yðvarn, at hann gæti vel munkka sinna allra
25 ok refsí þeim [misfarar þeira¹², þvíat þeir þurfa¹³; bið nu fyrir mer,»
segir hon. Enn eptir þessar rædur hvarf hon æ brutt fra honum
ok þangat i sko(g)inn sem þyckazstr var. Enn siþan fell Z. til iardar
niðr ok kysti þar æ iordina, sem hon hafði staðit, ok lofadi guð.
Enn siðan reis hann upp ok for þa þeim æ inum sama apttni ok
30 þakeaði [guði alla þa .xii. manuðr, er hann hafði fundit þessa konu ok
heyrtt hennar lif¹⁴, ok gengr hon honum alldri or hug nott ok dag¹⁵.

1 aldrege *Fr.* 2 [ei oc ei *Fr.* 3 [hefir þu heyrð oc *Fr.* 4 [yfir
minn hag hefir gengit *Fr.* 5 [við guð *Fr.* 6 þa er up hann *tílf. Cd;*
ikke Fr. 7 [enge maþr fer talþar *Fr.* 8 En *Fr.* 9 tíma *Fr.*

35 10 [at þu farir eigi með ǫðrom breðrom fyrir en á scirdege; þa far þu
til Jordanar scirdag, oc haf með þer hollð oc bloð vars drottins Jesus Cristz,
oc bið min þeim inegin arinnar, sem þu kemr at Jordanar(!). Ec vil þa
taka hollð oc bloð vars drottins *Fr.* 11 [tok i mvnclifi, er ec for i
æypemorkina *Fr.* 12 [osiþseme sina *Fr.* 13 þurfo þess at þeim se
40 refst *Fr.* 14 [allt meinalete gupe . . . . . monoþum. 15 *Her*
ender Forsiden af 2det Blad Fr.

12. Þadan fra lidu nu stundir til þess, er kom iafnleingð þesse, er þeir voru vanir munkarnir at fara ut i skoga þa inn fysta sunnuðag i langafostu annað vor. Þa gengu þeir ut, sva sem þeir hofdu fyr gertt, or klaustri sinu syngianði. Enn þa var Z. siukr ok matti eigi fara með þeim, þa mintizs hann æa, hvatt su kona hafdi sagtt, er hann hitti i skoginum, hon sagdi, at hann mundi eigi fara, þo at hann villdi. Enn siþan matti hann litla stund illa ok toek honum at battna. Enn þa er skirdagr kom, þa var hann heill vorðin, þa toek hann kaleck einn litinn ok lett þar i hollð ok blöð vors drottinns. Siþan toek hann aldin, þat er daektil heitir, ok þat annat, er fikcior heita, ok ertrr steyptar¹ ok for siþan til arinnar utt ok kom þar at kvelldi, ok settizs þar niðr hia ænni ok toke þar hvilld ok badzst fyrir til guðs, ok beið hennar þar. Enn hon kom eigi. Hann sa iafnann i skoginn ok vænnti hennar², ok þotti honum [æfar langtt at bida. Hann hugði þa i hug ser ok ætladi annað hvartt mundu vera, at hon mundi hafa þar komit til stefnunnar³ fyr enn hann, ok hefði hon horfið i brautt, eða [hitt ella, at hon mundi eigi komazs til mottsins fyrir sakar synda hans⁴. Honum þotti þat sva illt, [er hon kom eigi, at hann klokc sem kona⁵ ok sa upp til himna ok mælltti þetta: «Drottinn minn, sagði hann, leyf þu mer nu at sia þa konu, er (ek) fysumzst⁶ ok ek leita.» Þa toek hann at kvida, hverssu hon skylldi komazst yfir æana, ef hon kæmi⁷ til hans su inn helga kona, fyrir því at þar var hvarki yfir ana bru [ok ekki⁸ skipp. Nu þotti honum sva illtt, at hann grett ok vænadi⁹ ser sem kona, er hon kom eigi. Enn medan hann kunni allra vest, þa kom su hinn helga kona annan veg at anni. Enn er hann sa, at hon kom, þa [hliop hann upp ok varð sva feginn, sem maðr ma fegnazstr verda¹⁰, ok lofadi guð ok hugði at, hvar hon mundi komazs yfir ana Jordān. Enn hon geck til arinnar ok gerdi hins helga kross markc fyrir ser, ok geck hon siþan æa vatnuit yfir æana Jordān til hans [sva sem æa iorðunne¹¹. Enn er hann sa þa inu undarligu gongu hennar, þa fell hann a kne [i moti henne¹². Enn er hon sa þat, þa kallar hon a hann ok mællti: «Z. brodir, sagdi hon,

1 saal. Fr.; hvis Bagside begynder med dette Ord; steystar Cd. 2 þatan(!) 35 tilf. Fr. 3 [afar langt, oc hugði við sic þat, at annat tveggia vere, at hon hefpe komit þar i þann staþ Fr. 4 [synþir hans ylle, at hon kom eige Fr. 5 [at hann koms við mioc Fr. 6 ec fysoms Fr. 7 qveme Fr. 8 [ne Fr. 9 veinaþe Fr. 10 [reis hann upp oc varþ harþla fegenn Fr. 11 [mgl. Fr. 12 [fyrir hana Fr.

hættu ok gerr ei sva, þu ertt prestur ok þu hefir [guðs likama með þer¹.«

13. Þa kom hon til hans ok mælltti þetta við hann: »Blezs-
adu mig, fadir,« sagði hon. Enn Z. hræðizst ok mælltti [a þa
5 lund:² »Dyrkadr ser þu guð, nu hefi ek hitt þat, er ek for at
leita, betra mann mer.« Þa mællti hon við Z.: »Brodir, sagði
hon, syngðu pater noster ok credo in deum, fyr enn þu gefir mer
corpus domini.« [Hann gerdi sva sem hon bað, ok bæði þau 3.
Síþan [gaf hon honum fridarkoss ok toek síþan við⁴ corpus domi-
10 ni. Enn eptir þat helltt hon upp höndum sinum til himins ok
mællti: »Drottinn minn, nu skalltu ambatt⁵ þina i friði lata fara,
þvi at ek hefir nu seð grædara min. Enn nu fardu, brodir Z.,
heill ok vel, ok hyg at [nu vannliga, hvat ek mæli⁶ við þig. Kom
þu nu at annarri iamnleingð, þa er .xii. manudr⁷ eru heðan liðnir,
15 i þann stað er vid hittumzst fyrri sinni. Ek særi þig i guðs
nafni⁸, at þu [kom þa ok finn⁹ mig a þa lund, sem guð vill [at
vid finnimz¹⁰.« Enn er hon hafði þetta mælltt, þa bað Z. hana,
at hon skyllði etta¹¹ noekut af alldine þvi, er hann hafdi at færa
henni. Enn hon toek þriu kornn af ertrum ok att þau ok hetti
20 síþan ok mælltti: »Ærinn¹² matt hofum vær i guðs miskunn, ef
vær mætim gera hans vilia.« Enn þa bað hon Z. þess, er hon
hafði fyr beðit: »Minzstu min, fadir, kvað hon, i bænum þinum.«
En hann svaradi: »Ek skal þat gera, er þu biðr mig, enn þu
skallt þat gera, er margir þurfa¹³, þu skallt biðia fyrir ollum
25 lærdum monnum ok konungum ok [ollum kristnum monnum ok
fyrir mer¹⁴.« Enn er þau hofdo þetta vid mællztt, þa blezsadi
hon ana Jordan med [hinu helga krosstakni¹⁵ ok geke yfir síþan
þurum fotum. Enn Z. for heim til stadar sins, ok þotti honum
sva illa, er hann vissi eigi, hvat hann skyllði til taeka, er hann
30 hafði eigi spurtt þa ina godo kono, hvat hon hett.

14. Enn er hann hafði verit heima .xii. manaði¹⁶, þa for
hann utt i skog¹⁷, sem siðr þeira var til munkanna. Hann for
þann veg, sem þau funduzs it fysta ar. Enn síþan er hann kom
i þann skog, er hann hafði hana hitta, þa hugdi hann, at hann

35 1 [tekit hold oc bloþ Crist Fr. 2 [þetta Fr. 3 [mgl. Fr.
4 [kysti hon hann. En þa toc hon Fr. 5 ambott Fr. 6 [þvi
vannliga, er ec hefi melt Fr. 7 mon. Fr. 8 saal. Fr.; nafði Cd.
9 [komir þa oc finnir Fr. 10 [mgl. Fr. 11 eta Fr. 12 orinn
Fr. 13 þurfu Fr. 14 [ollo cristno folke oc fyr mer syngom Fr.
40 15 [ens helga cross marke Fr. 16 manodr Fr. 17 eyþemork
Fr., som ender her.

skyldi þar nockuð til hennar finna. Enn er hann sa ecki likligtt til hennar, þa þotti honum illtt, ok grett hann ok kunní einkar illa ok mælltti þetta: »Drottinn minn alzvalldannði guð, syn mer leynda dyrð þína¹ ok miskunn þína, er þu hefir her folgit í þvísalandi ok í þessum skogi. Ok enn bið ek þig innar somu bænar, 5 drottinn minn, attu synir mer þinn eingil likamligan, þann er eigi er h(e)imrinn verdr at hafa.« Enn meðan hann var a bænum þeim, þa kom hann í dal þann, er þau funduzst fysta sinni í, ok sa hann hana ligia andaða, ok skein af likam hennar sva mikið lios sem af sol. Enn hon la sva, sem menn adrir hefði lagtt 10 hendr hennar ok fættr ok hofut, ok horfði hon í austr. Enn þa skyndi hann gongu sinni til likams hennar ok fell æ kne att fottum henne ok kysti fættr hennar, ok þordi eigi at koma nær likam hennar enn sva. Enn síþan saung hann liesaunng ok salutidir fyrir henne ok hugði í hug ser, at hann villdi giarna fela 15 likam hennar, ef hann þerdi, enn hann hugði, at henni munði fyrir þikkia í. Enn meðan hann hugði þetta, þa sa hann at hofði henne bockstafi gerva. Þeir stafir mælltu sva, at sa enn godi munckr Z. skyllði taeka likam Mariu ok grafa í þeim sama stað ok bidia fyrir henne. Enn hon andaðizs æ þeim manaði er Aprilis 20 heitir at bockmali ok a inum fiorda nonis dege. Nu fagnadi hann þvi fastliga, er hann vissi nafn hennar, ok vid þat varð hann ok varr, at a þeim inum sama dege fyrir .xii. manudum, er hann hafði gefitt henne corpus domini við Jordán, þa andaðizs hon, þegar er þau skilduzst ok a somo stundo, er hann hvarf fra 25 henne, ok hon fra honum, ok eigi maðr kom fyr enn hann í þann stað síþan, er hon kom, ok alldri kom maðr í þann sama dal aðr ne síþan, er Z. hitti hana þar bæði kvikva ok dauða. Enn þat hafði Z. gengit .xx. ðaga, þa er þau skilduzst et fyrra voreð, er hon for þa a einni eykett ðags, ok skildizs hon þa við veroldina 30 ok for til guðs. Enn Z. varð ahyggiufullr um þetta², hverssu hann sky(II)di þat fa gortt, er honum budu bokestafirir, þeir er hann hitti at hofði Mariu þeirar, er þar la, fyrir þvi at hann hafði hvarki pal ne rékcu. Enn þa er hann kviði þvi allra mest, þa sa hann hia ser liggia tre eitt litit, ok tock hann þat ok grof med 35 ok matti ecki at gera, fyrir þvi at þar var iorð sva horð, at ecki orkaði treit aa. Þa mædzst hann í þessu starfi ok settizs niðr, fyrir þvi at hann hafði eigi afl³ til þess at grafa med þvi litla tre fyrir elli sinni ok fostu. Ok í þvi bili sa hann dyr eitt koma

1 þini Cd. 2 er tilf. Cd. 3 alf Cd.

fram or skogi, þat kalla menn et oarga dyr. Enn þegar er þat kom, þa geke þat þar til, sem likit la, ok snakadi til fotanna þessarar enu helgu konu ok kysti horvettna a iorðina, þar sem fættir hennar hofdu komit. Enn Z. toke at hrædazs, er hann sa

5 dyrit þat et ogurliga, ok mintizs a þat, hvatt su enn helga kona hafði mællt við hann, at hon sa alldrigi dyr ne ekci kvikvendi, síþan er hon kom i þann skog. Ok tock hann þa at signa sig með inu helga krossmareki ok trudi þo at hvaro, at dyrit mundi ecki mein gera honum fyrir sakir þeirar ennar helgu kono Mariu,

10 er þa var þar. Enn dyrit bendi honum, at þat villdi frið hafa við hann. Þá mællti Z. við dyrit oarga a þa lund: »Þessi hin helga kona, er her liggr, bauð mer at grafa sig i iorð niðr, enn ek ma þvi eigi a orka, fyrir þvi at ek em gamall maðr ok meginlaus, ok þat með, at ek hefi ekci þat til er ek þarf. Enn nu byð

15 ek þer i guðs nafni, attu farir til með afli þinu enu mickla, er guð gaf þer, ok gerr henni grof.« Enn þegar er hann hafði þetta mællt, þa dvaldi dyrit ecki at grafa henne grof mundangs langa ok hæfliga breiða ok skappliga diupa. Enn síþan for Z. inn helgi munnkr til ok lagdi ena helgu Mariu i þa grof. Enn var

20 hon i þeim klædum, er Z. munkr kastaði til hennar, þa er þau funduzst i fysta sinn. Enn síþan gengu þeir i brott badir Z. ok dyrit. Enn dyrit for sva hægliga sem einn sauðr til skogar, enn munkrenn for heim lofanði guð ok syngianði. Enn síþan er hann kom heim, þa leyndi hann eigi adra munka, þa er þar voru, hvatt

25 hann hefir seð eða fundit i dyrð guðs. Enn er þeir heyrðu aðrer munkarnir þessa sogu, þa lofudu þeir allir allmattkan guð, ok voru allir fegnir fyrir þessar iartegnir, er guð gerði fyrir syndugan mann. Þeir gerdu síþar artið þessarar ennar dyrligu konu Mariu með mikilli dyrð ok fagnaði. Sa hett Jon, er þar var aboti yfir

30 þeim munkum. Þa fann hann þat, er hon hafði sack(t) Z., at munkar hans voru margir vanrefstir, ok sonnuðuzs orð hennar i þvi. Enn m. Z. var þar i þeim stað .c. vettra ok lifði þar dyrligu lifi dyrkandi ok lofanði almattkan guð, þann er gerir miskunn við alla þa menn, er hans vilia drygia. Cui est honor et gloria in

35 secula seculorum. Amen.

APPENDIX.

(Pergamentblad 238¹ folio; jvf. ovenfor S. 489^a—492^a; 502³¹—506^a).

ek vt aprt þannog til skriptarinnar, sem ek hafða aðr verit, ok fell ek þa enn a kne ok mellta ek sva: Þv en helgazta mæ
 Maria yfirdrotning allra drotninga, þv hæfir mer miskunnat, ok 5
 fyrir þinar sakir komumz ek i heilaga kirkio at sia dyrð gvðs,
 se son þinn allzvalldandi gvð blæzsaðr, er heyrir allra synðugra
 manna iðron. Nu bið ek þig, at þu visir mer a þa gotv, at ek
 metta sættaz við skapara minn ok við þig, frv sancta Maria, ok
 alla gvðs helga menn. Sem ek hafða þetta mellit, þa heyrða ek 10
 rodd eina sva segiandi til min: Far yfir Jordan, þa hittir þu
 goða ro salo þinne. Þa mellta ek við skriptina: Þv en helgazta
 drotning min, afræks mik eigi, hældr getto min iafnan, hvargi
 sem ek em. Siðan leitaða ek or kirkiogarðinom, kom þa maðr
 einn i gegn mer ok gaf mer þria peninga silfrs, en ek geke ok 15
 keypta ek mer með þria bravðleifa. Ek spvrða manninn, hver
 leið legi til Jordanar. En hann visaði mer. Siðan geck ek þang-
 at gratandi. Þat var at dagverðarmali er ek geck ór Jorsala-
 borg, en ek kom at solarfalli til Jordanar til munklifis þess er þv
 ert i; þegar ek kom þangat, geck ek til arinnar ok þo ek andlit 20
 mitt ok fòtr mina, siðan geck ek i kirkio, tok ek corpus domini,
 ok var ek þar vm nottina; ek át þar halfan hleif af bræði þvi er
 ek keypta i Jorsalaborg, ok drack ek vatn við ór Jordan. Annan
 dag eptir geck ek a brot ein, ek for yfir ana biðiandi heilaga
 Mariam, at hon mundi visa mer a þa gotv, er ek metta lifna af 25
 þeim dæða, er syndir minar deyddi mik. Þa kom ek i skog
 mikinn, þyckan ok hafan, en siðan hefi ek flyit menn ok firz, sem
 ek mætta mest her til, hæfi ek her bæðit miskvunar drottins
 mins. Zosimas spvrði þa: Hverso lengi hæfir þv her verit? Hon
 sagði: Siðan ek for ór Jorsalaborg hefi ek her verit .xl. vætra ok 30
 .vii. vætr. Mvnrinn spvrði: Hvat hefir þv haft þer til atvinno?
 Hon svaraði: Ek hafða hingat eigi meiri fæzlo en tva hleifa
 bræðs, ok þann enn halfa er ek leifða i mvnklifino, en þat bræð
 harðnaði fyrir mer sva miok, at þvi likt sem steinn væri. Ek
 lifða við þat nockveria vetr. Þa mellti Zosimas: Var þer mikit 35
 fyrir þvi at lifa annan væg, en þv vart fyrr von? Hon sagði:
 Ef ek minnomz a pinsl þa alla, er ek hæfi þolat, ok lif þat it illa,
 er ek lifða aðr, vggi ek, at ek fyszomz til veralldar ok skyla ek a

nyia leik bæriaz her i heiminom. Systir, sagði munkrinn, leyn
 mik eigi, hverr þinn hagr hefir verit. Hon svaraði ok mellti:
 Broðir Zosima, .xvii. vætr var ek sva i þessom skogi, at mik
 lysti margs, kom mer i hvg fezla, sv er bôzt er i heiminom,
 5 ok allzkonar dryckr, kleðnaðr ok skemtan, sv er ek hafða síðan ek
 kvnna at monnum að hyggia. En þegar ek let mer i hvg koma,
 hvers ek hafða beðit sæla Mariam, ok hverso hon hafði mer
 miskvnnat, þa gret ek iðrandi, ok bað ek fastliga, at hon skyldi
 eigi gleyma mer, helldr skyldi hon geta min ok snva (fra) mer þeim
 10 enom illa hvga ok minning vandra verka minna. En mæðan ek
 bað þeirrar bônar, þa kom lios mikit yfir mik. Ok er stvnd ein
 var i miðlom, var mer heimrinn allra mæst i hvg, svidda ek sem
 elldr legi a mer allri. En þegar ek sa, hverso mitt mal horfði vaðvæn-
 luga, þa fell ek til iarðar ok kallaða ek a sæla Mariam, la ek þar a
 15 bôninne allan þann dag ok sva nottina, meðan liosit var hia mer.
 Þvi liosi fylgði miskvnn drottins mins ok frv sancte Marie moðr
 hans, ok reisti mik af þeirri illri ahyggio. I þessi freistne var ek
 fvlla .xvii. vætr. En síðan þeir liðu vm, þa var Maria gvðs
 moðir mer nest at ollom hiolpvm i hveriom stað, hvart er ek svaf
 20 æða vakða ek. Zosimas spvrði: Þvrftir þv síðan mat æða clæði?
 Hon svaraði: Þann halfan þriðia hleif er ek hafða fra Jordan, þess
 neytta ek a þeim .xvii. vætrom, en síðan lifða ek við gros ok
 rætr her til; klæði þa er ek hafða hegat ero farin ok fvín. Kost-
 aði mik síðan vm hriðar sakir frost ok kvldi a vætrom, en hiti
 25 of svrmrom, en eptir þa tíð liðna kom gvðs miskvnn til min ok
 tok bôði lif mitt ok salo fra ollvm haska. En nv hvert sinn er
 ek minnomz a lif mitt it illa, er ek hafða i heiminom, þa fagna
 ek ok glæðiomz, vilnomz ek ok treýstomz af gvðs góðslo. Fôzla
 min ok dryckr ok kle(ð)naðr þat ero orð gvðs, sva sem hann mellti
 30 sialfr, at maðr ma eigi lifa við bræð eitt, hann verðr at lifa við
 orð þa sem koma ór mvnne gvðs, ok sva sægia bôkr, at sa maðr
 er förr(!) ór kleðnaði illzko, þa ferr hann i stein ok hæfir hann fyrir
 clæði. Þa er Zosimas heyrði þessor mal hennar, ok hon sagði
 dômisoðr af enni divpozto bok, spvrði hann hana: Kanntv saltara
 35 æðr hefir þv lesit ritningar? Hon svaraði: Trv mer, goði maðr
 Zosima, síðan ek fór fra Jordan, sa ek eigi fyrr mann en þig ok
 ecki kvigendi(!), en a bok nam ek allðri, ok eigi heyrða ek fra bok-
 mali sagt. Almattigr gvð æ ok æ lifandi kennir hveriom manne
 visdom. En nv hefi (ek), broðir, þer drivgaz sagt þat, er yfir mik
 40 hæfir gengit, bið ek þig þess, at þv halldir bðnom fyrir mer við

gvð, meðan þv lifir. Þa fell Zosimas a kne ok mellti gratandi:
 Blæzsadr ser þv, drottinn, er gorir dyrligar iartegnr ok vndarligar,
 sva margar ok miklar, at engi maðr fær talt. Siðan tok hon i
 hænd honom, reisti hann vpp ok mellti: Þess vil ek biði(a) þig,
 at þv ségir ongom manne fra mer, mæðan ek lifi, ok far nv i 5
 gvðs friði. En annat var i þenna tima skolom vit finnaz, bið ek
 þess, at þv farir þa eigi fra stað yðrom, sem siðr yðarr er til æða
 log, ver kyrr heima i mvnklifi, er fasta kemr, þvi at gvð vil, at sva
 se, fyrr en a skirdægi, þa farðo til Jordanar, ok haf með þer cor-
 pus domini, ok bið min þeim megin arinnar, er þv kemr at, vil 10
 ek þa taka þionvsto, þvi at ek hafða eigi siðan ek tok i þvi
 mvnklifi. En þvi enka ek þann dag til þess, at drottinn Jesus
 gaf a þeim dægi postolom sinom holld sitt ok bloð. Nv er þv
 kemr heim, þa mældo við abota yðarn Johannem, at hann geti væl
 mvnka sinna allra ok refsí þeim sinar misfarar, þvi at þeir þvrfo 15
 þess. Þa er Zosimas heyrði, at hon vissi allt vm rað þeirra, þotti
 honom miok vndarligt sem fyrr, hvi hon skyllði þat vita, er engi
 maðr hafði henni sagt. Ok lofaði hann gvð með mvnne ok hiarta.
 At þesso liðno bað hon hann biðia fyrir ser, ok hvarf siðan fra
 honom þangat i skoginn sem þyckstr var. Mvnkrinn fell þa til 20
 iarðar ok kysti a iorðina, þar sem fòtr hennar hoðo staðit, lofandi
 gvð. Siðan reis hann vpp, fór heim a sama aptne oc var heima
 þar misseri. Kona þessi geck honom all dri or hvg hvarki nott
 ne dag. Þa kom iam lengð þess er þeir voro vanir at fara vt i
 skoga, drottinsdagr enn fyrsti i langafosto, gengo þeir þa vt sva 25
 sem fyrr hoðo þeir gort ór klæstra sinom syngiandi. En Zosimas
 var sivkr ok matti eigi fara með þeim. Hann minntiz þa a hvat

MARTHE SAGA OK MARIE MAGDALENE

(*Cd. 233 fol., A; Cd. Holm. 2 fol., B; Cd. 235 fol., C.*)

Her hefr soghu þeira Mariam ok Martham ok Lazarus brodur þeira 1.

Hin sæla Martha var göfug at kyni, en göfgari [at godum
5 sidum 2. Hon var þegar æ barnsaldri [tendrat af 3 astsemd al-
mattigs guðs, hon var vel kunnandi a lögmal Moysi ok adrar
ebreskar boklistir 4. Lyðin var hon guðs boðordum, hęversk at
medferdum, kurteis i bolsvexti, snioll i miali, væn i 5 asionu ok kæn
vid alla kvenmannliga 6 atgervi, siðpruð umfram adrar frur, astuðig
10 vid alþýðu; þat finnz hvergi i bokum 7 lesit, at hun hafi bonda
áttán ne samlag vid nockurn karlmann átt. Fadir hennar var
viða frægr um þat land 8 er Siria heitir, sva ok um sioborgir ok
[nalæg herut ok 9 bygdir æ hinum yngra alldri. En eptir þat er
Judar raku Kristz lærisveina af sinum herudum, för hon i Grikk-
15 land 10 ok flutti fram guðs erendi med postoligrí tru i Athenis-
borg. Þessi fyrr nefnd Martha var auðig at femunum ok uppfædd
.xv. stadia fra Jorsolum i því heraði, er Bethania heitir. Hinn
mikli Augustinus kallar þenna stað kastala vera, en helgi Beda
prestr segir vera borg setta i hallinum Oliveti fiallz. Brodir
20 hennar het Lazarus, en systir Maria, su er Magðalena er kollut ok
nafn tok af kastala þeim, er Magðalum het. Hon var eigi at eins
tigin at kyni, helldr var hon ok stórauðig at þeim penningum, er
hon erfði eptir feðr sinn; [þvi varð hon 11 storum fræg af þeim

1 Denne Overskrift staar i A foran næste Capitel, her staar kun af
25 Martha; Overskriften i B er tildels ulaselig: Her byriar upp sogu þeira
sys . . . . . Marthe ok Marie Magdalene ok segir fyr . . . . . ;
C har ingen Overskrift. 2 [i tru B; at tru C. 3 [briostfastliga
tendrut i B, C. 4 bokligar listir B. 5 at B, C. 6 kvenn-
manna B, C. 7 [, skirlif ath likama, þviat hvorki er B, C.
30 8 riki B, C. 9 [nalægar B, C. 10 Girkland B. 11 [saal. B, C;
þviat hon var A.

tveim lutum, auð ok ætterni, er þessi heimr prisar mest¹. En þvi at optluga fylgir eptirlífi sva sem forunautr auðgleiksins, ok gnótt fiarlutanna kennir sællífi, hafði hon æa hinum yngra all dri lifat eptir lystingum líkama síns, at slitnu taumalagi skirlífis, ok drygði margskonar munutlífi, þar til er² hon fann umbót allra sinna andmarka af fundi vars herra í husum Simonis pharisei yfvirgypings. Þessi systkin voru sammæd³ en eigi samfedd⁴, ok höfdu ís arf tekit eptir modur sína þria kastala, í Bethania tvo ok hinn þridia Magðalum, ok nokkurn part af sialfri Jorsalaborg. En þo var Martha baðum þeim frægri at vitzku ok dyggleik ok [gnogum peningum, aurleik⁶ ok stormenzku ok margri framkvæmð; riddara ok marga apra kurteisa þionostumenn helt hon æa sínum kosti með mikilli [sæmd ok sóma⁷, ok veitti morgum höfþingium storar veitzlur með margháttaðri frægð, ok var sialf hin visazta at bua til tíguligar krasir; þviat sva visa guþspiollin til, at í morgum stöðum, þar sem menn veittu veitzlor vórum herra Jesu Kristo, var Martha kollut til þionostu af allra hendi, [þviat hon⁸ etladi sva kost sem hin visazta husfru ok hin roksamazta radskona ok hin milldazta mofir, þviat hon veitti sínum [heimamomnum ok gestum, þeim er hennar heimkynni sóttu, naliga alla þa luti, er þeir beidduz vidkvæmiliga. Af þvi bar sva til, at þa er hon gerði slíka luti fyrir guds sakir, vard henni auþit um sidir at taka hann sialfan í sitt herbergi, ok at verkkaupi¹⁰ sinnar þionostu elskadi hann hana, þviat hann er elskari allra godra manna¹¹ ok sialf astin, ok hann tok [ok glaðligar¹² herbergi í hennar husi en annarstadar. Kom þa þat fram, er spamaðrinn segir, at gud mun koma a iarðriki sem utlendzkr¹³ ok hneigia sik til herbergis sem vallari.

2. Ambrosius erkibyskup af Melansborg segir í sínum sermone, þeim er hann talar af hinum visa Salomone teliandi velgerninga vars herra við mannkynit, af þeim taknum, er [hann gerði æa þessum .iii. systkinum, ok kemz sva til orðz: Hann þurkar með sumum bloðras, sem með Mar¹⁴, en fra sumum rekr hann diofla, sem fra Mario, suma reisir hann af dauda, sem Lazarum. Hit

1 í meira lagi B, C.   2 saal. B, C; sem A.   3 sammædd B; 35 sammæd C.   4 samfedra B, C.   5 tilf. B, C.   6 [saal. B, C; nogum pengum, audleik A.   7 [somasemd B; rauksemð C.   8 [ok B, C.   9 [tilf. B, C.   10 verðkaupi C.   11 hluta B, C.   12 [optar ok giarnara B, C.   13 utlendr C.   14 [gior hafa verit B, C.

fyrsta takn af þessum segir Commestor **æ** þa leid in historiis ewangeliorum, at þa er drottinn Jesus var bedinn at fara til husa þess höfðingia¹, er Jairus² het, at reisa af dauða dottur hans, þröngðu honum miok **æ** veginum miklir floekar þeira manna, sem³ sunir villdo heyra kenningar hans, sumir þiggja af honum lækningh, sumir at undraz takn hans, sumir at finna at atferd⁴ hans. Var i þessu liði ein blodsiuk kona, su er hann segir eptir orðum Ambrosij Martham verit hafa, su er blodfallzsótt pindi um .vii.⁵ ár, sva at læknar mattu henni enga bót vinna, þott hun heti þeim
 10 [noghá penghá at gefva⁶, ef þeir græddi hana. Hun mælti þa með sialfri ser: «Heil mun ek verda sottar minnar, þott ek snerta at eins trefr klæða Jesu.» En þa er hon gerði, sem hun sagði, kendi hun sik þegar alheila. Jesus mælti þa: «Nokkurr snart mik.» Lærisveinar hans mæltu: «Hvat er þat undarligt, þo at
 15 þer þikki, sem nokkut snerti þik, þar sem ollum megin þröngva oss flokkar.» En Jesus svaradi: «Senniliga snart mik einnhverr, þviat ek kenda, at þeim veittiz heilsugiof af mer.» En er hann leit⁷ um sik at sia, hverr sa væri, vard konan óttafull ok fell til fóta honum segiandi honum sina hugsan ok tiltæki, ok at hun var
 20 heil vordin. Drottinn mælti þa til hennar: «Dottir, trua þin halp⁸ þer, far þu i friði ok ver heil sottar þinnar.»

3. Her næst setr Commestor þann atburd, er drottinn [var kallað⁹ til snæðings af phariseo þeim, er Simon er nefndr, en eigi greina guþspioll stund eða stað þessa atburdar. Ok er syndug
 25 kona, su er ver vitum Mariam verit hafa af orðum hins helga Johannis guþspiallamanz, vissi, at Jesus var kominn til snæðingsins, þa gekk hon i husit með ker þat, er fullt var af ágiætum smyrslum, ok stoð a bak hia fótum Jesu ok þvó¹⁰ hans fætr með þeim tárur, er iðran annmarkanna gat i hiartanu, en fram flugu
 30 af augunum, ok þerði með hari sinu ok kysti fætrna með sinum eiginligum munni. Þar af talar sva hinn mikli Gregorius: Þa er ek hugsar iðran Marie, likar mer helldr at grata en nöekut at segia; eða hverr mun hafa sva iarlígt briost¹¹, at eigi muni tár þessarrar syndugu konu [bleytt fa til eptirdæma synda¹² iðranar.
 35 Obodit gekk hun inn i milli bodsmanna, gret hun **æ** milli þeira,

1 þinglus höfðingia B, C. 2 saal. B, C; Jarcus A. 3 er C.

4 framferdum B; framferd C. 5 .xii. B, C. 6 [nogum peningum B; at gefa noga penninga C. 7 saal. B, C; sa A. 8 hialpadi B;

gerði þik heila C. 9 [saal. B, C; varr kalladi A. 10 þo B, C.

11 hiarta B; hiarta eða briost C. 12 [bleyta til eptirdæmis B, C.

er með fagnadi snæddu. Segit þer með [hverium harmi sa hitnar, er at snædingum sytir¹. Saurga leit hon sik, en þvónði² rann hun til miskunnarbrunnzins. Synt er, at konan, su er fyrrum [gaf sik upp³ fyrir oleyfdum lutum, mun smyrsl hafa borit æ likam sinn fyrir eptirlifis sökum, til þess at hun ilmaði vel. Meðr augunum hafði hun girnzt oleyfða luti, hárit hafði hun plagat til þess, at hun syndiz fríðari sinum elskurum; því þo hun fætr drottins með tárurum, en þerði með hári, ok smurði með smyrslum, ok⁴ þeim munninum, er aðr hafði hun syndgaz með, kýsti hun fætr drottins. Svo margar fornir fann hun af sialfri ser, sem hun hafði oleyfðar lystingar i ser. Tölu lastanna sneri hon i tolu mannkostanna, at alt þionadi þat guði i iðraninni, sem aðr gerði hann reidan i syndinni. En Simon, sa er varn herra hafði innkallat, skyniadi hennar athæfvi, ok fyrirleit hann Jesum ok möglaði i hiarta sinu fyrir þat, er hann rak hana eigi brott fra ser, sem hann taladi þessi orð: «Ef þessi maðr væri spamaðr, mundi hann at skyru vita, hver eða hvilik [kona sea væri eða eigi, sem æ honum tekr, því at hun er syndug.» Gregorius segir, at þessi maðr var drambfullr⁶ ok fyrirleit hina syndugu konu, þvíat falsat rettlæti hafnar ok svivirdir synduga menn, en satt rettlæti sampinuz við þa, ok hann mundi hana með hælum brott hafa rekit⁷, ef hun hefði at hans fótum kropit. En vorr herra, [sannr læknir⁸, er sat i milli tveggia siukra manna, annars þess, er heill var at viti en siukr af syndinni, en annars þess⁹, er tapat hafði vitinu ok sik kendi eigi siukan, svaraði sialfs hans hugrenningh ok sigraði hann með sialfs hans¹⁰ orðum, með þeim hætti sem þa er vitlauss¹¹ maðr ber sialfr at sér þat reip, sem hann skal binda með, æ þessa leid: »Simon, sagði hann, þer hefir ek nokkut at segia.» Hann svaraði: «[Segit þer¹², meistari.» Jesus mælti: «Tveir skulldunautar áttu fe at luka einum auðigum manni; er vanr var at taka tvifallda leigu af¹³ peningum sinum eptir akvednum¹⁴ tima. Annarr atti at luka .d.¹⁵ peningha en annarr .l.¹⁶ peningha. En því at þeir höfðu eigi fe¹⁷ til at luka skulldina, gaf hann þeim upp alt feet¹⁸.

1 [hversu miklum harmi su hitnadi, er eigi skammadizt fyrir samkundoðnum at grata sinar syndir *B, C.*   2 þvöandi *B*; þvandi *C.* 35
 3 [var gefin *B, C.*   4 saal. *B, C*; *A* har með över ok.   5 [er kona sia; er *B, C.*   6 drambviss *B, C.*   7 keyrt eða rekit *B*; rekit ok keyrt *C.*   8 [tilf. *B, C.*   9 þessa pharisei *B, C.*
 10 eins *C.*   11 vitstolinn *B, C.*   12 [Seg *B*; Seg þat *C.*
 13 a *B, C.*   14 akvedinn *B, C.*   15 fim hundrutt *B, C.* 40
 16 fim tigi *B, C.*   17 tilf. *B, C.*   18 werd *B*; verdit *C.*

En hvarr hyggur þu at framarr elskadi [sinn uppgiafara¹ skuldrarinnar.] Hann svaradi: «Þat trui ek, at sa hafvi framarr elskat, sem² framarr var upp gefvit.» Jesus svaradi þa: «Rettliga dæmir þu.» Hann sneriz þa til konunnar, en talaði þo til Simonar: «Hvart serr þu konu þessa, er mer þionar? Ek³ gekk inn i hus þitt, ok gaft þu mer eigi vatn, til þess at þvegnir væri fætr minir, en kona þessi þo með tárurum sinum fætr mina ok þerði með hári sinu. Þu kystir mik eigi, en síðan ek gekk i hus þitt, þa let hun eigi af at kyssa fætr mina⁴. Þu lezt eigi smyria hofut mitt með oleo, en hon smurði með smyrslu fætr mina.» Ok þa er hann hafði taldi goða luti hinnar syndugu konu, ok sva illa luti falsamliga⁵ kristins pharisei, sneriz hann til hennar ok mælti: «Fyrirgefiz þer, kona, margar syndir, þviat þu elskadir mik miok.» Sem hann segdi sva: «fullkomliga brennir þu upp ryð syndarinnar, þviat⁶ at þu hitnar hardla miok af elldi⁶ astarinnar.» Ok er hann hafði þetta mælt, þa toku nokkurir af þeim, er at borði satu með honum, at tala með ser: «Hverr er þessi⁷, er syndir gefr upp?» Jesus mælti þa til hennar: «Far þu i fríði⁸, þviat trua þin gerði þik heila.» Gregorius segir, at þvi gerdi trua hennar hana heila, at⁹ hun efaði ekki um, at hun mætti⁹ þat fæ, er hun beiddiz. Af þeim tok hun styrkleik truarinnar, sem hun tok aðr af von heilsunnar. I frídi var henni bodit at fara, at hun gengi um sannleiks götur, en dræpi eigi fótum i æhlekingar¹⁰. Þa fórum ver i frídi, er ver gongum þann vegh vors herra bodorda, sem oss leidir allдри undan hans endalaussi¹¹ miskunn.

Eptir þat for drottinn þadan um borgir ok kastala með .xii. lærisveinum sinum, prédikandi af himna ríki, ok konur nokkurar, þær er hann hafdi leyst¹² af ohreinum óndum ok af siuknadum. Milli þeira var Maria Magdalena, su er drottinn rak fra .vii. diöfla, sem Marcus [sagði ewangelista¹³. Innocencius sagði sva af henni: Siau diöflar kvoldu hana, þvi at þeir sviku hana með .vii. hattum, eighi at eins æ þat leidandi at gera þat eigi¹⁴, sem gera skyllði, helldr ok at gera þat, er [eigi skyllði¹⁵. Ok er þessi grein halldandi i milli peccatum ok delictum, at delictum verðr i tion¹⁶

1 [meir uppgjofna B, C. 2 er B, C. 3 saal. B, C; er A.

4 Ok þa er hann hafdi þetta talt, þa mælti vorr herra enn vit Simon tilf. B. 5 falsliga B. 6 hita B. 7 sia B, C. 8 ok ver heil sottar þinnar tilf. C. 9 matti B. 10 saal. B, C; a lekkningar A.

11 endalausri B, C. 12 leystar B, C. 13 [gudspiallamadr segir B, C. 14 tilf. B, C. 15 [saal. B, C; gera mátti A.

16 tioni B.

goðra verka, ef maðr vinnr eigi vinnandi luti, en peccatum er at vinna ovinnandi luti. Meðr þessu hvarutveggja moti var hun sek i hiarta, þviat hun let eigi at¹ þvi leidaz, sem goðr andi skaut henni i hug, en hun samþykkti þvi, sem illr andi skaut i hug henni. Delictum framdi hun með munni, þviat hun þagði yfir sönnnum lutum, peccatum framði hun með munni, þviat hun sagði ok talaði osanna luti; delictum vann² hun i verki, þa er hun felldi niðr goða luti, peccatum vann³ hun i verki, þa er hun vann illa luti. Synd hennar var mikil ok morg ok opinber: mikil, þviat Jesus rak .vii. diofla fra henni; morg, þviat henni voru margar syndir fyrirgefna; opinber, þviat hun var kona hardla syndug i borginni. Ollum let hun sik uppi með visum tilgang, engan rak hun fra ser viliandi. En þvi at mikil var synd hennar, bætti hun med miklu hugarangri; ok þvi at synd hennar var morg, bætti hun með margfolldu starfvi ok erfidi; en þvi at synd hennar var opinber, bætti hun með miklum ok merkiligum kinnroða. Þviat þessir .iii. lutir giora mannzins iðran guði þægja: sorg eða angr i hiarta, kinnrodi i andliti, starf eða erfvidi i verki; eptir atkvædi hins visa Salomonis, þvi er hann segir: Með þeim hætti skal hverr⁴ bæta, sem hann misgorir. Hin synduga kona kom þvondi til miskunnarbrunnzins, skelf⁵ med miklu hugarangri, ok dögdi drottinligha fætr með mikilligum⁶ kinnroða; hnekt⁷ stod hun æ bak hia fotum Jesu ok kysti fætr hans ok syndiz fyrir ðgliti⁸ hans með mikilli skemd, ok þott hun þegði með munni, kalladi hun med hiartanu. Eigi flædi⁹ hun at synaz liot fyrir boðsmönnnum, þviat þeir sæa hina ytri luti, en guþ leit hina innri luti, [ok hun þottiz¹⁰ liotari i samvitzkunni fyrir innan en i ofrægðinni fyrir utan. Með miklu starfvi kom hun¹¹ með alabastrum, þat er smyrslaker af marmara gert; smurði hun fætr drottins eigi um sinn helldr optarr, fyrr i husi Simonis pharisei með smyrsl, i annat sinn i husi Simonis leprosi, smurði hon hofut hans med nardo pistico hit þriðia sinn, þa er hun keypti smyrsl at bera æ likam hans¹². I þessum lutum er hardla diupt stormerki ok til eptirdæmis¹³ draganda¹⁴: afgjord hiartans hreinsadi hun með tárurum, afgjord munnzins hreinsadi hun med kossum, afgerd verksins hreinsadi hun med smyrslum. Ok svo sem hun lef limi sina

1 eptir B, C. 2 framdi C. 3 drygdi B, C. 4 hann B. 5 skelfð B, C.
 6 tærum medr merkiligum B, C. 7 hneykt B, C. 8 augliti B, C.
 9 flydi B, C. 10 [at hun þættiz B, C. 11 goðfus tilf. B, C.
 12 Jesu B, C. 13 eptirdæma B, C. 14 saal. B; dragandi A, C. 40

þiona ohreinleik til illzku, svo let hun limi sina þiona rettlæti [með litillæti¹ til heilagleiks. Misgerdi hun med fimm likamsins vitum, syn ok heyrn, bergingh, ilmingh ok átekningh, ok med ollum þessum vitum bætti hun yfvir. Misgerdi hun med augum, þviat kvenmannz saurlifvi kenniz i augum; bætti hun með augum, þviat Maria gret hia leidi drottins fyrir astsemdar sakir. Misgerdi hon med eyrum, þviat hun sneri heyrn sinni² til skröksagna; bætti hun með eyrum, þviat hun sat hia fótum Jesu ok heyrði orð hans. Misgerði hun með nösúm, þviat hun þefaði syndsamliga af sætum ilm³; bætti hun med nosum, þviat hun smurði drottin med smyrslum, sva at þefaði⁴ um alt husit. Misgerdi hon med munni, þviat varrar putunnar eru sem driupandi seimr hunangsins⁵; bætti hun med munni, þviat hun stoð æ bak⁶ Jesu ok kysti fætr hans. Misgerdi hun með hondum, þviat [þessa heims kona⁷ braut með hondum smiðat herbergi, þat er at skilia, su sala, er sialfr gud gerði ser til herbergis, fyrirkemr ser með⁸ saurlifis synd; bætti hun med hondum⁹, þviat hun þvó fætr Jesu með tarum sinum ok þerði med hari sino. Misgerdi hun med vangeymslu, fyrir illgirnd ok ovitzku ok breyskleik. Synd ovitzku bætti hun med alitning gudligrar vitzku, þviat Maria valdi ser hinn bezta lut ok sat fyrir fótum drotni ok [nam kenningar¹⁰ hans. Breyskleiks synd bætti hun með styrk¹¹ ok stadfesti æ pislartima Kristz, þviat þa er allir lærisveinar flydu fra drotni, fylgdi hun honum alt til dauda ok stod hia krossi hans med Mario¹² modur hans ok Johanne ewangelista ok Marie Cleophe. Synd vangeymslunnar bætti hun með merkiligri þionostu, þeiri er af guði var lofut, þa er hann mælti sva: «Hvi erut þer þungir konu þessi, gott verk vann hun æ mer ok sendi smyrsl¹³ æ likam minn at bua mik¹⁴ til graptar. Synd illgirndar bætti hun med embætti astarinnar, eptir því sem vorr herra bar henni vitne sva mælandi: «Margar syndir fyrirgefaz henni, þviat hun elskadi [mik harðla¹⁵ miok, ok astin hylr hardla mikinn fiolda synda.» Ok sva sem fyrrum nægðiz¹⁶ með henni syndin, þviat hun var full af siau dioflum, þat er netiut morgum syndum ok lostum, sva nægðiz¹⁶ ok með henni guds miskunn, þviat hun vard af hans astgíof full af

1 [*mgl. B, C.*   2 *sina B, C.*   3 *hlutum B.*   4 *ilmadi B, C.*

5 *mgl. B, C.*   6 *hia fótum tilf. B, C.*   7 [*heimskan B; heimsk kona C.*   8 *af B, C.*   9 *hond B; munni C.*   10 [*heyrdi ord B, C.*

11 *styrkleik B, C.*   12 *Marie B, C.*   13 *þetta tilf. B, C.*   14 *saal.*

15 [*mgl. B, C.*   16 *gnægdiz B, C.*

ollum mannkostum ok krapturn. Svo segir Commestor, at sumir¹ ætli þenna atburð gerz hafa i Nazareth, en eigi fæz profvan til þessa af sialfum guþspiollunum um stund ok stað.

4. Ok er Jesus for þadan i Judeam, gekk hann i nóckurn kastala, tok þa fyrr nefnd Martha hann i sitt herbergi². Senniliga var hon sel, er hun odladiz þann at fæða, er fædir alla veroldina ok sialfr er braud englanna, ok vard maklig at hafva þann at gest, er herbergir ok heimir hvern mann, þann er i heiminn kemr; þann fæddi hun, er fædir allar skepnur, ok lukti i husi þann hinn mikla konung ok herra, er heiminn allan lykr i hnefa ser. Hun sa ok þann, er margir konungar ok spamenn girntuz at sia, ok sæa eigi, ok heyra, ok heyrdi eigi. Mikil tign er at þiggia slíka vinattu af³ guds syni ok maklig miklu lofi. Ok er hun hafdi hann inn tekit undir sina husþekiu, valdi hvor þeira systra ser þa þionostu, sem hun hugdi⁴ honum framaz mundo⁵ þoknaz. Maria sat hia fótum hans ok heyrdi kenning hans, fusari at vera fædd helldr⁵ en at fæða. En Martha annadiz margháttað⁶ matbunadar starf, ok því at hun hafdi hlotit hinn tignazta gest, villdi hon stunda honum at þiona med hinni hæstu tign ok virðing, hybylin⁷ at reinsa ok pryða, bua sætin ok hvilur⁷, drykk ok²⁰ vistir. Sva syndiz henni, sem eigi mætti alt hyskit ok heima-folkit til vinnaz at veita þvilika þionostu vórum herra, sem honum sómði, ok því stoð hun fyrir honum angrsfull ok mælti til hans: »Minn herra, sagdi hun, [þer gefvit⁹ eigi at því gaum, er systir min lætr mik eina þionostu veita, fyrir því bid ek þik, at þu²⁵ biodir henni mer at fultingia.« En hann svaradi: »Martha, þu ert sorgmoð miok ok berr annsemd¹⁰ fyrir¹¹ marga luti, en eitt er nauðsynligt; Maria valdi ser hinn bezta lut, þann sem eigi mun af henni tekinn vera.« See her agætan herra, þann er fyrir utan alla manngrein¹² vill ollum hialpa ok af ymsum þiggia¹³ ymsar³⁰ þionostur, ok elskar ok lofar. Svo lofadi hann annarrar þionostu, at hann lastaði eigi fyrir annarri, ok mat þo, at því er Commestor segir, framarr þat er Maria sat hia¹⁴ fótum honum¹⁵ ok heyrdi ord hans, i því er hun valdi ser þann lut, er eigi mundi verda af henni tekinn, en eigi fyrir því at hun væri hærri at verðleikum,³⁵

1 meistarar tilf. B, C. 2 hus B, C. 3 sialfum tilf. B. 4 trudi B, C. 5 mgl. B, C. 6 saal. B, C; margháttaðar A. 7 hilylin B, C. 8 hvilurnar B, C. 9 [hvi gefi þer B, C. 10 saal. B, C; andsemd A. 11 um B, C. 12 saal. B, C; manngirni A. 13 þiggr B, C. 14 fyrir B, C. 15 saal. B, C; hans A.

þviat þadan vandiz¹ varr herra at þiggja heimbod at hinni sælu Marthe i hennar herberghi. Ma af þvi marka, hversu mikla velgerninga ok hversu miklar þackir, ok hversu miklar ðmbunir hann veitir fyrir þa gestrisni, er eigi er til heimskrautz gior ok fyrir
 5 olmusur ok þionostu vid fatęka menn, ef þat er gort fyrir utan rygd ok mōglan ok eptirtølur, ef fram er latit dæmi þessarrar konu Marthe, þar sem fyrir hennar vinskaf ok gestrisni reisti hann² af dauda Lazarum brodur hennar ok elskaði aull þau systkin Mariam ok Martham ok Lazarum.

10 5. Fra þeim tima fylgdi Maria Magðalena Jesu ok lærisveinum hans med fullkominni ast bæði at ðnd ok likama, veitandi sinn mikla auð til atvinnu honum ok hans fylgiurum. Fyllti hun þa tvefalldiga³ hans bodord, þat er⁴ sva mælti: Sa er mer þionar, fylgi hann mer, ok þar sem ek em⁵, mun minn þionostu-
 15 maðr vera.

66. A cinum tima tok Lazarus, sa er fyrr var nefndr, stríðan siukleik⁷ heima i Bethania i kastala þeira systra hans, er þa satu yfvir honum. Þær sendo þa menn at segia Jesu: «Nu er [sa siukr⁸ er þu elskar.» [Af þeim malum⁹ ma skilia, at Jesus var
 20 þa¹⁰ eigi i Bethania. [Augustinus segir, at¹¹ fyrir þvi sendu þær honum orð, at brodir þeira var siukr, at vita, ef hann villdi græða hann; en hann dvaldi at græða¹², til þess at hann mætti hann¹³ af dauda reisa. Eigi villdo þær sva mikils dirfaz at mæla sem [konungr Regulus: »Kom þu ok græð,« ok eigi sem centurio¹⁴
 25 hundredshöfþingi: »Bíð þu ok mun þegar verða.« Ef hans trua er lofut þvi, at hann þottiz eigi verðr, at Jesus kvæmi i hus hans, helldr mælti hann: »bíð þu, drottinn, ok mun þegar sveinn minn verða heill,« hversu er trua þessarra tveggja systra lofandi, er þorf þotti vinna at eins at segia græðaranum: »Nu er sa siukr
 30 sem¹⁵ þu elskar,« sem þær segdi: »þörf vinnr um sótt hans vitand þin ein saman, þviat þu gerir eigi bæði elskar ok fyrirlætr.« En þa er Jesus heyrdi sendibodann¹⁶, mælti hann: »Þessi siuknadr leiðir hann eigi til dauda¹⁷ - [þat er at hallða hann i dauda¹⁸ -

1 af valdiz B. 2 tilf. B, C. 3 saal. B, C; fastliga tiu A.

35 4 hann tilf. B, C. 5 saal. B, C; er A. 6 Her seghir fra Lazarus A; Uppreistr Lazarus B; andlat Lazar. C. 7 siuknad B, C. 8 [sykizt sa B, C. 9 [Augustinus segir: Af þessum malum þeira B, C.

10 tilf. B, C. 11 [ok B, C. 12 hann tilf. C. 13 tilf. B, C.

14 [konungrinn ok eigi sem B, C. 15 er B, C. 16 sendibodit

40 B, C. 17 bana C. 18 mgl. B, C.

helldr er hann fyrir guds dyrd, at sonr guds dyrkiz fyrir hann.«
 Af því at hann hafði heyrð [sendibodit um¹ sagðan siukleik
 Lazari, var hann í þeim stad² tva dagha, at liðnir mætti verða
 fyrir dagar fra dauda Lazari, þá er hann kvæmi aptr í Betthanium.
 Hann mælti þá við lærisveina sína³: »Förum enn⁴ í Judeam.« Þeir
 svorudu: »Fyrir því viltu þangat fara, þar sem þeir villdu næstum
 gryta þik?« Hann svaradi: »Hvart eru .xij. stundir dagsins? Ef
 nokkurr gengr æ daghinn, drepr hann eigi fótum, þvíat hann sier
 lios þessa heims; [en ef hann gengr a nott, drepr hann fótum, því-
 at þá er eeki lios⁵.« Þat ma sva skilia: »Ek em dagr, en þer er-
 ut .xii. stundir, því þurfvit þer mer eigi rað at kenna eða⁶ fordaz
 med mer at fara.« Eptir þat sagði hann þeim dauda Lazari fyrst
 med figuru, en þar næst med berum ordum, ok sagðiz fagna fyrir
 þeira hönd, þvíat batna mundi trua þeira, ef þeir sæi hann af
 dauda risa, fyrir þat er hann hafði eigi þar verit, þar⁷ sem eigi¹⁵
 mundi daudinn drotnat hafa, ef⁸ lifvit hefði nær verit. Síþan
 foru þeir í Betthanium, ok hafði Lazarus þá fíora dagha í grof
 legit. Margir Judar hófðu komit til þeira systra at hugga þær
 um brodur daudan. Ok er Martha heyrdi, at Jesus for⁹ þangat
 æ leið, rann hun ut af stadnum í moti honum, en Maria sat eptir²⁰
 heima. Ok er Martha sa hann, mælti hun: »Minn herra, eigi
 mundi brodir minn dauðr, ef þu hefdir her verit. En veit ek, at
 þu þiggr af guði [alt þat¹⁰ er þu hefvir bedit.« Augustinus segir:
 Eighi mælti Martha nu: «Bid ek at þu reisir upp brodur minn,
 þvíat hun vissi eigi at [broður hennar væri naudsynligt upp¹¹ at²⁵
 risa af dauda, þetta eina mælti hun: »Veit ek, at þu matt, ef þu
 vill.« Jesus mælti þá við hana: »Upp mun¹² risa brodir þinn.«
 Hon svaradi: »Veit ek, at hann mun upp risa í hinni efztu upp-
 risu.« Sem hun segði: «Af því er¹³ ek vis, at hann mun upp risa,
 er almenningr riss upp.« Jesus mælti þá: »Ek er¹³ upprisa ok lif.«³⁰
 Sem hann mælti: »Þu [Martha, upp mun risa brodir þinn¹⁴ æ
 efzta degi, satt er þat, en þó mæ sa upp reisa hann nu þegar, er
 þá mun hann upp reisa, þvíat ek em upprisa ok lif.« Enn mælti
 Jesus: »Hverr sa er æ mik truir, mun þó lifa, at hann hafvi aðr

1 [*mgl. B, C.*   2 sem sendibodit kom til hans *tilf. B, C.*   3 at 35
 lidnum þessum tveimr dögum *tilf. B, C.*   4 *tilf. B, C.*   5 [*tilf.*
B, C.   6 ok eigi *B, C.*   7 svo *B, C.*   8 þar sem *B, C.*
 9 var *C.*   10 [hvat *B, C.*   11 [brodir hennar væri naudsynligr
B, C.   12 *Her mgl. 1 Blad i B.*   13 em *C.*   14 [Martha segir:
 upp man brodir minn risa *C.*

dauðr verit; ok sa er lifir ok truir æ mik, mun eigi deya at eilifu.« Þat er sva at skilia, at sa sem¹ æ mik truir, þott hann hafvi dauðr verit i likam, mun lifa i önd, þar til er hann lifnar, ok horund hans, su² er þa lifnar, mun allðri deya þadan af. Ok
 5 hverr sa sem¹ lifir i likam ok truir æ mik, þo at hann deyi stund-
 ligha likams dauða, þa mun³ eigi deya at eilifu fyrir lif andans ok odaðleik upprisunnar. Þvi næst mælti Jesus: »Hvart truir þu þessu Martha?« [Hon mælti: 4 At skyru, herra, truda ek, at þu ert sonr guds, sa er komt i þenna heim.« Sem hun segdi:
 10 «Þa er ek fekk sanna tru, truda ek, at þu ert [upprisa, truda ek, at þu ert⁴ lif, truda ek, at hverr sa maðr, er æ þik truir, mun lifa, þott hann hafi dauðr verit, ok sa er lifir ok truir æ þik, mun eigi deya at eilifu.« Eptir þetta gekk Martha heim ok sagði systur sinni, at meistari var kominn ok kalladi hana. Hun stoð upp ok
 15 gekk ut af kastalanum i þann stað, sem systir hennar hafdi skilit við Jesum, ok mælti við hann: »Eigi mundi brodir minn dauðr vera, herra, ef þu hefdir her verit.« Judar margir, þeir sem þar höfdu komit at hugga þær systr um brodur sinn, gengu þegar af kastalanum, er þeir sá Mariam ut ganga skiotliga. Augustinus
 20 segir: Af því bar ok sva til, at guð villdi marga lata vera vitnis-
 menn, at⁵ hinn ferdagadi risi upp. Ok er Jesus sa Mariam grata ok sva Juða, þa sem hia stoðu, gret hann með kalli ok tárfeeling ok mælti: »Hvar settu þer hann?« Sem hann mælti: »Veit ek, at hann er dauðr, en eigi, hvar hann er grafinn.« Þetta mælti
 25 hann af manndominum, þviat hann veit alt med guddominum. Maria mælti: »[Kom ok se⁶.« Þat er at skilia, kom til ok veit miskunn, þviat þa sierr⁷ Jesus, er hann miskunnar. Ok þa gret Jesus. Judar mæltu þa: »Nu ma sia, hversu hann elskadi þenna mann.« Sumir mæltu: »Mundi eigi sa, er syn gaf þeim er blindr
 30 var fæddr, mega þat gera, at sea madr dæi eigi?« Enn er þat vitanda, at því let Jesus hann deya mega, at hann mætti hann upp reisa, dvaldi hann hit minna, at hann matti⁸ gera hit meira. Jesus gret þa enn hástöfum ok kom til leiðissins; en þat var höggvit niðr i berg ok velt yfir steini. Hann mælti þa: »Rærit af
 35 steininn!« Martha mælti: »Illa þefar likit, þviat nu hefir hann .iiii. dagha i iordu⁹ legit.« Hann mælti þa: »Sagða ek þer eigi, at þu mundir sea dyrd guds, ef þu trydir?« þat er at hinn fuli ok

1 er C.   2 þat C.   3 hann tilf. C.   4 [tilf. C.   5 þess er C.
 6 [Minn herra, kom til ok sea C.   7 ser C.   8 metti C.   9 leidi C.

hinn ferdagadi mundi upp risa. Ok at frarærdum steininum mælti hann: «Þackir geri ek þer, fadir, þviat þu heyrir mik. En ek vissa, at þu heyrðir mik iafnan. Ek talada þessa luti fyrir sakir lyds þess, er hia stendr, at þeir trui¹, at þu sendir mik.» Eptir þat kallaði Jesus mikilli roddu med tarfelling: «Lazare², 5 kom ut.» Sem hann segði: Gakk ut þu af grof, er at sonnu er staðr dauðra manna, ok kom ut, þat er i lios, er at sonnu³ er staðr lifandi manna. Hann gekk þa ut sveipaðr um hendr ok fætr ok huldr med sveitaduki um andlit. Jesus bauð þæ lærisveinum sinum [at leysa hann⁴ ok lata brott fara, þat er at skilia lata fara 10 eptir vilia. Þeir gerðu sem hann bauð. See her mikinn vitnisburd gudligrar astar vid Mariam. Maria gret, ok þa gret Jesus; Maria gret, [þa er⁵ brodir hennar var eigi lifs; Jesus gret ok kallaði hann til lifs, sva sem hann þyldi eigi at sea Mariam gratandi⁶. Margir Judar, þeir sem til þess höfdu komit at hugga 15 þær systr⁷, ok æ þetta takn sa, truðu æ Jesum. Sumir foru ok sögðu Phariseis yfirgypingum taknit, ok varð þetta verk storum frægt. Comcestor segir, at friadaginn fyrir passionem domini, þa er gudspiallit er lesit, varð sea⁸ atburðr a hinum fyrsta degi hins fyrsta manadar eptir lögmalí Moysi. En þeir lutir, er Jesus vann 20 fra [þessum degi⁹ til þvottdags fyrir palmsunnudag, koma ekki til þessarrar sögu.

7. A hinum setta degi¹⁰, ef taldr er sialfr paskadagrinn ok laugardagrinn med .iiii. milli settum dögum, kom Jesus i Bethaniam ok tok snæding i husi Simonis¹¹ hins likþræ. Hann hafði 25 likþrár verit ok af gudi græddr, en helt þo hinu fyrra nafni; sva sem Matheus er publicanus kallaðr i guþspialli, eptir þvi sem hann var, aðr hann kvæmi¹² til Kristz. Margir af Judum, þeir sem til paskahalldzins foru, komu fyrir þat i Bethaniam, at þeir villdo sia Lazarum, er Jesus reisti af dauda. Höfþingiar kennimannanna 30 hugsudu at veita honum bana, þviat margir menn truðu fyrir hans sakir æ Jesum en fyrirletu þa. Kastalamenn veittu Jesu snæþing, en Martha þionadi. Lazarus sat at matbordi med honum. Af þessu efni, segir Augustinus, at eigi hygdi menn sionhverfing vera þat, er hinn daudi reis upp, var hann einn af uppsitandum, lifði 35 hann, taladi hann, snæddi hann. Sannleikr upprisunnar syndiz,

1 þvi *tílf. C.*   2 *veni foras tílf. C.*   3 *skyru C.*   4 [*tílf. C.*
5 [þat at Lazarus. *C.*   6 *sytandi C.*   7 *um brodur daudan tílf. C.*
8 þessi *C.*   9 [þessu *C.*   10 fyrir pascha *tílf. C.*   11 leprosi
tílf. C.   12 kom *C.*

en otrua Juda hneyktiz. Commestor segir, at gallDRAMENN reisa upp dauða menn sva, at þeir binda undir armleggi þeim blauð þau, er galldrilgar figurur eru æa ritadar; þeir ganga ok tala ok megu eigi snæða. En sia upprisa var profut med [sannindum ok
 5 ollum¹ lifsmörkum ok med löngum tíma eptirkomandi æfvidaga, þviat su bok er heitir Speculum Ecclesie segir Lazarum byskup verit hafa ut i Cípr eptir dreifing Kristz lærísveina um .xxx. vetra ok reist marga af andar dauða, svo sem hann² var sialfr reistr af likams³ dauða. Augustinus segir [in libro de verbis domini⁴ ok,
 10 at boðsmenn spyrdi⁵ hann af helviti, en hann sagdi þeim [med glöggri⁶ grein, ok þa höfdu helviti fundit sinn birtara, þott þau hefði langan tíma löynz. Maria systir hans tok smyrslaker, gert af þeim steini er alabastris⁷ heitir, ok vel varðveitir ospellut smyrsl; þetta smyrslaker var fult af nardo. Nardus er eitt tre
 15 med þykkum rótum, lágt at uppvexti, svart at lit ok breyskligt⁸. Ofanvert treit ferr dreift, ok er fræit vaxit sem aux. Smyrslagiordarmenn temprá smyrsl af spizum ok öxum ok sva af flurum tres þessa, ok ero af spizunum dyrst smyrslin, en önnur ero lagh ok litils verd. Þvi segir annarr guþspiallamadr þetta smyrsl
 20 verit hafa af spizum gort, en annarr kallar nardum pistieum, þat er oblandat⁹ med öðrum smyrslum eda ufalsadr¹⁰. Sumir segia, at pisticus taki nafn af stad þeim, er nardus vex eda geriz; smyrslit var libra at mali eda þunga. Hun braut þa, þat er at skilia, at hun upp lauk fyrr nefnt ker ok steypti yfir höfud Jesu,
 25 ok sva smurði hun fætr hans, en þerði med hari sinu, ok ilmadi smyrslid um alt husit. Aa þeim sama degi görir herra pafinn i þessa minningh olmosor fatækum monnum, þviat þeir ero fætr himnakonungs ok ganga æa iordunni, þat er at mæta vosi ok erfidi i heiminum, ok ero lægztir at virðingu i Kristz likam. Judas
 30 skarioth, einn af tolf mötunautum Jesu, öþokkadiz við hennar pionostu ok mælti: «Til hvers kemr tapan smyrsla þessa, þviat þat matti seliaz meirr en þrimr hundrudum peningha ok verda¹¹ gefit fatækum monnum.» Johannes ewangelista greinir, at Judas mælti þetta eigi af því, at hann hirti um [fatæka menn¹², hellðr fyrir því

35 1 [sonnum C. 2 tilf. C. 3 andar C. 4 [mgl. C. 5 spurdu C.
 6 [fra pislástodum med gnogri C. 7 alabastrum C. 8 breyskt,
 en ilmr sem cipressus, flur þess eru litil at verdleik en mikil at þyck-
 leik C. 9 oblandinn C. 10 Pistis er trua aa girzku mali, ok
 kallazt því nardus pisticus, sa er ecki er falsadr tilf. C. 11 vera C.
 40 12 [olmosur C.

at hann varðveitti fehirðzlor Jesu, ok þa luti, sem offraðir voru, bar hann eigi at eins, helldr bar hann ok brott ok stal, þviat hann átti husfreyiu ok sono, ok fekk þeim. Af þessum sagði David i saltaranum: Verði synir hans föðurlausir, en husfreyia hans eckia; þeim gaf hann þat sem hann stal. Sumir meistarar sanna þat, at fehirðinum væri skipat tiund af ollu offri fyrir starf sitt, ok þottiz hann missa .xxx. peningha i aullu smyrslinu, þviat peninghar ero tiund af hveriu .c. peningha þeira, sem hann talði¹ verd smyrslsins; var hann sva dygdarlaus, at hann villdi sva mikit hafa ok afla æ likam Jesu meistara sins, sem hann þottiz missa i smyrslinu, ok þvi selldi hann drottin fyrir sakir rangrar agirni, er upp rann² af þessu efni. Adrir lærisveinar samsinnudu Jude i því, at [þeir letu³ ser mislika hennar tiltæki, ok þo fyrir utan alt fals, helldr fyrir astar sakir vid fataeka menn. Jesus hirti þa⁴ um þessa þykkju ranga, er þeir höfdu⁵ æ þionosto Marie, med þessum orðum: «Fyrir hvi erot þer þungir konu þessi, gótt verk vann hun æ mer, þviat fataeka menn munu þer iafnan hafa med yðr, en mik munut þer eigi iafnan hafa. En hun vann þetta at smyria minn likam fyrir komanda graptartima minn.» Sem hann segði sva: Latit hana gera þetta við mik lifanda, medan hun ma, at smyria likam minn, þann er skiott mun grafinn verda, þviat þetta mun hon gera vilia við mik lidinn en mega eigi. Graptarembætti er þat, er hun gorir⁶ at tilvisan heilags anda þott ovitandi, en eigi fiarglutran. Ok enn segir hann: «Ek kann yðr at segia, at þetta hennar verk mun sagt vera i⁷ minningh, hvar sem þetta guðspiall er⁸ predikat. Sem hann segdi: Eigi mun þetta hennar verk þagat þar⁹, sem mitt nafn er predikat. En eigi er undarligt, þott hun leggi fram fyrir mina skyllid smyrsl sitt, þar sem ek mun skammbragdz fyrir hennar skyllid hella ut [mitt blöð¹⁰.» Her um segir Beda prestr: Maria smurði eigi at eins fætr Jesu drottins, helldr ok hofut hans, sem ver námum af guðspialli Mathei ok Marci. Ok eigi er efanda, at af þessi syndugu konu sagði Lucas, at hun smurði fætr drottins ok þerdi med hari sinu, ok gerði hun þetta hneigð til fota honum æ medal iðranar tara. En siþan eptir upp-reistan Lazarum brodur hennar smurði hun fætr drottins i annat sinn milli fagnada rettlætisverka, ok þa efadi hun sik ekki til þess [at retta sig upp til þess¹¹ at smyria höfud hans. Hit fyrra sinn

1 vera tilf. C.   2 saal. C.; risa A.   3 [lata C.   4 sidan tilf. C.
 5 lögdu C.   6 vid mik tilf. C.   7 hennar tilf. C.   8 mun vera C.
 9 tilf. C.   10 [blöði minu C.   11 [tilf. C.

er eigi greint, hvers kyns smyrsl eda hversu mikil voru, en hit sidarra¹ sinn er greint, at þat var af nardo ok sva mikit sem libra heitir. Commestor segir sva af guðspiallamanna orðum, at hinn næsta morgin eptir þessa atburdi for drottinn til Jorsalaborgar ok reid osnu, ok vann aðra þa luti, sem gudspioll votta, ok hvarf hvert kyelld apr til paskahaldz Juda i Bethaniam. Augustinus hinn mikli segir² þat vera kastala, en Beda prestr segir vera borg setta i hallirum Oliveti fiallz, sem fyrr segir³. En svo sem æ⁴ leidd pinsl drottins, var Maria Magdalena honum astudig ok nærgöngul, sem Johannes ewangelista segir, at hun stod hia krossi drottins med sialfri drotningu himins ok iardar ok oðrum, þeim sem⁵ gudspiallit segir, ok bætti [hun med⁶ staðfesti nyrrar guds gíafar synd hins forna breyskleiks.

8. At liðinni pisl ok dauða grædarans ok rygð graptar hans bio Maria Magdalena med oðrum konum Mario modur Jacobi ok Salome smyrsl at smyria likam Jesu i leidi lagðan. Þær foru ok kómu þangat hinn sidarra lut nær, þa er himin tok at birtaz af⁷ solu til austrs, ok toluðu sin i milli, hverr velta mundi [steini þeim hinum mikla fra munna leiðissins⁸, sva at þær mætti inn fara. En þa er þær litu til⁹ annat sinn, var hann fra voltinn, en hann var þa fyrir munnanum, er þær komu i fyrstu, þviat drottinn hafði af¹⁰ luktri grof upp risit. Þær sáu¹¹ þann guds engil, sem steininn hafði ræðan, sitia æ honum. En fyrir þa ógn, er af stod englinum, fellu varðmenn, þeir sem Judar höfdu sett til at giæta grafarinnar, i omegn¹², sva at þeir lágu sem daudir menn, en vissu vitz sins ok sæ¹³ upprisu drottins, ok voru vottar, ef þeir villdu¹³ satt fra segia. A þessi nott skiptiz dægratala; aðr for nótt fyrir degi, en þaðan af skiptiz dægr¹⁴ at miðri nótt, þa er varr herra reis upp, ok er nu síðan hvor nótt sameiginlig¹⁵ hvorum-tveggia degi. Ok er konurnar óttafullar af þessi syn litu um sik, sæ þær tva engla i mannligri mynd ok æsiónu. Þa neigðu þær við þessa syn andlit sin til iardar. Englarnir mæltu þa til þeira: «Fyrir hvi leitit þer lifanda med dauðum?» Sem þeir segði: Fyrir hvi leitid þer i gróf, er dauðra manna staðr er, Jesum þann, er upp er risinn ok lif er allra lifandi manna, sem hann sagði yðr.

1 saal. C; þriðia A.   2 Her begynder atter B.   3 greinir B, C.

4 at B, C.   5 er B.   6 [med styrk ok B, C.   7 i moti B, C.

8 [fra munna leiðisins þeim steini harða miklum sem þat byrgdi B, C.   9 i tilf. B.   10 at B, C.   11 sa B, C.

12 umeghin C.   13 villdi B, C.   14 tilf. B, C.   15 sameigin B, C.

«Ok nu farit þer [til ok siait legit, ok segit¹ lærisveinum hans, at hann reis upp ok mun fara fyrir yðr i Galileam.» Þær mintuz þa, at Jesus hafði þeim þetta sagt. I þa minning, er konurnar hneigdu andlit sin en knefellu eigi vid syn englanna, hneigir heilug kirkia andlit sitt en knefellr eigi fra paskum fram um hvitasunnu viku⁵ i minning upprisú drottins. Þær foru þa at finna lærisveina Jesu þangat², sem þeir voru i herbergi. En Maria Magdalena for at finna Petrum ok Johannem ok sagði þeim drottin tekinn vera af leidinu, ok kveðz eigi vita, hvert [þeir höfðu fært hann³. Com-mestor segir, at med henni sytti afl astarinnar, ella⁴ var hun¹⁰ hrædd ok vissi litit ok trudi fyrir því Jesum brott tekinn⁵, þar sem hun fann hann eigi. Þeir runnu þa med henni til leiðissins ok fundu eigi likamann, en sa sveitaduk, þann er sveipat [var med⁶ höfud hans, skildan fra öðrum dukum, þeim sem bukrinn⁷ var sveipaðr med, ok vaðan⁸ i einum stað, ok trudu hann i brott¹⁵ tekinn, sem hun hafði sagt. Eptir þat fóro þeir til [herbergis sins⁹. En Maria stod eptir vid leiðit ok gret. Ok þa er hun leit inn [i þat¹⁰, þa sa hun hina sönu engla hia þeiri steinþro, sem likaminn hafði i legit, annan at höfði¹¹, en annan at fótum. Gregorius segir: Af þessu ma marka, hversu mikit afl astarinnar²⁰ tindrát hafði hiarta¹² þessarrar heilögu¹² konu, þar sem hun stod eptir hia grof græðarans, þa er lærisveinar hans hurfu fra, ok því bar sva til, at hun [stoð ein eptir, þa er hon ein sa Jesum¹³. Augustinus segir: Eigi finn ek aðra sök, fyrir hvi Maria leit inn¹⁴ i leidit, helldr en þa, at hun trudi hvarki ser ne öðrum um þat,²⁵ at Jesus væri i brottu, ok hugdiz þann at finna, er hun ðlskadi. Englarnir mæltu þa: «Hvat grætr þu, kona?» Sva sem þeir bannadi henni at grata, þa er efni voro¹⁵ til þess at fagna. Hun svaradi þeim þa: «Brott toku þeir [herra minn¹⁶, en eigi veit ek, hvar þeir settu hann.» Þeir svara¹⁷ þa engu. Hun sneriz þa ok sá³⁰ Jesum standa hia ser ok vissi eigi, at hann væri. Hann mælti þa: «Hvat grætr þu, Maria, eða hvat leitar þu?» Sem hann syndi henni at grata eigi þann daudan, sem lifdi, ne leita þann, sem stoð hia henni. Hun hugdi, at hann mundi vera giætzlumadr gardzins,

1 [-at segia B; ok segit C.   2 a leid tilf. B, C.   3 [hann var 35
ferdr B, C.   4 eðr ella B, C.   5 af leidinu tilf. C.   6 [hafði
med verit B.   7 bolrinn B, C.   8 saman tilf. B, C.   9 [herbergia
sinna B, C.   10 [mgl. B, C.   11 höfðum B, C.   12 tilf B, C.
13 [ein sá Jesum, þa er hun ein var eptir B, C.   14 mgl. B, C.
15 stodu B, C.   16 [saal. B, C; hann A.   17 svörudu B, C. 40

þess er grofin var í, ok mælti til hans: «Herra, seg mer, ef þú tokt hann, hvar þú settir hann, at ek mega taka hann.» Jesus mælti þá: «María! sagdi hann. Hun kendi hann: þá Jesum. Innocencius segir: Kendi Jesus Mariam, ok þá kendi María Jesum.

5 Fyrrum gret Jesus um sok Márie, þá er hann sa hana grata brodur sinn dauðan, ok reisti hann upp til lifs. Nu gret María um sok Jesu, þá er hun leitadi hans lifanda með dauðum, en Jesus þoldi eigi grat hennar ok syndiz henni [risinn af dauðanum². At kendum Jesu kalladi hon hann meistara ok fell til fota honum

10 ok villdi halda æ honum³, eptir því sem hun var vön. Jesus mælti þá: »Hird eigi þú, María, at taka æ mer, þvíat ek hefir eigi enn upp stigit til feðr mins, at skilia í hiarta þínu.« Sem hann mælti: Eigi munt þú oðlaz at taka æ þeim lifanda með þínum hondum, sem þú leitadir dauðan, ok trudir brott tekít lík

15 en eigi son alíafnan fedr. Ok enn mælti hann til hennar: »Far þú ok seg bræðrum⁴ mínum, at ek stig upp til míns fedr ok yðvars fedr, til míns guðs ok yðvars guðs.« Sem hann mælti: Skiott munu þeir sía mik⁵ til himins stiga.

9. A þessum⁶ tíma hurfu grafarverðirnir heim í Jerusalem

20 ok sögðu Phariseis sónn tíðindi, at drottinn var upprisinn. En þeir keyptu storfe at þeim, at [þeir leyndi⁷ sannindum [af þessum atburð⁸, en reisa lygi þá, at þeir hefði sofnað vokumenninir, en æ þeiri stundu hefði lærisveinar Jesus⁹ stolit líkam hans í¹⁰ náttmýrkri. Þeir toku við fénu ok helldu þessu falsi, sem þeir höfðu

25 saman sett. Ok þat sanna allir Judar alt til þessa dags, at Jesus væri af grofinni stolinn en eigi upprisinn. María Magðalena fór þá með sannri tru ok fullkominni vitand drottinligrar upprisu ok fann konur þær, sem fyrrum höfðu hía henni verit um morgininn, ok sagði þeim sína syn. Þær runnu þá allar saman¹¹ með rettri

30 tru æleidis¹² til lærisveina Kristz. Jesus rann þá æ moti þeim sva mælandi: «Heilar seth þer.» Þær krupu þá til knia¹³ honum ok helldo um fætr hans. Jesus mælti þá: »Farit þer ok segit bræðrum mínum, at þeir fari í Galileam, þar munu þeir mik sía.« Commestor segir, [at þessa vitran í Galilea¹⁴ einkadi drottinn því

35 til, at hann trudi þá alla lærisveina Jesu víð hafa verit, ok þá

1 *agl. B, C.* 2 [af dauda risinn *B, C.* 3 þeim *B, C.* 4 *saal. B, C;* brodur *A.* 5 til fedrs(!) míns *tílf. C.* 6 þeim *B, C.* 7 [leyndi *B, C.* 8 [um þenna atburð *B;* um þessa atburði *C.* 9 hans *B, C.* 10 brautu í *tílf. B, C.* 11 samt *B.* 12 *aa* leid *B, C.* 13 *saal. B, C;* fóta *A.* 14 [í Galileam *B, C.*

asakaði hann þa um tortrygð¹ ok¹ hiartaligan hardleik. Konur-
 nar runnu þa ok sögdu .xi. lærisveinum sytandum sins herra
 dauða, at hann var upprisinn. En þeir hugdu, at þær spottadi
 þa, ok truðu eigi. Petrus rann þa til leiðissins, ok er þat truan-
 ligt, at þa hafi drottinn vitraz² honum, þott þat se eigi i guð-
 spiollum greint. Se her milldan meistara ok miskunnsaman herra,
 þann er fyrst syndiz þeim, er framaz voru sorgfullir, Marie ok
 Petro. See her liosan lampa heimsins ok skinanda guds gimstein
 med göfugligri birti Mariam Magdalenam³, þa er fyrr⁴ var saurug
 ok syndafull, en nu var oll glóandi med⁵ astsemð sins græðara¹⁰
 ok staðfost at leita sins⁶ lausnara, ok fyrir þessa staðfesti fekk
 hun þann forpris af⁷ honum at bera hans sendiboðum hinum
 hæstum hit hæsta sendiboð hins hæsta fagnadar, ok vera rett kollut
 postoli postolanna af upprisu hins⁸ millda meistara, sem Marcus
 segir: Maria Magðalena sagdi postolum, at hon sa drottin upprisinn.¹⁵
 Konan skenkti⁹ sinum bonda i paradiso sáran dauða fyrir áto
 hins bannaða eplis, en nu¹⁰ boðadi konan karlmanninum hit sanna
 lif af sialfs drottins grof, ok su er fordum bar fram ormlig ord til
 alldrtila øllum heimi, su bar nu fram sagnir fra¹¹ upprisu sins
 lifgiafara ollum til eilifs fagnadar, ok af þeiri hendi toku ver²⁰
 forðum dauða drykk, sem nu toku ver lifs drykk. Fyrir þessa
 skynsemi syngr heilug kristni æ hennar messudegi¹² Credo in
 unum deum sem æ hátíðum sialfs græðarans ok Márie modur hans
 ok postolanna. See her makligan meistara ok goðan giætzlumann
 guðligrar hiardar sælan Petrum, þann er sialfr gud leiddi or þoku²⁵
 þrennar¹³ neitingar til þrennar iatningar sins sæta nafns, ok
 syndiz honum fyrst af postolum eptir upprisu sina, þviat hann
 vissi. Petrum eigi mundo þora, nema hann hefði hann nefndan,
 med oðrum postolum i Galilea¹⁴ fyrir sik at koma at lata sea sik
 milli lærisveina, ok at hann mætti æ¹⁵ ser marka, hversu hann³⁰
 ætti oðrum ostyrktir at vorkynna¹⁶.

10. Sva segir Speculum Historiale, at hin heilaga Martha
 fylldi þat guds boðord, er hann segir sva: Hverr sa er fyrir lætr
 hus eða herbergi, foður eða moður, bræðr eða systir, husfreyiur
 [eða syni¹⁷, eignir eða akra fyrir minar sakir, mun hundratfalt i 35

1 um tilf. B. 2 birzt B, C. 3 saal. B, C; Maria Magd. A.
 4 fyrrum B, C. 5 i B, C. 6 meistara ok tilf. B. 7 sialfum tilf. B, C.
 8 sins B, C. 9 fyrrum tilf. C. 10 tilf. B, C. 11 saal. B, C; fyrir A.
 12 saal. B, C; messu A. 13 þungrar B, C. 14 Galileam B, C.
 15 af B, C. 16 varkynna C. 17 [mgl. B, C.

moti taka ok eignaz eilíft líf. Öll audæfvi sín skipti hon í þria staði. Einn veitti hun Marie Magðalene systur sinni, en hun veitti þann til atvinnu vórum herra ok lærisveinum hans; annan veitti hon Lazaro brodur sínum; hinn þriðia varðveitti hon sialf fram um pislartíma Kristz ok upprisu ok veitti þar af veitzlur vórum herra ok lærisveinum hans. En eptir uppstigning hans lagdi hun þat, sem eptir var, fyrir [fætr postolum² Kristz, þa er mikill fioldi kristinna manna hafdi sva mikít samþykki, sem þeir ætti eitt hiarta ok eina önd, ok engin hafdi ne eitt eiginligt, hellr var þeim alt sameiginligt.

11³. At líðinni dyrdarfullri upprisu drottins vars [Jesu Kristi⁴ voru þær badar systr Maria ok Martha med postolum hans ok⁵ lærisveinum framan⁶ til uppstigningar hans stadfastar at bænahaldi ok öðrum goðgerningum⁷, til þess er þær þágu med öðrum guds vinum astgiöf hins helga anda. Er þat truanligt⁸, at af þeim megi skilíaz ord Luce ewangeliste, þau sem sett eru í lof vorrar fru. Hann segir, at guds postolar gengu eptir uppstigning lausnarans af Oliveti fialli apr í Jorsalaborg ok upp stígu í eitt loptus, þar sem Petrus hafði herbergi ok adrir postolar guds. 20 Þeir voru allir stadfastir æ bænnum med kononum ok Marie móður hans⁹ ok bræðrum hans. Er þat truanda, at þær hafvi þar verit í skola skirlífis ok annarra mannkosta í hófgardi himneskrar paradisi¹⁰ med hinum hæstum raðsmönnum himnakonungs ok vottum vars drottins upprisu, hugsandi hans lögmál¹¹ nætr ok daga, þar 25 til er þær þágu med öðrum hans vinum haleíta gípt hins helga anda.

12¹². En þa er vaxa tok fioldi Kristz lærisveina, gerðu Judar at þeim sva mikinn ofríð, at þeir raku þa af sínum heruðum, suma settu þeir í myrkvastofu, sem Petrum, suma gryttu þeir, sem Stephanum, suma halshíoggu þeir, sem Jacobum, suma settu 30 þeir æ skip ok fluttu æ síofardiup at frateknum árum ok austrkerum¹³, strengium ok styrum ok ollum skipreiða, vistum ok vatnkerum¹⁴ [ok ollum þarfendum¹⁵, utsellda í olmeik vindar¹⁶ ok vógs¹⁷, at þeir tapadiz sem skiotaz. En þott grimmleíkr Juða

1 tilf. B, C. 2 [saal. B, C; Petr postola A. 3 fra systrum Marie ok Marthe Overskr. B. 4 [Jesus Kristz B, C. 5 öðrum tilf. B, C. 6 fram B, C. 7 godum verkum B, C. 8 trulígt B, C. 9 drottins B, C. 10 paradisar B, C. 11 saal. B, C; upprisu A. 12 Um ufríð Juða vit guds vini Overskr. B; Er menn toku tru C. 13 austrkerum B; auskerum C. 14 vatzkerum B. 15 [tilf. B, C. 16 vindz B, C. 17 vatnz B; vags C.

landflæmði af sinum fostriorðum naligha alla vars herra vini, þa var þo hans almattig hond þeim nalægh, su er þeim skipadi i betri staði, vegsamadi ok tignadi ok auðgaði með breidum bygðum, bæium ok storum kastolum, borgum ok hinum friðuztum fiarlutum, 5 klaustrum ok kirkium. Nu auðgar hann þa eilifum¹ fagnadi, en þa hugði hann hverium þeira med sinni fagrigrigi forsea eiginligan stad: hann skipadi, Narbonam² Paulo, Arelaten Theophimo, Tholosam ok Vaskoniam Saturino³, Lemovidas Marciali, Santonas ok Aqvitaniam Eutrophio, Cenomannum ok Britanniam Juliano, Turonum Kaciano, Lugdunum Hirennio, Vesuncionem Ferucio, 10 Arusicam odrum⁴ Eutrophio, Petragoricas Frontoni, Velliacum Georgio, ok alla Galliam Dionisio. Serhverium heruðum voru serhverir feðr ok forverendr⁵ af guði gefnir, þeir sem þau pryddu lifendr med miklum mannkostum ok agætum iartegnum.

13. At hitnanda þessum harða stormi, er Judar gerðu ofrid 15 guds vinum, þa var hin sæla Martha rekin med oðrum lærisveinum af sinum heruðum ok⁶ svipt ollum auðæfum med systur sinni ok heilugum Maximino, þeim sem einn var af .lxx. ok tveim Kristz lærisveinum. Sa hafði forðum skirðar þær systr at guds bodi, en nu leiddi hann þær med biortu ðemi blezads lifnadar um himnesk- 20 ar götur heilagra boðorða til eilifs fagnadar. En þa er þau voru oll æ skip komin⁷, leiddi varr herra vind hvassan or sinum fehirðzlum, þann er för⁸ þeira flutti i goða höfn hia Marsilio borg. Þau ganga þa til nalægs bæiar⁹ at fyrirlatnum farkosti sinum, ok því at þau fundo engan, þann er þeim villdi veita⁹ neitt herbergi, 25 taka þau ser náttbol¹⁰ i einu porti skamt fra blothusi heiðinna manna, ok lágu þar æ bænum fastandi þa natt alla. En er dagadi, kom þangat su rangláta þioð, er þar bygdi, at færa fornir skurðgoðum sinum. Þa stod hin heilaga Maria Magdalena upp or flokki heilagra manna med þekkiligu andliti ok predikadi fyrir 30 þar komnu folki gudliga tru med sva¹¹ mikilli snilld, at allir undruðuz fegrð hennar ok orðfimi¹².

14. I þann tima reð fyrir borginni Marsilia rikr hertogi, sa er husfreyiu atti. Þeim syndiz heilug Maria Magdalena i svefni biðiandi, at þau veitti hialpir¹³ helgum monnum, þeim sem [þar 35 voru komnir aureigar¹⁴, af sinum eiginligum gnottum; hun ægd;

1 at eilifu i himneskum B, C. 2 saal. B, C; Narbolam A. 3 saal. B; Satrator A. 4 saal. B, C; aurum A. 5 formælendr B, C. 6 tilf. B, C. 7 rekin B, C. 8 far B, C. 9 tilf. B, C. 10 nattstad B, C. 11 saal. B, C; sinni A. 12 ordhegi B, C. 13 nockura 40 hialp B. 14 [ðreiga voru þar komnir B, C.

þeim um sidir ógurligri guds reidi, nema þau gerði hennar vilia. Tveim sinnum syndiz hun henni, en hit þriðia sinn badum þeim, ok med reidipokka ok elldligu andliti. En þau letu eptir hennar æminningum ok fæddu Kristz lærisveina æ sinum kosti. Þessi fru hafdi lengi obyria verit, en litlu siðarr kendi hun sik fyrir bænir Mario Magðalene barn hafa getit. Ok er þat var vitat¹, urðu þvi allir fegnir þeira vinir, þviat langan tima höfdu þau saman verit ok mátt eigi barn² geta. En þvi at hertoginn villdi reyna, hvart þeir lutir væri sannir, er Maria Magdalena hafdi sagt af Kristi, for hann til Jorsala [at vitia heilaga stað³, ok vard viss sanninda um alla þa luti, er Jesus gerdi her i heimi. Ok er hann kom aptr, fann hann son sinn iartegnasamligha fæddan. Nokkurum tima siðarr tok fruin sott ok andaðiz. En fyrir bænir sællar Marie Magðalene lifnadi hun, ok lofudu allir truandi menn gud. Eptir þat foru þau i herat þat er Aquense heitir, þar voru þau iðin at fostum ok bænahalldi ok sneru morgum lyd til guds med predikan ok guþligum taknum. En hann veitti hinni heilugu Marthe storligha⁴ gipt i heilsugiöfum vid siuka menn ok snilld [i framflutningh⁵ heilagrar predikanar, ok fyrir kenningar hins heilaga Maximini byskups ok þeira systra Marthe ok Marie tok hinn mesti luti manna tru briotandi skurdgod sin ok reisandi heilugh Kristz musteri.

15. Einn mikill dreki var milli þeira staða, er annarr heitir Arelaten en annarr Avicnon, skamt fra æ þeiri er Rodanus heitir. Hans hinir fremztu lutir voru sem æ fugli, [hinir sidarri lutir hans voru⁶ sem æ fiski. Hann var digrari en uxi ok lengri en hestr, höfud hafdi hann sem leo; tenn hans voru hvassar sem sverzdoddar; fax hafdi hann mikit sem hestr; hvass kamb⁷ gekk eptir baki hans sem breid óxaregg; reistr⁸ var aptr æ honum stort ok storligha snarpt; hann hafdi sex fætr furduligha sterka; klær hans voru sem a birni; hali hans var vaxinn æ þa lund, sem æ þeim eitroirmi er vipera heitir; vængi hafdi hann tvo langa ok breida, sva at þeir huldu allan hans likama, ok voru þeir sva sterkir⁹, at fyrir þeira [storan sterkleik¹⁰ letti hann eigi fyrir nokkurskonar¹¹ höggvopnum ne flugvopnum ne neinum¹² vigvælum.

1 fætt *B, C.* 2 erfingia *B, C.* 3 [ok vitiadi heilagra staða *B, C.*

4 stormikla *B, C.* 5 [framburðar ok flutningh *C.* 6 [hinn sidarri hlutr hans var *B.* 7 *saal. B, C;* kampr *A.* 8 hreistr *B, C.*

9 ok þyckir *tülf. B, C.* 10 [traustleik *B, C.* 11 neinum *B, C.*

40 12 nockurskyns *B, C.*

Svo var hann styrkr, at hann mátti með sinum grimmeik¹ sigrá .xii. leona eða björnu. Þessi dreki var af landzmonnum kalladr Taraskonus; þat hugðu menn, at hann mundi getinn vera af siodreka þeim, er Leviathan heitir ok í Jobs bok er nefndr, ok hafvi sa dreki farit eptir hinu mikla hafvi austan af Galathia Asie, ok er hann² hinn grimmazti dreki, er³ liggr í sio eða vötnum. Ok hefir⁴ þat kvikvendi, er í Galathia elz ok Bonachum heitir, blandaz við siodrekann til þessa getnadar. Þetta olma dyr Bonachum er sva illrar natturu, at þat verpr af ser vellheitu driti, því er brenns⁵ af hvat sem fyrir verðr, æ þa, er þat sækia, sva sem um .xxx.⁶ faðma, þannig sem skeyti flygi⁷. Þessi dreki drap marga menn, þa er foru um þann skogh, er hann la í. Asna ok hesta reif hann kvika í sundr. Skipum, þeim sem eptir ánni⁸ foru optliga, vellti hann iafnlaga. En þa er mannföldi kom til með vopnum at elta hann æ skognum, flyði hann í ána ok leyndiz. Ok um⁹ sidir, þa er heraðsmenn gatu með engu móti fordaz hann, ok máttu með [engum móti⁹ sigrá hann, heyrdu þeir sögd takn þau, er guð let ser sóma at vinna fyrir sæla Martham, ok komu skyndiliga til hennar biðandi litillatliga, at hun vitiadi heraðs þeira ok leysti þa undan þessum skaðsamliga dreka, er þeim veitti margskyns vandræði. At heyrdo þeira erendi sampindiz ok samharmadi [hun þeira efni¹⁰, ok treystandi gudligum krapti for hun ok fann drekann a¹¹ skogi liggjanda æ því manzhræi¹², sem hann hafdi nydrept, ok tok þa at snæða sitt herfang. En Kristz husfru gekk at honum oskialfandi ok stokti¹³ yfir hann vigðu vatni, því sem hun hafdi með ser haft, ok kross drottins bar hun með ser sva sem oruggan skiolld moti þessu hinu illfusa dyri. En hann vard við þessi hennar tiltæki sva óttafullr, at hann matti or þeim stað, sem þa var hann, ekki fram fara ok engan olmleik af ser syna ne neitt mein [af ser¹⁴ gora, ok stod sigradr sem sa sauðr, er ekki af hefir. En hun dvaldi allz ekki, ok batt hann með sinum eiginligum gyrdli, sva at allir undruduz, þeir sem æ þetta sæ¹⁵. Þvi næst dirfdiz lýðrinn ok gekk alt at drekanum ok barði hann með grioti ok stangadi með spiotum til heliar. Eptir þenna atburd tok sa staðr, sem drekin hafdi hiði¹⁶ haft, af honum heiti ok var

1 mikla grimleik vidiáfnaz eða B, C. 2 tilf. B, C. 3 ok B, C. 4 haf B, C. 5 brennr B, C. 6 þriatigi B, C. 7 flugi B, C. 8 er Rodanus heitir tilf. B, C. 9 [eingum kosti B, C. 10 [heilög Martha þeira mein (meini C) B, C. 11 í B, C. 12 mannhæri B. 13 fyrst tilf. B, C. 14 [mgl. B, C. 15 horfðu B, C. 16 hidit B, C. 40

kalladr Taraskonus, en aðr het hann Verluc, þat kollum ver svartan stað, þviat þar voru miklir ok myrkir skogar.

16. Eptir þat lögdu heradsmenn margar ok miklar bænir at hinni heilughu Marthe, at hun dveldiz ælengdar med þeim. Ok um sidir med samþykki hins heilaga Maximini byskups ok Marie systur hennar var hun [þar eptir¹ iðin at bænahaldi ok vokum² ok fostum, sva lengi sem hun lifdi. En hverr mun þat mega med ordum inna³, hversu mörg erfidi ok hversu margar þrongvingar, eda hversu miklar sottir, eda hversu margfalldan ofrid, eda hversu mikinn skort hun þoldi matar ok drykkjar i þeim stad. Ok þat er eigi vór⁴ at greina, þviat hin fyrstu .vii. ær nærdi hun helldr en fæddi sinn likam med hnotum ok grasarótum brám ok skogar-eplum, sva sem hun mátti minnz [lifa vid 5. Eptir þat var fyrir hennar eggjan ok framkvæmd i þeim stad kirkia gior i nafni vars drottins Jesu Kristz ok Marie modur hans, hardla mikil ok tiguligh, ok þar sömnuduz saman margir brædr ok systr undir postoligum lifnadi. Þar lifdi hun yfrit stirdliga⁶ vid sinn likam. A vetrum klæddi hun sik med saudskinnzkyrtli ok herfviligum mótli. A sumrum hafdi hun hárlædi næst likam sinum, en yfir utan kyrtil ok kapu. Jafnan gekk hun berum fótum, hvita hufu gerva af ulfalldahári bar hun æ höfði ser, knutottan gyrdil brugdinn af hrossahári hafdi hun lagdan at miðium kvidi sinum sva hardliga, at holldit morknadi undan⁷, ok fellu madkar af þeim sárum, er þadan af gerðuz. Rekkia hennar var sva fallin, at smatt hris eda vinvidarkvistir voru fyrir halm, en harklædissekkur var til undirbreidu, ok steinn at höfði. Hvarki letti hun af söngum⁸ nótt ne dagh, ok starfadi þo iafnan nockut⁹ nysamligt¹⁰. Gestrisni, þa sem hun hafdi vanz¹¹ i Bethania, helt hun sva einkannliga, at eptir þvi sem fyrri hafdi hun þoknaz bædi gudi ok monnum, vard hun enn storliga fræg ok leiddi med sinum lofligum lifnadi ok heilagri predikan [mörg þushundrat¹² manna gudi til handa, svo at af þeiri frægð ok þvi ægæti, er almenningr sa med henni, toku þeir kristiliga tru med heilagri skirn.

17. Þa er hin heilagha husfru Jesus Kristz Martha predikaði guds bodord æ nöckurri fagri engh, þeiri er la fyrir hlidi borgar-

1 [tilf. B, C.   2 nattvokum B, C.   3 skyra B, C.   4 wör B; var C.   5 [nyta B, C.   6 st'dliga A, B, C.   7 fyrir B, C.   8 ne bænahaldi tilf. B, C.   9 tilf. B, C.   10 Her mangler et Blad i B.   11 vanizt C.   12 [margar þusundir C.

innar, er Avinion heitir¹ vid ána Roddanum, ok græddi þar siuka menn, þa sem til hennar voru færdir, var einn ungr maðr oðrum megin árinna, sa er hana villdi giarna sea ok heyra, þviat hann sa mikinn mannfiolda samankominn þeim megin árinna, sem hann var eigi. En þott hann hefði eigi² skip, let hann eigi fyrirvinnaz ne ærvøxtinn hepta sina ferd, helldr kastaði hann klædum ok tok nðckvidr at svima³ yfir ána. En er hann kom iafnær badum bðckunum, tok hinn [sterkazti stridr⁴ straumr árinna med sinu ofvægu⁵ affi at draga hann i kaf⁶. Hvat þarf þat⁷ til langmælis at draga, margir liopu til ok unnu ekki at⁸, þat sem honum¹⁰ var⁹ til fultings. Allan dag [leitudu menn¹⁰ hans med skipum ok soknum, ok fundo hann eigi fyrr en annan dagh nærri nóni. Náðu þeir likinu ok kostudu þvi med 'mikilli sorg'¹¹ fyrir fætrguds ambatt¹². En hun samharmaði sut þeira ok bað allan þann lyð, er þar var vid staddr, at leggi az æ iorðina til bænar ok¹⁵ æsta¹³ þess almatkan guð, at hann leti ser sóma med sinum mikla krapti at gefa aptr lif sveini þessum. Ok er lydrinn hlyddi hennar bodi, lagðiz hun a likit ok retti hendr sinar i kross sva mælandi: «Heyr þu drottinn Jesus Kristus, er med þinni heilagri ok óætlanligri¹⁴ milldi reistir af dauda þinn kæran vin Lazarum brodur²⁰ minn, þu helldr med¹⁵ þinni hendi lukla lifs ok dauda, þu kallar dauda menn til lifs, ok þu bydr daudanum bod, ok hann flyrr fyrir þinu valldi. Heyr þu, hinn godgiarnazti gud, mitt miuklæti, ok lit æ bæn ambattar þinnar ok æ þenir annarra þeira, sem nu kalla æ þitt mikla nafn, ok biod, at lifs andi hverfi aptr i þetta²⁵ lik, til þess at nærverendr ok [tilkomendr, siændr¹⁶ ok heyrendr snuiz til þin af aullu hiarta, ok lofvi þin stortakn af ollum hug, ok trui þik sinn sannan hialpara.» Ok er hun hafði lyktat [bæn sinni¹⁷, reis hun upp ok tok i haund hins dauda svo mælandi: «Heyr þu, hinn ungi maðr, ris upp i nafni drottins Jesu Kristz af³⁰ þeim dauda, sem þik helldr.» Þa reis sveinninn upp heill ok osakaðr ok var skirdr i nafni heilagar þrenningar.

18. I þenna tima gerduz þrir sidlatir byskupar til þess at finna hina¹⁸ sæla Martham fyrir gudliga æminning. Engin þeira vissi annars kvomu, ok kómu þo allir senn, Maximinus Aquensis,³⁵

1 er adr er nefnd tilf. C. 2 ecki C. 3 symia C. 4 [stridazti C.
5 ofvegiu C. 6 kafit C. 7 her C. 8 um C. 9 væri C.
10 [leitadi lydrinn C. 11 sut C. 12 ambattar C. 13 bidia C.
14 oumrædiligr C. 15 i C. 16 [vidkomendr ok siandr C.
17 [þenina C. 18 mgl. C.

ok Trophimus Arelatensis ok Eutrophius Aurasicensis¹. Ok er þeir voru komnir, bad hun þa vigia kirkiu þa hina virdulighu, er fyrir hennar röksemd var upp smidut i Kristz nafni ok hans milldu modur Marie. En þeir letu þat eptir henni, ok var su kirkia
 5 vigd .xvi. kalendas Januarij med godfusu guds lofvi, sem vera atti. Ok er þat embætti var framit med² skylldu ok setningh, gengu menn til snæðings æ vidrkvæmiligum tima. Ok um sidir þraut vinit, en guðlig milldi sneri at þeim hiaverandum vatni i vin fyrir bænir sinnar heilagrar husfru Marthe.

19. Eptir skilnat þeira systra Marthe ok Marie predikadi Maria Magdalena lengi guds bodord. En þa er þat kom til eyrna henni, at Pall postoli baud, at konur þegdi i kirkiu, girntiz hun³ at þrongva sik med andligu upplitningar liosi⁴, ok fyrir guðliga æminningh flydi hun leyniliga i hina snðrpuztu eyðimork, ok var
 15 hun þar .xxx. vetra i þeim stad, er henni var med eingiligum hondum fyrirbuinn, aullum monnum okunnig, en saudd at eins himneskum næringum, lofandi guð nætr ok daga med heilögum bænum æan afláti; þessi hellir, er hun bygdi, var undir rotum fiallz nokkurs, þess er storliga var bratt ok oslett. Eigi veitti henni
 20 huggan vatn ne vidir, ok eigi græn graus i þessum stad, þviat guðlig milldi birti i þrotnan þessarra luta, at hans vinkona var þar saudd eigi at eins iardligum⁵ helldr himneskum krasum. I þessi iardholu varð hun sva framarliga tignut, at siau sinnum æ hverium degi i þann tima, sem heilog kristni syngr med rettri
 25 reglu .vii. [tida halld⁶, var hun upphafin med engiligum hondum i loptit, ok heyrdi hun þa hina haleituztu lofsöngva himneskra fylkinga eigi at eins med andligum helldr ok med likamligum eyrum. Med þessum hinum sætuztum saunghliodum sadda fluttu þær somu engla hendr hana aptr i helli sinn; þar lofadi hun gud an
 30 aflati ok þurfti eigi likamliga vist.

20. Einn sidlatr kennimadr hafði ser gort litit hus .xv. stadia undan þessu fialli við einn litinn brunn ovitandi allra takna, þeira sem gud gerði æ sinni vinkonu Marie Magðalene. Stadium er .c. ok .xxv. fadma, ok er þat áttungr milu. Þessi kennimadr var
 35 vanr at ganga i eyðimork i fostu inngang⁷ ok vera þar med mikilli bindandi ok sifelldo⁸ guds lofi alla fóstuna. Ok æ einum tima fostunnar, þa er hann var þar i eydimorkinni eptir sinni veniu,

¹ saal. C; Aurelatensis A. ² eptir C. ³ einkanligarr tilf. C. ⁴ lifi C.
⁵ saal. C; iardliga A. ⁶ [tidir C. ⁷ igang C. ⁸ sifellu C.

lauk gud upp augu hans, ok sa hann ¹, med hverium hætti guðligir englar stigu niðr yfir þann stad, sem hin heilaga Maria Magdalena var, ok at þeir fluttu hana syngiandi i hæd himins. En eptir dagstundar bid fluttu þeir lofandi gud hana aptr i sinn stad. En því at langt var milli þess stadar, sem hann var i, ok hellis Marie, ⁵ matti hann sia, at englarnir fluttu eitthvert, en eigi hvat þeir fluttu. Hann tok þa at bidia gud, at honum birtiz sannleikr [um þetta mal², med margföldum tárur. Annan dag eptir at morni skundadi hann sinni ferd i þann stad, sem honum hafði synin birtz. Ok er hann kom nær steinkast fra hellinum, toku fótleggir ¹⁰ hans ok lærleggir at skialfva en briost hans at hrædaz. En þa er hann sneri aptr, matti hann ganga, hvert er hann villdi. En þa er hann sneriz æfram, voru allir limir hans af settir sinum öflum, sva at vanmegn likamans bannaði honum æfram at fara. Hann skildi þa, at guds vili³ talmadi hann at forvitnaz þetta stormerki, nam⁴ ¹⁵ hann þa stad. Ok at ækolludu Kristz nafni segir hann sva: «Ek særi þik fyrir nafn lifanda guds, at ef þu ert⁵ nockur skynsöm skepna, su er byggir i þessum helli, at þu svarir mer ok skyrir fyrir mer allan sannleik þins lifnadar.» Ok er hann hafði þrim ²⁰ sinnum frammi haft þessa særingh, svarar honum sæl Maria af hellinum ok bauð honum nærri at ganga, ok sagdi sik vera Mariam, þa er i gudspialli er fræguz af fiolda sinna eigiuligra synda. Ok siþan greindi hun ut alla frasögn lifs sins. Ok eptir þat er hun [var utrakin⁶, mælti hun: »Þvi at mer er þat af gudi vitrat, at ²⁵ ek muna bratt liða or þessum heimi á medal manna, bid ek, at þu finnr Maximinum byskup skiotligha ok segir honum þat, er þu hefvir sieth⁷ ok heyrð af minu efni. En æ hinum fyrsta paskadegi æ óttusöngs tima skal hann ganga einn i bænahus sitt, þat er hann hefir⁸ smidat, ok mun hann mik þar finna þangat flutta med engilugum hondum⁹.« ³⁰

21. Kennimaðrinn sa engan mann, en hann heyrði roddina, þa er taladi, ok hugdi þetta helldr vera engils rödd en manz. En þa er hann spurði fleiri luta, fekk hann engin andsvör þadan af. Hann for þegar at finna Maximinum byskup ok sagdi honum alt, þat er honum var bodit ok hann hafði sieth⁷ ok heyrð. Byskup ³⁵ vard storliga feginn, er hann heyrði þessa sögu ok gerði gudi þackir. A sialfum paskadags morni gekk hann i sönghus sitt ok

¹ þa tilf. C.   ² [af þessarri syn C.   ³ bannadi honum ok tilf. C.
⁴ gaf C.   ⁵ maðr eða tilf. C.   ⁶ [hafði utrakit C.   ⁷ seð C.
⁸ ser tilf. C.   ⁹ iðna at guds lofi tilf. C.

sa sæla Máriam standa i midium flokki þeira engla, er hana fluttu þangat. Svo mikill liomi ok birti skein um hana, at alt husit birtiz af framarr en af dagligu liosi. Ok er guds madr nam stadar i husdurunum, sa hann helga engla, þa er [hana fluttu þangat¹, liða til himins, en hana standa i miðium flokki þeira med upprettum höndum i kross, svo at nær tveggia alna rum var æ medal likams hennar ok iardar. En þa er hann óttaðiz nær at ganga, þa taladi hun til hans med biortu andliti, því er af sifeldri² syn heilagra engla skein framarr en solar geislar, ok bauð honum blidliga þangat at kalla kennimenn ok klerka, sem hann gerdi. Hann gaf henni þa³ holdd ok blod drottins. En hun tok þat med hinni mestu tara uthelling ok bað alla þa, er [vid voru⁴, biðia fyrir ser⁵ alhugliga. Eptir þat lagðiz hun oll til iardar frammi fyrir altarinu, ok for þa su hin helga ónd or likam til guds æ sialfum upprisudeginum. Sumstadar segiz, at hun hafi fram lidit ellifsta kal. Augusti⁶; ma þat fyrir því segiaz, at þa ero henni tidir gôrvar, ella fyrir því at drottinsdagrinn ma tekinn vera fra paskadeginum eda upprisudeginum, [er iafnan⁷ kemr at hendi. Eptir þat er hun var salut, kendo allir hiaverendr sva mikinn ilm, at alla .vii. daga eptirkomandi þraut alldri i þessu bænahusi. Hennar likam skipaði hinn helgi Maximinus smurðan med dyrum smyrslum i tiguligri steinþro, ok síþan let hann smida yfir hennar sæla likam⁸ vegliga kirkiu med dasamligum hagleik. Gróf hennar eda steinþro var smidut, sem enn ma sia, af hvitum marmara ok grafit æ sialfum steininum, hversu hun kom i hus Simonis ok smurdi med litillæti fætr drottins med dyrdligu smyrslu ok skammadiz eigi at grata milli bodsmanna.

22. En sæla Maria hafdi boðit hinum heilaga Maximino byskupi at segia hinni sælu Marthe systur sinni, at hön mundi skiott finna hana. En hun endi eigi þat fyrirheit lifandi helldr lidin. Litlu síðarr⁹ kom hinn sæli Fronto Petragoricensis ok heilagr Georgius Welliacensis¹⁰, sa er daudr hafdi verit ok upprisinn¹¹, at finna sæla Martham, þvíat þeir voru badir utreknir af sinum sætum fyrir þa sok, at borgarmenn þeira höfdu rækt þeira predikan. Ok er þeir höfdu med henni verit nockura daga, foro þeir heimleidis ok sættuz vid sina borgarmenn fyrir bænafulting,

1 [þessa höfdu þangat flutt C.   2 sifalldri C.   3 at þeim hiaver-
 ondum C.   4 [hia stodu C.   5 henni C.   6 manadr tilf. C.
 7 [iafnan er hann C.   8 legi C.   9 Her beg. atter B.   10 saal.
 40 B, C; celsaracensis A.   11 upprisit B, C.

þat er hin heilaga Martha hafði til guds fyrir þeim. En adr þeir færi heim, taladi hun leyniliga vid sełan Frontonem ok hafði radagiord¹ vid hann um þa luti sem hann² villdi. Eptir þat iatadi hun fyrir honum þa luti, sem hun þottiz móti gudi gort hafa, ok sagdi [sik skiott mundo af likam³. En hann het henni⁵ at veita henni⁴ þionosto, ef-gud villdi sva hafva til skipat.

23. En því at⁵ gud, ömbunari allra goðra luta, villdi giallda hinni sælu Marthe makligar malagiafir fyrir margháttada⁶ velgernainga, þar sem hun þoknaðiz honum um alla luti, let hann ser sóma at segia henni fyrir, at hun mundi æ .xii. manaða fresti¹⁰ liða af þessi verolld. En hun tok bradliga eptir þat riðusott, ok letti su eigi af henni, meðan hun lifdi her i heimi. En er hun atti .viii. daga olifat [i likam⁷, sa hun önd Márie Magðalene systur sinnar til himins borna af heilögum englum. Hun vóttaði þessa syn ollum bræðrum ok systrum þar samansömnudum i guds¹⁵ lofi⁸ sva mælandi: »Samfögnum ver oll i drotni ok giorum þackir hans dásamligri virðing, þvíat nu let hann ser sóma at flytia önd Marie systur minnar fyrir þionosto sinna heilagra engla til fyrirheitinna sæta sins signada rikis. Minnz þu nu ok, sagdi hun, min sæta systir, þins fagra fyrirheitiz, þess er þu hetz at vitiá²⁰ min, þar sem þu lifir at eilifu med sönnum drotni Jesu Kristo.« Ok eigi blekti heilög Maria Martham, því at fyrir hinn atta dag flutti hun hana i sanna sælu himneskrar paradisi⁹. Eptir þat þyngdiz sottarfar hennar, svo at hun lagdiz i rekkju. Þvi næst eggiaði hun alla brædr ok systr at hallda med stadfesti kristiligha²⁵ tru ok skyrdi fyrir þeim oll auðæfvi heilagrar kirkiu, þau er hun hafði¹⁰ samnat ok fal þeim æ hendi. Hun bað þa, at allir helldi [vöku sinni¹¹ ok bædi¹² henni alt til framfarartima hennar gudligrar miskunnar. Þeir gerðu ok sem hun bað. Eptir þat tok hun likam¹⁰ vars herra med hinni mestu tárfeiling hlifandi önd³⁰ sina med því signada vegnesti ok heilogum þenum.

24. A miðia¹³ natt fyrir framferdartima sællar Marthe, at sofnadum bræðrum ok þeim monnum, sem vöku helldu med kertum ok liosum, þaut mikill hvirfilvindr uppvaktr af þeim er öfundar alla dugandi menn, hinum illgiarna andskota, i herberginu, sva at³⁵

1 raadagerdir *B, C.* 2 hon *C.* 3 [honum sik mundu skiott liða af likama *B, C.* 4 graptliga *tíl. B, C.* 5 almattigr *tíl. B, C.* 6 margfallda *B, C.* 7 [her i heimi at likama sinum *C.* 8 nafni *B.* 9 paradisar *B, C.* 10 saman *tíl. B.* 11 [vökum *B.* 12 fyrir *tíl. B, C.* 13 miðri *B, C.*

sloknuðu þriu stor kerti ok þrir lampar. En Kristz ambátt skelfö-
 iz við þenna atburd¹ ok sa þa hræðiligan flokk illgiarnra anda
 fyrir ser. Hun tok þa at biðiaz fyrir með þessum ordum: «Minn
 fadir, minn gud, minn kærastzi gestr! Samnaðir eru svikarar minir
 5 at svelgia mik, mer at moti halldandi rit i hondum ser, þau² er
 skrifadir ero æ þeir lutir, sem ek hefir³ illa gert, mælt ok hugsat,
 sva mælandi⁴: Guð fyrirlet hana, stríðum henni nu ok gripum
 hana, þviat nu er engin sa er hana leysi. Guð minn, guð minn,
 ver nær mer; guþ minn, guþ minn, lit æ hialp mina. Minnz þu
 10 eigi, drottinn minn, æ æskusyndir minar ok óvitzkur.» Við þessi
 ord voknudu þeir, sem sofvit höfðu, ok [leitadu i annat hus⁵ at
 elldi til þess at tendra liosin, þau sem sloknat höfðu, ok dvolduz
 at þessu um stund, þviat þeir fundo eigi elldinn i hinu næsta
 husi, ok foro þeir⁶ i annat hus, þat er firrmeirr var, at⁷ þeir
 15 fengi sitt erendi. En hun var þa einsaman meðan⁸. Ok þa sa
 hun sæla Mariam Magðalenam⁹ renna at rekkiunni, ok hafdi log-
 brand i hendi, af honum tendradi hun oll kerti ok sloknaða lampa
 i herberginu. En er hvor þeira heilsadi aðra með eiginligu nafni,
 þa sa hun þann, er hvervetna er nalægr¹⁰, drottin Jesum Kristum,
 20 sva til sin talanda: »Kom til min, hin kæra¹¹ vinkona, su er
 forðum var min husfru. Nu mun ek færa þik or myrkvastofu
 likama þins til himinrikis hallar, at þu fagnir þar at eilifu með
 heilugum monnum minum, eigi sem gestr helldr sem heimakona
 heilagrar truar ok samborgari heilagra manna. Með mikilli ann-
 25 send¹² þionadir þu mer her æ iarðriki ok tokt mik i þitt herbergi
 ok saddir mik; nu mun ek giallda þer [ömbun fyrir þina þionostu
 stundliga, þa¹³ er gengr um allan iardligan sætleik¹⁴, at þar sem
 ek er¹⁵ sialfr, ser þu með mer, þviat þu þionadir mer ok fylgdir
 mer. En hugganar miskunn, þa¹⁶ er ek veitta þer i heilsugiðfum
 30 [við menn, þa sem¹⁷ þu kendir kenningar, mun ek eigi fra þer
 taka ok hvergi minka, helldr margfallda. Ok þa, er þinnar grafar
 vitia goðfusliga, mun ek milldliga heyra fyrir sakir þinnar astsend-
 ar, ok ek mun framkvæmð veita rettum bænum þeira. En nu
 bið þu litla stund, þviat skiótt munt þu til min koma.« Þvi næst

35 1 motburd *B, C.* 2 þar *B, C.* 3 hefir *B, C.* 4 kallandi *B, C.*
 5 [foro i annat hus at leita *B, C.* 6 þa *B, C.* 7 ef *B, C.*
 8 aamedan *B, C.* 9 systur sína *tilf. B.* 10 iafnan *tilf. B, C.*
 11 kærsta *B;* kærasta *C.* 12 *saal. B;* andsend *A;* astsend *C.*
 13 [fyrir stundligri þionostu þa aumbun *B, C.* 14 sælleik *B, C.*
 40 15 em *C.* 16 *saal. B, C;* su *A.* 17 [þeira er *B, C.*

komo þeir aptr, sem til þess fóro brott at sækia liosin. Þá undruðuz þeir allir, er þa voru oll login tendrat¹, þau er oll voru slokin, þa er þeir gengu or herberginu. Eptir þat frettu þeir at, hvi sva hafði² til borit. En hun kalladi til sin þa af bræðrum, sem hun vissi at heilagligaz lifðu³, ok birti fyrir þeim alla iartegn gulligrar vitianar. Þar eptir let hun sik færa undir alldintre, þat sem⁴ var a bak musterinu, ok dreifa þar undir sik i kross æ iorðina ausku, en þar æ ofan litlar saðir, ok hárklaði þat er hun la æ dagligha⁵; horfði hun til himins ok hafði krossmark fyrir augum ser biðandi svo sinnar dauðastundar med fullri tru. Ok er allir, þeir er hia¹⁰ stodu, lágu æ heilögum bænum, þa let hun lesa til enda passionem [domini nostri⁶ Jesu Kristi, þa er hun hafði med ser flutta af Jorsolum æ ebresku⁷ ritaða. Ok annat sinn let hun upp hefia; en þa er sva var langt lesit, [sem sialfr drottinn sagði vid sitt lifát hin siðursto orð⁸ Pater in manus tuas, domine¹⁵ spiritum meum etc., þat þyðiz⁹ svó: fadir, i hendr þinar fel ek anda minn, þa sofnaði hun sælligha i guði [hinn .viii.¹⁰ kalendas Januarij, hinn setta dagh viku æ hinni .xi.¹¹ tið dags, er hun var [.lxx. vetra¹² at alldri.

25. Utferð hennar gerdu hennar felagar ok förunautar med²⁰ allri godfysi, þeir sem aðr voru hennar heimamenn ok verðugir mikillar frægðar af sinu sonnu litillæti ok sidlæti, Eudochius¹³ ok Sintex ok Germanus ok Epaphras ok Sostines, lærisveinar Pals postola ok förunautar Trophimi, ok Parmenas, er einn var af .vii.¹⁴ hinum fyrstum diaknum, ok Marcilla, su er var þionostokona²⁵ hinnar sælu Marthe ok hun hafði undir skirn halldit. Þessi var su kona, er kalladi [til vars¹⁵ herra or miklum mannfolda sva mælandi: «Sæll er sa kviðr, er þik bar, ok þau briost er þu drakt ero sæl.» Þessir allir [med mörgum oðrum¹⁶ tilkomnum hófðu at heyrðri sótt guds þionostokono þar vakat tvo daga yfir henni med³⁰ kertum ok liosum oðrum. En æ drottinsdaginn biðgguz þeir [til graptligrar¹⁷ þionosto, sumir gretu, sumir sungu salma.

26. I þenna tima bar sva til æ hinni þridiu tið dags i borginni Petragoricas, þa er Fronto byskup sǫng messo ok sat æ stoli fyrir altari, meþan pistill var lesinn i sialfri hofudkirkiu, at hann³⁵

1 tendrut *B, C.* 2 hefði *B*; hⁱ *C.* 3 lifði *B.* 4 sett *tílf. B, C.*

5 iafnliga *B, C.* 6 [vars herra *B, C.* 7 ebreska tungu *C.*

8 [*mgl. B, C.* 9 mæli *B.* 10 [.vii. *B, C.* 11 niundu *B, C.*

12 [siantug *B.* 13 *saal. rettet*; Euchodens *A*; Euchobius *B*; Eycodius *C.*

14 *tílf. B.* 15 [aa vorn *B.* 16 [*saal. B, C*; af mörgum *A.* 40

17 [at veita henne graptliga *B, C.*

sofnadi. I þeim svefni vitradiz honum sialfr græðarinn¹. Jesus Kristus sva mælandi: «Minn elskulighi vin Fronto! Ef þu vill enda þitt fyrirheit, þat sem þu hezt minni husfru Marthe, þa far nu skyndiliga at veita henni graptliga þionosto ok fylg mer.» Ok
5 er hann hafði þetta talat, kómu þeir med augabragdligri ferd badir i Taraskonum ok gengu i kirkiu hinnar guðligu fru Marthe ok toku at syngia med öðrum standandi hia hennar heilaga lik-ama. Ok um allan liksöng helldo þeir heilagar bækr i [höndum ser² fyrir syngiandi, en adrir andsvarandi ok eptir syngiandi fluttu
10 þessa þionosto. Ok badir báru þeir³ likam sællar Marthe ok i leiði lögdu. En meðan þessir lutir gerduz, gekk diakninn⁴ at sofnaðum⁵ byskupi i Petragoricas, þar sem hann sat i sinum byskupsstoli, at lyktaðum ollum þeim söngum⁶, sem fyrir guðspiallit áttu⁷ af klerkum fram at flytiaz. Hann knuði⁸ byskup
15 med hendi sinni ok beiddiz blezarar. En byskup svaf sva fast, at hann vaknadi ekki við hit fyrsta æatak. Allr lyðr undradi, hvi hann dvaldi sva lengi folkit i kirkiunni ok helt eigi fram messunni. Ok um sidir gekk diaknit⁹ annat sinn at byskupi, knuði hann [ok mælti: «Vakit herra, þviat langt hefir liðit umfram
20 vanalighan tima, þar sem messan mátti vel sungin hafa verit; hefir folkit lengi bedit ok er at þrotum komit¹⁰.» En hann vaknadi um sidir sva sem af sætum svefni ok mælti: «Oho, bræðr minir! Hvat gerðut þer mer, fyrir hvi voktut þer mik sva skiótt? Da-
25 drottinn Jesus Kristus leiddi mik af þessum stað til likflutningar hinnar sælu Marthe sinnar husfru, ok nu hofum vid veitt henni graptliga þionosto, sva sem ek het henni fyrrum¹¹. En til þess at þer vitid mik i þessarrar heilögu¹² konu likferð verit hafva, sendit nu i Taraskonum þa menn, er hingat beri fingrgull mitt ok messu-
30 glófa gullbuna, þa er ek dro af mer, ok fekk ek til geymslu sacriste kirkiunnar, adr ek lagda likit i gröf. En þa er ek gekk af kirkiunni, gaf ek eigi gaum at¹³ at heimta gullit ok¹⁴ glofana af þeim, er ek fekk, þa er þer vöktut mik.» Þa voru þegar sendir menn, sem byskup bað¹⁵, i Taraskonum, ok profudu þeir sva alla
35 luti vorþit hafa¹⁶, sem hann sagdi. Þeir báru heim gullit ok

1 drottinn *B, C.*   2 [sinum eiginligum hondum *B, C.*   3 heilagan tilf. *B, C.*   4 diakn *B, C.*   5 sofanda *B, C.*   6 songh *C.*
7 saal. *B;* atti *A, C.*   8 knyði *C.*   9 saal. *A, B;* diakninn *C.*
10 [*mgl. B, C.*   11 forðum *C.*   12 heilagrar *B;* *mgl. C.*
40 13 *mgl. B, C.*   14 ne *B, C.*   15 baud *B.*   16 tilf. *B, C.*

glofann annan, en annan helt sacristus¹ kirkiunnar eptir til vitnisburðar um þetta daindi². Hinn sæli Fronto sagði bræðrum, þa er hann gerði minning þessarrar sælu konu Marthe, at þa er þeir höfdu hana i grof lagit ok þeir gengu or kirkiu, spurdi einn boklærör brodir þess stadar, sa er okkr fylgdi af kirkiu, sialfan drottin, hveer hann væri eda [hvadan hann væri, eda³ hvert nafn hann ætti. En hann svaraði honum öngu ok syndi honum opna bok, þa er hann hafdi i hendi. A hienni var ekki annat ritad en þetta vers: In memoria eterna erit iusta hospita mea, ab [auditu malo⁴ non timebit in die novissimo. Þat er svo at skilia: I eilifri minning mun vera rettvís husfru min, eigi mun hun óttaz vid heyrn illra luta æ hinum sidarsta degi. Ok þa er hann rakti bokina, fann hann þetta sama vers ritat æ ollum blöðunum⁵; því ma auðsynt [vera, at Martha husfru Kristz mun vera⁶ i eilifri minning engla ok manna, ok eigi mun hun ottaz æ hinum efzta dómi af þeiri heyrn, er sialfr guð sagdi illum monnum, þeim er makligir-ero bölvannar: Farit þer bolvadir fra mer i eilifan elld, [þann sem fyrirbuinn er diöfnum ok hans englum⁷ et cetera.

27. Þat birta optlig takn ok heilsugiafir, þær sem yfvir siukum monnum geraz vid gróf [hinnar sælu Marthe⁸, hviliks verdleiks hun er fyrir guði nu ok fyrrum, [þo at ver lukim fátt upp af mörgum. Einn konungr var⁹ Klodoveus at nafni, hann reð bæði Francia ok Theuthonia, ok var fyrstr til guds snuinn af þeim fyrir predikan Remigij byskups¹⁰ af Reimsborg ok tok heilaga skirn. Hann hafdi mikinn verk i lendum, sva at læknar mattu honum enga bot vinna. En því at almennilig¹¹ frægð vóttaði, at [hveer sem einn siukr maðr, sa sem fullri tru vitiaði steinþro¹² heilagrar Marthe, yrði heill¹², for hann þangat ok fann sannindi af [þessum lut ok¹³ frægð af sialfs sins heilsu fagnandi¹⁴. Ok til þess at eigi syndiz hann ofakklátr við þann liufa lavarð, er hann græddi fyrir arnadarord sinnar heilagrar husfru, auðgaði hann staðinn med konungligri mikilmenzku ok lagdi þangat bæi ok kastala, sva at mikit herat, þriar milur at lengð ok breidd,

1 secretarius B, C. 2 daendi B. 3 [mgl. B, C. 4 [audicione mala B, C. 5 hennar blöðum B, C. 6 [þickia ath Martha mun vera husfru Jesu Cristz B. 7 [mgl. B, C. 8 [hennar B, C. 9 [ok at vær lukim faa hluti upp af morgum, þa var einn konungr B, C. 10 erkibyskups B, C. 11 saal. B, C; almenningr A. 12 [hverir sem einir siukir menn, þeir sem med fullri tru vitiodu steinþroar heilagrar Marthe, urdu heilir B, C. 13 [þessi B. 14 saal. B, C; fagnadi A. 15 at tilf. B, C.

skylldo æfinliga þangat til liggja badum megin árinna, er Roddanus heitir. Þessa giöf lögtok hann [ok styrkti með sinu fingrulli; þar með lögtok hann¹ ok, at þessi staðr skylldi frials vera af ollum pyndingum ok leikmanna ælögum. Var ok þessi staðr
 5 i svo mikilli vernd settr af fultingi sialfs upphefiara allra rettinda, at hverr sem einn fékk nöckut víti, sa er þessa stadar rettarbótum gorði nöckut æ móti með stuld eda ráni eda nökkurskyns ofriki eda rangindum eda rangsæri, svikum eda falsaradómi. Marcilla ok Sinthex ok Epaphras hinir skirlifuztu ok hinir postoliguztu²
 10 menn foru i Slavoniam ok predikuðu þar guds erendi með staðfesti goðra vorka. Marcilla lifði .x. ær upp fra andláti sællar Marthe ok ritaði lifssögu³ hennar a ebresku i einni mikilli bok; en ek Sintex snera i latinu, let ek þo marga luti eptir eigi snuna. En Eudochius⁴ ok Germanus, Parmenas ok Sostenes, fostrar ok foru-
 15 nautar sællar Marthe, þionodu gudi vid hennar virðuliga grof, sva lengi sem þeir lifðu, ok urðu i þeim stad pindir i friði heilagrar kristni með ágetri⁵ endalykt.

28. Hin sæla syndakona skein ok morgum taknum eptir sina framför. En þo sám ver, sagdi sa er soguna ritaði, einn
 20 prest Pál at nafni i borginni Cesar Augusta, þann⁶ er eigi villdi fela sik undir bænatrausti hennar, helldr a þat ofan trudi hann eigi taknum hennar. A nöckurum degi, þa er hann steig a hest sinn miukan ok makreiðan, til þess at rida erenda sinna, varð sa mótburdr, at hestrinn tok at laupa svo flugliga sem hit
 25 skiotazta skogardyr um grafir ok götuleysi, sva at kennimaðrinn efaði, hvart hann skylldi láta af honum fallaz æ iorðina eða uppi sitia, ef hann mætti rada⁷. Ok meðan hestrinn for sva með ser, þa hugleiddi hann, hversu marga illa luti hann hafdi gort ok mælt i moti hinni sælu Marie Magdalene, ok het þa iðrandi at viðfrægia
 30 þadan af hennar takn, ef hun leti ser soma at hialpa honum, þo at hann væri omakligr, i þessu [hinu mikla⁸ vandrædi. Ok þat veittiz honum án dvol, þviat varla hafdi hann heitit staðfest, aðr hestrinn gerðiz honum audmiukr, sva at hann matti vikia honum æ hveria leið, er hann villdi. Hann gerði þa guði⁸ þakkir ok
 35 sælli Marie Magdalene. En svo hafði hann langt afleiðis riðit, at varla gat hann aprt sott allan daginn, þat er hann reið æfram, fra morni til dagnala af æði hestzins. Þenna sæa ver síðan hia

1 [tilf. B, C. 2 postoligstu B, C. 3 lif B, C. 4 rettet; Euthodius A; Eudvodius B; Eudodius C. 5 sælligr B, C. 6 saal. B, C; sa A. 7 saal. B, C; rida A. 8 æatlanligar tilf. B, C.

leiði Marie Magdalene vottanda með hinum mesta hiartans trega alt þat, er hann hafði við hana misgert, ok segiandi þenna atburð með mikilli viðrkomning ok iðran.

29. Hinn sæli Maximinus byskup ok iatari almattígs guðs styrði kristni sinni alt til dauðadags styrkiandi hana með predikan 5 ok iartegnum, þviat guðs milldi veitti fyrir hans bænir lif daudum ok syn blindum, heilsu líkþram, höltum göngu, [frelsing diófuloðum¹, ok græðingh ollum sóttum. En þa er sa timi nalgaðiz, er hann vissi af gudligri vitran, at hann mundi liða or likam, let hann i þeiri sömu kirkiu bua ser steinþro hia steinþro sællar 10 Marie, var hann ok þar grafinn eptir sitt andlat. Ok er sæ staðr i sva mikilli virðing halldinn, at engin² konungr ok engin² höfðingi eða valldzmaðr, sa er þangat gengr at biðia ser miskunnar, er sva stollz eða storr, at eigi leggi hann fyrst vópn af ser at niðrkastadri grimd, ok gangi síþan med fullu litillæti i þat haleita musteri 15 med allri goðfysi; ok veitaz þar i þeim stað fyrir bænir sællar Marie Magdalene ollum, þeim er með fullri tru biðia ser miskunnar, slik þarfindi, sem guð ser hverium hialpsamliguzt, ef þeim heyrir at leysaz i þessum heimi; þiggia menn þar iafnliga bæði andar heilsu ok likama, at veitanda drotni Jesu Kristo konungi 20 allra verallda, þeim er með feðr ok helgum anda er vegr ok veldi, dyrð ok sæmd um endalausar alldir allda. Amen.

30. Þvi at vór osnilld³ vinnz eigi til at telia mikileik ok fiolða takna sællar Marie Magdalene, niunu ver fá luti greina af morgum til trubotar heyronðum⁴ monnum, ok segia fyrst fra því, 25 er likami hennar var fluttr or þeim stað, sem hann var fyrst grafinn, i þann stað, sem hon var lengi vegrömút af tilskipan guðligrar milldi.

I þann tima er líþit var fra pisl vars herra Jesu Kristz 5 .deoxl. ok niu ár, at rikianda hinum milldazta konungi Lodovico 30 ok Karolo syni hans, var viða goðr friðr i kristni guðs, nema þar sem Sáraceni - er Agareni heita med réttu nafni af Agar ambátt þeiri er Sára gaf i faðm Abrahe bonda sinum, ok gat af henni Ismaelem⁶, þann er þessi þioð var frá komin - striddi⁷ æa kristnina. Var þat mest um Hispaniam ok þar nalæg riki, at þessi stormr 35 gekk yfir.

1 [rak diofla fra odum monnum B. 2 eingi B, C. 3 litil mal-snilld B, C. 4 saal. B, C; heyrandi A. 5 eða upprisur hans tilf. B, C. 6 saal. B, C; Ismaelis A. 7 saal. A, B, C.

31. A þessum tímum hafði naliga í erfð tekit alla Burgundiam Geirarðr hertogi, sa er tengðum var bundinn við þessa fyrr nefnda konunga. Þessi maðr var hinn tignazti at burðum ok hinn diarfazti undir vópnum ok hinn audgazti at fiarlutum. Fru hans var iðfn at kynstærd ok at godum sidum ok at ollu agiæti. En þviat þau áttu engan erfingia, miðloðo þau sinn mikla fiarlut þeim monnum, sem gud óttuduz, ok olmosum hans med tiguligum frialsleik ok hugarkostum. Þar næst skipudu þau med hinu rök-samazta raði af fyr nefndri barnleysis sok sialfan gud sinn erfingia, ok lögdu margar eignir til kirkna med hinni hæstu goðfysi. Þau letu ok margar kirkiur ok munklifvi af nyiu² reisa ok lögðo þar til nogligar proventur af sinu goðsi þeim monnum, er þar skylldo gudi þiona i klerka sidum eda reglu. Nær þessum tima kom Johannes pafi af Roma norðr i Galliam fyrir bæn fyrir nefndra konunga ok hertogans. Ok milli annarra agætra luta, þeira er hann gerði i þessi ferd, vigði hann musteri þau, er Geirarðr hertogi hafði reisa latit fyrir hans bæn guði til sæmdar ok hans milld-uztu mofur Marie ok Petro ok Paulo höfðingium postola hans.

32. En er pafvinn hvarf apr i Rómam, sendi hann marga helga dóma fyrir ast hertogans³ til mustera þeira, er hann hafði vigt. Ok er nockur ár liðu þaðan framm, af þrotnanda styrkleik⁴ konungligs valldz varð Frakka riki fyrir miklum hernaði med sionum ok vida hvar annarstadar, ok fyrir margfolldum ránum ok manndrapum, sva at i mörgum stöðum brunnu klaustr ok kirkiur, ok Viceliacum munklifi, þat sem fyrr nefndr Geirarðr setti við æ þa er Chore heitir, var med ollu nidr brotit ok at velli lagit. Ok þa er af letti ofriðrinn, var þat smidat æ einum háfum halsi ok storliga brottum i öruggum stad fyrir ælaupum ok hernadi af þessum sama Geirardi med hinum mesta kostnadi ok mikilmenzku. Var þessi staðr kalladr Viceliacus, þviat þaðan ser ollum megin himin af klaustranum fyrir haleiks sakir halsins, ok kallaz Vice-liacus sva sem vicus celiacus, þat er himneskr bær eda nalægr himni. Ma þat tilheyriligt vera bædi fyrir himneskan lifnat þeira, sem þat klaustr hallda, ok fyrir haleik halsins. Var þar þa endr-smidut kirkia sællar guds modur Marie ok sælla guds postola Petri ok Pauli sem fyrr med mörgum ok miklum iartegnum.

33. I þenna tima hófðu Saraceni her uti um Hispaniam, ok eyddu þeir nær alla Aquitaniam ok mikinn lut af Provincia. Ok i þessum stormi brutu þeir höfudborgina Aquensem ok erkibyskups-

40 1 aud B, C. 2 upp tilf. B, C. 3 iarlsins B, C. 4 styrk B, C.

stolinn ok ræntu þar ollu fe ok toko mikinn fiolda folks at herfangi, en eyddu borgir ok bæi med elldi ok iarni¹. Marga karla ok konur flógu þeir kvika, sem siðr er til at gora vid kristna menn. Ok sa ver siðarr, segir sa er söguna hefir skrifat, æ þetta hervirki, er ver truum vóra menn þolat² hafa i3 sitt syndagialld, þa er þau riki bygðu. En hermenn foru heimleiðis med sitt herfang [til sinna rikia⁴. 5

34. Ok því at mörgum monnum var kunnigt nær ok fiarri, at hin sæla Maria Magdalena hafdi af hinum heilaga Maximino byskupi grafin verit i Akvenses heraði, ok þar voro varðveitt hennar virðuligu bein, gerði fyrr nefndr hertogi Geirardus⁵ ok Heydo abóti, er þa var yfir skipadr klaustrid i Viceliaco, þat rað med samþykki at senda þann munk, er Baldilo er nefndr, med fullkominni godfysi ok fengnu foroneyti i borgina Aquensem, at hann flytti helgan dóm sællar Marie Magdalene eða nöckut af hennar limum til þeira i fyrr nefndan stad, ef guðlig milldi villdi styrkia þessa ætlan. Hvat þarf þat til langmælis at draga, for hann ok fram kom. Ok at fundinni steinþro sællar Marie fluttu þeir hennar likam i Viceliacum, ok grofu þar med mikilli sæmð ok mörgum taknum, sem ver liðum⁶ um sakir leti ok favitzku. 10 20

35. Sa atburðr gerðiz við þa borg, er Avern heitir, at riddari nöckurr varð fanginn i orosto ok settr af þeim, er hann toku, i [þungar beior⁷, sva at hann matti sik hvergi hræra. Ok at kominni hatið drottinligs burdar, þa er engi villdi fyrir hann borga þa utlausn, sem fyrir hann var lögð, skaut guðlig milldi því i hans briost at æsta hina milldo Mariam Magdalenam, at hun odladiz þat af vórum herra, at svo [leysti hon⁸ hann af fiðtrum, sem hann leysti hana af syndum. En er hann kalladi opt æ hennar signada nafn, spruttu iarnin af hans lærleggium. En þegar er sa, er hann helt, vissi þenna atburð, gaf hann honum frelsi at fara, hvert er hann villdi. En sa sem bundinn var, bar berfætr þau sömu iarn i Viceliakum ok upp hengdi hia steinþro sællar Marie Magdalene vottandi ollum vidverondum, hversu guds milldi leysti hann fyrir arnan sinnar sælu þionostokonu. 25 30

36. Annarr maðr af borg þeiri, er Bituricas heitir, var ok strengðr med storum ok þungum fiðtrum af hinum agiarnazta ok grimmazta sinum ovin; hann ægdi honum pinslum ok limaláti, 35

1 iarnum *B, C.* 2 þolt *B, C.* 3 sakir(!) *B, C.* 4 [i sitt riki *B, C.* 5 Geirardr *B, C.* 6 fatt *tilf. A.* 7 [*saal. B, C;* þungbær iarn *A.* 8 [*saal. B, C;* leystiz *A.*

nema hann gylldi fyrir sik sva mikit fe, sem hann mátti eigi faa. Ok er engin villdi borga fyrir hann, eggjaði hann einuhverr at snua sinni vón til Mariam Magdalenam. Ok er hann bað hana ser miskunnar at æsta vid almatkan guð, spruttu þegar um leið af
 5 honum iarnin, sva at kolfrinn flaug niðr hia hælum honum. En allir ottuðuz, þeir er hia stoðu. Hann stoð þegar upp, þviat enginn bannaði honum, ok bar fiðtra, þa er hann [var bundinn¹ med, i klaustrið Viceliacum ok bað upp hengia i saunghusi hia steinþro sancte Marie vottandi þetta takn.

10 37. A þessum sama tima gerdiz þessu likt takn. Þar sem Castrum Lautonis² heitir, var lyðmaðr einn sterkliga fiðtradr æ hondum ok fotum, ok grimmliga ok ómannliga ok omilldliga kvaldr til fiarlausnar af einum ranglatum manni. Enn pindi maðr het þa med [afi allrar³ goðfysi, at hann skyllði vera at eilifu þionn hinnar
 15 heilögu Marie Magdalene, ef hun oðladiz med sinum verdleikum, at guds milldi leysti hann or þessarri nauð, sem hann var i staddr. Ok er hann hugsadi þat optliga, sa hann æ nockurri nótt standa fyrir ser storliga friða kono, þa er honum bauð með bliðu andliti upp at standa. Hann þottiz svara: «Bundinn er⁴ ek, sva at ek
 20 ma eigi upp risa.» Þvi næst vaknaði hann ok kendi sik lausan. Sþan gekk hann i Viceliacum ok gerði godri guds vinkonu⁵ þægiligar þackir fyrir sina frelsing.

38. Mikill fioldi karla ok kvenna [villdo fara⁶ æ skipi ok flytiaz yfir æ þa er Ligeris heitir. Ok er þeir voru kómnr æ
 25 mitt diupit, gerði at þeim mikinn storm, sva at vindrinn kafði skipit. Allir þeir er æ skipi voro, urðu sva óttafullir við [vón voveiflign⁷ dauda, at þeir gleymðu at æsta ser guð undankvamu med truar trausti eða bænahaldi. En þa er skipit tok at sökva, tendradi guðs milldi hiarta einnar konu at kalla með grátligri
 30 roddu æ vinkonu vars lausnara, þott aðrir geymði ekki at hugsa nema grata dauða sinn, sva mælandi: «Heyrþu, hin goða guðs kæra Maria Magdalena! bid ek þik fyrir þau hin þægiligustu tár, er þu dögdir med drottinliga fætr, at fyrir þitt hit agiæta arnadar-
 orð verða ek leyst or þessum haska⁸.» Ok þvi at hun var með barni, het hun, ef hun fæddi svein, at gefva hann til [munklifis
 35 Viceliaco⁹. Vón hennar vard eigi at hegóma, þviat iafnskiott sem

1 [hafði verit bundinn B.   2 Nautonis B, C.   3 [allri B, C.
 4 em B, C.   5 Marie tilf. B, C.   6 [villdi roa B, C.   7 [van
 vaveiflign C.   8 lifshaska B; daudahaska C.   9 [til munks i
 Viceliacum B, C.

hun hafði heitit, vitraðiz henni virduligh kona, su er hönd sina retti til hennar ok með lettu sundi flutti hana til landz, sva at hun [lifvir þa einsaman¹ fyrir arnadarord sancte Marie Magdalene, en allir adrir druknudu. A næsta æari at fæddum sveininum ok skirdum, færði hun hann almatkum gudi ok sælli Marie Magdalene, 5
eptir því sem hun hafði heitið henni.

39. Makligt er at vátta minniligt takn ok opinbert, þat er guðlig mildi gerdi fyrir verdleika sællar Marie Magdalene i hennar fyr nefndu klaustri at æasiandum mörgum monnum. Mikit folk karla ok kvenna kom til hennar virduligu grafar at æsta ser eirdar 10 i sinum nauðsynium. I þessu liði kom þangat ein ung mæ, su er modir hennar leiddi; hennar fingr lagu allir i lófa æ hinni hægri hendi, sva at hun var med ollu onyt til vinnu. Kunnig var konan ok kunnigr var staðrinn, hun var af því heradi er Alisium heitir af eign Marcelli², ok het hun Alleburgis. Um kveldit þa 15 er munkar sungu aptansöng eptir vanda³, gekk hun optligha til altaris biðiandi ser miskunnar ok kallandi æ nafn sællar Marie Magdalene. Ok um sidir þa er hun ætladi fra kirkiu at ganga, mintiz hun við þat heilaga altari, er i mestri virðing var halldit af folkinu, leggiandi þar æ bada hnefa. Ok þegar um leid er hun 20 retti sik upp, sa allir, þeir sem hia stoðu, með guðligum krapti retta fingrna ok hondina heila. En at sienu þessu mikla takni lofudu allir gud ok sæla Mariam Magdalenam.

404. Eigi er ok med gleyming yfirlidanda þat dyrliga takn,

1 [einsaman þaa lif B, C. 2 Merelli B, C. 3 veniu B, C. 4 Herefter 25 optages Recensionen B og C i Texten, da A her er betydelig afvigende, og Sagsaens Slutning desuden mangler i denne Codex. Cap. 40 og hvad der er tilbage af Cap. 41 meddeles her nedenunder efter A:

40. Eighi trui ek um þat lidanda, at einn blindr madr var af því virki, er Kæistellum heitir, leiddr til nefndz þess munklifis. En þa er leiddtozi hans vóttaði sik sia musterit i klaustranum, kalladi hinn blindi: «Heyrðu, heilog Maria Magdalena, hvart mun mer audit verða at sia turna þinnar kirkiu?» Ok iafnskiott sem hann hafði þetta mælt, lukuz upp augu hans, ok sa hann þegar, sva at mila var millim hans ok staðarins, þat sem hann hafði beðit. 35

41. Með ollu er eigi yfirhylianda með þögn þat dasamliga stor-merki, er guðligh mildi fullgerði æ einum pilagrimi. Einn riddari var sa, er upp sotti til stadar hinnar goðu guðs vinkonu með mikilli goðfysi eptir sið sinnar þiodar. Ok þa fyrir litlu aðr hafði hann hennar grof vitiada með mikilli astsemd. Litlu sidarr er hann gekk i orrosto, fekk hann bana fyrir vópnum sinna ovina. Ok af frændum ok vinum var hann sveipaðr eptir hætti með sveitaduki, ok vakat yfir honum med mikilli hrygd ok grati. Ok millum annarra sutfalldra orða toku menn 40

er veittiz einum blindum manne. Sa var af þeim stad er kalladr er Kastal, hann for til klaustrs heilagrar Marie Magdalene, þess sem fyrr var nefnt, væntandi at hann mundi þar heilsobot fa, ok er leidtogi hans sagdi honum, at hann sa kirkiuna, þa sem þeir
 5 skylldu til sækia, kalladi hinn blindi madr svo mælandi: «Heyrdu hin helga Maria Magdalena, villda ek, at su hamingia kæmi mer at hendi, at ek mætta sia turna kirkiu þinnar.» En er hann hafdi þetta mællt, þa lukuz skiott upp augu hans, ok feek hann syn
 10 eptir milo leingd leidarinnar.

41. Med'ollu [eigi er ok¹ hliodi hylianda dyrdarfullt stor-merki dasamligs kraptz, þat er hin helga Maria Magdalena vann² vit einn sinn pilagrim i því landi, er Aquitannia heitir. Þar var riddari sa einn, er eptir sid þess landz elskadi hennar heilagleik af
 15 öllum hug, hann hafdi ok nockut sinn vitiad med godfysi hennar heilags doms. Nöckuru sidarr þa er hann var i bardaga staddr, var hann drepinn af sinum ovinum. Frændr hans ok vinir toku lik hans ok sveipudu dukum, sem þar var sidr til um dauda menn at bua, ok sætu sidan yfir likinu med hrygd ok græti. Toko
 20 eptir þat fulltings at bidia sæla Mariam Magdalenam med harmandi kveinan ok æ at minnaz med enu diarfligsta³ tilmæli miskunnarinnar, hversu miok þessi enn daudi hafdi hana elskat, þa er hann var lifandi, ok svo sem þeir undruduz, fyrir hveria sok hun let pilagrim sinn deyaia án iatning ok idran synda. Med miskunn guds
 25 ok fyrir tru þeira ok bæn eptir litla stund tok at hræraz likami ens dauda. Allir þeir sem hia voru undruduzt⁴ miök. Eptir þat settiz hann upp ok bad, ath hann skylldi vera leyst af næbondum. Sagdi þa, at heilog Maria Magdalena let hann endrlifna, til þess ath hann mætti skriptaz ok idraz synda sinna, þvíat þeir höfdu æ
 30 hennar nafn kallat med hreinni tru ok heilagri bæn, sagdi ok, at hanu mundi þegar andaz, er hann hefdi þionostu tekit. Eptir þat var hann leyst, sem hann bad. Komu þa til hans prestar. Skriptadiz hann sidan ok giordi idran fyrir syndir sinar, ok er hann hafdi bergt holldi ok blodi Jesus Kristz, leid hann annat
 35 sinn af þessum heimi. Margir voru vottar ok sannanarmenn

med mikilli asakan at telia æ sæla Mariam Magdalenam fyrir astar sakir við hinn framlidna, fyrir hvi hon hefði þolat, at pilagrimr hennar hlyti voveifligan dauda, svo at hann fengi eigi iatat syndir sinar eða skript tekit. Ok þa er þeir höfdu lengi

40 1 er eigi C. 2 tilf. C. 3 dyrligsta C. 4 ottuduz C.

þessarrar iarteignar. Nockurir af þeim komu i Viceliacum ok sögdu þenna atburd fyrir otalligu folki, er þangat hafði sotti af ymisligum londum eda herodum, svo sem hann hafði gerðz. A enum fysta paskadegi [drottinligrar upprisu¹ lysti þessi iarteign fyrir ollum hiauerondum² byskup af borg þeiri er Katurica heitir, er kominn var i Viceliacum heim at sækia helgan dom sællar Marie Magdalene. Dyrkadiz þa drottinn Jesus Kristr a sinni upprisutid af tvenre upprisu þessa riddara, er fra var sagt, er hann lifnadi um stund af likamligum dauda, til þess ath hann hreinsadz af syndum ok risi upp af andar dauda. Lofudu allir gud ok sæla Mariam Magdalenam, er fyrir sina verdleika audladiz af almatkum gudi svo mikla hialp þeim til handa, er hana hafði af ollum hug elskat.

42. Su en agæta iarteign er nu man ek segia, veitir ollum syndogum monnum mikit traust sannrar vonar³, at þeir munu finna likn ok lausn sinna misgerða, er fyrir nafn sællar Marie Magdalene bidia ser litillatliga gud miskunnar. Einn madr, sa er gerdi idran sinna misverka, ritadi syndir sinar æ einu brefi, eptir þat for hann i Viceliacum ok fal þetta blad undir duki æ alltari sællar Marie Magdalene, ok er hann hafði lokit bæn sinni, adr hann snere heim æ leid, tok hann brefit. Ok er hann leit æ þat, sæ hann, at allt var af mad, þat sem æ hafði verit ritad. Skildi hann þa af opinberligri iartein, at hann hafði likn audlaz i augliti gudligrar milldi fyrir bæn ok arnadarord sællar Marie Magdalene.

43. Þat gerðiz æ odrum tima, at einn riddari, sa er ættadr var af Aquitannia ok þar fœddr, for til vöku i Viceliacum, ok er hann ætladi eptir lyktada bæn til sins heimilis at venda, kom hann i þann stad, sem ovinir hans sato fyrir honum, einn madr med sonum sinum, þeira brodur hafði riddarinn adr drepit. En er hann vard varr [þessa ofridar⁴, hliop hann skiotliga af baki mul þeim, er hann hafði æ setid adr, ok setti hann fyrst i mot sverdum sinna ovina. Ok er einn af þeim brødrunum geek sva diarfliga fram, at hann villdi mulinn i braut keyra, sva at riddarinn hefði öngva hlif af honum, ok þeir mætti audvellegða taka til hans medr sinum wopnum, edr þeir mætti hann höndum taka, þa bar sva til, ath pilagrimr sællar Marie Magdalene feck þenna tekit. Weittiz honum ok skiott medr gudligri giof⁵ svo mikit afl, ath hann setti brodur i mot brædrum ok son æ mot födur ok hlifdi ser medr þersum skilldi i mot þeira skotum ok sverdum. Eptir þat giorðiz

1 [þa er halldin er hatid drottinligrar upprisu C. 2 lyd tilf. C.

3 truar C. 4 [vid þessa ofridarmenn C. 5 milldi C.

sva medr vitian gudligrar mildi, ath reidin sefadiz ok sneriz i hogwæri; fellu þeir nu aller fram a iordina fyrir fætr honum ok badu ser liknar fyrir sina dirfd, sogdu sik wera seka vit gud ok iattudu sik misgert hafa vidr hina millduztu Kristz þionostukonu

5 Mariam Magdalenam, ok hetu nu, ath þeir skylldu honum all dri sidan grand gera. Giorduz þeir sidan fullkomiiga sattir sin a milli fyrir miskunn sællar Marie Magdalene ok foru til sinna heimkynna lofandi gud ok hinu helgu Mariam Magdalenam. En sæ, er hun hafdi af daudanum leyst ok frelsat, gerdi henne margfalldar þackir,

10 svo sem hann hefdi fyrir hennar mildi af helviti ok sialfum andardaudanum upp risit. Lati drottinn vorr oss tyia bænr sællar Marie Magdalene, sa er med fedr ok helgum anda lifir ok rikir gud um allar all dir all da. Amen.

MARTINUS SAGA BYSKUPS.

I.

(Cd. 645 qv.)

S. Martini episcopi.

Martinus var æzæpr af Ungara lande, en hann var fædr a 5
Langbarþa lande. Frendr hans voro cyngøfger oc þo heipner.
Pater eius var riþera hefðingi, en hann fylgþi sialfr oc riþera
syslo i eóseo, þevgi at sialfvilia sinom, þviat hann fystez guþi at
þ(i)ona þegar a ungom alldre. Þa er hann var .x. vetra, þa fór
hann til kirkio at osatt frenda sinna oc beidez at vera primsingdr. 10
Þa snørisc (hann) allr til guþs lofs, svat hann ætlaþez at fara i
einseto, þa er hann var .xii. vetra, ef eigi bannaþe ostyreleicr
eóseo hans. En þo var hugr hans avallt i munclivom eþa at
kirkiom, oc barse hann þat fyrer a ungom aldre þegar, sem hann
fylði i verki siþan. En (er) þat var boþorð kononga, at gamalla 15
manna syner være tekner til riþera syslo, þa var oc Martinus
tekenn til riþera liþs, þviat pater eius seldi hann fram, es oþocca
lagþe a tru vere hans. En þa var hann .xv. vetra. En þion let
hann ser fylgia, oc þionapi hann þeim sialfr oftaz oc dro scofot af
honom oc þerde, oc oto baþer mat saman. Þria vetr fylgþi hann 20
riþera syslo, aþr hann være scirþr, oc var þo hreinn af øllom
þeim læstum, es þeire syslo ero vaner at fylgia. Micla gozco oc
ast oc þolenmøþi, micla ast oc litelæte hafði hann við alla sam-
riþera sina. Sva sparliga neyti hann oc fozzlo, at hann þóte heldr
a þeiri tíð muner en riþere. Af slicom (hlutom) var hann hug- 25
þeær øllum samriþerum sinum, svat aller unno honom. Eigi var
hann enn ða scirþr, oc gærði hann þo hvitvoðungs vere, þviat hann

1 lat.: veteranorum.

veite hiolp vesolum oc vann með þeim, er erviþe hefðo, føde valaþa oc clædi næþa¹. Ecce hirde hann sér af riþera fe nema hversdagliga atvinno, minntese guþspiallex² mals oc bar eigi ahyggio fyrer aurom annars dax fetzlo.

5 2. Þat var of vetrardag i frosti miklo, at Martinus mæte clæþlausom manne i borgarhlípe. Sa bað þa, es umb líþo, at þeir miscunnape honom. Þa scilþe³ guþs maþr ser vera ætlaðan þann, er aþrer veitu eigi miscun. En hvat scylde⁴ hann gefa, þar er hann hafði þa eki nema clæþi þau er hann stoð í, þviat hann hafði
10 oll aunnor veit i slicia þurft. Þa bra (hann) sverðe oc reist i svndr metul sinn oc gaf halvan enom valaða, en [halvan hafðis hann sialfr⁶. Þa hlogu sumer at honom, er hann var stutbuen. En þeir comose við, er heille voro i hug, er þeir hefðo eki slic vere unnet, þar es þeir mato clæþa enn auma, svat þeir være
15 (o)calner efter. Enn ena næsto not efter, þa er Martinus somnaþi, þa sa (hann) Crist⁷ serydan þeim hlut motuls, es hann gaf enom valaþa. Þa mælte Crist⁷ við engla líþ, er hia honom stoþ: »Martinus p(r)imsingdr at eins clædi mik þvisa clæþi.« En Martinus hofse eigi til metnaþar efter þessa syn, þót hann kenndi gøzseo
20 guþs i sino verki, heldr toc hann scirn, þa er hann var .xviii. vetra. En þo hvarf hann eigi fra riþera syslo, þviat líþs hofþingi dvalþi hann oc het þvi, at hann mundi fyrerlata veraldar syslo efter scirn.

3. En er vikingar herioþo a Fraclande, þa samnaþi Julianus
25 líþe oc tok at [heita heitfe⁸ riþerom. Þa þotese Martinus finna macliga tíþ at leynas(!) fra riþera syslo oc melte við konongenn: »Hingat til þionaða ec þer, latu mic nu þiona guþi. Taki sa gíof þina, er beriase scal, en ec em Cristz riþere, oc er mer eigi lofat at beriase.« Þa reidez konongr oc qvat Martinum fyrer hugleyse
30 vilia raþase fra orosto en eigi fyrer tru. En Martinus svaraþi: »Ef þu eignar þetta hugleyse mino heldr en tru, þa mun ec fara a morgen vapnlaus til orostu oc ganga i gegnom fianda sveit i Jesu Cristz crossmarki serydr en eigi scilde ne hialme.« Þa var Martinus varþveitr, at reynt mæte verþa, ef hann efndi þat er hann
35 het. En annan dag sendu vikingar sendimenn til friþar oc gengo a hænd kononge orostolaust. Þena sigr veite guþ af þenom Mar-

1 *necqua Cd.* 2 *evþspiallex Cd.* 3 *sliþe Cd.* 4 *scylde scyldi Cd.* 5 [*hafan Cd.* 6 *ipse Cd.* 7 *.xm. Cd.* 8 *riþigere veita heidfe; donativum erogare militibus lat.*

tini, at eigi yrði hann sendr vapnlaus til orosto, þvíat þann sigr ate Cristr at veita riðera sinom, at aller sætesc ón mannfalle.

4. Síþan hvarf Martinus fra riðera syslo oc for i borg þa, er Pictauis heiter a Fraclande, oc sote heim helgan byscop þann er Hilarius het, oc var hann lengi með honom oc toc næqveriar enar minne vigslor, þvíat hann villdi eigi taca enar meire. Þa var hann mintr i draume, at hann færi til ættiarþar sinnar oc telþi þar tru fyrer frændom sinom. En byscop baþ hann mioc, at hann seyldi afr coma at lokenne syslo sinne. Martinus var hryggr, aþr hann færi i for þessa, oc sagþi brøþrom, at hann mendi margar meingørþer taca i fòr þeire, sva sem síþan reyndisc. Þviat þa er hann for suþr of fiall, þa mæte hann illvirkiom, einn þeira reide øxe at honom, en annar støþvaþi. Þa var hann tekinn oc bundinn oc seldr einom þeira til varþhalz. En sa leide hann fra auprom oc spurþi, hverr hann vøre. En hann sagþisc cristenn vera. Illvirkenn spurþe, ef hann hrødesc. En Martinus letze alldregi ohrødare en þa, þvíat hann qvaze vita guþs miscunn þvi meire iver ser, sem freistnen var meire. En hann letze meir harma illvirkian, er eigi var verþr miscunnar. Þa toc illvirkinn tru, es Martinus hafði lengi talet fyrer honom, oc læysti hann or bøndom oc fylgþi honom a gæto, oc sa marger þann síþan i siþligo live. En er Martinus for fra Meilansborg of dag, com diofull a mot honom i mannz like oc spurþi, hvert hann færi. En Martinus qvatse fara þangat, sem drotenn callaþi hann. «Hvargi sem þu hverfr eþa hnigr, qvat fiandinn, þa mun diofull standa at mote þer.» Martinus svaraþe: «Drotenn bergr mer, eigi mun ec hrøpasc, hvatki sem menn gera við mic.» Þa hvarf ovinn o(r) auglite hans. En sva sem Martino sagþi aþr hugr, þa leysti hann moþor sina oc marga aþra fra heipne i kenningom sinom. En pater eius hvarf eigi fra villo. En Arrius villa for umb allan heim. Þa reis Martinus einn berliga i gegn otru kennemanna, oc toc hann af þeim margar meingørþer oc bardaga, oc var hann braut rekinn or borg, oc for hann þa til Langbarþa landz. Þa fra hann, at Hilarius byscop var rekenn fra byscopsstole sinom fyrer ofriþe villo-manna, oc for hann þa til munclivis i Meilansborg, oc var þar undz villomenn toco hann enn a braut þapan. Þa for hann til eyiar þeirrar es Gallinaria heitir, oc ein(!) heilagar(!) prestir með honom, oc lifðe nækveria stund við grasa røtr. En er Martinus fra, at konongr hafði lovat Hilario afrcomo til stols sins, þa for

hann norþr a Fracland efter byscope, oc toc Hilarius feginn við honom. Oc sete Martinus munclife scant fra Pietausborg.

5. A þeirð tíð com .i. primsignðr maþr til Martinus at heyra kenningar hans. En er þaþan liþo faer dagar, þa toc sa maþr
 5 braþa sot oc dó fyrr enn hann vøre seirþr. En Martinus hafði heiman faret oc com þa heim, er hinn var nyandaþr, oc stoþo muncar hryggver i ver liki hans. Þa bað Martinus alla út ganga fra likino, en hann lauc aftr durom oc fell a kne til bõnar hia likino. En er hann hafpi lengi a bøn veret, þa scilþe hann, at
 10 guþs crafr nolgaþise, oc retese hann up af bõn: oc beiþ misericordie dei. En er þaþa(n) liþo tver stunder, þa hrørþise enn dauþe oc hóf up augo sin. Þa gorþi Martinus þacker guþi oc lau(e) up huseno, oc sæ aller þar livanda þaum, er þeir baro dauþan þangat. Siþan toc hann seirn oc lifðe marga vetr siþan. Oc var hann it
 15 fyrsta vitne crapta Martinus. En hann sagþi sig vera leidan fra licam fyrer domstol ogorlex domanda oc dõmþan til myrera staþa. Þa como .ii. englar fyrer do(m)andan oc sogðo, at þar var sa, er Martinus (baþ fyrer). Siþan leido þeir ener somo englar hann aftr til licams, oc lifnaþi hann.

20 6. Enn for Martinus annan dag of aer eius auþex mannz, þess er Lupicinius het. Þa heyrþi hann grat oc horausti oc spurþi, hvi þat gegndi. En honom var sagt, at .i. þrell hafði hengþan sic. Þa gec Martinus inn i hus, þa(t) er liket la, oc byrgþi uti
 25 alla aþra, oc var lengi a bøn hia likino. En er hann reis af bõn, þa lifnaþi enn dauþi oc leitaði við up at risa. Þa toc Martinus i hõnd honom oc seti hann á fõtr oc leide hann livanda út ór huseno i augliti allz lyðs.

7. A þeirð tíþ var Martinus valþr til byscops i Turonsborg. En eigi var auþvelt at coma honom fra munclife sino, aþr .i.
 30 borgarmaþr fann þat raþ, at hann sagði sot kono sinnar oc baþ Martinus fara þangat. En er hann com til borgar, þa var þar mikill mannfiolþi saman comenn, eigi at eins þeirar borgar lyðr heldr oc af 3 enom næstom borgom oc herõpom, oc var einn vile
 35 oc eit atqveþe allra at vilia Martinum til byscops. En faer voro þeir, er þvi mëlto i gegnu, oc fundo þeir þat til, at hann vøre liotr at alite oc illa horþr oc herviliga buenn, oc męti hann af þvi eigi byscop vera. En þeir er heilli alit hõfðo, hlogo at heimseo hinna oc qvaþo þa lova Martinum, þa er þeir villdo lasta hann, þviat þeir mato engva sanna alcitne finna i gegn honom. Sa byscop er

nemdr Defensor, er mest stoð i gegn alþýðo vilia of þetta mal. En hann varþ ða þungliga fyrer rekinn með spamannz orþom, þviat sa mate eigi til comase fyrer þrong manna at lesa i otosengve, er lesa scyldi. Þa toc sveinn nocqerr up saltera oc sœng vers þat, er hann fann fyrst. En sva mæler i verseno: Af munne barna oc u(n)gmennes gærðer þu þer lof, drotenn, i gegn ovinom þinom, at þu eydir (ovin) oc Defensorem. En er þetta vers (var) sunget, þa gærþise romr af alþýðo, oc scœm(muþ)use gagnmælendr, en allir tœlþo at guþs raþi þetta vers sungit, at ovinr þeira Defensor heyrði þetta [til vitnes¹ verx sins, en af ungmennes munne hœvise lof guþs iver Martino.

8. En siþan er Martinus toc byscops vixlo, þa helt hann eno sama litilleti i h(i)arta sem fyrr oc enom sama clæþabuninge. Oc var hann sva fullr af scynsemi, at hann varþveiti byscop(s) tign en tynde eigi munca sit. Hus ati hann afast kirkio nœqeria stund. En er hann leidese alþýð(o) þys, þa fœrþi hann hus sin .ii^{er}. milor fra borgenne. En sa staþr var sva miog af manna vege, at eigi þurpte annarrar einseto, þviat þangat ma einom megin comase of þrongva gœto mille fiallz oc ár þeirar er Liger heitir. Þar lét Martinus setia munclive sit, oc fylgðo honom þangat marger muncar; .lxxx. voro lerisveinar hans, þeir er epter hans dœmum lifðo. Aller hluter voro œllom sameigner, oc var œngom lovat þar at selia ecki ne caupa. Enge var (i)þrot ne sysla framet nema rit, oc gærþo unger menn einer þat, enn ener ellre tœmþose avalt til þonar. Falega gengo þeir ut or huse nema til kirkio, oc drac engi þar vin nema siyer være. Flester voro þar hareþþom scrydir. Þeir urþo marger þar siþan byscopar, þvi at œll þioð villde helzt velia ser kennimenn yr munclif Martini.

9. Staþr var .i. scæmt fra Turonsborg, sa er menn hugðo helgan vera af greþtri guþs vata, þviat ener fyrr byscopar leto þar kirkio gœra oc altare. En Martinus spurþe ena ellzto kennimenn bœþi at tið oc at namne þislarvata þeira, er þar voro grafner. En er þeir visso eigi scyrt at segia honom, þa sa hann við at coma til þess staþar, oc leitape eigi a alþýðo siþ, þviat hann vise eigi et sanna, oc (eigi) veite hann þeim fullting, at eigi effdi hann villo. Þa for hann of dag með fa munca til þessa staþar oc stoþ lengi fyrer altare oc baþ guþ, at hann syndi .honom, hvær þar være grafinn. Þa leit (hann) til vinstri handar standa leiþilegan scugga, oc bauþ hann honom at segia namn sit oc verþleic. En

¹ [*rettet*; tnes *Cd*; ut testimonium operis sui Defensor audiret *lat.*

(sa) sagbise veret hafa þiofr oc drepenn fyrer glæpi sina oc eiga ecki sameign með helgom monnom. Þessa røð heyrðo aller, þeir er hia voro. En Martinus einn sa þann er mælte, oc sagði hann hvat hann sa, oc let braut taca altari, þat er þar var, oc leysti
5 lyð fra villo.

10. Enn mæte Martinus of dag monnom þeim, er liki heipens (mannz) fylgþo til gravar, oc nam hann staþar, er hann sa mart lip fara, oc visse eigi, með hvat þeir foro. En er hann sa, at vindr hrørþi duca iver likino, þa hugþi hann, at blotmenn
10 vøre, þviat þorþkarlar voro vaner oft at bera securþgot hvitom ducom hulet of acra sina. Þa gørdi (hann) crossmare a mót þeim oc bað þa hrørasc (hverge) or stað, aþr þeir legþi byrþe sina. Þa stirþno(þo) þeir fyrst sem steinar. En er þeir leitubo viþ at hrørasc, þa snorusc þeir i hring oc mato eigi framar ganga, unz
15 þeir logþo niþr likit, oc sa hverr til annars, oc visso eigi, hvat þeim var orþet. En er Martinus sa, at þeir foru með lik en eigi með blót, þa gørdi hann cross efter þeim oc gaf þeim leyfi at fara með liket þangat sem þeir villdo.

11. Enn vilde Martinus høgga blottre up eit a nøqeriom
20 bø, en heipner menn riso i gegn oc léto hann eigi høgga treet. En hann talþe fyrer þeim oc qvat eigi goðdom vera i tre heldr diofla blot, oc qvat hann þeim heldr fallet at þiona hinnaguþi, sem hann leze þiona. Þa svaraði .i. þeira, sa er diarvastr var: »Ef þer er nøqvert traust i guþi þinom, ðeim er þu þionar, þa munom ver
25 sialfer høgva treet, en þu tak vit þvi, es þat fellr, oc mun þic þat eki saka, ef guþ þinn es með (þer), sem þu segir.« En hann het þeim þvi ohrodr at gøra þat, er þeir beido. Þa urþo þeir aller sater a þenna maldaga, oc virdo þeir litels scaþa tresens, ef þeir felldi þvi ovin blota sinna. En treet var hallt a einn veg, svat
30 einsynt var, at þangat munde falla, oc bundo þeir Martinum þar undir treno, oc hyggio(!) þeir sialfer oc voro glaþer. En muncar stoþo langt fra oc greto oc væto eigi lifs Martino. En er treet brast oc reiþ ovan at høfði honom, þa gørdi hann crossmare a mot þvi oc hafði traust allt i guþi. Þa fell treet af þvero fra Martino,
35 sva sem vinnde lysti a mot, oc var at comet, at nøqverer menn myndi verþa fyrer treno, þeir er aþr þotoz i eoruggom stað vera. Þa toco heipner menn at undrase tácn. En muncar feldo tár pro gaudio, oc lofuþo hvarertveggio nomen Jesu Cristi, oc var mioc sva engi efter af þvi liþe, sa er eigi tæki tru oc hafnaþi blotum.
40 En aþr Martinus qvæmi þangat, þa voro faer eþa enn helldr engver

heraðsmenn, þeir es kynni namn Cristz, en af hans croptum oc dæmom efdesc trua, svat nes hvert (oc) herað (var) kirkna fult eða munclifa, þviat þar es hann braut hof, þar let hann kirkio gera eða munclifi setia.

12. Slican crapt synd(i) Martinus enn a annarre tíð, þa er hann lagþe eld i hof a næqveriom bæ; þa laust eldi i hus þat er nest var hofino. En er Martinus sa þat, þa ste hann up a huset scyndiliga oc rann a mot eldinom. Þa mate þar lita sialldsena orostu, er þeir elldr oc vindr gengose at mote, oc gøðise sva af craste Martinus, at eldr vann þat eit, er honom var boþet at vinna. 10

13. Enn villdi Martinus briota et blotaþgasta hof a øprom bæ, oc reis i gegn honom micell fiolþe heiþenna manna oc roco hann a braut meþ micelle meingeyrþ oc bardøgom. Þa for hann þaðan til nalegs staþar oc scrydise hareleþe oc fastaþi .vi. døgr oc baþ, at guþs crafrtr bryti hof þat, er hann mate eigi briota fyrer 15 ofrike manna. Þa syndise honom .ii. englar sva sem riþerar vapnaþer oc scialdaþer oc letose sender af guþi at veita liþ Martino oc støþva heiþenn lyð, at enge rise i gegn honom, meþan hann bryti hofet. Þa hvarf Martinus afrtr til bæiar oc braut hofet alt til iarþar oc øll scurþgøð oc stalla, er þar voro, at augsiøndom 20 heiþnom mænnom, es hia voro. Þa scilþo þorpcarlar sic vera støþvaða af guþs craste, at eigi berþiz þeir lengr i gegn byscopi, oc toco mioc sva aller tru oc neito scurþgøðom, þeim er hvartki mego biarga ser ne øprom.

14. Þat var enn er Martinus braut hof a einom bæ, at 25 heiþner menn riso i gegn honom; .i. þeira, sa er diarfastr var, bra sverþe oc villde þegar høgga Martinum. En er hann reide sverþ at Martino, þa fell hann openn oc varþ hrødr fyrer guþs crapte oc bað ser lienar.

15. En brøt Martinus scurþgot i øprom staþ, oc villde .i. 30 heiþenn maþr leggja saxe a honom. En (er) hann lagþe þvi fram, þa fell saxet or hefte oc fannze alldregi. Oft gat hann sva talet fyrir heiþnom monnom, at þeir bruto sialfer scurðgot sin, þau er þeir bønnoþo honom aþr at briota. Sva var hann matogr at grøþa siuca, at enge com sva siucr til hans, at eigi tøki þegar 35 heilso sina.

16. I borg þeire er Treveris heitir, var mæer siuc 1, su er sic hafði til enskes hrørþa lengi, oc var mioc sva dauþ at øllom licam. En frændr hennar stoðo þar hryggver oc biþo anlatz (hennar), þa

er sagt var, at Martinus var comenn til borgar. En er þat heyrþi pater meýiar, þa rann hann þegar til kirkio oc fell til fota Martino, oc mælte: »Doter min deyr vesalegom dauþa, oc er þat dauþa verra, at ande er i briosti henne, en lica(m)r er mior sva dauþr. En ec biþ, at þu comer oc bletzer hana, oc vęti ec, at hon mune af þer heilso taca.» Martinus svaraði oc qvat inn gamla mann eigi virþa ret, oc talðesc hann overþr at geta iarteinir at guþi. En pater meýiar baþ ðess at meirr, at Martinus vitiapę hennar, oc baþo meþ honom byscopar, þeir er þar stoþo hia. Þa for Martinus til husens, en margr lyðr stoþ fyrir ðurom husens oc beiþ ðess, er guþs þrell hugþi at gera. En hann fell til þonar fyrst, sem hann var vanr i slicca þurpt. Siþan vigði hann viþsmior oc helkti i munn meýionne, oc toc hon þegar mal sit. Þa toc allr lica(m)r hennar at styrkiase, sva sem hann for hęndom umb; unz hon reis up heil oc stoþ a fętr sina.

17. A þeire tið ęrþesc þrell hofþing(i)a ðess er Tetradius het. En er Martinus var þepinn at bletza þann, þa baþ hann leiþa til sin en oþa. En ohreinn andi let eigi braut leiða en oþa, heldr beit hann til þeira, er taca vildo hann. Þa fell Tetradius til fota Martino oc bað, at hann qvęme sialfr til ens oþa. En Martinus letze eigi fara mundo til hus heiþens mannz. Þa het Tetradius at taca tru oc scirn, ef þrellenn yrþi heill. Þa for Martinus oc rac ohreinan anda fra sveininom. En Tetradius toc scirn oc lagþi ast a kenningar Martini oc iarteiner.

18. Þa er Martinus gec inn i hus næqers buanda of dag, þa stoþ hann a þresk(e)ldi oc letze sia hrepiligan dioful i sciðgarþe oc bauþ honom braut at fara. Þa ęrþe [ohreinn ande i. þion, er a gęto hans varþ, oc toc sa at gnista tęnnom oc bita til þeira, er fyrer honom urþo, oc hrędoz aller við hann oc flyðo. En Martinus gek a mot honom, oc nam hann staþar. En inn oþi for i mót meþ gapanda mun. Þa reti Martinus fingr sina i munn honom oc mælte: »Bitu fingr þessa, ef þu mąt næqvæt.« En hann gafði(!) munn þess at meirr, sem hann tęki við heito iarne, oc þorðe eigi at bita fingr hans. En er Martinus neodi(!) ohreinan anda braut at fara fra enom oþa, ða for hann meþ valldgange, þviat honom var eigi lofat ut at fara or munne.

19. Þa er Martinus com til borgar þeirar er Parisius heitir, þa mæti (hann) lieþrom manne, oc cy(s)te hann oc blezaði honom. Oc varþ sa þegar heill oc com til kirkio annan dag efter oc gerði

40 1 [rettet; ohreinde Cd.

þacker guði fyrir heilso sína. Þat er oc sagt frá Martino, at siukir menn finga oc heilso sína oft, er þeir snurto við trefr af cleðom hans.

20. Arborius het greife, trúr maþr oc vitr. En doter hans [hafðe riðosott.¹ En rit Martinus hafði þangat comet litlo apr. 5
En er (sottin) com at meyonne², þa lagðe Arborius ritet iver briost henne, oc hvarf ðegar soten frá henne. En Arborio þote sva micels vert of iartein þessa, at hann hét guði meydome hennar, oc for þegar sialfr³ at færa hana Martino, at hann vigþe hana til nunno oc serydi hana meydoms scrufe. 10

21. Paulinus het maþr, sa er auga síns annars hafðe mist i sot. Þa dro Martinus fioptr iver augo hans, oc nam þegar allan vere or augom hans, oc toc hann sion oc varþ síþan trumaþr micell.

22. Maximus (var) sigrsell⁴ i orostom oc sva rikr oc dramlatr, at engver kennimenn ne byscopar þorðo i gegn honom at 15
mæla ne hirðmonnom hans nema Martinus einn, er postola crapt hafði i ser, þviat ef hann vilde konongenn næcqvers beiþa, þa bauþ hann þat scyldlega heldr en hann bæþi, oc sa hann við at coma til borþs með honom, þot konongrenn byði honom heim með ser, oc qvað ser ofallet vera at blanda mætuneyti við ðann, er annan 20
konong hafði felldan en annan flömðan ór lande. En Maximus svaraði þvi, at (hann) tæki eigi konongdom af fyse sinne heldr at raþe landzmanna, oc letze hann scylldr at veria land⁵ sit, oc qvað hann eigi guþs vilia horfinn frá ser, þar er hann hafðe gagn haft i þeire sócn, (er) enge vate⁶ honom sigrs. Af slicom orþom eþa 25
bénom konongs for Martinus of dag til hallar konongs, oc varþ hann glaðr, es hann gat þat at honom. Gøfgom mœnnum var bopit sem at hatið. Þar var inn retlatasti iarl Euodius oc .ii. ener æzto rikismenn br(o)þer konongs oc foþurbroþer. En a mille þeira sat prestr Martinus, en hann sat sialfr³ a stoli fyrir kononge. 30
Þa var kononge forþr dryckiarbolli. En hann mælte við ðionenn, at fyrr scyllde selia bollann Martino, þviat hann var fuss at taca dryccio af hendi heilax mannz. En er Martinus hafði drukit, þa selldi hann preste sinom bollann, oc virde enge annan meira ne maclegra⁷ at taca við drykio hans en kennimann. Þessa tiltekio⁷ 35
unndraþez konongr, oc aller þeir es þar voro, oc varþ ðeim Martinus tíþr af ðvi, er hann gærði þat i konongs hell, en engi byscop hafði sva gørt við ármenn hans. En hann sagðe Maximus fyrir

¹ [rettet; hafðo sot Cd.

² rettet; meionne Cd.

³ ipse Cd.

⁴ sigrsellr Cd.

⁵ landz Cd.

⁶ vate Cd.

⁷ tiltelkio Cd.

oorðna hluti, at ef hann villde fara til Langbarða landz, sem hann fystesc, oc eiga orosto víþ Valentianum konong, at hann mænde sigr hafa i enne fyrsto soen, en falla i annarre litlo síparr. En þvi gec sva efter, sem Martinus sagði, þviat Valentianus flæði ur
5 enne fyrre orrosto. En er vetr var a mille, þa samnaði Valentianus lífe oc com a ovart oc felldi Maximum.

23. Clarus het ungr prestr, sa er scilþesc víþ alla eigo sina oc gærðisc leris(v)einn Martinus oc varþ a scamre stundo algærr i
10 ellom goðom craptom ennar hæsto tru. En hann ate hus scamt fra munclife Martinus, oc voro með honom marger brøþr. Þa com til hans .i. ungr maþr, sa er het Anatholius, oc sagðisc muncr vera oc syndi sic litelatan i augliti manna. En er hann hafði þar necqeria stund veret, þa sagði hann engla guþs coma til sin oft oc mela víþ sic, oc syndi hann þat með necqeriom iarteinom, unz
15 sumer truþo. Þa sagði (hann) sva, at englar føre hvern dag a mille hans oc guþs, oc talþesc hann vera .i. af spamonnom. En Clarus trupi alldrege orþom hans. En Anatholius ægþi honom guþs reiþe oc vite, ef hann villde eigi trua orþom sva heilax manz, oc sva melte hann of síþer: »Þessa not mun drotenn senda mer af himne
20 hvit clæþe, oc seal þat vera yþr tacn, at ec em i guþs crapte, er ec em serydr guþs clæþe. Þa varþ orþom micel forvitne a at reyna þetta tácn. En er at miþre not com, þa þote scialva allr claustragarð(renn), oc var set oft líós til cliva þess, er inn unge maþr var í, oc var heyrðr þangat sva sem þyss rennanda oc romr margra rada. En er cyrdesc iver
25 þvi, þa gec hann ut or [clivanom] oc callaþi þangat .i. af brøþrom oc syndi honom cyrtil þann es hann var serydr. En sa undraþisc oc heimte þangat fleire, oc helldo liose til oc lito a clæþit vandliga. Clæþe var blaut oc harðla [hv]it purpura glicast. En eigi scilþo þeir hverseyns þat var, oc þreiforþo þeir umb oc mato eigi scilia, at
30 annat være en clæþe. Þa eggiaðe Clarus brøþr at fara til bønar oc bíþia, at guþ syndi þeim þetta scyrra. Þa varo þeir a bøn þat er neþr lifði. En er dagr com, toco þeir i hond Anatholio oc villdo leiþa hann fyrer Martinum. En hann brautse við, þvi at (hann) qvat ser bannat at syna sic Martino. En er þeir neydo
35 hann at fara, þa hvarf et hvita clæþi allt yr hændom þeim, þviat diofull þorði eigi at syna Martino sionhverfing sina.

24. Þess er oc getanda, með hverso micelli vel diofull freist-
aþe Martinus of dag, þa er hann var a bénom .i. i huse sino, þviat sløgr freistari hulþi ilzco sina með flærþsamligo liose oc synd-
40 isc Martino biartr oc bliþr i alite serydr konongscrøþe oc hafð(i)

corono yr golle oc gimsteinom. En er þeir höfdo lenge þagat baþer, svat hvargi qvat orð at øprom, þa melte diofull fyrri: »Kenner þu, Martinus, þann er þu ser nu? Cristr em ec, comenn til iarþar at synase þer.« En er Martinus svarapi eigi, þa endrnyiaþi diofull dirfþ sina oc melte: »Martinus, hvat ifar þu at trua þvi, er þu ser? Cristr em ec.« Þa scilþe Martinus de spiritu sancto, at diofull var en eigi guþ: »Dominus Jesus Cristus dixit sic eigi coma mundo meþ konongseruþe ne golle; ec mun eigi trua, at Jesus come, nema meþ crossmarke sia ec hann, oc i þeire asionu oc buninge sem hann var pindr.« Þa hvarf ovinr or auglite hans sva sem reyer. En sva illan daun gerði efter i huseno, at þa var iflaust, at diofull hafði þar comet.

25. En(n) for Martinus of byscopsyslo sina a næcqvare tiþ, sem vanþi er byscopa, oc toco við (honom) kennemenn a bæ einom oc biuggio(!) rekió hans i huse þvi, er nær var kirkio, oc höfðo þeir gervan elld mikinn aþr i huseno, þviat frost var. En er Martinus villde fara at sofa, þa sacapesc hann við blautleic rekió sinnar, þviat muncar höfþo borit margan halm unndir hann. En hann var vanr at hvila a berre iorþo, svat harelæþi eit var undir honom. Þa varp hann undan ser halmenom øllom, en hann hvillde a iorþo berre, sem hann var vanr, oc sofnaði brat, þviat hann var farmoðr. En halmrenn, es hann hafði castað undan ser, fell i gøgnom golfðiles røfar i ofn, es undir var, oc festesc þegar eldr i halmenom, oc toc huset at loga. Martinus vacnaþe oc rann þegar til dura, er hann sa elldenn, fyrr en hann mintesc bønar, oc villde lata loco fra hurþo oc mate eigi. En elldrenn soti hann sva mioc, at fet hans brunno. Þa minntesc hann, at eigi (er) traust i flota helldr i guþi, serydi hann sic tru scillde oc hvarf inn i logann til bønar. Þa stopvaðisc elldrenn þegar oc grandaþe honom eigi. En er muncar sæ huset loga, þa bruto þeir dyrren utan oc fundu Martinum heilan standa a bénom i ellde. En hann sagði sva sipan, at þa være (hann) mest teldr af diofle, er hann gaþe eigi bønaraust fyrer hrøzlo, oc letze hann kenna hita af elldenom, meþan hann hrødisc oc villde ut briotase, en þegar er hann gorþi .†. mare oc toc bønaraust, þa sagði hann sva, at hann kendi eigi hita af elldenom sipan.

26. Martinus for ein of dag til kirkio oc møte clæþlausom manni i froste miclo. [Sa baþ Martinum gefa ser clæþi noccot]. Þa heimti [Martinus þangat diaen] sinn oc bað hann selia clæþi

enom calna. Síþan gec Martinus inn i kirkioscot oc sat þar einn saman, sem hann var oft vanr a mille tíða, þa er aþrer kennimenn foro hverr til sinnar syslo. En er diacnenn dvalþe at geva cleþi enom valaþa, þa com hann þangat i scotet¹, er Martinus sat, oc sagðesc calenn vera, en diacnenn seinan at gefa honom cleþet. Þa for Martinus þegar² or cyrtle sinom under capo leynilega, svat inn valaþe sa eigi, oc seldi honom cleþit oc baþ hann braut fara. En diacnenn com litlo síþar oc qvat mal vera at syngia messo, þviat lyðr beifþ hans i kirkio. En Martinus svarafí: «Eigi ma ec til kirkio fara, aþr inn v(al)aþe hevir clæþit.» Diacnenn scilþe eigi, at Martinus sagþi fra ser siolfom, þviat hann sa eigi, at Martinus var cyrtelslaus undir capo, oc spurþi, hvar inn valaþe være. «Sele mer clæþet, qvat Martinus, til mon inn valaðe at þiggia.» Þa reidesc diacnenn oc toc loþolpo neqeria stuta svarta .v. peninga verþa oc castaþe fyrer fotr Martini oc melte? «Her er nu clæþet, en ec se eigi enn valaþa.» Þa bað Martinus diacnenn ut ganga oc biþa hans fyrer durom, þviat hann villde eigi sia lata sic, meþan hann føre i clæþet, til þess at leynasc meþe þat er hann hafði gevet. En goð verc heilagra coma up, þot þeir vile leyna, þviat Martinus for at syngia messo i þvisa clæþi. En a þeim dege þa er hann blezaþe altaresforn, þa vitraþesc eldr iver hæfði honom, oc syndisc sem har hans retese a mot elldinom. Þat sa mæR ein oc prestr einn oc muncar .iii. En ver dæmom eigi of þat, hvi aþrer mato eigi sia.

27. Evantius het maþr, sa er mioc var bunnðenn i veralldar syslom oc þo vel truafþr. Hann toc sot miela oc sendi orþ Martino, þa er hann la hætr. En hann for þegar oc dvalþe eigi. En aþr Martinus qvæmi mipleiðes, þa kenndi inn siuki craft hans oc toc þegar heilso oc rann þegar a mot Martino oc baup honom heim met ser. En annan dag eftir þa hafði hoggormr særþan .i. þrel hans dauþligo sare. En Evantius fann þrelinn sialfr mioc sva eyrendan oc bar hann a øxlom ser oc lagði fyrer Martino. Þa hafði eitr comet of alla liþo sveinsens, oc var hann blasenn sem belgr. Martinus for hondom of allan [licam hans oc sete] fingr sinn fyrer saret, er ormrenn hafði høgvit. Þa sote eitr oc þrote or ællom liþom hans þangat til fingrar Martini. En er hann leti fingri fra sareno, þa sprændi or boge eitrs oc bloþs. En sveinnenn reis up heill, oc lofuþo aller guþs craft, er þetta tacn sæo.

28. En(n) for Martinus of dag cum discipulis suis, oc ato

40 1 scootet *Cd.* 2 þgagar *Cd.*

þeir dvæl næcqeria, en hann fór .i. fyrer, unz leite bar a mille. En auþrom megin leitesens foro¹ caupmenn með clyfiaða hesta oc asna. En er þeir sa Martinum i loþno cleþi s(v)aurto, þa undosc hestar af gæto oc væfðosc i tæmom oc gærþo fartalma caupmennom. En þeir reidosc oc hliopo af hestom oc bærþo Martinum með svipom oc stængom. En hann hafði þolinmæfe oc var sva sem omale fyrer þeim. En þeir bærþo hann þess at meirr, er þeim þoti sem hann kendi eigi bardagans. Þa como lerisv(e)inar hans efter oc fundo hann saran oc bloþgan liggia a iærþo, oc hof² þeir hann up á asna oc foru braut scyndiliga. En caupmenn hurfo¹⁰ aftr til hesta sinna oc villdo snua aleiþes for sinne. En hestar þeira varo orþner sva stirþer sem iarþfastir steinar oc máto hverge hrørasc or stað. Þa bærþo þeir hest(a)na fyrst svipom, meðan þær unno, en siþan hiuggo þeir yændo oc stangir i scoge oc keyrðo hestana með þvi, oc stoþo þeir ðo fastir i sama stað sva sem¹⁵ lieske. Þa visso caupmenn eigi, hvat þeir scyldo gera, þviat ða scilþo þeir, at guþs craptr hefti fær þeira. Þa vitcoþosc³ þeir of siþer oc spurþo menn, er þeir hito, hverr sa var, er þeir hefðo barþan⁴. En er þeim var sagt, at þeir hefðo Martinum barþan, þa ðote ællom einsæt, hvers þeir gulldo. Oc runno þegar scyndilega efter²⁰ Martino oc scommoþosc sin oc greto oc ióso moldo i hefot ser oc fello til fota Martino oc baþo miscunnar, at hann léte þa fara leiþar sinnar, oc tælþosc þo þess verþir, at iorþen spryngi eþa rifnaþe undir þeim, eþa þeir stirþnaðe heldr sialver, sva sem þa varo hestar þeira stirðnaþir, oc leto þeir þat sialf(t) vera ser ærna²⁵ pisl, er þeir visso efter ser glæp slican. En Martinus veiti þeim þegar miscunn oc blezaþe þeim, oc riþo þeir siþan leiþ sina.

29. En for Martinus hia bæ næcqeriom fiolmennom of dag, oc com lið mikit heiþinna manna a mot honom, þviat engi maþr cunne Crist a þeim bæ. En þa var morgom forvitni at (sia) Martinum,³⁰ þviat þeir heyrþo mart ogorligt sagt fra honom. Þa toc Martinus at boþa heiþnom mönnom guþs orþ, oc comsc hann viþ af ællom hug, es sva micell mannfolþe scyldi eigi cunna scapara sinn. Þa gec fram kona næcqver oc hafði i faþm lic sonar sins nyandaþs oc mælte viþ Martinum: «Vitom ver, at þu ert vinr guþs, gialtu mer³⁵ einga son minn, er ny(!) er dauþr.» Þa hurfo at fleiri oc baþo með henne. Þa sa Martinus, at hann myndi geta tacn at guþi morgom til hialpar, oc toc hann viþ liceno oc fell a kne til bænar. En er hann reis up af bæn, þa seldi hann svein livanda moþor

1 faro Cd. 2 hafo Cd. 3 vitroþosc Cd. 4 barþar Cd.

hans. Þá colluþo aller einne roddo oc ioto guþi Criste, oc letose a einn trua. En Martinus primsignde þa þegar a þeim velle, er þa varo þeir, en scirþe þvi næst.

30. A þeire tíþ er Martinus var litlo aþr til byscoþs tekinn, þa ate (hann) før til konongs hallar. En þa reþ Valentinianus Syrlande. En er hann visse, (at) Martinus mendi þess biþðia, er hann villdi eigi veita, þa let hann byrgia hallardýrr fyrer honom. En þat ioc dramb hugar hans, er hann ate kono þa er (i) Arrius villo var, oc snere hon hug hans fra allre vinoto Martini. En er
10 Martinus com of sinn eþa tysvar oc naþe eigi male konongs, þa rann hann til ens visa traustz oc scrydisc harclæþi, oc var a bonom netr oc daga oc fastaðe. En a enom .vii. dege syndisc honom engell guþs oc baþ hann fara til hallar ohrødan, en hann letze mundo up luca durom oc myqva hug konongs. Þa for Martinus
15 til hallar meþ engels træsti oc com at opnom durom oc gec inn, svat engi bannaþi, unz hann com fyrer konong. En er konongr sa hann, þa gerstesc hugr hans, oc gørþe hann eigi up risa ne luta byscope. Þa com elldr under stole konongs, oc brunno neþan fet hans. Þa reis hann up af stolinom neþogr oc laut Martino oc
20 hrødese craft guþs, þann er hann hafði aþr fyrerlitenn. Oc beif hann eigi orþa Martini, heldr veiti hann, aþr hann være beþenn 1 þat, er hann visse at Martinus vilde biþia. Oc bauþ oft Martino til borþz meþ ser oc vildi gefa honom margar giafar. En hann geyrþi við engom taca.

31. Claudiomacus² het bær scamt fra Turonsborg, oc er nunnosetr i þeim bæ, þar hafði Martinus gisting a næqverri tíþ. En er hann var braut farenn, þa gingo meyar inn i hus þat, er hann hafði veret, oc laso up halm þann allan, er hann hafði under hafðan ser, oc scifto meþ ser sva sem helgom dome. En er faer
30 dagar liþo þaðan, þa [bat] ein þeira a hals óþom manne halm þann, er hon hafði ser hirðan fyrer helgan dom, oc varþ inn oþe þegar heill.

32. Þa er Martinus for fra Treverisborg, þa com a mótt honom cyr oþ af diæfle, su er hliop³ fra netom oc stangaði menn, ef fyrer urþo. En er hon com til Martinus beliandi, þa gørþi
35 (hann) crossmarc a mot henne oc bað hana stað nema. En er hon nam⁴ staþar, þa sa Martinus dioful sitia a baki henne oc melte: «Far braut þu ovinn fra smala manna oc qvel eigi meinlaus cyqvende!» Þa flyði illgiarn andi. En kyrin scilþe, hvern hana

1. beifenn *Cd.* 2. Claudiusmacus *Cd.* 3. hliof *Cd.* 4. namn *Cd.*

græde oc fell til fota Martino. En hann blezaþe hana oc baþ¹ affr fara til hiarþar oc vera alldregi síþan ohögia.

33. Enn møte Martinus veiðemonnom of dag. Hundar helto(!) hera a viðom velle, oc var heranom at comet, at hann mondi tekinn verþa, oc dvalþe hann dauþann i veevingom². Martinus sa ærmo a heranom, þviat hann var harmvitegr(!), oc bauþ hann hundom at standa oc lata hera braut fara. Hundar namo stað þegar, sem þeir vøre bunner eþa en heldr iarþfaster. En here forþaþesc.

34. Naupsyn er at geta nacqvæt, hvilic varo orþ hversdagleg Martini, þviat þau varo full anlegrar speke. Sauð nycliptan sa hann of dag oc melte: «Sia sauþr fylldi evangeli þoporð, hann hafði .ii. cyrtla oc gaf annan þann(!), er eigi hafðe; geyret þar efter.» Enn sa hann of dag svinahirþe i scinnfotom oc melte: «Þvilic var Adamr i scinnfotum braut rekinn or paradiso. En ver scolom leggja niþr inn forna Adam, er sia merker, en scryþasc enom nyia Adam, þat er Cristr.» Þar com Martinus enn, er naut bito a velle, en svin rotoþo i støþom, en i støþom var blomgaþr vøllr af enom fegrstom grøsom. «Se her gliking lifs manna, qvat Martinus, hiuscap³ merker sia hlutr vallar, es smale hever af bitet et fegrsta, oc er þo gras eftir; en sa hlutr, er⁴ svin hafa umb snuit, merker hordom; en sa hlutr, er scinn i øllom blomom oc enom fegrstom grøsom, merker meydoms dyrð, sa er eki ma annat viþ iamnasc. Sva sem þeir villasc mioc, er hiuscap iamna við hordom, sva ero þeir oc heimsker, er hiuscap iamna viþ meydom. En spaker menn gøra þa grein, at hiuscapr ser til licnar, en meydomr cømr til dyrþar, en (hordomr) horver til pislar, nema i verbot hreinse.

35. Riþare næqverr com til Martinus oc gøþisc muncr oc setesc i einseto. En kona hans var [oc vigð⁵ til nunno. En slógr freistare talþe þat i hug riþerans, at hann⁶ fystesc þess, at kona hans vøre þar i einseto meþ honom, oc baþ hann Martinum løyfa ser þat. En Martinus svaraði oc qvat eigi munke soma at hafa samvisto viþ kono. En riþ(ar)enn baþ þess oft oc qvat eki samvisto þeira mōndo granda gøþri fyrerætlon, þar er hann var vigðr til muncs en hon til nunno. Þa svaraðe Martinus: «Segðo mer, ef ðu vast nacqvæt i orrostu?» En hann svaraðe oc letze oft veret i orrostu. Martinus melte: «Satu næqveria kono i orrostu,

1 bar *Cd.*   2 crebris flexibus *lat.*   3 hiuscapr *Cd.*   4 en *Cd.*
5 [ovigð *Cd.*   6 hans *Cd.*   7 mundo *tilf. Cd.*

þa er menn hiuggose til eþa scutose?» Þa scamðese(!) riþarenn oc fann, til hvers Martinus spurði þessa, oc þaccadi hann þat, er honom var eigi veit villa hugar sins, oc hann var eigi acasfiga avitaðr heldr hirtr með scynsamlego dæme, því er riþare mate
5 auþvelliga of scilia.

36. Tveir lerisveinar Martini, Gallus oc Sulpicius, varo stadder of dag fyrer durom, þar er Martinus var einn inne, oc visse hann eigi, at þeir stoþo fyrer durom, þvíat hurþ var aftr. En er þeir hefðo þar staþit næqveria stund, þa heyrþo þeir manna mal inn i
10 huset oc namo þeygi orþa scil, oc var þeim ogn at því micel oc þotose vita, at næqve miclo mondi gegna. En efter .ii. stundir dax gec Martinus ut. Þa for Sulpicius þegar til mals við (hann), þvíat honom þote delst við hann, oc spurði, hvat tacnaþi sa romr manna mals, er þeir heyrðo baþer i huseno. Martinus frestaþe
15 lengi at segia. En eki var þat, er eigi gæti Sulpicius at honom, ef hann vilde biþia. «Segia mon ec yer, qvat hann, * en ec biþ, at iþ segit engom: Maria oc Agnes oc Tecla melto við mic.» Þa sagði hann oc alit þeira oc buning, oc qvat hann þer eigi at eins coma þann dag sin at vitia heldr myclo oftar. Petår oc Pol
20 postola letze hann oft sia. Dioflar como oc stundom at freista hans i ymsom lic(i)om, oc allra ofast i like Þors eþa Oþens eþa Freyio. En Martinus hafði crossmare at scildi við allre freistne þeira. En hann kende þa, i hverionge likio(m) sem þeir varo, oc nemndi hvern þeira a namn oc fec hveriom þeira þa qvedio, er
25 (þeir) varo verþer: Þor callaþi hann heimscan, en Oþen deigan, en Freyio portcono. Engla guþs sa hann oc oft, oc melto þeir við hann oc sogðo honom fyrer oorþna hluti.

37. Kennimanna fundr var i einhveriom stað, oc for Martinus eigi þangat, en þo villdi hann vita, hvat þar gærþise. En
30 þann dag for hann a scipe oc sat i stamme einn saman, sem hann var vanr at leita ser einseto. Þa syndesc engell guþs oc sagði honom alla hlute, þa er gærþose a kennimanna funndenom. En er at var spurt, a hverre tíð kennimanna fundr sia hafði veret, þa reyndisc sva, at a þeim dege hefðe kennemanna fundrenn veret,
35 sem engell vitraþese Martino, oc þeir hluter a því mote gærver oc mæltar, sem engell sagðe.

38. Enn com maþr til Martinus með dotor sina .xii. vetra gamla, en hon hafði alla ævi omala veret, oc baþ hann Martinum, at hann gevi henne heilso. En Martinus visaþe henne til byscoþa

þeira, er þa varo þar með konongenom, Valentinianus oc Victricius, oc qvat þa heldr en sic slicar iarteiner mega gora. En þeir báþo með honom, at Martinus veiti þat, er hann var beþinn. Þa dvalþe Martinus þat eigi at veita millde, er hann hafði aþr synt litleþti, oc bað ut ganga allan lyð annan, nema þeir varo efter faðer meyar 5 oc byscopar, þa er Martinus fell a kne til bønar. Síþan vigðe hann víþsmior oc hellte þvi i munn meyionni oc spurðe hana, hve faþer hennar heite. En hon sagðe þat ðegar scyrt. Faþer hennar varð fegenn oc fell til fota Martini, letzc þessa rod dotur fyrst heyrta hafa. 10

39. Kona eins rikismanz sendi Martino viðsmior at vigia i glerkere, þat er hafa þurfti við morgom meinom eþa sotum. En er hann vigðe viðsmioret, þa sa þrestr er hia stoþ, at þat ox undir blezon hans. Oc helt sa crafrt blezonar oc viðsmiors vœxt, unz þat com heim til kononnar. Oc var þa glerkeret fullt, er aþr 15 var . . . . . oc hafði þo runnit iver keret oc slagnat a clæpi þess er með for. Glerker fullt víþsmiors þess, er Martinus hafþe vigt, var set yver glugg. En sveinn næcverr svipte duki þeim er iver var breidr, oc visse eigi hvat under dukinom var. Glerkeret fell a steina, oc brotnaþe eigi heldr en þat felle a enn 20 blautasta dun, oc slagnaþi eigi niþr víþsmioret. Þetta varþ eigi af atburþ heldr af crafte Martini, þviat þletzon hans mate eigi fyrerfarasc.

40. Lærisveinar Martini foro of bœ næcvern of dag, oc hliop at þeim hundr olmr oc go. Þa mælte einn þeira: «I nafne Martini byð ec þer at þegial!» Þa ðagna(ðe hundr), svá sem tunga 25 være scoren or hefði honom. Eigi at eins vann Martinus sialfr tacn, helldr gærðo oc aþrer marga hlute i namne hans.

41. Avicin(i)anus het iarl-grimr oc drapgiarn. En hann com of dag i Turons borg, oc varo i fær hans bandingiar marger, er hann hafðe fyrerdemþa til draps eþa til meidingar. En er Martinus 30 fra þat, ða for hann þegar nær miþre not til husa ens grima iarls. En þar svafo allir, oc varo hurþer afr. Þa stoð Martinus fyrer durom a bénom. En er Avicinianus var sofnapr, ða vacþe engell guþs hann oc mælte: «Þrell guþs ligr fyrer durom þinom, en þu sefr.» Þa vacnaþe iarl oc callaþe þrel sinn oc sagði, at Martinus 35 var ute fyrer durom oc villde inn ganga. En þrell var syfiaþr oc lauc inne iþre einne hurþo up. En er hann heyrþi til enskes, þa hlo hann at drotne sinom oc qvat hann tolldan vera i dróme oc let engi mann vera fyrer durom, oc qvat eigi mondo kennimenn vaca vilia of nœtr. En þat var eþvelt at telia fyrer Aviciniano, 40

oc somnaði hann i annat sinn. Þá com engell at honom oc barþe a honom oc qvat Martinum standa fyrer durom. En er þręlar dvolþo at fara, þa reis iarl up sialfr oc lauc up durom oc fann Martinum oc męlte við hann: «Ecki er scylt at męla við mic, veit
5 ee, hvers þu fysece, farðu oc hafðu þeget þat er (þu) biþr, at (eigi) fyrerfare mer guþs reiþe i hemnd þinne. Oc matu þvi trua, at nu hefi (ee) lit scelför veret, aþr ee fęra sialfr til mals við þic.» Þa let iarl þegar leysa bandingia, oc for hann sandęgris sialfr a braut. En þot hann vęre grimr i ęllom stoþom ofrom, þa þorþi
10 hann aldrege siþan at lysa yfir þvi i Turonsborg.

42. Enn com Martinus of dag til husa hans oc sa hann svartan diofol sitia a halse honom, oc bles hann a mot fiandanom. En Avicianianus hugþi, at Martinus gorði ser hafþung oc melte: «Fyrer hvi veiter (þu) mer hęþung?» Þa floþi diofull af stoli sinom.
15 En Martinus svaraðe: «Eigi veiti ee hęþung þer, heldr enom svarta, er sitr a halse þer.» En iarl var avallt siþan ogrimare en aþr, þviat hann seilþe þa, af hvers eggion hann hafði grimr (veret).

43. Bær var sa .i., er a hveriom misserom geyrði hagl, þat er ękrom spilte. En sa het Auspicius gęfugr maðr oc truaþr vel,
20 er mest mein varþ at hriþ ðessi. Sia for at finna Martinum oc sagði honom vandreþi boiarmanna oc baþ hann fulltings. En Martinus baþ oc gat þat at guþi, at mannege varþ mein at þeire (hriþ) i þvi heraðe a þeim .xx. vetrom, er Martinus lifðe siþan. En a þeim misserom er hann andaþise, þa com in sama hrið i
25 heraðet, þviat allr heimr gret andlat hans, en fagnaþe life hans.

44. Stępull ramgor stoþ i einom castala¹, en i þeim stęple ovanverþom sat scurþgoð a stole. En Martinus bauð presti, þeim er i þvi þorpe var, at briota stępulinn. En sa het Marcellus. En er Martinus com þangat i annat sinn, þa avitaþi hann prestenn of
30 þat, es scurþgoðet var eigi brotet. En Marcellus talþe torvellt at briota stopolinn oc qvad eigi ostyrkia munca mega þvi afa, er traud mundo allsterker riþerar. Þa snęrese Martinus til ens truasta fulltinx oc var a bęnom alla not. En at morne com veþr, þat er allan braut stopolenn til iarþar.

45. En gorþise annarr hlutr slicr i ofrom stað, þa er Martinus villdi briota stępul mikinn, þann er scurþgot var i, oc mate hann eigi. Þa snęrise hann til bęnar at vanda sinom. Oc var þa seinn elldligr stopull falla af himne i hefud scurðgoþeno, oc leyste i sundr allan inn heiþna stępul moldo smęra.

40 ¹ castaþi *Cd.*

46. En er sagt fra Martino eftir evangeli dæmom, at kona .i., su er bloþros hafði, toe heilso þegar, es hon snart við elþi Martini.

47. Haugormr screiþ of æ a mot Martini oc lerisveinom hans. Þa mælte Martinus: »In nomine domini scriþv aftr, ormr!« 5
Þa snøre ormrenn for sinne oc hvarf aftr. En er aller undroþose iartein þessa, þa felde Martinus tar oc melte: »Ormar hlyða mer nu, en menn vilia eigi hlyða.«

48. Martinus var vanr at eta fisc a pascadogom. En hann spurpe litlo fyrer matmal, ef fiser være til buenn. En diacn, sa 10
er fozlo munca varþveite, sagði, at hann hefði (engi) fisc tekinni a þeim morne¹, [oc eigi heldr þeir] menn, es vaner varo at selia fisca. Þa melte Martinus við diaknenn: »Farðu oc legg net þit, oc mon fiskr coma.« En scamt var til ar fra munclive. Þa foru 15
fleire muncar til ar oc væto goðrar veiþar, er Martinus bauþ at fiskia oc þurfte hann sialfr² at hafa. En þegar es diaknenn lagði net, þa dro hann mikenn lags at eno fyrsta varpe, oc for hann heim glaðr til munclifs.

49. Maximus var goðr konongr at øþro, en hann var teldr af raþom kennimanna, þeira er² rögðan hefðo oc raþenn þann 20
mann, er Priscillianus het, þann er þeir tölþo villomann. En konongr helt hendi iver þeim, at engi þorðe at saca þa of dauþa Priscilliani. En(n) hafði konongr sva stofnat at þeira raþe at senda rikismenn a Ispanialand til þess at bana villomennom. En þat var iflaust, at marger goþer menn mundo verþa drepnar i scalm- 25
æld þeire, þviat þa var meirr dæmt at alite eþa at buninge en at retre raun. Fyrer slicom nøþsyniom oc morgom auþrom, þeim er langt er at tina, þotese Martinus ørendi eiga við konong. En er byscopar frogo, þeir er (i) borgenne varo, þangatfer Martini, þa ugðo þeir þat einna mest, ef hann qveme, at hann mendi 30
røkia gera tiþagerþ þeira, oc mendo þar marger aðrer eftir (snua) siþan. Þa reþo þeir þat konongi at senda liþ a mot Martino oc lata hann eigi coma innan borgar, aðr hann héti at hafa frið við byscopa, þa er þar varo fyrer. En er hann com, þa het (hann) at coma með Cristz friþe, oc var honom þa lovat iunganga. En 35
hann gec þeygi i tiþagerþ með byscopom, helldr var hann of nøtr a bénom i kirkio. En þat var mest eyrendi hans við konong at biþia friþar iærlom .ii. Narsede oc Leucadio, er fyrer konongs reiþe urþo, þviat þeir hefðo veret i andscota flocce hans. Þat var annat

¹ forne *Cd.*   ² oc *Cd.*

eyrendi Martini at stofva herfor, þa er stofnot var til Ispanialandz, þviat sva mildr var hugr hans, at hann vilde eigi at eins cristnom mænnom forþa, þeim er i þeire soch mændo falla, heldr vilde hann biarga siolfom villomænnom. En konong dvalþe of dag oc annan at veita þat, er hann var þeþenn¹, þviat hann var fegiarn, oc sa hann til fiar þeira, er hann hafði reiþe a castat. En er Martinus gec eigi i tþagorð með byscopom, þa como þeir scialvandi fyrer konong oc sægðose fyrerdæmþer oc qvaþo eigi konongi soma at hliþa(!) ðess manz orþom, er eigi at eins veite sciol villomænnom, heldr hemndi [hann þeira, kello]þo eke veit i dauþa Priscilliani, ef Martinus seyldi hefna hans. Siþan baþo þeir konong með tarom, at hann nôte rikis sins i gegn honom, oc reþo þeir umb at telia Martinum með villomænnom. En þot Maximus veite² of lið øþrom byscopom, þa vissi hann þo, at Martinus var øllom þeim helgare sva oc goþom siþom, oc leitafi hann annarra raþa en þeir kendo. Ok heimti hann Martinum til mals við sic oc qvade hann bliþliga oc sagþe villomenn dæmþa vera heldr at lægom af domændom en af roge kennimanna, oc qvat hann engva soc til þess at røkia tþagorð þeira, þar er kennimanna fundr var atr fyrer litlu, oc var einn at eins sa er þessa byscopa fyrerde(m)þe, en aller aðrer tølþo ða saclausa. En er Martinus scapaðisc(!) eki við orþ þessi, þa reidese konongr oc (gec) fra oc sende þegar menn at lata bana þeim, er Martinus bað fyrer. En er Martinus fra þat, þa for hann þegar til konongs hallar of not oc het at ganga i tþagorð með byscopom, ef konongr gefi frið iorlom oc tøkise eigi herfor til Ispanialandz. Þa veite konongr Maximus þegar allt þat er Martinus baþ. En inn þriþia dag þaþan fra var ætlat at vigia byscop þann er Felix het, sa var heilagr maþr oc vinr guþs. Þann dag gec Martinus i tþagorð með byscopom, oc etlaþe hann ser þat betra vera en biarga eigi þeim, er til bana varo leider. En inn næsta dag eftir for hann a braut or borgenne a heimleif oc var oglapr oc iþraðise, er hann hafði blandasc i samlage þeirra, er honom þote røkiande vera. En er hann sat einn saman oc var hryggr of þessa sæc, en færonotar hans varo gengner fyrer a leið, þa com angelus dei at honom oc melte: »Sæc er til þess, er þu ert oglapr, en þu mater eigi annan veg leysa or þesso vandreþi. Tac þu traust oc endrbæt craft þinn, at eigi faer þu scaþa dyrþar.« Fra þeire tþ var Martinus varr umb sic, at eigi blendisc hann siþan i samlage slicra kennimanna. Sextan vetr lifðe hann siþan oc com til enskis kennimanna fundar siþan.

En ef honom varþ næqve torveldra at geva siucom mœnnum heilso, en hann ate vanþa til, þa sagði hann sva með tarom, at þat mincaþi craft hans, er hann gec i tīpagørð með þessom byseopom fyrer næþsyniar. En þo endrbœti bratt með fullu vercaupe þann craft, er mincaþr var of stund, at þat var siþan, er oþr maþr var leidr til hus hans, oc varþ heill aþr hann com allt at durom.

50. Enn varo menn a sæ stader, oc gærþi hriþ at þeim, oc varo þeir ða i miclom hasca. En þar var .i. caupmaþr ætscaþr af Egiptalande, oc var enn ða eigi scirðr, sa callaþi oc mælte: »Guþ Martini, biargðu oss!« Þa stœþvaðise hriþen þegar, oc toco þeir hœfn, þa er þeir villdo, en inn heipne tru.

51. Licontius het .i. gœfugr maþr oc trufastr, er com at biþia Martinum fultings, þa er micel sot com inn i hus hans, oc logo siuc flest œll hiu hans. En Martinus sagði torvelt vera at gefa heilso, þvi at hann mate þat scilia, at guþs raþning barði þessa menn. Þa fastaþe hann oc var a bœnom vico alla samfast, oc let eigi af at biþia, aþr hann gat þat, er hann bað. En er Licontius rœnde craft bœna hans, þa com hann oc sagþe heil œll hiu sin, oc færði Martino hundrat marca silfrs. En hann rœþe eigi þa giœf oc toc, þviat hann hafði með þvi fe œllo leysta herleida menn yr hæftum, (aþr) en þat qveme heim til munclifes hans. En er hann var beþinn at nyta ser naeqvat af fe þvisa til atvinno munca, þa svaraði hann: »Fœþe kirkian oss oc clæþi, oc ver scolom enskis framarr girnasc.«

52. En sat Martinus .i. uti umb dag fyrer huse sino, oc sa hann a gnipo næqverre .ii. diofla, oc hlogo þeir oc mælte: »Heill sva, Brietius, heill sva!« Þviat þeir visso, hverri œþe þeir ioso i briost honom. En scamt var at biþa, unnz Brietius com þar sva oþr af eggion diofla, at hann gœte traut handa sinna; hafði hann brugþit lit fyrer reiþe oc spio up morgom meinmœlom a Martinum. En Martinus hafði avitapan hann inn fyrra dag of marga ohlyðne, þa er hann hafði gœrva. Slicom avitom reidese Brietius oc melte mart osœmt, oc sagði hann sic betra vera en Martinus, þviat hann qvatse i munclife fœdr oc nema a boc, þegar er hann cunni scilia, en Martinum qvat hann eigi mega þess sialvan dylia, nema hann hafði riþere veret oc .xviii. vetra gamall, aþr hann vœre scirþr. Enn þegir hann eki, oc berr fyrer augom honom hverseyns sionhverfingar. Slic sva mælte Brietius oc mart annat verra, þat er þegia er betra en fra at segia . . . . .

II.

(Cd. 235 folio).

Her byriaz upp Marteins saga.

Martinus var ættadr af Ungeralandi ur kastala þeim, er Sabar-
 5 ria er kalladr, en hann var æ Lyngbarda landi fæddr. Frendr
 hans voru gaufgir ath þessa heims tign ok þo heidnir. Fadir
 hans var riddari fyrst en sidan hofdingi þeira, siolfr fylgdi hann
 ok riddara syslu i æsku sinni um daga Constantini konungs en
 sidan Juliani keisara. En þeiri syslu fylgdi hann eigi viliandi,
 10 þviat hann fystizt þegar guds þionustu æ ungum alldri. Þa var
 hann .x. vetra gamall, er hann for til kirkiu ok tok primsingh(!)
 at usatt frenda sinna, ok snerizt þegar allr til guds þionustu. En
 er hann var .xii. vetra gamall, þa fystizt hann at fara i eydimork,
 ok þat mundi hann gera, ef honum bannadi eigi ostyrkt alldrs
 15 hans. En þo var hugr hans ævallt annattveggia i munklif eda
 kirkiu, ok barst hann þat fyrir æ ungum alldri, er hann let
 fram koma, þa er hann var ellri. En er konunga bodord varo
 þat, at gamalla manna synir veri teknir til riddara syslu, þa var
 Marteinn til þeirar atferdar tekinn, þa er hann var .xv. vetra, þviat
 20 fodur¹ hans var oþeckt æ um tru hans, ok þvi selldi hann fram.
 Martinus hafdi at eins einn þræl i syslu med ser, ok þionadi hann
 honum þo optar ok dro skoklædi af honum ok þerdi fetr hans, ok þeir
 attu mat saman. Þria vetr var hann i riddara syslu, adr hann var
 skirdr, ok var hann allra þeira synda hreinn, sem þeire syslu ero opt
 25 vanar at fylgia. Mikil var godgirnd hans ok ast vid laugunauta
 sina, ok þolinmædi hans ok litileti var umfram manligan hatt.
 Sva sparliga neytti hann fædu, at hann þotti þa þegar² helldr
 munkr en riddari. Af sliku unnu honum allir riddarar, þeir sem
 honum fylgdu. Eigi var hann enn þa skirdr, en þo gerdi hann
 30 heilög verk, þviat hann dugdi voludum, en veitti hialp þurfund-
 um, fæddi hungrada en klæddi kalna. Eki hirdi hann ser af
 malunum nema hvers dags fæslu ok klædnad, ok mintizt þegar
 gudzspialls bodorda, at hann bar eigi æhyggiu dag fra degi æ
 iardligri atvinnu.

35 2. A nockurum degi um midian vetr, þa er frost var sva
 mikit, at marga menn kol til bana, mætti Martinus voludum
 manni klædlausum i borgarhlidi. En sa bad gefa ser klædi þa

1 fadir Cd. 2 var tilf. Cd.

menn, er æ mot honum foru, ok lidu allir umfram. Þa skildi Martinus, at gud hafdi honum þenna hugat, er adrir veitti eigi miskunn. En hvat matti hann gefa, þar sem hann hafdi ecki nema klædi þau, er hann stod i, þviat hann hafdi veitt allt annat aumum monnum. Þa bra hann sverdi, þvi er hann var gydr, ok reist i sundr mauttul sinn i midiu, ok gaf halfan þurfamanninum en halfan skryddi hann sik. Þa toku sumir ath hlæia ok kalla hann aflettan(!) ok stuttbuenn. En sumir komuzt vit, þeir sem heilla hug höfdu, er þeir gerdu (eigi) slik verk, þar sem þeir mattu vel klæða enn valada, sva ath þeir væri onoktir eptir. En Martinus, er (hann) var sofnadr ena nestu nott eptir, þa sa hann Krist siolfan kleddan þeim mauttuls hlut, er hann hafdi enum fatæka gefit. Sidan heyrði hann drottin sva mæla vid eingla, er hia honum voru: »Martinus primsigndr at eins skryddi mik þessu klædi.« En hann hofzt eigi til iardligrar dyrdar af þessi syn, helldr var hann þvi litillatari sem hann kendi guds miskunn meiri i sinu verki. En hann tok þa skirn, er hann var .xviii. vetra gamall ok fyrirlet eigi þegar riddara syslu, þviat hofdinghi, sa er fyrir var lidinu, bad hann þess ok het honum þvi, ath (hann) mundi fyrirlata alla veraldar syslu litlu sidar. Af þvi dvaldizt Marteinn tvo vetr sidan i riddara syslu at nafne ath eins, en hugr hans var allr æ himne.

3. Julianus keisari samnadi lidi i borg þeiri er Vangianum heitir, þa er vikingar heriodu æ Frakland, ok tok hann at veita heidfe riddorum sinum, sem vandi er til, adr til orrosto er farit. En þa þotti Martino maklig tid at radaz fra riddara syslu, en hann etladi ser eigi rett at taka heidfe, at hann færi eigi til orrosto, ok mællti sva vid konunginn: »Hingat til hefi ek þer þionat, en nu lofadu mer at þiona gudi. Taki sa heidfe þitt, er beriazt vill med þer, en ek em Kristz riddari, ok er mer eigi lofad at beriazt.« Þa reiddizt Julianus ok kvad Martein af hugleysi fordazt orrosto, en eigi af tru. Martinus svaradi ohreðdr ok mællti vid konunginn: »Ef þu kennir þetta hugleysi en eigi tru, þa man ek æ morgin ganga vopnlauss i fylkinghu i gegnum lid ovina vorra aurggr i nafni drottins Jesus Kristz krossmarke skryddr en eigi skilde ne hialmæ.« Þa tok Julianus ok let taka Marteinum ok vardveita ok villdi reyna, hvart hann mundi gera þat, sem hann hafði heitið. En annan dag komu sendibod konungi til satta ok þraut orrostona, þviat þeir menn gengu æ hond konunginum. En um þat ma eigi efa, at sia sigr var veittr af benum

Marteins, ath hann þurpti eigi vapnlaus at fara til orrosto, þo at gud metti vel hlifa þar vin sinum vapnlausum. En sa var helgum manni semstr sigr, er eigi fylgdi manna drap.

4. Sidan reðz hann fra riddara syslu ok sotti heim Ylarium
 5 byskup i Peituborg ok dvaldizt þar nockura stund. En Ylarius
 byskup villdi hann þar leingi dvelia ok bad hann taka diakns
 pionustu. En Marteinn taldi við þvi ok lezt þess overdr vera.
 Þa skildi Ylarius byskup, at hann mundi Martæin i þeim einum
 (t)engslum binda mega, er eigi yxi iardlig metordh vid þat, ok
 10 gaf honum þa vigslu, at hann veri exorcizta, þat er sera diofla
 fra odum monnum. Sidan var Marteinn mintr æ þat i svefni, at
 hann feru til frenda sinna ok kendi þeim tru retta. En er byskup
 lofadi honum þat, þa bad byskup, at hann skyldi til (hans) fara,
 þa er hann hefði lokit eyrendum sinum. Marteinn fór æ brut
 15 ogladr ok sagði sva brødrum, ath (hann) mundi morgum meinum
 at mæta i faur þeiri, sem sidan [fann hann r. Þa er hann kom
 suðr um haf ok fiall, metti hann illvirkium, ok reiddi einu þeira
 auxi ath honum, en annarr þeira stoðvaði ok tok við. Þa voru
 hendr hans bundnar æ bak apr, ok var hann selldr einum þeira
 20 til varðveizlu. En sa leiddi hann fra øðrum monnum ok spurdi,
 hvat dreingia hann væri. Hann svarar ok kvezt kristinn vera.
 Þa spurdi hinn, ef hann hreddizt. En Marteinn svarar ok kvezt
 allðri iafnaurauggr vera sem þa, þviat (hann) vissi, at guds misk-
 unu mundi fylgia honum i hverri freisni, en hann lezt meirr
 25 harna illzku illvirkians, er overdr var guds miskunnar. En er
 Marteinn taldi tru fyrir honum, þa tok sa tru ok fylgði honum æ
 gautu ok bad hann bidia fyrir ser til guds, ok lifði hann sidliga
 ævalt sidan ok gerdizt munkr. En er Marteinn kom til Meilans-
 borgar, þa kom fiandi a mot honum i manz likama ok spurdi,
 30 hvert hann færi. Marteinn lezt þangat fara, er drottinn sendi
 hann. Fiandinn melli vid hann: «Hvad sem þu gerir eða hvert
 sem þu ferr, þa mun fiandi standa æ mot þer.» Marteinn svaradi
 med spamanz roddu: »Drottinn bergr mer, ok mun ek eigi hræd-
 azt ofrid manna.« Þa flydi ovinrinn sva sem skuggi fra augliti
 35 hans. En Marteinn for sva sem hann hafði faur sina gert, ok
 leysti moður sina fra heidni, en fadir hans gerði eigi ath snuazt
 fra villu. En þo hurfu marger eptir kenningum hans ok toku
 tru. En þa var Arrius villa kunnuzt um allan heim, en (er) Marti-
 nus var sva einu svo miok þeira manna, er þordu i gegn at mæla

villumni, þa varð hann ok einna mest fyrir ofridi villumanna, því-
 at hann var vaundum bardr æ einu moti ok rekinn æ braut ur
 borginni, ok for hann þa til Langbarda landz. Þa hafði ok villan
 magnazt æ Fraklandi, ok var Ylariu(s) byskup rekinn æ brutt af
 byskupsstoli sinum til utlegdar. En er Martinus fra þat, þa for 5
 hann til Melansborgar ok var þar i munklifi. Þa varð hann
 klandradr af villumonnum, ok toku þeir hann um sidir æ brutt or
 borginni. Þa for hann til eyiar þeirar, er nefnd er Gallinaria, ok
 fylgdi honum prestr einn þangat, ok lifði hann þar vid grasaretr.
 En er hann fra, at konungrinn hafði leypt Ylario byskupi at fara 10
 heim til stols sins, þa for hann norðr um haf til Fraklands, ok
 tok Ylarius byskup feginn vid honum ok gerði honum munklifi
 skamt fra borginni.

5. A þeiri tid kom einn primsigndr madr þangat ok villdi
 nema at Martino kenningar ok goda siðu. En er hann hafði þar 15
 fa dagha verit, þa tok hann ridusott ok varð braddaur, adr en
 hann hefði skirn tekit. En Marteinn var eigi heima, en (er) hann
 kom heim, þa la lik hins dauða i husi, ok stodu þar yfir hryggvir
 brædr. Þa bad Martinus adra ut ganga or husinu, en hann lauk
 aptr dyrum ok fell til benar hia likinu. En er hann hafði leingi 20
 æ bæn verit, þa skilldi hann, at kraptr heilags (anda) nalgadizt,
 ok reis hann upp af bæn sinni ok beid sva guds miskunnar. En
 eptir tver stundir tok inn daudi at hrærazt ok hof upp augu sin.
 Martinus gerði gudi þakkir ok melli sva hatt, at hinir heyrdu, er
 uti voru, ok gengu þeir þegar inn, ok sa þann lifa, er þeir gengu 25
 fra daudum. En sa tok þegar skirn ok lifði marga vetr sidan, ok
 var þat enn fysti kraptr Marteins. En hann sagði sik leiddan
 vera fra likam fyrir domstol ogurligs domanda, ok var sidan dæmdr
 til mykra stada. En þa sogdu .ii. einglar domandanum, at þar
 væri sa madr, ær Marteinn bad fyrir. Þa baud domandiinn þeim 30
 enum somum einglum ath leida hann aptr, ok var hann sva aptr
 gollidinn Marteino til lifs. Þa tok nafn Marteins at kynnazt, ok
 liktist hann postolum guds i iartegnum.

6. Þa er Marteinn for um dagh um akr eins audigs manz
 ok gaufugs at veralldar metnadi, heyrði hann grat ok hareysti 35
 manna mikla. Þa nam hann stadar ok spurði, hvi gratr sea
 gengdi. En honum var sagt, at þrell einn hafði heingdan sik i
 snoru ok spillt ser. Þa gek Martinus inn i hus, þat er likit læ,
 ok fell æ kne til bænar ok bad leingi fyrir enum dauda. En þa
 tok sa at lifna ok hof upp augu sin ok leitadi vid at risa upp. 40

Þá tok Martinus, í hond honum ok setti æ fetr hann, ok gekk hann utt ur husinu með honum fyrir alþýðu.

7. Síðan va(r) Marteinn bedinn at taka byskupsdom í Turons borg. En eigi var auðvelt at koma honum æ brutt ur munklifi sinu. Þá sagði einn borgarmadr mikla sött konu sinnar ok fell til fota Martino ok bað hann koma at gefa henni heilsu. En er hann fór, þá somnudz saman borgar(menn) æ gotu hans ok leiddu hann til borgarinnar ok heldu vörð æ honum. Þá var mikill manifoldi kominn innan herads¹ ok utan herads manna. Allra var einn vili ok eitt ælit, at Marteinn veri makligastr at vera byskup, ok sa lydr veri sell, er slíkan kennimann hefði. En þeir voru sumir ok þó fair, er (melltu) því í gegn ok toldu hann liotan at æliti ok herfiligan ath buningi ok fyrir þær sakir omakligan ath vera byskup. En þeir er rettu radi fylgdu, hlogu² at þeim ok qvodu þá lofa Martein, þá er þeir villdu lasta hann, er³ þeir mattu ekki annat finna til aleitni honum en ælit hans ok buning. Sa byskup er nefndr Defensor, er mest stod í gegn alþýdu vilia um þetta mal. En hann varð þunghliga fyrir rekinn með spamanz ordum, þviat sa matti eigi komazt til at lesa í ottusaung fyrir þrauninghu manna, er lesa skyllði. Þá tok sveinn nokurr upp salltara ok saung verss þat, er hann fann fyst: Ex ore infancium, en sva mælið í verssinu: Af munni barna ok u(ng)mennis gerir þu þer lof, drottinn, í gengn ovinum þinum, en þu eydir ovinum ok Def(ens)orem. En er þetta var surgit, þá gerðizt romr af alþýðu, ok skomudz motmælendr, en allir talldu at guds ræði þetta verss radit ok sungit, at ovir þeira Defensor heyrdi vitni versins, en af ungmennis munni hófst guds lof yfir Marteinu.

8. En er Martinus hafði vigslu tekit, þá var lif hans at ollo ædra, en mer megum ordum skyra; en sama var stadfesti ok litileti hans hiarta, sem adr ver(it) hafði, ok enn sami fatabuningr⁴ hans, en hann var sva fullr skynsemi ok miskunnar, at hann varðveitti byskups tign ok fyrirlet hvergi munk(s) litileti. Eingi tunga ma skyra hversdagliga hattu hans ok athferd ok stadfesti í verkum ok vokum, bænum ok faustum, þviat eingin var su tíð, er eigi veri hann at guds verki, utan þat er líkamligs edlis nauðsyn skyllðadi hann til at matazt eda sofa. Alldregi leid su stúnd, at eigi væri hann annattveggia æ bænum æða sæi æ bekr. En þott hann gerði annat nokut, þá hvarf alldri hugr hans fra benum. Eingan mann fyrirdemdi hann ok eyngan vællti hann ok aungum launadi hann

40 1 heradas Cd. 2 hlöpu Cd. 3 en Cd. 4 fotabuningr Cd.

illo illt. Sva mikla þolinuæði hafði hann við meingerdir, at hann hefndi allðri, þott ogaufgir klerkar mællti i mot honum, ok tok hann aunga þionustu af þeim fyrir þa sok. Eingi madr sa hann hlæia ne syta ne reidan vera, avallt var hann med enum sama hug ok enu sama æliti, ok syndi hann himnerska glædi i andliti. 5 Alldregi hvarf Kristz nafn fra munni hans, ok allðri var annat i hiarta hans en fridr ok milldi ok miskunn. Opt var hann vanr at grata syndir ovina sinna ok bidia med tarum fyrir þeim, er aleitudu við hann. Nockura stund atti hann hus nær kirkiu, en er honum leiddizt alþydu þyss, þa setti hann munklifi sitt tvær 10 milur fra borginni. En sa stadr var leyniliga kominn, ath kallá mætti eydimork, þviat fialsgnipa brautt gekk ath audru megin, en æ fell audrum megin¹ hia, su er Liger heitir, en einstigi mikit var þraungt einum megin ath ganga til munklifsins. Þar let Martinus gera ser hus ur vidi, ok sva margir adriþ munkar, en 15 sumir holudu innan gnipuna² fialsins ok gerdu ser hus i biargit; .lxxx. lærisveina hans, þeira er lifdu eptir hans godum dæmum, voro þar med honum; eingi þeira eignadi ser audæfi, allir attu þeir allt ser saman. Aungum þeira var lofad at kaupa neitt æda selia, eingi var sysla aunnur framin, nema nockurir menn ritudu 20 bækr, ok voro þo unger menn einir til þeirar syslu valdir, æn adriþ voru ævallt æ bænnum. Faliga gengu þeir utt or husum sinum, nema þeir gengu til kirkiu. Allir hofdu þeir eina fæzlu ok eigi fyrr en eptir non. Eingi bergdi þar vini, uema siukr veri³. Margir gerdu ser klædi ur ulfallda hari, en þeim virdizt til syndar 25 allr blautari bunadr. Þeir voro margir, er sæliga (voro) uppfæddir i æsku, en þa helldu sic til sidlætis ok þolinuæðiz. En þeir urdu margir byskupar sidan, þviat eingin var su borg eda kirkiusokn, at eigi villdi hverr velia ser kennimenn ur munklifi Marteins.

9. Stadr var einn eigi langt fra Turons borg, sa er menn 30 hugðu þar vera grafna pislarvotta guds, þviat þar hofdu enir fyrri byskupar kirkiur latid gera ok alltari. En Marteinn gerdi eigi trua diarfliga oreyndu, helldr spurdi hann gamla menn ok spaka at, ef þeir vissi, hverir þar veri pislarvottar guds grafnir eda hverri tid hefði þeir piudir verit. En er hann (m)atti einskis viss 35 verda af þessum, þa sa hann við nokura stund at koma þar, ok lastadi hann eigi tru þa, er hann vissi eigi nema rett veri, en hann fulltingdi eigi alþydu æhuga þessum, er hann vissi eigi, nema villa væri. Sidan for hann um dagh famennr til þess stadar, ok

1. magrin *Cd.*2. fialsgnipuna *Cd.*3. yrði *tülf. Cd.*

stod leingi a leidinu ok bad, ad gud skylldi syna honum, hvern sa veri, er þar veri grafinn. Þa snerizt hann til vinstri handar [ok leit þar standa¹ herfiligan skugga; þa fylgdi hann þessum ath segia [nafn sitt ok atferd². En sa kvezt illvirki verit hafa ok drepinn fyrir glepi sina ok lezt ecki eiga med pislarvottum guds, þeim er i eilifri dyrd voru, en hann i eilifum pislum. Allir heyrdu þeir malit, en eingin matti sea þann er mællti nema Marteinn. En hann sagdi, hvat hann sæ, ok let braut fera kirkiuna ok alltarit ur þeim stad ok leysti sva lydinn fra villu.

10 10. Þa er Marteinn for um dag leidar sinnar, metti hann monnum þeim, er foru med lik heidins manz nokurs til graptar. En er hann sa langt til, þa nam hann stadar ok vissi eigi, hvad lid þetta var. Ok er hann sa, at þorpkalla lid var, ok þat at vindr skok duka, þa er breiddir voru yfir likit, þa hugdi hann, at 15 þeir feru med blot, þviat þorpkallar voro opt vanir at bera skurgod um akra sina. Þa gerdi Marteinn krossmark æ mot þeim ok bad þa nidr leggja byrði sina, er þeir foru med, ok ganga eigi fram ur þeim sporum, er þeir stodu. Þa stirdnadu þeir fyst, sem at steinum yrði; en þeir leitodu vid at hrera sik ok mattu eigi 20 ganga fram, sneruzt i hring, unzt þeir logdu nidr likit, ok leit hvern til annars ok sazt a, ok vissu eigi, hvad þeim var ordit. En er Marteinn sæ, at likmenn voro en eigi blotmenn, þa gerdi hann enn krossmark fyrir ser ok eptir þeim, ok leyfði þeim at fara med likit þangat, sem þeir villdu. Þa stoddvadi hann for 25 þeira, er hann villdi þat, en þa leyfði hann þeim at fara, er hann villdi þat.

11. Enn villdi Marteinn i þorpi nokuru hoggva upp tre mikit, þat sem blotad var. En blotmenn bonnudu honum at hauggva 30 treit. Þa taldi hann tru fyrir þeim ok kvad guddom vera æ hinnum en eigi i trenu, ok let hann þeim gegna at haugva treit, sem diofi var eignat³, en trua æ þann gud, sem hann trudi ok pionadi. Þa svaradi einn þeira, sa er diarfastr var: «Ef þu hefir 35 naukurt traust undir gudi þinum, þeim er þu gaufgar, þa munum ver siolfir hoggva treit, en þu tak vid því, þa er þat fellr, ok man þik þat ekki saka, ef gud þinn er med þer, sem þu segir.» Martinus kvat (sva) vera skylldu, þviat hann hafdi allt traust undir gudi. Þeim skildaga iatudu allir, þeir sem hia voru, ok virdu litils skada tresins, ef þeir mætti fella ovin blota sinna. Sidan bundu þeir Martein ok settu hann undir treet, þar er aullum þotti ein-

40 1 [mgl. Cd. 2 [rettet; þessum nafn sitt sins ok atferdar Cd. 3 eignar Cd.

synt, at þat mundi falla æ hann, ef upp veri hoggvit. Þa hioggiu(!) þeir siolfir treit sitt ok voru gladir. En munkar stodu margir ok sa til um langan veg. Þa er treid tok at falla, þa hrædduzt munkar ok tyndu aullu trausti ok aurvæntu Marteino lifs. En er treit brazst ok reid ofan at honum, þa hof hann upp hond sina ok 5 gerdi krossmark a mot. Þa var sem vedri lysti i moti treno, ok fell þat æ annan veg af þvero fra því, sem blotmenn hugdu, ok var þeim vid sialfan vaða, er adr þottuz vera i auruggum stad. Þa glupnudu heidnir menn af iartegnum þessum; en munkar felldu tar fyrir fagnadi, ok lofudu allir saman nafn drottins Jesus Kristz. 10 Aa þeim degi toku flestir allir tru, þeir sem adr voru i því heradi heidnir. En adr Marteinn kom þangat, voru faer eda nær aungvir þeir menn, er Kristz nafn kynne i þeim heradum. En af godum dæmum (ok) iartegnum hans hefir nu þar trua magnaz, sva at eingi stadr er nu sa þar, at eigi se i hverium kirkiur eda munk- 15 lifi. Hann let gera kirkiur eda munklifi þar, sem hann braut nidr hof eda horga, hvar sem stodu.

12. Þat var æ einum bæ, þa er Marteinn var at brenna hof eitt, at elldi laust i hus þat, er æfast var hofinu. En er Marteinn fann þat, þa ste hann upp æ husit ok þekiu hussins skyndiliga 20 ok rann æ mot loganum. Þa matti þar sea undarligan hlut, er i moti gegzt(!) vindr ok elldr. En sva gerdizt af krapti Martini, at elldrinn nadi þat eitt at brenna, er honum var lofat.

13. Enn villdi Martinus briota eitt ægett hof æ einum bæ, en fioldi manna stodu i moti honum ok raku hann æ brutt med 25 mikilli meingerd. Þa for hann til næsta bæiar ok fastadi þar ok vakti sex degr, sat i molldu ok bad til guds, at kraptr Kristz breyti(!) hof þat, er eigi nadu menn at briota. Þa syndizt honum tveir einglar sva sem riddarar vapnad(i)r ok skialdad(i)r, ok letuzt sendir af gudi ad stodva heidit lidit ath veita Marteini fulltingh, 30 at eingi ban(n)adi honom ath briota hofit. Þa hvarf hann aprt til beiarins ok braut hofit allt til iardar ok aull skurgod þau sem inni voru. En er heidnir menn stodu ok sa æ ok þorðu eigi i gegn ath gera, þa fundu þeir, at guds kraptr hafdi skelpda þa, svo at þeir þorðu eigi at gera i gegn byskupi, ok toku flestir allir tru 35 ok lofudu gud, en neittu skurgodum, þeim er hvarki ma biarga ser ne ædrum.

14. Þat var enn æ audrum bæ, at Marteinu braut hof, þa þusti at honum fioldi heidinna manna, ok einn þeira, sa er diarfastr var, bra sverdi ok villdi hoggva til hans. En er sa hof upp 40

hendrnar ok reiddi sverdit at honum. þa fell sa æ bak aprtr ok vard hreddr fyrir guds krapti ok idradizt glæps sins.

15. Þessum likr hlutr gerðizt enn i audrum stad; þa er Marteinn braut skurgod noekut, þa villdi blothofdingi einn leggja saxi æ honum. En er sa lagdi fram saxinu, þa hvarf bladit ur heptinu ok fanzt alldri sidan. Þat (var) opt, þa er blotmenn ok heiduir menn bounudu honum at briota hof sin eda skurgod sin, þa gat hann sva talat fyrir þeim ok synt þeim lios sannrar truar, at þeir brutu siolfir skurgod sin ok hof. Sva var hann mattugr
10 at greda siuka menn. at miok svo kom sa eingi siukr madr til hans, er eigi tok þegar heilsu.

16. Mær ein var siuk i Treveris borg ok matti sik til einskiz hrera ok var odaud at eins; en frendr hennar stodu yfir henni, þa er hun var ath bana komin. Þa var ok sagt, at Marteins byskups
15 var þangat von. En er fadir hennar fra þat, þa rann hann þegar til kirkin, þar sem Marteinn byskup var inni, ok nokurir adrir byskupar ok margr lydr; þa fell inn gamle madr til fota Martino ok mællti vid hann: «Dottir min mun deyia, nema þu komir ok blezer hana, þviat nu er henne verra lif en daude, er and er i
20 briosti hennar, en likame hennar daudr sva miok; en ek treystumzt, at hun ma lifna, ef þu bidr fyrir henne.» Marteinn svarar ok lezt eigi hafa krapt þann ne verdleik, at hann metti iarteinir gæta af gudi framar en adrir byskupar, þeir er þa voru þar. En fadir meyarinnar bad þess at meirr, ok byskupar badu med honum, at
25 Marteinn kemi til hennar. En er hann kom þangat, þa stod flokkur manna mikill fyrir dyrum ok beid, hvat guds þrell mundi gera. En hann geek til bænar, sem hann var vanr i slika þurpt ok fell til iardar. Sidan vigde hann vidsmior ok helltti i munn meyiunni. En hun tok þegar mal sitt ok styrktizt ok reis upp æ fetr sina i
30 augliti allz lyds.

17. A þeire tid erðizt þrell rikismanz, þess er Tetradius het. En er Marteinn var bedinn at leggja hendr yfir hann, þa bad hann þann leida til sin. En hann matti æ ænga lund þadan koma ur husi þvi, er hann var inni, þviat hann beit til þeira, er
35 þangat komu. Þa fell Tetradius til fota Martino ok bad hann siolfan koma til hus þess, er þrellinn var inni. Martinus lezt eigi fara mundu til hus heidins manz, þviat Tetradius var enn heidinn þa. En hann het at trua a Krist, ef Martinus kemi at reka ohreinan anda fra þrælum. Þa for Marteinn at leggja hendr yfir
40 hofut enum oda ok rak fra honum ohreinan anda. En Tetradius

trudi æ hinn (helga) Krist ok var þegar primsigndr, en litlu sidar skirdr, ok gofgadi ævallt Marteinn med astarhug.

18. Þa er Marteinn gek um dag til hus eins bonda, nam hann stadar, er hann kom at dyruni, ok kalladiz sea hræðligan dioful i gardzhlidi, ok mællti, at hann skyldi i brutt fara. Þa tok ohreinn andi ath eða einn mann af hium bonda. En sa tok þegar ath grenia ok gnista tønnum ok bita til manna. Þa hrædduzt þeir, er hia voru ok i nand, ok flydu. En Marteinn for æ mot honum ok bad hann standa kyrran. En sa nam stadar ok greniadi ok gapte munne. Marteinn retti fingr sinn i munn honum ok mællti: «Bitt þu nu, ef þu matt nokkut.» En enn odi gapti munnum þess at meirr ok þordi eigi ath bita hondina helldr en þar væri gloanda iarn. En er ohreinn andi var nefndr æ brutt at fara fra enum oda, ok var honum eigi lofat ur munnum ath fara, þa for hann brutt med þarfagang.

18b. En er heilagr Martinus gerdi slikar iarteinir þa(r) i Treverisborg, þa kom hersaga i borgina ok hrezla mikil yfir lydinn. Þa serdi Martinus odan mann til þess at segia, hveriu gegndi hersaga þessi. En hann sagdi, at .xvi. voru þeir dioflar, þeir er upp komu hersogunni til þess eins, at Marteinn skyldi flyia or borginni fyrir þa sok. En þat var lygi ein. En þa er ohreinn ande sagdi þetta i midri kirkiu fyrir alþydu manna, þa leystist borgarlydrinn fra hrædzlu hersogu þessarrar.

19. En er Marteinn for um dagh til borgar þeirar er Paris heitir, þa mætti hann likpram manni vid borgarhlid, ok hvarf til hans ok blezadi honum, ok vard sa þa þegar heill, ok kom hann annan dag til kirkiu ok gerdi gudi þackir fyrir heilsu sina. Þat verdr ok at segia, at marger menn feingu þar heilsu, er snurtu vid trefr klæda hins helga Marteins.

20. Arborius het einn gaufugr madr ok vel truadr, en dottir hans hafdi tekit ridusott. Arborius hafdi litlu adr tekit vit riti þvi, er Marteinn hafdi sent honum. En er þat rit var lagit æ briost meyiunni, þa vard hun heil þegar sottar. Æn Arborius virði sva mikils iartægn þessa, at hann het gudi at gefa meyna til munklifis i nunnusetr, at hun helde eilifum meydome, ok for hann þegar ok færði hana Martino, ok villdi hann eigi, ath hun tæki vigslu af audrum byskupi en honum, er henni hafdi heilsu gefit.

21. Paulinus het madr, er sidan vard mikill trumadr, en þa sa(t) hann i augnaverik, ok var kominn laustr mikill æ auga hans

annat. Þá dro Marteinn fiódr yfir augat ok nam allan verk or, ok varð hann þegar heill.

21^b. Þat varð enn um dag, er Marteinn skyldi ganga ur nockuru lopti, þá brast steigi undir honum, ok fell hann niðr, þar sem oslett var undir, ok skeindizt hann i morgum stodum. Sidan var hann borinn i hus sitt ok la i sarum miok svo hettr. En æ næstu nott sa hann eingil guds koma til sin, ok þo hann sær hans ok smurdi heilsamligum smyrslum. En er annarr dagr kom, þá varð (hann) heill, sva sem honum hefði eeki verit at meini
10 enn fyrra dagh.

22. Maximus het konungr rikr ok ægætr, ok hafði opt haft gagn i orrostum. Vid hann var allr lyðr hreddr, ok þorðu aungvir menn a mot honum at mæla. En Marteinn var einn sva, at hellt postoligri skynsemi; ef hann kunni þaurf ath bidia konunginn
15 nockurra hluta, þá var þat helldr bodord en bæen, er hann beidde. Konungr bad hann opt koma til bordz med ser. En Marteinn sa miok vid þvi ok lezt eigi vilia eta ne dreka med þeim, er annan konung hafði til bana radit en annan or landi rekit. En Maximus svaradi þvi, at hann kvezt eigi konungdom tekit hafa af fysi sinni
20 helldr at radi lidsmanna, ok kvat ser skyllt vera at veria oddi ok eggju land sitt, ok lezt hann aungan ovin sinn drepit hafa nema i orrosto, ok kvad hann guds afl tæia til þess, at hann mætti gagn hafa, ok lez eigi slikum sigri nad mundu hafa, nema gud efði hann. Marteini þotti konungrinn enn sannliga mæla ok het at koma
25 til bordz hans, sem konungrinn hafði bedit, ok varð hann feginn, er hann gat þat af Marteini. Þá var mörgum monnum bodit sem at hatidardegi, ok komu þar enir gaufgustu menn, (Eu)odius enn rettlatasi iarll oc .ii. gaufgir hofdingiar brodir konungs ok fodurbrodir, æ millum þeira sat prestr Martini, en hann sat siolfr æ
30 stoli fyrir konungi. En at midiu matmali var konungi færðr drykiarbolli. En hann mælti, at Marteini skyldi fyrr selia kerit, ok vætti þess, at hann mundi fyrstr taka vid bollanum eptir byskup(s) hond. En er Marteinn hafði drukit, þá selldi hann presti sinum fyrst bollann, ok virði sva sem eigi væri konungr makligri
35 en gædingar hans at taka fyrr vid dryckiarkeri byskups en prestrinn. Aullum þotti þetta undarligt, þeim er i hollinni voru, ok varð um þat datt, er Marteinn hafði sva gert i konungs holl, at eingi byskup þorði annarr þat at gera heima i husum frenda sinna eða vina. Þá spasogu sagði Marteinn konung(i), ef hann

40 i gydingar *Cd.*

feri til Langbarda landz, sem hann hafdi etlad, at beriazt við Valentianum konung, at hann mundi gagn hafa í fystu orrostu, en falla í annarri litlu sidar. En þat for sem hann sagði, at í inni fystu orrostu kom Valentianus æ flotta, en er þess var vetr æ milli, samnadi hann þa lidi miklu ok kom æ ovart ok feldi Maximum konung.

23. Klarus het prest(r) einn ok munkr ok lærisveinn Martini, algiorr at ser í ollum kröptum ok truverkum. En hann atti hus skamt fra munklifi Marteins, ok voru margir brædr med honum. Þangat kom einn ungr madr, hann het Anatholius, ok sagdizt munkr vera, ok var tekit við honum, ok syndizt ath eins goda atferd hafa. En er hann hafdi (þar) nokkura stund verit, þa sagði hann eingla guds koma til sin. Þa er aungvir villdu því trua, þa batt hann þat iarteinum nokkurum, sva at sumir trudu. Sva framarliga sagði hann um sidir, at einglar guds kvemi vel hvern dagh til hans, ok lezt hann vera einn af spamonnum. Klarus prestr gerdi því alldregi trua. Anatholius egdi honum reidi guds ok viti fyrir þat, er hann villdi eigi trua sva heilags manz ordum, ok sagði sva: «Þessa nott mun drottinn senda mer hvit kledi af himni, ok munu þer sia mik skryddan því klædi, ok skal þat ydr vera mark heilagleiks mins.» Þa var ollum forvitni mikil æ at reyna þat er hann het. En at midri nott var sed lioss til hus þess, er inn ungi madr var inni, var ok heyrdr þangat romr mikill ok gnyr, sva sem menn rynni ok væri málgir. En af þeim gny þotti skialfa allt munklifit. En er hliott var ordit, þa geck Anatholius ur klefa sinum ok kalladi til sin einn af munkum ok syndi honum kyrtil þann, er hann var í, ok kalladi sa til sin adra. Þa runnu þangat munkar ok helldu ath liosi, ok var þat blautt ok hvitt, ok mattu þeir eigi kenna, hvers kyns kledi þat var, þreifudu um, ok þotti aullum klædi vera. Þa bad Klarus brædr alla vera æ bænum, at drottinn syndi þeim gerr, hveriu þetta gegndi. Þa voru allir munkar æ bænum þat sem optir var netrinnar. En er dagr kom, þa toku brædr í hond honum ok villdu leida hann til Marteins, þvíat þeir vissu vist, at eigi mundi diofuls velar felaz fyrir honum. Þa tok Anatholius í moti at standa ok kvad ser bannad vera at syna sik Marteiini. En þeir neyddu hann til at fara þangat; þa hvarf klædit af honum, þvíat diofull þordi eigi ath syna velar sinar Marteiini.

24. Þess skal ok geta, med hversu mikilli slegd fiandinn þordi at freista siolfan Martinum, þvíat hann bra liosu liki æ sik

um dag, at hann mætti leynazt, ok var hann purpura skryddr ok hafdi korono æ hófði gulli buna ok setta gimsteinum ok gullbuna skua æ fotum, ok var hann skryddr sem konungr, ok hann var hyrliqr i æliti, sva ath hann matti likari þikkia eingli en diófi, ok kom inn i hus þat, er Marteinn var æ ben. En er Martinus sa hann, þa let hann nidr falla bænina, ok þogdu þeir badir um stund. Þa melli diofull fyrri: «Kenn med þu, Marteinn, þann er þu ser, Kristr em ek af himne kominn ath vitrazt þer.» Martinus þagði ok villdi aungu svara. Þa endrnyiadi diofull dirfd sina ok mælti i annat sinn: »Hvat efar þu, Marteinn, ath trua þvi sem þu ser? Kristr em ek.» Þa skilde Marteinn af helgum anda, at diofull syndizt honum, en eigi gud, ok svarar: »Drottinn Jesus Kristr het eigi at koma i konungs skrudi ne purpura skryddr, ok man ek eigi trua, ath Kristr se, nema ek sæa hann i þeim likama, er hann var pindr, ok hafi hann krossmark ser.» Þa hvarf ovinrinn æ brutt sem reykr; en sva illr daunn var eptir i husinu, at eingi matti efi æ þvi vera, ath diofull hafdi þar komit. En þessa sogu sagði Martinus siolfr sidan lærisveinum sinum.

25. Enn for Martinus um dag um byskups sýslu sina a nokkurum vetrardegi, ok gisti hann kennimenn nokkura, er einni kirkiu þionudu. En þeir hófdu kyndan elld adr i svefnstofu hans ok borit mikinn halm i rekkiu hans. En er Marteinn for at sofa, þa styggdizt hann vid blautleik rekkiunnar, sva sem honum væri þat mikil meingerd, þviat hann var vanr at liggia æ berri iordu, sva at harklædi eitt var undir honum. Þa kastadi hann undan ser aullum halme utar til ofus, en hann breiddi undir sik harklædi æ bera iord, sem hann var vanr, þviat hann var farmodr. En er halminum var kastad æ ofnenn, þar sem glædr voru undir, þa fell halmrinn sumr nidr i elldinn i gegnum golfpilis raufar, ok tok þa at loga allt saman. Marteinn hræddizt elldinn, ok rann hann fyrir til dyra, en hann minntizt bænar sinnar, ok villdi lata loku fra hurdu, ok matti eigi. Þa lagði logann at honum, sva at klædin brunnu nokut, þau sem hann var i, ok var honum heitt. Þa mintizt hann, at betra var at treystazt gudi en at flyia, ok tok hann skiolld truar ok bænar ok gek i logann midian ok bad fyrir ser, ok lagði þegar logann fra honum, sva at honum vard eeki mein ath. En er þeir sa, er uti voru, at husit logadi, þa brutu þeir upp dyrrin ok leiddu ut Marteinum heilan ur eldinum, þar sem þeir hugdu hann andadan mundu vera. En Marteinn sagði sva siolfr, at þa hefði fiandi honum næst lagit, at hann mundi

tæla hann, er hann gadi eigi fyrir hræslu sakir at beriazt i gegn haska med bena trausti. En hann kvad logann leggja til sin, med(an) hann braust vid ath komazt brutt ur husinu, en þegar lagdi logann fra honum, er hann gerdi krossmark yfir ser ok hvarf til bæna traustz. Þessa hluti, sem nu eru sagdir, ritadi Sulpicius 5 lërisveinn Marteins um lif hans ok iartegnir, en Gallus lërisveinn hans ritadi þat, sem eptir ferr.

26. Marteinn var genginn til kirkiu um dag, ok kom ath honum klædlaus madr nockurr ok bad hann gefa ser klædi. Þa kalladi hann þangat diakn sinn ok bad hann skyndiliga sækia klëdi hinum valada manni. Þa for Martinus ok sat i kirkiuskoti, þar sem hann var vanr at sitia einn saman, þa er adrir kennimenn foru til syslu sinnar, þar til at mal var at fara til hamessu. Martinus var alldri vanr at sitia i skotinu æ stoli, knack atti hann ser, þann er hann sat æ, ok voru þriu stig unndir knackinum, sva sem mansmenn eru vanir ath sitia æ. En eingi madr sa hann sitia i kirkiu. En er diaknit(!) dvaldi at selia klëdit enum valada manni, þa for hann þangat, er Martinus sat i skotinu, ok lezt kalinn vera ok kvad diakninn ei hafa selt ser klëdit. Þa for Marteinn ur kyrtili sinum, sva at hinn valadi sa þat eigi, ok selldi honum ok bad hann fara leidar sinnar. Þa kom diakninn litlu sidarr ok sagdi, at menn voru komnir til kirkiu ok bidu messu. Martinus svarar, at hann matti eigi messu syngia, fyrr en enn voladi hefdi klëdit. Diakninn vissi eigi, at Martinus væri kyrtils-lauss, þviat hann var i kapu sidri, ok spurdi hvar hinn valadi væri, er hann sa hann eigi þar. «Sæli mer kledit, sagdi Martinus, ok man til vera hinn valadi at þiggia.» Þa reiddizt diakninn ok tok or fata aurk vandan kyrtil slitinn ok stuttann .v. penninga verdan ok kastadi fyrir fetr Martino ok mællti: »Her er nu kledit, en hvar er hinn valadi?« Þa bad Marteinn diakninn fara til kirkiu, en hann for sidan i kyrtilinn leyniliga, sva ath eingi vissi. Sidan for hann at syngia messu i þvi klædi ok færa forn gudi. A þeim degi sa prestar nockurir ok munkar ok nunnur nockurar himnerskan eld yfir hofdi Martini, þa er hann saung messuna, ok syndizt sva (sem) harin æ hofdi honum risi i gegn eldinum ok hefizt upp i loft allt saman. 30 35

27. Ewancius het einn vel truadr madr, ok var þo miok bundinn i veralldar folskyldum, hann tok sott mikla ok sendi Marteiini ord, er hann þotti miok at bana kominn. Marteinn dvaldi eigi at fara. En fyrr en hann kemi midleidis, þa kendi inn siuki madr 40

kraft hans, ok tok þegar heilsu ok for siolfr a mot honum. En annan dagh, er hann villdi braut fara, þa dvaldi Evencius hann ok bad hann eigi fara, þviat höggormr hafdi lostid einn af hium hans. Þann svein fann Evencius miok-sva daudan ok bar hann
 5 heim æ auxlum ser ok lagdi nidr fyrir fetr Martini. Þa hafdi eitir ormsins farid um alla limu sveinsins, ok var hann allr blasinn sem belgr. Marteinn for haundum um hann ok tok fingri sinum fyrir sarit, er ormrinn hafdi hauggvit. Þa tok eitrid ath renna aullum megin til handar Martini. En er hann letti fingrinum fra
 10 sarinu, þa sprak eitrid ur undinni med blodi. Sveinninn reis upp heill, en þeir lofudu gud, er þetta sæ.

28. A nockurri tid for Martinus um byskupssyslu sina, ok fylgdu honum lærisveinar hans. En er þeir attu dvol nockura, þa for hann æ veginn fyrir æ leidinni, ok er leiti bar æ milli þeira,
 15 þa komu æ moth honum menn, þeir er baru varning sinn æ morgum eykium. En er kykvendin sa Martein i svortum kledum, þa felðuz þau ok hlupu af gautunni ok vöfduzt i reifunum, ok gerdizt farartalmi þeim, er skynda villdu. Þa reidduzt þeir ok hlupu af baki hestum sinum ok baurdu Martinum leingi med
 20 svipum ok staungum. En hann hafdi þolinmædi vid meingerdir þeira ok brást aungan vegh vid, er þeir baurdu hann. En þeir fylltuz þess ath meirr grimleiks i mot honum, sem þeim virdizt, at honum þotti einkis um vert, er þeir bordu hann, helldr en hann kendi eigi. Þa komu lærisveinar hans eptir, er dvalizt hofdu, ok
 25 fundu hann miok-sva örendan ok serdan allan likama hans, ok hofdu þeir hann æ asna sinum ok skundudu þadan æ brutt, er sea osomi hafdi ger verit. En riddarar hurfu aprt til hesta sinna, er þeir voru saddir æ reidi, ok gerdu faur sina ok villdu skynda. En þa voru hestar þeira stirdir, sem at steinum væri ordnir, ok
 30 mattu hvergi hrerazt ur sporum. Þeir eptu æ þa ok baurdu, þar til er þeir hofdu madar allar svipur sinar; sidan runnu þeir i skog ok hiuggu ser vondu ok steingr. En er þeim kom þat ækki at halldi, þa vissu þeir eigi, hvat ath skylldi hafa, er faraskiotar stodu sem liknerski. Þa skildu þeir, at guds kraptr hepti for
 35 þeira, ok spurdu þa menn, er þeir hittu, hvern þeir hofdu bardan litlu adr. En þeir urdu þess visir, at þeir hofdu Martein byskup bardan, ok þurptu þa eigi at geta til, hvi for þeira dvaldizt. Þa runnu þeir allir skyndiliga eptir honum ok iosu molldu i hofud ser ok andlit ok fellu til iardar fyrir kniam Martino ok badu ser
 40 liknar ok þess, at hann leyfði þeim at fara, ok tauldu ser i þvi

þisl, er þeir vissu þenna glæp ser æ hendr, ok taulduzt þess verdir, at iord rifnadi fyrir þeim kvikum, eda þeir stirdnudu sem farar-skiotar þeira siolfir, ok badu med tarum, at hann fyrirgefi þeim synd þessa. En Marteinn vissi farartalma þeira ok sagdi, adr þeir kemi, at þeir mundi koma. En hann var eigi ofusari at veita þat, er þeir badu, en þeir at þiggia, ok blezadi hann þa ok bad þa fara med allum þeim farargreida (ok) skiotum sinum, hvert er þeir villdu.

29. Enn atti Martinus for um dag til kastala þess er Karnatinum heitir. En bær fiolmennr var æ gotu hans; þadan kom mikill flokkur (heidinna) manna æ mot þeim, því at einghi madr kunni Kristz nafn æ þeim bæ. En þo foru þeir ut æ vidan voll, er þeir spurdu þangatkvomu Martini. En hann skildi, hvat honum var fallit at gera, ok toc hann at telia fyrir þeim tru ok guds ord, at þeir kynni skapara sinn. Ok gek þa fram kona nockur ok bar i fadmi ser lik sonar sins nyandadzt ok mællti (vid) Martinum: »Vitum ver, at þu ert vinr guds, af því giallt mer son minn, er nu er andadr.« Þa hurfu at fleiri med henni ok badu þess, er hon bad. Marteinn sa, at maurgum mondi su iartegn stoda til andar heilsu, ef gert væri, ok tok i hendr ser likit ok fell til bænar fyrir augliti alþydu. En er hann hafdi bæninni lokit, þa reiss sveinninn upp, ok selldi Marteinus hann lifanda modurinni. En allr mannfjolldi sa tok tru, sa er þar var, ok fellu þeir til fota honum Martino ok badu hann krisna þa. En hann primsigndi þa þegar æ þeim velli, er þeir stodu, ok skirdi þa litlu sidar.

30. A þeiri tid er Marteinn hafdi litlu adr til byskups verit kosinn, þa atti hann skyllda faur til konungs fundar, þess er Valentinianus het. En er hann vissi, at Marteinn mundi þess bidia, er hann villdi eigi veita, þa bad hann vardveita dyrr, at Marteinn metti eigi inn ganga. Konungr var dramblatr, ok spillti þat mest fyrir honum eina, er kona hans var bundin i Arrius villu, ok sneri hun aullu hugskoti hans fra gaufgan vid Martein. En er Marteinn hafdi komit um sinn eda tys(v)ar til konungs hallar ok nadi eigi inn at ganga, þa tok hann ath bidia um nætr ok daga til guds med tarum ok med vökum ok faustum, at hann matti framkoma því, er hann villdi. Þa syndizt honum eingill guds ok bad hann fara ottalaust til konungs, en hann kvezt mundu upp luka dyrum ok mykia dramb hans konungsins. Þa styrektizt hann af þessu vidmæli eingilsins ok for auruggr til hallar ok gek inn, sva at konungr bannadi. En er konungr sa Martein kominn,

þa ygldizt hann æ dyrverdinum(!), er hann hafdu(!) inn latit ganga, ok gerdi hann eigi upp risa mot honum ne luta. Þa kom elldr upp undir stoli konungsins, ok brunnu klædi hans nedan, ok vard honum heitt. Þa reis hann upp af stolinum ok laut Marteini ok gofgadi þann, er hann ætladi at fyrirlita, ok veitti honum þat, er hann ætladi, at hann mundi bidia vilia, ok beid eigi þess, at hann veri bedinn. Konungr baud Marteino opt til bordz med ser ok villdi gefa honum margar gjafir, en Marteinn villdi aungar þiggia.

10 31. Claudiomakus het bær skamt fra Turonsborg; en þangat var kirkiusokn fiolmenn, þviat þar eru helgir domar margir ok nunnusetr. En Marteinn hafdi dvalizt i husi einu, þvi er nalægt var kirkiunni. En er hann var brutt farinn, þa toku nunnur halm þann allan, er under honum hafdi verit i husinu, ok skiptu
15 med ser. En er fair dagar lidu þadan, þa tok ein þeira þann hlut halmsins, er hon hafdi feingit, ok batt vid hæls odum manni, þeim er villu andi kvaldi, ok vard sa þegar heill vtan alla dvol.

32. Ða er Marteinn for ur Treverisborg um dagh, kom i mot honum kyr ein diofulod, er geingit hafdi fra nautum ok gert
20 monnum geig. En hirdar runnu eptir ok kaulludu, at Marteinn skyldi sea vid kunni. En er hann sa rasandi ku fara at ser, þa hof hann upp hond sina æ mot kunni ok bad hana standa. En er hun nam stadar, þa sa Marteinn dioful sitia æ baki kunni, ok mællti, at hann skyldi i brutt fara ok kvelia eigi smala manna
25 saklausan. Inn illgiarni andi vard ath hlyda bodordi hans ok flydi. Kyrin vitkadizt ok skildi heilsu sina ok fell til fota Marteins. En hann blezadi ok bad hana apr hverfva til hiardar sinnar hegia sem saud.

33. Enn metti Marteinn um dagh veidimanna lidi, þa er
30 hann for um byskupssyslu sina. Hundar elltu hera æ vidum velli, þar sem honum (var) ecki fy(l)sni at fordazt, ok var þa ath komit, ath hann mundi tekinn verda. Marteinn sa aumu æ dyrinu ok bad, ath hundarnir næmi stad. ok letti ath ellta dyrit. Þa namu þeir stadar at hinu fysta ordi hans, sva sem þeir veri graf-
35 nir nidr, en herinn setti undan ok fordadizt sva fiandr sina.

34. Fra þvi skal segia, hvilik voru hversdaglig ordh Marteins, þviat þau voru full andligrar skynsemi. Saud nykliptan sa hann um dagh ok mællti: »Sia saudr fyllti gudspialls ord, hann hafdi .ii. kyrtla ok gaf þann annan, er hann hafdi adr. Sva skulu

þer ok gera.« Enn sa hann svinahirdi halfnauctan i skyrtu skinsz ok mællti: «Þessum skinnkyrtilsmanni var Adam glíkr, þa er hann var brutt rekinn ur paradisu; en vær skulum nidr leggja enn forna Adam en skryda oss enum nyia Adam, þat er Jesu Kristo. Enn kom Marteinn a voll, þar sem naut hofdu bitid, en i sumum 5 stodum hofdu svin rotat; sumstadar var vollrinn fagr ok vaxinn allskyns grasi ok blomum, þar er ecki var bitinn, ok mællti hann: »Sea stadr vallar, er smali hafi yfir farit ok bitit af it fegrsta, merker hiuskapar lif, þat er tynt hefir meydoms tign, þott þat hafi nockurn ævoxt godra hluta, sva sem her er nockut gras æ 10 vellinum. En sia hlutr, sem oskaddr er ok fagr, merker meydoms dyrd, þa er skinn fyrir gudi i aullum kraptablomum. Sea er makligh fegrð ok gudi þægiligh^z, þviat ecki ma annat iafnazt vid meydom. Sva sem þeir villazt miok, er hiuskap iafna vid hordom, sva eru þeir ok heimskir, er hiuskap iafna vid meydom. En su er 15 grein æ þvi, ath meydomr mun koma til dyrðar, en hiuskapr til varkunnar, en hordomr til eilifra pislá, nema idran ok yfirbot hreinsi hann.

35. Riddari nockurr kom til Marteins ok gerðizt munkr ok gerði ser hus i leynilegum stad sva sem einsetumadr. En slægr 20 fiandi freistadi hans i hugrenningu, sva ath hann beiddi Martinum, at kona, su er hann hafði atta, færi þangat ok væri med honum, en hun var þa nunna. Marteinn varnadi þess ok kvad omakliga samvistu þeira, er hann var munkr, en hun nunna. En riddarinn taldi ecki hetligt i þvi, þott Marteinn lofadi þetta, ok 25 kvad þau eigi aftr mundu hverfa til ennar fyrri munudar, þar sem þau voru bæði vigð til guds þionustu, ok kvad hann Krist hafa lofat æ sinum tidum samvistu karlla ok kvenna. »Segdu mer þat þa, kvad Marteinn, hefir þu nockut sinn verit i orrostu?« En hinn kvezt þar opt hafa verit. Marteinn svarar: »Segdu þa, ef 30 þu satt nockura konu standa i fylkingu ok beriazt i orrostu?« Þa skammadizt riddarinn ok þakkadi gudi, er honum var eigi lofat at lifa eptir villu sinni, ok var hann þeygi akafliga ávitadr, helldr leidretr makligum dæmum, þeim er riddara voru kunnigh.

35^b. Ein mærr var su, er hafði sik sva brutt fra augliti karla, 35 at hun let eyngan karlmann koma til sin. En Marteinn gek þar fyrir dyrr um dagh ok villði finna hana, þviat hann hafði fregit krapt hennar ok tru. En þeir er honum fylgðu ætludu vist, at mærin myndi þvi fagna ok ganga þegar æ mot honum, at þat

mætti verða vitni guðligrs verðleiks, er slíkr byskup villdi koma til húsanna. En hún lét eigi rakna staðfesti fyrirtalanar sinnar, ok sá sva við at sea karla, at hon villdi eigi síölfan Martinum lat(a) koma til sín. En er kona, su er send var, sagði

5 Marteinn þessi svaur meýjarinnar, þá fór hann gládr a brutt ok lofadi staðfesti hugskoð hennar, ok þótti eigi sér þat meingerd þótt hún villdi eigi sía hann, helldr fagnadi hann því, er hon villdi betr gera, en dæmi fyndiz til (i) herodum þeim. En hverr mundi sá byskup annarr æn Marteinn, at eigi mundi sér þikkia

10 i meingiord, ef hann væri sva fyrirlitinn af nockurri meýio. En hann gerdi þá virðing hennar sem einiskiz mannz adr ne sídan, þvíat hann hafdi allðri við gíof tekít, en hún sendi honum goðar gíafir, ok tok hann við aullum ok sagði sva, at kennimenn attu eigi at fyrirlita gíafir [meýjar þeirar¹, er kennimönnum var betri.

15 36. A nockurri tíð satu þeir Gallus ok Sulpicius lerisveinar Marteins uti fyrir dyrum hús hans ok voru hleodir, sva at hann vissi eigi, at þeir væri þar, þvíat hurðin var vanlígá aptr lokin. Þá heyrdu þeir róm inn í húsit sva sem manna mal, ok varð þeim ogn at því mikil, at miklu nockuru mundi gegna. En er .ii.

20 stundir voru líðnar, þá geck Marteinn ut or húsínu. En Sulpicius var kunligast vanr at mæla við hann, bað hann Marteinn segia þeim, við hveria hann mælti í húsínu Marteinn, eða hvat ogn su merkti, er þeir hrædduzt baðir. Marteinn var traubr at segia, en ecki var þat, at eigi geti Sulpicius af honum um síðer.

25 »Segia mun ek yðr um síðir, kvað Marteinn, en ek bíð, at þið segit aungum. En helga María, Agnes ok Tekla voru hía mer í húsínu.« En hann sagði til ælita þeira ok buning(s), ok kvað hann þer eigi at eins þann dag vitia sín helldr miklu optar, Petrum ok Paulum kállazt hann opt sía, ok sagði þá koma til sín.

30 37. Kennimanna fundr² var um dag í borginni þeiri er Nemaus heitir. Til þess fundar villdi Marteinn eigi fara, en þó villdi hann vita, hvat þar (væri) gert eða mællt. A þeim degi er þeir fóru Marteinn ok Sulpicius æ skipi, en þó sat þar Marteinn einn fíarri maunnum auðrum í nokuru rúmi skipsins, þá

35 kom eingill guðs at honum ok sagði honum þá hluti, sem gerduzt æ kennimanna fundinum. En er at var leitát, hvenar³ verít hafði kennimanna fundrinn, þá spurðizt sva til, at æ þeim degi hafði verít, ok þat allt mællt æ þeim fundi, sem eingillinn hafði sagt Martino.

40 1 [meýja þeira *Cd.* 2 fundar *Cd.* 3 hvarenar *Cd.*

38. Enn gerdizt iartein i borg þeiri er Karnotinum het. Bondi einn frendi Martini ferdi dottur sina¹ .xii. vetra gamla². En hon hafði allðri mal sitt haft. Bondi bad Martinum leysa tungu hennar til mals. En hann svaradi, at þeir byskupar voru helgare ok mattu þetta helldr gera, er þa satu atverendr honum, 5
Valentinus ok Victricius. Þa toku byskuparnir at bidia Martein med boandanum, at hann veitti þeim huggan, er gret. Þa dvaldi Martein eigi leingr litilleti ath syna helldr oc veita milldi, ok bad alla menn adra ut fara ur kirkiunni nema byskupa ok fedr meyarinnar. Þa fell hann a kne til bænar, sem hann var vanr. 10
Sidan bio hann ok vigdi vidsmior ok helkti i munn meyiunni, ok spurdi hana sidan at nafni faudur sins. En hon svaradi þegar skyrt ok sagdi. En fadir hennar felldi tar fyrir fagnadi ok fell til fota Martino, ok lezt þessa rödd dottur sinnar fysta heyrda hafa.

39. Kona eins rikismanz sendi Martein vidsmior i glerkeri 15
at vigia fyrir naudsynium ymissa sotta. En glerkerit var eigi fullt. En er Martinus vigdi vidsmiorit, þa lezt prestur nockurr sea þat vaxa vid vigsluna. Sa voxtr hellzt þar til, (er) sellt var konunni, ok var þa sva fullt kerit, at eigi matti aptr luka, ok hafði vidsmiorit runnit æ faut honum ok þess er-med for. Glerker 20
fullt vidzsmiors, þess er Martinus hafði vigt, var i glug einum ofarliga, en sveinn einn kom til ok svifti ofan duke þeim, er yfir var breiddr, ok vissi hann eigi, at kerit var undir. En (þat) fell nidr æ steina, ok ugdu menn þa, at blezan Martein(s) mundi fyrirfaraz. Þa var glerkerit fundit heillt, sva sem æ enn blautasta 25
dun hæfði fallit, ok eigi var vizsmiorit nidr slagnat. En sea hlutr gerdizt eigi af athburd einum nema af krapti sinum, þviat eigi matti blezan hans fyrirfarazt.

40. Enn foru munkar um dag hia bæ nockurum, en hundr hliop at þeim ækafiga olmr. Þa mællti einn þeira: »I nafni Mar- 30
teins þegi þu!« Þa þagnadi hundrinn sva³ sem tungan veri skorin ur honum. Eigi at eins gerdi Martein siolfr iarteinir, ok gerdu margir i hans nafni.

41. Avicianus iarll var aullum kunnr ath grimleik sinum, en hann kom um dag til Turonsborgar med miklum grimleik, ok 35
fylgdu honum bandingiar marger, er til pislar [voru etladir ok til bana⁴ annan dag eptir. Þa gerdiz hryggleikr yfir borgarlydnum af grimlig[ri fyriretl]an iarlsins. En er Martein sa ok fra þat, þa

¹ son sinn *Cd.*   ² gamlan *Cd.*   ³ at *tif.* *Cd.*   ⁴ [*saal. rettet;* veri etladir ok til bana verit etladir *Cd.*

for hann einn til husa iarllsins litlu fyrir midia nott, þa er allir menn svofu. En er hann matti eigi inn komazt, þviat dyrum var aptr lokit, þa fell hann æ kne til bælar fyrir dyrum. En er Avicianus var¹ fast sofnadr, þa vakti eingill guds (hann) ok mællti: «Þrell guds liggir her uti fyrir dyrum, en þu hvilir ok sefr.» Þa hræddizt iall ok reis upp ur reckiu sinni ok kalladi æ præla sina ok kvad Marteinn uti fyrir dyrum ok vilia inn fara. En þionustumenn voru syfiadir ok gengu eigi leingra en til ens hinsta þrauskaulls, ok hlogu at herra sinum ok sogdu villu eina bera fyrir hann ok kvadu aungan mann fyrir dyrum vera, ok sva gatú² þeir talit fyrir iarllinum, ok kvodu aungan mann fyrir³ dyrum. Ok lagdizt iarllinn til svefns i annat sinn. Þa bardi eingill guds æ honum þegar ok let hann eigi sofa ok sagdi, at Marteinn stod fyrir dyrum. En er þrælar dvoldu ut at ganga, þa reis iarll upp siolfr ok gek upp skialfandi ok fann þar Marteinn, sem honum var sagt, ok vard honum ogn at vitran sva mikils krapz. »Fyrir hvi fortu svo vid mik⁴ drottinn? sagdi iarll. Eigi er naudsyn ath mæla vid mik, veit ek, hvat þu villt, ok se eg, hvers þu leitar; far þu æ braut, þegar þu vill, ok haf þat, er þu vill ok þu kyss, at eigi glati mer reidi guds, fyrir þat er ek gerda. Tru þu þvi, at eigi var litil ogn bodin, adr ek gek til hurdar.« En er Marteinn hefir brutt farit, þa heimti iarll þargat þiona sina ok let upp luka aullum myrkvastofum ok leysti alla bandingiana, ok for siolfr i brutt þegar. En borgarlydrinn tok at glediazt. En þo at Avicianus iarll væri grimr ok agiarn, þa þordi hann all dri at gera rán Turons borgarmonnum.

42. Enn kom Marteinn um dag til huss iarlsins, ok sa hann [mikinn diofuls sitia æ halsi honum. Þa bles Marteinn æ hann, ok flydi illr andi fra honum þegar. Hugdi iarllinn æ sig blasit vera til hadungar. »Til hvers hædir þu at mer?« sagdi iarllinn. »Eigi at þer sagdi⁶ Marteinn, helldr at þeim en[um svarta], er sitr æ halsi þer.« En fra þeim degi var Avicianus iarll all dri iafngrimr sem adr, þviat hann matti skilia, at hann hafdi af diofuls vilia grimleik framhafdan, ok þvi annars, at Marteinn hafdi brutt rekit ohreinan anda fra hiarta hans.

42^b. Munklifvi Marteins var .ii. milur fra Turons borg. En ævallt er hann gek til kirkiu, þegar hann ste um dyrr husins, þa toku ærir menn at skiolfa, þeir sem i kirkiunni voru, sem illmenni

1 h¹ (d. e. hafdi) Cd.   2 gauta Cd.   3 fyrum Cd.   4 sag sva tilf. Cd.   5 [mikill diofull Cd.   6 iarllinn tilf. Cd.

hredizt, þa er domandi nalgast. Af þeim skialfta odra manna vissu þeir, er i kirkiunni voru, nær Marteinn mundi koma. Ok er hann kom til kirkiu, þa matti sia margra diofla breytni yfir enum odum monnum, adr þeir flydu. Sumir hengu i lopti, sva at eigi toku fetr til iardar, en fotum sumra sneri i loptt upp, ok fellu þo klædin eigi nidr um þa, sva at þeir yrði nauektir, ok eigi gerði þat augum Martini oskil. Sumir sogdu glæpi sina eda nafn, sva at eingi spurdi þa: einn kvezt heita Þorr, annarr Odinn; margir adrir nefndu sik. Eptir þessa hluti flydu ohreinir andar med kvalum fyrir krapti Martini.

43. Einn bær var sa, ath brad hrid ok hagl spillti aukrum manna a hverium missorum. En þeir er þar biuggiu(!) badu Martein veita ser miskunn i skada þessum. Sa het Auspicius greifi, er þetta eyrendi bar Martein, þviat honum var einna mest mein at haglinu. Þa bad Marteinn fyrir stad þeim, ok leysti allt herad fra bradahrid þessi, sva at aungum manne vard mein at haglinu æ þeim .xx. vetrum, er Marteinn lifdi sidan. En æ þeim misserum er Marteinn andadizt, þa endrlifnadi su en sama hrid i þeim stad, at allir mattu: vita, at þat hefði eigi af atburd einum æ brutt horfit helldr af bænum Martini.

44. I einum fornum kastala, þar sem nu er munkbygd, var fyrr blot ok skurgod i ramlighum stopli, þeim er ger var ur slettu grioti. I þeim stopli ofanverdum sat skurgodit. Þenna stopul hafði Marteinn bodit at briota Marcello presti. En er hann kom þangat, þa avitadi hann prestinn um þat, er hann hafði eigi brotid stopulinn. En Marcellus fann þat vid, at stopull sia væri sva ramgiorr, at trautt mundi briota mega, þott aull alþyda kemi til, ok kvad þat torvellt verda ostyrkum monnum, þeim er mæddir voru i vokum ok faustum. Þa snerizt Martinus til bæna traustz ok vakti þa nott alla. En at morne kom vedr sva mikit, at nidr braut stöpulinn allan til iardar.

45. Enn vard þessum likr hlutr æ audrum bæ, at Marteinn villdi briota einn ramlegan stöpul, þann er blotadr var, ok nadi hann þvi eigi. Þa snerizt hann til bænar at vanda sinum. En sidan syndizt ofan falla af himne stopull iafnmikill blotstoplinum, ok fell i hofud skurgodinu ok leysti i sundr stöpulinn allan sem molld ok ösku; þviat himnerskr kraptr þionadi Martein ei at eins osyniliga helldr ok syniliga fyrir alþydu augum.

46. Svo sagdi Refrigerius prestr, at kona su var, er blodræs mæddi miok. En er hun kom vid kyrtils trefr Martini, þa tok hon heilsu sina eptir dæmum gudspiallz, sva sem sagt er fra drotni vorum.

5 47. Haugormr einn skreid yfir ana þvera þangat til landz, er Marteinn var ok lærisveinar hans. »I nafne drottins byd ek þer aptr at fara til sama landz,« kvat Marteinn. Þa snerizt orm-rinn aptr til sama landz vid ord Martein(s). En er allir undraduz, þeir er þetta sa, þa komz hann vid ok mælti: »Hogormar hlyda
10 mer, en menninir eigi.«

48. Martinus var vanr at æta fisk um paska i eptirlikingh þess, er drottinn at fisk eptir pisl sina. Þa spurdi hann um dag litlu fyrir matmal, ef fiskr væri buinn. En sa diakn, er fæslu bar munka, ok hann var vanr at fiskia, lezt hann þa ecki fiskt
15 hafa ok aungan mann annan æ þeim degi. »Far þu nu, sagdi hann Marteinn, ok legg ut net þitt, ok man fram koma veidiskap-rinn.« En klaustrinn þeira var skamt fra anni, sem Sulpicius segir fra i bok sinni. Þa drifu ut allir at sea fiskemanninn, ok þotte aullum vissa veidi, er Marteinn hafdi til visat ok þurpte
20 siolfr at hafa. Ok at enu fysta netvarpe dro diakninn mikinn lax i litlu neti, ok fann hann þegar heim med feng sinn.

48^b. Arborius gaufugr madr lezt þat sed hafa nockut sinn, þa er Marteinn song messu, at hönd hans var skryd sva sem enum dyrligstum gimsteinum, ok sa hann skina lios gaufugligt
25 yfir honum.

49. Maximus konungr var godr at audru, en hann vard tældr af radum kennimanna eptir vig þess manz, er Priscellianus het. En sa byskup het Ithacius, er Priscillianum hafdi radit. En konungr hellt hendi yfir honum ok yfir audrum lagsmaunnum hans, sva at
30 eingi aasakadi¹ hann þeirar syndar, er hann hafdi Priscillianum radinn. Þa sompnoduzt byskupar saman i Treverisborg ok gengu i lag ok radagerd med Ithakio byskupi, ok urdu allir undir einni sok, nema einn byskup, sa er het Teognistus, hann gerdi eigi at ganga i lag med þeim ok fyrirdæmdi þa med berligu atkvædi.
35 Þa gerduzt margir hlutir til þess, at Marteinn villdi finna konunginn. En er byskupum var sogd þangatkoma² Marteins, þa toku³ þeir at hrædazt, þviat þeir hofdu adr litlu eggiað til konunginn til þess, at hann sendi herinn til Yspanialandz at drepa villumenn. En þat var vist, at þar mundi marger godir menn
40 verda fyrir styriolld þeiri, er i herfor⁴ tekizt, þviat þeir mundi
1 aaskakadi *Cd.* 2 þangatkomu *Cd.* 3 trudu *Cd.* 4 herfortn *Cd.*

litla gera grein manna ok dema meir at aliti eda klædabunadi en at saunri tru. En byskupar vissu, at Marteinn mundi þetta eigi lika, ok varð þeim at því mestr oroi¹, at Martinus mundi sik skilia fra tidagerd þeira, þa er hann kemi, ok þottuz þeir ecki traust hafa, ef hann væri berliga i mot þeim. Þa redu þeir þat konung-
inum, at hann sendi menn sina i mot Marteinn at banna honum inngonguna i borgina, nema hann heti því at hafa frid vid alla byskupana, þa sem þar voru. Þessa sendimenn gat Martinus sva slægda i malum, at hann sagdizt koma med Kristzt fridi. En er hann kom i borgina, þa gekk hann um nætr at eins til kirkiu til
bæna, at hann yrði eigi i samlagi med Ithakio byskupi ok audrum byskupum, þeim er hans lids voru. En eftir þria daga gerdizt hann at fara til konungs fundar. Su var en fysta bæn hans vid konunginn at bidia reidi af iorllum tveimr Nersete ok Leochadio. En þeir hofdu badir einna mest² stadi^t i mot konunginum, ok
fylgdu þeim konungi, er Maximus hafði fra landi felldan. Þat var ok annat mest kostgæfi Martini at stodva herfor þa, er stofnud var til Yspanialandz, þviat sva milldr var hugr hans, at hann villdi eigi at eins leysa goda menn fra bana, þa er i þeim ofridi mundu falla, helldr villdi hann ok biarga villumonnum vid dauda.
En konungr dvaldi um dag ok annan at veita Marteinn þat, er hann bad, þviat hann matti eigi bratt sefaz, ok þat annat, at hann villdi komazt at fæ þeira, þviat hann var fegiarn ok þurpti miok fiar at kaupa ser lid, þviat honum bar opt orrostur til handa. Þa runnu byskupar til konungs fundar ok tolduzt fyrirdæmdir,
er Marteinn villdi eigi vera i tidagerd med þeim, ok letuz þeir eigi standaz, ef hann efði þess byskups atkvedi, (er) einn hafði þa fyrirdæmda, ok segia þeir þat eina til liggia at reka Marteinn braut ur borginni, ef hann villdi tæla villumenn, eda enn helldr hefna þeira, ok segia³ ecki afrek i at hafa drepit Priscillianum,
ef Marteinn skyldi hefna hans. Sidan fellu þeir til fota konunginum ok badu med grati, at hann neytti konungligs rikis i gegn Marteinn. Þeir hofdu ok i radi at telia Marteinn med villumonnum. En þott Maximus vildi miok⁴ teia byskupum sinum, þa vissi hann tru Marteins ok heilagleik meira en allra annarra byskupa, ok
leitadi hann annars ræds vid hann, en byskuparnir kendu, ok heimti hann æ mal ok kvaddi hann blidliga, ok segir villumenn fyrirdæmda helldr af radi rikismanna en byskupanna, ok kvad aungva sok til þess vera, at rekia þyrfti Ithac(i)um byskup ne lags-

1 orni *Cd.*   2 nest *Cd.*   3 segir *Cd.*   4 meiook *Cd.*

menn hans, ok let hann Teognistum meirr gert hafa af ovina sundrþycki vid þa en sannri sok, ok kvad hann verda einn æ mali sinu, en segir adra kennimenn hafa fund att fyrir faam dogum ok ordit samdoma æ þat, at Ithacius var osannr at þessi synd. En er Marteinn skipadizt ecki vid þessi ord, þa reiddizt konungrinn ok gek fra¹ mali þeira, ok sendi þegar menn at drepa þa, er Martinus villdi lif þiggia. En er Martinus vard varr² vid þat, þa gek hann þegar um nottina til mals vid konunginn ok het at vera i tidagerd med byskupum, ef þeir gengi undan, sem til draps voru dæmdir, ok hyrfi þeir aptr, er sendir voru at heria til Yspania-landz. Þa dvaldi Maximus eigi at veita þat, er Martinus bad. Þrim dogum sidarr skyllði vigia byskup þann er Felix het; sa var heilagr madr ok vel þess verdr, at hann veri vigdr æ villdri stundu. Þann dag valdi Martinus til þess at vera i tidagerd med Itachio, ok ætladi hann betra at lifa eftir þeim um eina stund ok biarga þeim, er bani la vid. Þa badu byskupar, at hann ritadi nafn sitt med nofnum þeira, ok gatu þeir þat eigi af honum. En annan dag for hann æ brutt ur borginni. Ok er hann atti skamt til bæiar þess er Andetenna het, þa settizt hann nidr einn saman i skogarnefi, ok idradizt, er hann hafdi gengit i tidagerd med byskupum. En er forunautar hans voru genguir littad³ fyrir æ leid, þa kom eingill guds til hans⁴ ok mællti: «Sok er til þess, er þu kemzt vid, en eigi mattir þu annan veg or⁵ leysa; endrbett þu ok krapt þinn ok tak upp stadfesti, at eigi fair⁶ þu skada dyrdar ok heilsu.» Fra þeiri tid varadizt Marteinn miok vid at koma i samlag Itachij ok sveitunga hans. Sextan vetr lifdi hann sidan, ok kom til einskis kennimanna fundar. En (ef) nockurt sinn greddi (hann) seinna siuka menn, en hann var vanr, þa lezt hann þess at giallda, at hann hafdi verit at tida(gerd) med Ithacho, þott hann veri helldr af naudsyn en af vilia sinum sialfs. En þo tok hann med fullu sidan aptr sitt verkaup (ok) alla dyrd sina, þviat odr madr var leiddr sipan til hus hans, ok vard hann fyrr heill, en hann kemi inn um þrauskaulld.

50. Kaupmenn foru æ skipi um dag i þvi hafi, er Tirrenum heitir, ok gerdi hrid at þeim, sva at þeim var vid bana hett. En þar var æ skipi einn madr ættadr af Egíptalandi, ok var sa enn heidinn, sa kalladi ok mællti: «Gud Martini, biarg mer!» Þa stodvadiz þegar hridin, ok komu þeir þar æ land, sem þeir villdu.

1 at Cd. 2 vart Cd. 3 itida Cd. 4 drottins tilf. Cd. 5 ok Cd.

6 farir Cd.

51. Likonius het einn gauf(u)gr madr ok vel truadr, en flest aull hiu hans hofdu tekit sott mikla. Þa sendi hann rit Marteín ok bad ser fulltings. En Marteinn taldi þenna hlut torvellðan at gæta af gudi, þviat hann vissi, at guds bardagi (var) yfir hiu hans, en þo let hann eigi af (at) fasta ok bidia viku alla i samt, þar til er hann gat af gudi þat, sem hann bad. En er Likonius reyndi guds milldi yfir lidi sinu, þa for hann til Marteíns ok gerdi gudi þakkir ok sagdi hiu sin aull leyst¹ fra bana. Þa færði (hann) Marteín .c. marka silfrs, en Marteinn rekti eigi gíof þa, ok þa eigi, þvi at hann hafði fyrr tekit fe þat til þess at leysa herfeingna menn ur höftum, en þat kemi heim til munklifs. En er munkar eggiudu hann at hafa nockud² af fenu til fezlu þeim eda til kleða, þviat þeir attu fed hvar(s)tveggja, þa svarar hann: «Kirkian skal oss fæða ok klæða, en ver skulum vid ecki ægirni hafa.» Einn af bræðrum, sa er eigi þarf at nefna, at eigi mælim vær þann kinnroda helgum manni, þa er hann kom um dag til gloda i husi Martini, þa sat hann æ knacki breitt vid elld ok hellt upp klædum sinum ok bakadiz. Marteinn vissi, þott hann sei eigi, at hinn gerdi helgum elldi oskil, ok kalladi ok mælti: «Hverr gerir skemd i husi voru elldi ok sitr nokkvidr.» En er sa heyrdi, er vid elldinn sat, þa fann hann, at ecki matti leynast fyrir Marteín ok skammadiz hann þa, er hann var ævitadr, ok gekk i gegn fyrir Marteín þvi, er hann hafði gert.

52. Ðat var um dag, þa er Marteinn sat fyrir dyrum nokkurs litils hus sins, þa sa hann diofla .ii. standa æ hamre, þeim er var fyrir ofan munklift. En þeir hlogo at ok mæltu: «Heill sva Brieti, heill Brieti!» Þar til at þeir vissu eigi, hverri æ(d)i þeir hofdu ausit i briost honum. En þa kom þar Brietius rennandi, sva sem odr væri, ok spio upp morgum brixlum æ Marteín. Marteinn hafði avitad hann um þat, er hann for med stóðhross ok starfadi i ymsum kaupabata ok keypti mansmenn, þar sem hann atti ecki sliet, adr hann var klerk(r). En þvi reidizt Brietius allra hellzt, af þvi ad dioflar eggiudu hann fram, sva at hann matti eigi gæta tungu sinnar en trautt handa. En Marteinn le(i)t hyrliga til hans ok villdi stauva miukum ordum ædi hans. En illr andi hafði sva odan Brietium, at hann styrði ser eigi siolf(r), ok skalf hann allr fyrir reidi ok taldiz helgara en Marteinn, þviat hann kvezt upp hafa vaxit i munklifi, en Martinum hafa verit fyrst i riddara fylking ok leingi oskirdan, en sidan sionhverfingamann.

1 hiu Cd.   2 nocudu Cd.

En er Briccius hafdi þetta mællt ok margt annat verra, þa gekk hann æ brutt ok for aprtr enu somu leid, sem hann hafdi þangat farit, ok þottiz þa hefnt hafa sin. En Martinus bad fyrir honum, æmedan er hann mællti þetta. Þa kom Briccius aprtr, er skamt
 5 leid, ok idradizt orda sinna ok fell til fota Martino ok bad ser liknar ok lezt diofull verit hafa, þa er hann lastadi Marteinn. En eigi var torvellt at geta þat af Martino, at hann fyrirgefi þat, ær misgert væri vid hann. Þa sagdi hann lerisveinum sinum, hversu hann hafdi sed Briccium eggiadan af dioflum, ok lezt hann eigi
 10 reidazt þeim brigzlum, er þess mein var, er mællti. Sva ok sidan þa er Briccius gerdi marga hluti moti Martino, þa tok hann eigi fyrir (þær) sakir prestskap af honum, þviat hann villdi eigi hefna meingerda, ok mællti þat opt, at hann skylldi sitia meingerdir Briccio, sva sem Jesus Kristr sat Jude.

15 53. Martinus vissi leingi fyrir andlat sitt ok sagdi bredrum, at nalgadizt endir efi hans. Þa atti hann faur til bæiar, þess er Condatensis heitir, þviat hann villdi sætta kennimenn, er þar voru missatter vordner. En þott hann vissi andlat sitt nalgazt, þa rezt hann þo i faur þessa, ok þotti þessi god æflok krapta sinna, at
 20 hann endrbetti frid kristninnar. Ok er hann kom til ær nockurrar med lerisveinum sinum, þeim er honum voru vanir at fylgia, sa hann skarfa veida fiska ur ænni. «Þetta er liking diofla, segir Marteinn, ok gripa (þeir) þa, er eigi sia vid þeim, ok þeir seta ovorum, ok verda þo alldri saddir.» Þa baud hann sidan med matkum
 25 orda krapti fuglunum¹ at flyia æ fioll ok eydimerkr fra anni, ok neytti hann þess velldis vid fuglana, sem hann var vanr at neyta vid diofla. En skarfarnir flyctuzt þegar allir saman ok flugu fra ænni æ fioll ok skoga. En allir dadu kraprt Marteins, er fuglar skylldu hlyda bodordum hans. Marteinn dvaldist nockura daga æ þeim bæ,
 30 sem hann var til farinn, ok setti kennimenn þa, sem þar voru osattir. En er hann biozt heim at fara, þa tok hann sott ok sagdi lærisveinum sinum, at hann mundi þa andazt. Þa gerdiz hryggleikr mikill, ok mælltu allir sem eins munni: «Hvi fyrirlætr þu oss, fadir, eda hverium selr þu oss til vardveizlu? Grimir vargar vilia gripa hiord þina; hverr bannar þeim at bita, ef hirdirinn fellr fra? Vitum ver, at þu fysist til guds, en ecki þverr verdkaup þitt, þott þu andizt eigi enn. Miskunna þu oss helldr, en þu fyrirlatir oss.» Þa komzt Marteinn vid ok ifadizt um, hvart hann

1 [rettet; med sidan malkum enda kraptunum *Cd*; potenti virtute verborum *lat*.

villdi helldr lifa eda deyia, þviat hann villdi þa eigi fyrirlata, ok eigi villdi hann skiliazt fra Kristi, ok fal hann gudi æ hendi allan sinn vilia ok mællti: «Ef ek em enn naudzynligr lyd þinum, drottinn, þa neiti ek eigi erfidi; verdi vili þinn! Þung er sysla likamligrar orrostu, ok hefi ek nu ærit leingi starfat i þvi. En ef þu bydr mér enn at ver(i)a herbudir þinna manna, þa mun ek eigi sakazt vid elli mina, ok standa þa i herbudum þinum, medan ek fylla vilia þinn. En þott gomlum se gott at hvilaz eptir erfidi, þa hefi ek þann hug þo, er yfir stigr alldrinn ok kann eigi at lata fyrir ellinni. En ef þu vill vorkynna elli minni at hvilazt, þa er mer godr vili þinn; en þu vardveit siolfr þegna þessa, er ek uggi, at fyrirlatnir verdi.» Marteinn let hvarki yfir stigaz af erfidi ne af dauda, þviat hann hreddizt eigi at deyia oc nitti eigi at lifa.

54. En (er) sott Marteins vox dag fra degi, þa let hann þo eigi af at gera guds þionustu, ok vackti hann æ bænum netr ok daga i gegnum, ok neyddi til alla likams limu at þiona andanum, ok hvildi i somu rekkiu, sem hann var vanr, æ harkledi i osku. En er lærisveinar hans badu, at hann leti bera halm undir sik, þa svarar hann: «Eigi samir krisnum manni at andazt annars stadar en i molldu; en ek misgeri, ef ek syni ydr annat demi.» Hondum ok augum hellt hann ævallt til himins ok leysti alldri anda sinn fra bæn. Þa badu prestar, þeir er til hans komu, at hann hegdi likama sinum ok snerizt æ ymsar hlidir. En hann svaradi þeim: «Latid mig helldr sia himininn en iordina, brædr, at andinn fari sina gætu retleidiz til guds.» En er hann hafdi þetta mællt, þa sa hann dioful standa hia ser, ok mællti vid hann: «Til hverss stendr þu her, blodugt dyr? ekki munt þu med mer finna; fadmr Abrahe mun mik taka.» En er hann hafdi þetta mællt, þa sendi hann aund sina til guds æ himna æ midri þvattnott, þa er hann (var) attrædr at alldri. En þa hafdi .vi. vetr ens [.iiii^a. tigar², er hann var vigdr til byskups, en þa voru [.cccc.ok .ii.3 vetr lidnir fra burd Cristz. Þa heyrdu margir eingla saung til himins. En þeir er hia andlati hans voru, letuz sea guds dyrd æ likama hans. Andlit hans skein liosi biartara, ok var hvergi fleckr æ likama hans. Hverr mundi þvi trua, at hann hafdi molldu hvillt ok i harkledi ævallt verit? Þviat þa syndizt allr likame hans snæve biartare, sem þegar væri hann i ædli upprisudyrdar sinnar. Þa kom mikill fioldi manna at þiona likfylgiu hans, allr borgar lydr ok allr af akrum ok bæium, ok margir ur

enum næstum borgum; allir gretu, ok allra hellzt munkar, er þar voru þann dag .ii. m. Aull hiord harmadi frafall hirdiz sins, þott helldr veri fagnanda, þviat gud tok hann til hirdar sinnar. Trua bannadi þeim at grata, en allt eggjadi þa at harma, þviat iafnheilagr var fagnadr af dyrd hans, sem mannlígt var at harma andlat hans. Varkyn(nan)da (var) gratondum, en fagnanda með fagnondum, þviat milldligt var at fagna Martino, ok milligt var at grata hann.

55. Þangat hafði margr lydr komit bæði ur Turons ok Peitu borg, þar er Marteinn hafði leingi verit, adr en hann varð byskup. Þa var þræta mikil æ medal þessa hvarratveggia lyds. Peitu borgarmenn sögdu sva: «Varr munkr ok varr æboti var Marteinn, vær eigum at hafa hann heim með oss; en ydr er ærit þat, er þer attud at heyra kenning hans leingi, ok atut ok drukkut með honum ok vorut styrktir blæzan hans ok gladdir iartegnum hans. Se ydr þetta gnotgt allt, en oss se lofat at hafa hann andadan með oss.» Þa svára Turons borgarmenn: «Ef þer segit oss gnoGAR vera iartegnir hans, þær sem hann gerði, þa viti þer, at fleiri iarteinir gerði hann með ydr en með oss. Þar reisti hann upp .iii. menn, en her .ij., ok sagði hann þat opt siolfr, at krafr hans var meiri fyrir byskupsdom en síþan; af því er naudsyn, at hann fylli þær iarteinir með oss andadr, er hann fyllði eigi lifandi. Oss var hann gefinn af gudi, en tekinn fra ydr. Ef forn log skulu halldazt, þa æ hann i þeiri borg at vera grafinn, sem hann var vigdr. En ef þer vilit eignazt þat af munksvigslu, þa vitid er þat, at fyrr var hann munkr i Melans borg.» Aa þessa lund þrættu þeir allt til nætr. En þa varðveittu hvarirtveggju likama Martein(s), ok etludu Peitu borgarmenn at hafa hann æ brutt með ser, þviat þeir voru fiolmennari. En gud villði eigi rena lata Turons borg hirdi sinum, þviat Peitu borgarmenn sofnudu æ midri nott, sva at eingi þeira matti vaka. En er Turons borgarmenn sa þat, þa gripa þeir likam Martini ok letu fara ut um einn glug, en adrir toku vid uti, ok letu fara til skips, ok sva i brutt ok ofan eptir æ þeiri, er Vigenna heitir, ok fellr i æ þa, er Liger heitir, ok fellr su til Turons borgar. En er þeir sungu lof gudi, þa voknudu Peitu borgarmenn vid þat ok mistu þess, er þeir villdu hafa, ok urdu heim at fara vid sva buit. En Turons borgarmenn fylgdu honum til graptar með lofsaugum ok himnerskri dyrd enum heilaga Martein.

56. Eingi sigr ne dyrd verallig ma iafnazt vid líkfylgiu Marteins. Konungar iardar reka flotta herfeingins lids fyrir

kerrum sinum, en like Marteins fylgdu þeir, er hans kenningum stigu yfir freisne heims; þessa ríkis monnum fagnar vesaligt sigrop ok vopnaglam, en Martein fagnar gudligt lof ok himnerskar raddir; iardlig tign endizt med ogleði ok grimum kvalum, en Marteinn er gladr tekinn i hvíllð Abrahams; Marteinn var her valadr ok mat sik litils, en nu er hann audigr ok mikils metinn med helgum monnum æ himnum.

57. [Sulpicius Severus¹ sendir rit Aureliano lærisveini Marteins fostbrodur hans ok segir andlat Marteins. Sidan er þu gegtt i brut i myrgin, Aureliani brodir, þa sat ek einn i husi, ok hugda ek at von ovordinna hluta ok at leidendum þessa lifs ok ogn domadags ok eilifra kvala, ok allra mest at því, at sea hugrænning gerðiz af oll, þat er endrminningh synda minna; ok gerði þetta allt saman (mik) hryggan. En er ek mæddumzt af hryggleik hugar, þa sofnada ek laust þat, sva sem myrginsvefnar eru vanir at vera, ok þottumz ek miok sva vaka. Þa þottumz ek sea helgan Martein skryddan hvítu skrudi: andlit hans var sem elldr, har hans sem purpure, en augu hans sem stiornur; i þeim buningi ok aliti þotti mer hann vera, sem ek matta kenna, en trautt i gegn sea. Brosti hann vid mer ok hafði bok þa i hendi, er ek hafða ritadum lif hans. Fell (ek) til fota honum, ok bad ek hann blezandar, ok kenda ek, at hann lagði hond sina yfir haufut mer; þa leit ek æ hann vandliga. En er hann hafði blæzad mer, þa gerði hann krossmark yfir mer; þa hófzt hann i lopt upp fra mer, ok sa ek eptir honum, sva leingi sem ek matta, til þess er himinn opnadz yfir honum. En litlu sidar sa ek Klarum prest lærisvein hans stiga upp somu gautu. En er ek villða fara eptir þeim, þa vaknada ek ok fagnada þessi syn. Þa kom inn gangandi sveinn nockurr ok oglad(ari), en hann var vanr. Ek spurða, hvat hann villði mæla, er ek sa, at hann biost til mals, ok ox honum fyrir augum. Hann svaradi: «Tveir munkar komu or Turons borg ok sogdu Martein byskup andadan.» Þa fagnada ek ok fellda ek tar, ok ma ek nu eigi vatni hallda. Kom nu hingat, brodir, ok gratum badir samt þann, er vid elskudum badir, þott ek vita, at eigi sæ gratanda eptir helgan mann, þann er sigr vann æ þessum heimi, ok hefir nu tekít dyrd fyrir rettletí. En ek ma eigi siolfum mer banna at grata ok harma, þvíat ek hefi mist allrar hugganar þessa lifs; en helldr skyllða ek fagna, ef ek mætta fyrir har(mi), þvíat hann er nu samteingdr guds postolum ok spamonnum ok iafningi²

¹ [Severus ok Sulpicius *Cd.*   ² iafningum *Cd.*

enna æstu pislarvotta. Þótt hann veri eigi æ þeiri tíð, at hann mætti pindr vera fyrir guds nafni, þa misser hann þeygi dyrdar guds votta, þviat hann villði ok matti guds vottr vera i fysi ok krapti ok ast ok allre millde ok miskunnsemi. Hans ast kolnadi
 5 allðri af veralldar kullða, helldr ox hun dag fra degi allt til enda lifs. [Þeifar astar hans naut: ek einna mest, þviat hann elskadi mik overdan frammar en flesta adra. At hverium megi mer slik huggan sidan vera? En hvener megi su stund i lifi minu, er ek muna eigi harma þat, er ek skal lifa leingr en hann? Hversu ma
 10 ek hafa unad lifs eða gladan dag, eða hversu mega ek ugratandi gera minningh Marteins, eða mega ek, brodir, annat tala við þik en um hann? En til hvers skal ek reita hug þinn i þessum malum? Ek skyllða þik hugga, þott ek mæga eigi siolfan mik. Lat mik eigi leingr dvelia rit þetta, þviat ek vil, at þu komir sem
 15 skiotazt. En af því geri ek þetta mal langt, at sva sem rit þetta syndi upphaf harms, sva mætti þat ok veita þer huggan af vidrmæli okkru.

58. A þeirri tíð var Ambrosius byskup i Melans borg. En er hann saung messu drottinsdag einn, þa var sa vandi, at eigi skyllði
 20 lectio lesa, fyrir en byskup baud. En er spamannz lectia var lesin, þa skyllði lesa Pals lectio adra. Ok er þar var komit, þa var Ambrosius byskup sofnadr fyrir alltare, ok treystuz menn eigi at vekia hann. Ok er fall vard æ tidum um .ii. stundir æða þriar, þa voktu þeir hann ok mælltu: «Lidin er nu stund, biod þu,
 25 drottinn, at lesa lectio, þviat menn mæðazt at standa.» Ambrosius byskup svarar: Eigi skulut þer hryggiazt, þviat mer stodadi mikit svefn sea. En þer skulut þat vita, at Marteinn byskup brodir minn er nu skildir fra likama, ok veitta ek þionustu liki hans, ok var enn bæn olokit, er þer vðktud mik.» Þa undruduzt þeir, er
 30 heyrdi, ok mercktu þann dag ok stund, ok reyndi, at æ þeim degi ok þeiri stund var Marteinn byskup iardadr, sem Ambrosius sagðiz þiona likfyldgi hans. Sell er sa madr, er þess andlati saung lydr heilagra lof gudi, fognudu flokkar eingla, ok rann æ mot honum allr herr himnakraptz; diofull skamadizt ok flyði, kristnain
 35 styretizt af krapti, kennimenn dyrkoduzt af vitran. Mikael tok hann upp með einglum, Maria tok hann með lidi hreinlifismanna ok heilagra meya, paradiz lauk(z)t upp fyrir honum, ok fagnar hann utan enda með aullum guds helgum maunnum i himinriki.

59. Severinus Kolnis borgar byskup gaufugr madr i lifi sinu

1 [rettet; þeiri astar naud annat Cd.

ok lofligr i aullum hlutum, þa er hann gecc um kirkiu med klerkum sinum eptir morgintidir at veniu sinni æ þeim drottinsdegi, er Marteinn hafdi andazt, þa heyrdi hann eingla saung til himna, ok kalladi hann þangat diakn sinn ok spurdi, ef hann heyrdi rodd þessa. Diakninn svaradi ok letz eigi heyra. Þa mællti byskup, at hann skyldi vandliga at hyggia. Diakninn hlæradi ok tylldizt: æ tær, ok matti eigi heyra saunginn, þviat hann var eigi iafnheilagr sem byskup. Þa fellu þeir til iardar ok badu drottin, at hann leti diakninn heyra saung þenna. En er þeir risu upp af bæn, þa spurdi byskup enn, hvart hann heyrdi. 10 Þa svarar hann: «Saung heyri ek til himins, en eigi veit ek, hvat hann merkir.» »Ek man segia þer, kvad byskup, hvat þat taknar: Marteinn er farinn ur þessum heimi, ok bera einglar hann nu til himins ok syngia lof gudi. En þa er dva(u)l vard æ saunginum adan, þa kom diofullinn, ok vid mattum eigi heyra, med illum 15 einglum ok villdi dvelia hann, en fann ecki sins verks med honum, ok flydi hann med skemd. Æn hvat mun verda af oss syndugum maunnum, ef ovinrinn hugdizt granda mundu sva heilogum manni?« En er Severinus byskup hafdi þetta mællt, þa merkti diakninn dag ok stund ok sendi mann i Turonsborg skiotliga. En sa spurdi 20 vandliga, er hann kom þar, ok vard viss, at æ þeirri tid andadizt Martinus, er Severinus byskup heyrdi eingla saung til himins.

60. A enu .xvi^{da}. æari fra andlati heilags Martein(s) byskups tok sa heilagr madr byskupsdom i Turonsborg, er Perpetuus het. En er hann hafdi byskupsdom tekit, þa villdi hann auka kirkio, 25 þa er ger hafdi (verit) til dyrdar helgum Martino, ok þat gat (hann) frame(t), sem hann etladi, at þar var kirkia mikil ger. En er su tid kom, er byskup villdi kirkiuna vigia ok taka upp helgan dom Marteins ur þeim stad, er haun var adr grafinn, þa baud hann til þeirar hatidar enum næstum byskupum ok morgum 30 munkum ok kennimonnum i upphafi manadr þess, er Julius heitir, þvi at hann villdi þa vigia kirkiuna. En er þeir höfdu vakat um nott, þa grofu þeir iord til yfir leidi Martini at morne. En er þeir komu at steinþro hans, þa mattu þeir hana hvergi ur stad hræra þann dag ok annan eptir enn næsta. Þa urdu þeir ugladir 35 ok vissu eigi, hvat þeir skyldu til taka. Þa mællti einn þeira: »Viti þer, at eptir þria daga er vigsludagr hans, ok ma verda at þvi, at þa vili hann, at hann se upptekinn.» Þa hurfu allir til bænar ok fostudu ok vaktu æna næstu .iii. daga². En enn .iiii.

dag villdu þeir upp taka steinþrona, ok mattu hvergi hræra. Þa urdu allir okveda ok baruz þat fyrir at hylia steinþrona med molldu. Þa syndizt þeim gamall madr, at yfirliti gaufugligr, snæve biartare, ok lezt æboti vera ok mælti vid þa: »Hvi erut þer 5 hryggir æda hræddir? Seait þer eigi, at Marteinn stendr hia ydr ok er buinn at tæia, þegar þer takit hondum steinþrona.« Þa varp sa mautli af ser ok tok til steinþroarinnar med audrum kennimaunnum. En sumir baru lios ok krossa, ok sungu allir lof gudi. En er hinn gamli madr tok til steinþroarinnar, sa er 10 þeim hafdi vitrazt, þa geck hon aull ur stad letliga. Ok var þa heilagr domr Marteins færdr til þess stadar, er nu er hann gaufgadr ævallt síþan. En er tidum var lokit, þa var leitad vandliga ens gamla mannz, adr til borz var farit, ok matti hann hvergi finnast, ok eingi hafdi hann sed ur kirkiu ganga. En því ma rett- 15 liga trua, at annathvart hafi þar vitrazt eingiligr kraptr eda Marteinn siolfr ella, sa er eigi syndizt síþan. Ok i þeim stad gerast margar iarteinir sidan fra þeim degi, þær sem eigi er tom at rita, þvíat þar fa siukir heilsu, en blindir syn, heyrn daufir, en dioflar flyia fra odum monnum, i nafne fodur ok sonar ok anda heilags, 20 þess er lifir ok rikir einn gud i þreningu um allar alldir allda. Amen.

III.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Her hefr upp sogu ens helga Martinus erkibyskups.

25 I þann tima er styrdi guds cristni hinn helgi Silvester pafi, en keisari var yfir öllum heimi Constantinus Magnus son Constancij konungs ok Helene ennar helgu drottningar, var fæddr enn helgi Martinus byskup a Langbarda landi, en hann var æzskadr af Ungaralandi. Frændr hans voru göfgir at veralldligri 30 virþingu ok þo heidnir. Fadir hans var riddara höfþingi, hann fylgdi ok sialfr riddara syslu i æsku sinni, fyst i hird Constancij konungs sonar Constantini, en eptir þat var hann i riddara sveit

Juliani níþings, eigi at sialfvilia sinum helldr eptir vilia frænda
 sinna, þviat hann girntiz gudi at þiona þegar a unga allðri. Þa
 er hann var .x. vetra gamall, for hann til kirkiu vid usatt frænda
 sinna ok beiddi kennimenn at primsigna sik, ok eptir þat sneriz
 hann allr til guds lofs, sva at hann fystiz þa þegar i einsetu at
 fara, ok þat mundi hann gert hafa, þa er hann var .xiii. vetra gamall,
 ef eigi hefði ostyrkleikr allðrsins i moti stadið. Hugr hans var
 hvergi nema at munklifum edr at helgum kirkiu, ok hugsadi
 hann þat þa dag ok nott, sem sidar kom fram um hans æfi. En
 þa er þat var bodið, at allðrænna manna synir skylldu vid vopn-
 um taka, þa var Martinus selldr framm af fedr sinum ok dubbadr
 til riddara, þviat þat matti i öllu finna, at fadir hans lagði oþocka
 a tru hans ok sidlæti. En þa var Martinus fimtan vetra gamall,
 er hann var riddari, ok var honum feinginn einn skosveinn til
 þionustu, ok þionadi þo Martinus sialfr optar sveininum ok dro
 skoklæði af honum ok þerdi fætr hans; badir attu þeir mat saman,
 ok byrladi Martinus honum ok þionadi allt at bordi þeira. Þria
 vetr var Martinus med vopnum, adr hann væri skirðr, ok var
 hann þo hreinn ok skirr fra ollum löstum, þeim er þeiri syslu
 kunnu at fylgia. Marga vega syndi hann mikla ast ok þolinmæði,
 gæzsku ok litillæti vid alla samriddara sina; sva sparliga neytti
 hann ok fæzlu, at hann þotti a þeiri tid fyrir þær sakir helldr
 munkr en riddari. Af slikum hlutum var hann þeckr samridd-
 orum sinum, sva at allir unnu honum. Eigi var hann þa enn
 skirðr, ok gerði hann þo hvitvæðings verk, þviat hann veitti hialp
 voludum ok vann med þeim, er erfidi höfðu, fæddi hann hungrada
 en klæddi nöckta. Ecki hirti hann ser af riddara malagiðf nema
 hversdagliga atvinnu, eigi daufheyrdiz hann vid gudzspialligum
 ordum, ok eigi hugsadi hann þat annan dag, hvat annan þurfti
 at hafa.

2. Sa atburðr gerðiz um vetrartid, þa er Martinus for i miklu
 frosti med odrum riddorum um hlid borgar þeirar, er Ambianen-
 sium heitir, þa vard þar fyrir þeim einn fatækligr madr miðg
 kalinn ok aumligr at sia, ok bad þa, er um lidu, nockuro klæði
 til sin kasta edr nockurn veg ser at miskunna, ok villði eingi til
 hans lita af þeim riddorum, er um ridu. Þa kemr Martinus at
 honum, ok bad hann sem adra miskunna ser. En Martinus skildi,
 at honum mundi þetta miskunnarverk hugat vera, þar er adrir
 höfðu hia ser latid lida, þeir er fleira höfðu til haft. En hvat
 matti hann at gera, hann hafði ecki laust utan einn möttul yfir

ser, ok i einum kyrtli undir, en allt annat hafdi hann gefit fataekum monnum. Sidan bra hann sverdi ok sneid i sundr möttulinn ok gaf halfan enum fataekia, en halfan hafdi hann sialfr. Þa hlogu sumir at honum, þeir er vid voru staddir, ok þotti hann vera helldr stuttbuinn; en þeir er med heilla hug voru, komuz vid, er þeir höfdu eigi slikt verk unnit, þa er þeir mattu klæda enn fataekia, sva at þeir væri okalnir eptir. En ena næstu nott eptir þenna atburd, þa er Martinus sofnadi, þa sa hann Jesum Crist skryddan þeim hlut möttulsins, er hann hafdi gefit enum fataekia. Drottinn leit a sik et vandligzta ok bad Martinus kenna klædit, þat er hann hafdi gefit. Ok eptir þat heyrir hann drottin mæla biartri roddu vid eingla fiolda, þann er var umhverfis hann: «Martinus primsigndr at eins skryddi mik þessu klædi.» Sannliga var drottinn vorr minnigr þeira mala sinna, er hann mællti i gudzspialli: «hvæt er þer gerit enum minztum af minum þionum, þat geri þer mer.» Syndi drottinn fyrir Martino því berliga þenna atburd, at honum mætti verda til dyrdar en öllum ódrum til vitnisburdar, hvæt olmusugiafir megu i guds augliti. En Martinus hofz eigi til metnadar eptir þessa syn, þott hann kendi gudligrar gæzku i sinu verki, helldr tok hann skirn litlu sidar, ok hafdi hann þa .iii. vetr med vopnum verit, en var .xviii. vetra gamall skirdr, ok hafnadi eigi þegar vopnaburd, þvíat riddara hofþingi dvaldi hann ok het því, at hann mundi fyrr lata veralldar syslu at lidinni þeiri tid, er aqvédinn var hans hofþingsskapr yfir riddorum. Sia von dvaldi Martinum tvo vetr eptir skirnina i riddara syslu.

Þrir voru synir Constantini keisara, het einn Constancius, en annarr Constantinus, en enn þridi Constans. Constancius þessi enn sami var rikr konungr ok vafdr i Arrius villu ok let marga dyrliga byskupa i utlegd færa. Athanasium erkibyskup rak hann a brott fra stoli sinum af Alexandria ok villdi hafa drepit hann, en vid honum tok enn helgi Maximinus byskup a Fracklandi i borg þeiri er Treveris heitir, ok beid hann þar þess, er Arrius do illum dauda ok makligum; ok vard þat med þeim hetti, at þa er hann skylldi fara til byskupa stefnu at þræta um helga tru, ok villdi hann henne fyrirkoma, þa for hann at sitia naudsynia sinna ok dreit or ser iþronum öllum, ok þar for lifit hans med. Constancius konungr setti hofþingia yfir Fracklandi Julianum, er kalladr er apostata, þat kollum vær gudniþing, fyrir því at hann hafdi veitt honum lid, þa er hann hefndi Constancij brodur sins, en honum hafdi at bana vordit grimmr hervikingr, sa er Magnencius het.

Julianus var af því kalladr gudniþingr, at hann hafði verit lærdr madr ok lector at vigslu i borg þeiri er Nichomedia heitir, en þa er hann vard keisari, kastaði hann cristnenni ok baud enn mesta ofrid cristnum monnum.

3. Þeir atburdir gerduz, at hervikingar gengu¹ a Frackland, ok safnadi Julianus keisari her i moti þeim ok nam stadar med ollum herinum vid borg þa er Vagionum heitir, ok tok þar at gefa mala riddorum sinum. Nu þottiz Martinus hellzti leingi iardligum konungi þionat hafa, villdi hann ok eigi taka malann, ef hann villdi eigi beriaz, gengr til mals vid keisarann ok segir sva: «Her til hefir ek þer þionad, keisari, nu verdr þu at þola, at ek þioni (hedan) af gudi; taki sa malagiöf þina, er med þer vill beriaz; Criz riddari em ek, ok er mer eigi leyft at beriaz.» Þa reiddiz Julianus miög ok qvad hann þetta gera fyrir hugleysis sakir en eigi gudligar truar. Þa sagdi Martinus konungi med mikilli stadfestu: «Ef þu eignar þetta hugleysi helldr en tru, þa mun ek a morgin ganga fram i milli fylkinga vopnlaus, vera hvorki skryddr hialmi ne bryniu, helldr mun ek bera merki med helgu crossmarki drottins Jesu Criz ok ganga öröggr i gegnum allar fylkingar vorra andskota.» Þa² var Martinus vardveitr, ok ætladi konungr at reyna um morguninn þat, sem hann hafði bodit. En annan dag eptir sendu vikingar menn a konungs fund ok badu fridar, ok geingu allir konungi a hond orrostulaust. Þenna sigr veitti almattigr gud af þenum Martini, at hann yrði eigi sendr vopnlaus til orrostu, en konungr feingi valld sinna ovina an öllu mannfalli.

4. Eptir þessa atburdi fyrirlet enn helgi Martinus riddara syslu ok for til fundar vid hinn helga Hilarium Peitu byskup a Fracklandi. Hann tok vid honum vel, ok dvaldiz Martinus þar med honum nöckveria stund. Hilarius byskup villdi vigia Martinus til diakns ok binda hann sva i gudligu embætti, þviat hann sa med honum heilagt sidlæti ok alla ena dyrligstu mannkosti. En Martinus villdi þa enn eigi vid þeiri vixlu taka fyrir litillætis sokum. Þa baud hann, at hann skyllði vera exorcista; vid þeiri vixlu tok Martinus, þviat honum þotti su litillatligri vera. Litlu eptir þetta var hann amintr i svefni, at hann skyllði vitia frænda sinna heidinna ok telia tru fyrir þeim. Sidan bad hann Hilarium byskup leyfis at fara, ok leyfði hann honum ok bad med tarum, at hann skyllði þegar aptr koma til hans, er hann hefði þessi ferd lokit. Nu rezt Martinus til ferdar, ok sagdi þo byskupi ok

¹ ganga tilf. Cd.   ² þar Cd.

bræðrum, adr hann færi, at hann mundi marga gagnstæðliga hluti þola i þeiri ferd. Ok er hann kemr a fiallveg, þann er Alþes heitir, villiz hann gótunnar ok hittir a illvirkia. Einn þeira reiddi at honum óxi ok villdi höggva hann, en annarr stöðvadi. Þa var
 5 Martinus tekinn ok bundinn ok selldr einum þeira til varðveizlu, en sa leiddi hann fra odrum monnum ok spurdi, hvat manna hann væri. En hann qvaz cristinn madr vera. Illvirkinn spurdi, ef hann ræddiz nockut. Martinus lezt allðri hafa verit oræddari en þa, þviat hann qvaz vita guds miskunn þvi meiri yfir ser, sem
 10 freistnin var meiri, en illvirkiann sialfan lez hann harma, er hann skyllði eigi verðr guds miskunnar. Sidan taldi hann tru fyrir illvirkianum ok feck snuit honum fra allri hans illzku ok utru; en sidan leysti hann Martinum ok fylgdi honum a gautu. Ok eptir þeira skilnat rez illvirkinn i munklifi ok lifði sidlatliga þadan
 15 fra alla sina æfi. Fra þvi er nu sagt, at Martinus for um dag leidar sinnar fra borg þeirri er . . . . . or herbergi sinu nema til kirkiu, allir mótuduz þ(ar) saman. Eingin þeira drack vin, nema siukir væri; flestir voru þeir harklæðum skryddir gervum af ulfalda hari, en i blautara buningi þotti þeim
 20 lostr vera. Fiöldi redz þangat góðfugra manna; sumir þeir er sik fraumdu i sva miklu litillæti ok þolinmæði, ok margir urdu þeir byskupar sidan, þviat óll þiód villdi ser hellz kennimenn velia or hans munklifi. Þeir voru keisarar, þa er Martinus var byskup: Gracianus ok Valentinianus brodir hans, synir Valentiniani ens
 25 ellra. Gracianus gaf keisara nafn Theodosio enum goda, til þess at hann sigradi þessar þiódir: Scithicas ok Halanos, Hyni ok Gados, ok sigradi hann þa i morgum orrostum. Eigi mattu Arrius menn bera þeira samþyeki, ok letu þeir þa lausar margar kirkiur, þær er þeir hófðu adr haft i sinu valldi .xl. vetra.

30 9. I þenna tima styrði Damasus pafi guds cristni. Sa er fystr sagdr atburðr i iarteinagerd Martini, sidan hann varð byskup, at stadr var sa einn skamt fra Turons borg, er menn hugdu helgan vera af grefti guds þiningarvotta, þviat enir fyrri byskupar letu þar kirkiu gera ok allteri. En enn helgi Martinus spurdi eptir
 35 ellztu kennimenn, a hverri tíð þessir menn hefði verit, eðr hvat þeir þislarvottar hefði heitid, er þar voru grafnir. En er þeir vissu eigi skyrt at segia honum, þa sa hann við at koma til þess stadar, ok leitadi eigi a alþydu sid, þviat hann vissi eigi et sanna, ok

1 Her mangler 1 Blad i Codex.

(eigi) veitti hann þeim fullting, at eigi efldi hann villu¹. Þá for hann um dag með fa múnka til þess stadar ok stóð leingi fyrir allteri ok bað gud, at hann syndi honum, hvern þar væri grafinn. Þá leit hann til vinstri handar sér standanda leðiligan skugga, ok bað hann honum at segja nafn sitt ok verðleik. En hann sagðiz 5
verit hafa þjófr ok drepinn fyrir glæpi sína ok eiga eeki sameigit með helgum monnum guds. Þessa röðd heyrdu allir, þeir er hía voru, en Martinus einn sa þann er mælti, ok sagði hann þeim, hvat hann sa, ok lét síðan brott taka allteri, þat er þar var, ok leysti lyd allan frá þessi villu. 10

10. Enn mætti Martinus um dag monnum þeim, er líki heidins mannz fylgdu til grafar, ok nam hann stadar, er hann sa mart líd fara, ok vissi eigi, með hvat þeir foru. En er hann sa, at vindr hrærði dukana yfir líkinu, þá hugði hann, at blotmenn væri, þvíat þorpkarlar voru vanir opt at bera skurgod sín hvítum 15
dukum vafit um akra sína. Þá gerði hann crossmark í moti þeim ok bað þá hvergi hræraz or stad, aðr þeir legði byrði sína. Þá stírdnudu þeir fýst sem steinar, en er þeir leitudu víð at hræra sík, þá sneruz þeir í hring ok mattu eigi framar ganga, vnzst þeir lögdu níðr líkit, ok sa hvern til annars, ok vissu eigi, hvat þeim 20
var vordit. En er Martinus sa, at þeir foru með lík en eigi með blot, þá gerði hann crossmark eptir þeim ok gaf þeim leyfi at fara, hvert er þeir villdi.

11. Sa atburðr varð enn, at Martinus villdi upp höggva eitt blotat tre a nöckurum bæ, en heidnir menn risu í gegn honum ok 25
letu hann eigi höggva tred; en hann taldi fyrir þeim leingi, ok qvad eigi vera guddom í trenu helldr diöflablot, ok qvad þeim helldr fallit vera at þiona himnagudi, sem hann lez þiona. Þá sagði einn þeira, sa er diarfastr var: «Ef þer er nöckut traust í gudi þínum, þá munum vær sialfir höggva tred, en þu tak víð því, 30
er þat fellr, ok mun þik þat eigi saka, ef gud þinn er með þer, sem þu segir.» En hann het þeim því óhræddr at gera, þat sem þeir beiddu. Þá urðu þeir aller sattir a þenna maldaga, ok vírðu þeir lítils skada tressins, ef þat felldi óvin blota þeira. En tred 35
var hallt a einn veg, ok var auðsynt, at þangat mundi a falla, er Martinus var undir, ok hiuggu þeir sialfir ok voru gládir miðg. En munkar stóðu langt frá trenu ok gretu ok væntu eigi lífs Martini. En er tred brast ok reid ofan at höfði Martino, þá gerði hann crossmark í moti því, ok hafði hann traust í gudi. Þá fell

tred af þveru fra Martino, sva sem hvössum vindi lysti i moti þvi, ok urdu þar undir nöckurir menn, þeir er adr þottuz i ðruggum stad komnir. Þa toku þorpkarlar at undraz takn þetta, en munkar felldu tar fyrir fagnadi, ok lofudu hvorertveggju Jesum Crist, ok
 5 var sa eingi i þvi lidi eðr nalægium þorpum, at eigi tæki tru ok hafnadi blotum. En adr Martinus kæmi þangat, þa voru ðngir eðr faer þeir menn, er kynni nafn drottins. En af hans kröptum ok bænum efdiz trua, sva at hvert nes ok herad var kirkna fullt eðr munklifa, þviat þar allz stadar, er hann braut hof, þa let hann
 10 kirkiur gera eðr munklifi reisa.

12. Slikan kraptr syndi Martinus enn a annarri tid. Þa er hann lagdi elld i hof a nöckurum bæ, þa laust elldi i hus þat, er næst var hofino¹. En er Martinus sa þat, þa ste hann upp a husit skyndiliga ok rann a mot elldinum. Þa matti þar lita sialldsena
 15 orrostu, er þeir elldr ok vindr genguz i mot, ok gerdiz sva af krapti Martini, at elldr vann þat eitt, er honum var bodit at vinna.

13. Enn villdi Martinus briota eitt blotaudgazta hof a odrum bæ, en þa reis i gegn honum mikill fiöldi heidinna manna ok raku hann a burt med mikilli meingerd ok bardögum. Þa for
 20 hann þadan til nalægs stadar ok skryddiz harklædi ok fastadi .vi. dægr ok bad, at guds kraptr bryti hof þetta, er hann matti eigi briota fyrir ofridi manna. Þa syndiz honum tveir einglar sva sem riddarar vopnadir ok skialldadir, ok sogduz sendir af gudi at veita lid Martino ok stödvá heidinn lyd, at eigi risi i moti honum,
 25 medan hann bryti hofit. Þa hvarf Martinus aptr til hofsins. Þa urdu þorpkarlar enn varer vid ok ætludu at gera for hans sem fyrr. En þa fellu sumir, en sumir stirdnudu sem tre ok mattu eigi hræraz. Þa braut Martinus hofit allt til iardar ok skurgod ok stalla at augsjandum heidnum monnum, þeim er hia voru. Þa
 30 skildu þorpkarlar sik vera stödvada af guds krapti, at eigi berdz þeir i gegn byskupi, ok toku miög sva allir tru, þeir er vid þenna atburd voru staddir, ok neittu skurdgodum, þeim er hvorki megu biarga ser ne odrum.

14. Þat var enn, þa er Martinus braut hof a einhverium bæ, 35 at heidnir menn risu i gegn honum; einn þeira, sa er diarfaztr var, bra sverdi ok villdi þegar höggva Martinum. En er hann bra sverdinu at Martino, þa fell hann a bak aptr ok vard ræddr fyrir guds krapti ok bad ser liknar.

15. Enn braut Martinus skurdgod i einhverium stad, ok villdi

40 1 husino Cd.

heidinn madr leggja skalm a honum. En er hann lagdi framm, þa rak hann a honum heftid, en skalmin fanz alldri sidan. Opt gat hann ok sva talit fyrir heidnum monnum, at þeir brutu sialfir skurdgod sin, þau er þeir bönnudu honum adr at briota. Sva var hann ok mattugr at græða siuka, at eingi kom sva siukr til hans, at eigi tæki heilsu, þegar er hann blezadi. 5

16. I borg þeiri er Treveris heitir var mæR siuk, er sik hafði til einskis rærða leingi ok var miög daud at öllum likam, en frændr hennar stodu þar hryggir yfir ok bidu andlaz hennar. Þa er sagt, at Martinus var kominn þangat til borgar. En er þat vissi fadir meyiarennar, þa rann hann þegar til kirkiu ok fell til fota Martino ok mællti: «Dottir min deyr vesaligum dauda, ok er þat dauda verri, ath andi er i briosti henne, en likamrinn er miog sva daudr; en eg bid þik, at þu komir til hennar ok blezir hana, ok væntir ek, at hon muni af því heilsu taka.» Martinus svaradi ok qvad enn gamla mann rangvirða, ok taldiz hann þess overdr at geta iarteinir at gudi. En fadir meyarinnar bad þess at meir, at Martinus vitadi hennar, ok sva badu med honum þeir, er þar stodu hia. Þa for Martinus til hennar; en margir lydir stodu fyrir dyrum ok bidu þess, er guds þræll hugdi at gera. En hann fell a kne til bænar, sem hann var vanr i slika þurft. Sidan vigdi hann vidsmiör ok hellti i munn meyiunni, ok tok hon þegar mal sitt. Þa tok allr likamr hennar at styrkiaz, er hann for hondum um hana, unz hon reis upp heil ok stod a fætr sina. 15

17. A þeiri tid ærdiz þræll höppingia þess, er Tetradius het En er Martinus var bedinn at bleza hann, þa bad hann leida til sin enn oda. En oreinn andi let eigi a brott enn oda, helldr beit hann til þeira, er hann villdu taka. Þa fell Tetradius til fota Martino ok bad hann fara til ens oda. En Martinus lez eigi fara mundu til hus heidins mannz. Þa het Tetradius at taka tru ok skirn, ef þrællinn yrði heill. Þa for Martinus ok rak ohreinan anda fra þrælinum, en Tetradius lagdi mikla ast a kenningar Martini þadan i fra. 30

18. Þa er Martinus geck inn i hus nöckurs mannz um dag, þa nam hann stadar a þreskelldi ok qvaz sia hrædiligan diöful i skidgardi, ok baud honum brott at fara. Þa ærði oreinn andi einn þion, er a götu hans vard, ok tok sa þa at gnista tönnum ok bita til þeira, er fyrir honum urdu; ok (Martinus) bad hann stadar nema, en inn æri for at honum med gapanda munninn. Þa retti Martinus fingr sinn i munn honum ok mællti: «Bittu fingr þessa. 40

ef þu matt þer naekvat.» En hann gapti munninum þess at meir, sem hann tæki vid heitu iarni, en hann þordi eigi at bita fingr hans. En er Martinus neyddi oreinan anda til a brott at fara fra enum oda, þa for hann i brott med valldgangi hans, þviat honum
5 var eigi lofat at fara ut um munninn, þar sem þeir enir helgu fingr voru fyrir.

18^b (30)¹. Þa er hinn helgi Martinus hafði skamma stund byskup verit, þa atti hann naudsynlig eyrindi vid Valentinianum keisara. Modir þessa Valentiniani var Justina drottning, ok voru þau bæði
10 vöfd i Arrius villu ok veittu storar skapraunir enum helga Ambrosio byskupi; sem segir i sögu hans. Valentinianus vissi vonir, at Martinus villdi finna hann ok beida hann þeira hluta, er hann villdi eigi veita; bydr nu um sinum monnum at gæta sva konungs hallar, at Martinus nædi eigi at finna hann, þviat modir hans ok
15 frilla eggjudu hann þess fyrir sakir Arrius villu at veita einga lydni Martino byskupi. Iafnan leitadi Martinus til at finna hann, ok atti hann eigi kosti. Leitar Martinus ens kunnazta fulltings, heitr a gud til styrktar skryddr harklædi, fastadi vid vatn ok braud ok var a bænum nætr ok daga ok bad gud fulltings. En a enum .vii.
20 degi föstunnar vitradiz honum guds eingill ok bad hann upp risa ok fara til hallarennar, sagdi þa opnar mundu vera dyrnar, þott konungr leti læsa, lez hann ok mundu bleyta skapshafnir konungsins, þott hann ætladiz stirdr at vera. Ok þa er Martinus var styrkr af ordum eingilsins ok studdr af gudligu fulltingi, þa ferr
25 hann til hallarinnar, ok er hann kemr þar, þa eru opnar dyrnar, geingr hann sidan i höllina inn, ok stendr eingi i mot. Nu ser konungr, at Martinus er inn kominn, ok verdr hann styggrr vid ok ygliz a sina menn ok spyrr, hvi þeir leti hann na inn at ganga. Ok er Martinus nalgadiz, vill konungrinn eigi heilsa honum ok eigi
30 risa upp i moti honum. Þa verda þar undarligir atburdir, elldr kom upp i hasætinu undir konunginum, sva at logudu klædi hans öll, þau er at stolinum höfdu hörft, ok vard hann naudigr at standa upp fyrir Martino, er hann villdi eigi lostigr, ok fell sidan til fota honum ok baud þa med litillæti at veita Martino alla þa hluti,
35 er hann villde þegit hafa, ok a sogort ofan villdi hann hafa gefit honum margar gíafir virduligar. Martinus villdi eigi þiggia gíafir hans, en for vid þat a braut, er hann hafði allt þegit af honum þat er hann villdi.

¹ *Det, her og senere, i Parenthes indsatte Tal henviser til Capitelinddelingen i Recension I og II af Sagaen.*

19. Þat er sagt, at Martinus fór enn til borgar þeirar er Parisius heitir, þar mætti hann líkþram manni ok kysti hann ok blezadi honum, ok varð sa þegar heill, ok kom sa til kirkiu annan dag eptir ok gerði þækir gudi fyrir heilsu sína. Þat er ok sagt frá Martino, at siukir menn feingu heilsu sína, er þeir snurtu trefr af klæðum hans. 5

20. Arborius het einn ríkr greifi trur madr ok vitr, en dottir hans hafði ridusott. En rit Martini hafði þangat komit litlu adr. En er sottin kom at meyiunni, þa lagði Arborius ritid yfir briost henne, ok hvarf sottin frá henne öll. En Arborio þotti sva mikils um vert um iartein þessa, at hann het gudi meydómi hennar, ok fór þegar sialfr at færa hana Martino, at hann vigði hana þegar til nunnu. 10

21. Paulinus het madr, sa er auga síns annars hafði mist í sott. Þa dro Martinus fióðr yfir auga hans, ok tok af slimit, er adr var yfir dregit, ok tok hann syn sína ok varð trumadr mikill. 15

21^b. Sa atburðr er enn sagðr, er Martinus skyllði ganga um dag í lopt eitt hatt, þa brotnaði steginn, er Martinus kom í ofanverðan, ok féll hann ofan ok meiddiz miðg; voru bein hans miog lest, ok stor sar voru víða a líkam hans. Þa qvómu at lærisveinar hans, ok urðu ryggir víð, er þeir sa hann sva matt-litinn ordinn. Síðan toku þeir hann upp ok baru í .i. litinn kofa, ok satu þar yfir honum, ok var hann þungt halldinn, ok lá hann þar, þat sem eptir var dagsins. En ena næstu nott eptir vitradiz honum guds eingill ok strauk um öll sar hans ok bein ok bað hann heilan verða; ok um morgininn eptir qvómu lærisveinarnir til hans ok fundu hann alheilan, ok urðu allir gratfegnir ok lofudu gud. 20 25

22. Nw verðr frá því at segia, at höfþingia skipti varð yfir Fracklandi, tok Maximus konungdom, en Gracianus var drepinn af iarli þeim er Andracacius het, ok eptir þat tok Maximus ríkt ok rak or landi Valentinianum ok þau Justino bæði. Hann var madr ríkr miðg ok sigrsæll í orrostum, grimmr ok dramblatr ok víðr alla ovæginn. Honum þórdú óngir byskupar í gegn at mæla utan Martinus einn, er postolum almattigs guds var líkr í sínum krapti, þvíat sva er frá sagt, at alla þa hluti, er Martinus villði af honum þiggia, þa bað hann honum af guds halfu at gera sva sem sínum undirmanni, ok var Maximus miðg ræddr víð hann. Maximus konungr bað íafnan Martino til veizlu. En Martinus svaradi enu sama ok qvað sér vera ofallit at samneyta þeim manni, 30 35

1 stundum hann hann til *ulf. Cd.*

er annan konung hafdi af radinn en annan or landi rekinn. Maximus svaradi því fyrir sik, at hann hefði eigi konungdom tekið af sinni fysi heldr at radi allra landzmannna, ok lez hann skyldr hafa verið at veria land sitt, ok qvad hann eigi guds vilja ser hafa i moti stadið, þvíat hann hafði sigr haft i þeim bardaga, er eingi madr vænti honum lífs. Af slíkm orðum ok bænnum Maximi þá Martinus veizlu at honum, ok varð konungurinn því akafliga feginn. Mörgum göfgum monnum var búið til þessarar veizlu óðrum en Martino. Þar var iarl sa er Evodius het, enn rettlatazti madr, ok brodir konungs, ok sva föðurbrodir hans, en a milli þeira sat prestr Martini, sa er honum hafði þangat fylgt, en sialfr Martinus sat i hasæti hia konunginum. Ok er veizlunni var skipat, koma inn skutilsveinar konungs. Konungur bendi þeim manni, er a hans bordkeri hellt, at hann seli byskupi kerit, ok vilði, at hann blezadi ok drycki fyrri, en hann ætladi ser sidar at dreka. En er Martinus hafði druckit, þá selldi hann kerit presti sinum ok virði eingan makliga at taka við sinni dryeki heldr en prest sinn sialfs. Þessa tiltekiu hans undradiz konungur ok allir, þeir er við voru staddir, ok varð þeim Martinus tíðr af því, er hann gerði sva (i) konungs höll, sem eingin byskup hafði fyrr gert, at virða meira kennimenn en veralldliga höfþingia. At þessi veizlu sagði Martinus konunginum marga oordna hluti fyrir, þá sem sidar komu fram um vidskipti þeira Valentiniani keisara, sagði hann sva Maximo konungi, at ef hann færi sudr yfir fiall, sem hann barst fyrir, at beriaz við Valentinianum keisara, þá mundi hann sigr hafa i enum fysta bardaga en lata(z) þó litlu sidar fyrir sinum ovinum. Þetta geck allt eptir, sem Martinus sagði fyrir, þvíat þá er þeir borduz, feck Maximus sigr, en Valentinianus flyði a fund Theodosij konungs, ok efði hann hann a moti Maximo, ok börduz þeir a odru ari eptir ok drapu Maximus skamt fra borg þeiri er Aquilegia heitir. Eptir þat kom Theodosius Valentiniano aptr i ríki sitt, ok tok þá Valentinianus retta trú fyrir Theodosium, þvíat þá var dauð en versta drottning Justina modir hans.

22^b. Marga dasamliga hluti veitti almattigr gud enum helga Martino byskupi, þá er eigi eru einkum greiniliga i frasagnir færdir, i fagrlegum fyrirburðum ok i hversdagligu vidmæli við guds eingla edr adra helga menn, þá er honum sogdu oordna hluti fyrir edr letu hann vita þá hluti, er annars stadar gerduz a londum ok honum var forvitni a at vita. En i annan stad þoldi hann hvers-

dagliga skapraun i fianda freistni ok morgum sionhverfingum, þviat diöfullinn leitadi þvi meir hans at freista, sem hann for fyrir honum avallt rakligar en fyrir odrum astvinum almattigs guds, sva sem synaz mun i þessum atburdum er nu fara eptir.

22^c. Þers er vid getit einnhvern dag, þa er Martinus sat i kofa sinum ok var a bænum, þa kemr at honum diöfullinn med hareysti mikit ok hafdi i enni hægri hendi oxahorn mikit allt alblodugt ok skok at Martino ok mællti vid hann: »Hvat er nu, Martine, hvar er nu kraptr þinn? drepit hefir ek einn af þinum monnum.« En Martinus bad hann a brott dragaz, ok eptir þat kallar hann a lærisveina sina ok bidr þa fara um allt munklifit ok leita, ef nöckurr er horfinn af brædrum, ok segir þeim sidan, hvat fyrir hann hafdi borit. Þeir fara at leita ok finna heila alla munka, en þo sakna þeir þorpkarlz eins, þess er vanr var aka til skogar eptir elldividi brædra ok færa til munklifis. Martinus bad þa leita hans vandliga. Þeir foru sidan at leita hans ok fundu hann liggia saran miög ok kominn at bana. Þeir velltu honum i sleda ok oku til munklifis. Martinus kom til fundar vid hann ok spurdi, hversu at hefði boriz. En hann sagdi, at oxinn annarr, sa er hann skylldi ekit a hafa, hefði ærzt i hondum honum ok rekit hornit annat i smáþarma honum. Martinus gallt honum aprt heilsu, ok lifdi hann þo skamma stund þadan fra.

22^d. Optliga bra diöfullinn a sik ymsum likium ok freistadi sva Martini, stundum i Þors liki, stundum Odins, stundum Freyiu, en stundum i Friggjar liki edr annarra heidinna manna; en öll þau liki kendi Martinus ok nefndi a nafn þau öll ok rak i brott med sinum krapti. Iafnar avitadi diöfullinn Martinum um þat, at hann hefði þa menn i sinu munklifi, er verit höfdu illvirkiar edr manndrapamenn edr hordomsmenn, ok hafdi upp syndir þeira ok qvad þa alldregi hialpaz mundu. Martinus svaradi honum, qvad hann liuga þetta sem allt annat, «ok mun almattigr gud at helldr miskunna þeim monnum, er sættaz vid hann ok skiliaz vid glæpi sina ok hverfa eigi aprt til þeira sidan, at ef þu öllum verri ok herfiligri, enn versti diöfull, villdir skiliaz vid glæpi þina ok idraz þinna misgerda, þa mundir þu eigi hlutlaus sitia hia guds miskunn at enum efzta domi.« Eptir þat hvarf diöfullinn i brott fra Martino. En þo ma hedan af marka, hver ast Martino var a mönnunum ok hveria stund hann lagdi a at snua þeim

aleidis, er hann leitadi vid, ef hann mætti a nöckvera leid, at stöðva vesöld diöfulsins.

23. Clarus het prestr ungr, sa skildiz vid alla eigu sina ok gerðiz lærisveinn Martini ok vard a skamri stundu algerr i godum 5 kröptum ennar hæstu truar. En hann atti hus skamt fra munklifi Martini, ok voru með honum margir brædr. Þa kom til hans einn ungr madr, sa het Anatholius ok qvaz munkr vera ok syndi sik litillatan i augliti manna. En er hann hafði þar nöckura stund verit, þa sagði hann eingla guds koma opt at mæla vid sik, 10 ok syndi hann þat með nöckurum iarteinum, unz sumir trudu. Þa sagði hann sva, at einglar færi hvern dag milli hans ok guds, ok taldiz hann vera einn af spamönnum guds. En Clarus trudi allðri ordum hans, en Anatholius ægði honum guds reidi ok miklu viti, ef hann villði eigi trua ordum sva heilags mannz, ok sva 15 mællti hann um sidir: »Þessa nott mun gud senda mer af himne hvitt klædi, ok skal þat ydr vera takn, at ek em i guds krapti, ok ek em skryddr guds klædi.« Þa vard öllum mikil forvitni a at reyna þetta takn. En er ad midri nott kom, þa þotti skialfa allr klaustragardrinn, ok var sed lios til klefa þess, er enn ungi 20 madr var i, ok var þangat heydr romr manna mikill ok hareysti þvi næst. En er kyrdiz yfir þeim, þa geck hann ut or klefanum ok kalladi þangat einn af brædrum ok syndi honum kyrtil, þann er hann var skryddr með. En sa undradiz ok heimti þangat fleiri brædr, ok helldu þeir liosi til ok litu a klædit vandliga. 25 Klædit var blautt ok hvitt purpura likaz, en eigi skildu þeir, hvers kyns þat var, ok þreifudu þeir þar um ok mattu eigi skilia, at annat væri en klædi. Þa eggjadi Clarus brædr at fara til bænar ok bidia, at gud syndi þeim þetta skyrra. Þa voru þeir a bænum, þat er nætrinnar var optir. En er dagr kom, þa toku 30 þeir i hond Anatholio ok villdu leida hann fyrir Martinum, en hann brauz vid þvi ok qvad ser bannat vera at syna sik Martino. En er þeir neyddu hann til at fara þangat, þa hvarf et hvita klædi allt or höndum þeim, þviat diöfull þordi eigi at syna Martino sionhverfingar sinar.

24. Þess er ok getanda, með hversu mikilli væl diöfullinn 35 freistadi Martinus um dag, þa er hann var a bænum einn i husi sinu, þviat slægr freistari huldi illzku sina með flærðsamligu liosi ok syndiz Martino biartr ok blidr i aliti skryddr konungs skrudi, ok hafði koronu or gulli ok gimsteinum setta. En er þeir höfdu 40 þagat badir leingi, sva at hvorgi qvad ord at öðrum, þa mællti

diöfullinn fyrri: »Kennir þú, Martinus, þann er þú ser nu? Cristr em ek, kominn til iardar at synaz þer.« En er Martinus svaradi eigi, þa endrnyiadi diöfullinn dirf(d) sina ok mælti: »Martinus, hvat ifar þú at trua þat er þú ser, Cristr em ek.« Þa skildi Martinus af helgum anda, at diöfullinn var en eigi gud. Martinus sagdi þa: »Drottinn Jesus Cristr sagdiz eigi koma mundu med konungs skrudi ne med gulli, því mun ek ok eigi trua, at Cristr se kominn, nema ek sia hann med crossi edr crossmarki ok i þeiri asionu, sem hann var pindr med.« Þa hvarf oreinn andi or augliti hans sva sem reykr; en sva illan daun gerdi eptir i husinu, at þa var ifalaust, at diöfullinn hafdi þar verit.

25. Martinus for enn um byskupssyslu sina a nöckverri tid, sem vandi byskupa er til, ok toku vid honum kennimenn a einhverium bæ ok biuggu honum rekkju, um kvelldit i husi því, er nær var kirkiu, ok höfdu þeir gervan elld mikinn i husinu um daginn adr, þvíat þat var mikit ok kallt. En er Martinus villdi fara at sofa, þa sakadiz hann um blautleik reckiu sinnar, þvíat munkar höfdu borit undir hann mikinn halm, en hann var vanr at hvila a iördu berri, sva at barklædi eitt væri undir honum. Þa varp hann undan ser halminum öllum, en hann hvildi þar, sem hann var vanr, ok sofnadi bratt, þvíat hann var farmodr. En halmrinn sa, er hann hafdi varpat undan ser, fell i gegnum golfpilis raufar i ofn, er undir var, ok festiz þegar elldr i halminum, ok tok sidan husit at loga. Martinus vaknadi ok rann þegar til duranna, er hann sa elldinn, fyrir en hann mintiz bænar sinnar, ok villdi lata loku fra hurdunni, ok matti eigi. En elldrinn sotti hann sva miög, at fôt hans brunnu. Þa mintiz hann, at eigi var traust i flotta helldr i gudi, ok skryddi hann sik þa tru skilldi ok hvarf apr i logann til bænar. Þa stödvadiz elldrinn þegar ok grandadi honum eigi. En er munkar urdu varer vid ok sa husit loga, þa brutu þeir þegar dyrin utan ok fundu Martinum heilan a bænum i elldinum. En hann sagdi sva sidan, at þa hefdi hann mest verit af diöfli svikinn ok tældr, er hann gadi eigi bænar trauz fyrir ræzlu, ok lez hann kenna hita, medan hann ræddiz ok villdi ut briotaz, en þegar er hann ræddiz eigi ok gerdi crossmark fyrir ser ok tok til bæna traustz, þa sagdi hann sva, at hann kendi eigi hita af elldinum sidan.

26. Martinus for enn um dag til kirkiu ok mætti klædlausum manni i frosti miklu. Sa bad Martinum gefa ser nöckut klædi.

Þá heimti Martinus þangat diakn sinn ok bad hann selia nökud klædi ennm volada. Sidan geck Martinus inn i kofa sinn hia kirkiu, ok sat þar einn saman, sem hann var vanr opt a milli tida, þa er adrir kennimenn foru til sinnar syslu. En er diaknit dvaldi at gefa enum fatækia, þa kom hann þangat til skotzsins, er Martinus sat, ok sagdiz kalinn vera, en diakninn seinan at gefa ser klædit. Þa for Martinus þegar or kyrtli sinum, sva at enn valadi vissi eigi, ok feck honum klædit ok bad hann þa fara i brott. En diakninn kom litlu sidar ok qvad mal at syngia messu, þviat lydrinn beid hans i kirkiunne. En Martinus sagdi: »Eigi ma ek til kirkiu fara, adr en enn fatæki hefir klædit.« Diakninn skildi eigi, at Martinus sagdi fra ser sialfum, þviat hann sa eigi, at Martinus var kyrtillaus undir kapunni, ok spurdi, hvar enn fatæki væri. «Seli mer, qvad Martinus, til mun enn voladi at þiggia.» Þa reiddiz diakninn ok tok lodolpu eina stutta ok kastadi fyrir fætr Martini, eigi betr en .v. penninga verda, ok mællti: »Her er nu klædit, en ek se eigi enn volada.« Þa bad Martinus hann ut ganga ok bida sin uti fyrir dyrum, þviat hann villdi eigi lata sia sik, medan hann færi i klædit, til þess at leynaz mætti þat er hann hafdi gefit. En god verk heilagra koma upp, þott þeir vili leyna, þviat Martinus for at syngia messu i þessu klædi. En a þeim degi, þa er hann blezadi allteris forn, þa vitradiz elldligr böllr yfir höfði honum ok se upp ok nidr, ok syndiz sem har hans rettiz upp i mot. Þat sa mær ein ok prestr .j. ok munkar þrir, en vær dænum eigi um þat, hvi adrir mattu eigi sia.

27. Evancius het madr, sa er miög var bundinn i veralldligri syslu ok truadr vel. Hann tok sott mikla ok sendi ord Martino, þa er hann var hættr, en hann for þegar ok dvaldi eigi. En adr Martinus kæmi eigi midleidis, þa kendi enn siuki miskunnar hans ok tok heilsu sina ok rann a mot Martino ok band honum heinn med ser. En annan dag eptir hafdi höggormr særdan einn þræl hans vodvænligu sari, en Evancius fann þrælinn ok miog sva daudan, tok hann upp sidan ok bar hann æ ðxl ser ok lagdi fyrir Martino. Þa var eittr komit um alla lidu þrælsins, ok var hann blasinn, sem belgr væri. Martinus for hondum um allan likam hans ok setti fingr sinn fyrir sarit, þat er ormrinn hafdi höggvid. Þa sotti eitrid ok þrotinn or öllum lidum hans til fingrar Martini. En er hann letti fingrinum fra sarinu, þa sprændi þar or bogi bædi eitrs ok blods. En þrælinn reis þegar upp heill. Þa lofudu allir gud, er þetta takn sa.

28. Enn for Martinus of dag med lærisveinum sinum, ok attu þeir eptir dvöl nöckveria, en hann for einn undan, unz leiti bar a milli. En odrum megum leitissins foru kaupmenn med klyfiada hesta ok asna. En er þeir sa Martinum i lodnu klædi svörtu, þa unduz hestarnir af götunni ok vöfduz i taumum ok gerdu mikinn farartalma kaupmonnum. En þeir reidduz ok hliopu af hestum sinum ok bördu Martinum med svipum ok stöngum. En hann hafdi þolinmædi i moti ok var sva sem omali fyrir þeim, en þeir bördu hann þess at meir, er þeim þotti, sem hann kendi eigi bardagans. Þa qvomu lærisveinar hans eptir ok fundu hann saran ok blodgan liggia vid götuna, þa hofu þeir hann upp a asna einn ok foru a brott skyndiliga. En kaupmenn hurfu aprt til hesta sinna ok villdu snua aleidis for sinni, en hestar þeira voru sva ordnir stirdir, sem treedr steinar ok mattu hvergi or stad hræraz. Þa bördu þeir hestana med svipum, en sidan hiuggu þeir vöndu ok stangir i skogi ok keyrdu med því hestana, ok stodu þeir fastir, sem likneski væri. Þa vissu kaupmenn eigi, hvat þeir skylldu gera, þvíat þa skildu þeir, at guds craptr hefti for þeira. Þa vitkuduz þeir um sidir ok spurdu menn, þa er þeir fundu, hvern þeir hefði bardan. En er þeim var sagt, at þeir höfdu Martinum bardan, þa þotti öllum audsynt, hvers þeir gulldu at, ok runnu sidan skyndiliga eptir Martino ok skömmuduz sin ok gretu ok iosu molldu yfir hofud ser, ok fellu til fota Martino ok badu ser miskunnar, at hann vægdi þeim ok leti fara leidar sinnar, ok sögduz þo þess verdir, at iördin rifnadi undir þeim edr þeir stirdnadi sva sialfir sem hestar þeira, ok letu þeir ser þat sialfir ordna mikla pisl, er þeir vissu eptir ser ordinn sva mikinn glæp. En Martinus veitti þeim þegar miskunn ok blezadi þeim, ok mattu þeir þegar rida leid sina ok lofudu gud.

29. Enn for Martinus um dag um bæ nöckurn fiölmennan, ok kom lid heidinna manna mikit a moti honum, þvíat eingi madr kunni Crist a þeim bæ. En þa var mörgum forvitni a at sia Martinum, þvíat þeir heyrdur mart agætligt fra honum sagt. Þa tok Martinus at boda guds ord, ok komz hann vid af öllum hug, er sva mikill mannfölldi skylldi eigi kunna skapara sinn. Þa geck framm kona nöckur ok hafdi i fadmi lik sonar sins nyandads ok mællti vid Martinum: »Vitum vær, at þu ert vinr guds; gialltu mer einga son minn, er nu er daudr.« Þa hurfu fleiri at ok badu med henne. Þa sa Martinus, at hann mundi geta takn af gudi mörgum til hialpar, ok tok vid likinu ok fell a kne til bænar ok

badz fyrir litillatliga. En er hann reis upp af bæninni, þá selldi hann sveininn lifanda modurinni. Þá kölludu allir sem einni röddu ok iatudu Cristi ok letuz allir a einn gud trua. En Martinus primsigndi þá þegar a þeim velli, er þa voru þeir, en skirdi þa því næst.

30 (31). Claudiomacus het stadr einn skamt fra Turonsborg, ok er nunnusetr i þeim bæ, þar hafdi Martinus gisting a nöckurri tid. En er hann var i brott farinn, þa gengu meyjar inn i husit, þat er (hann) hafdi i verit, ok lasu upp halm þann allan, er hann
10 hafdi hafdan undir ser, ok skiptu med ser sva sem helgum domi. En er fair dagar lidu þadan, þa batt ein þeira a hals odum manni halm þann, er hon hafdi hirdan fyrir helgan dom, ok vard enn odi þegar heill.

31 (32). Þa for Martinus enn um dag fra Treverisborg, en
15 a mot honum com kyr ein, hon var od af diöffi, hon liop fra nautum ok stangadi menn, er fyrir henne urdu. En er hon kom til Martinus beliandi, þa gerdi hann crossmark a mot henne ok bad hana stadar nema. En er hon nam stadar, þa sa Martinus diöfulinn, sitia a baki henne. Þa mælti Martinus: »Far a braut,
20 ovinr, fra smala manna¹ ok kvel eigi meinlaus. kvikendi.« Þa flydi diofullinn i braut, en kyrin skildi, hverr hana græddi, ok fell til fota Martino, en hann blezadi hana ok bad aptr fara til hiardar sinnar ok vera all dri ohægja sidan.

32 (33). Enn mætti Martinus um dag veidimomnum nöckur-
25 um, þar er hundar elltu hera a vidum velli, ok var heranum at komit þa ok þa, at hann mundi tekiinn verda, ok dvaldi hann daudann i optligum hveckingum sinum. Martinus sa aumr a dyrinu, þviat hann var armvitigr, ok baud hann hundunum at standa ok lata herann forda ser. Hundarnir namu stad þegar, sem
30 þeir væri bundnir edr iardfastir, en herinn for i fridi, hvert er hann villdi.

33 (34). Naudsyn er a at geta orda Martini nöckut, hvilik voru hversdagliga, þviat þau voru lík andligri speki. Saud ný-
kliptan sa hann um dag ok mælti: »Sia saudr fylldi gudzspiallz
35 bodord, hann hafdi tvo kyrtla ok gaf annan þeim, er eingan hafdi adr; gerit þer þar eptir.« Enn sa hann um dag svinahirdi i skinnfötum ok mælti: »Slikr var Adam i skinnfötum brott rekinn or paradiso, en vær skulum leggja nidr enn forna Adam, er sa merkir, en skrydaz enum nyia Adam, þat er Cristr drottinn.«

40 1 manni *Cd.*

Þar kom Martinus enn, er naut bitu a velli, en svin rotudu i stodum, en i stodum var blomgadr völlr af enum fegrstum grausum. »Se her nu liking lifs manna, sagdi Martinus, hiuskap merkir sia hluti iardar, er smali hefir af bitit et fegrsta, ok er þo gras eptir; en sia hlutr, er svin hafa um snuit, merkir hordom; en sa hlutr, er skinn i öllum blomum ok enum fegrstum grosom, merkir meydoms dyrð, sa er ecki ma aunat vid iafnaz. Sva sem þeir villaz miög, er hiuskap iafna vid hordom, sva eru þeir ok heimskir, er hiuskap iafna vid meydom. En spakir menn gera þa grein, at hiuskapr se til liknar, en meydomr til dyrdar, en hordomr horfir til pislar, nema yfirbot fylgi.

34 (35). Ridderi nöckurr kom til Martinus ok gerdiz munkr, ok litlu sidar settiz hann i einsetu. En kona hans var vigd til nunnu. Ok er hann hafdi skamma stund i einsetunni verit, þa vard hann fyrir freistni, slo fiandinn því æ hann, at hann fystiz þess, at kona hans væri i einsetunni hia honum, ok þar kemr þessu mali, at riddarinn leitar þessa vid Martinum, ef hann mundi þat leyfa vilia, at þau væri a samt. Martinus villdi þat vist eigi leyfa ok qvad þat eingan hatt, at einsetumenn hefði conur hia ser. Riddarinn bidr þess opt ok qvad eigi samvistu þeira fyrirfara mundu godri fyrirætlan. Martinus svaradi honum þa a þessa lund: »Hefir þu nöckut i bardögum verit?« En hann svaradi ok lez opt þar hafa verit, er menn höfdu barizt. Martinus spurdi þa enn: »Segdu mer þat þa, hefir þu nöckut sed, þar sem þu hefir staddr verit i bardögum edr i fylkingum, konum skipat til bardaga med körlum?« Ok er riddarinn heyrdi þessi svör Martinus, þa skammadiz hann villu sinnar ok eptirleitunar, en þackadi Martino þat, er hann hafdi hirtan hann med skynsamligri dæmisögu, þeiri er hann matti audvelliga skilia, en eigi med stridmælum.

35 (36). Nu munum vær fra því segia, er vær komum fyrr nöckut ordi æ, at helgir menn qvomu iafnan at finna Martinum. Þat var einnhvern dag, at tveir lærisveinar Martini voru fyrir durum uti kofa Martini, þar er hann var einn inni, ok vissi hann eigi, at þeir væri þar, þvíat hurdin var aprt a milli þeira. Sidan heyrdu þeir inn i kofann mal miög margra manna, ok urdu ræddir vid ok þottuz þegar vita, at miklu mundi gegna. En at alidnum .ii. stundum dags, þa geck Martinus ut til þeira. Þa for Sulpicius þegar til motz vid hann ok spurdi, hvat romr sa taknadi, er þeir höfdu heyrt i husit. Martinus var fyrir at segia þeim. Sul-

picus bad akaftiga, at hann segdi þeim, fyrir því at sa var eingi hlutr, er hann villdi vita af Martino ok legdi hann stund a at bidia hann, er hann mundi eigi vis verda. Sidan svaradi Martinus þeim a þessa lund: »Segia mun ek ydr nu, ef þer vilit vita, en þa bid ek ydr, at er segit eingum manni. Meyiar guds mællto vid mik, Agnes, Tæcla ok Maria.« Sidan sagdi hann þeim gerla fra yfirlitum þeira ok buningi, ok qvad þær eigi at eins þann dag koma at vitia sin, helldr miklu optar. Petrum ok Paulum sa hann optaz allra postola guds.

10 36 (37). I borg þeiri er Nemausus heitir (var byskupa þing) fiolment, en Martinus hafdi eigi viliat fara þangat, en var þo forvitni mikil a at vita, hvat þar væri rætt. Þenna sama dag atti Martinus a skipi at fara, ok lærisveinar hans med honum, en hann sat i framstafni, fyrir því at hann var avallt vanr ser ein-
15 setu at leita til þess at bidiaz fyrir. Sidan vitradiz honum guds eingill ok sagdi honum vandliga fra því ðllu, er byskuparnir höfdu ráðit a þinginu, ok allt þat sem þar hafdi til tíþinda gerzt. Sidan sagdi Martinus þat allt lærisveinum sinum, ok leitudu þeir sidan at, ok hafdi a þeim sama degi verit byskupa fundrinn ok slikir hlutir
20 allir ræddir, sem Martinus sagdi.

37 (38). Sa hlutr gerdiz til tíþinda i borg þeiri er Carnotena. heitir, at einn gamall madr færði Martino dottur sina .xii. vetra gamla, ok hafdi hon mallaus verit alla æfi sina. Sia madr bad Martinum litillatliga, at hann skyllði gefa mal meyiunni ok
25 qvad því trua fastliga, at hann mætti þiggia af gudi slikt, er hann villdi bedit hafa. En Martinus veik því af hondum ser fyrir litillætis sokum, ok qvad þat eigi sitt vera at gera þat, helldr byskupa þeira, er þar voru þa vid staddir, Valentiniani ok Victrij, ok taldi þa ser helgari vera. Fadur meyiarennar bad þess
30 at meir, at Martinus færðiz undan, ok sva byskuparnir badu med honum. En er Martinus hafdi synt litillætít, þa vard hann ok at syna miskunnina, en dvaldi eeki heilagleikinn ok bad alla menn ut ganga, þa er vid voru staddir, nema byskupana ok födur meyiarennar. Sidan lagðiz Martinus til bænar eptir veniu sinni, ok at
35 lokinni bæninni reis Martinus upp ok tok litit af vidsmiorvi ok blezadi; eptir þat tok hann med fingrum sinum tungu meyiarennar ok dreypti a af vidsmiðrinu, ok eigi bleckti þann enn helga mann eraptr heilagleiksins. Eptir þat spurdi hann meyna, hvat fadur hennar hetí, en hon svaradi þegar ok sagdi með skyrum
40 ordum. Þa fell fadur meyiarennar til fota Martino ok mællti med

tarum ok miklum fagnadi, sva at allir heyrdur, ok qvad þessa enu fystu rodd dottur sinnar heyrta hafa. Allir urdu fegnir, þeir er vid voru staddir þenna atburd.

38 (39). Ein iarlz kona, þess er Avicianus het, sendi Martino vidsmiðr at vigia, þviat þat þurfti at hafa vid morgum meinum ok siukleikum. Þat var i ampullu einni, ok var hvergi nær full, adr Martinus blezadi, en vid blezan hans vard ampullan sva full, at yfir flaut alla vega, ok öll klædi sveinsins, þess er med for, voru i vidsmiorvi einu. En er heim kom vidsmiorit, þa tok iarlskonan feginsamliga vid ok setti upp med duk einum i glugg nöckurn hafan. Litlu sidar kom til þionustusveim einn ok kipti dukinum, þeim er yfir var breiddr, þviat hann vissi eigi, hvat undir var; ok i því er hann kippir dukinum, hrytr ampullan ofan, su er i var vidsmiorit ok af gleri var gerr, ok kemr hon æ golf þat, er af marmara var gert. Allir þeir er vid voru staddir, urdu ryggir ok ugdu, at vidsmiorit nundi fyrirfarit vera en ampullan brotin, ok foru at leita, ok fundu heila ampulluna, sva sem hon hefði fallit i dun, en vidsmiorit var eeki or farit. Þetta vard eigi af atburd einum saman helldr af heilagleik Martini, þviat blezan hans matti eigi fyrirfarazt.

39 (40). Eigi gerdi enn helgi Martinus at eins iarteinir fyrir sialfan sik, helldr gerdu margir menn iarteinir i nafni hans. Sa atburdr gerdz um dag, þa er lærisveinar Martini foru um bæ nockurn framm, þa kom hlaupandi i moti þeim hundr einn olmr ok go miðg. Þa mælti einn af þeim lærisveinum: «I nafni Martiui byd ek þer at þegia.» Þa þagnadi hundrinn, sva sem tungan væri skorin or munnni honum, ok vard tungan fost vid gominn.

40 (41). Avicianus het iarl einn grimmr akafliga ok enn mesti manndrapamadr; hann kom um dag i Turóns borg med foruneyti sinu morgu ok litt stilltu. Þar voru i för med honum margir bandingiar, ok ætladi hann um morgininn eptir at kvelia þa allzskonar pislum, ok stefudi sidan til öllum borgarlydinum at sia a meiþingar þeira. Vid þessi tíþindi vard ryggir allr borgarlydrinn, ok foru skyndiliga at segia Martino. Ok þegar er hann spyrr þetta, þa ferr hann sem skiotaz til herbergia iarlz, ok kemr hann þar um midrar nætr skeid. Þar voru þa dyrr allar aptr byrgdar, en menn i svefni. Martinus legz nidr til bænar fyrir dyrum þess hus, er Avicianus svaf i. Avicianus sofnar fast ok vaknar vid þat, er guds eingill knudi hann ok mælti: «Þræll guds liggur uti fyrir dyrum þinum, en þu sefr.» Jarlinn spratt

upp ok vard ræddr ok kalladi a þræla sina ok sagdi, at Martinus
 var uti fyrir dyrum, ok bad, at þeir skyldu lúka upp dyrum ok
 lata Martinum na inn at ganga. Þrælarnir gengu til dyra ok luku
 upp hurdu ok liopu inn aptr ok sogdu þetta ecki vera utan svefnora.
 5 Avicianus trudi því þegar ok lagdiz til svefnis ok sofnadi þegar.
 Ok iafnskiott sem hann var sofnadr, þa kemr eingillinn enn at
 honum ok knyr hann med meira ofressi en fyrr, ok bad hann
 skunda i moti Martino, ef hann villdi eigi taka hefnd a ser.
 Avicianus leypr upp þegar ok vard ræddr miðg, ok er þrælarnir
 10 voru seinir a fætr, þa ferr hann sialfr til dyranna ok kallar miðg
 ok qvad einga hvilld fa mega, fyrr en hann fyndi Martinum. Ok
 nu lykr hann upp dyrunum ok finnr Martinum ok mællti vid
 hann: «Hvi hefir þu sva gert vid mig, drottinn minn? trua mattu
 því, at ek mundi eigi her kominn at finna þik, utan ek væri adr
 15 til skelfdr af guds eingli. Ecki þarftu at mæla, veit ek, hvers þu
 girniz. Allt skal þat þegit, er þu villt vera lata; fardu a brott
 sem skiotaz, at ek verdi eigi fyrir meiri guds reidi, þvíat ek
 þickiumz nu ærins at hafa kent um piningarnar.» Nu hverfr
 Martinus a brott, en hefir ecki ord mællt vid iarlinn, en arnat þo
 20 slikt allt, sem hann villdi. Avicianus hverfr inn aptr ok bidr
 riddara sina buaz, en hann lætr þionustumenn sina leysa þa menn
 alla, er i böndum voru, en hann sialfr for a braut þegar or borginni
 ok gerdi þar all dri ofrid, medan Martinus lifdi.

41 (42^b). Munklifi ens helga Martini var um tvær milur
 25 brott fra borginni. En þeir atburdir urdu iafnan i höfudkirkiu i
 borginni, þa er þar var mikit fiolmenni, ok þar kom saman fioldi
 mikill diöfulodra manna ok bidu byskups i kirkiunni, ok hefði(!)
 hann verit um nottina adr at munklifi sinu ok ætladi þa til kirkiu
 at fara. Iafnskiott sem hann hof sinn helga fot ut or klaustra-
 30 gardinum, þa kendu þess enir diöfulodu menn, ok toku allir ath
 oazt ok at skialfa sva sem dæmdir menn ögurligan domanda, ok
 sogdu þeir diöflarnir þann þa koma mundu, er þa mundi a brautu
 reka or herbergiunum sinum, ok vissu þa allir menn, nær byskup
 mundi koma. Þat var einnhvern dag, þa er Martinus kom til
 35 kirkiu, þa voru þar fyrir honum diöfulodir menn, ok vofdi annarr
 i löptinu uppi, sva at fætr hans attu langt til iardar, en a odrum
 horfdu upp fætr en nidr höfut. Martinus harmadi þa miðg ok
 baud öllum monnum at ganga or kirkiunne ut, en hann var einn
 eptir hia enum odum ok lagdiz til bænar a midiu kirkiugolfi, en
 40 reis eigi fyrr upp, en þeir voru badir heiler.

42 (18b). Sa atburð gerðiz eitthvert sinn, þá er Martinus var staddr í Treverisborg, þá kom í borgina voveiflig hersaga, ok varð borgarlydrinn allr hræddr við. En Martinus þóttiz eigi vita, hvort þetta mundi satt edr logit, ok baud, at leida skyldi til sin diofulodan mann, ok spurði hann hann, hvort þetta væri satt edr logit. En oreinn andi svaraði fyrir munn ens æra ok qvad þá verit hafa saman .xvi. diofla ok gert þessi rad med ser, til þess at Martinus flyði or borginni fyrir þessi hersögu. En allt var iafnskiott, at hann hafði þessa sögu sagt, at þá varð madrinn heill en borgarlydrinn frelstr.

42^b (42). Enn kom Martinus um dag til husa Aviciani iarls, er adan var getit, ok sa hann einn svartan dioful sitia a halsi honum. Martinus bles a mot fiandanum, en Avicianus iarl hugdi, at hann gerði honum til hadungar ok mællti: «Fyrir hvi veitir þu mer hadung?» Martinus sagði: «Eigi þer hólldr enum svarta, er sitr a halsi þer.» Eptir þetta flyði diðfull af stoli sinum. En iarl var miklu ogrimmi avallt sidan, þvíat hann skildi þá, af hvers eggian hann hafði grimmr verit.

43. Bær sa var einn í stad þeim er Cennonicus heitir, er menn urdu fyrir miklum bardögum, ok var þat med því moti, at hagli sva storu rigndi a akra manna, at ollum spillti. Heradsmenn toku þat rads, at þeir sendu til fundar við Martinum greifa sinn, þann er Auspicius het. Hann varð fyrir meirum sköðum um þetta en adrir menn, ok bad hann Martinum, at hann veitti þeim fullting. En Martinus bad gud fulltings ok liknar þessum monnum, ok veitti gud þeim þá miskunn fyrir bæn hans, at eingum manni værd mein at því hagli a enum næstum .xx. retrum, er Martinus lifði sidan. En til þess at þat er synt, at þetta varð fyrir iarteinir Martini en eigi atburð, þá kom sia en sama rid aptr í heradit a þeim misserum, sem Martinus andaðiz, ok var þat í því synt, at allr heimr gret andlat hans en fagnadi lifi hans, sem vert var.

44. Í þorpi, er Abaciensis heitir, var kastali einn forn, en í castalanum var steinstöpull einn rangiðr, en a ofanverðum stöplinum sat skurdgod² a stoli, ok höfðu enir fyrri menn haft þar a mikinn atrunad. En þá er Martinus kom í þannu stad, villdi hann lata briota þenna umbuning allan, ok baud um presti sinum, þeim er í því þorpi var ok Marcellus het, at koma þessu a leid. En er Martinus kom aptr þangat odru sinne, ok hafði þess a milli verit nockur rid, ok var þá enn heill stöpullinn, þá avitadi Mar-

¹ enn *Cd.*   ² skurdgor *Cd.*

tinus prestinn um ulydni vid sik, er hann hafdi eigi brotit stopulinn. Marcellus færdiz undan med því, at hann taldi torvelligt at briota stopulinn, ok qvad ostyrkia munku því eigi aflla mega, er trautt mundu sterker riddarar. Martinus rann þa til ens ðrugga fulltings
 5 ok var a bænum alla nottina, ok um morguninn eptir kom sva mikit hvassvidri, at i sundr braut allan stöpulinn.

45. Annarr atburdr vard enn litlu sidar þessum glíkr, at Martinus villdi briota stöpul einn hafan ok akafliga ramligan, ok skurgod mikit var upp af stoplinum. En hann matti því eigi a
 10 leid koma, ok stödu fyrir margir hlutir. Sa var einn, er monnum var litit um, þeim er atrunad hofdu haft, at hann væri brotinn, en hitt i annan stad, at hann var sva ranger, at þat matti tregliga sækiaz, at hann yrði unninn. Martinus var þess meira um at briota hann, sém fleiri hlutir stödu fyrir, þeir er torvelligir
 15 þottu. Þa sneriz Martinus til bænar at veniu sinni, ok i því bili var senn eldligr stöpull hrynia or himnum ok i hofud skurgodinu, ok leysti sa enn eldligi stöpull i sundr skurgodit allt ok sva stöpulinn allt til iárdar, ok var ecki eptir þeirar forneskiu utan dust eitt. Þessir atburdir voru til þess syndir, at menn mætti þat
 20 vita, at slikan crapt, sem gud veitti Martino i heilsugiðfum vid siuka menn edr valldi a öllum likamligum lutum, slikan allan veitir hann honum i himneskum hlutum, sva sem i þessu takni syndiz, er af himnunum kom.

46. Þat er enn sagt fra Martino, at kona ein, su er blodsott
 25 hafdi, snart vid trefr af klædum Martini, ok vard hon þegar heil. Þessi iartein var þeiri likuz, er drottinn gerði sialfr ok i gudspiðllum er fra sagt af þeiri konu, er slika meinsemd hafdi.

47. Þat gerðiz enn einn dag, þa er Martinus for med arbacka
 30 nockurum ok lærisveinar hans, þa svam edr reektiz at þeim backa, er þeir voru a, höggormr mikill. Martinus mælti vid orminn: «I nafni drottins mins Jesu Cristz byd ek þer, at þu hverfir i brott fra þessum backa.» Höggormrinn sneriz vid ok lyddi ordum hans ok for þegar til annarrar strandar. Allir undruduz, þeir er vid voru staddir ok sa þenna atburd. En Martinus mælti til
 35 lærisveina sinna med tarum: «Höggormarnir hlyda mer nu, en mennir vilia eigi hlyda því, er ek mæli.» Sidan foru þeir þangat, sem þeir ætludu.

48. Þat var vandi ens helga Martini at eta lagx a paskum, ok er þess vid getit eitthvert sinn laugardaginn fyrir paska, at
 40 i hafdi *Od.*

Martinus kom at mali vid diakn þann, er Cato het ok bordhallð þeira munkanna skyllði annaz, hvort lags nøckurr væri buinn, sa er þeir mætti hafa un paskana. Kato diakn svaradi, at hann qvaz sialfr farit hafa ok adrir fiskimenn um morginun til arinnar at veida fiska, ok höfðu þeir ecki veitt feingit. Martinus mællti: »Fardu nu þegar ok legg ut netit i ana, ok mun at koma fiskrinn.« Diakninn for til arinnar, þot honum þætti eigi veidiligt vera, ok lagdi ut netit, sem Martinus baud. En aen var skamt fra munklifino, ok foru fleiri munkar til fyrir forvitnis sakir, ok væntu allir godrar veidar, er Martinus baud, at veida skyllði, ok þurfti sialfr at hafa. En er hann hafði ut lagit netit, þa liop i mikill fiskr, ok tok hann laxinn ok bar feginn heim til munklifis. En adrir menn feingu ecki veitt, þeir er til arinnar foru þann dag, neitt.

48 b. Arborius greifi sagði sialfr fra þeim atburðum, at hann hafði sed, þa er Martinus bioz til messu, felitit klæði koma fram undan messufata ermiani; en i messunni, þa er Martinus blezadi fornina, ok hann leit til handar hans, þa syndiz honum hondin biört akaffiga, en ermrin a hendinni purpura likuz buin vid gulli ok gimsteinum; ok vid þat er hann hrærdi handa ok blezadi, þa þottiz Arborius heyra, at gimsteinarnir gnötrudu saman i erminni, ok ioku sliker hlutir mikit ast hans vidr Martinum.

49. Þeir atburdir gerduz, þa er a lifi var Maximus konungr, er fyr var fra sagt, at hann hafði med ser byskupa þa, er mörg ill rad lögðu fyrir hann, ok var af þeim byskupum einn Itathius byskup, sa er radinn hafði virðuligan höfþingia þann er Pricillianus het, ok þeir kölludu villumann. En konungr hellt sva hendi yfir þeim byskupum, at eingi madr þordi at saka þa um dauda Pricilliani. Margir byskupar adrir vöfduz i samneyti vid þa a byskupa stefnu i Treveris borg ok attu vid þa bæði svefn ok mat ok sva tidagerd. Þessir enir sömu byskupar höfðu eggia(t) Maximum konung at senda mikinn her til Spanlandz til þess at bana þeim monnum, er byskuparnir kölludu villumenn, ok dæmdu þeir þetta mal eptir likamligu aliti ok klædabunadi manna en eigi at rettri raun edr gudligri eptirleitun. Ok voru til þessar ferðar radnir iarlar nøckurir, þeir er fyrir lidinu skyllðu vera, ok mundi þessi för at miklum skada verða guds cristni ok morgum godum monnum ok helgum at liftioni, þviat þeir er sendir voru mundu litla grein kunna, hverir helgir væri. En er Martinus spyrr þessa ætlan, þa þottiz hann eiga eyrindi a konungs fund fyrir sakir þessar ennar illu ætlunar, þviat hann villði eyða hana, ok margra

annarra naudsýniá þeira, er langt er fra at segia. En er byskupar fragu, þeir er i borginni voru, at Martinus var þangat von, þa urdu þeir ræddir miðg ok badu konung, at hann skyllði Martinum eigi lata na innan borgar, nema hann heti því at hafa frid vid byskupa, þa er þar voru fyrir, þvíat þeir vissu þat a sialfa sik, at þeir voru olikir Martino i radagerdum sinum. Konungrinn gerir sem þeir badu, ok sendi i mot Martino riddara höfþingia einn med nöckurum ridlorum, ok skylldu þeir eigi lata Martinum na at koma innan borgar, nema hann heti því at hafa frid vid þa byskupa, er þar voru fyrir. Martinus svaradi þeim því, at hann mundi med Cristz fridi fara i borgina, ok þa leyfdu þeir honum inn at ganga. En er Martinus kom i borgina, þa gerdi hann eigi at ganga i tidagerd þeira, helldr var hann a bænum i kirkiu um nætr ok söng þa tidir sinar. En er hann hafdi verit þriar nætr i borginni, þa for hann til konungs hallar fyrir sakir þeira vandqvæda, sem fyrr var fra sagt. Þat var enn ok eyrindi hans at bidia lifs iörlum tveimr, þeim er fyrir konungs reidi voru vordnir, annarr het Narsetus en annarr Leucadius. Þeir höfdu badir verit winir Graciani keisara; en þo voru enn adrar sakir vid þa af konungs hendi, þær er vær munum ecki fra segia. Nu kom Martinus fyrir konung ok bad lifs iörlunum ok sva þess, at herferdin skyllði eydaz. Var honum eigi at eins mikill hugr æ at biarga cristnum monnum, helldr villdi hann forða heidnum monnum vid bana. En konungr dvaldi um dag edr annan at veita þat, er hann var bedinn. En er Martinus geck eigi i tidagerd med byskupum, þa qvomu þeir til fundar vid konung ræddir miðg ok skialfandi ok sögduz vera fyrirdæmdir af Martino, ok sogdu konung eigi eiga at hlyda ordum hans, er eigi at eins veitti skiol villumonn- um, helldr hefndi hann þeira daudra; kölludu þeir ecki i veitt i dauda Pricilliani, ef Martinus hefndi hans. Sidan badu þeir konung med tarum ok fellu til fota honum, at hann neytti rikis sins nu i gegn Martino, ok næsta kölludu þeir hann ok villumann. En þott Maximus væri þeim eptir málssamr um adra hluti byskupum, þa villdi hann þo eigi eptir þeim mæla þat, er til aleitni var vid Martinum, ok vissi hann, at Martinus var þeim helgari i tru ok sidlæti, ok leitadi ser annarra rada, en þeir kendu til. Sidan heimti hann Martinum til mals vid sik ok qvaddi hann blidliga ok hialadi vid hann marga hluti ok sagdi villumenn helldr dæmda at lögum af domundum en af rogi kennimanna, ok qvad

hann ónga sauk til þess, at hann rækti tídagærd þeira, þar er kennimanna fundr hafði at verit attr, ok adrir kölludu þa saklausu utan Martinus. Martinus skipaðiz eigi við ord þessi. Þa reiddiz konungr ok setti sik fra hiali við Martinum, en setti þegar menn til i stad at drepa þa menn, sem Martinus bad lífs. Þetta fregnar Martinus, ok ferr þegar til hallar konungs, ok bauð nu konungi-
 num at ganga i tídagærd með byskupum, ok hefði þa þeir menn líf, er konungr hafði ætlat at lata drepa ok einkum iðrlunum. Þat skyldi konungr ok til vinna at lata eyðaz herförina til Span-
 landz. Konungr veitti þat feginsamliga, er hann beiddi. En
 eptir þria daga lídna var ætlat at vigia byskup þann, er Felix het, hann var inn helgasti maðr ok makligr at taka byskups tign. Ok þann enn sama dag geck Martinus i tídagærd með þeim ok villði helldr leggja a sik nöckura abyrgð, en þeir væri drepnir, er adr voru til bana radnir. Annan dag eptir for Martinus brott
 af borginni ok var ogladr ok ryggr um þessa samneyting, ok for sidar of daginn en foruneyti hans. En er þeir qvomu framm i skog einn, þa settiz hann niðr ok hugsadi fyrir ser, hveria tiltekiu hann skyldi hafa um þetta mal. En er hann hafði skamma stund þar setit, þa kemr at honum guds eingill ok mællti við
 hann: »Sok er til þess, er þu ert ogladr, en þo mattir þu eigi annan veg leysa or þessu vandræði. Taktu nu traust af gudi ok endrbæt crapt þinn, at sia hlutr verði eigi til minkunar þinnar dyrdar, helldr til æxlingar.« Þadan ifra var Martinus varr um at samneyta alldri slikum byskupum, ok þa .xvi. vetr, er hann lífdi
 sidan, kom hann til einskis byskupa fundar. Þat varð nöckurum sinnum eptir þenna atburð, at Martino varð torvelldra at reka diöfla fra oðum mönnum, en verit hafði; þa sagði hann sva með tarum, at þat kom til þess, er hann hafði samneytt byskupum fyrir naudsynia sakir, en þo endrbætti hann þat bratt með fullu
 trausti, þviat þat var litlu sidar, at diöfulodr maðr var leiddr til husa hans, ok varð heill adr hann kæmi i husin inn.

50 (52). Þa er hinn helgi Martinus byskup skein i allzskonar kröptum, ok nafn hans ok frægð for um allan heim, þa ófundu(du) þat adrir byskupar ok gerdu rad með ser, hversu þeir mætti Martino
 fyrirkoma. Þeir atburdir verða, at kona ein varð lettari at sveinbarni, ok vissu menn eigi födur sveinsins. Þa taka byskup-arnir þat ræðs, at þeir eggja hana til at kenna Martino barnit, ok qvedia þings til at hafa þar uppi þetta mal við Martinum, sva at allr lyðr heyrdi. En Martinus svaradi þolinmodliga ok bad færa

ser barnit. Ok því næst var þat þangat borit ok sellt Martino, ok tekr hann vid því badum hondum ok klappadi blidliga ok mællti: «Sonr minn, sonr minn!» En sveinninn var eigi allrar viku gamall ok svaradi þo Martino med skyrum ordum: «Eigi ertu fadir minn, qvad haun, helldr Jon kaupmadr.» Þa fellu allir menn til fota Martino ræddir ok badu ser liknar. En enn helgi Martinus fyrirgaf þeim godgiarnliga sina meingerd, en tekr sveininn til sin ok skirdi ok kalladi Briccium, ok feck sidan sialfr þessum sveini alla atvinnu ok fæddi hann upp i munklifi sinu. Ok þa er Briccius var ungr at alldri, þa vigdi Martinus hann til munks ok nökuru sidar til prez, ok unni honum mest allra sinna lærisveina; en Briccius var honum motgerdasamr ok geck iafnan miög i mot honum med miklum skapraunum. Briccius var madr skapbradr ok olatr ok olydinn Martino; en ef Martinus ræddi um vid hann, at hann skyldi betr gera, þa svaradi Briccius illa ok let litt vid skipaz morgu sinne vid umrædur hans. En Martinus hafdi hoglyndi i mot ok lagdi því meiri stund a at snua honum aleidis, sem hann þoldi fleiri skapraunir af honum. En þott Briccius væri oværr i skapi a unga alldri, þa hafdi hann þo med ser leynda mankosti, þa er hann spöndu mest til astar vid gud ok enn sæla Martinum. Hann var madr skirlifr ok hreinn fra allri likamligri saurgan, sva at hann hafdi alldri vid konu skipt a æfi sinni.

Þat er nu fra sagt einnhvern dag, er Martinus sat uti hia kofa sinum, sem hann var vanr stundum, þa er hann var eigi a bænum, edr menn qvomu til mals vid hann, þa vard honum litit upp a gnipu, þa er yfir munklifinu var, ok ser hann þar sitia a gnipunni .ii. diöfla. Þeir voru kätir ok gladir ok mællto sem einum munni: «Heill sva nu, Briccius, heill sva nu, Briccius!» En því mællto þeir þetta, at þeir vissu, hverri ædi þeir iosu i briost honum. En er skamt var at bida, þa kom Briccius þar laupandi ok var þa ordinn odr ok ærr af eggian diöflanna, sva at hann gætti varla handa sinna ok mællti vid Martinum mörg hardyrdi. En Martinus hafdi avitadan hann enn fyrra dag um marga ohlydni, þa er hann hafdi gerda. Slikum avitum reiddiz Briccius ok mællti mart osæmiligt vid Martinum, kalladi hann ecki vera sva godan mann, sem adrir toku a, en sagdiz sialfr vera miklu betri, þar er hann hafdi verit alla æfi sina i munklifi, en Martinus hafdi verit .xviii. vetr heidinn, «ok ma hann þess eigi dylia, en nu er hann elldiz, berr fyrir augu honum hverskyns sionhverfingar.» Slikt sva mællti Briccius ok mart annat verra, þat er betra er at þegia en

fra at segia. Þá geck Brictius i brott um sidir ok þottiz þa hafa hefnt sin. En medan Brictius hafði þetta mællt, þa svaradi Martinus eirgu, helldr hafði hann bedit fyrir Brictio alla þessa stund. Eptir þat er Brictius var a brottu, sagði Martinus þeim monnum, er þar voru vid staddir, hvat diöflarnir höfdu mællt, ok kendi þetta 5 þeira illzku en eigi illvilia Brictij. Litlu sidar kom Brictius til fundar vid Martinum ok fell gratandi til fota honum ok bad ser liknar, en Martinus fyrirgaf honum þegar blidliga. Þat var einhvern dag, þa er Brictius geck uti, þa mætti hann þorpkarli einum fataekum ok siukum, ok for sa at leita ens sæla Martini byskups 10 ok mællti vid Brictium: «Ek bid her i allan dag, ef ek mætta finna enn sæla Martinum, ok veit ek eigi, hvar hann er.» Brictius svaradi: «Ef þu leitar þess ens æra manz, þa gacktu framm nöckuru¹ leingra ok se, hvar hann sitr ok gapir i himineun upp sva sem vitlaus madr at vanda sinum.» Enn fataeki madr for at 15 finna Martinum ok bad ser miskunnar, ok hvarf heill ok feginn fra þeim fundi. Litlu sidar funduz þeir Martinus ok Brictius, ok mællti Martinus vid hann: «Er þat satt, Brictius, at þer þikirk ek ærr vera?» Brictius vard farr vid ok qvaz þat eigi einkum mællt hafa. Þa sagði Martinus: «Þat hefir þu mællt, ok heyrda ek 20 gerla, hveriu þu svaradir enum fataekia manni, er hann spurdi at mer; en ek segi þer þat nu vist med sönnu, at ek hefir þat þegit af gudi, at þu skallt byskup vera næstr mer, ok kann ek þer þat at segia, at þu skallt marga gagnstædliga hluti þola i þinum byskupsdomi.» Þa svaradi Brictius med hlatri miklum: «Hefir ek eigi 25 þat satt sagt, at sa er ærr madr, er slikt mælik.» Eptir þat hætta þeir þessi rædu. Margir menn mællto þat vid Martinum, þa er Brictius var prestr ok gerdi honum skapraunir, hvi hann tæki eigi embætti af honum. En Martinus svaradi: «Ef Cristr þoldi Judam, hvi muna ek þa eigi þola Brictium.» 30

51 (50). Sa atburdr var eitthvert sinn, þar er kaupmenn voru a sio staddir, þa gerdi at þeim mikla rid, ok var vid sialft buit, at skipit mundi faraz, en þeir tynaz, ok voru þeir ræddir miog. Þa tekr til orða egipzkr madr einn heidinn ok mællti: «Gud Martini, hialpdu oss.» Ok þegar er hann hafði þat mællt, þa 35 stödvadiz ridin, ok [lofudu þeir² gud ok enn helga Martinum.

52 (51). Licuncius het einn göfugr madr ok trufastr, er vard fyrir miklum bardaga: önduduz sum hiu hans med bradri sott, en sum lagu siuk. Hann sendi rit Martino ok bad hann hialpa ser.

¹ nöckura *Cd.*   ² [löfu *Cd.*

En Martinus taldi þat torvelligt vera, þviat hann skildi þat af krapti sinum, at þessir menn voru vordnir fyrir bardaga guds. Sidan tok Martinus ok fastadi ok var a bænum viku alla samfast, ok let eigi af at bidia, adr þessir menn allir voru heilir. Eptir þat for Likuncius a fund Martini ok sagdi heil öll hiu sin, en færði Martino at giöf .c. marka silfrs. En er Martinus var bedinn at þiggja þat, þa sagdi hann: «Fædi kirkian oss ok klædi, en vær þurfum eigi framar at girnaz.» Likuncius leysti menn or höptum med þessu fe öllu, eptir þvi sem Martinus lagdi fyrir hann.

53. Enn heilagi Martinus byskup vissi leingi fyrir andlat sitt ok sagdi brædrum deili a þvi, at andlatztid hans nalgadiz. Þat bar ok saman, at hann heiman for til þorps þess, er Condarensis heitir, ok er þar byskupsstoll i þvi þorpi. Martinus villdi sætta kennimenn, er þar voru missattir vordnir, ok þotti honum þau god sin æfilok, at hann endrbætti frid heilagrar cristni, adr hann andadiz. En er hann for med lærisveinum sinum (i), nandir a nöckurri, þa sa hann fugla hia anni, þa er skarfar heita, ok veiddu þeir fiska or anni eptir edli sinu. Martinus nam stadar ok leit til lærisveina sinna ok mællti klöckvandi: «Fuglar þessir, er vær siam, þeir bera diöfla liking a ser, þeir sitia um uvara ok taka þa, er vitlitlir eru ok þeim trua, ok gleypa sidan, en sediaz all dri.» Sidan baud hann fuglunum, at þeir flygi a braut a fiöll ok skoga, ok neytti þess velldis vid þa, sem hann var vanr, þa er hann rak diöfla fra odum mönnum. Þa flyektuz skarfarnir saman i einn dun ok flugu fra vatnföllum i brott a fiöll ok heidar. En Martinus for, sem hann hafdi ætlat, til þessa byskupsstols, ok dvaldiz þar nöckura rid ok sætti þa menn alla, er þar voru missattir. Ok er hann ætladi heim at fara, þa kendi hann ser sottar, ok gerdiz hann bratt miog mattfarinn ok heimti til sin lærisveina sina ok sagdi þa skamt eptir mundu vera þeira samvistu, sva sem hann hafdi þeim adr fyrir sagt. Þeir urdu allir vid þessa sögu ryggir ok gretu akafliga ok mællto vid hann sem einum munni: «Af hvi fyrirlætr þu oss, heilagr fadir, huggunarlaus, edr hverium felr þu oss a hendi, þa er þu skilzt vid (oss)? Skædir vargar munu gripa hiordina, þegar hirdirinn er fra farinn, edr hverr mun þa skyla oss vid þeira bitum ok ogurligum arasum? Witum vær þat allir, at þu girniz til guds at fara, en eigi mun þverra dyrd þin, þottu lifr nockvi leingr, ok eigi munu minkaz þinar ombunir; helldr miskunnadu oss, heilagr fadir, ok far eigi fra oss.» En er Mar-

1 Her er andlat ens helga Martini byskups *Overskr.*

tinus sa lærisveina sína grata, þá er hann unni mikit, en var sialfr fullr miskunnar, þá sneri hann öllu sínu radi ok fysi a guds forsiö, þviat hann sialfr vissi eigi, hvort er hann villdi lifa edr deya, þviat hann villdi eigi ryggia lærisveina, er hia stödu, en hann var þö fuss, sem von var, at fara til guds, ok svaradi a þessa lund: »Heyrdu, drottinn! ef lyd þinum er naudsyn a, at ek lifi leingr, þá vil ek eigi skiliaz vid þesskonar erfidi; verði vili þinn, drottinn. Þung þiki mer, drottinn, byrdr likamligs erfidis, ok vist hefir ek ok leingi lifat ok þolat margar þrautir fyrir þínu nafni, þá mun ek þö eigi sakaz vid mikinn alldr ok vera buinn til at beriaz undir þínu merki, ok eigi skal ek a hæl fara i orrostunni; ok þött gömlum manni se æskilig. hvilld eptir langt erfidi, þá sigrar þö hugrinn aratóluna; gott er mer þat, drottinn, ef þu villdir vægia alldrinum en vorkynna ellinni. En um lydinn em ek ræddr, ok ef þu tekr mik fra, drottinn, þá vardveittu sialfr lydinn, verði allir hlutir eptir þinum vilia.« Þö var sa öumrædiligr madr, er eigi var sigradr i erfidi ok eigi i dauda, fyrir eingu vætta neigðiz hann, ok eigi vissi hann, hvort hann villdi helldr lifa til hialpar mönnunum edr deya ok fara til guds.

54. En er sötin tók at vaxa, en likaminn at mædaz, þá let hann þeygi öndina lina likaminum, ok var avallt a bænum en vakti i sífellu. Eeki skipti hann ok um reekiu sína, et sama var hon göfuglig ok hæglig, i ösku hvildi hann, ok breitt a ofan harklädi. Þá badu lærisveinarnir, at þeir skylldu na at leggja halm undir hann. Þá sagdi enn helgi Martinus: »Eigi somir, brædr minir, annan veg at deya¹ en i moldu edr harklädi. En ef ek gef ydr önnur dæmi, þá misgeri ek sialfr.« Hendr ok augu hof hann avallt til himna, en hugr hans hvarf alldregi af heilagri bæn. En er prestar þeir, er vid voru staddir, badu, at hann skylldi snuaz nöckut i rekiunni a ymsar lidar ok gera ser hægra, þá svaradi enn helgi Martinus a þessa lund: »Latit vera, brædr minir, latid mik helldr na at sia himin en iörd, at önd min megi fara rettleidis til guds.« Ok er hann hafdi þetta mællt, þá sa hann, hvar diöfullinn stöð eigi langt a brott, ok mællti vid hann: »Hvi stendr þu her, et dreyrgazta hrædyr? Eeki muntu finna med mer þinna verka. Abrahams fadmr² mun vid mer taka.« Ok er hann hafdi þetta mællt, þá skildiz su en helgazta önd vid likamann med fögru andlati. Þat var a drottinsnott, er enn helgi Martinus andadiz nær midri nött fyrir drottinsdaginn, ok heyrdi margir

menn fagnar raddir til himna upp, þa er guds einglar færdu önd hans til eilifra fagnada. Aller þeir er hia andlatinu voru, sa mikla dyrd a likam hans: andlit hans var biartara en lios, en likami hans hvitari en snior ok þotti þegar bera a ser mikla liking oordinnar upprisu, ok mundi þvi eingi madr trua nema sæi, at likami hans mætti sva alreinu vera, sa er nytekinn var or ösku ok harklædi. En þangat kom, þa er Martinus var andadr, mikill fioldi manna or öllum enum næstum borgum ok herödum, ok var þo mestr munka fioldi. Þeir voru eigi færri saman komnir en 10 mm. Allr fioldi manna dreif ok þangat af Turons borg ok allir flestir or Peitu borg. En þessir menn allir gretu miög ok hörmudu frafall Martini, ok allra mest munkarnir. En þott þeir greti, þa var þvi fagnanda, er Martinus for til guds, heilagligt var at fagna dyrd hans, ok milldligt at grata dauda hans, þviat trua eggjadi 15 fagnadanna en heilug ast harmsins.

55. Eptir andlat ens helga Martini gerdiz þræta mikil milli Turonar manna ok Peitu manna. »Vorr var hann munkr ok vorr var hann aboti, sogdu Peitu menn, ok fra oss tokut er hann ydr til byskups, ok nadut sidan hversdagliga vidmæli hans ok iarteignagerd ok helgum kenningum, ok a svogort ofan byskupligri blezan. Nu megu ydr slikir hlutir þörf vinna, en vær munum hafa helgan dom hans med oss.« Turunar menn sogdu: »Ef er segit oss mega þörf vinna iarteinir hans, þa vitit þer þat sialfr, at hann gerdi fleiri iarteinir med ydr en med oss, þviat hann 25 reisti her upp einn daudan mann en þar .ii.; sagdi hann ok sva sialfr, at hann hefdi fleiri iarteinir gert fyrir byskupsdom sinn helldr en i byskupsdominum. Nu hæfir þat eitt, at hann fylli þat med oss andadr, er hann fylldi eigi lifandi, er hann fra ydr i brott tekinn en oss gefinn af gudi. Nu med þvi at er vilit, at 30 vær hafimz lög vid, þa vitit þer þat, at at þeim stoli a hverr at hvila, sem hann hefir verit vigdr til. En ef er vilit þat segia, at hann eigi þar at hvila, sem hann var fyst munkr, þa viti þer þat, at hann var i Melans borg fyrr munkr en med ydr.« En er þeir þrættu a þessa lund, þa kom nott, ok vardveittu hvorirtveggju likit, ok ætludu þeir or Peitu borg at taka likit um morgininn eptir fra Turons monnum naudgum. En gud villdi eigi ræna Turons menn byskupi sinum. Ad midri nott sofnudu Peitu menn allir, sva at eingi madr vakti af þeim enum mikla mannfölda. Þess neyttu Turons menn ok toku likam ens helga Martini ok 35 letu ut um glugg einn, en sumir toku vid fyrir utan ok letu 40

koma a skip ok foru a brott med ollum skipum sinum, sva sem vatnföllum gegnir til Turons borgar. Peitu menn vöeknuðu við araglam þeira ok soknuðu ens æzsta gimsteins, er þeir skyldu varðveitt hafa, ok foru heim til borgar sinnar. En Turons menn baru lík ens helga Martini í hofudkirkiu í Turons (borg) með göfugligri líkfylgiu, ok lögðu því næst í grof með fögrum lofsöngum.

56 (58). Á þessi tíð var enn helgi Ambrosius byskup yfir Melans borg. En er hann söng messu þann drottinsdag, er Martinus var andadr, þá stóð hann ok studdiz við allteri ofan í pistli ens helga Pauli postola. En þá er at guzspialli var komit ok byskup skyldi bleza diakninn, þann er guzspiall skyldi lesa, þá varð fall á tíðunum eigi skemri stund en um .iii. tíðir dags. Þá gengu menn at Ambrosio ok vöktu hann ok mællto: »Bíð herra vorr nu, at lectia se lesin, þviat allr lydrinn er modr ordinn ok hefir leingi bedit.» Þá sagði Ambrosius: »Hrelliz er eigi, bræðr, þviat mer er mikit veitt í þessum svefni, þviat drottinn hefir ser latit soma at syna mer miklar iarteinir; þviat þer skulit nu þat vita, at broðir minn Martinus er nu líðinn af þessa heims lífi, ok veitta ek nu þionustu hans líki, ok var einn capituli eptir osungiinn, þá er þer voektud mik.« Þá undrúðu allir ok merktu þann dag ok stund, ok spurðiz sva til, at Martinus hafði á þeiri tíð andaz, sem Ambrosius sagði sik þionat hafa líki hans.

57 (59). Sá atburðr varð enn í öðrum stad á þeiri somu nott sem Martinus andaðiz, at enn helgi Severinus, er þá var byskup yfir Kolni, gekk kirkna í mille með klereum sinum eptir ottosöngs tíð. Þá heyrði hann fagnar eingla raddir í himinenn upp ok kalladi til sín diakn sinn ok bað hann at hyggia vandliga, ef hann heyrði eingla song. En erkidiaknenn tylltiz á tær ok studdiz við staf byskups ok hleradi ok matti eigi heyra sönginn. Þá fellu þeir til iardar báðir ok báðu guð, at hann heyrði; en er þeir risu upp af bæninni, þá spurði byskup, ef hann heyrði. Diaknenn svaradi: »Ek heyrí söng fagan í himin upp, en ek skil eigi hvat þat taknar.« Byskup sagði: »Ek mun segia, hvi taknar. Herra minn Martinus fór nu af þessum heime, ok færðu önd hans guðs einglar fagnandi til himna. En er dvöl nöekur varð á adan, er þu mattir eigi heyra sönginn, þá kom díof(ul)lín til með illgi(ö)rnnum einglum ok hugðiz hallda mundu salunni, en hann fann þó eeki sinna verka með honum ok flyði á braut með skemd. En hvat mun af oss verða syndugum monnum, þá er ovinnrinn þordi at deila til slíks kenningar.« En er Severinus hafði þetta mællt, þá sendi

hann erkidiakn sinn til Turons borgar at spyria, hver tidindi þar höfðu gerz a þeim dögum. En sa er sendr var kom aprt ok sagdi, at a þeiri enni sömu tid hafdi Martinus andaz, sem Severinus hafdi heyrt einglasönginn.

5 58 (57). Severus er Sulpicius het öðru nafni, lærisveinn ens helga Martini ok enn mesti astmadr, er þessa sögu hefir fyst ritat, sagdi Martinum hafa ser vitraz, sva sem hann sagdi a riti þvi, er hann sendi Auriliano diakni, en sva mælir a ritinu eptir qvediu-
 10 husi, ok var þa i hug mikil ahyggia, sem opt verdr af von oordinna hluta ok leidindi nyligra hluta, af domadags ogn ok ræzlu eilifra kvala. En sia ogleði öll saman geriz mest af endrminningu¹ synda minna. En eptir þessa mæding hugarins lögdumz ek i reykeiu mina, ok sofnadi ek, sem opt er vant, at svefn kemr
 15 eptir ogleði. En er ek var sofnadr, sva at ek þottumz nær þat vaka, sva sem morginsvefnar verda opt lausari en adrir, þa þottumz ek sia helgan Martinum byskup skryddan hvitu skrudi: andlit hans var sem elldr, en har hans sem purpuri, ok syndiz mer hann sva, sem ek ma varla ordum til koma fra at segia, en ek matta
 20 kenna hann en lita varla i gegn honum. Hann brosti vid mer ok hafdi bok i hendi, þa er ek hafda ritat eptir lifi hans. Ek hugdumz falla til fota honum ok bidia hann blezunar, ok kenda ek, at hann lagdi hond yfir hofud mer. En i millum blezunarorda er ek leit vid honum, ok villdi ek avallt a hann sia, þa² syndiz
 25 mer hann lida i lopt upp, unz sky baru hann or augliti minu til himius. En litlu sidar sa ek Clarum prest lærisvein hans, þann er fyrir skömmu andadiz, ok for hann enn a sömu gotu eptir, sem lærifadir hans for fyrir. En er ek villda fara eptir þeim, þa vaknaði ek, ok tok ek at fagna syn þeiri, er ek hafda sed. Þa
 30 kom inn sveinn einn farandi ok var ogladr, en ek spurda, hvat honum væri at ogleði, en hann svaradi: »Tveir munkar qvomu or Turons borg ok sögðu Martinum byskup andadan, en ek gret akafliga, er ek heyrd a þetta, ok nu falla mer tar um kinnr, er ek rit rit þetta, ok ma ek eigi huggaz af harmi minum. En ek vil,
 35 brodir, þik lata hluttakanda vera harms mins, sva sem vid erum badir hluttakendr einnar astar. Kom þu til min, brodir, ok gratum badir þann, er vid elskudum badir, þott ek vita, at makligra væri at fagna en at grata, þviat honum er nu gefin dyrd eilifs rettlætis, þviat hann hefir borit sigr af þessum heime; en ek ma

40 ¹ endrnygingu *Cd.* ² þy *Cd.*

eigi stöðva harm minn, ok hefir ek mikinn arnanda sendan fyrir mer, en tynt hefir ek þó þessa heims huggun; fagna skyldi ek helldr, ef harmr mætti lata fyrir skynsemi, þvíat Martinus er nu kominn i sveit með postolum ok spamonnum guds; ok þetta mæli ek i leyfi allra heilagra, at hann er iafningi enna hæstu heilagra manna, at því er ek trui, ok fylgir hann nu guds lambi reinn fra öllum synda sauri, samteingdr hiördu rettlatra manna ok allra hellz piningarvotta guds; þvíat hann matti ok villdi vera piningarvottr guds i fysi ok crapti, þott skynsemi þessar tidar veitti honum eigi pining; ok þott nu kolni hvern dag ast margra, þa kolnadi eigi hans ast, helldr ox hon dag fra degi. Þeir ar astar hans naut ek överdr, þvíat hann elskadi mik fram ar en nöckurn annan. En nu ma mik einskis manz ast hugga hedan i fra, ok harma ek þat hvern dag, er ek lifda honum leingr, ok ma ek hans all dri ok löckvandi minnaz. En til hvers græti ek þik, brodir, i þessu riti, þar er ek villdi, at þu værir huggadr, þott ek megi eigi hugga sialfan mik af harmi minum.« Þetta bref ritum vær til þess, at þadan af ma marka, hveria ast menn höfdu a Martino, þeir er með honum höfdu verit. Enn helgi Martinus byskup fullr af öllum crauptum ok heilagleik andadiz a dögum Archadij keisara sonar Theodosij ok Honorij brodur hans; en i þenna tima var pafi yfir Romaborg Innocensius, sa er fystr var með því nafni. Martinus hafdi einn vetr ens niunda tigar, er hann andadiz, en hann hafdi byskup verit .vi. vetr ok .xxx. Þa voru lidin fra higatburd drottins vors Jesu Cristz .cccc. vetra secundum Speculum Historiale.

59 (60). A enu sextuganda ari fra andlati ens helga Martini byskups tok sa madr byskups tign i Turons borg, er Perpetuus het. En er hann hafdi byskupsdom tekit, þa villdi hann i öllum hlutum vegsama enn helga Martinum byskup ok let taka ofan kirkiu, þa er ger hafdi verit enum helga Martino, en gera adra miklu meiri ok dyrligri. En þa er kirkiar var alger ok byskup villdi vigia hana ok taka upp helgan dom Martini or þeim stad, sem hann var grafinn, þa baud hann til þessar hatidar öllum enum nalægztum byskupum ok abotum ok morgum munkum ok kennimonnum i upphafi manadar þess, er Julius heitir. Þeir vöcktu um nottina fyrir þann dag, er þeir ætludu helgan dominn upp at taka, ok um morgininn eptir leitudu þeir til ok grofu yfir steinþro Martini. En er þeir villdu hana upp taka, mattu þeir eingan

veg hræra hana. Þá urdu þeir ogladir við ok vissu eigi, hvat þeir skylldu til taka. Þá tok til orða einn af klercum ok mællti: »Witid þer eigi, at eptir .iii. daga er vixludagr ens helga Martini, ok mun hann a þeim degi vilia vera upptekinn, sem hann var til byskups vigdr.« Þá baud byskup, at menn skyllði a bænum vera þa .iii. daga ok fasta ok vaka ok bidia Martinum arnadarordz at um þetta mal. En a enum .iii. degi geingu þeir til grafarinnar ok villdu upp taka steinþro, en mattu hvergi hræra. Þá urdu allir uqvæda við ok vissu eigi, hvat til skyllði taka, ok baruz þat helz fyrir at hylia steinþrona molldu. En i því bili syndiz þeim gamall madr, hvitr fyrir hæru, skryddr hvitum purpuraklædum, kennimanligr miög, ok hugdu þeir hellz, at abote nöckurr mundi vera. Sa madr tok til orða ok mællti við þa: »Hvi standit er nu ok hafiz eeki at? Se þer eigi enn helga Martinum, (er) stendr hia ydr ok er buinn til at starfa med ydr, ef er takit til.« Sidan varp hann af ser motli sinum ok tok til steinþroarennar med þeim, ok var þa audvellt at hræra hana þangat, sem þeir villdu. Eptir þat baru þeir helgan dominn i kirkiu med allri dyrd, crossum ok kertum ok reykelsikerum ok miklum lofsöngum, ok settu nidr helgan dominn i haleitan stad hia allteri, ok beid hann þar, unz hann var i skrin lagdr. Sidan hofu þeir messu upp ok sungu hatidliga, ok þa er messunni var lokit ok öðrum tidum, ok menn gengu til veizlu, þeir er byskup hafdi þangat bodit, þa bad hann leita at þeim virduliga manni, er þeim hafdi synz, þa er þeir toku helgan dominn upp, ok fanz hann hvergi. Ymsar voru þar getur manna a, hverr sa enn dyrligi madr mundi vera, sumir ætludu guds eingil, en sumir sialfan Martinum byskup. Þar verda sidan at þeiri kirkiu, er enn helgi Martinus hvilir, allzkonar iarteinir, fa sion blindir, en heyrn daufir, en diöflar flyia fra odum mönnum, en likþraer hreinsaz. Hefir almattigr gud vegsamat enn helga Martinum byskup umframm vel flesta adra sina astvini fyst i lifinu med þvíliku valldi ok iarteinagerd, sem nu hafit er heyrt, ok sva faheyrdum iarteinum, at hann hefir .iii. menn af dauda reist ok þa eina, er sva voru komnir i valld diöfulsins, at þeir attu einga von til guds, þvíat þeir voru uskirdir ok sva herfiliga at teknir, at sumir höfdu fyrirfarit ser sialfir; ok er fyrir þa sök sva sungit i hans enum helgum lofsöngum, at hann hafi .iii. sinnum sundrat helviti. En i sialfu lifinu var hann sva reinn ok skirr ok fraskila öllu saurlifi, at til slíks finnaz varla dæmi, ok er hann af því kalladr af allri

cristni gemma sacerdotum, þat þydz gimsteinn kennimanna. Sa steinn, er gemma heitir, berr langt af öðrum steinum i sinum skirleik, sva berr ok heilagr Martinus af öllum kennimönnum. Er þat mikill vitnisburdr heilagleiks ok dyrdar ens helga Martini, at honum var fyst vigd kirkia allra samt pindra manna, ok let þat sa gera, er honum var likaztr i meinlætum ok i iarteinacrapti ok ollu lifinu, enn helgi Benedictus aboti. Su dyrd er honum ok veitt af heilagri cristni, at honum einum er octavas sett ok sungit af öllum sottedaudum monnum, ok þau leyfi gefr pafinn sialfr a hans hatid, er bok su vottar, er Penitencialis heitir, er hann vill eigi gefa a velflestum öðrum hatidum af skriptum manna. Þessum ordum rædir Innocencius pafi, sa er enn .iii. var med því nafni, um enn helga Martinum: »Eptir tru minni mæli ek, qvad pafenn, en þo ero leyndir fyrir oss guds domar, at verdleikar allra sottedaudra manna mega eigi iafnaz verdleikum eins saman Martinus byskups.» Nu höfum vær yfir farit nöckurn hop af iarteinagerd ens sæla Martini byskups, ok munum vær nu eigi fleira at sinni segia fra þeiri dyrd, er almattigr gud veitir honum, en þo skulum vær nu einkum sækia hann at arnadarordi ok bidia þess, at hann arni oss af sinni mildi ok miskunnsemi vid almatkan gud allra þeira hluta, er vær þurfum mest af honum at þiggia þessa heims, en at lidnu þessa heims lifi veiti hann öndum vorum paradisar hvilld til domsdags, en at enum efzta domi ladi hann andir vorar med sialfum ser ok öllum helgum mönnum til eilifra fagnada ok þeirar sælu, er all dri verdr endir æa.

1 sottedauda *Cd.*

MAURITIUS SAGA.

(*Cd. 235 folio*).

Prologus.

Svo segia frodir menn, sem helgar bækur visa til, at Octo-
5 anus Augustus hafi fyrstr allra keisara haft einvalld yfir aullum
heimi. Hann stodvadi allan hernad ok setti frid um allan heim
allra manna i millum. Hann baud ok sva, sem hann segir Lucas
i gudspialli sinu, at nofn allra manna skyldi rita i hans riki,
þviat hann villdi taka skatt af hverium manni; villdi hann ok
10 vita taulu allra sinna undirmanna. A audru æri hins fimta tigar
hans rikis var fæddr fra Mariu mey hingat i heim varr hialpare
Jesus Kristur, bædi gud ok madr, oss til hialpar, helgandi enn
setta alldr heims þessa, þann sem nu er, með sinni hingadkvamu
miskunnsamligri. Æn þa er lidit var fra hollgan drottinligri .ii. e
15 æra .ix. tigr ok eitt ær, hafdi riki yfir Romverium Dioclecianus
keisari, hann var inn þridi ins fiorda tigar at tolu fra Octoviano keisara.
A dogum þessa¹ Diocleciani gerdizt ofridr vida um heiminn ok
hans riki sva mikill, at hann fek eigi stodvat einn. Var þat ok
makligt, at hans undirmenn væri honum ohlydnir, [er hann var²
20 ofridsamr vid krisna menn. Tok hann sidan til ríkisstjornar med
ser þann hofdingia, er Maximianus het, ok Herculus var kalladr,
ok gerdi hann med ser samfelaga allz rikis ok tignadi hann med
keisara nafne ok valde. Ok nu er þessir .ii. keisarar hofdu riki,
Dioclecianus i Australfu, en Maximianus i Vestralfu, gerduzt þeir
25 sva grimmir vid kristna menn, at þeir brutu nidr helgar kirkiur
ok eyddi hvervetna cristnum domi, ok leitudu med aullu nidr at
briota kristiliga tru, sva at þeir þyrmdu æyngum af gudligri hiord.
En med gudligri forsió var þat sidan opinbert i ævextinum, er þa

¹ þessi *Cd.*   ² [ok *Cd.*

var sadkastinu starfat. Þessi ofridr, er Dioclecianus ok Maximianus gerdu krisnum monnum, var inn tiundi fra þeim, er Næro gerdi guds vinum æ sinum dogum, grimvari ok leingri en adrir, þeir sem verit hafa, sem þekr votta; þviat sva finzt ritad, at æ einum manadi þöldu piningh ok dauda .xvii. þusundir heilagra manna fyrir Kristz nafni ok heilagri tru. Þessi ofridr stod .x. ar med uppteknum grimleik. At lyctaudum þessum ofridi fylgdi skiotlig ok ækaflig hrapan heidins doms ok eilift nidrbrott blotstada ok skurgoda. Þa veittis fridr guds krisni um allan heim, ok þeir margir, er fyrr höfdu verit hinir striduztu ovinir, gafu nu sialfviliandi sinn hals undir ok heilagrar ok almenniligrar truar, med þeim hætti sem gerdizt i Egipto eptir id tiunda æfelli, þa er gud laust alla þeira frumburdi med bradum ok enum grimmosta dauda. Gaf Pharao eigi at eins fullt frelsi Israels sonum brutt at fara, helldr skylldadi hann þa til ækafliga bruttferdinni at skunda med miklu fiar framlagi. Þat ma ok enn sia, segir sa er þessa hluti hefir saman lesit ok ritad, at eptir þann mikla ofrid, er krisnir menn þöldu, hafa þeir, er fyrr veittu motstodu heilagri tru, veitt sidan mikla uppreist helgum kirkium; sem forn smidi votta, þau sem enn ma sea.

Saga Mauricij 1.

1. A dogum þeira keisara Diocleciani ok Maximiani gerdizt ofridr fyrir nordan fiall i Gallia. Amandus ok Eleanus² hetu þeir, er formenn voru þeira vikinga, er med þrelsligri ofdirfd gerdu laugbrot ok [reistuzt i mot Roma³ riki ok spilltu sva fridi ok frelsi ok alþydu rett. Keisararnir gerdu þat rad, at Maximianus for norðr um fiall med mikinn⁴ her at staudva þenna ofrid. En eptir þvi sem Dioclecianus baud, reduzt til þessarrar herferdar med Maximiano þeir riddarar af austrhalfunni, er Thebæi eru kalladir, med sva miklu fiolmenni, sem þa var legio kaulud, en eru⁵ .vi. þusundir ok .vi. hundrud ok .vi. tigr ok .vi. menn. Þessir voru miok agetir ok sterkir bædi at hug ok hreysti ok vel at vopnum bunir ok med romveskum sid tilsamdir, hversu þeir skylldu mæta

1 *Begyndelsen af Sagaen findes ogsaa paa sidste Spalte af Cd. Holm.* 2 *folio, hvor Overskriften lyder:* Her hefr upp sögu Mauricij iarllz ok hans felagha. 3 *Helianus Holm.* 4 *[reidduz Romveria Holm.*

5 *miklum Holm.* 6 *þat er Holm.*

sinum ovinum i bardaga. Mauricius iall var hofdingi fyrir lidi þessu, ok þessir voru þar nafnfrægir menn i hans her: Exuperius, Candidus, Victor, Innocencius ok Vitalis. Mauricius ok aull hans riddarasveit hafði tru tekit af byskupe i Jorsalaborg, adr þeir foru
 5 ut¹ um hafit, ok settu þegar kraptt heilagrar truar umfram allan likamligan vapnabunad med mikilli stadfesti. Ok þessa ena somu heilaga² tru stadfestu þeir fyrir pafanum³ sidan i Romaborg med þeim svardaga, at þeir skylldu fyrr lifit lata en ganga af tru sinni. En er þeir fundu keisarann Dioclecianum, sendi hann þa norðr
 10 um fiall, svo sem hann hafði fyrr rad fyrir gert, til lids vid Maximianum, þviat hann var adr farinn norðr undan⁴.

2. Svo er sagt fra Maximiano keisara, at hann kunni mikit af riddaraskap ok hafði sik miok samit til [riddaraskapar ok
 5 hernadar. Mikinn hug⁶ lagði hann a blotnad⁷ ok skurgodum at þiona. Hann var grimmr ok miok ægiarn til fiar ok metnadar ok i vafidr⁸ saurlifi ok maurgum audrum laustum. En sva var ækafligr hans grimleikr, at þadan af spillti hann mikiliga keisara-
 15 ligu valldi. Ok þa er hann kom norðr um fiall med mikinn her bædi kristinna manna ok heidinna, þæ ottuduzt ovinir hans Amandus ok Elianus eina samt hans tilkvamu, þeir⁹ er adr hofdu valldit styriolld ok ofridi¹⁰, ok gengu sva audvelliga til sætta, at Maximianus fek eyngan skada æ sinum her. Þar næst fretti hann, at mikils hattar madr noekur, er Caricius het, gerdi(zt) otrur Romverium ok hofzt med sinni sveit til ofridar norðr i
 25 Fraklandi i mot keisarans valldi. Þessi hafði þo verit skipadr formadr yfir þvi heradi, er liggir norðr vid uthafit, þar sem Franzeisar hofdu tysvar adr verid brutt reknir af sinum eignum, nær þvi er mætazt rikin Gallia ok Saxland. I mot þessum ofridi sendi Maximianus menn af sinum her norðr yfir æ þa, er Rin heitir,
 30 at hegna riddaraligum styrk þenna ofridarflok. Agætir hofdingiar drottinligrar orrostu voru formenn þessarrar ferdar, Gereon, Victor, Cassius, Mallusius ok Florencius, ok mikil riddarasveit fylgdi þeim af krisnum monnum. Þessir allir, er nu voru nefndir, voru af lidi Mauricij ialls.

3. En eptir mikit erfvidi langrar ferdar stodvadi Maximianus keisari allan þann her, sem þa var med honum, a noekurum

1 utan Holm. 2 saal. Holm; heilagra Cd. 3 Marcellino tilf. Holm.

4 þeim tilf. Holm. 5 [mgl. Holm. 6 tilf. Holm. 7 blotskap Holm. 8 vafidr bædi Holm. 9 rettet; þeim begge Cdd. 10 Her

40 ender Holm.

slettum vllum vid þann stad, er Octodorus heitir. Ok fyrir (þvi) at þar voru morg rennandi votn iordina doggvandi, voru nalægir stadir vel blomgadir, þadan vidir akrrar mikinn ævoxt berandi. Þar nær er æ su, er Rodanus heitir, prydandi nalægt herad, þviat hun fell eigi þar med miklum straumi. En þa er Maximianus 5 keisari hafði tekit hvilld i þessum stad, baud hann, at allr herrinn skyllði saman koma; let hann sidan efla blot mikit ok skylldadi alla at sveria yfir blotinu at beriaz hraustliga i moti þeim, er reistuzt mot romversku riki Þar med baud hann at sveria þa uhæfu, at meida skyllði alla ok pina krisna menn sva sem ovini godanna, 10 þa er eigi villdi blota, hvar sem þeir yrði fundnir. Ok þa er Mauricius iarl spurði þessi tidendi, sneiddi hann hia þeim stad, er Maximianus let blotid efla, ok for skyndiliga med allri sinni sveit um atta milur til þess stadar, er Agaunum heitir, at eigi af nakvarri dvol mætti þeir verða þraungder med þessi naudsyn at 15 gera sva mikit laugbrot, sem keisarinn baud. Vid þenna stad Agaunum var æn Roddanus þreyn(g)d med sva miklum ok brauttum gnipum, at eigi matti annan veg yfir komazt, en bruad væri. Nær anni, þar sem brattir hamrar gerða, en audrum megin gætir æin, var einn fagr vollr med uppsprettandi votnum 20 gnogum, en þangat var at fara um þraungt einstigi, þar tok Mauricius iall hvilld med sinni sveit eptir erfidi langrar ferðar. Gæreon var adr farinn med sina sveit, sem fyrr var ritad, ok skilidr vid Mauricium at likamligri navistu en eigi at heilagri tru, ok þadan af var þat, at hann hafði eigi heyrt þetta il glæpafulla bod 25 Maximiani.

4. Þa er Maximianus keisari hafði allan sinn her til skyllad slict at sveria yfir blotstollum sinna goda, sem fyrr var sagt, vard hann þess varr, at Mauricius iarll med sinni sveit hafði fyrri sik fra skilid herinum. Vard keisarinn nu ækafiga reidr ok 30 sendi sina þionustumenn aptr at kalla Mauricium, at hann ok hans felagar skylldu sveria slika uhæfu ok snuazt sidan til blota. I þeim her kristinna manna, sem nu var fra sagt, var Mauricius iall hestur hofdingi i þeira lidi ok fremstr; Exuperius var hans merkismadr, Candidus var kalladr senator, en þat hefir verit leingi 35 mikit tignarnafn i Romaborg. Þessir hofdingiar styrdu samriddurum sinum meira af guds ast biodandi þeim hlydni en med iardligri ogn. Þeir voru ok radugir ok rauskvir i orrostu, gaufgir ok aurauggir at arædi, en gaufgari at heilagri tru, þreyttu fyrir keis-

ara med afli ok styrk, en þionudu gudi med sannri godfysi. Sva
 var mikill grimleikr heidinna manna æ þeim tíma moti guds
 vinum, at hvar sem vart var við krisna menn, voru riddarasveitir
 til skipadir(!) þá haundum at taka, ær þóru saunnum gudi at iata
 5 ok hans þionust(u), ok draga til kvala eða daða, ef þeir villdu
 eigi blota. Var þetta nú nokcut frelsi þeim, er aðr striddu í mot
 fridinum, er allr þungi hernadarins snerizt upp æ þá, er satt sid-
 læti villdu varðveita. Mauricius ok hans riddarar varðveittu
 gudspiallz bodord undir vapnabunadi, gulldu þat gudi, er hans
 10 er, en þat keisara, er þeir voru honum skuldbunnir; ok sva sem
 þeir hófdu numit at þafvanum truna, hversu þeir skylldu varðveita
 meinleysi kristiligs sidletis undir vopnum romveskrar riddarasyslu,
 svo varðveittu þeir skiran sannleik hans kenningar allt til enda-
 lyctar sinnar þrautar með osigrudu rætlæti sannrar truar. Sæll
 15 ok heilagr er þessi riddarasamnadr, er sva biuggu sik til veralld-
 ligrar orrostu, at þeir varðveittu meinleysi í sínu briosti ok kunnu
 sva vopn at bera moti¹ ovinum ens romverska fridar, at þeir baru
 eigi hernadar vopn helldr heilagrar truar í gegn sínum motgerdum
 siolfra. Hofdu þeir ok allir radit með sér með einu samþycki ok
 20 þat gudi heitid, at þeir skylldu í því hlyða keisarans bodordi at
 beriazt í mot opinberum uvinum fridarins, en virða einkis bod
 hans um allt þat, er í moti væri sid heilagrar tru ok sidlæti, ok
 þeir skylldu helldr lata þetta íd stundliga líf fyrir Krizt nafni, en
 lífa stundliga gudi neitandi ok tyna sva enum eilifa² fagnadi.
 25 Síðan frettu þeir eptir sendiboda keisarans, hvat hann bað þeim
 at flytia, ef hann var reidr ordinn. Þeir svorudu, at hann bað, at
 allir riddarar skyllði ganga til ok blota ok godunum fornir at færa
 ok þeim þionustu at veita, ok því skylldu þeir skiott apr hverfa³
 at gera þessa hluti eptir dæmi sinna samriddara. Mauricius iall
 30 ok aðrir hófdingiar hersins svorudu með hogværligum ordum, at
 fyrir þá sok hófdu þeir hía snuit stadnum Octodoro, at þeir hófdu
 spurt, at blotid var efn⁴, en villdu eigi saurga kristinn sid í
 skurgöða þionustu; sogdu ok, at þeir villdu lífanda gudi þiona ok
 hann dyrka ok rettri tru hallda, þeiri er þeir hófdu numit í Jor-
 35 salaborg, ok hana at varðveita til endalyctar síns lífs. Her með
 sogduzt þeir vera bunir með aullum sínum styrk at bæriazt með
 keisanum til fridar ok frelsis allum godum monnum, en villdu
 eigi til þess apr (hverfa) at væfiast í glæpum eða gera logbrot,
 sem keisarinn bað. Sendimenn keisarans fóru apr ok sogðu

40   1 sínum tilf. Cd.   2 stundliga Cd.   3 fara hverfa Cd.   4 enpt Cd.

Mauricium iall ok hans sveit vera miok harda i sinni fyriretlan ok vilia eigi hlyda hans bodordi.

5. Þæ varð Maximianus akafliga reidr ok sagdi sva med mikilli ædi: »Hvart skulu nu riddarar minir hafna¹ keisarligum bodordum ok fyrirlata helgær fornfæringar goda vorra ok minna? 5 Opinber hefnd etti fyrir at koma, þo at þeir gerdizt at eins ohlydnir konungligu velldi, ok nu samteingizt meingiord vid gudin, þviat þeir fyrirlita mik ok þar med (hafna) þeir romversku sidlæti. Skylldu ok nu þeir inir dramblatu vita, at Maximianus keisari kann at hefna (ok) ma hefna sinna meingerda ok guda 10 sinna. Ok fyrir þvi fari skyndiliga flockr enna trauzustu minna riddara ok taki af lifi hvern enn tiunda mann af lidi Mauricij iarls, sva sem hlutfall beidir.« Eptir þetta ord keisarans foru hans menn skiotliga at fremia þetta id grima bodord. En riddarar Mauricij gengu gladliga undir dauda fyrir guds sakir ok rettu 15 sialfviliandi sinn hæls undir sverd ok auxi. Var þa hauggvinn inn tiundi hvern madr, sem hlutr rak til. En su ein þræta varð adr i millum þessarra guds vina, at hvern villdi sinn hals fram retta, til þess at hann metti audrum fyrir deya fyrir guds nafni. Ok at lyktudu þessu manndrapi var enn leitad vid þa², er eptir 20 lifdu, ef þeir villdi aftr hverfa til keisarans ok samþyckia godum þiona³. En Mauricius iarll heimti saman sina menn alla fra mandrapamonnum þeim, ok mællti til þeira, er aurugaztir voru i heilagri tru med þessum ordum:

6. »Ek fagna miok, enir kærustu riddarar, ast ydars litiletis 25 ok mikilli stadfæsti heilagrar truar, er þer hrædzit eigi reidi keisara. Nu sa þer samriddara ydra med glodu hiarta ganga undir pislarfullan dauda, þa ena somu er ek ottudumzt, at sik mundi vigi veria, sva sem opt kann til handa beræ þeim, sem vel eru vopnum bunir. Af þessu tek ek þat demi, ad drottinn Jesus 30 Kristr konungr allra konunga fyrirbaud postolum sinum sik vopnum ath veria ok sagdi vorn kristiligs traustz hveriu hervigi meiri. Sa enn same Kristr bannadi ydr fyrir tru ens heilaga sidlætis, at þer skylldut veriazt. Helgar bekr gafu oss her dæmi til, en nu samriddarar vorir, hverium vær eigum at fylgia. Nu 35 eru felldir umhverfis mik riddarar minir, þeir er hervikingrinn let lifat veita. Nu em ek her heilagra manna dreyra dreifdr, ok a kledum minum ber ek merki lifaz þeira. Hvi muna ek efa at fylgia dæmum þeira dyrligum, er ek fagna daudanum? æda hverss

¹ ridda tilf. Cd.   ² þetta Cd.   ³ godunum tilf. Cd.

er vert þat, er konungrinn bydr? iafningi minn i því, at hann er daudligr madr sem ek. Ef konungs reidi veri eigi hafnandi, þa mundi þrir ebresker sveinar eigi hafa fordazt brunann i ofninum fordum, eda Daniel spamadr olmleik enna oðrgu¹ dyra i grofinni.

5 Eda hafum ver svarid eid konungi, at ver skylltum lifit leggja a landvorn med honum, ok het eingi oss himinriki fyrir þat, hversu miklu helldr skulum vær Kristi fylgia drottni vorum eilifum konungi, er oss heitr ok gefr hinna dyrd fyrir þionustu vid sik. Þvi skulum ver med kallmannligri hug(hreysti) ok hreinni tru
10 fornfæra ander vorar siolfum Kristi, enir kærstu riddarar, i burdarfullum dauda. Nu se ek standa fagnandi fyrir Kristz domstoli þa, er inn grimi hervikingr renti lifnu fyrir litilli stundu af voru lidi. Su er hin sanna dyrd, er med virduligum æflokum þessa ens skamma lifs ma eignaz eilifa sælu annars heims med gudi.»

15 7. En er Mauricius iall hafdi tala(t) þessa hluti eda þeim lika, gerdi allr herrinn mikinn rom at mali hans, ok sogduzt allir vilia þola dauda fyrir guds sakir helldr en hafna heilagri tru ok hverfa aptr til rikis. En er Maximianus spurdi þetta, gerdizt hann sva olmr sem id grimmasta dyr, ok sendi sidan sina hard-
20 feingna menn ok bad enn i audru sinni taka af lifi enn .x.unda hvern mann ok riddara af lidi Mauricij iarls, en neyda þa til blotz, sem eptir veri. En þeir gengu sva fusir undir daudann af æminninghu hofdingia sins, ad hverr villdi audrum fyrr hauggvinn vera, ok villdu sva fylgia sinum samriddurum, þeim er þa voru
25 til himinrikis komuir af þeira lidi fyrir stundligan dauda. Sidan tok allr lydr fioldans, sa er eptir var, at eggiaz a at bæra þraut sva at beriazt eigi i mot krisnum monnum eda samþyckia blotum, helldr daudann at þola; sendu sidan ord til keisarans med þessu ordtaki:

30 8. «Þinir riddarar erum vær, keisari, en þo iatu vær oss at frialso guds þræla vera: þer eigum vær hersyslu at inna, en gudi eigum vær meinleysi at giallda; malann eigum vær af þer at taka fyrir erfvidi vort, en af honum þiggium vær lifit ok alla atvinnu i lifnu. Hvi munum vær mega væra þer truir, ef vær erum gudi
35 otruir? Med aullu eigi megum ver fylgia þer keisari i því, at vær neitim gudi skapara vorum ok gudi skapara þinum, hvart sem þu vill eda eigi; ef vær erum eigi til þess neyddir at gera gud reidan, þa munum vær vera þer hlydnir, sem vær höfum her til gert, en elligar munum vær helldr hlyda gudi en þer. Vorar

40 1 ovørgu Cd.

hendr eru bunar vikinga at drepa ok oskilamenn ok ovini þins rikis, æn þær varazt sem ena mestu ohefu at beriazt i gegn retlatum monnum ok saklausum. Su er vor sysla at beriazt iafnan fyrir rettlæti ok fyrir tru ok til fridar saklausum monnum. Til þess tokum ver vopn at beriazt til fridar vorum borgarmonnum en eigi i gegn þeim. Gudi hofum vær svarid fyrri en þer, keisari, ok megum vær eigi af því hallda enn sidarra svardaga, ef vær briotum hinn fyrri; þu¹ bydr oss at leita at krisnum monnum ok leida þa til pislra, en þu þarpt eigi annarra at leita, þvíat siolfir erum vær allir kristner ok iatum gudi fedr skapara vorum, ok æ hann truum vær ok æ eingetinn son hans Jesum Krist. Vær saam hogna fyrir Kristz nafni samfelaga vors haska ok erfidizt, erum vær ok dreifdir þeira blodi, ok grætu vær eigi, ok eigi haurmudum vær dauda enna helgustu manna vorra ok samfelaga ok brædra, heldr lofudu vær ok fognudum því, er þeir voru verdir at deya fyrir Kristi drottni vorum. Eigi skylldar oss til hin efzta naudsyn þessi lifsins vors oss at veria. En vit at hvaru, keisari, at eigi nockur aurvilnan sigrs velldr því, er vær veriumzt² eigi þer i moti, þvíat vær hofum bædi lidskost ok vopn at veria oss, en vær vilium heldr deya saklausar en lifa sakadir. En hvat sem þu bydr oss, eda hvat sem þu skipar oss i gegn, vit vist, at vær erum bunir at þola elld ok iarn æda adrar pislra(!), en krisna menn megum vær eigi pina, þvíat ver iatum oss vera krisna.»

9. Þa er Maximianus heyrði þessa ordsending, skildi hann, at Mauricius iall ok allir hans riddarar voru stadfastir i heilagri tru Kristz. Aurvænti hann, at þeira dyrlig stadfesta mundi sigrut vera, dæmði hann sidan til draps alla þessa ena helgu sveit ok senni sidan mikinn her sinna riddara at gera þessa uhæfu; sagdi hann ok því hvern meira herfang hliota skylldu, sem hann gerdi meira at þessu mandrapi. Ok þa er þeir, er sendir voru, komu þar, sem fyrir var fylking hins sæla Mauricij iarls, redu þeir til þessa mikla manndraps. En þessir helgir menn voru bunir ad deya ok fusir ad deya fyrir ast hins eilifa lifs. Ok er þeir þolldu pining sverdum slegnir eda audrum vopnum vegnir, var eigi heyrt þeira kall, ok eigi vorduzt þeir med nockuru moti, heldr laugdu þeir nidr aull vopn fram rettandi svirann ok beran hals ok hlifarlausan likam undir haugg kveliaranna; eigi reistuzt þeir i mot ser hrosandi af miklum fiolda sinna lidsmanna eda riddaraligum vapnabunadi, sem vopn eda vorn syndi þeira rettlæti, heldr

1 þa *Cd.*   2 veitumzt *Cd.*

5 mintuzt þeir þeim einum at iata (ok) sina daudasok æ hendi at
 fela, er eigi med sinu motmæli var til dauda leiddr, ok svo sem
 lamb fyrir þeim, er reyfi klippir¹ af því, lauk eigi upp sinn
 munn hann sialfr guds son. Þessir menn helgir sva sem drottinligh
 10 hiord voru særdir, dregnir ok deyddir sem saudir af vorgum.
 Jordin var vida þakin af likaumum þessarra rettlatra manna, er
 pindir voru, ok flutu vida leker af uthellingu heilags blods. Hvar
 er fyrri heyrt, at nockurs manz grimleikr hafi sva mikit mandrap
 gert utan bardaga, æda hverr var sva olmr, at hann dæmdi sva
 15 marga menn samt til dauda, þo at sekir væri. Med slikum grim-
 leik þessa hervikings Maximiani keisara þoldi pisl ok dauda
 Mauricius iall enn helgi ok allr hans herr, hafnandi stundligum
 hlutum þessa heims fyrir von himneskrar dyrdar.

10. Victor het einn riddari, hann var eigi af lidi Mauricij
 15 iarls, hann for þar hia, er riddarar keisara satu gladir yfir vopnum
 ok klædum ok miklu herfangi iallsmanna. En er hann vard varr
 vid ok viss af, hveriu mannfall þetta gegndi, lastadi hann verk
 þeira ok villdi flyia allt samneyti þeira. Þa spurdu þeir, ef hann
 veri kristinn, ok sagdi hann sva þegar, at þat var. Sidan var
 20 hann hauggvinn, ok samteingdizt hann sva lidi Mauricij ialls ens
 helga i dauda sinum.

11. Þessi stortidendi, er nu voru sogd, gerduzt² vid Agøunum,
 þann stad er sva heitir, er Mauricius iall þoldi piningh af hans
 her. En med því at keisarinn hafdi sva bodit, at allir riddarar
 25 Mauricij ialls skylldu drepnir vera, hvar sem þeir yrði fundnir, var
 þegar eptir leitad þeim³, er leingra voro fram komnir ok farnir.
 Ok vid þa borg, er Verona heitir, fundu þeir keisarans menn
 agæta riddara Cassium ok Florencium ok adra sex, med einni
 heilagri tru ok stadfesti, nær þeiri æ, er Rin heitir, ok marga
 30 adra med þeim eigi ennar somu astundanar. Ok er keisarans
 menn sa ok kendu Kassium ok Florencium ok þeira felaga, at
 þeir voru af lidsmonnum Mauricij ialls, voru þeir eptir fretter
 um truna. En er þeir samþyetu i aullu bædi i vilia ok i ann-
 s(v)aurum sinum samriddurum, er fyrrum voru pindir, þoldu ok
 35 þessir dauda af heidingium i þeim sama stad fyrir Kristz nafni.
 Ofridarmenninir leitudu nu eptir Gereone, þviat hann var leingra
 undan farinn ok fundu hann ok hans sveit .ccc. ok .xviii. menn
 æa vollum nockurum vid Koloniam Agrippinam, mikla borg er sva
 heitir. En er þeir urdu varir vid ofrid heidingia, eggjadi⁴ hverr

40 1 klyppir *Cd.* 2 gerdizt *Cd.* 3 þeir *Cd.* 4 heggia *Cd.*

þeira annan hvergi at flyia, helldr piningh at þola fyrir guds nafni ok afla ser sva eilifa dyrd. Sendimenn keisarans sa, at þeir biuggu sik eigi med vopnum at veria, helldr fundu þeir med þeim guds vinum auruggan vilia ok stadfesti i iatningu kristiligrar truar; redu nu sidan æ þa med manndrapi. Þann sæli Gereon gaufugligr hofdingi ok pislarvottr fornadi sik þar sialfviliandi lifandi forn sialfum gudi med sinum samfelogum þionustumonnum ens eilifa konungs at sigraudum allum teygingum þessa heims ok ens stundliga lifs. Ok eptir dauda þessarra heilagra manna drogu kveliarnir þeira blodga likami um þann voll, er þeir voru pindir, ok kaustudu i einn enn mesta hyl ok diupasta. I þeim stad, er hinn helgi Gereon var hauggvinn, ma sia blod hans allt til þessa dags, ok þa var kalladr stadr pislarvotta af þeim, er nær byggia. Med inum helga Gereone þoldu pining ok dauda .cccc. ok .xviii. menn, ok voru þeir pindir .xviii. nottum sidar en Mauricius ok hans lid, en þat er .vi. idus Octobris.

12. En medan þessir hlutir gerduzt, for hinn helgi Victor med sinni sveit, er honum fylgdi, til þess stadar i Fraklandi, er kalladr var Troea af agætum monnum, er þar hofdu fyrri setit, ok setti herbudir sinar æ nockurum fogrum vollum. Keisarans riddarar fundu þa þegar ok þaru vopn æ þa. Þoldi þar dauda ok pislarvetti enn sterkasti Kristz riddari Victor med .ccc. ok .xxx. pislarvotta. Heidingiar drogu likami þeira ok kostudu nidr i fen nockur. En med því at Carisius, er fyrr var nefndr ok ofrid reisti i gegn Romverium, hafdi flyd undan keisara monnum i Brietanium, venndu þeir aptr enn sama veg, þessir glæpamenn, er Maximianus hafdi sent at pina guds vini, gladir med miklu herfangi.

13. Nær æ þeiri stundu komu med skipalidi af Maurittannia, sva er kalladr nockur hluti i Affrica, ok þar af nalægum herodum i Galliam .ccc. ok .lx. riddara, þeira (er) keisariinn hafdi kallat til landvarnar i mot ofridarmonnum. En fyrir því at þeir voru krisnir, let Maximianus þa alla drepa. Þeir voru fusir helldr at deya en tyna heilagri eda almenniligri tru. Eru þeira likamir vardveittir i þeim sama stad, sem hinn sæli Gereon ok hans felagar eru dyrkadir.

14. Eptir þessi tidendi hvarf Maximianus keisari aptr i Italiam. Ok er keisarar funduzt, eggjadi Dioklecianus, at þeir badir skylldu nidr leggja ríkisstiorn ok taka æ sik idnarleysi. Maximianus gerdi þetta þo at naudigr. Velltuzt þeir nu badir ur keisaradomi ok logdu nidr purpura ok allt keisarligt valld, en eigi

grimleik, Dioclecius in Nicomedia, en Maximianus i Mediolanum, ok eigi barn þeir nockut tignarnafn sidan. Ok er audsynt, at þat var retrr guds domr, at þeir hefði sidan eynga vegsemd af monnum, er sva grimir gerduzt mot gudi ok hans vinum, þa er þeir hofdu veralldligt valld, sem fyr var sagt. Maximianus gerdi Constancium keisara ok skipadi hann yfir Italiam ok Affricam ok Galliam, hann var agætr madr ok hogværr. Galerio var feingit til geymslu aunnur riki ok herod. En Constancius let ser þaurf vinna at hafa eigi meira en¹ Galliam ok Hyspaniam, ok helld þau riki med mikilli hogværi ok veitti eingi þyngsl krisni guds. Constancius andadizt i Brittanniam ok gerdi adr Constantinum son sinn ok Helene keisara yfir þeim rikium, er adr hafdi hann styrt. Maximianus var þa enn a lifi. En er Maxencius son hans hofz til rikis, var hann ofridsamr, ok þat gerdizt at sinni, at fadir hans flydi undan hans ofridi a fund Constantini keisara. Keisari tok vid honum hardla vel. En litlu sidar var Maximianus fundinn at svikrædum vid Constantinum eda fioradum, ok þa er fundin var su vel hans, var hann tekiinn i þvi heradi, er Marsilia heitir, ok heingdr, ok endi hann sva grimt lif med grimum dauda.

15². En morgum vetrum optir piningh ens helga Mauricij ialls ok hans felaga, vitrudu þat guds vinir einum byskupe, at hann lete kirkiu gera gudi³ til dyrdar ok þeim. En er su kirkia fyrndizt, þa let Ambrosius aboti hana endrbæta i annat⁴ sinn ok auka. Þat gerdizt enn, at æ, su er Rodanus heitir, feck mikinn vøxt, sva at hon gek æ bædi laund ok leysti mikla torfu af hvarumtveggia⁵ bakkanum. Þa funduzt þar bein ens helga Innocenciae, er⁶ leingi hafdi leyndr verit i iordu, var hann upptekinn ok færdr til kirkiu ens helga Mauricij ialls ok samteingdr hans lidi i sinum grepti ok felogum ok gofgan.

16. Sa athburdr gerdizt enn, at margir smidir komu saman þar til kirkiugerdar, at einn af þeim, sem heidinn var, smidadi æ drottinsdegi, þa er adrir, þeir er krisner voru, foru til tida. Þa sa hann berliga flok þislarvotta Kristz; þeir gengu at honum ok baurdu hann ok ævitodu hann um þat, at hann vann einn æ helgum tidum, sva ok þat er hann þordi heidinn at ganga til heilags verks. En þetta gerdizt til þess, at gud villdi, at hann leitadi heimligs rads, þa er hann reyndi krapst þeira, ok snerizt

1 af Cd. 2 Af kirkiugord Overskr. 3 guda Cd. 4 annan Cd.

40 5 hvartveggia Cd. 6 ok Cd.

til retrar truar. Sa atburdr gerdizt enn, at kona eins gaufugs manz, su er leingi hafdi verit siuk ok matti eigi æa fætr stiga, at hun let sik þangat bera til kirkiu Mauricij ialls. Þangat var hon borin annarra hondum, en hon gek þadau sinum fotum alheil fyrir bænir heilagra guds manna. Margar eru adrar iarteignir, er þar gerduzt ok gerazt hvern dag i heilsugiofum vid siuka menn ok i bruttrekstri diofla fra odum monnum, er drottinn letr ser soma at veita til dyrdar sins nafns.

17. En þa er Constantinus keisari hafdi feingit einvalld yfir aullu Romariki ok hann hafdi tekitt retta tru af Silvestro pafa ok skirn, efldi hann i aullum hlutum kristinn dom. Þat baud hann ok Elenu modur sinni ok gaf henni til þess valld, at hun skylldi gera sem hann siolf(r), at vegsama gropt heilagra pislarvotta guds ok endrbæta kirkiur heilagar hvervetna, er adr voru nidr brotnar. Af þessi enu gaufgu drottningh, er gudi er hardla kær, synazt ok vardveitast marger agætir hlutir i klaustri ons sæla Gereonis, ok optligar iarteinir, er þar geraz, votta, hvilik hun hafi verit. Ok medal margra agætra verka sinnar godfysi let hun reisa eina mikla kirkiu yfir grepti þessa pislarvotz guds Gereonis ok hans felaga, þar sem voru vardveittir likamir heilagra riddara, er martiri eru kalladir, sem fyrr var ritad, er marga ok mikla huggan veita sytundum ok siukum i heilsugiofum. Þetta musteri var ægætt bædi at efnun ok smid, med hafum ok sterkum veggium af enum besta marmara, med fogrum ok stadligum pilorum styrkt af sama efni. Þat var ok svo fagrliga prytt ok bued med gulli bædi utan ok innan, at eigi hafdi nockut þvilikt fyrr smidat verit i aullum þeim herodum, ok eigi hefir sidan gert verit, sem frægr ordromr sannar. Ok þadan af voru þeir helgir menn, er þar voru iardadir, kalladir Aurei Sancti ok dyrkadir af þeim, er þar voru i nand. Ok til þess at þetta musteri væri enn ok mætti frammar lika allvalldanda gudi, var þat til tignar med morgum kennimonnum, at þar mætti fagrliga fram flytiazt hversdagliga guds lof ok heilg pionustugerd.

182. Heilagr Maternus, er hinn helgi Petr postole vigdi til byskups ok sendi at predica guds ord, hann andadizt litlu sidar en hann var vigdr. Þa sendi postolenn staf sinn ok let leggja yfir lik hans; en Maternus, er fioratigi daga hafdi i iordu legit, reis þegar upp lifandi ok var sidan byskup i Treverisborg. Hann kendi fyrst heilaga tru i Colonia Agrippina ok efldi þar heilaga

- krisni med agætri stiorn; hans lif skein morgum krauptum, sem sannar sagnar votta ritadar af hans verkum. Enn þridi byskup af Kolonia, af þeim er oss eru kunnir, seger sa er soguna hefir ritad, ok enn næsti eptir enn helga Severinum byskup var Evergisilus.
- 5 Sva bar til æ nockurum degi, þa er hann hafdi feingit ækafan hófutverk, at hann villdi vitia graptar heilagra pislarvotta Gereonis ok hans felaga ok bæen sina fram at flytia. En þa var enn eingi einkanligr umbunadr veittr þeira likaumum ok helgum domum. Ok er hann gek inn i kirkiuna, hóf hann upp kunniet vers
- 10 Exulltabunt sancti in gloria til lofs þeim helgum monnum. En af þeim heilaga stad, er helger likamer voru vardveittir, var þegar svarad Letabuntur in cubilibus suis. En er byskup heyrði þetta, vard hann miok ottafullr, ok þo med fagnadi lofadi hann gud med aullum þeim, er hia voru. Gek nu fram at þeim stad, er guds
- 15 pislarvottar voru grafnir, ok tok þar upp molld ok lagdi vid hófut ser þessa hialpsamliga lækningh, ok þegar vard hann alheill af sinum mikla hófudverk, er hann hafdi haft. Hvarf þadan æ brutt med miklum fagnadi. Eptir sogn rettordra manna mætti marger sliker hlutir vera sagdir, ef þeim er heyrði leidizt eigi langmæli,
- 20 þviat eigi gerazt þar far iartegnir eda sialldan, helldr ma þar sea hversdagliga kraptamligh verk, ok hverr, sem talar vid nokurn sidlatan þionustumann þeirar somu kirkiu, mun bædi undrazt mikilleik ok fiollda þeira iartegna, er þar geraz ok veitazt af gudi. Þviat hveria lækning sinna meina, sem vel hverr beidizt at þiggia,
- 25 audlaz hann efalausliga i þeim stad, ef hann bidr med retrri tru. Slik 2 somamerki sinna verdleika syna optliga heilagr Victor, Cassius ok Florentius med sinum samriddurum, þar sem þeir hvila, svo morgh ok mikil takn, at eingi madr fær talt eda ordum skyrt æda fulluliga ritad.
- 30 19². Heilogh kirkia i Kolonia, er verdug gerdizt at vardveita i sinum fadmi likami heilagra pislarvotta, hefir ok helldr fyrir þeira arnadarord allt til þessa dags heilaga tru ospellada, þa sem hun minnizt sik numit hafa af sinum fysta byskupi Materno. Su skipan hefir þar i vanda tekiz, at hatid sælla pislarvotta Gereonis,
- 35 Victoris, Cassij, Florencij ok þeira samfelaga, er i þrim stodum toku pislarvættis coronu ok i þeim stodum voru grafnir, væri vegsamliga halldin (a einum degi), en þa(t) er .vi^o. idus Octobris, þot efanligt se, hvart 3 þeir hafi allir æ einum dægi verit pindir eda æ tveim, þviat Verona, þarsem pindir voro Kassius ok Florentius med sinum samridd-

urum, (er) eigi minnr en .vi. milum ok .xx. utar en kirkia ens helga Victoris; ok því er þat varla truanligt, einna hellzt fyrir saker naudsynligra dvala i serhverium stodum, at þessir allir hafi æ einum degi verit pindir, nema ferd heidingia hafi sva skiot ordit fyrir akæfd mikillar reidi. Leggium nu, kæru brædr, allan hug æ med fagnadi ath hallda med framningh godra (verka) stundligha hatid pislarvotta guds, ath fyrir þeira miskunsamligt arnadarord mættim vær eilift hatidarhalld himinrikis med þeim eignazt. Sva skulum vær fagna þeira dyrd at afla med oss gudi til handa alla þa, er vær megum med kenningarordum eða dæmum godra verka i ofalsadri ast. Sva segir einn virduligr spekingr, at su ein er aurgaugg vinatta milli vina, ath annarr vili slikt sæm annarr, ok annarr vili eigi sliet, sem annarr vill eigi. Ok ef helgir pislarvottar formælendr vorir fyrir gudi finna oss til sin kallandi æða af ser talandi, i slikum vilia sem þeir voru, munu þeir eigi oss med ollu fyririlita sva sem okunna ser, helldr munu þeir oss virða sem eiginliga heimamenn, ok af þeiri heilagri ast eilifliga ætla þeir vara sok sina, ok þadan af skulum vær vænta, at i þessum heimi mun oss eigi þriota fulltingh naudsynligra hluta, en i (o)ordinni værolld muni vær samteingiazt þeim (i) eilifum fagnadi til lofs ok dyrdar drottni vorum Jesu Kristo, sa er med fedr ok helgum anda lifir ok riker einn gud i þrenninghu um allar aldir. Amen.

APPENDIX.

(Membranfragment 655 X¹ qv.; jvf. ovenfor S. 649²³—654⁸.)

logvm ef þess beidde þvrf¹ oc fylgia lagsm 25
 Enn er þeir voru sva allir eggiaþir til stafeste af hoffpingiom sinom, þa sendo þeir orþ Maximiano konvnge a þessa lund: Þinir ridderar ero ver, rex, enn þrælar gvþs. Af þer tokom ver [mala fyrir] erveþe varþ, en af honom vpphaf lifs; þer giolldom ver riddera systlo enn [gvþe] meinlayst(!) leif(!). Eigi mego ver at því fylgia konvnge, at ver neitem dominum nostrum oc dominum tuum, hvart þu uill eða eigi. [Ef ver erom eigi² til næ(y)ddir,

¹ þvrf¹ Fr.   ² [rettet; Eigi ver erom Fr.

at ver georem hann reiðan, þa munum ver hlyðnir vera þer enn
 sem hingat til, en ella munum ver honum lyða helldr en þer.
 Þessar hendr ero bunar at vega uikinga ok osk[ilam]enn oc ouine
 5 sına(!) oc þina, en þær kunnu eigi at beriaz i geng saclavsum
 mænnum oc rettl[atum. S]u er uar sysla at beriaz fyr rettlete oc
 fyr tru oc til friðar saclausum mænnum oc rett[latum]. En huerso
 megum uer þer truer vera, ef ver erom otruer guþe drotne uarom.
 Til þess toc[um ver] uapn at beriaz til friðar borgarmænnum
 varum, en eigi i gegn þeim. Guþe sorum uer fyr en konunge,
 10 [ei]gum uer af þui ecke hallda et efra sære, ep(!) ver briotum eð
 fyrra. Þat byðr [þu] oss at leiða crisna menn til pislra, eigi þarftu
 annarra til þess at leita, ver sialfer erom crisner aller. Ver siam
 nu hægna fyr Crist nafni liþsmenn uara oc samridara, oc hormoþ-
 um ver eigi ne gretum dæða brepra varra, helldr fægnoþom uer
 15 þui, at þeir uoro uerþær at deya fyr Cristi drotne Jesv. Enn
 eigi ervm ver sva a helliar þravm³ comner, at þv hafir allt raþ
 vart i hende; hofom ver væp(n) oc liþskost at veriaz, oc villiom ver
 eigi, þvi at ver villivm helldr deya saclavsir enn vega oc lifa seekir.
 Hvatke er þv byþr oss eða hvatke er þv leggr a hendr oss, þa
 20 erom ver bvnir vndir at ganga eld eða iarnn eða pislir. Enn
 cristna menn mego ver eigi pina, þvi at ver iatom oss sialfa cristna
 vera. Enn er Maximianus heyrþe þetta, þa scilde hann, at hvgr
 þeira var fastr i trv oc matte eigi yfir stigaz, oc sende hann .c.
 25 riddera sinna at hæggva Mauricius iarl oc alla fylking hans. Enn
 er hermenn konungs komo til þeira, þa vordvz þeir eigi ne i geng
 hioggv ne brvgþv scioldvm fyrir sic, helldr mintvz þeir a þat, at
 þeir iatto þeim domine, er eigi let sic veria, oc eigi callape hann
 ne lave vpp mivn sinn, þa er hann var leiddr til pislar. Þa var
 þackipir(!) vollr likomom retlatra, oc flvtv lękir heilags bloþs, þa
 30 er lif sitt let heilagr lyþr, sa er hafnaþe þessa heims hlvtvm fyr
 von himneskra hlvtá. Þar fell heilog fylking, su er nu trum uer
 at (i) himnum er oc lofar guþ með engla sveitum. En maðr het
 Victor, sa er eigi var vr þessi fylkingu, hann com at gangandi,
 þar er ridarar konungs sato glæder yfer fært[om oc] uapnum iarls
 35 manna. Enn er hann uarð uis af þeim, þvi(!) manfall þetta gegdi,
 þa lastaþi hann u[erk þeira] oc flyþi alt samsinni þeira. En þeir
 spurþu hann eptir, ep(!) hann uere kristenn, oc iati [hann þe]gar,
 oc uar þegar hæguenn af konungs mænnum, oc samtengþes hann
 iarls liþi i dæ[ða sinom]. En þesser ero nefder ur þui liþi, er
 40 i þarvm *Fr.*

þar fell: Mauricius Exsuper . . . . . tlus oc Victor. En annarra
 næpn(!) ero oss ocunn, en þar ero riten a lifs boc. E[n i þe]ssi
 fylkingu ero sagþer uæra tue(i)r pislavattar Ursus oc Victor, er
 pind[er voro] i castala þeim er Solodorum heiter. Enn Maximia-
 nus næþi eigi lengi at fagna grimum sigri, þui at þa er hann 5
 uilldi raþa fioraþum Constantinum inag sinn, þa uarð funden uel
 hans, oc uar (hann) tekenn i heraðe þui er Marsi . . . . .
 lif með grimum dauða. En margum uetrum siþarr . . . . .
 . . . . . kirkio geora til dyrþar þeim. En . . . . .
 . . . . . kirkio i annat sinn oc æca 10
 . . . . . , ...
 bacca, þa fundoz þar bein heil(a)gs manz þess er Innocencius het,
 er lenge hafþe i iorðu ueret leyndr. En þa uar hann upp tekenn
 oc feorþr til kirkio Maur(ie)ij oc samtengþr hans liþe [i sinum
 grep]te oc gaufgan, oc er hans minning hallden með messodege 15
 Mauricij oc . . . . . Þat georðes enn til iarteina, þa er smiþer
 marger como til kirkiogeorþar, at . . . . . smiþarinnar er
 heiden uar. En er sa var (at) smiþenne drottensdag nocorr(!),
 þa . . . . . uaro aller til tíþa farnar. Þa sa hann sanlega
 flocc pislaruatta guþs þyþsia(!) at . . . . . oc baurþo þo(!) þeir hann 20
 oc auitoþo [of] þat, er hann uann einn a helgum tíþum oc of þat
 er [hann] þorþe heiþen at ganga til heila[gs ve]res. En þetta
 georþesc af guþs uatum at smiþ[renn] leitaðe astsamlegs raþs, þa er
 h[ann rey]nde craft þeira, þvi at þar eftir for, at hann toc tru.
 Cona necquers manz gaufug[s haf]þe lenge siuc ueret oc matte 25
 eigi a fetr stiga. En hon bað buanda sinn f[æra sik] til kirkio
 Mauricij. En er hon var þangat boren af hondom manna, þa gek
 hon a sinum f[otum] alheil þatþan af beonum heilagra. Margar
 ero aþrar iarteiner, þær er þar georþoz i heilso oc i brautrecningo
 diaþla, þviat drottenn lettr ser soma at syna hvern dac(!) tacn 30
 sin fyr uini sina til lofs oc til dyrþ(ar) naf(n)s sins til þessa dags.

MAURUS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Her hefr upp sögu Mauri abbatis.

Heilagr Maurus var ens göfgazta oлдunga kyns, fadir hans
5 het Euticius en Julia moder hans. Hann var til læringar selldr
Benedicto abota, þa er hann var .xii. vetra gamall, ok þoat hann
væri ungr ath alldri, þa var hann roskinn ath godum sidum.
Honum wnni Benedictus wm hvern mann framm ok lærði hann
vandliga. Benedictus meinlætti ser marga wega bædi i vokum ok
10 fostum ok kulda, ok um langafostu þa hafði hann eeki klæda
nema haar(klædi) ok þoo fa ein. Hann matadiz eigi optar en tysvar
i viku ok þo litit, sva gerdi hann, medan hann lifde. Maurus lifði
ath dæmum meistara sins ok mæddi likama sinn i mörgum mein-
lætum, hann reis upp hveria nott fyrr en adrir ok hafði sungit .i.
15 salma, adr adrir klerkar kæmi ut, ok opt .c. salma eda allan
salltara, ok eigi song hann sidr um daga. Langt er ath tina alla
krapta Mauri, þviat lif hans var ath ollu ædra miklu, en vær
megim þat skyra.

2. Ðat var æ einnihverri tid, ath nockur tigginn madr bad
20 helgan Benedictum, at hann færi til heimkynna hans, þviat kona
hans, er skömmu adr hafði lettari ordit, var ordin od af dioffi, ok
sva barnit, þat er hun hafde fætt. Hann for med honum ok mællti,
at Maurus skyllde þar fyrir rada, medan hann væri heiman. Maurus
for þann sama dag med ödrum brædrum at binda korn, ok eigi
25 allskamt a braut. Þeir komo aptr nær midium degi, ok adr þeir
kæmi allt heim, þa var borinn a mot þeim sveinn einn mallaus
ok halltr. Fadir hans ok modir fellu til fota Mauro ok badu, at
hann gæfi heilsu syni þeira, en hann taldi sik sekan ok syndugan
fyrir gudi, ok eigi sig slika luti mega giora, ok kallade þat postola

verk vera at giora slíkar iarteinir. En þeir er honum fylgdu, toku at bidia honum hugganar. En Maurus var huggodr ok felldi tær, er hann sa þau klauckva, ok fell hann til bænar. En er hann hafdi lengi æ bæn werit, þæ tok hann stolo af halsi ser¹ ok lagdi yfir höfud ens siuka ok gerdi krossmark yfir honum ok leit upp 5 til himins ok mællti: «Dróttinn Jesus Kristr, þu er svo mælr vit lærisveina þina²: satt segi ek ydr, at allir hlutir þeir er þer bidit, þa truit þer því, at þer munit audlaz af gudi; syn þat oss nu þrælum þinum litlum ok syndugum, er treystumz i ordum þinum helgum ok þa tru höfum, er þu letz þer soma at veita oss.» 10. Sidan sneriz hann til ens siuka ok mællti: «I nafni heilagrar ok oskiptiligrar þrenningar ok holpinn af verdleikum ens helgazta meistara wors stattu æ fætr þina alheill ok retrr.» En er hann hafdi þetta mællt, þa spratt sveininn æ fætr ok geck þegar fraliga ok lofadi gud ok mællte: «Lofadr se gud skapari allra luta, sa er 15 ser let soma at græda mik fyrir verdleika ens helgazta þræls sins Benedicti ok ens sæla hans lærisveins Mauri.» Þa kom Benedictus ok þratt heim ok sagdi, at þeir voru þa heilir, er hann for ath hitta.

3. A þeiri tid komu sendimenn til munklifis heilags Benedicti, þeir voru or borg þeiri, er Cinomannica heitir, ok sendir af 20 byskupi þeim, er Berticiannus het, þviat sa enni helgasti byskup vissi heilagleik ens agætazta Benedicti ok sendi Plodegarium erkidiakn ok marga sidsama menn med miklum giöfum ok bad helgan Benedictum senda ser munkanockura vel lærda, þa er kynni regulohalld þat, er Benedictus hafdi sett, ok fyrirsögn hefði, 25 hversu munklifi skylldi setia. En hinn helgi Benedictus vissi adr en þeir kæmi, ok svo af hverio þeir foro. Ok þott hann vissi fyrir, ath þa nalgadz andlatztid hans, þa sendi hann þo Maurum ok fíora brædr med honum, ok mællti hann, ath þeir skylldu svo hlydnir vera Mauro, sem þeir höfdu honum werit. En munkarnir 30 urdu miog hryggvir vit þat, þviat hann hafdi sagt þeim andlatztag sinn, en þeir sa þar til hugganar, er Maurus var, eptir andlat Benedicti. En er Benedictus sa marga munka grata, þa kalladi hann saman alla klerkasveit sina ok mællti: «Svo segir Pall postoli, ath godgiörn er ast, ok godgirni astar vorrar skulum vær 35 mest rækia; fyrir astar sakir vit mik skulut þer huggazt nu, þviat mattugr er gud at senda ydr annan foringia, þann er miklu er dyrligri, ok þer megit þa lifa ath þess dæmum ok tenad hliota af hans verdleikum, ok þat er naudsynligazt ath sia ævallt vid

1 þer *Cd.*   2 sina *Cd.*

fiandans slægdum. En þat er wid þa at mæla, sem ek sendi til annarra herada, at þer sed traustir i hug ok styrkit hiortu ydur i heilagri sidsemi, ok vitid þer þat, ath því meiri laun munu þer taka af gudi, sem þer þolit meira vil fyrir hans sakir, ok latit ydr
 5 eigi hryggva andlat mitt, þviat ek mun ydr avallt vera tenadar-madr.» En er hann hafdi þetta mællt, þa kysti hann þæ Maurum ok leiddi þa til klaustradyra ok selldi Mauro regulobok, er hann sialfr hafdi ritad, ok gaf þeim blezan ok bad þa fara i guds fride.

4. Þeir hofu ferd sina þrim nottum eptir .xiii^{da}. dag iola, ok
 10 gistu fyrst i syslu Benedicti æ bæ þeim, er Voleia heitir, ok toku þar vit þeim munkar veggamliga, het annarr Probus en annarr Aqvinus. Þa hafdi Benedictus þangat senda enn fyrra dag. En er þeir Maurus höfdu lokit ottusöng um nottina, þa komu þar .ii. munkar, er Benedictus hafdi senda, Honoratus ok Felicissimus
 15 frændi Mauri, ok færdu Mauro gíafar þær, er Benedictus sendi honum; þat voru helgir domar, þrir spænir af krossi drottins ok af helgum dome Marie drotningar ok heilags Michaelis ok Stefani frumvotz Kristz ok heilags Martini, ok rit, er hann sendi Mauro, þat er svo mællte: Taktu vit hinum efzstum giöfum meistara þins,
 20 ok vænti ek þess, at gíafir þessar muni ydr hlifa vit ollum illum hlutum, ok þat vitradi mer gud giærdags, þa er þer vorut hedan i burt farnir, at þu mundir lifa þria vetr, fra því er þu kæmir i munklif, ok vera þæ innleiddr i fagnat drottins þins. Þat segi ek þer ok, ath ydr mun mart til torfella verda ok dvala i
 25 þessi ferd, ok mun fiande upp egna snöror slægdar sinnar i moti ydr. En allregi mun gud ydr fyrirlata, ok hann mun opt veita ydr girndir ydrar, ok lifi nu heill ok sæll.

5. Þadan for Maurus i þann stad er Vercellis heitir, ok þar dvaldiz hann tvo daga, ok fylltiz spasaga Benedicti um farardvol
 30 þeira. Harderadus felagi þeira skyldi ganga ofan or stöpli einum hafum, en andskoti hepti for hans ok felldi hann ofan, ok lamdiz hann allr ok var borinn i linduki til förunauta sinna nær örendr. Allir urdu þeir hryggvir vit þenna atburd, ok fëll þat einna næst Plodegario erkidiakni. Þar voru þeir fiortan daga, en honum þotti
 35 avallt helldr at ser aka. En hægri hönd hans, öxl ok armleggr þrutnadi miok ok bles alla, ok var þa ætlat, at læknar mundu skera eda svida hold hans. En Plodegarius villdi eigi þat, ok for hann til kirkiu, þar sem Maurus læ a bæn sinni, ok fell til fota honum ok bad med tarum, ath hann gæfi heilso Harderado ok leti
 40 eigi skera ne brenna hold hans. Sæll Maurus fell til bænar fyrir

alltare ok retti hendr sinar fra ser ok bad leingi fyrir enum siuka, sidan reis hann upp ok tok af alltari budk, er Benedictus hafdi sent honum ok helgir domar voru i, ok for til ens siuka ok tok span af krossi drottins ok gerdi kross med honum **æ** oxl hans ok a ollum armi ok mælti: «Sa gud, er holldgaz let eingetinn son 5 sinn af helgum anda ok beraz i heim þenna fra Mariu mey, ok var pindr til lausnar ollu mannkyni a þessum enum helga krossi, sa sialfr gud, skapare allrar skepnu, lati ser soma at græda þik fyrir krapt ens helga kross.» Ok er hann hafdi þetta mællt, þa sprack i þrim stodum ok fell or mikit blod. Plodegarius matti 10 eigi vatne hallda, er hann sa svo mikla iartein, ok lofadi gud ok enn helga Benedictum, er þa lærisveina hafdi fostrad, er slik takn giordu. Ok þangat for mestr luti borgarlyds, ok þotti hverr sæll, er sia matti Maurum. En eigi eignadi hann ser þetta helldr lausnara vorum Jesu Kristo ok drottinligum krossi ok verdleikum ens sæla 15 Benedicti. Harderadus var þa nær alheill ok bad Maurum, at hann færi eigi a braut enn næsta dagh, adr hann hefdi komit til hverrar kirkiu i borginni, ok færa lof gudi ok helgum monnum fyrir sakir heilsugiafar sinnar, ok þat veitti Maurus honum.

6. A fimtanda degi þadan, sem nu var greint, hofu þeir ferd 20 sina. Þa bar svo til, ath þionn þeira, sa er Serglus het, fell af baki ok a hvassan stein, ok er hann villdi upp risa, þa var hann allr lamdr, svo at hann matti hvergi hræra sik, ok brotinn var fotr hans enn hægri, ok allr var hann sarr. Maurus geck þangat ath, sem hann læ, ok hellt ath fæti hans enni winztri hendi, en 25 med hægri hendi gerdi hann krossmark yfir honum, ok mælti svo: «I nafne almattigs gud(s), þess er leysir med krapti sinum fiotrada ok þa sem i hoptum ero, riss upp þu heill ok þiona oss þrælum guds, svo sem Benedictus baud þer.» Serglus reis upp þegar heill, ok foro þeir til þess, er þeir komu til kirkiu. Þar sat madr fyrir 30 kirkiudyrum, sa er blindr hafdi verit alla æfi sina, ok bad giafar alla þa, er ut eda inn gengu i þa kirkiu. Hann heyrdi getid, ath Maurus var þar kominn lærisveinn Benedicti. En er Maurus geck or kirkiu ok forunautar hans, þa lagdiz enn blindi madr nidr a stræti fyrir þa ok kallade: «Ek særi þik, Maure þræll guds, fyrir 35 þa ena dyrligu pislarvotta, sem her hvila, ok fyrir göfugleik nafns meistara þins Benedicti, attu gefir mer syn af bænum þinum.» En er guds madr heyrdi þetta, bad hann, ath hann stædi upp, ok er hann stod upp fyrir honum, þa spurdi Maurus, hversu leingi hann hefdi þar verit. Hann sagdi, at sa var enn ellepti wetr fra 40

þvi, er hann kom þar. «Fyrir hvi, sagdi Maurus, hafa eigi þessir enir helguztu pislarwottar, er pinaz letu fyrir guds sakir, gefit þer syn, ef þeir villdi þik sia lata, þviat þeir mundu audlaz þat af gudi, þviat þeira er slikt at gera, en eigi wort, ok þurfum wær
 5 þeira æ hverri stundu.» Geck þa Maurus i brott. En þessi kalladi eptir honum akafliga ok taldi upp vesold sina. Þa hvarf Maurus aptr til hans ok felldi tær, ok sa i gaupnir ser, en stundum i himenenn, ok lagdi kross yfir augu ens blinda ok mælti: «Drottinn ok grædari Jesus Kristr, sa er satt lios er, þat er lysir
 10 hvern mann komanda i þenna heim, hann sialfr lati ser soma fyrir akall nafns sins at lysa þessum manne ok fyrir werdleika þessa heilagra piningarwotta, sem hvila i þessum stad, ok ens helga vors meistara Benedicti, ath sia madr megi lita dasamlig werk sialfs guds skapara allra luta ok lausnara wors ok hann at lofa feginsamligri
 15 röddu ok verki sannrar tru.» Ok er hann hafdi þetta mællt, þa fell þegar blod mikit af augum ens blinda manz, er Linus het, ok tok hann þegar syn sina ok sa sol, er hun skein biart, ok söng Benedicite med miklum fagnadi. Hann hafdi numit salltara ok allar hversdagligar tidir, svo at hann hafdi heyrt adra syngia. En
 20 er su iartein var sogd wm borgina, þa for þangat mikit fiolmenne ok badu, at Maurus skyllde gefa þeim blezan. En hann mælti sva: «Benedicat vos dominus in Syon omnibus diebus vite vestre.» Þat mælir sva: Blezi ydr drottinn, sa er byggvir i Syon, æ ollum dögum lifs ydvars. En hann mælti svo vid Linum, ath
 25 hann skyllde þar þiona gudi ok helgum pislarvottum hans.

7. Sidan foro þeir Maurus þadan i brott, ok er ecki getit um ferd þeira, adr þeir toko ser herbergi eitt kvellð nær kirkiu, er helgud var Mariu drotningu, ok þar var hus litid hia, er kona su var i, er Remicia het, ok sonr hennar, er legit hafdi tvo daga
 30 i dae, svo at menn vissu eigi, hvort hann var iendr eda eige. Kona su hafde mist bonda sins litlu adr, ok fell henne nær harmr sia allr saman, ok sat hun yfir syni sinum gratandi. En Maurus geck til kirkiu snemma nætr, sem hann var vanr. En er æ leid nottina, þa kom honum i hug, hve aum honum þotti vera kona
 35 sia, er sat yfir syni sinum nær daudum, eda hversu nær henne fell harmr sia allr saman, er su var eingi stund, er hun matti sig fra grati hallda. Þa fell Maurus til bænar af nyiu ok bad drottin, at hann miskunnadi konu þessi ok gerdi heilan son hennar. Þa reis hann upp af bæn ok for til felaga sinna hliodliga, ok
 40 vakti Simplicium munk ok bad hann upp risa leyniliga ok fylgia

ser. Ok er þeir komu til kirkiu, mællti Maurus: »Mikil sott er mer i því, er ek se konu þessa hryggva, ok vil ek, at vit farim badir til reckiú ens siuka manz, ok mætti svo vel verda, at haleit tign almattigs guds grædi hann.« Ok er þeir komu þar, þa mællto þeir svo: »Kristr drottinn ok grædari wor, einka won ollum siukum ok harmsfullum, sa er miskunnandi war eckiu þeiri, er færði lik sonar sins med miklu fiolmenne, ok reisti upp son hennar til lifs at asiandum flockum Gydinga, nu lati hann ser soma ath hugga þessa konu med þeiri somu milldi ok gialldi henne son sinn alheilan.« Ok er þeir höfdu þetta mællt, foru þeir i brott. 10 En sa er tva daga hafdi i dae legit an vitz ok mals, tok nu at mæla vit modur sina: »Hird eigi þu at grata, sagdi hann, þvíat med tarum eins þræls guds var ek aptr kalladr til lifs fra helvitis kvolum.« Ok er hann hafdi þetta mællt, reis hann upp ok for til kirkiu, þa er þeir sungu ottusong Maurus ok hans forunautar, 15 veik þegar þar at, er Maurus var, ok mællti: »At sonnu ertu sa, er mik kalladir fra domstoli þeim til lifs med þinum tarum ok verdleikum, er ek var til kvala dæmdr.« Sia iarteign for um allt þat herad, ok foru margir menn i moti þeim, þar sem þeir foru, ok sungu lof gudi þeim, sem svo dyrkar helga menn sina. Sa 20 madr het Olegius, er nu (var) fra sagt, ok tok munks wigslu i munklifi því er Sirensis heitir.

8. Þeir Maurus foru sidan ferd sina, þar til er þeir komu i þorp þat er Autisiodorensis heitir, ok var þat skirdags aptan. Þar heyrdu þeir getid Romani, munks þess er verit hafdi tænadarmadr 25 heilags Benedicti fyrir longu, sem sagt er i sogu hans. Þa hitti Romanus Maurum ok foronauta hans, ok bad hann, at þeir færi þangat allir um paskana. En Maurus var fus at finna Romanum ok einkum af því, ath hann vissi, at þa mundi heilagr Benedictus andaz þvottdaginn, ok hugdi gott til ath tala vit Romanum, ok 30 foru þangat fostudaginn, ok tok Romanus wel vit þeim. Forunautar Mauri keyptu fæzlu, þa er hafa þurfti um paskana. En þeir Maurus ok Romanus ræddu um dyrd eilifs lifs. En er þeir hófdu lokit tidum um morguninn, þa mællti Maurus vit enn helga Romanum: »Aa morgin er sa dagr, er heilagr fadir vor Benedic- 35 tus mun fyrirlata þetta lif ok stiga upp til eilifs lifs.« En er Romanus heyrði þetta, þa tok hann akaffiga at grata. Maurus villdi hugga hann ok mællti: »Oss hæfir helldr at fagna hans andlati, þvíat þar hófum vær nu mikinn fulltingsmann ok formælenda fyrir oss, ok er hann oss nu nalægari, hvar sem vær erum staddir, en 40

þa at hann væri her i heimi.« Ok þo at hann mællti slikt, þa matti Romanus eigi hallda sik fra tarum. Nott þa vakti Maurus ok foronautar hans, ok svo Romanus ok nockurir hans lærisveinar, ok sungu þeir allir salma ok bænir i minningu andlatz heilaghs

5 Benedicti eptir sid Romveria. En er nott su leid or hondum ok lokit var tertio um morguninn, þa var Maurus at kirkiu ok la a kirkiugolfi. Þa bra því vit, at hann þottiz vera heima i munklifi Benedicti, ok sa hann gotu liggia upp til himins austr fra kofa Benedicti; hun var þakin fogrum mötlum ok mörgum itarligum

10 steinum. Þessa syn sa med honum .ii. brædr. Þeir undrudu miok syn þessa. Sidan sa þeir mann a gotunni buinn virduliga ok biartan i alite. Hann spurde, hverr þessa götu ætti. Þeir kvoduz eigi vita. Þa mællti sa, er æ gotuuni var: »Þessa gotu stigr heilagr Benedictus upp til himins.« Sa annar, er sa syn

15 þessa med enum helga Mauro, var heima i munklifi Benedicti, en annar fiarlægr þeim stad, svo sem segir enn sæli Gregorius pave. Maurus sagdi vitran þessa Romano ok felogum sinum, ok helldu þeir þar gofugliga upprisutid drottins vors ok foru i brott annan dag i paskum. Þa mællti Romanus vit enn sæla Maurum: »Ef

20 ek mætta fyrirlata þenna stad, þa munda ek giarna þer fylgia, enn kærastu vinr; nu bid ek, ath gud almattighr se ævallt med þer ok brædrum þinum ok leidi ydr til sannrar fyrirheitziardar, þeirar er hann het voldum monnum sinum.«

9. Þadan foru þeir til þess stadar er Aurelianus heitir, þar

25 var þeim sagt andlat Berticiamni byskups, ok þat med, ath annar var til byskups tekinn ok vigdr i hans stad, sa het Dompnulus. Þessi tidendi öflodu þeim ahyggiu mikillar ok hrygleiks, ok vissu eigi, hvat þeir skylldu til rads taka. Heilagr Maurus mintiz æ spasogu meistara sins, þa er hann sagdi mart torvelligt vera i

30 þessi stundligri dvol, þvíat gud launar þat margfalldliga, er menn þola til vandræda her i heimi fyrir hans sakir; «letz hann oss ok, sagdi Maurus, avallt fylltingsmadr(!) vera skylldu. Abraham hofutfadir for a brótt af fodorleifd sinni at bodordi guds ok til annars landz ok audladiz af gudi blezan allz sin(s) kyns. Vær skulum

35 ok gladir vera i þessi utlegd ok bida svo hugganar af gudi ok likiazt eptir meistara worum, er geck fra allre eigu sinni, ok um sidir leyndiz hann fra fostra sinum ok villdi gud(i) einum lika ok at honum einum hyggia, ok fyrir þat audladiz hann mikla miskunn ok tign af gudi, svo at eingi hefir fremri verit heilagra manna, þa

40 er postola leid, ok setti fleiri munklifi en nockur annarra ok færði

gudi margar þusundir algerra munka.» En af þessi aeggian heilags Mauri þottuz þeir þegar stodugari vera en adr ok spurdu leidtoga sina, hvat þeir skyldu til rads taka. Harderadus mælti: »Þat syniz mer til liggia, ath vit, er eptir ydr vorum sendir, ok er sem þer hafit fyrir vorar sakir þolat mikit vil ok erfidi i þessi för, ath vit leggim þat erfvidi a ockr at fara til fundar vit þenna byskup, sem ockr er okunnigr, ok segim honum allan tilgang farar vorrar, ok kunnim sidan ydr skyrt ath segia hans vilia, en þu bid her, enn göfgazti fadir, i þeim stad, ok brædr þinir þeir sem med þer ero. En ef sia byskup vill eigi þat gera lata, sem hinn fyrri byskup sendi ord til, þa munum vær finna adra gotu, ok mun gud eigi lata verða þarflaust erfvidi ferdar ydvarar.«

10. Sidan foru þeir til þess, er þeir komu til borgar sinnar, ok tok byskup vid þeim forkunnar vel ok het þeim þegar audæfum sinum ok allre virðing þeire, er þeir höfdu adr haft. Þeir sogdu honum fra för sinni ok letuz þat hafa aflat, sem þeim var bodit, ok spurdu, hversu hann villdi þenna lut vera lata. En honum kvodz(!) ecki mikit um utlenda menn ok letz ecki mundu klaustra smida lata at rade utlendz manz. En er Harderadus heyrdi, at byskup tok þvi ecki flíott, þa sendi hann frænda sinn, er Hardemarús het, til fundar vit Maurum, ok bad hann eigi hryggvan vera um þessa sök, helldr skyldi hann fara til herads þess, er Andegaunensis heitir, ok kvaz hann þar mundu fyrir vera, þa er þeir kæmi þar. Maurus vard gladr vit þetta ok felagar hans. Sidan foru þeir i þann stad, er Testis heitir, ok fundu þar Harderadum ok konu hans, er Cecilia het, ok sonu þeira, ok höfdu þau þar bedit tvo daga ok buit þeim goda veizlu. Þa gengu þeir Maurus ok Harderadus brott fra odrum, ok Cecilia kona hans, til tals, ok sagdi Harderadus allt, sem farit hafdi med þeim byskupi. Þa spurdi Maurus, hvat til rads skyldi taka. Harderadus svaradi: »Ek a mann þann, er Florus heitir, hann a miklar eignir i herodum þessum ok odrum, ok hann er mestr höfðingi æ ollu Fraklandi, þa er konungrinn lidr, ok hefir svo mikil metord af honum, at hann dæmir nær um oll mæl, þau sem verða milli manna i hans riki, ok þott hann starfi i mörgum veralldligum ahyggium, þa þionar hann þo stadfastliga almattigum gudi, ok hann vill munklifi reisa lata af sinum eignum, ok þangat ætlar hann ser til, þa er hann fær leyfi til þess af konunginum. Hann er kvongadr madr, ok eigi af því at hann girntizt þat, helldr let hann at

bæn konungs ok frænda sinna; hann a einn son vit konu sinni, ok ætlar hann honum i þat munklifi, sem hann lætr gera, ok þangat ætlar hann ath fæ þa menn, ath algiorvir se i klerkdomi ok godum sidum, at sonr hans læriz af þeim ok þeira dæmum.

5 Nu ætla ok at gera mann til hans, þann er skyri fyrir honum sök hingatkomu ydvarrar, ok sa segi oss sidan hans vilia, ef hann vill eigi sialfr fara at finna oss. En vær munum fara fyrir til þess stadar, sem hann hefir ætlat, at munklifit skyllði setia, ok litum a, hverso oss syniz sa stadr til þess fallinn.« En er Maurus
10 heyrði þetta, þa vard hann hardla feginn, ok foru þeir þegar annan dag til þessa stadar.

11. Þa red fyrir Fraklandi Theobertus konungr, ok var Florus i ferd med honum ok metinn allra manna mest. Ok er sendimadr Harderadi hafði uppborit erende sin fyrir Florum ok
15 sagt honum, at þeir Maurus voru þa æ ferd komnir, ok sva ath Dompnulus byskup villði eigi vit þeim taka, þa geck þegar Florus æ konungs fund ok sagði honum, hver sok til var, er Maurus var þangat kominn, ok sidan sagði hann konungi sinn vilia ok beiddi, ath hann leyfði, ath Florus leti munklife setia, ok sidan
20 redi Maurus þar fyrir. Konungrinn svaradi: »Svo sem þu hefir oss hingat til truliga þionat ok gert i ollu vorn vilia, þa megum vær eigi synia þer þess, sem þu bidr, ok far þu sem fyrst ok finn þa menn, er þer hafa ord sent, ok mun ek til leggja mina ham-
25 ingiu, ok tak vit þeim enum helgum monnum wirduliga, ok giörr þat, er þik fysir ok gudligh tign lætr þer i hugh koma; bid þa helgha menn, ath þeir arni oss ok sonum vorum miskunnar vit gud, ok at þeir bidi optliga fyrir ollu landzfolkinu, ok seg svo, at vær erum bunir at veita þeim hlydni i ollu því, er þeira embætti heyrir til; bid ek, at þeir halde vel reglum sinum eptir bodordi
30 meistara sins. Ok ek mun smida til afla, eptir því sem þu beidir, ok sia smid verdi skiott algjör.« Sidan for Florus med þessum ummælum konungs til bæiar sins þess er heitir Glannafolium.

12. En er Maurus ok Harderadus urdu varir vit kvomu Flori, þa gengu þeir a mot honum, ok þegar er þeir hittuz, ste
35 Florus af baki ok fell til fota enum helga Mauro. Ok er hann reis upp, þa mintuz þeir til ok felldu tær fyrir fagnadi. Sidan tok Florus ena vinzstri hönd Møri¹ ok kysti æ sidan ok mælti: »Mikill fagnadr er oss a hingatkomu þinni, þar sem þu ert þræll ens hæsta guds ok lærisveinn ens helga Benedicti, þvíat hans

vegr ferr nu um allan heim, ok lofat se nafn drottins, þess er þik sendi ok þina forunauta til þessa herada ok oss til tenadar. « Annan dag eptir syndi Florus Mauro stad þann, er hann ætladi munklifit at setia. Þá sendi hann eptir syni sinum Bertulfo, ok selr hann i hendr Mauro til læringar. Hann var þá atta vetra 5 gamall. Þá lysti ok Florus yfir því, at hann ætladi ser þangat, ef hann fengi leyfi til þess af konungi. Sidan let hann samna smidum mörgum ok verkmonnum, ok var þar munklifit reist, er odrum megum var fiall, en odrum megin á mikil. Fyrst var þar kirkia gior, ok sidan er vigd var, var helgut enum sæla Martino 10 byskupi ath radi Mauri, ok þar var hann grafinn at þeiri kirkiu.

13. Florus hafdi haft einn steinsmid fra konunginum, hann var lærdr madr. Þat var einn dag, at Maurus sat uti hia, þar er þeir smidudu, ok sa a bok sina, ok þar var Florus hia honum, ok skyrdi Maurus honum af bokinne. Þá vard þat, at smidr sia 15 fell ofan af hinum hæsta steinvegg ok æ einn mikinn stein, hann fell a bak aptr ok lamdiz mi(o)k. Allir ætludu hann andadan ok ræddu um, hvar hann skyldi grafa, þvíat blod fell hvervetna um hann. Þá komu þeir til Maurus ok Florus þar til, sem hann la. Maurus baud, at hann skyldi bera til kirkiudyra. Hann bad þá 20 adra i brott fara, en hann fell til bænar fyrir alltare, ok er hann lauk bæn sinni, geek hann ut ok gerdi krossmark yfir enum lamda ok mællti: »I þess nafni, er manninn skapadi or leiri iardar ok gaf honum lifs anda, ris upp þu heill ok smida klaustra þenna, þar til er lokit er.« Hann aurdgadiz upp þegar, ok sem hann vakn- 25 adi af svefni, ok undradi, er hann var þar kominn. Maurus sagdi, at adrir baro hann þangat. Ok er hann var þangat kominn, komu þeir þar Florus ok Simplicius. Florus fell til fota Mauro ok mællti: «Ath sonnu er þu Maurus lærisveinn Benedicti, þess er vær heyrdum opt fra sögd þvíilik takn.» Ok eigi þordi hann at 30 koma vid klædi hans.

14. En þá er sa kom til smidar er græddr var, toku nöckurir enir verri menn at amæla enum helga Mauro ok sögdu, at hann hefði þessa iartein til þess gert, at hann væri þá meira virdr en adr, en eigi fyrir sakir gæzku, ok hann mundi því farit hafa fra 35 sinu odale ok til fiarlægra herada, ok svo at hann mundi slika luti gera af nockorum golldrum en eigi af guds krapti. Ok er þeir ræddu slikt, þá hliop diofull i þria verkmenn ok kvalde akafliga, svo at einn feck bana af, sa het Flodegissus. En er guds madr

fra þat, felldi hann tar ok geck til kirkiu Martini, ok bad fyrir
 enum andada ok svo fyrir þeim, er ohreinn andi kvaldi. Sidan
 reis hann upp af bæn ok geck þangat, sem enir odu menn voru.
 Þeir rifu klædi af ser med tonnum. Hann gerdi krossmark yfir
 5 þeim ok mælti: «Drottinn vor Jesus Kristr, eingetinn guds son,
 sa er þann matt gaf lærisveinum sinum, at þeir trædi undir fotum
 höggorma ok eitorma ok allan uvinar krapt, leysi hann ydr nu af
 þessi diofuligri kvol.» Þeir gnistu tönnum ok iusu molldu i höfut
 ser, en hann geck at þeim eigi at sidr ok retti fingr sinn i munn
 10 þeim. En ohreinn andi matti-eigi þar ut fara, sem fingr hans
 voru fyrir, helldr for hann med saur i brott. Þa baud Maurus,
 at enn andada skyldi bera i kirkiuskot, ok svo var gert. Hann
 vakti alla þa nott ok bad med tærum, at hann gæfi lif enum
 andada, ath eigi vægi diofull sigr a honum. En um morguninn
 15 eptir let hann Simplicium munk syngia messo fyrir þeiri enni
 somu salo, ok er messo var lokit, þa gengu þeir þar til, er likit
 la. Þa mælti Maurus: «Drottinn Jesus Kristr, þu er upp reistir
 Lazarum, er fiora dagha hafdi i grauf legit, ok fyrir bænir þræls
 þins Helye lifgadir þu eckiu son, ver þu nær oss þrælum þinum
 20 ok gialld þeim likama önd sina, þa er diofull tok i brott med
 mikille kvol.» Ok er hann hafdi þetta mællt, þa skalf likit, ok
 eptir þat settiz madrinn upp. Maurus mælti þa: «Ef þu villt
 lifa, þa far þu i brott þegar ok kom all dri i þenna stad sidan.»
 Þetta baud hann honum fyrir litillætis sakir ok þess, ath hann
 25 villdi eigi ordlof af monnum hafa fyrir þetta verk.

15. A enum atta vetri þangatkvomu heilags Mauri var
 klaustrid algert. Þa var Eutropius heilágr byskup i því heradi.
 Fiorar voru kirkiur i munklif Mauri. Ein var helgud Petro
 postola, onnör Martino byskupi, þridia Severino byskupi, en fiorda
 30 var giör æa þa leid sem enn hæsti turn, ferskeytt at vexti, ok var
 helgut enum sæla Michaelle höfudeingle. Florus mintiz þa þess,
 er hann hafdi heitid, ok for til fundar vit konung ok bad leyfiss
 af honum til þess at taka munks vigslu ok þann sid, er þar æa at
 fylgia, ok bæta svo yfir misverka sina, er hann hafdi gert i veralld-
 35 ligri atferd, med bænum ok odrum andar avóxtum. En er konungr
 leyfdi eigi þat, þa vard Florus ugládr ok villdi þo eigi skiliaz vit
 konunginn. Konungrinn bad hann þar vera nockura daga, ok svo
 gerdi hann. Konungr spurdi vandliga ath Mauro ok iarteignum
 hans ok lifi ok allri atferd, eda hve margir munkar komu þangat
 40 med honum. En Florus sagdi honum allt greiniliga slikt, sem

hann vissi af. Þá mællti konungrinn: «Ef ek víska, ath þat likadi guds þræli, þa væra ek fuss ath sia hann ok stad þann, sem þar er reistr, ok vegsama hann med konungligri giöf.» Florus mællti: «Leitum fyrst ath þvi, hversu þetta hugni enum helga Mauro, ok gerum sidan eptir þvi sem honum þickir vera eiga.» Sidan sendi konungr hann þangat ok mællti svo: «Kunn þu bratt ath segia oss, hversu hann vill vera lata um þangatkvomu vora. Mikit þætti mer undir þvi, ef Mauro þætti svo vera mega, ath ek væra vit staddr, þa er þu leggr nidr veralldligan buning ok locka þina.» En er Florus kom til munklifiss Mauri, ok margir gaufgir menn med honum or höll konungs, þa sagdi hann bratt Mauro vilia konungsins. En heilagur Maurus leyfdi þat, eptir þvi sem konungr beidde, ok kvad æ skyrt um dag, hvenær hann skyldi koma.

16. Konungrinn kom ath nefndum degi. Gengu þaa i mot honum allir munkar ok toku vel vit honum ok lidi hans. Konungrinn virði þa litils metord sin ok tign, er hann hafdi af landzmonnum sinum, ok um morg lond onnur foru hans agæti, hann fell til fota enum sæla Mauro med miklu litillæti i purpuraklædum ok dyrligu konungsskrudi, ok bad enn sæla Maurum med tarum, ath hann helldi bænum fyrir honum ok ollum hans undirmonnum. Þa tok Maurus i hond honum ok reisti hann upp. Konungrinn mællti þaa: «Agæt er tign meistara ydvars, ok fyrir longu kunnig hingat um lönd, þviat kraptr hans heilagleiks ok agæt verk, þau er vær heyrdum fra honum sogd, reynaz nu verda hversdagliga giör fyrir bænr ydrar ok verdleika, ok veitir þat oss mikinn fagnad.» Sidan bad hann Maurum, at munkar tæki hann i sveit sina ok samlag, ok nafn hans væri ritad med þeira nöfnum. Hann fal þeim a hendi son sinn Theodebaldum, ok baud honum sveininum ath vera eptirlatr enum sæla Mauro ok brædrum ok hagfelldr þeira stad, ok hann væri tenadarmadr ok hlifeskiolldr þeira optliga. Þa spurdi konungr, hverir þeir væri, er þangat komu med honum, ok mællti, at þeir skyldu standa allir saman, ok spurdi, hvat hverr hetu. En er honum var sagt, þa mintizt hann til þeira allra, ok sidan kysti hann allt munka lid. Ok er hann sa Bertulfum hia odrum brædrum, þa spurdi hann, hverr sa væri enn unge munkr. Maurus sagdi honum, ath sæa var son Flori. Þa kalladi konungrinn hann til sin ok fal hann æ hendi Mauro fyrir astar sakir vit fodur hans. Sidan kannadi hann öll munkahuss ok hugdi at,

1 hversu Cd. 2 sagdi Cd.

hversu honum þotti smídat vera, ok leitz vel æ. Eptir þat geck hann til Petrs kirkiu ok gaf til þess stadar þorp nockut, er Boskus heitir, ok ónnur þorp, þau er þar lagu i nand, ok let rita æ stadar-skra þessar tilgiafir allar. Þa lysti konungr yfir því, at hann

5 mundi allt þat veita Mauro, sem hann beiddi æ þeim degi. Þa geck Florus til konungs ok bad, at hann leti giðra bodord konungligrar tignar yfir testamento því, sem hann let rita, ok þat veitti konungr honum. Þa voro færðar þær giafir þangat, er Florus gaf til stadarins, þat var bæde gull ok silfr ok gimsteinar ok klædi

10 dyrlig. Sidan gaf hann frelsi .xx. þrælum sinum ok þar med godar giafir. Eptir þat geck hann til alltaris, þar sem Maurus var fyrir ok óll klerkasveit, en odrum megin hia alltari stod konungrinn ok fylgd hans. Þa leggr Florus nidr allt heimsskraut; klyfti aboti fyrst af hærri hans, ok þa konungr næst, ok sidan hvern at ódrum merkis-

15 manna þeira, er konungi fylgdu. Konungrinn felldi tar fyrir fagnadi, er hann sa svo mikla godfysi med honum. Þa kalladi hann til sin broðurson Flori Landramnum ok feck honum velldi þat allt, sem Florus hafði adr haft. Sidan bad aboti konunginn, ath hann gengi i hus þat, sem gestir voru vanir at vera ok af

20 virktum var gert. En er konungr kom þar, þa fell enn sæli Maurus til fota honum klöckvandi. Konungrinn reisti hann upp ok spurdi, hvat hann villdi. Maurus mælti: «Sia er bæn ens minzta allra þioda, þeira sem her eru i þessum klaustra, at þer sed her i nott ok lid þat allt, sem ydr fylgir, ok neytid her þeira

25 guds giafa, sem brædr hafa ydr fyrir buit med godfysi.» En er konungrinn taldiz undan því litillatliga, þa mælti radgiafi hans, sa er Ebbo het, enn spakazti madr: «Veitid þeim þetta, herra, er þeir bidia med svo miklum godvilia, ok uggi ek, at gud reidiz oss, ef vær reitum i nockuru hug þeira.» Ok þa veitti konungr

30 þat, sem þeir bædu. En adr þeir foru i brot, þa let hann þangat kalla Florum. En er konungr sa hann klæddan munkaklædum, felldi hann tár ok mælti: «Þackir geri ek almattigum gudi fyrir þinni godfysi. Bid ek þik, ath þu þioner nu gudi þinum þeim mun betr ok rækiligar i þessi enni helguztu atferd, sem nu þionar

35 þu ædra konungi, en þa er þu hellt upp voro hofdi ok hafdir veralldligan bunad ok styrdir virduliga því valldi, sem þer var i hendr feingit, ok þu megir svo heimtaz fram i godlifi, sem salmaskalldit segir, at helgir menn munu fara af krapti i krapt, til þess er þeir sia gud guda i Syon.» Sidan tok konungrinn blezan af

40 Mauro abota ok for a brott sidan,

17. Annan dag for aboti at sia þorp þat, er konungrinn hafdi gefit til munklifissins, ok dvaldiz þar tvo daga. Þangat var færdr kararmadr, sæa er .vii. vetr hafdi i kór legit i því sama þorpi, ok var þa vitlaus; ok er guds madr signdi hann, reis hann upp þegar alheill, svo sem honum hefdi ecki til meins verit. 5 Sidan for aboti heim ok kannadi lif ok sidu lærisveina sinna, svo sem gert hafdi enn sæli Benedictus, ok eggdiadi þa til gods lifs. Aa odru æri þangatkvomu Mauri. rediz margir menn þangat ath þiona þar gudi. Sumir selldu sono sina til læringar enum helga Mauro. En er .vi. vetr ok .xx. voru lidnir fra því, er munklift 10 var sett, þa voru þar .c. munkar ok fiorir tigr; su sama tala hellzt leingi sidan, ok villdu menn hvorki auka ne minka þa tólu, er Maurus hafdi sett, ok matti þa vel endazt þat, er þar la til, ef eigi var fleira lid. En þa er Florus hafdi þar verit .xii. vetr ok þria manadi ok þria daga, þa tok hann sott ok andadiz .xii^{mo}. 15 kalendas Septembris, ok for til guds.

18. Theobertus konungr hafdi .xiii. vetr radit fyrir Fraklande, þa er hann let velldi af hendi, ok tok konungdom Theobaldus son hans. Hann stiornadi miok eptir því sem fadir hans ok var vel vit enn sæla Maurum ok klerka hans. Hann for 20 eptir andlat fodur sins at finna enn helga Maurum ok færði honum godar gjafr ok gaf til stadarins tvo bæi; hann vard skamlifr. Eptir hann tok riki Lotarius, hann for opt at finna Maurum ok sotti miok eptir hans radum. Þat var eitt sinn, at Maurus sendi .ii. brædr til hans af nockurum naudsynium, tok hann vit þeim 25 forkunnar vel ok let þegar til reidu þat, sem þeir beiddu. Hann spurdi þa vandliga at, hversu mikil tillaug enir fyrri konungar hefdi haft til munklifis þeira. En þeir sögdu honum þat glögliga. Þat var einn dag, at Maurus ok nockurir brædr med honum foru i þorp, þau er þangat lagu til munklifis þeira, ok komu þar sem 30 Gandiacus heitir. Þa geck Maurus til bænar i hus nöckut, ok .ii. munkar med honum. Ok er þeir höfdu setit þar um hrid, þa var þeim sagt, ath Ansegarius erkidiakn var þar fyrir dyrum uti ok villdi hitta Maurum. Hann baud honum inn at ganga. Ok sidan er þeir höfdu talat slikt, er þeim var skyllnaz, kalladi Maurus til 35 sin Simplificium munk ok mælti vit hann: »Þessum manne eigum vær vel ath fagna, þvíat hann er enn kæraste vor win ok var fyrrum heimamadr wor, ok skulum vær byrla honum astar vín ok heilagrar elsku sem andligir menn andliga.« Simplificius mælti: »Eigi höfum vær meira vin en i einu litlu keru, þat sem vant er 40

ath hanga i kofa worum.« »Ber þó þat hingat,« sagði Maurus. En er þat kom, mællti hann: »Takit oss ok nockut braud.« Maurus gerdi krossmark yfir kerino ok mællti: »Mattugr er gud, sa er matbord bio þrælum sinum i eydimork ok let vatn gnogligt
 5 spretta fram af hellu einni, þa er Gydingum var vatzfatt, ok enn hefir hann matt til þess at gefa oss þrælum sinum gnott wins, svo at vinniz, sem vær kunnum oss þörf til.« Af þessu enu litla keru drucku siautigi manna, ok drack hverr af þrim sinnum, ok var þa kerit fullt, er þeir höfdu druckit, svo sem fyrir öndverdu¹. Sia
 10 iarteign þotti þeim lik vera því, sem Heliseus spamadr gerdi, er hann fæddi leingi marga smidu med litlum mat. Eptir þat for Maurus heim ok forunautar hans, ok mætti siukum manne midleidis ok gerdi krossmark a mot honum, ok tok sa þegar heilsu.

19. A þeiri tid kom Lotarius konungr i þat herad, ok sendi
 15 ord hinum helga Mauro, at hann kæmi til motz vit hann. Maurus for þegar ok nockurir brædr med honum. Konungrinn gaf til stadar þeira þorp þat, er Blazon heitir, ok bæ þann, er Langavollr heitir. Þa bad enn helgi Maurus konunginn leyfiss til þess, at þeir munkar ok hann sialfr kiöri mann til (a)bota, þann er þeim
 20 syndiz vel vera tilfallinn, ok konungr leyfði þat. Tok hann blezan af abota ok for heim sidan. Heilagr Maurus sagði svo brædrum sinum, ath hann villdi nidr leggja umönnun ok forrad stadarins, ok kvedz vilia lata gera ser kofa hia kirkiu Martini byskups ok i því husi vera, medan gud ynni honum lifs, ok þar
 25 þiona gudi utan alla veralldar gledi; kvedz hann ok vita, at eigi var langt eptir lifstunda hans, at því sem enn helgi Benedictus spædi um alldr hans, ok þa mundi hann þria vetr hafa olifat. Þa voru þirtigir vetra ok atta vetr fra því er klaustrid var reist. Þa let hann kalla til munka alla ok lærda menn, ok spurdi, hvern
 30 þeir villdi til abota kiosa. En allir mælltu ok sogduzt vilia, ath hann kiöri, ok kvadu hann giörst vita allra þeira skaplynde. «Þat synizt mer, sagði hann, ath Bertulphus se til abota tekinn med godu samþycki brædra ok settr i sæti Mauri.« En hann geck þa i kofa sinn ok .ii. munkar med honum, þeir sem honum
 35 skylldu þiona, þeir hetu svo Primus ok Avianus.

20. En er heilagr Maurus hafde sva leingi lifat, halft fimta misseri, ok þiad likam sinn mörgum meinlætum, þa var eina nott, er hann geck til kirkiu Martini, sem hann var vænr, ok villdi inn ganga, sa hann dioful standa fyrir ser ok hafdi mikinn flokk

40 1 öndvördu *Cd.*

uhreinna anda; hann bannadi Mauro at ganga i kirkiuna ok mællti vit hann: »Heill sva Maure, þu er svo hefir oss opt i brott keyrt af worum sætum ok bygdum ok farit fra þinu heradi, kunnmonnum ok frændum til þessa okunnu¹ herada. Nu munum vær hefnaz vit þik ok hafa fram allan maett illzsku vorrar i gegn 5 þer, sva at vær munum koma ath ydr sott mikilli ok illri ok drepa svo nidr nær allt munkalid, ath fair einir munu eptir vera, ok mun ek nu wegga sigr a þinum monnum, þviat þeir hafa mart eptir mer lifat.« Maurus mællti: »Avita mun drottinn þic, andskoti, um mæl slik ok lygi þina, þviat þu ert sva sem fader 10 lyginnar.« Þa hvarf uhreinn andi fra aughum hans sva sem reykr. Eptir þat vard gnyr mikill ok ogurligr, sva at Mauro þotti skialfa allt klaustrid, ok vit þann gny wöknudu brædr ok woru lostnir myklum otta ok hræzslu, ok wissi eingi, hveriu sæta mundi, ok risu upp til ottusaungs. Heilagr Maurus vard hryggr 15 miög vit syn þessa ok wit þat, er hann hafde heyrt, ok geck inn i kirkiu ok bad drottin, at hann leti ser soma ath birta honum sannleik af þeim lutum. Þa vitradiz honum eingill guds ok mællti vit hann: »Hvi ertu svo hryggr, en kærsta sala guds, af þeim lutum, sem af sialfum gudi ero fyrirætladir? en diofull veit, 20 hve mart verda mun, þott hann se upphaf allrar illzku ok lyghe; þat skalltu vita, at hann hefir eigi þetta sagt af sinum vilia helldr ath guds bodordi, þviat þat er sumt satt, er þu heyrdir, þviat mestr luti munka þessarra munu saman samnaz til drottins æ skamri stundu, svo sem gud hefir fyrir hugat; en þat er eigi satt, at hann 25 sagdiz sigraz mundu a lyd þessum, þviat hann mun æ eingum þeira sigr vinna, þar sem þeir ero lærdir þinum aminningum ok þinum bænum, ok mun hvern bida andlatztidar sinnar; ok þa er þessir ero andadir, munt þu ok andazt.«

21. Eptir þessi ord hvarf syn sia fra honum. En um morg- 30 uninn eptir sagdi enn helgi Maurus brædrum þa luti, sem honum voru vitradir, ok talde leingi fyrir þeim af fodurligri ast ok sagdi sva, ath þat endimark hafde drottinn sett þessa lifs, sem eingi daudligra manna, þeira er bornir voru i þenna heim, matti um lida. Nu er oss þat eina til at færa oss vel i nyt þat, er drottinn 35 hefir skyrt gert fyrir óss, ath vær munum skamma eiga idranar stund, ok er þvi meiri naudsyn æ at vanrækia eigi þat, sem hann villdi vara oss vit adr, ok skylldum vær nu af þvo syndaflecka vora med idranar tarum ok aþian likama vors, þviat þa fituar

ondin, er likaminn megriz. Giorum vær, sem spæamadrinn mælti: ransokum ahyggjusamliga gotur vorar ok verk, ath vær komim med iatningum fyrir andlit drottins, ok vær megim innganga med ymnum ok odrum lofsöngum i hlid hatidligrar borgar, ok verdim
 5 þess makligir at sia birti almattigs guds med ollum helgum ath eilifu. Nu vitum vær, brædr, at nær er su tid, er domr hefz upp af husi guds, en domar hans eru stundum leyndir, en allir rettir. Giorum nu, sem samir þrælum guds, ok færum verkkaup vor, verum vakrir ok varir um oss med ollu, ok gongum eigi i snorar
 10 andskota, þær sem hann hefir a gotu fyrir oss, þviat nu er komin en elliða tid, þat er en efzta tid lifs vors.«

22. Af þessi aeggian ok aminningu guds manz tok sia oll munkasveit ath bua sig fyrir til ennar efzta tidar, svo ath allir stigu upp utan efa til himneskrar fôdurleifdar, þa er þeir lidu fram af
 15 þessa heims lifi. Sidan kom sott med svo miklum haska ok akafa, at adr en .v. manadir eru lidnir, þa hófdu andazt .xiiii. munkar ok .c., en eptir voru .xxiiii. af þessum mikla safnadi. Þa tok enn helgi Maurus sott ok lagdiz nidr i kirkiu heilags Martini fyrir alltare ok hafdi harkædi eitt undir ser. Hann andáðizt
 20 .xviii^{da}. kal. Februarij manadar, þa er hann hafdi adr bergt holde ok blodi drottins vors Jesus Kristz, ok fór þegar til guds, ok var grafinn i þeiri somu kirkiu til hægra vegs alltaris. I þeim stad veitaz margir velgerningar fyrir verdleika ok bænir heilags Mauri til dyrdar gudi. Bertulfus aboti lifdi sidan tvo vetr. Eptir þat
 25 var Florianus aboti son Harderadi leidtoga Mauri, ok hafdi Maurus hann lærðan. Svo teliaz lifðagar en(s) sæla Mauri, at hann var fornadr gudi ok selldr til læringar enum helga Benedicto, þa er hann var .xii. vetra, ok var med honum .xx. vetr; þa telzt alldr hans allr saman .lxxii. vetr ok dagar .xiiii. Per omnia benedictus
 30 deus in secula seculorum. amen.

MICHAELS SAGA.

(Cd. 657^a qv., A; Cd. 657^c qv., B; den sidste har kun Slutningen af Sagaen).

(Prologus).

I nafni gręðara varss herra Jesu Kristi byriaz her litill bęk-
lingr heilags Michaelis hofuđengils, til þess eina skrifađr ok saman- 5
settr, at hann iafnlega lesiz æ messuđagh Michaelis kirkiusoknar
monnum til skemtanar, einkanlega i þeim stęđum¹ sem hann er
kirkiudrottenn yfir, at því ęllu sętari verđr hans minning i rett-
latra manna hugrenning, sem firir þessa litlu ritning verđr ollum
kunnari hans ægęta virđing. En því kunnur ver at skrifa skamt 10
en eigi langt af þessum haleitum merkisberara Mikaele, at hans
atferđ ok unađsemd er meirr i laynum himnanna firir æliti ok æ-
synd eilifs ok osyniligs domara, en firir manna augum æ iardriki
til langra eđa opinberra frasaghna. Liost verđr skynsaumum
manni, at vorkynd letis vors er saunn, þo at stutt verđi fyrst, firir 15
þa sauk at syndugr mađr ma taka morg orđ af engiligri natturu
hręddari en af mannligri, þvíat hennar stetr ok astuđ er hreinni
ok helgari en hvat annat; firir þa sauk ađra at þessa frasaugn ma
eigi birta međ ættartęlum iarđneskra manna sem annarra heilagra
manna, eigi nęfnum feđgena, eđa rikdomi fręnda, eigi upprunasęgu 20
mannzins eđa frumvaxti(!) tįða, þvíat þvílikir hlutir allir geraz i
heimi vęrum; en kynferđ Michaelis er eigi af dauđligum monnum
helldr af eilifum guđi, eigi þessarrar veralldar helldr himneskrar.
Þvi verđr skilianligt, at þat eina er oss efni gefit til frasagnar, er
blezađr Michael kyndi sitt nafn heiminum međr drottens vilia ok 25
dasamligum verkum firir þa miskunnar grein, at iarđneskir hlutir
skilldu hialpazt mega firir hans arnađarorđ ok međalgongu viđr

¹ stęđum A.

guð firir þæ stundliga þionostu, er nu veitiz honum i kristninni, hver eigi mundi giorzst hafa, utan drottinn allra miskunsemda hefði hans nafn birt yfir iordina. Nu þat litit sem ver hofum saman lesit hefr i guðs nafni meðr þess hattar efni.

Her byriar upp sögu Michaels engils.

1. Eilifr guð drottinn, skapari himins ok iarðar, skapaði alla hluti i senn af engu efni ok greindi skepnu sina i sundr æ sex doghum, ok hvilldiz æ siaunda vikudegi af verki, er hann framit hafði; sem væltar hinn mikli laugmaðr Moises, þa er hann skrifar af skapan heims i upphafi þeirar bækr, er Genesis heitir. Oumræðilegr guð pryddi alla sina skepnu fögurum blomum bæði iarðneska ok himneska¹, þviat aull handa verk hans voru miogh heilug. Himnariki pryddi hann oumræðilegri dyrð, sem engum er kunnikt utan honum einum. Til þeirar dyrþar skapaði hann dasamlega ok udaudliga natturu meðr uvirdanligri sælu, sem honum er þionandi bæði æ himni ok æ iorðu. Þessi vegsemdar nattura eru usyniligir flokkar ok fylkingar einglanna, þviat sva byriar æzsta konungi usyniligum guddomi at hafa usyniligar þionostur til lofs ok dyrþar sinu almattku guddoms velldi. Aullum engla fylkium skapaði drottinn einn engil fegra ok fraberlegra, sva at af sinni dyrð ok birti tok hann nafn i upphafi ok var kallaðr Lucifer, þat þyðiz æ norønu (liosberari), þviat hann var forpris allra engla i himiriki firir lios ok pryði. En þvilikan heidr ser veittan af gude kunni hann sva ugiptulega i hondum at hafa, at engva stund meiri ne minni stoð hann meðr þionkunar dygð firir sinum skapara, utan heldr i stað sem hann greindi ok sa sina fegrð, for hann til ok horaðiz gerandi ser dottur, er dramsemi heitir æ siðan, hver hann fysir þeirar ufæru, at firir sina fegrð ok frama [heriadi hann² til riki(s) i hendr hæsta guði ok (villdi) sitia honum iafnhatt i nordri yfir sitt valldzsæti. Til þessa hernaðar meðr Lucifero skiotaz margir i udygdir braut af hirdsvæitum himnakonungs firir iblæastr ok fortolur þeirar sømu dottur Luciferi, er fyrr var nefnd; þviat hon er nu þegar vorðen þeira lærimøder. Ok er enn hæsti keisari ser, i hvert oefni komit var, neytir hann sterkum³ armlegg ok greiner lios fra myrkrum æ þann hatt, at biartir englar himirikis standa blezaðir ok sæliga profaðir i þeim ofriðar stormi, er Lucifer efldi

¹ iarðneskra ok himneskra **A.** ² [er hann heriadi **A.** ³ steirkum **A.**

moti guði, sva at síðan eilíflega voru þeir styrkir i goðu, ok all dri
 mattu þeir annat girnaz en guðs vilia, ok engen er þeira sysla
 qnnur utan standa medr astriki i guðdoms augliti at syngia honum
 lof ok dyrþ æ nott ok æ degi. En Lucifer ok hans fylgiarar foru
 leið adra, eigi þa er þeir hugðu, helldr þa sem guð dæmdi þa 5
 vera makliga firir sina hofuðofdirfð. Þviat Lucifer hofuð allra þeira
 lagði bæði senn¹ riki ok sæmdina, at all dri sidan var hann lios-
 berari kallaðr utan til smanar ok brigzslis sinnar fordæmingar;
 þviat hann fekk ser annat nafn maklig(r)a, ok var kallaðr nattberari,
 sakir þess at hann glataði riki liossins en tok dauða nott ok myrkr 10
 i moti. Þvilika framfærslu feck dramsemi feðr sinum, at hon
 fletti hann or himnarikis fegrð² ok setti niðr i diupp helvitis til
 endalausrar þislar i gnistanda loga elldz ok eilifra kvala. Sva for
 Sathan or sæmdarhæð, sem hann verðskylldadi, ok þeim se lof
 ok dyrð, er sva dæmdi, at sa er hann villdi gripa guðlikt valld 15
 með hernaðar hendi, fell undir hann hit helvitzka forað til forraða,
 sva at diupsettr i dauða, diofull vorðinn af englinum, var hann
 ollum verri með ofmetnaði ok ofund (ok) með eitri i enu heitazsta
 orvæntingar heraði.

2. Nu sem hinn hæsti konungr seer sinar hirdsveitir miog 20
 skerðaz firir dirfð ok afdratt hins grimazsta vikings Noctiferi,
 skipar hann i sinu velldi, at þat skarð, sem æ varð engla fylk-
 iunum, skal apr (bæta), ok til þessarrar sæmdar, at fæ bræðra-
 lagh englanna medr eilifð ok unaðsemd, skappar hann æ setta
 degi annat kyn andlighrar natturu, þat er hann klædir miog 25
 meistarliga af því likams formi, er aðr hafði hann skapat af iarðar
 duppti, ok i samteinging andar ok likama varð hinn fyrsti madr
 fadir varr Adam lifligr ok skynsamligr firir guðligan iblastr
 skipadr af sinum skapara herra ok hofðingi allrar iarðneskrar skepnu.
 Þar med eignaðiz hann samfelag englanna með eilifð ok odaudleik 30
 paradisar sælu, ef hann³ staðfestiz i dygd ok hlyðni sins drottins,
 hvat er honum brast eigi litt; þviat i stað sem guðniðingrinn
 Noctifer var viss vorðen af eingilegri smasmygli, at guð hefir skapat
 duptligan mann til þeirar sømu fullsælu, er hann or velltiz med
 bolgenni ugiptu, þa brennr hann nu með nyfundnu galli eitrfullrar 35
 ofundar moti fyrsta manni fəður Adam, ok steytir hann meðr
 hoggormligri prettvísi braut af boðorda palli skaparans niðr i dauð-
 leik þessar veslu veralldar undir okk ok ænaud illgiarnra anda,
 sem all dri gekk af kyni Adams, fyrri en sialfr gręðarinn leysti

¹ sæmd ok tilf. A.   ² fegrðr A.   ³ hæn A.

þat meðr sinu banabloði, sem veroldin veit ok aull kristni truir. En þo at drottinn Jesus Kristr Mario son ynni fagran sigr æ herbuðum helvitis undir merki krossins, leggr fiandinn ei því heilðr sina grimð ok illzku brott af mannkyninu, heilðr svikr hann ok
 5 um sitr æ nott ok dagh hvern, er hann ma, firir sina eyrendreka, er um loptið fluga ok enga hafa syslu adra en leiða mankindina meðr falsi ok prettum fra guði til eilífs dauða. Ok þa vyrði sem diofull villdi, ef^r all(t) mankyn firirfæriz ok felli honum i munn. Þvi væri mannum hugleiðanda ok engum tima gleymanda,
 10 hverssu stranga orrostu hann æ hevia við helvitzka anda, er alla vega knosa ok knyia ond ok likama hætt ok leynilega með tolum ok tilbunaði sinna flærða. Hverr ma standa i striði þessu, nema drottinn miskunni sinni skepnu ok sendi henni fulltingh ok lidsafla af sæti sinu sva herralega sem hofðingliga, at myklu fleiri
 15 vernda kristnina af guðs hálfu en æ sækia firir uvinarins illzsku. Hvar oss syniz vel fallit at setia eina dæmisögu af.

3. Tveir heilagir feðr meðr abota naufrum bygðu i Egiptalandz eyðimorkum, annarr Moises en annarr Ysodorus aboti. Moises sat i þeim stað er Petra kallaz, var hann dagliga sem einn
 20 einsetumaðr ok hvartveggi þeira, þo at aðrir bræðr (væri) i maurkinni uti undir þeira heilagleik ok faðerne; i sinum kofa var hvarr þeira, ok eigi allskamt i meðal. Nu berr sva til einn tima, at aboti Moises varð firir sva þungum æruna diofuls i horanar fystum ok saurlífs, at hann fær eigi sitiandi borit ok leitar undan ut af
 25 kofanum fram æ fund Ysodori, seghiandi honum greinilega, hvat hann atti hræra moti saurlífs anda. En heilagr Ysodorus tiar honum faggurliq vitni heilagra ritninga, at því karllmanligar skili hann þetta strið ifir vinna, ok biðr hann oruggan aptr venda til sins kofa; hvat er Moyses aboti villdi eigi geyra sakir þess, at
 30 hann þikkiz berr verða firir baratu sakir sinna uvina. Ok er Ysodorus skilde þat, at Moyses þikkiz afvani moti ovinum, ef hann sækir holmgöngu heim i kofa sinn, ganga þeir baðer samt upp i loptus nokkut, at herra bar en önnur herbergi. Þar voru gluggar a ofarlíga bædi til austrættar ok norðrættar. Ysodorus
 35 leiðer þa Moysen at þeim glugga, er til norðrættar vissi, ok segir sva: »Sit her ok profa, hvat firir augu kann bera.« Ok er Moyses gerir sva, litr hann i loptinu daligan dioflaflokk akafliq til bardaga buna með æði ok reiði allt at hræra ok rifa ok særa, þat er firir varð. Sem Moyses hefir þetta seeð, snyr Ysodorus honum

til austrættar, ok biðr hann sia. Moyses litr þa otaululiga flokka ok fylkingar heilagra engla skinandi ifr solar geisla. Var þesse herferð himneskra krapta sva veglig, at eigi mæa orðum skyra, ok eptir þetta talar Ysodorus til Moysen: »Þa sem þu satt i norðri til bardaga buna, eru æstriðarar guðs heilagra manna; en þa er þu satt i austri biarta sem sol, eru þeir riddarar, er milldr drottinn sendir af himnum til fulltings sinum monnum voldum. Nu kennst við, minn kiæri broðir, segir Ysodorus, at fleiri ok matkari standa meðr oss en moti, sem vattar Heliseus spamaðr ok hinn sæli Jon postoli.« Ok at þessum hlutum senum ok heyrðum, varð aboti Moyses styrkr i drottni ok sneyri aprt til einsetu sinnar, þakkir gerandi ok dyrkanði varn herra Jesum Kristum, er sva margfalliga miskunn gerir mannkyninu bæði fyrr ok sidar, vinnanði þat med sinum dauða braut af kverkum helvitis ok leiðanði aprt i fyrra stett ok enn betra, en hafði fyrsti maðr faðir varr Adam, fullkomit sattmal gerandi milli guðs ok manna; ok her æ ofan sendir hann sterkar hirðsveitir af sinni haleitu borg Jerusalem, at æfnliga geymi ok halldi vörð yfir kristinni, at hun firirfariz eigi af varga sokn i diofla stridi, þviat allir af honum sendir eru hans hiarta miog skaplikir at elska ok viðrhialp at veita veralligu mannkyni þvi, er guðliga kenning hefir; sva sem i annarri grein hafa uhreinir andar gnoghligt hatr ok illzsku upp æ skaða kristninnar, sem nu mætti skommu heyra, er ver læsum af Moysi abota, hversu þeir skelva guðs valda menn i afli ok orrostu sinna unaða. Ok enn til provanar þeira greina, er ver settum her fram af elsku guðs engla en illzsku uhreinna anda, skulum ver syna hvara leið meðr liosri dæmisoghu; at þvi frammar elskizst himna valldit, en fordiz diofla grimð ok syndagialldit hvern, er þvilika hluti heyrir.

4. Þat er lesit af einum kaupmanni, at af sinum mikla auð, er hann hafði saman dregit, veitti hann alldri nokkura olmusu fataekum monnum. Nu berr sva til einn dagh, at saman komu margir fataekir menn. Syndi þa hvern odrum ok sagði, hvat hvergi goðr maðr hafði þeim firir guðs skyllð gefit, utan þesse kaupmadr, þo at hann væri allra þeira audgazstr, hafði þvi sidr nokkurum þeira olmusu gort, at honum var miog upokkat at sia fataeka menn. Nu sem þeir attu um þetta þinga, sagðiz einn þeira þa i stað mundu þiggia af honum, ef hann bæði þarfliga. En þeim odrum moti mælaundum, rann þessi skyndiliga i gærð auðga mannz ok innkominn i herbergit, þann tima sem þionostu-

menn settu fram vist æ bordit firir hinn auðga mann, æpti hann i akafa biðandi ser olmusu. Kaupmadrinn miog reiðr firir umfang hans ok unaðir, svifz um fast, ef hann fyndi firir ær stein nokkurn eða tre at sla með hinn fatæka mann; ok því at hann
 5 fann ekki annat, greip hann upp hveitistump einn af borðinu ok fleygði til hans ætlandi at setia æ hans æpanda munn¹. En hinn hafði hendr firir ser, greip þegar stumpinn ok skundaði ut med til kumpana, biðandi bonda hafa guðs ast firir gíofna. Syndi hann felaugum sinum, hverssu fagra olmusu hann hafði þegit af
 10 þeim ríka manni, er aðrir kolluðu sva sinkan, at alldri villdi nokkurum manni gott gera. Ok litlu sidar en þesser hlutir gíorduz, tekr ríki maðr harða sott. Ok sem hann er kominn at dauða, ser hann fianda flokk mikinn þysia inn i husit at ser. Þeir tia ok tina með haði ok hoppi alla þa illa hluti firir honum,
 15 er hann hafði guði i moti giort. Ok því næst koma til englar guðs af annarri halfu hafandi fram eptir vana miskunn ok elsku, at þeir megi hialpa mannzins sælu. Þvi leita þeir eptir smasmugliga vit varðhallözengil ríka mannz, hvat hann hafði til vernda moti ægangi ovina. En engillinn segir hann ekki ser
 20 hlyðinn verit hafa eða eptirlatan, utan einn dagh hoti hellz, er hann kastaði ok þo reiðr æ einn fatækan mann þeim sama stump, er hann hellt æ. Verða helgir englar vit þessa sögu miogh gladir, þriva stumpinn ok briota sundr i smæsta mola, ganga síðan at fram firir sætum dioflanna, segianði at maðrinn hefir hialpat goðu
 25 verki, ok þess skal hann niota. Fiandr segia, at þat er ekki annat en litr ok læti þeira, kveðaz fullkomi² þenna mann eiga, ef þeir skolu uræntir vera. Guðs englar biða sætt prof æ þessu mali ok bera vogir fram; færa dioflar mikinn þunga i sina skal medr storum syndum ríka mannz, en englar guðs setia æ ut i
 30 moti smátt ok litið af þeim mola, er fyrr var greindr, sva meistarliga sem stormerkiliga, at þat væ iafnan meira. Sva gengr ut, at diofla þrytr til vægarrinnar, en guðs englar eiga þa enn noghan feng eptir af mola stumpsins. Fiandr taka at yla ok æpa, segia þenna mann sinn heimoligan þræl ok með einu saman rangendi
 35 af ser tekinn. Guðs englar biða þetta mal under hæsta domara, ok þat verða dioflar at hallda. En drottinn miskunnar sinni skepnu firir bæn engla sinna, at syndugr maðr lifi ok bæti lif sitt, ok þegar i stað hverfr ríki maðr aprt til sin ok er heill vorðenn æ somu stundu, þakkir geyrandi guðligri milldi bæði með orði ok

1 ok and tilf. A.   2 fullkumit A.

verki, þviat hann var síðan hinn gotfusazsti(!) maðr til miskunnar-
verka ok olmusugæðis, sem vel lysiz í þvi er eptir ferr.

5. Einn dag sem þessi ríki maðr gengr ut af sinum garði at
letta ser ok spazera, verdr a veg firir honum einn fatækr maðr
klæðlaus ok kalinn, ok þegar í stað sampinuz hann hinum valaða 5
ok lætr siga skikkiu ægæta apr af herdum ser, er hann stoð i, ok
gefr hinum nokkta. Skilia þeir sva, at fatæki maðr biðr guð launa
honum, en rennr síðan fram æa torg meðr fagnaði ok selr skikkiuna
ser til þarvenda. A næsta dag eptir berr sva til, at ríki maðr
hefir sik uti fram í staðinn ok kemr í eina kaupmanzbuð; þar ser 10
hann medal annarra (hluta), hvar su væna skikkia ligr æa einu
stagi, er hann hafði fyrra dag fatæka manni gefit. Þessi syn
angrar hann storliga miog, at fullríkir skolu sælaz æa fatækum ok
fæa þeira gevssimar littlu verði. Her af tæraz hann ok gengr
heim til herbergis. En af langri sut sofnar hann ok ser í stað 15
haleita syn, þviat drottinn varr Jesus Kristr birtiz honum segiandi
bli(ð)lega til hans: «Hvi grætr þu, eða hvat hryggir þik?» Ríki maðr
svarar: «Herra minn, hvi man ek eigi grata, þar er fatækir menn
virðaz eigi at bera sialfer þau klæði, er ver þrælar þinir þo at
umakkligr gefum þeim firir þina æast.» Værr herra talar þa: 20
«Hygg at, minn kiæri, hverssu ek er buinn, ok lit, hverssu mer
samir su væna skikkia, er þu gaft hinum fatæka.» Eptir sva talat
vakknar hinn ríki maðr, virðandi fatæka menn framar en allt
annat í heimum firir þa sæmd, er værr drottinn virðiz at vera
með þeira tglu. Þvi næst selr hann allar sinar iarðir ok gefr 25
verðit fatækum monnum, ok allt annat er hann atti me(i)ra hlut ok
minna. En er hann hafði giorsamlega gefit alla sina eigu, þa bauð
hann þræli sinum ok skyllaði hann til at selia hann í þrældom
sialfan nokkurum ríki manni, ok gefa verð hans þurfandum.
Sem þrællinn hafði sellt hann, tok þessi goði maðr ok þionaði 30
sinum meistara, er hann hafði keypt, meðr aullum goðvilja ok
litilæti, en alla þa fæðu ok dryk, sem honum var ætlat dag fra
degi, gaf hann fatækum monnum, en neytti engis nema litils af
brauði ok vatni. Tok hann þa skina haleitum iartinum ok
kroptum ok leiddi sitt lif sva fram meðr allzhattar goðlifnaði, þar 35
til er lifandi guð kallaði hann af þessi verolld í eilifan fagnat.

I þessarri dæmisoghu finnr gott hiarta margar nytsemdir. Her
mæa heyra oumbræðiliga milldi við sina athofn, (at) firirfæriz eigi,
hvar af sva finnz skrifat, at guð geyrir engan hlut iafnnaudigr sem
dæma manninn at makligleikum til eilifra kvala. Her matti ok 40

heyra fylgi ok frammistöðo himneskra hirðmanna, þegar þeir hafa
 nockut; því væri kristnum manni hugleiðanda at fa þeim bæði
 mart ok gott i hendr at geyma. Skilia matti her eigi siðr óp ok
 ægirnir diofulsins ærendreka at draga sem flesta af husi hins kross-
 5 festa meðr ser i helvitis bruna; því væri skynsamri sæl vakanda
 ok til geymanda, at eigi fengi hann þvílíka gisting sem þeir biðaða.
 Her matti ok heyrast, hversu haleitr kraptr fylgir heilagri olmusu,
 ok hversu sætliga hun ilmar fyrir guði, ef hon er gefin aðr heigom-
 ligri dyrð ok manna orðlofi, fyrir eina saman ast Jesu Kristi.
 10 I fimtu grein var her lesit þat, er hinn goði Gregorius segir, at
 hverium kristnum manni, er i kemr heiminn, eru fullkomlega
 skipaðir tvær nægaunglir englar, annarr goðr af guði, en annarr illr
 af fiandanum; eru þessarar tillaugur harðla olikar: guðs engell tíar
 fyrir monnum, at þeir elski skapara sinn umfram alla hluti aðra,
 15 ok þioni honum æ hvern arla morgin, er hann stendr upp af sinni
 sæng, gangi fyst til kirkiu ok beri bæn sina, þo at eigi se long,
 miog meðr goðum athuga, aðr hann fæz i nokkurum haska-veralld-
 ligra fiolskyllða. Fiandinn fysisir þvers i moti, vill at maðr hæreysti
 ok skrapri þenna¹ ok annan hegoma, þegar hann vaknar um morg-
 20 ininn eða fyrri æ miðri nott, sem hann gefr upp at sova, þvíat
 myklu er honum kærara kallz en kirkiuvistir, miklu þekkara kvenna
 samtál ok hugskotz saurgun en tíðalestr eða knebeðia foll, miklu
 kærara þessa heims æstuð en eilifra fagnaða. Ok hvat er lengra,
 engill fysisir iafnan goða hluti, þa er manninn leiða til himinrikis,
 25 en fiandr fysa svik ok saurlif, ofat ok ofdrykkiur, umfang ok
 forðz, kallz ok ækefð, reiði ok ranga eida, purk ok ægirnir penga,
 sem ekki annat en heimr þessi. Her hia fram kostar uvinrinn æ
 með allri list ok lymsku, at maðrinn virði sem minstz þat, er hann
 gerir illa, værkynnir ser veykleikinn ok syndina, en vanræki yfir-
 30 botina, skriptiz sem sialldnaz ok gleymi því, sem honum var
 botðarfa, teli þat sem opptaz i huginn, at kristnir menn ok skirðir
 megði ekki firirfaraz, þo at læ(r)ðir menn geyri grylur afheimis
 ok sge slikt, er þeim likar. Þetta allt ok fleira annat er fiandans
 daraskapr, er hann stillir um hugskotið ok hefir æ kafi allt hug-
 35 vitið, ferr hann þa með sælina ok setr hennar reikningh æ sinar
 skraar, en maðrinn blindaz ok hefir ekki af, sva at þa sialldan, er
 hann viðr leitar at skriptaz, hefir hann litið bref af sinu lifi ok þo
 eigi skilvist, en fiandinn hefer meginbokina ok berr hana þa fram,
 er verst gegner; sem i því dæmi lysiz, er her skal seghiaz.

40 1 þennan A.

6. Riddari nokkur ríks konungs tok sott banvæna, ok herra konungrinn vitíar hans með guðs ast ok goðvília æminnandi, at hann iðríz afgíorða ok íati syndír sínar. Ríddarinn svarar: «Ek mun sva geyra, ef mer batnar eigi, en ek dvel firir þa sauk at skríptaz, at ef ek stend upp or sott þesse, munu aðrír ríddarar 5 gabba mik ok segía mik hræz hafa dauða minn.» Konungi gatz eigi at ordum hans, ok gekk í braut at sinni, ok í annan tíma kemr hann ok æggíar somu híalp sem fyrr. Ríddarinn svarar þa meðr miklum móði: «Nei, rett aðr þer komut, gengu her inn tveir¹ ungír menn hardla fríðír ok fagrír ok ferdur mer lítið bref², 10 æ því var skrífat með gullstofum hvert þat hneig, sem ek hefir gott gíort æ míuni æfi. Lítlur síðar þustu inn útólulígír díoflar með miklu harkí, þeir settu fram firir mik hína stærstu bok, þa er ek kendl æskrífut aull þau íll verk, er ek hefir gort fra barn-æsku. Síðan spurðu hófðíngíar díoflanna, hívi³ hínír vænu menn 15 værí sva nakvæmír, þar er ver vítum, seghía þeir, at hann er værr maðr. Ok eptír þat gengu út hínír bíortu menn ok letu mik eptír í þeíra valldi. Þa hlupu díoflar æ mik at tilvísan síns konungs með hínum hvassuzstum skaalmum, ok tok annar til at fotum, en annar at hófðum at særa ok saxa. Nu þann tíma sem 20 þeir mæta^z æ mer míðíum, man ek deyía ok af þeim dregínn vera til helvítis.» Í þessi kveínan var þessa auma mannz sæl grímlega grípín fra líkamanum til hræðílegra kvala, firir þat er hann vanrækti lífandi at lækna sín andar sæ(r) með synda íðran.

7. Nu ottíz menn þvílík dæmí, at bera ubættar syndír ok 25 setía glæp yfir glæp, vera hílðínn ok auðráðr fíandanum ok reísaz í moti guði ok hans bóðordum, gleðíaz í illum hugrenningum ok leíka ser at syndsamlígum líkneskíum. Eru þvílíkar framferðer míogh moti guðs englí, þvíat hann vílldí, at maðr rendí hug ífir sínar afgíorðír æ kvelldí, aðr hann sofnæðí, ok íðráðíz þess allz, 30 sem hann gerír guði mest í moti, skríptaðíz sem skíotaz firir þunga hluti, þegar hann mætti víð komaz, ok sæí víð nattverkum illum, er manr leíða til eílífra kvala, ef dagrinn bírtír eígí nattena með regní taranna. Nu er engí hlutr særígrí, en síalfr vanrækí sítt líf, þvíat meðan maðr gerír sva, gerír ongum oðrum at bíðía firir 35 honum; hvat líosara verðr hugskotínu, ef ver synum meðr eínní dæmísoghu.

7. Nokkur maðr varð firir freíst(n)í mikíllí af saurlífis anda, ok því ferr hann ok heim sækír eínn dírlígan mann ok heilagan,

1 tvír 4.   2 breíf 4.   3 ín 4.

sva talandi til hans, sem her stendr skrifat: «Þú sælazsti faðir, segir hann, set i hiarta þínu mikla vandvirkt at biðia firir mer, þviat horanarpina stríðir æ mik miog forlīga.» Sa blezaðr fadir tiar honum retta samþining þegar i stað ok biðr firir honum nott
5 ok dag, þar til at i annan tíma sækir þessi sami maðr biðiandi meðr ækafa, at hinn heilagi faðir leggi en meiri alvöru til at biðia firir honum. Her þarf eigi langt um, sva ferr, at faðirinn biðr æan aflatu meðr öllu æstriki, ok heyrirz(!) eigi þvi helldr af guði, þviat sa er freistar var kemr optlīga ok kveinkar sin sömu vand-
10 ræði, þar til at sa heilagi maðr hryggiz særlīga ok þikkiz eigi vita, hvat til man bera, er guð drottinn vill hans þen eigi veita. Ok æ næstu nott birtir drottinn honum þvilika syn: hann ser, at sa freistinnar son, er fyrr var greindr, sitr i sinu herbergi, ok frammi firir honum standa fiandr i fögrum myndum ymislīga
15 kvenna leikandi æ margan hætt, þviat sa aumi maðr giorði ser skemtan at þeira ferð ok flauktan; her með seer sa heilagr faðer, at guðs engill stendr æ annan veg rioðr ok reiðr af meingiorðum þessa mannz, er sat ok svam i sinum hugrenningum en reis eigi upp at vilia seer miskunnar biðia. Af þessarre birtingh skilr
20 heilaghr faðer, at vanræktar glæpr ok vilialeysi mannzins byrgir uti bæninnar, sva at þær mattu eigi nælægiáz guði; hvar af hann talar einn tíma, er sa aumi kom til hans næst: «Þat er, broðir, þinn glæpr at gleðiaz i illum hugrenningum, þviat umattuligt er, at illgiarn¹ andi letti af þer firir annara manna bænir, ef þu van-
25 rækir þik sialfr. Þer er liost dæmi til, þviat engi læknir er sva kiænn² eða vel viliugr, at hann megi þess manz sarum groðr veita, sem sialfr neytir með ohlyðni þeirar fæðu, er læknirinn firirbyðr ok mest er motstaðligt hans heilsu. Sva ferr ok hin andlīga lækning sem hin likamlīga.» Firir þessi orð heilax fauður iðradiz
30 maðrinn sinnar glæpsku³ ok þindi sik i vokum ok föstum ok heilagam bænum, þar til at guðs miskun frialsaði hann af allri þínu. I þessum æventyr, er nu var lesin, geriz vel skilianligt þat, er ver sögdum fyrri, ok þat annat, er vottar Gregorius pafi, at allir himneskir guðs englar vilia mannum eilifan fagnat, en
35 einkanlega varðhallðzengell hvers manz stendr fremzstr i hverri grein ok goðvilia; sva sem i uliku dæmi vilia allir helvitzskir andar mannzins ufagnat, en þo sa myklu grimmazstr i hatre ok holi glæpanna, er ser eignar sigrinn með bloði sins höfðingia, ok

¹ illgiann A.   ² kian A.   ³ glaymsku A.

til þess at maðrinn fordiz at falla i obliðu guðs engills, skolu ver syna, hver(su) þat stendr, meðr einni dæmisögghu.

81. Sva er saght, at i borg þeiri æ Irlandi er Cololensis [heitir, var² sa maðr, er Duggall het. Þessi maðr var ungr at alldri, dyrrar ættar, fridr i andliti, bliðr i mæli; en at sønnu, þoat 5 varlla se hormungarlaust segianda, þa truði þessi Duggall sva miogh æ fegrð likama sins, at hann hirti meðr aullu ekki um hialp sælu sinnar, sva at honum var ængr at aullum þeim, er hann mintu æ nokkut gott at gera. Hann hafnaði kirkiu iafnan, ok miok mislikaði honum at sia fataeka menn guðs, ok alldri villdi 10 hann þeim hialp ne huggan gera. Allar landskyllder sinar ok fiarhluti hafði hann iafnan til heigomleg(r)ar dyrðar ok heimligs skrautz 3. En þa er guði likaði at hirta hans vangeymslu ok firir-koma hans hørmulegum hegoma, þa kalladi guð hann til sín, eptir þeim hætti sem honum likaði. Þessi Duggall atti marga vini, en 15 einn þeira af læni þvi, sem hann hafði leð honum, atti at gialda honum þria hesta. Sem stefnudagr skulldarinnar var liðinn, þa for hann til vinar ok heimti skulldina. Honum þar komanda faggnaði 4 felagi hans 5 vel ok veitti honum goðan fagnat þria daga. Þvi næst heimti hann skulldina, en sa sem giallda atti, sagði 20 honum meðr hoogværurum ordum, at hann hefði eigi faung æ þa skulld sva skiott at giallda. Þa reiddiz hann ækafliga ok bioz brott at fara, en skulldarmadr hans villdi hugga reiði hans ok bað hann mataz med husbonða 6. En sva sem hann retti hond sina fra ser, þa fekk hann eigi rett hana til munz; ok hann iafnskiott 25 ogurliga æpandi mællti til husfru vinar sins: «Giæt, sagði hann, oxar minnar, þviat ek er nu i annlati.» Ok þegar i stað fell likami hans til iarðar, sem alldri hefði ond i verið. Þvi næst fellu aull dauða mork æ hann: hær hans fell, enni hans hroknaði, augun um snærur, nasraufar byrgðuzst, varrar bliknuðu, haka 7 30 hans ofan signaði, ok allir hans limir kolnuðu. Þa gengo til þionostumenn ok toku brott matinn; hans menn ok husbondans gættu hans, ok lögðu niðr likit ok letu hringia firir sæl hans. Þar komu kennimenn ok allr borgarlyðr harmandi miog braðan dauða hans sem duganda mannz. Eigi þarf þat lengra at gera, segir sa er 35 söguna diktaði, at þat vattuðu margir borgarmenn ægiætir, þeir er nær voru, at Duggall læ þria daga ok þriar nætr liflauss fra mið-

1 af Duggali *Overskr.*; *jvf. ovenfor S. 330—335.*

2 [er A.

3 skrystz A.

4 faggnandi A.

5 honum tilf. A.

6 Her er over-

sprunget et Par *Linier*, se ovenfor S. 331²⁷—29.

7 hafa A.

vikudegi til næsta laugardags nær miðium degi, sva at ekki lifs mark var a hans likam, nema þeir er giorst vissu, hugðu at ok hõndlaðu likam hans, ok fundu, at nõkkurr yl'r var i herdarblaði hans vinstra, ok því villdu þeir eigi grafa likit, at þeir kendu
5 hann varman i þeim stað. En æ þeiri stundu er hann la sva dauðr, birti guð honum allt þat er hann misgiorði þessa heims.

9. Þessu næst sem mikil(1) fioldi lærðra manna ok ulærðra var sanan kominn at iarða likit, enðrlifgaði guð hann; ok er hann fekk ǫnd sina, anðvarpaði hann langa stund með þungmegnum
10 anda. Allir vitrir menn, er þat sa, undraþuzst ok mælltu: »Eigi ferr þessi ǫnd sva firir honum, at hun viti eigi likamans i þessu lif.« Ok sva sem hann leit meðr þungu æliti til þeira, er honum voru næstir, þa spurðu þeir, ef hann villdi taka guðs likama; en hann villdi. Ok sem hann hafði tekit corpus domini, þa lofaði
15 hann guð með miklum þökkum ok mællti: »Drottinn guð, mèiri er miskunn þin en ilzska min, þo at of mikil se. Miklar ok undarligar þislar syndir þu mer, margar ok illar, en miskunn þin lifgaði mik ǫðru sinni þadan i þetta lif.« Þvi næst skipti hann firir þeim aullum, er vit voru, fee því ollu, er hann atti, ok gaf
20 helgum kirkium ok fatækum monnum. Siðan let hann merkia sik marki heilags kross ok het guði meðr staðfaustu hiarta, at hann skilldi allt sitt hið daliga lif firirlata ok bæta. Þvi næst syndi hann ok sagði, hvat hann hafði þolat. Sva sem ǫnd min skildiz við likama, sagði hann, ok vissi at saunnu, at hann var
25 dauðr, þa mintiz hun synda sinna ok tok at iðraz, ok vissi eigi, hvat hun skilldi at hafazst. Hun villdi þa aptr snuaz i likam ok matti eigi inn komazst. Þa villði hun æ brøt fara ok hræddiz hvetve(t)nna, sem hun forðapiz, af því at hun vissi sik synduga. En þa treystizst hun guðs miskun ok tok at grata ok æpa, skialfa ok
30 kveina; því næst sa hon þar komanda fiolda uhreinna æanda; var eigi at eins husit ok golfit allt fullt, þar sem likit lá i, helldr var ok hvert stræti ok staðr, er tomur var i bænum, fullr af þeim, ok þustu fram firir þa aumu salu hana at hryggia ok angra, ok mælltu þeir sin i millum: »Syngium ver makligan liksǫng þessi aumu
35 sæl, þvíat hun er dottir dauðans ok matr oslokkviligs eildz, hun var iafnan myrkrum unnandi en lios hatandi.« Ok því næst snæruz þeir allir at henni ok gnistu tǫnnum æ hana ok slitu andlit hennar grimliga meðr klom sinum i reiði sinni, grimð ok æði (ok mælltu): »Se her, vesol sala, herra þina ok þan flokk, sem þu
40 hefir þer kosit til samfelags, með þeim skalltu brenna i eilifum loga

helvitis; þu vart leiddogi rogs ok sundrþykkis elskari, hvar er nu metnaðr, skart ok dramb þitt ok hegomlig gleði? hvar er hlattr þinn ok spottsamligt gaman? hvar er nu afl þitt ok styrkleikr, er þu angraðer marga meðr ok svivirðir? hvar er nu augnabending þin eða ugiptusamligr hlattr, er þu hafdir við eiginn broður þinn? 5 hvar er nu fota stappan þin eða likams hræring? hvar er nu illviliafull undirhyggia hugar þins?« Þessum ordum ok morgum qðrum angraðu þeir sælina, hæddu hana ok hrygdu, sva at hun kveinaði ok æpti ok vænti ser engis af þeim nema dauða ok pislá, sva sem þeir heitaðuz¹ vit hana, at þat mundi eigi firirfarazt. 10 En haleiti værr herra Jesus, er eigi vill dauða syndugs mannz ok mattugr er at likna ok letta vandræði hins dauða, allzvalldandi guð, milldr ok miskunsamr drottinn meðr heilagri hialp sinni sk(i)paði þo eptir sinum vilia ok minkaði þessa vesold, því at hann sendi engil sinn æa mot þessi sæl. Sem hun leit hann um 15 langt biartan sem dagsbrun, þa hafdi hun uhverfiliga syn æa hann, væntandi ser af honum hialpræði. En sva (sem) eingillinn nalægiz, heilsaði hann sælinni meðr eiginligu nafni ok mællti: »Heill þu Duggall, sagði hann, hvat hefz þu nu at?« En hann hørmuligr siannði þa ena fogru skepnu guðs aullum sonum manna fegri ok 20 elskuligri, sem hann heyrði sialfan sik nefndan með eignarnafni, þa svarar hann einglinum með hræzlu ok nykominni gleði sva seghiandi: »Vei er mer, herra faðir, þvíat mer ængra helvitis pislir, ok sorgir hverfa um mik, ok gilldrur dauðans egnaz firir alla veghu mina.« Þa mællti engillinn: »Nu kallar þu mik herra 25 þinn ok faður, en þu valdir mer ei fyrri sva virduligt nafn.« Sálin svaraði: »Herra, segir hun, hvart sa ek þig nokkurt sinn fyrr, eða hvart heyrða ek þina sætu raudd fyrr en nu?« Engillinn svaraði: »Ek fylgi þer iafnan, síðan þu vart fæddr, hvervetna þar sem þu vart, ok villdir þu ælldri minum raðum fylgia.« Ok því 30 næst retti hann hõnd sina at einum dioflinum, þeim sem honum þolvaði optazst ok mest heitaðiz við hann: »Se þar felaga þinn, sagði hann, ok raðgiafa, hans raðum fyll(g)dir þu, en minum vilia hafnaðer þu meðr øllu. Nu meðr því at guð lætr miskun sina firir ganga dom sinn, þa skalltu niota miskunnar hans. Ver nu 35 glauð ok feghin, þvíat fær pislir skalltu þola af sva morgum, sem þu værir verdug², ef eigi hialpaði þer miskunn lausnara mannkynsins. Fylg mer nu, ok mun allt skilvisliga, þat sem ek man syna þer; þu skallt aptr fara i likam þinn.« En þa hræddiz sælin

¹ heitaiz A.   ² verdghug A.

ækastlga ok gekk til eingelsins af likamanum, er hun stoð aðr **aa**. En þa er diofarnir heyrðu ræddu(!) engelsins ok fundu, at þeir mundu eigi mega fremia þat, er þeir heitaðuz vit **sæalina**, þa mælltu þeir meðr ylandi røddu: «Se hversu grimr ok ranglatr
 5 guð er, hann drepr þa er hann vill, ok hann lifgar þa er honum syniz; eighi efnir hann heit sin at dæma hvern eptir sinum verðleikum, en nu frelsar hann firirdæmdar saalur ok firirferr saklausum.» Ok sem þeir hófðu þetta mællt, þa reð hverr þeira **aa** annan ok borduz lenge ok særðuz storum sæarum; ok þeir hryggir
 10 ok hræddir ok miog reiðir foru braut ok blesu sva fulum anda fra ser, at engi dauðligr maðr matti þola. Þa gekk engell drottins firir **sæalina** ok mællti til hennar: «Fylg mer,» sagði hann. Hon svaraði sva: «Vei er mer herra, sagði hon, ef þu gengr firir mer, þa taka anskotar minir mik fra þer, ok munu kasta mer i elld eilifan.»
 15 Engillinn mællti: «Hræz eigi þu, þviat guð er mattugr ok er með okkr, ok þvi þurfu mið engan at ottaz moti okkr. A vinstri hönd þer skolu falla þusund, en **aa** hægri hönd tiu þusundir ovina þinna 1.» Gengu þeir fram leið sina til harðra ok ymmisligra staða, ok eptir þat algort syndi engillinn honum unaðsemdir eilifra fagnaða, hvat
 20 ver munum her sakir langmælis um liða. Bætti hann fagurliga sit lif, sem fyr var skrifat.

10. Nu hugsu hverr kristinn maðr firir sik, er þvilik dæmi heyraz, at hans varðhaldzengill megi honum eigi þviliktt **aa** brynn bera eptir andlatit, sem her var lesit. Þvi geri maðr stoðugt
 25 hans minning dagliga meðr nokkuru bænahaldi, sakir þess at viðrkvæmiligt er ok skyldugt, at faðer ok herra mannzins se hvern dag sæmiliga kvaðr meðr litileti sva. Vera kann, at nokkurum þikki undarligt, hvi ver lengium bækling þenna meðr þess hattar mali, sem um stund hefir lesit verið, þar sem i fyrsta kapitulo sogðu
 30 ver, at þetta verk skal eighinligt vera hinum mæta Mikaele hófuðengli; þvi ma segia, ef likar, at ver hafim reikanði farit af rettum grundvelli ok varlla vitað, hvat ver eigum gera. En sa er þvilikt talar, hefir eigi heyrt eða gleymer, hvat ritningar segia, hvilika þionostu almattigr guð skipaði sinum æzsta þion Mikaele hófuðengli:
 35 þat er hans eighinlig sæmd, at hann kallaz valldzherra heilagrar paradisi, þat er sva at skilia, at Mikhael hófuðengill þaa sva mikit valld af guði, (at) allar rettlatar saalur skolu honum offraz i oðru lifi, at hann leiði þær ok laði til þess fagnaðar ok gleði, sem allzvalld(and)i guð bio hverium firir at upphafi. Þessi hans

virdingargrein er sva mikil ok mattugh, at hun leggr undir sik stor ríki veralldarinnar, því framar þjona honum ok hans virdingh til luta þeir fair hlutir, sem ver höfum her saman lesit. Hvat eru verndir vaghir eða víðrhalpir hinna lægri guðs engla utan þjonostur Mikaelis höfuðengils, þvíat hans herradómur er því haleitari firir 5 ævðoxst ok innleiðzlar sælnanna, sem hinir lægri guðs ærendrekar fylgia kristninni rosklígar ok lata síðr or höndum dragha þat er guðs er, þvíat nog er grimð i neðra plazi, sem fyrr var skrifat. Nu þa, hvat höfu ver sett i sögðu mali utan æminningh til upp- 10 tendranar, at menn elski ok auki hirðsveitir ok höfðingskap upp i loptið fram i fagnat himirikis, en^r ottiz ækafliða ok fordiz at skriðna or flokki Mikhaelis ok falla með sutlegum blyðunga ubætra synda i fiandans greipr ok niðrgöngu helvitis, þvíat hvarir fara sina leið godir meðr guðs (vin) Mikhaele, illir meðr illum anskot- anum. Hvat ver skolum en til skemtanar setia með einum eventyr. 15

112. Sva er lesit i Karllamagnus söghu mikla keisara, at þann tíma sem hann var hniginn at alldri, komo tveir konungar Marsirius ok Deligandus sender af konungi Babilonis hegat um hafit þess ærendis at svíkia með fridarmarki stíorn ok frelsi krist- 20 ninnar. Ok sva geriz firir meðalgöngu fiandans ok nidingligan falsaradóm þess mannz, er het Guenulun iarll af Franz, at Karllamagnus keisari verðr blektr ok beitr þungum ræðum illzskufullrar undirhyggiu, sva at rosказstu riddarar ok villdazstu vinir keisarans verða uppefnir, takandi i þeim stað strið ok sterka orrostu, sem þeim var iattat sköttum ok skyldum. Þeir þorðuz 25 langt ok pryðiliga strangt i þeim stað æ Span, er Runzival heitir. Var Rollann systurson Karllamagnus keisara þar æzstr höfðingi i þvisa stríði, þvíat sialfr konungrinn var þar eigi vit, sakar þess at hann hugði frið boðinn, sem faugur orð vattuðu, en eigi sverð ok exi sem meðr orrostu. Sva varðiz Rollann sinum ovinum ok 30 barðiz frækliða badum höndum, sniðandi buk ok bryniur, hend(r) ok fætr ok höfuð Saracenorum, at hans ægæta snilld ok hreysti man æ lifa, meðan heimarinn stendr; þvíat hann var sannr guðs riddari ok sparði alldri sinn likama at veria erfð hins krossfesta firir heidinna manna ægangi. Hann hafði luðr þann, er Olivant 35 heitir, ok ætt hafði Jatmunnðr son Agulandi konungs af Affrika, þat var sva hvellt horn, at heyrði .viii. milur ut i fra, er því var blasit. En hvat ma segia af hreysti ok riddaraskap Rollanz iarlls i skömmu máli utan þat i þessum stað, at hann gaf Marsirio

konungi þat högg i höfuðit með sinum brandi Dyrumdala, at sneið
 hiallminn ok heilabustina, þar með bryniaðan bukiinn ok herklæddan
 vapnhestinn sundr i miðiu, sva at sina leið fell hvart æ vollinn.
 En meðr því at almattigr guð hafði þessa orrostu skipat Rollann
 5 iarlli enda strids ok innleizlu eilífs fagnaðar¹, verðr hann særðr til
 olífs skotiinn i gegnum með fiorum kesium. Her meðr þeytir hann
 luðrinn Olivant með sva miklu meghni, at hliðæðarnar ok sinar
 malsins þoldu eigi, sva varð ok horninu ofbodit ok sprakk i midiu.
 Ok er hinn blezaði Rollann iarll skilr kominn sinn endadagh, riðr
 10 hann brott af Runzival ok fram æ eina sletta eng, stigr af baki
 hesti sinum ok setz niðr undir eitt tre fagrt, er þar stoð, ækafliða
 mæðr af langri sokn ok farinn af særum. Ok er hann skil, at dauði
 nalgazst, þakkar hann himneskum guði þa miskunn, er hann hafði
 veitt æ þeim degi, þvíat um morgininn firir orrostuna hafði hann
 15 bæði skriptaz ok tekit corpus domini; því biðr hann nu gladlega
 sins andlaz meðr sælli væn stinnra malagiafa, takandi niðr æ
 briostid baðum hǫndum, ok helldr hǫrundit meðr þvilikum orðum
 þrysvar²: in ista carne videbo dominum salvatorem meum, þat
 norænaz sva: i þessu holldi man ek sia guð græðara min. Eptir
 20 þat tekr hann badum hǫndum til augnanna sva mælandi: et isti
 oculi conspecturi, þat ma norænaz: ok þessi aughu munu fagnaðinn
 fæ með guði. Ok þat fylldiz skiott, er hann vænti, þvíat litlu
 síðar talar hann sva i annat sinni: «Meðr þinni giof, drottinn minn
 Jesu, lit ek 3 nu þegar þa hluti, er eigi sa auga, ok eigi heyrði
 25 eyra, ok eigi steig upp i hiarta mannz.» Síðan gerir hann bæn
 sina til guðs firir ollum sinum bræðrum, þeim sem fallit hǫfðu i
 Runzival, ok sofnar i fridi guðs æ kalendas dag Julij. En meðr
 því at ver hǫfum greint her tveggia manna liflat Rollanz iarlls ok
 Marsirij konungs, skolu ver syna þessu næst, hverssu satt hann
 30 segir psalmaskalldit i sinni bok af dauða heilagra manna ok rang-
 latra, sva segiandi ulikt miog, sem hvaru heyrir. I fyrra stað segir
 hann sva: Preciosa est in conspectu domini mors sanctorum eius;
 þat þyðir sva: i drottins augliti er dyrligr dauði hans heilagra
 manna; i síðarri grein segir sva Davið konungr til vandra manna:
 35 Mors peccatorum pessima, dauði syndugra manna er hinn versti,
 segir hann. Firir þenna spamannzins orskurð verdr liost, at andlat
 Rollanz iarllz er dyrðligt i augliti guðs, því at hann auðladizst
 fagnað liossins; en dauði Marsirij konungs verdr hinn versti, því

40 1 fagnagar A. 2 meðr þessum orðum tilf. A. 3 er A.

at hann var leiddr hertekinn tönnum diofulsins, sem enn verdr liosara, ef frasogn fylgir.

III. Su bok heitir Speculum Historiale, er þat vattar, at virðuligr herra Turpin erkibyskup Reinsborgar var eigi i þeim bardaga, er giorðiz i Runzival, hellör með Karllamagnusi konunge, þo² at sumar norænubækr segi öðruvisi af því efni. Þvi vattar þat fyrr nefnd bok, at æ sama dag sem orrostan var i Runzival, söngh Turpin erkibyskup sælumessu æ þeiri fegrstu eing, er Karllamagnus keisari hafði sett landtiolld sin, uvitandi með öllu, hvat haskalkt fram for moti hans frændum ok astvinum. Ok er erkibyskupinn stendr i messuembættinu, er hann upptekinn i andar syn ok litr i loptinu, hvar fara haleitir flokkar heilagra hirðsveita með söngh ok sætum hliöðum, meðr birti ok bloma miklum, sva at byskupinum gefr æ at lita ok heyra, þar til at su himneska ferð firriz sva miogh iardrikit, at honum hverfr at syn upp i loptið. Hann hugleiðir með ser, hvat þesse syn mun hafa at þyða, ok litlu siðarr ser hann ferd aðra miog olika; i þessari ferd eru svartir dioflar hardleitir ok helvitlegir asyndum, þeir eru margir saman ok hafa nockut meðferdar, þat er þeir þysia at ollum megum sem dioflar at agni dauðans. Turpin erkibyskup verpr ordum æ þa ok segir sva: «H(v)at dragi þer öða starfit.» Þeir svara: «Ver drogum felagha varn Marsirium konung til eilifðar kvalar i helvitis herað, en Mikhael styrir þeiri ferð, er leidir luðrþeytara yðvarn upp i himnana.» Af þessari birting vissi erkibyskup tiðendi ok sagði konunginum, hvat guð hafði synt honum. Ok litlu siðar kom Balldvini broder Rollanz æ mæddum vapnhesti váttandi sömu tiðendi, sem aðr voru greind, hvaðan ver munum fra venda, þviat nu er vitni borit, at Mikael fylgir völdum monnum til eilifra fagnada⁴. Synir þat i offertorium i hverri sælumessu, at sva göfuglig þionosta er hans skipat embætti. Þvi er allri kristni at hyggianda, hversu miukliga henni er kriupanda til sva virduligs herra fauður ok stjornara paradisar; þviat þessi astvin guðs hefir þat gera ok geyma, sem hverr kristinn maðr mundi ser kiosa ok i þeim hlut mikit um finnast, hversu margfalldr er miskunnardomr almattigs guðs, at sva nauðzsunligr hialpari heilagr Mikael skyldi verda nafnkunnigr verolldinni, er enga ætt öða edli tok af verolldinni, sem fyrr segher. En hvi er sva vordit, utan þat at drottinn milldr ok blezaðr vill alla menn (til) hialpar ok til sinnar miskunnar koma lata. Þvi setr hann sin hialparnet i hverium stað, er

1 Af Turpin erkibyskupi *Overskr.* 2 þa *A.* 3 varr *A.* 4 fagnaga *A.* 40

maðrinn skal ganga, hvar dyrkan heims ok hatidarhalld hins meða Mikhaelis stendr meðal annarra Kristz utvega, at maðr skili fastr vera i friðarbandi æ gautu guðs ok æ vel fara. En æ hvern haett til kom i fyrstu dyrkanligt hatidarhalld hins sælazsta Mikhaelis; 5 eptir því efni sem skrifat finnz i latinu mali, er byrianda þessu næst i guðs nafni.

12. Virðing ok loflig minningh hins sæla Mikhaelis dyrkanlig ollum heimi tekr efni ok understöðu af guðligri milldi ok þar með af kynning kirkiu þeirar, er nefndr astvinr guðs vann i verki 10 ok helgadi¹ sinu nafni. Þessi kirkia byriar ok skærliga byrlar allri verollð nafn ok virðing Mikhaelis. Þetta musteri er eigi prytt eða pentað, telgt eða tiiglsett, helldr er þat skrytt engiligri æst ok alvoru, fataekt i formi en hardla rikt i himneskum krapti. Þetta hið mæta musteri smiðaði Michael i einum fiállzhvirfli eigi með upp- 15 reistum veggium eða hæri þekiu, helldr er þat sem einn hellir klappaðr i biarginu, ok því er nu sva vordit, at Michael ann meira hiartans musteri en hafu steinsmiði, mæira sanri goðfysi en skygðum pilærum eða vænum glergluggum. En hverssu kirkia þessi kom i vitorð heilagrar kristni, skal segia þessu næst i guðs nafni.

20 13. Sepontus heitir borg, er stendr ut æ Pul meðal siovar þess, er Sinus Adriaticus heitir, ok fiáll þess, er menn kalla Garganum. Fiállit stendr .xii. milur brot af borginni, þat er storliga hátt vaxit utan með laghum skogi ok fagrum grausum, einkanliga þeim megum, sem at vissi borginni Seponto. I þeim fiállzhvirfli 25 er Michaels musteri, ok i því musteri er su bok, er sva vattar af sinni fundning ok upphafi, at i greindri borg Seponto var forðum einn harðla ríkr maðr Garganus at nafni, hann atti marga hiorð, naut ok sauði, svin ok yxn, gømul ok yngri; með ymisligum hætti lagði hann undir sinn² rikdom fiállit Garganum ok let þar ganga 30 hiorðina i hogum goðum, var því fiállit kent við nafn ríka mannz; er þo su grein i meðal, at heiti fiállzins skal seint leiða, en mannz nafnit skiott. Nu ber sva til æ naukkuru sumri, sem smali ríka mannz gengr i fiállino Gargano, at graðungr einn hafnar veniuligt samlag sinna kumpana ok ferr miok einn samtt um sumarið, sva at 35 blandaz ekki vit aunnur naut. Liðr sva timi, þar til um haustit, at ríki maðr lætr skoða hiorðina ok heim rekæ, er þa saknat graðungs, er getit³ var aðr. Hvar firir burgeissinn hefir uppi mikit fiolmenni sveina. sinna ok sialfan sik, fer fram i fiállit ok leitar, sem list var til, allt þar til at hann sialfr herrann kemr upp i

40 1 heilagi A. 2 sik A. 3 gætt A.

fiallzins koll ok ser um langt, hvar gradungrinn stenðr firir hellisdyrum nokkurum. Verðr hann sva reiðr þessarri syn, at hann settr aur æ st(r)eing ok ætlar at skiota i gegnum gradunginn ok ombuna honum sva einferðir sinar ok uspeki. En er skaytið kemr æ aplann¹, snyr því æ annan veg, en maðr hugdi, þvíat sva for til at iafna, sem sterkazti vindbylir kiæmi æ moti ok kastaði aptr sōmu leið, stef(n)ði æ bonda miðian ok snaraði i gegnum hann. Ok er borgarmenn Sepontini sia þessi nyvorðin tiðendi, hræðaz þeir ækaflega ok þora eigi nær at koma, skynda sem mest aptr i borg ok segia byskupi, hversu giorz hefir. Ok meðr því at byskup var bæði vitr maðr ok goðr firir guði, néytir hann spōku raði ok kallar saman borgarmenn i hōfuðkirkiu stadarins, kunnigt gerandi, hvat fram hefir farit litlu aðr med leyndum guð(s) domi i braðu liflati rika mannz, greinir hann ok undirstōðu þessa hlutar. En hvat þetta allt saman hefir þyða, seghir hann af himnesku sæti leitanda: «Þvi byðr ek þriggia natta fōstu um alla borgina með bænahaldi, at almattigr guð virdiz birta sinni kristni þat, er hann ser nauðsynligt i þessu mali.»

14. Sem allir hlyða giarna sinum feðr byskupinum ok hafa sva lenge fastað, auðlzt herra byskup æ þriðu nott fōstunnar mikinn fagnat, þvíat honum birtiz i syn gofugligr herra með himneskri birti andlitzins ok liomandi fegrd klæðanna, sva talandi til hans sem her ma heyra: «Vel tokz yðr ok viturliga, at þat, er leynt var firir monnum, baðu þer guð auðsyna, þvíat eigi ma iarðnesku hugskoti liost verða þat stormerki, sem i því leyniz, er maðrinn var gegnum grafinn sialfs sins handskotinu; vitið æn ifa, at þetta er gort með minum vilia, þvíat (ek) Mikhael hōfuðengill, er iafnan stendr i augliti guð(s), hefir skipat, at sa staðr i fiallinu skal vera hreinn ok heilagr, frials af allri sōrgan ok blōðsuthelling, mer til dyrkanar valdr æ iarðriki; villda ek syna með þesso takni, at ek er ver(n)dari staðar þess ok ælitari allra goðra hluta, þeira (er) þar gerazt með rettri tru ok goðfysi.» Eptir sva talat hverfr synin brott fra byskups augliti. Ma sva spyria, ef likar, or vitran þessari, (hversu) hinn sætazsti Mikhael sagðiz iafnan standa firir guðs augliti, þar sem hann var æ sagðan tíma her æ iarðriki firir augum byskups Seponti(i), þvíat þat ma eigi skilia eptir likamligri staðasetning, at engill sa, sem eigi var i ollum stōðum senn, megí bæði standa æ himni firir guðs augliti ok vera þo hegat sendr æ iarðriki. En þessi spurning verðr auðvelliga leyst, ef ver hugsam, at

¹ apliann A.

guð er i ollum hlutum ok þo með engu moti inni strengðr¹, ok hann er um alla fram ok hvergi uti luktr; renna því englarnir firir omællt viðerni hans guðdomligrar navistu, hvart sem þeir renna til himins eða iarðar, ok þo at þeir se eigi i øllum stöðum, þa er

5 hann þo þeim nalægr i øllum stöðum, ok því mega (þeir) hvergi fara fra hans augliti; rikir sva sanleikr i orðum sæls Mikhaelis, því at hann er enn hæsti guðs ærendreki.

15. Nu er þar til at taka, sem byskup vaknar gerandi sonnum guði lof ok dyrð firir sina mildi, kallar hann enn sem fyrr saman

10 allan borgarlyð fram til kirkiu um morgininn, greinandi þeim meðr guðshræzlu, hvat hann hefir heyrt ok seeð um nattina. Síðan nefnir hann agætazstu menn borgarinnar til ferðar með ser upp æ fiallit Garganum; ok er þeir komo þar, sem hæst var, finna þeir tvær dyrr i fiallinu, aðrar til suðrs aðrar til norðrs, voru þær stærri

15 er stoðu til norðrs. Sia þeir, at frami firir norðrdyrunum eru gradur nokkurar, aðr nalgiz dyrnar ok hurðina sialfa, en uppi yfer þollunum lykr biargit sinu rafi æ þann hæat sem eitt forhus. En er Sepontini koma her inn i fram at sialfri hurðinni, þora þeir eigi firir augu sin at forvitnaz lengra, þvíat sva bar miklum otta ok

20 heilagleik ifer þenna stað, at engin dirfiz framarganga, en honum er nefniliga lofat. Koma borgarmenn af Seponto fra þeim degi iafnan upp æ fiallit at biðia ser guð miskunnar ok hinn helga Mikhaelem, standa þeir dagliga firir dyrum uti, þvíat enn var þeim eigi lofat at ganga inn i sialft musterið.

25 16. Nærri þessum tíðendum geriz þat, at su heiðin þioð, er Neapolite kallaz, stridir upp æ Sepontum ok setz um borgina. Höfðu heidnir menn liðsalfa myklu meira, sva at borgin var skiottt uppgefen þeira valldi eptir likendum. Þvi gefr herra byskup þat rað sinum borgarmonnum, at þeir beiði þriggia natta frest af

30 heiðingium til ræðagiordar, hvart þeir skolu borgina upp gefa eða veria, meðan þeir mega. Ok sakir (þess) at Neapolite þikkiaz einn vegh i hendi hafa rað borgarmanna, hvern vegh sem þeir taka, gefa þeir dvalir þessar. Þat gengr þeim ok annat til, er þeir fresta atgongu borgarinnar, at þeim þikkir vel standa, þo at Sepontini biði sva

35 meira skaða fiar ok sæmða, at þeir taki firir fram þriggia natta kvøl i velltiligu hioli sinnar ræðagiordar. En i þess hattar brögðum blekkiazt heiðingiar eigi litt, þvíat allan tíma þenna nætt með degi standa Sepontini i liðzdrætti eigi af iarðneskum herodum, sem vita ma, þvíat þeir voru inni stre(n)gdir af her Neapolitarum, helldr er

1 sterngðr Δ.

Þessi liðsannaðr af himneskum rikium. Þviat byskup þeira byðr sva, at meiri ok minni skal hallda þriggia nætta faustu um alla borgina ok biðia fulltings almatkan guð ok helgan Mikhaelem, at hann veiti þeim nokkura asia, sva at þeira frelse ok fõðurleifdir leggiz eigi undir heiðinn dom. Þvilik er framferð kristinna manna at vaka til guðs ok biðia miskunnar. En Neapolite fara leið aðra, þeir fæaz alla þessa daga i leikum storum ok þionostum guða sinna, at þeir efliz því frammar moti kristnum monnum.

17. Sem ifir stendr hin þriðia nott fõstunnar ok hin næsta firir bardagann, birtiz Mikhael Sepontino byskupi i annan tima sva segiandi: «Fagni þer, þviat heyrðar eru bænir yðrar; því buiz i morgin røklega fram i strið ok byrit¹ orrostu æ fiorðu stund daghx, skolu þer þa profa mitt fulltingh, sva at fõgrum sigri munu þer fagna eigha.» En er byskup vaknar af vitran þessi, synghr hann lof hinum sæla Mikhaeli birtandi lyðnum þæ feghinsögu, at raðinn er sigr i orrostu. Gerizst nu þegar gleði mikil² i folki guðs, sva at langar til bardagans. Ok þegar arlla buaz þeir ok herklæðaz hvatlega, eru þa ok heiðingiar³ bunir ok hafa fylkt firir utan muræna. Sem her er komit, at hvarirtveggio eru bunir til atgongu, sia kristnir menn, at þoka mikil liðr niðr ifer hæsta hlut fiall(z)inzs Gargani, her med heyra þeir gnyreidir miklar, þvilikt sem pipri fiallit allt, en ut af þokunni fylgia elldingar som orfar gloandi fram i flokk Neapolitarum, sva at engi hlif ma við standa. Fyllidiz vel æ þeim degi spasaga Davids, er hann tok sva til ordz at lofa guð: Qui facit angelos suos spiritus et ministros suos flammam ignis etc. Her þarf eigi langt um, utan þegar i stað brestr flottu æ heid(in)gium, þviat orvar Mikhaelis urðu snarar ok harðla manskæðar, sva at þar firir rufuz allar fylkingar. Rennr nu hverr sem harðaz ma, en Mikael ok hans menn reka flottann með mikilli akefð ok harðfengi. Sottu heidingiar ret matuliga kaupferð til Sepontum æ þeim degi, þviat nu eru þeir dreifdir, hraktir ok drepnir, sumir með elldi, sumir meðr iarni. En þeir sem lifit þiggia, komaz sem nauðughligazst aptr i borg sina Neapolim barðir ok sprengðir af mæði, hofðu latið lið mikit ok frit, þat til marks at firir orum Mikhaelis einum saman hofðu fallit .vi. hundrat manna, en þat at auk allt, er Sepontini hofðu drepit brukum niðr sem busmala. Ok er su auma þioð kemr skilning æ, hverr kraptr⁴ stoð meðr kristnum monnum, kastá þeir villuklæðum en skryðaz

1 byriar A.   2 mikla A.   3 hvæðigiar A.   4 karpr A.

heilagri tru; fengu þeir með þeiri atferð lifit, at þeir voru bardir til batnaðar.

18. Eptir þenna ægæta sigr venda Sepontini aptr með fagnaði til borgar sinnar ok dveliaz litinn tíma, aðr þeir heim sækia sinn hertuga Mikhael hófuðengil fram i Garganum, þess ærendis at offra honum makligar lofgjörðir fyrir þa mætku hönd, er hann tíaði þeim i sinni nauðsyn. Ok er þeir koma arla upp æa fiallit fram fyrir þær norðdyrr, er aðr voru greindar, sia þeir þa nylundu, at i biarginu frammi fyrir forkirkju eru nykomin tvö fotspor, þvilikt sem maðr hefði stigit i kramman snio. Skilia þeir, at þetta er elskumark Mikhaelis til verndar ok nalægðar viðr þan heilagan stað. Reisa Sepontini þar síðan vegligt musteri ok setia altarit þar sem sporin voru; tok su kirkia nafn af fotsporum Mikhaelis ok var kölluð Appodonia. Aðra kirkju efla þeir til austurs fra musterinu Mikhaelis til lofs ok dyrðar sælum Petro hófðingia postolanna; i þeiri kirkju voru alltari tvau, annat vight ok helgat guðs móður Marie, en annat sælum Johanne baptista. En mustari Mikhaelis stoð sem aðr lukt ok læst, þviat menn þorðu ekki at gera, fyrr en guð birti. Hafði byskup Sepontinus margan traktatum af þvise efni með sinu villdazsta raði, hvart hann skilldi treysta upp at luka ok vighia musterit, ef guð bannaði eigi. En þat verðr statt i raðagjörðum, at hann gerir sendimenn með brefum til herra pafans i Romam; i brefum skrifar hann greiniliga allan hætt af þeim stormerkium Mikhaelis, er um stund hafa lesin verit, biðiandi postoligan herra, at hann segi, hversu bezst er geranda i sögðum vanda. Sem giorr er boðskaprinn, taka sendiboðar orlof ok raða i vegh; ber þeim sva giptuliga til, sem væan var, at herra pafinn hefir farit i moti þeim eigi minnr en fimtigi milna fyrir einshveria kirkiunnar sauk. Þessi romverski byskup heitir Silvester pafa nafni ok viðrkvæmiliga, þviat hann hafði forðum þolat ofrið ok ofsoknir guðs ovina ok flyit undan i fiall Sarepte, sem gjörði hinn fyrsti Silvester pafi, er kristnaði Konstantinum hinn mikla keisara. Var þessi guðs maðr likr hinum fyrra, heilagr ok rettviss, milldr ok litillatr. Þvi fa sendimenn byskups af Seponto bliðar viðtökur æa pafans garði, ok eru giarna heyrðir ok æan dvol með sinum ærendum fagrliga greiðdir. Koma þeir aptr i Sepontum berandi sinum byskupi bref af herra pafans curia, hver upp broten ok iferlesin halda þvilikan skilning af mali Mikhaelis meðal annarra greina: Ef þat er, segir herra pafinn, guðligh skipan ok forsiö, at musteris vigsla Mikhaelis veitiz fyrir dauðlighs mannz þionustu

byriar at þvilikt embætti geriz æ þann sama dagh, sem Mikhael birti sinu stormerki firir þa sigrvegaragiof, er þer skrifuð ut til vær i brefum yðrum. En ef herra stadarins likar betr öðruvis, synizt oss, sem hans valld ok vili se framaz biðienda til birtingar ifir þvlsa mali æ þeim sama degi. Þvi er þat vort rað, at ver ok þer bioðit vorum borgarmonnum þriggia natta fõstu moti þeim signaða deghi, næst er hann kemr, biðienda heilaga þrenni(n)g, at þær gjafir, sem hann virðiz veita firir hinn hæsta þion sins almættis vilia, leiddi hann ut til æskiligs enda. Sva segir virðuligr herra pafinn, ok hans raðd er fyllt ok framkvæmt i alla grein. En þann tima sem yfir stendr hin sidarsta nott fõstunnar, birtiz hinn blezaði Mikael Sepentino byskupi i þriðia sinn með dyrð mikilli sva mælandi: «Eigi er þorf, segir hann, at þer vigit þat mustari, er ek smiðaði, þviat ek sialfr helgaði min handaverk; nu gangit inn i morgin með minu orlofi, er þa mitt at syna, hversu ek hefe helgat þønn sama stað firir sialfan mik. Þu skallt syngia þar messu i morgin ok gefa ollum lyd þionostu, en ek patronus stadarins skal nærri standa ok offra guði yðra þionostu, skolu þer ok heðan ifra optarr vitia staðarin(s) firir mina þökk ok vinattu.

19. Nu sem byskup vaknar af hinni þriðiu vitran, þakkar hann værum herra sina margfallda miskunn, segir hann sinum borgarmonnum, hvat hinn heilagi Mikhael hefir synt honum, ok byðr at fiolmenna sem mestt upp æ fiallit, þar með skipar hann monnum til at flytia seerhveria hluti, er hatiðinni til heyrðu ok þionostugiorðinni. Ferr byskup ok klerkar hans i aundverðu liðinu með bænum ok lofsongum, en allr meginherrinn fer sidar meðr saunnu astriki, synda iðran ok rettum viðbunaði, ok arla dags koma þeir fram gangandi at suðrdrum¹ kirkiu, gera þar letanias firir uti, aðr þeir lyki upp dyrunum. Sipa ganga þeir inn með guðligum otta. Verðr þa i fyrstu firir þeim þvilikt sem eitt skot fra suðri til norðs moti þeim dyrum, er fyrr voru greindar, ok fyr en þagat kiæmi, finna þeir til austr(s) sialfar musterisdyrnar, ganga inn ok litaz um, sia at musteri þetta er einn hellir² bæði uslettr um raf ok veggi, sva at hvassir hyrnusteinar stoðu hvervetna; eigi var ok hæra i morgun stoðum, en hõfuð manz tok upp undir þekiuna, en sumstaðar þvi hæra, at maðr matti varlla taka upp hendi sinni. Eigi var hon ok me(i)ri vexti, en hon tok með skotinu .v. hundrat manna. Til suðs i musteri³ sia þeir virðuligt alltari fagurliga prytt með rauðu klæði, er enn blezaði patronus Mikhael

¹ syðrdrum A.   ² heillir A.

hafði gefit kirkiu ok offrat alltarino æ hennar vigsludagh. Varð nu fagnaðr mikill i husi guðs, þviat allir dasamuðu þat himnæska litillæti, sem enn af nygiu birtiz i verki þessu, þviat hvervetna var at sia dal um hol, klettr vit klett, en allt at einu var staðrinn
 5 sva heilagr ok guði kiærr, at eigi ma orðum skyra; i hverri vars herra skipan þat gefr skilia, at hinn blezaði Mikhael elskar meir sæluhialp sannrar goðfysi en skygðan marmara með steindu rafi. Saung byskupinn þar messu nefndan dagh ok gaf þionostu þllum lyð. Var þar innan kirkiu vautn i gnog til allrar þionostu,
 10 þviat bergit var sveitt vatni, en til norðrs fra alltarinu fell niðr or þekiunni smatt ok fagurt vatn, eigi oðara en deilldi storum dropum. Var þar síðan samit til glerker eitt harðla vænt ok fest undir dropann með silfurst(r)eingium. Gekk lyðrinn þar til iafnan um gradur nokkurar, þa er þionostan gafz i musterinu. Þa vatnræs
 15 kalla Sepontini stillam, af því blezaða vatni veitir Mikhael margum manni skiota heilsu af ymisligum kran(k)domi, riðusiukir menn koma þar, kreptir ok likðrair, veslir ok vanmattughir, ok finna sva mikinn krapt af husi Mikhaelis, at sumir komaz eigi upp æ fiallit, aðr þeir verða heilir. Eru þar i vegginum grafit steinlikan til minningar,
 20 sem þeir vurðv heilir, æ þann hætt formeruð, sem hattaðr var krankdomr¹ þeira. Einkanliga stendr hinn mætazsti Mikhael i þvilikum heilsugiofum æ sinn hatidardagh tertio kalendas Octobris, þviat² þa sækir til musterissins af morgum halfum Italie³ (meiri foldi, en vant er, ok er þa) hinn hæsti guðs ærendreki því nalægari
 25 með sinum bræðrum englunum, sem fleiri koma saman i rettum bænum.

20. Sem ver hofum Sepontino byskupi fra vikit ok hans sonum um hrið i voru mali, er nu greinanda, at eptir messuembættið fagurliga flutt vendu menn heim meðr fagnaði til sins goðz
 30 ok herbergia. En sa goði maðr byskupinn veitti Mikhaeli sva skyllduga þionostu dag fra degi. Þar var reistr bær ok kennimenn skipaðir at officera kirkiu; engan tima sagðiz þar ottusongr, fyrr en liost var af degi, þviat sva mikil ogn stoð af musterinu um nætr, at eingi maðr þorði inn at koma; ok þat er eigi undarlikt firir
 35 þa grein, at sva segia sannorðir menn, at æ hveria natt flytiz þar messuembætti æn dauðligra manna fulltingi ok nakvæ(m)ð. Hefir sva vitraz, at skipaðr þionn kirkiu skal til reiðu lata hvern dag at kvellið bakstr ok vin meðr oðrum messufongum, hvat er styrkir einn æfintyr, sva framt sem guði likaði ok honum [virðiz eigi⁴ ofsagt vera.

1 krangdomr A. 2 þat A. 3 turis tilf. A. 4 [virðir A.

21. Sva er senniliga lesit af einum haleitum byskupi, at Bonus het, hann bar traust til sakir sinna ægætra verðleika at vaka um nott i musteri Mikhaelis, því at sialfr guð ok hinn sæli Mikhael dæmðu hann þess makligan. Þessi hinn heilagi Bonus var ættaðr ok uppfæddr i Frakklandi, mikill ægiætismaðr i sinum byskupsdomi, 5 þvíat þat gæzkunafn, er hann bar æa likamanum, fylldi hann daglega með sæmiligum siðum ok andligum framningum, varðveitandi sik sialfan ok ser æa hendi folginn lyð undir rettu lögмали ok heilögum guðs boðorðum, berandi ser i höndum loganda tortis goðra verka til eptirdæmis sinum undirmonnum. En með því at fyr sögð 10 kirkia hins signaða Mikhaelis er nu storliga fræg vorðin um heiminn, sæktu hana, sem fyrr greindi, utóluligir lyðir karlla ok kvenna af fiarlægum herðum ok iafnvel byskuparnir sialfir, þvíat þessi staðr var einkanliga til þess kosinn af guði, at menn þægi þar rettar bænir. Signaðr Bonus byskup ferðaz heiman af sinum 15 byskupsstól með gloandi goðfysi ok godu fauruneyti fram til musteris heilags Mikhaelis; ok er hann gengr inn i musterit meðr auðrum monnum til aptanssöngs um kveldit, dvelz heilagr Bonus einn samt eptir i musterinu takandi ser leyniligan stað undir einum hellisskuta at uvitandum varðhallzmonnum kirkiunnar. 20 Vakir hann þar um nottina goðfusari i guðs lofi, en ver meгим sem verðugt er fra segia; hann minniz æa ok innvirduliga eptir leitar, hvat hann hefir hæsta guði i moti gort i umliðnu lífi, grætr þat allt ok sytir af aullu hiarta biðandi sælan Mikhael hofuðengil, at hann offri hans bænir ok þægi hans tar i augliti hins hæsta 25 domara. Nu sem komit er midnætti ok byskupinn starvar i greindri goðfysi, heyrir hann fagran saunghhliom upp i loptið með sva undarligum sætleika, at öngar iarðligar raddir mattu við iafnaz. Þessi skemtanssyn nalægiz hvern tima fra öðrum musterið, þar til at byskupinum gefr sia, at guðligt lios geislar hvervetna inn 30 um þekiuna; her eptir, sem liosit rennr firir, fara himneskir flokkar heilagra engla berandi sigrmerki firir sinum höfðingia með fögrum söngh ok sætum hliöðum. Her með seer hinn signaði Bonus at fara skinandi borgarmenn himneskrar Jerusalem leiðandi sin i millum sialfa drottning himins ok iarðar, mey ok móður, 35 hina sætu Mariam, hana sæmandi ok alla vega vegsamandi með sva fridri fyllgd ok tilskipuðu foruneyti, sem öngu ma vit iafna eptir iar(ð)ligum hætti. Nu sem virðuligt sæti er firirbuit ok drottning allra höfðengla ok heilagra manna hefir niðr setzst, ganga fram i korinn firir hasætít nokkurir af fruinnar hirðsveitum biði- 40

andi hana litillatliga meðr knefalli, at hun skipi til nokkurn mann at flytia messuembætti. En guðs modir Maria svarar sva þeira mali: «Berit þau min orð Bono byskupi, at hann skrydiz ok syngi messu, þviat honum ber ek þat vitni, at hann er makligr sva

5 ægætri þionostu.» Virðuligr maðr guðs byskupinn, sem hann heyrir fruinnar orð þvilik, bliknar hann ok piprar allr af hræzlu færandi sik ut undir biargit sem mest, þviat hann vill lifs giarna felaz firir fruinnar sendimonnnum. Se þar gerizt haleitt stormerki, þat er vattaði hans heilagleik, þviat biargit gaf honum rum ok laut undan

10 honum, sva sem hann hallaðizst i kramman snio, ok seer merki þess. En þoat biargit hlyddi hans heilagleik, þa vinnr byskupi eigi þorfi, þviat drottningarinnar sendiboðar eru storliga fundvisir, sva at rett ganga þeir at hit gegnsta, hvar er byskup liggr undir biarginu þoat mjog laght ok leyniliga, gripa hann hõndum þegar i

15 stað ok leiða fram i herbergit ok musterid ok skryða hann himneskum klæðum, sva sem byskupi til heyrir. Sem hann er skrydr, leiða þeir hann fram firir altari ok gera messuembætti eptir kristninnar formi. Hverr dauðligra manna megi þat virða, hversso mikla sæmð ok æru¹ almattigr guð veitti sinum virkta vin Bono

20 byskupi her þegar i dauðligum likama: hann stoð iarðneskr millum himneskra krapta pryddr himneskum skruða, takandi alla þionostu messunnar af litillatri undirvorpning hõfuðfeðranna ok spamanna ok annara guðs astvina. Nærri var stodd hans þionostugiorð sialf drottning allra hluta hin milldazsta Maria ok bioðandi honum

25 hatiðliga messu at syngia; sva var til skipat þionostumonnnum, at hõfuðfeðr ok spamenn bera fram kalek, vin ok vatn, ok hella æa hendr honum, postolar greiða til handklæði, pislarvattar bua til reykelsi samtemprat himnesku timiamate. En englar, iattarar² ok meyyiar syngia hunangligum røddum ut messuna. Ok er guðs maðr

30 byskupinn hefir algort guðlikt embætti með einkanligri ast ok gloandi goðfysi, gefr gimsteinn allra meyyia hin sætazsta guðs modir mæR Maria honum þokk firir, ok i elskumark firir þionostugiorðina gefr hun signuðum Bono byskupi eitt himneskt klæði, þat er hann þiggr með meiri ast ok litillæti, en nokkur tunga megi skyra sinum

35 framburði. Eptir sva gort, sem nu var greint, liðr þessi himneski flokr upp i loptið heim til himirikis, en byskup vakir, þat sem eptir var nætrinnar, lofandi guð almattigan ok hans blezaða modur firir þa miskunn, sem honum var veitt i sinni voku; gengr sidan um morgininn ut af musterinu kallandi til sin rettvisa menn ok

guðfusa ok segir þeim greiniliga allan eventum, hvat hann hefir heyrð i musterinu, seð ok gort æ þeiri næt, þar með synir hann litilatluga þat himneska klæði, sem herbergi heilags anda hafði honum gefit, biðia(n)di alla menn fagna meðr seer ok gleðiaz af sva miklu stormerki.

22. Eptir þessa hluti fyllða ferr heilagr Bonus heim til sins byskupstols gerandi guði þakkir af þeim hlutum, sem honum höfðu at boriz i þessarri ferð. Flygr þat ok skiotliga víða um heiminn, hvilika sæmdarfaur Bonus byskup hafði farit til musteris heilags Mikhaelis; ok firir þa sauk at margr er sa virðingar¹ giarn, sem 10 eigi er i lifinu til fullz vandvirkr eða athugall, þa frettir þetta ok einn byskup, sa er miklo var lægri at verðleikum, en hann mætti nokkut samiafnaz Bono byskupi, ok lyptir heiman sémiligri ferð af sinum byskupstoli með gnogum kosti ok ríku foruneyti þess ærendis at profa, ef hann oðlaðiz nokkut likt því, sem lesit er af 15 hinum fyrri byskupi. Nu sem hann kemr fram i heilagt (fiáll) hins sæla Mikhaelis, slær hann langtialldi sinu ok sitr glaðr um dagin hia kumpanum sinum. Ok firir þa sok at hann vill óþyrstr ganga til vøkunnar, drekr hann vin sva diarfliga, at hann er miog sliofaðr bæði i samvizsku ok sonnum goðvilia, en þo allt eins 20 gengr (hann) i musterit sið um kvelldit ulikt tilbuinn² ok hinn fyrri byskup. Sa þungr af tærum ok iðranar goðfysi, en þessi svefþungr³ af vist ok vini. En þo at þessi byskup byggi sik eigi til vøkunnar sva sem skilldi, giorði almattigr guð ok heilagr Mikhael vit hann mikla miskunnsemi með faheyrðum hætti. Hann 25 vindrukkinn sofnar i musterinu, en vaknar um morgininn eigi þar, helldr heima at sialfs sins byskupsstoli ok i sinni svefnskemmu. Nu sem hann lykr augum upp, signar hann sik, ok hverssu vit veit, fær hann eigi skilit, þvíat hann kennir blauta sæng ok ser kunnikt herbergi, en man þo fullgiorlla, i hverium stað hann var 30 næst um kvelldit. Sem hann hefir lengi undrat sialfan sik, gengr hann ut af herberginu ok litaz um, ser þionostumenn sina þar i garðinum ok heilsar æ þa, ok hyggr sik þo senniliga villaz i þessum hlutum öllum, þar til at eptir stund liðna hverfr hann aprt til sialfs sins ok setz niðr hia sinum monnum segiandi þeim litillat- 35 luga, hverssu hin goðgiarni guð hefir um hann gort stormerkiliga ok miskunnsamliga. Heðan af er virðanda, hverssu hinn goði Mikhael er ifirvettis milldr firir hvern, er sva dasamligar iarteinir verða, þvíat hann⁴ þyrmdi soðum byskupi misgeranda ok let hann til sins

1 virgingar A. 2 eða tilf. A. 3 svefir þungr A. 4 þat A. 40

herbergis heilan aptr hverfa, helldr viliandi at hann leiðrettizt, en firirferiz eigi i sinum misverka. Nu til þess at engi maðr ætli þessa hluti usanna vera, sem ver sögðum, þa viti firir vist, at þat klæði, sem guðs moðir gaf Bono byskupi, varðveitiz firir utan spell ok folvan allt til þessa daghs i einni fagri borg, er Clarus Mons heitir. Su borg stendr i því heraði er Vernonis kallaz. Klæðit geymiz i kirkiu guðs modur heilagrar Marie, ok fær engi iardligr maðr skilning æ komit, hvers vefnaðar eða natturu þat er utan eða innan. Ok enn til styrktar um þetta er sva skrifat, at virðuligr herra herra¹ Herbert byskup af Norvik hafði seeð ok höndum farit þetta klæði.

23. Greint hefir verit um hrid, hversu blezaðr Mikhael pryðir australfu heimsins meðr kreyptum ok iarteignum þeim, sem guði einum er mattulig ok fylliliga kunnigh. Þvi skal boða þessu næst, hversu drottinn allrar milldi dreifir sina oumræðiliga miskunn ifir vestrhalfuna firir ast ok meðalgongu sins kærastza sendiboða Mikhaelis herra höfuðenglanna, til þess at eitt ok hið sama efni verði öllum liost i hverri halfu heimsins, at rettruadir menn eru skipaðir i samlagh englanna, sem fyr var skrifat i þessu mali; því eru himneskir andar sendir i þionostu firir þeira skyld, er arftækir verða himnarikis firir sær ok milldi værs liufa lausnara. Lesit var með nokkurri grein, hversu Mikhael kaus ser virðingharstað i hafu fialli Gargano, en nu skal af segia ok heyra i öðrum stað, hversu hann vill dyrkan sina gera lata með ulikum hætti. Þessi staðr, er nu skal af segia, stendr firir utann haf i vestrhalfu heims, hann er kominn miog undarligha ok leyniliga, hann stendr meðal tveggia ósa þeira vatnfalla, er annat² heiter Seia, en annat Sennuna. Uthafit sialft gyrdir at firir utan sva hart at floðunum inn i baða osana, at siorrinn gengr æ læghlendin bædum megin firir ofan staðinn, sva at þa er i einum floa stendr, þa (er) i miðiu sem eitt litid eyland, þat er kirkiu helgi Mikhaelis bannar, at siorinn meini. Sva segia gamlir menn ok sannorðir, at þetta nes meðal annara væri at fornu vaxit með þykkri iorð ok storum skogi, sva at voru víða einsetumanna bygðir, þvíat sva var leyniliga kominn stadrinn bædi sakir þykkleika merkrinnar ok fiarlægra manna bygðar. Skogdyra fioldi var þar ok mikil hia einsetumonnun, sem víða er titt i eyðimorkum. Ok meðan drottinn villdi sva vera lata, at einsetumenn bygði þenna (stað), skipaði hann sva sinu einvalldi, at einn prestr af þorpi því er Austerianus heitir færði þeim likamliga vist,

40 1 hefir A. 2 sávat A.

þviat i sialfri morkinni var engi von matfanga. Goriz þat i fyrstu, sem skilianlikt er, eigi oðruvisi en i stormerki birtingar Mikhaelis af guðs alfu til kennimannzi(n)s, at honum er staðrinn synðr ok sagðr, ok hvat hann byggir, eða hversu hann skal hialpa með dagligri huggan þeira lif, sem þar eru. For sva langan tima, at prestrinn tok asna sinn hvern dag ok færði einsetumonnnum vistir; var æ þeim doghum, er þetta giorðiz, forlendi mikit milli merkrinnar ok hafsins eigi minnr en .vi. vikur.

24. En þa er guð villdi um venda þessum stað ok bua til virðingar Mikhaeli sinum sæla vin, gengr siorinn æ landit ok ryðr iorðina alla fyrst upp at skoginum, en siðan fellir hann morkina ok kemr monnum æ flotta, grefr brott grasrot alla ok gerir sem einn slettan sand alla leið upp i milli ænna, sva langt sem guð villdi skipa. Nærr i miðiu plazi stendr einn klettr, er guð hugði til eptirkomandi hluta. Ok er værr herra Jesus Kristr hefir staðinn með sva nyium hætti til buit, er segianda, at i þeiri borg er Abrincus heitir var agætr byskup Auðbertus² at nafni - su borg stendr sex milur brot af gre(i)ndum stað - var byskup hennar miogh heilagr maðr, sem guð virðiz syna honum ok hinn agæti Mikhael, þviat nokkura nott, sem byskup sefr i sinni sængh, birtiz honum blezaðr Mikhael með skinandi dyrð himneskrar birti ok mælir æ þann haat, sem her fylgir: «Auðberte³ byskup, heyr hvat ek segi þer. I þeim stað er nu kallazt Arenna skalltu lata kirkiu reisa mer til sæmda, þviat ek er Mikhael höfuðengill, hefir ek þenna stað kosit ok blezat mer til virðingar i þessi halfu heims næri borg yðvarri, ok sva sem min dyrkan geriz i austurhælfunni æ hafu fialli Gargano, sva veitiz mer lof her með yðr i lagum stað æ siofar sandi.» Eptir sva talat vaknar byskup ok hugsar invirðuliga, hvat firir hafði borit, ottaz firir litillætis dygð, at hann muni gabbaðr i svefni firir umsat leyniligs ovinar, sem syndugum monnum kann opt til bera; þvi hugleidir hann postolans rað, er sva talar profi þer ændana seghir hann, hvart þeir eru af guði. Firir þvilikar ok adrar hugsanir dvelr byskup at fullgeyra boðna hluti, þar til (er) hann fær vitran aðra meðr sama hætti, er nu þo mun striðara æmintr, at hann hafi sik frammi ok algeri þat, sem honum var boðit. En byskup fer sva, þoo at hann væri heilagr maðr ok miog kiærr gudi, sem hinn heilagi Gregorius pafi vattar af spamonnum, at þeir höfðu nokkurn tima spadomsanda ok nokkura eigi, sem guð villdi skipa þeim til litillætis varðveizlu, at þeir

1 morkum A.   2 Augbertus A.   3 Augberte A.

kendi því gior, hvat þeir toku i gíof eða hvat af sialfum ser. Þessu líkt geriz með Abrincensi byskupi, hann fær eigi skilit smasmugliga grein andanna, þvíat hans hiarta sliofaz i manligum veykleik, sakir þess at fremri gípt er honum undan dregin i þetta
 5 sinn, er hann þo senniliga miog hrædr firir þessar tvær æminningar, er hann ofreyni sik eigi, þat er guði heyrir. Þvi leggrr hann iafnan bænir miukar ok litillæti, at værr herra Jesus Kristr þyrmi hans hindran ok tortrygd, en greiddi þetta mál til æskiligs enda.

25. Rett i þann tíma sem Abrincensis byskup hefir tekit
 10 sagdar æminningar tvær at tólu, ber sva til i sagðri provincia, at einn graðungr er leyniliga tekinn brott fra hiorðinni eins bonda. En sa er tok, gerir þat meirr sakir fornrar (o)vinattu en þiofligrar sialfs sins girndar; því leidir hann þat skrautliga naut, er bezst var allra með hiorðinni, brott i þann stað, sem hann hugði at all dri
 15 skildi finnaz. En meðr (þvi) at optliga kemr saman goðr vili guðs ok illr vili mannzins, þa leidir þessi maðr graðunginn til fylsnis fram i þann stað, er ver greindum fyrr af, ok hann kemr ut meðal annara fram æ sandana. Ser hann, hvar kletr stendr i miðiu, her til ferr hann ok skoðar biargit uppi ok nidri, hva(r)t hann fyndi
 20 skuta nokkurn eða helli at binda nautið ok fela, ok er hann hefir rannzsakat, finnr hann i ovanverðu storliga mikla delld, sva at þat er et bezsta leyni, ef hann fær graðungenum upp komit. Þat kostar hann ok fær gort, ferr síðan fram a sandinn ok profar, hva(r)t hann sæi nokkut til graðungsins upp i bergit, ok ser eigi. Þvi
 25 snyr hann brott ok þikkiz hafa allvel leikit, hyggr hann sik hlutlausan af stuld, en veit firir vist, at gra(ð)unghsins hvarf gerir ríka manni mikla hugsott ok margan rekstr hans at leita síð ok snemma. Ok rett for, sem hann gat, ríka manni liggr illa ok leitar i fremzstu laug, gefr eigi upp fyrr, en uti eru allar vænir, truir vist, at hans
 30 gerssimi se vorðin spellvirkia brad, ok harmar þat, þvíat bondi var miogh ægiarn. En hvat graðungs greinir þessar hafa merkia i mali Mikhaelis, er þessu næst til veghar vikianda.

26. Sem her er komit, fær Abrincensis byskup þriðiu vitran i hardara pungt en fyrr, þvíat Mikhael hófuðengill birtiz honum
 35 striðr ok ogurligr með avitanarorðum firir þa sauk, er hann ohlydnaðiz tveim æminninghum; byðr honum nu i stað at byria sagðan guðs vilia ok eigi nokkura minnzstan talman æ gera, gerir ok i mikilli roghsemð(f), at sva mikit skal hann aflat hafa i sinni hindran, at af þeim stað, er kirkian reisiz, skal hann sina fætr
 40 hvergi brott hræra, fyrr en musterit er gíort til lykta. Viðr þess

hattar stríðyrði sva mikils höfðingia verðr byskup ækafliga hrædr i svefninum, ok þo sva með guðs vilia at hann fær afl¹ at spyria þeira hluta, sem honum þotti mest þorf æ vera. Hann segir sva: «Herra minn sæli, hvar er sa staðr i því takmarki, er Arena kallaz ok yðvarri kirkiusmið se tilheyrligr?» Hinn blezaði Mikhael 5 svarar: «Nærri því biargi, er bundinn graðung hefir i sinum kolli, ok stendr æ miðium sandi, skalltu reisa mitt musteri.» Byskup spyrr þa enn: «Hvat er, herra minn, hvar skal ek af taka viðrkvæmilikt form þessa huss i vidd eða breidd eða hæð at þinum vilia?» Hinn blezaði Mikhael svarar: «Aðr graðungrinn var upp- 10 leidr i klettinn, gekk hann umbergis i hring æ sandinum, sva vitt sem þu skallt kirkiu reisa, verðr þa miog kringlott, a likan hætt ok ek smíðaði i Gargano, vil ek þar lata eptir mynda ok gera ræfr lægt², sem staðnum til heyrir; læt þer ok i hug koma, at griprinn se aptr golldinn þeim sem æ, síðan þu hefir seð ok skilit hans 15 firirætlaða þionostu.» Eptir þetta sva talat vaknar byskup bæði feghinn ok ottasleginn, lofandi guð ok gofugligan Mikhaelem með himnum ok lofsongum ifir þrennum þessum vitranum. Birtir hann nu sinum lyð, hvat honum hefir synt verit af guði ok hinum sæla Mikhaeli, ok byðr i stað, at hans menn buizst sem hvatligazt fram 20 til staðarins. Tekr hann ser til fylgðar hina fríðazstu klerka sinnar kirkiu, gangandi fram litillatliga með ymnum ok psalmodia, þegar hann nalægiz þann blezada stað. Ok sem hann kemr þar, ser hann oll merki, sem honum var iatat, biarg ok naut bundit, fotatra(ð)k ok fasena mustervis reisingh þvilika. Gerir hann nu 25 hvatliga boð tveim megum ut ifra ifir hvaratveggju æ Siam ok Senunam, at menn komi at sia ok heyra sannan guðs vilia. Ok sakir þess at Mikhael höfuðengill er harðla vinsæll meðal goðra manna, (eru þeir) bunir til mæðu ok erviðiz, er herra Auðbertus vill þeim biða. Þvi hefir byskup þat upphaf, meðan lið er næzst, 30 at hann lettr ryðia staðinn ok grafa til grundvallar; en þann tima sem þeir hyggia at plazinu kirkiunnar, standa þar steinar tveir iarðfastir i miðiu harðla storir, er miklu fara hæra en smíðinu heyrði. Þvi byðr byskup, at grafa skal umbergis ok treysta goð ætök, segir at þessar steinar skolu fara ut i grundvollinn sialfan. 35 Her þarf eigi langt um, brot eru til samin, treyst er ok æknuit meðr allri list ok klokskap, ok sitia ste(i)nar sem aðr. Fær byskupi þetta mikils æhuga, þviat starfsmenn firir leggiast ok fæ

ekki at gort, hvar firir mætum Mikhaeli er hugsanda at gera gott ræð firir, sva at eigi falli verkit honum til sæmdar.

27. Nokkur ríkr burgeiss var i einshverio heraði sva fiarlægr brøt af Abrinko, at þar høfðu eigi komit þessi fagnaðartiðendi, ok eigi hafði þar birtr verit boðskapr byskups um liðsafla. Þessi ríki maðr het Baiuno, storliga völdugr ok mikils hattar upp ifir alla sina frændr ok heraðsmenn; hann sitr i þeim høfuðbæ er Icius heitir, hann atti tolf syni, voru þeir allir storir menn ok sterkir; høfðu þeir allir saman feðgar sva sem konungs vælld ifir lýðnum ok nalægum herudum. Þvi leitar sæll Mikhael þangat styrks ok birtiz ríka manni æ næstu natt eptir, sem Auðbertus byskup er firir lagðr ok hans menn. Hann blezaðr talar þæ: «Þu ríki Baiuno, segir hann, hefir mikit valld ok læn af guði firir marghattad eptirlæti fiar ok frændastyrks; þvi ris upp ok tær þitt afl i mina tign, þviat ek er Mikhael høfuðengill; ber þik arlla i morgin fram i liðsdratt ok kom sem fyrst með sonum þinum ok vinum æ fund Auðberti byskups, ger þat sem hann byðr, þviat hann er minn umboðzmaðr.» Eptir sva talat vaknar ríki maðr ok gerir guði þakkir, hefir i somu stund fiolmenni uppi ok ferr með ollum skunda fram til Arennam a fund Auðberti byskups, segiandi honum þa vitran sem nu var lesin. Verðr byskup harðla feginn af þeima hlut, þviat nu er fundinn vattr annar ifir orðum ok vilia Mikhaelis, segir byskup Baiunoni, hvar komit er starfi ok sveita þeira kumpana i þarflaust at sva bunu um þria daga, þvi segir hann, at ríki maðr ok synir hans skolo gera sina þionostu ok veita steinum atak eptir boði Mikhaelis. Ok æn dyð sem þeir koma ok profa steinana, eru þeir með guðs vilia sva lettir¹ ok vølltiligir, hvert er likar, sem eigi hefði þeir griotligan þunga steinligrar natturu. Söng nu allr lýðr lof² Mikhaeli firir auðsena miskunn ok stormerki. Gengr nu herra byskup glaðr at verki með sinum huskørlum skipandi ymissar³ sýslur ser⁴ hverium, sem hann ser bezt beras⁵. Ok þann tíma sem grundvollr er grafinn, fylldr ok til buinn, sva vidr ut ok inn sem byskupi þíkkir hæfa þeiri kirkiu-stöðu, er heilagr Mikhael hafði honum vitrað, gerizst enn með nøkkurum hætti ifasemd ok otti i hans goðfusa hugskoti, hvart efnit [vel þioni⁶ boðorði Mikhaelis. Her ifir ottaz hann ok biðr guð [styrktar um⁷ sina giorð, ef honum likar, at sva standi. Ok æ næstu nött birtiz honum syn þeiri lik, er lesin er forðum af

1 leittir A.   2 Her begynder B.   3 ymsar B.   4 þær B.

40   5 standa B.   6 [mandi(!) þiona bliðu ok B.   7 [styrkia B.

Gedeone, at dögð himins ste¹ niðr ifir annan hlut iarðarinnar en annan eigi, her með hlioðar röðð i byskupsins eyra sva mælandi: «Læt dögfallit ræða² grundvellinum, en þurrlendi iarðar se vöxstr ok viderni kirkiu.» Ok eptir sva sagt vaknar byskup ottalauss i öllu efni ok fullr af fagnaði, lætr reisa til musteris þegar æ næsta 5 degi, ok gengr síðan sva greint með heilagri fliotvirki, at byskup ser, ef guð lofar, at sva er sem gort³. Þvi hugsar hann framleidis, at enn skortir mikit æ, sakir þess at [þat nygia⁴ musteri hefir enga heilaga doma hins mæta Mikhaelis, þikkir honum þat miog i moti. Ok af þessu efni hugsar hann dagliga, þar sem hann 10 sitr a því sama biargi, sem fyrr var greint i soghunni, þviat vel hellt hann hvarntveggja boðskap Mikhaelis, fylgia smiðinni staðfastliga ok hvergi brott fara, ok þat annat, sem fyrr var sagt, at hann skyldi gradunginn aptr⁵ senda sinum herra. Berr þat biarg⁶ vitni, segir sa er saughuna diktaði, at Auðbertus byskup sat a því 15 dagliga ok firir sagði musteri smið Mikhaelis. Þviat nærri því sæti, er hann kaus ser i biarginu, stendr til eilifrar minningar þat sama letr, er hann skrifaði með sinum fingri i 7 sialfum steininum allt eitt ok æ⁸ krommum snio.

28. Til lofs ok dyrðar sinu haleita nafni birtiz Mikhael 20 Abrincensi byskupi i fimta sinni [með itarligri syn⁹ sva mælandi: «Rek¹⁰ brot allan ekka [þins hiarta¹¹, því at ek kann gefa þer heillt rað at fæa mina helga doma; gör tva bræðr guðhrædda austr æ Pul til kirkiu minnar i Garganum, fa þeim goða fylgd, sva at þeir megi vel fara, en ek skal sva um ganga, at þeir fai ærendi þat 25 er þer liki; ertu því skyldari at fagna oss sem bezst öllum saman ok ganga ut i moti oss þann tima, er ver komum aptr or þessi ferð.» Eptir sva greint af guðs vin Mikhaeli, vaknar byskup ok breytir öllu, sem honum var boðit, faandi bræðrunum vænt skip meðr röskum liðsmönum; fara þeir ok fram koma i allri farsælld, sem 30 þeir mundu kiosa, ganga af skipi ok sækia fiallit Garganum, finna kirkiu Mikhaelis ok biðia þann signaða herra bliðra ærendisloka. Var i þenna tima skipaðr einn virðuligr æboti firir þionostugiorð a fialli Mikhaelis¹², tekr hann sendiboðana meðr öllum goðvilia heyrandi giarna þeira ærendi. En sakir þess at hann skilr 35 bræð(r)anna bæn ok byskups orðsending of biðða því valldi, er Sepontinus byskup veitti honum ifir kirkiu¹³, sækir hann heim

1 steig B. 2 styra B. 3 musterit tilf. B. 4 [tilf. B. 5 heim B.
6 bragð B. 7 aa B. 8 i B. 9 [saal. B; i nalegri A.
10 Tak B. 11 [or skapi þer B. 12 Gargano B. 13 kirkiuna B. 40

sinn herra ok tiar honum greiniliga, hvat giorz hefir i vestralfunni, ok at sendiboðar eru þagat komnir þess ærendis at þiggia heilaga doma [ens sæla¹ Mikhaelis. Ok er byskup Sepontinus heyrir þvilik tidendi, offrar hann [noglig tær ok² lof almatkum guði, er veita virðizt mannligum veykleik³ hialp ok heilagt fulltingh firir bæn ok blezan þeira sǫmu, er þiona eiliffiga firir hans⁴ velldis- hring. Eptir þat er byskup ok æboti hafa gort sitt ræð með tillogum⁵ Mikhaelis, fara þeir badir samt upp æ fiallit ok boda⁶ sendimonnum i kirkiu Mikhaelis at heyra sin ærendislok, ok at hlioði gefnu talar þvilik orð byskup af Seponto: «Blezaðr se værr herra Jesus Kristr Mariu son, er oss⁷ hefir sent af vestrhalfunni goð ok gleðilig tiðendi, at hinn mætaazsti kirkiudrottinn værr Mikhael høfuðengill hefir þar kiorit ser með samri⁸ birting annan virðingarstað. Ok til heilagrar [þeirar kirkiu pryði⁹ vilium ver giarna alla astuð frami lata, sem hinn blezaði Mikhael hefir oss boðit; þvi skolu þeir bræðr sendiboðar Mikhaelis þiggia æskiligt ærendi ok taka með þeim reliquiis, [er æzstar¹⁰ megu finnaz i fialli¹¹ Mikhaelis, þeim skilmala medal settum, at sva sem sami høfuðengill himnarikis lysti varn stað ok yðvarn sialfs sins virðing¹² birting ok blezadum kosningh, sva skal milli varra staða eiliffiga standa elskuband ok astriki i sǫnnum guði ok einkanligum feðr vorum Mikhaeli.» En er byskup hefer sin orð til enda gort, falla sendiboðar fram i litillæti þakkandi með hiarta ok munn, hverssu drottinn himins ok iarðar gorði farsælan þeira veg. Gengr þa byskup til með guðligum otta ok sniðr¹³ part af þeim sama rauða duk, er haleitr Mikhael hafði með prytt þat sama kirkiunnar altari, er hann smidadi, sem fyrr greindi i sǫghunni. Her meðr leggr byskup upphogginn hlut af þeim marmarasteini, er heilagr Michael stoð æ firir norðrðyrum, sem fyr var sagt. Taka sendimenn þessar mætaazstu gíafir glaðari en gull, virktum varðveitandi framar en fegursta topazion, en gefa byskupi Sepontino ok abota Mikhaelis gláða þarck¹⁴ ok goðan dag firir tiguliga trakteran [ser veitta¹⁵, raðandi siðan i veg sva vel ok giptuliga, at gengr at solu, koma fram með heilu ok holdnu gerandi orð¹⁶ Abrincensi byskupi, at þeir eru landfastir með [sannri farsælld¹⁷ allra sinna ærenda. Verdr byskup

1 [tilf. B.   2 [nogligt B.   3 veickleik B.   4 verdleiks tilf. B.

5 tillagu B.   6 saal. B; boda A.   7 vorum eyrum B.   8 saal. B;

sannri A.   9 [pryði þeirar kirkiu B.   10 [sem æzstir B.   11 musteri B.

12 mgl. B.   13 synði B.   14 saal. B; þoukk A.   15 [sem vert

40 var B.   16 tilf. B.   17 [heilu ok holdnu B.

þeiri sögu fegnari, en fra megi segia, þviat nu gangaz¹ goð
 tíðendi glauð i moti, ok fagnaðir kyssa fagnaði, þviat rett a sama
 degi er musterit algort i Arena, sem hann fregn heimkvamu
 sendibodanna. Þvi byðr hann i stað, at til hans komi ægetazstu
 menn rikissins bæði kirkiu ok kurie at sæma sinni nalægð þann
 haleita thesaur, er i var kominn þeira landskap. En hvat ma
 segiaz af þessari fylgð ok ferð, er aull hliodaði meðr himnasongh²
 hiartaligrar cantilene moti sælum Mikhaeli. Allar nalægar halfur
 syngia lof með fagnaði flokkum rennandi firir ok eptir, snauðir ok
 sælir, kallar ok konur, yngri ok ellri, allir kveiktir einum elldi at
 virða, dyrka ok lofa þann haleita höfðingia himneskkrar herferðar³,
 er þeim veitti guðliga [forsiala⁴ gíof til eilifra fagnaða. Ei ma
 greinaz su andlig gleði, er guðs vinir þagu æ þeim degi, er
 heilagir domar Mikhaelis baruzt inn i nyia musteri, þviat alla vega
 ut i fra var kvikt ok lifanda til iarteinagiorðar i krapti almattigs
 guðs, sva at æ sialfum veginum toku syn .xii. blindir menn, ok
 umfram ein kona af þeim bæ er Austeriakus heitir, hon hafði latið
 með stríðum augnaverk bæði sin augu, sva at tomir voru augna-
 staðirnir⁵, at þvi haleitari yrði heiðr Mikhaelis i hennar heilsuþot.
 Þessi kona var i fylgd með [heilagum domum⁶ af þvi heraði, er
 hun atti heima, ok iamfram sem ferðin kemr aull saman niðr at
 slettlendi sandanna, tekr konan lios en kastar myrkrum, undrandi
 sina noott hafa brott flyit undan nyium degi skiaerrar synar. Ok
 eigi veittuz guðligar iarteignir firir dyrligar gíafir Mikhaelis at eins
 æ þeim degi, hellðr skina þar dagliga biartir geislar krapz ok
 stormerkia ut til beggia handa i lof ok dyrð varum græðara [ok
 hans mætaazsta eyrendreka⁷, þviat iarteignaræas hefir ekki takmark⁸
 i þeima stað, hvar firir allr heimr vestrhalfunnar flytr ok ferr til
 þessa brunnz finnandi⁹ skiaera drykki af lifskelldu Mikhaelis.
 Þessi staðr er sva heilagr, at þar fremz ekki veralldligt verk, ok
 þeim einum heyrir þessi staðr, er gudi unna ok honum iðuliga
 þiona. Þvi flytr þessi staðr margan mann til eilifra fagnada, at
 brennandi ast kraptanna rikir þar i [musterum andanna¹⁰. Þessi
 haleiti¹¹ staðr fekk nytt nafn, siðan hann efdiz, ok er¹² kallaðr
 Tumba, þat þyðiz [at voru mali¹³ sem eitt leiði¹⁴, þviat ef langt
 seer til staðarins, er þvi likt æ [sitt form¹⁵, sakir þess at lægt er

¹ saal. B; gerazt A.   ² ymna sang ok salmum B.   ³ dyrdar B.

⁴ [saal. B; ok forsiola A.   ⁵ stadir augnanna B.   ⁶ [saal. B;

heilogum dominum A.   ⁷ [tilf. B.   ⁸ taumalag B.   ⁹ saal. B; frandi A.

¹⁰ [musteri andar(inn)ar B.   ¹¹ tilf. B.   ¹² var B.   ¹³ [tilf. B.

¹⁴ hiði B.   ¹⁵ [saal. B; sin form sem A.

husat, sem fyrr segir, en staðan hrosar eigi sakir læghlendis. Tysvar æ hverium degi lætr guð hafð vægia ok veita goðfusum lyð lidugan gang til lofs ok dyrðar Mikhaeli, en þess [i meðal¹ bannar siorinn alla tilferð. Verða hans bygðer² því betri ok nalægri
5 guði, sem þær eru heiminum fiarlægri ok meirr fra byrgðar³ hans sukki ok osoma⁴.

29. Heyrt höfum ver, bræðr minir, hversu andaligr faðer værr haleitr Mikhael hefir birt ok kiorit tva upphafiga stadi⁵ ser til tignar a iarðriki, hvar firir hans eingiligri⁶ dyrð eru lofgerandi
10 bæði af hiarta ok munni, þvíat með nyiu formi grundvallaði hann frabæra sina gofgan, sem engum er mattulegt utan guði einum; ok þat er viðrkvæmiligt, at einkanlig se verk Mikhaelis til þess, at hann sanni nafn sitt. En af hans blezaða nafni er þat fyrst hugsanda, sem Gregorius pafi segir i Roma, at [guðlig vitran⁷
15 himneskrar speki þarf eigi nafn gefa til auðkennis sinum borgarmonnum, þvíat þar er guð allir hlutir aullum⁸. Þvi er nafn Mikhaelis eigi natturu nafn helldr embættis, er hann tekr af þeiri dygðar þionostu, er drottinn himnakonungr skipaði honum. Mikhael þyðiz hverr sem guð, þvíat sva opt sem nokkut geriz i dasam-
20 ligum krauptum með kristninni, er þar tilsendr Mikhael af guði, at bædi megi vel skilia af nafni ok verki, at þat er guð aflar ma engi iafnb(i)oda⁹. Þessu signaða nafni þiona bæði musteri i Gargano ok Tumba, þvíat þau eru bæði sett i undarligum hætti guðligx almættis, sem eingis mannz hond matti¹⁰ vinna, hvart i
25 sinni stoðu. En einkanliga ifir aðra hluti [fram fylgir Mikhael¹¹ nafni sinu, þa er hann drepr sialfan diofulinn i heims enda ok steytir honum i diupa dyflizu helvizkrar myrkvastofu streingiandi aprt dyrr eilifum læsi, er alldri brestr [i veralldir¹². Af þessum sigri lofar Mikhaelem öll kristni, því at aðr hann setr sitt væna
30 spiot til lags, gerir fiandinn harða hrið ok digrar dunur i verolldinni, sem alldri fyrr þvílikar af heims upphafi, þvíat hann skilr þa skamman hernaðar tima eptir standa til heims loka, ok því er hann grimmari [en fyrr finnandi nytt ræð at ræna heiminn¹³ lifinu. Pestifer¹⁴, er fell of metnaðar goðu, sem ver greindum fyrr
35 [i upphafi þessarar sögu¹⁵, tekr þa mandom ok segiz Kristr vera,

1 [a millum B. 2 bygdarmenn B. 3 byrgdir B. 4 hegoma B.
5 tilf. B. 6 saal. B; eiginligri A. 7 [guds vitra B. 8 iafnkunnir B.
9 sambioda B. 10 mætti B. 11 [fylgir Mikhael fram A. 12 [um
alldr B. 13 [mgl. B. 14 Sa enn sami Pestifer B. 15 [saal. B;
i. varu maali A.

lyiandi veroldina ymissum hattum sinnar flærðar, lokkandi með fegiofum, leiðandi með slettum orðkrokum, stangandi með stríðum kvölum. Verðr með þessum þrimr hattum sva hræðilig ogn, at naliga pipra valdir menn, þviat þann tima gerir sa iarteinir, er drepr ok deyðir, en hinn engar, er þoler ok þreytir. Þvi er sá 5 ofsoknar elldr sva brennandi, at engi mætti þola, ef hann kiæmi a uvert. En nu birti guð almattigr ok milldr firir spadom heilagra, at hann man koma, ok þvi er hægra i moti at sia. Nu þann tima sem höfuð allrar illzsku diofullinn sialfr, er þann tima kallaz Antikristus hefir rikt i hernadar valldi þriu ær ok halft fiorða, ok 10 hann segiz skolu til himna stiga eptir sina falsliga¹ upprisu nær þeim stað, er varr herra steig af fialli Oliveti æ Jorssalalandi, kémr Mikhael i miklum krapti, þar sem Antikristus sitr i hasæti i vegligu landtialldi, leggiandi þann dioful digru spioti sva mattugri hendi, sem guðlikt einvalld dæmdi ok diktaði; syngia þa 15 himneskir englar fagnaðarlof almatkum guði, at asakari² þeira, þat er at skilia kristinna manna, er at velli laghinn ok lægðr i pytt helvitis. I þessa minningh sigrvegara Mikhaelis er hans likneskia formeruð með spiotlagi i munn dreka, er ligr undir fotum hans, þviat Antikristus kallaz dreki, er blæss eitri ok illzsku fra ser 20 allum megum.

30. Nu sakir þess at hinn haleiti Mikhael slokkvir þann eitrofn³, er margs mannz siðu bakaði, [siðan heimrinn stoð⁴, er astarelldr þvi framarr kveikiandi honum til lofs ok dyrðar i kristninni, at liosir lampar goðra verka væri glatt skinandi meðr guð- 25 spialleins oleo firir hans blezaðu⁵ asianu. Þviat vitru hiarta er virðanda, hversu valld ok viðerni⁶ Mikhaelis er langt ok breitt himneskum höfðingskap firir þa fylgd ok faðmlag, er hann veitir allri kristni⁷, er guði þionar; þvi spyrium ver, hvat rettara verðr⁸ talað, en Mikhael höfuðengill kalliz kirkiudrottinn allrar heimsbygðar, 30 þviat andir rettlatra manna eru musteri guðs, hver enn haleiti Mikhael flytr i sinum faðmi til eilifra himirikis fagnaða. Hver er su saala, er hans verndar [ok umsiar⁹ megi missa? þvi afsakiz¹⁰ eingin vigslupallr, alldr eða kyn þenna dyrka, lofa ok vegsama, er firir enga sauk girniz mannliga tillotning utan hialpa, styðia ok 35 styrkia þat, er hann ser i fre(i)stnistormum rekit ok lamit reikanda fara. Nu er þar mæli komit, sem ver gatam i upphafi, at stutt

1 ferliga B.   2 asakan beggia B.   3 eitrorrn B.   4 [af heims upphafi B.   5 blezadri B.   6 virding B.   7 heimskringlunni B.   8 finzs B.   9 [tilf. B.   10 afsegizs B.

ok litið verðr skrifat af dyrð ok verkum Mikhaelis, þviat hans lof-
 samligh flur eru fleiri, en mannligh tunga megi þau¹ finna; þvi er
 þetta litla verk at enda komit meðr þvi niðrlagi, at drottinn [allra
 miskunna² hialpi þeim, er þessa sögho heyra ok sinn kost til gefa
 5 hana at skrifa upp i lof Mikhaelis ok allra heilagra engla. Biðr³
 ek litillatliga, er þessa [ræðu samsetti⁴, at þeir guðhræddir menn,
 er þenna bækling hafa meðr hǫndum, minnizst sælu [broður Sokka
 sonar⁵ æ hatidardegi Mikhaelis meðr nokkurri bæn eða olmusu,
 sva at firir þat ok annat gott, er þeir gera guði til lofs ok dyrðar
 10 i æst ok elsku nauðstaddra naunga varra⁶, taki þeir hialp ok
 hvilld i fylgð ok faðmi herra⁷ Mikhaelis fram i þann eilifa⁷ fagnat,
 er blongaz með broðerni⁸ englanna, hvar lifir ok rikir lof ok
 pryði allra heilagra eingetinn guðs son Jesus Kristr elskuligr Mariu
 son samiafn feðr ok heilögum⁹ anda einn⁷ eilifr ok oskiptiligr guð
 15 per omnia secula seculorum. Amen.

1 telia eða *B.*   2 [allrar miskunnar *B.*   3 Bið *B.*   4 [sæl. *B.*;
 reðu samsæti *A.*   5 [minnar *B.*   6 sinna *B.*   7 tilf. *B.*
 8 brúði *B.*   9 helgum *B.*

APPENDIX.

(*Cd.* 657^a *qv.*; *jvf.* *Postola Sögur S.* 467.)

Af Diocletiani(!) keisara.

A dogum Diocleciani keisara styrði guðs kristni Marcellinus pafvi. Gekk þá hredilig ofsokn yfir oll lond næliga, þviat keisar-
inn var hinn rammazste blotmadr, ok i þeim ofride, er sva geisar 5
brennande, kugar hann sealfan pafvann till skurðgoða blota. Ok
hann viknade sva miok fyrir, at hann gekk inn i hof ok bar reykelsi
fyrir skurdgodi. En þegar eftir þat auma verk vitiadi hans
miskunn v^aars drottins, er engan vill fyrirlæta; þviat þesse madr 10
Marcellinus var dyrdlegr madr bæði æðr ok síðan. Ok sem beisk-
legre iðran hefir alvarlega tekit heartað, leitazst hann um, hversu
hann skal retta sitt mæal; kemr honum þat till hugar, at austr æ
Pul hafde hann bodit byskupafund margmennan, þvi riðr hann
austr þannigh. Ok er hann kemr at byskupamotinu, afflettir hann 15
sik tignarklæðinu ok tekr idrande manna klæde ok bunat, gengr
sva upp æ þingit med lutu hofði^r ok harmþrungnu hearta, fellr
framm i midiu ok iattar glæpsku med opinberri raust sært gratande,
biodande sik þar med undir oll þau harðendi, sem þeir vilia æ hann
leggia. Sem hann hefir uti, þegia aller ok samharna herra 20
pafvanum. Eftir þat talar einn byskup, er bedi var vitr ok gamall
i godum sidum, ok tekr sva till orðz: «Herra fader, segir hann,
bidr ek, at þer segit, ef þat er yðart orlof, at ek svare nokkuru.»
Sem herra pafvinn hefir orlof gefit med frabæru litilleti, talar sva
byskupinn: «I annan tima bidr ek, at þer virdizst at svara mer till 25
þess sem ek spyr.» Sem þat er iattað, segir hann sva: «Misgerde
Petrus?» Herra pafvinn iattar, at hann neittade Kristi. Byskup-
inn spurdi, hvart hann neittade eitt sinn edr optarr. Herra pafvinn

segir, at hann neittade þrysvar. Byskupinn seghir: «Hverr heyrði
 iattning hans, hverr leysti hann, eðr hverr setti honum skriptir?»
 Ok sem her verðr herra pafanum orðfall, tekr byskupinn till sín
 sealfs síns spurningh: «Einghi maðr æ iardriki leysti Petrum,
 5 engi gaf honum avitan, ok engi lagði honum skrift utan sealf
 hann, sem lesit er, at Petrus gekk ut ok gret særlega. Hvi sva?
 Þvi at engi daudligr maðr æ iardriki bar valld yfir hans hofuð,
 hellðr var hann hofðingi allra. Geri þer ok sva at hans dæmi,
 þviat þer erut hinn ezsti byskup i kristniinni yfir alla skipaðr en
 10 undir engum. Setizst upp i domseti ok skriptid yðr sealfir sva
 stridt, sem yðr likar.» Þerse fortolu tekr pafinn sva med mikilli
 gledi ok hlydni, sem honum vëri af himni send ok af sealfs guds
 munni tolut, setzst upp i stad ok diktar sva fallinn dom ifir sín
 afbrot: «Sæ er i fyrstu grein, segir hann, domr minn, at fyrir þa
 15 þionkan, er ek veitti skurdgodinu, er ek sannprofaðr blotmaðr.
 I adra grein er mitt afelli sva mikit vordit, sem ek hef dregit
 med mer alla kristni guðs i helvitiss munum ok skurdguða villu.
 Hvat maetti limrinn hugsa utan hrata somu leid, sem hofudit for
 fyrir? ok fyrir mina glepsku sva hræðilega sem uheyrða skal ek.
 20 eigi sva dearfr, at ek skipi minn legstad hea heiloghnum byskupum,
 ok þvi siðr hea þeim, at ek leggri vid bandsettningh, at engi maðr
 veiti mer kristilegan groft, hvar sem ek deyr, eða hvat sem mer
 verðr at alldrslitum.» Eftir þenna dom uppsagðan, ok margr maðr
 heyrði gratande æ þeim degi daasamande þvilika iðran sva mikillar
 25 personu, snyrr herra pafinn sem hvattlegazst aftr i Romu, geingr
 inn i holl Diocleciani keisara ok talar sva till hans: «Her em ek
 nu kominn, Marcellinus pafvi, eigi blotmaðr, hellðr rettkristinn
 fornari heilag(r)ar guðs kristni. Hvat er lengra, en sva sem
 keisarin skilir hann stoðgan i rettri tru Kristz, gefr hann urskurð,
 30 at utan borgar setizst af honum hofud. Sva for Marcellinus hinn
 fyrsti pafvi med þvi nafni til guðs, sem till gengr skyr vættir i
 þvi, sem her ferr eftir. Þrea tigi daga hina næstu læ hans likamr
 utan borgar onyllðr fyrir dyrum ok fuglum. En sva varði miskunn
 guðs þann liufa likam, at ekki grand matti hann nalgazst. En
 35 hvi hann læ sva, er æðr greint i hans domi. Innan þersarra daga
 var kosinn Marcellus pafi goðr maðr fyrir gudi, ok eina nætt kemr
 heilagr Petrus postoli at honum i syn sva mælande: «Marcelle
 brodir, segir hann, hvi grefr þu eigi likam minn?» «Hverr ert
 þu herra minn?» segir Marcellus. «Ek em, sagði hann, Petrus
 40 hofðingi postolanna.» Marcellus segir: «Hvat talar þu, herra minn

seti, um þinn likam, hversu megu ver hann grefta, sva at framarr
 se her i Roma?» Postolinn svarar: «Likam minn kalla ek likam
 Marcellini brodur mins.» Marcellus svarar: «Herra minn seti,
 hverr man þora hann at snerta sakir sealfs hans stormela?»
 Postolinn seghir: «Er þer af minni fallit, hvat meistare minn 5
 sagde Jesus Kristr, hverr er sik legir, sagde hann, man upp risa.
 Seg mer nu þat, hversu matti hinn ezsti byskup legia sik meirr
 med allri fyrlitningh en fyrirbioda ser kristinna manna samlagh?
 Þvi skulu nu fyllazst æ honum sealfs drottins demu ok orð, at
 hann skal upp hefiazst beðe med guðe ok monnum, þviat rett hea 10
 sealfum mer skulu þer grefta hann med allre semd, er Roma kirkia
 hefir veitta sinum formonnum ok guds pinslarvætt(um). En þvi skal
 hann hea mer liggia, at við erum brøðr i stett, palli ok iðran ok
 nu (i) himnesku samlagi.» Eftir sva talat ferr Petrus heim, en
 Marcellus vaknar ok gerir allt, sem bodit var. See varum herra 15
 Jesu Kristo lof ok dyrð, er hverium iðranda manni liknar ok leidir
 till sinnar miskunnar, e þvi fliotara sem hverr gerir sik legra ok
 gretr beiskarra.

RETTELSER.

10 ³⁸	gat hana	<i>læs</i>	gat hann
15 ⁹	Agnes;	-	Agnes; ¹
33 ³²	giæzkueingli	<i>bør rettes til</i>	giæzlueingli
41 ¹⁵	vagsama	<i>læs</i>	vegsama
44 ²⁷	sigriztb i ardogum	-	sigrizt i bardogum
49 ³⁴	liki lans	-	liki hans
52 ³⁴	sem	-	sem
65 ²⁶	reiðinnar ¹	-	reiðinnar ²
— ³⁵	þessa ²	-	þessa ³
87 ²⁷	vlfvallda ¹	-	vlfvallda ²
— ³²	oþolandligr ¹	-	oþolandligr ³
— ³⁹	<i>her Cd.</i>	-	<i>her Cd.</i> ³
97 ³⁴	semblandaðan	-	samblandaðan
100 ¹⁴	stopli	-	stolpa
101 ¹⁰	miskvnnur	-	miskvnnar
115 ⁷	han(s eptir)	-	han(s)
119 ²⁰	verðveittv	-	varðveittv
143 ³³	var <i>A.</i>	-	var <i>a.</i>
198 ²⁹	dege	-	degi
— ³²	górþi	-	górþi
279 ²²	þefa	-	þurfa
281 ³⁰	hrendir	-	brendir
344 ²⁶	poddur ¹	-	poddur ²
— ³⁵	hendr ²	-	hendr ³
— ³⁷	ok ³	-	ok ⁴
453 ²⁴	Nv er farið	<i>bør rettes til</i>	Sva er farið
466 ³⁵	Myrra	<i>læs</i>	Dyrar

MEMORANDUM

Subject: [Illegible]

[Illegible]

2381 4

0

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
